Suttantapiṭake Aṅguttaranikāye

Pañcakādinipātānaṁ saṁvaṇṇanābhūtā

Bhadantamahābuddhaghosattherena katā

Manorathapūraṇī nāma

AṄGUTTARAṬṬHAKATHĀ

(Tatiyo bhāgo)

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

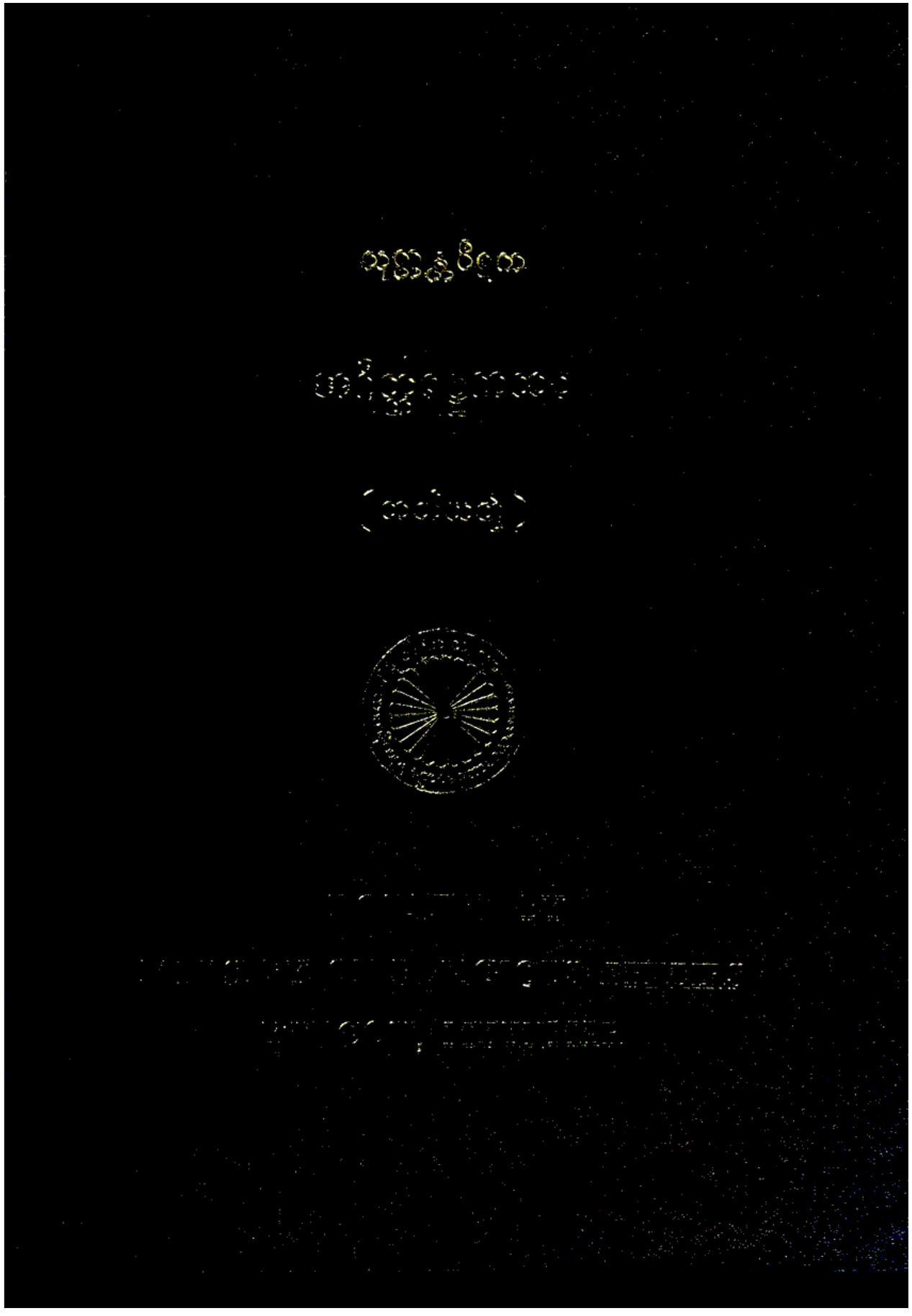

Romanized from Myanmar version published in 1970

© Buddhasāsana Society

Aṭṭhakathā Series 19

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

သုတ္တန္တပိဋကေ အင်္ဂုတ္တရနိကာယေ
ဧကကနိပါတဿ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ
အာနန္ဒမဟာဗုဒ္ဓဝေါသဇ္ဈေရန ကတာ

မနောရထပူရဏီ နာမ

အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာ

(တတိယော ဘာဂေါ)

ပဌမသင်္ဂါယနာရုဠှသံဝစ္ဆရေ ပကာသိတာ
မန်းတလေးခေတ် ဗုဒ္ဓသာသနာသမိဂ္ဂဟဝိသောဓကဂဏမဟာသံဃနာယကသမိတိ
ပုဗ္ဗာရုံမြို့ ဘုရားဖူးကုန်းပေါ်
ရတနာပုံနှစ် ၂၅၅၂ ခုနှစ်

Pañcakādinipāta Aṅguttaraṭṭhakathā

Mātikā Piṭṭhaṅka

Pañcakanipāta

1. Paṭhamapaṇṇāsaka

1. Sekhabalavagga

1. Saṁkhittasuttavaṇṇanā 1
2. Vitthatasuttavaṇṇanā 1
6. Samāpattisuttavaṇṇanā 2
7. Kāmasuttavaṇṇanā 2
8. Cavanasuttavaṇṇanā 3
9. Paṭhama-agāravasuttavaṇṇanā 3
10. Dutiya-agāravasuttavaṇṇanā 3

2. Balavagga

1. Ananussutasuttavaṇṇanā 4
2. Kūṭasuttavaṇṇanā 4
3. Saṁkhittasuttavaṇṇanā 4
4. Vitthatasuttavaṇṇanā 4
5. Daṭṭhabbasuttavaṇṇanā 4
7. Paṭhamahitasuttavaṇṇanā 5
8-10. Dutiyahitasuttādivaṇṇanā 6

3. Pañcaṅgikavagga

1. Paṭhama-agāravasuttavaṇṇanā 6
2. Dutiya-agāravasuttavaṇṇanā 6

ပဉ္စကာဒိနိပါတ အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာ

မာတိကာ စာမျက်နှာ

ပဉ္စကနိပါတ

၁-ပဌမပဏ္ဏာသက

၁-သေခဗလဝဂ္ဂ

၁-သံခိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁
၂-ဝိတ္ထတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁
၆-သမာပတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂
၇-ကာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂
၈-စဝနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃
၉-ပဌမအဂါရဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃
၁၀-ဒုတိယအဂါရဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃

၂-ဗလဝဂ္ဂ

၁-အနနုဿုတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄
၂-ကူဋသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄
၃-သံခိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄
၄-ဝိတ္ထတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄
၅-ဒဋ္ဌဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄
၇-ပဌမဟိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅
၁၀-ဒုတိယဟိတသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၆

၃-ပဉ္စင်္ဂိကဝဂ္ဂ

၁-ပဌမအဂါရဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆
၂-ဒုတိယအဂါရဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆

Mātikā Piṭṭhaṅka

3. Upakkilesasuttavaṇṇanā 6
4. Dussīlasuttavaṇṇanā 7
5. Anuggahitasuttavaṇṇanā 7
6. Vimuttāyatanasuttavaṇṇanā 8
7. Samādhisuttavaṇṇanā 8
8. Pañcaṅgikasuttavaṇṇanā 9
9. Caṅkamasuttavaṇṇanā 12
10. Nāgitasuttavaṇṇanā 12

4. Sumanavagga

1. Sumanasuttavaṇṇanā 13
2. Cundīsuttavaṇṇanā 17
3. Uggahasuttavaṇṇanā 18
4. Sīhasenāpatisuttavaṇṇanā 20
5. Dānānisaṁsasuttavaṇṇanā 20
6. Kāladānasuttavaṇṇanā 21
7. Bhojanasuttavaṇṇanā 21
8. Saddhasuttavaṇṇanā 21
9. Puttasuttavaṇṇanā 21
10. Mahāsālaputtasuttavaṇṇanā 22

5. Muṇḍarājavagga

1. Ādiyasuttavaṇṇanā 22
3. Iṭṭhasuttavaṇṇanā 23
4. Manāpadāyīsuttavaṇṇanā 23
8. Alabbhanīyaṭhānasuttavaṇṇanā 24
9. Kosalasuttavaṇṇanā 25
10. Nāradasuttavaṇṇanā 25

မာတိကာ ဒိဋ္ဌဂ်

၃-ဥပက္ကိလေသသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆
၄-ဒုဿီလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇
၅-အနုဂ္ဂဟိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇
၆-ဝိမုတ္တာယတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈
၇-သမာဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈
၈-ပဉ္စင်္ဂိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉
၉-စင်္ကမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂
၁၀-နာဂိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂

၄-သုမနဝဂ္ဂ

၁-သုမနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃
၂-စုန္ဒိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၇
၃-ဥဂ္ဂဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၈
၄-သီဟသေနာပတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၀
၅-ဒါနာနိသံသသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၀
၆-ကာလဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၁
၇-ဘောဇနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၁
၈-သဒ္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၁
၉-ပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၁
၁၀-မဟာသာလပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၂

၅-မုဏ္ဍရာဇဝဂ္ဂ

၁-အာဒိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၂
၃-ဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃
၄-မနာပဒါယီသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃
၈-အလဗ္ဘနီယဋ္ဌာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၄
၉-ကောသလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၅
၁၀-နာရဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၅

Mātikā Piṭṭhaṅka

2. Dutiyapaṇṇāsaka

(6) 1. Nīvaraṇavagga

1. Āvaraṇasuttavaṇṇanā 26
3. Padhāniyaṅgasuttavaṇṇanā 26
4. Samayasuttavaṇṇanā 27
5. Mātāputtasuttavaṇṇanā 27
6. Upajjhāyasuttavaṇṇanā 28
7. Abhiṇhapaccavekkhitabbaṭhānasuttavaṇṇanā ... 28
8. Licchavikumārakasuttavaṇṇanā 29
9-10. Vuḍḍhapabbajitasuttadvayavaṇṇanā 30

(7) 2. Saññāvagga

1-2. Saññāsuttadvayavaṇṇanā 30
3-4. Vaḍḍhasuttadvayavaṇṇanā 30
5. Sākacchasuttavaṇṇanā 30
6. Sājīvasuttavaṇṇanā 31
7-10. Paṭhama-iddhipādasuttādivaṇṇanā 31

(8) 3. Yodhājīvavagga

1. Paṭhamacetovimuttiphalasuttavaṇṇanā 31
2. Dutiyacetovimuttiphalasuttavaṇṇanā 32
3. Paṭhamadhammavihārīsuttavaṇṇanā 32
4. Dutiyadhammavihārīsuttavaṇṇanā 33
5. Paṭhamayodhājīvasuttavaṇṇanā 34
6. Dutiyayodhājīvasuttavaṇṇanā 35
7. Paṭhama-anāgatabhayasuttavaṇṇanā 36
8. Dutiya-anāgatabhayasuttavaṇṇanā 36
9. Tatiya-anāgatabhayasuttavaṇṇanā 36
10. Catuttha-anāgatabhayasuttavaṇṇanā 37

မာတိကာ ဗိဿက်

၂-ဒုတိယပဏ္ဏာသက

(၆) ၁-နီဝရဏဝဂ္ဂ

၁-အာဝရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၆
၃-ပဓာနိယင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၆
၄-သမယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇
၅-မာတာပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇
၆-ဥပဇ္ဈာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈
၇-အဘိဏှပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗဌာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈
၈-လိစ္ဆဝိကုမာရကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉
၉-၁၀-ဝုဋ္ဌပဗ္ဗဇိတသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ ၃၀

(၇) ၂-သညာဝဂ္ဂ

၁-၂-သညာသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ ၃၀
၃-၄-ဝုဋ္ဌသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ ၃၀
၅-သာကစ္ဆသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀
၆-သာဇီဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၁
၇-၁၀-ပဌမဣဒ္ဓိပါဒသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၃၁

(၈) ၃-ယောဓာဇီဝဝဂ္ဂ

၁-ပဌမစေတောဝိမုတ္တိဖလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၁
၂-ဒုတိယစေတောဝိမုတ္တိဖလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၂
၃-ပဌမဓမ္မဝိဟာရီသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၂
၄-ဒုတိယဓမ္မဝိဟာရီသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၃
၅-ပဌမယောဓာဇီဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၄
၆-ဒုတိယယောဓာဇီဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၅
၇-ပဌမအနာဂတဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၆
၈-ဒုတိယအနာဂတဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၆
၉-တတိယအနာဂတဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၆
၁၀-စတုတ္ထအနာဂတဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၇

Mātikā Piṭṭhaṅka

(9) 4. Theravagga

1. Rajanīyasuttavaṇṇanā 38
2. Vītarāgasuttavaṇṇanā 38
3. Kuhakasuttavaṇṇanā 38
5. Akkhamasuttavaṇṇanā 38
6. Paṭisambhidāppattasuttavaṇṇanā 38
7. Sīlavantasuttavaṇṇanā 39
8. Therasuttavaṇṇanā 39
9. Paṭhamasekhasuttavaṇṇanā 39
10. Dutiyasekhasuttavaṇṇanā 39

(10) 5. Kakudhavagga

1-2. Sampadāsuttadvayavaṇṇanā 40
3. Byākaraṇasuttavaṇṇanā 40
4-5. Phāsuvihārasuttādivaṇṇanā 40
6. Sutadharasuttavaṇṇanā 41
9. Sīhasuttavaṇṇanā 41
10. Kakudhatherasuttavaṇṇanā 41

3. Tatiyapaṇṇāsaka

(11) 1. Phāsuvihāravagga

1. Sārajjasuttavaṇṇanā 43
2. Ussaṅkitasuttavaṇṇanā 43
3. Mahācorasuttavaṇṇanā 43
5. Phāsuvihārasuttavaṇṇanā 43
6. Ānandasuttavaṇṇanā 44
7-8. Sīlasuttādivaṇṇanā 44
9-10. Cātuddisasuttādivaṇṇanā 44

(၉) ၄-ထေရဝဂ္ဂ

၁-ရဇနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၈
၂-ဝီတရာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၈
၃-ကုဟကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၈
၅-အက္ခမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၈
၆-ပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၈
၇-သီလဝန္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၉
၈-ထေရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၉
၉-ပဌမသေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၉
၁၀-ဒုတိယသေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၉

(၁၀) ၅-ကကုဓဝဂ္ဂ

၁-၂-သမ္ပဒါသုတ္တဒ္ဝယဝဏ္ဏနာ ၄၀
၃-ဗျာကရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၀
၄-၅-ဖာသုဝိဟာရသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၄၀
၆-သုတဓရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၁
၉-သီဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၁
၁၀-ကကုဓထေရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၁

၃-တတိယပဏ္ဏာသက

(၁၁) ၁-ဖာသုဝိဟာရဝဂ္ဂ

၁-သာရဇ္ဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၃
၂-ဥဿင်္ကိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၃
၃-မဟာစောရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၃
၅-ဖာသုဝိဟာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၃
၆-အာနန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၄
၇-၈-သီလသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၄၄
၉-၁၀-စာတုဒ္ဒိသသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၄၄

Mātikā Piṭṭhaṅka

(12) 2. Andhakavindavagga

1. Kulūpakasuttavaṇṇanā 44
2. Pacchāsamaṇasuttavaṇṇanā 45
4. Andhakavindasuttavaṇṇanā 45
5. Maccharinīsuttavaṇṇanā 45
6-7. Vaṇṇanāsuttādivaṇṇanā 46

(13) 3. Gilānavagga

4. Dutiya-upaṭṭhākasuttavaṇṇanā 46
5-6. Anāyussāsuttadvayavaṇṇanā 46
7. Vapakāsasuttavaṇṇanā 46
9. Parikuppasuttavaṇṇanā 46

(14) 4. Rājavagga

1. Paṭhamacakkānuvattanasuttavaṇṇanā 47
2. Dutiyacakkānuvattanasuttavaṇṇanā 47
3. Dhammarājāsuttavaṇṇanā 47
4. Yassaṁdisaṁsuttavaṇṇanā 48
5-6. Patthanāsuttadvayavaṇṇanā 49
7. Appaṁsupatisuttavaṇṇanā 49
8. Bhattādakasuttavaṇṇanā 49
9. Akkhamasuttavaṇṇanā 49
10. Sotasuttavaṇṇanā 50

(15) 5. Tikaṇḍakīvagga

1. Avajānātisuttavaṇṇanā 50
2. Ārabhatisuttavaṇṇanā 51
3. Sārandadasuttavaṇṇanā 52
4. Tikaṇḍakīsuttavaṇṇanā 52

မာတိကာ စာမျက်နှာ

(၁၂) ၂-အန္ဓကဝိန္ဒဝဂ္ဂ

၁-ကုလူပကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၄
၂-ပစ္ဆာသမဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၅
၄-အန္ဓကဝိန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၅
၅-မစ္ဆရိနီသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၅
၆-၇-ဝဏ္ဏနာသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၄၆

(၁၃) ၃-ဂိလာနဝဂ္ဂ

၄-ဒုတိယဥပဋ္ဌာကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၆
၅-၆-အနာယုဿာသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ ၄၆
၇-ဝပကာသသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၆
၉-ပရိကုပ္ပသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၆

(၁၄) ၄-ရာဇဝဂ္ဂ

၁-ပဌမစက္ကာနုဝတ္တနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၇
၂-ဒုတိယစက္ကာနုဝတ္တနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၇
၃-ဓမ္မရာဇာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၇
၄-ယဿံဒိသံသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၈
၅-၆-ပတ္ထနာသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ ၄၉
၇-အပ္ပံသုပတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၉
၈-ဘတ္တာဒကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၉
၉-အက္ခမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄၉
၁၀-သောတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၀

(၁၅) ၅-တိကဏ္ဍကီဝဂ္ဂ

၁-အဝဇာနာတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၀
၂-အာရဘာတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၁
၃-သာရန္ဒဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၂
၄-တိကဏ္ဍကီသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၂

Mātikā Piṭṭhaṅka

6. Mittasuttavaṇṇanā 52
7. Asappurisadānasuttavaṇṇanā 53
8. Sappurisadānasuttavaṇṇanā 53
9. Paṭhamasamayavimuttasuttavaṇṇanā 53

4. Catutthapaṇṇāsaka

(16) 1. Saddhammavagga

1. Paṭhamasammattaniyāmasuttavaṇṇanā 54
2. Dutiyasammattaniyāmasuttavaṇṇanā 54
3. Tatiyasammattaniyāmasuttavaṇṇanā 54
4. Paṭhamasaddhammasammosasuttavaṇṇanā 54
6. Tatiyasaddhammasammosasuttavaṇṇanā 54
7. Dukkathāsuttavannanā 55
9. Udāyīsuttavaṇṇanā 55
10. Duppaṭivinodayasuttavaṇṇanā 55

(17) 2. Āghātavagga

1. Paṭhama-āghātapaṭivinayasuttavaṇṇanā 56
2. Dutiya-āghātapaṭivinayasuttavaṇṇanā 56
5. Pañhapucchāsuttavaṇṇanā 58
6. Nirodhasuttavaṇṇanā 58
7. Codanāsuttavaṇṇanā 59
9. Khippanisantisuttavaṇṇanā 60
10. Bhaddajisuttavaṇṇanā 60

(18) 3. Upāsakavagga

1-3. Sārajjasuttādivaṇṇanā 61
4. Verasuttavaṇṇanā 61
5. Caṇḍālasuttavaṇṇanā 62

မာတိကာ စဉ်းကဲ

၆-မိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၂
၇-အသပ္ပုရိသဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၃
၈-သပ္ပုရိသဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၃
၉-ပဌမသမယဝိမုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၃

၄-စတုတ္ထပဏ္ဏာသက

(၁၆) ၁-သဒ္ဓမ္မဝဂ္ဂ

၁-ပဌမသမ္မတ္တနိယာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၄
၂-ဒုတိယသမ္မတ္တနိယာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၄
၃-တတိယသမ္မတ္တနိယာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၄
၄-ပဌမသဒ္ဓမ္မသမ္မောသသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၄
၆-တတိယသဒ္ဓမ္မသမ္မောသသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၄
၇-ဒုက္ကထာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၅
၉-ဥဒါယိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၅
၁၀-ဒုပ္ပဋိဝိနောဒယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၅

(၁၇) ၂-အာဃာတဝဂ္ဂ

၁-ပဌမအာဃာတပဋိဝိနယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၆
၂-ဒုတိယအာဃာတပဋိဝိနယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၆
၅-ပဉ္ဟပုစ္ဆာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၈
၆-နိရောဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၈
၇-စောဒနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅၉
၉-ခိပ္ပနိသန္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆၀
၁၀-ဘဒ္ဒဇိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆၀

(၁၈) ၃-ဥပါသကဝဂ္ဂ

၁-၃-သာရဇ္ဇသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၆၁
၄-ဝေရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆၁
၅-စဏ္ဍာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆၂

Mātikā Piṭṭhaṅka

6. Pītisuttavaṇṇanā 62
7. Vaṇijjāsuttavaṇṇanā 62
8. Rājasuttavaṇṇanā 62
9. Gihisuttavaṇṇanā 63
10. Gavesīsuttavaṇṇanā 63

(19) 4. Arañña vagga

1. Āraññikasuttavaṇṇanā 64

(20) 5. Brāhmaṇavagga

1. Soṇasuttavaṇṇanā 65
2. Doṇabrāhmaṇasuttavaṇṇanā 65
3. Saṅgāravasuttavaṇṇanā 67
4. Kāraṇapālīsuttavaṇṇanā 68
5. Piṅgiyānīsuttavaṇṇanā 70
6. Mahāsupinasuttavaṇṇanā 71
7. Vassasuttavaṇṇanā 74
10. Nissāraṇīyasuttavaṇṇanā 74

5. Pañcamapaṇṇāsaka

(21) 1. Kimila vagga

1. Kimilasuttavaṇṇanā 76
3. Assājānīyasuttavaṇṇanā 76
5. Cetokhilasuttavaṇṇanā 77
6. Vinibandhasuttavaṇṇanā 77
7-8. Yāgusuttādivaṇṇanā 78
9. Gītassarasuttavaṇṇanā 78
10. Muṭṭhassatisuttavaṇṇanā 78

မာတိကာ ပိဋ္ဌင်

၆-ဒီတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆၂
၇-ဝဏိဇ္ဇာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆၂
၈-ရာဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆၂
၉-ဂိဟိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆၃
၁၀-ဂဝေသီသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆၃

(၁၉) ၄-အာရညဝဂ္ဂ

၁-အာရညိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆၄

(၂၀) ၅-ဗြာဟ္မဏဝဂ္ဂ

၁-သောဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆၅
၂-ဒေါဏဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆၅
၃-သင်္ဂါရဝသုတ္တဝဏ္ဏန ၆၇
၄-ကာရဏပါလိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၆၈
၅-ပိင်္ဂိယာနီသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၀
၆-မဟာသုပိနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၁
၇-ဝဿသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၄
၁၀-နိဿာရဏီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၄

၅-ပဉ္စမပဏ္ဏာသက

(၂၁) ၁-ကိမိလဝဂ္ဂ

၁-ကိမိလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၆
၃-အဿာဇာနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၆
၅-စေတောခိလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၇
၆-ဝိနိဗန္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၇
၇-၈-ယာဂုသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၇၈
၉-ဂီတဿရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၈
၁၀-မုဋ္ဌဿတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၈

Mātikā Piṭṭhaṅka

(22) 2. Akkosakavagga

1. Akkosakasuttavaṇṇanā 79
2. Bhaṇḍanakārakasuttavaṇṇanā 79
3. Sīlasuttavaṇṇanā 79
4. Bahubhāṇisuttavaṇṇanā 80
5. Paṭhama-akkhantisuttavaṇṇanā 80
6. Dutiya-akkhantisuttavaṇṇanā 80
7. Paṭhama-apāsādikasuttavaṇṇanā 80
10. Madhurāsuttavaṇṇanā 81

(23) 3. Dīghacārikavagga

1. Paṭhamadīghacārikasuttavaṇṇanā 81
3-4. Atinivāsasuttādivaṇṇanā 81
5-6. Kulūpakasuttādivaṇṇanā 82
8. Ussūrabhattasuttavaṇṇanā 82
9. Paṭhamakaṇhasappasuttavaṇṇanā 82
10. Dutiyakaṇhasappasuttavaṇṇanā 83

(24) 4. Āvāsikavagga

1. Āvāsikasuttavaṇṇanā 83
3. Sobhanasuttavaṇṇanā 83
4. Bahūpakārasuttavaṇṇanā 83
5. Anukampasuttavaṇṇanā 83
7. Dutiya-avaṇṇārahasuttavaṇṇanā 84

(25) 5. Duccaritavagga

1. Paṭhamaduccaritasuttavaṇṇanā 84
9. Sivathikasuttavaṇṇanā 84
10. Puggalappasādasuttavaṇṇanā 84

မာတိကာ စဉ်းကဲ့

(၂၂) ၂-အက္ကောသကဝဂ္ဂ

၁-အက္ကောသကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၉
၂-ဘဏ္ဍနကာရကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၉
၃-သီလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၉
၄-ဗဟုဘာဏိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၀
၅-ပဌမအက္ခန္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၀
၆-ဒုတိယအက္ခန္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၀
၇-ပဌမအပါသာဒိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၀
၁၀-မဓုရာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၁

(၂၃) ၃-ဒီဃစာရိကဝဂ္ဂ

၁-ပဌမဒီဃစာရိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၁
၃-၄-အတိနိဝါသသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၈၁
၅-၆-ကုလူပကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၈၂
၈-ဥဿူရဘတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၂
၉-ပဌမကဏှသပ္ပသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၂
၁၀-ဒုတိယကဏှသပ္ပသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၃

(၂၄) ၄-အာဝါသိကဝဂ္ဂ

၁-အာဝါသိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၃
၃-သောဘနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၃
၄-ဗဟူပကာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၃
၅-အနုကမ္ပသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၃
၇-ဒုတိယအဝဏ္ဏာရဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၄

(၂၅) ၅-ဒုစ္စရိတဝဂ္ဂ

၁-ပဌမဒုစ္စရိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၄
၉-သိဝထိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၄
၁၀-ပုဂ္ဂလပ္ပသာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၄

Mātikā Piṭṭhaṅka

(26) 6. Upasampadāvagga

1-3. Upasampādetabbasuttādivaṇṇanā 85
1. Samutipeyyālādivaṇṇanā 85

Chakkanipāta

1. Paṭhamapaṇṇāsaka

1. Āhuneyyavagga

1. Paṭhama-āhuneyyasuttavaṇṇanā 87
2. Dutiya-āhuneyyasuttavaṇṇanā 87
5-7. Ājānīyasuttattayavaṇṇanā 87
8-9. Anuttariyasuttādivaṇṇanā 87
10. Mahānāmasuttavaṇṇanā 88

2. Sāraṇīyavagga

1. Paṭhamasāraṇīyasuttavaṇṇanā 89
2. Dutiyasāraṇīyasuttavaṇṇanā 95
3. Nissāraṇīyasuttavaṇṇanā 95
4. Bhaddakasuttavaṇṇanā 96
5. Anutappiyasuttavaṇṇanā 97
6. Nakulapitusuttavaṇṇanā 97
7. Soppasuttavaṇṇanā 98
8. Macchabandhasuttavaṇṇanā 98
9. Paṭhamamaraṇassatisuttavaṇṇanā 98
10. Dutiyamaraṇassatisuttavaṇṇanā 99

3. Anuttariyavagga

1-2. Sāmakasuttādivaṇṇanā 99
3. Bhayasuttavaṇṇanā 100
4. Himavantasuttavaṇṇanā 100

မာတိကာ စာမျက်နှာ

(၂၆) ၆-ဥပသမ္ပဒါဝဂ္ဂ

၁-၃-ဥပသမ္ပာဒေတဗ္ဗသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၈၅
၁-သမုတိပေယျာလာဒိဝဏ္ဏနာ ၈၅

ဆက္ကနိပါတ

၁-ပဌမပဏ္ဏာသက

၁-အာဟုနေယျဝဂ္ဂ

၁-ပဌမအာဟုနေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၇
၂-ဒုတိယအာဟုနေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၇
၅-၇-အာဇာနီယသုတ္တတ္တယဝဏ္ဏနာ ၈၇
၈-၉-အနုတ္တရိယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၈၇
၁၀-မဟာနာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၈

၂-သာရဏီယဝဂ္ဂ

၁-ပဌမသာရဏီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၉
၂-ဒုတိယသာရဏီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၅
၃-နိဿာရဏီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၅
၄-ဘဒ္ဒကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၆
၅-အနုတပ္ပိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၇
၆-နကုလပိတုသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၇
၇-သောပ္ပသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၈
၈-မစ္ဆဗန္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၈
၉-ပဌမမရဏဿတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၈
၁၀-ဒုတိယမရဏဿတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၉

၃-အနုတ္တရိယဝဂ္ဂ

၁-၂-သာမကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၉၉
၃-ဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၀၀
၄-ဟိမဝန္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၀၀

Mātikā			Piṭṭhaṅka
5. Anussatiṭṭhānasuttavaṇṇanā	...	...	101
6. Mahākaccānasuttavaṇṇanā	...	...	101
7. Paṭhamasamayasuttavaṇṇanā	...	...	102
8. Dutiyasamayasuttavaṇṇanā	...	...	102
9. Udāyīsuttavaṇṇanā	...	...	102
10. Anuttariyasuttavaṇṇanā	...	...	104

4. Devatāvagga

1. Sekhasuttavaṇṇanā	...	...	105
2-3. Aparihānasuttadvayavaṇṇanā	...	...	105
4. Mahāmoggallānasuttavaṇṇanā	...	...	106
5. Vijjābhāgiyasuttavaṇṇanā	...	...	106
6. Vivādamūlasuttavaṇṇanā	...	...	107
7. Dānasuttavannanā	...	...	107
8. Attakārīsuttavaṇṇanā	...	...	108
9-10. Nidānasuttādivaṇṇanā	...	...	108
11. Dārukkhandhasuttavaṇṇanā	...	...	109
12. Nāgitasuttavaṇṇanā	...	...	109

5. Dhammikavagga

1. Nāgasuttavaṇṇanā	...	...	110
2. Migasālāsuttavaṇṇanā	...	...	113
3. Iṇasuttavaṇṇanā	...	...	115
4. Mahācundasuttavaṇṇanā	...	...	117
5-6. Sandiṭṭhikasuttadvayavaṇṇanā	...	...	117
7. Khemasuttavaṇṇanā	...	...	117
8. Indriyasaṁvarasuttavaṇṇanā	...	...	118
9. Ānandasuttavaṇṇanā	...	...	118

မာတိကာ			စဉ်ကဲ့
၅-အနုဿတိဋ္ဌာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၁
၆-မဟာကစ္စာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၁
၇-ပဌမသမယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၂
၈-ဒုတိယသမယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၂
၉-ဥဒါယိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	...	၁၀၂
၁၀-အနုတ္တရိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၄

၄-ဒေဝတာဝဂ္ဂ

၁-သေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၅
၂-၃-အပရိဟာနသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၅
၄-မဟာမောဂ္ဂလ္လာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၆
၅-ဝိဇ္ဇာဘာဂိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၆
၆-ဝိဝါဒမူလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၇
၇-ဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၇
၈-အတ္တကာရီသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၈
၉-၁၀-နိဒါနသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၈
၁၁-ဒါရုက္ခန္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၉
၁၂-နာဂိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၉

၅-ဓမ္မိကဝဂ္ဂ

၁-နာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၀
၂-မိဂသာလာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၃
၃-ဋီကာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၅
၄-မဟာစုန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၇
၅-၆-သန္ဒိဋ္ဌိကသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၇
၇-ခေမသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၇
၈-ဣန္ဒြိယသံဝရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၈
၉-အာနန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၈

Mātikā Piṭṭhaṅka

10. Khattiyasuttavaṇṇanā 119
11. Appamādasuttavaṇṇanā 120
12. Dhammikasuttavaṇṇanā 120

2. Dutiyapaṇṇāsaka

6. Mahāvagga

1. Soṇasuttavaṇṇanā 123
2. Phaggunasuttavaṇṇanā 126
3. Chaḷabhijātisuttavaṇṇanā 126
4. Āsavasuttavaṇṇanā 127
5. Dārukammikasuttavaṇṇanā 131
6. Hatthisāriputtasuttavaṇṇanā 131
7. Majjhesuttavaṇṇanā 132
8. Purisindriyañāṇasuttavaṇṇanā 134
9. Nibbedhikasuttavaṇṇanā 135
10. Sīhanādasuttavaṇṇanā 136

7. Devatāvagga

1. Anāgāmiphalasuttādivaṇṇanā 137
4. Saṅgaṇikārāmasuttavaṇṇanā 137
5. Devatāsuttavaṇṇanā 137
6. Samādhisuttavaṇṇanā 138
7. Sakkhibhabbasuttavaṇṇanā 138
8. Balasuttavaṇṇanā 138
9-10. Tajjhānasuttadvayavaṇṇanā 138

8. Arahattavagga

1. Dukkhasuttavaṇṇanā 138
2. Arahattasuttavaṇṇanā 139
3. Uttarimanussadhammasuttavaṇṇanā 139

မာတိကာ စာမျက်နှာ

၁၀-ခတ္တိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၁၉
၁၁-အပ္ပမာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂၀
၁၂-ဓမ္မိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂၀

၂-ဒုတိယပဏ္ဏာသက

၆-မဟာဝဂ္ဂ

၁-သောဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂၃
၂-ဖဂ္ဂုနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂၆
၃-ဆဋ္ဌဘိဇာတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂၆
၄-အာသဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂၇
၅-ဒါရုကမ္မိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၁
၆-ဟတ္ထိသာရိပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၁
၇-မဇ္ဈေသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၂
၈-ပုရိသိန္ဒြိယဉာဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၄
၉-နိဗ္ဗေဓိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၅
၁၀-သီဟနာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၆

၇-ဒေဝတာဝဂ္ဂ

၁-အနာဂါမိဖလသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၃၇
၂-သင်္ကိတာရာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၇
၃-ဒေဝတာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၇
၆-သမာဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၈
၇-သက္ခိဘဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၈
၈-ဗလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၈
၉-၁၀-တဇ္ဈာနသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ ၁၃၈

၈-အရဟတ္တဝဂ္ဂ

၁-ဒုက္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၈
၂-အရဟတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၉
၃-ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၉

Mātikā Piṭṭhaṅka

4. Sukhasomanassasuttavaṇṇanā 139
5. Adhigamasuttavaṇṇanā 139
6. Mahantattasuttavaṇṇanā 139
8-10. Dutiyanirayasuttādivaṇṇanā 140

9. Sītivagga

1. Sītibhāvasuttavaṇṇanā 140
2. Āvaraṇasuttavaṇṇanā 140
4-5. Sussūsatisuttādivaṇṇanā 140
8-11. Abhabbaṭṭhānasuttacatukkavaṇṇanā 140

10. Ānisaṁsavagga

1-2. Pātubhāvasuttādivaṇṇanā 141
7. Anavatthitasuttavaṇṇanā 141
8. Ukkhittāsikasuttavaṇṇanā 141
9. Atammayasuttavaṇṇanā 141

11. Tikavagga

1. Rāgasuttavaṇṇanā 142
6. Assādasuttavaṇṇanā 142
7. Aratisuttavaṇṇanā 142
10. Uddhaccasuttavaṇṇanā 142
12. Sāmaññavaggavaṇṇanā 142
24. Rāgapeyyālavaṇṇanā 143

Sattakanipāta

Paṇṇāsaka

1. Dhanavagga

1-5. Paṭhamapiyasuttādivaṇṇanā 145
7. Uggasuttavaṇṇanā 145
8. Saṁyojanasuttavaṇṇanā 146

မာတိကာ စာမျက်နှာ

၄-သုခသောမနဿသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၉
၅-အဓိဂမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၉
၆-မဟန္တတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၃၉
၈-၁၀-ဒုတိယနိရယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၄၀

၉-သီတိဝဂ္ဂ

၁-သီတိဘာဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၀
၂-အာဝရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၀
၄-၅-သုဿူသတိသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၄၀
၈-၁၁-အဘဗ္ဗဋ္ဌာနသုတ္တစတုက္ကဝဏ္ဏနာ ၁၄၀

၁၀-အာနိသံသဝဂ္ဂ

၁-၂-ပါတုဘာဝသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၄၁
၇-အနဝဋ္ဌိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၁
၈-ဥက္ခိတ္တာသိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၁
၉-အတမ္မယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၁

၁၁-တိကဝဂ္ဂ

၁-ရာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၂
၆-အဿာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၂
၇-အရတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၂
၁၀-ဥဒ္ဓစ္စသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၂
၁၂-သာမညဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ ၁၄၂
၂၄-ရာဂပေယ္ယာလဝဏ္ဏနာ ၁၄၃

သတ္တကနိပါတ

ပဏ္ဏာသက

၁-ဓနဝဂ္ဂ

၁-၅-ပဌမပိယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၄၅
၇-ဥဂ္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၅
၈-သံယောဇနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၆

Mātikā Piṭṭhaṅka

2. Anusayavagga

3. Kulasuttavaṇṇanā 146
4. Puggalasuttavaṇṇanā 146
5. Udakūpamāsuttavaṇṇanā 148
6. Aniccānupassīsuttavaṇṇanā 148
7-9. Dukkhānupassīsuttādivaṇṇanā 150
10. Niddasavatthusuttavaṇṇanā 150

3. Vajjisattakavagga

1. Sārandadasuttavaṇṇanā 151
2. Vassakārasuttavaṇṇanā 155
3. Paṭhamasattakasuttavaṇṇanā 156
4. Dutiyasattakasuttavaṇṇanā 160
7. Saññāsuttavaṇṇanā 161
8. Paṭhamaparihānisuttavaṇṇanā 161
9. Dutiyaparihānisuttavaṇṇanā 162

4. Devatāvagga

5. Paṭhamamittasuttavaṇṇanā 162
6. Dutiyamittasuttavaṇṇanā 162
7. Paṭhamapaṭisambhidāsuttavaṇṇanā 162

5. Mahāyaññavagga

1-2. Sattaviññāṇaṭṭhitisuttādivaṇṇanā 163
3. Paṭhama-aggisuttavaṇṇanā 165
4. Dutiya-aggisuttavaṇṇanā 166
5-6. Saññāsuttadvayavaṇṇanā 167
7. Methunasuttavaṇṇanā 167
8. Saṁyogasuttavaṇṇanā 168

မာတိကာ စာမျက်နှာ

၂-အနုသယဝဂ္ဂ

၃-ကုလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၆
၄-ပုဂ္ဂလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၆
၅-ဥဒကူပမာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၈
၆-အနိစ္စာနုပဿီသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၄၈
၇-၉-ဒုက္ခာနုပဿီသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၅၀
၁၀-နိဒ္ဒသဝတ္ထုသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၅၀

၃-ဝဇ္ဇိသတ္တကဝဂ္ဂ

၁-သာရန္ဒဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၅၁
၂-ဝဿကာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၅၅
၃-ပဌမသတ္တကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၅၆
၄-ဒုတိယသတ္တကသုတ္တဝဏ္ဏန ၁၆၀
၇-သညာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၆၁
၈-ပဌမပရိဟာနိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၆၁
၉-ဒုတိယပရိဟာနိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၆၂

၄-ဒေဝတာဝဂ္ဂ

၅-ပဌမမိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၆၂
၆-ဒုတိယမိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၆၂
၇-ပဌမပဋိသမ္ဘိဒါသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၆၂

၅-မဟာယညဝဂ္ဂ

၁-၂-သတ္တဝိညာဏဋ္ဌိတိသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၆၃
၃-ပဌမအဂ္ဂိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၆၅
၄-ဒုတိယအဂ္ဂိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၆၆
၅-၆-သညာသုတ္တဒ္ဝယဝဏ္ဏနာ ၁၆၇
၇-မေထုနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၆၇
၈-သံယောဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၆၈

Mātikā Piṭṭhaṅka

9. Dānamahapphalasuttavaṇṇanā 168
10. Nandamātāsuttavaṇṇanā 169

6. Abyākatavagga

1. Abyākatasuttavaṇṇanā 172
2. Purisagatisuttavaṇṇanā 172
3. Tissabrahmāsuttavaṇṇanā 173
4. Sīhasenāpatisuttavaṇṇanā 173
5. Arakkheyyasuttavaṇṇanā 174
8. Pacalāyamānasuttavaṇṇanā 174
9. Mettasuttavaṇṇanā 176
10. Bhariyāsuttavaṇṇanā 177
11. Kodhanasuttavaṇṇanā 178

7. Mahāvagga

1. Hiri-ottappasuttavaṇṇanā 179
2. Sattasūriyasuttavaṇṇanā 179
3. Nagaropamasuttavaṇṇanā 181
4. Dhammaññūsuttavaṇṇanā 184
5. Pāricchattakasuttavaṇṇanā 184
6. Sakkaccasuttavaṇṇanā 185
7. Bhāvanāsuttavaṇṇanā 186
8. Aggikkhandhopamasuttavaṇṇanā 189
10. Arakasuttavaṇṇanā 189

8. Vinayavagga

1. Paṭhamavinayadharasuttavaṇṇanā 189
2. Dutiyavinayadharasuttavaṇṇanā 190
3. Tatiyavinayadharasuttavaṇṇanā 190
9. Satthusāsanasuttavaṇṇanā 190
10. Adhikaraṇasamathasuttavaṇṇanā 190

မာတိကာ စာမျက်နှာ

၉-ဒါနမဟပ္ဖလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၆၈
၁၀-နန္ဒမာတာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၆၉

၆-အဗျာကတဝဂ္ဂ

၁-အဗျာကတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၇၂
၂-ပုရိသဂတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၇၂
၃-တိဿဗြဟ္မာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၇၃
၄-သီဟသေနာပတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၇၃
၅-အရက္ခေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၇၄
၈-ပစလာယမာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၇၄
၉-မေတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၇၆
၁၀-ဘရိယာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၇၇
၁၁-ကောဓနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၇၈

၇-မဟာဝဂ္ဂ

၁-ဟိရိဩတ္တပ္ပသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၇၉
၂-သတ္တသူရိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၇၉
၃-နဂရောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၈၁
၄-ဓမ္မညုသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၈၄
၅-ပါရိစ္ဆတ္တကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၈၄
၆-သက္ကစ္စသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၈၅
၇-ဘာဝနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၈၆
၈-အဂ္ဂိက္ခန္ဓောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၈၉
၁၀-အရကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၈၉

၈-ဝိနယဝဂ္ဂ

၁-ပဌမဝိနယဓရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၈၉
၂-ဒုတိယဝိနယဓရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၉၀
၃-တတိယဝိနယဓရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၉၀
၉-သတ္ထုသာသနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၉၀
၁၀-အဓိကရဏသမထသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၉၀

Mātikā Piṭṭhaṅka

Aṭṭhakanipāta

1. Paṭhamapaṇṇāsaka

1. Mettāvagga

1. Mettāsuttavaṇṇanā 193
2. Paññāsuttavaṇṇanā 195
3-4. Appiyasuttadvayavaṇṇanā 195
5. Paṭhamalokadhammasuttavaṇṇanā 195
6. Dutiyalokadhammasuttavaṇṇanā 196
7. Devadattavipattisuttavaṇṇanā 196
8. Uttaravipattisuttavaṇṇanā 196
9. Nandasuttavaṇṇanā 196
10. Kāraṇḍavasuttavaṇṇanā 197

2. Mahāvagga

1. Verañjasuttavaṇṇanā 197
2. Sīhasuttavaṇṇanā 208
3. Assājānīyasuttavaṇṇanā 215
4. Assakhaḷuṅkasuttavaṇṇanā 216
5. Malasuttavaṇṇanā 216
6. Dūteyyasuttavaṇṇanā 216
7-8. Bandhanasuttadvayavaṇṇanā 217
9. Pahārādasuttavaṇṇanā 217
10. Uposathasuttavaṇṇanā 221

3. Gahapativagga

1. Paṭhama-uggasuttavaṇṇanā 221
2. Dutiya-uggasuttavaṇṇanā 222
3. Paṭhamahatthakasuttavaṇṇanā 222
4. Dutiyahatthakasuttavaṇṇanā 223

မာတိကာ စာမျက်နှာ

အဋ္ဌကနိပါတ

၁-ပဌမပဏ္ဏာသက

၁-မေတ္တာဝဂ္ဂ

၁-မေတ္တာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၉၃
၂-ပညာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၉၅
၃-၄-အပ္ပိယသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ ၁၉၅
၅-ပဌမလောကဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၉၅
၆-ဒုတိယလောကဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၉၆
၇-ဒေဝဒတ္တဝိပတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၉၆
၈-ဥတ္တရဝိပတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၉၆
၉-နန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၉၆
၁၀-ကာရဏ္ဍဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၉၇

၂-မဟာဝဂ္ဂ

၁-ဝေရဉ္ဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၉၇
၂-သီဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၀၈
၃-အဿာဇာနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၁၅
၄-အဿခလုင်္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၁၆
၅-မလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၁၆
၆-ဒူတေယ္ယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၁၆
၇-၈-ဗန္ဓနသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ ၂၁၇
၉-ပဟာရာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၁၇
၁၀-ဥပေါသထသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၂၁

၃-ဂဟပတိဝဂ္ဂ

၁-ပဌမဥဂ္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၂၁
၂-ဒုတိယဥဂ္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၂၂
၃-ပဌမဟတ္ထကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၂၃
၄-ဒုတိယဟတ္ထကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၂၃

Mātikā Piṭṭhaṅka

5-6. Mahānāmasuttādivaṇṇanā 223
7. Paṭhamabalasuttavaṇṇanā 223
8. Dutiyabalasuttavaṇṇanā 224
9. Akkhaṇasuttavaṇṇanā 224
10. Anuruddhamahāvitakkasuttavaṇṇanā 225

4. Dānavagga

1. Paṭhamadānasuttavaṇṇanā 228
2. Dutiyadānasuttavaṇṇanā 229
3. Dānavatthusuttavaṇṇanā 229
4. Khettasuttavaṇṇanā 229
5. Dānūpapattisuttavaṇṇanā 230
6. Puññakiriyavatthusuttavaṇṇanā 231
7. Sappurisadānasuttavaṇṇanā 231
8. Sappurisasuttavaṇṇanā 231
9. Abhisandasuttavaṇṇanā 232
10. Duccaritavipākasuttavaṇṇanā 232

5. Uposathavagga

4. Vāseṭṭhasuttavaṇṇanā 233
6. Anuruddhasuttavaṇṇanā 233
9-10. Idhalokikasuttadvayavaṇṇanā 234

2. Dutiyapaṇṇāsaka

(6) 1. Gotamīvagga

1. Gotamīsuttavaṇṇanā 235
2. Ovādasuttavaṇṇanā 238
3. Saṁkhittasuttavaṇṇanā 239
4. Dīghajāṇusuttavaṇṇanā 239
6. Bhayasuttavaṇṇanā 240
9-10. Puggalasuttadvayavaṇṇanā 240

မာတိကာ ဗိဋ္ဌက်

၅-၆-မဟာနာမသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၂၃
၇-ပဌမဗလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၂၃
၈-ဒုတိယဗလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၂၄
၉-အက္ခဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၂၄
၁၀-အနုရုဒ္ဓမဟာဝိတက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၂၅

၄-ဒါနဝဂ္ဂ

၁-ပဌမဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၂၈
၂-ဒုတိယဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၂၉
၃-ဒါနဝတ္ထုသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၂၉
၄-ခေတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၂၉
၅-ဒါနူပပတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၀
၆-ပုညကိရိယဝတ္ထုသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၁
၇-သပ္ပုရိသဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၁
၈-သပ္ပုရိသသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၁
၉-အဘိသန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၂
၁၀-ဒုစ္စရိတဝိပါကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၂

၅-ဥပေါသထဝဂ္ဂ

၄-ဝါသေဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၃
၆-အနုရုဒ္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၃
၉-၁၀-ဣဓလောကိကသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ ၂၃၄

၂-ဒုတိယပဏ္ဏာသက

(၆) ၁-ဂေါတမီဝဂ္ဂ

၁-ဂေါတမီသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၅
၂-ဩဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၈
၃-သံခိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၉
၄-ဒီဃဇာဏုသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၃၉
၆-ဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၄၀
၉-၁၀-ပုဂ္ဂလသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ ၂၄၀

Mātikā Piṭṭhaṅka

(7) 2. Bhūmicālavagga

1. Icchāsuttavaṇṇanā 241
2. Alaṁsuttavaṇṇanā 241
3. Saṁkhittasuttavaṇṇanā 241
4. Gayāsīsasuttavaṇṇanā 243
5. Abhibhāyatanasuttavaṇṇanā 243
6. Vimokkhasuttavaṇṇanā 245
7-8. Anariyavohārasuttavaṇṇanā 246
9. Parisāsuttavaṇṇanā 246
10. Bhūmicālasuttavaṇṇanā 247

(8) 3. Yamakavagga

1-2. Saddhāsuttadvayavaṇṇanā 251
3-9. Maraṇassatisuttadvayādivaṇṇanā 252
10. Kusītārambhavatthusuttavaṇṇanā 252

(9) 4. Sativagga

1-2. Satisampajaññasuttavaṇṇanā 252
3. Mūlakasuttavaṇṇanā 253
4. Corasuttavaṇṇanā 253
5. Samaṇasuttavaṇṇanā 254
6. Yasasuttavaṇṇanā 254
7. Pattanikujjanasuttavaṇṇanā 254
8. Appasādapavedanīyasuttavaṇṇanā 254
9. Paṭisāraṇīyasuttavaṇṇanā 255
10. Sammāvattanasuttavaṇṇanā 255

(10) 5. Sāmaññavagga 255

မာတိကာ ဗိဋ္ဌင်္

(၇) ၂-ဘူမိစာလဝဂ္ဂ

၁-ဣစ္ဆာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၄၁
၂-အလံသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၄၁
၃-သံခိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၄၁
၄-ဂယာသီသသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၄၃
၅-အဘိဘာယတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၄၃
၆-ဝိမောက္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၄၅
၇-၈-အနရိယဝေါဟာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၄၆
၉-ပရိသာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၄၆
၁၀-ဘူမိစာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၄၇

(၈) ၃-ယမကဝဂ္ဂ

၁-၂-သဒ္ဓါသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ ၂၅၁
၃-၉-မရဏဿတိသုတ္တဒွယာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၅၂
၁၀-ကုသီတာရမ္ဘဝတ္ထုသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၅၂

(၉) ၄-သတိဝဂ္ဂ

၁-၂-သတိသမ္ပဇညသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၅၂
၃-မူလကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၅၃
၄-စောရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၅၃
၅-သမဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၅၄
၆-ယသသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၅၄
၇-ပတ္တနိကုဇ္ဇနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၅၄
၈-အပ္ပသာဒပဝေဒနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၅၄
၉-ပဋိသာရဏီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၅၅
၁၀-သမ္မာဝတ္တနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၅၅

(၁၀) ၅-သာမညဝဂ္ဂ ၂၅၅

Mātikā Piṭṭhaṅka

Navakanipāta

1. Paṭhamapaṇṇāsaka

1. Sambodhivagga

1. Sambodhisuttavaṇṇanā 257
2. Nissayasuttavaṇṇanā 258
3. Meghiyasuttavaṇṇanā 258
4. Nandakasuttavaṇṇanā 260
5. Balasuttavaṇṇanā 261
6. Sevanāsuttavaṇṇanā 261
7. Sutavāsuttavaṇṇanā 262
8-10. Sajjhasuttādivaṇṇanā 262

2. Sīhanādavagga

1. Sīhanādasuttavaṇṇanā 262
2. Sa-upādisesasuttavaṇṇanā 264
3. Koṭṭhikasuttavaṇṇanā 265
4. Samiddhisuttavaṇṇanā 265
5-6. Gaṇḍasuttādivaṇṇanā 266
7-8. Kulasuttādivaṇṇanā 266
9. Devatāsuttavaṇṇanā 267
10. Velāmasuttavaṇṇanā 267

3. Sattāvāsavagga

1. Tiṭhānasuttavaṇṇanā 273
2. Assakhaḷuṅkasuttavaṇṇanā 273
3. Taṇhāmūlakasuttavaṇṇanā 273
4. Sattāvāsasuttavaṇṇanā 274
5. Paññāsuttavaṇṇanā 275

မာတိကာ စိဋ္ဌက်

နဝကနိပါတ

၁-ပဌမပဏ္ဏာသက

၁-သမ္ဗောဓိဝဂ္ဂ

၁-သမ္ဗောဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၅၇
၂-နိဿယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၅၈
၃-မေဃိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၅၈
၄-နန္ဒကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၆၀
၅-ဗလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၆၁
၆-သေခနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၆၁
၇-သုတဝါသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၆၂
၈-၁၀-သဇ္ဈသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၆၂

၂-သီဟနာဒဝဂ္ဂ

၁-သီဟနာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၆၂
၂-သဥပါဒိသေသသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၆၄
၃-ကောဋ္ဌိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၆၅
၄-သမိဒ္ဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၆၅
၅-၆-ဂဏ္ဍသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၆၆
၇-၈-ကုလသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၆၆
၉-ဒေဝတာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၆၇
၁၀-ဝေဟာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၆၇

၃-သတ္တာဝါသဝဂ္ဂ

၁-တိဋ္ဌာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၃
၂-အဿခဠုင်္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၃
၃-တဏှာမူလကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၃
၄-သတ္တာဝါသသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၄
၅-ပညာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၅

Mātikā Piṭṭhaṅka

6. Silāyūpasuttavaṇṇanā 275
7-8. Verasuttadvayavaṇṇanā 275
9. Āghātavatthusuttavaṇṇanā 276
10-11. Āghātapaṭivinayasuttādivaṇṇanā 276

4. Mahāvagga

1-2. Anupubbavihārasuttādivaṇṇanā 276
3. Nibbānasukhasuttavaṇṇanā 277
4. Gāvī-upamāsuttavaṇṇanā 277
5. Jhānasuttavaṇṇanā 277
6. Ānandasuttavaṇṇanā 279
7. Lokāyatikasuttavaṇṇanā 280
8. Devāsurasaṅgāmasuttavaṇṇanā 281
9. Nāgasuttavaṇṇanā 282
10. Tapussasuttavaṇṇanā 282

5. Sāmaññavagga

1. Sambādhasuttavaṇṇanā 283
2. Kāyasakkhisuttavaṇṇanā 284
3. Paññāvimuttasuttavaṇṇanā 284
4. Ubhatobhāgavimuttasuttavaṇṇanā 284
5-10. Sandiṭṭhikadhammasuttādivaṇṇanā 284

2. Dutiyapaṇṇāsakavaṇṇanā ... 285

Dasakanipāta

1. Paṭhamapaṇṇāsaka

1. Ānisaṁsavagga

1. Kimatthiyasuttavaṇṇanā 287
2. Cetanākaraṇīyasuttavaṇṇanā 287

မာတိကာ စာမျက်နှာ

၆-သီလာယူပသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၅
၇-၈-ဝေရသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ ၂၇၅
၉-အာဃာတဝတ္ထုသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၆
၁၀-၁၁-အာဃာတပဋိဝိနယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၇၆

၄-မဟာဝဂ္ဂ

၁-၂-အနုပုဗ္ဗဝိဟာရသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၇၆
၃-နိဗ္ဗာနသုခသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၇
၄-ဂါဝိဥပမာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၇
၅-ဈာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၇
၆-အာနန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၇၉
၇-လောကာယတိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၀
၈-ဒေဝါသုရသင်္ဂါမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၁
၉-နာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၂
၁၀-တပုဿသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၂

၅-သာမညဝဂ္ဂ

၁-သမ္ဗာဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၃
၂-ကာယသက္ခိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၄
၃-ပညာဝိမုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၄
၄-ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၄
၅-၁၀-သန္ဒိဋ္ဌိကဓမ္မသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၈၄

၂-ဒုတိယပဏ္ဏာသကဝဏ္ဏနာ ၂၈၅

ဒသကနိပါတ

၁-ပဌမပဏ္ဏာသက

၁-အာနိသံသဝဂ္ဂ

၁-ကိမတ္ထိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၇
၂-စေတနာကရဏီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၈၇

Mātikā — Piṭṭhaṅka

3-5. Upanisasuttattayavaṇṇanā 287
6. Samādhisuttavaṇṇanā 287
7. Sāriputtasuttavaṇṇanā 288
8. Jhānasuttavaṇṇanā 288
9. Santavimokkhasuttavaṇṇanā 288

2. Nāthavagga

1. Senāsanasuttavaṇṇanā 289
2. Pañcaṅgasuttavaṇṇanā 289
3-4. Sayojanasuttādivaṇṇanā 289
5. Appamādasuttavaṇṇanā 289
6. Āhuneyyasuttavaṇṇanā 290
7. Paṭhamanāthasuttavaṇṇanā 290
8. Dutiyanāthasuttavaṇṇanā 291
9. Paṭhama-ariyāvāsasuttavaṇṇanā 291
10. Dutiya-ariyāvāsasuttavaṇṇanā 292

3. Mahāvagga

1. Sīhanādasuttavaṇṇanā 293
2. Adhivuttipadasuttavaṇṇanā 299
3. Kāyasuttavaṇṇanā 299
4. Mahācundasuttavaṇṇanā 300
5. Kasiṇasuttavaṇṇanā 300
6. Kāḷīsuttavaṇṇanā 301
7. Paṭhamamahāpañhasuttavaṇṇanā 301
8. Dutiyamahāpañhasuttavaṇṇanā 304
9. Paṭhamakosalasuttavaṇṇanā 304
10. Dutiyakosalasuttavaṇṇanā 305

မာတိကာ — စဉ်ကဲ့

၃-၅-ဥပနိသသုတ္တတ္တယဝဏ္ဏနာ ၂၀၇
၆-သမာဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၀၇
၇-သာရိပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၀၀
၈-ဈာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၀၀
၉-သန္တဝိမောက္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၀၀

၂-နာထဝဂ္ဂ

၁-သေနာသနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၀၉
၂-ပဉ္စင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၀၉
၃-၄-သဂယာဇနသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၀၉
၅-အပ္ပမာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၀၉
၆-အာဟုနေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉၀
၇-ပဌမနာထသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉၀
၈-ဒုတိယနာထသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉၁
၉-ပဌမအရိယာဝါသသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉၁
၁၀-ဒုတိယအရိယာဝါသသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉၂

၃-မဟာဝဂ္ဂ

၁-သီဟနာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉၃
၂-အဓိဝုတ္တိပဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉၉
၃-ကာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၉၉
၄-မဟာစုန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၀
၅-ကသိဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၀
၆-ကာဠီသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၁
၇-ပဌမမဟာပဉ္ဉသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၁
၈-ဒုတိယမဟာပဉ္ဉသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၄
၉-ပဌမကောသလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၄
၁၀-ဒုတိယကောသလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၅

Mātikā Paṭṭhānika

4. Upālivagga

1-4. Sacittasuttādivaṇṇanā 316
8. Mūlakasuttavaṇṇanā 316
9. Pabbajjāsuttavaṇṇanā 316
10. Girimānandasuttavaṇṇanā 317

(7) 2. Yamakavagga

1. Avijjāsuttādivaṇṇanā 317
3-4. Nijjhaṅgatasuttādivaṇṇanā 317
5-7. Paṭhamasukhasuttādivaṇṇanā 318
9-10. Kathāvatthusuttadvayavaṇṇanā 318

5. Akkosavagga

4. Kusināsuttavaṇṇanā 311
5. Rājantepurapāpavesanasuttavaṇṇanā 312
6. Sakkasuttavaṇṇanā 312
7. Mahāḷisuttavaṇṇanā 313
8. Pabbajita-abhiṇhasuttavaṇṇanā 313
9-10. Sarīrattabhāvamasuttādivaṇṇanā 315

6) 1. Sacittavagga

1-4. Sacittasuttādivaṇṇanā 316
8. Mūlakasuttavaṇṇanā 316
9. Pabbajjāsuttavaṇṇanā 316
10. Girimānandasuttavaṇṇanā 317

(7) 2. Yamakavagga

1. Avijjāsuttādivaṇṇanā 317
3-4. Nijjhaṅgatasuttādivaṇṇanā 317
5-7. Paṭhamasukhasuttādivaṇṇanā 318
9-10. Kathāvatthusuttadvayavaṇṇanā 318

5. Akkosavagga

4. Kusināsuttavaṇṇanā 311
5. Rājantepurapāpavesanasuttavaṇṇanā 312
6. Sakkasuttavaṇṇanā 312
7. Mahāḷisuttavaṇṇanā 313
8. Pabbajita-abhiṇhasuttavaṇṇanā 313
9-10. Sarīrattabhāvamasuttādivaṇṇanā 315

๑-๑๐-สจิตฺตาทิวณฺณนา ๒๐๕

๒. ทุฏฺฐปณฺณาสก

(๖) ๑-สจิตฺตวคฺค

๑-๙-สจิตฺตาทิวณฺณนา ๒๐๕
๑๐-ปพฺพชฺชาสุตฺตวณฺณนา ๒๐๕
๑๑-คิริมานนฺทสุตฺตวณฺณนา ๒๐๕
๒๐-สงฺฆเภทกสุตฺตาทิวณฺณนา ๒๐๖

(๗) ๒-ยมกวคฺค

๑-๒-อวิชฺชาสุตฺตาทิวณฺณนา ๒๐๗
๓-๔-นิชฺฌตฺตสุตฺตาทิวณฺณนา ๒๐๗
๕-๗-ปฐมสุขสุตฺตาทิวณฺณนา ๒๐๘
๙-๑๐-กถาวตฺถุทฺวยวณฺณนา ๒๐๘

๕. อกฺโกสวคฺค

๔-กุสินาราสุตฺตวณฺณนา ๒๑๐
๕-ราชนฺเตปุรปาปเวสนสุตฺตวณฺณนา ๒๑๑
๖-สกฺกสุตฺตวณฺณนา ๒๑๒
๗-มหาฬิสุตฺตวณฺณนา ๒๑๒
๘-ปพฺพชิต-อภิณฺหสุตฺตวณฺณนา ๒๑๓
๙-๑๐-สรีรตฺตภาวมสุตฺตาทิวณฺณนา ๒๑๔

Mātikā Piṭṭhaṅka

(8) 3. Ākaṅkhavagga

1. Ākaṅkhasuttavaṇṇanā 320
2. Kaṇṭakasuttavaṇṇanā 322
3-4. Iṭṭhadhammasuttādivaṇṇanā 323
5. Migasālāsuttavaṇṇanā 323
7. Kākasuttavaṇṇanā 324
9. Āghātavatthusuttavaṇṇanā 324

(9) 4. Theravagga

1-3. Vāhanasuttādivaṇṇanā 325
4. Byākaraṇasuttavaṇṇanā 325
5-6. Katthīsuttādivaṇṇanā 325
7. Nappiyasuttavaṇṇanā 325
8. Akkosakasuttavaṇṇanā 326
9. Kokālikasuttavaṇṇanā 326

(10) 5. Upālivagga

1-2. Kāmabhogīsuttādivaṇṇanā 330
3. Kiṁdiṭṭhikasuttavaṇṇanā 330
4. Vajjiyamāhitasuttavaṇṇanā 330
5. Uttiyasuttavaṇṇanā 331
6. Kokanudasuttavaṇṇanā 331
7-8. Āhuneyyasuttādivaṇṇanā 332
9. Upālisuttavaṇṇanā 332

3. Tatiyapaṇṇāsaka

(11) 1. Samaṇasaññāvagga

1. Samaṇasaññāsuttavaṇṇā 334
3. Micchattasuttavaṇṇanā 334
4-5. Bījasuttādivaṇṇanā 334

မာတိကာ စာမျက်နှာ

(၈) ၃-အာကင်္ခဝဂ္ဂ

၁-အာကင်္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၂၀
၂-ကဏ္ဋကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၂၂
၃-၄-ဋ္ဌဓမ္မသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၃၂၃
၅-မိဂသာလာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၂၃
၇-ကာကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၂၄
၉-အာဃာတဝတ္ထုသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၂၄

(၉) ၄-ထေရဝဂ္ဂ

၁-၃-ဝါဟနသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၃၂၅
၄-ဗျာကရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၂၅
၅-၆-ကတ္ထီသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၃၂၅
၇-နပ္ပိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၂၅
၈-အက္ကောသကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၂၆
၉-ကောကာလိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၂၆

(၁၀) ၅-ဥပါလိဝဂ္ဂ

၁-၂-ကာမဘောဂီသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၃၃၀
၃-ကိံဒိဋ္ဌိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၃၀
၄-ဝဇ္ဇီယမာဟိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၃၀
၅-ဥတ္တိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၃၁
၆-ကောကနုဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၃၁
၇-၈-အာဟုနေယျသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၃၃၂
၉-ဥပါလိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၃၂

၃-တတိယပဏ္ဏာသက

(၁၁) ၁-သမဏသညာဝဂ္ဂ

၁-သမဏသညာသုတ္တဝဏ္ဏာ ၃၃၄
၃-မိစ္ဆတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၃၄
၄-၅-ဗီဇသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၃၃၄

Mātikā Piṭṭhaṅka

6. Nijjarasuttavaṇṇanā 334
7. Dhovanāsuttavaṇṇanā 335
8-10. Tikicchakasuttādivaṇṇanā 335
11. Paṭhama-asekhasuttavaṇṇanā 335
12. Dutiya-asekhasuttavaṇṇanā 335

(12) 2. Paccorohaṇivagga

1-2. Adhammasuttadvayavaṇṇanā 336
3. Tatiya-adhammasuttavaṇṇanā 336
4. Ajitasuttavaṇṇanā 336
5. Saṅgāravasuttavaṇṇanā 336
7-8. Paccorohaṇīsuttadvayavaṇṇanā 337
(13) 3. Parisuddhavaggavaṇṇanā ... 337
(14) 4. Sādhuvaggavaṇṇanā 337

4. Catutthapaṇṇāsaka

8. Kammanidānasuttavaṇṇanā 338
9. Parikkamanasuttavaṇṇanā 338
10. Cundasuttavaṇṇanā 338
11. Jāṇussoṇisuttavaṇṇanā 338

(21) 1. Karajakāyavagga

6. Saṁsappanīyasuttavaṇṇanā 340
7-8. Sañcetanikasuttadvayavaṇṇanā 340
9. Karajakāyasuttavaṇṇanā 340
(22) 2. Sāmaññavaggavaṇṇanā ... 341

မာတိကာ စာမျက်နှာ

၆-နိဇ္ဇရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၃၄
၇-ဓောဝနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၃၅
၈-၁၀-တိကိစ္ဆကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၃၃၅
၁၁-ပဌမအသေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၃၅
၁၂-ဒုတိယအသေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၃၅

(၁၂) ၂-ပစ္စောရောဟဏိဝဂ္ဂ

၁-၂-အဓမ္မသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ ၃၃၆
၃-တတိယအဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၃၆
၄-အဇိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၃၆
၅-သင်္ဂါရဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၃၆
၇-၈-ပစ္စောရောဟဏီသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ ၃၃၇
(၁၃) ၃-ပရိသုဒ္ဓဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ ၃၃၇
(၁၄) ၄-သာဓုဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ ၃၃၇

၄-စတုတ္ထပဏ္ဏာသက

၈-ကမ္မနိဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၃၈
၉-ပရိက္ကမနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၃၈
၁၀-စုန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၃၈
၁၁-ဇာဏုဿောဏိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၃၈

(၂၁) ၁-ကရဇကာယဝဂ္ဂ

၆-သံသပ္ပနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၄၀
၇-၈-သဉ္စေတနိကသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ ၃၄၀
၉-ကရဇကာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၄၀
(၂၂) ၂-သာမညဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ ၃၄၀

Mātikā Piṭṭhaṅka

Ekādasakanipāta

1. Nissayavagga

1-6. Kimatthiyasuttādivaṇṇanā 343
7-8. Paṭhamasaññāsuttādivaṇṇanā 343
9. Saddhasuttavaṇṇanā 343
10. Moranivāpasuttavaṇṇanā 344

2. Anussativagga

1-2. Mahānāmasuttadvayavaṇṇanā 344
3. Nandiyasuttavaṇṇanā 345
4. Subhūtisuttavaṇṇanā 345
5. Mettasuttavaṇṇanā 345
6. Aṭṭhakanāgarasuttavaṇṇanā 346
7. Gopālasuttavaṇṇanā 348
Nigamanakathā 356

Aṅguttaraṭṭhakathāya Pañcakādinipātassa mātikā niṭṭhitā.

မာတိကာ ဗိဋ္ဌက်

ဧကာဒသကနိပါတ

၁-နိဿယဝဂ္ဂ

၁-၆-ကိမတ္ထိယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၃၄၃
၇-၈-ပဌမသညာသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၃၄၃
၉-သဒ္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၄၃
၁၀-မောရနိဝါပသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၄၄

၂-အနုဿတိဝဂ္ဂ

၁-၂-မဟာနာမသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ ၃၄၄
၃-နန္ဒိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၄၅
၄-သုဘူတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၄၅
၅-မေတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၄၅
၆-အဋ္ဌကနာဂရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၄၆
၇-ဂေါပါလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၄၈
နိဂမနကထာ ၃၅၆

အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာယ ပဉ္စကာဒိနိပါတဿ မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Pañcakādinipāta

Aṅguttaraṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

Pañcakanipāta

1. Paṭhamapaṇṇāsaka

1. Sekhabalavagga

1. Saṁkhittasuttavaṇṇanā

1. Pañcakanipātassa paṭhame sattannaṁ sekhānaṁ balānīti **sekhabalāni.** Saddhābalādīsu assaddhiye[1] na kampatīti **saddhābalaṁ.** Ahirike na kampatīti **hirībalaṁ.** Anottappe na kampatīti **ottappabalaṁ.** Kosajje na kampatīti **vīriyabalaṁ.** Avijjāya na kampatīti **paññābalaṁ. Tasmā**ti yasmā imāni sattannaṁ sekhānaṁ balāni, tasmā.

2. Vitthatasuttavaṇṇanā

2. Dutiye **kāyaduccaritenā**ti-ādīsu upayogatthe karaṇavacanaṁ, hirīyitabbāni kāyaduccaritādīni hirīyati jigucchatīti attho. Ottappaniddese hetvatthe karaṇavacanaṁ, kāyaduccaritādīhi ottappassa hetubhūtehi ottappati bhāyatīti attho.

1. Assaddhiyena (Sī, Syā)

ပဉ္စကာဒိနိပါတ

အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

ပဉ္စကနိပါတ

၁-ပဌမပဏ္ဏာသက

၁-သေခဗလဝဂ္ဂ

၁-သံခိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁။ ပဉ္စကနိပါတဿ ပဌမေ သတ္တန္နံ သေခါနံ ဗလာနီတိ **သေခဗလာနိ။** သဒ္ဓါဗလာဒီသု အဿဒ္ဓိယေ[1] န ကမ္ပတီတိ **သဒ္ဓါဗလံ။** အဟိရိကေ န·ကမ္ပတီတိ **ဟိရိဗလံ။** အနောတ္တပ္ပေ န ကမ္ပတီတိ **ဩတ္တပ္ပဗလံ။** ကောသဇ္ဇေ န ကမ္ပတီတိ **ဝီရိယဗလံ။** အဝိဇ္ဇာယ န ကမ္ပတီတိ **ပညာဗလံ။ တသ္မာ**တိ ယသ္မာ ဧတမာနိ သတ္တန္နံ သေခါနံ ဗလာနိ၊ တသ္မာ။

၂-ဒိဋ္ဌတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂။ ဒုတိယေ **ကာယဒုစ္စရိတေနာ**တိအာဒီသု ဥပယောဂတ္ထေ ကရဏဝစနံ၊ ဟိရိယိတဗ္ဗာနိ ကာယဒုစ္စရိတာဒီနိ ဟိရိယတိ ဇိဂုစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ ဩတ္တပ္ပနိဒ္ဒေသေ ဟေတ္ထတ္ထေ ကရဏဝစနံ၊ ကာယဒုစ္စရိတာဒီဟိ ဩတ္တပ္ပဿ ဟေတုဘူတေဟိ ဩတ္တပ္ပတီ ဘာယတီတိ အတ္ထော။

၁-အဿဒ္ဓိယေန (သီ၊ သျာ)

Āraddhavīriyoti paggahitavīriyo anosakkitamānaso. **Pahānāyā**ti pahānatthāya. **Upasampadāyā**ti paṭilābhatthāya. **Thāmavā**ti vīriyathāmena samannāgato. **Daḷhaparakkamo**ti thiraparakkamo. **Anikkhittadhuro kusalesu dhammesū**ti kusalesu dhammesu anoropitadhuro anosakkitavīriyo.

Udayatthagāminiyāti pañcannaṁ khandhānaṁ udayavayagāminiyā udayañca vayañca paṭivijjhituṁ samatthāya. **Paññāya samannāgato**ti vipassanāpaññāya ceva maggapaññāya ca samaṅgibhūto. **Ariyāyā**ti vikkhambhanavasena ca samucchedavasena ca kilesehi ārakā ṭhitāya parisuddhāya. **Nibbedhikāyā**ti sā ca abhinivijjhanato[1] nibbedhikāti vuccati, tāya samannāgatoti attho. Tattha maggapaññā samucchedavasena anibbiddhapubbaṁ appadālitapubbaṁ lobhakkhandhaṁ dosakkhandhaṁ mohakkhandhaṁ nibbijjhati padāletīti nibbedhikā, vipassanāpaññā tadaṅgavasena nibbedhikā, maggapaññāya paṭilābhasaṁvattanato tabbipassanā nibbedhikāti vattuṁ vaṭṭati. **Sammā dukkhakkhayagāminiyā**ti idhāpi maggapaññā sammā hetunā nayena vaṭṭadukkhañca kilesadukkhañca khepayamānā gacchatīti sammā dukkhakkhayagāminī nāma, vipassanāpaññā tadaṅgavasena vaṭṭadukkhañca kilesadukkhañca khepayamānā gacchatīti dukkhakkhayagāminī. Dukkhakkhayagāminiyā vā maggapaññāya paṭilābhāya saṁvattanatopesā dukkhakkhayagāminīti veditabbā. Iti imasmiṁ sutte pañca balāni missakāneva kathitāni, tathā pañcame.

6. Samāpattisuttavaṇṇanā

6. Chaṭṭhe **akusalassa samāpattī**ti akusaladhammassa samāpajjanā, tena saddhiṁ[2] samaṅgibhāvoti attho. **Pariyuṭṭhāya tiṭṭhatī**ti pariyonandhitvā tiṭṭhati.

7. Kāmasuttavaṇṇanā

7. Sattame **kāmesu laḷitā**ti[3] vatthukāmakilesakāmesu laḷitā abhiratā. **Asitabyābhaṅgin**ti tiṇalāyana-asitañceva tiṇavahanakājañca. **Kulaputto**ti ācārakulaputto. **Ohāyā**ti pahāya.

1. Sāyeva nibbijjhanato (Sī) 2. Samāpajjanabhāvena saddhiṁ (Syā) 3. Salāḷitāti (Sī)

အာရဒ္ဓဝီရိယောတိ ပဂ္ဂဟိတဝီရိယော အနောသက္ကိတမာနသော။ **ပဟာနာယာ**တိ ပဟာနတ္ထာယ။ **ဥပသမ္ပဒါယာ**တိ ပဋိလာဘတ္ထာယ။ **ထာမဝါ**တိ ဝီရိယထာမေန သမန္နာဂတော။ **ဒဠှပရက္ကမော**တိ ထိရပရက္ကမော။ **အနိက္ခိတ္တ-ဓုရော ကုသလေသု ဓမ္မေသူ**တိ ကုသလေသု ဓမ္မေသု အနောရောပိတဓုရော အနောသက္ကိတဝီရိယော။

ဥဒယတ္ထဂါမိနိယာတိ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ ဥဒယဝယဂါမိနိယာ ဥဒယဉ္စ ဝယဉ္စ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ သမတ္ထာယ။ **ပညာယ သမန္နာဂတော**တိ ဝိပဿနာပညာယ စေဝ မဂ္ဂပညာယ စ သမင်္ဂီဘူတော။ **အရိယာယာ**တိ ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန စ သမုစ္ဆေဒ-ဝသေန စ ကိလေသေဟိ အာရကာ ဌိတာယ ပရိသုဒ္ဓါယ။ **နိဗ္ဗေဓိကာ-ယာ**တိ သာ စ အဘိနိဝိဗျဓနတော[2] နိဗ္ဗေဓိကာတိ ဝုစ္စတိ၊ တာယ သမန္နာ-ဂတောတိ အတ္ထော။ တတ္ထ မဂ္ဂပညာ သမုစ္ဆေဒဝသေန အနိဗ္ဗိဒ္ဓပုဗ္ဗံ အပဒါလိတပုဗ္ဗံ လောဘက္ခန္ဓံ ဒေါသက္ခန္ဓံ မောဟက္ခန္ဓံ နိဗ္ဗိဇ္ဈတိ ပဒါလေတိတိ နိဗ္ဗေဓိကာ၊ ဝိပဿနာပညာ တဒင်္ဂဝသေန နိဗ္ဗေဓိကာ၊ မဂ္ဂပညာယ ပဋိလာဘသံဝတ္တနတော တဒုပယဿနာ နိဗ္ဗေဓိကာတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ **သမ္မာ ဒုက္ခက္ခယဂါမိနိယာ**တိ ဋီကာယံ မဂ္ဂပညာ သမ္မာ ဟေတုနာ နယေန ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ကိလေသဒုက္ခဿ ခေပယမာနာ ဂစ္ဆတီတိ ဒုက္ခက္ခယဂါမိနီ။ ဒုက္ခက္ခယဂါမိနိယာ ဝါ မဂ္ဂပညာယ ပဋိလာဘာယ သံဝတ္တနတောပေသာ ဒုက္ခက္ခယဂါမိနိတိ ဝေဒိတမ္ဗာ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ပဉ္စ ဗလာနိ မိဿကာနေဝ ကထိတာနိ၊ တထာ ပဉ္စမေ။

၆-သမာပတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆။ ဆဋ္ဌေ **အကုသလဿ သမာပတ္တိ**တိ အကုသလဓမ္မဿ သမာပဇ္ဇနာ၊ တေန သဒ္ဓိံ[၂] သမင်္ဂီဘာဝေါတိ အတ္ထော။ **ပရိယုဋ္ဌာယ တိဋ္ဌတီ**တိ ပရိယောနဒ္ဓိတ္ဝာ တိဋ္ဌတိ။

၇-ကာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇။ သတ္တမေ **ကာမေသု လဠိတာ**တိ[၃] ဝတ္ထုကာမကိလေသကာမေသု လဠိတာ အဘိရတာ။ **အသိတဗျာဘင်္ဂိန်**္တိ တိဏလာယနအသိတဉ္စေဝ တိဏ-ဝဟနကာဇဉ္စ။ **ကုလပုတ္တော**တိ အာစာရကုလပုတ္တော။ **ဩဟာယာ**တိ ပဟာယ။

၁-သာယေဝ နိဗ္ဗိဇ္ဈနတော (သီ) ၂-သမာပဇ္ဇနဘာဝေန သဒ္ဓိံ (သျာ) ၃-သလာဋိတာတိ (သီ)

alaṁ vacanāyāti yuttaṁ vacanāya. **Labbhā**ti sulabhā sakkā labhituṁ. **Hīnā kāmā**ti pañcannaṁ nīcakulānaṁ kāmā. **Majjhimā kāmā**ti majjhimasattānaṁ kāmā. **Paṇītā kāmā**ti rājarājamahāmattānaṁ kāmā. **Kāmātveva saṅkhaṁ gacchantī**ti kāmanavasena kāmetabbavasena ca kāmā-icceva saṅkhaṁ gacchanti. **Vuddho hotī**ti mahallako hoti. **Alaṁpañño**ti yuttapañño. **Attaguttoti** attanāva gutto rakkhito, attānaṁ vā gopetuṁ rakkhituṁ samattho. **Nālaṁ pamādāyā**ti na yutto pamajjituṁ. **Saddhāya akataṁ hotī**ti yaṁ saddhāya kusalesu dhammesu kātuṁ yuttaṁ, taṁ na kataṁ hoti. Sesapadesupi eseva nayo. **Anapekkho dānāhaṁ bhikkhave tasmiṁ bhikkhusmiṁ homī**ti evaṁ saddhādīhi kātabbaṁ katvāva sotāpattiphale patiṭṭhite tasmiṁ puggale anapekkho homīti dasseti. Imasmiṁ sutte sotāpattimaggo kathito.

8. Cavanasuttavaṇṇanā

8. Aṭṭhame **saddhamme**ti sāsanasaddhamme. **Assaddho**ti okappanasaddhāya ca pakkhandanasaddhāya[1] cāti dvīhipi saddhāhi virahito. **Cavati nappatiṭṭhātī**ti imasmiṁ sāsane guṇehi cavati, patiṭṭhātuṁ na sakkoti. Iti imasmiṁ sutte appatiṭṭhānañca patiṭṭhānañca kathitaṁ.

9. Paṭhama-agāravasuttavaṇṇanā

9. Navame nāssa gāravoti **agāravo**. Nāssa patissoti **appatisso,** ajeṭṭhako anīcavutti. Sesamettha purimasadisameva.

10. Dutiya-agāravasuttavaṇṇanā

10. Dasame **abhabbo**ti abhājanaṁ[2]. **Vuddhin**ti vaḍḍhiṁ. **Virūḷin**ti virūḷhamūlatāya niccalabhāvaṁ. **Vepullan**ti mahantabhāvaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Sekhabalavaggo paṭhamo.

1. Paccakkhasaddhāya (Sī, Syā)
2. Abhabbataṁ patto (Syā)

အလံ ဝစနာယာတိ ယုတ္တံ ဝစနာယ။ **လဗ္ဘာ**တိ သုလဘာ သက္ကာ လဘိတုံ။ **ဟီနာ ကာမာ**တိ ပဉ္စန္နံ နီစကုလာနံ ကာမာ။ **မဇ္ဈိမာ ကာမာ**တိ မဇ္ဈိမသတ္တာနံ ကာမာ။ **ပဏီတာ ကာမာ**တိ ရာဇရာဇမဟာမတ္တာနံ ကာမာ။ **ကာမာတ္တေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆန္တီ**တိ ကာမနဝသေန ကာမေတဗ္ဗဝသေန စ ကာမာဇ္ဈေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆန္တိ။ **ဝုဒ္ဓေါ ဟောတီ**တိ မဟလ္လကော ဟောတိ။ **အလံပညော**တိ ယုတ္တပညော။ **အတ္တာဝဇ္ဇော**တိ အတ္တနာဝ ဝဇ္ဇော ရက္ခိတော၊ အတ္တာနံ ဝါ ဂေါပေတုံ ရက္ခိတုံ သမတ္ထော။ **နာလံ ပမာဒါယာ**တိ န ယုတ္တော ပမဇ္ဇိတုံ။ **သဒ္ဓါယ အကတံ ဟောတီ**တိ ယံ သဒ္ဓါယ ကုသဇ္ဈလသု ဓမ္မေသု ကာတုံ ယုတ္တံ၊ တံ န ကတံ ဟောတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အနပေက္ခော ဒါနာဟံ ဘိက္ခဝေ တသ္မိံ ဘိက္ခုသ္မိံ ဟောမီ**တိ ဧဝံ သဒ္ဓါဒိဟိ ကာတဗ္ဗံ ကတ္တာဝ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌိတေ တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ အနပေက္ခော ဟောမီတိ ဒဿေတိ။ ဋ္ဌမသ္မိံ သုတ္တေ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ ကထိတော။

၈-ဒုတိယအဂါရဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉။ နဝမေ နာဿ ဂါရဝေါတိ **အဂါရဝေါ**။ နာဿ ပတိဿောတိ **အပ္ပတိဿော**၊ အဇေဋ္ဌကော အနိစဝုတ္တိ။ သေသမေတ္ထ ပုရိမသဒိသမေဝ။

၁၀-ဒုတိယအဂါရဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀။ ဒသမေ **အဘဗ္ဗော**တိ အဘာဇနံ[၂]။ **ဝုဒ္ဓိန္တိ** ဝဍ္ဎိံ။ **ဝိရူဠှိန္တိ** ဝိရူဠှမူလတာယ နိစ္စလဘာဝံ။ **ဝေပုလ္လန္တိ** မဟန္တဘာဝံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

သေခဗလဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၁-ပစ္စက္ခသဒ္ဓါယ (သီ၊ သျာ)
၂-အဘဗ္ဗတံ ပတ္တော (သျာ)

2. Balavagga

1. Ananussutasuttavaṇṇanā

11. Dutiyassa paṭhame **pubbāhaṁ bhikkhave ananussutesu dhammesū**ti ahaṁ bhikkhave pubbe ananussutesu catūsu saccadhammesu. **Abhiññāvosānapāramippatto paṭijānāmī**ti catūsu saccesu catūhi maggehi soḷasavidhassa kiccassa karaṇena abhijānitvā vosānapāramiṁ sabbesaṁ kiccānaṁ niṭṭhitattā katakiccabhāvaṁ pāraṁ patto paṭijānāmīti Mahābodhipallaṅke attano āgamanīyaguṇaṁ dasseti. **Tathāgatassā**ti aṭṭhahi kāraṇehi Tathāgatassa. **Tathāgatabalānī**ti yathā tehi gantabbaṁ, tatheva gatāni pavattāni ñāṇabalāni. **Āsabhaṁ ṭhānan**ti seṭṭhaṭṭhānaṁ. **Sīhanādan**ti abhītanādaṁ. **Brahmacakkan**ti seṭṭhacakkaṁ. **Pavattetī**ti katheti[1].

2. Kūṭasuttavaṇṇanā

12. Dutiye **sekhabalānī**ti sekhānaṁ ñāṇabalāni. **Aggan**ti uttamaṁ. Sesabalāni gopānasiyo kūṭaṁ viya saṅgaṇhātīti **saṅgāhikaṁ.** Tāneva balāni saṁhatāni karotīti **saṅghātaniyaṁ.**

3. Saṁkhittasuttavaṇṇanā

13. Tatiye tattha muṭṭhassacce na kampatīti **satibalaṁ.** Uddhacce na kampatīti **samādhibalaṁ.**

4. Vitthatasuttavaṇṇanā

14. Catutthe **satinepakkenā**ti ettha nepakkaṁ vuccati paññā, sā satiyā upakārakabhāvena gahitā.

5. Daṭṭhabbasuttavaṇṇanā

15. Pañcame savisayasmiṁyeva lokiyalokuttaradhamme kathetuṁ **kattha ca bhikkhave saddhābalaṁ daṭṭhabban**ti-ādimāha. Yathā hi cattāro seṭṭhiputtā, rājāti rājapañcamesu sahāyesu "nakkhattaṁ kīḷissāmā"ti vīthiṁ otiṇṇesu ekassa seṭṭhiputtassa gehaṁ gatakāle itare

1. Vattetīti pavatteti katheti (Sī, Ka)

၂-ဗလဝဂ္ဂ

၁-အနနုဿုတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **ပုဗ္ဗာဟံ ဘိက္ခဝေ အနနုဿုတေသု ဓမ္မေသူ**တိ အဟံ ဘိက္ခဝေ ပုဗ္ဗေ အနနုဿုတေသု စတူသု သစ္စဓမ္မေသု။ **အဘိညာ-ဝေါသာနပါရမိပ္ပတ္တော ပဋိဇာနာမီ**ဘိ စတူသု သစ္စေသု စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ သောဠသဝိဓဿ ကိစ္စဿ ကရဏေန အဘိဇာနိတ္ဝာ ဝေါသာနပါရမိံ သမ္ပတ္တံ ကိစ္စာနံ နိဋ္ဌိတတ္တာ ကတကိစ္စဘာဝံ ပါရံ ပတ္တော ပဋိဇာနာမီတိ မဟာဗောဓိပလ္လင်္ကေ အတ္တနော အာဂမနီယဂုဏံ ဒဿေတိ။ **တထာဂတဿာ**တိ အဋ္ဌဟိ ကာရဏေဟိ တထာဂတဿ။ **တထာဂတဗလာနီ**တိ ယထာ တေဟိ ဂန္တဗ္ဗံ၊ တထေဝ ဂတာနိ ပဝတ္တာနိ ဉာဏဗလာနိ။ **အာသဘံ ဌာနန္တိ** သေဋ္ဌဋ္ဌာနံ။ **သီဟနာဒန္တိ** အဘီတနာဒံ။ **ဗြဟ္မစက္ကန္တိ** သေဋ္ဌစက္ကံ။ **ပဝတ္တေတီ**တိ ကထေတိ[2]။

၂-ကူဋသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂။ ဒုတိယေ **သေခဗလာနီ**တိ သေခါနံ ဉာဏဗလာနိ။ **အဂ္ဂန္တိ** ဥတ္တမံ။ သေသဗလာနိ ဂေါပါနသိယော ကူဋံ ဝိယ သင်္ဂဟာတီတိ **သင်္ဂဟိကံ**။ တာနေဝ ဗလာနိ သံဟတာနိ ကရောတီတိ **သင်္ဃာတနိယံ**။

၃-သံခိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃။ တတိယေ တတ္ထ မုဋ္ဌဿစ္စေ န ကမ္ပတီတိ **သတိဗလံ**။ ဥဒ္ဓစ္စေ န ကမ္ပတီတိ **သမာဓိဗလံ**။

၄-ဝိတ္ထတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄။ စတုတ္ထေ **သတိနေပက္ကေနာ**တိ ဇေ္ဌ နေပက္ကံ ဝုစ္စတိ ပညာ၊ သာ သတိယာ ဥပကာရကဘာဝေန ဂဟိတာ။

၅-ဒဋ္ဌဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅။ ပဉ္စမေ သဝိသယသ္မိံယေဝ လောကိယလောကုတ္တရဓမ္မေ ကထေတုံ **ကတ္ထ စ ဘိက္ခဝေ သဒ္ဓါဗလံ ဒဋ္ဌဗ္ဗန္တိ**အာဒိမာဟ။ ယထာ ဟိ စတ္တာရော သေဋ္ဌိပုတ္တာ, ရာဇာတိ ရာဇပဉ္စမေသု သဟာယေသု "နက္ခတ္တံ ကီဠိဿာမာ"တိ ဝီထိံ ဩတိဏ္ဏေသု ဧကဿ သေဋ္ဌိပုတ္တဿ ဂေဟံ ဂတကာလေ ဧတရေ

၃-ဝတ္တေတီတိ ပဝတ္တေတိ ကထေတိ (သီ၊က)

cattāro tuṇhī nisīdanti, gehasāmikova “imesaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ detha, gandhamālālaṅkārādīni dethā”ti gehe vicāreti. Dutiyatatiyacatutthassa gehaṁ gatakāle itare cattāro tuṇhī nisīdanti, gehasāmikova “imesaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ detha, gandhamālālaṅkārādīni dethā”ti gehe vicāreti. Atha sabbapacchā rañño gehaṁ gatakāle kiñcāpi rājā sabbattha issaro, imasmiṁ pana kāle attano geheyeva “imesaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ detha, gandhamālālaṅkārādīni dethā”ti vicāreti, evamevaṁ saddhāpañcamesu balesu tesu sahāyesu ekato vīthiṁ otarantesu viya ekārammaṇe uppajjamānesupi yathā paṭhamassa gehe itare cattāro tuṇhī nisīdanti, gehasāmikova vicāreti, evaṁ sotāpattiyaṅgāni patvā adhimokkhalakkhaṇaṁ saddhābalameva jeṭṭhakaṁ hoti pubbaṅgamaṁ, sesāni tadanvayāni honti. Yathā dutiyassa gehe itare cattāro tuṇhī nisīdanti, gehasāmikova vicāreti, evaṁ sammappadhānāni patvā paggahalakkhaṇaṁ vīriyabalameva jeṭṭhakaṁ hoti pubbaṅgamaṁ, sesāni tadanvayāni honti. Yathā tatiyassa gehe itare cattāro tuṇhī nisīdanti, gehasāmikova vicāreti, evaṁ satipaṭṭhānāni patvā upaṭṭhānalakkhaṇaṁ satibalameva jeṭṭhakaṁ hoti pubbaṅgamaṁ, sesāni tadanvayāni honti. Yathā catutthassa gehe itare cattāro tuṇhī nisīdanti, gehasāmikova vicāreti, evaṁ jhānavimokkhe patvā avikkhepalakkhaṇaṁ samādhibalameva jeṭṭhakaṁ hoti pubbaṅgamaṁ, sesāni tadanvayāni honti. Sabbapacchā rañño gehaṁ gatakāle pana yathā itare cattāro tuṇhī nisīdanti, rājāva gehe vicāreti, evameva ariyasaccāni patvā pajānanalakkhaṇaṁ paññābalameva jeṭṭhakaṁ hoti pubbaṅgamaṁ, sesāni tadanvayāni hontīti evamidha pañca balāni missakāni kathitāni. Chaṭṭhaṁ uttānatthameva. Evaṁ purimavagge ca idha ca aṭṭhasu suttesu sekhabalāneva kathitāni. Karaṇḍakolavāsī Mahādattatthero panāha “heṭṭhā catūsu suttesu sekhabalāni kathitāni, upari catūsu asekhabalānī”ti.

7. Paṭhamahitasuttavaṇṇanā

17. Sattame sīlādayo missakāva kathitā. **Vimuttī**ti arahattaphalavimuttiyeva. **Vimuttiñāṇadassanaṁ** paccavekkhaṇañāṇaṁ, taṁ lokiyameva.

စတ္ထာရော တုဏှီ နိသီဒန္တိ၊ ဂေဟသာမိကောဝ “ဣမေသံ ခါဒနီယံ ဘောဇနီယံ ဒေထ၊ ဂန္ဓမာလာလင်္ကာရာဒီနိ ဒေထာ”တိ ဂေဟေ ဝိစာရေတိ။ ဒုတိယ-တတိယစတုတ္ထဿ ဂေဟံ ဂတကာလေ ဣတရေ စတ္ထာရော တုဏှီ နိသီဒန္တိ၊ ဂေဟသာမိကောဝ ‘‘ဣမေသံ ခါဒနီယံ ဘောဇနီယံ ဒေထ၊ ဂန္ဓမာလာ-လင်္ကာရာဒီနိ ဒေထာ”တိ ဂေဟေ ဝိစာရေတိ။ အထ သဗ္ဗပစ္ဆာ ရညော ဂေဟံ ဂတကာလေ ကိဉ္စာပိ ရာဇာ သဗ္ဗတ္ထ ဣဿရော၊ ဣမသ္မိံ ပန ကာလေ အတ္တနော ဂေဟေယေဝ ‘‘ဣမေသံ ခါဒနီယံ ဘောဇနီယံ ဒေထ၊ ဂန္ဓမာလာလင်္ကာရာဒီနိ ဒေထာ”တိ ဝိစာရေတိ၊ ဧဝမေဝံ သဒ္ဓါပဉ္စမေသု ဗလေသု တေသု သဟာယေသု ကေတော ဝိထိံ ဩတရန္တေသု ဝိယ ကောရမ္ဘဏေ ဥပ္ပဇ္ဇ-မာနေသုပိ ယထာ ပဌမဿ ဂေဟေ ဣတရေ စတ္ထာရော တုဏှီ နိသီဒန္တိ၊ ဂေဟသာမိကောဝ ဝိစာရေတိ၊ ဧဝံ သောတာပတ္တိယင်္ဂါနိ ပတ္ဝာ အဓိမောက္ခ-လက္ခဏံ သဒ္ဓါဗလမေဝ ဇေဋ္ဌကံ ဟောတိ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ၊ သေသာနိ တဒန္ဝယာနိ ဟောန္တိ။ ယထာ ဒုတိယဿ ဂေဟေ ဣတရေ စတ္ထာရော တုဏှီ နိသီဒန္တိ၊ ဂေဟသာမိကောဝ ဝိစာရေတိ၊ ဧဝံ သမ္မပ္ပဓာနာနိ ပတ္ဝာ ပဂ္ဂဟလက္ခဏံ ဝီရိယဗလမေဝ ဇေဋ္ဌကံ ဟောတိ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ၊ သေသာနိ တဒန္ဝယာနိ ဟောန္တိ။ ယထာ တတိယဿ ဂေဟေ ဣတရေ စတ္ထာရော တုဏှီ နိသီဒန္တိ၊ ဂေဟသာမိကောဝ ဝိစာရေတိ၊ ဧဝံ သတိပဋ္ဌာနာနိ ပတ္ဝာ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏံ သတိဗလမေဝ ဇေဋ္ဌကံ ဟောတိ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ၊ သေသာနိ တဒန္ဝယာနိ ဟောန္တိ။ ယထာ စတုတ္ထဿ ဂေဟေ ဣတရေ စတ္ထာရော တုဏှီ နိသီဒန္တိ၊ ဂေဟသာမိ-ကောဝ ဝိစာရေတိ၊ ဧဝံ ဈာနဝိမောက္ခေ ပတ္ဝာ အဝိက္ခေပလက္ခဏံ သမာဓိ-ဗလမေဝ ဇေဋ္ဌကံ ဟောတိ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ၊ သေသာနိ တဒန္ဝယာနိ ဟောန္တိ။ သဗ္ဗပစ္ဆာ ရညော ဂေဟံ ဂတကာလေ ပန ယထာ ဣတရေ စတ္ထာရော တုဏှီ နိသီဒန္တိ၊ ရာဇာဝ ဂေဟေ ဝိစာရေတိ၊ ဧဝမေဝ အရိယသစ္စာနိ ပတ္ဝာ ပဇာနနလက္ခဏံ ပညာဗလမေဝ ဇေဋ္ဌကံ ဟောတိ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ၊ သေသာနိ တဒန္ဝယာနိ ဟောန္တိတိ ဧဝမိဓ ပဉ္စ ဗလာနိ မိဿကာနိ ကထိတာနိ။ ဆဋ္ဌံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ဧဝံ ပုရိမဝဂ္ဂေ စ ဣဓ စ အဋ္ဌသု သုတ္တေသု သေခဗလာနေဝ ကထိတာနိ။ ကရဏ္ဍကောလဝါသိ မဟာဒတ္တထေရော ပနာဟ ‘‘ဟေဋ္ဌာ စတူသု သုတ္တေသု သေခဗလာနိ ကထိတာနိ၊ ဥပရိ စတူသု အသေခဗလာနိ’’တိ။

၇-ပဌမဟိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇။ သတ္တမေ သီလာဒယော မိဿကာဝ ကထိတာ။ **ဝိမုတ္တီ**တိ အရဟတ္တ-ဖလဝိမုတ္တိယေဝ။ **ဝိမုတ္တိညာဏဒဿနံ** ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏံ၊ တံ လောကိယမေဝ။

8-10. Dutiyahitasuttādivaṇṇanā

18-20. Aṭṭhame dussīlo bahussuto kathito, navame appassuto dussīlo, dasame bahussuto khīṇāsavoti.

Balavaggo dutiyo.

---

3. Pañcaṅgikavagga

1. Paṭhama-agāravasuttavaṇṇanā

21. Tatiyassa paṭhame **asabhāgavuttiko**ti asabhāgāya visadisāya[1] jīvitavuttiyā samannāgato. **Ābhisamācārikaṁ dhamman**ti uttamasamācārabhūtaṁ vattavasena paññattasīlaṁ. **Sekhaṁ dhamman**ti sekhapaṇṇattisīlaṁ. **Sīlānī**ti cattāri mahāsīlāni. **Sammādiṭṭhin**ti vipassanāsammādiṭṭhiṁ. **Sammāsamādhin**ti maggasamādhiñceva phalasamādhiñca. Imasmiṁ sutte sīlādīni missakāni kathitāni.

2. Dutiya-agāravasuttavaṇṇanā

22. Dutiye **sīlakkhandhan**ti sīlarāsiṁ. Sesadvayepi eseva nayo. Ime pana tayopi khandhā missakāva kathitāti.

3. Upakkilesasuttavaṇṇanā

23. Tatiye **na ca pabhassaran**ti na ca pabhāvantaṁ. **Pabhaṅgu cā**ti pabhijjanasabhāvaṁ. **Ayo**ti kāḷalohaṁ. **Lohan**ti ṭhapetvā idha vuttāni cattāri avasesaṁ lohaṁ. **Sajjhan**ti[2] rajataṁ. **Cittassā**ti cātubhūmakakusalacittassa. Tebhūmakassa tāva upakkilesā hontu, lokuttarassa kathaṁ hontīti? Uppajjituṁ appadānena. Yadaggena hi uppajjituṁ na denti, tadaggeneva te lokiyassapi lokuttarassapi upakkilesā nāma honti. **Pabhaṅgu cā**ti ārammaṇe cuṇṇavicuṇṇabhāvūpagamanena bhijjanasabhāvaṁ. **Sammā samādhiyati āsavānaṁ khayāyā**ti āsavānaṁ khayasaṅkhātassa arahattassa atthāya hetunā kāraṇena samādhiyati.

1. Asabhāgāya visabhāgāya (Syā)
2. Sajjhunti (Sī, Syā)

၈-၁၀-ဒုတိယဟိတသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၈-၂၀။ အဋ္ဌမေ ဒုဿီလော ဗဟုဿုတော ကထိတော၊ နဝမေ အပ္ပဿုတော ဒုဿီလော၊ ဒသမေ ဗဟုဿုတော ခီဏာသဝေါတိ။

ဗလဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

၃-ပဉ္စင်္ဂိကဝဂ္ဂ

၁-ပဌမအာဂါရဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁။ တတိယဿ ပဌမေ **အသဘာဂဝုတ္တိကော**တိ အသဘာဂါယ ဝိသဒိသာယ[1] ဇီဝိတဝုတ္တိယာ သမန္နာဂတော။ **အာဘိသမာစာရိကံ ဓမ္မ**န္တိ ဥတ္တမသမာစာရဘူတံ ဝတ္တဝသေန ပညတ္တသီလံ။ **သေခံ ဓမ္မ**န္တိ သေခပဏ္ဏတ္တိသီလံ။ **သီလာနီ**တိ စတ္တာရိ မဟာသီလာနိ။ **သမ္မာဒိဋ္ဌိ**န္တိ ဝိပဿနာသမ္မာဒိဋ္ဌိံ။ **သမ္မာသမာဓိ**န္တိ မဂ္ဂသမာဓိဉ္စေဝ ဖလသမာဓိဉ္စ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သီလာဒီနိ မိဿကာနိ ကထိတာနိ။

၂-ဒုတိယအာဂါရဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၂။ ဒုတိယေ **သီလက္ခန္ဓ**န္တိ သီလရာသိံ။ သေသဒ္ဝယေဖိ ဧသေဝ နယော။ ဣမေ ပန တယောပိ ခန္ဓာ မိဿကာဝ ကထိတာတိ။

၃-ဥပက္ကိလေသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃။ တတိယေ **နော စ ပဘဿရ**န္တိ နော စ ပဘာဝန္တံ။ **ပဘင်္ဂု စာ**တိ ပဘိဇ္ဇနသဘာဝံ။ **အယော**တိ ကာဠလောဟံ။ **လောဟ**န္တိ ဌပေတ္ဝာ ဣမေ ဝုတ္တာနိ စတ္တာရိ အဝသေသံ လောဟံ။ **သဇ္ဈု**န္တိ[2] ရဇတံ။ **စိတ္တဿာ**တိ စာတုဘူမကကုသလစိတ္တဿ။ တေဘူမကဿ တာဝ ဥပက္ကိလေသာ ဟောန္တု၊ လောကုတ္တရဿ ကထံ ဟောန္တီတိ? ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ အပ္ပဒါနေန။ ယဒဂ္ဂေန ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ နဒေန္တိ၊ တဒဂ္ဂေနေဝ တေ လောကိယဿပိ လောကုတ္တရဿပိ ဥပက္ကိလေသာ နာမ ဟောန္တိ။ **ပဘင်္ဂု စာ**တိ အာရမ္မဏေ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏဘာဝူပဂမနေန ဘိဇ္ဇနသဘာဝံ။ **သမ္မာ သမာဓိယတီ အာသဝါနံ ခယာယာ**တိ အာသဝါနံ ခယသင်္ခါတဿ အရဟတ္တဿ အတ္ထာယ ဟေတုနာ ကာရဏေန သမာဓိယတိ။

1. အသဘာဂါယ ဝိသဘာဂါယ (သျာ)
2. သဇ္ဈုန္တိ (သီ၊ သျာ)

ettāvatā cittaṁ visodhetvā arahatte patiṭṭhitaṁ khīṇāsavaṁ dasseti. Idānissa abhiññāpaṭivedhaṁ dassento **yassa yassa cā**ti-ādimāha. Taṁ uttānatthamevāti.

4. Dussīlasuttavaṇṇanā

24. Catutthe **hatūpaniso**ti hata-upanissayo hatakāraṇo. **Yathābhūtañāṇadassanan**ti nāmarūpaparicchedañāṇaṁ ādiṁ katvā taruṇavipassanā. **Nibbidāvirāgo**ti nibbidā ca virāgo ca. Tattha nibbidā balavavipassanā, virāgo maggo. **Vimuttiñāṇadassanan**ti phalavimutti ca paccavekkhaṇañāṇañca.

5. Anuggahitasuttavaṇṇanā

25. Pañcame **sammādiṭṭhī**ti vipassanāsammādiṭṭhi. **Cetovimuttiphalā**ti-ādīsu **cetovimuttī**ti maggaphalasamādhi. **Paññāvimuttī**ti phalañāṇaṁ. **Sīlānuggahitā**ti sīlena anuggahitā anurakkhitā. **Sutānuggahitā**ti bāhusaccena anuggahitā. **Sākacchānuggahitā**ti dhammasākacchāya anuggahitā. **Samathānuggahitā**ti cittekaggatāya anuggahitā.

Imassa panatthassa āvibhāvatthaṁ madhurambabījaṁ ropetvā samantā mariyādaṁ bandhitvā kālānukālaṁ udakaṁ āsiñcitvā kālānukālaṁ mūlāni sodhetvā kālānukālaṁ patitapāṇake hāretvā[1] kālānukālaṁ makkaṭajālaṁ luñcitvā ambaṁ paṭijagganto puriso dassetabbo. Tassa hi purisassa madhurambabījaropanaṁ viya vipassanāsammādiṭṭhi daṭṭhabbā, mariyādabandhanaṁ viya sīlena anuggaṇhanaṁ, udakāsecanaṁ viya sutena anuggaṇhanaṁ, mūlaparisodhanaṁ viya sākacchāya anuggaṇhanaṁ, pāṇakaharaṇaṁ viya jhānavipassanāpāripanthikasodhanavasena samathānuggaṇhanaṁ, makkaṭajālaluñcanaṁ viya balavavipassanānuggaṇhanaṁ, evaṁ anuggahitassa rukkhassa khippameva vaḍḍhitvā phalappadānaṁ viya imehi sīlādīhi anuggahitāya mūlasammādiṭṭhiyā khippameva maggavasena vaḍḍhitvā cetovimuttipaññāvimuttiphalappadānaṁ veditabbaṁ.

1. Haritvā (Sī)

ထွောဝတာ စိတ္တံ ဝိသောဓေတွာ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌိတံ ခီဏာသဝံ ဒဿေတိ။ ဣဒါနိဿ အဘိညာပဋိဝေဓံ ဒဿေန္တော **ယဿ ယဿ** စာတိအာဒိမာဟ။ တံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၄-ဒုဿီလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄။ စတုတ္ထေ **ဟတူပနိသော**တိ ဟတဥပနိဿယော ဟတကာရဏော။ **ယထာဘူတဉာဏဒဿနန္တိ** နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏံ အာဒိံ ကတွာ တရုဏ-ဝိပဿနာ။ **နိဗ္ဗိဒါဝိရာဂေါ**တိ နိဗ္ဗိဒါ စ ဝိရာဂေါ စ။ တတ္ထ နိဗ္ဗိဒါ ဗလဝ-ဝိပဿနာ၊ ဝိရာဂေါ မဂ္ဂေါ။ **ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနန္တိ** ဖလဝိမုတ္တိ စ ပစ္စဝေက္ခဏ-ဉာဏဉ္စ။

၅-အနုဂ္ဂဟိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၅။ ပဉ္စမေ **သမ္မာဒိဋ္ဌီ**တိ ဝိပဿနာသမ္မာဒိဋ္ဌိ။ **စေတောဝိမုတ္တိဖလာ**တိ-အာဒီသု **စေတောဝိမုတ္တီ**တိ မဂ္ဂဖလသမာဓိ။ **ပညာဝိမုတ္တီ**တိ ဖလဉာဏံ။ **သီလာနုဂ္ဂဟိတာ**တိ သီလေန အနုဂ္ဂဟိတာ အနုရက္ခိတာ။ **သုတာ-နုဂ္ဂဟိတာ**တိ ဗာဟုသစ္စေန အနုဂ္ဂဟိတာ။ **သာကစ္ဆာနုဂ္ဂဟိတာ**တိ ဓမ္မ-သာကစ္ဆာယ အနုဂ္ဂဟိတာ။ **သမထာနုဂ္ဂဟိတာ**တိ စိတ္တေကဂ္ဂတာယ အနုဂ္ဂ-ဟိတာ။

ဣမဿ ပနတ္ထဿ အာဝိဘာဝတ္ထံ မဓုရမ္ဗမိဇံ ရောပေတွာ သမန္တာ မရိယာဒံ ဗန္ဓိတွာ ကာလာနုကာလံ ဥဒကံ အာသိဉ္စိတွာ ကာလာနုကာလံ မူလာနိ သောဓေတွာ ကာလာနုကာလံ ပတိတပါဏကေ ဟာရေတွာ[1] ကာလာနု-ကာလံ မက္ကဋဇာလံ လုဉ္စိတွာ အမ္ဗံ ပဋိစ္ဂဏှန္တော ပုရိသော ဒဿေတဗ္ဗော။ တဿ ဟိ ပုရိသဿ မဓုရမ္ဗမိဇရောပနံ ဝိယ ဝိပဿနာသမ္မာဒိဋ္ဌိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ မရိယာဒဗန္ဓနံ ဝိယ သီလေန အနုဂ္ဂဏှနံ၊ ဥဒကာသေစနံ ဝိယ သုတေန အနုဂ္ဂဏှနံ၊ မူလပရိသောဓနံ ဝိယ သာကစ္ဆာယ အနုဂ္ဂဏှနံ၊ ပါဏကဟရဏံ ဝိယ ဈာနဝိပဿနာပရိပန္ထိကသောဓနဝသေန သမထာနုဂ္ဂဏှနံ၊ မက္ကဋဇာလ-လုဉ္စနံ ဝိယ ဗလဝဝိပဿနာနုဂ္ဂဏှနံ၊ ဧဝံ အနုဂ္ဂဟိတဿ ရုက္ခဿ ခိပ္ပမေဝ ဝဍ္ဎိတွာ ဖလပဒါနံ ဝိယ ဣမေဟိ သီလာဒီဟိ အနုဂ္ဂဟိတာယ မူလသမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ခိပ္ပမေဝ မဂ္ဂဝသေန ဝဍ္ဎိတွာ စေတောဝိမုတ္တိပညာဝိမုတ္တိဖလပဒါနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-ဟရိတွာ (သီ)

6. Vimuttāyatanasuttavaṇṇanā

26. Chaṭṭhe **vimuttāyatanānī**ti vimuccanakāraṇāni. **Yatthā**ti yesu vimuttāyatanesu. **Satthā dhammaṁ desetī**ti catusaccadhammaṁ deseti. **Atthapaṭisaṁvedino**ti Pāḷi-atthaṁ jānantassa. **Dhammapaṭisaṁvedino**ti Pāḷiṁ jānantassa. **Pāmojjan**ti taruṇapīti. **Pītī**ti tuṭṭhākārabhūtā balavapīti. **Kāyo**ti nāmakāyo. **Passambhatī**ti paṭippassambhati. **Sukhaṁ vedetī**ti sukhaṁ paṭilabhati. **Cittaṁ samādhiyatī**ti arahattaphalasamādhinā samādhiyati. Ayaṁ hi taṁ dhammaṁ suṇanto āgatāgataṭṭhāne jhānavipassanāmaggaphalāni jānāti, tassa evaṁ jānato pīti uppajjati. So tassā pītiyā antarā osakkituṁ na dento upacārakammaṭṭhāniko hutvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇāti. Taṁ sandhāya vuttaṁ "cittaṁ samādhiyatī"ti. Sesesupi eseva nayo. Ayaṁ pana viseso—**samādhinimittan**ti aṭṭhatiṁsāya ārammaṇesu aññataro samādhiyeva samādhinimittaṁ. **Suggahitaṁ hotī**ti-ādīsu ācariyassa santike kammaṭṭhānaṁ uggaṇhantena suṭṭhu gahitaṁ hoti suṭṭhu manasikataṁ suṭṭhu upadhāritaṁ. **Suppaṭividdhaṁ paññāyā**ti paññāya suṭṭhu paccakkhaṁ kataṁ. **Tasmiṁ dhamme**ti tasmiṁ kammaṭṭhānapāḷidhamme. Iti imasmiṁ sutte pañcapi vimuttāyatanāni arahattaṁ pāpetvā kathitānīti.

7. Samādhisuttavaṇṇanā

27. Sattame **appamāṇan**ti pamāṇāṇakaradhammarahitaṁ lokuttaraṁ. **Nipakāpatissatā**ti nepakkena ca satiyā ca samannāgatā hutvā. **Pañca ñāṇānī**ti pañca paccavekkhaṇañāṇāni. **Paccattaññeva uppajjantī**ti attaniyeva uppajjanti. **Ayaṁ samādhi paccuppannasukho cevā**ti-ādīsu arahattaphalasamādhi adhippeto. Maggasamādhītipi vadantiyeva. So hi appitappitakkhaṇe sukhattā **paccuppannasukho,** purimo purimo pacchimassa pacchimassa samādhisukhassa paccayattā **āyatiṁ sukhavipāko,** kilesehi ārakattā **ariyo,** kāmāmisavaṭṭāmisalokāmisānaṁ abhāvā **nirāmiso.** Buddhādīhi mahāpurisehi sevitattā **akāpurisasevito.** Aṅgasantatāya ārammaṇasantatāya sabbakilesadarathasantatāya ca **santo,** atappaniyaṭṭhena **paṇīto.** Kilesappaṭippassaddhiyā laddhattā kilesappaṭippassaddhibhāvaṁ vā laddhattā **paṭippassaddhaladdho.** Paṭippassaddhaṁ paṭippassaddhīti hi idaṁ atthato ekaṁ.

၆-ဝိမုတ္တာယတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၆။ ဆဋ္ဌေ **ဝိမုတ္တာယတနာနီ**တိ ဝိမုစ္စနကာရဏာနိ။ **ယတ္ထာ**တိ ယေသု ဝိမုတ္တာယတနေသု။ **သတ္ထာ ဓမ္မံ ဒေသေတီ**တိ စတုသစ္စဓမ္မံ ဒေသေတိ။ **အတ္ထပဋိသံဝေဒိနော**တိ ပါဠိအတ္ထံ ဇာနန္တဿ။ **ဓမ္မပဋိသံဝေဒိနော**တိ ပါဠိံ ဇာနန္တဿ။ **ပါမောဇ္ဇန္တိ** တရုဏပီတိ။ **ဒီတီ**တိ တုဋ္ဌာကာရဘူတာ ဗလဝပီတိ။ **ကာယော**တိ နာမကာယော။ **ပဿမ္ဘတီ**တိ ပဋိပ္ပဿမ္ဘတိ။ **သုခံ ဝေဒေတီ**တိ သုခံ ပဋိလဘတိ။ **စိတ္တံ သမာဓိယတီ**တိ အရဟတ္တဖလသမာဓိနာ သမာဓိယတိ။ အယံ ဟိ တံ ဓမ္မံ သုဏန္တော အာဂတာဂတဋ္ဌာနေ ဈာနဝိပဿနာမဂ္ဂဖလာနိ ဇာနာတိ၊ တဿ ဧဝံ ဇာနတော ပီတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သော တဿာ ပီတိယာ အန္တရာ ဩသက္ကိတုံ န ဒေန္တော ဥပစာရကမ္မဋ္ဌာနိကော ဟုတ္ဝာ ဝိပဿနံ ဝမ္မေတ္ဝာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "စိတ္တံ သမာဓိယတီ"တိ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ အယံ ပန ဝိသေသော—**သမာဓိနိမိတ္တန္တိ** အဋ္ဌတိံသာယ အာရမ္မဏေသု အညတရော သမာဓိယေဝ သမာဓိနိမိတ္တံ။ **သုဋ္ဌုတိ ဂဟိတံ ဟောတီ**တိအာဒီသု အာစရိယဿ သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဥဂ္ဂဏှန္တေန သုဋ္ဌု ဂဟိတံ ဟောတိ သုဋ္ဌု မနသိကတံ သုဋ္ဌု ဥပဓာရိတံ။ **သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓံ ပညာယာ**တိ ပညာယ သုဋ္ဌု ပစ္စက္ခံ ကတံ။ **တသ္မိံ ဓမ္မေ**တိ တသ္မိံ ကမ္မဋ္ဌာန-ပါဠိဓမ္မေ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ပဋ္ဌပိ ဝိမုတ္တာယတနာနိ အရဟတ္တံ ပါပေတ္ဝာ ကထိတာနီတိ။

၇-သမာဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၇။ သတ္တမေ **အပ္ပမာဏ**န္တိ ပမာဏကရဓမ္မရဟိတံ လောကုတ္တရံ။ **နိပကာ ပတိဿတာ**တိ နေပက္ကေန စ သတိယာ စ သမန္နာဂတာ ဟုတ္ဝာ။ **ပဉ္စ ဉာဏာနီ**တိ ပဉ္စ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏာနိ။ **ပစ္စတ္တညေဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ**တိ အတ္တနိယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ **အယံ သမာဓိ ပစ္စုပ္ပန္နသုခော ဧဝါ**တိအာဒီသု အရဟတ္တဖလ-သမာဓိ အဓိပ္ပေတော။ မဂ္ဂသမာဓိတိပိ ဝဒန္တိယေဝ။ သော ဟိ အပ္ပိတပ္ပိတက္ခဏေ သုခတ္တာ **ပစ္စုပ္ပန္နသုခော**၊ ပုရိမော ပုရိမော ပစ္ဆိမဿ ပစ္ဆိမဿ သမာဓိသုခဿ ပစ္စယတ္တာ **အာယတိံ သုခဝိပါကော**၊ ကိလေသေဟိ အာရကတ္တာ **အရိယော**၊ ကာမာမိသဝဋ္ဋာမိသလောကာမိသာနံ အဘာဝါ **နိရာမိသော**။ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ မဟာ-ပုရိသေဟိ သေဝိတတ္တာ **အကာပုရိသသေဝိတော**။ အင်္ဂသန္တတာယ အာရမ္မဏ-သန္တတာယ သမ္မာကိလေသဒရထသန္တတာယ စ **သန္တော**၊ အတပ္ပနိယဋ္ဌေန **ပဏီတော**။ ကိလေသပ္ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ လဒ္ဓတ္တာ ကိလေသပ္ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဘာဝံ ဝါ လဒ္ဓတ္တာ **ပဋိပ္ပဿဒ္ဓလဒ္ဓော**။ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓီတိ ဟိ ဣဒံ အတ္ထတော ကေ။

paṭippassaddhakilesena vā arahatā laddhattāpi **paṭippassaddhaladdho,** ekodibhāvena adhigatattā ekodibhāvameva vā adhigatattā **ekodibhāvādhigato.** Appaguṇasāsavasamādhi viya sasaṅkhārena sappayogena cittena paccanīkadhamme niggayha kilese vāretvā anadhigatattā **na sasaṅkhāraniggayhavāritagato**[1]. Taṁ samādhiṁ samāpajjanto tato ca vuṭṭhahanto sativepullappattattā **satova samāpajjati, satova vuṭṭhahati.** Yathāparicchinnakālavasena vā sato samāpajjati, sato vuṭṭhahati. Tasmā yadettha "ayaṁ samādhi paccuppannasukho ceva āyatiñca sukhavipāko cā"ti evaṁ paccavekkhamānassa paccattaṁyeva aparappaccayañāṇaṁ[2] uppajjati, taṁ ekaṁ ñāṇaṁ. Eseva nayo sesesu. Evaṁ imāni pañca ñāṇāni paccattaññeva uppajjantīti.

8. Pañcaṅgikasuttavaṇṇanā

28. Aṭṭhame **ariyassā**ti vikkhambhanavasena pahīnakilesehi ārakā ṭhitassa. **Bhāvanaṁ desessāmī**ti brūhanaṁ vaḍḍhanaṁ pakāsayissāmi. **Imameva kāyan**ti imaṁ karajakāyaṁ. **Abhisandetī**ti temeti sneheti, sabbattha pavattapītisukhaṁ karoti. **Parisandetī**ti samantato sandeti. **Paripūretī**ti vāyunā bhastaṁ viya pūreti. **Parippharatī**ti samantato phusati. **Sabbāvato kāyassā**ti assa bhikkhuno sabbakoṭṭhāsavato kāyassa kiñci upādinnakasantatipavattiṭṭhāne chavimaṁsalohitānugataṁ aṇumattampi ṭhānaṁ paṭhamajjhānasukhena aphuṭaṁ[3] nāma na hoti.

Dakkhoti cheko paṭibalo nhānīyacuṇṇāni kātuṁ ceva yojetuñca sannetuñca. **Kaṁsathāle**ti yena kenaci lohena katabhājane. Mattikābhājanaṁ pana thiraṁ na hoti, sannentassa[4] bhijjati. Tasmā taṁ na dassesi. **Paripphosakaṁ paripphosakan**ti siñcitvā siñcitvā. **Sanneyyā**ti vāmahatthena kaṁsathālaṁ gahetvā dakkhiṇahatthena pamāṇayuttaṁ udakaṁ siñcitvā siñcitvā parimaddanto piṇḍaṁ kareyya. **Snehānugatā**ti udakasinehena anugatā. **Snehaparetā**ti udakasinehena pariggahitā.

---

1. Na sasaṅkhāraniggayhavāritavato (Sī), na sasaṅkhāraniggayhavāritappatto (Syā)
2. Idaṁ paccayapaccavekkhaṇañāṇaṁ (Syā, Ka) Dī-Ṭṭha 3. 245 piṭṭhepi passitabbaṁ.
3. Aphuṭṭhaṁ(Sī, Syāka)
4. Sandentassa (Sī, Syā, Ka) Ma-Ṭṭha 2. 222; Dī-Ṭṭha 1. 195 piṭṭhesupi passitabbaṁ.

ပဋိပ္ပဿဒ္ဓကိလေသေန ဝါ အရဟတာ လဒ္ဓတ္တာပိ **ပဋိပ္ပဿဒ္ဓလဒ္ဓော**၊ ကောဒိ-ဘာဝေန အဓိဂတတ္တာ ကောဒိဘာဝမေဝ ဝါ အဓိဂတတ္တာ **ကောဒိ-ဘာဝါဓိဂတော**။ အပ္ပဂုဏာသဝသမာဓိ ဝိယ သသင်္ခါရေန သပ္ပယောဂေန စိတ္တေန ပစ္စနီကဓမ္မေ နိဂ္ဂယ္ဟ ကိလေသေ ဝါရေတ္ဝာ အနဓိဂတတ္တာ **နသသင်္ခါရ-နိဂ္ဂယ္ဟဝါရိတဂတော**[၁]။ တံ သမာဓိံ· သမာပဇ္ဇန္တော တတော စ ဝုဋ္ဌဟန္တော သတိဝေပုလ္လပ္ပတ္တတ္တာ **သတောဝ သမာပဇ္ဇတိ၊ သတောဝ ဝုဋ္ဌဟတိ**။ ယထာ-ပရိစ္ဆိန္နကာလဝသေန ဝါ သတော သမာပဇ္ဇတိ၊ သတော ဝုဋ္ဌဟတိ။ တသ္မာ ယဒေတ္ထ "အယံ သမာဓိ ပစ္စုပ္ပန္နသုခေါ စေဝ အာယတိဉ္စ သုခဝိပါကော စာ"တိ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခမာနဿ ပစ္စတ္တံယေဝ အပရပ္ပစ္စယဉာဏံ[၂] ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ကေ ဉာဏံ။ သေဝ နယော သေသေသု။ ဧဝံ ဣမာနိ ပဉ္စ ဉာဏာနိ ပစ္စတ္တ-ညေဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ။

၈-ပဉ္စင်္ဂိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၈။ အဋ္ဌမေ **အရိယဿာ**တိ ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန ပဟီနကိလေသေဟိ အာရကာ ဋ္ဌိတဿ။ **ဘာဝနံ ဒေသေဿာမီ**တိ ဗြူဟနံ ဝဍ္ဎနံ ပကာသယိဿာမိ။ **ဣမမေဝ ကာယန္တိ** ဣမံ ကရဇကာယံ။ **အဘိသန္ဒေတီ**တိ တေမေတိ သ္နေဟေတိ၊ သဗ္ဗတ္ထ ပဝတ္တပီတိသုခံ ကရောတိ။ **ပရိသန္ဒေတီ**တိ သမန္တတော သန္ဒေတိ။ **ပရိပ္ဖရတီ**တိ ဝါယုနာ ဘသ္တံ ဝိယ ပူရေတိ။ **ပရိပ္ဖရတီ**တိ သမန္တတော ဖုသတိ။ **သဗ္ဗာဝတော ကာယဿာ**တိ အဿ ဘိက္ခုနော သဗ္ဗကောဋ္ဌာသဝတော ကာယဿ ကိဉ္စိ ဥပါဒိန္နကသန္တာနံ ဝါ ဝိဇ္ဇမာနသန္တာနံ ဆဝိမံသလောဟိတာနုဂတံ အဏုမတ္တမ္ပိ ဌာနံ ပဌမဇ္ဈာနသုခေန အဖုဋံ[၃] နာမ န ဟောတိ။

ဒက္ခောဘိ ဆေကော ပဋိဗလော နှာနီယစုဏ္ဏာနိ ကာတုံ စေဝ ယောဇေ-တုဉ္စ သန္ဒေတုဉ္စ။ **ကံသထာလေ**တိ ယေန ကေနစိ လောဟေန ကတဘာဇနေ။ မတ္တိကာဘာဇနံ ပန ထိရံ န ဟောတိ၊ သန္ဒေန္တဿ[၄] ဘိဇ္ဇတိ။ တသ္မာ တံ န ဒဿေသိ။ **ပရိပ္ဖေါသကံ ပရိပ္ဖေါသကန္တိ** သိဉ္စိတ္ဝာ သိဉ္စိတ္ဝာ။ **သန္နေယ္ယာ**တိ ဝါမဟတ္ထေန ကံသထာလံ ဂဟေတ္ဝာ ဒက္ခိဏဟတ္ထေန ပမာဏယုတ္တံ ဥဒကံ သိဉ္စိတ္ဝာ သိဉ္စိတ္ဝာ ပရိမဒ္ဒန္တော ပိဏ္ဍံ ကရေယျ။ **သ္နေဟာနုဂတာ**တိ ဥဒက-သိနေဟေန အနုဂတာ။ **သ္နေဟပရေတာ**တိ ဥဒကသိနေဟေန ပရိဂ္ဂဟိတာ။

၁-နံ သသင်္ခါရနိဂ္ဂယ္ဟဝါရိတဝတော (သီ)၊ နံ သသင်္ခါရနိဂ္ဂယ္ဟဝါရိတပ္ပတ္တော (သျာ)
၂-ဣဒံ ပစ္စယပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ (သျာ၊ က) ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၂၄၅-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။ ၃-အဖုဋံ (သီ၊ သျာ၊က)
၄-သန္ဒေန္တဿ (သီ၊ သျာ၊က) မ-ဋ္ဌ ၂-၂၂၂၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၁၉၅-ပိဋ္ဌေသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

santarabāhirāti saddhiṁ antopadesena ceva bahipadesena ca, sabbatthakameva udakasinehena phuṭāti attho. **Na ca paggharin̄ī**ti na bindu bindu udakaṁ paggharati, sakkā hoti hatthenapi dvīhipi aṅgulīhi gahetuṁ ovaṭṭikāyapi kātunti attho.

Dutiyajjhānasukha-upamāyaṁ **ubbhidodako**ti ubbhinna-udako, na heṭṭhā ubbhijjitvā uggacchana-udako, antoyeva pana uppajjana-udakoti attho. **Āyamukhan**ti āgamanamaggo. **Devo**ti megho. **Kālena kālan**ti kāle kāle, anvaḍḍhamāsaṁ vā anudasāhaṁ vāti attho. **Dhāran**ti vuṭṭhiṁ. **Nānuppaveccheyyā**ti nappaveseyya, na vasseyyāti attho. **Sītā vāridhārā ubbhijjitvā**ti sītā vāridhārā taṁ rahadaṁ pūrayamānā ubbhijjitvā. Heṭṭhā uggacchana-udakañhi uggantvā bhijjantaṁ udakaṁ khobheti, catūhi disāhi pavisana-udakaṁ purāṇapaṇṇatiṇakaṭṭhadaṇḍakādīhi udakaṁ khobheti. Vuṭṭhi-udakaṁ dhārānipātabubbuḷakehi udakaṁ khobheti, sannisinnameva pana hutvā iddhinimmitamiva uppajjamānaṁ udakaṁ imaṁ padesaṁ pharati, imaṁ na pharatīti natthi. Tena aphuṭokāso nāma na hoti. Tattha rahado viya karajakāyo, udakaṁ viya dutiyajjhānasukhaṁ, sesaṁ purimanayeneva veditabbaṁ.

Tatiyajjhānasukha-upamāyaṁ uppalāni ettha santīti **uppalinī.** Sesapadadvayepi eseva nayo. Ettha ca setarattanīlesu yaṁkiñci uppalameva, ūnakasatapattaṁ puṇḍarīkaṁ, satapattaṁ padumaṁ. Pattaniyamaṁ vā vināpi setaṁ padumaṁ, rattaṁ puṇarīkanti ayamettha vinicchayo. **Udakānuggatānī**ti udakato na uggatāni. **Antonimuggaposīnī**ti udakatalassa anto nimuggāniyeva hutvā posanti[1] vaḍḍhantīti attho. Sesaṁ purimanayeneva veditabbaṁ.

Catutthajjhāna-upamāyaṁ **parisuddhena cetasā pariyodātenā**ti ettha nirupakkilesaṭṭhena parisuddhaṁ, pabhassaraṭṭhena pariyodātaṁ veditabbaṁ. **Odātena vatthenā**ti idaṁ utupharaṇatthaṁ vuttaṁ. Kiliṭṭhavatthena hi utupharaṇaṁ na hoti, taṅkhaṇadhotaparisuddhena utupharaṇaṁ balavaṁ hoti. Imissā hi upamāya vatthaṁ viya karajakāyo, utupharaṇaṁ viya catutthajjhānasukhaṁ. Tasmā yathā sunhātassa purisassa parisuddhaṁ vatthaṁ sasīsaṁ pārupitvā

1. Pusanti (Sī)

သန္တရဗာဟိရာတိ သဒ္ဓိံ အန္တောပဒေသေန စေဝ ဗဟိပဒေသေန စ၊ သမ္ပတ္တ-ကမေဝ ဥဒကသိနေဟေန ဖုဋာတိ အတ္ထော။ **န စ ပဂ္ဃရိဏီ**တိ နဒီန္တု ဗိန္ဒု ဗိန္ဒု ဥဒကံ ပဂ္ဃရတိ၊ သက္ကာ ဟောတိ ဟတ္ထေနပိ ဒ္ဝီဟိပိ အင်္ဂုလီဟိ ဂဟေတုံ သြဝဋ္ဋိကာယပိ ကာတုန္တိ အတ္ထော။

ဒုတိယဇ္ဈာနသုခဥပမာယံ **ဥဒ္ဓိဒေါဒကော**တိ ဥဒ္ဓိန္နဥဒကော၊ န ဟေဋ္ဌာ ဥဒ္ဓိဇ္ဇိတ္ဝာ ဥဂ္ဂစ္ဆနဥဒကော၊ အန္တောယေဝ ပန ဥပ္ပဇ္ဇနဥဒကောတိ အတ္ထော။ **အာယမုခန္တိ** အာဂမနမဂ္ဂေါ။ **ဒေဝေါ**တိ မေဃော။ **ကာလေန ကာလန္တိ** ကာလေ ကာလေ၊ အန္ဝဒ္ဓမာသံ ဝါ အနုဒသာဟံ ဝါတိ အတ္ထော။ **ဝုဋ္ဌိ**န္တိ ဝုဋ္ဌိံ။ **နာနုပ္ပဝေစ္ဆေယျာ**တိ နပ္ပဝေသေယျ၊ န ဝဿေယျာတိ အတ္ထော။ **သီတာ ဝါရိဓာရာ ဥဒ္ဓိဇ္ဇိတ္ဝာ**တိ သီတာ ဝါရိဓာရာ တံ ရဟဒံ ပူရယမာနာ ဥဒ္ဓိဇ္ဇိတ္ဝာ။ ဟေဋ္ဌာ ဥဂ္ဂစ္ဆနဥဒကပ္ပိ ဥဂ္ဂန္ဆာ ဘိဇ္ဇနံ ဥဒကံ ခေါဘေတိ၊ စတူဟိ ဒိသာဟိ ပဝိသနဥဒကံ ပုရာဏပဏ္ဏတိဏကဋ္ဌကဒ္ဒမာဒီဟိ ဥဒကံ ခေါဘေတိ။ ဝုဋ္ဌိဥဒကံ ဓာရာနိပါတဗုဗ္ဗုဠကေဟိ ဥဒကံ ခေါဘေတိ၊ သန္နိသိန္နမေဝ ပန ဟုတ္ဝာ ဋ္ဌိနိမ္မိတမိဝ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဥဒကံ ဋ္ဌာနံ ပဒေသံ ဖရတိ၊ ဋ္ဌာနံ န ဖရတီတိ နတ္ထိ။ တေန အဖုဋောကာသော နာမ န ဟောတိ။ တတ္ထ ရဟဒေါ ဝိယ ကရဇ-ကာယော၊ ဥဒကံ ဝိယ ဒုတိယဇ္ဈာနသုခံ၊ သေသံ ပုရိမနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တတိယဇ္ဈာနသုခဥပမာယံ ဥပ္ပလာနိ ဏ္ဍေ သန္တီတိ **ဥပ္ပလိနီ**။ သေသပဒ-ဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ ဏ္ဍေ စ သေတရတ္တနီလေသု ယံကိဉ္စိ ဥပ္ပလမေဝ၊ ဥိနကသတပတ္တံ ပုဏ္ဍရီကံ၊ သတပတ္တံ ပဒုမံ။ ပတ္တနိယမံ ဝါ ဝိနာပိ သေတံ ပဒုမံ၊ ရတ္တံ ပုဏ္ဍရီကန္တိ အယမေတ္ထ ဝိနိစ္ဆယော။ **ဥဒကာနုဂ္ဂတာနီ**တိ ဥဒကတော န ဥဂ္ဂတာနိ။ **အန္တောနိမုဂ္ဂပေါသီနီ**တိ ဥဒကတလဿ အန္တော နိမုဂ္ဂါနိယေဝ ဟုတ္ဝာ ပေါသန္တိ ဝဍ္ဎန္တိတိ အတ္ထော။ သေသံ ပုရိမနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

စတုတ္ထဇ္ဈာနဥပမာယံ **ပရိသုဒ္ဓေန စေတသာ ပရိယောဒါတေနာ**တိ ဏ္ဍေ နိရုပက္ကိလေသဋ္ဌေန ပရိသုဒ္ဓံ၊ ပဘဿရဋ္ဌေန ပရိယောဒါတံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သြဒါတေန ဝတ္ထေနာ**တိ ဋ္ဌံ ဥတုဖရဏတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ကိလိဋ္ဌဝတ္ထေန ဟိ ဥတုဖရဏံ န ဟောတိ၊ တခ်ဏဓောတပရိသုဒ္ဓေန ဥတုဖရဏံ ဗလဝံ ဟောတိ။ ဋ္ဌမိဿာ ဟိ ဥပမာယ ဝတ္ထံ ဝိယ ကရဇကာယော၊ ဥတုဖရဏံ ဝိယ စတုတ္ထဇ္ဈာနသုခံ။ တသ္မာ ယထာ သုန္ဟာတဿ ပုရိသဿ ပရိသုဒ္ဓံ ဝတ္ထံ. သသီသံ ပါရုပိတ္ဝာ

၁-ပုသန္တိ (သီ)

nisinnassa sarīrato utu sabbameva vattharn pharati, na koci vatthassa aphuṭokāso hoti, evaṁ catutthajjhānasukhena bhikkhuno karajakāyassa na koci okāso aphuṭo hotīti evamettha attho daṭṭhabbo. Catutthajjhānacittameva vā vatthaṁ viya, taṁsamuṭṭhānarūpaṁ utupharaṇaṁ viya. Yathā hi katthaci katthaci odātavatthe kāyaṁ aphusantepi taṁsamuṭṭhānena utunā sabbatthakameva kāyo phuṭo hoti, evaṁ catutthajjhānasamuṭṭhāpitena sukhumarūpena[1] sabbatthakameva bhikkhuno kāyo phuṭo hotīti evamettha attho daṭṭhabbo.

Paccavekkhaṇanimittanti paccavekkhaṇañāṇameva. **Suggahitaṁ hotī**ti yathā tena jhānavipassanāmaggā suṭṭhu gahitā honti, evaṁ paccavekkhaṇanimittaṁ aparāparena paccavekkhaṇanimittena suṭṭhu gahitaṁ hoti. **Añño vā aññan**ti añño eko aññaṁ ekaṁ, attanoyeva hi attā na pākaṭo hoti. **Ṭhito vā nisinnan**ti ṭhitakassāpi nisinno pākaṭo hoti, tenevaṁ vuttaṁ. Sesesupi eseva nayo. **Udakamaṇiko**ti samekhalā udakacāṭi. **Samatittiko**ti samabharito. **Kākapeyyo**ti mukhavaṭṭiyaṁ nisīditvā kākena gīvaṁ anāmetvāva pātabbo.

Subhūmiyanti samabhūmiyaṁ. "Subhūme sukhette vihatakhāṇuke bījāni patiṭṭhāpeyyā"ti[2] ettha pana maṇḍabhūmi subhūmīti āgatā. **Catumahāpathe**ti dvinnaṁ mahāmaggānaṁ vinivijjhitvā gataṭṭhāne. **Ājaññaratho**ti vinīta-assaratho. **Odhastapatodo**ti yathā rathaṁ abhiruhitvā ṭhitena sakkā hoti gaṇhituṁ, evaṁ ālambanaṁ nissāya tiriyato ṭhapitapatodo. **Yoggācariyo**ti assācariyo. Sveva assadamme sāretīti **assadammasārathi. Yenicchakan**ti yena yena maggena icchati. **Yadicchakan**ti yaṁ yaṁ gatiṁ icchati. **Sāreyyā**ti ujukaṁ purato peseyya. **Paccāsāreyyā**ti paṭinivatteyya.

Evaṁ heṭṭhā pañcahi aṅgehi samāpattiparikammaṁ kathetvā imāhi tīhi upamāhi paguṇasamāpattiyā ānisaṁsaṁ dassetvā idāni khīṇāsavassa abhiññāpaṭipāṭiṁ dassetuṁ **so sace ākaṅkhatī**ti-ādimāha. Taṁ uttānatthamevāti.

---

1. Sukhumasukhena (Ka)
2. Dī 2. 280 piṭṭhe.

နိသိန္နဿ သရီရတော ဥတု သမ္ဖရေဝ ဝတ္ထုံ ဖရတိ၊ န ကောစိ ဝတ္ထုဿ အဖုဋ္ဌောကာသော ဟောတိ၊ ဧဝံ စတုတ္ထဇ္ဈာနသုခေန ဘိက္ခုနော ကရဇ-ကာယဿ န ကောစိ ဩကာသော အဖုဋ္ဌော ဟောတီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ စတုတ္ထဇ္ဈာနစိတ္တမေဝ ဝါ ဝတ္ထုံ ဝိယ၊ တံသမုဋ္ဌာနရူပံ ဥတုဖရဏံ ဝိယ။ ယထာ ဟိ ကတ္ထစိ ကတ္ထစိ ဩဒါတဝတ္ထေ ကာယံ အဖုသန္တေပိ တံသမုဋ္ဌာနေန ဥတုနာ သမ္ဖတ္ထကမေဝ ကာယော ဖုဋ္ဌော ဟောတိ၊ ဧဝံ စတုတ္ထဇ္ဈာနသမုဋ္ဌာ-ပိတေန သုခုမရူပေန[2] သဗ္ဗတ္ထကမေဝ ဘိက္ခုနော ကာယော ဖုဋ္ဌော ဟောတီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ပစ္စဝေက္ခဏနိမိတ္တန္တိ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏမေဝ။ **သုဂ္ဂဟိတံ ဟောတီ**တိ ယထာ တေန ဈာနဝိပဿနာမဂ္ဂါ သုဋ္ဌု ဂဟိတာ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခဏနိမိတ္တံ အပရာပရေန ပစ္စဝေက္ခဏနိမိတ္တေန သုဋ္ဌု ဂဟိတံ ဟောတိ။ **အညော ဝါ အညန္တိ** အညော ကောစိ အညံ ကေါ၊ အတ္တနောယေဝ ဟိ အတ္တာ န ပါကဋော ဟောတိ။ **ဋ္ဌိတော ဝါ နိသိန္နန္တိ** ဋ္ဌိတကဿာပိ နိသိန္နော ပါကဋော ဟောတိ၊ တေနေဝံ ဝုတ္တံ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဥဒကမဏိကော**တိ သမေဓလာ ဥဒကစာဋိ။ **သမတိတ္တိကော**တ် သမဘာရိတော။ **ကာကပေယ္ယော**တိ မုခဝဋ္ဋိယံ နိသီဒိတွာ ကာကေန ဂိဝံ အနာမေတွာဝ ပါတဗ္ဗော။

သုဘူမိယန္တိ သမဘူမိယံ။ "သုဘူမေ သုခေတ္တေ ဝိဟတခါဏုကေ ဗီဇာနိ ပတိဋ္ဌာပေယျာ"တိ[1] ထ္ထေ ပန မဏ္ဍဘူမိ သုဘူမီတိ အာဂတာ။ **စတုမဟာ-ပထေ**တိ ဒွိန္နံ မဟာမဂ္ဂါနံ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ဂတဋ္ဌာနေ။ **အာဇညရထော**တိ ဝိနီတအဿရထော။ **ဩဓဿပတောဒေါ**တိ ယထာ ရထံ အဘိရုဟိတွာ ဋ္ဌိတေန သက္ကာ ဟောတိ ဂဏှိတုံ၊ ဧဝံ အာလမ္ဗနံ နိဿာယ တိရိယတော ဌပိတ-ပတောဒေါ။ **ယောဂ္ဂါစရိယော**တိ အဿာစရိယော။ သေသ အဿဒမ္မေ သာရေတီတိ **အဿဒမ္မသာရထိ**။ **ယေနိစ္ဆကန္တိ** ယေန ယေန မဂ္ဂေန ဣစ္ဆတိ။ **ယဒိစ္ဆကန္တိ** ယံ ယံ ဂတိံ ဣစ္ဆတိ။ **သာရေယျော**တိ ဥဇုကံ ပုရတော ပေသေယျ။ **ပစ္စာသာရေယျော**တိ ပဋိနိဝတ္တေယျ။

ဧဝံ ဟေဋ္ဌာ ပဉ္စဟိ အင်္ဂေဟိ သမာပတ္တိပရိကမ္မံ ကထေတွာ ဣမာဟိ တီဟိ ဥပမာဟိ ပဂုဏသမာပတ္တိယာ အာနိသံသံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ခီဏာသဝဿ အဘိညာပဋိပါဋိံ ဒဿေတုံ **သော သစေ အာကင်္ခတီ**တိအာဒိမာဟ။ တံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၁-သုံခုမသုခေန (က)
၂-ဒီ ၂-၂၈၀-ဝိဋ္ဌေ၊

9. Caṅkamasuttavaṇṇanā

29. Navame **addhānakkhamo hotī**ti dūraṁ addhānamaggaṁ gacchanto khamati, adhivāsetuṁ sakkoti. **Padhānakkhamo**ti vīriyakkhamo[1]. **Caṅkamādhigato samādhī**ti caṅkamaṁ adhiṭṭhahantena adhigato aṭṭhannaṁ samāpattīnaṁ aññatarasamādhi. **Ciraṭṭhitiko hotī**ti ciraṁ tiṭṭhati. Thitakena gahitanimittañhi nisinnassa nassati, nisinnena gahitanimittaṁ nipannassa. Caṅkamaṁ adhiṭṭhahantena calitārammaṇe gahitanimittaṁ pana ṭhitassapi nisinnassapi nipannassapi na nassatīti.

10. Nāgitasuttavaṇṇanā

30. Dasame uddhaṁ uggatattā ucco, rāsibhāvena ca mahā saddo etesanti **uccāsaddamahāsaddā.** Tesu hi uggatuggatesu khittiyamahāsālabrāhmaṇamahāsālādīsu mahāsakkāraṁ gahetvā āgatesu "asukassa okāsaṁ detha, asukassa okāsaṁ dethā"ti vutte "mayaṁ paṭhamataraṁ āgatā, mayaṁ paṭhamataraṁ āgatā, natthi okāso"ti evaṁ aññamaññaṁ kathentānaṁ saddo ucco ceva mahā ca ahosi. **Kevaṭṭā maññe macchavilope**ti kevaṭṭā viya macchavilope. Tesaṁ hi macchapacchiṁ gahetvā āgatānaṁ vikkiṇanaṭṭhāne "mayhaṁ detha mayhaṁ dethā"ti vadato mahājanassa evarūpo saddo hoti. **Miḷhasukhan**ti asucisukhaṁ. **Middhasukhan**ti niddāsukhaṁ. **Lābhāsakkārasilokasukhan**ti lābhasakkārañceva vaṇṇabhaṇanañca nissāya uppannasukhaṁ.

Taṁninnāva gamissantīti taṁtadeva Bhagavato gataṭṭhānaṁ gamissanti, anubandhissantiyevāti vuttaṁ hoti. **Tathā hi bhante Bhagavato sīlapaññāṇan**ti yasmā tathāvidhaṁ tumhākaṁ sīlañca ñāṇañcāti attho. **Mā ca mayā yaso**ti mayā saddhiṁ yasopi mā samāgacchatu. **Piyānan**ti piyajanānaṁ. **Eso tassa nissando**ti esā piyabhāvassa nipphatti. **Asubhanimittānuyogan**ti asubhakammaṭṭhānānuyogaṁ. **Subhanimitte**ti rāgaṭṭhāniye iṭṭhārammaṇe. **Eso tassa nissando**ti esā tassa asubhanimittānuyogassa nipphatti. Evamimasmiṁ sutte imesu pañcasu ṭhānesu vipassanāva kathitāti.

Pañcaṅgikavaggo tatiyo.

1. Padhānavīriyakkhamo (Sī)

၉-စင်္ကမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၉။ နဝမေ **အဒ္ဓါနက္ခမော ဟောတီ**တိ ဒူရံ အဒ္ဓါနမဂ္ဂံ ဂစ္ဆန္တော ခမတိ၊ အဓိဝါသေတုံ သက္ကောတိ။ **ပဓာနက္ခမော**တိ ဝီရိယက္ခမော[1]။ **စင်္ကမာဓိဂတော သမာဓီ**တိ စင်္ကမံ အဓိဋ္ဌဟန္တေန အဓိဂတော အဋ္ဌန္နံ သမာပတ္တီနံ အညတရသမာဓိ။ **ဌိရဋ္ဌိတိကော ဟောတီ**တိ စိရံ တိဋ္ဌတိ။ ဌိတကေန ဂဟိတနိမိတ္တဉ္hိ နိသိန္နဿ နဿတိ၊ နိသိန္နေန ဂဟိတနိမိတ္တံ နိပန္နဿ။ စင်္ကမံ အဓိဋ္ဌဟန္တေန စလိတာရမ္မဏေ ဂဟိတနိမိတ္တံ ပန ဌိတဿပိ နိသိန္နဿပိ နိပန္နဿပိ န နဿတီတိ။

၁၀-နာဂိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၀။ ဒသမေ ဥဒ္ဓံ ဥဂ္ဂတတ္တာ ဥစ္စော, ရာသိဘာဝေန စ မဟာ သဒ္ဒေါ တေသန္တိ **ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒါ**။ တေသု ဟိ ဥဂ္ဂတုဂ္ဂတေသု ခတ္တိယမဟာသာလဗြာဟ္မဏမဟာသာလာဒီသု မဟာသက္ကာရံ ဂဟေတ္ဝာ အာဂတေသု "အသုကဿ ဩကာသံ ဒေထ၊ အသုကဿ ဩကာသံ ဒေထာ"တိ ဝုတ္တေ "မယံ ပဌမတရံ အာဂတာ၊ မယံ ပဌမတရံ အာဂတာ၊ နတ္ထိ ဩကာသော"တိ ဧဝံ အညမညံ ကထေန္တာနံ သဒ္ဒေါ ဥစ္စော စေဝ မဟာ စ အဟောသိ။ **ကေဝဋ္ဋာ မညေ မဆ္ဆိလောပေ**တိ ကေဝဋ္ဋာ ဝိယ မဆ္ဆိလောပေ။ တေသံ ဟိ မဆ္ဆပစ္ဆိံ ဂဟေတ္ဝာ အာဂတာနံ ဝိက္ကိဏနဋ္ဌာနေ "မယ္hံ ဒေထ မယ္hံ ဒေထာ"တိ ဝဒတော မဟာဇနဿ ဧဝရူပေါ သဒ္ဒေါ ဟောတိ။ **မိဋ္ဌသုခန္တိ** အသုစိသုခံ။ **မိဒ္ဓသုခန္တိ** နိဒ္ဒါသုခံ။ **လာဘသက္ကာရသိလောကသုခန္တိ** လာဘသက္ကာရဆ္ဍေဝဏ္ဏဘဏနဇ္ဈ နိဿာယ ဥပ္ပန္နသုခံ။

တံနိန္နာဝ ဂမိဿန္တီတိ တံ တဒေဝ ဘဂဝတော ဂတဋ္ဌာနံ ဂမိဿန္တိ၊ အနုဗန္ဓိဿန္တိယေဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **တထာ ဟိ ဘန္တေ ဘဂဝတော သီလပညာဏန္တိ** ယသ္မာ တထာဝိဓံ တုမ္ဟာကံ သီလဉ္စ ဉာဏဉ္စာတိ အတ္ထော။ **မာ စ မယာ ယသော**တိ မယာ သဒ္ဓိံ ယသောပိ မာ သမာဂစ္ဆတု။ **ပိယာနန္တိ** ပိယဇနာနံ။ **ယော တဿ နိဿန္ဒော**တိ ယော ပိယဘာဝဿ နိပ္ဖတ္တိ။ **အသုဘနိမိတ္တာနုယောဂန္တိ** အသုဘကမ္မဋ္ဌာနာနုယောဂံ။ **သုဘနိမိတ္တေ**တိ ရာဂဋ္ဌာနိယေ ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ။ **ယော တဿ နိဿန္ဒော**တိ ယော တဿ အသုဘနိမိတ္တာနုယောဂဿ နိပ္ဖတ္တိ။ ဧဝမိမသ္မိံ သုတ္တေ ဣမေသု ပဉ္စသု ဌာနေသု ဝိပဿနာဝ ကထိတာတိ။

ပဉ္စင်္ဂိကဝဂ္ဂေါ တတိယော။

၁-ပဓာနဝီရိယက္ခမော (သီ)

4. Sumanavagga

1. Sumanasuttavaṇṇanā

31. Catutthassa paṭhame **Sumanā rājakumārī**ti mahāsakkāraṁ katvā patthanaṁ patthetvā evaṁ laddhanāmā rājakaññā. Vipassisammāsambuddhakālasmiṁ hi nāgaresu “yuddhampi katvā Satthāraṁ amhākaṁ gaṇhissāmā”ti senāpatiṁ nissāya Buddhappamukhaṁ saṁghaṁ labhitvā paṭipāṭiyā puññāni kātuṁ āraddhesu sabbapaṭhamadivaso senāpatissa vāro ahosi. Tasmiṁ divase senāpati mahādānaṁ sajjetvā “ajja yathā añño koci ekabhikkhampi[1] na deti, evaṁ rakkhathā”ti samantā purise ṭhapeti. Taṁdivasaṁ seṭṭhibhariyā rodamānā pañcahi kumārikāsatehi saddhiṁ kīḷitvā āgataṁ dhītaraṁ āha “sace amma tava pitā jīveyya, ajjāhaṁ paṭhamaṁ Dasabalaṁ bhojeyyan”ti. Sā taṁ āha “amma mā cintayi, ahaṁ tathā karissāmi, yathā Buddhappamukho saṁgho amhākaṁ paṭhamaṁ bhikkhaṁ bhuñjissatī”ti. Tato satasahassagghanikāya suvaṇṇapātiyā nirudakapāyāsaṁ pūretvā sappimadhusakkharādīhi abhisaṅkharitvā aññissā pātiyā paṭikujjitvā taṁ sumanamālāguḷehi parikkhipitvā mālāguḷasadisaṁ katvā Bhagavato gāmaṁ pavisanavelāya sayameva ukkhipitvā dhātigaṇaparivutā gharā nikkhami.

Antarāmagge senāpatino upaṭṭhākā “amma mā ito āgamā”ti vadanti. Mahāpuññā nāma manāpakathā honti, na ca tesaṁ punappunaṁ bhaṇantānaṁ kathā paṭikkhipituṁ sakkā hoti. Sā “cūḷapita mahāpita mātula kissa tumhe gantuṁ na dethā”ti āha. Senāpatinā “aññassa kassaci khādanīyaṁ bhojanīyaṁ mā dethā”ti ṭhapitamha ammāti. Kiṁ pana mama hatthe khādanīyaṁ bhojanīyaṁ passathāti. Mālāguḷaṁ passāmāti. Kiṁ tumhākaṁ senāpati mālāpūjampi kātuṁ na detīti. Deti ammāti. Tena hi apethāti Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā “mālāguḷaṁ gaṇhatha Bhagavā”ti āha. Bhagavā ekaṁ senāpatissa upaṭṭhākaṁ oloketvā mālāguḷaṁ gaṇhāpesi. Sā Bhagavantaṁ vanditvā “bhavābhavābhinibbattiyaṁ[2] me sati paritassanajīvitaṁ nāma mā hotu, ayaṁ Sumanamālā viya nibbattanibbattaṭṭhāne

1. Ekabhikkhumpi (Sī)
2. Bhagavā bhavābhinibbattiyaṁ (Sī)

၄-သုမနဝဂ္ဂ

၁-သုမနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၁။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **သုမနာ ရာဇကုမာရီ**တိ မဟာသက္ကာရံ ကတ္ဝာ ပတ္ထနံ ပတ္ထေတ္ဝာ ဧဝံ လဒ္ဓနာမာ ရာဇကညာ။ ဝိပဿိသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလသ္မိံ ဟိ နာဂရေသု “ယုဒ္ဓမ္ပိ ကတ္ဝာ သတ္ထာရံ အမှာကံ ဂဏှိဿာမာ”တိ သေနာပတိံ နိဿာယ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခံ သံဃံ လဘိတ္ဝာ ပဋိပါဋိယာ ပုညာနိ ကာတုံ အာရဒ္ဓေသု သမ္ဗဟုလဒိဝသော သေနာပတိဿ ဝါရော အဟောသိ။ တသ္မိံ ဒိဝသေ သေနာပတိ မဟာဒါနံ သဇ္ဇေတ္ဝာ “အဇ္ဇ ယထာ အညော ကောစိ ဧကဘိက္ခမ္ပိ[1] န ဒေတိ၊ ဧဝံ ရက္ခထာ”တိ သမန္တာ ပုရိသေ ဌပေတိ။ တံဒိဝသံ သေဋ္ဌိဘရိယာ ရောဒမာနာ ပဉ္စဟိ ကုမာရိကာသတေဟိ သဒ္ဓိံ ကီဠိတ္ဝာ အာဂတံ ဓီတရံ အာဟ “သစေ အမ္မ တဝ ပိတာ ဇီဝေယျ၊ အဇ္ဇာဟံ ပဌမံ ဒသဗလံ ဘောဇေယျ”န္တိ။ သာ တံ အာဟ “အမ္မ မာ စိန္တယိ၊ အဟံ တထာ ကရိဿာမိ၊ ယထာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခော သံဃော အမှာကံ ပဌမံ ဘိက္ခံ ဘုဉ္ဇိဿတီ”တိ။ တတော သတသဟဿဂ္ဃနိကာယ သုဝဏ္ဏပါတိယာ နိရုဒကပါယာသံ ပူရေတ္ဝာ သပ္ပိမဓုသက္ခရာဒီဟိ အဘိသင်္ခရိတ္ဝာ အညိဿာ ပါတိယာ ပဋိကုဇ္ဇိတ္ဝာ တံ သုမနမာလာဂုဋ္ဌေဟိ ပရိက္ခိပိတ္ဝာ မာလာဂုဋ္ဌသဒိသံ ကတ္ဝာ ဘဂဝတော ဂမိမံ ပဋိသနဝေလာယ သယမေဝ ဥက္ခိပိတ္ဝာ ဓာတိဂဏပရိဝုတာ ဃရာ နိက္ခမိ။

အန္တရာမဂ္ဂေ သေနာပတိနော ဥပဋ္ဌာကာ “အမ္မ မာ ဣတော အာဂမာ”တိ ဝဒန္တိ။ မဟာပုညာ နာမ မနာပကထာ ဟောန္တိ၊ နစိရတေသံ ပုနပ္ပုနံ ဘဏန္တာနံ ကထာ ပဋိက္ခိပိတုံ သက္ကာ ဟောတိ။ သာ “ဘဒ္ဒပိတ မဟာပိတ မာတုလ ကိံ သာတုမ္ဟေ ဂန္တုံ န ဒေထာ”တိ အာဟ။ သေနာပတိနာ “အညဿ ကဿစိ ခါဒနီယံ ဘောဇနီယံ မာ ဒေထာ”တိ ဌပိတမှ အမ္ဟာတိ။ ကိံ ပန မမ ဟတ္ထေ ခါဒနီယံ ဘောဇနီယံ ပဿထာတိ။ မာလာဂုဋ္ဌံ ပဿာမာတိ။ ကိံ တုမှာကံ သေနာပတိ မာလာပူဇမ္ပိ ကာတုံ န ဒေတီတိ။ ဒေတိ အမ္ဟာတိ။ တေန ဟိ အပေထာတိ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ “မာလာဂုဋ္ဌံ ဂဏှထ ဘဂဝါ”တိ အာဟ။ ဘဂဝါ ကေ သေနာပတိဿ ဥပဋ္ဌာကံ ဩလောကေတ္ဝာ မာလာဂုဋ္ဌံ ဂဏှာပေသိ။ သာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတ္ဝာ “ဘဝါဘဝါဘိနိဗ္ဗတ္တိယံ[2] မေ သတိ ပရိတဿနဇီဝိတံ နာမ မာ ဟောတု၊ အယံ သုမနမာလာ ဝိယ နိဗ္ဗတ္တနိဗ္ဗတ္တဋ္ဌာနေ

၁-ကေစိ ကမ္ပါမွိ (သီ)
၂-ဘဂဝါ ဘဝါဘိနိဗ္ဗတ္တိယံ (သီ)

piyāva homi, nāmena ca Sumanāyevā”ti patthanaṁ katvā Satthārā “sukhinī hohī”ti vutthā vanditvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi.

Bhagavāpi senāpatissa gehaṁ gantvā paññattāsane nisīdi. Senāpati yāguṁ gahetvā upagañchi, Satthā hatthena pattaṁ pidahi. Nisinno bhante bhikkhusaṁghoti. Atthi no eko antarāmagge piṇḍapāto laddhoti. Mālaṁ apanetvā piṇḍapātaṁ addasa. Cūḷupaṭṭhāko āha “sāmi mālāti maṁ vatvā mātugāmo vañcesī”ti. Pāyāso Bhagavantaṁ ādiṁ katvā sabbabhikkhūnaṁ pahosi. Senāpati attano deyyadhammaṁ adāsi. Satthā bhattakiccaṁ katvā maṅgalaṁ vatvā pakkāmi. Senāpati “kā nāma sā piṇḍapātamadāsī”ti pucchi. Seṭṭhidhītā sāmīti. Sappaññā itthī, evarūpāya ghare vasantiyā purisassa saggasampatti nāma na dullabhāti kaṁ ānetvā jeṭṭhakaṭṭhāne ṭhapesi.

Sā pitugehe ca senāpatigehe ca dhanaṁ gahetvā yāvatāyukaṁ Tathāgatassa dānaṁ datvā puññāni karitvā tato cutā kāmāvacaradevaloke nibbatti. Nibbattakkhaṇeyeva jāṇuppamāṇena odhinā sakalaṁ devalokaṁ paripūrayamānaṁ sumanavassaṁ vassi. Devatā “ayaṁ attanāva attano nāmaṁ gahetvā āgatā”ti “Sumanā devadhītā”tvevassā nāmaṁ akaṁsu. Sā ekanavutikappe devesu ca manussesu ca saṁsarantī nibbattanibbattaṭṭhāne avijahitasumanavassā “Sumanā Sumanā”tveva nāmā ahosi. Imasmiṁ pana kāle Kosalarañño aggamahesiyā icchismiṁ paṭisandhiṁ gaṇhi. Tāpi pañcasatā kumārikā taṁdivasaññeva tasmiṁ tasmiṁ kule paṭisandhiṁ gahetvā ekadivaseyeva sabbā mātukucchito nikkhamiṁsu. Taṁkhaṇaṁyeva jāṇuppamāṇena odhinā sumanavassaṁ vassi. Taṁ disvā rājā “pubbe katābhinīhārā esā bhavissatī”ti tuṭṭhamānaso “dhītā me attanāva attano nāmaṁ gahetvā āgatā”ti Sumanātvevassā nāmaṁ katvā “mayhaṁ dhītā na ekikāva nibbattissatī”ti nagaraṁ vicināpento “pañca dārikāsatāni jātānī”ti sutvā sabbā attanāva posāpesi. Māse māse sampatte “ānetvā mama dhītu dassethā”ti āha. Evamesā mahāsakkāraṁ katvā patthanaṁ patthetvā evaṁladdhanāmāti veditabbā.

ဝိယာဝ ဟောမိ၊ နာမေန စ သုမနာယေဝါ”တိ ပတ္ထနံ ကတွာ သတ္ထာရာ “သုခိနီ ဟောဟိ”တိ ဝုတ္ထာ ဝန္ဒိတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပက္ကာမိ။

ဘဂဝါပိ သေနာပတိဿ ဂေဟံ ဂန္ဓွာ ပညတ္တာသနေ နိသီဒိ။ သေနာပတိ ယာဂုံ ဂဟေတွာ ဥပဂဋ္ဌိ၊ သတ္ထာ ဟတ္ထေန ပတ္တံ ပိဒဟိ။ နိသိန္နော ဘန္တေ ဘိက္ခုသံဃောတိ။ အတ္ထိ နော ဧကော အန္တရာမဂ္ဂေ ပိဏ္ဍပါတော လဗ္ဘေတိ။ မာလံ အပနေတွာ ပိဏ္ဍပါတံ အဒ္ဒသ။ စူဠုပဋ္ဌာကော အာဟ ‘‘သာမိ မာလောတိ မံ ဝတွာ မာတုဂါမော ဝဉ္စေသီ’’တိ။ ပါယာသော ဘဂဝန္တံ အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗဘိက္ခူနံ ပဟောသိ။ သေနာပတိ အတ္တနော ဒေယျဓမ္မံ အဒါသိ။ သတ္ထာ ဘတ္တကိစ္စံ ကတွာ မင်္ဂလံ ဝတွာ ပက္ကာမိ။ သေနာပတိ “ကာ နာမ သာ ပိဏ္ဍပါတမဒါသီ”တိ ပုစ္ဆိ။ သေဋ္ဌိဓီတာ သာမီတိ။ သပ္ပညာ ဣတ္ထိ၊ ဧဝရူပါယ ဃရေ ဝသန္တိယာ ပုရိသဿ သဂ္ဂသမ္ပတ္တိ နာမ န ဒုလ္လဘာတိ ကံ အာနေတွာ ဇေဋ္ဌကဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။

သာ ပိတုဂေဟေ စ သေနာပတိဂေဟေ စ ဓနံ ဂဟေတွာ ယာဝတာယုကံ တထာဂတဿ ဒါနံ ဒတွာ ပုညာနိ ကရိတွာ တတော စုတာ ကာမာဝစရ-ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိ။ နိဗ္ဗတ္တက္ခဏေယေဝ ဇာဏုပ္ပမာဏေန ဩဓိနာ သကလံ ဒေဝလောကံ ပရိပူရယမာနံ သုမနဝဿံ ဝဿိ။ ဒေဝတာ “အယံ အတ္တနာဝ အတ္တနော နာမံ ဂဟေတွာ အာဂတာ”တိ ‘‘သုမနာ ဒေဝဓီတာ’’တွေဝဿာ နာမံ အကံသု။ သာ ဧကနဝုတိကပ္ပေ ဒေဝေသု စ မနုဿေသု စ သံသရန္တီ နိဗ္ဗတ္တနိဗ္ဗတ္တဋ္ဌာနေ အဓိဇဟိတသုမနဝဿာ ‘‘သုမနာ သုမနာ’’တွေဝ နာမာ အဟောသိ။ ဇာမသ္မိံ ပန ကာလေ ကောသလရညော အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ တာပိ ပဉ္စသတာ ကုမာရိကာ တံဒိဝသညေဝ တသ္မိံ တသ္မိံ ကုလေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ ဧကဒိဝသေယေဝ သဗ္ဗာ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမိံသု။ တံခဏံယေဝ ဇာဏုပ္ပမာဏေန ဩဓိနာ သုမနဝဿံ ဝဿိ။ တံ ဒိသွာ ရာဇာ ‘‘ပုဗ္ဗေ ကတာဘိနီဟာရာ သော ဘဝိဿတီ’’တိ တုဋ္ဌမာနသော “ဓီတာ မေ အတ္တနာဝ အတ္တနော နာမံ ဂဟေတွာ အာဂတာ”တိ သုမနာတွေ-ဝဿာ နာမံ ကတွာ “မယှံ ဓီတာ န ဧကိကာဝ နိဗ္ဗတ္တိဿတီ’’တိ နဂရံ ဝိစိနာ-ပေန္တော ‘‘ပဉ္စ ဒါရိကာသတာနိ ဇာတာနီ’’တိ သုတွာ သဗ္ဗာ အတ္တနာဝ ပေါသာပေသိ။ မာသေ မာသေ သမ္ပတ္တေ ‘‘အာနေတွာ မမ ဓီတု ဒဿေထာ’’တိ အာဟ။ ဧဝမေသာ မဟာသက္ကာရံ ကတွာ ပတ္ထနံ ပတ္ထေတွာ ဧဝံလဒ္ဓနာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

Tassā sattavassikakāle Anāthapiṇḍikena vihāraṁ niṭṭhāpetvā Tathāgatassa dūte pesite Satthā bhikkhusaṁghaparivāro Sāvatthiṁ agamāsi. Anāthapiṇḍiko gantvā rājānaṁ evamāha "mahārāja Satthu idhāgamanaṁ amhākampi maṅgalaṁ tumhākampi maṅgalameva, Sumanaṁ rājakumāriṁ pañcahi dārikāsatehi saddhiṁ puṇṇaghaṭe ca gandhamālādīni ca gāhāpetvā Dasabalassa paccuggamanaṁ pesethā"ti. Rājā "sādhu mahāseṭṭhī"ti tathā akāsi. Sāpi rañño vuttanayeneva gantvā Satthāraṁ vanditvā gandhamālādīhi pūjetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Satthā tassā dhammaṁ desesi. Sā pañcahi kumārikāsatehi saddhiṁ sotāpattiphale patiṭṭhāsi. Aññānipi pañca dārikāsatāni pañca mātugāmasatāni pañca upāsakasatāni tasmiṁyeva khaṇe sotāpattiphalaṁ pāpuṇiṁsu. Evaṁ tasmiṁ divase antarāmaggeyeva dve sotāpannasahassāni jātāni.

Yena Bhagavā tenupasaṅkamīti kasmā upasaṅkamīti? Pañhaṁ pucchitukāmatāya. Kassapasammāsambuddhakāle kira sahāyakā dve bhikkhū ahesuṁ. Tesu eko sāraṇīyadhammaṁ pūreti, eko bhattaggavattaṁ. Sāraṇīyadhammapūrako itaraṁ āha "āvuso adinnassa phalaṁ nāma natthi, attanā laddhaṁ paresaṁ datvā bhuñjituṁ vaṭṭatī"ti. Itaro pana āha "āvuso tvaṁ na jānāsi, deyyadhammaṁ nāma vinipātetuṁ na vaṭṭati, attano yāpanamattameva gaṇhantena bhattaggavattaṁ pūretuṁ vaṭṭatī"ti. Tesu ekopi ekaṁ attano ovāde otāretuṁ nāsakkhi. Dvepi attano paṭipattiṁ pūretvā tato cutā kāmāvacaradevaloke nibbattiṁsu. Tattha sāraṇīyadhammapūrako itaraṁ pañcahi dhammehi adhigaṇhi.

Evaṁ te devesu ca manussesu ca saṁsarantā ekaṁ Buddhantaraṁ khepetvā imasmiṁ kāle Sāvatthiyaṁ nibbattiṁsu. Sāraṇīyadhammapūrako Kosalarañño aggamahesiyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ gaṇhi, itaro tassāyeva upaṭṭhāka-itthiyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ gaṇhi. Te dvepi janā ekadivaseneva jāyiṁsu. Te nāmaggahaṇadivase nhāpetvā sirigabbhe nipajjāpetvā dvinnampi mātaro bahi sakkāraṁ saṁvidahiṁsu. Tesu sāraṇīyadhammapūrako akkhīni ummīletvā mahantaṁ setacchattaṁ supaññattaṁ sirisayanaṁ alaṅkatapaṭiyattañca nivesanaṁ disvā "ekasmiṁ rājakule nibbattosmī"ti aññāsi. So

တဿာ သတ္တဝဿိကကာလေ အနာထပိဏ္ဍိကေန ဝိဟာရံ နိဋ္ဌာပေတ္ဝာ တထာဂတဿ ဒူတေ ပေသိတေ သတ္ထာ ဘိက္ခုသံဃပရိဝါရော သာဝတ္ထိံ အဂမာသိ။ အနာထပိဏ္ဍိကော ဂန္ဓာ ရာဇာနံ ဧဝမာဟ "မဟာရာဇ သတ္ထု ဣဓာဂမနံ အမှာကမ္ပိ မင်္ဂလံ တုမှာကမ္ပိ မင်္ဂလမေဝ၊ သုမနံ ရာဇကုမာရိံ ပဉ္စဟိ ဒါရိကာသတေဟိ သဒ္ဓိံ ပုဏ္ဏဃဋေ စ ဂန္ဓမာလာဒီနိ စ ဂါဟာပေတ္ဝာ ဒသဗလဿ ပစ္စုဂ္ဂမနံ ပေသေထာ"တိ။ ရာဇာ "သာဓု မဟာသေဋ္ဌီ"တိ တထာ အကာသိ။ သာပိ ရညော ဝုတ္တနယေနေဝ ဂန္ဓာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတ္ဝာ ဂန္ဓမာလာဒီဟိ ပူဇေတ္ဝာ ဧကမန္တံ အဋ္ဌာသိ။ သတ္ထာ တဿာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ သာ ပဉ္စဟိ ကုမာရိကာသတေဟိ သဒ္ဓိံ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ။ အညာနိပိ ပဉ္စ ဒါရိကာသတာနိ ပဉ္စ မာတုဂါမသတာနိ ပဉ္စ ဥပါသကသတာနိ တသ္မိံ-ယေဝ ခဏေ သောတာပတ္တိဖလံ ပါပုဏိံသု။ ဧဝံ တသ္မိံ ဒိဝသေ အန္တရာ-မဂ္ဂေယေဝ ဒွေ သောတာပန္နသဟဿာနိ ဇာတာနိ။

ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမီတိ ကသ္မာ ဥပသင်္ကမီတိ? ပဉ္ဍံ ပုစ္ဆိတု-ကာမတာယ။ ကဿပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလေ ကိရ သဟာယကာ ဒွေ ဘိက္ခူ အဟေသုံ။ တေသု ဧကော သာရဏီယဓမ္မံ ပူရေတိ၊ ဧကော ဘတ္တဂ္ဂဝတ္တံ။ သာရဏီယဓမ္မပူရကော ဇုတရံ အာဟ "အာဝုသော အဒိန္နဿ ဖလံ နာမ နတ္ထိ၊ အတ္တနာ လဒ္ဓံ ပရေသံ ဒတ္ဝာ ဘုဉ္ဇိတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ။ ဇုတရော ပန ဒါဟာ "အာဝုသော တုံ နဇာနာသိ၊ ဒေယျဓမ္မံ နာမ ဓိနိပါတေတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ အတ္တနော ယာပနမတ္တမေဝ ဂဏှန္တေန ဘတ္တဂ္ဂဝတ္တံ ပူရေတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ။ တေသု ဧကောပိ ဧကံ အတ္တနော ဩဝါဒေ ဩတာရေတုံ နာသက္ခိ။ ဒ္ဝေပိ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပူရေတ္ဝာ တတော စုတာ ကာမာဝစရဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ တတ္ထ သာရဏီယဓမ္မပူရကော ဇုတရံ ပဉ္စဟိ ဇမ္ဗုဟိ အဓိဂဏှိ။

ဧဝံ တေ ဒေဝေသု စ မနုဿေသု စ သံသရန္တာ ကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ ခေပေတ္ဝာ ဣမသ္မိံ ကာလေ သာဝတ္ထိယံ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ သာရဏီယဓမ္မပူရကော ကောသလ-ရညော အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ၊ ဇုတရော တဿာယေဝ ဥပဋ္ဌာကဇာတိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ တေ ဒ္ဝေပိ ဇနာ ကေဒိဝသေနေဝ ဇာယိံသု။ တေ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ နှာပေတ္ဝာ သိရိဂဗ္ဘေ နိပဇ္ဇာပေတ္ဝာ ဒ္ဝိန္နမ္ပိ မာတရော ဗဟိ သက္ကာရံ သံဝိဒဟိံသု။ တေသု သာရဏီယဓမ္မပူရကော အက္ခီနိ ဥမ္မီလေတ္ဝာ မဟန္တံ သေတစ္ဆတ္တံ သုပညတ္တံ သိရိသယနံ အလင်္ကတပဋိယတ္တဉ္စ နိဝေသနံ ဒိသ္ဝာ "ကေသ္မိံ ရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တောသ္မီ"တိ အညာသိ။ သော

“Kiṁ nu kho kammaṁ katvā idha nibbattosmī”ti āvajjento “sāraṇīyadhammanissandenā”ti ñatvā “sahāyo me kuhiṁ nu kho nibbatto”ti āvajjento nīcasayane nipannaṁ disvā “ayaṁ bhattaggavattaṁ pūremīti mama vacanaṁ na gaṇhi, imasmiṁ idāni taṁ ṭhāne[1] niggaṇhituṁ vaṭṭatī”ti samma mama vacanaṁ nākāsī”ti āha. Atha kiṁ jātanti. Passa mayhaṁ sampattiṁ, setacchattassa heṭṭhā sirisayane nipannosmi, tvaṁ nīcamañce thaddha-attharaṇamatte nipannosīti. Kiṁ pana tvaṁ etaṁ nissāya mānaṁ karosi, nanu veḷusalākāhi katvā pilotikāya paliveṭhitaṁ sabbametaṁ pathavidhātumattamevāti.

Sumanā tesaṁ kathaṁ sutvā “mama bhātikānaṁ santike koci natthī”ti tesaṁ samīpaṁ gacchantī dvāraṁ nissāya ṭhitā “dhātū”ti vacanaṁ sutvā “idaṁ dhātūti vacanaṁ bahiddhā natthi, mama bhātikā samaṇadevaputtā bhavissantī”ti cintetvā “sacāhaṁ ‘ime evaṁ kathentī’ti mātāpitūnaṁ kathessāmi, ‘amanussā ete’ti nīharāpessanti. Idaṁ kāraṇaṁ aññassa akathetvā kaṅkhacchedakaṁ purisaheraññikaṁ mama pitaraṁ Mahāgotamadasabalaṁyeva pucchissāmī”ti bhuttapātarāsā rājānaṁ upasaṅkamitvā “Dasabalassa upaṭṭhānaṁ gamissāmī”ti āha. Rājā pañca rathasatāni yojāpesi. Jambudīpatalasmiṁ hi tissova kumāriyo pitūnaṁ santikā[2] pañca rathasatāni labhiṁsu—Bimbisārarañño dhītā Cundī rājakaññā, Dhanañcayassa seṭṭhissa dhītā Visākhā, ayaṁ Sumanā rājakaññāti. Sā gandhāmālaṁ ādāya rathe ṭhitā pañcarathasataparivārā “imaṁ pañhaṁ pucchissāmī”ti yena Bhagavā tenupasaṅkami.

Idhassūti idha bhaveyyuṁ. **Eko dāyako**ti eko attanā laddhalābhato parassa datvā paribhuñjanako sāraṇīyadhammapūrako. **Eko adāyako**ti eko attanā laddhaṁ parassa adatvā paribhuñjanako bhattaggavattapūrako. **Devabhūtānaṁ pana nesan**ti[3] devabhūtānaṁ etesaṁ. **Adhiganhātī**ti adhibhavitvā gaṇhāti ajjhottharati atiseti. **Ādhipateyyenā**ti jeṭṭhakakāraṇena. **Imehi pañcahi ṭhānehī**ti sesadeve Sakko devarājā viya imehi pañcahi kāraṇehi adhiganhāti.

1. Imasmiṁ dāni niggaṇhanaṭṭhāne (Sī)
2. Santike tāni (Ka)
3. Devabhūtānaṁ panesanti (Sī)

“ကိံ နု ခေါ ကမ္မံ ကတ္ဝာ ဣမ နိမ္မတ္တောသ္မီ”တိ အာဝဇ္ဇေန္တော “သာရဏီယ-ဓမ္မနိဿန္ဒေနာ”တိ ဉတ္ဝာ “သဟာယော မေ ကုဟိံ နု ခေါ နိမ္မတ္တော”တိ အာဝဇ္ဇေန္တော နိစသယ္ယနေ နိပန္နံ ဒိသ္ဝာ “အယံ ဘတ္တဂ္ဂဝတ္တံ ပူရေမီတိ မမ ဝစနံ န ဂဏှိ၊ ဣမသ္မိံ ဌာနေ တံ ဂ္ဂဟေန်[1] နိဂ္ဂဏှိတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ “သမ္မ မမ ဝစနံ နာကာသီ”တိ အာဟ။ အထ ကိံ ဇာတန္တိ။ ပဿ မယ္ဟံ သမ္ပတ္တိံ၊ သေတစ္ဆတ္တဿ ဟေဋ္ဌာ သိရိသယနေ နိပန္နောသ္မိ၊ တွံ နီစမ္ဥ ထဒ္ဓအတ္ထရဏမတ္တေ နိပန္နော-သီတိ။ ကိံ ပန တွံ တံ နိဿာယ မာနံ ကရောသိ၊ နနု ဝေဠုသလာကာဟိ ကတ္ဝာ ပိလောတိကာယ ပလိဝေဋိတံ သမ္ဗမေတံ ပထဝိဓာတုမတ္တမေဝါတိ။

သုမနာ တေသံ ကထံ သုတ္ဝာ “မမ ဘာတိကာနံ သန္တိကေ ကောစိ နတ္ထိ”တိ တေသံ သမီပံ ဂန္ဆန္တီ ဒ္ဝါရံ နိဿာယ ဋ္ဌိတာ “ဓာတူ”တိ ဝစနံ သုတ္ဝာ “ဣဒံ ဓာတူတိ ဝစနံ ဗဟိဒ္ဓါ နတ္ထိ၊ မမ ဘာတိကာ သမဏဒေဝပုတ္တာ ဘဝိဿန္တိ”တိ စိန္တေတ္ဝာ “သစာဟံ ‘ဣမေ ဧဝံ ကထေန္တိ’တိ မာတာပိတူနံ ကထေဿာမိ၊ ‘အမနုဿာ ဧတေ’တိ နိဟရာပေဿန္တိ။ ဣဒံ ကာရဏံ အညဿ အကထေတ္ဝာ ကဗ်ဿ္ဧဒကံ ပုရိသဟေရညိကံ မမ ပိတရံ မဟာဂေါတမဒသဗလံယေဝ ပုစ္ဆိဿာမီ”တိ ဘုတ္တပါတရာသော ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ “ဒသဗလဿ ဥပဋ္ဌာနံ ဂမိဿာမီ”တိ အာဟ။ ရာဇာ ပဉ္စ ရထသတာနိ ယောဇာပေသိ။ ဇမ္ဗုဒီပတလသ္မိံ[2] ဟိ တိဿောဝ ကုမာရိယော ပိတူနံ သန္တိကာ ပဉ္စ ရထသတာနိ လဘိံသု—ဗိမ္ဗိသာရရညော ဓီတာ စုန္ဒီ ရာဇကညာ, ဓနဉ္စယဿ သေဋ္ဌိဿ ဓီတာ ဝိသာခါ, အယံ သုမနာ ရာဇကညာတိ။ သာ ဂန္ဓမာလံ အာဒါယ ရထေ ဋ္ဌိတာ ပဉ္စရထသတပရိဝါရာ “ဣမံ ပဉ်ဳ ပုစ္ဆိဿာမီ”တိ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။

ဣဿ္ဩတိ ဣဓ ဘဝေယျုံ။ **ကော ဒါယကော**တိ ကော အတ္ထနာ လဒ္ဓ-လာဘတော ပရဿ ဒတ္ဝာ ပရိဘုဉ္ဇနကော သာရဏီယဓမ္မပူရကော။ **ကော အဒါယကော**တိ ကော အတ္ထနာ လဒ္ဓံ ပရဿ အဒတ္ဝာ ပရိဘုဉ္ဇနကော ဘတ္တဂ္ဂဝတ္တပူရကော။ **ဒေဝဘူတာနံ ပန နေသန္တိ?** ဒေဝဘူတာနံ ကေသံ။ **အဓိ-ဂဏှာတီ**တိ အဓိဘဝိတ္ဝာ ဂဏှာတိ အစ္ဆောတ္ထရတိ အတိသေတိ။ **အာဓိပတေ-ယ္ယေနာ**တိ ဇေဋ္ဌကကာရဏေန။ **ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ ဌာနေဟီ**တိ သေသဒေဝေ သက္ကော ဒေဝရာဇာ ဝိယ ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ ကာရဏေဟိ အဓိဂဏှာတိ။

1-ဣမသ္မိံ ဌာနေ နိဂ္ဂဏှနဋ္ဌာနေ (သီ) 2-သန္တိကေ တာနိ (က)
2-ဒေဝဘူတာနံ ပနေသန္တိ (သီ)

mānusakenāti-ādīsu āyunā Mahākassapatthero viya Bākulatthero viya Ānandatthero viya ca, vaṇṇena Mahāgatimba-abhayatthero viya Bhaṇḍāgāra-amacco viya ca, sukhena Raṭṭhapālakulaputto viya Soṇaseṭṭhiputto viya Yasadārako viya ca, yasena Dhammāsoko viya, tathā ādhipaccenāti imehi pañcahi kāraṇehi atireko jeṭṭhako hoti.

Yācitova bahulanti Bākulattherasīvalitthera-ānandattherādayo viya yācitova bahulaṁ cīvarādīni paribhuñjatīti imehi kāraṇehi atireko hoti jeṭṭhako. **Yadidaṁ vimuttiyā vimuttin**ti yaṁ ekassa vimuttiyā saddhiṁ itarassa vimuttiṁ ārabbha nānākaraṇaṁ vattabbaṁ bhaveyya, taṁ na vadāmīti attho. Sattavassikadārako vā hi vimuttiṁ paṭivijjhatu Vassasatikatthero vā bhikkhu vā bhikkhunī vā upāsako vā upāsikā vā devo vā māro vā brahmā vā, paṭividdhalokuttaramagge nānattaṁ nāma natthi. **Alamevā**ti yuttameva. **Yatra hi nāmā**ti yāni nāma.

Gacchaṁ ākāsadhātuyāti ākāsena gacchanto. **Saddho**ti ratanattayaguṇānaṁ saddhātā. **Thanayan**ti gajjanto. **Vijjumālī**ti mālāsadisāya meghamukhe carantiyā vijjulatāya samannāgato. **Satakkakū**ti satakūṭo, ito cito ca uṭṭhitena valāhakakūṭasatena samannāgatoti attho. **Dassanasampanno**ti sotāpanno. **Bhogaparibyūḷho**ti udakoghena viya dānavasena dīyamānehi bhogehi paribyūḷho, devalokaṁ sampāpitoti attho. **Peccā**ti paraloke. **Sagge pamodatī**ti[1] yasmiṁ sagge uppajjati, tattheva modatīti.

2. Cundīsuttavaṇṇanā

32. Dutiye **pañcahi rathasatehī**ti bhuttapātarāsā pitu santikaṁ pesetvā pañca rathasatāni yojāpetvā tehi parivutāti attho. **Upasaṅkamī**ti bhātarā saddhiṁ pavattitaṁ pañhasākacchaṁ pucchissāmīti gandhamālacuṇṇādīni ādāya upasaṅkami. **Yadeva so hotī**ti yadā eva so hoti. Atha vā yo eva so hoti. **Ariyakantāni sīlānī**ti

1. Sagge ce modatīti (Sī)

မာနုသကေနာတိအာဒီသု အာယုနာ မဟာကဿပတ္ထေရော ဝိယ ဗာကုလတ္ထေရော ဝိယ အာနန္ဒတ္ထေရော ဝိယ စ, ဝဏ္ဏေန မဟာဂတိမ္ဗအဘယတ္ထေရော ဝိယ ဘဏ္ဍာဂါရိကအမစ္စော ဝိယ စ, သုခေန ရဋ္ဌပါလကုလပုတ္တော ဝိယ သောဏသေဋ္ဌိပုတ္တော ဝိယ ယသဒါရကော ဝိယ စ, ယသေန ဓမ္မာသောကော ဝိယ, တထာ အာဓိပစ္စေနာတိ ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ ကာရဏေဟိ အတိရေကော ဇေဋ္ဌကော ဟောတိ။

ယာစိတောဝ ဗဟုလန္တိ ဗာကုလတ္ထေရသီဝလိတ္ထေရအာနန္ဒတ္ထေရာဒယော ဝိယ ယာစိတောဝ ဗဟုလံ စီဝရာဒိနိ ပရိဘုဉ္ဇတီတိ ဣမေဟိ ကာရဏေဟိ အတိရေကော ဟောတိ ဇေဋ္ဌကော။ **ယဒိဒံ ဝိမုတ္တိယာ ဝိမုတ္တိ**န္တိ ယံ ကေဿ ဝိမုတ္တိယာ သဒ္ဓိံ ဣတရဿ ဝိမုတ္တိံ အာရဗ္ဘ နာနာကရဏံ ဝတ္တဗ္ဗံ ဘဝေယ္ယ၊ တံ န ဝဒါမိတိ အတ္ထော။ သတ္တဝဿိကဒါရကော ဝါ ဟိ ဝိမုတ္တိံ ပဋိဝိဇ္ဈတု ဝဿသတိကတ္ထေရော ဝါ ဘိက္ခု ဝါ ဘိက္ခုနီ ဝါ ဥပါသကော ဝါ ဥပါသိကာ ဝါ ဒေဝေါ ဝါ မာရော ဝါ ဗြဟ္မာ ဝါ၊ ပဋိဝိဒ္ဓလောကုတ္တရမဂ္ဂေ နာနတ္တံ နာမ နတ္ထိ။ **အလမေဝါ**တိ ယုတ္တမေဝ။ **ယတြ ဟိ နာမာ**တိ ယာနိ နာမ။

ဂန္ဆံ အာကာသဓာတုယာတိ အာကာသေန ဂစ္ဆန္တော။ **သဒ္ဓေါ**တိ ရတနတ္တယဂုဏာနံ သဒ္ဓါတာ။ **ထနယ**န္တိ ဂဇ္ဇန္တော။ **ဝိဇ္ဇုမာလီ**တိ မာလာသဒိသာယ မေဃမုခေ စရန္တိယာ ဝိဇ္ဇုလတာယ သမန္နာဂတော။ **သတက္ကကူ**တိ သတကူဋော၊ ဣတော စိတော စ ဥဋ္ဌိတေန ဝလာဟကကူဋသတေန သမန္နာဂတောတိ အတ္ထော။ **ဒဿနသမ္ပန္နော**တိ သောတာပန္နော။ **ဘောဂပရိဗ္ဗူဠှော**တိ ဥဒကောဃေန ဝိယ ဒါနဝသေန ဒီယမာနေဟိ ဘောဂေဟိ ပရိဗ္ဗူဠှော၊ ဒေဝလောကံ သမ္ပါပိတောတိ အတ္ထော။ **ပေစ္စာ**တိ ပရလောကေ။ **သဂ္ဂေ ပမောဒတီ**တိ[1] ယသ္မိံ သဂ္ဂေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တတ္ထေဝ မောဒတီတိ။

၂-စုန္ဒီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၂။ ဒုတိယေ **ပဉ္စဟိ ရထသတေဟီ**တိ ဘုတ္တပါတရာသာ ပိတု သန္တိကံ ပေသေတ္ဝာ ပဉ္စ ရထသတာနိ ယောဇာပေတ္ဝာ တေဟိ ပရိဝုတာတိ အတ္ထော။ **ဥပသင်္ကမီ**တိ ဘာတရာ သဒ္ဓိံ ပဝတ္တိတံ ပဉ္ဍသာကဆ္ဆံ ပုစ္ဆိဿာမီတိ ဂန္ဓမာလစုဏ္ဏာဒီနိ ဂဟေတွာ ဥပသင်္ကမိ။ **ယဒေဝ သော ဟောတီ**တိ ယဒါ ဧဝ သော ဟောတိ။ အထ ဝါ ယော ဧဝ သော ဟောတိ။ **အရိယကန္တာနိ သီလာနီ**တိ

1. သဂ္ဂေ စ မောဒတီတိ (သီ)

maggaphalasampayuttāni sīlāni. Tāni hi ariyānaṁ kantāni honti, bhavantarepi na pariccajanti[1]. Sesaṁ Catukkanipāte Aggappasādasutte[2] vuttanayeneva veditabbaṁ.

3. Uggahasuttavaṇṇanā

33. Tatiye **Bhaddiye**ti Bhaddiyanagare. **Jātiyāvane**ti sayaṁjāte aropite[3] Himavantena saddhiṁ ekābaddhe vanasaṇḍe, taṁ nagaraṁ upanissāya tasmiṁ vane viharatīti attho. **Attacatuttho**ti attanā catuttho. Kasmā panesa Bhagavantaṁ attacatutthaṁ yeva nimantesi? Gehe kirassa maṅgalaṁ mahantaṁ, tattha mahantena saṁvidhānena[4] bahū manussā sannipatissanti[5]. Te bhikkhusaṅghaṁ parivisantena dussaṅgahā bhavissantīti attacatutthaṁyeva nimantesi. Api cassa evampi ahosi "daharakumārikāyo mahābhikkhusaṅghamajjhe Satthari ovadante olīnamanā[6] ovādaṁ gahetuṁ na sakkuṇeyyun"ti. Imināpi kāraṇena attacatutthameva nimantesi. **Ovadatu tāsaṁ bhante**ti bhante Bhagavā etāsaṁ ovadatu, etā ovadatūti attho. Upayogatthasmiñhi etaṁ sāmivacanaṁ. **Yaṁ tāsan**ti yaṁ ovādānusāsanaṁ etāsaṁ. Evaṁ ca pana vatvā so seṭṭhi "imā mama santike ovādaṁ gaṇhamānā harāyeyyun"ti Bhagavantaṁ vanditvā pakkāmi.

Bhattūti sāmikassa. **Anukampaṁ upādāyā**ti anuddayaṁ paṭicca. **Pubbuṭṭhāyiniyo**ti sabbapaṭhamaṁ uṭṭhānasīlā. **Pacchānipātiniyo**ti sabbapacchā nipajjanasīlā. Itthiyā hi paṭhamataraṁ bhuñjitvā sayanaṁ āruyha nipajjituṁ na vaṭṭati, sabbe pana gehaparijane bhojetvā upakaraṇabhaṇḍaṁ saṁvidhāya gorūpādīni āgatānāgatāni ñatvā sve kattabbakammaṁ vicāretvā kuñcikāmuddikaṁ hatthe katvā sace bhojanaṁ atthi, bhuñjitvā, no ce atthi, aññaṁ pacāpetvā sabbe santappetvā[7] pacchā nipajjituṁ vaṭṭati. Nipannāyapi yāva sūriyuggamanā niddāyituṁ na vaṭṭati, sabbapaṭhamaṁ pana uṭṭhāya dāsakammakare pakkosāpetvā "idañcidañca kammaṁ karothā"ti kammantaṁ vicāretvā dhenuyo duhāpetvā sabbaṁ gehe kattabbakiccaṁ attano paccakkhaṁyeva kātuṁ

1. Apariccajiyāni (Sī) 2. Aṁ 1. 343 piṭṭhe. 3. Aropime (Sī)
4. Saṁvidhānena bhavitabbaṁ (Sī), parivārena (Ka) 5. Sannipatanti (Sī, Syā)
6. Olokayamānā (Syā, Ka) 7. Saṅkappetvā (Syā)

မဂ္ဂဖလသမ္ပယုတ္တာနိ သီလာနိ။ တာနိ ဟိ အရိယာနံ ကန္တာနိ ဟောန္တိ၊ ဘဝန္တရေပိ န ပရိစ္စဇန္တိ[1]။ သေသံ စတုက္ကနိပါတေ အဂ္ဂပ္ပသာဒသုတ္တေ[2] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၃-ဥဂ္ဂဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၃။ တတိယေ **ဘဒ္ဒိယေ**တိ ဘဒ္ဒိယနဂရေ။ **ဇာတိယာဝနေ**တိ သယံ-ဇာတေ အရောပိတေ[3] ဟိမဝန္တေန သဒ္ဓိံ. ကောဗ္ဘေ ဝနသဏ္ဍေ၊ တံ နဂရံ ဥပနိဿာယ တသ္မိံ ဝနေ ဝိဟရတီတိ အတ္ထော။ **အတ္တစတုတ္ထော**တိ အတ္တနာ စတုတ္ထော။ ကသ္မာ ပနေသ ဘဂဝန္တံ အတ္တစတုတ္ထံယေဝ နိမန္တေသိ? ဂေဟေ ကိရဿ မင်္ဂလံ မဟန္တံ၊ တတ္ထ မဟန္တေန သံဝိဓာနေန[4] ဗဟူ မနုဿာ သန္နိပတိဿန္တိ[5]။ တေ ဘိက္ခုသံဃံ ပရိဝိသန္တေန ဒုဿင်္ဂဟာ ဘဝိဿန္တီတိ အတ္တ-စတုတ္ထံယေဝ နိမန္တေသိ။ အပိ စဿ ဧဝံပိ အဟောသိ "ဒဟရကုမာရိကာယော မဟာဘိက္ခုသံဃမဇ္ဈေ သတ္ထရိ ဩဝဒန္တေ ဩလိနမနာ[6] ဩဝါဒံ ဂဟေတုံ န သက္ကုဏေယ္ယု"န္တိ။ ဤမိနာပိ ကာရဏေန အတ္တစတုတ္ထမေဝ နိမန္တေသိ။ **ဩဝဒတု တာသံ ဘန္တေ**တိ ဘန္တေ ဘဂဝါ တောသံ ဩဝဒတု၊ တောဩဝဒတူတိ အတ္ထော။ ဥပယောဂတ္ထသ္မိဉ္ဉိ တေံ သာမိဝစနံ။ **ယံ တာသန္တိ** ယံ ဩဝါဒါနုသာသနံ တောသံ။ ဧဝံ စ ပန ဝတ္ဝာ သော သေဋ္ဌိ "ဤမာ မမ သန္တိကေ ဩဝါဒံ ဂဏှမာနာ ဟရာယေယ္ယု"န္တိ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတ္ဝာ ပက္ကာမိ။

ဘတ္တူတိ သာမိကဿ။ **အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယာ**တိ အနုဒ္ဒယံ ပဋိစ္စ။ **ပုဗ္ဗု-ဋ္ဌာယိနိယော**တိ သမ္ဗပဇ္ဇမံ ဥဋ္ဌာနသီလာ။ **ပစ္ဆာနိပါတိနိယော**တိ သမ္ဗပစ္ဆာ နိပဇ္ဇနသီလာ။ ဤတ္ထိယာ ဟိ ပဌမတရံ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ သယနံ အာရုယ္ဟ နိပဇ္ဇိတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ သဗ္ဗေ ပန ဂေဟပရိဇနေ ဘောဇေတ္ဝာ ဥပကရဏဘဏ္ဍံ သံဝိဓာယ ဂေါရူပါဒိနိ အာဂတာနာဂတာနိ ဉတ္ဝာ သွေ ကတ္တဗ္ဗကမ္မံ ဝိစာရေတ္ဝာ ကုဋ္ဌိကာမုဒ္ဒိကံ ဟတ္ထေ ကတ္ဝာ သစေ ဘောဇနံ အတ္ထိ၊ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ, နော စေ အတ္ထိ၊ အညံ ပစာပေတ္ဝာ သဗ္ဗေ သန္တပ္ပေတ္ဝာ[7] ပစ္ဆာ နိပဇ္ဇိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ နိပန္နာယပိ ယာဝ သူရိယုဂ္ဂမနာ နိဒ္ဒါယိတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ သဗ္ဗပဌမံ ပန ဥဋ္ဌာယ ဒါသကမ္မကရေ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ "ဤဒိဒ္ဓဉ္စ ကမ္မံ ကရောထာ"တိ ကမ္မန္တံ ဝိစာရေတ္ဝာ ဓေနု-ယော ဒုဟာပေတ္ဝာ သဗ္ဗံ ဂေဟေ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ အတ္တနော ပစ္စက္ခံယေဝ ကာတုံ

၁-အပရိစ္စဇိယာနိ (သီ) ၂-အံ ၁-၃၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အရောပိမေ (သီ)
၄-သံဝိဓာနေန ဘဝိတဗ္ဗံ (သီ)၊ ပရိဝါရေန (က) ၅-သန္နိပတန္တိ (သီ၊ သျာ)
၆-ဩလောကယမာနာ (သျာ၊ က) ၇-သင်္ကပ္ပေတ္ဝာ (သျာ)

vaṭṭati. Etamattharh sandhāya "pubbuṭṭhāyiniyo pacchānipātiniyo"ti āha. **Kiṁ kārapaṭissā viniyo**ti "kiṁ karoma kiṁ karomā"ti mukharh oloketvā vicaraṇasīlā. **Manāpacāriniyo**ti manāparhyeva kiriyarh karaṇasīlā. **Piyavādiniyo**ti piyameva vacanarh vādanasīlā[1]. **Pūjessāmā**ti catupaccayapūjāya pūjayissāma.

Abbhāgateti attano santikarh āgate. **Āsanodakena paṭipūjessāmā**ti āsanena ca pādadhovana-udakena ca pūjayissāma. Ettha ca mātāpitūnarh devasikarh sakkāro kātabbo. Samaṇabrāhmaṇānarh pana abbhāgatānarh āsanarh datvā pādadhovanañca dātabbarh, sakkāro ca kātabbo.

Uṇṇāti eḷakalomarh. **Tattha dakkhā bhavissāmā**ti eḷakalomānarh vijaṭanadhovanarajanaveṇikaraṇādīsu kappāsassa ca vaṭṭanapisana[2] phoṭanakantanādīsu chekā bhavissāma. **Tatrupāyāyā**ti tasmiṁ uṇṇākappāsasarhvidhāne upāyabhūtāya "imasmiṁ kāle idarh nāma kātuṁ vaṭṭatī"ti evarh pavattāya vīmarhsāya samannāgatā. **Alarh kātuṁ alarh sarhvidhātun**ti attanā kātumpi parehi kārāpetumpi yuttā ceva[3] samatthā ca bhavissāmāti attho.

Katañca katato jānissāma, akatañca akatatoti sakaladivasarh idarh nāma kammarh katvā āgatānarh, upaḍḍhadivasarh idarh nāma kammarh katvā āgatānarh, nikkammānarh gehe nisinnānarh idarh nāma dātuñca evañca kātuṁ vaṭṭatīti evarh jānissāma. **Gilānakānañca balābalan**ti sace hi gilānakāle tesarh bhesajjabhojanādīni datvā rogarh phāsuṁ na karonti, "ime arogakāle amhe yarh icchanti, tarh kārenti. Gilānakāle atthibhāvampi no na jānantī"ti virattarūpā pacchā kiccāni na karonti, dukkaṭāni vā karonti. Tasmā nesarh balābalarh ñatvā dātabbañca kātabbañca jānissāmāti evarh tumhehi sikkhitabbanti dasseti. **Khādanīyarh bhojanīyañcassā**ti khādanīyañca bhojanīyañca assa antojanassa. **Paccarhsenā**ti paṭilabhitabbena arhsena, attano attano laddhabbakoṭṭhāsānurūpenāti attho. **Sarhvibhajissāmā**ti dassāma. **Sampādessāmā**ti sampādayissāma.

---

1. Piyameva kathanasīlā (Sī)
2. Vaṭṭanapiñchana(Sī), vaṭṭanapiñjana (Syā)
3. Yuttameva (Sī, Syā)

ဝဋ္ဋတိ။ တေမတ္ထံ သန္ဓာယ "ပုဗ္ဗုဋ္ဌာယိနိယော ပစ္ဆာနိပါတိနိယော"တိ အာဟ။ **ကိံကာရပဋိဿာဝိနိယော**တိ "ကိံ ကရောမ ကိံ ကရောမာ"တိ မုခံ ဩလောကေတွာ ဝိစရဏသီလာ။ **မနာပစာရိနိယော**တိ မနာပံယေဝ ကိရိယံ ကရဏသီလာ။ **ဗိယဝါဒိနိယော**တိ ပိယမေဝ ဝစနံ ဝါဒနသီလာ[2]။ **ပူဇေဿာမာ**တိ စတုပစ္စယပူဇာယ ပူဇယိဿာမ။

အဗ္ဘာဂတေတိ အတ္တနော သန္တိကံ အာဂတေ။ **အာသနောဒကေန ပဋိပူဇေဿာမာ**တိ အာသနေန စ ပါဒဓောဝနဥဒကေန စ ပူဇယိဿာမ။ ဣတ္ထေ စ မာတာပိတူနံ ဒေဝသိကံ သက္ကာရော ကာတဗ္ဗော။ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ ပန အဗ္ဘာဂတာနံ အာသနံ ဒတ္ဝာ ပါဒဓောဝနဉ္စ ဒါတဗ္ဗံ၊ သက္ကာရော စ ကာတဗ္ဗော။

ဥဏ္ဏာတိ ဋ္ဌေကလောမံ။ **တတ္ထ ဒက္ခာ ဘဝိဿာမာ**တိ ဋ္ဌေကလောမာနံ ဓောဝနရဇနဝေဏိကရဏာဒီသု ကပ္ပါသဿ စ ဝဋ္ဋနပိသန-ဖောဋနကန္တနာဒီသု ဆေကာ ဘဝိဿာမ။ **တတြုပါယာယာ**တိ တသ္မိံ ဥဏ္ဏာကပ္ပါသသံဝိဓာနေ ဥပါယဘူတာယ "ဣမသ္မိံ ကာလေ ဣဒံ နာမ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ"တိ ဧဝံ ပဝတ္တာယ ဝိမံသာယ သမန္နာဂတာ။ **အလံ ကာတုံ အလံ သံဝိဓာတုန်**တိ အတ္တနာ ကာတုမ္ပိ ပရေဟိ ကာရာပေတုမ္ပိ ယုတ္တာ စေဝ[3] သမတ္ထာ စ ဘဝိဿာမာတိ အတ္ထော။

ကတဉ္စ ကတတော ဇာနိဿာမ၊ အကတဉ္စ အကတတောတိ သကလဒိဝသံ ဣဒံ နာမ ကမ္မံ ကတ္ဝာ အာဂတာနံ, ဥပဓုဝိဝသံ ဣဒံ နာမ ကမ္မံ ကတ္ဝာ အာဂတာနံ, နိက္ကမ္မာနံ ဃရေ နိသိန္နာနံ ဣဒံ နာမ ဒါတုဉ္စ ဝဋ္ဋ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီတိ ဧဝံ ဇာနိဿာမ။ **ဂိလာနကာနဉ္စ ဗလာဗလန်**တိ သစေ ဟိ ဂိလာနကာလေ တေသံ ဘေသဇ္ဇဘောဇနာဒီနိ ဒတ္ဝာ ရောဂံ ဖာသုံ နကရောန်၊ "ဣမေ အရောဂကာလေ အမှေ ယံ ဣစ္ဆန်၊ တံ ကာရေန်။ ဂိလာနကာလေ အတ္ထိဘာဝမ္ပိ နော နဇာနန်"တိ ဝိရတ္တရူပါ ပစ္ဆာ ကိစ္စာနိ နကရောန်၊ ဒုက္ကဋာနိ ဝါ ကရောန်။ တသ္မာ နေသံ ဗလာဗလံ ဥတ္ဝာ ဒါတဗ္ဗဉ္စ ကာတဗ္ဗဉ္စ ဇာနိဿာမာတိ ဧဝံ တုမှေဟိ သိက္ခိတဗ္ဗန်တိ ဒဿေတိ။ **ခါဒနီယံ ဘောဇနီယဉ္စာ**တိ ခါဒနီယဉ္စ ဘောဇနီယဉ္စ အဿ အန္တောဇနဿ။ **ပစ္စံသေနာ**တိ ပဋိလဘိတဗ္ဗေန အံသေန၊ အတ္တနော အတ္တနော လဒ္ဓဗ္ဗကောဋ္ဌာသာနုရူပေနာတိ အတ္ထော။ **သံဝိဘဇိဿာမာ**တိ ဒဿာမ။ **သမ္ပာဒေဿာမာ**တိ သမ္ပာဒယိဿာမ။

၁-ဗိယမေဝ ကထနသီလာ (သီ) ၂-ဝဋ္ဋနပိဉ္ဆန (သီ)၊ ဝဋ္ဋနပိဉ္ဆန (သျာ) ၃-ယုတ္တမေဝ (သီ၊သျာ)

Adhuttīti purisadhuttasurādhuttatāvasena adhuttiyo. **Athenī**ti atheniyo acoriyo. **Asoṇḍī**ti surāsoṇḍatādivasena asoṇḍiyo.

Evaṁ suttantaṁ niṭṭhapetvā idāni gāthāhi kūṭaṁ gaṇhanto **yo naṁ bharati sabbadā**ti-ādimāha. Tattha **bharatī**ti posati paṭijaggati. **Sabbakāmaharan**ti sabbakāmadadaṁ. **Sotthī**ti su-itthī. **Evaṁ vattatī**ti ettakaṁ vattaṁ pūretvā vattati. **Manāpā nāma te devā**ti Nimmānaratī devā. Te hi icchiticchitaṁ rūpaṁ māpetvā abhiramaṇato Nimmānaratīti ca manāpāti ca vuccantīti.

4. Sīhasenāpatisuttavaṇṇanā

34. Catutthe **sandiṭṭhikan**ti sāmaṁ passitabbakaṁ. **Dāyako**ti dānasūro. Na so saddhāmattakeneva tiṭṭhati, pariccajitumpi sakkotīti attho. **Dānapatī**ti yaṁ dānaṁ deti, tassa pati hutvā deti, na dāso, na sahāyo. Yo hi attanā madhuraṁ bhuñjati, paresaṁ amadhuraṁ deti, so dānasaṅkhātassa deyyadhammassa dāso hutvā deti. Yo yaṁ attanā bhuñjati, tadeva deti, so sahāyo hutvā deti. Yo pana attanā yena kenaci yāpeti, paresaṁ madhuraṁ deti, so pati jeṭṭhako sāmī hutvā deti. Tādisaṁ sandhāya vuttaṁ "dānapatī"ti.

Amaṅkubhūtoti na nittejabhūto. **Visārado**ti ñāṇasomanassappatto. **Sahabyataṁ gatā**ti[1] sahabhāvaṁ ekībhāvaṁ gatā. **Katāvakāsā**[2]ti yena kammena tattha avakāso[3] hoti, tassa katattā katāvakāsā[2]. Taṁ pana yasmā kusalameva hoti, tasmā **katakusalā**ti vuttaṁ. **Modare**ti modanti pamodanti. **Asitassā**ti anissitassa Tathāgatassa. **Tādino**ti tādilakkhaṇaṁ pattassa.

5. Dānānisaṁsasuttavaṇṇanā

35. Pañcame **gihidhammā anapagato**[4] **hotī**ti akhaṇḍapañcasīlo hoti. **Sataṁ dhammaṁ anukkaman**ti sappurisānaṁ mahāpurisānaṁ dhammaṁ

1. Sahabyagatāti (Syā), sahabyatāti (Ka) 2. Katāvāsā (Sī) 3. Āvāso (Sī)
4. Gihidhammā anapeto (Sī), gihidhammamanupagato (Ka)

အဓုတ္တီတိ ပုရိသဓုတ္တသုရာဓုတ္တတာဝသေန အဓုတ္တိယော။ **အထေနီ**တိ အထေနိယော အစောရိယော။ **အသောဏ္ဍီ**တိ သုရာသောဏ္ဍတာဒိဝသေန အသောဏ္ဍိယော။

ဧဝံ သုတ္တန္တံ နိဋ္ဌပေတ္ဝာ ဣဒါနိ ဂါထာဟိ ကူဋံ ဂဏှန္တော **ယော နံ ဘရတိ သဗ္ဗဒါ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဘရတီ**တိ ပေါသေတိ ပဋိဇဂ္ဂတိ။ **သဗ္ဗ-ကာမဟရန္တိ** သဗ္ဗကာမဒဒံ။ **သောတ္ထီ**တိ သုဇ္ဈိ။ **ဧဝံ ဝတ္တတီ**တိ ဩကံ ဝတ္တံ ပူရေတ္ဝာ ဝတ္တတိ။ **မနာပါ နာမ တေ ဒေဝါ**တိ နိမ္မာနရတီ ဒေဝါ။ တေ ဟိ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတံ ရူပံ မာပေတ္ဝာ အဘိရမဏတော နိမ္မာနရတီတိ စ မနာပါတိ စ ဝုစ္စန္တိ။

၄-သီဟသေနာပတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၄။ စတုတ္ထေ **သန္ဒိဋ္ဌိကန္တိ** သာမံ ပဿိတဗ္ဗကံ။ **ဒါယကော**တိ ဒါနသူရော။ န သော သဒ္ဓါမတ္တကေနေဝ တိဋ္ဌတိ၊ ပရိစ္စဇိတုမ္ပိ သက္ကောတီတိ အတ္ထော။ **ဒါနပတီ**တိ ယံ ဒါနံ ဒေတိ၊ တဿ ပတိ ဟုတ္ဝာ ဒေတိ၊ န ဒါသော, န သဟာယော။ ယော ဟိ အတ္တနာ မဓုရံ ဘုဉ္ဇတိ၊ ပရေသံ အမဓုရံ ဒေတိ၊ သော ဒါနသင်္ခါတဿ ဒေယျဓမ္မဿ ဒါသော ဟုတ္ဝာ ဒေတိ။ ယော ယံ အတ္တနာ ဘုဉ္ဇတိ၊ တဒေဝ ဒေတိ၊ သော သဟာယော ဟုတ္ဝာ ဒေတိ။ ယော ပန အတ္တနာ ယေန ကေနစိ ယာပေတိ၊ ပရေသံ မဓုရံ ဒေတိ၊ သော ပတိဇေဋ္ဌကော သာမိ ဟုတ္ဝာ ဒေတိ။ တာဒိသံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "ဒါနပတီ"တိ။

အမင်္ကီဘူတောတိ န နိတ္တေဇဘူတော။ **ဗိသာရဒေါ**တိ ဉာဏသောမနဿ-ပတ္တော။ **သဟမ္ပတိ ဂတာ**တိ[2] သဟဘာဝံ ကေဘာဝံ ဂတာ။ **ကတာဝကာ-သာ**ဿတိ ယေန ကမ္မေန တတ္ထ အဝကာသော[3] ဟောတိ၊ တဿ ကတတ္တာ ကတာဝကာသာဿ။ တံ ပန ယသ္မာ ကုသလမေဝ ဟောတိ၊ တသ္မာ **ကတ-ကုသလာ**တိ ဝုတ္တံ။ **မောဒရေ**တိ မောဒန္တိ ပမောဒန္တိ။ **အသီတသာ**တိ အနီသိတသာ တထာဂတသာ။ **တာဒိနော**တိ တာဒိလက္ခဏံ ပတ္တသ။

၅-ဒါနာနိသံသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၅။ ပဉ္စမေ **ဂိဟိဓမ္မာ အနပဂတော**[4] **ဟောတီ**တိ အခဏ္ဍပဉ္စသီလော ဟောတိ။ **သတံ ဓမ္မံ အနုက္ကမန္တိ** သပ္ပုရိသာနံ မဟာပုရိသာနံ ဓမ္မံ

၁-သဟမ္ပဂတာတိ (သျာ)၊ သဟမ္ပတာတိ (က) ၂-ကတာဝါသာ (သီ) ၃-အာဝါသော (သီ)
၄-ဂိဟိဓမ္မာ အနပေတော (သီ)၊ ဂိဟိဓမ္မမနုပဂတော (က)

anukkamanto. **Santo naṁ bhajanti**ti sappurisā Buddhapaccekabuddhatathāgatasāvakā etaṁ bhajanti.

6. Kāladānasuttavaṇṇanā

36. Chaṭṭhe **kāladānānī**ti yuttadānāni, pattadānāni anucchavikadānānīti attho. **Navasassānī**ti aggasassāni. **Navaphalānī**ti ārāmato paṭhamuppannāni aggaphalāni. **Paṭhamaṁ sīlavantesu patiṭṭhāpetī**ti paṭhamaṁ sīlavantānaṁ datvā pacchā attanā paribhuñjati. **Vadaññū**ti bhāsitaññū. **Kālena dinnan**ti yuttappattakālena[1] dinnaṁ. **Anumodantī**ti ekamante ṭhitā anumodanti. **Veyyāvaccan**ti kāyena veyyāvaṭikakammaṁ karonti. **Appaṭivānacitto**ti anukkaṇṭhitacitto. **Yattha dinnaṁ mahapphalan**ti yasmiṁ ṭhāne dinnaṁ mahapphalaṁ hoti, tattha dadeyya.

7. Bhojanasuttavaṇṇanā

37. Sattame **āyuṁ detī**ti āyudānaṁ deti. **Vaṇṇan**ti sarīravaṇṇaṁ. **Sukhan**ti kāyikacetasikasukhaṁ. **Balan**ti sarīrathāmaṁ. **Paṭibhānan**ti yuttamuttappaṭibhānaṁ.

8. Saddhasuttavaṇṇanā

38. Aṭṭhame **anukampantī**ti anuggaṇhanti. **Khandhimāva mahādumo**ti khandhasampanno mahārukkho viya. **Manorame āyatane**ti ramaṇīye samosaraṇaṭṭhāne. **Chāyaṁ chāyatthikā yantī**ti chāyāya atthikāva chāyaṁ upagacchanti. **Nivātavuttin**ti nīcavuttiṁ. **Atthaddhan**ti kodhamānathaddhatāya rahitaṁ. **Soratan**ti soraccena sucisīlena samannāgataṁ. **Sakhilan**ti sammodakaṁ.

9. Puttasuttavaṇṇanā

39. Navame **bhato vā no bharissatī**ti amhehi thaññapāyanahatthapādavaḍḍhanādīhi bhato paṭijaggito amhe mahallakakāle hatthapādadhovananhāpanayāgubhattadānādīhi bharissati. **Kiccaṁ vā no karissatī**ti attano kammaṁ ṭhapetvā amhākaṁ rājakulādīsu uppannaṁ kiccaṁ gantvā

1. Kāle dinnanti yuttappattakāle (Sī, Ṭīkāyaṁ ca)

အနုကမ္ပန္တော။ **သန္တော နံ ဘဇန္တီ**တိ သပ္ပုရိသာ ပုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓတထာဂတ-သာဝကာ တေ ဘဇန္တိ။

၆-ကာလဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၆။ ဆट्ठေ **ကာလဒါနာနီ**တိ ယုတ္တဒါနာနိ၊ ပတ္တဒါနာနိ အနုစ္ဆဝိက-ဒါနာနီတိ အတ္ထော။ **နဝသဿာနီ**တိ အဂ္ဂသဿာနိ။ **နဝဖလာနီ**တိ အာရာမတော ပဌမုပ္ပန္နာနိ အဂ္ဂဖလာနိ။ **ပဌမံ သီလဝန္တေသု ပတိဋ္ဌာပေတီ**တိ ပဌမံ သီလဝန္တာနံ ဒတ္ဝာ ပစ္ဆာ အတ္တနာ ပရိဘုဉ္ဇတိ။ **ဝဒညူ**တိ ဘာသိတညူ။ **ကာလေန ဒိန္နန္တိ** ယုတ္တပတ္တကာလေန[1] ဒိန္နံ။ **အနုမောဒန္တီ**တိ ကေမန္တေ ဋ္ဌိတာ အနုမောဒန္တိ။ **ဝေယ္ယာဝစ္ဆန္တိ** ကာယေန ဝေယ္ယာဝဋိကကမ္မံ ကရောန္တိ။ **အပ္ပဋိ-ဝါနစိတ္တော**တိ အနုက္ကဏ္ဌိတစိတ္တော။ **ယတ္ထ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလန္တိ** ယသ္မိံ ဌာနေ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလံ ဟောတိ၊ တတ္ထ ဒဒေယ္ယ။

၇-ဘောဇနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇။ သတ္တမေ **အာယုံ ဒေတီ**တိ အာယုဒါနံ ဒေတိ။ **ဝဏ္ဏန္တိ** သရီရဝဏ္ဏံ။ **သုခန္တိ** ကာယိကစေတသိကသုခံ။ **ဗလန္တိ** သရီရထာမံ။ **ပဋိဘာနန္တိ** ယုတ္တ-မုတ္တပဋိဘာနံ။

၈-သဒ္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၈။ အट्ठမေ **အနုကမ္ပန္တီ**တိ အနုဂ္ဂဏှန္တိ။ **ခန္ဓိမာဝ မဟာဒုမော**တိ ခန္ဓသမ္ပန္နော မဟာရုက္ခော ဝိယ။ **မနောရမေ အာယတနေ**တိ ရမဏီယေ သမောသရဏဋ္ဌာနေ။ **ဆာယံ ဆာယတ္ထိကာ ယန္တီ**တိ ဆာယာယ အတ္ထိကာဝ ဆာယံ ဥပဂစ္ဆန္တိ။ **နိဝါတဝုတ္တိန္တိ** နိစဝုတ္တိံ။ **အတ္ထဒ္ဓန္တိ** ကောဓမာနထဒ္ဓ-တာယ ရဟိတံ။ **သောရတ္တန္တိ** သောရစ္စေန သုစိသီလေန သမန္နာဂတံ။ **သခိလန္တိ** သမ္မောဒကံ။

၉-ပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၉။ နဝမေ **ဘတော ဝါ နော ဘရိဿတီ**တိ အမ္ဟေဟိ ထညပါယန-ဟတ္ထပါဒဝန္ဒနာဒီဟိ ဘတော ပဋိဇဂ္ဂိတော အမ္ဟေ မဟလ္လကကာလေ ဟတ္ထ-ပါဒဓောဝနန္ဟာပနယာဂုဘတ္တဒါနာဒီဟိ ဘရိဿတိ။ **ကိစ္စံ ဝါ နော ကရိဿ-တီ**တိ အတ္တနော ကမ္မံ ဌပေတ္ဝာ အမှာကံ ရာဇကုလာဒီသု ဥပ္ပန္နံ ကိစ္စံ ဂန္ဒွာ

1. ကာလေ ဒိန္နန္တိ ယုတ္တပတ္တကာလေ (သီ၊ ဋီကာယံ စ)

karissati. **Kulavaṁso ciraṁ ṭhassatī**ti amhākaṁ santakaṁ khettavatthuhiraññasuvaṇṇādiṁ avināsetvā rakkhante putte kulavaṁso ciraṁ ṭhassati, amhehi vā pavattitāni salākabhattādīni anupacchinditvā pavattessati, evampi no kulavaṁso ciraṁ ṭhassati. **Dāyajjaṁ paṭipajjissatī**ti kulavaṁsānurūpāya paṭipattiyā attānaṁ dāyajjārahaṁ karonto amhākaṁ santakaṁ dāyajjaṁ paṭipajjissati. **Dakkhiṇaṁ anuppadassatī**ti pattidānaṁ katvā tatiyadivasato paṭṭhāya dānaṁ anuppadassati.

Santo sappurisāti imasmiṁ ṭhāne mātāpitūsu sammā paṭipattiyā santo sappurisāti veditabbā. **Pubbe katamanussaran**ti mātāpitūhi paṭhamataraṁ kataguṇaṁ anussarantā. **Ovādakārī**ti mātāpitūhi dinnassa ovādassa kattā. **Bhataposī**ti yehi bhato, tesaṁ posako. **Pasaṁsiyo**ti diṭṭheva dhamme mahājanena pasaṁsitabbo hoti.

10. Mahāsālaputtasuttavaṇṇanā

40. Dasame **mahāsālā**ti mahārukkhā. **Sākhāpattapalāsena vaḍḍhantī**ti khuddakasākhāhi ca pattasaṅkhātena ca palāsena vaḍḍhanti. **Araññasmin**ti agāmake padese. **Brahāvane**ti Mahāvane aṭaviyaṁ[1]. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Sumanavaggo catuttho.

---

5. Muṇḍarājavagga

1. Ādiyasuttavaṇṇanā

41. Pañcamassa paṭhame **bhogānaṁ ādiyā**ti bhogānaṁ ādātabbakāraṇāni. **Uṭṭhānavīriyādhigatehī**ti uṭṭhānasaṅkhātena vīriyena adhigatehi. **Bāhābalaparicitehī**ti bāhubalena sañcitehi. **Sedāvakkhittehī**ti sedaṁ avakkhipetvā[2] uppāditehi. **Dhammikehī**ti dhammayuttehi. **Dhammaladdhehī**ti dasakusaladhammaṁ akopetvā laddhehi[3]. **Pīṇetī**ti

1. Brahāti mahā, vaneti aṭaviyaṁ (Sī), brahāvaneti aṭaviyaṁ (Ka)
2. Avakkhitvā (Sī)
3. Dhammenaladdhehi (Syā, Ka)

ကရိဿတိ။ **ကုလဝံသော စိရံ ဌဿတီ**တိ အမှာကံ သန္တကံ ခေတ္တဝတ္ထုဟိရညသုဝဏ္ဏာဒိံ အဝိနာသေတွာ ရက္ခန္တေ ပုတ္တေ ကုလဝံသော စိရံ ဌဿတိ၊ အမှေဟိ ဝါ ပဝတ္တိတာနိ သလာကဘတ္တာဒီနိ အနုပစ္ဆိန္ဒိတွာ ပဝတ္တေဿတိ၊ ဧဝမ္ပိ နော ကုလဝံသော စိရံ ဌဿတိ။ **ဒါယဇ္ဇံ ပဋိပဇ္ဇိဿတီ**တိ ကုလဝံသာနုရူပါယ ပဋိပတ္တိယာ အတ္တာနံ ဒါယဇ္ဇာရဟံ ကရောန္တော အမှာကံ သန္တကံ ဒါယဇ္ဇံ ပဋိပဇ္ဇိဿတိ။ **ဒက္ခိဏံ အနုပ္ပဒဿတီ**တိ ပတ္တိဒါနံ ကတွာ တတိယဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ဒါနံ အနုပ္ပဒဿတိ။

သန္တော သပ္ပုရိသာတိ ဣမသ္မိံ ဌာနေ မာတာပိတူသု သမ္မာ ပဋိပတ္တိယာ သန္တော သပ္ပုရိသာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ပုဗ္ဗေ ကတမနုဿရန္တီ** မာတာပိတူဟိ ပဌမတရံ ကတဂုဏံ အနုဿရန္တာ။ **ဩဝါဒကာရီ**တိ မာတာပိတူဟိ ဒိန္နဿ ဩဝါဒဿ ကတ္တာ။ **ဘတပေါသီ**တိ ယေဟိ ဘတော၊ တေသံ ပေါသကော။ **ပသံသိယော**တိ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ မဟာဇနေန ပသံသိတဗ္ဗော ဟောတိ။

၁၀-မဟာသာလပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၀။ ဒသမေ **မဟာသာလာ**တိ မဟာရုက္ခာ။ **သာခါပတ္တပလာသေန ဝဍ္ဎန္တီ**တိ ခုဒ္ဒကသာခါဟိ စ ပတ္တသင်္ခါတေန စ ပလာသေန ဝဍ္ဎန္တိ။ **အရညသ္မိန္တိ** အဂါမကေ ပဒေသေ။ **ဗြဟာဝနေ**တိ မဟာဝနေ အဋ္ဌဝိယံ[1]။ သေသံ သမ္မတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

သုမနဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

၅-မုဏ္ဍရာဇဝဂ္ဂ

၁-အာဒိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၁။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **ဘောဂါနံ အာဒိယာ**တိ ဘောဂါနံ အာဒါတဗ္ဗကာရဏာနိ။ **ဥဋ္ဌာနဝီရိယာဓိဂတေဟီ**တိ ဥဋ္ဌာနသင်္ခါတေန ဝီရိယေန အဓိဂတေဟိ။ **ဗာဟာဗလပရိစိတေဟီ**တိ ဗာဟုဗလေန သဉ္စိတေဟိ။ **သေဒါဝက္ခိတ္တေဟီ**တိ သေဒံ အဝက္ခိပေတွာ[2] ဥပ္ပါဒိတေဟိ။ **ဓမ္မိကေဟီ**တိ ဓမ္မယုတ္တေဟိ။ **ဓမ္မလဒ္ဓေဟီ**တိ ဒသကုသလဓမ္မံ အကောပေတွာ လဒ္ဓေဟိ[3]။ **ပီဏေတီ**တိ

၁-ဗြဟာတိ မဟာ၊ ဝနေတိ အဋ္ဌဝိယံ (သီ)၊ ဗြဟာဝနေတိ အဋ္ဌဝိယံ (က)
၂-အဝက္ခိတွာ (သီ)
၃-ဓမ္မေနလဒ္ဓေဟိ (သျာ၊ က)

pīṇitaṁ[1] thūlaṁ karoti. Sesamettha Catukkanipāte vuttanayeneva veditabbaṁ. Dutiyaṁ uttānatthameva.

3. Iṭṭhasuttavaṇṇanā

43. Tatiye **āyusaṁvattanikā paṭipadā**ti dānasīlādikā puññapaṭipadā. Sesesupi eseva nayo. **Atthābhisamayā**ti atthassa abhisamāgamena, atthappaṭilābhenāti vuttaṁ hoti.

4. Manāpadāyīsuttavaṇṇanā

44. Catutthe **uggo**ti guṇehi uggatattā evaṁladdhanāmo. **Sālapupphakaṁ khādanīyan**ti catumadhurayojitena sālipiṭṭhena kataṁ sālapupphasadisaṁ khādanīyaṁ. Tañhi paññāyamānavaṇṭapattakesaraṁ katvā jīrakādisambhārayutte sappimhi pacitvā sappiṁ vinivattetvā kolumbe pūretvā gandhavāsaṁ gāhāpetvā pidahitvā lañchetvā[2] ṭhapitaṁ hoti. Taṁ so yāguṁ pivitvā nisinnassa Bhagavato antarabhatte dātukāmo evamāha. **Paṭiggahesi Bhagavā**ti desanāmattametaṁ, upāsako pana taṁ Bhagavato ca pañcannañca bhikkhusatānaṁ adāsi. Yathā ca taṁ, evaṁ sūkaramaṁsādīnipi. Tattha **sampannakolakan**ti sampannabadaraṁ. **Sūkaramaṁsan**ti madhurarasehi badarehi saddhiṁ jīrakādisambhārehi yojetvā pakkaṁ ekasaṁvaccharikasūkaramaṁsaṁ. **Nibbattatelakan**ti[3] vinivattitatelaṁ. **Nāliyasākan**ti sālipiṭṭhena saddhiṁ madditvā jīrakādisaṁyutte sappimhi pacitvā catumadhurena yojetvā vāsaṁ gāhāpetvā ṭhapitaṁ nāliyasākaṁ. **Netaṁ Bhagavato kappatī**ti ettha akappiyaṁ upādāya kappiyampi na kappatīti vuttaṁ, seṭṭhi pana sabbampi taṁ āharāpetvā rāsiṁ katvā yaṁ yaṁ akappiyaṁ, taṁ taṁ antarāpaṇaṁ pahiṇitvā kappiyaṁ upabhogaparibhogabhaṇḍaṁ adāsi. Candanaphalakaṁ nātimahantaṁ dīghato aḍḍhateyyaratanaṁ, tiriyaṁ diyaḍḍharatanaṁ, sāravarabhaṇḍattā pana mahagghaṁ ahosi. Bhagavā taṁ paṭiggahetvā khaṇḍākhaṇḍikaṁ chedāpetvā bhikkhūnaṁ añjanapisanatthāya dāpesi.

---

1. Pīṇaṁ (Syā, Ka)
2. Sajjitvā (Syā)
3. Nibaddhatelakanti (Sī), nibbaṭṭatelakanti (Syā)

ဒီဏိတံ[2] ထူလံ ကရောတိ။ သေသမေတ္ထ စတုက္ကနိပါတေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒုတိယံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၃-ဣဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၃။ တတိယေ **အာယုသံဝတ္တနိကာ ပဋိပဒါ**တိ ဒါနသီလာဒိကာ ပုညပဋိပဒါ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အတ္ထာဘိသမယာ**တိ အတ္ထဿ အဘိသမာဂမေန၊ အတ္ထပ္ပဋိလာဘေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၄-မနာပဒါယိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၄။ စတုတ္ထေ **ဥဂ္ဂေါ**တိ ဂုဏေဟိ ဥဂ္ဂတတ္တာ ဧဝံလဒ္ဓနာမော။ **သာလပုပ္ဖကံ ခါဒနီယ**န္တိ စတုမဓုရယောဇိတေန သာလိပိဋ္ဌေန ကတံ သာလပုပ္ဖသဒိသံ ခါဒနီယံ။ တဋ္ဋိ ပညာယမာနဝဏ္ဋပတ္တကေသရံ ကတ္ဝာ ဇီရကာဒိသမ္ဘာရယုတ္တေ သပ္ပိမှိ ပစိတ္ဝာ သပ္ပိံ ဝိနိဝတ္တေတ္ဝာ ကောလုမ္ဗေ ပူရေတ္ဝာ ဂန္ဓဝါသံ ဂါဟာပေတ္ဝာ ပိဒဟိတ္ဝာ လဉ္ဆေတ္ဝာ[1] ဌပိတံ ဟောတိ။ တံ သော ယာဂုံ ပိဝိတ္ဝာ နိသိန္နဿ ဘဂဝတော အန္တရာဘတ္တေ ဒါပုဂမနတ္ထာယ ဧဝမာဟ။ **ပဋိဂ္ဂဟေသိ ဘဂဝါ**တိ ဒေသနာမတ္တမေတံ၊ ဥပါသကော ပန တံ ဘဂဝတော စ ပဉ္စန္နဉ္စ ဘိက္ခုသတာနံ အဒါသိ။ ယထာ စ တံ၊ ဧဝံ သူကရမံသာဒီနိပိ။ တတ္ထ **သမ္ပန္နကောလက**န္တိ သမ္ပန္နဗဒရံ။ **သူကရမံသ**န္တိ မဓုရရသေဟိ ဗဒရေဟိ သဒ္ဓိံ ဇီရကာဒိသမ္ဘာရေဟိ ယောဇေတ္ဝာ ပက္ကံ ကေသံဝစ္ဆရိကသူကရမံသံ။ **နိဗ္ဗတ္တတေလက**န္တိ[2] ဝိနိဝတ္တိတတေလံ။ **နာလိယသာက**န္တိ သာလိပိဋ္ဌေန သဒ္ဓိံ မဒ္ဒိတ္ဝာ ဇီရကာဒိသံယုတ္တေ သပ္ပိမှိ ပစိတ္ဝာ စတုမဓုရေန ယောဇေတ္ဝာ ဝါသံ ဂါဟာပေတ္ဝာ ဌပိတံ နာလိယသာကံ။ **နေတံ ဘဂဝတော ကပ္ပတီ**တိ ဣဒံ ကိရ ဥပါသကေန ကပ္ပိယမှိ နာ ကပ္ပတီတိ ဝုတ္တံ၊ သေဋ္ဌိ ပန သဗ္ဗမှိ တံ အာဟာရပေတ္ဝာ ရာသိံ ကတ္ဝာ ယံ ယံ အကပ္ပိယံ၊ တံ တံ အန္တရာပဏံ ပေသေတ္ဝာ ကပ္ပိယံ ဥပဘောဂပရိဘောဂဘဏ္ဍံ အဒါသိ။ စန္ဒနဖလကံ နာတိမဟန္တံ ဒီဃတော အဋ္ဌတေယျရတနံ၊ တိရိယံ ဒိယဍ္ဎရတနံ၊ သာရဝရဘဏ္ဍတ္တာ ပန မဟဂ္ဃံ အဟောသိ။ ဘဂဝါ တံ ပဋိဂ္ဂဟေတ္ဝာ ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ ဆေဒါပေတ္ဝာ ဘိက္ခူနံ အဉ္ဇနပိသနတ္ထာယ ဒါပေသိ။

၁-ဒီဏံ (သျာ၊က)
၂-နိဗ္ဗဋ္ဋတေလကန္တိ (သီ)၊ နိဗ္ဗဋ္ဋတေလကန္တိ (သျာ)
၂-သဇ္ဇိတ္ဝာ (သျာ)

Ujjubhūtesūti kāyavācācittehi ujukesu. **Chandasā**ti pemena. **Cattan**tiādīsu pariccāgavasena **cattaṁ.** Muttacāgatāya **muttaṁ.** Anapekkhacittatāya cittena na uggahitanti **anuggahītaṁ**[1]. **Khettūpame**ti viruhanaṭṭhena khettasadise.

Aññataraṁ manomayanti suddhāvāsesu ekaṁ jhānamanena nibbattaṁ devakāyaṁ. **Yathādhippāyo**ti yathājjhāsayo. Iminā kiṁ pucchati? Tassa kira manussakāle arahattatthāya ajjhāsayo ahosi, taṁ pucchāmīti pucchati. Devaputtopi arahattaṁ pattatāya **taggha me Bhagavā yathādhippāyo**ti āha. **Yattha yatthūpapajjatī**ti tīsu vā kulasampattīsu chasu vā kāmasaggesu yattha yattha uppajjati, tattha tattha dīghāyu yasavā hotīti. Pañcamaṁ Catukkanipāte vuttanayeneva veditabbaṁ. Chaṭṭhasattamāni uttānatthāneva.

8. Alabbhanīyaṭhānasuttavaṇṇanā

48. Aṭṭhame **alabbhanīyānī**ti aladdhabbāni, na sakkā labhituṁ. **Ṭhānānī**ti kāraṇāni. **Jarādhammaṁ mā jīrī**ti yaṁ mayhaṁ jarāsabhāvaṁ, taṁ mā jīratu. Sesapadesupi eseva nayo. **Nacchādeyyā**ti na rūcceyya. **Abbuhī**ti[2] nīhari.

Yatoti yasmiṁ kāle. **Āpadāsū**ti upaddavesu. **Na vedhatī**ti na kampatinānusocati. **Atthavinicchayaññū**ti kāraṇatthavinicchaye kusalo. **Purāṇan**ti nibbikāratāya porāṇakameva. **Jappenā**ti vaṇṇabhaṇanena. **Mantenā**ti mahānubhāvamantaparivattanena. **Subhāsitenā**ti subhāsitakathanena. **Anuppadānenā**ti satassa vā sahassassa vā dānena. **Paveṇiyā vā**ti kulavaṁsena vā, "idaṁ amhākaṁ paveṇiyā āciṇṇaṁ, idaṁ anāciṇṇan"ti evaṁ paveṇikathanenāti[3] attho. **Yathā yathā yattha labhetha atthan**ti etesu jappādīsu yena yena yattha yattha ṭhāne jarādhammādīnaṁ ajīraṇatādi-atthaṁ labheyya. **Tathā tathā tattha parakkameyyā**ti tena tena tasmiṁ tasmiṁ ṭhāne parakkamaṁ kareyya. **Kammaṁ daḷhan**ti vaṭṭagāmikammaṁ mayā thiraṁ katvā āyūhitaṁ, svāhaṁ idāni kinti karomīti evaṁ paccavekkhitvā adhivāseyyāti.

1. Na aggahitanti anaggahitaṁ (Sī, Syā) 2. Abbahīti (Sī) 3. Paveṇidīpanenāti (Sī)

ဥဇုဘူတေသူတိ ကာယဝါစာစိတ္တေဟိ ဥဇုကေသု။ **ဆန္ဒသာ**တိ ပေမေန။ **စတ္တန်**အာဒီသု ပရိစ္စာဂဝသေန **စတ္တံ**။ မုတ္တစာဂတာယ **မုတ္တံ**။ အနပေက္ခစိတ္တတာယ စိတ္တေန န ဥဂ္ဂဟိတန္တိ **အနုဂ္ဂဟီတံ**[1]။ **ဓေတ္တူပမေ**တိ ဝိရုဟနဋ္ဌေန ခေတ္တသဒိသေ။

အညတရံ မနောမယန္တိ သုဒ္ဓါဝါသေသု ကေ စာနမနေန နိဗ္ဗတ္တံ ဒေဝကာယံ။ **ယထာဓိပ္ပါယော**တိ ယထာဇ္ဈာသယော။ ဇ္ဈမိနာ ကိံ ပုစ္ဆတိ? တဿ ကိရ မနုဿကာလေ အရဟတ္တတ္ထာယ အဇ္ဈာသယော အဟောသိ၊ တံ ပုစ္ဆာမီတိ ပုစ္ဆတိ။ ဒေဝပုတ္တောပိ အရဟတ္တံ ပတ္တတာယ **တဂ္ဃ မေ ဘဂဝါ ယထာဓိပ္ပါယော**တိ အာဟ။ **ယတ္ထ ယတ္ထူပပဇ္ဇတီ**တိ တီသု ဝါ ကုလသမ္ပတ္တီသု ဆသု ဝါ ကာမသဂ္ဂေသု ယတ္ထ ယတ္ထ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တတ္ထ တတ္ထ ဒီဃာယု ယသဝါ ဟောတီတိ။ ပဉ္စမံ စတုက္ကနိပါတေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဆဋ္ဌသတ္တမာနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

၈-အလဗ္ဘနီယဋ္ဌာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၈။ အဋ္ဌမေ **အလဗ္ဘနီယာနီ**တိ အလဒ္ဓဗ္ဗာနိ၊ န သက္ကာ လဘိတုံ။ **ဋ္ဌာနာနီ**တိ ကာရဏာနိ။ **ဇရာဓမ္မံ မာ ဇီရီ**တိ ယံ မယှံ ဇရာသဘာဝံ၊ တံ မာ ဇီရတု။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **နစ္ဆာဒေယ္ယာ**တိ န ရုစ္စေယ္ယ။ **အဗ္ဗုဟီ**တိ[2] နိဟရိ။

ယတောတိ ယသ္မိံ ကာလေ။ **အာပဒါသူ**တိ ဥပဒ္ဒဝေသု။ **န ဝေဓတီ**တိ န ကမ္ပတိ နာနုသောစတိ။ **အတ္ထဝိနိစ္ဆယညူ**တိ ကာရဏတ္ထဝိနိစ္ဆယေ ကုသလော။ **ပုရာဏန်**တိ နိဗ္ဗိကာရတာယ ပေါရာဏကမေဝ။ **ဓမ္မေနာ**တိ ဝဏ္ဏဘဏနေန။ **မန္တေနာ**တိ မဟာနုဘာဝမန္တပရိဝတ္တနေန။ **သုဘာသိတေနာ**တိ သုဘာသိတကထနေန။ **အနုပ္ပဒါနေနာ**တိ သတဿ ဝါ သဟဿဿ ဝါ ဒါနေန။ **ပဝေဏိယာ ဝါ**တိ ကုလဝံသေန ဝါ၊ "ဣဒံ အမှာကံ ပဝေဏိယာ အာစိဏ္ဏံ၊ ဣဒံ အနာစိဏ္ဏ"န္တိ ဧဝံ ပဝေဏိကထနေနာတိ? အတ္ထော။ **ယထာ ယထာ ယတ္ထ လဘေထ အတ္ထ**န္တိ တေသု ဇပ္ပါဒီသု ယေန ယေန ယတ္ထ ယတ္ထ ဌာနေ ဇရာဓမ္မာဒိနံ အဇီရဏာဒိအတ္ထံ လဘေယျ။ **တထာ တထာ တတ္ထ ပရက္ကမေယ္ယာ**တိ တေန တေန တသ္မိံ တသ္မိံ ဌာနေ ပရက္ကမံ ကရေယျ။ **ကမ္မံ ဒဠှန်**တိ ဝဋ္ဋဂါမိကမ္မံ မယာ ထိရံ ကတ္ဝာ အာယူဟိတံ၊ သွာဟံ ဣဒါနိ ကိန္တိ ကရောမီတိ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခိတ္ဝာ အဓိဝါသေယျာတိ။

၁-န အဂ္ဂဟိတန္တိ အနဂ္ဂဟိတံ (သီ၊ သျာ) ၂-အဗ္ဘုဟီတိ (သီ) ၃-ပဝေဏိဒီပနေနာတိ (သီ)

9. Kosalasuttavaṇṇanā

49. Navame **upakaṇṇake**ti kaṇṇamūle. **Dummano**ti duṭṭhumano. **Pattakkhandho**ti patitakkhandho. **Pajjhāyanto**ti cintayanto. **Appaṭibhāno**ti nippaṭibhāno hutvā. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayameva.

10. Nāradasuttavaṇṇanā

50. Dasame **ajjhomucchito**ti adhi-omucchito[1] gilitvā pariniṭṭhapetvā gahaṇasabhāvāya atirekamucchāya taṇhāya samannāgato. **Mahaccā rājānubhāvenā**ti mahatā rājānubhāvena, aṭṭhārasahi senīhi parivārito mahatiyā rājiddhiyā pāyāsīti attho. **Tagghā**ti ekaṁsatthe nipāto, ekaṁ seneva sokasallaharaṇoti attho. Iti rājā imaṁ ovādaṁ sutvā tasmiṁ ṭhito dhammena samena rajjaṁ kāretvā saggaparāyaṇo ahosi.

Muṇḍarājavaggo pañcamo.

Paṭhamapaṇṇāsako niṭṭhito.

1. Adhimucchito (Sī, Ka)

၉-ကောသလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၉။ နဝမေ **ဥပကဏ္ဏကေ**တိ ကဏ္ဏမူလေ။ **ဒုမ္မနော**တိ ဒုဋ္ဌမနော။ **ပတ္တက္ခန္ဓော**တိ ပတိတက္ခန္ဓော။ **ပဇ္ဈာယန္တော**တိ စိန္တယန္တော။ **အပ္ပဋိ-ဘာနော**တိ နိပ္ပဋိဘာနော ဟုတ္ဝာ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။

၁၀-နာရဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၀။ ဒသမေ **အဇ္ဈောမုစ္ဆိတော**တိ အဓိဩမုစ္ဆိတော[1] ဂိလိတ္ဝာ ပရိနိဋ္ဌာ-ပေတ္ဝာ ဂဟဏသဘာဝါယ အတိရေကမုစ္ဆာယ တဏှာယ သမန္နာဂတော။ **မဟစ္စာ ရာဇာနုဘာဝေနာ**တိ မဟတာ ရာဇာနုဘာဝေန၊ အတ္တာရသဟိ သေနိဟိ ပရိဝါရိတော မဟတိယာ ရာဇိဿိယာ ပါယာသီတိ အတ္ထော။ **တဂ္ဃါ**တိ ဧကံသတ္ထေ နိပါတော၊ ဧကံသေနေဝ သောကသလ္လဟရဏောတိ အတ္ထော။ ဣတိ ရာဇာ ဣမံ ဩဝါဒံ သုတ္ဝာ တသ္မိံ ဌိတော ဓမ္မေန သမေန ရဇ္ဇံ ကာရေတ္ဝာ သဂ္ဂပရာယဏော အဟောသိ။

မုဏ္ဍရာဇဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

ပဌမပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

၁-အဓိမုစ္ဆိတော (သီ၊က)

2. Dutiyapaṇṇāsaka

(6) 1. Nīvaraṇavagga 1. Āvaraṇasuttavaṇṇanā

51. Dutiyassa paṭhame āvaraṇavasena **āvaraṇā.** Nīvaraṇavasena **nīvaraṇā.** Ceto ajjhāruhantīti **cetaso ajjhāruhā.** Vipassanāpaññañca maggapaññañca[1] uppattinivāraṇaṭṭhena dubbalaṁ karontīti **paññāya dubbalīkaraṇā.** Yā vā etehi saddhiṁ vokiṇṇā paññā uppajjati, taṁ dubbalaṁ karontītipi **paññāya dubbalīkaraṇā. Abalāyā**ti pañcanīvaraṇapariyonaddhattā apagatabalāya. **Uttari vā manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesan**ti dasakusalakammapathasaṅkhātā manussadhammā uttari ariyabhāvaṁ kātuṁ samatthaṁ ñāṇadassanavisesaṁ. **Hārahārinī**ti haritabbaṁ harituṁ samatthā. **Naṅgalamukhānī**ti mātikāmukhāni. Tāni hi naṅgalasarikkhakattā2 naṅgalehi ca khatattā naṅgalamukhānīti vuccanti.

Evameva khoti ettha sotaṁ viya vipassanāñāṇaṁ daṭṭhabbaṁ, ubhato naṅgalamukhānaṁ vivaraṇakālo viya chasu dvāresu saṁvarassa vissaṭṭhakālo, majjhenadiyā rukkhapāde koṭṭetvā palālatiṇamattikāhi āvaraṇe kate udakassa vikkhittavisaṭabyādiṇṇakālo viya pañcahi nīvaraṇehi pariyonaddhakālo, evaṁ āvaraṇe kate vihatavegassa udakassa tiṇapalālādīni parikaḍḍhitvā samuddaṁ pāpuṇituṁ asamatthakālo viya vipassanāñāṇena sabbākusale viddhaṁsetvā nibbānasāgaraṁ pāpuṇituṁ asamatthakālo veditabbo. Sukkapakkhe vuttavipallāsena yojanā kātabbā. Imasmiṁ sutte vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ. Dutiyaṁ uttānatthameva.

3. Padhāniyaṅgasuttavaṇṇanā

53. Tatiye **padhāniyaṅgānī**ti padhānaṁ vuccati padahanabhāvo, padhānamassa atthīti padhāniyo, padhāniyassa bhikkhuno aṅgānīti padhāniyaṅgāni. **Saddho**ti saddhāya samannāgato. Saddhā panesā āgamasaddhā adhigamasaddhā okappanasaddhā pasādasaddhāti catubbidhā. Tattha sabbaññubodhisattānaṁ saddhā abhinīhārato paṭṭhāya āgatattā **āgamasaddhā** nāma.

1. Vipassanāpaññāya ca maggapaññāya ca (Sī) 2. Naṅgalasarikkhaṁ katvā (Syā)

၂-ဒုတိယပဏ္ဏာသက

(၆) ၁-နီဝရဏဝဂ္ဂ ၁-အာဝရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၁။ ဒုတိယဿ ပဌမေ အာဝရဏဝသေန **အာဝရဏာ**။ နီဝရဏဝသေန **နီဝရဏာ**။ စေတော အဇ္ဈာရုဟန္တိ **စေတသော အဇ္ဈာရုဟာ**။ ဝိပဿနာ-ပညဉ္စ မဂ္ဂပညဉ္စ[1] ဥပ္ပတ္တိနိဝါရဏဋ္ဌေန ဒုဗ္ဗလံ ကရောန္တိ **ပညာယ ဒုဗ္ဗလီ-ကရဏာ**။ ယာ ဝါ တေဟိ သဒ္ဓိံ ဝေါကိဏ္ဏာ ပညာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ဒုဗ္ဗလံ ကရောန္တိပိ **ပညာယ ဒုဗ္ဗလီကရဏာ**။ **အဗလာယာ**တိ ပဉ္စနီဝရဏပရိယောန-ဒ္ဓတ္တာ အပဂတဗလာယ။ **ဥတ္တရိ ဝါ မနုဿဓမ္မာ အလမရိယဉာဏဒဿန-ဝိသေသ**န္တိ ဒသကုသလကမ္မပထသင်္ခါတာ မနုဿဓမ္မာ ဥတ္တရိ အရိယဘာဝံ ကာတုံ သမတ္ထံ ဉာဏဒဿနဝိသေသံ။ **ဟာရဟာရိနီ**တိ ဟရိတမ်ံ ဟရိတုံ သမတ္ထာ။ **နင်္ဂလမုခါနီ**တိ မာတိကာမုခါနိ။ တာနိ ဟိ နင်္ဂလသရိက္ခကတ္တာ[2] နင်္ဂလေဟိ စ ခတတ္တာ နင်္ဂလမုခါနီတိ ဝုစ္စန္တိ။

ဝဝမေ ခေါတိ ထ္ဍေ သောတံ ဝိယ ဝိပဿနာဉာဏံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ ဥဘတော နင်္ဂလမုခါနံ ဝိဝရဏကာလော ဝိယ ဆသု ဒွါရေသု သံဝရဿ ဝိဿဇ္ဇနကာလော၊ မဇ္ဈေနဒိယာ ရုက္ခပါဒေ ကောဋ္ဋေတ္ဝာ ပလာလတိဏမတ္တိကာဟိ အာဝရဏေ ကတေ ဥဒကဿ ဝိက္ခိတ္တဝိသဋဗျာဒိဏ္ဏကာလော ဝိယ ပဉ္စဟိ နီဝရဏေဟိ ပရိယောနဒ္ဓကာလော၊ ဧဝံ အာဝရဏေ ကတေ ဝိဟတဝေဂဿ ဥဒကဿ တိဏပလာလာဒီနိ ပရိကနိ့တွာ သမုဋ္ဌံ ပါပုဏိတုံ အသမတ္ထကာလော ဝိယ ဝိပဿနာဉာဏေန သင်္ခါကုသလေ ဝိဒ္ဓံသေတွာ နိဗ္ဗာနသာဂရံ ပါပုဏိတုံ အသမတ္ထကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သုက္ကပက္ခေ ဝုတ္တဝိပလ္လာသေန ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။ ဇ္ဈမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။ ဒုတိယံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၃-ပဓာနိယင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၃။ တတိယေ **ပဓာနိယင်္ဂါနီ**တိ ပဓာနံ ဝုစ္စတိ ပဒဟနဘာဝေါ၊ ပဓာန-မဿ အတ္ထီတိ ပဓာနိယော၊ ပဓာနိယဿ ဘိက္ခုနော အင်္ဂါနိတိ ပဓာနိယင်္ဂါနိ။ **သဒ္ဓေါ**တိ သဒ္ဓါယ သမန္နာဂတော။ သဒ္ဓါ ပနေသာ အာဂမသဒ္ဓါ အဓိဂမ-သဒ္ဓါ ဩကပ္ပနသဒ္ဓါ ပသာဒသဒ္ဓါတိ စတုဗ္ဗိဓာ။ တတ္ထ သဗ္ဗညုဗောဓိသတ္တာနံ သဒ္ဓါ အဘိနီဟာရတော ပဋ္ဌာယ အာဂတတ္တာ **အာဂမသဒ္ဓါ** နာမ။

၁-ဝိပဿနာပညာယ စ မဂ္ဂပညာယ စ (သီ) ၂-နင်္ဂလသရိက္ခံ ကတွာ (သျာ)

ariyasāvakānaṁ paṭivedhena adhigatattā **adhigamasaddhā** nāma. Buddho dhammo saṁghoti vutte acalabhāvena okappanaṁ **okappanasaddhā** nāma. Pasāduppatti **pasādasaddhā** nāma. Idha okappanasaddhā adhippetā. **Bodhin**ti catumaggañāṇaṁ. Taṁ suppaṭividdhaṁ Tathāgatenāti saddahati. Desanāsīsameva cetaṁ, iminā pana aṅgena tīsupi ratanesu saddhā adhippetā. Yassa hi Buddhādīsu pasādo balavā, tassa padhānavīriyaṁ ijjhati.

Appābādhoti arogo. **Appātaṅko**ti niddukkho. **Samavepākiniyā**ti samavipākiniyā. **Gahaniyā**ti kammajatejodhātuyā. **Nātisītāya nāccuṇhāyā**ti atisītalaggahaṇiko hi sītabhīruko hoti, accuṇhaggahaṇiko uṇhabhīruko, tesaṁ padhānaṁ na ijjhati, majjhimaggahaṇikassa ijjhati. Tenāha **majjhimāya padhānakkhamāyā**ti. **Yathābhūtaṁ attānaṁ āvikattā**ti yathābhūtaṁ attano aguṇaṁ pakāsetā. **Udayatthagāminiyā**ti udayañca atthañca gantuṁ paricchindituṁ samatthāya. Etena paññāsalakkhaṇapariggāhakaṁ udayabbayañāṇaṁ vuttaṁ. **Ariyāyā**ti parisuddhāya. **Nibbedhikāyā**ti anibbiddhapubbe lobhakkhandhādayo nibbijjhituṁ samatthāya. **Sammā dukkhakkhayagāminiyā**ti tadaṅgavasena kilesānaṁ pahīnattā yaṁ dukkhaṁ khīyati, tassa dukkhassa khayagāminiyā. Iti sabbehipi imehi padehi vipassanāpaññāva kathitā. Duppaññassa hi padhānaṁ na ijjhati.

4. Samayasuttavaṇṇanā

54. Catutthe **padhānāyā**ti vīriyakaraṇatthāya. **Na sukaraṁ uñchena paggahena yāpetun**ti na sakkā hoti pattaṁ gahetvā uñchācariyāya yāpetuṁ. Imasmimpi sutte vaṭṭavivaṭṭameva kathitaṁ.

5. Mātāputtasuttavaṇṇanā

55. Pañcame **pariyādāya tiṭṭhatī**ti pariyādiyitvā gahetvā khepetvā tiṭṭhati. **Ugghātitā**ti[1] uddhumātā.

Asihatthenāti sīsacchedanatthāya asiṁ ādāya āgatenāpi. **Pisācenā**ti khādituṁ āgatayakkhenāpi. **Āsīde**ti ghaṭṭeyya. **Mañjunā**ti mudukena. **Kāmoghavuḷhānan**ti kāmoghena vuḷhānaṁ kaḍḍhitānaṁ. **Kālaṁ gati**

1. Ugghānitāti (Sī)

အရိယသာဝကာနံ ပဋိဝေဓေန အဓိဂတတ္တာ **အဓိဂမသဒ္ဓါ** နာမ။ ဗုဒ္ဓေါ ဓမ္မော သံဃောတိ ဝုတ္တေ အစလဘာဝေန ဩကပ္ပနံ **ဩကပ္ပနသဒ္ဓါ** နာမ။ ပသာဒုပ္ပတ္တိ **ပသာဒသဒ္ဓါ** နာမ။ ဣဓ ဩကပ္ပနသဒ္ဓါ အဓိပ္ပေတာ။ **ဗောဓိန္တိ** စတုမဂ္ဂညာဏံ။ တံ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓံ တထာဂတေနာတိ သဒ္ဒဟတိ။ ဒေသနာသီသမေဝ စေတံ၊ ဣမိနာ ပန အင်္ဂေန တီသုပိ ရတနေသု သဒ္ဓါ အဓိပ္ပေတာ။ ယဿ ဟိ ဗုဒ္ဓါဒီသု ပသာဒေါ ဗလဝါ၊ တဿ ပဓာနဝီရိယံ ဣဇ္ဈတိ။

အပ္ပါဗာဓောတိ အရောဂေါ။ **အပ္ပါတင်္ကောတိ** နိဒ္ဒုက္ခော။ **သမဝေပါကိနိယာတိ** သမဝိပါကိနိယာ။ **ဂဟဏိယာတိ** ကမ္မဇတေဇော၁တုယာ။ **နာတိသီတာယ နာတ္ထုဏှာယာတိ** အတိသီတလဂ္ဂဟဏိကော ဟိ သီတဘီရုကော ဟောတိ၊ အစ္စုဏှဂ္ဂဟဏိကော ဥဏှဘီရုကော၊ တေသံ ပဓာနံ န ဣဇ္ဈတိ၊ မဇ္ဈိမဂ္ဂဟဏိကဿ ဣဇ္ဈတိ။ တေနာဟ **မဇ္ဈိမာယ ပဓာနက္ခမာယာတိ**။ **ယထာဘူတံ အတ္တာနံ အာဝိကတ္တာတိ** ယထာဘူတံ အတ္တနော အဂုဏံ ပကာသေတာ။ **ဥဒယတ္ထဂါမိနိယာတိ** ဥဒယဉ္စ အတ္ထဉ္စ ဂန္တုံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတုံ သမတ္ထာယ။ ဧတေန ပညာသလက္ခဏပရိဂ္ဂါဟကံ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏံ ဝုတ္တံ။ **အရိယာယာတိ** ပရိသုဒ္ဓါယ။ **နိဗ္ဗေဓိကာယာတိ** အနိဗ္ဗိဒ္ဓပုဗ္ဗေ လောဘက္ခန္ဓာဒယော နိဗ္ဗိဇ္ဈိတုံ သမတ္ထာယ။ **သမ္မာ ဒုက္ခက္ခယဂါမိနိယာတိ** တဒင်္ဂဝသေန ကိလေသာနံ ပဟီနတ္တာ ယံ ဒုက္ခံ ခီယတိ၊ တဿ ဒုက္ခဿ ခယဂါမိနိယာ။ ဣတိ သဗ္ဗေဟိပိ ဣမေဟိ ပဒေဟိ ဝိပဿနာပညာဝ ကထိတာ။ ဒုပ္ပညဿ ဟိ ပဓာနံ န ဣဇ္ဈတိ။

၄-သမယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၄။ စတုတ္ထေ **ပဓာနာယာတိ** ဝီရိယကရဏတ္ထာယ။ **န သုကရံ ဥဉ္ဆေန ပဂ္ဂဟေန ယာပေတုန်** န သက္ကာ ဟောတိ ပတ္တံ ဂဟေတ္ဝာ ဥဉ္ဆာစရိယာယ ယာပေတုံ။ ဣမသ္မိမ္ပိ သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ။

၅-မာတာပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၅။ ပဉ္စမေ **ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌတီ**တိ ပရိယာဒိယိတ္ဝာ ဂဟေတ္ဝာ ခေပေတ္ဝာ တိဋ္ဌတိ။ **ဥဒ္ဃါတိတာတိ**[1] ဥဒ္ဓုမာတာ။

အသိဟတ္ထေနာဘိ သိသစ္ဆေဒနတ္ထာယ အသိံ အာဒါယ အာဂတေနာပိ။ **ဒိသာစေ်နာ**တိ ခါဒိတုံ အာဂတယက္ခေနာပိ။ **အာသီဒေ**တိ ဃဋ္ဋေယျ။ **မဉ္ဇုနာ**တိ မုဒုကေန။ **ကာမောဃဝုဠှာန**န္တိ ကာမောဃေန ဝုဠှာနံ ကဍ္ဎိတာနံ။ **ကာလံ ဂတိ**

၁-ဥဒ္ဃါနိတာတိ (သီ)

bhavābhavanti vaṭṭakālaṁ gatiñca punappunabbhave ca. **Purakkhatā**ti purecārikā purato gatāyeva. **Ye ca kāme pariññāyā**ti ye paṇḍitā duvidhepi kāme tīhi pariññāhi parijānitvā. **Caranti akutobhayā**ti khīṇāsavānaṁ kutoci bhayaṁ nāma natthi, tasmā te akutobhayā hutvā caranti. **Pāraṅgatā**ti pāraṁ vuccati nibbānaṁ, taṁ upagatā, sacchikatvā ṭhitāti attho. **Āsavakkhayan**ti arahattaṁ. Imasmiṁ sutte vaṭṭameva kathetvā gāthāsu vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ.

6. Upajjhāyasuttavaṇṇanā

56. Chaṭṭhe **madhurakajāto**ti sañjātagarubhāvo. **Disā ca me na pakkhāyantī**ti catasso disā ca anudisā ca mayhaṁ na upaṭṭhahantīti vadati. **Dhammā ca maṁ nappaṭibhantī**ti samathavipassanādhammāpi me na upaṭṭhahanti. **Anabhirato ca brahmacariyaṁ carāmī**ti ukkaṇṭhito hutvā brahmacariyavāsaṁ vasāmi. **Yena Bhagavā tenupasaṅkamī**ti tassa kathaṁ sutvā "Buddhaveneyyapuggalo ayan"ti taṁ kāraṇaṁ Bhagavato ārocetuṁ upasaṅkami. **Avipassakassa kusalānaṁ dhammānan**ti kusaladhamme avipassantassa, anesantassa agavesantassāti attho. **Bodhipakkhiyānaṁ dhammānan**ti satipaṭṭhānādīnaṁ sattatiṁsadhammānaṁ.

7. Abhiṇhapaccavekkhitabbaṭhānasuttavaṇṇanā

57. Sattame **jarādhammomhī**ti jarāsabhāvo amhi. **Jaraṁ anatīto**ti jaraṁ anatikkanto, antojarāya eva carāmi. Sesapadesupi eseva nayo. **Kammassako**ti-ādīsu kammaṁ mayhaṁ sakaṁ attano santakanti kammassako amhi. Kammassa dāyādoti **kammadāyādo,** kammaṁ mayhaṁ dāyajjaṁ santakanti attho. Kammaṁ mayhaṁ yoni kāraṇanti **kammayoni.** Kammaṁ mayhaṁ bandhūti **kammabandhu,** kammañātakoti attho. Kammaṁ mayhaṁ paṭisaraṇaṁ patiṭṭhāti **kammapaṭisaraṇo. Tassa dāyādo bhavissāmī**ti tassa kammassa dāyādo tena dinnaphalapaṭiggāhako bhavissāmīti attho. **Yobbanamado**ti yobbanaṁ ārabbha uppannamado. Sesesupi eseva nayo. **Maggo sañjāyatī**ti lokuttaramaggo sañjāyati. **Saṁyojanāni sabbaso pahīyantī**ti dasa saṁyojanāni sabbaso pahīyanti. **Anusayā byantīhontī**ti satta anusayā vigatantā paricchinnā

ဘဝါဘဝန္တိ ဝဋ္ဋကာလံ ဂတိဉ္စ ပုနပ္ပုနဘဝေ စ။ **ပုရက္ခတာတိ** ပုရေစာရိကာ ပုရတော ဂတာယေဝ။ **ယေ စ ကာမေ ပရိညာယာတိ** ယေ ပဏ္ဍိတာ ဒုဝိဓေပိ ကာမေ တီဟိ ပရိညာဟိ ပရိဇာနိတ္ဝာ။ **စရန္တိ အကုတောဘယာတိ** ခီဏာသဝါနံ ကုတောစိ ဘယံ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တေ အကုတောဘယာ ဟုတ္ဝာ စရန္တိ။ **ပါရင်္ဂတာတိ** ပါရံ ဝုစ္စတိ နိဗ္ဗာနံ၊ တံ ဥပဂတာ၊ သစ္ဆိကတ္ဝာ ဋ္ဌိတာတိ အတ္ထော။ **အာသဝက္ခယန္တိ** အရဟတ္တံ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋမေဝ ကထေတ္ဝာ ဂါထာသု ဝဋ္ဋဝဋ္ဋံ ကထိတံ။

၆-ဥပဇ္ဈာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၆။ ဆဋ္ဌေ **မဓုရကဇာတော**တိ သဉ္ဇာတဂရုဘာဝေါ။ **ဒိသာ စ မေ န ပက္ခာယန္တီ**တိ စတဿောပိ ဒိသာ စ အနုဒိသာ စ မယှံ နဥပဋ္ဌဟန္တီတိ ဝဒတိ။ **ဓမ္မာ စ မံ နပ္ပဋိဘန္တီ**တိ သမထဝိပဿနာဓမ္မာပိ မေ နဥပဋ္ဌဟန္တိ။ **အနဘိရတော စ ဗြဟ္မစရိယံ စရာမီ**တိ ဥက္ကဏ္ဌိတော ဟုတ္ဝာ ဗြဟ္မစရိယဝါသံ ဝသာမိ။ **ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမီ**တိ တဿ ကထံ သုတ္ဝာ "ဗုဒ္ဓဝေနေယျပုဂ္ဂလော အယ"န္တိ တံ ကာရဏံ ဘဂဝတော အာရောစေတုံ ဥပသင်္ကမိ။ **အဝိပဿကဿ ကုသလာနံ ဓမ္မာနန္တိ** ကုသလဓမ္မေ အဝိပဿန္တဿ၊ အနေသန္တဿ အဂဝေသန္တဿာတိ အတ္ထော။ **ဗောဓိပက္ခိယာနံ ဓမ္မာနန္တိ** သတိပဋ္ဌာနာဒိနံ သတ္တတိံသဓမ္မာနံ။

၇-အဘိဏှပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗဌာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၇။ သတ္တမေ **ဇရာဓမ္မောမှီ**တိ ဇရာသဘာဝေါ အမှိ။ **ဇရံ အနတီတော**တိ ဇရံ အနတိက္ကန္တော၊ အန္တောဇရာယ ဧဝ စရာမိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ကမ္မဿကောတိ**အာဒီသု ကမ္မံ မယှံ သကံ အတ္တနော သန္တကန္တိ ကမ္မဿကော အမှိ။ ကမ္မဿ ဒါယာဒေါတိ **ကမ္မဒါယာဒေါ၊** ကမ္မံ မယှံ ဒါယဇ္ဇံ သန္တကန္တိ အတ္ထော။ ကမ္မံ မယှံ ယောနိ ကာရဏန္တိ **ကမ္မယောနိ**။ ကမ္မံ မယှံ ဗန္ဓူတိ **ကမ္မဗန္ဓု၊** ကမ္မဉာတကောတိ အတ္ထော။ ကမ္မံ မယှံ ပဋိသရဏံ ပတိဋ္ဌာတိ **ကမ္မပဋိသရဏော။ တဿ ဒါယာဒေါ ဘဝိဿာမီ**တိ တဿ ကမ္မဿ ဒါယာဒေါ တေန ဒိန္နဖလပဋိဂ္ဂါဟကော ဘဝိဿာမီတိ အတ္ထော။ **ယောဗ္ဗနမဒေါ**တိ ယောဗ္ဗနံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နမဒေါ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **မဂ္ဂေါ သဉ္ဇာယတီ**တိ လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ သဇ္ဇာယတိ။ **သံယောဇနာနိ သမ္မသော ပဟီယန္တီ**တိ ဒသ သံယောဇနာနိ သမ္မသော ပဟီယန္တိ။ **အနုသယာ ဗျန္တီဟောန္တီ**တိ သတ္တ အနုသယာ ဝိဂတန္တာ ပရိစ္ဆိန္နာ

parivaṭumā honti. Evamettha heṭṭhā pañcasu ṭhānesu vipassanā kathitā, imesu pañcasu lokuttaramaggo.

Idāni gāthāhi kūṭaṁ gaṇhanto **byādhidhammā**ti-ādimāha. Tattha **ñatvā dhammaṁ nirūpadhin**ti upadhirahitaṁ arahattadhammaṁ ñatvā. **Sabbe made abhibhosmī**ti sabbe ime tayopi made abhibhaviṁ, atikkamma ṭhitosmīti attho. **Nekkhammaṁ daṭṭhu khemato**ti pabbajjaṁ khemato disvā. **Tassa me ahu ussāho, nibbānaṁ abhipassato**ti tassa mayhaṁ nibbānaṁ abhipassantassa vāyāmo ahosi. **Anivatti bhavissāmī**ti pabbajjato anivattiko bhavissāmi, brahmacariyavāsato anivattiko, sabbaññutaññāṇato anivattiko bhavissāmi. **Brahmacariyaparāyaṇo**ti maggabrahmacariyaparāyaṇo. Iminā lokuttaro aṭṭhaṅgiko maggo kathitoti.

8. Licchavikumārakasuttavaṇṇanā

58. Aṭṭhame **sajjāni dhanūnī**ti sajiyāni[1] āropitadhanūni. **Addasū**ti addasaṁsu. **Bhavissanti vajjī**ti vaḍḍhissanti vajjirājāno. **Apānubhā**ti[2] avaḍḍhinissitā mānathaddhā. **Pacchāliyaṁ khipantī**ti pacchato gantvā piṭṭhiṁ pādena paharanti. **Raṭṭhikassā**ti-ādīsu raṭṭhaṁ bhuñjatīti **raṭṭhiko.** Pitarā dattaṁ sāpateyyaṁ bhuñjatīti **pettaniko.** Senāyapati jeṭṭhakoti **senāpatiko. Gāmagāmaṇikassā**ti gāmānaṁ gāmaṇikassa, gāmasāmikassāti attho. **Pūgagāmaṇikassā**ti gaṇajeṭṭhakassa. **Kulesū**ti tesu tesu kulesu. **Paccekādhipaccaṁ kārentī**ti paccekaṁ jeṭṭhakaṭṭhānaṁ kārenti. **Kalyāṇena manasā anukampantī**ti sundarena cittena anuggaṇhanti. **Khettakammantasāmantasabyohāre**ti[3] ye ca attano khettakammantānaṁ sāmantā anantarakkhettasāmino, te ca rajjudaṇḍehi bhūmippamāṇaggāhake sabbohāre ca. **Balipaṭiggāhikā devatā**ti kulappaveṇiyā āgatā ārakkhadevatā. **Balipaṭiggāhikā devatā**ti kulappaveṇiyā āgatā ārakkhadevatā. **Sakkarotī**ti tā devatā aggayāgubhattādīhi sakkaroti.

Kiccakaroti uppannānaṁ kiccānaṁ kārako. **Ye cassa anujīvino**ti ye ca etaṁ upanissāya jīvanti. **Ubhinnañceva atthāyā**ti ubhinnampi hitatthāya paṭipanno hotīti attho. **Pubbapetānan**ti paralokagatānaṁ. **Diṭṭhe**

1. Sajjiyāni (Ka) 2. Apajahāti (Sī), apāṭubhāti (Syā) 3. ...saṁvohāreti (Sī)

ပရိဝဋ္ဋမာ ဟောန္တိ။ ဧဝမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ပဉ္စသု ဌာနေသု ဝိပဿနာ ကထိတာ၊ ဣမေသု ပဉ္စသု လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ။

ဣဒါနိ ဂါထာဟိ ကူဋံ ဂဏှန္တော **ဗျာဓိဓမ္မာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဉတ္ဝာ ဓမ္မံ နိရူပဓိ**န္တိ ဥပဓိရဟိတံ အရဟတ္တဓမ္မံ ဉတ္ဝာ။ **သဗ္ဗေ မဒေ အဘိဘောသ္မီ**တိ သဗ္ဗေ ဣမေ တယောပိ မဒေ အဘိဘဝိံ၊ အဘိဘုယျ ဋ္ဌိတောသ္မီတိ အတ္ထော။ **နက္ခမ္မံ ဒဋ္ဌု ခေမတော**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ခေမတော ဒိသွာ။ **တဿ မေ အဟု ဥဿာဟော၊ နိဗ္ဗာနံ အဘိပဿတော**တိ တဿ မယှံ နိဗ္ဗာနံ အဘိပဿန္တဿ ဝါယာမော အဟောသိ။ **အနိဝတ္တိ ဘဝိဿာမီ**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇတော အနိဝတ္တိကော ဘဝိဿာမိ၊ မြဟ္မစရိယဝါသတော အနိဝတ္တိကော၊ သမ္မညျတညာဏတော အနိဝတ္တိကော ဘဝိဿာမိ။ **မြဟ္မစရိယပရာယဏော**တိ မဂ္ဂမြဟ္မစရိယပရာယဏော။ ဣမိနာ လောကုတ္တရော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ ကထိတောတိ။

၈-လိစ္ဆဝိကုမာရကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၈။ အဋ္ဌမေ **သဇ္ဇာနိ ဓနူနီ**တိ သဇိယာနိ[1] အာရောပိတဓနူနိ။ **အဒ္ဒသူ**တိ အဒ္ဒသံသု။ **ဘဝိဿန္တိ ဝဇ္ဇီ**တိ ဝဇိဿန္တိ ဝဇ္ဇိရာဇာနော။ **အပါနုဘာ**တိ[2] အာဝဇိ-နိဿိတာ မာနထဒ္ဓါ။ **ပစ္ဆာလိယံ ခိပန္တီ**တိ ပစ္ဆတော ဂန္ဒာ ပိဋ္ဌိံ ပါဒေန ပဟရန္တိ။ **ရဋ္ဌိကဿာ**တိအာဒီသု ရဋ္ဌံ ဘုဉ္ဇတီတိ **ရဋ္ဌိကော**။ ပိတရာ ဒတ္တံ သာပတေယျံ ဘုဉ္ဇတီတိ **ပေတ္တနိကော**။ သေနာယ ပတိ ဇေဋ္ဌကောတိ **သေနာ-ပတိကော**။ ဂါမဂါမဏိကဿာတိ ဂါမာနံ ဂါမဏိကဿ၊ ဂါမသာမိကဿာတိ အတ္ထော။ **ပူဂဂါမဏိကဿာ**တိ ဂဏဇေဋ္ဌကဿ။ **ကုလေသူ**တိ တေသု တေသု ကုလေသု။ **ပစ္စေကာဓိပစ္စံ ကာရေန္တီ**တိ ပစ္စေကံ ဇေဋ္ဌကဋ္ဌာနံ ကာရေန္တိ။ **ကလျာဏေန မနသာ အနုကမ္ပန္တီ**တိ သုန္ဒရေန စိတ္တေန အနုဂ္ဂဏှန္တိ။ **ခေတ္တ-ကမ္မန္တသာမန္တသဗ္ဗောဟာရေတိ**[3] ယေ စ အတ္တနော ခေတ္တကမ္မန္တာနံ သာမန္တာ အနန္တရက္ခေတ္တသာမိနော၊ တေ စ ရဇ္ဇုဒဏ္ဍေဟိ ဘူမိပ္ပမာဏဂ္ဂါဟကေ သဗ္ဗောဟာရေ စ။ **ဗလိပဋိဂ္ဂါဟိကာ ဒေဝတာ**တိ ကုလပဝေဏိယာ အာဂတာ အာရက္ခဒေဝတာ။ **သက္ကရောတီ**တိ တာ ဒေဝတာ အဂ္ဃဂဟဏာဒီဟိ သက္ကရောတိ။

ကိန္နုကရောတီတိ ဥပဋ္ဌာနံ ကိစ္စာနံ ကာရကော။ **ယေ စဿ အနုဇီဝိနော**တိ ယေ စ တေ ဥပနိဿာယ ဇီဝန္တိ။ **ဥဘိန္နမ္ပေဝ အတ္ထာယာ**တိ ဥဘိန္နမ္ပိ ဟိတတ္ထာယ ပဋိပန္နော ဟောတီတိ အတ္ထော။ **ပုဗ္ဗပေတာနန္တိ** ပရလောကဂတာနံ။ **ဒိဋ္ဌေ**

1. သဇ္ဇိယာနိ (က) 2. အပဇဟာတိ (သီ)၊ အပါဒုဘာတိ (သျာ) 3. ....သံဝေါဟာရေတိ (သီ)

dhamme ca jīvatanti[1] ye ca diṭṭhe dhamme jīvanti. Iti padadvayenāpi atītapaccuppanne ñātayo dasseti. **Vittisañjananoti** tuṭṭhijanano. **Gharamāvasan**ti gharāvāsaṁ vasanto. **Pujjo hoti pasaṁsiyo**ti pūjetabbo ca pasaṁsitabbo ca hotīti.

9-10. Vuḍḍhapabbajitasuttadvayavaṇṇanā

59-60. Navame **nipuṇo**ti saṇho sukhumakāraṇaññū. **Ākappasampanno**ti samaṇākappena sampanno. Dasame **padakkhiṇaggāhī**ti dinnovādaṁ padakkhiṇato gaṇhanto. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Nīvaraṇavaggo paṭhamo.

---

(7) 2. Saññāvagga

1-2. Saññāsuttadvayavaṇṇanā

61-62. Dutiyassa paṭhame **mahapphalā**ti vipākaphalena mahapphalā. Vipākānisaṁseneva **mahānisaṁsā. Amatogadhā**ti nibbānapatiṭṭhā. **Sabbaloke anabhiratisaññā**ti[2] sabbasmiṁ tedhātusannivese loke ukkaṇṭhitassa uppajjanakasaññā. Dutiyaṁ uttānatthameva.

3-4. Vaḍḍhasuttadvayavaṇṇanā

63-64. Tatiye **varādāyī**ti uttamassa varassa ādāyako. Sesamettha catutthe ca uttānatthamevāti.

5. Sākacchasuttavaṇṇanā

65. Pañcame **alaṁsākaccho**ti sākacchāya yutto. **Āgataṁ pañhan**ti pucchitaṁ pañhaṁ. **Byākattā hotī**ti vissajjitā hoti.

---

1. Jīvinanti (Sī)
2. Anabhiratasaññāti (Sī, Syā)

ဓမ္မေ စ ဇီဝတန္တိ[1] ယေ စ ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေ ဇီဝန္တိ။ ဣတိ ပဒဒွယေနာပိ အတီတ-ပစ္စုပ္ပန္နေ ဉာတယော ဒဿေတိ။ **ဝိတ္တိသဉ္ဇနနောတိ** တုဋ္ဌဇနနော။ **ဃရမာ-ဝသန္တိ** ဃရာဝါသံ ဝသန္တော။ **ပုဇ္ဇော ဟောတိ ပသံသိယောတိ** ပူဇေတဗ္ဗော စ ပသံသိတဗ္ဗော စ ဟောတီတိ။

၉-၁၀-ဝုဋ္ဌပဗ္ဗဇိတသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၅၉-၆၀။ နဝမေ **နိပုဏော**တိ သဏှော သုခုမကာရဏညူ။ **အာကပ္ပ-သမ္ပန္နော**တိ သမဏာကပ္ပေန သမ္ပန္နော။ ဒသမေ **ပဒက္ခိဏဂ္ဂါဟီ**တိ ဒိန္နောဝါဒံ ပဒက္ခိဏတော ဂဏှန္တော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

နိဝရဏဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

---

(၇) ၂-သညာဝဂ္ဂ

၁-၂-သညာသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၆၁-၆၂။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **မဟပ္ဖလာ**တိ ဝိပါကဖလေန မဟပ္ဖလာ။ ဝိပါကာနိသံသေနေဝ **မဟာနိသံသာ**။ **အမတောဂဓာ**တိ နိဗ္ဗာနပတိဋ္ဌာ။ **သဗ္ဗလောကေ အနဘိရတိသညာ**တိ[2] သဗ္ဗသ္မိံ တေဓာတုသန္နိဝေသေ လောကေ ဥက္ကဏ္ဌိတဿ ဥပ္ပဇ္ဇနကသညာ။ ဒုတိယံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၃-၄-ဝဍ္ဎသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၆၃-၆၄။ တတိယေ **ဝရာဒါယီ**တိ ဥတ္တမဿ ဝရဿ အာဒါယကော။ သေသမေတ္ထ စတုတ္ထေ စ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၅-သာကစ္ဆသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၅။ ပဉ္စမေ **အလံသာကစ္ဆော**တိ သာကစ္ဆာယ ယုတ္တော။ **အာဂတံ ပဉ္ဟ**န္တိ ပုစ္ဆိတံ ပဉ္ဟံ။ **ဗျာကတ္တာ ဟောတီ**တိ ဝိဿဇ္ဇိတာ ဟောတိ။

၁-ဇီဝန္တိ (သီ)
၂-အနဘိရတသညာတိ (သီ၊ သျာ)

6. Sājīvasuttavaṇṇanā

66. Chaṭṭhe **alaṁsājīvo**ti sājīvāya yutto. **Sājīvo**ti pañhapucchanañceva pañhavissajjanañca. Sabbepi hi sabrahmacārino pañhaṁ upajīvanti, tenetaṁ pañhapucchanavissajjanaṁ samānājīvatāya sājīvoti vuttaṁ. **Kataṁ pañhan**ti abhisaṅkhataṁ pañhaṁ.

7-10. Paṭhama-iddhipādasuttādivaṇṇanā

67-70. Sattame **ussoḷī**ti adhimattavīriyaṁ. Aṭṭhame attano Bodhimaṇḍe paṭividdhe āgamana-iddhipāde kathetvā upari attanova cha abhiññā kathesīti. Navamadasamesu vipassanā kathitā. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Saññāvaggo dutiyo.

---

(8) 3. Yodhājīvavagga

1. Paṭhamacetovimuttiphalasuttavaṇṇanā

71. Tatiyassa paṭhame **yato kho bhikkhave**ti heṭṭhā vuttanayena vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pattassa bhikkhuno idāni vaṇṇabhaṇanatthaṁ idaṁ āraddhaṁ. Tattha **yato kho**ti yadā kho. **Ukkhittapaligho**ti avijjāpaligharn ukkhipitvā apanetvā ṭhito. **Saṁkiṇṇaparikho**ti saṁsāraparikhaṁ saṁkiritvā vināsetvā ṭhito. **Abbūḷhesiko**ti[1] taṇhāsaṅkhātaṁ esikāthambhaṁ abbuyha luñcitvā ṭhito. **Niraggaḷho**ti nīvaraṇakavāṭaṁ ugghāṭetvā ṭhito. **Pannaddhajo pannabhāro**ti mānaddhajañca khandhābhisaṅkhārakilesabhārañca pātetvā otāretvā ṭhito. **Visaṁyutto**ti vaṭṭena visaṁyutto. Sesaṁ Pāḷinayeneva veditabbaṁ. Ettāvatā Bhagavatā maggena kilese khepetvā nirodhasayanavaragatassa nibbānārammaṇaṁ phalasamāpattiṁ appetvā viharato khīṇāsavassa kālo dassito.

Yathā hi dve nagarāni ekaṁ coranagaraṁ ekaṁ khemanagaraṁ. Atha ekassa mahāyodhassa evaṁ bhaveyya "yāvimaṁ coranagaraṁ tiṭṭhati, tāva khemanagaraṁ

1. Abbuḷhesikoti (Sī, Syā, Ka)

၆-သာဇီဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၆။ ဆဋ္ဌေ **အလံသာဇီဝော**တိ သာဇီဝါယ ယုတ္တော။ **သာဇီဝော**တိ ပဉ္ဍပုစ္ဆနဉ္စေဝ ပဉ္ဍဝိဿဇ္ဇနဉ္စ။ သမ္ဗေပိ ဟိ သဗြဟ္မစာရိနော့ ပဉ္ဍံ ဥပဇီဝန္တိ၊ တေနေတံ ပဉ္ဍပုစ္ဆနဝိဿဇ္ဇနံ သမာနာဇီဝတာယ သာဇီဝေါတိ ဝုတ္တံ။ **ကတံ ပဉ္ဍန္တိ** အဘိသင်္ခတံ ပဉ္ဍံ။

၇-၁၀-ပဌမဣဒ္ဓိပါဒသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၆၇-၇၀။ သတ္တမေ **ဥဿောဠ္ဍီ**တိ အဓိမတ္တဝီရိယံ။ အဋ္ဌမေ အတ္တနော ဗောဓိမဏ္ဍေ ပဋိဝိဒ္ဓေ အာဂမနဣဒ္ဓိပါဒေ ကထေတ္ဝာ ဥပရိ အတ္တနောဝ ဆ အဘိညာ ကထေသီတိ။ နဝမဒသမေသု ဝိပဿနာ ကထိတာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

သညာဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

(ဂ) ၃-ယောဓာဇီဝဝဂ္ဂ

၁-ပဌမစေတောဝိမုတ္တိဖလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၁။ တတိယဿ ပဌမေ **ယတော ခေါ ဘိက္ခဝေ**တိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတ္ဝာ အရဟတ္တံ ပတ္တဿ ဘိက္ခုနော ဣဒါနိ ဝဏ္ဏဘဏနတ္ထံ ဣဒံ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **ယတော ခေါ**တိ ယဒါ ခေါ။ **ဥက္ခိတ္တပလိဃော**တိ အဝိဇ္ဇာပလိဃံ ဥက္ခိပိတ္ဝာ အပနေတ္ဝာ ဌိတော။ **သံကိဏ္ဏပရိခေါ**တိ သံသာရပရိခံ သံကိရိတ္ဝာ ဝိနာသေတ္ဝာ ဌိတော။ **အဗ္ဘူဠှေသိကော**တိ[1] တဏှာသင်္ခါတံ သေကာထမ္ဘံ အဗ္ဘုယ္ဟ လုဇ္ဇိတ္ဝာ ဌိတော။ **နိရ္ဂဠေါ**တိ နိဝရဏကဝါဋံ ဥဃ္ဃာဋေတ္ဝာ ဌိတော။ **ပန္နဇ္ဈော ပန္နဘာရော**တိ မာနဇ္ဈဇ္ဈံ ခန္ဓာဘိသင်္ခါရကိလေသဘာရဉ္စ ပါတေတ္ဝာ ဩတာရေတ္ဝာ ဌိတော။ **ဝိသံယုတ္တော**တိ ဝဋ္ဋေန ဝိသံယုတ္တော။ သေသံ ပါဠိနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဤဝံတာ ဘဂဝတာ မဂ္ဂေန ကိလေသေ ခေပေတ္ဝာ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ ဖလသမာပတ္တိံ အပ္ပေတ္ဝာ ဝိဟရတော ခီဏာသဝဿ ကာလော ဒဿိတော။

ယထာ ဟိ ဒွေ နဂရာနိ ကေ စောရနဂရံ ကေ ခေမနဂရံ။ အထ ကေဿ မဟာယောဓဿ ဧဝံ ဘဝေယျ "ယာဝိမံ စောရနဂရံ တိဋ္ဌတိ၊ တာဝ ခေမနဂရံ

၁-အဗ္ဘူဠှေသိကောတိ (သီ၊ သျာ၊ က)

bhayato na muccati, coranagaraṁ anagaraṁ karissāmī”ti sannāhaṁ katvā khaggaṁ gahetvā coranagaraṁ upasaṅkamitvā nagaradvāre ussāpite esikāthambhe khaggena chinditvā saddhiṁ dvārabāhāhi kavāṭaṁ bhinditvā palighaṁ ukkhipitvā pākāraṁ bhinditvā parikhaṁ vikiritvā nagarasobhatthāya ussite dhaje pātetvā nagaraṁ agginā jhāpetvā khemanagaraṁ pavisitvā pāsādaṁ āruyha ñātigaṇaparivuto surasabhojanaṁ bhuñjeyya. Evaṁ coranagaraṁ viya sakkāyo, khemanagaraṁ viya nibbānaṁ, mahāyodho viya yogāvacaro. Tassevaṁ hoti “yāva sakkāyavaṭṭaṁ vaṭṭati, tāva dvattiṁsakammakāraṇā-aṭṭhanavutirogapañcavīsatimahābhayehi parimuccanaṁ natthī”ti. So mahāyodho sannāhaṁ viya sīlasannāhaṁ katvā paññākhaggaṁ gahetvā khaggena esikāthambhe viya arahattamaggena taṇhesikaṁ luñcitvā so yodho sadvārabāhakaṁ nagarakavāṭaṁ viya pañcorambāgiyasaṁyojana-aggaḷaṁ ugghāṭetvā so yodho palighaṁ viya avijjāpalighaṁ ukkhipitvā so yodho pākāraṁ bhindanto parikhaṁ viya kammābhisaṅkhāraṁ bhindanto jātisaṁsāraparikhaṁ vikiritvā so yodho nagara[1] sobhatthāya ussāpitaddhaje viya mānaddhaje pātetvā sakkāyanagaraṁ jhāpetvā so yodho khemanagare uparipāsāde subhojanaṁ viya kilesaparinibbānanagaraṁ pavisitvā amataṁ nirodhārammaṇaṁ phalasamāpattisukhaṁ anubhavamāno kālaṁ vītināmeti.

2. Dutiyacetovimuttiphalasuttavaṇṇanā

72. Dutiye **aniccasaññā**ti khandhapañcakaṁ hutvā abhāvākārena aniccanti uppajjanakasaññā. **Anicce dukkhasaññā**ti yadaniccaṁ, taṁ paṭipīḷanākārena dukkhanti uppajjanakasaññā. **Dukkhe anattasaññā**ti yaṁ dukkhaṁ, taṁ avasavattanākārena anattāti uppajjanakasaññā. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayameva. Imesu pana dvīsupi suttesu vipassanāphalaṁ nāma kathitanti.

3. Paṭhamadhammavihārīsuttavaṇṇanā

73. Tatiye **divasaṁ atināmetī**ti divasaṁ atikkāmeti. **Riñcatipaṭisallānan**ti ekībhāvaṁ vissajjeti. **Desetī**ti katheti pakāseti.

1. Coranagara... (Syā)

ဘယတော န မုစ္စတိ၊ စောရနဂရံ အနဂရံ ကရိဿာမီ”တိ သန္နာဟံ ကတ္ဝာ ခဂ္ဂံ ဂဟေတ္ဝာ စောရနဂရံ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ နဂရဒ္ဝါရေ ဥဿာပိတေ သေကာထမ္ဘေ ခဂ္ဂေန ဆိန္ဒိတ္ဝာ သဒ္ဓိံ ဒ္ဝါရဗာဟာဟိ ကဝါဋံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ ပလိဃံ ဥက္ခိပိတ္ဝာ ပါကာရံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ ပရိခံ ဝိကိရိတ္ဝာ နဂရသောဘတ္ထာယ ဥဿိတေ ဓဇေ ပါတေတ္ဝာ နဂရံ အဂ္ဂိနာ ဈာပေတ္ဝာ ခေမနဂရံ ပဝိသိတ္ဝာ ပါသာဒံ အာရုယ္ဟ ဉာတိဂဏပရိဝုတော သုရသဘောဇနံ ဘုဉ္ဇေယျ။ ဧဝံ စောရနဂရံ ဝိယ သက္ကာယော၊ ခေမနဂရံ ဝိယ နိဗ္ဗာနံ၊ မဟာယောဂေ ဝိယ ယောဂါဝစရော။ တဿေဝံ ဟောတိ “ယာဝ သက္ကာယဝဋ္ဋံ ဝတ္တတိ၊ တာဝ ဒ္ဝတ္တိံသကမ္မကာရဏာ-အဋ္ဌနဝုတိရောဂပဉ္စဝီသတိမဟာဘယေဟိ ပရိမုစ္စနံ နတ္ထိ”တိ။ သော မဟာ-ယောဂေ သန္နာဟံ ဝိယ သီလသန္နာဟံ ကတ္ဝာ ပညာခဂ္ဂံ ဂဟေတ္ဝာ ခဂ္ဂေန သေကာထမ္ဘေ ဝိယ အရဟတ္တမဂ္ဂေန တဏှာသိကံ လုဉ္စိတ္ဝာ သော ယောဂေ သဒ္ဓါရဗာဟကံ နဂရကဝါဋံ ဝိယ ပဉ္စောရမ္ဘာဂိယသံယောဇနအဂ္ဂဠံ ဥဃ္ဃာ-ဋေတ္ဝာ သော ယောဂေ ပလိဃံ ဝိယ အဝိဇ္ဇာပလိဃံ ဥက္ခိပိတ္ဝာ သော ယောဂေ ပါကာရံ ဘိန္ဒန္တော ပရိခံ ဝိယ ကမ္မာဘိသင်္ခါရံ ဘိန္ဒန္တော ဇာတိ-သံသာရပရိခံ ဝိကိရိတ္ဝာ သော ယောဂေ နဂရ[1]သောဘတ္ထာယ ဥဿာပိ-တဇ္ဈေ ဝိယ မာနဇ္ဈေ ပါတေတ္ဝာ သက္ကာယနဂရံ ဈာပေတ္ဝာ သော ယောဂေ ခေမနဂရေ ဥပရိပါသာဒေ သုဘောဇနံ ဝိယ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာန-နဂရံ ပဝိသိတ္ဝာ အမတံ နိရောဓာရမ္မဏံ ဖလသမာပတ္တိသုခံ အနုဘဝမာနော ကာလံ ဝိတိနာမေတိ။

၂-ဒုတိယစေတောဝိမုတ္တိဖလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၂။ ဒုတိယေ **အနိစ္စသညာ**တိ ခန္ဓပဉ္စကံ ဟုတ္ဝာ အဘာဝါကာရေန အနိစ္စန္တိ ဥပ္ပဇ္ဇနကသညာ။ **အနိစ္စေ ဒုက္ခသညာ**တိ ယဒနိစ္စံ၊ တံ ပဋိပီဠနာ-ကာရေန ဒုက္ခန္တိ ဥပ္ပဇ္ဇနကသညာ။ **ဒုက္ခေ အနတ္တသညာ**တိ ယံ ဒုက္ခံ၊ တံ အဝသဝတ္တနာကာရေန အနတ္တာတ် ဥပ္ပဇ္ဇနကသညာ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယ-မေဝ။ ဣမေသု ပန ဒ္ဝီသုပိ သုတ္တေသု ဝိပဿနာဖလံ နာမ ကထိတန္တိ။

၃-ပဌမဓမ္မဝိဟာရီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၃။ တတိယေ **ဒိဝသံ အတိနာမေတီ**တိ ဒိဝသံ အတိက္ကာမေတိ။ **ရိဉ္စတိ ပဋိသလ္လာနန္တိ** ကောဝံ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ **ဒေသေတီ**တိ ကထေတိ ပကာသေတိ။

၁-စောရနဂရ....(သျာ)

dhammapaññattiyāti dhammassa paññāpanāya[1]. **Dhammaṁ pariyāpuṇātī**ti navaṅgavasena catusaccadhammaṁ pariyāpuṇāti vaḷañjeti katheti. **Na riñcati paṭisallānan**ti ekībhāvaṁ na vissajjeti. **Anuyuñjati ajjhattaṁ cetosamathan**ti niyakajjhatte cittasamādhiṁ āsevati bhāveti, samathakammaṭṭhāne yuttappayutto hoti.

Hitesināti hitaṁ esantena. **Anukampakenā**ti anukampamānena **anukampaṁ upādāyā**ti anukampaṁ cittena pariggahetvā, paṭiccātipi vuttaṁ hoti. **Kataṁ vo taṁ mayā**ti mayā ime pañca puggale desentena tumhākaṁ kataṁ. Ettakameva hi anukampakassa Satthu kiccaṁ yadidaṁ aviparītadhammadesanā, ito paraṁ pana paṭipatti nāma sāvakānaṁ kiccaṁ. Tenāha **etāni bhikkhu rukkhamūlāni -pa- amhākaṁ anusāsanī**ti. Tattha ca **rukkhamūlānī**ti iminā rukkhamūlasenāsanaṁ dasseti. **Suññāgārānī**ti iminā janavivittaṭṭhānaṁ. Ubhayenāpi ca yogānurūpaṁ senāsanamācikkhati, dāyajjaṁ niyyāteti. **Jhāyathā**ti ārammaṇūpanijjhānena aṭṭhatiṁsārammaṇāni, lakkhaṇūpanijjhānena ca aniccādito khandhāyatanādīni upanijjhāyatha, samathañca vipassanañca vaḍḍhethāti vuttaṁ hoti. **Mā pamādatthā**ti mā pamajjittha. **Mā pacchā vippaṭisārino ahuvatthā**ti ye hi pubbe daharakāle ārogyakāle sattasappāyādisampattikāle[2] Satthu sammukhībhāvakāle ca yonisomanasikāravirahitā rattindivaṁ maṅkulabhattā hutvā seyyasukhamiddhasukhamanuyuttā pamajjanti, te pacchā jarākāle rogakāle maraṇakāle vipattikāle Satthu parinibbānakāle ca taṁ pubbe pamādavihāraṁ anussarantā sappaṭisandhikālakiriyañca bhāriyaṁ sampassamānā vippaṭisārino honti. Tumhe pana tādisā mā ahuvatthāti etamatthaṁ dassento āha "mā pacchā vippaṭisārino ahuvatthā"ti. **Ayaṁ vo amhākaṁ anusāsanī**ti ayaṁ amhākaṁ santikā "jhāyatha mā pamādatthā"ti tumhākaṁ anusāsanī, ovādoti vuttaṁ hoti.

4. Dutiyadhammavihārīsuttavaṇṇanā

74. Catutthe **uttari cassa paññāya attthaṁ nappajānātī**ti tato pariyattito uttari tassa dhammassa sahavipassanāya maggapaññāya atthaṁ

1. Dhammasaññattiyāti dhammassa saññāpanāya (Sī)
2. Annasappāyādisampattikāle (Syā, Ka)

ဓမ္မပညတ္တိယာတိ ဓမ္မဿ ပညာပနာယ[1]။ **ဓမ္မံ ပရိယာပုဏာတီ**တိ နဝင်္ဂဝသေန စတုသစ္စဓမ္မံ ပရိယာပုဏာတိ ဝဋ္ဋတွေတိ ကထေတိ။ **န ရိဉ္စတိ ပဋိသလ္လာနန်**တိ ကေဘာဝံ န ဝိဿဇ္ဇေတိ။ **အနုယုဉ္ဇတိ အဇ္ဈတ္တံ စေတောသမထန်**တိ နိယကဇ္ဈတ္တေ စိတ္တသမာဓိံ အာသေဝတိ ဘာဝေတိ၊ သမထကမ္မဋ္ဌာနေ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော ဟောတိ။

ဟိတေသိနာတိ ဟိတံ သေန္တေန။ **အနုကမ္ပကေနာ**တိ အနုကမ္ပမာနေန **အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယာ**ဘိ အနုကမ်ံ စိတ္တေန ပရိဂ္ဂဟေတွာ၊ ပဋိစ္စာတိပိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ကတံ ဝေါ တံ မယာ**တိ တံ မယာ ဣမေ ပဉ္စ ပုဂ္ဂလေ ဒေသေန္တေန တုမှာကံ ကတံ။ တွေကမေဝ ဟိ အနုကမ္ပကဿ သတ္ထု ကိစ္စံ ယဒိဒံ အဝိပရီတဓမ္မဒေသနာ၊ ဣတော ပရံ ပန ပဋိပတ္တိ နာမ သာဝကာနံ ကိစ္စံ။ တေနာဟ **တေါနီ ဘိက္ခု ရုက္ခမူလာနီ ။ပ။ အမှာကံ အနုသာသနီ**တိ။ တတ္ထ စ **ရုက္ခမူလာနီ**တိ ဣမိနာ ရုက္ခမူလသေနာသနံ ဒဿေတိ။ **သုညာဂါရာနီ**တိ ဣမိနာ ဇနဝိဝိတ္တဋ္ဌာနံ။ ဥဘယေနာပိ စ ယောဂါနုရူပံ သေနာသနမာစိက္ခတိ၊ ဒါယဇ္ဇံ နိယျာတေတိ။ **ဈာယထာ**တိ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနေန အင်္ဂတိံသာရမ္မဏာနိ, လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနေန စ အနိစ္စာဒိတော ခန္ဓာယတနာဒီနိ ဥပနိဇ္ဈာယထ၊ သမထဉ္စ ဝိပဿနဉ္စ ဝဍ္ဎေထာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **မာ ပမာဒတ္ထာ**တိ မာ ပမဇ္ဇိတ္ထ။ **မာ ပစ္ဆာ ဝိပ္ပဋိသာရိနော အဟုဝတ္ထာ**တိ ယေ ဟိ ပုဗ္ဗေ ဒဟရကာလေ အာရောဂျကာလေ သတ္ထသပ္ပါယာဒိသမ္ပတ္တိကာလေ[2] သတ္ထု သမ္မုခီဘာဝကာလေ စ ယောနိသောမနသိကာရဝိရဟိတာ ရတ္တိန္ဒိဝံ မင်္ကုလဘတ္တာ ဟုတ္ဝာ သေယျသုခမိဒ္ဓသုခမနုယုတ္တာ ပမဇ္ဇန္တိ၊ တေ ပစ္ဆာ ဇရာကာလေ ရောဂကာလေ မရဏကာလေ ဝိပတ္တိကာလေ သတ္ထု ပရိနိဗ္ဗာနကာလေ စ တံ ပုဗ္ဗေ ပမာဒဝိဟာရံ အနုဿရန္တာ သပ္ပဋိသန္ဓိကာလကိရိယဉ္စ ဘာရိယံ သမ္ပဿမာနာ ဝိပ္ပဋိသာရိနော ဟောန္တိ။ တုဗှမ္ပ ပန တာဒိသာ မာ အဟုဝတ္ထာတိ ဧတမတ္ထံ ဒဿေန္တော အာဟ "မာ ပစ္ဆာ ဝိပ္ပဋိသာရိနော အဟုဝတ္ထာ"တိ။ **အယံ ဝေါ အမှာကံ အနုသာသနီ**တိ အယံ အမှာကံ သန္တိကာ "ဈာယထ မာ ပမာဒတ္ထာ"တိ တုမှာကံ အနုသာသနီ၊ ဩဝါဒေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၄-ဒုတိယဓမ္မဝိဟာရိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၄။ စတုတ္ထေ **ဥတ္တရိ စဿ ပညာယ အတ္ထံ နပ္ပဇာနာတီ**တိ တတော ပရိယတ္တိတော ဥတ္တရိ တဿ ဓမ္မဿ သဟဝိပဿနာယ မဂ္ဂပညာယ အတ္ထံ

1. ဓမ္မသညတ္တိယာတိ ဓမ္မဿ သညာပနာယ (သီ)
2. အန္နသပ္ပါယာဒိသမ္ပတ္တိကာလေ (သျာ၊ က)

nappajānāti, cattāri saccāni na passati nappaṭivijjhatīti attho. Sesavāresupi eseva nayo. Evametesu dvīsupi suttesu bahussutabhikkhu vipassanākammiko sotāpanno sakadāgāmī anāgāmī khīṇāsavoti cha janā dhammavihārino nāmāti veditabbā.

5. Paṭhamayodhājīvasuttavaṇṇanā

75. Pañcame **yodhājīvā**ti yuddhūpajīvino. **Rajaggan**ti hatthi-assādīnaṁ pādappahārabhinnāya bhūmiyā uggataṁ rajakkhandhaṁ. **Na santhambhatī**ti santhambhitvā ṭhātuṁ na sakkoti. **Sahati rajaggan**ti rajakkhandhaṁ disvāpi adhivāseti. **Dhajaggan**ti hatthi-assādīnaṁ piṭṭhesu vā rathesu vā ussāpitānaṁ dhajānaṁ aggaṁ. **Ussāraṇan**ti hatthi-assarathānañceva balakāyassa ca uccāsaddamahāsaddaṁ. **Sampahāre**ti samāgate appamattakepi pahāre. **Haññatī**ti[1] vihaññati vighātaṁ āpajjati. **Byāpajjatī**ti vipattiṁ āpajjati, pakatibhāvaṁ jahati. **Sahati sampahāran**ti dve tayo pahāre patvāpi sahati adhivāseti. **Tameva saṅgāmasīsan**ti taṁyeva jayakkhandhāvāraṭṭhānaṁ. **Ajjhāvasatī**ti sattāhamattaṁ abhibhavitvā āvasati. Kiṁ kāraṇā? Laddhapahārānaṁ pahārajagganatthañceva katakammānaṁ visesaṁ ñatvā ṭhānantaradānatthañca issariyasukhānubhavanatthañca.

Idāni yasmā Satthu yodhājīvehi kiccaṁ natthi, imasmiṁ pana sāsane tathārūpe pañca puggale dassetuṁ idaṁ opammaṁ ābhataṁ. Tasmā te puggale dassento **evameva kho**ti-ādimāha. Tattha **saṁsīdatī**ti micchāvitakkasmiṁ saṁsīdati anuppavisati. **Na sakkoti brahmacariyaṁ sandhāretun**ti[2] brahmacariyavāsaṁ anupacchijjamānaṁ gopetuṁ na sakkoti. **Sikkhādubbalyaṁ āvikatvā**ti sikkhāya dubbalabhāvaṁ pakāsetvā. **Kimassa rajaggasmin**ti kiṁ tassa puggalassa rajaggaṁ nāmāti vadati. **Abhirūpā**ti abhirūpavatī[3]. **Dassanīyā**ti dassanayoggā. **Pāsādikā**ti dassaneneva cittappasādāvahā. **Paramāyā**ti uttamāya. **Vaṇṇapokkharatāyā**ti sarīravaṇṇena ceva aṅgasaṇṭhānena ca. **Ūhasatī**ti[4] avahasati. **Ullapatī**ti katheti.

1. Āhaññatīti (Sī) 2. Santānetunti (Sī, Syā) 3. Atirūpā (Sī) 4. Uhasatīti (Ka)

နပ္ပဇာနာတိ၊ စတ္တာရိ သစ္စာနိ န ပဿတိ နပ္ပဋိဝိဇ္ဈတီတိ အတ္ထော။ သေသ-ဝါရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝမေတေသု ဒ္वီသုပိ သုတ္တေသု ဗဟုသုတဘိက္ခု၊ ဝိပဿနာကမ္မိကော သောတာပန္နော သကဒါဂါမီ အနာဂါမီ ခီဏာသဝေါတိ ဆ ဇနာ ဓမ္မဝိဟာရိနော နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၅-ပဌမယောဓာဇီဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၅။ ပဉ္စမေ **ယောဓာဇီဝါ**တိ ယုဒ္ဓူပဇီဝိနော။ **ရဇ္ဇန္တီ** ဟတ္ထိအဿာဒီနံ ပါဒပ္ပဟာရဘိန္နာယ ဘူမိယာ ဥဂ္ဂတံ ရဇက္ခန္ဓံ။ **န သန္ထမ္ဘတီ**တိ သန္ထမ္ဘိတ္ဝာ ဌာတုံ န သက္ကောတိ။ **သဟတိ ရဇ္ဇန္တီ** ရဇက္ခန္ဓံ ဒိသွာပိ အဓိဝါသေတိ။ **ဓဇဂ္ဂန္တီ** ဟတ္ထိအဿာဒီနံ ဝိဇ္ဈေသု ဝါ ရထေသု ဝါ ဥဿာပိတာနံ ဓဇာနံ အဂ္ဂံ။ **ဥဿာရဏန္တီ** ဟတ္ထိအဿရထာနဉ္စေဝ ဗလကာယဿ စ ဥစ္စာသဒ္ဒ-မဟာသဒ္ဒံ။ **သမ္ပဟာရေ**တိ သမာဂတေ အပ္ပမတ္တကေပိ ပဟာရေ။ **ဟညတီ**တိ ဝိဟညတိ ဝိဃာတံ အာပဇ္ဇတိ။ **ဗျာပဇ္ဇတီ**တိ ဝိပတ္တိံ အာပဇ္ဇတိ၊ ပကတိဘာဝံ ဇဟတိ။ **သဟတိ သမ္ပဟာရန္တီ** ဒ္ဝေ တယော ပဟာရေ ပတ္တာပိ သဟတိ အဓိဝါသေတိ။ **တမေဝ သင်္ဂါမသီသန္တီ** တံယေဝ ဇယက္ခန္ဓာဝါရဋ္ဌာနံ။ **အဇ္ဈာဝသတီ**တိ သတ္တာဟမတ္တံ အဘိဘဝိတ္ဝာ အာဝသတိ။ ကိံကာရဏာ? လဒ္ဓပဟာရာနံ ပဟာရဇဂ္ဂနတ္ထဉ္စေဝ ကတကမ္မာနံ ဝိသေသံ ဉတ္ဝာ ဌာနန္တရ-ဒါနတ္ထဉ္စ ဣဿရိယသုခါနုဘဝနတ္ထဉ္စ။

ဣဒါနိ ယသ္မာ သတ္ထု ယောဓာဇီဝေဟိ ကိစ္စံ နတ္ထိ၊ ဣမသ္မိံ ပန သာသနေ ဘထာရူပေ ပဉ္စ ပုဂ္ဂလေ ဒဿေတုံ ဣဒံ ဩပမ္မံ အာဘတံ။ တသ္မာ တေ ပုဂ္ဂလေ ဒဿေန္တော **ဧဝမေဝ ခေါ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သံသီဒတီ**တိ မိစ္ဆာဝိတက္ကသ္မိံ သံသီဒတိ အနုပ္ပဝိသတိ။ **န သက္ကောတိ ဗြဟ္မစရိယံ သန္ဓာရေ-တုန္တိ**[၂] ဗြဟ္မစရိယဝါသံ အနုပစ္ဆိဇ္ဇမာနံ ဂေါပေတုံ န သက္ကောတိ။ **သိက္ခာဒုဗ္ဗလျံ အာဝိကတ္ဝာ**တိ သိက္ခာယ ဒုဗ္ဗလဘာဝံ ပကာသေတ္ဝာ။ **ကိမဿ ရဇ္ဇတ္ထီ**တိ ကိံ တဿ ပုဂ္ဂလဿ ရဇ္ဇံ နာမာတိ ဝဒတိ။ **အဘိရူပါ**တိ အဘိရူပဝတီ[၃]။ **ဒဿ-နီယာ**တိ ဒဿနယောဂ္ဂါ။ **ပါသာဒိကာ**တိ ဒဿနေနေဝ စိတ္တပ္ပသာဒါဝဟာ။ **ပရမာယာ**တိ ဥတ္တမာယ။ **ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယာ**တိ သရီရဝဏ္ဏေန စေဝ အင်္ဂသဏ္ဌာနေန စ။ **ဩဟသတီ**တိ[၄] အဝဟသတိ။ **ဥလ္လပတီ**တိ ကထေတိ။

၁-အာဟညတိ (သီ) ၂-သန္ဓာဇေနတုန္တိ (သီ၊ သျာ)
၃-အတိရူပါ (သီ) ၄-ဥဟသတီတိ (က)

ujjagghatīti pāṇiṁ paharitvā mahāhasitaṁ hasati. **Uppaṇḍetī**ti uppaṇḍanakathaṁ katheti. **Abhinisīdatī**ti abhibhavitvā santike vā ekāsane vā nisīdati. Dutiyapadepi eseva nayo. **Ajjhottharatī**ti avattharati. **Viniveṭhetvā vinimocetvā**ti gahitaṭṭhānato tassā hatthaṁ vinibbeṭhetvā ceva mocetvā ca. Sesamettha uttānatthamevāti. Imasmiṁ sutte vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ.

6. Dutiyayodhājīvasuttavaṇṇanā

76. Chaṭṭhe **asicammaṁ gahetvā**ti asiñca cammañca gahetvā. **Dhanukalāpaṁ sannayhitvā**ti dhanuñca sarakalāpañca sannayhitvā. **Viyūḷhan**ti yuddhasannivesavesena ṭhitaṁ. **Saṅgāmaṁ otaratī**ti mahāyuddhaṁ otarati. **Ussahativāyamatī**ti ussāhañca vāyāmañca karoti. **Hanantī**ti ghātenti. **Pariyāpādentī**ti pariyāpādayanti[1]. **Upalikkhantī**ti vijjhanti. **Apanentī**ti sakasenaṁ gahetvā gacchanti. **Apanetvā ñātakānaṁ nentī**ti sakasenaṁ netvā tato ñātakānaṁ santikaṁ nenti. **Nīyamāno**ti attano gehaṁ vā sesañātisantikaṁ vā nīyamāno. **Upaṭṭhahanti paricarantī**ti pahārasodhanavaṇakappanādīni karontā jagganti gopayanti.

Arakkhiteneva kāyenāti arakkhitena kāyadvārena. **Arakkhitāya vācāyā**ti arakkhitena vacīdvārena. **Arakkhitena cittenā**ti arakkhitena manodvārena. **Anupaṭṭhitāya satiyā**ti satiṁ sūpaṭṭhitaṁ akatvā. **Asaṁvutehi indriyehī**ti manacchaṭṭhehi indriyehi apihitehi agopitehi. **Rāgo cittaṁ anuddhaṁsetī**ti rāgo uppajjamānova samathavipassanācittaṁ dhaṁseti, dūre khipati. **Rāgapariyuṭṭhitomhi āvuso rāgapareto**ti ahaṁ āvuso rāgena ratto, rāgena anugato.

Aṭṭhikaṅkalūpamāti-ādīsu **aṭṭhikaṅkalūpamā** appassādaṭṭhena. **Maṁsapesūpamā** bahusādhāraṇaṭṭhena. **Tiṇukkūpamā** anudahanaṭṭhena. **Aṅgārakāsūpamā** mahābhitāpaṭṭhena. **Supinakūpamā** ittarapaccupaṭṭhānaṭṭhena. **Yācitakūpamā** tāvakālikaṭṭhena. **Rukkhaphalūpamā** sabbaṅgapaccaṅgapalibhañjanaṭṭhena. **Asisūnūpamā** adhikuṭṭanaṭṭhena. **Sattisūlūpamā** vinivijjhanaṭṭhena. **Sappasirūpamā**

1. Pariyādentīti pariyādiyanti (Sī), pariyādentīti pariyādayanti (Syā)

ဥဇ္ဇဂ္ဃတီတိ ပါဏိံ ပဟရိတ္ဝာ မဟာဟသိတံ ဟသတိ။ **ဥပ္ပဏ္ဍေတီ**တိ ဥပ္ပဏ္ဍနကထံ ကထေတိ။ **အဘိနိသီဒတီ**တိ အဘိဘဝိတ္ဝာ သန္တိကေ ဝါ ကောသနေ ဝါ နိသီဒတိ။ ဒုတိယပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ **အဝတ္ထရတီ**တိ အဝတ္ထရတိ။ **ဝိနိဝေဋေတ္ဝာ ဝိနိမောစေတ္ဝာ**တိ ဂဟိတဋ္ဌာနတော တံဿာ ဟတ္ထံ ဝိနိဗ္ဘေဋေတ္ဝာ စေဝ မောစေတ္ဝာ စ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။

၆-ဒုတိယယောဓာဇီဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၆။ ဆဋ္ဌေ **အသိစမ္မံ ဂဟေတ္ဝာ**တိ အသိဉ္စ စမ္မဉ္စ ဂဟေတ္ဝာ။ **ဓနုကလာပံ သန္နယှိတ္ဝာ**တိ ဓနုဉ္စ သရကလာပဉ္စ သန္နယှိတ္ဝာ။ **ဗျူဠှန္တိ** ယုဒ္ဓသန္နိဝေသဝေသေန ဋ္ဌိတံ။ **သင်္ဃံ** သြတရတီတိ မဟာယုဒ္ဓံ သြတရတိ။ **ဥဿဟတိ ဝါယမတီ**တိ ဥဿာဟဉ္စ ဝါယာမဉ္စ ကရောတိ။ **ဟနန္တီ**တိ ဃာတေန္တိ။ **ပရိယာပါဒေန္တီ**တိ ပရိယာပါဒယန္တိ[1]။ **ဥပလိက္ခန္တီ**တိ ဝိဇ္ဈန္တိ။ **အပနေန္တိ**တိ သကသေနံ ဂဟေတ္ဝာ ဂစ္ဆန္တိ။ **အပနေတ္ဝာ ဉာတကာနံ နေန္တီ**တိ သကသေနံ နေတ္ဝာ တတော ဉာတကာနံ သန္တိကံ နေန္တိ။ **နီယမာနော**တိ အတ္တနော ဂေဟံ ဝါ သေသဉာတိသန္တိကံ ဝါ နီယမာနော။ **ဥပဋ္ဌဟန္တိ ပရိစရန္တီ**တိ ပဟာရသောဓနဝဏကပ္ပနာဒီနိ ကရောန္တာ ဇဂ္ဂန္တိ ဂေါပယန္တိ။

အရက္ခိတေနေဝ ကာယေနာတိ အရက္ခိတေန ကာယဒ္ဝါရေန။ **အရက္ခိတာယ ဝါစာယာ**တိ အရက္ခိတေန ဝစီဒ္ဝါရေန။ **အရက္ခိတေန စိတ္တေနာ**တိ အရက္ခိတေန မနောဒ္ဝါရေန။ **အနုပဋ္ဌိတာယ သတိယာ**တိ သတိံ သုပဋ္ဌိတံ အကတ္ဝာ။ **အသံဝုတေဟိ ဣန္ဒြိယေဟီ**တိ မနစ္ဆဋ္ဌေဟိ ဣန္ဒြိယေဟိ အပိဟိတေဟိ အဂေါပိတေဟိ။ **ရာဂေါ စိတ္တံ အနုဒ္ဓံသေတီ**တိ ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော သမထဝိပဿနာစိတ္တံ မံသေတိ၊ ဒူရေ ခိပတိ။ **ရာဂပရိယုဋ္ဌိတောမှိ အာဝုသော ရာဂပရေတောကို အဟံ အာဝုသော ရာဂေန ရုတ္တော၊ ရာဂေန အနုဂတော**။

အဋ္ဌိကင်္ကလူပမာတိအာဒိသု **အဋ္ဌိကင်္ကလူပမာ** အပ္ပဿာဒဋ္ဌေန။ **မံသပေသူပမာ** ဗဟုသာဓာရဏဋ္ဌေန။ **တိဏုက္ကူပမာ** အနုဒဟနဋ္ဌေန။ **အင်္ဂါရကာသူပမာ** မဟာဘိတာပဋ္ဌေန။ **သုပိနကူပမာ** ဣတ္တရပစ္စုပဋ္ဌာနဋ္ဌေန။ **ယာစိတကူပမာ** တာဝကာလိကဋ္ဌေန။ **ရုက္ခဖလူပမာ** သဗ္ဗင်္ဂပစ္စင်္ဂပလိဘဉ္ဇနဋ္ဌေန။ **အသိသူနူပမာ** အဓိကုဋ္ဋနဋ္ဌေန။ **သတ္တိသူလူပမာ** ဝိနိဝိဇ္ဈနဋ္ဌေန။ **သပ္ပသိရူပမာ**

၁-ပရိယာဒေန္တီတိ ပရိယာဒိယန္တီ (သီ)၊ ပရိယာဒေန္တီတိ ပရိယာဒယန္တီ (သျာ)

sāsaṅkasappaṭibhayaṭṭhena. **Ussahissāmī**ti ussāhaṁ karissāmi. **Dhārayissāmī**ti samaṇabhāvaṁ dhārayissāmi. **Abhiramissāmī**ti abhiratiṁ uppādessāmi na ukkaṇṭhissāmi. Sesamettha uttānatthameva. Imasmiṁ sutte vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitanti.

7. Paṭhama-anāgatabhayasuttavaṇṇanā

77. Sattame **āraññakenā**ti araññavāsinā. **Appattassā**ti asampattassa jhānavipassanāmaggaphalappabhedassa visesassa pattiyā. Sesapadesupi eseva nayo. **So mamassa antarāyo**ti so mama jīvitantarāyo ca brahmacariyantarāyo ca, puthujjanakālakiriyaṁ karontassa saggantarāyo ca maggantarāyo ca bhaveyya. **Handā**ti vavassaggatthe[1] nipāto. **Vīriyaṁ ārabhāmī**ti duvidhampi vīriyaṁ karomi. **Satthakā**ti satthaṁ viya sandhibandhanacchedakavātā. **Vāḷehī**ti kakkhaḷehi. **Māṇavehī**ti corehi. **Katakammehi vā akatakammehi vā**ti ettha corikaṁ katvā nikkhantā katakammā nāma, corikaṁ kātuṁ gacchantā akatakammā nāma. Tattha katakammā kammassa nipphannattā sattānaṁ galalohitaṁ gahetvā devatānaṁ baliṁ karonti, akatakammā "evaṁ no kammaṁ nipphajjissatī"ti paṭhamataraṁ karonti. Idaṁ sandhāya **te maṁ jīvitā voropeyyun**ti vuttaṁ. **Vāḷā amanussā**ti kakkhaḷā duṭṭhā yakkhādayo amanussā.

8. Dutiya-anāgatabhayasuttavaṇṇanā

78. Aṭṭhame **purā maṁ so dhammo āgacchatī**ti yāva so dhammo maṁ na upagacchati, tāva ahaṁ puretarameva vīriyaṁ ārabhāmīti attho. **Khirodakībhūtā**ti khīrodakaṁ viya bhūtā ekībhāvaṁ upagatā. **Piyacakkhūhī**ti mettacakkhūhi.

9. Tatiya-anāgatabhayasuttavaṇṇanā

79. Navame **dhammasandosā vinayasandoso**ti dhammasandosena vinayasandoso hoti. Kathaṁ pana dhammasmiṁ dussante vinayo dussati nāma? Samathavipassanādhammesu gabbhaṁ aggaṇhantesu pañcavidho vinayo na

1. Vacanasāmatthe (Syā, Ka)

သာသင်္ကသပ္ပဋိဘယဋ္ဌေန။ **ဥဿဟိဿာမီ**တိ ဥဿာဟံ ကရိဿာမိ။ **ဓာရယိဿာမီ**တိ သမဏဘာဝံ ဓာရယိဿာမိ။ **အဘိရမိဿာမီ**တိ အဘိရတိံ ဥပ္ပါဒေဿာမိ န ဥက္ကဏ္ဌိဿာမိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ဋ္ဌမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတန္တိ။

၇-ပဌမအနာဂတဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၇။ သတ္တမေ **အာရညကေနာ**တိ အရညဝါသိနာ။ **အပ္ပတ္တဿာ**တိ အသမ္ပတ္တဿ ဈာနဝိပဿနာမဂ္ဂဖလပ္ပဘေဒဿ ဝိသေသဿ ပတ္တိယာ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **သော မမဿ အန္တရာယော**တိ သော မမ ဇီဝိတန္တရာယော စ ဗြဟ္မစရိယန္တရာယော စ, ပုထုဇ္ဇနကာလကိရိယံ ကရောန္တဿ သဂ္ဂန္တရာယော စ မဂ္ဂန္တရာယော စ ဘဝေယ္ယ။ **ဟန္ဒာ**တိ ဝဝဿဂ္ဂတ္ထော[1] နိပါတော။ **ဝီရိယံ အာရဘာမီ**တိ ဒုဝိဓမ္ပိ ဝီရိယံ ကရောမိ။ **သတ္ထကာ**တိ သတ္ထံ ဝိယ သန္ဓိဗန္ဓနစ္ဆေဒကဝါတာ။ **ဝါဠေဟီ**တိ ကက္ခဠေဟိ။ **မာဏဝေဟီ**တိ စောရေဟိ။ **ကတကမ္မေဟိ ဝါ အကတကမ္မေဟိ ဝါ**တိ ထ္ထေ စောရိကံ ကတ္ဝာ နိက္ခန္တာ ကတကမ္မာ နာမ၊ စောရိကံ ကာတုံ ဂစ္ဆန္တာ အကတကမ္မာ နာမ။ တတ္ထ ကတကမ္မာ ကမ္မဿ နိပ္ပန္နတ္တာ သတ္တာနံ ဂလလောဟိတံ ဂဟေတ္ဝာ ဒေဝတာနံ ဗလိံ ကရောန္တိ၊ အကတကမ္မာ "ဧဝံ နော ကမ္မံ နိပ္ဖဇ္ဇိဿတီ"တိ ပဌမတရံ ကရောန္တိ။ ဋီကာယံ သန္ဓာယ **တေ မံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယ္ယု**န္တိ ဝုတ္တံ။ **ဝါဠာ အမနုဿာ**တိ ကက္ခဠာ ဒုဋ္ဌာ ယက္ခာဒယော အမနုဿာ။

၈-ဒုတိယအနာဂတဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၈။ အဋ္ဌမေ **ပုရာ မံ သော ဓမ္မော အာဂစ္ဆတီ**တိ ယာဝ သော ဓမ္မော မံ န ဥပဂစ္ဆတိ၊ တာဝ အဟံ ပုရေတရမေဝ ဝီရိယံ အာရဘာမီတိ အတ္ထော။ **ခီရောဒကီဘူတာ**တိ ခီရောဒကံ ဝိယ ဘူတာ ကေဘာဝံ ဥပဂတာ။ **ပိယစက္ခူ**ဟီတိ မေတ္တစက္ခူဟိ။

၉-တတိယအနာဂတဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၉။ နဝမေ **ဓမ္မသန္ဒောသာ ဝိနယသန္ဒောသော**တိ ဓမ္မသန္ဒောသေန ဝိနယသန္ဒောသော ဟောတိ။ ကထံ ပန ဓမ္မသ္မိံ ဒုဿန္တေ ဝိနယော ဒုဿတီ နာမ? သမထဝိပဿနာဓမ္မေသု ဂဗ္ဘံ အဂ္ဂဏှန္တေသု ပဉ္စဝိဓော ဝိနယော န

1. ဝ-ဝစနသာမတ္ထေ (သျာ၊ က)

hoti, evaṁ dhamme dussante vinayo dussati. Dussīlassa pana saṁvaravinayo nāma na hoti, tasmiṁ asati samathavipassanā gabbhaṁ na gaṇhāti. Evaṁ vinayasandosenapi dhammasandoso veditabbo. **Abhidhammakathan**ti sīlādi-uttamadhammakathaṁ[1]. **Vedallakathan**ti vedapaṭisaṁyuttaṁ ñāṇamissakakathaṁ. **Kaṇhadhammaṁ okkamamānā**ti randhagavesitāya upārambhapariyesanavasena kāḷakadhammaṁ okkamamānā. Apica duṭṭhacittena puggalaṁ ghaṭṭentāpi taṁ kaṇhadhammaṁ attano dahantāpi lābhasakkāratthaṁ kathentāpi kaṇhadhammaṁ okkamantiyeva.

Gambhīrāti Pāḷigambhīrā. **Gambhīratthā**ti atthagambhīrā. **Lokuttarā**ti lokuttaradhammadīpakā. **Suññatāpaṭisaṁyuttā**ti khandhadhātu-āyatanapaccayākārapaṭisaṁyuttā. **Na aññā cittaṁ upaṭṭhapessantī**ti jānanatthāya cittaṁ na ṭhapessanti. **Uggahetabbaṁ pariyāpuṇitabban**ti uggahetabbe ca vaḷañjetabbe ca. **Kavitā**ti[2] silokādibandhanavasena kavīhi katā. **Kāveyyā**ti tasseva vevacanaṁ. **Bāhirakā**ti sāsanato bahiddhā ṭhitā. **Sāvakabhāsitā**ti bāhirasāvakehi bhāsitā. Sesamettha heṭṭhā vuttanayattā suviññeyyattā ca uttānatthameva.

10. Catuttha-anāgatabhayasuttavaṇṇanā

80. Dasame **kalyāṇakāmā**ti sundarakāmā. **Rasaggānī**ti uttamarasāni. **Saṁsaṭṭhā viharissantī**ti pañcavidhena saṁsaggena saṁsaṭṭhā viharissanti. **Sannidhikāraparibhogan**ti sannidhikatassa paribhogaṁ. **Oḷārikampi nimittan**ti ettha pathaviṁ khaṇantopi khaṇāhīti āṇāpentopi pathaviyaṁ oḷārikaṁ nimittaṁ karoti nāma. Tiṇakaṭṭhasākhāpalāsaṁ chindantopi chindāti āṇāpentopi haritagge oḷārikaṁ nimittaṁ karoti nāma. Ājīvatthāya paṇṇanivāpa-ādīni gāhāpente[3] phalāni ocinante vā ocināpente vā[4] vattabbameva natthi. Imesu catūsu suttesu Satthārā sāsane vuddhiparihāni kathitāti.

Yodhājīvavaggo tatiyo.

1. Uttamadhammakathaṁ (Sī)
2. Kavikatāti (sabbattha, Saṁ 1. 457 piṭṭhe ca) Ṭīkā pana oloketabbā.
3. Pana vāsi-ādīni gāhāpento (Sī), pana vāsi-ādīhi gāhāpento (Ka)
4. Ocinanto vā ocināpento vā (Sī, Ka)

ဟောတိ၊ ဧဝံ ဓမ္မေ ဒုဿန္တေ ဝိနယော ဒုဿတိ။ ဒုဿီလဿ ပန သံဝရ-ဝိနယော နာမ န ဟောတိ၊ တသ္မိံ အသတိ သမထဝိပဿနာ ဂဗ္ဘံ န ဂဏှာတိ။ ဧဝံ ဝိနယသန္ဒောသေနပိ ဓမ္မသန္ဒောသော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အဘိဓမ္မ-ကထန်** သီလာဒိဥတ္တမဓမ္မကထံ[1]။ **ဝေဒလ္လကထန်** ဝေဒပဋိသံယုတ္တံ ဉာဏ-မိဿကကထံ။ **ကဏှဓမ္မံ ဩက္ကမမာနာ**တိ ရန္ဓဂဝေသိတာယ ဥပါရမ္ဘပရိယေ-သနဝသေန ကာဠကဓမ္မံ ဩက္ကမမာနာ။ အပိစ ဒုဋ္ဌစိတ္တေန ပုဂ္ဂလံ ဃဋ္ဋေန္တာပိ တံ ကဏှဓမ္မံ အတ္တနော ဒဟန္တာပိ လာဘသက္ကာရတ္ထံ ကထေန္တာပိ ကဏှဓမ္မံ ဩက္ကမန္တိယေဝ။

ဂမ္ဘီရာတိ ပါဠိဂမ္ဘီရာ။ **ဂမ္ဘီရတ္ထာ**တိ အတ္ထဂမ္ဘီရာ။ **လောကုတ္တရာ**တိ လောကုတ္တရဓမ္မဒီပကာ။ **သုညတာပဋိသံယုတ္တာ**တိ ခန္ဓဓာတုအာယတနပစ္စယာ-ကာရပဋိသံယုတ္တာ။ **န အညာ စိတ္တံ ဥပဋ္ဌပေဿန္တီ**တိ ဇာနနတ္ထာယ စိတ္တံ န ဋ္ဌပေဿန္တိ။ **ဥဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ ပရိယာပုဏိတဗ္ဗန်** ဥဂ္ဂဟေတဗ္ဗေ စ ဝဠဉ္ဇေတဗ္ဗေ စ။ **ကဗိတာ**တိ[2] သိလောကာဒိဗန္ဓနဝသေန ကဝီဟိ ကတာ။ **ကာဝေယ္ယာ**တိ တသ္ဧဝ ဝေါစနံ။ **ဗာဟိရကာ**တိ သာသနတော ဗဟိဋ္ဌါ ဋိတာ။ **သာဝက-ဘာသိတာ**တိ ဗာဟိရသာဝကေဟိ ဘာသိတာ။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တ-နယတ္တာ သုဝိညေယ္ယတ္တာ စ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၁၀-စတုတ္ထအနာဂတဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၀။ ဒသမေ **ကလ္လာဏကာမာ**တိ သုန္ဒရကာမာ။ **ရသဂ္ဂါနီ**တိ ဥတ္တမ-ရသာနိ။ **သံသဋ္ဌာ ဝိဟရိဿန္တီ**တိ ပဉ္စဝိဓေန သံသဂ္ဂေန သံသဋ္ဌာ ဝိဟရိဿန္တိ။ **သန္နိဓိကာရပရိဘောဂန်** သန္နိဓိကတဿ ပရိဘောဂံ။ **ဩဠာရိကမ္ပိ နိမိတ္တန်** ထွေ ပထဝိံ ခဏန္တောပိ ခဏာဟီတိ အာဏာပေန္တောပိ ပထဝိယံ ဩဠာရိကံ နိမိတ္တံ ကရောတိ နာမ။ တိဏကဋ္ဌသာခါပလာသံ ဆိန္ဒန္တောပိ ဆိန္ဒာတိ အာဏာပေန္တောပိ ဟရိတဂ္ဂေ ဩဠာရိကံ နိမိတ္တံ ကရောတိ နာမ။ အာဇီဝတ္ထာယ ပဏ္ဏနိဝါပအာဒိနိ ဂါဟာပေန္တေ[3] ဖလာနိ ဩစိနန္တေ ဝါ ဩစိနာပေန္တေ ဝါ[4] ဝတ္တုမေဝ နတ္ထိ။ ဣမေသု စတူသု သုတ္တေသု သတ္ထာရာ သာသနေ ဝုဋ္ဌပရိဟာနိ ကထိတာတိ။

ယောဓာဇီဝဝဂ္ဂော တတိယော။

၁-ဥတ္တမဓမ္မကထံ (သီ) ၂-ကဝိကတာတိ (သဗ္ဗတ္ထ၊ သံ ၁-၄၅၇-ဝိဒ္ဓေ စ) ဋီကာ ပန ဩလောကေတဗ္ဗာ။
၃-ပန ဝါသိအာဒိနိ ဂါဟာပေန္တော (သီ)၊ ပန ဝါသိအာဒီဟိ ဂါဟာပေန္တော (က)
၄-ဩစိနန္တော ဝါ ဩစိနာပေန္တော ဝါ (သီ၊ က)

(9) 4. Theravagga

1. Rajanīyasuttavaṇṇanā

81. Catutthassa paṭhame **rajanīyesū**ti[1] rāgassa paccayesu ārammaṇesu. Sesesupi eseva nayo.

2. Vītarāgasuttavaṇṇanā

82. Dutiye **makkhī**ti guṇamakkhako. **Paḷāsī**ti yugaggāhalakkhaṇena paḷāsena samannāgato.

3. Kuhakasuttavaṇṇanā

83. Tatiye **kuhako**ti tīhi kuhanavatthūhi samannāgato. **Lapako**ti lābhasannissitāya lapanāya samannāgato. **Nemittiko**ti nimittakiriyakārako. **Nippesiko**ti nippesanakatāya[2] samannāgato. **Lābhena ca lābhaṁ nijigīsitā**ti lābhena lābhagavesako. Sukkapakkho vuttavipallāsavasena veditabbo. Catutthaṁ uttānameva.

5. Akkhamasuttavaṇṇanā

85. Pañcame **akkhamo hoti rūpānan**ti rūpārammaṇānaṁ anadhivāsako hoti, tadārammaṇehi rāgādīhi abhibhuyyati. Eseva nayo sabbattha.

6. Paṭisambhidāppattasuttavaṇṇanā

86. Chaṭṭhe **atthapaṭisambhidāppatto**ti pañcasu atthesu pabhedagataṁ ñāṇaṁ patto. **Dhammapaṭisambhidāppatto**ti catubbidhe dhamme pabhedagataṁ ñāṇaṁ patto. **Niruttipaṭisambhidāppatto**ti dhammaniruttīsu pabhedagataṁ ñāṇaṁ patto. **Paṭibhānapaṭisambhidāppatto**ti tesu tīsu ñāṇesu pabhedagataṁ ñāṇaṁ patto. So pana tāni tīṇi ñāṇāneva jānāti, na tesaṁ kiccaṁ karoti. **Uccāvacānī**ti mahantakhuddakāni. **Kiṁ karaṇīyānī**ti iti kattabbāni.

---

1. Rajanīyeti (Pāḷiyaṁ)
2. Nippesanakathāya (Sī, Syā)

(၉) ၄-ထေရဝဂ္ဂ

၁-ရဇနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၁။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **ရဇနီယေသူ**တိ[1] ရာဂဿ ပစ္စယေသု အာရမ္မ-ဏေသု။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။

၂-ဝီတရာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၂။ ဒုတိယေ **မက္ခီ**တိ ဂုဏမက္ခကော။ **ပဠာသီ**တိ ယုဂဂ္ဂါဟလက္ခဏေန ပဋိသေန သမန္နာဂတော။

၃-ကုဟကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၃။ တတိယေ **ကုဟကော**တိ တီဟိ ကုဟနဝတ္ထူဟိ သမန္နာဂတော။ **လပကော**တိ လာဘသန္နိဿိတာယ လပနာယ သမန္နာဂတော။ **နေမိတ္တိ-ကော**တိ နိမိတ္တကိရိယကာရကော။ **နိပ္ပေသိကော**တိ နိပ္ပေသနကတာယ[2] သမန္နာဂတော။ **လာဘေန စ လာဘံ နိဇိဂိသိတာ**တိ လာဘေန လာဘ-ဂဝေသကော။ သုဏ္ဍပင္ခော ဝုတ္ထဝိပ္ပလာသဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ စတုတ္ထံ ဥတ္တာနမေဝ။

၅-အက္ခမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၅။ ပဉ္စမေ **အက္ခမော ဟောတိ ရူပါန**န္တိ ရူပါရမ္မဏာနံ အနဓိဝါသကော ဟောတိ၊ တဒါရမ္မဏေဟိ ရာဂါဒီဟိ အဘိဘုယျတိ။ ဧသေဝ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

၆-ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၆။ ဆဋ္ဌေ **အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တော**တိ ပဉ္စသု အတ္ထေသု ပဘေဒ-ဂတံ ဉာဏံ ပတ္တော။ **ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တော**တိ စတုဗ္ဗိဓေ ဓမ္မေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ. ပတ္တော။ **နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တော**တိ ဓမ္မနိရုတ္တိသု ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ ပတ္တော။ **ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တော**တိ တေသု တီသု ဉာဏေသု ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ ပတ္တော။ သော ပန တာနိ တီဏိ ဉာဏာနေဝ ဇာနာတိ၊ န တေသံ ကိစ္စံ ကရောတိ။ **ဥစ္စာဝစာနီ**တိ မဟန္တခုဒ္ဒကာနိ။ **ကိံကရဏီယာနီ**တိ ဣတိ ကတ္တဗ္ဗာနိ။

၁-ရဇနီယေတိ (ပါဠိယံ)
၂-နိပ္ပေသနကထာယ (သီ၊ သျာ)

7. Sīlavantasuttavaṇṇanā

87. Sattamaṁ uttānatthameva. Sīlaṁ panettha khīṇāsavasīlameva, bāhusaccampi khīṇāsavabāhusaccameva, vācāpi khīṇāsavassa kalyāṇavācāva, jhānānipi kiriyajjhānāneva kathitānīti veditabbāni.

8. Therasuttavaṇṇanā

88. Aṭṭhame **thero**ti thirabhāvappatto. **Rattaññū**ti pabbajitadivasato paṭṭhāya atikkantānaṁ bahūnaṁ rattīnaṁ ñātā. **Ñāto**ti paññāto pākaṭo. **Yasassī**ti yasanissito. **Micchādiṭṭhiko**ti ayāthāvadiṭṭhiko. **Saddhammā vuṭṭhāpetvā**ti dasakusalakammapathadhammato vuṭṭhāpetvā. **Asaddhamme patiṭṭhāpetī**ti dasa-akusalakammapathesu patiṭṭhāpeti.

9. Paṭhamasekhasuttavaṇṇanā

89. Navame **sekhassā**ti sikkhakassa sakaraṇīyassa. **Parihānāyā**ti upariguṇehi[1] parihānatthāya. **Kammārāmatā**ti navakamme ramanakabhāvo. **Bhassārāmatā**ti ālāpasallāpe ramanakabhāvo. **Niddārāmatā**ti niddāyane ramanakabhāvo. **Saṅgaṇikārāmatā**ti gaṇasaṅgaṇikāya ramanakabhāvo. **Yathāvimuttaṁ cittaṁ na paccavekkhatī**ti yathā[2] yaṁ cittaṁ vimuttaṁ, ye ca dosā pahīnā, guṇā ca paṭiladdhā, te paccavekkhitvā upariguṇapaṭilābhāya vāyāmaṁ na karotīti attho. Iti imasmiṁ sutte sattannaṁ sekhānaṁ upariguṇehi parihānikāraṇañca vuddhikāraṇañca kathitaṁ. Yañca nāma sekhassa parihānakāraṇaṁ, taṁ puthujjanassa paṭhamameva hotīti.

10. Dutiyasekhasuttavaṇṇanā

90. Dasame **viyatto**ti byatto cheko. **Kiṁ karaṇīyesū**ti iti kattabbesu. **Cetosamathan**ti samādhikammaṭṭhānaṁ. **Ananulomikenā**ti sāsanassa ananucchavikena. **Atikālenā**ti atipātova. **Atidivā**ti divā vuccati majjhanhiko, taṁ atikkamitvā. **Ābhisallekhikā**ti abhiviya kilesasallekhikā. **Ceto vivaraṇasappāyā**ti cittavivaraṇasaṅkhātānaṁ samathavipassanānaṁ sappāyā. **Appicchakathā**ti appicchā

1. Upari-upariguṇehi (Ka) 2. Yathāssa (Sī)

၇-သီလဝန္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၇။ သတ္တမံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ သီလံ ပနေတ္ထ ခီဏာသဝသီလမေဝ၊ ဗာဟုသစ္စမ္ပိ ခီဏာသဝဗာဟုသစ္စမေဝ၊ ဝါစာပိ ခီဏာသဝဿ ကလ္လာဏ-ဝါစာဝ၊ ဗျာနာနိပိ ကိရိယဉ္ဈာနာနေဝ ကထိတာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၈-ထေရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၈။ အဋ္ဌမေ **ထေရော**တိ ထိရဘာဝပ္ပတ္တော။ **ရတ္တညူ**တိ ပဗ္ဗဇိတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ အတိက္ကန္တာနံ ဗဟူနံ ရတ္တီနံ ဉာတာ။ **ညာတော**တိ ပညာတော ပါကဋော။ **ယသဿီ**တိ ယသနိဿိတော။ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကော**တိ အယာထာဝ-ဒိဋ္ဌိကော။ **သဒ္ဓမ္မာ ဝုဋ္ဌာပေတ္ဝာ**တိ ဒသကုသလကမ္မပထမေ့တော ဝုဋ္ဌာပေတ္ဝာ။ **အသဒ္ဓမ္မေ ပတိဋ္ဌာပေတီ**တိ ဒသအကုသလကမ္မပထေသု ပတိဋ္ဌာပေတိ။

၉-ပဌမသေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၉။ နဝမေ **သေခဿာ**တိ သိက္ခကဿ သကရဏီယဿ။ **ပရိဟာနာယာ**တိ ဥပရိဂုဏေဟိ[1] ပရိဟာနတ္ထာယ။ **ကမ္မာရာမတာ**တိ နဝကမ္မေ ရမနကဘာဝေါ။ **ဘဿာရာမတာ**တိ အာလာပသလ္လာပေ ရမနကဘာဝေါ။ **နိဒ္ဒါရာမတာ**တိ နိဒ္ဒါယနေ ရမနကဘာဝေါ။ **သင်္ကိစ္စာရာမတာ**တိ ဂဏသင်္ကိစ္စကာယ ရမနက-ဘာဝေါ။ **ယထာဝိမုတ္တံ စိတ္တံ နပစ္စဝေက္ခတီ**တိ ယထာ[2] ယံ စိတ္တံ ဝိမုတ္တံ၊ ယေ စ ဒေါသာ ပဟီနာ, ဂုဏာ စ ပဋိလဒ္ဓါ၊ တေ ပစ္စဝေက္ခိတ္ဝာ ဥပရိဂုဏပဋိ-လာဘာယ ဝါယာမံ န ကရောတီတိ အတ္ထော။ ဋီကာယံ ဋမသ္မိံ သုတ္တေ သတ္တန္နံ သေခါနံ ဥပရိဂုဏေဟိ ပရိဟာနိကာရဏာဒ္ဓု ဝုဋ္ဌိကာရဏာဒ္ဓု ကထိတံ။ ယဒ္ဓု နာမ သေခဿ ပရိဟာနကာရဏံ၊ တံ ပုထုဇ္ဇနဿ ပဌမမေဝ ဟောတီတိ။

၁၀-ဒုတိယသေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၀။ ဒသမေ **ဝိယတ္တော**တိ ဗျတ္တော ဆေကော။ **ကိံကရဏီယေသူ**တိ ဋီကာယံ ကတ္တဗ္ဗေသု။ **စေတောသမထန္တိ** သမာဓိကမ္မဋ္ဌာနံ။ **အနနုလောမိကေနာ**တိ သာသနဿ အနနုဆ္ဆရိကေန။ **အတိကာလေနာ**တိ အတိပါတောဝ။ **အတိ-ဒိဝါ**တိ ဒိဝါ ဝုစ္စတိ မဇ္ဈန္ဟိကော၊ တံ အတိက္ကမိတ္ဝာ။ **အာဘိသလ္လေခိကာ**တိ အာဘိဝိယ ကိလေသသလ္လေခိကာ။ **စေတောဝိဝရဏသပ္ပါယာ**တိ စိတ္တဝိဝရဏ-သင်္ခါတာနံ သမထဝိပဿနာနံ သပ္ပါယာ။ **အပ္ပိစ္ဆကထာ**တိ အပ္ပိစ္ဆာ

၁-ဥပရိဥပရိဂုဏေဟိ (က) ၂-ယထာဿ (သီ)

hothāti kathanakathā. **Santuṭṭhikathā**ti catūhi paccayehi santuṭṭhā hothāti kathanakathā. **Pavivekakathā**ti tīhi vivekehi vivittā hothāti kathanakathā. **Asaṁsaggakathā**ti pañcavidhena saṁsaggena asaṁsaṭṭhā hothāti kathanakathā. **Vīriyārambhakathā**ti duvidhaṁ vīriyaṁ ārabhathāti kathanakathā. **Sīlakathā**dīsu sīlaṁ ārabbha kathā sīlakathā. Samādhiṁ ārabbha, paññaṁ ārabbha, pañcavidhaṁ vimuttiṁ ārabbha, ekūnavīsatipaccavekkhaṇasaṅkhātaṁ vimuttiñāṇadassanaṁ ārabbha kathā vimuttiñāṇadassanakathā. **Na nikāmalābhī**ti-ādīsu na icchiticchitalābhī dukkhalābhī na vipulalābhīti attho. Sesaṁ uttānatthamevāti.

Theravaggo catuttho.

---

(10) 5. Kakudhavagga

1-2. Sampadāsuttadvayavaṇṇanā

91-92. Pañcamassa paṭhame pañca sampadā missikā kathitā. Dutiye purimā catasso missikā, pañcamī lokikāva.

3. Byākaraṇasuttavaṇṇanā

93. Tatiye **aññābyākaraṇānī**ti[1] arahattabyākaraṇāni. **Mandattā**ti mandabhāvena aññāṇena. **Momūhattā**ti atimūḷhabhāvena. **Aññaṁ byākarotī**ti arahattaṁ pattosmīti katheti. **Icchāpakato**ti icchāya abhibhūto. **Adhimānenā**ti adhigatamānena. **Sammadevā**ti hetunā nayena kāraṇeneva.

4-5. Phāsuvihārasuttādivaṇṇanā

94-95. Catutthe **phāsuvihārā**ti sukhavihārā. Pañcame **akuppan**ti arahattaṁ.

---

1. Aññabyākaraṇānīti (Sī, Syā)

ဟောထာတိ ကထနကထာ။ **သန္တုဋ္ဌိကထာ**တိ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ သန္တုဋ္ဌာ ဟောထာတိ ကထနကထာ။ **ပဝိဝေကကထာ**တိ တီဟိ ဝိဝေကေဟိ ဝိဝိတ္တာ ဟောထာတိ ကထနကထာ။ **အသံသဂ္ဂကထာ**တိ ပဉ္စဝိဓေန သံသဂ္ဂေန အသံသဋ္ဌာ ဟောထာတိ ကထနကထာ။ **ဝီရိယာရမ္ဘကထာ**တိ ဒုဝိဓံ ဝီရိယံ အာရဘထာတိ ကထနကထာ။ **သီလကထာ**ဒီသု သီလံ အာရဗ္ဘ ကထာ သီလကထာ။ သမာဓိံ အာရဗ္ဘ၊ ပညံ အာရဗ္ဘ၊ ပဉ္စဝိဓံ ဝိမုတ္တိံ အာရဗ္ဘ၊ ဧကူနဝီသတိပစ္စဝေက္ခဏသင်္ခါတံ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနံ အာရဗ္ဘ ကထာ ဝိမုတ္တိ-ဉာဏဒဿနကထာ။ **နာ နိကာမလာဘီ**တိအာဒီသု နာ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတလာဘီ ဒုက္ခလာဘီ နာ ဝိပုလလာဘီတိ အတ္ထော။ သေသံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ထေရဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

---

(၁၀) ၅-ကကုဓဝဂ္ဂ

၁-၂-သမ္ပဒါသုတ္တဒ္ဝယဝဏ္ဏနာ

၉၁-၉၂။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ ပဉ္စ သမ္ပဒါ မိဿိကာ ကထိတာ။ ဒုတိယေ ပုရိမာ စတဿော မိဿိကာ၊ ပဉ္စမီ လောကိကာဝ။

၃-ဗျာကရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၃။ တတိယေ **အညာဗျာကရဏာနီ**တိ[၁] အရဟတ္တဗျာကရဏာနိ။ **မန္ဒတ္တာ**တိ မန္ဒဘာဝေန အညာဏေန။ **မောမူဟတ္တာ**တိ အတိမူဠှဘာဝေန။ **အညံ ဗျာကရောတီ**တိ အရဟတ္တံ ပတ္တောသ္မီတိ ကထေတိ။ **ဇုန္ဆာယကတော**တိ ဇုန္ဆာယ အဘိဘူတော။ **အဓိမာနေနာ**တိ အဓိဂတမာနေန။ **သမ္မဒေဝါ**တိ ဟေတုနာ နယေန ကာရဏေနေဝ။

၄-၅-ဖာသုဝိဟာရသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၉၄-၉၅။ စတုတ္ထေ **ဖာသုဝိဟာရာ**တိ သုခဝိဟာရာ။ ပဉ္စမေ **အကုပ္ပန်** အရဟတ္တံ။

၁-အညဗျာကရဏာနိတိ (သီ၊ သျာ)

6. Sutadharasuttavaṇṇanā

96. Chaṭṭhe **appaṭṭho**ti appasamārambho. **Appakicco**ti appakaraṇīyo. **Subharo**ti sukhena bharitabbo suposo. **Susantoso**ti tīhi santosehi suṭṭhu santoso. **Jīvitaparikkhāresū**ti jīvitasambhāresu. **Appāhāro**ti mandāhāro. **Anodarikattan**ti na odarikabhāvaṁ amahagghasabhāvaṁ anuyutto. **Appamiddho**ti na bahuniddo. sattamaṭṭhamāni uttānatthāni.

9. Sīhasuttavaṇṇanā

99. Navame **sakkaccaññeva deti**[1] **no asakkacca**nti anavaññāya avirajjhitvāva deti, no avaññāya virajjhitvā. **Mā me yoggapatho nassā**ti mayā katayoggapatho mayhaṁ mā nassatu, "eko sīho uṭṭhāya biḷāraṁ paharanto virajjhitvā paharī"ti evaṁ vattāro mā hontūti attho. **Annabhāranesādānan**ti ettha annaṁ vuccati yavabhattaṁ[2], taṁ bhāro etesanti annabhārā. Yācakānaṁ[3] etaṁ nāmaṁ. Nesādā vuccanti sākuṇikā. Iti sabbapacchimāya koṭiyā etesaṁ yācakanesādānampi sakkaccameva deseti.

10. Kakudhatherasuttavaṇṇanā

100. Dasame **attabhāvapaṭilābho**ti sarīrapaṭilābho. **Dve vā tīṇi vā Māgadhakāni gāmakkhettānī**ti ettha Māgadhikaṁ gāmakkhettaṁ atthi khuddakaṁ, atthi majjhimaṁ, atthi mahantaṁ. Khuddakaṁ gāmakkhettaṁ ito cattālīsaṁ usabhāni[4], ito cattālīsanti gāvutaṁ hoti, majjhimaṁ ito gāvutaṁ, ito gāvutanti aḍḍhayojanaṁ hoti, mahantaṁ ito diyaḍḍhagāvutaṁ, ito diyaḍḍhagāvutanti tigāvutaṁ hoti. Tesu khuddakena gāmakkhettena tīṇi, khuddakena ca majjhimena ca dve gāmakkhettāni tassa attabhāvo. Tigāvutaṁ hissa sarīraṁ. **Pariharissāmī**ti paṭijaggissāmi gopayissāmi. **Rakkhassetan**ti rakkhassu etaṁ. **Moghapuriso**ti tucchapuriso. **Nāssassā**ti

1. Sakkaccaññeva pahāraṁ deti (Syā)
2. Yavasaṁ (Sī)
3. Yāvasikānaṁ (Sī)
4. Usabhā (Sī, Syā)

၆-သုတဓရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၆။ ဆဋ္ဌေ **အပ္ပဋ္ဌော**တိ အပ္ပသမာရမ္ဘော။ **အပ္ပကိစ္စော**တိ အပ္ပ-ကရဏီယော။ **သုဘရော**တိ သုခေန ဘရိတဗ္ဗော သုပေါသော့။ **သုသန္တောသော**တိ တီဟိ သန္တောသေဟိ သုဋ္ဌု သန္တောသော။ **ဇီဝိတပရိက္ခာရေသူ**တိ ဇီဝိတသမ္ဘာရေသု။ **အပ္ပါဟာရော**တိ မန္ဒာဟာရော။ **အနောဒရိကတ္တ**န္တိ န သြဒရိကဘာဝံ အမဟဂ္ဃသဘာဝံ အနုယုတ္တော။ **အပ္ပမိဒ္ဓော**တိ န ဗဟုနိဒ္ဒေါ။ သတ္တမဋ္ဌမာနိ ဥတ္တာနတ္ထာနိ။

၉-သီဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၉။ နဝမေ **သက္ကစ္စညေဝ ဒေတီ**[1] **နော အသက္ကစ္စ**န္တိ အနဝညာယ အဝိရဇ္ဈိတွာဝ ဒေတိ၊ နော အဝညာယ ဝိရဇ္ဈိတွာ။ **မာ မေ ယောဂ္ဂပထော နံ'ဿာ**တိ မယာ ကတယောဂ္ဂပထော မယှံ မာ နဿတု၊ "ကော သီဟော ဥဋ္ဌာယ ဗိဠာရံ ပဟရန္တော ဝိရဇ္ဈိတွာ ပဟရီ"တိ ဧဝံ ဝတ္တာရော မာ ဟောန္တူ။တိ အတ္ထော။ **အန္နဘာရနေသာဒါန**န္တိ ထွေ အန်း ဝုစ္စတိ ယဝဘတ္တံ[2]၊ တံ ဘာရော ဧတသန္တိ အန္နဘာရာ။ ယာစကာနံ[3] တေံ နာမံ။ နေသာဒါ ဝုစ္စန္တိ သာကုဏိကာ။ ဇာတိ သဗ္ဗပစ္ဆိမာယ ကောဋိယာ တေသံ ယာစကနေသာဒါနဗ္ဘိ သက္ကစ္စမေဝ ဒေသေတိ။

၁၀-ကကုဓထေရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၀။ ဒသမေ **အတ္တဘာဝပဋိလာဘော**တိ သရီရပဋိလာဘော။ **ဒွေ ဝါ တီဏိ ဝါ မာဂဓကာနိ ဂါမက္ခေတ္တာနီ**တိ ထွေ မာဂဓိကံ ဂါမက္ခေတ္တံ အတ္ထိ ခုဒ္ဒကံ၊ အတ္ထိ မဇ္ဈိမံ၊ အတ္ထိ မဟန္တံ။ ခုဒ္ဒကံ ဂါမက္ခေတ္တံ ဇူတော စတ္တာလီသံ ဥသဘာနိ[4], ဇူတော စတ္တာလီသန္တိ ဂါဝုတံ ဟောတိ၊ မဇ္ဈိမံ ဇူတော ဂါဝုတံ, ဇူတော ဂါဝုတန္တိ အဓုယောဇနံ ဟောတိ၊ မဟန္တံ ဇူတော ဒိယဓုဂါဝုတံ, ဇူတော ဒိယဓုဂါဝုတန္တိ တိဂါဝုတံ ဟောတိ။ တေသု ခုဒ္ဒကေန ဂါမက္ခေတ္တေန တီဏိ, ခုဒ္ဒကေန စ မဇ္ဈိမေန စ ဒွေ ဂါမက္ခေတ္တာနိ တဿ အတ္တဘာဝေါ။ တိဂါဝုတံ ဟိဿ သရီရံ။ **ပရိဟရိဿာမီ**တိ ပဋိဇဂ္ဂိဿာမိ ဂောပယိဿာမိ။ **ရက္ခဿေတ**န္တိ ရက္ခဿု တေံ။ **မောဃပုရိသော**တိ တုစ္ဆပုရိသော။ **နာဿဿာ**တိ

1. သက္ကစ္စညေဝ ပဟာရံ ဒေတိ (သျာ)
2. ယာဝသကာနံ (သီ)
3. ယာဝသိကာနံ (သီ)
4. ဥသဘာ (သီ၊ သျာ)

na etassa bhaveyya. **Samudācareyyāmā**ti katheyyāma. **Sammannatī**ti sammānaṁ karoti. **Yaṁ tumo karissati tumova tena paññāyissatī**ti yaṁ esa karissati, esova tena kammena pākaṭo bhavissati. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Kakudhavaggo pañcamo.

Dutiyapaṇṇāsako niṭṭhito.

န တေသ ဘဝေယျ။ **သမုဒါစရေယျာမာ**တိ ကထေယျာမ။ **သမ္မန္နတီ**တိ သမ္မာနံ ကရောတိ။ **ယံ တုမော ကရိဿတိ တုမောဝ တေန ပညာယိဿတီ**တိ ယံ သေ ကရိဿတိ၊ သောဝ တေန ကမ္မေန ပါကဋော ဘဝိဿတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ကကုဓဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

ဒုတိယပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

3. Tatiyapaṇṇāsaka

(11) 1. Phāsuvihāravagga

1. Sārajjasuttavaṇṇanā

101. Tatiyassa paṭhame **vesārajjakaraṇā**ti visāradabhāvāvahā[1]. **Sārajjaṁ hotī**ti domanassaṁ hoti.

2. Ussaṅkitasuttavaṇṇanā

102. Dutiye **ussaṅkitaparisaṅkito**ti ussaṅkito ca parisaṅkito ca. **Api akuppadhammopī**ti api akuppadhammo khīṇāsavo samānopi parehi pāpabhikkhūhi ussaṅkitaparisaṅkito hotīti attho. **Vesiyāgocaro**ti[2] ādīsu vesiyā vuccanti rūpūpajīviniyo, tā gocaro assāti vesiyāgocaro, tāsaṁ gehaṁ abhiṇhagamanoti attho. Sesapadesupi eseva nayo. Tattha pana **vidhavā**ti matapatikā. **Thullakumārikā**ti mahallikakumārikāyo.

3. Mahācorasuttavaṇṇanā

103. Tatiye **ito bhogena paṭisantharissāmī**ti ito mama sāpateyyato bhogaṁ gahetvā tena paṭisanthāraṁ karissāmi, tassa ca mama ca antaraṁ pidahissāmīti attho. **Gahaṇānī**ti parasantakānaṁ bhaṇḍānaṁ gahaṇāni. **Guyhamantā**ti guhitabbamantā. **Antaggāhikāyā**ti sassataṁ vā ucchedaṁ vā gahetvā ṭhitāya. Sesamettha uttānatthameva. Catutthe sabbaṁ heṭṭhā vuttanayameva.

5. Phāsuvihārasuttavaṇṇanā

105. Pañcame **mettaṁ kāyakammanti** mettacittena pavattitaṁ kāyakammaṁ. **Āvi ceva raho cā**ti sammukhe ceva parammukhe ca. Itaresupi eseva nayo. **Yāni tāni sīlānī**ti-ādi catupārisuddhisīlavasena vuttaṁ.

---

1. Ñāṇasomanassakaraṇā visāradabhāvāvahā (Sī)
2. Vesiyagocaroti (Sī, Syā)

၃-တတိယပဏ္ဏာသက

(၁၁) ၁-ဖာသုဝိဟာရဝဂ္ဂ

၁-သာရဇ္ဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၁။ တတိယဿ ပဌမေ **ဝေသာရဇ္ဇကရဏာ**တိ ဝိသာရဒဘာဝါဝဟာ[1]။ **သာရဇ္ဇံ ဟောတီ**တိ ဒေါမနဿံ ဟောတိ။

၂-ဥဿင်္ကိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၂။ ဒုတိယေ **ဥဿင်္ကိတပရိသင်္ကိတော**တိ ဥဿင်္ကိတော စ ပရိသင်္ကိတော စ။ **အပိ အကုပ္ပဓမ္မော**တိ အပိ အကုပ္ပဓမ္မော ခီဏာသဝေါ သမာနောပိ ပရေဟိ ပါပဘိက္ခူဟိ ဥဿင်္ကိတပရိသင်္ကိတော ဟောတီတိ အတ္ထော။ **ဝေသိယာဂေါစရော**တိ[2] အာဒီသု ဝေသိယာ ဝုစ္စန္တိ ရူပူပဇီဝိနိယော၊ တာ ဂေါစရော အဿာတိ ဝေသိယာဂေါစရော၊ တာသံ ဂေဟံ အဘိက္ခဏမနောတိ အတ္ထော။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ ပန **ဓဝေါ**တိ မတပတိကာ။ **ထုလ္လကုမာရိကာ**တိ မဟလ္လိကကုမာရိကာယော။

၃-မဟာစောရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၃။ တတိယေ **ဣတော ဘောဂေန ပဋိသန္ထာရိဿာမီ**တိ ဣတော မမ သာပတေယျတော ဘောဂံ ဂဟေတ္ဝာ တေန ပဋိသန္ထာရံ ကရိဿာမိ၊ တဿ စ မမ စ အန္တရံ ပိဒဟိဿာမီတိ အတ္ထော။ **ဂဟဏာနီ**တိ ပရသန္တကာနံ ဘဏ္ဍာနံ ဂဟဏာနိ။ **ဂုယှမန္တာ**တိ ဂုဟိတဗ္ဗမန္တာ။ **အန္တဂ္ဂါဟိကာယာ**တိ သဿတံ ဝါ ဥစ္ဆေဒံ ဝါ ဂဟေတ္ဝာ ဋ္ဌိတာယ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ စတုတ္ထေ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။

၅-ဖာသုဝိဟာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၅။ ပဉ္စမေ **မေတ္တံ ကာယကမ္မန္တိ** မေတ္တစိတ္တေန ပဝတ္တိတံ ကာယကမ္မံ။ **အာဝိ စေဝ ရဟော စာ**တိ သမ္မုခေ စေဝ ပရမ္မုခေ စ။ ဣတရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ယာနိ တာနိ သီလာနီ**တိအာဒိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလဝသေန ဝုတ္တံ။

၁-ဣဒ်ာအာသောမနဿကရဏာ ဝိသာရဒဘာဝါဝဟာ (သီ) ၂-ဝေသိယဂေါစရောတိ (သီ၊ သျာ)

samādhisaṁvattanikānīti maggasamādhiphalasamādhinibbattakāni. **Sīlasāmaññagato**ti samānasīlataṁ gato, ekasadisasīlo hutvāti attho. **Takkarassā**ti yo naṁ karoti, tassa. Iti imasmiṁ sutte sīlaṁ missakaṁ[1] kathitaṁ, diṭṭhi vipassanāsammādiṭṭhīti.

6. Ānandasuttavaṇṇanā

106. Chaṭṭhe **no ca paraṁ adhisīle sampavattā hotī**ti paraṁ sīlabhāvena na garahati na upavadati. **Attānupekkhī**ti attanova katākataṁ jānanavasena attānaṁ anupekkhitā. **No parānupekkhī**ti parassa katākatesu abyāvaṭo. **Apaññāto**ti apākaṭo appapuñño. **Apaññātakenā**ti apaññātabhāvena apākaṭatāya mandapuññatāya. **No paritassatī**ti paritāsaṁ nāpajjati. Iti imasmiṁ sutte khīṇāsavova kathito.

7-8. Sīlasuttādivaṇṇanā

107-108. Sattame sīlasamādhipaññā missikā kathitā, vimutti arahattaphalaṁ, vimuttiñāṇadassanaṁ paccavekkhaṇañāṇaṁ lokiyameva. Aṭṭhamepi eseva nayo. Paccavekkhaṇañāṇaṁ panettha asekhassa pavattattā asekhanti vuttaṁ.

9-10. Cātuddisasuttādivaṇṇanā

109-110. Navame **cātuddiso**ti catūsu disāsu appaṭihatacāro. Imasmimpi sutte khīṇāsavova kathito. Dasame **alan**ti yutto. Idhāpi khīṇāsavova kathito.

Phāsuvihāravaggo paṭhamo.

---

(12) 2. Andhakavindavagga

1. Kulūpakasuttavaṇṇanā

111. Dutiyassa paṭhame **asanthavavissāsī**ti attanā saddhiṁ santhavaṁ akarontesu vissāsaṁ anāpajjantesuyeva vissāsaṁ karoti.

1. Sīlasāmaññakaṁ (Syā)

သမာဓိသံဝတ္တနိကာနီတိ မဂ္ဂသမာဓိဖလသမာဓိနိဗ္ဗတ္တကာနိ။ **သီလသာမည-ဂတော**တိ သမာနသီလတံ ဂတော၊ ကေသဒိသသီလော ဟုတ္ဝာတိ အတ္ထော။ **တက္ကရဿာ**တိ ယော နံ ကရောတိ၊ တဿ။ ဋ္ဌတိ ဋ္ဌမသ္မိံ သုတ္တေ သီလံ မိဿကံ[1] ကထိတံ၊ ဒိဋ္ဌိ ဝိပဿနာသမ္မာဒိဋ္ဌိတိ။

၆-အာနန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၆။ ဆဋ္ဌေ **နော စ ပရံ အဓိသီလေ သမ္ပဝတ္တာ ဟောတီ**တိ ပရံ သီလဘာဝေန န ဂရဟတိ န ဥပဝဒတိ။ **အတ္တာနုပေက္ခီ**တိ အတ္တနော၁ ကတာကတံ ဇာနနဝသေန အတ္တာနံ အနုပေက္ခိတာ။ **နော ပရာနုပေက္ခီ**တိ ပရဿ ကတာကတေသု အဗျာဝဋော။ **အပညာတော**တိ အပါကဋော အပ္ပပုညော။ **အပညာတကေနာ**တိ အပညာတဘာဝေန အပါကဋတာယ မန္ဒပုညတာယ။ **နော ပရိတဿတီ**တိ ပရိတာသံ နာပဇ္ဇတိ။ ဋ္ဌတိ ဋ္ဌမသ္မိံ သုတ္တေ ဒိဏ္ဏာသဝေါ ကထိတော။

၇-၈-သီလသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၀၇-၁၀၈။ သတ္တမေ သီလသမာဓိပညာ မိဿိကာ ကထိတာ၊ ဝိမုတ္တိ အရဟတ္တဖလံ၊ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနံ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ လောကိယမေဝ။ အဋ္ဌမေပိ ဧသေဝ နယော။ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ ပနေတ္ထ အသေခသ ပဝတ္တတ္တာ အသေခန္တိ ဝုတ္တံ။

၉-၁၀-စာတုဒ္ဒိသသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၀၉-၁၁၀။ နဝမေ **စာတုဒ္ဒိသော**တိ စတူသု ဒိသာသု အပ္ပဋိဟတစာရော။ ဋ္ဌမသ္မိံ သုတ္တေ ဒိဏ္ဏာသဝေါ ကထိတော။ ဒသမေ **အလန္တိ** ယုတ္တော။ ဋ္ဌဓာပိ ဒိဏ္ဏာသဝေါ ကထိတော။

ဖာသုဝိဟာရဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

---

(၁၂) ၂-အန္ဓကဝိန္ဒဝဂ္ဂ

၁-ကုလူပကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၁။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **အသန္ဆဝိဿာသီ**တိ အတ္တနာ သဒ္ဓိံ သန္ထဝံ အကရောန္တေသု ဝိဿာသံ အနာပဇ္ဇန္တေသုယေဝ ဝိဿာသံ ကရောတိ။

၁-သီလသာမညကံ (သျာ)

anissaravikappīti anissarova samāno “imaṁ detha, imaṁ gaṇhathā”ti issaro viya vikappeti. **Vissaṭṭhupasevī**ti vissaṭṭhāni[1] bhinnakulāni ghaṭanatthāya upasevati. **Upakaṇṇakajappī**ti kaṇṇamūle mantaṁ gaṇhāti. Sukkapakkho vuttavipariyāyena veditabbo.

2. Pacchāsamaṇasuttavaṇṇanā

112. Dutiye **na pattapariyāpannaṁ gaṇhātī**ti upajjhāye nivattitvā ṭhite attano tucchapattaṁ datvā tassa pattaṁ na gaṇhāti, tato vā dīyamānaṁ na gaṇhāti. **Na nivāretī**ti idaṁ vacanaṁ āpattivītikkamavacanaṁ nāmāti na jānāti, ñatvā vāpi “bhante evarūpaṁ nāma vattuṁ na vaṭṭatī”ti na nivāreti. **Kathaṁ opātetī**ti tassa kathaṁ bhinditvā attano kathaṁ paveseti. **Jaḷo**ti jaḍo[2]. **Eḷamūgo**ti paggharitakheḷamukho. Tatiyaṁ uttānameva.

4. Andhakavindasuttavaṇṇanā

114. Catutthe **sīlavā hothā**ti sīlavantā hotha. **Ārakkhasatino**ti dvārarakkhikāya satiyā samannāgatā. **Nippakkasatino**ti dvārarakkhakeneva ñāṇena samannāgatassatino. **Satārakkhena cetasā samannāgatā**ti satārakkhena cittena samannāgatā. **Appabhassā**ti appakathā. **Sammādiṭṭhikā**ti kammassakatajjhānavipassanāmaggaphalavasena pañcavidhāya sammādiṭṭhiyā samannāgatā. Apica paccavekkhaṇañāṇampi sammādiṭṭhiyevāti veditabbā.

5. Maccharinīsuttavaṇṇanā

115. Pañcame **āvāsamaccharinī**ti āvāsaṁ maccharāyati, tattha aññesaṁ vāsaṁ na sahati. **Kulamaccharinī**ti upaṭṭhākakulaṁ maccharāyati, aññesaṁ tattha upasaṅkamanaṁ na sahati. **Lābhamaccharinī**ti lābhaṁ maccharāyati, aññesaṁ taṁ uppajjantaṁ na sahati. **Vaṇṇamaccharinī**ti guṇaṁ maccharāyati, aññesaṁ guṇakathaṁ na sahati. **Dhammamaccharinī**ti pariyattidhammaṁ maccharāyati, aññesaṁ dātuṁ na icchati.

---

1. Viyatthūpasevīti viyatthāni (Sī), byatthūpasevīti viyatthāni (Syā)
2. Jaḷoti jaḷo (Sī), eḷoti jaḷo (Ka)

အနိဿရဝိကပ္ပီတိ အနိဿရောဝ သမာနော “ဣမံ ဒေထ၊ ဣမံ ဂဏှထာ”တိ ဣဿရော ဝိယ ဝိကပ္ပေတိ။ **ဝိဿဋ္ဌုပသေဝီ**တိ ဝိဿဋ္ဌာနိ[1] ဘိန္နကုလာနိ ဃဋနတ္ထာယ ဥပသေဝတိ။ **ဥပကဏ္ဏကဇပ္ပီ**တိ ကဏ္ဏမူလေ မန္တံ ဂဏှာတိ။ သုက္ကပက္ခော ဝုတ္တဝိပရိယာယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

၂-ပစ္ဆာသမဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၂။ ဒုတိယေ **နာ ပတ္တပရိယာပန္နံ ဂဏှာတီ**တိ ဥပဇ္ဈာယေ နိဝတ္တိတ္ဝာ ဋ္ဌိတေ အတ္တနော တုစ္ဆပတ္တံ ဒတ္ဝာ တဿ ပတ္တံ နာ ဂဏှာတိ၊ တတော ဝါ ဒီယမာနံ နာ ဂဏှာတိ။ **နာ နိဝါရေတီ**တိ ဣဒံ ဝစနံ အာပတ္တိဝီတိက္ကမဝစနံ နာမာတိ နာ ဇာနာတိ၊ ဥတ္တာ ဝါပိ “ဘန္တေ ဧဝရူပံ နာမ ဝတ္တုံ န ဝဋ္ဋတီ”တိ နာ နိဝါရေတိ။ **ကထံ ဩပါတေတီ**တိ တဿ ကထံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ အတ္တနော ကထံ ပဝေသေတိ။ **ဇဋ္ဌော**တိ ဇဠော၂။ **ဧဠမူဂေါ**တိ ပဂ္ဃရိတခေဠမုခေါ။ တတိယံ ဥတ္တာနမေဝ။

၄-အန္ဓကဝိန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၄။ စတုတ္ထေ **သီလဝါ ဟောထာ**တိ သီလဝန္တာ ဟောထ။ **အာရက္ခ-သတိနော**တိ ဒ္ဝါရရက္ခိကာယ သတိယာ သမန္နာဂတာ။ **နိပ္ပက္ကသတိနော**တိ ဒ္ဝါရရက္ခကေနေဝ ဉာဏေန သမန္နာဂတသတိနော။ **သတာရက္ခေန စေတသာ သမန္နာဂတာ**တိ သတာရက္ခေန စိတ္တေန သမန္နာဂတာ။ **အပ္ပဘဿာ**တိ အပ္ပကထာ။ **သမ္မာဒိဋ္ဌိကာ**တိ ကမ္မဿကတဉာနဝိပဿနာမဂ္ဂဖလဝသေန ပဉ္စဝိဓာယ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာဂတာ။ အပိစ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏမ္ပိ သမ္မာဒိဋ္ဌိ-ယေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၅-မစ္ဆရိနီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၅။ ပဉ္စမေ **အာဝါသမစ္ဆရိနီ**တိ အာဝါသံ မစ္ဆရာယတိ၊ တတ္ထ အညေသံ ဝါသံ နာ သဟတိ။ **ကုလမစ္ဆရိနီ**တိ ဥပဋ္ဌာကကုလံ မစ္ဆရာယတိ၊ အညေသံ တတ္ထ ဥပသင်္ကမနံ နာ သဟတိ။ **လာဘမစ္ဆရိနီ**တိ လာဘံ မစ္ဆရာ-ယတိ၊ အညေသံ တံ ဥပ္ပဇ္ဇန္တံ နာ သဟတိ။ **ဝဏ္ဏမစ္ဆရိနီ**တိ ဂုဏံ မစ္ဆရာယတိ၊ အညေသံ ဂုဏကထံ နာ သဟတိ။ **ဓမ္မမစ္ဆရိနီ**တိ ပရိယတ္တိဓမ္မံ မစ္ဆရာယတိ၊ အညေသံ ဒါတုံ နာ ဣစ္ဆတိ။

၁-ဝိယတ္ထူပသေဝီတိ ဝိယတ္ထာနိ (သီ)၊ ဗျတ္ထူပသေဝီတိ ဝိယတ္ထာနိ (သျာ)
၂-ဇဋ္ဌောတိ၊ ဇဋ္ဌော (သီ)၊ ဧဋ္ဌောတိ ဇဋ္ဌော (က)

6-7. Vaṇṇanāsuttādivaṇṇanā

116-117. Chaṭṭhe **saddhādeyyaṁ vinipātetī**ti parehi saddhāya dinnapiṇḍapātato aggaṁ aggahetvā parassa deti. Sattame **issukinī**ti issāya samannāgatā. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Andhakavindavaggo dutiyo.

---

(13) 3. Gilānavagga

4. Dutiya-upaṭṭhākasuttavaṇṇanā

124. Tatiyassa catutthe **nappaṭibalo**ti kāyabalena ca ñāṇabalena ca asamannāgato. **Āmisantaro**ti āmisahetuko cīvarādīni paccāsīsamāno.

5-6. Anāyussāsuttadvayavaṇṇanā

125-126. Pañcame **anāyussā**ti āyupacchedanā na āyuvaḍḍhanā. Chaṭṭhepi eseva nayo.

7. Vapakāsasuttavaṇṇanā

127. Sattame **nālaṁ saṁghamhā vapakāsitun**ti saṁghato nikkhamitvā ekako vasituṁ na yutto. Kāmañcesa saṁghamajjhepi vasituṁ ayuttova asaṁghasobhanatāya[1], ovādānusāsanippaṭibaddhattā pana nippariyāyeneva saṁghamhā vapakāsituṁ na yutto. **Alaṁ saṁghamhā vapakāsitun**ti cātuddisattā saṁghamhā nikkhamma ekako vasituṁ yutto, saṁghasobhanatāya pana saṁghepi vasituṁ yuttoyeva. Aṭṭhamaṁ uttānatthameva.

9. Parikuppasuttavaṇṇanā

129. Navame **āpāyikā**ti apāyagāmino. **Nerayikā**ti nirayagāmino. **Parikuppā**ti parikuppanasabhāvā purāṇavaṇasadisā. **Atekicchā**ti akattabbaparikammā. Dasamaṁ uttānatthamevāti.

Gilānavaggo tatiyo.

---

1. Asaṁghasobhanattā (Sī)

၆-၇-ဝဏ္ဏနာသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၁၆-၁၁၇။ ဆဋ္ဌေ **သဒ္ဓါဒေယ္ယံ ဝိနိပါတေတီ**တိ ပရေဟိ သဒ္ဓါယ ဒိန္နပိဏ္ဍပါတတော အဂ္ဂံ အဂ္ဂဟေတ္ဝာ ပရဿ ဒေတိ။ သတ္တမေ **ဣဿုကိနီ**တိ ဣဿာယ သမန္နာဂတာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အန္ဓကဝိန္ဒဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

---

(၁၃) ၃-ဂိလာနဝဂ္ဂ

၄-ဒုတိယဥပဋ္ဌာကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၄။ တတိယဿ စတုတ္ထေ **နပ္ပဋိဗလော**တိ ကာယဗလေန စ ဉာဏဗလေန စ အသမန္နာဂတော။ **အာမိသန္တရော**တိ အာမိသဟေတုကော စီဝရာဒိနိ ပစ္စာသီသမာနော။

၅-၆-အနာယုဿာသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၁၂၅-၁၂၆။ ပဉ္စမေ **အနာယုဿာ**တိ အာယုပ္ပစ္ဆေဒနာ န အာယုဝုဏာ။ ဆဋ္ဌေပိ ဧသေဝ နယော။

၇-ဝပကာသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၇။ သတ္တမေ **နာလံ သံဃမှာ ဝပကာသိတုန္တိ** သံဃတော နိက္ခမိတ္ဝာ ကေကော ဝသိတုံ န ယုတ္တော။ ကာမဉ္စေသ သံဃမဇ္ဈေပိ ဝသိတုံ အယုတ္တောဝ အသံဃသောဘနတာယ[1]၊ ဩဝါဒါနုသာသနိပဋိဗဒ္ဓတ္တာ ပန နိပ္ပရိယာယေနေဝ သံဃမှာ ဝပကာသိတုံ န ယုတ္တော။ **အလံ သံဃမှာ ဝပကာသိတုန္တိ** စာတုဒ္ဒိသတ္တာ သံဃမှာ နိက္ခမ္မ ကေကော ဝသိတုံ ယုတ္တော၊ သံဃသောဘနတာယ ပန သံဃေပိ ဝသိတုံ ယုတ္တောယေဝ။ အဋ္ဌမံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၉-ပရိကုပ္ပသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၉။ နဝမေ **အာပါယိကာ**တိ အပါယဂါမိနော။ **နေရယိကာ**တိ နိရယဂါမိနော။ **ပရိကုပ္ပါ**တိ ပရိကုပ္ပနသဘာဝါ ပုရာဏဝဏ္ဏသဒိသာ။ **အတေကိစ္ဆာ**တိ အကတ္တဗ္ဗပရိကမ္မာ။ ဒသမံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဂိလာနဝဂ္ဂေါ တတိယော။

၁-အသံဃသောဘနတ္တာ (သီ)

(14) 4. Rājavagga

1. Paṭhamacakkānuvattanasuttavaṇṇanā

131. Catutthassa paṭhame **dhammenā**ti dasakusaladhammena. **Cakkan**ti āṇācakkaṁ. **Atthaññū**ti rajjattthaṁ[1] jānāti. **Dhammaññū**ti paveṇidhammaṁ jānāti. **Mattaññū**ti daṇḍe vā balamhi vā pamāṇaṁ jānāti. **Kālaññū**ti rajjasukhānubhavanakālaṁ vinicchayakaraṇakālaṁ janapadacārikākālañca jānāti. **Parisaññū**ti ayaṁ parisā khattiyaparisā, ayaṁ brāhmaṇavessasuddasamaṇaparisāti jānāti.

Tathāgatavāre **atthaññū**ti pañca atthe jānāti. **Dhammaññū**ti cattāro dhamme jānāti. **Mattaññū**ti catūsu paccayesu paṭiggahaṇaparibhogamattaṁ jānāti. **Kālaññū**ti ayaṁ kālo paṭisallīnassa, ayaṁ samāpattiyā, ayaṁ dhammadesanāya, ayaṁ janapadacārikāyāti evaṁ kālaṁ jānāti. **Parisaññū**ti ayaṁ parisā khattiyaparisā -pa- ayaṁ samaṇaparisāti jānāti. **Anuttaran**ti navahi lokuttaradhammehi anuttaraṁ. **Dhammacakkan**ti setthacakkaṁ.

2. Dutiyacakkānuvattanasuttavaṇṇanā

132. Dutiye **pitarā pavattitaṁ cakkan**ti cakkavattimhi pabbajite vā kālakate vā cakkaratanaṁ sattāhamattaṁ ṭhatvā antaradhāyati, kathamesa taṁ anuppavatteti nāma? Pitu paveṇiyaṁ ṭhatvā cakkavattivattaṁ pūretvā cakkavattirajjaṁ kārentopi pitarā pavattitameva anuppavatteti nāma.

3. Dhammarājāsuttavaṇṇanā

133. Tatiyaṁ Tikanipāte vuttanayameva. Sevitabbāsevitabbe panettha pacchimapadadvayameva viseso. Tattha sammā-ājīvo sevitabbo, micchā-ājīvo na sevitabbo. Sappāyo gāmanigamo sevitabbo, asappāyo na sevitabbo.

---

1. Hetuṁ (Sī), rañjituṁ (Ṭīkāyaṁ)

(၁၄) ၄-ရာဇဝဂ္ဂ

၁-ပဌမစက္ကာနုဝတ္တနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၁။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **ဓမ္မေနာ**တိ ဒသကုသလဓမ္မေန။ **စက္ကန်** အာဏာစက္ကံ။ **အတ္ထညာ**တိ ရဇ္ဇတ္ထံ[၁] ဇာနာတိ။ **ဓမ္မညာ**တိ ပဝေဏိဓမ္မံ ဇာနာတိ။ **မတ္တညာ**တိ ဒဏ္ဍေ ဝါ ဗလမှိ ဝါ ပမာဏံ ဇာနာတိ။ **ကာလညာ**တိ ရဇ္ဇသုခါ-နုဘဝနကာလံ ဝိနိစ္ဆယကရဏကာလံ ဇနပဒစာရိကာကာလဉ္စ ဇာနာတိ။ **ပရိသညာ**တိ အယံ ပရိသာ ခတ္တိယပရိသာ၊ အယံ ဗြာဟ္မဏဝေဿ-သုဒ္ဒသမဏပရိသာတိ ဇာနာတိ။

တထာဂတဝါရေ **အတ္ထညာ**တိ ပဉ္စ အတ္ထေ ဇာနာတိ။ **ဓမ္မညာ**တိ စတ္တာရော ဓမ္မေ ဇာနာတိ။ **မတ္တညာ**တိ စတူသု ပစ္စယေသု ပဋိဂ္ဂဟဏပရိဘောဂမတ္တံ ဇာနာတိ။ **ကာလညာ**တိ အယံ ကာလော ပဋိသလ္လီနဿ၊ အယံ သမာပတ္တိယာ၊ အယံ ဓမ္မဒေသနာယ၊ အယံ ဇနပဒစာရိကာယာတိ ဧဝံ ကာလံ ဇာနာတိ။ **ပရိသညာ**တိ အယံ ပရိသာ ခတ္တိယပရိသာ။ပ။ အယံ သမဏပရိသာတိ ဇာနာတိ။ **အနုတ္တရန်** နဝဟိ လောကုတ္တရဓမ္မေဟိ အနုတ္တရံ။ **ဓမ္မစက္ကန်** သေဋ္ဌစက္ကံ။

၂-ဒုတိယစက္ကာနုဝတ္တနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၂။ ဒုတိယေ **ပိတရာ ပဝတ္တိတံ စက္ကန်** စက္ကဝတ္တိမှိ ပဗ္ဗဇိတေ ဝါ ကာလကတေ ဝါ စက္ကရတနံ သတ္တာဟမတ္တံ ဋ္ဌတွာ အန္တရဓာယတိ၊ ကထမေသ တံ အနုပ္ပဝတ္တေတိ နာမ? ပိတု ပဝေဏိယံ ဋ္ဌတွာ စက္ကဝတ္တိဝတ္တံ ပူရေတွာ စက္ကဝတ္တိရဇ္ဇံ ကာရေန္တော ပိတရာ ပဝတ္တိဘမေဝ အနုပ္ပဝတ္တေတိ နာမ။

၃-ဓမ္မရာဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၃။ တတိယံ တိကနိပါတေ ဝုတ္တနယမေဝ။ သေဝိတဗ္ဗာသေဝိတဗ္ဗေ ပနေတ္ထ ပစ္ဆိမပဒဒွယမေဝ ဝိသေသော။ တတ္ထ သမ္မာအာဇီဝေါ သေဝိတဗ္ဗော၊ မိစ္ဆာအာဇီဝေါ န သေဝိတဗ္ဗော။ သပ္ပါယော ဂါမနိဂမော သေဝိတဗ္ဗော၊ အသပ္ပါယော န သေဝိတဗ္ဗော။

၁-ဟေတုံ (သီ)၊ ရဉ္ဇိတုံ (ဋီကာယံ)

4. Yassaṁdisaṁsuttavaṇṇanā

134. Catutthe **ubhato**ti dvīhipi pakkhehi. **Mātito ca pitito cā**ti yassa hi mātā khattiyā, mātumātā khattiyā, tassāpi mātā khattiyā. Pitā khattiyo, pitupitā khattiyo, tassapi pitā khattiyo. So ubhato sujāto mātito ca pitito ca. **Saṁsuddhagahaṇiko**ti saṁsuddhāya mātukucchiyā samannāgato. "Samavepākiniyā gahaṇiyā"ti ettha pana kammajatejodhātu gahaṇīti vuccati. **Yāva sattamā pitāmahayugā**ti ettha pitupitā pitāmaho, pitāmahassa yugaṁ pitāmahayugaṁ. Yuganti āyuppamāṇaṁ vuccati. Abhilāpamattameva cetaṁ, atthato pana pitāmahoyeva pitāmahayugaṁ. Tato uddhaṁ sabbepi pubbapurisā[1] pitāmahaggahaṇeneva gahitā. Evaṁ yāva sattamo puriso, tāva saṁsuddhagahaṇiko, atha vā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādenāti dasseti. **Akkhitto**ti "apanetha etaṁ, kiṁ iminā"ti evaṁ akkhitto anavakkhitto. **Anupakkuṭṭho**ti[2] na upakkuṭṭho na akkosaṁ vā nindaṁ vā pattapubbo. Kena kāraṇenāti? **Jātivādena,** "itipi hīnajātiko eso"ti evarūpena vacanenāti attho.

Aḍḍhoti-ādīsu yo koci attano santakena vibhavena aḍḍho hoti. Idha pana na kevalaṁ aḍḍhoyeva, **mahaddhano** mahatā aparimāṇasaṅkhena dhanena samannāgatoti attho. Pañcakāmaguṇavasena mahantā uḷārā bhogā assāti **mahābhogo. Paripuṇṇakosakoṭṭhāgāro**ti koso vuccati bhaṇḍāgāraṁ, nidahitvā ṭhapitena dhanena paripuṇṇakoso, dhaññena ca paripuṇṇakoṭṭhāgāroti attho. Atha vā catubbidho koso hatthī assā rathā raṭṭhanti, tividhaṁ koṭṭhāgāraṁ dhanakoṭṭhāgāraṁ dhaññakoṭṭhāgāraṁ vatthakoṭṭhāgāranti. Taṁ sabbampi paripuṇṇamassāti paripuṇṇakosakoṭṭhāgāro. **Assavāyā**ti kassaci bahumpi dhanaṁ dentassa senā na suṇāti, sā anassavā nāma hoti. Kassaci adentassāpi suṇātiyeva, ayaṁ assavā nāma. **Ovādapaṭikarāyā**ti "idaṁ vo kattabbaṁ, idaṁ na kattabban"ti dinna-ovādakarāya. **Paṇḍito**ti paṇḍiccena samannāgato. **Byātto**ti paññāveyyattiyena yutto. **Medhāvī**ti

1. Pitupakkhapurisā (Ka)
2. Anupakuṭṭhoti (Syā, Ka)

၄-ယဿဒိသံသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၄။ စတုတ္ထေ **ဥဘတော**တိ ဒ္ဝီဟိပိ ပက္ခေဟိ။ **မာတိတော စ ပိတိတော စာ**တိ ယဿ ဟိ မာတာ ခတ္တိယာ၊ မာတုမာတာ ခတ္တိယာ၊ တဿာပိ မာတာ ခတ္တိယာ။ ပိတာ ခတ္တိယော၊ ပိတုပိတာ ခတ္တိယော၊ တဿပိ ပိတာ ခတ္တိယော။ သော ဥဘတော သုဇာတော မာတိတော စ ပိတိတော စ။ **သံသုဒ္ဓဂဟဏိ-ကော**တိ သံသုဒ္ဓါယ မာတုကုစ္ဆိယာ သမန္နာဂတော။ ''သမဝေပါကိနိယာ ဂဟဏိယာ''တိ ဇ္ဈေ ပန ကမ္မဇတေဇောဓာတု ဂဟဏီတိ ဝုစ္စတိ။ **ယာဝ သတ္တမာ ပိတာမဟယုဂါ**ဘိ ဇ္ဈေ ပိတုပိတာ ပိတာမဟော၊ ပိတာမဟဿ ယုဂံ ပိတာမဟယုဂံ။ ယုဂန္တိ အာယုပ္ပမာဏံ ဝုစ္စတိ။ အဘိလာပ-မတ္တမေဝ ဧတံ၊ အတ္ထတော ပန ပိတာမဟောယေဝ ပိတာမဟယုဂံ။ တတော ဥဒ္ဓံ သဗ္ဗေပိ ပုဗ္ဗပုရိသာ[1] ပိတာမဟဂ္ဂဟဏေနေဝ ဂဟိတာ။ ဧဝံ ယာဝ သတ္တမော ပုရိသော၊ တာဝ သံသုဒ္ဓဂဟဏိကော၊ အထ ဝါ အက္ခိတ္တော အနုပက္ကုဋ္ဌော ဇာတိဝါဒေနာတိ ဒဿေတိ။ **အက္ခိတ္တော**တိ "အပနေထ တံ၊ ကိံ ဣမိနာ"တိ ဧဝံ အက္ခိတ္တော အနဝက္ခိတ္တော။ **အနုပက္ကုဋ္ဌော**တိ[2] န ဥပက္ကုဋ္ဌော န အက္ကောသံ ဝါ နိန္ဒံ ဝါ ပတ္တပုဗ္ဗော။ ကေန ကာရဏေနာတိ? **ဇာတိဝါဒေန၊** "ဣတိပိ ဟီနဇာတိကော ဧသော''တိ ဧဝရူပေန ဝစနေနာတိ အတ္ထော။

အဎ္ဎောတိအာဒီသု ယော ကောစိ အတ္တနော သန္တကေန ဝိဘဝေန အဎ္ဎော ဟောတိ။ ဣဓ ပန န ကေဝလံ အဎ္ဎောယေဝ၊ **မဟဒ္ဓနော** မဟတာ အပရိမာဏသင်္ခေန ဓနေန သမန္နာဂတောတိ အတ္ထော။ ပဉ္စကာမဂုဏဝသေန မဟန္တာ ဥဠာရာ ဘောဂါ အဿာတိ **မဟာဘောဂေါ။ ပရိပုဏ္ဏကောသ-ကောဋ္ဌာဂါရော**တိ ကောသော ဝုစ္စတိ ဘဏ္ဍာဂါရံ၊ နိဒဟိတ္ဝာ ဌပိတေန ဓနေန ပရိပုဏ္ဏကောသော၊ ဓညေန စ ပရိပုဏ္ဏကောဋ္ဌာဂါရောတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ စတုဒ္ဒိဓော ကောသော ဟတ္ထိ အဿာရထာ ရဋ္ဌန္တိ၊ တိဝိဓံ ကောဋ္ဌာဂါရံ ဓနကောဋ္ဌာဂါရံ ဓညကောဋ္ဌာဂါရံ ဝတ္ထကောဋ္ဌာဂါရန္တိ။ တံ သဗ္ဗမ္ပိ ပရိပုဏ္ဏ-မဿာတိ ပရိပုဏ္ဏကောသကောဋ္ဌာဂါရော။ **အဿဝါယာ**တိ ကဿစိ ဗဟုမ္ပိ ဓနံ ဒေန္တဿ သေနာ န သုဏာတိ၊ သာ အနဿဝါ နာမ ဟောတိ။ ကဿစိ အဒေန္တဿာပိ သုဏာတိယေဝ၊ အယံ အဿဝါ နာမ။ **ဩဝါဒပဋိကရာယာ**တိ "ဣဒံ ဝေါ ကတ္တဗ္ဗံ၊ ဣဒံ န ကတ္တဗ္ဗ"န္တိ ဒိန္နဩဝါဒကရာယ။ **ပဏ္ဍိတော**တိ ပဏ္ဍိစ္စေန သမန္နာဂတော။ **ဗျတ္တော**တိ ပညာဝေယ္ယတ္တိယေန ယုတ္တော။ **မေဓာဝီ**တိ

1. ပိတုပက္ခပုရိသာ (က)
2. အနုပကုဋ္ဌောတိ (သျာ၊ က)

ṭhānuppattikapaññāya samannāgato. **Paṭibalo**ti samattho. **Atthe cintetun**ti vaḍḍhi-atthe cintetuṁ. So hi paccuppanna-atthavaseneva "atītepi evaṁ ahesuṁ, anāgatepi evaṁ bhavissantī"ti cinteti. **Vijitāvīnan**ti vijitavijayānaṁ, mahantena vā vijayena samannāgatānaṁ. **Vimuttacittānan**ti pañcahi vimuttīhi vimuttamānasānaṁ.

5-6. Patthanāsuttadvayavaṇṇanā

135-136. Pañcame **negamajānapadassā**ti nigamavāsino ca raṭṭhavāsino ca janassa. **Hatthismiṁti-ādīhi** hatti assa ratha tharu dhanu lekha muddāgaṇanādīni soḷasa mahāsippāni dassitāni. **Anavayo**ti samattho paripuṇṇo. Sesamettha heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ. Chaṭṭhe **oparajja**nti uparājabhāvaṁ.

7. Appaṁsupatisuttavaṇṇanā

137. Sattame **purisādhippāyā**ti assaddhammavasena purise uppannādhippāyā purisajjhāsayā. **Ādānādhippāyo**ti idāni gahetuṁ sakkhissāmi, idāni sakkhissāmīti evaṁ gahaṇādhippāyo. **Visaṁyogādhippāyo**ti idāni nibbānaṁ pāpuṇissāmi, idāni pāpuṇissāmīti evaṁ nibbānajjhāsayo.

8. Bhattādakasuttavaṇṇanā

138. Aṭṭhame **bhattādako**ti bhattakkhādako, bahubhattabhuñjoti attho. **Okāsapharaṇo**ti okāsaṁ pharitvā aññesaṁ sambādhaṁ katvā ṭhānena okāsapharaṇo. Tattha tattha laṇḍaṁ sāreti[1] pātetīti **laṇḍasāraṇo**[2]. Ettakā hatthīti gaṇanakāle salākaṁ gaṇhātīti **salākaggāhī.** Nisīdanasayanavasena mañcapīṭhaṁ maddatīti **mañcapīṭhamaddano**[3]. Bhikkhugaṇanakāle salākaṁ gaṇhātīti **salākaggāhī.**

9. Akkhamasuttavaṇṇanā

139. Navame **hatthikāyan**ti hatthighaṭaṁ. Sesesupi eseva nayo. Saṅgāme avacarantīti **saṅgāmāvacarā. Ekissā vā tiṇodakadattiyā**

1. Sādheti (Syā) 2. Laṇḍasādhano (Syā) 3. Pīṭhamaddano (Sī)

ဌာနုပ္ပတ္တိကပညာယ သမန္နာဂတော။ **ပဋိဗလော**တိ သမတ္ထော။ **အတ္ထေ စိန္တေတုန်**ဝမိအတ္ထေ စိန္တေတုံ။ သော ဟိ ပစ္စုပ္ပန္နအတ္ထဝသေနေဝ "အတီတေပိ ဧဝံ အဟေသုံ၊ အနာဂတေပိ ဧဝံ ဘဝိဿန္တိ"တိ စိန္တေတိ။ **ဗိဇိတာဝိန်** ဗိဇိတဝိဇယာနံ, မဟန္တေန ဝါ ဝိဇယေန သမန္နာဂတာနံ။ **ဗိမုတ္တစိတ္တာန်** ပဉ္စဟိ ဝိမုတ္တိဟိ ဝိမုတ္တမာနသာနံ။

၅-၆-ပတ္ထနာသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၁၃၅-၁၃၆။ ပဉ္စမေ **နေဂမဇာနပဒဿာ**တိ နိဂမဝါသိနော စ ရဋ္ဌဝါသိနော စ ဇနဿ။ **ဟတ္ထိသ္မိန်**အာဒီဟိ ဟတ္ထိ အဿ ရထ ထရု ဓနု လေခ မုဒ္ဒါဂဏနာဒီနိ သောဠသ မဟာသိပ္ပါနိ ဒဿိတာနိ။ **အနဝယော**တိ သမတ္ထော ပရိပုဏ္ဏော။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဆဋ္ဌေ **ဩပရဇ္ဇန်** ဥပရာဇဘာဝံ။

၇-အပ္ပံသုပတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၇။ သတ္တမေ **ပုရိသာဓိပ္ပါယာ**တိ အဿဒ္ဓမ္မဝသေန ပုရိသေ ဥပ္ပန္နာဓိပ္ပါယာ ပုရိသဇ္ဈာသယာ။ **အာဒါနာဓိပ္ပါယော**တိ ဣဒါနိ ဂဟေတုံ သက္ခိဿာမိ၊ ဣဒါနိ သက္ခိဿာမီတိ ဧဝံ ဏာဓိပ္ပါယော။ **ဝိသံယောဂါဓိပ္ပါယော**တိ ဣဒါနိ နိဗ္ဗာနံ ပါပုဏ. ဿာမိ၊ ဣဒါနိ ပါပုဏိဿာမီတိ ဧဝံ နိဗ္ဗာနဇ္ဈာသယော။

၈-ဘတ္တာဒကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၈။ အဋ္ဌမေ **ဘတ္တာဒကော**တိ ဘတ္တက္ခာဒကော၊ ဗဟုဘတ္တဘုဉ္ဇော်တိ အတ္ထော။ **သြကာသဖရဏော**တိ သြကာသံ ဖရိတ္ဝာ အညေသံ သမ္ဗာဓံ ကတ္ဝာ ဌာနေန သြကာသဖရဏော။ တတ္ထ တတ္ထ လဏ္ဍံ သာရေတိ[1] ပါတေတီတိ **လဏ္ဍသာရဏော**[2]။ တေ္တကာ ဟတ္ထိတိ ဂဏနကာလေ သလာကံ ဂဏ္ဍာတိတိ **သလာကဂ္ဂါဟီ**။ နိသီဒနသယနဝသေန မဉ္စပီဌံ မဒ္ဒတီတိ **မဉ္စပီဌမဒ္ဒနော**[3]။ ဘိက္ခုဂဏနကာလေ သလာကံ ဂဏ္ဍာတီတိ **သလာကဂ္ဂါဟီ**။

၉-အက္ခမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၉။ နဝမေ **ဟတ္ထိကာယန်**ဟတ္ထိဃဋံ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ သင်္ဂါမေ အဝစရန္တီတိ **သင်္ဂါမာဝစရာ**။ **ကေဿာ ဝါ တီဏောဒကဒတ္တိယာ**

1. သာဓေတိ (သျာ) 2. လဏ္ဍသာဓနော (သျာ) 3. ပီဌမဒ္ဒနော (သီ)

vimānitoti ekadivasaṁ ekena tiṇodakadānena vimānito, ekadivasamattaṁ aladdhatiṇodakoti attho. Ito parampi eseva nayo. **Na sakkoti cittaṁ samādahitun**ti ārammaṇe cittaṁ sammā ṭhapetuṁ na sakkoti. Sesamettha uttānameva. Imasmiṁ pana sutte vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitanti veditabbaṁ.

10. Sotasuttavaṇṇanā

140. Dasame **duruttānan**ti na suṭṭhu vuttānaṁ dosavasena pavattitānaṁ pharusavacanānaṁ. **Durāgatānan**ti dukkhuppādanākārena sotadvāraṁ āgatānaṁ. **Vacanapathānan**ti vacanānaṁ. **Dukkhānan**ti dukkhamānaṁ. **Tibbānan**ti bahalānaṁ tāpanasabhāvānaṁ vā. **Kharānan**ti pharusānaṁ. **Kaṭukānan**ti tikhiṇānaṁ. **Asātānan**ti amadhurānaṁ. **Amanāpānan**ti manaṁ appāyituṁ vaḍḍhetuṁ asamatthānaṁ. **Pāṇaharānan**ti jīvitaharānaṁ. **Yā sā disā**ti sabbasaṅkhārasamathādivasena dissati apadissatīti nibbānaṁ disāti veditabbaṁ. Yasmā pana taṁ āgamma sabbe saṅkhārā samathaṁ gacchanti, tasmā **sabbasaṅkhārasamatho**ti vuttaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānameva. Imasmiṁ pana sutte sīlasamādhipaññā missikā kathitāti.

Rājavaggo catuttho.

---

(15) 5. Tikaṇḍakīvagga

1. Avajānātisuttavaṇṇanā

141. Pañcamassa paṭhame **saṁvāsenā**ti ekatovāsena. **Ādeyyamukho**ti[1] ādiyanamukho, gahaṇamukhoti attho. **Tamenaṁ datvā avajānātī**ti "ayaṁ dinnaṁ paṭiggahetumeva jānātī"ti evaṁ avamaññati. **Tamenaṁ saṁvāsena avajānātī**ti appamattake kismiñcideva kujjhitvā "jānāmahaṁ tayā katakammaṁ, ettakaṁ addhānaṁ ahaṁ kiṁ karonto vasiṁ, nanu tuyhameva katākataṁ vīmaṁsanto"ti-ādīni vattā hoti. Atha itaro "addhā koci mayhaṁ doso bhavissatī"ti kiñci paṭippharituṁ na sakkoti. **Taṁ khippaññeva adhimuccitā hotī**ti taṁ vaṇṇaṁ vā avaṇṇaṁ vā

1. Ādiyyamukhoti (Sī), ādiyamukhoti (Ka)

ဝိမာနိတောတိ ကေဒိဝသံ ကေန တိဏောဒကဒါနေန ဝိမာနိတော၊ ကေဒိဝသမတ္တံ အလဒ္ဓတိဏောဒကောတိ အတ္ထော။ ဧတော ပရမ္ပိ ဧသေဝ နယော။ **န သက္ကောတိ စိတ္တံ သမာဒဟိတုန္တိ** အာရမ္မဏေ စိတ္တံ သမ္မာ ဌပေတုံ န သက္ကောတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။ ဤမသ္မိံ ပန သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁၀-သောတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၀။ ဒသမေ **ဒုရုတ္တာနန္တိ** နသုဋ္ဌု ဝုတ္တာနံ ဒေါသဝသေန ပဝတ္တိတာနံ ဖရုသဝစနာနံ။ **ဒုရာဂတာနန္တိ** ဒုက္ခုပ္ပါဒနာကာရေန သောတဒ္ဝါရံ အာဂတာနံ။ **ဝစနပထာနန္တိ** ဝစနာနံ။ **ဒုက္ခာနန္တိ** ဒုက္ခမာနံ။ **တိဗ္ဗာနန္တိ** ဗဟလာနံ တာပန-သဘာဝါနံ ဝါ။ **ခရာနန္တိ** ဖရုသာနံ။ **ကဋုကာနန္တိ** တိခိဏာနံ။ **အသာတာနန္တိ** အမဓုရာနံ။ **အမနာပါနန္တိ** မနံ အပ္ပါယိတုံ ဝဍ္ဎေတုံ အသမတ္ထာနံ။ **ပါဏဟရာနန္တိ** ဇီဝိတဟရာနံ။ **ယာ သာ ဒိသာတိ** သဗ္ဗသင်္ခါရသမထာဒိဝသေန ဒိဿတိ အပဒိဿတီတိ နိဗ္ဗာနံ ဒိသာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယသ္မာ ပန တံ အာဂမ္မ သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ သမထံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တသ္မာ **သဗ္ဗသင်္ခါရသမထောတိ** ဝုတ္တံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။ ဤမသ္မိံ ပန သုတ္တေ သီလသမာဓိပညာ မိဿိကာ ကထိတာတိ။

ရာဇဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

---

(၁၅) ၅-တိကဏ္ဍကီဝဂ္ဂ

၁-အဝဇာနာတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၁။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **သံဝါသေနာတိ** ကတောဝါသေန။ **အာဒေယ္ယမုခေါတိ**[1] အာဒိယနမုခေါ၊ ဂဟဏမုခေါတိ အတ္ထော။ **တမေနံ ဒတ္ဝာ အဝဇာနာတီတိ** "အယံ ဒိန္နံ ပဋိဂ္ဂဟေတုမေဝ ဇာနာတီ"တိ ဧဝံ အဝမညတိ။ **တမေနံ သံဝါသေန အဝဇာနာတီတိ** အပ္ပမတ္တကေ ကိသ္မိဉ္စိဒေဝ ကုဇ္ဈိတ္ဝာ "ဇာနာမဟံ တယာ ကတကမ္မံ၊ တ္ဝေဂံ အဒ္ဓါနံ အဟံ ကိံ ကရောန္တော ဝသိံ၊ နနု တုယ္ဟမေဝ ကတာကတံ ဝိမံသန္တော"တိအာဒိနိ ဝတ္ဝာ ဟောတိ။ အထ ဣတရော "အဋ္ဌာ ကောစိ မယ္ဟံ ဒေါသော ဘဝိဿတီ"တိ ကိဉ္စိ ပဋိပ္ဖရိတုံ န သက္ကောတိ။ **တံ ခိပ္ပညေဝ အဓိမုစ္စိတာ ဟောတီတိ** တံ ဝဏ္ဏံ ဝါ အဝဏ္ဏံ ဝါ

၁-အာဒိယျမုခေါတိ (သီ)၊ အာဒိယမုခေါတိ (က)

sīghameva saddahati. Saddahanaṭṭhena hi ādānena esa ādiyanamukhoti vutto[1]. **Ādheyyamukho**ti Pāḷiyā pana ṭhapitamukhoti attho. Magge khaṭa-āvāṭo viya āgatāgataṁ udakaṁ vaṇṇaṁ vā avaṇṇaṁ vā saddahanavasena sampaṭicchituṁ ṭhapitamukhoti vuttaṁ hoti.

Ittarasaddhoti parittasaddo. **Kusalākusale dhamme na jānātī**ti-ādīsu kusale dhamme "ime kusalā"ti na jānāti, akusale dhamme "ime akusalā"ti na jānāti. Tathā sāvajje sadosadhamme "ime sāvajjā"ti, anavajje ca niddosadhamme "ime anavajjā"ti, hīne hīnāti, paṇīte paṇītāti. **Kaṇhasukkasappaṭibhāge**ti "ime kaṇhā sukke paṭibāhetvā ṭhitattā sappaṭibhāgā nāma, ime ca sukkā kaṇhe paṭibāhitvā ṭhitattā sappaṭibhāgā"ti na jānāti.

2. Ārabhatisuttavaṇṇanā

142. Dutiye **ārabhati ca vippaṭisārī ca hotī**ti āpattivītikkamanavasena ārabhati ceva, tappaccayā ca vippaṭisārī hoti. **Cetovimuttiṁ paññāvimuttin**ti arahattasamādhiñceva arahattaphalañāṇañca. **Nappajānātī**ti anadhigatattā na jānāti. **Ārabhati na vippaṭisārī hotī**ti āpattiṁ āpajjati, vuṭṭhitattā pana na vippaṭisārī hoti. **Nārabhati vippaṭisārī hotī**ti sakiṁ āpattiṁ āpajjitvā tato vuṭṭhāya pacchā kiñcāpi nāpajjati, vippaṭisāraṁ pana vinodetuṁ na sakkoti. **Nārabhati na vippaṭisārī hotī**ti na ceva āpattiṁ āpajjati, na ca vippaṭisārī hoti. **Tañca cetovimuttiṁ -pa- nirujjhantī**ti arahattaṁ pana appatto hoti. Pañcamanayena khīṇāsavo kathito.

Ārambhajāti āpattivītikkamasambhavā. **Vippaṭisārajā**ti vippaṭisārato jātā. **Pavaḍḍhantī**ti punappunaṁ uppajjanena vaḍḍhanti. **Ārambhaje āsave pahāyā**ti vītikkamasambhave āsave āpattidesanāya vā āpattivuṭṭhānena vā pajahitvā. **Paṭivinodetvā**ti suddhante ṭhitabhāvapaccavekkhaṇena nīharitvā. **Cittaṁ paññañca bhāvetū**ti vipassanācittañca taṁsampayuttaṁ paññañca bhāvetu. Sesaṁ iminā upāyeneva veditabbanti.

---

1. Ādiyyamukhoti vutto (Sī), ādiyanamukhoti attho (Ka)

သီဃမေဝ သဒ္ဒဟတိ။ သဒ္ဒဟနဋ္ဌေန ဟိ အာဒါနေန သေ အာဒိယနမုခေါတိ ဝုတ္တော[1]။ **အာဧေယျမုခေါ**တိ ပါဠိယာ ပန ဌပိတမုခေါတိ အတ္ထော။ မဂ္ဂေ ခဠအာဝါဋော ဝိယ အာဂတာဂတံ ဥဒကံ ဝဏ္ဏံ ဝါ အဝဏ္ဏံ ဝါ သဒ္ဒဟန-ဝသေန သမ္ပဋိစ္ဆိတုံ ဌပိတမုခေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဣတ္တရသဒ္ဒေါတိ ပရိတ္တသဒ္ဒေါ။ **ကုသလာကုသလေ ဓမ္မေ န ဇာနာတီ**တိ-အာဒီသု ကုသလေ ဓမ္မေ "ဣမေ ကုသလာ"တိ န ဇာနာတိ၊ အကုသလေ ဓမ္မေ "ဣမေ အကုသလာ"တိ န ဇာနာတိ။ တထာ သာဝဇ္ဇေ သဒေါသဓမ္မေ "ဣမေ သာဝဇ္ဇာ"တိ, အနဝဇ္ဇေ စ နိဒ္ဒေါသဓမ္မေ "ဣမေ အနဝဇ္ဇာ"တိ၊ ဟီနေ ဟီနာတိ, ပဏီတေ ပဏီတာတိ။ **ကဏှသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂေ**တိ "ဣမေ ကဏှာ သုက္ကေ ပဋိဗာဟေတ္ဝာ ဌိတတ္တာ သပ္ပဋိဘာဂါ နာမ၊ ဣမေ စ သုက္ကာ ကဏှေ ပဋိဗာဟိတ္ဝာ ဌိတတ္တာ သပ္ပဋိဘာဂါ"တိ န ဇာနာတိ။

၂-အာရဘတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၂။ ဒုတိယေ **အာရဘတိ စေ ဝိပ္ပဋိသာရီ စ ဟောတီ**တိ အာပတ္တိ-ဝီတိက္ကမနဝသေန အာရဘတိ စေဝ၊ တပ္ပစ္စယာ စ ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟောတိ။ **စေတောဝိမုတ္တိံ ပညာဝိမုတ္တိန်**္တိ အရဟတ္တသမာဓိဖလေဝ အရဟတ္တဖလဉ္စေဝ။ **နပ္ပဇာနာတီ**တိ အနဓိဂတတ္တာ န ဇာနာတိ။ **အာရဘတိ န ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟောတီ**တိ အာပတ္တိံ အာပဇ္ဇတိ၊ ဝုဋ္ဌိတတ္တာ ပန န ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟောတိ။ **နာရဘတိ ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟောတီ**တိ သကိံ အာပတ္တိံ အာပဇ္ဇိတ္ဝာ တတော ဝုဋ္ဌာယ ပဏ္ဍာ ကိဉ္စာပိ နာပဇ္ဇတိ၊ ဝိပ္ပဋိသာရံ ပန ဝိနောဒေတုံ န သက္ကောတိ။ **နာရဘတိ န ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟောတီ**တိ န စေဝ အာပတ္တိံ အာပဇ္ဇတိ၊ န စ ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟောတိ။ **တဉ္စ စေတောဝိမုတ္တိံ။ပ။ နိဂ္ဂဏှာတီ**တိ အရဟတ္တံ ပန အပ္ပတ္ဝာ ဟောတိ။ ပဌမနယေန ဒိဏ္ဏာသဝေါ ကထိတော။

အာရဘ္ဘာတိ အာပတ္တိဝီတိက္ကမသမ္ဘဝါ။ **ဝိပ္ပဋိသာရဇာ**တိ ဝိပ္ပဋိသာရ-တော ဇာတာ။ **ပဝဍ္ဎန္တီ**တိ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇနေန ဝဍ္ဎန္တိ။ **အာရဘ္ဘ စေ အာသဝေ ပဟာယာ**တိ ဝီတိက္ကမသမ္ဘဝေ အာသဝေ အာပတ္တိဒေသနာယ ဝါ အာပတ္တိ-ဝုဋ္ဌာနေန ဝါ ပဇဟိတ္ဝာ။ **ပဋိဝိနောဒေတ္ဝာ**တိ သုဒ္ဓန္တေ ဌိတဘာဝပစ္စဝေက္ခ-ဏေန နီဟရိတ္ဝာ။ **စိတ္တံ ပညဉ္စ ဘာဝေတူ**တိ ဝိပဿနာစိတ္တဉ္စ တံသမ္ပယုတ္တံ ပညဉ္စ ဘာဝေတု။ သေသံ ဣမိနာ ဥပါယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

၁-အာဒိယျမုခေါတိ ဝုတ္တော (သီ)၊ အာဒိယနမုခေါတိ အတ္ထော (က)

3. Sārandadasuttavaṇṇanā

143. Tatiye **kāmādhimuttānan**ti vatthukāmakilesakāmesu adhimuttānaṁ. **Dhammānudhammappaṭipanno**ti navalokuttaradhammatthāya sahasīlakaṁ pubbabhāgappaṭipadaṁ paṭipanno paṭipattipūrako puggalo dullabho lokasmiṁ.

4. Tikaṇḍakīsuttavaṇṇanā

144. Catutthe **appaṭikūle**ti appaṭikūlārammaṇe. **Paṭikūlasaññī**ti paṭikūlanti evaṁsaññī[1]. Esa nayo sabbattha. Kathaṁ panāyaṁ evaṁ viharatīti? Iṭṭhasmiṁ vatthusmiṁ pana asubhāya vā pharati, aniccato vā upasaṁharati. Evaṁ tāva appaṭikūle paṭikūlasaññī viharati. Aniṭṭhasmiṁ vatthusmiṁ mettāya vā pharati, dhātuto vā upasaṁharati. Evaṁ paṭikūle appaṭikūlasaññī viharati. Ubhayasmiṁ pana purimanayassa ca pacchimanayassa ca vasena tatiyacatutthavārā vuttā, chaḷaṅgupekkhāvasena pañcamo. Chaḷaṅgupekkhā cesā khīṇāsavassa upekkhāsadisā, na pana khīṇāsavupekkhā. Tattha **upekkhako vihareyyā**ti majjhattabhāve ṭhito vihareyya. **Kvacanī**ti kismiñci ārammaṇe. **Katthacī**ti kismiñci padese. **Kiñcanan**ti[2] koci appamattakopi. Iti imasmiṁ sutte pañcasu ṭhānesu vipassanāva kathitā. Taṁ āraddhavipassako bhikkhu[3] kātuṁ sakkoti, ñāṇavā paññuttaro bahussutasamaṇopi kātuṁ sakkoti. Sotāpannasakadāgāmi-anāgāmino kātuṁ sakkontiyeva, khīṇāsave vattabbameva natthīti. Pañcamaṁ uttānameva.

6. Mittasuttavaṇṇanā

146. Chaṭṭhe **kammantaṁ kāretī**ti khettādikammantaṁ kāreti. **Adhikaraṇaṁ ādiyatī**ti cattāri adhikaraṇāni ādiyati. **Pāmokkhesu bhikkhūsū**ti disāpāmokkhesu bhikkhūsu. **Paṭiviruddho hotī**ti paccanīkaggāhitāya viruddho hoti. **Anavatthacārikan**ti anavatthānacārikaṁ[4].

1. Evaṁ katasaññī (Ka) 2. Kiñcanāti (Sī), kiñcināti (Syā) 3. Eko bhikkhu (Sī, Syā)
4. Anavatthacārikanti avavatthānacārikaṁ (Sī), avaṭṭhānacārikanti avavaṭṭhāne cārikaṁ (Syā)

၃-သာရန္ဒဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၃။ တတိယေ **ကာမာဓိမုတ္တာနန္တိ** ဝတ္ထုကာမကိလေသကာမေသု အဓိမုတ္တာနံ။ **ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပန္နောတိ** နဝလောကုတ္တရဓမ္မတ္ထာယ သဟသီလကံ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒံ ပဋိပန္နော ပဋိပတ္တိပူရကော ပုဂ္ဂလော ဒုလ္လဘော လောကသ္မိံ။

၄-တိကဏ္ဍကီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၄။ စတုတ္ထေ **အပ္ပဋိကူလေတိ** အပ္ပဋိကူလာရမ္မဏေ။ **ပဋိကူလသညီတိ** ပဋိကူလန္တိ ဧဝံသညီ[1]။ သေ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ ကထံ ပနာယံ ဧဝံ ဝိဟရတီတိ? ဣဋ္ဌသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ ပန အသုဘာယ ဝါ ဖရတိ၊ အနိစ္စတော ဝါ ဥပသံဟရတိ။ ဧဝံ တာဝ အပ္ပဋိကူလေ ပဋိကူလသညီ ဝိဟရတိ။ အနိဋ္ဌသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ မေတ္တာယ ဝါ ဖရတိ၊ ဓာတုတော ဝါ ဥပသံဟရတိ။ ဧဝံ ပဋိကူလေ အပ္ပဋိကူလသညီ ဝိဟရတိ။ ဥဘယသ္မိံ ပန ပုရိမနယဿ စ ပစ္ဆိမနယဿ စ ဝသေန တတိယ-စတုတ္ထဝါရာ ဝုတ္တာ၊ ဆဋ္ဌံပေက္ခာဝသေန ပဉ္စမော။ ဆဋ္ဌံပေက္ခာ စေသာ ဒိဏ္ဏာသဝဿ ဥပေက္ခာသဒိသာ၊ န ပန ဒိဏ္ဏာသဝုပေက္ခာ။ တတ္ထ **ဥပေက္ခ-ကော ဝိဟရေယျာတိ** မဇ္ဈတ္တဘာဝေ ဋ္ဌတော ဝိဟရေယျ။ **ကွစီတိ** ကိသ္မိဉ္စိ အာရမ္မဏေ။ **ကတ္ထစီတိ** ကိသ္မိဉ္စိ ပဒေသေ။ **ကိဉ္စနန္တိ**[2] ကောစိ အပ္ပမတ္တကောပိ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ပဉ္စသု ဌာနေသု ဝိပဿနာဝ ကထိတာ။ တံ အာရဒ္ဓ-ဝိပဿကော ဘိက္ခု[3] ကာတုံ သက္ကောတိ၊ ဉာဏဝါ ပဍိဗ္ဗလော ဗဟုဿုတ-သမဏောပိ ကာတုံ သက္ကောတိ။ သောတာပန္နသကဒါဂါမိအနာဂါမိနော ကာတုံ သက္ကောန္တိယေဝ၊ ဒိဏ္ဏာသဧ ဝတ္တုမေဝ နတ္ထိတိ။ ပဉ္စမံ ဥတ္တာန-မေဝ။

၆-မိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၆။ ဆဋ္ဌေ **ကမ္မန္တံ ကာရေတီတိ** ခေတ္တာဒိကမ္မန္တံ ကာရေတိ။ **အဓိကရဏံ အာဒိယတီတိ** စတ္တာရိ အဓိကရဏာနိ အာဒိယတိ။ **ပါမောက္ခေသု ဘိက္ခူသူတိ** ဒိသာပါမောက္ခေသု ဘိက္ခူသု။ **ပဋိဝိရုဒ္ဓော ဟောတီတိ** ပစ္စနီကဂ္ဂါဟိတာယ ဝိရုဒ္ဓော ဟောတိ။ **အနဝဋ္ဌစာရိကန္တိ** အနဝဋ္ဌာနစာရိကံ[4]။

၁-ဧဝံ ကတသညီ (က) ၂-ကိဉ္စနာတိ (သီ)၊ ကိဉ္စိနာတိ (သျာ) ၃-ကော ဘိက္ခု (သီ၊သျာ)
၄-အနဝဋ္ဌစာရိကန္တိ အဓဝဋ္ဌာနစာရိကံ (သီ)၊ အဝဋ္ဌာနစာရိကန္တိ အဓဝဋ္ဌာနေ စာရိကံ (သျာ)

7. Asappurisadānasuttavaṇṇanā

147. Sattame **asakkaccaṁ detī**ti na sakkaritvā suciṁ katvā deti. **Acittīkatvā detī**ti acittīkārena agāravavasena deti. **Apaviddhaṁ detī**ti na nirantaraṁ deti, atha vā chaḍḍetukāmo viya deti. **Anāgamanadiṭṭhiko detī**ti katassa[1] nāma phalaṁ āgamissatīti evaṁ āgamanadiṭṭhiṁ na uppādetvā deti.

Sukkapakkhe **cittīkatvā detī**ti deyyadhamme ca dakkhiṇeyyesu ca cittīkāraṁ upaṭṭhapetvā deti. Tattha deyyadhammaṁ paṇītaṁ ojavantaṁ katvā dento deyyadhamme cittīkāraṁ upaṭṭhapeti nāma. Puggalaṁ vicinitvā dento dakkhiṇeyyesu cittīkāraṁ upaṭṭhapeti nāma. **Sahatthā detī**ti āṇattiyā parahatthena adatvā "anamatagge saṁsāre vicarantena me hatthapādānaṁ aladdhakālassa pamāṇaṁ nāma natthi, vaṭṭamokkhaṁ bhavanissaraṇaṁ karissāmī"ti sahatthena deti. **Āgamanadiṭṭhiko**ti "anāgatabhavassa paccayo bhavissatī"ti kammañca vipākañca saddahitvā detīti.

8. Sappurisadānasuttavaṇṇanā

148. Aṭṭhame **saddhāyā**ti dānañca dānaphalañca saddahitvā. **Kālenā**ti yuttappattakālena. **Anaggahitacitto**ti[2] aggahitacitto muttacāgo hutvā. **Anupahaccā**ti anupaghātetvā guṇe amakkhetvā. **Kālāgatā cassa atthā pacurā hontī**ti atthā āgacchamānā vayovuḍḍhakāle anāgantvā yuttappattakāle paṭhamavayasmiṁyeva āgacchanti ceva bahū ca honti.

9. Paṭhamasamayavimuttasuttavaṇṇanā

149. Navame **samayavimuttassā**ti appitappitakkhaṇeyeva vikkhambhitehi kilesehi vimuttattā samayavimuttisaṅkhātāya lokiyavimuttiyā vimuttacittassa. Dasamaṁ uttānatthameva.

Tikaṇḍakīvaggo pañcamo.

Tatiyapaṇṇāsako niṭṭhito.

---

1. Kudāssu (Sī)
2. Anuggahitacittoti (Syā, Ka)

၇-အသပ္ပုရိသဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၇။ သတ္တမေ **အသက္ကစ္စံ ဒေတီ**တိ နဿက္ကရိတ္ဝာ သုစိံ ကတ္ဝာ ဒေတိ။ **အစိတ္တီကတ္ဝာ ဒေတီ**တိ အစိတ္တီကာရေန အဂါရဝဝသေန ဒေတိ။ **အပဓိံ ဒေတီ**တိ နနိရန္တရံ ဒေတိ၊ အထ ဝါ ဆဋ္ဌေတုကာမော ဝိယ ဒေတိ။ **အနာဂမန-ဒိဋ္ဌိကော ဒေတီ**တိ ကတဿ[၁] နာမ ဖလံ အာဂမိဿတီတိ ဧဝံ အာဂမနဒိဋ္ဌိံ နဥပဂါဒေတ္ဝာ ဒေတိ။

သုက္ကပက္ခေ **စိတ္တီကတ္ဝာ ဒေတီ**တိ ဒေယျဓမ္မေ စ ဒက္ခိဏေယ္ယေသု စ စိတ္တီကာရံ ဥပဋ္ဌပေတ္ဝာ ဒေတိ။ တတ္ထ ဒေယျဓမ္မံ ပဏီတံ ဩဇဝန္တံ ကတ္ဝာ ဒေန္တော ဒေယျဓမ္မေ စိတ္တီကာရံ ဥပဋ္ဌပေတိ နာမ။ ပုဂ္ဂလံ ဝိစိနိတ္ဝာ ဒေန္တော ဒက္ခိဏေယျေသု စိတ္တီကာရံ ဥပဋ္ဌပေတိ နာမ။ **သဟတ္ထာ ဒေတီ**တိ အာဏတ္တိယာ ပရဟတ္ထေန အဒတ္ဝာ "အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ ဝိစရန္တေန မေ ဟတ္ထပါဒါနံ အလဒ္ဓကာလဿ ပမာဏံ နာမ နတ္ထိ၊ ဝဋ္ဋမောက္ခံ ဘဝနိဿရဏံ ကရိဿာမိ"တိ သဟတ္ထေနေဝ ဒေတိ။ **အာဂမနဒိဋ္ဌိကော**တိ "အနာဂတဘဝဿ ပစ္စယော ဘဝိဿတီ"တိ ကမ္မဉ္စ ဝိပါကဉ္စ သဒ္ဒဟိတ္ဝာ ဒေတီတိ။

၈-သပ္ပုရိသဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၈။ အဋ္ဌမေ **သဒ္ဓါယာ**တိ ဒါနဉ္စ ဒါနဖလဉ္စ သဒ္ဒဟိတ္ဝာ။ **ကာလေနာ**တိ ယုတ္တပ္ပတ္တကာလေန။ **အနုဂ္ဂဟိတစိတ္တော**တိ ၂'အဂ္ဂဟိတစိတ္တော မုတ္တစာဂေါ ဟုတ္ဝာ။ **အနုပဟစ္စာ**တိ အနုပဃာတေတ္ဝာ ဂုဏော အမက္ခေတ္ဝာ။ **ကာလာဂတာ စဿ အတ္ထာ ပရိဂ္ဂ ဟောန္တီ**တိ အတ္ထာ အာဂစ္ဆမာနာ ဝယောဂုဏကာလေ အနာဂန္ဆာ ယုတ္တပ္ပတ္တကာလေ ပဌမဝယသ္မိံယေဝ အာဂစ္ဆန္တိ စေဝ ဗဟူ စ ဟောန္တိ။

၉-ပဌမသမယဝိမုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၉။ နဝမေ **သမယဝိမုတ္တဿာ**တိ အပ္ပိတပ္ပိတက္ခဏေယေဝ ဝိက္ခမ္ဘိတေဟိ ကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ သမယဝိမုတ္တိသင်္ခါတာယ လောကိယဝိမုတ္တိယာ ဝိမုတ္တစိတ္တဿ။ ဒသမံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

တိကဏ္ဍကီဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

တတိယပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

၁-ကုဒဿု (သီ)
၂-အနုဂ္ဂဟိတစိတ္တောတိ (သျာ၊ က)

4. Catutthapaṇṇāsaka

(16) 1. Saddhammavagga

1. Paṭhamasammattaniyāmasuttavaṇṇanā

151. Catutthassa paṭhame **abhabbo niyāmaṁ okkamituṁ kusalesu dhammesu sammattan**ti kusalesu dhammesu sammattabhūtaṁ magganiyāmaṁ okkamituṁ abhabbo abhājanaṁ. **Kathaṁ paribhotī**ti-ādīsu "kiṁ kathā nāma esā"ti vadanto **kathaṁ paribho**ti nāma. "Kiṁ nāmesa katheti, kiṁ ayaṁ jānātī"ti vadanto **kathikaṁ paribhoti** nāma. "Mayaṁ kiṁ jānāma, kuto amhākaṁ etaṁ sotuṁ balan"ti vadanto **attānaṁ paribhoti** nāma. Vipariyāyena sukkapakkho veditabbo.

2. Dutiyasammattaniyāmasuttavaṇṇanā

152. Dutiye **anaññāte aññātamānī**ti aviññātasmiṁ yeva "viññātaṁ idaṁ mayā"ti evaṁmānī.

3. Tatiyasammattaniyāmasuttavaṇṇanā

153. Tatiye **makkhī dhammaṁ suṇātī**ti makkhī hutvā guṇamakkhanacittena dhammaṁ suṇāti. **Upārambhacitto**ti niggahāropanacitto. **Randhagavesī**ti guṇarandhaṁ guṇacchiddaṁ gavesanto.

4. Paṭhamasaddhammasammosasuttavaṇṇanā

154. Catutthe **na sakkaccaṁ dhammaṁ suṇantī**ti ohitasotā sukatakārino hutvā na suṇanti. **Na pariyāpuṇantī**ti yathāsutaṁ dhammaṁ vaḷañjantāpi sakkaccaṁ na vaḷañjanti. Pañcamaṁ uttānameva.

6. Tatiyasaddhammasammosasuttavaṇṇanā

156. Chaṭṭhe **appaṭisaraṇo**ti appatiṭṭho. Ācariyā hi suttantassa paṭisaraṇaṁ nāma, tesaṁ abhāvā appaṭisaraṇo hoti. Sesamettha heṭṭhā vutthanayameva.

၄—စတုတ္ထပဏ္ဏာသက

(၁၆) ၁-သဒ္ဓမ္မဝဂ္ဂ

၁-ပဌမသမ္မတ္တနိယာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅၁။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **အဘဗ္ဗော နိယာမံ ဩက္ကမိတုံ ကုသလေသု ဓမ္မေသု သမ္မတ္တ**န္တိ ကုသလေသု ဓမ္မေသု သမ္မတ္တဘူတံ မဂ္ဂနိယာမံ ဩက္ကမိတုံ အဘဗ္ဗော အဘာဇနံ။ **ကထံ ပရိဘောတီ**တိအာဒီသု "ကိံ ကထာ နာမ သော"တိ ဝဒန္တော **ကထံ ပရိဘောတိ** နာမ။ "ကိံ နာမေသ ကထေတိ၊ ကိံ အယံ ဇာနာတီ"တိ ဝဒန္တော **ကထိကံ ပရိဘောတိ** နာမ။ "မယံ ကိံ ဇာနာမ၊ ကုတော အမှာကံ ဧတံ သောတုံ ဗလ"န္တိ ဝဒန္တော **အတ္တာနံ ပရိဘောတိ** နာမ။ ဝိပရိယာယေန သုက္ကပက္ခော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၂-ဒုတိယသမ္မတ္တနိယာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅၂။ ဒုတိယေ **အနညာတေ အညာတမာနီ**တိ အဝိညာတသ္မိံယေဝ "ဝိညာတံ ဇာနာမ"ီတိ ဧဝံမာနီ။

၃-တတိယသမ္မတ္တနိယာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅၃။ တတိယေ **မက္ခီ ဓမ္မံ သုဏာတီ**တိ မက္ခီ ဟုတ္ဝာ ဂုဏမက္ခနစိတ္တေန ဓမ္မံ သုဏာတိ။ **ဥပါရမ္ဘစိတ္တော**တိ နိဂ္ဂဟာရောပနစိတ္တော။ **ရန္ဓဂေသီ**တိ ဂုဏရန္ဓံ ဂုဏစ္ဆိဒ္ဒံ ဂဝေသန္တော။

၄-ပဌမသဒ္ဓမ္မသမ္မောသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅၄။ စတုတ္ထေ **န သက္ကစ္စံ ဓမ္မံ သုဏန္တီ**တိ ဩဟိတသောတာ သုကတ-ကာရိနော ဟုတ္ဝာ န သုဏန္တိ။ **န ပရိယာပုဏန္တီ**တိ ယထာသုတံ ဓမ္မံ ဝဍ္ဎေန္တာပိ သက္ကစ္စံ န ဝဍ္ဎေန္တိ။ ပဉ္စမံ ဥတ္တာနမေဝ။

၆-တတိယသဒ္ဓမ္မသမ္မောသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅၆။ ဆဋ္ဌေ **အပ္ပဋိသရဏော**တိ အပ္ပတိဋ္ဌော။ အာစရိယာ ဟိ သုတ္တန္တသ္မ ပဋိသရဏံ နာမ၊ တေသံ အဘာဝါ အပ္ပဋိသရဏော ဟော်တိ။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။

7. Dukkathāsuttavaṇṇanā

157. Sattame **puggalaṁ upanidhāyā**ti taṁ taṁ puggalaṁ upanikkhipitvā, sakkhiṁ katvāti attho. **Kacchamānāyā**ti kathiyamānāya. Sesamettha aṭṭhamañca uttānatthamevāti.

9. Udāyīsuttavaṇṇanā

159. Navame **anupubbiṁ kathaṁ**[1] **kathessāmī**ti dānānantaraṁ sīlaṁ, sīlānantaraṁ sagganti evaṁ desanānupubbiṁ kathaṁ vā[2], yaṁ yaṁ suttapadaṁ vā gāthāpadaṁ vā nikkhittaṁ hoti, tassa tassa anurūpakathaṁ kathessāmīti cittaṁ upaṭṭhapetvā paresaṁ dhammo desetabbo. **Pariyāyadassāvī**ti tassa tassa atthassa taṁ taṁ kāraṇaṁ dassento. Kāraṇañhi idha pariyāyoti vuttaṁ. **Anuddayataṁ paṭiccā**ti "mahāsambādhappatte satte sambādhato mocessāmī"ti anukampaṁ āgamma. **Na āmisantaro**ti na āmisahetuko, attano catupaccayalābhaṁ anāsīsantoti attho. **Attānañca parañca anupahaccā**ti attukkaṁsana paravambhanādivasena attānañca parañca guṇupaghātena anupahantvā.

10. Duppaṭivinodayasuttavaṇṇanā

160. Dasame **duppaṭivinodayā**ti yāni hassādīni kiccāni nipphādetuṁ ṭhānāni uppannāni honti, tesu matthakaṁ asampattesu antarāyeva dunnīhārā duvikkhambhayā honti. **Paṭibhānan**ti kathetukāmatā vuccati. Imāni pañca duppaṭivinodayāni, na suppaṭivinodayāni. Upāyena pana kāraṇena anurūpāhi paccavekkhaṇa-anusāsanādīhi sakkā paṭivinodetunti.

Saddhammavaggo paṭhamo.

---

1. Ānupubbikathaṁ(Sī), anupubbikathaṁ (Syā)
2. Desanānupubbikathā vā (Sī), desanānupubbikaṁ vā (Syā)

၇-ဒုက္ကထာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅၇။ သတ္တမေ **ပုဂ္ဂလံ ဥပနိဓာယာ**တိ တံ တံ ပုဂ္ဂလံ ဥပနိက္ခိပိတ္ဝာ၊ သက္ခိ ကတ္ဝာတိ အတ္ထော။ **ကစ္ဆမာနာယာ**တိ ကထိယမာနာယ။ သေသ-မေတ္ထ အဋ္ဌမ္ဥ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၉-ဥဒါယီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅၉။ နဝမေ **အနုပုဗ္ဗိံ ကထံ**[1] **ကထေဿာမီ**တိ ဒါနာနန္တရံ သီလံ, သီလာနန္တရံ သဂ္ဂန္တိ ဧဝံ ဒေသနာနုပုဗ္ဗိံ ကထံ ဝါ၊ ယံ ယံ သုတ္တပဒံ ဝါ ဂါထာပဒံ ဝါ နိက္ခိတ္တံ ဟောတိ၊ တဿ တဿ အနုရူပကထံ ကထေဿာမီတိ စိတ္တံ ဥပဋ္ဌပေတ္ဝာ ပရေသံ ဓမ္မော ဒေသေတဗ္ဗော။ **ပရိယာယဒဿာဝီ**တိ တဿ တဿ အတ္ထဿ တံ တံ ကာရဏံ ဒဿေန္တော။ ကာရဏဉ္ဟိ ဣဓ ပရိယာယောတိ ဝုတ္တံ။ **အနုဒ္ဒယတံ ပဋိစ္စာ**တိ "မဟာသမ္ဗာဓပ္ပတ္တေ သတ္တေ သမ္ဗာဓတော မောစေဿာမီ"တိ အနုကမ္ပံ အာဂမ္ဘ။ **နာ အာမိသန္တရော**တိ နာ အာမိသဟေတုကော၊ အတ္တနော စတုပစ္စယလာဘံ အနာသီသန္တော်တိ အတ္ထော။ **အတ္တာနဉ္စ ပရဉ္စ အနုပဟစ္စာ**တိ အတ္တုက္ကံသန ပရဝမ္ဘနာဒိဝသေန အတ္တာနဉ္စ ပရဉ္စ ဂုဏုပဃာတေန အနုပဟန်္စာ။

၁၀-ဒုပ္ပဋိဝိနောဒယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆၀။ ဒသမေ **ဒုပ္ပဋိဝိနောဒယာ**တိ ယာနိ ဟဿာဒီနိ ၊ကိစ္စာနိ နိပ္ဖါဒေတုံ ဌာနာနိ ဥပ္ပန္နာနိ ဟောန္တိ၊ တေသု မတ္ထကံ အသမ္ပတ္တေသု အန္တရာယေဝ ဒုဋ္ဌဟာရာ ဒုဝိက္ခမ္ဘယာ ဟောန္တိ။ **ပဋိဘာနန္တိ** ကထေတုကာမတာ ဝုစ္စတိ။ ဣမာနိ ပဉ္စ ဒုပ္ပဋိဝိနောဒယာနိ၊ န သုပ္ပဋိဝိနောဒယာနိ။ ဥပါယေန ပန ကာရဏေန အနုရူပါဟိ ပစ္စဝေက္ခဏအနုသာသနာဒီဟိ သက္ကာ ပဋိဝိနော-ဒေတုန္တိ။

သဒ္ဓမ္မဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၁-အာနုပုဗ္ဗိကထံ (သီ)၊ အနုပုဗ္ဗိကထံ (သျာ)
၂-ဒေသနာနုပုဗ္ဗိကထာ ဝါ (သီ)၊ ဒေသနာနုပုဗ္ဗိကံ ဝါ (သျာ)

(17) 2. Āghātavagga

1. Paṭhama-āghātapaṭivinayasuttavaṇṇanā

161. Dutiyassa paṭhame āghātaṁ paṭivinenti vūpasamentīti **āghātapaṭivinayā. Yattha bhikkhuno uppanno āghāto sabbaso paṭivinetabbo**ti yattha ārammaṇe bhikkhuno āghāto uppanno hoti, tattha so sabbo imehi pañcahi paṭivinodetabboti attho. **Mettā tasmiṁ puggale bhāvetabbā**ti tikacatukkajjhānavasena mettā bhāvetabbā. **Karuṇāya**pi eseva nayo. **Upekkhā** pana catukkapañcakajjhānavasena bhāvetabbā. Yasmā pana yaṁ puggalaṁ passato cittaṁ na nibbāti, tasmiṁ muditā na saṇṭhahati[1], tasmā sā na vuttā. **Asati-amanasikāro**ti yathā so puggalo na upaṭṭhāti, kuṭṭādīhi antarito viya hoti, evaṁ tasmiṁ asati-amanasikāro āpajjitabbo. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayattā uttānameva.

2. Dutiya-āghātapaṭivinayasuttavaṇṇanā

162. Dutiye āghāto etesu paṭivinetabboti[2] **āghātapaṭivinayā.** Āghāto etehi paṭivinetabbotipi **āghātapaṭivinayā.** Paṭivinayoti hi paṭivinayavatthūnampi paṭivinayakāraṇānampi etaṁ adhivacanaṁ, tadubhayampi idha vaṭṭati. Pañca hi puggalā paṭivinayavatthū[3] honti pañcahi upamāhi pañca paṭipattiyo paṭivinayakāraṇāni. **Labhati ca kālena kālaṁ cetaso vivaraṁ cetaso pasādan**ti kāle kāle samathavipassanācittassa uppannokāsasaṅkhātaṁ vivarañceva saddhāsampannabhāvasaṅkhātaṁ pasādañca labhati.

Rathiyāyāti antaravīthiyaṁ. **Nantakan**ti pilotikakhaṇḍaṁ. **Niggahetvā**ti akkamitvā. **Yo tattha sāro**ti yaṁ tattha thiraṭṭhānaṁ. **Taṁ paripātetvā**ti taṁ luñcitvā. **Evameva kho**ti ettha paṁsukūliko viya mettāvihārī daṭṭhabbo, rathiyāya nantakaṁ viya veripuggalo, dubbalaṭṭhānaṁ viya aparisuddhakāyasamācāratā, thiraṭṭhānaṁ viya parisuddhavacīsamācāratā, dubbalaṭṭhānaṁ chaḍḍetvā thiraṭṭhānaṁ ādāya gantvā sibbitvā rajitvā

1. Na upaṭṭhahati (Syā) 2. Paṭivinodetabboti (Ka)
3. Paṭivinayakāraṇānampi vatthū (Sī)

(၁၇) ၂-အာဃာတဝဂ္ဂ

၁-ပဌမအာဃာတပဋိဝိနယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆၁။ ဒုတိယဿ ပဌမေ အာဃာတံ ပဋိဝိနေန္တီ ဝူပသမေန္တီတိ **အာဃာတပဋိဝိနယာ။ ယတ္ထ ဘိက္ခုနော ဥပ္ပန္နော အာဃာတော သဗ္ဗသော ပဋိဝိနေတဗ္ဗော**တိ ယတ္ထ အာရမ္မဏေ ဘိက္ခုနော အာဃာတော ဥပ္ပန္နော ဟောတိ၊ တတ္ထ သော သဗ္ဗော ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ ပဋိဝိနောဒေတဗ္ဗောတိ အတ္ထော။ **မေတ္တာ တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ ဘာဝေတဗ္ဗာ**တိ တိကစတုက္ကဈာနဝသေန မေတ္တာ ဘာဝေတဗ္ဗာ။ **ကရုဏာယပိ** ဧသေဝ နယော။ **ဥပေက္ခာ** ပန စတုက္က-ပဉ္စကဈာနဝသေန ဘာဝေတဗ္ဗာ။ ယသ္မာ ပန ယံ ပုဂ္ဂလံ ပဿတော စိတ္တံ န နိဗ္ဗာတိ၊ တသ္မိံ မုဒိတာ န သဏ္ဌာတိ[1]၊ တသ္မာ သာ န ဝုတ္ထာ။ **အသတိ-အမနသိကာရော**တိ ယထာ သော ပုဂ္ဂလော န ဥပဋ္ဌာတိ၊ ကုဋ္ဋာဒီဟိ အန္တရိတော ဝိယ ဟောတိ၊ ဧဝံ တသ္မိံ အသတိအမနသိကာရော အာပဇ္ဇိ-တဗ္ဗော။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနမေဝ။

၂-ဒုတိယအာဃာတပဋိဝိနယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆၂။ ဒုတိယေ အာဃာတော ဧတေသု ပဋိဝိနေတဗ္ဗောတိ ၂ **အာဃာ-တပဋိဝိနယာ။** အာဃာတော ဧတေဟိ ပဋိဝိနေတဗ္ဗောတိပိ **အာဃာတ-ပဋိဝိနယာ။** ပဋိဝိနယောတိ ဟိ ပဋိဝိနယဝတ္ထူနမ္ပိ ပဋိဝိနယကာရဏာနမ္ပိ တံ အဓိဝစနံ၊ တဒုဘယမ္ပိ ဣဓ ဝဋ္ဋတိ။ ပဉ္စ ဟိ ပုဂ္ဂလာ ပဋိဝိနယဝတ္ထူ[2]၊ ဟောန္တိ ပဉ္စဟိ ဥပမာဟိ ပဉ္စ ပဋိပတ္တိယော ပဋိဝိနယကာရဏာနိ။ **လဘတိ ဧကာလေန ကာလံ ဧတေသော ဝိဝေကံ ဧတေသော ပဿဒ္ဓိန္တိ** ကာလေ ကာလေ သမထ-ဝိပဿနာစိတ္တဿ ဥပ္ပန္နောကာသသင်္ခါတံ ဝိဝရဋ္ဌေဝ သဒ္ဓါသမ္ပန္နဘာဝသင်္ခါတံ ပသာဒဉ္စ လဘတိ။

ရထိယာယာတိ အန္တရဝီထိယံ။ **နန္တကန္တိ** ပိလောတိကခဏ္ဍံ။ **နိဂ္ဂဟေ-တွာ**ဂိ အက္ကမိတ္ဝာ။ **ယော တတ္ထ သာရော**တိ ယံ တတ္ထ ထိရဋ္ဌာနံ။ **တံ ပရိပါတေတွာ**တိ တံ လုဇ္ဇိတ္ဝာ။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ဍော ပံသုကူလိကော ဝိယ မေတ္တာဝိဟာရီ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ရထိယာယ နန္တကံ ဝိယ ဝေရိပုဂ္ဂလော၊ ဒုဗ္ဗလဋ္ဌာနံ ဝိယ အပရိသုဒ္ဓကာယသမာစာရတာ၊ ထိရဋ္ဌာနံ ဝိယ ပရိသုဒ္ဓဝစီသမာ-စာရတာ၊ ဒုဗ္ဗလဋ္ဌာနံ ဆဍ္ဍေတွာ ထိရဋ္ဌာနံ အာဒါယ ဂန္ဒွာ သိဗ္ဗိတွာ ရဇိတွာ

၁-နံ ဥပဋ္ဌဟတိ (သျာ) ၂-ပဋိဝိနောဒေတဗ္ဗောတိ (က) ၃-ပဋိဝိနယကာရဏာနမ္ပိ ဝတ္ထူ (သီ)

pārupitvā vicaraṇakālo viya aparisuddhakāyasamācārataṁ amanasikatvā parisuddhavacīsamācārataṁ, manasikatvā verimhi cittuppādaṁ nibbāpetvā phāsuvihārakālo daṭṭhabbo.

Sevālapaṇakapariyonaddhāti sevālena ca udakapappaṭakena ca paṭicchannā. **Ghammapareto**ti ghammena anugato. **Kilanto**ti maggakilanto. **Tasito**ti taṇhābhibhūto. **Pipāsito**ti pānīyaṁ pātukāmo. **Apaviyūhitvā**ti apanetvā. **Pivitvā**ti pasanna-udakaṁ pivitvā. **Evameva kho**ti ettha ghammābhitatto puriso viya mettāvihārī daṭṭhabbo, sevālapaṇakaṁ viya aparisuddhavacīsamācāratā pasanna-udakaṁ viya parisuddhakāyasamācāratā, sevālapaṇakaṁ apabyūhitvā pasannodakaṁ pivitvā gamanaṁ viya aparisuddhavacīsamācārataṁ amanasikatvā parisuddhakāyasamācārataṁ manasikatvā verimhi cittuppādaṁ nibbāpetvā phāsuvihārakālo daṭṭhabbo.

Khobhessāmīti cālessāmi. **Loḷessāmī**ti ākulaṁ karissāmi. **Apeyyampi taṁ karissāmī**ti pivituṁ asakkuṇeyyaṁ karissāmi. **Catukkuṇḍiko**[1]ti jāṇūhi ca hatthehi ca bhūmiyaṁ patiṭṭhānena catukkuṇḍiko[1] hutvā. **Gopītakaṁ pivitvā**ti gāviyo viya mukhena ākaḍḍhento pivitvā. **Evameva kho**ti ettha ghammābhitatto puriso viya mettāvihārī daṭṭhabbo, gopadaṁ viya veripuggalo, gopade[2] paritta-udakaṁ viya tassabbhantare parittaguṇo, catukkuṇḍikassa gopītakaṁ pivitvā pakkamanaṁ viya tassa aparisuddhakāyavacīsamācārataṁ amanasikatvā yaṁ so kālena kālaṁ dhammassavanaṁ nissāya cetaso vivarappasādasaṅkhātaṁ pītipāmojjaṁ labhati, taṁ manasikatvā cittuppādanibbāpanaṁ veditabbaṁ.

Ābādhikoti iriyāpathabhañjanakena visabhāgābādhena ābādhiko. **Puratopissā**ti puratopi bhaveyya. **Anayabyasanan**ti avaḍḍhivināsaṁ. **Evameva kho**ti ettha so anāthagilāno viya sabbakaṇhadhammasamannāgato puggalo, addhānamaggo viya anamataggasaṁsāro, purato ca pacchato ca gāmānaṁ dūrabhāvo viya nibbānassa dūrabhāvo, sappāyabhojanānaṁ alābho viya sāmaññaphalabhojanānaṁ alābho, sappāyabhesajjānaṁ

1. Catuguṇḍiko (Sī, Syā) 2. Gopadake (Ka)

ပါရုပိတ္တာ ဝိစရဏကာလော ဝိယ အပရိသုဒ္ဓကာယသမာစာရတံ အမနသိကတ္တာ ပရိသုဒ္ဓဝစီသမာစာရတံ မနသိကတ္တာ ဝေရိမ္ဟि စိတ္တုပ္ပါဒံ နိဗ္ဗာပေတ္တာ ဖာသုဝိဟာရကာလော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

သေဝါလပဏကပရိယောနဒ္ဓါတိ သေဝါလေန စ ဥဒကပပ္ပဋကေန စ ပဋိစ္ဆန္နာ။ **ဃမ္မပရေတော**တိ ဃမ္မေန အနုဂတော။ **ကိလန္တော**တိ မဂ္ဂကိလန္တော။ **တသိတော**တိ တဏှာဘိဘူတော။ **ပိပါသိတော**တိ ပါနီယံ ပါတုကာမော။ **အပဗ်ူဟိတ္ဝာ**တိ အပနေတ္ဝာ။ **ဝိဝိတ္ဝာ**တိ ပသန္နဥဒကံ ဝိဝိတ္ဝာ။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ဣမ္ဘေ ဃမ္မာဘိတတ္တော ပုရိသော ဝိယ မေတ္တာဝိဟာရီ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ သေဝါလပဏကံ ဝိယ အပရိသုဒ္ဓဝစီသမာစာရတာ၊ ပသန္နဥဒကံ ဝိယ ပရိသုဒ္ဓကာယသမာစာရတာ၊ သေဝါလပဏကံ အပဗ္ယူဟိတ္ဝာ ပသန္နောဒကံ ပိဝိတ္ဝာ ဂမနံ ဝိယ အပရိသုဒ္ဓဝစီသမာစာရတံ အမနသိကတ္တာ ပရိသုဒ္ဓကာယသမာစာရတံ မနသိကတ္တာ ဝေရိမ္ဟိ စိတ္တုပ္ပါဒံ နိဗ္ဗာပေတ္တာ ဖာသုဝိဟာရကာလော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ခေါဘေဿာမီတိ စာလေဿာမိ။ **လောဠေဿာမီ**တိ အာကုလံ ကရိဿာမိ။ **အပေယ္ယမ္ပိ တံ ကရိဿာမီ**တိ ပိဝိတုံ အသက္ကုဏေယ္ယံ ကရိဿာမိ။ **စတုက္ကုဏ္ဍိကော**[3]တိ ဇာဏုဟိ စ ဟတ္ထေဟိ စ ဘူမိယံ ပတိဋ္ဌာနေန စတုက္ကုဏ္ဍိကော[3] ဟုတ္ဝာ။ **ဂေါဓိတကံ ဝိဝိတ္ဝာ**တိ ဂါဝိယော ဝိယ မုခေန အာကဍ္ဎိတ္ဝာ ပိဝိတ္ဝာ။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ဣမ္ဘေ ဃမ္မာဘိတတ္တော ပုရိသော ဝိယ မေတ္တာဝိဟာရီ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ဂေါပဒံ ဝိယ ဝေရိပုဂ္ဂလော၊ ဂေါပဒေ[4] ပရိတ္တဥဒကံ ဝိယ တဿ ဇနဿ ပရိတ္တဂုဏော၊ စတုက္ကုဏ္ဍိကဿ ဂေါဓိတကံ ဝိဝိတ္ဝာ ပက္ကမနံ ဝိယ တဿ အပရိသုဒ္ဓကာယဝစီသမာစာရတံ အမနသိကတ္တာ ယံ သော ကာလေန ကာလံ ဓမ္မဿဝနံ နိဿာယ စေတသော ဝိဝရပ္ပသာဒသင်္ခါတံ ဝိတိပါမောဇ္ဇံ လဘတိ၊ တံ မနသိကတ္တာ စိတ္တုပ္ပါဒနိဗ္ဗာပနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အာဗာဓိကောတိ ဣရိယာပထဘဉ္ဇနကေန ဝိသဘာဂါဗာဓေန အာဗာဓိကော။ **ပုရတောဝိဿာ**တိ ပုရတောပိ ဘဝေယ္ယ။ **အနယဗ္ယသနန္တိ** အဝုဠိဝိနာသံ။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ဣမ္ဘေ သော အနာထဂိလာနော ဝိယ သဗ္ဗကဏ္ဍမ္ဗသမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော၊ အဒ္ဓါနမဂ္ဂေါ ဝိယ အနမတဂ္ဂသံသာရော၊ ပုရတော စ ပစ္ဆတော စ ဂါမာနံ ဒူရဘာဝေါ ဝိယ နိဗ္ဗာနဿ ဒူရဘာဝေါ၊ သပ္ပါယဘောဇနာနံ အလာဘော ဝိယ သာမညဖလဘောဇနာနံ အလာဘော၊ သပ္ပါယဘေသဇ္ဇာနံ

3. စတုက္ကုဏ္ဍိကော (သီ၊ သျာ) 4. ဂေါပဒကေ (က)

alābho viya samathavipassanānaṁ abhāvo, patirūpa-upaṭṭhākānaṁ alābho viya ovādānusāsanīhi kilesatikicchakānaṁ abhāvo, gāmantanāyakassa alābho viya nibbānasampāpakassa Tathāgatassa vā Tathāgatasāvakassa vā aladdhabhāvo, aññatarassa purisassa disvā kāruññupaṭṭhānaṁ viya tasmiṁ puggale mettāvihārikassa kāruññaṁ uppādetvā cittanibbāpanaṁ veditabbaṁ.

Acchodakāti pasannodakā. **Sātodakā**ti madhurodakā. **Sītodakā**ti tanusītasalilā. **Setakā**ti ūmibhijjanaṭṭhānesu setavaṇṇā. **Supatitthā**ti samatitthā. **Evameva kho**ti ettha ghammābhitatto puriso viya mettāvihārī daṭṭhabbo, sā pokkharaṇī viya parisuddhasabbadvāro puriso, nhatvā pivitvā paccuttaritvā rukkhacchāyāya nipajjitvā yathākāmaṁ gamanaṁ viya tesu dvāresu yaṁ icchati, taṁ ārammaṇaṁ katvā cittanibbāpanaṁ veditabbaṁ. Tatiyacatutthāni heṭṭhā vuttānayāneva.

5. Pañhapucchāsuttavaṇṇanā

165. Pañcame **paribhavan**ti paribhavanto, evaṁ paribhavissāmīti paribhavanatthāya pucchatīti attho. **Aññātukāmo**ti[1] jānitukāmo hutvā.

6. Nirodhasuttavaṇṇanā

166. Chaṭṭhe **atthetaṁ ṭhānan**ti atthi etaṁ kāraṇaṁ. **No ce diṭṭheva dhamme aññaṁ ārādheyyā**ti no ce imasmiṁ yeva attabhāve arahattaṁ pāpuṇeyya. **Kabaḷīkārāhārabhakkhānaṁ devānan**ti kāmāvacaradevānaṁ. **Aññataraṁ manomayaṁ kāyan**ti jhānamanena nibbattaṁ aññataraṁ suddhāvāsabrahmakāyaṁ. **Udāyī**ti Lāḷudāyī. So hi "manomayan"ti sutvā "āruppe na bhavitabban"ti paṭibāhi. Thero "Sāriputto kiṁ jānāti, yassa sammukhā evaṁ bhikkhū vacanaṁ paṭikkosantī"ti evaṁ bālānaṁ laddhi-uppattipaṭibāhanatthaṁ taṁ vacanaṁ anadhivāsetvā yena Bhagavā tenupasaṅkami.

Atthi nāmāti amarisanatthe[2] nipāto. Teneva cettha "ajjhupekkhissathā"ti anāgatavacanaṁ kataṁ. Ayañhetthattho—Ānanda tumhe

1. Ñātukāmoti (Syā) 2. Apadissanatthe (Syā)

အလာဘော ဝိယ သမထဝိပဿနာနံ အဘာဝေါ၊ ပတိရူပဥပဋ္ဌာကာနံ အလာဘော ဝိယ ဩဝါဒါနုသာသနီဟိ ကိလေသတိကိစ္ဆကာနံ အဘာဝေါ၊ ဂါမန္တနာယကဿ အလာဘော ဝိယ နိဗ္ဗာနသမ္ပာပကဿ တထာဂတဿ ဝါ တထာဂတသာဝကဿ ဝါ အလဒ္ဓဘာဝေါ၊ အညတရဿ ပုရိသဿ ဒိသ္ဝာ ကာရုညုပ္ပာနံ ဝိယ တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ မေတ္တာဝိဟာရိကဿ ကာရုညံ ဥပ္ပါဒေတ္ဝာ စိတ္တနိဗ္ဗာပနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အစ္ဆောဒကာတိ ပသန္နောဒကာ။ **သာတောဒကာ**တိ မဓုရောဒကာ။ **သီတောဒကာ**တိ တနုသီတသလိလာ။ **သေတကာ**တိ ဥမ္မိဘိဇ္ဇနဋ္ဌာနေသု သေတဝဏ္ဏာ။ **သုပတိတ္ထာ**တိ သမတိတ္ထာ။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ဣမေ ဃမ္မာဘိတတ္တော ပုရိသော ဝိယ မေတ္တာဝိဟာရီ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ သာ ပေါက္ခရဏီ ဝိယ ပရိသုဒ္ဓသဗ္ဗဒ္ဝါရော ပုရိသော၊ နှတ္ဝာ ဝိဝိတ္ဝာ ပစ္ဆာတ္တရိတ္ဝာ ရုက္ခစ္ဆာယာယ နိပဇ္ဇိတ္ဝာ ယထာကာမံ ဂမနံ ဝိယ တေသု ဒ္ဝါရေသု ယံ ဣစ္ဆတိ၊ တံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ စိတ္တနိဗ္ဗာပနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတိယစတုတ္ထာနိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာနေဝ။

၅-ပဉှပုစ္ဆာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆၅။ ပဉ္စမေ **ပရိဘဝန္တီ** ပရိဘဝန္တော၊ ဧဝံ ပရိဘဝိဿာမီတိ ပရိဘဝနတ္ထာယ ပုစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ **အညာတုကာမော**တိ[1] ဇာနိတုကာမော ဟုတ္ဝာ။

၆-နိရောဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆၆။ ဆဋ္ဌေ **အတ္ထေတံ ဋ္ဌာနန္တိ** အတ္ထိ တေံ ကာရဏံ။ **နော စေ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ အညံ အာရာဓေယ္မာ**တိ နော စေ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ အရဟတ္တံ ပါပုဏေယျ။ **ကဗဠီကာရာဟာရဘက္ခာနံ ဒေဝါနန္တိ** ကာမာဝစရဒေဝါနံ။ **အညတရံ မနောမယံ ကာယန္တိ** ဈာနမနေန နိဗ္ဗတ္တံ အညတရံ သုဒ္ဓါဝါသဗြဟ္မကာယံ။ **ဥဒါယီ**တိ လာဠုဒါယိံ။ သော ဟိ "မနောမယ"န္တိ သုတ္ဝာ "အာရုပ္ပေ န ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ ပဋိဗာဟိ။ ထေရော "သာရိပုတ္တော ကိံ ဇာနာတိ၊ ယဿ သမ္မုခါ ဧဝံ ဘိက္ခူ။ ဝစနံ ပဋိက္ကောသန္တီ"တိ ဧဝံ ဗာလာနံ လဒ္ဓိဥုပ္ပတ္တိ-ပဋိဗာဟနတ္ထံ တံ ဝစနံ အနဓိဝါသေတ္ဝာ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။

အတ္ထိ နာမာတိ အမရိသနတ္ထေ[2] နိပါတော။ တေနေဝ စေတ္ထ "အဇ္ဈုပေက္ခိဿထာ"တိ အနာဂတဝစနံ ကတံ။ အယဉ္ဟေတ္ထတ္ထော—အာနန္ဒ တုမှေ

၁-ဉာတုကာမောတိ (သျာ) ၂-အပဒိဿနတ္ထေ (သျာ)

theraṁ bhikkhuṁ viheṭhiyamānaṁ ajjhupekkhatha, na vo etaṁ marisayāmi[1] na sahāmi nādhivāsemīti. Kasmā pana Bhagavā Ānandattheraṁyeva evamāhāti? Dhammabhaṇḍāgārikattā. Dhammabhaṇḍāgārikassa hi evaṁ vadanto[2] paṭibāhituṁ bhāro. Apicesa Sāriputtattherassa piyasahāyo, tenāpissa esa bhāro. Tattha kiñcāpi Bhagavā Ānandattheraṁ garahanto evamāha, na panesā tasseva garahā, sammukhībhūtānaṁ sabbesaṁyeva garahāti veditabbā. **Vihāran**ti Gandhakuṭiṁ.

Anacchariyanti na acchariyaṁ. **Yathā**ti kāraṇavacanaṁ. **Āyasmantaṁyevettha upavānaṁ paṭibhāseyyā**ti ettha Bhagavatā ca[3] evaṁ etadeva kāraṇaṁ ārabbha udāhaṭe āyasmatoyeva upavānassa paṭivacanaṁ paṭibhātu upaṭṭhātūti dīpeti. **Sārajjaṁ okkantan**ti domanassaṁ anupaviṭṭhaṁ. **Sīlavā**ti-ādīhi khīṇāsavasīlādīniyeva kathitāni. **Khaṇḍiccenā**ti-ādīni sakkārādīnaṁ kāraṇapucchāvasena vuttāni. Kiṁ khaṇḍiccādīhi kāraṇehi taṁ taṁ sabrahmacāriṁ sakkareyyunti ayañhettha adhippāyo.

7. Codanāsuttavaṇṇanā

167. Sattame **codakenā**ti vatthusandassanā āpattisandassanā saṁvāsappaṭikkhepo sāmīcippaṭikkhepoti catūhi codanāvatthūhi codayamānena. **Kālena vakkhāmi no akālenā**ti ettha cuditakassa kālo kathito, na codakassa. Paraṁ codentena hi parisamajjhe vā uposathapavāraṇagge vā āsanasālābhojanasālādīsu vā na codetabbo[4], divāṭṭhāne nisinnakāle "karotāyasmā okāsaṁ, ahaṁ āyasmantaṁ vattukāmo"ti evaṁ okāsaṁ kāretvā codetabbo. Puggalaṁ pana upaparikkhitvā yo lolapuggalo abhūtaṁ vatvā bhikkhūnaṁ ayasaṁ āropeti, so okāsakammaṁ vināpi codetabbo. **Būtenā**ti tacchena sabhāvena. **Saṇhenā**ti maṭṭhena mudukena. **Atthasaṁhitenā**ti atthakāmatāya hitakāmatāya upetena. **Avippaṭisāro upadahātabbo**ti[5] amaṅkubhāvo upanehabbo[6].

---

1. Marisāmi (Sī, Ka) Vi-Ṭṭha 1. 175; Ma-Ṭṭha 3. 206 piṭṭhesupi passitabbaṁ.
2. Vadante (?)
3. Bhagavatā (Syā)
4. Na codetabbaṁ (Syā, Ka)
5. Upadahitabboti (Syā)
6. Uppādetabbo (Sī, Syā)

ထေရံ ဘိက္ခုံ ဝိဟေဋိယမာနံ အဇ္ဈုပေက္ခထ၊ နော ဝေါ တံ မရိသယာမိ[၁] နော သဟာမိ နာဓိဝါသေမီတိ။ ကသ္မာ ပန ဘဂဝါ အာနန္ဒတ္ထေရံယေဝ ဧဝမာဟာတိ? ဓမ္မဘဏ္ဍာဂာရိကတ္တာ။ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂာရိကဿ ဟိ ဧဝံ ဝဒန္တော[၂] ပဋိဗာဟိတုံ ဘာရော။ အပိစေသ သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ပိယသဟာယော၊ တေနာပိဿ သေ ဘာရော။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ဘဂဝါ အာနန္ဒတ္ထေရံ ဂရဟန္တော ဧဝမာဟ၊ နော ပနေသာ တဿေဝ ဂရဟာ၊ သမ္မုခီဘူတာနံ သဗ္ဗေသံယေဝ ဂရဟာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဗိဟာရန္တိ** ဂန္ဓကုဋိံ။

အနစ္ဆရိယန္တိ နော အစ္ဆရိယံ။ **ယထာ**တိ ကာရဏဝစနံ။ **အာယသ္မန္တံ-ယေဝေတ္ထ ဥပဝါနံ ပဋိဘာသေယျာ**တိ ဣတ္ထေ ဘဂဝတာ စ[၃] ဧတံ တေဒေဝ ကာရဏံ အာရဗ္ဘ ဥဒါဟဋေ အာယသ္မတောယေဝ ဥပဝါနဿ ပဋိဝစနံ ပဋိဘာတု ဥပဋ္ဌာတူတိ ဒီပေတိ။ **သာရဇ္ဇံ ဩက္ကန္တန္တိ** ဒောမနဿံ အနုပဝိဋ္ဌံ။ **သီလဝါ**တိအာဒီဟိ ခီဏာသဝသီလာဒီနံယေဝ ကထိတာနိ။ **ခဏ္ဍိစ္စေနာ**တိ-အာဒီနိ သက္ကာရာဒီနံ ကာရဏပုစ္ဆာဝသေန ဝုတ္တာနိ။ ကိံ ခဏ္ဍိစ္စာဒီဟိ ကာရဏေဟိ တံ တံ သဗြဟ္မစာရိံ သက္ကရေယ္យုန္တိ အယမ္ပေတ္ထ အဓိပ္ပါယော။

၇-စောဒနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆၇။ သတ္တမေ **စောဒကေနာ**တိ ဝတ္ထုသန္ဒဿနာ အာပတ္တိသန္ဒဿနာ သံဝါသပ္ပဋိက္ခေပေါ သာမီစိပ္ပဋိက္ခေပေါတိ စတူဟိ စောဒနာဝတ္ထူဟိ စောဒယမာနေန။ **ကာလေန ဝက္ခာမိ နော အကာလေနာ**တိ ဣတ္ထေ စုဒိတကဿ ကာလော ကထိတော၁၊ နော စောဒကဿ။ ပရံ စောဒေန္တေန ဟိ ပရိသမဇ္ဈေ ဝါ ဥပေါသထပဝါရဏာဂ္ဂေ ဝါ အာသနသာလာဘောဇနသာလာဒီသု ဝါ နော စောဒေတဗ္ဗော၇၊ ဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသိန္နကာလေ "ကရောတာယသ္မာ ဩကာသံ၊ အဟံ အာယသ္မန္တံ ဝတ္ထုကာမော"တိ ဧဝံ ဩကာသံ ကာရေတ္ဝာ စောဒေတဗ္ဗော။ ပုဂ္ဂလံ ပန ဥပပရိက္ခိတ္ဝာ ယော လောလပုဂ္ဂလော အဘူတံ ဝတ္ဝာ ဘိက္ခူနံ အယသံ အာရောပေတိ၊ သော ဩကာသကမ္မံ ဝိနာပိ စောဒေတဗ္ဗော။ **ဘူတေနာ**တိ တစ္ဆေန သဘာဝေန။ **သဏှေနာ**တိ မဒ္ဒေန မုဒုကေန။ **အတ္ထသံဟိတေနာ**တိ အတ္ထကာမတာယ ဟိတကာမတာယ ဥပေတေန။ **အဝိပ္ပဋိသာရော ဥပဒဟာတဗ္ဗော**တိ၈ အမကုံဘာဝေါ ဥပနေဟဗ္ဗော ၉။

၁-မရိသာမိ (သီ၊ က) ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၁၇၅၊ မ-ဋ္ဌ ၃-၂၀၆-ဝိဇ္ဇေသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-ဝဒန္တေ (?) ၃-ဘဂဝတာ (သျာ) ၄-န စောဒေတဗ္ဗံ (သျာ၊ က)
၅-ဥပဌပေတဗ္ဗောတိ (သျာ) ၆-ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗော (သီ၊ သျာ)

alaṁ te avippaṭisārāyāti yuttaṁ te amaṅkubhāvāya. Sesamettha uttānamevāti. Aṭṭhamaṁ heṭṭhā vuttanayattā pākaṭameva.

9. Khippanisantisuttavaṇṇanā

169. Navame khippaṁ nisāmayati upadhāretīti **khippanisanti**[1]. Suggahitaṁ katvā gaṇhātīti **suggahitaggāhī. Atthakusalo**ti Aṭṭhakathāya cheko. **Dhammakusalo**ti Pāḷiyaṁ cheko. **Niruttikusalo**ti niruttivacanesu cheko. **Byañjanakusalo**ti akkharappabhede cheko. **Pubbāparakusalo**ti atthapubbāparaṁ dhammapubbāparaṁ akkharapubbāparaṁ byañjanapubbāparaṁ anusandhipubbāparanti imasmiṁ pañcavidhe pubbāpare cheko. Tattha **atthapubbāparakusalo**ti heṭṭhā atthena upari atthaṁ jānāti, upari atthena heṭṭhā atthaṁ jānāti. Kathaṁ? So hi heṭṭhā atthaṁ ṭhapetvā upari atthe vutte "heṭṭhā attho atthī"ti jānāti. Upari atthaṁ ṭhapetvā heṭṭhā atthe vutthepi "upari attho atthī"ti jānāti. Ubhato ṭhapetvā majjhe atthe vutte "ubhato attho atthī"ti jānāti. Majjhe atthaṁ ṭhapetvā ubhatobhāgesu atthe vutte "majjhe attho atthī"ti jānāti. **Dhammapubbāparā**dīsupi eseva nayo. **Anusandhipubbāpare** pana sīlaṁ ādiṁ katvā āraddhe suttante matthake chasu abhiññāsu āgatāsu "yathānusandhiṁ yathāparicchedaṁ[2] suttanto gato"ti jānāti. Diṭṭhivasena āraddhe upari saccesu āgatesupi "yathānusandhinā gato"ti jānāti. Kalahabhaṇḍanavasena āraddhe upari sāraṇīyadhammesu āgatesupi, dvattiṁsatiracchānakathāvasena āraddhe upari dasakathāvatthūsu[3] āgatesupi "yathānusandhinā gato"ti jānātīti.

10. Bhaddajisuttavaṇṇanā

170. Dasame **abhibhū**ti abhibhavitvā ṭhito jeṭṭhako. **Anabhibhūto**ti aññehi anabhibhūto. **Aññadatthū**ti ekaṁsavacane nipāto. Dassanavasena **daso,** sabbaṁ passatīti adhippāyo. **Vasavattī**ti sabbaṁ janaṁ vase vatteti. **Yathā passato**ti iṭṭhārammaṇaṁ vā hotu aniṭṭhārammaṇaṁ

1. Khippanisantī (Sī, Ka) 2. Yathānuparicchedaṁ (Sī), yathānupadacchedaṁ (Syā)
3. Aṁ 3. 358; Khu 1. 119 piṭṭhesu.

အလံ တေ အဝိပ္ပဋိသာရာယာတိ ယုတ္တံ တေ အမင်္ကုဘာဝါယ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။ အဋ္ဌမံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ပါကဋမေဝ။

၉-ခိပ္ပနိသန္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆၉။ နဝမေ ခိပ္ပံ နိသာမယတိ ဥပဓာရေတီတိ **ခိပ္ပနိသန္တီ**[1]။ သုဂ္ဂဟိတံ ကတ္ဝာ ဂဏှာတီတိ **သုဂ္ဂဟိတဂ္ဂါဟီ။ အတ္ထကုသလော**တိ အဋ္ဌကထာယ ဆေကော။ **ဓမ္မကုသလော**တိ ပါဠိယံ ဆေကော။ **နိရုတ္တိကုသလော**တိ နိရုတ္တိ-ဝစနေသု ဆေကော။ **ဗျဉ္ဇနကုသလော**တိ အက္ခရပဘေဒေ ဆေကော။ **ပုဗ္ဗာပရ-ကုသလော**တိ အတ္ထပုဗ္ဗာပရံ ဓမ္မပုဗ္ဗာပရံ အက္ခရပုဗ္ဗာပရံ ဗျဉ္ဇနပုဗ္ဗာပရံ အနုသန္ဓိ-ပုဗ္ဗာပရန္တိ ဇုမသ္မိံ ပဉ္စဝိဓေ ပုဗ္ဗာပရေ ဆေကော။ တတ္ထ **အတ္ထပုဗ္ဗာပရကုသ-လော**တိ ဟေဋ္ဌာ အတ္ထေန ဥပရိ အတ္ထံ ဇာနာတိ၊ ဥပရိ အတ္ထေန ဟေဋ္ဌာ အတ္ထံ ဇာနာတိ။ ကထံ? သော ဟိ ဟေဋ္ဌာ အတ္ထံ ဌပေတ္ဝာ ဥပရိ အတ္ထေ ဝုတ္တေ "ဟေဋ္ဌာ အတ္ထော အတ္ထိ"တိ ဇာနာတိ။ ဥပရိ အတ္ထံ ဌပေတ္ဝာ ဟေဋ္ဌာ အတ္ထေ ဝုတ္တေပိ "ဥပရိ အတ္ထော အတ္ထိ"တိ ဇာနာတိ။ ဥဘတော ဌပေတ္ဝာ မဇ္ဈေ အတ္ထေ ဝုတ္တေ "ဥဘတော အတ္ထော အတ္ထိ"တိ ဇာနာတိ။ မဇ္ဈေ အတ္ထံ ဌပေတ္ဝာ ဥဘတောဘာဂေသု အတ္ထေ ဝုတ္တေ "မဇ္ဈေ အတ္ထော အတ္ထိ"တိ ဇာနာတိ။ **ဓမ္မပုဗ္ဗာပရာဒိသုပိ** ဧသေဝ နယော။ **အနုသန္ဓိပုဗ္ဗာပရေ** ပန သီလံ အာဒိံ ကတ္ဝာ အာရဒ္ဓေ သုတ္တန္တေ မတ္ထကေ ဆသု အဘိညာသု အာဂတာသု "ယထာနုသန္ဓိံ ယထာပရိဆ္ဆေဒံ[2] သုတ္တန္တော ဂတော"တိ ဇာနာတိ။ ဒိဋ္ဌိဝသေန အာရဒ္ဓေ ဥပရိ သစ္စေသု အာဂတေသုပိ "ယထာနုသန္ဓိနာ ဂတော"တိ ဇာနာတိ။ ကလဟဘဏ္ဍနဝသေန အာရဒ္ဓေ ဥပရိ သာရဏီယ-ဓမ္မေသု အာဂတေသုပိ, ဒွတ္တိံသတိရစ္ဆာနကထာဝသေန အာရဒ္ဓေ ဥပရိ ဒသကထာဝတ္ထူသု[3] အာဂတေသုပိ "ယထာနုသန္ဓိနာ ဂတော"တိ ဇာနာတိယေဝ။

၁၀-ဘဒ္ဒဇိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၀။ ဒသမေ **အဘိဘူ**တိ အဘိဘဝိတ္ဝာ ဌိတော ဇေဋ္ဌကော။ **အနဘိ-ဘူတော**တိ အညေဟိ အနဘိဘူတော။ **အညဒတ္ထူ**တိ ကံသဝစနေ နိပါတော။ ဒဿနဝသေန **ဒသော၊** သဗ္ဗံ ပဿတီတိ အဓိပ္ပါယော။ **ဝသဝတ္တီ**တိ သဗ္ဗံ ဇနံ ဝသေ ဝတ္တေတိ။ **ယထာ ပဿတော**တိ ဣဋ္ဌာရမ္မဏံ ဝါ ဟောတု အနိဋ္ဌာရမ္မဏံ

၁-ခိပ္ပနိသန္တီ (သီ၊က) ၂-ယထာနုပရိစ္ဆေဒံ (သီ)၊ ယထာနုပဒစ္ဆေဒံ (သျာ)
၃-အံ ၃-၃၅၈၊ ခု ၁-၁၁၉-ပိဋ္ဌေသု။

vā, yenākārena taṁ passantassa. **Anantarā āsavānaṁ khayo hotī**ti anantarāyeva arahattaṁ uppajjati. **Yathā suṇato**ti etthāpi eseva nayo. Atha vā yaṁ cakkhunā rūpaṁ disvā nirantarameva vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ pāpuṇāti, taṁ tassa arahattaṁ cakkhuviññāṇānantaraṁ nāma hoti. Taṁ sandhāya vuttaṁ **idaṁ dassanānaṁ aggan**ti. Dutiyapadepi eseva nayo.

Yathā sukhitassati yena maggasukhena sukhitassa. **Anantarā āsavānaṁ khayo hotī**ti samanantarameva arahattaṁ uppajjati. **Idaṁ sukhānaṁ aggan**ti idaṁ maggasukhaṁ sukhānaṁ uttamaṁ. **Yathā saññissā**ti idhāpi maggasaññāva adhippetā. **Yathā bhūtassā**ti yasmiṁ bhave yasmiṁ attabhāve ṭhitassa **anantarā**ti anantarāyena arahattaṁ uppajjati. **Idaṁ bhavānaṁ aggan**ti ayaṁ pacchimo attabhāvo bhavānaṁ aggaṁ nāma. Atha vā **yathā bhūtassā**ti yehi khandhehi maggakkhaṇe bhūtassa vijjamānassa. **Anantarā āsavānaṁ khayo hotī**ti maggānantarameva phalaṁ uppajjati. **Idaṁ bhavānaṁ aggan**ti idaṁ maggakkhaṇe khandhapañcakaṁ bhavānaṁ aggaṁ nāmāti.

Āghātavaggo dutiyo.

---

(18) 3. Upāsakavagga

1-3. Sārajjasuttādivaṇṇanā

171-173. Tatiyassa paṭhamadutiyatatiyesu agāriyappaṭipatti kathitā. Sotāpannasakadāgāminopi hontu, vaṭṭantiyeva.

4. Verasuttavaṇṇanā

174. Catutthe **bhayānī**ti cittutrāsabhayāni. **Verānī**ti akusalaverānipi puggalaverānipi. **Cetasikan**ti cittanissitaṁ. **Dukkhan**ti kāyapasādavatthukaṁ dukkhaṁ. **Domanassan**ti domanassavedanaṁ. Imasmiṁ sutte viratipahānaṁ kathitaṁ.

ဝါ၊ ယေနာကာရေန တံ ပဿန္တဿ။ **အနန္တရာ အာသဝါနံ ခယော ဟောတီ**တိ အနန္တရာယေဝ အရဟတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ယထာ သုဏတော**တိ ဣတောပိ ယေဝ နယော။ အထ ဝါ ယံ စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ နိရန္တရမေဝ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတ္ဝာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ တံ တဿ အရဟတ္တံ စက္ခုဝိညာဏာနန္တရံ နာမ ဟောတိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ **ဣဒံ ဒဿနာနံ အဂ္ဂန်**္တ။ ဒုတိယပဒေပိ ယေဝ နယော။

ယထာ သုခိတဿာတိ ယေန မဂ္ဂသုခေန သုခိတဿ။ **အနန္တရာ အာသဝါနံ ခယော ဟောတီ**တိ သမနန္တရမေဝ အရဟတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ဣဒံ သုခါနံ အဂ္ဂန်**္တ ဣဒံ မဂ္ဂသုခံ သုခါနံ ဥတ္တမံ။ **ယထာ သညိဿာ**တိ ဣဓာပိ မဂ္ဂသညာဝ အဓိပ္ပေတာ။ **ယထာ ဘူတဿာ**တိ ယသ္မိ ဘဝေ ယသ္မိံ အတ္တဘာဝေ ဋ္ဌိတဿ။ **အနန္တရာ**တိ အနန္တရာယေန အရဟတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ဣဒံ ဘဝါနံ အဂ္ဂန်**္တ အယံ ပစ္ဆိမော အတ္တဘာဝေါ ဘဝါနံ အဂ္ဂံ နာမ။ အထ ဝါ **ယထာ ဘူတဿာ**တိ ယေဟိ ခန္ဓေဟိ မဂ္ဂက္ခဏေ ဘူတဿ ဝိဇ္ဇမာနဿ။ **အနန္တရာ အာသဝါနံ ခယော ဟောတီ**တိ မဂ္ဂါနန္တရမေဝ ဖလံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ဣဒံ ဘဝါနံ အဂ္ဂန်**္တ ဣဒံ မဂ္ဂက္ခဏေ ခန္ဓပဉ္စကံ ဘဝါနံ အဂ္ဂံ နာမာတိ။

အာဃာတဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

---

(၁၈) ၃-ဥပါသကဝဂ္ဂ

၁-၃-သာရဇ္ဇသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၇၁-၁၇၃။ တတိယဿ ပဌမဒုတိယတတိယေသု အဂါရိယပ္ပဋိပတ္တိ ကထိတာ။ သောတာပန္နသကဒါဂါမိနောပိ ဟောန္တု၊ ဝဋ္ဋန္တိယေဝ။

၄-ဝေရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၄။ စတုတ္ထေ **ဘယာနီ**တိ စိတ္တုတြာသဘယာနိ။ **ဝေရာနီ**တိ အကုသလဝေရာနိပိ ပုဂ္ဂလဝေရာနိပိ။ **ဧတသိက**န္တိ စိတ္တနိဿိတံ။ **ဒုက္ခ**န္တိ ကာယပသာဒဝတ္ထုကံ ဒုက္ခံ။ **ဒေါမနဿ**န္တိ ဒေါမနဿဝေဒနံ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝိရတိပဟာနံ ကထိတံ။

5. Caṇḍālasuttavaṇṇanā

175. Pañcame **upāsakapatikuṭṭho**ti upāsakapacchimako. **Kotūhalamaṅgaliko**ti "iminā idaṁ bhavissatī"ti evaṁ pavattattā kotūhalasaṅkhātena diṭṭhasutamutamaṅgalena samannāgato. **Maṅgalaṁ pacceti no kammant**i maṅgalaṁ oloketi, kammaṁ na oloketi. **Ito ca bahiddhā**ti imamhā sāsanā bahiddhā. **Pubbakāraṁ karotī**ti dānādikaṁ kusalakiccaṁ paṭhamataraṁ karoti.

6. Pītisuttavaṇṇanā

176. Chaṭṭhe **kinti mayan**ti kena nāma upāyena mayaṁ. **Pavivekaṁ pītin**ti paṭhamadutiyajjhānāni nissāya uppajjanakapītiṁ. **Kāmūpasaṁhitan**ti kāmanissitaṁ duvidhe kāme ārabbha uppajjanakaṁ. **Akusalūpasaṁhitan**ti "migasūkarādayo vijjhissāmī"ti saraṁ khipitvā tasmiṁ viraddhe "viraddhaṁ mayā"ti evaṁ akusale nissāya uppajjanakaṁ. Tādisesu pana ṭhānesu avirajjhantassa "suṭṭhu me viddhaṁ, suṭṭhu me pahaṭan"ti uppajjanakaṁ **akusalūpasaṁhitaṁ sukhaṁ somanassaṁ** nāma. Dānādi-upakaraṇānaṁ asampattiyā uppajjamānaṁ pana **kusalūpasaṁhitaṁ dukkhaṁ domanassan**ti veditabbaṁ.

7. Vaṇijjāsuttavaṇṇanā

177. Sattame **vaṇijjā**ti vāṇijakammāni. **Upāsakenā**ti tisaraṇagatena. **Satthavaṇijjā**ti āvudhabhaṇḍaṁ kāretvā tassa vikkayo. **Sattavaṇijjā**ti manussavikkayo. **Maṁsavaṇijjā**ti sūkaramigādayo posetvā tesaṁ vikkayo. **Majjavaṇijjā**ti yaṁkiñci majjaṁ kāretvā tassa vikkayo. **Visavaṇijjā**ti visaṁ kāretvā tassa vikkayo. Iti sabbampi imaṁ vaṇijjaṁ neva attanā kātuṁ, na pare samādapetvā kāretuṁ vaṭṭati.

8. Rājasuttavaṇṇanā

178. Aṭṭhame **pabbājentī**ti raṭṭhamhā pabbājenti. **Yathāpaccayaṁ vā karontī**ti yathādhippāyaṁ yathājjhāsayaṁ karonti. **Tatheva**[1] **pāpakammaṁ pavedentī**ti yathā tena kataṁ, taṁ tatheva aññesaṁ ārocenti kathenti.

1. Tameva (Ka)

၅-စဏ္ဍာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၅။ ပဉ္စမေ **ဥပါသကပတိကုဋ္ဌော**တိ ဥပါသကပစ္ဆိမကော။ **ကောတူဟလမင်္ဂလိကော**တိ "ဣမိနာ ဤဒံ ဘဝိဿတီ"တိဧဝံ ပဝတ္တတ္တာ ကောတူဟလသင်္ခါတေန ဒိဋ္ဌသုတမုတမင်္ဂလေန သမန္နာဂတော။ **မင်္ဂလံ ပစ္စေတိ နော ကမ္မ**န္တိ မင်္ဂလံ ဩလောကေတိ၊ ကမ္မံ န ဩလောကေတိ။ **ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ**တိ ဣမမှာ သာသနာ ဗဟိဒ္ဓါ။ **ပုဗ္ဗကာရံ ကရောတီ**တိ ဒါနာဒိကံ ကုသလကိရိယံ ပဌမတရံ ကရောတိ။

၆-ပီတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၆။ ဆဋ္ဌေ **ကိန္တိ မယ**န္တိ ကေန နာမ ဥပါယေန မယံ။ **ပဝိဝေကံ ပီတိ**န္တိ ပဌမဒုတိယဇ္ဈာနာနိ နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇနကပီတိ"။ **ကာမူပသံဟိတ**န္တိ ကာမနိဿိတံ ဒုဝိဓေ ကာမေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇနကံ။ **အကုသလူပသံဟိတ**န္တိ "မိဂသူကရာဒယော ဝိဇ္ဈိဿာမီ"တိ သရံ ခိပိတ္ဝာ တသ္မိံ ဝိရဒ္ဓေ "ဝိရဒ္ဓံ မယာ"တိ ဧဝံ အကုသလေ နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇနကံ။ တာဒိသေသု ပန ဌာနေသု အဝိရဇ္ဈန္တသ္သ "သုဋ္ဌု မေ ဝိဒ္ဓံ, သုဋ္ဌု မေ ပဟဋ္ဌ"န္တိ ဥပ္ပဇ္ဇနကံ **အကုသလူပသံဟိတံ သုခံ သောမနဿံ** နာမ။ ဒါနာဒိဥပကရဏာနံ အသမ္ပတ္တိယာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ပန ကုသလူပသံဟိတံ ဒုက္ခံ **ဒေါမနဿ**န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၇-ဝဏိဇ္ဇာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၇။ သတ္တမေ **ဝဏိဇ္ဇာ**တိ ဝါဏိဇကမ္မာနိ။ **ဥပါသကေနာ**တိ တိသရဏာဂတေန။ **သတ္ထဝဏိဇ္ဇာ**တိ အာဝုဓဘဏ္ဍံ ကာရေတ္ဝာ တဿ ဝိက္ကယော။ **သတ္ထဝဏိဇ္ဇာ**တိ မနုဿဝိက္ကယော။ **မံသဝဏိဇ္ဇာ**တိ သူကရမိဂါဒယော ပေါသေတ္ဝာ တေသံ ဝိက္ကယော။ **မဇ္ဇဝဏိဇ္ဇာ**တိ ယံကိဉ္စိ မဇ္ဇံ ကာရေတ္ဝာ တဿ ဝိက္ကယော။ **ဝိသဝဏိဇ္ဇာ**တိ ဝိသံ ကာရေတ္ဝာ တဿ ဝိက္ကယော။ ဣတိ သဗ္ဗမ္ပိ ဣမံ ဝဏိဇ္ဇံ နေဝ အတ္တနာ ကာတုံ, န ပရေ သမာဒပေတ္ဝာ ကာရေတုံ ဝဋ္ဋတိ။

၈-ရာဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၈။ အဋ္ဌမေ **ပဗ္ဗာဇေန္တီ**တိ ရဋ္ဌမှာ ပဗ္ဗာဇေန္တိ။ **ယထာပစ္စယံ ဝါ ကရောန္တီ**တိ ယထာဓိပ္ပါယံ ယထာဇ္ဈာသယံ ကရောန္တိ။ **တထေဝ[1] ပါပကမ္မံ ပဝေဒေန္တီ**တိ ယထာ တေန ကတံ၊ တံ တထေဝ အညေသံ အာရောစေန္တိ ကထေန္တိ။

၁-တမေဝ (က)

9. Gihisuttavaṇṇanā

179. Navame **saṁvutakammantan**ti pihitakammantaṁ. **Ābhicetasikānan**ti uttamacittanissitānaṁ. **Diṭṭhadhammasukhavihārānan**ti paccakkheyeva dhamme pavattikkhaṇe sukhavihārānaṁ. **Ariyakantehī**ti ariyānaṁ kantehi maggaphalasīlehi.

Ariyadhammaṁ samādāyāti ettha ariyadhammoti pañca sīlāni kathitāni. **Merayaṁ vāruṇin**ti catubbidhaṁ merayaṁ pañcavidhañca suraṁ. **Dhammañcānuvitakkaye**ti navavidhaṁ lokuttaradhammaṁ anussativaseneva vitakkeyya. **Abyāpajjhaṁ hitaṁ cittan**ti niddukkhaṁ mettādibrahmavihāracittaṁ. **Devalokāya bhāvaye**ti brahmalokatthāya bhāveyya. **Puññatthassa jigīsato**ti puññena atthikassa puññaṁ gavesantassa. **Santesū**ti Buddhapaccekabuddhatathāgatasāvakesu. **Vipulā hoti dakkhiṇā**ti evaṁ dinnadānaṁ mahapphalaṁ hoti. **Anupubbenā**ti sīlapūraṇādinā anukkamena. Sesaṁ Tikanipāte vuttatthameva.

10. Gavesīsuttavaṇṇanā

180. Dasame **sitaṁ pātvākāsī**ti mahāmaggeneva gacchanto taṁ sālavanaṁ oloketvā "atthi nu kho imasmiṁ ṭhāne kiñci sukāraṇaṁ uppannapubban"ti addasa Kassapabuddhakāle Gavesinā upāsakena kataṁ sukāraṇaṁ. Athassa etadahoti "idaṁ sukāraṇaṁ bhikkhusaṁghassa apākaṭaṁ paṭicchannaṁ, handa naṁ bhikkhusaṁghassa pākaṭaṁ karomī"ti maggā okkamma aññatarasmiṁ padese ṭhitova sitapātukammaṁ akāsi, aggaggadante dassetvā mandahasitaṁ hasi. Yathā hi lokiyamanussā udaraṁ paharantā "kahaṁ kahan"ti hasanti, na evaṁ Buddhā. Buddhānaṁ pana hasitaṁ haṭṭhapahaṭṭhākāramattameva hoti.

Hasitañca nāmetaṁ terasahi somanassasahagatacittehi hoti. Tattha lokiyamahājano akusalato catūhi, kāmāvacarakusalato catūhīti aṭṭhahi cittehi hasati, sekhā akusalato diṭṭhigatasampayuttāni dve apanetvā chahi cittehi hasanti, khīṇāsavā catūhi sahetukakiriyacittehi, ekena ahetukakiriyacittenāti pañcahi

၉-ဂိဟိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၉။ နဝမေ **သံဝုတကမ္မန္တန္ဝိ** ပိဟိတကမ္မန္တံ။ **အာဘိစေတသိကာနန္ဝိ** ဥတ္တမစိတ္တနိဿိတာနံ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရာနန္ဝိ** ပစ္စက္ခေယေဝ ဓမ္မေ ပဝတ္တိက္ခဏေ သုခဝိဟာရာနံ။ **အရိယကန္တေဟိ**တိ အရိယာနံ ကန္တေဟိ မဂ္ဂဖလသီလေဟိ။

အရိယဓမ္မံ သမာဒါယာတိ ဣမေ အရိယဓမ္မောတိ ပဉ္စ သီလာနိ ကထိတာနိ။ **မေရယံ ဝါရုဏိန္ဝိ** စတုဗ္ဗိဓံ မေရယံ ပဉ္စဝိဓဉ္စ သုရံ။ **ဓမ္မဉ္စာနုဝိတက္ကယေ**တိ နဝဝိဓံ လောကုတ္တရဓမ္မံ အနုဿရိတွာ ဝိတက္ကေယျ။ **အဗ္ယာပဇ္ဈံ ဟိတံ စိတ္တန္ဝိ** နိဒ္ဒုက္ခံ မေတ္တာဝိဗြဟ္မဝိဟာရစိတ္တံ။ **ဒေဝလောကာယ ဘာဝယေ**တိ ဗြဟ္မလောကတ္ထာယ ဘာဝေယျ။ **ပုညတ္ထိကသ္ဝိ ဟိရိသတော**တိ ပုညေန အတ္ထိကဿ ပုညံ ဂဝေသန္တဿ။ **သန္တေသူ**တိ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓတထာဂတသာဝကေသု။ **ဝိပုလာ ဟောတိ ဒက္ခိဏာ**တိ ဧဝံ ဒိန္နဒါနံ မဟပ္ဖလံ ဟောတိ။ **အနုပုဗ္ဗေနာ**တိ သီလပူရဏာဒိနာ အနုက္ကမေန။ သေသံ တိကနိပါတေ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

၁၀-ဂဝေသီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၀။ ဒသမေ **သိတံ ပါတွာကာသီ**တိ မဟာမဂ္ဂေနေဝ ဂစ္ဆန္တော တံ သာလဝနံ ဩလောကေတွာ "အတ္ထိ နု ခေါ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ကိဉ္စိ သုကာရဏ္ဌံ ဥပ္ပန္နပုဗ္ဗ"န္တိ အဒ္ဒသ ကဿပဗုဒ္ဓကာလေ ဂဝေသိနာ ဥပါသကေန ကတံ သုကာရဏ္ဌံ။ အထဿ ဧတဒဟောသိ "ဣဒံ သုကာရဏ္ဌံ ဘိက္ခုသံဃဿ အပါကဋံ ပဋိစ္ဆန္နံ၊ ဟန္ဒ နံ ဘိက္ခုသံဃဿ ပါကဋံ ကရောမိ"တိ မဂ္ဂါ ဩက္ကမ္မ အညတရသ္မိံ ပဒေသေ ဌိတောဝ သိဓပါတုကမ္မံ အကာသိ၊ အဂ္ဂဒန္တေ ဒသေတွာ မန္ဒဟသိတံ ဟသိ။ ယထာ ဟိ လောကိယမနုဿာ ဥဒရံ ပဟရန္တာ "ကဟံ ကဟ"န္တိ ဟသန္တိ၊ န ဧဝံ ဗုဒ္ဓါ။ ဗုဒ္ဓါနံ ပန ဟသိတံ ဟဋ္ဌပဟဋ္ဌာကာရမတ္တမေဝ ဟောတိ။

ဟသိတဉ္စ နာမေတံ တေရသဟိ သောမနဿသဟဂတစိတ္တေဟိ ဟောတိ။ တတ္ထ လောကိယမဟာဇနော အကုသလတော စတူဟိ, ကာမာဝစရကုသလတော စတူဟီတိ အဋ္ဌဟိ စိတ္တေဟိ ဟသတိ၊ သေခါ အကုသလတော ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ္တာနိ ဒွေ အပနေတွာ ဆဟိ စိတ္တေဟိ ဟသန္တိ၊ ခီဏာသဝါ စတူဟိ သဟေတုကကိရိယစိတ္တေဟိ, ဧကေန အဟေတုကကိရိယစိတ္တေနာတိ ပဉ္စဟိ

cittehi hasanti. Tesupi balavārammaṇe āpāthamāgate dvīhi ñāṇasampayuttacittehi hasanti, dubbalārammaṇe duhetukacittadvayena ca ahetukacittena cāti tīhi cittehi hasanti. Imasmiṁ pana ṭhāne kiriyāhetukamanoviññāṇadhātuso manassasahagatacittaṁ Bhagavato pahaṭṭhākāramattahasitaṁ uppādeti.

Taṁ panetaṁ hasitaṁ evaṁ appamattakampi therassa pākaṭaṁ hoti. Kathaṁ? tathārūpe hi kāle Tathāgatassa catūhi dāṭhāhi cātuddīpikamahāmeghamukhato samosaritā vijjulatā[1] viya virocamānā mahātālakkhandhappamāṇā rasmivaṭṭiyo uṭṭhahitvā tikkhattuṁ siravaraṁ padakkhiṇaṁ katvā dāṭhaggesuyeva antaradhāyanti. Tena saññāṇena āyasmā Ānando Bhagavato pacchato gacchamānopi sitapātubhāvaṁ jānāti.

Iddhanti samiddhaṁ. **Phītan**ti atisamiddhaṁ sabbapāliphullaṁ viya. **Ākiṇṇamanussan**ti janasamākulaṁ. **Sīlesu aparipūrakārī**ti pañcasu sīlesu asamattakārī. **Paṭidesitānī**ti upāsakabhāvaṁ paṭidesitāni. **Samādapitānī**ti[2] saraṇesu patiṭṭhāpitānīti attho. **Icchetaṁ samasaman**ti iti etaṁ kāraṇaṁ sabbākārato samabhāveneva samaṁ, na ekadesena. **Natthi kiñci atirekan**ti mayhaṁ imehi kiñci atirekaṁ natthi. **Handā**ti vavassaggatthe nipāto. **Atirekāyā**ti visesakāraṇatthāya paṭipajjāmīti attho. **Sīlesu paripūrakāriṁ dhārethā**ti pañcasu sīlesu samattakārīti jānātha. Ettāvatā tena pañca sīlāni samādinnāni nāma honti. **Kimaṅgaṁ pana na mayan**ti[3] mayaṁ pana keneva kāraṇena paripūrakārino na bhavissāma. Sesamettha uttānamevāti.

Upāsakavaggo tatiyo.

---

(19) 4. Araññavagga

1. Āraññikasuttavaṇṇanā

181. Catutthassa paṭhame **mandattā momūhattā**ti neva samādānaṁ jānāti, na ānisaṁsaṁ. Attano pana mandattā momūhattā aññāṇeneva

---

1. Sateratā vijjulatā (Sī) 2. Samādapitāni (Sī) 3. Kimaṅgaṁ pana mayanti (?)

စိတ္တေဟိ ဟသန္တိ။ တေသုပိ ဗလဝါရမ္မဏေ အာပါထမာဂတေ ဒ္ဝီဟိ ဉာဏ-သမ္ပယုတ္တစိတ္တေဟိ ဟသန္တိ၊ ဒုဗ္ဗလာရမ္မဏေ ဒုဟေတုကစိတ္တဒ္ဝယေန စ အဟေတုကစိတ္တေန စာတိ တီဟိ စိတ္တေဟိ ဟသန္တိ။ ဣမသ္မိံ ပန ဋ္ဌာနေ ကိရိယာဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတုသောမနဿသဟဂတစိတ္တံ ဘဂဝတော ပဟဋ္ဌာကာရမတ္တဟသိတံ ဥပ္ပါဒေတိ။

တံ ပနေတံ ဟသိတံ ဧဝံ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ထေရဿ ပါကဋံ ဟောတိ။ ကထံ? တထာဂတေ ဟိ ကာလေ တထာဂတဿ စတူဟိ ဒါဋ္ဌာဟိ စာတုဒ္ဒီပိက-မဟာမေဃမုခတော ဿမောသရိတာ ဝိဇ္ဇုလတာ[1] ဝိယ ဝိရောစမာနာ မဟာတာလက္ခန္ဓပ္ပမာဏာ ရသ္မိဝဋ္ဋိယော ဥဋ္ဌဟိတွာ တိက္ခတ္တုံ သိရဝရံ ပဒက္ခိဏံ ကတ္ဝာ ဒါဋ္ဌဂ္ဂေသုယေဝ အန္တရဓာယန္တိ။ တေန သညာဏေန အာယသ္မာ အာနန္ဒော ဘဂဝတော ပစ္ဆတော ဂစ္ဆမာနောပိ သိတပါတုဘာဝံ ဇာနာတိ။

ဣဒ္ဓန္တိ သမိဒ္ဓံ။ **ဖီတန္တိ** အတိသမိဒ္ဓံ သဗ္ဗပါလိဖုလ္လံ ဝိယ။ **အာကိဏ္ဏမနုဿန္တိ** ဇနသမာကုလံ။ **သီလေသု အပရိပူရကာရီတိ** ပဉ္စသု သီလေသု အသမတ္တကာရိ။ **ပဋိဒေသိတာနီတိ** ဥပါသကဘာဝံ ပဋိဒေသိတာနိ။ **သမာဒပိတာနီတိ**[2] သရဏေသု ပတိဋ္ဌာပိတာနီတိ အတ္ထော။ **ဣစ္ဆေတံ သမသမန္တိ** ဣတိ တေ ကာရဏံ သဗ္ဗာကာရတော သမဘာဝေနေဝ သမံ၊ န ကေဒေသေန။ **နတ္ထိ ကိဉ္စိ အတိရေကန္တိ** မယ္ဟံ ဣမေဟိ ကိဉ္စိ အတိရေကံ နတ္ထိ။ **ဟန္ဒာ**တိ ဝဝဿဂ္ဂတ္ထေ နိပါတော။ **အတိရေကာယာ**တိ ဝိသေသကာရဏတ္ထာယ ပဋိပဇ္ဇာမီတိ အတ္ထော။ **သီလေသု ပရိပူရကာရိ[3] ဓာရေထာ**တိ ပဉ္စသု သီလေသု သမတ္ထ-ကာရိတိ ဇာနာထ။ ဣတ္ထာဝတာ တေန ပဉ္စ သီလာနိ သမာဒိန္နာနိ နာမ ဟောန္တိ။ **ကိမင်္ဂံ ပန နု မယန္တိ**? မယံ ပန ကေနေဝ ကာရဏေန ပရိပူရ-ကာရိနော န ဘဝိဿာမ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ဥပါသကဝဂ္ဂေါ တတိယော။

---

(၁၉) ၄-အရညဝဂ္ဂ

၁-အာရညိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၁။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **မန္ဒတ္တာ မောမူဟတ္တာ**တိ နေဝ သမာဒါနံ ဇာနာတိ၊ န အာနိသံသံ။ အတ္တနော ပန မန္ဒတ္တာ မောမူဟတ္တာ အညာဏေနေဝ

၁-သဒ္ဒတရတာ ဝိဇ္ဇုလတာ (သီ) ၂-သမာဒပိတာနိ (သီ) ၃-ကိမင်္ဂံ ပန မယန္တိ (?)

āraññako hoti. **Pāpiccho icchāpakato**ti "araññe me viharantassa 'ayaṁ āraññako'ti catupaccayasakkāraṁ karissanti, 'ayaṁ bhikkhu lajjī pavivitto'ti-ādīhi ca guṇehi sambhāvessantī"ti evaṁ pāpikāya icchāya ṭhatvā tāya eva icchāya abhibhūto hutvā āraññako hoti. Ummādavasena araññaṁ pavisitvā viharanto pana **ummādā cittakkhepā** āraññako nāma hoti. **Vaṇṇitan**ti idaṁ āraññakaṅgaṁ nāma Buddhehi ca Buddhasāvakehi ca vaṇṇitaṁ pasatthanti āraññako hoti. **Idamatthitan**ti imāya kalyāṇāya paṭipattiyā attho etassāti idamatthī, idamatthino bhāvo idamatthitā. Taṁ idamatthitaṁyeva nissāya, na aññaṁ kiñci lokāmisanti attho. Sesamettha ito paresu ca uttānatthameva.

Araññavaggo catuttho.

---

(20) 5. Brāhmaṇavagga

1. Soṇasuttavaṇṇanā

191. Pañcamassa paṭhame **brāhmaṇadhammā**ti brāhmaṇasabhāvā. **Sunakhesū**ti kukkuresu. **Neva kiṇanti na vikkiṇantī**ti na gaṇhantā kiṇanti, na dadantā vikkiṇanti. **Sampiyeneva saṁvāsaṁ saṁbandhāya**[1] **sammavattentī**ti piyā piyaṁ upasaṅkamitvā paveṇiyā bandhanatthaṁ[2] saṁvāsaṁ pavattayanti. **Udarāvadehakan**ti udaraṁ avadihitvā upacinitvā pūretvā. **Avasesaṁ ādāya pakkamantī**ti yaṁ bhuñjituṁ na sakkonti, taṁ bhaṇḍikaṁ katvā gahetvā gacchanti. Imasmiṁ sutte vaṭṭameva kathitaṁ.

2. Doṇabrāhmaṇasuttavaṇṇanā

192. Dutiye **tvampi no**ti tvampi nu. **Pavattāro**ti pavattayitāro. **Yesan**ti yesaṁ santakaṁ. **Mantapadan**ti vedasaṅkhātaṁ mantameva. **Gītan**ti aṭṭhakādīhi dasahi porāṇakabrāhmaṇehi sarasampattivasena sajjhāyitaṁ. **Pavuttan**ti aññesaṁ vuttaṁ, vācitanti attho. **Samihitan**ti samupabyūḷhaṁ rāsikataṁ,

---

1. Saṁ saggatthāya (Sī) 2. Ganthanatthaṁ (Sī)

အာရညကော ဟောတိ။ **ပါဒေန္တော ဗ္ရဟ္မာပကတောတိ** "အရညေ မေ ဝိဟရန္တဿ 'အယံ အာရညကော'တိ စတုပစ္စယသက္ကာရံ ကရိဿန္တိ၊ 'အယံ ဘိက္ခု လဇ္ဇီ ပဝိဝိတ္တော'တိအာဒီဟိ စ ဂုဏေဟိ သမ္ဘာဝေဿန္တီ"တိ ဧဝံ ပါဒိကာယ ဗ္ရဟ္မာယ ဒ္ဝတွာ တာယ ဧဝ ဗ္ရဟ္မာယ အဘိဘူတော ဟုတွာ အာရညကော ဟောတိ။ ဥမ္မာဒဝသေန အရညံ ပဝိသိတွာ ဝိဟရန္တော ပန **ဥမ္မာဒါ စိတ္တက္ခေပါ** အာရညကော နာမ ဟောတိ။ **ဝဏ္ဏိတန္တိ** ဗုဒ္ဓေဟိ စ ဗုဒ္ဓသာဝကေဟိ စ ဝဏ္ဏိတံ ပသတ္ထန္တိ အာရညကော ဟောတိ။ **ဣဒမတ္ထိတန္တိ** ဣမာယ ကလျာဏာယ ပဋိပတ္တိယာ အတ္ထော တေဿာတိ ဣဒမတ္ထိ၊ ဣဒမတ္ထိနော ဘာဝေါ ဣဒမတ္ထိတာ။ တံ ဣဒမတ္ထိတံယေဝ နိဿာယ၊ န အညံ ကိဉ္စိ လောကာမိသန္တိ အတ္ထော။ သေသမေတ္ထ ဣတော ပရေသု စ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

အရညဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

---

(၂၀) ၅-ဗြာဟ္မဏဝဂ္ဂ

၁-သောဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၁။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ ဗြာဟ္မဏဓမ္မာတိ ဗြာဟ္မဏသဘာဝါ။ **သုနခေသူ**တိ ကုက္ကုရေသု။ **နေဝ ကိဏန္တိ န ဝိက္ကိဏန္တီ**တိ န ဂဏှန္တာ ကိဏန္တိ၊ န ဒဒန္တာ ဝိက္ကိဏန္တိ။ **သဒ္ဓိယေနေဝ သံဝါသံ သံဗန္ဓာယ**[1] **သမ္ပဝတ္တေန္တီ**တိ ပိယာ ပိယံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဧောဏိယာ ဗန္ဓနတ္ထံ[2] သံဝါသံ ပဝတ္တယန္တိ။ **ဥဒရာဝဒေဟကန္တိ** ဥဒရံ အဝဒိဟိတွာ ဥပစိနိတွာ ပူရေတွာ။ **အဝသေသံ အာဒါယ ပက္ကမန္တီ**တိ ယံ ဘုဉ္ဇိတုံ န သက္ကောန္တိ၊ တံ ဘဏ္ဍိကံ ကတွာ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆန္တိ။ ဤမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ။

၂-ဒေါဏဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၂။ ဒုတိယေ **တွမ္ပိ နော**တိ တွမ္ပိ နု။ **ပဝတ္တာရော**တိ ပဝတ္တယိတာရော။ **ယေသန္တိ** ယေသံ သန္တကံ။ **မန္တပဒန္တိ** ဝေဒသမ်ိတံ မန္တမေဝ။ **ဂီတန္တိ** အဋ္ဌကာဒီဟိ ဒသဟိ ပေါရာဏကဗြာဟ္မဏေဟိ သရသမ္ပတ္တိဝသေန သဇ္ဈာယိတံ။ **ပဝုတ္တန္တိ** အညေသံ ဝုတ္တံ၊ ဝါစိတန္တိ အတ္ထော။ **သမိဟိတ**န္တိ သမုပဗ္ဗူဠှံ ရာသိကတံ၊

၁-သံသဒ္ဒဋ္ဌာယ (သီ) ၂-ဂန္ထနတ္ထံ (သီ)

piṇḍaṁ katvā ṭhapitanti attho. **Tadanugāyantī**ti etarahi brāhmaṇā taṁ tehi pubbehi gītaṁ anugāyanti anusajjhāyanti. **Tadanubhāsantī**ti taṁ anubhāsanti. Idaṁ purimasseva vevacanaṁ. **Bhāsitamanubhāsantī**ti tehi bhāsitaṁ anubhāsanti. **Sajjhāyitamanusajjhāyantī**ti tehi sajjhāyitaṁ anusajjhāyanti. **Vācitamanuvācentī**ti tehi aññesaṁ vācitaṁ anuvācenti. **Seyyathidan**ti te katameti attho. **Aṭṭhako**ti-ādīni tesaṁ nāmāni. Te kira dibbena cakkhunā oloketvā parūpaghātaṁ akatvā Kassapasammāsambuddhassa Bhagavato pāvacanena saha saṁsandetvā mante ganthesuṁ. Aparāpare[1] pana brāhmaṇā pāṇātipātādīni pakkhipitvā tayo vede bhinditvā Buddhavacanena saddhiṁ viruddhe akaṁsu. **Tyāssu'me**ti ettha **assū**ti nipātamattaṁ, te brāhmaṇā ime pañca brāhmaṇe paññāpentīti attho.

Mante adhīyamānoti vede sajjhāyanto gaṇhanto. **Ācariyadhanan**ti ācariyadakkhiṇaṁ[2] ācariyabhāgaṁ. **Na issatthenā**ti na yodhājīvakammena uppādeti. **Na rājaporisenā**ti na rājupaṭṭhākabhāvena. **Kevalaṁ bhikkhācariyāyā**ti suddhāya bhikkhācariyāya eva. **Kapālaṁ anatimaññamāno**ti taṁ bhikkhābhājanaṁ anatimaññamāno. So hi puṇṇapattaṁ ādāya sīsaṁ nhāto kuladvāresu ṭhatvā "ahaṁ aṭṭhacattālīsa vassāni komārabrahmacariyaṁ cariṁ, mantāpi me gahitā, ācariyassa ācariyadhanaṁ dassāmi, dhanaṁ me dethā"ti yācati. Taṁ sutvā manussā yathāsatti yathābalaṁ aṭṭhapi soḷasapi satampi sahassampi denti. Evaṁ sakalagāmaṁ caritvā laddhadhanaṁ ācariyassa niyyādeti. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Evaṁ kho Doṇa brāhmaṇo brahmasamo hotī**ti evaṁ brahmavihārehi samannāgatattā brāhmaṇo brahmasamo nāma hoti.

Neva kayena na vikkayenāti neva attanā kayaṁ katvā gaṇhāti, na parena vikkayaṁ katvā dinnaṁ. **Udakūpassaṭṭhan**ti udakena upassaṭṭhaṁ pariccattaṁ. So hi yasmiṁ kule vayappattā dārikā atthi, gantvā tassa dvāre tiṭṭhati. "Kasmā ṭhitosī"ti vutte "ahaṁ aṭṭhacattālīsa vassāni komārabrahmacariyaṁ cariṁ, taṁ sabbaṁ tumhākaṁ demi, tumhe mayhaṁ dārikaṁ dethā"ti vadati. Te dārikaṁ ānetvā tassa hatthe udakaṁ pātetvā denti. So taṁ udakūpassaṭṭhaṁ bhariyaṁ gaṇhitvā gacchati. **Atimīḷhajo**ti

1. Aparāparā (Sī), apare (Syā, Ka) Ma-Ṭṭha 3. 290 piṭṭhepi passitabbaṁ.
2. Ācariyapadakkhiṇaṁ (Ka)

ဝိဏ္ဏံ ကတ္ဝာ ဌပိတန္တိ အတ္ထော။ **တဒနုဂါယန္တီ**တိ တေရဟိ ဗြာဟ္မဏာ တံ တေဟိ ပုဗ္ဗေဟိ ဂီတံ အနုဂါယန္တိ အနုသဇ္ဈာယန္တိ။ **တဒနုဘာသန္တီ**တိ တံ အနုဘာသန္တိ။ ဣဒံ ပုရိမဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ဘာသိတမနုဘာသန္တီ**တိ တေဟိ ဘာသိတံ အနုဘာသန္တိ။ **သဇ္ဈာယိတမနုသဇ္ဈာယန္တီ**တိ တေဟိ သဇ္ဈာယိတံ အနုသဇ္ဈာယန္တိ။ **ဝါစိတမနုဝါစေန္တီ**တိ တေဟိ အညေသံ ဝါစိတံ အနုဝါစေန္တိ။ **သေယ္ယထိဒ**န္တိ တေ ကတမေတိ အတ္ထော။ **အဋ္ဌကော**တိအာဒီနိ တေသံ နာမာနိ။ တေ ကိရ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ လြဲလောကေတ္ဝာ ပရူပဃာတံ အကတ္ဝာ ကဿပ-သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ပါဝစနေန သဟ သံသန္ဒေတ္ဝာ မန္တေ ဂန္ထေသုံ။ အပရာပရေ[1] ပန ဗြာဟ္မဏာ ပါဏာတိပါတာဒီနိ ပက္ခိပိတ္ဝာ တယော ဝေဒေ ဘိန္ဒိတ္ဝာ ဗုဒ္ဓဝစနေန သဒ္ဓိံ ဝိရုဒ္ဓေ အကံသု။ **တျာဿု'မေ**တိ ထ္ထေ **အဿူ**တိ နိပါတမတ္တံ၊ တေ ဗြာဟ္မဏာ ဣမေ ပဉ္စ ဗြာဟ္မဏေ ပညာပေန္တီတိ အတ္ထော။

မန္တေ အဓီယမာနောတိ ဝေဒေ သဇ္ဈာယန္တော ဂဏှန္တော။ **အာစရိယဓန**န္တိ အာစရိယဒက္ခိဏံ[2] အာစရိယဘာဂံ။ **နာ ဿတ္ထေနာ**တိ နယောဓဇီဝကမ္မေန ဥပ္ပါဒေတိ။ **နာ ရာဇပေါရိသေနာ**တိ နရာဇုပဋ္ဌာကဘာဝေန။ **ကေဝလံ ဘိက္ခာ-စရိယာယာ**တိ သုဒ္ဓါယ ဘိက္ခာစရိယာယ ဝေ။ **ကပါလံ အနတိမညမာနော**တိ တံ ဘိက္ခာဘာဇနံ အနတိမညမာနော။ သော ဟိ ပုဏ္ဏပတ္တံ အာဒါယ သီသံ နှာတော ကုလဒ္ဝါရေသု ဌတ္ဝာ "အဟံ အဋ္ဌစတ္တာလီသ ဝဿာနိ ကောမာရဗြဟ္မစရိယံ စရိံ၊ မန္တာပိ မေ ဂဟိတာ၊ အာစရိယဿ အာစရိယဓနံ ဒဿာမိ၊ ဓနံ မေ ဒေထာ"တိ ယာစတိ။ တံ သုတ္ဝာ မနုဿာ ယထာသတ္တိ ယထာဗလံ အဋ္ဌ ဝေဒ္ဓသပိ သတမ္ပိ သဟဿမ္ပိ ဒေန္တိ။ ဧဝံ သကလဂါမံ စရိတ္ဝာ လဒ္ဓဓနံ အာစရိယဿ နိယျာဒေတိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **ဧဝံ ခေါ ဒောဏ ဗြာဟ္မဏော ဗြဟ္မသမော ဟောတီ**တိ ဧဝံ ဗြဟ္မဝိဟာရေဟိ သမန္နာ-ဂတတ္တာ ဗြာဟ္မဏော ဗြဟ္မသမော နာမ ဟောတိ။

နေဝ ကယေန နာ ဝိက္ကယေနာတိ နေဝ အတ္တနာ ကယံ ကတ္ဝာ ဂဏှာတိ၊ နာ ပရေန ဝိက္ကယံ ကတ္ဝာ ဒိန္နံ။ **ဥဒကူပဿဋ္ဌန္တိ** ဥဒကေန ဥပဿဋ္ဌံ ပရိစ္စတ္တံ။ သော ဟိ ယသ္မိံ ကုလေ ဝယပ္ပတ္တာ ဒါရိကာ အတ္ထိ၊ ဂန္ဒ္ဝာ တဿ ဒ္ဝါရေ တိဋ္ဌတိ။ "ကသ္မာ ဋ္ဌိတောသီ"တိ ဝုတ္တေ "အဟံ အဋ္ဌစတ္တာလီသ ဝဿာနိ ကောမာရဗြဟ္မစရိယံ စရိံ၊ တံ သဗ္ဗံ တုမှာကံ ဒေမိ၊ တုမှေ မယှံ ဒါရိကံ ဒေထာ''တိ ဝဒတိ။ တေ ဒါရိကံ အာနေတ္ဝာ တဿ ဟတ္ထေ ဥဒကံ ပါတေတ္ဝာ ဒေန္တိ။ သော တံ ဥဒကူပဿဋ္ဌံ ဘရိယံ ဂဏှိတ္ဝာ ဂစ္ဆတိ။ **အတိမီဠှဇော**တိ

၁-အပရာပရာ(သီ)၊ အပရေ (သျာ၊က) မ-ဋ္ဌ ၃-၂၉၀-ဖိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။ ၂-အာစရိယဝဒက္ခိဏံ (က)

atimīḷhe mahāgūtharāsimhi jāto. **Tassa sā**ti tassa esā. **Na davatthā**ti na kīḷanatthā. **Na ratatthā**ti na kāmarati-atthā. **Methunaṁ uppādetvā**ti dhītaraṁ vā puttaṁ vā uppādetvā "idāni paveṇi ghaṭīyissatī'ti nikkhamitvā pabbajati. **Sugatiṁ saggaṁ lokan**ti brahmalokameva sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Devasamo hotī**ti dibbavihārehi samannāgatattā devasamo nāma hoti.

Tameva puttassādaṁ nikāmayamānoti yvāssa dhītaraṁ vā puttaṁ vā jātaṁ disvā puttapemaṁ puttassādo uppajjati, taṁ patthayamāno icchamāno. **Kuṭumbaṁ ajjhāvasatī**ti kuṭumbaṁ saṇṭhapetvā kuṭumbamajjhe vasati. Sesamettha uttānamevāti.

3. Saṅgāravasuttavaṇṇanā

193. Tatiye **pagevā**ti paṭhamaññeva. **Kāmarāgapariyuṭṭhitenā**ti kāmarāgaggahitena. **Kāmarāgaparetenā**ti kāmarāgānugatena. **Nissaraṇan**ti tividhaṁ kāmarāgassa nissaraṇaṁ vikkhambhananissaraṇaṁ tadaṅganissaraṇaṁ samucchedanissaraṇanti. Tattha asubhe paṭhamajjhānaṁ vikkhambhananissaraṇaṁ nāma, vipassanā tadaṅganissaraṇaṁ nāma, arahattamaggo samucchedanissaraṇaṁ nāma. Taṁ tividhampi nappajānātīti attho. **Attatthampī**ti-ādīsu arahattasaṅkhāto atthano attho attattho nāma, paccayadāyakānaṁ attho parattho nāma, sveva duvidhopi ubhayattho nāma. Iminā nayena sabbavāresu attho viditabbo.

Ayaṁ pana viseso—**byāpādassa nissaraṇan**ti-ādīsu hi dveva nissaraṇāni vikkhambhananissaraṇañca samucchedanissaraṇañca. Tattha byāpādassa tāva mettāya paṭhamajjhānaṁ vikkhambhananissaraṇaṁ nāma, anāgāmimaggo samucchedanissaraṇaṁ, thinamiddhassa ālokasaññā vikkhambhananissaraṇaṁ, arahattamaggo samucchedanissaraṇaṁ. Uddhaccakukkuccassa yo koci samatho vikkhambhananissaraṇaṁ, uddhaccassa panettha arahattamaggo, kukkuccassa anāgāmimaggo samucchedanissaraṇaṁ. Vicikicchāya dhammavavatthānaṁ vikkhambhananissaraṇaṁ, paṭhamamaggo samucchedanissaraṇaṁ.

Yā panettha **seyyathāpi brāhmaṇa udapatto saṁsaṭṭho lākhāya vā**ti-ādikā upamā vuttā, tāsu **udapatto**ti udakabharitā pāti.

saṁsaṭṭhoti vaṇṇabhedakaraṇavasenasaṁsaṭṭho. **Ukkudhito**ti kudhito[1]. **Ussadakajāto**ti usumakajāto. **Sevālapaṇakapariyonaddho**ti tilabījakādibhedena sevālena vā nīlamaṇḍūkapiṭṭhivaṇṇena vā udakapiṭṭhiṁ chādetvā nibbattena paṇakena pariyonaddho. **Vāterito**ti vātena erito kampito. **Āvilo**ti appasanno. **Luḷito**ti asannisinno. **Kalalībhūto**ti kaddamībhūto. **Andhakāre nikkhitto**ti koṭṭhakantarādibhede anālokaṭṭhāne ṭhapito. Imasmiṁ sutte Bhagavā tīhi bhavehi desanaṁ nivaṭṭetvā[2] arahattakūṭena niṭṭhapesi, brāhmaṇo pana saraṇamatte patiṭṭhitoti.

4. Kāraṇapālīsuttavaṇṇanā

194. Catutthe **Kāraṇapālī**ti Pāloti tassa nāmaṁ, rājakulānaṁ pana kammante kāretīti Kāraṇapālī nāma jāto. **Kammantaṁ kāretī**ti pātova uṭṭhāya dvāraṭṭālakapākāre akate kāreti, jiṇṇe paṭijaggāpeti. **Piṅgiyāniṁ brāhmaṇan**ti evaṁnāmakaṁ anāgāmiphale patiṭṭhitaṁ ariyasāvakaṁ brāhmaṇaṁ. So kira pātova uṭṭhāya gandhamālādīni gāhāpetvā Satthu santikaṁ gantvā vanditvā gandhamālādīhi pūjetvā nagaraṁ āgacchati, idaṁ brāhmaṇassa devasikaṁ vattanti. Taṁ so evaṁ vattaṁ katvā āgacchantaṁ addasa. **Etadavocā**ti "ayaṁ brāhmaṇo paññavā ñāṇuttaro, kahaṁ nu kho pātova gantvā āgacchatī"ti cintetvā anukkamena santikaṁ āgataṁ sañjānitvā "handa kuto nū"ti-ādivacanaṁ avoca.

Tattha **divā divassā**ti divasassāpi divā, majjhanhikakāleti attho. **Paṇḍito maññe**ti bhavaṁ piṅgiyānī samaṇaṁ Gotamaṁ paṇḍitoti maññati, udāhu noti ayamettha attho. **Ko cāhaṁ bho**ti bho samaṇassa Gotamassa paññāveyyattiyajānane ahaṁ ko nāma. **Ko ca samaṇassa Gotamassa paññāveyyattiyaṁ jānissāmī**ti kuto cāhaṁ samaṇassa Gotamassa paññāveyyattiyaṁ jānissāmi, kena nāma kāraṇena jānissāmīti evaṁ sabbathāpi attano ajānanabhāvaṁ dīpeti. **Sopi nūnassa tādisovā**ti yo samaṇassa Gotamassa paññāveyyattiyaṁ jāneyya, sopi nūna dasa pāramiyo pūretvā sabbaññutaṁ patto

1. Ukkaṭṭhitoti kathito (Sī), ukkuṭṭhitoti kuṭṭhito (Syā) 2. Nibbaṭṭetvā (Sī, Ka)

သံသဋ္ဌောတိ ဝဏ္ဏဘေဒကရဏဝသေန သံသဋ္ဌော။ **ဥက္ကုဒိတော**တိ ကုဓိတော[1]။ **ဥဿဒကဇာတော**တိ ဥသုမကဇာတော။ **သေဝါလပဏကပရိယောနဒ္ဓော**တိ တိလဗီဇကာဒိဘေဒေန သေဝါလေန ဝါ နီလမဏ္ဍူကပိဋ္ဌိဝဏ္ဏေန ဝါ ဥဒကပိဋ္ဌိံ ဆာဒေတ္ဝာ နိဗ္ဗတ္တေန ပဏကေန ပရိယောနဒ္ဓော။ **ဝါတေရိတော**တိ ဝါတေန ရိတော ကမ္ပိတော။ **အာဝိလော**တိ အပ္ပသန္နော။ **လုဠိတော**တိ အသန္နိသိန္နော။ **ကလလီဘူတော**တိ ကဒ္ဒမီဘူတော။ **အန္ဓကာရေ နိက္ခိတ္တော**တိ ကောဋ္ဌကန္တရာဒိဘေဒေ အနာလောကဋ္ဌာနေ ဌပိတော။ ဇုမသ္မိံ သုတ္တေ ဘဂဝါ တိဟိ ဘဝေဟိ ဒေသနံ နိဝဋ္ဋေတ္ဝာ[2] အရဟတ္တကူဋေန နိဋ္ဌပေသိ၊ ဗြာဟ္မဏော ပန သရဏမတ္တေ ပတိဋ္ဌိတော်တိ။

၄-ကာရဏပါလိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၄။ စတုတ္ထေ **ကာရဏပါလီ**တိ ပါလောတိ တဿ နာမံ၊ ရာဇကုလာနံ ပန ကမ္မန္တေ ကာရေတီတိ ကာရဏပါလီ နာမ ဇာတော။ **ကမ္မန္တံ ကာရေတီ**တိ ပါတောဝ ဥဋ္ဌာယ ဒွါရဋ္ဋာလကပါကာရေ အကတေ ကာရေတိ၊ ဇိဏ္ဏေ ပဋိဇဂ္ဂါပေတိ။ **ဒိဂိယာနိ**ံ **ဗြာဟ္မဏ**န္တိ ဧဝံနာမကံ အနာဂါမိဖလေ ပတိဋ္ဌိတံ အရိယသာဝကံ ဗြာဟ္မဏံ။ သော ကိရ ပါတောဝ ဥဋ္ဌာယ ဂန္ဓမာလာဒီနိ ဂါဟာပေတ္ဝာ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္ဒာ ဝန္ဒိတ္ဝာ ဂန္ဓမာလာဒီဟိ ပူဇေတ္ဝာ နဂရံ အာဂစ္ဆတိ၊ ဣဒံ ဗြာဟ္မဏဿ ဒေဝသိကံ ဝတ္တန္တိ။ တံ ဿော ဧဝံ ဝတ္တံ ကတ္ဝာ အာဂစ္ဆန္တံ အဒ္ဒသ။ **တေဒေဝါ**တိ "အယံ ဗြာဟ္မဏော ပညဝါ ဉာဏဝန္တော၊ ကဟံ နု ခေါ ပါတောဝ ဂန္ဒာ အာဂစ္ဆတိ"တိ စိန္တေတ္ဝာ အနုဂ္ဂဟေန သန္တိကံ အာဂတံ သဇ္ဇာနိတ္ဝာ "ဟန္ဒ ကုတော နု"တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။

တတ္ထ **ဒိဝါ ဒိဝဿာ**တိ ဒိဝသဿာပိ ဒိဝါ၊ မဇ္ဈန္ဟိကကာလေတိ အတ္ထော။ **ပဏ္ဍိတော မညေ**တိ ဘဝံ ပိဂိယာနိ သမဏံ ဂေါတမံ ပဏ္ဍိတောတိ မညတိ၊ ဥဒါဟု နောတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ **ကော စာဟံ ဘော**တိ ဘော သမဏဿ ဂေါတမဿ ပညာဝေယျတ္တိယဇာနနေ အဟံ ကော နာမ။ **ကော စ သမဏဿ ဂေါတမဿ ပညာဝေယျတ္တိယံ ဇာနိဿာမီ**တိ ကုတော စာဟံ သမဏဿ ဂေါတမဿ ပညာဝေယျတ္တိယံ ဇာနိဿာမိ၊ ကေန နာမ ကာရဏေန ဇာနိဿာမီတိ ဧဝံ သမ္ဘထာဝိ အတ္တနော အဇာနနဘာဝံ ဒီပေတိ။ **သောဝိ နူန ဿ တာဒိသော ဝါ**တိ ယော သမဏဿ ဂေါတမဿ ပညာဝေယျတ္တိယံ ဇာနေယျ၊ သောပိ နူန ဒသ ပါရမိယော ပူရေတ္ဝာ သမ္ဗုညုတံ ပတ္တော

၁-ဥက္ကဋ္ဌိတောတိ ကထိတော (သီ)၊ ဥက္ကုဋ္ဌိတောတိ ကုဋ္ဌိတော (သျာ) ၂-နိဗ္ဗဋ္ဋေတ္ဝာ (သီ၊ က)

tādiso Buddhoyeva bhaveyya. Sineruṁ vā hi pathaviṁ vā ākāsaṁ vā pametukāmena tappamāṇo[1] daṇḍo vā rajju vā laddhuṁ vaṭṭati, samaṇassa Gotamassa paññaṁ jānantenapi tassa ñāṇasadisameva sabbaññutaññāṇaṁ laddhuṁ vaṭṭatīti dīpeti. Ādaravasena panettha āmeḍitaṁ kataṁ. **Uḷārāyā**ti uttamāya seṭṭhāya. **Ko cāhaṁ bho**ti bho ahaṁ samaṇassa Gotamassa pasaṁsane ko nāma. **Ko ca samaṇaṁ Gotamaṁ pasaṁsissāmī**ti kena kāraṇena pasaṁsissāmi.

Pasatthappasatthoti sabbaguṇānaṁ upari varehi sabbalokapasatthehi attano guṇeheva pasattho, na tassa aññehi pasaṁsanakiccaṁ atthi. Yathā hi campakapupphaṁ vā nīluppalaṁ vā padumaṁ vā lohitacandanaṁ vā attano vaṇṇagandhasiriyāva pāsādikañceva sugandhañca, na tassa āgantukehi vaṇṇagandhehi thomanakiccaṁ atthi. Yathā ca maṇiratanaṁ vā candamaṇḍalaṁ vā attano ālokeneva obhāsati, na tassa aññena obhāsanakiccaṁ atthi. Evaṁ samaṇo Gotamo sabbalokapasatthehi attano guṇeheva pasattho thomito, sabbalokassa seṭṭhataṁ pāpito. Na tassa aññena pasaṁsanakiccaṁ atthi.

Pasatthehi vā pasatthotipi **pasatthappasattho.** Ke pana pasatthā nāma? Rājā pasenadi Kosalo Kāsikosalavāsikehi pasattho, Bimbisāro Aṅgamagadhavāsīhi, Vesālikā Licchavī Vajjiraṭṭhavāsīhi pasatthā, Pāveyyakā Mallā Kosinārakā Mallā aññepi te te khattiyā tehi tehi jānapadehi pasatthā, Caṅki-ādayo brāhmaṇā brāhmaṇagaṇehi, Anāthapiṇḍikādayo upāsakā upāsakagaṇehi, Visākhā-ādikā upāsikā anekasatāhi upāsikāhi, Sakuludāyi-ādayo paribbājakā anekehi paribbājakasatehi, Uppalavaṇṇattheri-ādikā mahāsāvikā anekehi bhikkhunisatehi, Sāriputtattherādayo mahātherā anekasatehi bhikkhūhi, Sakkādayo devā anekasahassehi devehi, mahābrahmādayo brahmāno anekasahassehi brahmehi pasatthā. Te sabbepi Dasabalaṁ thomenti vaṇṇenti pasaṁsantīti Bhagavā "pasatthappasattho"ti vuccati. **Atthavasan**ti atthānisaṁsaṁ[2].

1. Tappamāṇova (Sī), appamāṇo (Ka)
2. Atthānaṁ vasaṁ (Syā, Ka)

တာဒိသော ဗုဒ္ဓေါယေဝ ဘဝေယျ။ သိနေရုံ ဝါ ဟိ ပထဝိံ ဝါ အာကာသံ ဝါ ပမေတုကာမေန တပ္ပမာဏော[1] ဒဏ္ဍော ဝါ ရဇ္ဇု ဝါ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတိ၊ သမဏဿ ဂေါတမဿ ပညံ ဇာနန္တေနပိ တဿ ဉာဏသဒိသမေဝ သဗ္ဗညုတညာဏံ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတီတိ ဒီပေတိ။ အာဒရဝသေန ပနေတ္ထ အာမေဍိတံ ကတံ။ **ဥဠာရာယာ**တိ ဥတ္တမာယ သေဋ္ဌာယ။ **ကော စာဟံ ဘော**တိ ဘော အဟံ သမဏဿ ဂေါတမဿ ပသံသနေ ကော နာမ။ **ကော စ သမဏံ ဂေါတမံ ပသံသိဿာမီ**တိ ကေန ကာရဏေန ပသံသိဿာမိ။

ပသတ္ထပ္ပသတ္ထောတိ သဗ္ဗဂုဏာနံ ဥပရိ ဝရေဟိ သဗ္ဗလောကပသတ္ထေဟိ အတ္တနော ဂုဏေဟေဝ ပသတ္ထော၊ န တဿ အညေဟိ ပသံသနကိစ္စံ အတ္ထိ။ ယထာ ဟိ စမ္ပကပုပ္ဖံ ဝါ နီလုပ္ပလံ ဝါ ပဒုမံ ဝါ လောဟိတစန္ဒနံ ဝါ အတ္တနော ဝဏ္ဏဂန္ဓသိရိယာဝ ပါသာဒိကဉ္စေဝ သုဂန္ဓဉ္စ၊ န တဿ အာဂန္တုကေဟိ ဝဏ္ဏဂန္ဓေဟိ ထောမနကိစ္စံ အတ္ထိ။ ယထာ စ မဏိရတနံ ဝါ စန္ဒမဏ္ဍလံ ဝါ အတ္တနော အာလောကေနေဝ ဩဘာသတိ၊ န တဿ အညေန ဩဘာသန-ကိစ္စံ အတ္ထိ။ ဧဝံ သမဏော ဂေါတမော သဗ္ဗလောကပသတ္ထေဟိ အတ္တနော ဂုဏေဟေဝ ပသတ္ထော ထောမိတော [illegible]လောကဿ သေဋ္ဌတံ ပါပိတော။ န တဿ အညေန ပသံသနကိစ္စံ အတ္ထိ။

ပသတ္ထေဟိ ဝါ ပသတ္ထောတိပိ **ပသတ္ထပ္ပသတ္ထော**။ ကေ ပန ပသတ္ထာ နာမ? ရာဇာ ပသေနဒိ ကောသလော ကာသိကောသလဝါသိကေဟိ ပသတ္ထော၊ ဗိမ္ဗိသာရော အင်္ဂမဂဓဝါသီဟိ၊ ဝေသာလိကာ လိစ္ဆဝိ ဝဇ္ဇိရဋ္ဌဝါသီဟိ ပသတ္ထာ၊ ပါဝေယျကာ မလ္လာ ကောသိနာရကာ မလ္လာ အညေပိ တေ တေ ခတ္တိယာ တေဟိ တေဟိ ဇာနပဒေဟိ ပသတ္ထာ၊ စင်္ကီအာဒယော ဗြာဟ္မဏာ ဗြာဟ္မဏ-ဂဏေဟိ၊ အနာထပိဏ္ဍိကာဒယော ဥပါသကာ ဥပါသကဂဏေဟိ၊ ဝိသာခါ-အာဒိကာ ဥပါသိကာ အနေကသတာဟိ ဥပါသိကာဟိ၊ သကုလုဒါယိ-အာဒယော ပရိဗ္ဗာဇကာ အနေကေဟိ ပရိဗ္ဗာဇကသတေဟိ၊ ဥပ္ပလဝဏ္ဏ-ထေရိအာဒိကာ မဟာသာဝိကာ အနေကေဟိ ဘိက္ခုနိသတေဟိ၊ သာရိပုတ္တ-ထေရာဒယော မဟာထေရာ အနေကသတေဟိ ဘိက္ခူဟိ၊ သက္ကာဒယော ဒေဝါ အနေကသဟဿေဟိ ဒေဝေဟိ၊ မဟာဗြဟ္မာဒယော ဗြဟ္မာနော အနေက-သဟဿေဟိ ဗြဟ္မေဟိ ပသတ္ထာ။ တေ သဗ္ဗေပိ ဒသဗလံ ထောမေန္တိ ဝဏ္ဏေန္တိ ပသံသန္တီတိ ဘဂဝါ "ပသတ္ထပ္ပသတ္ထော"တိ ဝုစ္စတိ။ **အတ္ထဝသ**န္တိ အတ္ထာနိ-သံသံ ၂။

၁-တုပ္ပမာဏောဝ (သီ)၊ အပ္ပမာဏော (က) ၂-အတ္ထာနံ ဝသံ (သျာ၊ က)

Athassa so attano pasādakāraṇaṁ ācikkhanto **seyyathāpi bho puriso**ti-ādimāha. Tattha **aggarasaparititto**ti bhojanarasesu pāyāso, sneharasesu gosappi, kasāvarasesu khuddakamadhu aneḷakaṁ, madhurarasesu sakkarāti-evamādayo aggarasā nāma. Tesu yena kenaci parititto ākaṇṭhappamāṇaṁ bhuñjitvā ṭhito. **Aññesaṁ hīnānan**ti aggarasehi aññesaṁ hīnarasānaṁ. **Suttaso**ti suttato, suttabhāvenāti attho. Sesesupi eseva nayo. **Tato tato**ti suttādīsu tato tato. **Aññesaṁ puthusamaṇabrāhmaṇappavādānan**ti ye aññesaṁ puthūnaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ laddhisaṅkhātappavādā, tesaṁ. **Na pihetī**ti na pattheti, te kathiyamāne sotumpi na icchati. **Jighacchādubbalyapareto**ti jighacchāya ceva dubbalabhāvena ca anugato. **Madhupiṇḍikan**ti sālipiṭṭhaṁ bhajjitvā catumadhurena yojetvā kataṁ baddhasattupiṇḍikaṁ, madhurapūvameva. **Adhigaccheyyā**ti labheyya. **Asecanakan**ti madhurabhāvakaraṇatthāya aññena rasena anāsittakaṁ ojavantaṁ paṇītarasaṁ.

Haricandanassāti suvaṇṇavaṇṇacandanassa. **Lohitacandanassā**ti rattavaṇṇacandanassa. **Surabhigandhan**ti sugandhaṁ. **Darathā**dayo vaṭṭadarathā vaṭṭakilamathā vaṭṭapariḷāhā eva. **Udānaṁ udānesī**ti udāhāraṁ udāhari. Yathā hi yaṁ telaṁ mānaṁ gahetuṁ na sakkoti, vissanditvā gacchati, taṁ avasekoti vuccati. Yañca jalaṁ taḷākaṁ gahetuṁ na sakkoti, ajjhottharitvā gacchati, taṁ oghoti vuccati. Evamevaṁ yaṁ pītivacanaṁ hadayaṁ gahetuṁ na sakkoti, adhikaṁ hutvā anto asaṇṭhahitvā bahi nikkhamati, taṁ udānanti vuccati. Evarūpaṁ pītimayavacanaṁ nicchāresīti attho.

5. Piṅgiyānīsuttavaṇṇanā

195. Pañcame **nīlā**ti idaṁ sabbasaṅgāhikaṁ. **Nīlavaṇṇā**ti-ādi tasseva vibhāgadassanaṁ. Tattha na tesaṁ pakativaṇṇo nīlo, nīlavilepanavilittattā panetaṁ vuttaṁ. **Nīlavatthā**ti paṭadukūlakoseyyādīnipi nesaṁ nīlāneva honti. **Nīlālaṅkārā**ti nīlamaṇīhi nīlapupphehi alaṅkatā, tesaṁ hatthālaṅkāra assālaṅkāra rathālaṅkārasāṇivitānakañcukāpi sabbe nīlāyeva honti. Iminā nayena sabbapadesu attho veditabbo.

အထဿ သော အတ္တနော ပသာဒကာရဏံ အာစိက္ခန္တော **သေယ္ယထာပိ ဘော ပုရိသော**တိ အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အဂ္ဂရသပရိတိတ္ထော**တိ ဘောဇန-ရသေသု ပါယာသော, သ္နေဟရသေသု ဂေါသပ္ပိ, ကသာဝရသေသု ခုဒ္ဒကမဓု အနေဠကံ, မဓုရရသေသု သက္ကရာတိဧဝမာဒယော အဂ္ဂရသာ နာမ။ တေသု ယေန ကေနစိ ပရိတိတ္တော အာကဏ္ဌပူရမာဏံ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ ဌိတော။ **အညေသံ ဟီနာနန်** အဂ္ဂရသေဟိ အညေသံ ဟီနရသာနံ။ **သုတ္တသော**တိ သုတ္တတော၊ သုတ္တဘာဝေနာတိ အတ္ထော။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **တတော တတော**တိ သုတ္တာဒီသု တတော တတော။ **အညေသံ ပုထုသမဏဗြာဟ္မဏပဝါဒါန**န်ယေ အညေသံ ပုထူနံ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ လဒ္ဓိသင်္ခါတပဝါဒါ၊ တေသံ။ **န ဒိဟေတီ**တိ န ပတ္ထေတိ၊ တေ ကထိယမာနေ သောတုမ်ပိ န ဣစ္ဆတိ။ **ဇိဃစ္ဆာ-ဒုဗ္ဗလျပရေတော**တိ ဇိဃစ္ဆာယ စေဝ ဒုဗ္ဗလဘာဝေန စ အနုဂတော။ **မဓု-ပိဏ္ဍိကန်** သာလိပိဋ္ဌံ ဘဇ္ဇိတ္ဝာ စတုမဓုရေန ယောဇေတ္ဝာ ကတံ မဓုသက္ခု-ပိဏ္ဍိကံ၊ မဓုရပူဝမေဝ။ **အဓိဂစ္ဆေယ္ယာ**တိ လဘေယျ။ **အသေစနကန်** မဓုရ-ဘာဝကရဏတ္ထာယ အညေန ရသေန အနာသိတ္တကံ ဩဇဝန်္တံ ပဏီတရသံ။

ဟရိစန္ဒနဿာတိ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏစန္ဒနဿ။ **လောဟိတစန္ဒနဿာ**တိ ရတ္တဝဏ္ဏ-စန္ဒနဿ။ **သုရဘိဂန္ဓန်** သုဂန်္ဓံ။ **ဒရထာဒယော** ဝဋ္ဋဒရထာ ဝဋ္ဋကိလမထာ ဝဋ္ဋပရိဠာဟာ ဧဝ။ **ဥဒါနံ ဥဒါနေသီ**တိ ဥဒါဟာရံ ဥဒါဟရိ။ ယထာ ဟိ ယံ တေလံ မာနံ ဂဟေတုံ န သက္ကောတိ၊ ဝိဿန္ဒိတ္ဝာ ဂစ္ဆတိ၊ တံ အဝသေကောတိ ဝုစ္စတိ။ ယဉ္စ ဇလံ တဠာကံ ဂဟေတုံ န သက္ကောတိ၊ အဇ္ဈောတ္ထရိတ္ဝာ ဂစ္ဆတိ၊ တံ ဩဃောတိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝမေဝံ ယံ ပီတိဝစနံ ဟဒယံ ဂဟေတုံ န သက္ကောတိ၊ အဓိကံ ဟုတ္ဝာ အန္တော အသဏ္ဌဟိတ္ဝာ ဗဟိ နိက္ခမတိ၊ တံ ဥဒါနန်္တိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝရူပံ မိတိမယဝစနံ နိစ္ဆာရေသီတိ အတ္ထော။

၅-ပိင်္ဂိယာနီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၅။ ပဉ္စမေ **နီလာ**တိ ဋီဒံ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကံ။ **နီလဝဏ္ဏာ**တိအာဒိ တဿေဝ ဝိဘာဂဒဿနံ။ တတ္ထ န တေသံ ပကတိဝဏ္ဏော နီလော၊ နီလဝိလေပန-ဝိလိတ္တတ္တာ ပနေတံ ဝုတ္တံ။ **နီလဝတ္ထာ**တိ ပဒုမကုလကောသေယျာဒိနိုပိ နေသံ နီလာနေဝ ဟောန်တိ။ **နီလာလင်္ကာရာ**တိ နီလမဏိဟိ နီလပုပ္ဖေဟိ အလင်္ကတာ၊ တေသံ ဟတ္ထာလင်္ကာရ အဿာလင်္ကာရ ရထာလင်္ကာရသာဏိ-ဝိတာနကဉ္စုကာပိ သဗ္ဗေ နီလာယေဝ ဟောန်တိ။ ဋီမိနာ့ နယေန သဗ္ဗပဒေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

Padumaṁ yathāti yathā satapattaṁ rattapadumaṁ. **Kokanadan**ti tasseva vevacanaṁ. **Pāto**ti pageva sūriyuggamanakāle. **Siyā**ti bhaveyya. **Avītagandhan**ti avigatagandhaṁ. **Aṅgīrasan**ti Bhagavato aṅgamaṅgehi rasmiyo niccharanti, tasmā aṅgīrasoti vuccati. **Tapantamādiccamivantalikkhe**ti dvisahassadīpaparivāresu catūsu mahādīpesu āloka karaṇavasena antalikkhe tapantaṁ ādiccaṁ viya virocamānaṁ. **Aṅgīrasaṁ passā**ti attānameva vā mahājanaṁ vā sandhāya evaṁ vadati.

6. Mahāsupinasuttavaṇṇanā

196. Chaṭṭhe **mahāsupinā**ti mahantehi purisehi passitabbato mahantānañca atthānaṁ nimittabhāvato mahāsupinā. **Pāturahesun**ti pākaṭā ahesuṁ. Tattha supinaṁ passanto catūhi kāraṇehi passati dhātukkhobhato vā anubhūtapubbato vā devatopasaṁhārato vā pubbanimittato vāti.

Tattha pittādīnaṁ khobhakaraṇapaccayappayogena khubhitadhātuko **dhātukkhobhato** supinaṁ passati. Passanto ca nānāvidhaṁ supinaṁ passati pabbatā patanto viya, ākāsena gacchanto viya, vāḷamigahatthicorādīhi anubaddho viya ca. **Anubhūtapubbato** passanto pubbe anubhūtapubbaṁ ārammaṇaṁ passati. **Devatopasaṁhārato** passantassa devatā atthakāmatāya vā anatthakāmatāya vā atthāya vā anatthāya vā nānāvidhāni ārammaṇāni upasaṁharanti. So tāsaṁ devatānaṁ ānubhāvena tāni ārammaṇāni passati. **Pubbanimittato** passanto puññāpuññavasena uppajjitukāmassa atthassa vā anatthassa vā pubbanimittabhūtaṁ supinaṁ passati bodhisattamātā viya puttapaṭilābhanimittaṁ, Kosalarājā viya soḷasa supine, ayameva Bhagavā bodhisattabhūto ime pañca mahāsupine viya cāti.

Tattha yaṁ dhātukkhobhato anubhūtapubbato ca supine passati, na taṁ saccaṁ hoti. Yaṁ devatopasaṁhārato passati, taṁ saccaṁ vā hoti alikaṁ vā. Kuddhā hi devatā upāyena vināsetukāmā viparītampi katvā dassenti. Yaṁ pana pubbanimittato passati, taṁ ekantaṁ

ပဒုမံ ယထာတိ ယထာ သတပတ္တံ ရတ္တပဒုမံ။ **ကောကနဒ**န္တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ပါတော**တိ ပဂေဝ သူရိယုဂ္ဂမနကာလေ။ **သိယာ**တိ ဘဝေယ္ယ။ **အဝိတဂန္ဓ**န္တိ အဝိဂတဂန္ဓံ။ **အင်္ဂီရသ**န္တိ ဘဂဝတော အင်္ဂမင်္ဂေဟိ ရဿီယော နိဿရန္တိ၊ တသ္မာ အင်္ဂီရသောတိ ဝုစ္စတိ။ **တပန္တမာဒိစ္စမိဝန္တလိက္ခေ**တိ ဒ္ဝိသဟဿဒီပပရိဝါရေသု စတူသု မဟာဒီပေသု အာလောကကရဏဝသေန အန္တလိက္ခေ တပန္တံ အာဒိစ္စံ ဝိယ ဝိရောစမာနံ။ **အင်္ဂီရသံ ပဿာ**တိ အတ္တာနမေဝ ဝါ မဟာဇနံ ဝါ သန္ဓာယ ဧဝံ ဝဒတိ။

၆-မဟာသုပိနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၆။ ဆဋ္ဌေ **မဟာသုပိနာ**တိ မဟန္တေဟိ ပုရိသေဟိ ပဿိတဗ္ဗတော မဟန္တာနဉ္စ အတ္ထာနံ နိမိတ္တဘာဝတော မဟာသုပိနာ။ **ပါတုရဟေသု**န္တိ ပါကဋာ အဟေသုံ။ တတ္ထ သုပိနံ ပဿန္တော စတူဟိ ကာရဏေဟိ ပဿတိ ဓာတုက္ခောဘတော ဝါ အနုဘူတပုဗ္ဗတော ဝါ ဒေဝတောပသံဟာရတော ဝါ ပုဗ္ဗနိမိတ္တတော ဝါတိ။

တတ္ထ ဝိတ္တာဒီနံ ခေါဘကရဏပစ္စယပ္ပယောဂေန ခုဘိတဓာတုကော **ဓာတုက္ခောဘတော** သုပိနံ ပဿတိ။ ပဿန္တော စ နာနာဝိဓံ သုပိနံ ပဿတိ ပဗ္ဗတာ ပတန္တော ဝိယ, အာကာသေန ဂစ္ဆန္တော ဝိယ, ဝါဠမိဂဟတ္ထိစောရာဒီဟိ အနုဗဒ္ဓော ဝိယ စ။ **အနုဘူတပုဗ္ဗတော** ပဿန္တော ပုဗ္ဗေ အနုဘူတပုဗ္ဗံ အာရမ္မဏံ ပဿတိ။ **ဒေဝတောပသံဟာရတော** ပဿန္တဿ ဒေဝတာ အတ္ထကာမတာယ ဝါ အနတ္ထကာမတာယ ဝါ အတ္ထာယ ဝါ အနတ္ထာယ ဝါ နာနာဝိဓာနိ အာရမ္မဏာနိ ဥပသံဟရန္တိ။ သော တာသံ ဒေဝတာနံ အာနုဘာဝေန တာနိ အာရမ္မဏာနိ ပဿတိ။ **ပုဗ္ဗနိမိတ္တတော** ပဿန္တော ပုညာပုညဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇိတုကာမဿ အတ္ထဿ ဝါ အနတ္ထဿ ဝါ ပုဗ္ဗနိမိတ္တဘူတံ သုပိနံ ပဿတိ ဗောဓိသတ္တမာတာ ဝိယ ပုတ္တပဋိလာဘနိမိတ္တံ, ကောသလ-ရာဇာ ဝိယ သောဠသ သုပိနေ, အယမေဝ ဘဂဝါ ဗောဓိသတ္တဘူတော ဣမေ ပဉ္စ မဟာသုပိနေ ဝိယ စာတိ။

တတ္ထ ယံ ဓာတုက္ခောဘတော အနုဘူတပုဗ္ဗတော စ သုပိနေ ပဿတိ၊ နတံ သစ္စံ ဟောတိ။ ယံ ဒေဝတောပသံဟာရတော ပဿတိ၊ တံ သစ္စံ ဝါ ဟောတိ အလိကံ ဝါ။ ကုဒ္ဓါ ဟိ ဒေဝတာ ဥပါယေန ဝိနာသေတုကာမာ ဝိပရီတမ္ပိ ;ကတ္ဝာ ဒဿေန္တိ။ ယံ ပန ပုဗ္ဗနိမိတ္တတော ပဿတိ၊ တံ ကေန္တံ

saccameva hoti. Etesaṁ catunnaṁ mūlakāraṇānaṁ saṁsaggabhedatopi supinabhedo hotiyeva.

Taṁ panetaṁ catubbidhampi supinaṁ sekhaputhujjanāva passanti appahīnavipallāsattā, asekhā na passanti pahīnavipallāsattā. Kiṁ panetaṁ passanto sutto passati paṭibuddho, udāhu neva sutto na paṭibuddhoti? Kiñcettha yadi tāva sutto passati, abhidhammavirodho āpajjati. Bhavaṅgacittena hi supati, taṁ rūpanimittādi-ārammaṇaṁ rāgādisampayuttaṁ vā na hoti. Supinaṁ passantassa ca īdisāni cittāni uppajjanti. Atha paṭibuddho passati, vinayavirodho āpajjati. Yañhi paṭibuddho passati, taṁ sabbohārikacittena passati. Sabbohārikacittena ca kate vītikkame anāpatti nāma natthi. Supinaṁ passantena pana katepi vītikkame ekantaṁ anāpatti eva. Atha neva sutto na paṭibuddho passati, na nāma passati. Evañca sati supinassa abhāvo āpajjati?[1] Na abhāvo. Kasmā? Yasmā kapimiddhapareto passati. Vuttañhetaṁ "kapimiddhapareto[2] kho mahārāja supinaṁ passatī"ti.

Kapimiddhaparetoti makkaṭaniddāya yutto. Yathā hi makkaṭassa niddā lahuparivattā hoti, evaṁ yā niddā punappunaṁ kusalādicittavokiṇṇattā lahuparivattā, yassā pavattiyaṁ punappunaṁ bhavaṅgato uttaraṇaṁ hoti, tāya yutto supinaṁ passati. Tenāyaṁ supino kusalopi hoti akusalopi abyākatopi. Tattha supinante cetiyavandanadhammassavanadhammadesanādīni karontassa kusalo, pāṇātipātādīni karontassa akusalo, dvīhi antehi mutto āvajjanatadārammaṇakkhaṇe abyākatoti veditabbo. Svāyaṁ dubbalavatthukattā cetanāya paṭisandhiṁ ākaḍḍhituṁ asamattho. Pavatte pana aññehi kusalākusalehi upatthambhito vipākaṁ deti. Kiñcāpi vipākaṁ deti, atha kho avisaye uppannattā abbohārikāva supinantacetanā[3]. So panesa supino kālavasenapi divā tāva diṭṭho na sameti, tathā paṭhamayāme majjhimayāme pacchimayāme ca. Balavapaccūse pana asitapītakhāyite sammā pariṇāmaṁ gate kāyasmiṁ ojāya patiṭṭhitāya aruṇe uggacchamāneva

1. Āpajjatīti (Vi-Ṭṭha 2. 108 piṭṭhe)
2. Kaviniddāpareto, (Khu 11. 289 piṭṭhe milindapañhe.)
3. Supinante cetanā (Sī, Syā, Ka)

သစ္ဆမေဝ ဟောတိ။ တေသံ စတုန္နံ မူလကာရဏာနံ သံသဂ္ဂဘေဒတောပိ သုပိနဘေဒေါ ဟောတိယေဝ။

တံ ပနေတံ စတုဗ္ဗိဓမ္ပိ သုပိနံ သေခပုထုဇ္ဇနာဝ ပဿန္တိ အပ္ပဟီနဝိပလ္လာသတ္တာ၊ အသေခါ န ပဿန္တိ ပဟီနဝိပလ္လာသတ္တာ။ ကိံ ပနေတံ ပဿန္တော သုတ္တော ပဿတိ ပဋိဗုဒ္ဓေါ၊ ဥဘယထာ နေဝ သုတ္တော န ပဋိဗုဒ္ဓေါတိ? ကိဉ္စေတ္ထ ယဒိ တာဝ သုတ္တော ပဿတိ၊ အဘိဓမ္မဝိရောဓော အာပဇ္ဇတိ။ ဘဝင်္ဂစိတ္တေန ဟိ သုပတိ၊ တံ ရူပနိမိတ္တာဒိအာရမ္မဏံ ရာဂါဒိသမ္ပယုတ္တံ ဝါ န ဟောတိ။ သုပိနံ ပဿန္တဿ စ ဤဒိသာနိ စိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ အထ ပဋိဗုဒ္ဓေါ ပဿတိ၊ ဝိနယ-ဝိရောဓော အာပဇ္ဇတိ။ ယဒိ ပဋိဗုဒ္ဓေါ ပဿတိ၊ တံ သမ္ဗောဟာရိကစိတ္တေန ပဿတိ။ သမ္ဗောဟာရိကစိတ္တေန စ ကတေ ဝီတိက္ကမေ အနာပတ္တိ နာမ နတ္ထိ။ သုပိနံ ပဿန္တေန ပန ကတေပိ ဝီတိက္ကမေ ကေန္တိ အနာပတ္တိ ဧဝ။ အထ နေဝ သုတ္တော န ပဋိဗုဒ္ဓေါ ပဿတိ၊ န နာမ ပဿတိ။ ဧဝဉ္စ သတိ သုပိနဿ အဘာဝေါ အာပဇ္ဇတိ?[၁] နာ အဘာဝေါ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ ကပိမိဒ္ဓပရေတော ပဿတိ။ ဝုတ္တဉ္ဧတံ "ကပိမိဒ္ဓပရေတော[၂] ခေါ မဟာရာဇ သုပိနံ ပဿတီ"တိ။

ကပိမိဒ္ဓပရေတောတိ မက္ကဋနိဒ္ဒါယ ယုတ္တော။ ယထာ ဟိ မက္ကဋဿ နိဒ္ဒါ လဟုပရိဝတ္တာ ဟောတိ၊ ဧဝံ ယာ နိဒ္ဒါ ပုနပ္ပုနံ ကုသလာဒိစိတ္တဝေါကိဏ္ဏတ္တာ လဟုပရိဝတ္တာ၊ ယဿာ ပဝတ္တိယံ ပုနပ္ပုနံ ဘဝင်္ဂတော ဥတ္တရဏံ ဟောတိ၊ တာယ ယုတ္တော သုပိနံ ပဿတိ။ တေနာဃံ သုပိနော ကုသလောပိ ဟောတိ အကုသလောပိ အဗျာကတောပိ။ တတ္ထ သုပိနန္တေ စေတိယဝန္ဒနဓမ္မဿဝန-ဓမ္မဒေသနာဒိနိ ကရောန္တဿ ကုသလော၊ ပါဏာတိပါတာဒိနိ ကရောန္တဿ အကုသလော၊ ဒ္ဝိဟိ အန္တေဟိ မုတ္တော အာဝဇ္ဇနတဒါရမ္မဏက္ခဏေ အဗျာ-ကတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သ္စာယံ ဒုဗ္ဗလဝတ္ထုကတ္တာ စေတနာယ ပဋိသန္ဓိံ အာကဍ္ဎိတုံ အသမတ္ထော။ ပဝတ္တေ ပန အညေဟိ ကုသလာကုသလေဟိ ဥပတ္ထမ္ဘိတော ဝိပါကံ ဒေတိ။ ကိဉ္စာပိ ဝိပါကံ ဒေတိ၊ အထ ခေါ အဝိသယေ ဥပ္ပန္နတ္တာ အမ္ဘောဟာရိကာဝ သုပိနန္တစေတနာ[၃]။ သော ပနေသ သုပိနော ကာလဝသေနပိ ဒိဝါ တာဝ ဒိဋ္ဌော န သမေတိ၊ တထာ ပဌမယာမေ မဇ္ဈိမယာမေ ပစ္ဆိမယာမေ စ။ ဗလဝပစ္စူသေ ပန အသိတပီတခါယိတေ သမ္မာ ပရိဏာမံ ဂတေ ကာယသ္မိံ သြေဟာယ ပတိဋ္ဌိတာယ အရုဏေ ဥဂ္ဂစ္ဆမာနေဝ

၁-အာပဇ္ဇတီတိ (ဝိ-ဋ္ဌ ၂-၁၀၈-ပိဋ္ဌေ) ၂-ကပိနိဒ္ဒါဗရေတော၊ (ခု ၁၁- ၂၈၉-ပိဋ္ဌေ မိလိန္ဒပဉ္ဟေ။)
၃-သုပိနန္တေ စေတနာ (သီ၊ သျာ၊က)

diṭṭho supino sameti. Iṭṭhanimittaṁ supinaṁ passanto iṭṭhaṁ paṭilabhati, aniṭṭhanimittaṁ passanto aniṭṭhaṁ.

Ime pana pañca mahāsupine neva lokiyamahājano passati, na mahārājāno, na cakkavattīrājāno, na aggasāvakā, na Paccekabuddhā, na Sammāsambuddhā, eko sabbaññubodhisattoyeva passati. Amhākaṁ pana bodhisatto kadā ime supine passīti? "Sve Buddho bhavissāmī"ti cātuddasiyaṁ pakkhassa rattivibhāyanakāle passi. Terasiyantipi vadantiyeva. So ime supine disvā uṭṭhāya pallaṅkaṁ ābhujitvā nisinno cintesi "sace mayā Kapilavatthunagare ime supinā diṭṭhā assu, pitu mahārājassa katheyyaṁ. Sace pana me mātā jīveyya, tassā katheyyaṁ. Imasmiṁ kho pana ṭhāne imesaṁ paṭiggāhako nāma natthi, ahameva paṭiggaṇhissāmī"ti. Tato "idaṁ imassa pubbanimittaṁ, idaṁ imassā"ti sayameva supine paṭiggaṇhitvā Uruvelagāme Sujātāya dinnaṁ pāyāsaṁ paribhuñjitvā Bodhimaṇḍaṁ āruyha bodhiṁ patvā anukkamena Jetavane viharanto attano Makulabuddhakāle diṭṭhe pañca mahāsupine vitthāretuṁ bhikkhū āmantetvā imaṁ desanaṁ ārabhi.

Tattha **mahāpathavī**ti cakkavāḷagabbhaṁ pūretvā ṭhitā mahāpathavī. **Mahāsayanaṁ ahosī**ti sirisayanaṁ ahosi. **Ohito**ti ṭhapito. So pana na udakasmiṁ yeva ṭhapito ahosi, atha kho pācīnasamuddassa uparibhāgena gantvā pācīnacakkavāḷamatthake ṭhapito ahosīti veditabbo. **Pacchime samudde dakkhiṇe samudde**ti etesupi eseva nayo. **Tiriyā nāma tiṇajātī**ti dabbatiṇaṁ vuccati. **Nābhiyā uggantvā nabhaṁ āhacca ṭhitā ahosī**ti naṅgalamattena rattadaṇḍena nābhito uggantvā passantassa passantasseva vidatthimattaṁ ratanamattaṁ byāmamattaṁ yaṭṭhimattaṁ gāvutamattaṁ aḍḍhayojanamattaṁ yojanamattanti evaṁ uggantvā uggantvā anekayojanasahassaṁ nabhaṁ āhacca ṭhitā ahosi. **Pādehi ussakkitvā**ti agganakhato paṭṭhāya pādehi abhiruhitvā. **Nānāvaṇṇā**ti eko nīlavaṇṇo, eko pītavaṇṇo, eko lohitavaṇṇo, eko paṇḍupalāsavaṇṇoti evaṁ nānāvaṇṇā. **Setā**ti paṇḍarā parisuddhā. **Mahato mīḷhapabbatassā**ti tiyojanubbedhassa gūthapabbatassa. **Uparūpari caṅkamatī**ti matthakamatthake

ဒိဋ္ဌော သုပိနော သမေတိ။ ဣဋ္ဌနိမိတ္တံ သုပိနံ ပဿန္တော ဣဋ္ဌံ ပဋိလဘတိ၊ အနိဋ္ဌနိမိတ္တံ ပဿန္တော အနိဋ္ဌံ။

ဣမေ ပန ပဉ္စ မဟာသုပိနေ နေဝ လောကိယမဟာဇနော ပဿတိ, န မဟာရာဇာနော, န စက္ကဝတ္တိရာဇာနော, န အဂ္ဂသာဝကာ, န ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ, န သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ၊ ကော သဗ္ဗညုဗောဓိသတ္တောယေဝ ပဿတိ။ အမှာကံ ပန ဗောဓိသတ္တော ကဒါ ဣမေ သုပိနေ ပဿီတိ? "သွေ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿာမီ"တိ စာတုဒ္ဒသိယံ ပက္ခဿ ရတ္တိဝိဘာယနကာလေ ပဿိ။ တေရသိယန္တိပိ ဝဒန္တိယေဝ။ သော ဣမေ သုပိနေ ဒိသွာ ဥဋ္ဌာယ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတ္ဝာ နိသိန္နော စိန္တေသိ "သစေ မယာ ကပိလဝတ္ထုနဂရေ ဣမေ သုပိနာ ဒိဋ္ဌာ အဿု၊ ပိတု မဟာ-ရာဇဿ ကထေယျံ။ သစေ ပန မေ မာတာ ဇီဝေယျ၊ တဿာ ကထေယျံ။ ဣမသ္မိံ ခေါ ပန ဌာနေ ဣမေသံ ပဋိဂ္ဂါဟကော နာမ နတ္ထိ၊ အဟမေဝ ပဋိဂ္ဂဏှိဿာမီ"တိ။ တတော "ဣဒံ ဣမဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ, ဣဒံ ဣမဿာ"တိ သယမေဝ သုပိနေ ပဋိဂ္ဂဏှိတ္ဝာ ဥရုဝေလဂါမေ သုဇာတာယ ဒိန္နံ ပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတ္ဝာ ဗောဓိမဏ္ဍံ အာရုယှ ဗောဓိံ ပတ္ဝာ အနုက္ကမေန ဇေတဝနေ ဝိဟရန္တော အတ္တနော မကုလဗုဒ္ဓကာလေ ဒိဋ္ဌေ ပဉ္စ မဟာသုပိနေ ဝိတ္ထာရေတုံ ဘိက္ခူ။ အာမန္တေတ္ဝာ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။

တတ္ထ **မဟာပထဝီ**တိ စက္ကဝါဠဂဗ္ဘံ ပူရေတ္ဝာ ဌိတာ မဟာပထဝီ။ **မဟာသယနံ အဟောသီ**တိ သိရိသယနံ အဟောသိ။ **ဩဟိတော**တိ ဌပိတော။ သော ပန န ဥဒကသ္မိံယေဝ ဌပိတော အဟောသိ၊ အထ ခေါ ပါစိနသမုဒ္ဒဿ ဥပရိဘာဂေန ဂန္ဓာ ပါစိနစက္ကဝါဠမတ္ထကေ ဌပိတော အဟောသီတိ ဝေဒိ-တဗ္ဗော။ **ပစ္ဆိမေ သမုဒ္ဒေ ဒက္ခိဏေ သမုဒ္ဒေ**တိ တေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **တိရိယာ နာမ တိဏဇာတီ**တိ ဒဗ္ဗတိဏံ ဝုစ္စတိ။ **နာဘိယာ ဥဂ္ဂန္ဒွာ နဘံ အာဟစ္စ ဌိတာ အဟောသီ**တိ နင်္ဂလမတ္ထေန ရတ္တဒဏ္ဍေန နာဘိတော ဥဂ္ဂန္ဒွာ ပဿန္တဿ ပဿန္တဿေဝ ဝိဒတ္ထိမတ္တံ ရတနမတ္တံ ဗျာမမတ္တံ ယဋ္ဌိမတ္တံ ဂါဝုတမတ္တံ အဒ္ဓယောဇနမတ္တံ ယောဇနမတ္တန္တိ ဧဝံ ဥဂ္ဂန္ဒွာ ဥဂ္ဂန္ဒွာ အနေကယောဇနသဟဿံ နဘံ အာဟစ္စ ဌိတာ အဟောသိ။ **ပါဒေဟိ ဥဿက္ကိတ္ဝာ**တိ အဂ္ဂနခတော ပဋ္ဌာယ ပါဒေဟိ အဘိရုဟိတ္ဝာ။ **နာနာဝဏ္ဏာ**တိ ကော နီလဝဏ္ဏော, ကော ပီတဝဏ္ဏော, ကော လောဟိတဝဏ္ဏော, ကော ပဏ္ဍုပလာသဝဏ္ဏောတိ ဧဝံ နာနာဝဏ္ဏာ။ **သေတာ**တိ ပဏ္ဍရာ ပရိသုဒ္ဓါ။ **မဟတော မီဠှပဗ္ဗတဿာ**တိ တိယောဇနုဗ္ဗေဓဿ ဂူထပဗ္ဗတဿ။ **ဥပရူပရိ စင်္ကမတီ**တိ မတ္ထကမတ္ထကေ

caṅkamati. Dīghāyukabuddhā pana tiyojanike Mīḷhapabbate anupavisitvā nisinnā giya honti.

Evaṁ ettakena ṭhānena pubbanimittāni dassetvā idāni saha pubbanimittehi paṭilābhaṁ dassetuṁ **yampi bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha sabbaguṇadāyakattā Buddhānaṁ arahattamaggo **anuttarā sammāsambodhi** nāma. Tasmā yaṁ so cakkavāḷamahāpathaviṁ sirisayanabhūtaṁ addasa, taṁ Buddhabhāvassa pubbanimittaṁ. Yaṁ Himavantapabbatarājānaṁ bimbohanaṁ addasa, taṁ sabbaññutaññāṇabimbohanassa pubbanimittaṁ. Yaṁ cattāro hatthapāde cakkavāḷamatthake ṭhite addasa, taṁ dhammacakkassa appaṭivattiyabhāve pubbanimittaṁ. Yaṁ attānaṁ uttānakaṁ nipannaṁ addasa, taṁ tīsu bhavesu avakujjānaṁ sattānaṁ uttānamukhabhāvassa pubbanimittaṁ. Yaṁ akkhīni ummīletvā passanto viya ahosi, taṁ dibbacakkhupaṭilābhassa pubbanimittaṁ. Yaṁ yāva bhavaggā ekālokaṁ ahosi, taṁ anāvaraṇañāṇassa pubbanimittaṁ. Sesaṁ Pāḷivaseneva veditabbanti.

7. Vassasuttavaṇṇanā

197. Sattame **nemittā**ti nimittapāṭhakā. **Tejodhātu pakuppatī**ti mahā-aggikkhandho uppajjati. **Pāṇinā udakaṁ sampaṭicchitvā**ti uppannaṁ utusamuṭṭhānaṁ udakaṁ tiyojanasatena hatthena paṭiggahetvā. **Pamattā hontī**ti attano kīḷāya pamattā honti vippavuṭṭhasatino. Tesañhi sakāya ratiyā "ramāmā"ti citte uppanne akālepi devo vassati, tadabhāve na vassati. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ "na kālavassan"ti. Aṭṭhamanavamāni utthānatthāneva.

10. Nissāraṇīyasuttavaṇṇanā

200. Dasame **nissāraṇīyā**ti nissaṭā visaññuttā. **Dhātuyo**ti attasuññasabhāvā. **Kāmaṁ manasikaroto**ti kāmaṁ manasikarontassa, asubhajjhānato vuṭṭhāya agadaṁ gahetvā visaṁ vīmaṁsanto viya vīmaṁsanatthaṁ kāmābhimukhaṁ cittaṁ pesentassāti attho. **Na pakkhandatī**ti nappavisati. **Nappasīdatī**ti pasādaṁ nāpajjati. **Na santiṭṭhatī**ti nappatiṭṭhahati. **Na vimuccatī**ti na adhimuccati. Yathā pana kukkuṭapattaṁ vā nhārudaddulaṁ vā aggimhi pakkhittaṁ paṭilīyati paṭikuṭati paṭivaṭṭati na saṁpasārīyati, evaṁ

စက်မတိ။ ဒိဃာယုကဗုဒ္ဓါ ပန တိယောဇနိကေ မီဠှပဗ္ဗတေ အနုပဝိသိတ္ဝာ နိသိန္နာ ဂိယ ဟောန္တိ။

ဧဝံ ထ္ဍေကေန ဌာနေန ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ဒသ္ဍေတွာ ဣဒါနိ သဟ ပုဗ္ဗနိမိတ္တေဟိ ပဋိလာဘံ ဒသ္ဍေတုံ **ယဉ္စိ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ သမ္ဗဂ္ဂဏှဒါယကတ္တာ ဗုဒ္ဓါနံ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ **အနုတ္တရာ သမ္မာသမ္ဗောဓိ** နာမ။ တသ္မာ ယံ သော စက္ကဝါဠမဟာပထဝိံ သိရိသယနဘူတံ အဒ္ဒသ၊ တံ ဗုဒ္ဓဘာဝဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ ယံ ဟိမဝန္တပဗ္ဗတရာဇာနံ ဗိမ္ဗောဟနံ အဒ္ဒသ၊ တံ သမ္ဗညုတညာဏဗိမ္ဗော-ဟနဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ ယံ စတ္တာရော ဟတ္ထပါဒေ စက္ကဝါဠမတ္ထကေ ဌိတေ အဒ္ဒသ၊ တံ ဓမ္မစက္ကဿ အပ္ပဋိဝတ္တိယဘာဝေ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ ယံ အတ္တာနံ ဥတ္တာနကံ နိပန္နံ အဒ္ဒသ၊ တံ တီသု ဘဝေသု အဝကုဇ္ဇာနံ သတ္တာနံ ဥတ္တာနမုခဘာဝဿ ပုဗ္ဗ-နိမိတ္တံ။ ယံ အက္ခီနိ ဥမ္မီလေတ္ဝာ ပဿန္တော ဝိယ အဟောသိ၊ တံ ဒိဗ္ဗစက္ခု-ပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ ယံ ယာဝ ဘဝဂ္ဂါ ကောလောကံ အဟောသိ၊ တံ အနာဝရဏဉာဏဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ သေသံ ပါဠိဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

၇-ဝဿသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၇။ သတ္တမေ **နေမိတ္တာ**တိ နိမိတ္တပါဌကာ။ **တေဇောဓာတု ပကုပ္ပ-တီ**တိ မဟာအဂ္ဂိက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ပါဏိနာ ဥဒကံ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ**တိ ဥပ္ပန္နံ ဥတုသမုဋ္ဌာနံ ဥဒကံ တိယောဇနသတေန ဟတ္ထေန ပဋိဂ္ဂဟေတ္ဝာ။ **ပမတ္တာ ဟောန္တီ**တိ အတ္တနော ကီဠာယ ပမတ္တာ ဟောန္တိ ဝိပ္ပဝုဋ္ဌသတိနော။ တေသဉ္ဟိ သကာယ ရတိယာ "ရမာမာ"တိ စိတ္တေ ဥပ္ပန္နေ အကာလေပိ ဒေဝေါ ဝဿတိ၊ တဒဘာဝေ န ဝဿတိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ "န ကာလဝဿ"န္တိ။ အဋ္ဌမနဝမာနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

၁၀-နိဿာရဏီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀၀။ ဒသမေ **နိဿာရဏီယာ**တိ နိဿဋာ ဝိသညုတ္တာ။ **ဓာတုယော**တိ အတ္တသုညသဘာဝါ။ **ကာမံ မနသိကရောတော**တိ ကာမံ မနသိကရောန္တဿ၊ အသုဘဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ အဂဒံ ဂဟေတ္ဝာ ဝိသံ ဝိမံသန္တော ဝိယ ဝိမံသနတ္ထံ ကာမာဘိမုခံ စိတ္တံ ပေသေန္တဿာတိ အတ္ထော။ **န ပက္ခန္ဒတီ**တိ နပ္ပဝိသတိ။ **နပ္ပသီဒတီ**တိ ပသာဒံ နာပဇ္ဇတိ။ **န သန္တိဋ္ဌတီ**တိ နပ္ပတိဋ္ဌဟတိ။ **န ဝိမုစ္စတီ**တိ န အဓိမုစ္စတိ။ ယထာ ပန ကုက္ကုဋပတ္တံ ဓါ နှာရုဒဒ္ဒုလံ ဝါ အဂ္ဂိမှိ ပက္ခိတ္တံ ပဋိလီယတိ ပဋိကုဋတိ ပဋိဝဋ္ဋတိ န သံပသာရိယတိ၊ ဧဝံ

paṭilīyati na saṁpasārīyati. **Nekkhammaṁ kho panā**ti idha nekkhammaṁ nāma asubhesu paṭhamajjhānaṁ, tamassa manasikaroto cittaṁ pakkhandati. **Tassa taṁ cittan**ti tassa taṁ asubhajjhānacittaṁ. **Sugatan**ti gocare gatattā suṭṭhu gataṁ. **Subhāvitan**ti ahānabhāgiyattā suṭṭhu bhāvitaṁ. **Suvuṭṭhitan**ti kāmato vuṭṭhitaṁ. **Suvimuttan**ti kāmehi suṭṭhu vimuttaṁ. **Kāmapaccayā āsavā** nāma kāmahetukā cattāro āsavā. **Vighātā**ti dukkhā. **Pariḷāhā**ti kāmarāgapariḷāhā. **Na so taṁ vedanaṁ vediyatī**ti so taṁ kāmavedanaṁ vighātapariḷāhavedanañca na vediyati. **Idamakkhātaṁ kāmānaṁ nissaraṇan**ti idaṁ asubhajjhānaṁ kāmehi nissaṭattā kāmānaṁ nissaraṇanti akkhātaṁ. Yo pana taṁ jhānaṁ pādakaṁ katvā saṅkhāre sammasanto tatiyamaggaṁ patvā anāgāmiphalena nibbānaṁ disvā "puna kāmā nāma natthī"ti jānāti. Tassa cittaṁ accantanissaraṇameva. Sesapadesupi eseva nayo.

Ayaṁ pana viseso—dutiyavāre mettājhānāni byāpādassa nissaraṇaṁ nāma. Tatiyavāre karuṇājhānāni vihiṁsāya nissaraṇaṁ nāma. Catutthavāre arūpajjhānāni rūpānaṁ nissaraṇaṁ nāma. Accantanissaraṇañcettha arahattaphalaṁ yojetabbaṁ. Pañcamavāre **sakkāyaṁ manasikarototi** suddhasaṅkhāre pariggaṇhitvā arahattaṁ pattassa sukkhavipassakassa phalasamāpattito vuṭṭhāya vīmaṁsanatthaṁ pañcupādānakkhandhābhimukhaṁ cittaṁ pesentassa. **Idamakkhātaṁ sakkhāyassa nissaraṇan**ti idaṁ arahattamaggena ca phalena ca nibbānaṁ disvā ṭhitassa bhikkhuno "puna sakkāyo natthī"ti uppannaṁ arahattaphalasamāpatticittaṁ sakkāyassa nissaraṇanti akkhātaṁ. Idāni evaṁ sakkāyanissaraṇaṁ nirodhaṁ patvā ṭhitassa khīṇāsavassa vaṇṇaṁ kathento **tassa kāmanandīpi nānusetī**ti-ādimāha. Tattha **nānusetī**ti na nibbattati. **Ananusayā**ti anibbattiyā. Sesamettha uttānatthamevāti.

Brāhmaṇavaggo pañcamo.

Catutthapaṇṇāsako niṭṭhito.

ပဋိလီယတိ န သံပသာရီယတိ။ **နေက္ခမ္မံ ခေါ ပနာ**တိ ဣဓ နေက္ခမ္မံ နာမ အသုဘေသု ပဌမဇ္ဈာနံ၊ တမဿ မနသိကရောတော စိတ္တံ ပက္ခန္ဒတိ။ **တဿ တံ စိတ္တ**န္တိ တဿ တံ အသုဘဇ္ဈာနစိတ္တံ။ **သုဂတ**န္တိ ဂေါစရေ ဂတတ္တာ သုဋ္ဌု ဂတံ။ **သုဘာဝိတ**န္တိ အဟာနဘာဂိယတ္တာ သုဋ္ဌု ဘာဝိတံ။ **သုဝုဋ္ဌိတ**န္တိ ကာမတော ဝုဋ္ဌိတံ။ **သုဝိမုတ္တ**န္တိ ကာမေဟိ သုဋ္ဌု ဝိမုတ္တံ။ **ကာမပစ္စယာ အာသဝါ** နာမ ကာမဟေတုကာ စတ္တာရော အာသဝါ။ **ဝိဃာတာ**တိ ဒုက္ခာ။ **ပရိဠာဟာ**တိ ကာမဇဂဝရိဠာဟာ။ **န သော တံ ဝေဒနံ ဝေဒိယတီ**တိ သော တံ ကာမဝေဒနံ ဝိဃာတပရိဠာဟဝေဒနဉ္စ န ဝေဒိယတိ။ **ဣဒမက္ခာတံ ကာမာနံ နိဿရဏ**န္တိ ဣဒံ အသုဘဇ္ဈာနံ ကာမေဟိ နိဿဋတ္တာ ကာမာနံ နိဿရဏန္တိ အက္ခာတံ။ ယော ပန တံ ဈာနံ ပါဒကံ ကတ္ဝာ သမ္မသန္တော တတိယမဂ္ဂံ ပတ္ဝါ အနာဂါမိဖလေန နိဗ္ဗာနံ ဒိသ္ဝာ "ပုန ကာမာ နာမ နတ္ထီ"တိ ဇာနာတိ။ တဿ စိတ္တံ အစ္စန္တနိဿရဏမေဝ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။

အယံ ပန ဝိသေသော—ဒုတိယဝါရေ မေတ္တာဈာနာနိ ဗျာပါဒဿ နိဿရဏံ နာမ။ တတိယဝါရေ ကရုဏာဈာနာနိ ဝိဟိံသာယ နိဿရဏံ နာမ။ စတုတ္ထဝါရေ အရူပဇ္ဈာနာနိ ရူပါနံ နိဿရဏံ နာမ။ အစ္စန္တနိဿရဏမ္ပေတ္ထ အရဟတ္တဖလံ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ပဉ္စမဝါရေ **သက္ကာယံ မနသိကရောတော**တိ သုဒ္ဓသင်္ခါရေ ပရိဂ္ဂဏှိတ္ဝာ အရဟတ္တံ ပတ္တဿ သုက္ခဝိပဿကဿ ဖလသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ ဝိပဿနတ္ထံ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာဘိမုခံ စိတ္တံ ပေသေန္တဿ။ **ဣဒမက္ခာတံ သက္ကာယဿ နိဿရဏ**န္တိ ဣဒံ အရဟတ္တမဂ္ဂေန စ ဖလေန စ နိဗ္ဗာနံ ဒိသ္ဝာ ဌိတဿ ဘိက္ခုနော "ပုန သက္ကာယော နတ္ထီ"တိ ဥပ္ပန္နံ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိစိတ္တံ သက္ကာယဿ နိဿရဏန္တိ အက္ခာတံ။ ဣဒါနိ ဧဝံ သက္ကာယနိဿရဏံ နိရောဓံ ပတ္ဝါ ဌိတဿ ခီဏာသဝဿ ဝဏ္ဏံ ကထေန္တော **တဿ ကာမနန္ဒီပိ နာနုသေတီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **နာနုသေတီ**တိ န နိဗ္ဗတ္တတိ။ **အနုသယာ**တိ အနိဗ္ဗတ္တိယာ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဗြာဟ္မဏဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

စတုတ္ထပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

5. Pañcamapaṇṇāsaka

(21) 1. Kimilavagga

1. Kimilasuttavaṇṇanā

201. Pañcamassa paṭhame **Kimilāyan**ti[1] evaṁnāmake nagare. **Niculavane**ti[2] Mucalindavane. **Etadavocā**ti ayaṁ kira thero tasmiṁ yeva nagare seṭṭhiputto Satthu santike pabbajitvā pubbenivāsañāṇaṁ paṭilabhi, so attanā nivutthaṁ khandhasantānaṁ anussaranto Kassapadasabalassa sāsanosakkanakāle pabbajitvā catūsu parisāsu sāsane agāravaṁ karontīsu nisseṇiṁ bandhitvā pabbataṁ āruyha tattha samaṇadhammaṁ katvā attano nivutthabhāvaṁ[3] addasa. So "Satthāraṁ upasaṅkamitvā taṁ kāraṇaṁ pucchissāmī"ti etaṁ "ko nu kho bhante"ti-ādivacanaṁ avoca.

Satthari agāravā viharanti appatissāti Satthari gāravañceva jeṭṭhakabhāvañca anupaṭṭhapetvā viharanti. Sesesupi eseva nayo. Tattha cetiyaṅgaṇādīsu chattaṁ dhāretvā upāhanā āruyha vicaranto nānappakārañca niratthakakathaṁ kathento Satthari agāravo viharati nāma. Dhammassavanagge pana nisīditvā niddāyanto ceva nānappakārañca niratthakakathaṁ kathento dhamme agāravo viharati nāma. Saṁghamajjhe bāhāvikkhepakaṁ nānattakathaṁ kathento theranavamajjhimesu ca cittīkāraṁ akaronto saṁghe agāravo viharati nāma. Sikkhaṁ aparipūrento sikkhāya agāravo viharati nāma. Aññamaññaṁ kalahabhaṇḍanādīni karonto aññamaññaṁ agāravo viharati nāma. Dutiyaṁ uttānatthameva.

3. Assājānīyasuttavaṇṇanā

203-204. Tatiye **ajjavenā**ti ujukabhāvena avaṅkagamanena. **Javenā**ti padajavena. **Maddavenā**ti sarīramudutāya. **Khantiyā**ti adhivāsanakkhantiyā. **Soraccenā**ti sucisīlatāya. Bhikkhuvāre **ajjavan**ti ñāṇassa ujukagamanaṁ. **Javo**ti sūraṁ[4] hutvā ñāṇassa gamanabhāvo[5].

---

1. Kimbilāyanti (Sī, Syā) 2. Niceluvaneti (Sī), veḷuvaneti (Syā, Ka)
3. Nibbattabhāvaṁ (Ka) 4. Sūrassa (Ka) 5. Vahanabhāvo (Sī)

၅-ပဉ္စမပဏ္ဏာသက

(၂၁) ၁-ကိမိလဝဂ္ဂ

၁-ကိမိလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀၁။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **ကိမိလာယ**န္တိ[1] ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ **နိဂုလဝနေ**တိ[2] မုစလိန္ဒဝနေ။ **တေဘဒေါစာ**တိ အယံ ကိရ ထေရော တသ္မိံယေဝ နဂရေ သေဋ္ဌိပုတ္တော သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတ္ဝာ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏံ ပဋိလဘိ၊ သော အတ္တနာ နိဝုတ္ထံ ခန္ဓသန္တာနံ အနုဿရန္တော ကဿပဒသဗလဿ သာသနောသက္ကနကာလေ ပဗ္ဗဇိတ္ဝာ စတူသု ပရိသာသု သာသနေ အဂါရဝံ ကရောန္တိသု နိဿေဏိံ ဗန္ဓိတ္ဝာ ပဗ္ဗတံ အာရုယ္ဟ တတ္ထ သမဏမဉ္ဍံ ကတ္ဝာ အတ္တနော နိဝုတ္ထဘာဝံ[3] အဒ္ဒသ။ သော "သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ တံ ကာရဏံ ပုစ္ဆိဿာမီ"တိ တေံ "ကော နု ခေါ ဘန္တေ"တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။

သတ္ထရိ အဂါရဝါ ဝိဟရန္တိ အပ္ပတိဿာတိ သတ္ထရိ ဂါရဝဉ္စေဝ ဇေဋ္ဌကဘာဝဉ္စ အနုပဋ္ဌပေတ္ဝာ ဝိဟရန္တိ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ စေတိယင်္ဂဏာဒီသု ဆတ္တံ ဓာရေတ္ဝာ ဥပါဟနာ အာရုယ္ဟ ဝိစရန္တော နာနပ္ပကာရဉ္စ နိရတ္ထကကထံ ကထေန္တော သတ္ထရိ အဂါရဝေါ ဝိဟရတိ နာမ။ ဓမ္မဿဝနဂ္ဂေ ပန နိသီဒိတ္ဝာ နိဒ္ဒါယန္တော စေဝ နာနပ္ပကာရဉ္စ နိရတ္ထကကထံ ကထေန္တော ဓမ္မေ အဂါရဝေါ ဝိဟရတိ နာမ။ သံဃမဇ္ဈေ ဗာဟာဝိက္ခေပကံ နာနတ္ထကထံ ကထေန္တော ထေရနဝမဇ္ဈိမေသု စ စိတ္တီကာရံ အကရောန္တော သံဃေ အဂါရဝေါ ဝိဟရတိ နာမ။ သိက္ခံ အပရိပူရေန္တော သိက္ခာယ အဂါရဝေါ ဝိဟရတိ နာမ။ အညမညံ ကလဟဘဏ္ဍနာဒီနိ ကရောန္တော အညမညံ အဂါရဝေါ ဝိဟရတိ နာမ။ ဒုတိယံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၃-အဿာဇာနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀၃-၂၀၄။ တတိယေ **အဇ္ဇဝေနာ**တိ ဥဇုကဘာဝေန အဝင်္ကဂမနေန။ **ဇဝေနာ**တိ ပဒဇဝေန။ **မဒ္ဒဝေနာ**တိ သရီရမုဒုတာယ။ **ခန္တိယာ**တိ အဓိဝါသနက္ခန္တိယာ။ **သောရစ္စေနာ**တိ သုစိသီလတာယ။ ဘိက္ခုဝါရေ **အဇ္ဇဝန္တိ** ဉာဏဿ ဥဇုကဂမနံ။ **ဇဝေါ**တိ သူရံ[4] ဟုတ္ဝာ ဉာဏဿ ဂမနဘာဝေါ[5]။

၁-ကိန္ဗိလာယန္တိ (သီ၊ သျာ) ၂-နိစေလုဝနေတိ (သီ)၊ ဝေဠုဝနေတိ (သျာ၊ က)
၃-နိမ္မတ္တဘာဝံ (က) ၄-သူရဿ (က) ၅-ဝဟနဘာဝေါ (သီ)

maddavanti sīlamaddavaṁ. **Khantī**ti adhivāsanakkhantiyeva. **Soraccaṁ** sucisīlatāyeva. Catutthe pañca balāni missakāni kathitāni.

5. Cetokhilasuttavaṇṇanā

205. Pañcame **cetokhilā**ti cittassa thaddhabhāvā kacavarabhāvā khāṇukabhāvā. **Satthari kaṅkhatī**ti Satthu sarīre vā guṇe vā kaṅkhati. Sarīre kaṅkhamāno "dvattiṁsavarapurisalakkhaṇapaṭimaṇḍitaṁ nāma sarīraṁ atthi nu kho natthī"ti kaṅkhati, guṇe kaṅkhamāno "atītānāgatapaccuppannajānanasamatthaṁ sabbaññutaññāṇaṁ atthi nu kho natthī"ti kaṅkhati. **Vicikicchatī**ti vicinanto kicchati, dukkhaṁ āpajjati, vinicchetuṁ na sakkoti. **Nādhimuccatī**ti evametanti adhimokkhaṁ na paṭilabhati. **Na sampasīdatī**ti guṇesu otaritvā nibbicikicchabhāvena pasīdituṁ anāvilo bhavituṁ na sakkoti. **Ātappāyā**ti kilesasantāpakavīriyakaraṇatthāya. **Anuyogāyā**ti punappunaṁ yogāya. **Sātaccāyā**ti satatakiriyāya. **Padhānāyā**ti padahanatthāya. **Ayaṁ paṭhamo cetokhilo**ti ayaṁ Satthari vicikicchāsaṅkhāto paṭhamo cittassa thaddhabhāvo evametassa bhikkhuno appahīno hoti.

Dhammeti pariyattidhadhamme ca paṭivedhadhamme ca. Pariyattidhamme kaṅkhamāno "Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ caturāsītidhammakkhandhasahassānīti vadanti, atthi nu kho etaṁ natthī"ti kaṅkhati. Paṭivedhadhamme kaṅkhamāno "vipassanānissando maggo nāma, magganissandaṁ[1] phalaṁ nāma, sabbasaṅkhārapaṭinissaggo nibbānaṁ nāmāti vadanti, taṁ atthi nu kho natthī"ti kaṅkhati. **Saṁghe kaṅkhatī**ti "ujuppaṭipanno"ti-ādīnaṁ padānaṁ vasena "evarūpaṁ paṭipadaṁ paṭipanno cattāro maggaṭṭhā cattāro phalaṭṭhāti aṭṭhannaṁ puggalānaṁ samūhabhūto saṁgho nāma atthi nu kho natthī"ti kaṅkhati. **Sikkhāya** kaṅkhamāno "adhisīlasikkhā nāma adhicitta-adhipaññāsikkhā nāmāti vadanti, sā atthi nu kho natthī"ti kaṅkhati. **Ayaṁ pañcamo**ti ayaṁ sabrahmacārīsu kopasaṅkhāto pañcamo cittassa thaddhabhāvo kacavarabhāvo khāṇukabhāvo.

6. Vinibandhasuttavaṇṇanā

206. Chaṭṭhe **cetasovinibandhā**ti cittaṁ vinibandhitvā muṭṭhiyaṁ katvā viya gaṇhantīti cetasovinibandhā. **Kāme**ti vatthukāmepi kilesakāmepi.

1. Magganissando (Sī)

မဒ္ဒဝန္တိ သီလမဒ္ဒဝံ။ **ခန္တီ**တိ အဓိဝါသနက္ခန္တိယေဝ။ **သောရစ္စံ** သုစိသီလတာယေဝ။ စတုတ္ထေ ပဉ္စ ဗလာနိ မိဿကာနိ ကထိတာနိ။

၅-စေတောခိလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀၅။ ပဉ္စမေ **စေတောခိလာ**တိ စိတ္တဿ ထဒ္ဓဘာဝါ ကစဝရဘာဝါ ခါဏုကဘာဝါ။ **သတ္ထရိ ကင်္ခတီ**တိ သတ္ထု သရီရေ ဝါ ဂုဏေ ဝါ ကင်္ခတိ။ သရီရေ ကင်္ခမာနော "ဒ္ဝတ္တိံသဝရပုရိသလက္ခဏပဋိမဏ္ဍိတံ နာမ သရီရံ အတ္ထိ နု ခေါ နတ္ထီ"တိ ကင်္ခတိ၊ ဂုဏေ ကင်္ခမာနော "အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နဇာနနသမတ္ထံ သဗ္ဗညုတညာဏံ အတ္ထိ နု ခေါ နတ္ထီ"တိ ကင်္ခတိ။ **ဝိစိကိစ္ဆတီ**တိ ဝိစိနန္တော ကိန္တိ၊ ဒုက္ခံ အာပဇ္ဇတိ၊ ဝိနိစ္ဆေတုံ န သက္ကောတိ။ **နာဓိမုစ္စတီ**တိ ဧဝမေတန္တိ အဓိမောက္ခံ န ပဋိလဘတိ။ **န သမ္ပသီဒတီ**တိ ဂုဏေသု ဩတရိတ္ဝာ နိဋ္ဌစိကိစ္ဆဘာဝေန ပသီဒိတုံ အနာဝိလော ဘဝိတုံ န သက္ကောတိ။ **အာတပ္ပါယာ**တိ ကိလေသသန္တာပကဝီရိယကရဏတ္ထာယ။ **အနုယောဂါယာ**တိ ပုနပ္ပုနံ ယောဂါယ။ **သာတစ္စာယာ**တိ သတတကိရိယာယ။ **ပဓာနာယာ**တိ ပဒဟနတ္ထာယ။ **အယံ ပဌမော စေတောခိလော**တိ အယံ သတ္ထရိ ဝိစိကိစ္ဆာသင်္ခါတော ပဌမော စိတ္တဿ ထဒ္ဓဘာဝေါ ဧဝမေတဿ ဘိက္ခုနော အပ္ပဟီနော ဟောတိ။

ဓမ္မေတိ ပရိယတ္တိဓမ္မေ စ ပဋိဝေဓဓမ္မေ စ။ ပရိယတ္တိဓမ္မေ ကင်္ခမာနော "တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ စတုရာသီတိဓမ္မက္ခန္ဓသဟဿာနီတိ ဝဒန္တိ၊ အတ္ထိ နု ခေါ တေ နတ္ထီ"တိ ကင်္ခတိ။ ပဋိဝေဓဓမ္မေ ကင်္ခမာနော "ဝိပဿနာနိဿန္ဒော မဂ္ဂေါ နာမ, မဂ္ဂနိဿန္ဒ[1] ဖလံ နာမ, သဗ္ဗသင်္ခါရပဋိနိဿဂ္ဂေါ နိဗ္ဗာနံ နာမာတိ ဝဒန္တိ၊ တံ အတ္ထိ နု ခေါ နတ္ထီ"တိ ကင်္ခတိ။ **သံဃေ ကင်္ခတီ**တိ "ဥဇုပ္ပဋိပန္နော"တိအာဒိနံ ပဒါနံ ဝသေန "ဧကဂ္ဃံ ပဋိပဒံ ပဋိပန္နော စတ္တာရော မဂ္ဂဋ္ဌာ စတ္တာရော ဖလဋ္ဌာတိ အဋ္ဌန္နံ ပုဂ္ဂလာနံ သမူဟဘူတော သံဃော နာမ အတ္ထိ နု ခေါ နတ္ထီ"တိ ကင်္ခတိ။ **သိက္ခာယ** ကင်္ခမာနော "အဓိသီလသိက္ခာ နာမ အဓိစိတ္တအဓိပညာသိက္ခာ နာမာတိ ဝဒန္တိ၊ သာ အတ္ထိ နု ခေါ နတ္ထီ"တိ ကင်္ခတိ။ **အယံ ပဉ္စမော**တိ အယံ သဗြဟ္မစာရီသု ကောပသင်္ခါတော ပဉ္စမော စိတ္တဿ ထဒ္ဓဘာဝေါ ကစဝရဘာဝေါ ခါဏုကဘာဝေါ။

၆-ဝိနိဗန္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀၆။ ဆဋ္ဌေ **စေတသောဝိနိဗန္ဓာ**တိ စိတ္တံ ဝိနိဗန္ဓိတ္ဝာ မုဋ္ဌိယံ ကတ္ဝာ ဝိယ ဂဏှန္တီတိ စေတသောဝိနိဗန္ဓာ။ **ကာမေ**တိ ဝတ္ထုကာမေပိ ကိလေသကာမေပိ။

1. မဂ္ဂနိဿန္ဒော (သီ)

kāyeti attano kāye. **Rūpe**ti bahiddhārūpe. **Yāvadatthan**ti yattakaṁ icchati, tattakaṁ. **Udarāvadehakan**ti udarapūraṁ. Tañhi udaraṁ avadehanato udarāvadehakanti vuccati. **Seyyasukhan**ti mañcapīṭhasukhaṁ, utusukhaṁ vā. **Passasukhan**ti yathā samparivattakaṁ sayantassa dakkhiṇapassa vāmapassānaṁ sukhaṁ hoti, evaṁ uppannasukhaṁ. **Middhasukhan**ti niddāsukhaṁ. **Anuyutto**ti yuttappayutto viharati. **Paṇidhāyā**ti patthayitvā. **Sīlenā**ti-ādīsu **sīlan**ti catupārisuddhisīlaṁ. **Vatan**ti vatasamādānaṁ. **Tapo**ti tapacaraṇaṁ. **Brahmacariyan**ti methunavirati. **Devo vā bhavissāmī**ti mahesakkhadevo vā bhavissāmi. **Devaññataro vā**ti appesakkhadevesu vā aññataroti.

7-8. Yāgusuttādivaṇṇanā

207-208. Sattame **vātaṁ anulometī**ti vātaṁ anulometvā harati. **Vatthiṁ sodhetī**ti dhamaniyo suddhā karoti. **Āmāvasesaṁ pācetī**ti sace āmāvasesakaṁ hoti, taṁ pāceti. Aṭṭhame **acakkhussan**ti na cakkūnaṁ hitaṁ, cakkhuṁ visuddhaṁ na karoti.

9. Gītassarasuttavaṇṇanā

209. Navame **āyatakenā**ti dīghena, paripuṇṇapadabyañjanakaṁ[1] gāthāvattañca vināsetvā pavattena. **Sarakuttimpi nikāmayamānassā**ti evaṁ gītassaro kātabboti sarakiriyaṁ patthayamānassa. **Samādhissa bhaṅgo hotī**ti samathavipassanācittassa vināso hoti.

10. Muṭṭhassatisuttavaṇṇanā

210. Dasame **dukkhaṁ supatī**ti nānāvidhaṁ supinaṁ passanto dukkhaṁ supati. **Dukkhaṁ paṭibujjhatī**ti paṭibujjhantopi uttasitvā salomahaṁso paṭibujjhati. Imasmiṁ sutte satisampajaññaṁ missakaṁ kathitaṁ.

Kimilavaggo paṭhamo.

1. Paripuṇṇapadabyañjanataṁ (Sī)

ကာယေတိ အတ္တနော ကာယေ။ **ရူပေ**တိ ဗဟိဒ္ဓါရူပေ။ **ယာဝဒတ္ထ**န္တိ ယတ္တကံ ဣစ္ဆတိ၊ တတ္တကံ။ **ဥဒရာဝဒေဟက**န္တိ ဥဒရပူရံ။ တဉ္ဟိ ဥဒရံ အဝဒေဟနတော ဥဒရာဝဒေဟကန္တိ ဝုစ္စတိ။ **သေယ္ယသုခ**န္တိ မဉ္စပီဌသုခံ, ဥတုသုခံ ဝါ။ **ပဿသုခ**န္တိ ယထာ သမ္မုခိဝတ္တကံ သယန္တဿ ဒက္ခိဏပဿဝါမပဿာနံ သုခံ ဟောတိ၊ ဧဝံ ဥပ္ပန္နသုခံ။ **မိဒ္ဓသုခ**န္တိ နိဒ္ဒါသုခံ။ **အနုယုတ္တော**တိ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော ဝိဟရတိ။ **ပဏိဓာယာ**တိ ပတ္ထယိတ္ဝာ။ **သီလေန**ာတိအာဒီသု **သီလ**န္တိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ။ **တပ**န္တိ ဝတသမာဒါနံ။ **တပေါ**တိ တပစရဏံ။ **ဗြဟ္မစရိယ**န္တိ မေထုနဝိရတိံ။ **ဒေဝေါ ဝါ ဘဝိဿာမီ**တိ မဟေသက္ခဒေဝေါ ဝါ ဘဝိဿာမိ။ **ဒေဝညတရော ဝါ**တိ အပ္ပေသက္ခဒေဝေသု ဝါ အညတရောတိ။

၇-၈-ယာဂုသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၀၇-၂၀၈။ သတ္တမေ **ဝါတံ အနုလောမေတီ**တိ ဝါတံ အနုလောမေတ္ဝာ ဟရတိ။ **ဝတ္ထိံ သောဓေတီ**တိ ဓမနိယော သုဒ္ဓါ ကရောတိ။ **အာမာဝသေသံ ပါစေတီ**တိ သစေ အာမာဝသေသကံ ဟောတိ၊ တံ ပါစေတိ။ အဋ္ဌမေ **အစက္ခုဿ**န္တိ နံ စက္ခူနံ ဟိတံ၊ စက္ခုံ ဝိသုဒ္ဓိံ နံ ကရောတိ။

၉-ဂီတဿရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀၉။ နဝမေ **အာယတကေန**ာတိ ဒီဃေန၊ ပရိပုဏ္ဏပဒဗျဉ္ဇနကံ[1] ဂါထာဝတ္တဉ္စ ဝိနာသေတ္ဝာ ပဝတ္တေန။ **သရကုတ္တိံ**ဒီ **နိကာမယမာနဿာ**တိ ဧဝံ ဂီတဿရော ကာတဗ္ဗောတိ သရကိရိယံ ပတ္ထယမာနဿ။ **သမာဓိဿ ဘင်္ဂါ ဟောတီ**တိ သမထဝိပဿနာစိတ္တဿ ဝိနာသော ဟောတိ။

၁၀-မုဋ္ဌဿတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁၀။ ဒသမေ **ဒုက္ခံ သုပတီ**တိ နာနာဝိဓံ သုပိနံ ပဿန္တော ဒုက္ခံ သုပတိ။ **ဒုက္ခံ ပဋိဗုဇ္ဈတီ**တိ ပဋိဗုဇ္ဈန္တောပိ ဥတ္တသိတ္ဝာ သလောမဟံသော ပဋိဗုဇ္ဈတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သတိသမ္ပဇညံ မိဿကံ ကထိတံ။

ကိမိလဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၁-ပရိပုဏ္ဏပဒဗျဉ္ဇနတံ (သီ)

(22) 2. Akkosakavagga

1. Akkosakasuttavaṇṇanā

211. Dutiyassa paṭhame **akkosakaparibhāsako**ti dasahi akkosavatthūhi akkosako, bhayadassanena paribhāsako. **Chinnaparipantho**ti lokuttaraparipanthassa[1] chinnattā chinnaparipantho. **Rogātaṅkan**ti rogoyeva kicchajīvikāyāvahanato rogātaṅko nāma.

2. Bhaṇḍanakārakasuttavaṇṇanā

212. Dutiye **adhikaraṇakārako**ti catunnaṁ adhikaraṇānaṁ aññatarassa kārako. **Anadhigatan**ti pubbe appattavisesaṁ.

3. Sīlasuttavaṇṇanā

213. Tatiye **dussīlo**ti asīlo nissīlo. **Sīlavipanno**ti vipannasīlo bhinnasaṁvaro. **Pamādādhikaraṇan**ti pamādakāraṇā. Idañca suttaṁ gahaṭṭhānaṁ vasena āgataṁ, pabbajitānampi pana labbhateva. Gahaṭṭho hi yena yena sippaṭṭhānena jīvikaṁ kappeti, yadi kasiyā yadi vaṇijjāya pāṇātipātādivasena pamatto taṁ taṁ yathākālaṁ sampādetuṁ na sakkoti, athassa mūlaṁ vinassati. Māghātakālepi pāṇātipātaṁ adinnādānādīni ca karonto daṇḍavasena mahatiṁ bhogajāniṁ nigacchati. Pabbajito dussīlo pamādakāraṇā sīlato Buddhavacanato jhānato satta-ariyadhanato ca jāniṁ nigacchati. Gahaṭṭhassa “asuko asukakule jāto dussīlo pāpadhammo pariccatta-idhalokaparaloko salākabhattamattampi na detī”ti catuparisamajjhe pāpako kittisaddo abbhuggacchati. Pabbajitassa “asuko nāsakkhi sīlaṁ rakkhituṁ Buddhavacanaṁ gahetuṁ, vejjakammādīhi jīvati, chahi agāravehi samannāgato”ti evaṁ abbhuggacchati.

Avisāradoti gahaṭṭho tāva “avassaṁ bahūnaṁ sannipātaṭṭhāne koci mama kammaṁ jānissati, atha maṁ niggaṇhissanti vā, rājakulassa vā dassantī”ti sabhayo upasaṅkamati, **maṅkubhūto** ca patitakkhandho

1. Chinnaparibandhoti lokuttaraparibandhassa (Ka)

(၂၂) ၂-အက္ကောသကဝဂ္ဂ

၁-အက္ကောသကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁၁။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **အက္ကောသကပရိဘာသကော**တိ ဒသဟိ အက္ကောသဝတ္ထူဟိ အက္ကောသကော, ဘယဒဿနေန ပရိဘာသကော။ **ဆိန္နပရိပန္ထော**တိ လောကုတ္တရပရိပန္ထဿ[1] ဆိန္နတ္တာ ဆိန္နပရိပန္ထော။ **ရောဂါတင်္ကော** ရောဂေါယေဝ ကိစ္ဆဇီဝိကာယာဝဟနတော ရောဂါတင်္ကော နာမ။

၂-ဘဏ္ဍနကာရကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁၂။ ဒုတိယေ **အဓိကရဏကာရကော**တိ စတုန္နံ အဓိကရဏာနံ အညတရဿ ကာရကော။ **အနဓိဂတန္တိ** ပုဗ္ဗေ အပ္ပတ္တဝိသေသံ။

၃-သီလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁၃။ တတိယေ **ဒုဿီလော**တိ အသီလော နိဿီလော။ **သီလဝိပန္နော**တိ ဝိပန္နသီလော ဘိန္နသံဝရော။ **ပမာဒါဓိကရဏန္တိ** ပမာဒကာရဏာ။ ဇာဒ္ဓဿ သုတ္တံ ဂဟဋ္ဌာနံ ဝသေန အာဂတံ၊ ပဗ္ဗဇိတာနမ္ပိ ပန လဗ္ဘတေဝ။ ဂဟဋ္ဌော ဟိ ယေန ယေန သိပ္ပဋ္ဌာနေန ဇီဝိကံ ကပ္ပေတိ၊ ယဒိ ကသိယာ ယဒိ ဝဏိဇ္ဇာယ ပါဏာတိပါတာဒိဝသေန ပမတ္တော တံ တံ ယထာကာလံ သမ္ပာဒေတုံ နသက္ကောတိ၊ အထဿ မူလံ ဝိနဿတိ။ မာဃာတကာလေပိ ပါဏာတိပါတံ အဒိန္နာဒါနာဒီနိ စ ကရောန္တော ဒဏ္ဍဝသေန မဟတိံ ဘောဂဇာနိံ နိဂစ္ဆတိ။ ပဗ္ဗဇိတော ဒုဿီလော ပမာဒကာရဏာ သီလတော ဗုဇ္ဈဝစနတော စျာနတော သတ္တအရိယဓနတော စ ဇာနိံ နိဂစ္ဆတိ။ ဂဟဋ္ဌဿ “အသုကော အသုကကုလေ ဇာတော ဒုဿီလော ပါပဓမ္မော ပရိစ္စတ္တဇနလောကပရလောကော သလာကဘတ္တမတ္တမ္ပိ န ဒေတိ”တိ စတုပရိသမဇ္ဈေ ပါပကော ကိတ္တိသဒ္ဒော အဗ္ဘုဂ္ဂစ္ဆတိ။ ပဗ္ဗဇိတဿ“အသုကော နာဿကွ် သီလံ ရက္ခိတုံ ဗုဇ္ဈဝစနံ ဂဟေတုံ၊ ဝေဇ္ဇကမ္မာဒီဟိ ဇီဝတိ၊ ဆဟိ အဂါရဝေဟိ သမန္နာဂတော”တိ ဧဝံ အဗ္ဘုဂ္ဂစ္ဆတိ။

အဗ္ဘဝိသာရဒေါတိ ဂဟဋ္ဌော တာဝ ‘‘အဝဿံ ဗဟူနံ သန္နိပါတဋ္ဌာနေ ကောစိ မမ ကမ္မံ ဇာနိဿတိ၊ အထ မံ နိဂ္ဂဏှိဿန္တိ ဝါ၊ ရာဇကုလဿ ဝါ ဒဿန္တီ’’တိ သဘယော ဥပသင်္ကမတိ၊ **မင်္ကုဘူတော** စ ပတိတက္ခန္ဓော

၁-ဆိန္နပရိပန္ထောတိ လောကုတ္တရပရိပန္ထဿ (က)

adhomukho aṅguṭṭhakena bhūmiṁ kasanto nisīdati, visārado hutvā kathetuṁ na sakkoti. Pabbajitopi “bahū bhikkhū sannipatitā, avassaṁ koci mama kammaṁ jānissati, atha me uposathampi pavāraṇampi ṭhapetvā sāmaññā cāvetvā nikkaḍḍhissantī”ti sabhayo upasaṅkamati, visārado hutvā kathetuṁ na sakkoti. Ekacco pana dussīlopi dappito viya carati, sopi ajjhāsayena maṅku hotiyeva.

Sammūḷho kālaṁ karotīti tassa hi maraṇamañce nipannassa dussīlakammaṁ samādāya vattitaṭṭhānaṁ āpāthaṁ āgacchati. So ummīletvā idhalokaṁ passati, nimmīletvā paralokaṁ. Tassa cattāro apāyā upaṭṭhahanti, sattisatena sīse pahariyamāno viya hoti. So “vārethavārethā”ti viravanto marati. Tena vuttaṁ “sammūḷho kālaṁ karotī”ti. Pañcamapadaṁ pana uttānameva. Ānisaṁsakathā vuttavipariyāyena veditabbā.

4. Bahubhāṇisuttavaṇṇanā

214. Catutthe **bahubhāṇismin**ti paññāya aparicchinditvā bahuṁ bhaṇante. **Mantabhāṇismin**ti mantā vuccati paññā, tāya paricchinditvā bhaṇante.

5. Paṭhama-akkhantisuttavaṇṇanā

215. Pañcame **verabahulo**ti puggalaverenapi akusalaverenapi bahuvero. **Vajjabahulo**ti dosabahulo.

6. Dutiya-akkhantisuttavaṇṇanā

216. Chaṭṭhe **luddo**ti dāruṇo kakkhaḷo. **Vippaṭisārī**ti maṅkubhāvena samannāgato.

7. Paṭhama-apāsādikasuttavaṇṇanā

217. Sattame **apāsādike**ti apāsādikehi kāyakammādīhi samannāgate. **Pāsādike**ti pasādāvahe parisuddhasamācāre. Aṭṭhamanavamāni uttānatthāneva.

အဓောမုခေါ အင်္ဂုဋ္ဌကေန ဘူမိ‍ံ ကသန္တော နိသီဒတိ၊ ဝိသာရဒေါ ဟုတ္ဝာ ကထေတုံ န သက္ကောတိ။ ပဗ္ဗဇိတောပိ “ဗဟူ ဘိက္ခူ သန္နိပတိတာ၊ အဝဿံ ကောစိ မမ ကမ္မံ ဇာနိဿတိ၊ အထ မေ ဥပေါသထမ္ပိ ပဝါရဏမ္ပိ ဌပေတ္ဝာ သာမညာ စာဝေတ္ဝာ နိက္ကဍ္ဎိဿန္တီ”တိ သဘယော ဥပသင်္ကမတိ၊ ဝိသာရဒေါ ဟုတ္ဝာ ကထေတုံ န သက္ကောတိ။ ကေစ္ဈော ပန ဒုဿီလောပိ ဒပ္ပိတော ဝိယ စရတိ၊ သောပိ အဇ္ဈာသယေန မင်္ကု ဟောတိယေဝ။

သမ္မူဠှော ကာလ‍ံ ကရောတီတိ တဿ ဟိ မရဏမဉ္စေ နိပန္နဿ ဒုဿီလ-ကမ္မံ သမာဒါယ ဝတ္တိတဋ္ဌာနံ အာပါထံ အာဂစ္ဆတိ။ သော ဥမ္မီလေတ္ဝာ ဗ္ရဟ္မလောကံ ပဿတိ၊ နိမ္မီလေတ္ဝာ ပရလောကံ။ တဿ စတ္တာရော အပါယာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ သတ္တိသတေန သီသေ ပဟရိယမာနော ဝိယ ဟောတိ။ သော “ဝါရေထ ဝါရေထာ”တိ ဝိရဝန္တော မရတိ။ တေန ဝုတ္တံ “သမ္မူဠှော ကာလ‍ံ ကရောတီ”တိ။ ပဉ္စမပဒံ ပန ဥတ္တာနမေဝ။ အာနိသံသကထာ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၄-ဗဟုဘာဏိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁၄။ စတုတ္ထေ **ဗဟုဘာဏိသ္မိ‍ံ**နီ ပညာယ အပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ ဗဟုံ ဘဏန္တေ။ **မန္တဘာဏိသ္မိ‍ံ**နီ မန္တာ ဝုစ္စတိ ပညာ၊ တာယ ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ ဘဏန္တေ။

၅-ပဌမအက္ခန္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁၅။ ပဉ္စမေ **ဝေရဗဟုလော**တိ ပုဂ္ဂလဝေရေနပိ အကုသလဝေရေနပိ ဗဟုဝေရော။ **ဝဇ္ဇဗဟုလော**တိ ဒေါသဗဟုလော။

၆-ဒုတိယအက္ခန္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁၆။ ဆဋ္ဌေ **လုဒ္ဒေါ**တိ ဒါရုဏော ကက္ခဠော။ **ဝိပ္ပဋိသာရီ**တိ မင်္ကုဘာဝေန သမန္နာဂတော။

၇-ပဌမအပါသာဒိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁၇။ သတ္တမေ **အပါသာဒိကေ**တိ အပါသာဒိကေဟိ ကာယကမ္မာဒီဟိ သမန္နာဂတော။ **ပါသာဒိကေ**တိ ပသာဒါဝဟေ ပရိသုဒ္ဓသမာစာရေ။ အဋ္ဌမ-နဝမာနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

10. Madhurāsuttavaṇṇanā

220. Dasame **pañcime bhikkhave ādīnavā madhurāyan**ti ekaṁ samayaṁ Bhagavā bhikkhusaṁghaparivuto cārikaṁ caramāno Madhurānagaraṁ sampāpuṇitvā antonagaraṁ pavisituṁ ārabhi. Athekā micchādiṭṭhikā yakkhinī acelā hutvā dve hatthe pasāretvā jivhaṁ nillāletvā Dasabalassa purato aṭṭhāsi. Satthā antonagaraṁ appavisitvā tatova nikkhamitvā vihāraṁ agamāsi. Mahājano khādanīyabhojanīyañceva sakkārasammānañca ādāya vihāraṁ gantvā Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa dānaṁ adāsi. Satthā tassa nagarassa niggaṇhanatthāya imaṁ suttaṁ ārabhi. Tattha **visamā**ti na samatalā. **Bahurajā**ti vātapaharaṇakāle uddhatena rajakkhandhena pariyonaddhā viya hoti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Akkosakavaggo dutiyo.

---

(23) 3. Dīghacārikavagga

1. Paṭhamadīghacārikasuttavaṇṇanā

221. Tatiyassa paṭhame **anavatthacārikan**ti anavatthitacārikaṁ. **Sutaṁ na pariyodapetī**ti yampissa sutaṁ atthi, taṁ pariyodapetuṁ na sakkoti. **Sutenekaccena avisārado hotī**ti thokathokena sutena vijjamānenāpi ñāṇena somanassappatto na hoti. **Samavatthacāre**ti samavatthitacāre. Dutiyaṁ uttānatthameva.

3-4. Atinivāsasuttādivaṇṇanā

223-224. Tatiye **bahubhaṇḍo**ti bahuparikkhāro. **Bahubhesajjo**ti sappinavanītādīnaṁ bahutāya bahubhesajjo. **Byatto**ti byāsatto. **Saṁsaṭṭho**ti pañcavidhena saṁsaggena saṁsaṭṭho hutvā. **Ananulomikenā**ti sāsanassa ananucchavikena. Catutthe **vaṇṇamaccharī**ti guṇamaccharī. **Dhammamaccharī**ti pariyattimaccharī.

၁၀-မဓုရာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၂၀။ ဒသမေ **ပဉ္စိမေ ဘိက္ခဝေ အာဒီနဝါ မဓုရာယန္တိ** ကော် သမယံ ဘဂဝါ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော စာရိကံ စရမာနော မဓုရာနဂရံ သမ္ပာပုဏိတ္ဝာ အန္တောနဂရံ ပဝိသိတုံ အာရဘိ။ အထေကာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာ ယက္ခိနီ အစေလာ ဟုတ္ဝာ ဒွေ ဟတ္ထေ ပသာရေတ္ဝာ ဇိဝှံ နိလ္လာလေတ္ဝာ ဒသဗလဿ ပုရတော အဋ္ဌာသိ။ သတ္ထာ အန္တောနဂရံ အပ္ပဝိသိတ္ဝာ တတောဝ နိက္ခမိတ္ဝာ ဝိဟာရံ အဂမာသိ။ မဟာဇနော ခါဒနီယဘောဇနီယဉ္စေဝ သက္ကာရသမ္မာနဉ္စ အာဒါယ ဝိဟာရံ ဂန္ဒွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ ဒါနံ အဒါသိ။ သတ္ထာ တဿ နဂရဿ နိဂ္ဂဏှနတ္ထာယ ဣမံ သုတ္တံ အာရဘိ။ တတ္ထ **ဝိသမာ**တိ န သမတလာ။ **မဟုရဇာ**တိ ဝါတပဟရဏကာလေ ဥဒ္ဓတေန ရဇက္ခန္ဓေန ပရိယောနဒ္ဓါ ဝိယ ဟောတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အဏ္ဏာသကဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

---

(၂၃) ၃-ဒီဃစာရိကဝဂ္ဂ

၁-ပဌမဒီဃစာရိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၂၁။ တတိယဿ ပဌမေ **အနဝတ္ထစာရိကန္တိ** အနဝတ္ထိတစာရိကံ။ **သုတံ နပရိယောဒပေတီ**တိ ယမ္ပိဿ သုတံ အတ္ထိ၊ တံ ပရိယောဒပေတုံ န သက္ကောတိ။ **သုတေနေကစ္စေန အဝိသာရဒေါ ဟောတီ**တိ ထောက-ထောကေန သုတေန ဝိဇ္ဇမာနေနာပိ ဉာဏေန သောမနဿပ္ပတ္တော နဟောတိ။ **သမဝတ္ထစာရေ**တိ သမဝတ္ထိတစာရေ။ ဒုတိယံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၃-၄-အတိနိဝါသသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၂၃-၂၂၄။ တတိယေ **ဗဟုဘဏ္ဍော**တိ ဗဟုပရိက္ခာရော။ **ဗဟုဘေသဇ္ဇော**တိ သပ္ပိနဝနီတာဒီနံ ဗဟုတာယ ဗဟုဘေသဇ္ဇော။ **ဗျတ္တော**တိ ဗျာသတ္တော။ **သံသဋ္ဌော**တိ ပဉ္စဝိဓေန သံသဂ္ဂေန သံသဋ္ဌော ဟုတ္ဝာ။ **အနနုလောမိကေနာ**တိ သာသနဿ အနနုဆဝိကေန။ စတုတ္ထေ **ဝဏ္ဏမစ္ဆရီ**တိ ဂုဏမစ္ဆရီ။ **ဓမ္မမစ္ဆရီ**တိ ပရိယတ္တိမစ္ဆရီ။

5-6. Kulūpakasuttādivaṇṇanā

225-226. Pañcame **anāmantacāre āpajjatī**ti "nimantito sabhatto samāno santaṁ bhikkhuṁ anāpucchā purebhattaṁ vā pacchābhattaṁ vā kulesu cārittaṁ āpajjeyyā"ti sikkhāpade[1] vuttaṁ āpattiṁ āpajjati. **Raho nisajjāyā**tiādīnipi tesaṁ tesaṁ sikkhāpadānaṁ vasena veditabbāni. Chaṭṭhe **ativelan**ti atikkantapamāṇakālaṁ. Sattamaṁ uttānameva.

8. Ussūrabhattasuttavaṇṇanā

228. Aṭṭhame **ussūrabhatte**ti atidivāpacanabhatte. **Na kālena paṭipūjentī**ti yāgukāle yāguṁ, khajjakakāle khajjakaṁ, bhojanakāle bhojanaṁ apacantā yuttappayuttakālassa atināmitattā na kālena paṭipūjenti, attano citteneva denti nāma. Tato tepi tesu atthano gehaṁ āgatesu tatheva karonti. Kulapaveṇiyā agatā balipaṭiggāhikā devatāpi yuttappayuttakālena lābhaṁ labhamānāyeva rakkhanti gopayanti pīḷaṁ akatvā[2]. Akāle labhamānā pana "ime amhesu anādarā"ti arakkhaṁ na karonti.

Samaṇabrāhmaṇāpi "etesaṁ gehe bhojanavelāya bhojanaṁ na hoti, ṭhitamajjhanhike dentī"ti maṅgalāmaṅgalesu kātabbaṁ na karonti. **Vimukhā kammaṁ karontī**ti "pāto kiñci na labhāma, khudāya paṭipīḷitā kammaṁ kātuṁ na sakkomā"ti kammaṁ vissajjetvā nisīdanti. **Anojavantaṁ hotī**ti akāle bhuttaṁ ojaṁ harituṁ na sakkoti. Sukkapakkho vuttavipallāsena veditabbo.

9. Paṭhamakaṇhasappasuttavaṇṇanā

229. Navame **sabhīrū**ti saniddo mahāniddaṁ niddāyati. **Sappaṭibhayo**ti taṁ nissāya bhayaṁ uppajjati, tasmā sappaṭibhayo. **Mittadubbhī**ti pānabhojanadāyakampi mittaṁ dubbhati[3] hiṁsati. Mātugāmepi eseva nayo.

---

1. Vi 2. 132 piṭṭhe. 2. Patvā (Sī, Syā) 3. Dubhati (Sī)

၅-၆-ကုလူပကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၂၅-၂၂၆။ ပဉ္စမေ **အနာမန္တစာရေ အာပဇ္ဇတီ**တိ "နိမန္တိတော သဘတ္တော သမာနော သင်္ဃံ ဘိက္ခုံ အနာပုစ္ဆာ ပုရေဘတ္တံ ဝါ ပစ္ဆာဘတ္တံ ဝါ ကုလေသု စာရိတ္တံ အာပဇ္ဇေယ္ယာ"တိ သိက္ခာပဒေ[1] ဝုတ္တံ အာပတ္တိံ အာပဇ္ဇတိ။ **ရဟော နိသဇ္ဇာယာ**တိအာဒီနိပိ တေသံ တေသံ သိက္ခာပဒါနံ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဆဋ္ဌေ **အတိဝေလ**န္တိ အတိက္ကန္တပမာဏကာလံ။ သတ္တမံ ဥတ္တာနမေဝ။

၇-ဥဿူရဘတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၂၈။ အဋ္ဌမေ **ဥဿူရဘတ္တေ**တိ အတိဒိဝါပစနဘတ္တေ။ **န ကာလေန ပဋိပူဇေန္တီ**တိ ယာဂုကာလေ ယာဂုံ, ခဇ္ဇကကာလေ ခဇ္ဇကံ, ဘောဇနကာလေ ဘောဇနံ အပစန္တာ ယုတ္တပ္ပယုတ္တကာလဿ အတိနာမိတတ္တာ န ကာလေန ပဋိပူဇေန္တိ၊ အတ္တနော စိတ္တေနေဝ ဒေန္တိ နာမ။ တတော တေပိ တေသု အတ္တနော ဂေဟံ အာဂတေသု တထေဝ ကရောန္တိ။ ကုလပဝေဏိယာ အာဂတာ ဗလိပဋိဂ္ဂါဟိကာ ဒေဝတာပိ ယုတ္တပ္ပယုတ္တကာလေန လာဘံ လာဘမာနာယေဝ ရက္ခန္တိ ဂောပယန္တိ ပိဋ္ဌံ အကတ္တာ[2]။ အကာလေ လာဘမာနာပန "ဣမေ အမှေသု အနာဒရာ"တိ အာရက္ခံ န ကရောန္တိ။

သမဏဗြာဟ္မဏာပိ "တေသံ ဂေဟေ ဘောဇနဝေလာယ ဘောဇနံ နတ္ထိ၊ ဌိတမဇ္ဈန္ဟိကေ ဒေန္တီ"တိ မင်္ဂလာမင်္ဂလေသု ကာတဗ္ဗံ န ကရောန္တိ။ **ဓိမုခါ ကမ္မံ ကရောန္တီ**တိ "ပါတော ကိဉ္စိ န လဘာမ၊ ခုဒါယ ပဋိပီဠိတာ ကမ္မံ ကာတုံ န သက္ကောမာ"တိ ကမ္မံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ နိသီဒန္တိ။ **အနောဇဝန္တံ ဟောတီ**တိ အကာလေ ဘုတ္တံ ဩဇံ ဟရိတုံ န သက္ကောတိ။ သုက္ကပက္ခော ဝုတ္တဝိပလ္လာသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

၉-ပဌမကဏှသပ္ပသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၂၉။ နဝမေ **သဘီရူ**တိ သနိဋ္ဌော မဟာနိဒ္ဒံ နိဒ္ဒါယတိ။ **သပ္ပဋိဘယော**တိ တံ နိဿာယ ဘယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ သပ္ပဋိဘယော။ **မိတ္တဒုဗ္ဘီ**တိ ပါနဘောဇနဒါယကမ္ပိ မိတ္တံ ဒုဗ္ဘတိ[3] ဟိံသတိ။ မာတုဂါမေပိ ဧသေဝ နယော။

၁-ဝိ ၂-၁၃၂-ဝိဒွေ။ ၂-ဗတွာ (သီ၊ သျာ) ၃-ဒုဘတိ (သီ)

10. Dutiyakaṇhasappasuttavaṇṇanā

230. Dasame **ghoravisoti** kakkhaḷaviso. **Dujjivhoti** dvidhā bhinnajivho. **Ghoravisatāti** ghoravisatāya. Sesadvayepi eseva nayo.

Dīghacārikavaggo tatiyo.

---

(24) 4. Āvāsikavagga

1. Āvāsikasuttavaṇṇanā

231. Catutthassa paṭhame **na ākappasampannoti** na samaṇākappena sampanno. **Abhāvanīyo hotīti** vaḍḍhanīyo na hoti. Dutiyaṁ uttānameva.

3. Sobhanasuttavaṇṇanā

233. Tatiye **paṭibaloti** kāyabalena ca ñāṇabalena ca samannāgatattā paṭibalo.

4. Bahūpakārasuttavaṇṇanā

234. Catutthe **khaṇḍaphullanti** patitaṭṭhānañca bhinnaṭṭhānañca. **Paṭisaṅkharotīti** paṭipākatikaṁ karoti. **Ārocetīti** idaṁ pavāritakulānaṁ vasena vuttaṁ.

5. Anukampasuttavaṇṇanā

235. Pañcame **adhisīlesūti** pañcasu sīlesu. **Dhammadassane nivesetīti** catusaccadhammadassane patiṭṭhāpeti. **Arahaggatanti** sabbasakkārānaṁ arahe ratanattaye gataṁ, tīsu vatthūsu garucittīkāraṁ upaṭṭhapethāti attho. Chaṭṭhaṁ uttānameva.

၁၀-ဒုတိယကဏှသပ္ပသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃၀။ ဒသမေ **ဃောရဝိသော**တိ ကက္ခဋဝိသော။ **ဒုဇ္ဇိဝှော**တိ ဒ္ဝိဓာ ဘိန္နဇိဝှော။ **ဃောရဝိသတာ**တိ ဃောရဝိသတာယ။ သေသဒ္ဝယေပိ ဧသေဝ နယော။

ဒိဃစာရိကဝဂ္ဂော တတိယော။

---

(၂၄) ၄-အာဝါသိကဝဂ္ဂ

၁-အာဝါသိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃၁။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **နာ အာကပ္ပသမ္ပန္နော**တိ နာ သမဏာကပ္ပေန သမ္ပန္နော။ **အဘာဝနီယော ဟောတီ**တိ ဝဍ္ဎနီယော နာ ဟောတိ။ ဒုတိယံ ဥတ္တာနမေဝ။

၃-သောဘနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃၃။ တတိယေ **ပဋိဗလော**တိ ကာယဗလေန စ ဉာဏဗလေန စ သမန္နာဂတတ္တာ ပဋိဗလော။

၄-ဗဟုပကာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃၄။ စတုတ္ထေ **ခဏ္ဍဖုလ္လန္တိ** ပတိတဋ္ဌာနဉ္စ ဘိန္နဋ္ဌာနဉ္စ။ **ပဋိသင်္ခရောတီ**တိ ပဋိပါကတိကံ ကရောတိ။ **အာရောစေတီ**တိ ဣဒံ ပဝါရိတကုလာနံ ဝသေန ဝုတ္တံ။

၅-အနုကမ္ပသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃၅။ ပဉ္စမေ **အဓိသီလေသူ**တိ ပဉ္စသု သီလေသု။ **ဓမ္မဒဿနေ နိဝေသေ**တီတိ စတုသစ္စဓမ္မဒဿနေ ပတိဋ္ဌာပေတိ။ **အရဟဂ္ဂတ**န္တိ သမ္မသင်္ဃာဂရံ အရဟေ ရတနတ္တယေ ဂတံ၊ တီသု ဝတ္ထူသု ဂရုစိတ္တီကာရံ ဥပဋ္ဌပေထာတိ အတ္ထော။ ဆဋ္ဌံ ဥတ္တာနမေဝ။

7. Dutiya-avaṇṇārahasuttavaṇṇanā

237. Sattame **āvāsapaligedhī**ti āvāsaṁ balavagiddhivasena gilitvā viya ṭhito. Sesaṁ sabbaṁ uttānamevāti.

Āvāsikavaggo catuttho.

---

(25) 5. Duccaritavagga

1. Paṭhamaduccaritasuttavaṇṇanā

241. Pañcamassa paṭhame **duccarite sucarite**ti idaṁ abhedato vuttaṁ, **kāyaduccarite**ti-ādi kāyadvārādīnaṁ vasena bhedato. **Saddhammā**ti dasakusalakammapathadhammato. **Assaddhamme**ti akusalakammapathasaṅkhāte assaddhamme.

9. Sivathikasuttavaṇṇanā

294. Navame **sivathikāyā**ti susāne. **Ārodanā**ti ārodanaṭṭhānaṁ. **Asucinā**ti jigucchanīyena.

10. Puggalappasādasuttavaṇṇanā

250. Dasame **puggalappasāde**ti ekapuggalasmiṁ uppannappasāde. **Ante nisīdāpetī**ti bhikkhūnaṁ āsanapariyante nisīdāpeti. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Duccaritavaggo pañcamo.

Pañcamapaṇṇāsako niṭṭhito.

၇-ဒုတိယအဝဏ္ဏာရဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃၇။ သတ္တမေ **အာဝါသပလိဂေဓီ**တိ အာဝါသံ ဗလဝဂိဒ္ဓိဝသေန ဂိလိတ္ဝာ ဝိယ ဋ္ဌိတော။ သေသံ သဗ္ဗံ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အာဝါသိကဝဂ္ဂော စတုတ္ထော။

---

(၂၅) ၅-ဒုစ္စရိတဝဂ္ဂ

၁-ပဌမဒုစ္စရိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄၁။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **ဒုစ္စရိတေ သုစရိတေ**တိ ဣဒံ အဘေဒတော ဝုတ္တံ၊ **ကာယဒုစ္စရိတေ**တိအာဒိ ကာယဒ္ဝါရာဒိနံ ဝသေန ဘေဒတော။ **သဒ္ဓမ္မာ**တိ ဒသကုသလကမ္မပထဓမ္မတော။ **အဿဒ္ဓမ္မေ**တိ အကုသလကမ္မပထသင်္ခါတေ အဿဒ္ဓမ္မေ။

၉-သီဝထိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄၉။ နဝမေ **သီဝထိကာယာ**တိ သုသာနေ။ **အာရောဒနာ**တိ အာရောဒနဋ္ဌာနံ။ **အသုစိနာ**တိ ဇိဂုစ္ဆနီယေန။

၁၀-ပုဂ္ဂလပ္ပသာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၅၀။ ဒသမေ **ပုဂ္ဂလပ္ပသာဒေ**တိ ကေပုဂ္ဂလသ္မိံ ဥပ္ပန္နပ္ပသာဒေ။ **အန္တေ နိသီဒါပေတီ**တိ ဘိက္ခူနံ အာသနပရိယန္တေ နိသီဒါပေတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဒုစ္စရိတဝဂ္ဂော ပဉ္စမော။

ပဉ္စမပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

(26) 6. Upasampadāvagga

1-3. Upasampādetabbasuttādivaṇṇanā

251-253. Chaṭṭhassa paṭhame **upasampādetabban**ti upajjhāyena hutvā upasampādetabbaṁ. Dutiye **nissayo dātabbo**ti ācariyena hutvā nissayo dātabbo. Tatiye **sāmaṇero upaṭṭhāpetabbo**ti upajjhāyena hutvā sāmaṇero gahetabbo. Iti imāni tīṇipi suttāni paṭhamabodhiyaṁ khīṇāsavavasena vuttāni. Catutthādīni anupadavaṇṇanāto uttānatthāneva.

---

1. Samutipeyyālādivaṇṇanā

272. Bhattuddesakādīnaṁ vinicchayakathā samantapāsādikāya Vinayaṭṭhakathāyaṁ[1] vuttanayena veditabbāti. **Sammato na pesetabbo**ti pakatiyā sammato "gaccha bhattāni uddisāhī"ti na pesetabbo.

273-285. **Sāṭiyaggāhāpako**ti vassikasāṭikāya gāhāpako. **Pattaggāhāpako**ti "yo ca tassā bhikkhuparisāya pattapariyanto, so tassa bhikkhuno padātabbo"ti ettha vuttapattaggāhāpako.

293-302. **Ājīvako**ti naggaparibbājako. **Niganṭho**ti purimabhāgappaṭicchanno. **Muṇḍasāvako**ti Niganṭhasāvako. **Jaṭilako**ti tāpaso. **Paribbājako**ti Channaparibbājako. **Māgaṇḍikā**dayopi titthiyā eva. Etesaṁ pana sīlesu paripūrakāritāya abhāvena sukkapakkho na gahito. Sesamettha uttānamevāti.

Manorathapūraṇiyā Aṅguttaranikāyaṭṭhakathāya.

Pañcakanipātassa saṁvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Vi-Ṭṭha 4. 88 piṭṭhe.

(၂၆) ၆-ဥပသမ္ပဒါဝဂ္ဂ

၁-၃-ဥပသမ္ပာဒေတဗ္ဗသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၅၁-၂၅၃။ ဆဋ္ဌဿ ပဌမေ **ဥပသမ္ပာဒေတဗ္ဗန္တိ** ဥပဇ္ဈာယေန ဟုတ္ဝာ ဥပသမ္ပာဒေတဗ္ဗံ။ ဒုတိယေ **နိဿယော ဒါတဗ္ဗော**တိ အာစရိယေန ဟုတ္ဝာ နိဿယော ဒါတဗ္ဗော။ တတိယေ **သာမဏေရော ဥပဋ္ဌာပေတဗ္ဗော**တိ ဥပဇ္ဈာယေန ဟုတ္ဝာ သာမဏေရော ဂဟေတဗ္ဗော။ ဣတိ ဣမာနိ တီဏိပိ သုတ္တာနိ ပဌမဗောဓိယံ ခီဏာသဝဝသေန ဝုတ္တာနိ။ စတုတ္ထာဒီနိ အနုပဒဝဏ္ဏနာတော ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

၁-သမုတိပေယျာလာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၇၂။ ဘတ္တုဒ္ဒေသကာဒီနံ ဝိနိစ္ဆယကထာ သမန္တပါသာဒိကာယ ဝိနယ-ဋ္ဌကထာယံ[1] ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။ **သမ္မတော နာ ပေသေတဗ္ဗော**တိ ပကတိယာ သမ္မတော "ဂစ္ဆ ဘတ္တာနိ ဥဒ္ဒိသာဟီ"တိ နာ ပေသေတဗ္ဗော။

၂၇၃-၂၈၅။ **သာဋိယဂ္ဂါဟာပကော**တိ ဝဿိကသာဋိကာယ ဂါဟာ-ပကော။ **ပတ္တဂ္ဂါဟာပကော**တိ "ယော စ တဿာ ဘိက္ခုပရိသာယ ပတ္တ-ပရိယန္တော၊ သော တဿ ဘိက္ခုနော ပဒါတဗ္ဗော"တိ ဣတ္ထေ ဝုတ္တပတ္တဂ္ဂါဟာ-ပကော။

၂၉၃-၃၀၂။ **အာဇီဝကော**တိ နဂ္ဂပရိဗ္ဗာဇကော။ **နိဂဏ္ဌော**တိ ပုရိမ-ဘာဂပ္ပဋိစ္ဆန္နော။ **မုဏ္ဍသာဝကော**တိ နိဂဏ္ဌသာဝကော။ **ဇဋိလကော**တိ တာပသော။ **ပရိဗ္ဗာဇကော**တိ ဆန္နပရိဗ္ဗာဇကော။ **မာဂဏ္ဍိကာဒယော**ပိ တိတ္ထိယာ ဧဝ။ ဧတေသံ ပန သီလေသု ပရိပူရကာရိတာယ အဘာဝေန သုက္က-ပက္ခော န ဂဟိတော။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

မနောရထပူရဏိယာ အင်္ဂုတ္တရနိကာယဋ္ဌကထာယ

ပဉ္စကနိပါတဿ သံဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-၀-၆၄-ပိဋ္ဌေ။

Chakkanipāta

1. Paṭhamapaṇṇāsaka

1. Āhuneyyavagga

1. Paṭhama-āhuneyyasuttavaṇṇanā

1. Chakkanipātassa paṭhame **idha bhikkhave bhikkhū**ti bhikkhave imasmiṁ sāsane bhikkhu. **Neva sumano hoti na dummano**ti iṭṭhārammaṇe rāgasahagatena somanassena sumano vā aniṭṭhārammaṇe dosasahagatena domanassena dummano vā na hoti. **Upekkhako viharati sato sampajāno**ti majjhattārammaṇe asamapekkhanena aññāṇupekkhāya upekkhakabhāvaṁ anāpajjitvā sato sampajāno hutvā ārammaṇe majjhatto viharati. Imasmiṁ sutte khīṇāsavassa satatavihāro kathito.

2. Dutiya-āhuneyyasuttavaṇṇanā

2-4. Dutiye **anekavihitaṁ iddhividhan**ti-ādīni Visuddhimagge vuttāneva. **Āsavānaṁ khayā anāsavan**ti āsavānaṁ khayena anāsavaṁ, na cakkhuviññāṇādīnaṁ viya abhāvenāti. Imasmiṁ sutte khīṇāsavassa abhiññā paṭipāṭiyā[1] kathitā. Tatiyacatutthesu khīṇāsavo kathito.

5-7. Ājānīyasuttattayavaṇṇanā

5-7. Pañcame **aṅgehī**ti guṇaṅgehi. **Khamo**ti adhivāsako. **Rūpānan**ti rūpārammaṇānaṁ. **Vaṇṇasampanno**ti sarīravaṇṇena sampanno. Chaṭṭhe **balasampanno**ti kāyabalena sampanno. Sattame **javasampanno**ti padajavena sampanno.

8-9. Anuttariyasuttādivaṇṇanā

8-9. Aṭṭhame **anuttariyānī**ti aññena uttaritarena rahitāni niruttarāni. **Dassanānuttariyan**ti rūpadassanesu anuttaraṁ. Esa nayo

1. Abhiññāpaṭipāṭi (Ka)

ဆက္ကနိပါတ

၁—ပဌမပဏ္ဏာသက

၁-အာဟုနေယျဝဂ္ဂ

၁-ပဌမအာဟုနေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁။ ဆက္ကနိပါတသ္မ ပဌမေ **ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူ**တိ ဘိက္ခဝေ ဣမသ္မိံ သာသနေ ဘိက္ခု။ **နေဝ သုမနော ဟောတိ န ဒုမ္မနော**တိ ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ ရာဂသဟဂတေန သောမနဿေန သုမနော ဝါ အနိဋ္ဌာရမ္မဏေ ဒေါသသဟဂတေန ဒေါမနဿေန ဒုမ္မနော ဝါ န ဟောတိ။ **ဥပေက္ခကော ဝိဟရတိ သတော သမ္ပဇာနော**တိ မဇ္ဈတ္တာရမ္မဏေ အသမပေက္ခနေန အညာဏုပေက္ခာယ ဥပေက္ခကဘာဝံ အနာပဇ္ဇိတ္ဝာ သတော သမ္ပဇာနော ဟုတ္ဝာ အာရမ္မဏေ မဇ္ဈတ္တော ဝိဟရတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ခီဏာသဝဿ သတတဝိဟာရော ကထိတော။

၂-ဒုတိယအာဟုနေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂-၄။ ဒုတိယေ **အနေကဝိဟိတံ ဣဒ္ဓိဝိဓန္တိ**အာဒီနိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တာနေဝ။ **အာသဝါနံ ခယာ အနာသဝန္တိ** အာသဝါနံ ခယေန အနာသဝံ၊ နစက္ခုဝိညာဏာဒီနံ ဝိယ အဘာဝေနာတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ခီဏာသဝဿ အဘိညာ ပဋိပါဋိယာ[1] ကထိတာ။ တတိယစတုတ္ထေသု ခီဏာသဝေါ ကထိတော။

၅-၇-အာဇာနီယသုတ္တတ္တယဝဏ္ဏနာ

၅-၇။ ပဉ္စမေ **အင်္ဂေဟီ**တိ ဂုဏင်္ဂေဟိ။ **ခမော**တိ အဓိဝါသကော။ **ရူပါန**န္တိ ရူပါရမ္မဏာနံ။ **ဝဏ္ဏသမ္ပန္နော**တိ သရီရဝဏ္ဏေန သမ္ပန္နော။ ဆဋ္ဌေ **ဗလသမ္ပန္နော**တိ ကာယဗလေန သမ္ပန္နော။ သတ္တမေ **ဇဝသမ္ပန္နော**တိ ပဒဇဝေန သမ္ပန္နော။

၈-၉-အနုတ္တရိယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၈-၉။ အဋ္ဌမေ **အနုတ္တရိယာနီ**တိ အညေန ဥတ္တရိတရေန ရဟိတာနိ နိရုတ္တရာနိ။ **ဒဿနာနုတ္တရိယ**န္တိ ရူပဒဿနေသု အနုတ္တရံ။ သေ နယော

၁-အဘိညာပဋိပါဋိ (က)

sabbapadesu. Hatthiratanādīnañhi dassanaṁ na dassanānuttariyaṁ, niviṭṭhasaddhassa pana niviṭṭhapemavasena Dasabalassa vā bhikkhusaṁghassa vā kasiṇa-asubhanimittādīnaṁ vā aññatarassa dassanaṁ dassanānuttariyaṁ nāma. Khattiyādīnaṁ guṇakathāsavanaṁ na savanānuttariyaṁ, niviṭṭhasaddhassa pana niviṭṭhapemavasena tiṇṇaṁ vā ratanānaṁ guṇakathāsavanaṁ Tepiṭakabuddhavacanasavanaṁ vā savanānuttariyaṁ nāma. Maṇiratanādīnaṁ lābho na lābhānuttariyaṁ, sattavidha-ariyadhanalābho pana lābhānuttariyaṁ nāma. Hatthisippādisikkhanaṁ na sikkhānuttariyaṁ, sikkhāttayassa pūraṇaṁ pana sikkhānuttariyaṁ nāma. Khattiyādīnaṁ pāricariyā na pāricariyānuttariyaṁ, tiṇṇaṁ pana ratanānaṁ pāricariyā pāricariyānuttariyaṁ nāma. Khattiyādīnaṁ guṇānussaraṇaṁ na anussatānuttariyaṁ, tiṇṇaṁ pana ratanānaṁ guṇānussaraṇaṁ anussatānuttariyaṁ nāma. Iti imāni cha anuttariyāni lokiyalokuttarāni kathitāni. Navame **Buddhānussatī**ti Buddhaguṇārammaṇā sati. Sesapadesupi eseva nayo.

10. Māhānāmasuttavaṇṇanā

10. Dasame **Mahānāmo**ti Dasabalassa Cūḷapitu putto eko Sakyarājā. **Yena Bhagavā tenupasaṅkamī**ti bhuttapātarāso hutvā dāsaparijanaparivuto gandhamālādīni gāhāpetvā yattha Satthā, tattha agamāsi. Ariyaphalaṁ assa āgatanti **āgataphalo.** Sikkhāttayasāsanaṁ etena viññātanti **viññātasāsano.** Iti ayaṁ rājā "sotāpannassa nissayavihāraṁ pucchāmī"ti pucchanto evamāha.

Nevassa rāgapariyuṭṭhitanti na uppajjamānena rāgena uṭṭhahitvā gahitaṁ. **Ujugatan**ti Buddhānussatikammaṭṭhāne ujukameva gataṁ. **Tathāgataṁ ārabbhā**ti Tathāgataguṇe ārabbha. **Atthavedan**ti Aṭṭhakathaṁ nissāya uppannaṁ pītipāmojjaṁ. **Dhammavedan**ti Pāḷiṁ nissāya uppannaṁ pītipāmojjaṁ. **Dhammūpasañhitan**ti Pāḷiñca Aṭṭhakathañca nissāya uppannaṁ. **Pamuditassā**ti duvidhena pāmojjena pamuditassa. **Pītijāyatī**ti pañcavidhā pīti nibbattati. **Kāyo passambhatī**ti nāmakāyo ca karajakāyo ca darathapaṭippassaddhiyā paṭippassambhati. **Sukhan**ti kāyikacetasikasukhaṁ. **Samādhiyatī**ti ārammaṇe sammā ṭhapitaṁ hoti. **Visamagatāya pajāyā**ti rāgadosamohavisamagatesu sattesu. **Samappatto**ti samaṁ upasamaṁ patto hutvā. **Sabyāpajjhāyā**ti sadukkhāya.

သမ္ဖပဒေသု။ ဟတ္ထိရတနာဒီနံဉ္စိ ဒဿနံ န ဒဿနာနုတ္တရိယံ၊ နိဝိဋ္ဌသဒ္ဓဿ ပန နိဝိဋ္ဌပေမဝသေန ဒသဗလဿ ဝါ ဘိက္ခုသံဃဿ ဝါ ကသိဏအသုဘ-နိမိတ္တာဒီနံ ဝါ အညတရဿ ဒဿနံ ဒဿနာနုတ္တရိယံ နာမ။ ခတ္တိယာဒီနံ ဂုဏကထာသဝနံ န သဝနာနုတ္တရိယံ၊ နိဝိဋ္ဌသဒ္ဓဿ ပန နိဝိဋ္ဌပေမဝသေန တိဏ္ဏံ ဝါ ရတနာနံ ဂုဏကထာသဝနံ တေပိဋကဗုဒ္ဓဝစနသဝနံ ဝါ သဝနာ-နုတ္တရိယံ နာမ။ မဏိရတနာဒီနံ လာဘော န လာဘာနုတ္တရိယံ၊ သတ္တဝိဓ-အရိယဓနလာဘော ပန လာဘာနုတ္တရိယံ နာမ။ ဟတ္ထိသိပ္ပါဒိသိက္ခနံ န သိက္ခာနုတ္တရိယံ၊ သိက္ခာတ္တယဿ ပူရဏံ ပန သိက္ခာနုတ္တရိယံ နာမ။ ခတ္တိယာဒီနံ ပါရိစရိယာ န ပါရိစရိယာနုတ္တရိယံ၊ တိဏ္ဏံ ပန ရတနာနံ ပါရိစရိယာ ပါရိစရိယာနုတ္တရိယံ နာမ။ ခတ္တိယာဒီနံ ဂုဏာနုဿရဏံ န အနုဿတာနုတ္တရိယံ၊ တိဏ္ဏံ ပန ရတနာနံ ဂုဏာနုဿရဏံ အနုဿတာနုတ္တရိယံ နာမ။ ဣတိ ဣမာနိ ဆ အနုတ္တရိယာနိ လောကိယလောကုတ္တရာနိ ကထိတာနိ။ နဝမေ **ဗုဒ္ဓါနုဿတီ**တိ ဗုဒ္ဓဂုဏာရမ္မဏာ သတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။

၁၀-မဟာနာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀။ ဒသမေ **မဟာနာမော**တိ ဒသဗလဿ စူဠပိတု ပုတ္တော ကောသက္ယရာဇာ။ **ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမီ**တိ ဘုတ္တပါတရာသော ဟုတ္ဝာ ဒါသပရိဇနပရိဝုတော ဂန္ဓမာလာဒီနိ ဂါဟာပေတ္ဝာ ယတ္ထ သတ္ထာ၊ တတ္ထ အဂမာသိ။ အရိယဖလံ အဿ အာဂတန္တိ **အာဂတဖလော**။ သိက္ခာတ္တယ-သာသနံ ဧတေန ဝိညာတန္တိ **ဝိညာတသာသနော**။ ဣတိ အယံ ရာဇာ "သောတာပန္နဿ နိဿယဝိဟာရံ ပုစ္ဆာမီ"တိ ပုစ္ဆန္တော ဧဝမာဟ။

နေဝဿ ရာဂပရိယုဋ္ဌိတန္တိ န ဥပ္ပဇ္ဇမာနေန ရာဂေန ဥဋ္ဌဟိတ္ဝာ ဂဟိတံ။ **ဥဇုဂတန္တိ** ဗုဒ္ဓါနုဿတိကမ္မဋ္ဌာနေ ဥဇုကမေဝ ဂတံ။ **တထာဂတံ အာရဗ္ဘာ**တိ တထာဂတဂုဏေ အာရဗ္ဘ။ **အတ္ထဝေဒ**န္တိ အဋ္ဌကထံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နံ ပီတိ-ပါမောဇ္ဇံ။ **ဓမ္မဝေဒ**န္တိ ပါဠိံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နံ ပီတိပါမောဇ္ဇံ။ **ဓမ္မူပသဉ္ဇိတန္တိ** ပါဠိဉ္စ အဋ္ဌကထဉ္စ နိဿာယ ဥပ္ပန္နံ။ **ပမုဒိတဿာ**တိ ဒုဝိဓေန ပါမောဇ္ဇေန ပမုဒိ-တဿ။ **ပီတိ ဇာယတီ**တိ ပဉ္စဝိဓာ ပီတိ နိဗ္ဗတ္တတိ။ **ကာယော ပဿမ္ဘတီ**တိ နာမ-ကာယော စ ကရဇကာယော စ ဒရထပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ ပဋိပ္ပဿမ္ဘတိ။ **သုခ**န္တိ ကာယိကစေတသိကသုခံ။ **သမာဓိယတီ**တိ အာရမ္မဏေ သမ္မာ ဌပိတံ ဟောတိ။ **ဝိသမဂတာယ ..ပဇာယာ**တိ ရာဂဒေါသမောဟဝိသမဂတေသု သတ္တေသု။ **သမ္ပဇ္ဇော**တိ သမံ ဥပသမံ ပတ္တော ဟုတ္ဝာ။ **သမ္ပာပဇ္ဇာယာ**တိ သဒုက္ခာယ။

dhammasotaṁ samāpannoti vipassanāsaṅkhātaṁ dhammasotaṁ samāpanno. **Buddhānussatiṁ bhāvetī**ti Buddhānussatikammaṭṭhānaṁ brūheti vaḍḍheti. Iminā nayena sabbattha attho veditabbo. Iti Mahānāmo sotāpannassa nissayavihāraṁ pucchi. Satthāpissa tameva kathesi. Evaṁ imasmiṁ sutte sotāpannova kathitoti.

Āhuneyyavaggo paṭhamo.

---

2. Sāraṇīyavagga

1. Paṭhamasāraṇīyasuttavaṇṇanā

11. Dutiyassa paṭhame **sāraṇīyā**ti saritabbayuttakā. **Mettaṁ kāyakamman**ti mettena cittena kātabbaṁ kāyakammaṁ. **Vacīkammamanokammesu**pi eseva nayo. Imāni ca pana bhikkhūnaṁ vasena āgatāni, gihīsupi labbhanti. Bhikkhūnañhi mettena cittena ābhisamācārikadhammapūraṇaṁ mettaṁ kāyakammaṁ nāma. Gihīnaṁ cetiyavandanatthāya bodhivandanatthāya saṁghanimantanatthāya gamanaṁ, gāmaṁ piṇḍāya paviṭṭhe bhikkhū disvā paccuggamanaṁ, pattapaṭiggahaṇaṁ, āsanapaññāpanaṁ, anugamananti evamādikaṁ mettaṁ kāyakammaṁ nāma.

Bhikkhūnaṁ mettena cittena ācārapaṇṇattisikkhāpanaṁ kammaṭṭhānakathanaṁ dhammadesanā Tepiṭakampi Buddhavacanaṁ mettaṁ vacīkammaṁ nāma. Gihīnaṁ "cetiyavandanāya gacchāma, bodhivandanāya gacchāma, dhammassavanaṁ karissāma, dīpamālāpupphapūjaṁ karissāma, tīṇi sucaritāni samādāya vattissāma, salākabhattādīni dassāma, vassāvāsikaṁ dassāma, ajja saṁghassa cattāro paccaye dassāma, saṁghaṁ nimantetvā khādanīyādīni saṁvidahatha, āsanāni paññāpetha, pānīyaṁ upaṭṭhāpetha, saṁghaṁ paccuggantvā ānetha, paññattāsane nisīdāpetvā ussāhajātā veyyāvaccaṁ karothā"ti-ādivacanakāle mettaṁ vacīkammaṁ nāma.

Bhikkhūnaṁ pātova uṭṭhāya sarīrapaṭijagganaṁ cetiyaṅgaṇavattādīni ca[1] katvā vivittāsane nisīditvā "imasmiṁ vihāre bhikkhū sukhī hontu averā

1. Cetiyaṅgaṇe vattādīni ca (Syā)

မေတ္တသောတံ သမာပန္နောတိ ဝိပဿနာသင်္ခါတံ မေတ္တသောတံ သမာပန္နော။ **ဗုဒ္ဓါနုဿတိံ ဘာဝေတီ**တိ ဗုဒ္ဓါနုဿတိကမ္မဋ္ဌာနံ ဗြူဟေတိ ဝဍ္ဎေတိ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣတိ မဟာနာမော သောတာပန္နဿ နိဿယဝိဟာရံ ပုစ္ဆိ။ သတ္ထာပိဿ တမေဝ ကထေသိ။ ဧဝံ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သောတာပန္နောဝ ကထိတောတိ။

အာဟုနေယ္ယဝဂ္ဂော ပဌမော။

၂-သာရဏီယဝဂ္ဂ

၁-ပဌမသာရဏီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **သာရဏီယာ**တိ သရိတဗ္ဗယုတ္တကာ။ **မေတ္တံ ကာယကမ္မန္တိ** မေတ္တေန စိတ္တေန ကာတဗ္ဗံ ကာယကမ္မံ။ **ဝစီကမ္မမနော-ကမ္မေသုပိ** ဧသေဝ နယော။ ဣမာနိ စ ပန ဘိက္ခူနံ ဝသေန အာဂတာနိ၊ ဂိဟီသုပိ လဗ္ဘန္တိ။ ဘိက္ခူနဉ္ဟိ မေတ္တေန စိတ္တေန အာဘိသမာစာရိကဓမ္မပူရဏံ မေတ္တံ ကာယကမ္မံ နာမ။ ဂိဟီနံ စေတိယဝန္ဒနတ္ထာယ ဗောဓိဝန္ဒနတ္ထာယ သံဃနိမန္တနတ္ထာယ ဂမနံ, ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌေ ဘိက္ခူ ဒိသ္ဝာ ပစ္စုဂ္ဂမနံ, ပတ္တပဋိဂ္ဂဟဏံ, အာသနပညာပနံ, အနုဂမနန္တိ ဧဝမာဒိကံ မေတ္တံ ကာယကမ္မံ နာမ။

ဘိက္ခူနံ မေတ္တေန စိတ္တေန အာစာရပဏ္ဏတ္တိသိက္ခာပနံ ကမ္မဋ္ဌာနကထနံ ဓမ္မဒေသနာ တေပိဋကမ္ပိ ဗုဒ္ဓဝစနံ မေတ္တံ ဝစီကမ္မံ နာမ။ ဂိဟီနံ "စေတိယ-ဝန္ဒနာယ ဂစ္ဆာမ၊ ဗောဓိဝန္ဒနာယ ဂစ္ဆာမ၊ ဓမ္မဿဝနံ ကရိဿာမ၊ ဒီပမာလာပုပ္ဖပူဇံ ကရိဿာမ၊ တီဏိ သုစရိတာနိ သမာဒါယ ဝတ္တိဿာမ၊ သလာကဘတ္တာဒီနိ ဒဿာမ၊ ဝဿာဝါသိကံ ဒဿာမ၊ အဇ္ဇ သံဃဿ စတ္တာရော ပစ္စယေ ဒဿာမ၊ သံဃံ နိမန္တေတ္ဝာ ခါဒနီယာဒီနိ သံဝိဒဟထ၊ အာသနာနိ ပညာပေထ၊ ပါနီယံ ဥပဋ္ဌာပေထ၊ သံဃံ ပစ္စုဂ္ဂန္တ္ဝာ အာနေထ၊ မညတ္ထာသနေ နိသီဒါပေတ္ဝာ ဥဿာဟဇာတာ ဝေယ္ယာဝစ္စံ ကရောထာ"တိ-အာဒိဝစနကာလေ မေတ္တံ ဝစီကမ္မံ နာမ။

ဘိက္ခူနံ ပါတောဝ ဥဋ္ဌာယ သရီရပဋိဇဂ္ဂနံ စေတိယင်္ဂဏဝတ္တာဒီနိ စ[1] ကတ္ဝာ ဝိဝိတ္တာသနေ နိသီဒိတ္ဝာ "ဣမသ္မိံ ဝိဟာရေ ဘိက္ခူ သုခီ ဟောန္တု၊ အဝေရာ

၁-စေတိယင်္ဂဏေ ဝတ္တာဒီနိ စ (သျာ)

abyāpajjhā”ti cintanaṁ mettaṁ manokammaṁ nāma. Gihīnaṁ “ayyā sukhī hontu averā abyāpajjhā”ti cintanaṁ mettaṁ manokammaṁ nāma.

Āvi ceva raho cāti sammukhā ca parammukhā ca. Tattha navakānaṁ cīvarakammādīsu sahāyabhāvagamanaṁ sammukhā mettaṁ kāyakammaṁ nāma, therānaṁ pana pādadhovanadānādibhedaṁ sabbampi sāmīcikammaṁ sammukhā mettaṁ kāyakammaṁ nāma. Ubhayehipi dunnikkhittānaṁ dārubhaṇḍādīnaṁ tesu avaññaṁ akatvā attanā dunnikkhittānaṁ viya paṭisāmanaṁ parammukhā mettaṁ kāyakammaṁ nāma. “Devatthero Tissatthero”ti evaṁ paggayha vacanaṁ sammukhā mettaṁ vacīkammaṁ nāma. Vihāre asantaṁ pana paṭipucchantassa “kahaṁ amhākaṁ Devatthero, kahaṁ amhākaṁ Tissatthero, kadā nu kho āgamissatī”ti evaṁ mamāyanavacanaṁ parammukhā mettaṁ vacīkammaṁ nāma. Mettāsinehasiniddhāni pana nayanāni ummīletvā pasannena mukhena olokanaṁ sammukhā mettaṁ manokammaṁ nāma. “Devatthero Tissatthero arogo hotu appābādho”ti[1] samannāharaṇaṁ parammukhā mettaṁ manokammaṁ nāma.

Lābhāti cīvarādayo laddhapaccayā. **Dhammikā**ti kuhanādibhedaṁ micchājīvaṁ vajjetvā dhammena samena bhikkhācariyavattena uppannā. **Antamaso pattapariyāpannamattampī**ti pacchimakoṭiyā pattapariyāpannaṁ pattassa antogataṁ dvattikaṭacchubhikkhāmattampi. **Appaṭivibhattabhogī**ti ettha dve paṭivibhattāni nāma āmisapaṭivibhattaṁ puggalapaṭivibhattañca. Tattha “ettakaṁ dassāmi, ettakaṁ na dassāmī”ti evaṁ cittena paṭivibhajanaṁ āmisapaṭivibhattaṁ nāma. “Asukassa dassāmi, asukassa na dassāmī”ti evaṁ cittena vibhajanaṁ pana puggalapaṭivibhattaṁ nāma. Tadubhayampi akatvā yo appaṭivibhattaṁ bhuñjati, ayaṁ appaṭivibhattabhogī nāma. **Sīlavantehi sabrahmacārīhi sādhāraṇabhogī**ti ettha sādhāraṇabhogino idaṁ lakkhaṇaṁ—yaṁ yaṁ paṇītaṁ labhati, taṁ taṁ neva lābhenalābhaṁ nijigīsanatāmukhena gihīnaṁ deti, na attanā paribhuñjati, paṭiggaṇhanto ca “saṁghena sādhāraṇaṁ hotū”ti gahetvā ghaṇṭiṁ paharitvā paribhuñjitabbaṁ saṁghasantakaṁ viya passati.

Imaṁ pana sāraṇīyadhammaṁ ko pūreti, ko na pūreti? Dussīlo tāva na pūreti. Na hi tassa santakaṁ sīlavantā gaṇhanti. Parisuddhasīlo

1. Abyāpajjhoti (Sī), abyābādhoti (Syā)

အဗျာပဇ္ဈာ”တိ စိန္တနံ မေတ္တံ မနောကမ္မံ နာမ။ ဂိဟီနံ “အယျာ သုခီ ဟောန္တု၊ အဝေရာ အဗျာပဇ္ဈာ”တိ စိန္တနံ မေတ္တံ မနောကမ္မံ နာမ။

အာဝိ ဧဝ ရဟော စာတိ သမ္မုခါ စ ပရမ္မုခါ စ။ တတ္ထ နဝကာနံ စီဝရကမ္မာဒီသု သဟာယဘာဝဂမနံ သမ္မုခါ မေတ္တံ ကာယကမ္မံ နာမ၊ ထေရာနံ ပန ပါဒဓောဝနဒါနာဒိဘေဒံ သဗ္ဗမ္ပိ သာမီစိကမ္မံ သမ္မုခါ မေတ္တံ ကာယကမ္မံ နာမ။ ဥဘယေဟိပိ ဒုန္နိက္ခိတ္တာနံ ဒါရုဘဏ္ဍာဒီနံ တေသု အဝညံ အကတ္ဝာ အတ္တနာ ဒုန္နိက္ခိတ္တာနံ ဝိယ ပဋိသာမနံ ပရမ္မုခါ မေတ္တံ ကာယကမ္မံ နာမ။ “ဒေဝတ္ထေရော တိဿတ္ထေရော”တိ ဧဝံ ပဂ္ဂယှ ဝစနံ သမ္မုခါ မေတ္တံ ဝစီကမ္မံ နာမ။ ဝိဟာရေ အသန္တံ ပန ပဋိပုစ္ဆန္တဿ ‘‘ကဟံ အမှာကံ ဒေဝတ္ထေရော၊ ကဟံ အမှာကံ တိဿတ္ထေရော၊ ကဒါ နု ခေါ အာဂမိဿတီ’’တိ ဧဝံ မမာယနဝစနံ ပရမ္မုခါ မေတ္တံ ဝစီကမ္မံ နာမ။ မေတ္တာသိနေဟသိနိဒ္ဓါနိ ပန နယနာနိ ဥမ္မီလေတ္ဝာ ပသန္နေန မုခေန သြလောကနံ သမ္မုခါ မေတ္တံ မနောကမ္မံ နာမ။ “ဒေဝတ္ထေရော တိဿတ္ထေရော အရောဂေါ ဟောတု အပ္ပါဗာဓော”တိ[1] သမန္နာဟရဏံ ပရမ္မုခါ မေတ္တံ မနောကမ္မံ နာမ။

လာဘာတိ စီဝရာဒယော လဒ္ဓပစ္စယာ။ **ဓမ္မိကာ**တိ ကုဟနာဒိဘေဒံ မိစ္ဆာဇီဝံ ဝဇ္ဇေတ္ဝာ ဓမ္မေန သမေန ဘိက္ခာစရိယဝတ္တေန ဥပ္ပန္နာ။ **အန္တမသော ပတ္တပရိယာပန္နမတ္တာ**တိ ပစ္ဆိမကောဋိယာ ပတ္တပရိယာပန္နံ ပတ္တဿ အန္တောဂတံ ဒွတ္တိကဋစ္ဆုဘိက္ခာမတ္တမ္ပိ။ **အပ္ပဋိဝိဘတ္တဘောဂီ**တိ ဒွေ ပဋိဝိဘတ္တာနိ နာမ အာမိသပဋိဝိဘတ္တံ ပုဂ္ဂလပဋိဝိဘတ္တဉ္စ။ တတ္ထ ‘‘တုယှံ ဒဿာမိ၊ တုယှံ န ဒဿာမီ’’တိ ဧဝံ စိတ္တေန ပဋိဝိဘဇနံ အာမိသပဋိဝိဘတ္တံ နာမ။ ‘‘အသုကဿ ဒဿာမိ၊ အသုကဿ န ဒဿာမီ’’တိ ဧဝံ စိတ္တေန ဝိဘဇနံ ပန ပုဂ္ဂလပဋိဝိဘတ္တံ နာမ။ တဒုဘယမ္ပိ အကတ္ဝာ ယော အပ္ပဋိဝိဘတ္တံ ဘုဉ္ဇတိ၊ အယံ အပ္ပဋိဝိဘတ္တဘောဂီ နာမ။ **သီလဝန္တေဟိ သဗြဟ္မစာရီဟိ သာဓာရဏဘောဂီ**တိ ဧတ္ထ သာဓာရဏဘောဂိနော ဣဒံ လက္ခဏံ—ယံ ယံ ပဏီတံ လဘတိ၊ တံ တံ နေဝ လာဘေန လာဘံ-နိဇိဂိသနတာမုခေန ဂိဟီနံ ဒေတိ၊ န အတ္တနာ ပရိဘုဉ္ဇတိ၊ ပဋိဂ္ဂဏှန္တော စ “သံဃေန သာဓာရဏံ ဟောတူ”တိ ဂဟေတ္ဝာ ဃဏ္ဍိံ ပဟရိတ္ဝာ ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗံ သံဃသန္တကံ ဝိယ ပဿတိ။

ဣမံ ပန သာရဏီယဓမ္မံ ကော ပူရေတိ၊ ကော န ပူရေတိ? ဒုဿီလော တာဝ န ပူရေတိ။ န ဟိ တဿ သန္တကံ သီလဝန္တော ဂဏှန္တိ။ ပရိသုဒ္ဓသီလော

1-အဗျာပဇ္ဈောတိ (သီ)၊ အဗျာဗာဓောတိ (သျာ)

pana vattaṁ akhaṇḍento pūreti. Tatridaṁ vattaṁ—yo hi odissakaṁ katvā mātu vā pitu vā ācariyupajjhāyādīnaṁ vā deti, so dātabbaṁ deti. Sāraṇīyadhammo panassa na hoti, palibodhajagganaṁ nāma hoti. Sāraṇīyadhammo hi muttapalibodhassa vaṭṭati. Tena pana odissakaṁ dentena gilānagilānupaṭṭhāka-āgantukagamikānañceva navapabbajitassa ca saṁghāṭipattaggahaṇaṁ ajānantassa dātabbaṁ. Etesaṁ datvā avasesaṁ therāsanato paṭṭhāya thokaṁ thokaṁ adatvā yo yattakaṁ gaṇhāti, tassa tattakaṁ dātabbaṁ. Avasiṭṭhe asati puna piṇḍāya caritvā therāsanato paṭṭhāya yaṁ yaṁ paṇītaṁ, taṁ taṁ datvā sesaṁ bhuñjitabbaṁ. “Sīlavantehī”ti vacanato dussīlassa adātumpi vaṭṭati.

Ayaṁ pana sāraṇīyadhammo susikkhitāya parisāya supūro hoti, susikkhitāya hi parisāya yo aññato labhati, so na gaṇhāti. Aññato alabhantopi pamāṇayuttameva gaṇhāti, na atirekaṁ. Ayaṁ pana sāraṇīyadhammo evaṁ punappunaṁ piṇḍāya caritvā laddhaṁ laddhaṁ dentassāpi dvādasahi vasseh pūreti, na tato oraṁ. Sace hi dvādasame vasse sāraṇīyadhammapūrako piṇḍapātapūraṁ pattaṁ āsanasālāyaṁ ṭhapetvā nhāyituṁ gacchati, saṁghatthero ca “kasseso patto”ti vatvā “sāraṇīyadhammapūrakassā”ti vutte “āharatha nan”ti sabbaṁ piṇḍapātaṁ vicāretvāva bhuñjitvā rittapattaṁ ṭhapeti. Atha kho so bhikkhu rittapattaṁ disvā “mayhaṁ asesetvāva paribhuñjiṁsū”ti domanassaṁ uppādeti, sāraṇīyadhammo bhijjati, puna dvādasa vassāni pūretabbo hoti. Titthiyaparivāsasadiso hesa, sakiṁ khaṇḍe jāte puna pūretabbova. Yo pana “lābhā vata me, suladdhaṁ vata me, yassa me pattagataṁ anāpucchāva sabrahmacārī paribhuñjantī”ti somanassaṁ janeti, tassa Puṇṇo nāma hoti.

Evaṁ pūritasāraṇīyadhammassa pana neva issā na macchariyaṁ hoti, manussānaṁ piyo hoti, amanussānaṁ piyo hoti, sulabhapaccayo. Pattagatamassa diyyamānampi na khīyati, bhājanīyabhaṇḍaṭṭhāne aggabhaṇḍaṁ labhati, bhaye vā chātake vā patte devatā ussukkaṁ āpajjanti.

ပန ဝတ္တံ အခဏ္ဍေန္တော ပူရေတိ။ တတြိဒံ ဝတ္တံ—ယော ဟိ ဩဒိဿကံ ကတ္ဝာ မာတု ဝါ ပိတု ဝါ အာစရိယုပဇ္ဈာယာဒီနံ ဝါ ဒေတိ၊ သော ဒါတဗ္ဗံ ဒေတိ။ သာရဏီယဓမ္မော ပနဿ န ဟောတိ၊ ပလိဗောဓဇဂ္ဂနံ နာမ ဟောတိ။ သာရဏီယဓမ္မော ဟိ မုတ္တပလိဗောဓဿ ဝဋ္ဋတိ။ တေန ပန ဩဒိဿကံ ဒေန္တေန ဂိလာနဂိလာနုပဋ္ဌာကအာဂန္တုကဂမိကာနဉ္စေဝ နဝပဗ္ဗဇိတဿ စ သံဃာဋိပတ္တဂ္ဂဟဏံ အဇာနန္တဿ ဒါတဗ္ဗံ။ တေသံ ဒတ္ဝာ အဝသေသံ ထေရာသနတော ပဋ္ဌာယ ထောကံ ထောကံ အဒတ္ဝာ ယော ယတ္တကံ ဂဏှာတိ၊ တဿ တတ္တကံ ဒါတဗ္ဗံ။ အဝသိဋ္ဌေ အသတိ ပုန ပိဏ္ဍာယ စရိတ္ဝာ ထေရာသနတော ပဋ္ဌာယ ယံ ယံ ပဏီတံ၊ တံ တံ ဒတ္ဝာ သေသံ ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗံ။ “သီလဝန္တေဟီ”တိ ဝစနတော ဒုဿီလဿ အဒါတုမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ။

အယံ ပန သာရဏီယဓမ္မော သုသိက္ခိတာယ ပရိသာယ သုပူရော ဟောတိ၊ သုသိက္ခိတာယ ဟိ ပရိသာယ ယော အညတော လဘတိ၊ သော န ဂဏှာတိ။အညတော အလဘန္တောပိ ပမာဏယုတ္တမေဝ ဂဏှာတိ၊န အတိရေကံ။ အယံ ပန သာရဏီယဓမ္မော ဧဝံ ပုနပ္ပုနံ ပိဏ္ဍာယ စရိတ္ဝာ လဒ္ဓံ လဒ္ဓံ ဒေန္တသ္သာပိ ဒ္ဝါဒသဟိ ဝဿေဟိ ပူရေတိ၊ န တတော ဩရံ။ သစေ ဟိ ဒ္ဝါဒသမေ ဝဿေ သာရဏီယဓမ္မပူရကော ပိဏ္ဍပါတပူရံ ပတ္တံ အာသနသာလာယံ ဌပေတ္ဝာ နှာယိတုံ ဂစ္ဆတိ၊ သံဃတ္ထေရော စ “ကဿေသော ပတ္တော”တိ ဝတ္ဝာ “သာရဏီယဓမ္မပူရကဿာ”တိ ဝုတ္တေ “အာဟရထ န”န္တိ သဗ္ဗံ ပိဏ္ဍပါတံ ဝိစာရေတ္ဝာဝ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ ရိတ္တပတ္တံ ဌပေတိ။ အထ ခေါ သော ဘိက္ခု ရိတ္တပတ္တံ ဒိသ္ဝာ “မယှံ အသေသေတ္ဝာဝ ပရိဘုဉ္ဇိံသူ”တိ ဒေါမနဿံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ သာရဏီယဓမ္မော ဘိဇ္ဇတိ၊ ပုန ဒ္ဝါဒသ ဝဿာနိ ပူရေတဗ္ဗော ဟောတိ။ တိတ္ထိယပရိဝါသသဒိသော ဟေသ၊ သက္ကိံ ခဏ္ဍေ ဇာတေ ပုန ပူရေတဗ္ဗောဝ။ ယော ပန “လာဘာ ဝတ မေ၊ သုလဒ္ဓံ ဝတ မေ၊ ယဿ မေ ပတ္တဂတံ အနာပုစ္ဆာဝ သဗြဟ္မစာရီ ပရိဘုဉ္ဇန္တီ”တိ သောမနဿံ ဇနေတိ၊ တဿ ပဏ္ဏော နာမ ဟောတိ။

ဧဝံ ပူရိတသာရဏီယဓမ္မဿ ပန နေဝ ဣဿာ န မစ္ဆရိယံ ဟောတိ၊ မနုဿာနံ ပိယော ဟောတိ၊ အမနုဿာနံ် ပိယော ဟောတိ၊ သုလဘပစ္စယော။ ပတ္တဂတမဿ ဒိယျမာနမ္ပိ န ခီယတိ၊ ဘာဇနီယဘဏ္ဍဋ္ဌာနေ အဂ္ဂဘဏ္ဍံ လဘတိ၊ ဘယေ ဝါ ဆာတကေ ဝါ ပတ္တေ ဒေဝတာ ဥဿုက္ကံ အာပဇ္ဇန္တိ။

Tatrimāni vatthūni—**Senagirivāsī**[1] **Tissatthero** kira Mahāgirigāmaṁ[2] upanissāya vasati, pañcasatā mahātherā Nāgadīpaṁ cetiyavandanatthāya gacchantā Girigāme[3] piṇḍāya caritvā kiñci aladdhā nikkhamiṁsu. Thero pavisanto te disvā pucchi “laddhaṁ bhante”ti. Vicarimhā āvusoti. So aladdhabhāvaṁ ñatvā āha “bhante yāvāhaṁ āgacchāmi, tāva idheva hothā”ti, mayaṁ āvuso pañcasatā janā pattatemanamattampi na labhimhāti. Bhante nevāsikā nāma paṭibalā honti, alabhantāpi bhikkhācāramaggasabhāgaṁ jānantīti. Therā āgamesuṁ. Thero gāmaṁ pāvisi. Dhurageheyeva mahā-upāsikā khīrabhattaṁ sajjetvā theraṁ olokayamānā ṭhitā therassa dvāraṁ sampattasseva pattaṁ pūretvā adāsi. So taṁ ādāya therānaṁ santikaṁ gantvā “gaṇhatha bhante”ti saṅghattheraṁ āha. Thero “amhehi ettakehi kiñci na laddhaṁ, ayaṁ sīghameva gahetvā āgato, kiṁ nu kho”ti sesānaṁ mukhaṁ olokesi. Theto olokanākāreneva ñatvā “bhante dhammena samena laddho, nikkukkuccā gaṇhathā”ti-ādito paṭṭhāya sabbesaṁ yāvadatthaṁ datvā attanāpi yāvadatthaṁ bhuñji.

Atha naṁ bhattakiccāvasāne therā pucchiṁsu “kadā āvuso lokuttaradhammaṁ paṭivijjhī”ti. Natthi me bhante lokuttaradhammoti. Jhānalābhīsi āvusoti. Etampi bhante natthīti. Nanu āvuso pāṭihāriyanti. Sāraṇīyadhammo me bhante pūrito, tassa me pūritakālato paṭṭhāya sacepi bhikkhusatasahassaṁ hoti, pattagataṁ na khīyatīti. Sādhu sādhu sappurisa, anucchavikamidaṁ tuyhanti. Idaṁ tāva **pattagataṁ na khīyatī**ti ettha vatthu.

Ayameva pana theto cetiyapabbate giribhaṇḍamahāpūjāya[4] dānaṭṭhānaṁ gantvā “imasmiṁ dāne[5] kiṁ varabhaṇḍan”ti pucchi. Dve sāṭakā bhanteti. Ete mayhaṁ pāpuṇissantīti. Taṁ sutvā amacco rañño ārocesi “eko daharo evaṁ vadatī”ti. “Daharassa evaṁ cittaṁ, mahatherānaṁ pana

1. Loṇagirivāsī (Sī), leṇagirivāsī (Syā) Ma-Ṭṭha 2. 295 piṭṭhe ca.
2. Mahākhīragāmaṁ (Sī, Syā)
3. Khīragāme (Sī, Syā)
4. Giribhaṇḍe mahāpūjāya (Sī, Syā), girikaṇḍamahāpūjāya (Ka)
5. Ṭhāne (Dī-Ṭṭha 2. 124; Ma-Ṭṭha 2. 296 piṭṭhesu)

တတြိမာနိ ဝတ္ထူနိ—**သေနဂိရိဝါသီ၁ တိဿတ္ထေရော** ကိရ မဟာဂိရိဂါမံ၂ ဥပနိဿာယ ဝသတိ၊ ပညာသ မဟာထေရာ နာဂဒီပံ စေတိယဝန္ဒနတ္ထာယ ဂစ္ဆန္တာ ဂိရိဂါမေ၃ ပိဏ္ဍာယ စရိတ္ဝာ ကိဉ္စိ အလဒ္ဓါ နိက္ခမိံသု။ ထေရော ပဝိသန္တော တေ ဒိသ္ဝာ ပုစ္ဆိ “လဒ္ဓံ ဘန္တေ”တိ။ ဝိစရိမှာ အာဝုသောတိ။ သော အလဒ္ဓဘာဝံ ဉတ္ဝာ အာဟ ‘‘ဘန္တေ ယာဝါဟံ အာဂစ္ဆာမိ၊ တာဝ ဣဓေဝ ဟောထာ”တိ၊ မယံ အာဝုသော ပညာသ ဇနာ ပတ္တတေမနမတ္တမ္ပိ နလဘိမှာတိ။ ဘန္တေ နေဝါသိကာ နာမ ပဋိဗလာ ဟောန္တိ၊ အလဘန္တာပိ ဘိက္ခာစာရမဂ္ဂသဘာဂံ ဇာနန္တိတိ။ ထေရာ အာဂမေသိ။ ထေရော ဂါမံ ပါဝိသိ။ ဓုရဂေဟယေဝ မဟာဥပါသိကာ ခီရဘတ္တံ သဇ္ဇေတ္ဝာ ထေရံ ဩလောကယမာနာ ဌိတာ ထေရဿ ဒွါရံ သမ္ပတ္တဿေဝ ပတ္တံ ပူရေတ္ဝာ အဒါသိ။ သော တံ အာဒါယ ထေရာနံ သန္တိကံ ဂန္ဒ္ဝာ “ဂဏှထ ဘန္တေ”တိ သံဃတ္ထေရံ အာဟ။ ထေရော ‘‘အမှေဟိ တ္တေကေဟိ ကိဉ္စိ န လဒ္ဓံ၊ အယံ သီဃမေဝ ဂဟေတ္ဝာ အာဂတော၊ ကိံ နု ခေါ”တိ သေသာနံ မုခံ ဩလောကေသိ။ ထေရော ဩလောကနာကာရေနေဝ ဉတ္ဝာ “ဘန္တေ ဓမ္မေန သမေန လဒ္ဓေါ၊ နိက္ကုက္ကုစ္စာ ဂဏှထာ”တိ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ သဗ္ဗေသံ ယာဝဒတ္ထံ ဒတ္ဝာ အတ္တနာပိ ယာဝဒတ္ထံ ဘုဉ္ဇိ။

အထ နံ ဘတ္တကိစ္စာဝသာနေ ထေရာ ပုစ္ဆိံသု “ကဒါ အာဝုသော လောကုတ္တရဓမ္မံ ပဋိဝိဇ္ဈိ”တိ။ နတ္ထိ မေ ဘန္တေ လောကုတ္တရဓမ္မောတိ။ ဈာန-လာဘီသိ အာဝုသောတိ။ တေမှိ ဘန္တေ နတ္ထိတိ။ နနု အာဝုသော ပါဋိဟာရိ-ယန္တိ။ သာရဏီယဓမ္မော မေ ဘန္တေ ပူရိတော၊ တဿ မေ ပူရိတကာလတော ပဋ္ဌာယ သစေပိ ဘိက္ခုသတသဟဿံ ဟောတိ၊ ပတ္တဂတံ န ခီယတီတိ။ သာဓု သာဓု သပ္ပုရိသ, အနုစ္ဆဝိကမိဒံ တုယ္ဟန္တိ။ ဣဒံ တာဝ **ပတ္တဂတံ န ခီယတီတိ** တ္ထေ ဝတ္ထု။

အယမေဝ ပန ထေရော စေတိယပဗ္ဗတေ ဂိရိဘဏ္ဍမဟာပူဇာယ၄ ဒါနဋ္ဌာနံ ဂန္ဒ္ဝာ “ဣမသ္မိံ ဒါနေ၅ ကိံ ဝရဘဏ္ဍ”န္တိ ပုစ္ဆိ။ ဒွေ သာဋကာ ဘန္တေတိ။ ဧတေ မယှံ ပါပုဏိဿန္တိတိ။ တံ သုတ္ဝာ အမစ္စော ရညော အာရောစေသိ “ဧကော ဒဟရော ဧဝံ ဝဒတီ”တိ။ “ဒဟရဿ ဧဝံ စိတ္တံ၊ မဟာထေရာနံ ပန

၁-လောကဂိရိဝါသီ (သီ)၊ လေကဂိရိဝါသီ (သျာ) မ-ဋ္ဌ ၂-၂၉၅-ပိဋ္ဌေ စ။
၂-မဟာခီရဂါမံ (သီ၊ သျာ)
၃-ခီရဂါမေ (သီ၊ သျာ)
၄-ဂိရိဘဏ္ဍေ မဟာပူဇာယ (သီ၊ သျာ)၊ ဂိရိကဏ္ဍမဟာပူဇာယ (က)
၅-ဋ္ဌာနေ (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၁၂၄၊ မ-ဋ္ဌ ၂-၂၉၆-ပိဋ္ဌေသု)

sukhumasāṭakā vaṭṭantī”ti vatvā “mahātherānaṁ dassāmī”ti ṭhapesi. Tassa bhikkhusaṁghe paṭipāṭiyā ṭhite dentassa matthake ṭhapitāpi te sāṭakā hatthaṁ nārohanti, aññeva ārohanti. Daharassa dānakāle pana hatthaṁ āruḷhā. So tassa hatthe ṭhapetvā amaccassa mukhaṁ oloketvā daharaṁ nisīdāpetvā dānaṁ datvā saṁghaṁ vissajjetvā daharassa santike nisīditvā “kadā bhante imaṁ dhammaṁ paṭivijjhitthā”ti āha. So pariyāyenapi asantaṁ avadanto “natthi mayhaṁ mahārāja lokuttaradhammo”ti āha. Nanu bhante pubbeva avacutthāti. Āma mahārāja sāraṇīyadhammapūrako ahaṁ, tassa me dhammassa pūritakālato paṭṭhāya bhājanīyabhaṇḍaṭṭhāne aggabhaṇḍaṁ pāpuṇātīti. “Sādhu sādhu bhante, anucchavikamidaṁ tumhākan”ti vatvā pakkāmi. Idaṁ **bhājanīyabhaṇḍaṭṭhāne aggabhaṇḍaṁ pāpuṇātī**ti ettha vatthu.

Brāhmaṇatissabhaye pana Bhātaragāmavāsino Nāgattheriyā anārocetvāva palāyiṁsu. Therī paccūsasamaye “ativiya appanigghoso gāmo, upadhāretha tāvā”ti daharabhikkhuniyo āha. Tā gantvā sabbesaṁ gatabhāvaṁ ñatvā āgamma theriyā ārocesuṁ. Sā sutvā “mā tumhe tesaṁ gatabhāvaṁ cintayittha, attano uddesaparipucchāyonisomanasikāresuyeva yogaṁ karothā”ti vatvā bhikkhācāravelāyaṁ pārupitvā attadvādasamā gāmadvāre nigrodharukkhamūle aṭṭhāsi. Rukkhe adhivatthā devatā dvādasannampi bhikkhunīnaṁ piṇḍapātaṁ datvā “ayye aññattha mā gacchatha, niccaṁ idheva āgaccheyyāthā”ti āha. Theriyā pana kaniṭṭhabhātā Nāgatthero nāma atthi, so “mahantaṁ bhayaṁ, na sakkā yāpetuṁ, paratīraṁ gamissāmī”ti attadvādasamova attano vasanaṭṭhānā nikkhanto “theriṁ disvā gamissāmī”ti bhātaragāmaṁ āgato. Therī “therā āgatā”ti sutvā tesaṁ santikaṁ gantvā “kiṁ ayyā”ti pucchi. So taṁ pavattiṁ ārocesi. Sā “ajja ekadivasaṁ vihāreva vasitvā sve gamissathā”ti āha. Therā vihāraṁ agamiṁsu.

Therī punadivase rukkhamūle piṇḍāya caritvā theraṁ upasaṅkamitvā “imaṁ piṇḍapātaṁ paribhuñjathā”ti āha. Thero “vaṭṭissati therī”ti vatvā[1] tuṇhī aṭṭhāsi. Dhammiko tāta piṇḍapāto, kukkuccaṁ akatvā

1. Avatvā (Syā, Ka)

သုခုမသာဋကာ ဝဋ္ဋန္တီ”တိ ဝတ္ဝာ “မဟာထေရာနံ ဒဿာမိ”တိ ဌပေသိ။ တဿ ဘိက္ခုသံဃေ ပဋိပါဋိယာ ဌိတေ ဒေန္တဿ မတ္ထကေ ဌပိတာပိ တေ သာဋကာ ဟတ္ထံ နာရောဟန္တိ၊ အညေဝ အာရောဟန္တိ။ ဒဟရဿ ဒါနကာလေ ပန ဟတ္ထံ အာရုဠှာ။ သော တဿ ဟတ္ထေ ဌပေတ္ဝာ အမစ္စဿ မုခံ ဩလောကေတ္ဝာ ဒဟရံ နိသီဒါပေတ္ဝာ ဒါနံ ဒတ္ဝာ သံဃံ ဝိဿဇ္ဇေတ္ဝာ ဒဟရဿ သန္တိကေ နိသီဒိတ္ဝာ “ကဒါ ဘန္တေ ဣမံ ဓမ္မံ ပဋိဝိဇ္ဈိတ္ထာ”တိ အာဟ။ သော ပရိယာယေနပိ အသန်ံ အဝဒန္တော “နတ္ထိ မယှံ မဟာရာဇ လောကုတ္တရဓမ္မော”တိ အာဟ။ နနု ဘန္တေ ပုဗ္ဗေဝ အဝုတ္ထာတိ။ အာမ မဟာရာဇ သာရဏီယဓမ္မပူရကော အဟံ၊ တဿ မေ ဓမ္မဿ ပူရိတကာလတော ပဋ္ဌာယ ဘာဇနီယဘဏ္ဍဋ္ဌာနေ အဂ္ဂဘဏ္ဍံ ပါပုဏာတီတိ။ “သာဓု သာဓု ဘန္တေ, အနုစ္ဆဝိကမိဒံ တုမှာက”န္တိ ဝတ္ဝာ ပက္ကာမိ။ ဣဒံ **ဘာဇနီယဘဏ္ဍဋ္ဌာနေ အဂ္ဂဘဏ္ဍံ ပါပုဏာတီ**တိ ဣတ္ထေ ဝတ္ထု။

ဗြာဟ္မဏတိဿဘယေ ပန ဘာတရဂါမဝါသိနော နာဂတ္ထေရိယာ အနာရောစေတ္ဝာဝ ပလာယိံသု။ ထေရီ ပစ္စူသသမယေ “အတိဝိယ အပ္ပနိဂ္ဃောသော ဂါမော၊ ဥပဓာရေထ တာဝါ”တိ ဒဟရဘိက္ခုနိယော အာဟ။ တာ ဂန္ဒ္ဝာ သဒ္ဓေသံ ဂတဘာဝံ ဥတ္ဝာ အာဂမ္မ ထေရိယာ အာရောစေသုံ။ သာ သုတ္ဝာ “မာ တုမှေ တေသံ ဂတဘာဝံ စိန္တယိတ္ထ၊ အတ္တနော ဥဒ္ဒေသပရိပုစ္ဆာယောနိသောမနသိကာရေသုယေဝ ယောဂံ ကရောထာ”တိ ဝတ္ဝာ ဘိက္ခာစာရဝေလာယံ ပါရုပိတ္ဝာ အတ္တဒွါဒသမာ ဂါမဒ္ဝါရေ နိဂ္ရောဓရုက္ခမူလေ အဋ္ဌာသိ။ ရုက္ခေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ ဒွါဒသန္နမ္ပိ ဘိက္ခုနီနံ ပိဏ္ဍပါတံ ဒတ္ဝာ “အယျေ အညတ္ထ မာ ဂစ္ဆထ၊ နိစ္စံ ဣဓေဝ အာဂစ္ဆေယျာထာ”တိ အာဟ။ ထေရိယာ ပန ကနိဋ္ဌဘာတာ နာဂတ္ထေရော နာမ အတ္ထိ၊ သော “မဟန္တံ ဘယံ၊ န သက္ကာ ယာပေတုံ၊ ပရတီရံ ဂမိဿာမီ”တိ အတ္တဒွါဒသမော၀ အတ္တနော ဇသနဋ္ဌာနာ နိက္ခမ္မော “ထေရိံ ဒိသွာ ဂမိဿာမီ”တိ ဘာတရဂါမံ အာဂတော။ ထေရီ “ထေရာ အာဂဘာ”တိ သုတ္ဝာ တေသံ သန္တိကံ ဂန္ဒ္ဝာ “ကိံ အယျာ”တိ ပုစ္ဆိ။ သော တံ ပဝတ္တိံ အာရောစေသိ။ သာ “အဇ္ဇ ကေဝိဝံ ဝိဟာရေ ဝသိတ္ဝာ သွေ ဂမိဿထာ”တိ အာဟ။ ထေရာ ဝိဟာရံ အဂမိံသု။

ထေရီ ပုနဒိဝသေ ရုက္ခမူလေ ပိဏ္ဍာယ စရိတ္ဝာ ထေရံ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ “ဣမံ ပိဏ္ဍပါတ ပရိဘုဉ္ဇထာ”တိ အာဟ။ ထေရော “ဝဋ္ဋိဿတိ ထေရီ”တိ ဝတ္ဝာ တုဏှီ အဟောသိ။ ဓမ္မိကော တာတ ပိဏ္ဍပါတော၊ ကုက္ကုစ္စံ အကတ္ဝာ

၁-ဆဝတ္ဝာ (သျာ၊က)

paribhuñjathāti. Vaṭṭissati therīti. Sā pattaṁ gahetvā ākāse khipi, patto ākāse aṭṭhāsi. Thero “sattatālamatte ṭhitampi bhikkhunībhattameva therī’ti vatvā “bhayaṁ nāma sabbakālaṁ na hoti, bhaye vūpasante ariyavaṁsaṁ kathayamāno ‘bho piṇḍapātika bhikkhunībhattaṁ bhuñjitvā vītināmayitthā’ti cittena anuvadiyamāno santhambhituṁ na sakkhissāmi, appamattā hotha theriyo”ti maggaṁ paṭipajji.

Rukkhadevatāpi “sace thero theriyā hatthato piṇḍapātaṁ paribhuñjissati, na taṁ nivattessāmi. Sace na paribhuñjissati, nivattessāmī”ti cintayamānā ṭhatvā therassa gamanaṁ disvā rukkhā oruyha “pattaṁ bhante dethā”ti vatvā pattaṁ gahetvā theraṁ rukkhamūlaṁyeva ānetvā āsanaṁ paññāpetvā piṇḍapātaṁ datvā katabhattakiccaṁ paṭiññaṁ kāretvā dvādasa bhikkhuniyo dvādasa ca bhikkhū satta vassāni upaṭṭhahi. Idaṁ **devatā ussukkaṁ āpajjantī**ti ettha vatthu. Tatra hi therī sāraṇīyadhammapūrikā ahosi.

Akhaṇḍānīti-ādīsu yassa sattasu āpattikkhandhesu ādimhi vā ante vā sikkhāpadaṁ bhinnaṁ hoti, tassa sīlaṁ pariyante chinnasāṭako viya **khaṇḍaṁ** nāma. Yassa pana vemajjhe bhinnaṁ, tassa chiddasāṭako[1] viya **chiddaṁ** nāma hoti. Yassa paṭipāṭiyā dve tīṇi bhinnāni, tassa piṭṭhiyaṁ vā kucchiyaṁ vā uṭṭhitena visabhāgavaṇṇena kāḷarattādīnaṁ aññataravaṇṇā gāvī viya **sabalaṁ** nāma hoti. Yassa antarantarā bhinnāni, tassa antarantarā visabhāgabinduvicitrā gāvī viya **kammāsaṁ** nāma hoti. Yassa pana sabbena sabbaṁ abhinnāni, tassa tāni sīlāni **akhaṇḍāni acchiddāni asabalāni akammāsāni** nāma honti. Tāni panetāni taṇhādāsabyato mocetvā bhujissabhāvakaraṇato **bhujissāni,** Buddhādīhi viññūhi pasatthattā **viññuppasatthāni,** taṇhādiṭṭhīhi aparāmaṭṭhattā ‘idaṁ nāma tvaṁ āpannapubbo”ti kenaci parāmaṭṭhuṁ asakkuṇeyyattā ca **aparāmaṭṭhāni,** upacārasamādhiṁ appanāsamādhiṁ vā saṁvattayantīti **samādhisaṁvattanikānī**ti vuccanti.

1. Majjhe chiddasāṭako (Dī-Ṭṭha 2. 126; Ma-Ṭṭha 2. 297 piṭṭhesu)

ပရိဘုဉ္ဇထာတိ။ ဝဋ္ဋိဿတိ ထေရိတိ။ သာ ပတ္တံ ဂဟေတ္ဝာ အာကာသေ ခိပိ၊ ပတ္တော အာကာသေ အဋ္ဌာသိ။ ထေရော “သတ္တတာလမတ္တေ ဋိတမ္ပိ ဘိက္ခုနိဘတ္တမေဝ ထေရီ”တိ ဝတ္ဝာ “ဘယံ နာမ သဗ္ဗကာလံ န ဟောတိ၊ ဘယေ ဝူပသန္တေ အရိယဝံသံ ကထယမာနော ‘ဘော ပိဏ္ဍပါတိက ဘိက္ခုနိဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာ ဝိတိနာမယိတ္ထာ’တိ စိတ္တေန အနုဝဒိယမာနော သန္ထမ္ဘိတုံ န သက္ခိဿာမိ၊ အပ္ပမတ္တာ ဟောထ ထေရိယော”တိ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိ။

ရုက္ခဒေဝတာပိ ‘‘သစေ ထေရော ထေရိယာ ဟတ္ထတော ပိဏ္ဍပါတံ ပရိဘုဉ္ဇိဿတိ၊ န တံ နိဝတ္တေဿာမိ။ သစေ န ပရိဘုဉ္ဇိဿတိ၊ နိဝတ္တေဿာမီ”တိ စိန္တယမာနာ ဌတ္ဝာ ထေရဿ ဂမနံ ဒိသ္ဝာ ရုက္ခာ ဩရုယ္ဟ ‘‘ပတ္တံ ဘန္တေ ဒေထာ”တိ ဝတ္ဝာ ပတ္တံ ဂဟေတ္ဝာ ထေရံ ရုက္ခမူလံယေဝ အာနေတ္ဝာ အာသနံ ပညာပေတ္ဝာ ပိဏ္ဍပါတံ ဒတ္ဝာ ကတဘတ္တကိစ္စံ ပဋိညံ ကာရေတ္ဝာ ဒွါဒသ ဘိက္ခုနိယော ဒွါဒသ စ ဘိက္ခူ သတ္တ ဝဿာနိ ဥပဋ္ဌဟိ။ ဣဒံ **ဒေဝတာ ဥဿုက္ကံ အာပဇ္ဇန္တီ**တိ ဣမ္ဟ ဝတ္ထု။ တတြ ဟိ ထေရီ သာရဏီယဓမ္မပူရိကာ အဟောသိ။

အခဏ္ဍာနီတိအာဒီသု ယဿ သတ္တသု အာပတ္တိက္ခန္ဓေသု အာဒိမ္ဟိ ဝါ အန္တေ ဝါ သိက္ခာပဒံ ဘိန္နံ ဟောတိ၊ တဿ သီလံ ပရိယန္တေ ဆိန္နသာဋကော ဝိယ **ခဏ္ဍံ** နာမ။ ယဿ ပန ဝေမဇ္ဈေ ဘိန္နံ၊ တဿ ဆိဒ္ဒသာဋကော[1] ဝိယ **ဆိဒ္ဒံ** နာမ ဟောတိ။ ယဿ ပဋိပါဋိယာ ဒွေ တီဏိ ဘိန္နာနိ၊ တဿ ဝိဇ္ဇိယံ ဝါ ကုဋ္ဌိယံ ဝါ ဥဋ္ဌိတေန ဝိသဘာဂဝဏ္ဏေန ကာဠရတ္တာဒိနံ အညတရဝဏ္ဏော ဂါဝီ ဝိယ **သဗလံ** နာမ ဟောတိ။ ယဿ အန္တရန္တရာ ဘိန္နာနိ၊ တဿ အန္တရန္တရာ ဝိသဘာဂဗိန္ဒုဝိစိတြော ဂါဝီ ဝိယ **ကမ္မာသံ** နာမ ဟောတိ။ ယဿ ပန သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ အဘိန္နာနိ၊ တဿ တာနိ သီလာနိ **အခဏ္ဍာနိ အစ္ဆိဒ္ဒာနိ အသဗလာနိ အကမ္မာသာနိ** နာမ ဟောန္တိ။ တာနိ ပနေတာနိ တဏှာဒါသျတော မောစေတ္ဝာ ဘုဇိဿဘာဝကရဏတော **ဘုဇိဿာနိ၊** ဗုဒ္ဓါဒီဟိ ဝိညူဟိ ပသတ္ထတ္တာ **ဝိညုပ္ပသတ္ထာနိ၊** တဏှာဒိဋ္ဌီဟိ အပရာမဋ္ဌတ္တာ ‘‘ဣဒံ နာမ တုံ အာပန္နပုဗ္ဗော”တိ ကေနစိ ပရာမဋ္ဌုံ အသက္ကုဏေယျတ္တာ စ **အပရာမဋ္ဌာနိ၊** ဥပစာရသမာဓိံ အပ္ပနာသမာဓိံ ဝါ သံဝတ္တယန္တီတိ **သမာဓိသံဝတ္တနိကာနီ**တိ ဝုစ္စန္တိ။

1. မဇ္ဈေ ဆိဒ္ဒသာဋကော (ဒီ-ဋ ၂-၁၂၆၊ မ-ဋ ၂-၂၉၇-ဒီဋ္ဌေသု)

Sīlasāmaññagato viharatīti tesu tesu disābhāgesu viharantehi bhikkhūhi saddhiṁ samānabhāvūpagatasīlo viharati. Sotāpannādīnaṁ hi sīlaṁ samuddantarepi devalokepi vasantānaṁ aññesaṁ Sotāpannādīnaṁ sīlena samānameva hoti, natthi maggasīle nānattaṁ. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ.

Yāyaṁ diṭṭhīti maggasampayuttā sammādiṭṭhi. **Ariyā**ti niddosā. Niyyātīti **niyyānikā. Takkarassā**ti yo tathākārī hoti. **Dukkhakkhayāyā**ti sabbadukkhakkhayatthaṁ. **Diṭṭhisāmaññagato**ti samānadiṭṭhibhāvaṁ upagato hutvā viharatīti.

2. Dutiyasāraṇīyasuttavaṇṇanā

12. Dutiye yo te dhamme pūreti, taṁ sabrahmacārīnaṁ piyaṁ karontīti **piyakaraṇā.** Garuṁ karontīti **garukaraṇā. Saṅgahāyā**ti saṅgaṇhanatthāya. **Avivādāyā**ti avivadanatthāya[1]. **Sāmaggiyā**ti samaggabhāvatthāya. **Ekībhāvāyā**ti ekabhāvatthāya ninnānākaraṇāya. **Saṁvattantī**ti vattanti pavattanti.

3. Nissāraṇīyasuttavaṇṇanā

13. Tatiye **nissāraṇīyā dhātuyo**ti nissaraṇadhātuyova[2]. **Mettā hi kho me cetovimuttī**ti ettha paccanīkadhammehi vimuttattā tikacatukkajjhānikā mettāva mettācetovimutti nāma. **Bhāvitā**ti vaḍḍhitā. **Bahulīkatā**ti punappunaṁ katā. **Yānīkatā**ti yuttayānasadisā katā. **Vatthukatā**ti patiṭṭhā katā. **Anuṭṭhitā**ti adhiṭṭhitā. **Paricitā**ti samantato citā ācitā upacitā. **Susamāraddhā**ti suppaguṇakaraṇena suṭṭhu samāraddhā. **Pariyādāya tiṭṭhatī**ti pariyādiyitvā gahetvā tiṭṭhati. **Mā hevantissa vacanīyo**ti yasmā abhūtabyākaraṇaṁ byākaroti, tasmā "mā evaṁ bhaṇī"ti vattabbo. **Yadidaṁ mettācetovimuttī**ti yā ayaṁ mettācetovimutti, idaṁ nissaraṇaṁ byāpādassa, byāpādato nissaṭāti attho. Yo pana mettāya tikacatukkajjhānato vuṭṭhito saṅkhāre sammasitvā tatiyamaggaṁ patvā

---

1. Avivādakaraṇatthāya (Syā, Ka)
2. Nissaṭadhātuyova (Ka)

သီလသာမညဂတော ဝိဟရတီတိ တေသု တေသု ဒိသာဘာဂေသု ဝိဟရန္တေဟိ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ သမာနဘာဂူပဂတသီလော ဝိဟရတိ။ သောတာပန္နာဒီနံ ဟိ သီလံ သမုဒ္ဒန္တရေပိ ဒေဝလောကေပိ ဝသန္တာနံ အညေသံ သောတာပန္နာဒီနံ သီလေန သမာနမေဝ ဟောတိ၊ နတ္ထိ မဂ္ဂသီလေ နာနတ္တံ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

ယာယံ ဒိဋ္ဌီတိ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ **အရိယာ**တိ နိဒ္ဒေါသာ။ နိယ္యာတီတိ **နိယ္యာနိကာ**။ **တက္ကရဿာ**တိ ယော တထာကာရီ ဟောတိ။ **ဒုက္ခက္ခယာယာ**တိ သဗ္ဗဒုက္ခက္ခယတ္ထံ။ **ဒိဋ္ဌိသာမညဂတော**တိ သမာနဒိဋ္ဌိဘာဝံ ဥပဂတော ဟုတ္ဝာ ဝိဟရတီတိ။

၂-ဒုတိယသာရဏီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂။ ဒုတိယေ ယော တေ ဓမ္မေ ပူရေတိ၊ တံ သဗြဟ္မစာရီနံ ပိယံ ကရောန္တိ **ဝိယကရဏာ**။ ဂရုံ ကရောန္တိ **ဂရုကရဏာ**။ **သင်္ဂဟာယာ**တိ သင်္ဂဟတ္ထာယ။ **အဝိဝါဒါယာ**တိ အဝိဝဒနတ္ထာယ[1]။ **သာမဂ္ဂိယာ**တိ သမဂ္ဂဘာဝတ္ထာယ။ **ကိဘာဝါယာ**တိ ကေဘာဝတ္ထာယ နိန္နာနာကရဏာယ။ **သံဝတ္တန္တီ**တိ ဝတ္တန္တိ ပဝတ္တန္တိ။

၃-နိဿာရဏီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃။ တတိယေ **နိဿာရဏီယာ ဓာတုယော**တိ နိဿရဏဓာတုယောဝ[2]။ **မေတ္တာ ဟိ ခေါ မေ စေတောဝိမုတ္တီ**တိ ထြေ ပစ္စနီကဓမ္မေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ တိကစတုက္ကဈာနိကာ မေတ္တာဝ မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိ နာမ။ **ဘာဝိတာ**တိ ဝဍ္ဎိတာ။ **ဗဟုလီကတာ**တိ ပုနပ္ပုနံ ကတာ။ **ယာနီကတာ**တိ ယုတ္တယာနသဒိသာ ကတာ။ **ဝတ္ထုကတာ**တိ ပတိဋ္ဌာ ကတာ။ **အနုဋ္ဌိတာ**တိ အဓိဋ္ဌိတာ။ **ပရိစိတာ**တိ သမန္တတော စိတာ အာစိတာ ဥပစိတာ။ **သုသမာရဒ္ဓါ**တိ သုပ္ပဂုဏကရဏေန သုဋ္ဌု သမာရဒ္ဓါ။ **ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌတီ**တိ ပရိယာဒိယိတ္ဝာ ဂဟေတ္ဝာ တိဋ္ဌတိ။ **မာ ဟေဝန္တိဿ ဝစနီယော**တိ ယသ္မာ အဘူတဗျာကရဏံ ဗျာကရောတိ၊ တသ္မာ "မာ ဧဝံ ဘဏီ"တိ ဝတ္တဗ္ဗော။ **ယဒိဒံ မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တီ**တိ ယာ အယံ မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိ၊ ဣဒံ နိဿရဏံ ဗျာပါဒဿ၊ ဗျာပါဒတော နိဿဋာတိ အတ္ထော။ ယော ပန မေတ္တာယ တိကစတုက္ကဈာနတော ဝုဋ္ဌိတော သင်္ခါရေ သမ္မသိတ္ဝာ တတိယမဂ္ဂံ ပတ္ဝါ

၁-အဝိဝါဒကရဏတ္ထာယ (သျာ၊ က)
၂-နိဿဋာတုယောဝ (က)

“Puna byāpādo natthī”ti tatiyaphalena nibbānaṁ passati, tassa cittaṁ accantanissaraṇaṁ byāpādassa. Etenupāyena sabbattha attho veditabbo.

Animittācetovimuttīti balavavipassanā. Dīghabhāṇakā pana arahattaphalasamāpattīti vadanti. Sā hi rāganimittādīnañcava rūpanimittādīnañca niccanimittādīnañca abhāvā animittāti vuttā. **Nimittānusārī**ti vuttappabhedaṁ nimittaṁ anusaraṇasabhāvaṁ.

Asmīti asmimāno. **Ayamahamasmī**ti pañcasu khandhesu ayaṁ nāma ahaṁ asmīti. Ettāvatā arahattaṁ byākataṁ hoti. **Vicikicchākathaṁkathāsallan**ti vicikicchābhūtaṁ kathaṁkathāsallaṁ. **Mā hevantissa vacanīyo**ti sace te paṭhamamaggavajjhā vicikicchā uppajjati, arahattabyākaraṇaṁ micchā hoti, tasmā “mā abhūtaṁ gaṇhī”ti vāretabbo. **Asmīti mānasamugghāto**ti arahattamaggo. Arahattamaggaphalavasena hi nibbāne diṭṭhe puna asmimāno natthīti arahattamaggo “asmīti mānasamugghāto”ti vutto. Iti imasmiṁ sutte abhūtabyākaraṇaṁ nāma kathitaṁ.

4. Bhaddakasuttavaṇṇanā

14. Catutthe **na bhaddakan**ti na laddhakaṁ. Tattha yo hi bhītabhīto marati, tassa na bhaddakaṁ maraṇaṁ hoti. Yo apāye paṭisandhiṁ gaṇhāti, tassa na bhaddikā kālakiriyā hoti. **Kammārāmo**ti-ādīsu āramaṇaṁ ārāmo, abhiratīti attho. Vihārakaraṇādimhi navakamme ārāmo assāti **kammārāmo.** Tasmiṁyeva kamme ratoti **kammarato.** Tadeva kammārāmataṁ punappunaṁ yuttoti **anuyutto.** Esa nayo sabbattha. Ettha ca **bhassan**ti ālāpasallāpo. **Niddā**ti soppaṁ. **Saṅgaṇikā**ti gaṇasaṅgaṇikā. Sā “ekassa dutiyo hoti, dvinnaṁ hoti tatiyako”ti-ādinā nayena veditabbā. **Saṁsaggo**ti dassanasavanasamullāpasambhogakāyasaṁsaggavasena pavattho saṁsaṭṭhabhāvo. **Papañco**ti taṇhādiṭṭhimānavasena pavatto madanākārasaṇṭhito kilesapapañco. **Sakkāyan**ti tebhūmakavaṭṭaṁ. **Sammā dukkhassa antakiriyāyā**ti hetunā nayena[1] sakalavaṭṭadukkhassa parivaṭumaparicchedakaraṇatthaṁ. **Mago**ti magasadiso. **Nippapañcapade**ti nibbānapade. **Ārādhayī**ti paripūrayi taṁ sampādesīti.

1. Ñāyena (Ka)

“ပုန ဗျာပါဒော နတ္ထီ”တိ တတိယဖလေန နိဗ္ဗာနံ ပဿတိ၊ တဿ စိတ္တံ အစ္စန္တနိဿရဏံ ဗျာပါဒဿ။ ဧတေနုပါယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အနိမိတ္တာစေတောဝိမုတ္တိတိ ဗလဝဝိပဿနာ။ ဒီဃဘာဏကာ ပန အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိတိ ဝဒန္တိ။ သာ ဟိ ရာဂနိမိတ္တာဒီနဉ္စေဝ ရူပနိမိတ္တာဒီနဉ္စ နိစ္စနိမိတ္တာဒီနဉ္စ အဘာဝါ အနိမိတ္တာတိ ဝုတ္တာ။ **နိမိတ္တာနုသာရီ**တိ ဝုတ္တပ္ပဘေဒံ နိဒ္ဒိသိတုံ အနုသရဏဿဘာဝံ။

အသ္မီတိ အသ္မိမာနော။ **အယမဟမသ္မီ**တိ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု အယံ နာမ အဟံ အသ္မီတိ။ တော်ဝတာ အရဟတ္တံ ဗျာကတံ ဟောတိ။ **ဝိစိကိစ္ဆာကထံကထာသလ္လန်** ဝိစိကိစ္ဆာဘူတံ ကထံကထာသလ္လံ။ **မာ ဟေဝန်္တိဿ ဝစနီယော**တိ သစေ တေ ပဌမမဂ္ဂဝဇ္ဈာ ဝိစိကိစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အရဟတ္တဗျာကရဏံ မိစ္ဆာ ဟောတိ၊ တသ္မာ “မာ အဘူတံ ဂဏှီ”တိ ဝါရေတဗ္ဗော။ **အသ္မီတိ မာနသမုဋ္ဌိတော**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ။ အရဟတ္တမဂ္ဂဖလဝသေန ဟိ နိဗ္ဗာနေ ဒိဋ္ဌေ ပုန အသ္မိမာနော နတ္ထိတိ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ “အသ္မီတိ မာနသမုဋ္ဌိတော”တိ ဝုတ္တော။ ဧတိ ဧမသ္မိံ သုတ္တေ အဘူတဗျာကရဏံ နာမ ကထိတံ။

၄-ဘဒ္ဒကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄။ စတုတ္ထေ **န ဘဒ္ဒက**န္တိ န လဒ္ဓကံ။ တတ္ထ ယော ဟိ ဘီတဘီတော မရတိ၊ တဿ န ဘဒ္ဒကံ မရဏံ ဟောတိ။ ယော အပါယေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှာတိ၊ တဿ န ဘဒ္ဒိကာ ကာလကိရိယာ ဟောတိ။ **ကမ္မာရာမော**တိအာဒီသု အာရမဏံ အာရာမော၊ အဘိရတီတိ အတ္ထော။ ဝိဟာရကရဏာဒိမှိ နဝကမ္မေ အာရာမော အဿာတိ **ကမ္မာရာမော**။ တသ္မိံယေဝ ကမ္မေ ရတောတိ **ကမ္မရတော**။ တဒေဝ ဂမ္ဘီရာဓမတံ ပုနပ္ပုနံ ယုတ္တောတိ **အနုယုတ္တော**။ သေ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ တ္ထေ စ **ဘဿန်္တိ** အာလာပသလ္လာပေါ။ **နိဒ္ဒါ**တိ သောပ္ပံ။ **သင်္ကိကာ**တိ ဂဏသင်္ကိကာ။ သာ “ကေဿ ဒုတိယော ဟောတိ၊ ဒွိန္နံ ဟောတိ တတိယကော”တိအာဒိနာ နယေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **သံသဂ္ဂေါ**တိ ဒဿနသဝနသမုလ္လာပသမ္ဘောဂကာယသံသဂ္ဂဝသေန ပဝတ္တော သံသဋ္ဌဘာဝေါ။ **ပပဉ္စော**တိ တဏှာဒိဋ္ဌိမာနဝသေန ပဝတ္တော မဒနာကာရသဏ္ဌိတော ကိလေသပပဉ္စော။ **သက္ကာယန်္တိ** တေဘူမကဝဋ္ဋံ။ **သမ္မာ ဒုက္ခဿ အန္တ်ကိရိယာယာ**တိ ဟေတုနာ နယေန[1] သကလဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ပရိဝဋုမပရိစ္ဆေဒကရဏတ္ထံ။ **မဂေါ**တိ မဂသဒိသော။ **နိပ္ပပဉ္စပဒေ**တိ နိဗ္ဗာနပဒေ။ **အာရာဓယီ**တိ ပရိပူရယိ တံ သမ္ပာဒေသိတိ။

၁-ဉာယေန (က)

5. Anutappiyasuttavaṇṇanā

15. Pañcame **anutappā**ti anusocitabbā anutāpakārī. Imesu dvīsupi suttesu gāthāsu ca vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ.

6. Nakulapitusuttavaṇṇanā

16. Chaṭṭhe **bāḷhagilāno**ti adhimattagilāno. **Etadavocā**ti sāmikassa bhesajjaṁ katvā byādhiṁ vūpasametuṁ asakkontī idāni sīhanādaṁ naditvā[1] saccakiriyāya byādhiṁ vūpasametuṁ santike nisīditvā etaṁ "mā kho tvan"ti-ādivacanaṁ avoca. **Sāpekkho**ti sataṇho. **Na nakulamātā**ti etthi nakāro na sakkhatīti[2] evaṁ parapadena yojetabbo. **Santharitun**ti[3] nicchiddaṁ kātuṁ, saṇṭhapetunti attho. **Veṇiṁ olikhitun**ti eḷakalomāni kappetvā vijaṭetvā veṇiṁ kātuṁ.

Aññaṁ gharaṁ[4] **gamissatī**ti aññaṁ sāmikaṁ gaṇhissati. **Soḷasa vassāni gahaṭṭhakaṁ brahmacariyaṁ samāciṇṇan**ti ito soḷasavassamatthake gahaṭṭhabrahmacariyavāso samāciṇṇo. **Dassanakāmatarā**ti atirekena dassanakāmā. Imehi tīhi aṅgehi sīhanādaṁ naditvā "iminā saccena tava sarīre byādhi phāsu hotū"ti saccakiriyaṁ akāsi.

Idāni Bhagavantaṁ sakkhiṁ katvā attano sīlādiguṇehipi saccakiriyaṁ kātuṁ **siyā kho pana te**ti-ādimāha. Tattha **paripūrakārinī**ti samattakārinī. **Cetosamathassā**ti samādhikammaṭṭhānassa. **Ogādhappattā**ti ogādhaṁ anuppavesaṁ pattā. **Patigādhappattā**ti patigādhaṁ patiṭṭhaṁ pattā. **Assāsappattā**ti assāsaṁ avassayaṁ pattā. **Vesārajjappattā**ti somanassañāṇaṁ pattā. **Aparappaccayā**ti parapaccayo vuccati parasaddhā parapattiyāyanā, tāya virahitāti attho. Imehi tīhi aṅgehi attano guṇe ārabbha saccakiriyaṁ akāsi. **Gilānā vuṭṭhito**ti gilāno hutvā vuṭṭhito. **Yāvatā**ti yattikāyo. **Tāsaṁ aññatarā**ti tāsaṁ antare ekā. **Anukampikā**ti hitānukampikā. **Ovādikā**ti ovādadāyikā. **Anusāsikā**ti anusiṭṭhidāyikā.

1. Nadantī (Sī)
2. Sakkhīti (Ka), sakkhissatīti (Pāḷiyaṁ)
3. Sandharitunti (Ka)
4. Vīraṁ (Sī), bhattāraṁ (Syā)

၅-အနုတပ္ပိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅။ ပဉ္စမေ **အနုတပ္ပါ**တိ အနုသောစိတဗ္ဗာ အနုတာပကာရိနီ။ ဥဘယေသုပိ သုတ္တေသု ဂါထာသု စ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။

၆-နကုလပိတုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆။ ဆट्ठေ **ဗာဠှဂိလာနော**တိ အဓိမတ္တဂိလာနော။ **တေဒဝေါစာ**တိ သာမိကဿ ဘေသဇ္ဇံ ကတ္ဝာ ဗျာဓိံ ဝူပသမေတုံ အသက္ကောန္တီ ဥဒါနိ သီဟနာဒံ နဒိတ္ထာ[၁] သစ္စကိရိယာယ ဗျာဓိံ ဝူပသမေတုံ သန္တိကေ နိသီဒိတ္ထာ တေံ "မာ ခေါ တွ"န္တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။ **သာပေက္ခော**တိ သတဏှော။ **န နကုလမာတာ**တိ ဇွေ နကုလာ သသ္မာတိတိ[၂] ဧဝံ ပရပဒေန ယောဇေတဗ္ဗော။ **သန္ထရိတုန္တိ**[၃] နိစ္ဆိဒ္ဒံ ကာတုံ၊ သဏ္ဌပေတုန္တိ အတ္ထော။ **ဝေဏိံ ဩလိခိတုန္တိ** ဧဠကလောမာနိ ကပ္ပေတ္ဝာ ဝိဇဋေတ္ဝာ ဝေဏိံ ကာတုံ။

အည္ဇ ဃရံ[၄] **ဂမိဿတီ**တိ အည္ဇံ သာမိကံ ဂဏှိဿတိ။ **သောဠသ ဝဿာနိ ဂဟဋ္ဌကံ ဗြဟ္မစရိယံ သမာစိဏ္ဏန္တိ** ဣတော သောဠသဝဿမတ္ထကေ ဂဟဋ္ဌ-ဗြဟ္မစရိယဝါသော သမာစိဏ္ဏော။ **ဒဿနကာမတရာ**တိ အတိရေကေန ဒဿနကာမာ။ ဣမေဟိ တီဟိ အင်္ဂေဟိ သီဟနာဒံ နဒိတ္ထာ "ဣမိနာ သစ္စေန တဝ သရီရေ ဗျာဓိ ဖာသု ဟောတူ"တိ သစ္စကိရိယံ အကာသိ။

ဣဒါနိ ဘဂဝန္တံ သက္ခိံ ကတ္ဝာ အတ္တနော သီလာဒိဂုဏေဟိပိ သစ္စကိရိယံ ကာတုံ **သိယာ ခေါ ပန တေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပရိပူရကာရိနီ**တိ သမတ္ထကာရိနီ။ **စေတောသမထဿာ**တိ သမာဓိကမ္မဋ္ဌာနဿ။ **ဩဂါဠှပ္ပတ္တာ**တိ ဩဂါဠံ အနုပ္ပဝေသံ ပတ္တာ။ **ပတိဂါဠှပ္ပတ္တာ**တိ ပတိဂါဠံ ပတိဋ္ဌံ ပတ္တာ။ **အဿာသပ္ပတ္တာ**တိ အဿာသံ အဝဿယံ ပတ္တာ။ **ဝေသာရဇ္ဇပ္ပတ္တာ**တိ သောမနဿဉာဏံ ပတ္တာ။ **အံပရပ္ပစ္စယာ**တိ ပရပစ္စယော ဝုစ္စတိ ပရသဒ္ဓါ ပရ-ပတ္တိယာယနာ၊ တာယ ဝိရဟိတာတိ အတ္ထော။ ဣမေဟိ တီဟိ အင်္ဂေဟိ အတ္တနော ဂုဏေ အာရဗ္ဘ သစ္စကိရိယံ အကာသိ။ **ဂိလာနာ ဝုဋ္ဌိတောတိ** ဂိလာနော ဟုတ္ဝာ ဝုဋ္ဌိတော။ **ယာဝတာတိ** ယတ္တိကာယော။ **တာသံ ဘဉ္ဉတရာတိ** တာသံ အန္တရေ ကော။ **အနုကမ္ပိကာတိ** ဟိတာနုကမ္ပိကာ။ **ဩဝါဒိကာတိ** ဩဝါဒဒါယိကာ။ **အနုသာသိကာတိ** အနုသိဋ္ဌဒါယိကာ။

၁-နဒန္တီ (သီ)
၂-သက္ခီတိ (က)၊ သက္ခိဿတီတိ (ပါဠိယံ)
၃-ဝိရံ (သီ)၊ ဘတ္တာရံ (သျာ)
အံ-ဋီ ၃-၇

7. Soppasuttavaṇṇanā

17. Sattame **paṭisallānā vuṭṭhito**ti ekībhāvāya dhammanijjhānakkhantito phalasamāpattivihārato vuṭṭhito. **Yathāvihāran**ti attano attano vasanavihāraṁ. **Navā**ti pabbajjāya navakā. Te pañcasatamattā ahesuṁ. **Kākacchamānā**ti kākasaddaṁ karontā dante khādantā. **Therā**ti thirabhāvaṁ pattā. **Tena no**ti tena nu. **Seyyasukhā**dīni heṭṭhā vuttatthāneva. **Raṭṭhiko**ti yo raṭṭhaṁ bhuñjati. **Pettaṇiko**ti yo pitarā bhuttānubhuttaṁ bhuñjati. **Senāpatiko**ti senāya jeṭṭhako. **Gāmagāmaṇiko**ti gāmabhojako. **Pūgagāmaṇiko**ti gaṇajeṭṭhako. **Avipassako kusalānaṁ dhammānan**ti kusalānaṁ dhammānaṁ anesako agavesako hutvā. **Bodhipakkhiyānaṁ dhammānan**ti sattatiṁsāya bodhipakkhiyadhammānaṁ.

8. Macchabandhasuttavaṇṇanā

18. Aṭṭhame **macchikan**ti macchaghākataṁ. Hatthinā yātīti **hattiyāyī.** Paratopi eseva nayo. **Vajjhe**ti vadhitabbe. **Vadhāyanīte**ti[1] vadhāya upanīte. **Pāpakena manasā**ti lāmakena vadhakacittena. Pāḷiyaṁ pana vadhāyupanīteti[2] likhanti. **Māgaviko**ti migaghātako. **Ko pana vādo manussabhūtan**ti yo manussabhūtaṁ pāpakena manasā anupekkhati, tassa sampattiyā abhāve[3] kimeva vattabbaṁ. Idaṁ pāpakassa kammuno aniṭṭhaphalabhāvaṁ dassetuṁ vuttaṁ. Yesaṁ pana tādisaṁ kammaṁ karontānampi yasapaṭilābho hoti, tesaṁ taṁ akusalaṁ nissāya kusalaṁ vipaccatīti veditabbaṁ. Tena panassa akusalakammena upahatattā vipāko na ciraṭṭhitiko hoti. Imasmiṁ sutte akusalapakkova kathito.

9. Paṭhamamaraṇassatisuttavaṇṇanā

19. Navame **Nātike**ti[4] evaṁnāmake gāme. **Giñjakāvasathe**ti iṭṭhakāmaye pāsāde. **Amatogadhā**ti nibbānogadhā, nibbānapatiṭṭhāti[5] attho. **Bhāvetha no**ti bhāvetha nu. **Maraṇassatin**ti maraṇassatikammaṭṭhānaṁ. **Aho vatā**ti patthanatthe nipāto. **Bahu vata me kataṁ**

1. Vadhāyopanīteti (Sī), vadhāyānīteti (Syā)
2. Vadhāyunnīteti (Sī)
3. Abhāvena (Ka)
4. Nādiketi (Sī, Syā)
5. Nibbānaṁ paviṭṭhāti (Syā)

၇-သောပသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇။ သတ္တမေ **ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌိတော**တိ ဧကီဘာဝါယ ဓမ္မနိဇ္ဈာနက္ခန္တိ-တော ဖလသမာပတ္တိဝိဟာရတော ဝုဋ္ဌိတော။ **ယထာဝိဟာရန္တိ** အတ္တနော အတ္တနော ဝသနဝိဟာရံ။ **နဝါ**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ နဝကာ။ တေ ပဉ္စသတမတ္တာ အဟေသုံ။ **ကာကဆ္ဆမာနာ**တိ ကာကသဒ္ဒံ ကရောန္တာ ဒန္တေ ခါဒန္တာ။ **ထေရာ**တိ ထိရဘာဝံ ပတ္တာ။ **တေန နော**တိ တေန နု။ **သေယ္ယသုခါဒီနိ** ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တဋ္ဌာနေဝ။ **ရဋ္ဌိကော**တိ ယော ရဋ္ဌံ ဘုဉ္ဇတိ။ **ပေတ္တိကော**တိ ယော ပိတရာ ဘုတ္တာနုဘုတ္တံ ဘုဉ္ဇတိ။ **သေနာပတိကော**တိ သေနာယ ဇေဋ္ဌကော။ **ဂါမဂါမဏိကော**တိ ဂါမဘောဇကော။ **ပူဂဂါမဏိကော**တိ ဂဏဇေဋ္ဌကော။ **အဝိပဿကော ကုသလာနံ ဓမ္မာနန္တိ** ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ အနေသကော အဂဝေသကော ဟုတ္ဝာ။ **ဗောဓိပက္ခိယာနံ ဓမ္မာနန္တိ** သတ္တတိံသာယ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာနံ။

၈-မစ္ဆဗန္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈။ အဋ္ဌမေ **မစ္ဆိကန္တိ** မစ္ဆဃာတကံ။ ဟတ္ထိနာ ယာတီတိ **ဟတ္ထိယာ-ယီ**။ ပရတောပိ ဧသေဝ နယော။ **ဝဇ္ဈေ**တိ ဝဓိတဗ္ဗေ။ **ဝဓာယနီတေ**တိ[1] ဝဓာယ ဥပနီတေ။ **ပါပကေန မနသာ**တိ လာမကေန ဝဓကစိတ္တေန။ ပါဠိယံ ပန ဝဓာယုပနီတေတိ[2] လိခန္တိ။ **မာဂဝိကော**တိ မိဂဃာတကော။ **ကော ပန ဝါဒော မံနုဿဘူတန္တိ** ယော မနုဿဘူတံ ပါပကေန မံနသာ အနုပေက္ခတိ၊ တဿ သမ္ပတ္တိယာ အဘာဝေ[3] ကိမေဝ ဝတ္တဗ္ဗံ။ ဣဒံ ပါပကဿ ကမ္မဿေဝ အနိဋ္ဌဖလဘာဝံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ ယေသံ ပန တာဒိသံ ကမ္မံ ကရောန္တာနမ္ပိ ယသပဋိလာဘော ဟောတိ၊ တေသံ တံ အကုသလံ နိဿာယ ကုသလံ ဝိပစ္စတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တေန ပနဿ အကုသလကမ္မေန ဥပဟတတ္တာ ဝိပါကော န စိရဋ္ဌိတိကော ဟောတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ အကုသလပက္ခော ဝ ကထိတော။

၉-ပဌမမရဏဿတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉။ နဝမေ **နာတိကေ**တိ[4] ဧဝံနာမကေ ဂါမေ။ **ဂိဉ္ဇကာဝသထေ**တိ ဣဋ္ဌကာမယေ ပါသာဒေ။ **အမတောဂဓာ**တိ နိဗ္ဗာနောဂဓာ၊ နိဗ္ဗာနပတိဋ္ဌာတိ[5] အတ္ထော။ **ဘာဝေထ နော**တိ ဘာဝေထ နု။ **မရဏဿတိန္တိ** မရဏဿတိ-ကမ္မဋ္ဌာနံ။ **အဟော ဝတာ**တိ ပတ္ထနတ္ထေ နိပါတော။ **ဗဟု ဝတ မေ ကတံ**

1-ဝဓာယောပနီတေတိ (သီ)၊ ဝဓာယာနီတေတိ (သျာ)
2-ဝဓာယုန္နီတေတိ (သီ)
3-အဘာဝေန (က)
4-နာဒိကေတိ (သီ၊ သျာ)
5-နိဗ္ဗာနံ ပဝိဋ္ဌာတိ (သျာ)

assāti tumhākaṁ sāsane mama kiccaṁ bahu kataṁ assa. **Tadantaran**ti taṁ antaraṁ khaṇaṁ okāsaṁ. **Assasitvā vā passasāmī**ti ettha assāso vuccati anto pavisanavāto, passāso bahi nikkhamanavāto. Iti ayaṁ bhikkhu yāva anto paviṭṭhavāto bahi nikkhamati, bahi nikkhanto vāto anto pavisati, tāva jīvitaṁ patthento evamāha. **Dandhan**ti mandaṁ garukaṁ asīghappavattaṁ. **Āsavānaṁ khayāyā**ti arahattaphalatthāya. Imasiṁ sutte maraṇassati arahattaṁ pāpetvā kathitāti.

10. Dutiyamaraṇassatisuttavaṇṇanā

20. Dasame **patigatāyā**ti[1] paṭipannāya. **Iti paṭisañcikkhatī**ti evaṁ paccavekkhati. **So mamassa antarāyo**ti ettha tividho antarāyo jīvitantarāyo, samaṇadhammantarāyo, puthujjanakālakiriyaṁ karontassa saggantarāyo ceva maggantarāyo cāti. Taṁ sabbampi sandhāyevamāha. **Byāpajjeyyā**ti ajiṇṇakādivasena vipajjeyya. **Adhimatto**ti balavā. **Chando**ti kattukamyatāchando. **Vāyāmo**ti payogavīriyaṁ. **Ussāho**ti ussāpanavīriyaṁ. **Ussoḷī**ti sampādanavīriyaṁ. **Appaṭivānī**ti anukkaṇṭhanā appaṭisaṅgharaṇā[2]. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Sāraṇīyavaggo dutiyo.

---

3. Anuttariyavagga

1-2. Sāmakasuttādivaṇṇanā

21-22. Tatiyassa paṭhame **Sāmagāmake**ti sāmakānaṁ ussannattā evaṁladdhanāme gāmake. **Pokkharaṇiyāyan**ti pokkharaṇiyānāmake vihāre. **Abhikkantāya rattiyā**ti rattiyā paṭhamayāmaṁ atikkamma majjhimayāme sampatte. **Abhikkantavaṇṇā**ti abhikkanta-atimanāpavaṇṇā. **Kevalakappan**ti sakalakappaṁ. **Pokkharaṇiyaṁ obhāsetvā**ti pokkharaṇiyānāmakaṁ mahāvihāraṁ attano obhāsena pharitvā. **Samanuññoti** samāna-anuñño[3] samānacitto. **Dovacassatā**ti dubbacabhāvo. **Pāpamittatā**ti

1. Patihitāyāti (Sī), paṭihitāyāti (Syā)
2. Anuggaṇhanā appaṭisaṅkharaṇā (Ka)
3. Samānamanuññho (Ka)

အဿာတိ တုမ္ဟာကံ သာသနေ မမ ကိစ္စံ ဗဟု ကတံ အဿ။ **တဒန္တရ**န္တိ တံ အန္တရံ ခဏံ ဩကာသံ။ **အဿသိတ္ဝာ ဝါ ပဿသာမီ**တိ ဣဩ အဿာသော ဝုစ္စတိ အန္တော ပဝိသနဝါတော၊ ပဿာသော ဗဟိ နိက္ခမနဝါတော။ ဣတိ အယံ ဘိက္ခု ယာဝ အန္တော ပဝိဋ္ဌဝါတော ဗဟိ နိက္ခမတိ၊ ဗဟိ နိက္ခန္တော ဝါတော အန္တော ပဝိသတိ၊ တာဝ ဇီဝိတံ ပတ္ထေန္တော ဧဝမာဟ။ **ဒန္ဓ**န္တိ မန္ဒံ ဂရုကံ အသီဃပ္ပဝတ္တိံ။ **အာသဝါနံ ခယာယာ**တိ အရဟတ္တ-ဖလတ္ထာယ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ မရဏာဿတိ အရဟတ္တံ ပါပေတ္ဝာ ကထိတာတိ။

၁၀-ဒုတိယမရဏဿတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀။ ဒသမေ **ပတိဂတာယာ**တိ[1] ပဋိပန္နာယ။ **ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတီ**တိ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခတိ။ **သော မမဿ အန္တရာယော**တိ ထေော တိဝိဓော အန္တရာယော ဇီဝိတန္တရာယော, သမဏဓမ္မန္တရာယော, ပုထုဇ္ဇနကာလကိရိယံ ကရောန္တဿ သဂ္ဂန္တရာယော စေဝ မဂ္ဂန္တရာယော စာတိ။ တံ သဗ္ဗမ္ပိ သန္ဓာယေဝမာဟ။ **ဗျာပဇ္ဇေယ္ယာ**တိ အဇီရကာဒိဝသေန ဝိပဇ္ဇေယ္ယ။ **အဓိမတ္တော**တိ ဗလဝါ။ **ဆန္ဒော**တိ ကတ္တုကမ္မတာဆန္ဒော။ **ဝါယာမော**တိ ပယောဂဝီရိယံ။ **ဥဿာဟော**တိ ဥဿာဟနဝီရိယံ။ **ဥဿောဠှီ**တိ သမ္ပာဒနဝီရိယံ။ **အပ္ပဋိဝါနီ**တိ အနုက္ကဏ္ဌနာ အပ္ပဋိသံဃရဏာ[2]။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

သာရဏီယဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

၃-အနုတ္တရိယဝဂ္ဂ

၁-၂-သာမကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၁-၂၂။ တတိယဿ ပဌမေ **သာမဂါမကေ**တိ သာမကာနံ ဥဿန္နတ္တာ ဧဝံလဒ္ဓနာမေ ဂါမကေ။ **ပေါက္ခရဏိယာယ**န္တိ ပေါက္ခရဏိယာနာမကေ ဝိဟာရေ။ **အဘိက္ကန္တာယ ရတ္တိယာ**တိ ရတ္တိယာ ပဌမယာမံ အတိက္ကမ္မ မဇ္ဈိမယာမေ သမ္ပတ္တေ။ **အဘိက္ကန္တဝဏ္ဏာ**တိ အဘိက္ကန္တအတိမနာပဝဏ္ဏာ။ **ကေဝလကပ္ပန္တိ** သကလကပ္ပံ။ **ပေါက္ခရဏိယံ ဩဘာသေတ္ဝာ**တိ ပေါက္ခရဏိယာနာမကံ မဟာဝိဟာရံ အတ္တနော ဩဘာသေန ဖရိတ္ဝာ။ **သမနုညော**တိ သမာန-အနုညော[3] သမာနစိတ္တော။ **ဒေါဝစဿတာ**တိ ဒုဗ္ဘရဘာဝေါ။ **ပါပမိတ္တတာ**တိ

၁-ပတိဟိတာယာတိ (သီ)၊ ပဋိဟိတာယာတိ (သျာ) ၂-အနုဂ္ဂဏှနာ အပ္ပဋိသင်္ခရဏာ (က)
၃-သမာနမနုညော (က)

lāmakamittatā. Imasmiṁ sutte parihāniyadhammāva kathitā. Dutiye aparihāniyadhammā lokuttaramissakā kathitā.

3. Bhayasuttavaṇṇanā

23. Tatiye **kāmarāgarattāyan**ti kāmarāgaratto ayaṁ. **Chandarāgavinibaddho**ti chandarāgena vinibaddho. **Bhayā**ti cittutrāsabhayā. **Paṅkā**ti kilesapaṅkato[1]. **Saṅgo paṅko ca ubhayan**ti saṅgo ca paṅko ca idampi ubhayaṁ. **Ete kāmā pavuccanti, yattha satto puthujjano**ti yasmiṁ saṅge ca paṅke ca puthujjano satto laggo laggito palibuddho. **Upādāne**ti catubbidhe upādāne. **Jātimaraṇasambhave**ti jātiyā ca maraṇassa ca sambhave paccayabhūte. **Anupādā vimuccantī**ti anupādiyitvā vimuccanti. **Jātimaraṇasaṅkhaye**ti jātimaraṇānaṁ saṅkhayasaṅkhāte nibbāne, nibbānārammaṇāya vimuttiyā vimuccantīti attho. Imasmiṁ ṭhāne vivaṭṭetvā arahattameva patto esa bhikkhu. Idāni taṁ khīṇāsavaṁ thomento **te khemappattā**ti-ādimāha. Tattha **khemappattā**ti khemabhāvaṁ pattā. **Sukhino**ti lokuttarasukhena sukhitā. **Diṭṭhadhammābhinibbutā**ti abbhantare kilesābhāvena diṭṭhadhammeyeva abhinibbutā. Imasmiṁ sutte vaṭṭameva kathetvā gāthāsu vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ.

4. Himavantasuttavaṇṇanā

24. Catutthe **padāleyyā**ti bhindeyya. **Chavāyā**ti lāmikāya. **Samādhissa samāpattikusalo hotī**ti āhārasappāya-utusappāyāni pariggahetvā samādhiṁ samāpajjituṁ kusalo hoti cheko samattho paṭibalo. **Samādhissa ṭhitikusalo**ti samādhissa ṭhitiyaṁ kusalo, samādhiṁ ṭhapetuṁ sakkotīti attho. **Samādhissa vuṭṭhānakusalo**ti samādhissa vuṭṭhāne kusalo, yathāparicchedena vuṭṭhātuṁ sakkotīti attho. **Samādhissa kallitakusalo**ti[2] samādhissa kallatāya kusalo, samādhicittaṁ hāsetuṁ kallaṁ kātuṁ sakkotīti attho. **Samādhissa gocarakusalo**ti samādhissa asappāye anupakārake dhamme vajjetvā sappāye upakārake sevantopi, "ayaṁ

1. Saṅgāti kilesasaṅgato (Ka)
2. Kallatākusaloti (Syā, Ka)

လာမကမိတ္တတာ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ပရိဟာနိယဓမ္မာဝ ကထိတာ။ ဒုတိယေ အပရိဟာနိယဓမ္မာ လောကုတ္တရမိဿကာ ကထိတာ။

၃-ဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃။ တတိယေ **ကာမရာဂရတ္တာယန္တိ** ကာမရာဂရတ္တော အယံ။ **ဆန္ဒရာဂ-ဝိနိဗန္ဓော**တိ ဆန္ဒရာဂေန ဝိနိဗန္ဓော။ **ဘယာ**တိ စိတ္တုတြာသဘယာ။ **ပင်္ကာ**တိ ကိလေသပင်္ကတော[1]။ **သင်္ကေ ပင်္ကေ စ ဥဘယန္တိ** သင်္ကေ စ ပင်္ကေ စ ဇာဝဒ္ဓိ ဥဘယံ။ **တေ ကာမာ ပဝုစ္စန္တိ၊ ယတ္ထ သတ္တော ပုထုဇ္ဇနော**တိ ယသ္မိံ သင်္ကေ စ ပင်္ကေ စ ပုထုဇ္ဇနော သတ္တော လဂ္ဂေါ လဂ္ဂိတော ပလိဗုဒ္ဓေါ။ **ဥပါဒါနေ**တိ စတုဿိဓေ ဥပါဒါနေ။ **ဇာတိမရဏသမ္ဘဝေ**တိ ဇာတိယာ စ မရဏဿ စ သမ္ဘဝေ ပစ္စယဘူတေ။ **အနုပါဒါ ဝိမုစ္စန္တီ**တိ အနုပါဒိယိတ္ဝာ ဝိမုစ္စန္တိ။ **ဇာတိမရဏသင်္ခယေ**တိ ဇာတိမရဏာနံ သင်္ခယသင်္ခါတေ နိဗ္ဗာနေ၊ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏာယ ဝိမုတ္တိယာ ဝိမုစ္စန္တိ အတ္ထော။ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ဝိဝဋ္ဋေတ္ဝာ အရဟတ္တမေဝ ပတ္တော သေ ဘိက္ခု။ ဇာဝါနိ တံ ခီဏာသဝံ ထောမေန္တော **တေ ခေမပ္ပတ္တာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ခေမပ္ပတ္ထာ**တိ ခေမဘာဝံ ပတ္တာ။ **သုခိနော**တိ လောကုတ္တရသုခေန သုခိတာ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မာဘိနိဗ္ဗုတာ**တိ အတ္တနော ကိလေသာဘာဝေန ဒိဋ္ဌဓမ္မေယေဝ အဘိနိဗ္ဗုတာ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋမေဝ ကထေတ္ဝာ ဂါထာသု ဝဋ္ဋဝဋ္ဋံ ကထိတံ။

၄-ဟိမဝန္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄။ စတုတ္ထေ **ပဒါလေယ္ယာ**တိ ဘိန္ဒေယ္ယ။ **ဆဝါယာ**တိ လာမိကာယ။ **သမာဓိဿ သမာပတ္တိကုသလော ဟောတီ**တိ အာဟာရသပ္ပါယဥတုသပ္ပါယာနိ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ သမာဓိံ သမာပဇ္ဇိတုံ ကုသလော ဟောတိ ဆေကော သမတ္ထော ပဋိဗလော။ **သမာဓိဿ ဋ္ဌိတိကုသလော**တိ သမာဓိဿ ဋ္ဌိတိယံ ကုသလော၊ သမာဓိံ ဋ္ဌပေတုံ သက္ကောတိတိ အတ္ထော။ **သမာဓိဿ ဝုဋ္ဌာန-ကုသလော**တိ သမာဓိဿ ဝုဋ္ဌာနေ ကုသလော၊ ယထာပရိစ္ဆေဒေန ဝုဋ္ဌာတုံ သက္ကောတိတိ အတ္ထော။ **သမာဓိဿ ကလ္လိတကုသလော**တိ[2] သမာဓိဿ ကလ္လတာယ ကုသလော၊ သမာဓိစိတ္တံ ဟာသေတုံ ကလ္လံ ကာတုံ သက္ကောတိတိ အတ္ထော။ **သမာဓိဿ ဂေါစရကုသလော**တိ သမာဓိဿ အသပ္ပါယေ အနုပ-ကာရကေ ဓမ္မေ ဝဇ္ဇေတ္ဝာ သပ္ပါယေ ဥပကာရကေ ဇသေဝန္တော ပိ, "အယံ

၁-သင်္ကိတိ ကိလေသသင်္ကတော (က)
၂-ကလ္လတာကုသလောတိ (သျာ၊က)

samādhinimittārammaṇo, ayaṁ lakkhaṇārammaṇo”ti jānantopi samādhissa gocarakusalo nāma hoti. **Samādhissa abhinīhārakusalo**ti upari-uparisamāpattisamāpajjanatthāya paṭhamajjhānādisamādhiṁ abhinīharituṁ sakkonto samādhissa abhinīhārakusalo nāma hoti. So paṭhamajjhānā vuṭṭhāya dutiyaṁ samāpajjati, dutiyajjhānā -pa- tatiyajjhānā vuṭṭhāya catutthaṁ samāpajjatīti.

5. Anussatiṭṭhānasuttavaṇṇanā

25. Pañcame **anussatiṭṭhānānī**ti anussatikāraṇāni. **Itipi so Bhagavā**ti-ādīni Visuddhimagge[1] vitthāritāneva. **Idampi kho bhikkhave ārammaṇaṁ karitvā**ti idaṁ Buddānussatikammaṭṭhānaṁ ārammaṇaṁ karitvā. **Visujjhantī**ti paramavisuddhiṁ nibbānaṁ pāpuṇanti. Sesaṁ sabbattha uttānatthameva. Imasmiṁ pana sutte cha anussatiṭṭhānāni missakāni kathitānīti veditabbāni.

6. Mahākaccānasuttavaṇṇanā

26. Chaṭṭhe **sambādhe**ti pañcakāmaguṇasambādhe. **Okāsādhigamo**ti ettha okāsā vuccanti cha anussatiṭṭhānāni, tesaṁ adhigamo. **Visuddhiyā**ti visujjhanatthāya. **Sokaparidevānaṁ samatikkamāyā**ti sokānañca paridevānañca samatikkamatthāya. **Atthaṅgamāyā**ti atthaṁ gamanatthāya. **Ñāyassa adhigamāyā**ti sahavipassanakassa maggassa adhigamanatthāya. **Nibbānassa sacchikiriyāyā**ti apaccayaparinibbānassa paccakkhakiriyatthāya.

Sabbasoti sabbākārena. **Ākāsasamenā**ti alagganaṭṭhena ceva apalibuddhaṭṭhena ca ākāsasadisena. **Vipulenā**ti na parittakena. **Mahaggatenā**ti mahantabhāvaṁ gatena, mahantehi vā ariyasāvakehi gatena, paṭipannenāti attho. **Appamāṇenā**ti pharaṇa-appamāṇatāya appamāṇena. **Averenā**ti akusalaverapuggalaverarahitena. **Abyāpajjhenā**ti kodhadukkhavajjitena. Sabbametaṁ Buddhānussaticittameva sandhāya vuttaṁ. Paratopi eseva nayo. **Visuddhidhammā**ti visujjhanasabhāvā. Imasmimpi sutte cha anussatiṭṭhānāni missakāneva kathitānīti.

---

1. Visuddhi 1. 191 piṭṭhe.

သမာဓိနိမိတ္တာရမ္မဏော, အယံ လက္ခဏာရမ္မဏော”တိ ဇာနန္တောပိ သမာဓိဿ ဂေါစရကုသလော နာမ ဟောတိ။ **သမာဓိဿ အဘိနီဟာရကုသလော**တိ ဥပရိဥပရိသမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနတ္ထာယ ပဌမဇ္ဈာနာဒိသမာဓိံ အဘိနီဟရိတုံ သက္ကောန္တော သမာဓိဿ အဘိနီဟာရကုသလော နာမ ဟောတိ။ သော ပဌမဇ္ဈာနာ ဝုဋ္ဌာယ ဒုတိယံ သမာပဇ္ဇတိ၊ ဒုတိယဇ္ဈာနာ။ပ။ တတိယဇ္ဈာနာ ဝုဋ္ဌာယ စတုတ္ထံ သမာပဇ္ဇတိတိ။

၅-အနုဿတိဋ္ဌာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၅။ ပဉ္စမေ **အနုဿတိဋ္ဌာနာနီ**တိ အနုဿတိကာရဏာနိ။ **ဣတိပိ သော ဘဂဝါ**တိအာဒီနိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[1] ဝိတ္ထာရိတာနေဝ။ **ဣဒမ္ပိ ခေါ ဘိက္ခဝေ အာရမ္မဏံ ကရိတ္ဝာ**တိ ဣဒံ ဗုဒ္ဓါနုဿတိကမ္မဋ္ဌာနံ အာရမ္မဏံ ကရိတ္ဝာ။ **ဝိသုဇ္ဈန္တီ**တိ ပရမဝိသုဒ္ဓိံ နိဗ္ဗာနံ ပါပုဏန္တိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ ဆ အနုဿတိဋ္ဌာနာနိ မိဿကာနိ ကထိတာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၆-မဟာကစ္စာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၆။ ဆဋ္ဌေ **သမ္ဗာဓေ**တိ ပဉ္စကာမဂုဏသမ္ဗာဓေ။ **ဩကာသာဓိဂမော**တိ ထွေ ဩကာသာ ဝုစ္စန္တိ ဆ အနုဿတိဋ္ဌာနာနိ၊ တေသံ အဓိဂမော။ **ဝိသုဒ္ဓိ-ယာ**တိ ဝိသုဒ္ဓိနတ္ထာယ။ **သောကပရိဒေဝါနံ် သမတိက္ကမာယာ**တိ သောကာ-နဉ္စ ပရိဒေဝါနဉ္စ သမတိက္ကမတ္ထာယ။ **အတ္ထင်္ဂမာယာ**တိ အတ္ထံ ဂမနတ္ထာယ။ **ဉာယဿ အဓိဂမာယာ**တိ သဟဝိပဿနကဿ မဂ္ဂဿ အဓိဂမနတ္ထာယ။ **နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကိရိယာယာ**တိ အပစ္စယပရိနိဗ္ဗာနဿ ပစ္စက္ခကိရိယတ္ထာယ။

သမ္ဗသောတိ သမ္ဗာကာရေန။ **အာကာသသမေနာ**တိ အလဂ္ဂနဋ္ဌေန စေဝ အပလိဗုဒ္ဓဋ္ဌေန စ အာကာသသဒိသေန။ **ဝိပုလေနာ**တိ န ပရိတ္တကေန။ **မဟဂ္ဂတေနာ**တိ မဟန္တဘာဝံ ဂတေန၊ မဟန္တေဟိ ဝါ အရိယသာဝကေဟိ ဂတေန၊ ပဋိပန္နေနာတိ အတ္ထော။ **အပ္ပမာဏေနာ**တိ ဖရဏာအပ္ပမာဏတာယ အပ္ပမာဏေန။ **အဝေရေနာ**တိ အကုသလဝေရပုဂ္ဂလဝေရရဟိတေန။ **အဗ္ယာ-ပဇ္ဈေနာ**တိ ကောဓဒုက္ခဝဇ္ဇိတေန။ သဗ္ဗမေတံ ဗုဒ္ဓါနုဿတိစိတ္တမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ပရတောပိ ဧသေဝ နယော။ **ဝိသုဒ္ဓိဓမ္မာ**တိ ဝိသုဒ္ဓိသဘာဝါ။ ဣမသ္မိံပိ သုတ္တေ ဆ အနုဿတိဋ္ဌာနာနိ မိဿကာနေဝ ကထိတာနီတိ။

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၉၁-ပိဋ္ဌေ။

7. Paṭhamasamayasuttavaṇṇanā

27. Sattame **manobhāvanīyassā**ti ettha manaṁ bhāveti vaḍḍhetīti manobhāvanīyo. **Dassanāyā**ti dassanatthaṁ. **Nissaraṇan**ti niggamanaṁ vūpasamanaṁ. **Dhammaṁ desetī**ti kāmarāgappajahanatthāya asubhakammaṭṭhānaṁ katheti. Dutiyavārādīsu byāpādappahānāya mettākammaṭṭhānaṁ, thinamiddhappahānāya thinamiddhavinodanakammaṭṭhānaṁ ālokasaññaṁ vā vīriyārambhavatthu-ādīnaṁ vā aññataraṁ, uddhaccakukkuccappahānāya samathakammaṭṭhānaṁ, vicikicchāpahānāya tiṇṇaṁ ratanānaṁ guṇakathaṁ kathento dhammaṁ desetīti veditabbo. **Āgammā**ti ārabbha. **Manasikarototi** ārammaṇavasena citte karontassa. **Anantarā āsavānaṁ khayo hotī**ti anantarāyena āsavānaṁ khayo hoti.

8. Dutiyasamayasuttavaṇṇanā

28. Aṭṭhame **maṇḍalamāḷe**ti bhojanasālāya. **Cārittakilamatho**ti piṇḍapātacariyāya uppannakilamatho. **Bhattakilamatho**ti bhattadaratho. **Vihārapacchāyāyan**ti vihārapaccante chāyāya. **Yadevassa divā samādhinimittaṁ manasikataṁ hotī**ti yaṁ eva tassa tato purimadivasabhāge samathanimittaṁ citte kataṁ hoti. **Tadevassa tasmiṁ samaye samudācaratī**ti taṁyeva etassa tasmiṁ samaye divāvihāre nisinnassa manodvāre sañcarati. **Ojaṭṭhāyī**ti ojāya ṭhito patiṭṭhito. **Phāsukassa hotī**ti phāsukaṁ assa hoti. **Sammukhā**ti kathentassa sammukhaṭṭhāne. **Sutan**ti sotena sutaṁ. **Paṭiggahitan**ti cittena paṭiggahitaṁ.

9. Udāyīsuttavaṇṇanā

29. Navame **Udāyin**ti Lāḷudāyittheraṁ. **Suṇomahaṁ āvuso**ti āvuso nāhaṁ badhiro, suṇāmi Bhagavato vacanaṁ, pañhaṁ pana upaparikkhāmīti. **Adhicittan**ti samādhivipassanācittaṁ. **Idaṁ bhante anussatiṭṭhānan**ti idaṁ jhānattayasaṅkhātaṁ anussatikāraṇaṁ. **Diṭṭhadhammasukhavihārāya saṁvattatī**ti imasmiṁ yeva attabhāve sukhavihāratthāya pavattati. **Ālokasaññan**ti ālokanimitte uppannasaññaṁ. **Divā saññaṁ adhiṭṭhātī**ti divāti saññaṁ

၇-ပဌမသမယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၇။ သတ္တမေ **မနောဘာဝနီယဿာ**တိ ဇ္ဈေ မနံ ဘာဝေတိ ဝဍ္ဎေတီတိ မနောဘာဝနီယော။ **ဒဿနာယာ**တိ ဒဿနတ္ထံ။ **နိဿရဏ**န္တိ နိဂ္ဂမနံ ဝူပသမနံ။ **ဓမ္မံ ဒေသေတီ**တိ ကာမရာဂပ္ပဇဟနတ္ထာယ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတိ။ ဒုတိယဝါရာဒီသု ဗျာပါဒပ္ပဟာနာယ မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာနံ၊ ထိနမိဒ္ဓပ္ပဟာနာယ ထိနမိဒ္ဓဝိနောဒနကမ္မဋ္ဌာနံ အာလောကသညံ ဝါ ဝီရိယာရမ္ဘဝတ္ထုအာဒိနံ ဝါ အညတရံ၊ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စပ္ပဟာနာယ သမထကမ္မဋ္ဌာနံ၊ ဝိစိကိစ္ဆာပဟာနာယ တိဏ္ဏံ ရတနာနံ ဂုဏကထံ ကထေန္တော ဓမ္မံ ဒေသေတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အာဂမ္မာ**တိ အာရဗ္ဘ။ **မနသိကရောတော**တိ အာရမ္မဏဝသေန စိတ္တေ ကရောန္တဿ။ **အနန္တရာ အာသဝါနံ ခယော ဟောတီ**တိ အနန္တရာယေန အာသဝါနံ ခယော ဟောတိ။

၈-ဒုတိယသမယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၈။ အဋ္ဌမေ **မဏ္ဍလမာဠေ**တိ ဘောဇနသာလာယ။ **စာရိတ္တကိလမထောတိ** ပိဏ္ဍာပါတစရိယာယ ဥပ္ပန္နကိလမထော။ **ဘတ္တကိလမထောတိ** ဘတ္တဒရထော။ **ဝိဟာရပစ္ဆာယာယန္တိ** ဝိဟာရပစ္ဆန္နေ ဆာယာယ။ **ယဒေဝဿ ဒိဝါ သမာဓိနိမိတ္တံ မနသိကတံ ဟောတီ**တိ ယံ ဇဝ တဿ တတော ပုရိမဒိဝသဘာဂေ သမထနိမိတ္တံ စိတ္တေ ကတံ ဟောတိ။ **တဒေဝဿ တသ္မိံ သမယေ သမုဒါစရတီ**တိ တံယေဝ တေဿ တသ္မိံ သမယေ ဒိဝါဝိဟာရေ နိသိန္နဿ မနောဒ္ဝါရေ သဉ္စရတိ။ **ဩဇဋ္ဌာယီ**တိ ဩဇာယ ဋ္ဌိတော ဟတိဋ္ဌိတော။ **ဖာသုကဿ ဟောတီ**တိ ဖာသုကံ အဿ ဟောတိ။ **သမ္မုခါ**တိ ကထေန္တဿ သမ္မုခဋ္ဌာနေ။ **သုတန္တိ** သောတေန သုတံ။ **ပဋိဂ္ဂဟိတန္တိ** စိတ္တေန ပဋိဂ္ဂဟိတံ။

၉-ဥဒါယိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၉။ နဝမေ **ဥဒါယိန္တိ** လာဠုဒါယိတ္ထေရံ။ **သုဏောမဟံ အာဝုသောတိ** အာဝုသော နာဟံ ဗဓိရော၊ သုဏာမိ ဘဂဝတော ဝစနံ၊ ပဋိ ပန ဥပပရိက္ခာမိတိ။ **အဓိစိတ္တန္တိ** သမာဓိဝိပဿနာစိတ္တံ။ **ဣဒံ ဘန္တေ အနုဿတိဋ္ဌာနန္တိ** ဣဒံ ဈာနတ္တယသင်္ခါတံ အနုဿတိကာရဏံ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရာယ သံဝတ္တတီ**တိ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ သုခဝိဟာရတ္ထာယ ပဝတ္တတိ။ **အာလောကသညန္တိ** အာလောကနိမိတ္တေ ဥပ္ပန္နသညံ။ **ဒိဝါ သညံ အဓိဋ္ဌာတီ**တိ ဒိဝါတိ သညံ

ṭhapeti. **Yathā divā tathā rattin**ti yathānena divā ālokasaññā manasikatā, rattimpi tatheva taṁ manasi karoti. **Yathā rattiṁ tathā divā**ti yathā vānena rattiṁ ālokasaññā manasikatā, divāpi taṁ tatheva manasi karoti. **Vivaṭenā**ti pākaṭena. **Apariyonaddhenā**ti nīvaraṇehi anonaddhena. **Sappabhāsaṁ cittaṁ bhāvetī**ti dibbacakkhuñāṇatthāya sahobhāsakaṁ cittaṁ brūheti vaḍḍheti. Yaṁ pana "ālokasaññaṁ manasi karotī"ti vuttaṁ, taṁ thinamiddhavinodanālokasaññaṁ sandhāya vuttaṁ, na dibbacakkhuñāṇālokanti veditabbaṁ. **Ñāṇadassanappaṭilābhāyā**ti dibbacakkhusaṅkhātassa ñāṇadassanassa paṭilābhāya.

Imameva kāyanti-ādīsu yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ sabbaṁ sabbākārena vitthārato Visuddhimagge kāyagatāsatikammaṭṭhāne vuttaṁ. **Kāmarāgappahānāyā**ti pañcakāmaguṇikassa rāgassa pahānatthāya. **Seyyathāpi passeyyā**ti yathā passeyya. **Sarīran**ti matasarīraṁ. **Sivathikāya chaṭṭitan**ti susāne apaviddhaṁ. Ekāhaṁ matassa assāti **ekāhamataṁ.** Dvīhaṁ matassa assāti **dvīhamataṁ.** Tīhaṁ matassa assāti **tīhamataṁ.** Bhastā viya vāyunā uddhaṁ jīvitapariyādānā yathānukkamaṁ samuggatena sūnabhāvena dhumātattā uddhumātaṁ, uddhumātameva **uddhumātakaṁ.** Paṭikūlattā vā kucchitaṁ uddhumātanti **uddhumātakaṁ.** Vinīlaṁ vuccati viparibhinnavaṇṇaṁ, vinīlameva **vinīlakaṁ.** Paṭikūlattā vā kucchitaṁ vinīlanti **vinīlakaṁ.** Maṁsussadaṭṭhānesu rattavaṇṇassa pubbasannicayaṭṭhānesu setavaṇṇassa yebhuyyena ca nīlavaṇṇassa nīlaṭṭhāne nīlasāṭakapārutasseva chavasarīrassetaṁ adhivacanaṁ. Paribhinnaṭṭhānehi navahi vā vaṇamukhehi vissandamānaṁ pubbaṁ vipubbaṁ, vipubbameva **vipubbakaṁ.** Paṭikūlattā vā kucchitaṁ vipubbanti vipubbakaṁ. Vipubbakaṁ jātaṁ tathābhāvaṁ gatanti **vipubbakajātaṁ.**

So imameva kāyanti so bhikkhu imaṁ attano kāyaṁ tena kāyena saddhiṁ ñāṇena upasaṁharati upaneti. Kathaṁ? **Ayampi kho kāyo evaṁdhammo evaṁbhāvī evaṁanatīto**ti. Idaṁ vuttaṁ hoti—āyu usmā viññāṇanti imesaṁ tiṇṇaṁ dhammānaṁ atthitāya ayaṁ kāyo ṭhānagamanādikhamo hoti, imesaṁ pana vigamā ayampi evaṁdhammo evaṁpūtisabhāvoyevāti. **Evaṁbhāvī**ti evamevaṁ uddhumātādibhedo bhavissati. **Evaṁanatīto**ti evaṁ[1] uddhumātādibhāvaṁ anatikkanto.

1. Etaṁ anatītoti etaṁ (Sī)

ဌပေတိ။ **ယထာ ဒိဝါ တထာ ရတ္တိန္တိ** ယထာနေန ဒိဝါ အာလောကသညာ မနသိကတာ၊ ရတ္တိမ္ပိ တထေဝ တံ မနသိ ကရောတိ။ **ယထာ ရတ္တိံ တထာ ဒိဝါတိ** ယထာ ဝါနေန ရတ္တိံ အာလောကသညာ မနသိကတာ၊ ဒိဝါပိ တံ တထေဝ ပနသိ ကရောတိ။ **ဝိဝဋေနာတိ** ပါကဋေန။ **အပရိယောနဒ္ဓေနာတိ** နီဝရဏေဟိ အနောနဒ္ဓေန။ **သပ္ပဘာသံ စိတ္တံ ဘာဝေတီတိ** ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏာယ သဟောဘာသကံ စိတ္တံ ဗြူဟေတိ ဝဍ္ဎေတိ။ ယံ ပန "အာလောကသညံ မနသိ ကရောတီ"တိ ဝုတ္တံ၊ တံ ထိနမိဒ္ဓဝိနောဒနာလောကသညံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ၊ န ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာလောကန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဉာဏဒဿနပ္ပဋိလာဘာယာတိ** ဒိဗ္ဗစက္ခုသင်္ခါတဿ ဉာဏဒဿနဿ ပဋိလာဘာယ။

ဣမမေဝ ကာယန္တိအာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ သဗ္ဗံ သဗ္ဗာကာရေန ဝိတ္ထာရတော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ကာယဂတာသတိကမ္မဋ္ဌာနေ ဝုတ္တံ။ **ကာမရာဂပ္ပဟာနာယာတိ** ပဉ္စကာမဂုဏိကဿ ရာဂဿ ပဟာနတ္ထာယ။ **သေယ္ယထာပိ ပဿေယ္ယာတိ** ယဿ ပဿေယျ။ **သရီရန္တိ** မတသရီရံ။ **သိဝထိကာယ ဆဍ္ဍိတန္တိ** သုသာနေ အပဝိဒ္ဓံ။ **ကောဟံ မတဿ အဿာတိ ကောဟမတံ။** ဒွိဟံ မတဿ အဿာတိ **ဒွီဟမတံ။** တီဟံ မတဿ အဿာတိ **တီဟမတံ။** ဘဿ္တာ ဝိယ ဝါယုနာ ဥဒ္ဓံ ဇီဝိတပရိယာဒါနာ ယထာနုက္ကမံ သမုဂ္ဂတေန သူနဘာဝေန ဓုမာတတ္တာ ဥဒ္ဓုမာတံ၊ ဥဒ္ဓုမာတမေဝ **ဥဒ္ဓုမာတကံ။** ပဋိကူလတ္တာ ဝါ ကုစ္ဆိတံ ဥဒ္ဓုမာတန္တိ **ဥဒ္ဓုမာတကံ။** ဝိနီလံ ဝုစ္စတိ ဝိပရိဘိန္နဝဏ္ဏံ၊ ဝိနီလမေဝ **ဝိနီလကံ။** ပဋိကူလတ္တာ ဝါ ကုစ္ဆိတံ ဝိနီလန္တိ **ဝိနီလကံ။** မံသုဿဒဋ္ဌာနေသု ရတ္တဝဏ္ဏဿ ပုဗ္ဗသန္နိစယဋ္ဌာနေသု သေတဝဏ္ဏဿ ယေဘုယ္ယေန စ နီလဝဏ္ဏဿ နီလဋ္ဌာနေ နီလသာဋကပါရုတဿေဝ ဆဝသရီရဿေတံ အဓိဝစနံ။ ပရိဘိန္နဋ္ဌာနေဟိ နဝဟိ ဝါ ဝဏမုခေဟိ ဝိဿန္ဒမာနံ ပုဗ္ဗံ ဝိပုဗ္ဗံ၊ ဝိပုဗ္ဗမေဝ **ဝိပုဗ္ဗကံ။** ပဋိကူလတ္တာ ဝါ ကုစ္ဆိတံ ဝိပုဗ္ဗန္တိ ဝိပုဗ္ဗကံ။ ဝိပုဗ္ဗကံ ဇာတံ တထာဘာဝံ ဂတန္တိ **ဝိပုဗ္ဗကဇာတံ။**

သော ဣမမေဝ ကာယန္တိ သော ဘိက္ခု ဣမံ အတ္တနော ကာယံ တေန ကာယေန သဒ္ဓိံ ဉာဏေန ဥပသံဟရတိ ဥပနေတိ။ ကထံ? **အယမ္ပိ ခေါ ကာယော ဧဝံဓမ္မော ဧဝံဘာဝီ ဧဝံအနတီတောတိ။** ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—အာယု ဥဿာ ဝိညာဏန္တိ ဣမေသံ တိဏ္ဏံ ဓမ္မာနံ အတ္ထိတာယ အယံ ကာယော ဌာနဂုမနာဒိခမော ဟောတိ၊ ဣမေသံ ပန ဝိဂမာ အယမ္ပိ ဧဝံဓမ္မော ဧဝံ-ဘူတိကသဘာဝေယေဝါတိ။ **ဧဝံဘာဝီတိ** ဧဝမေဝံ ဥဒ္ဓုမာတာဒိဘေဒေါ ဘဝိဿတိ။ **ဧဝံအနတီတောတိ** ဧဝံ[1] ဥဒ္ဓုမာတာဒိဘာဝံ အနတိက္ကန္တော။

၁-တေံ အနတီတော့တိ တေံ (သီ)

Khajjamānanti udarādīsu nisīditvā udaramaṁsa-oṭṭhamaṁsa-akkhikamaṁsādīni luñcitvā luñcitvā khādiyamānaṁ. **Samaṁsalohitan**ti sesāvasesamaṁsalohitayuttaṁ. **Nimmaṁsalohitamakkhitan**ti maṁse khīṇepi lohitaṁ na sussati, taṁ sandhāya vuttaṁ "nimmaṁsalohitamakkhitan"ti. **Aññenā**ti aññena disābhāgena. **Hatthaṭṭhikan**ti catusaṭṭhibhedampi hatthaṭṭhikaṁ pāṭiyekkaṁ pāṭiyekkaṁ vippakiṇṇaṁ. **Pādaṭṭhikā**dīsupi eseva nayo. **Terovassikānī**ti atikkantasaṁvaccharāni. **Pūtīnī**ti abbhokāse ṭhitāni vātātapavuṭṭhisamphassena terovassikāneva pūtīni honti, antobhūmigatāni pana ciratarāṁ tiṭṭhanti. **Cuṇṇakajātānī**ti cuṇṇavicuṇṇaṁ hutvā vippakiṇṇāni. Sabbattha **so imamevā**ti vuttanayena khajjamānādīnaṁ vasena yojanā kātabbā. **Asmimānasamugghātāyā**ti asmīti pavattassa navavidhassa mānassa samugghātatthāya. **Anekadhātupaṭivedhāyā**ti anekadhātūnaṁ paṭivijjhanatthāya. **Satova abhikkamatī**ti gacchanto satipaññāhi samannāgatova gacchati. **Satova paṭikkamatī**ti paṭinivattantopi satipaññāhi samannāgatova nivattati. Sesapadesupi eseva nayo. **Satisampajaññāyā**ti satiyā ca ñāṇassa ca atthāya. Iti imasmiṁ sutte satiñāṇāni missakāni kathitānīti.

10. Anuttariyasuttavaṇṇanā

30. Dasame **uccāvacan**ti yaṁkiñci mahantakhuddakaṁ, uccanīcaṁ vā. **Hīnan**ti nihīnaṁ. **Gamman**ti gāmavāsikānaṁ dassanaṁ. **Pothujjanikan**ti puthujjanānaṁ santakaṁ. **Anariyan**ti na ariyaṁ na uttamaṁ na parisuddhaṁ. **Anatthasaṁhitan**ti na atthasannissitaṁ. **Na nibbidāyā**ti na vaṭṭe nibbindanatthāya. **Na** virāgāyāti na rāgādīnaṁ virajjanatthāya. **Na nirodhāyā**ti na rāgādīnaṁ appavattinirodhāya. **Na upasamāyā**ti na rāgādīnaṁ vūpasamanatthāya. **Na abhiññāyā**ti na abhijānanatthāya. **Na sambodhāyā**ti na sambodhisaṅkhātassa catumaggañāṇassa paṭivijjhanatthāya. **Na nibbānāyā**ti na nibbānassa sacchikiriyāya.

Naviṭṭhasaddhoti patiṭṭhitasaddho. **Niviṭṭhapemo**ti patiṭṭhitapemo. **Ekantagato**ti[1] ekantaṁ gato, acalappattoti[2] attho. **Abhippasanno**ti ativiya pasanno. **Etadānuttariyan**ti etaṁ anuttaraṁ. **Hatthismimpi sikkhatī**ti

1. Ekantigatoti (Sī)
2. Acalasaddhoti (Sī, Syā)

ခဇ္ဇမာနန္တိ ဥဒရာဒီသု နိသီဒိတ္ဝာ ဥဒရမံသဩြဋမံသအက္ခိကမံသာဒီနိ လုဉ္စိတ္ဝာ လုဉ္စိတ္ဝာ ခါဒိယမာနံ။ **သမံသလောဟိတ**န္တိ သေသာဝသေသမံသလောဟိတယုတ္တံ။ **နိမ္မံသလောဟိတမက္ခိတ**န္တိ မံသေ ဓိဏောပိ လောဟိတံ န သုဿတိ၊ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "နိမ္မံသလောဟိတမက္ခိတ"န္တိ။ **အညေနာ**တိ အညေန ဒိသာဘာဂေန။ **ဟတ္ထဋ္ဌိက**န္တိ စတုသဋ္ဌိဘေဒမ္ပိ ဟတ္ထဋ္ဌိကံ ပါဋိယေက္ကံ ပါဋိယေက္ကံ ဝိပ္ပကိဏ္ဏံ။ **ပါဒဋ္ဌိကာဒီသုပိ** ဧသေဝ နယော။ **တေရောဝဿိကာနီ**တိ အတိက္ကန္တသံဝစ္ဆရာနိ။ **ပူတီနီ**တိ အဇ္ဈောကာသေ ဋ္ဌိတာနိ ဝါတာတပဝုဋ္ဌသမ္ဖဿေန တေရောဝဿိကာနေဝ ပူတီနိ ဟောန္တိ၊ အန္တောဘူမိဂတာနိ ပန စိရတရံ တိဋ္ဌန္တိ။ **စုဏ္ဏကဇာတာနီ**တိ စုဏ္ဏာဝိစုဏ္ဏံ ဟုတ္ဝာ ဝိပ္ပကိဏ္ဏာနိ။ သမ္ဗဟ္ထ **သော ဣမမေဝါ**တိ ဝုတ္တနယေန ခဇ္ဇမာနာဒီနံ ဝသေန ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။ **အသ္မီမာနသမုဂ္ဃာတာယာ**တိ အသ္မီတိ ပဝတ္တဿ နဝဝိဓဿ မာနဿ သမုဂ္ဃာတတ္ထာယ။ **အနေကဓာတုပဋိဝေဓာယာ**တိ အနေကဓာတူနံ ပဋိဝိဇ္ဈနတ္ထာယ။ **သတောဝ အဘိက္ကမတီ**တိ ဂစ္ဆန္တော သတိပညာဟိ သမန္နာဂတောဝ ဂစ္ဆတိ။ **သတောဝ ပဋိက္ကမတီ**တိ ပဋိနိဝတ္တန္တောပိ သတိပညာဟိ သမန္နာဂတောဝ နိဝတ္တတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **သတိသမ္ပဇညာယာ**တိ သတိယာ စ ဉာဏဿ စ အတ္ထာယ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သတိဉာဏာနိ မိဿကာနိ ကထိတာနိတိ။

၁၀-အနုတ္တရိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၀။ ဒသမေ **ဥစ္စာဝစ**န္တိ ယံကိဉ္စိ မဟန္တခုဒ္ဒကံ, ဥစ္စနိစံ ဝါ။ **ဟီန**န္တိ နိဟီနံ။ **ဂမ္မ**န္တိ ဂါမဝါသိကာနံ ဒဿနံ။ **ပေါထုဇ္ဇနိက**န္တိ ပုထုဇ္ဇနာနံ သန္တကံ။ **အနရိယ**န္တိ န အရိယံ န ဥတ္တမံ န ပရိသုဒ္ဓံ။ **အနတ္ထသံဟိတ**န္တိ န အတ္ထသန္နိဿိတံ။ **န နိဗ္ဗိဒါယာ**တိ န ဝဋ္ဋေ နိဗ္ဗိန္ဒနတ္ထာယ။ **န ဝိရာဂါယာ**တိ န ရာဂါဒီနံ ဝိရဇ္ဇနတ္ထာယ။ **န နိရောဓာယာ**တိ န ရာဂါဒီနံ အပ္ပဝတ္တိနိရောဓာယ။ **န ဥပသမာယာ**တိ န ရာဂါဒီနံ ဝူပသမနတ္ထာယ။ **န အဘိညာယာ**တိ န အဘိဇာနနတ္ထာယ။ **န သမ္ဗောဓာယာ**တိ န သမ္ဗောဓိသင်္ခါတဿ စတုမဂ္ဂဉာဏဿ ပဋိဝိဇ္ဈနတ္ထာယ။ **န နိဗ္ဗာနာယာ**တိ န နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကိရိယာယ။

နိဝိဋ္ဌသဒ္ဓေါတိ ပတိဋ္ဌိတသဒ္ဓေါ။ **နိဝိဋ္ဌပေမော**တိ ပတိဋ္ဌိတပေမော။ **ကင်္ခာဂတော**တိ[1] ကေနဉ္စိ ဂတော၊ အစလပ္ပတ္တောတိ[2] အတ္ထော။ **အဘိပ္ပသန္နော**တိ အတိဝိယ ပသန္နော။ **တေဒါနုတ္တရိယန္တိ** တေံ အနုတ္တရံ။ **ဟတ္ထိသ္မိမ္ပိ သိက္ခတီ**တိ

1-ကေန္ဓိဂတောတိ (သီ)
2-အစလသဒ္ဓေါတိ (သီ၊ သျာ)

hatthinimittaṁ sikkhitabbaṁ hatthisippaṁ sikkhati. Sesapadesupi eseva nayo. **Uccāvacanti** mahantakhuddakaṁ sippaṁ sikkhati.

Upaṭṭhitā pāricariyeti pāricariyāya paccupaṭṭhitā. **Bhāvayanti anussatinti** anuttaraṁ anussatiṁ bhāventi. **Vivekappaṭisaṁyuttanti** nibbānanissitaṁ katvā. **Khemanti** nirupaddavaṁ. **Amatagāminanti** nibbānagāminaṁ, ariyamaggaṁ bhāventīti attho. **Appamāde pamoditāti** satiyā avippavāsasaṅkhāte appamāde āmoditā pamoditā. **Nipakāti** nepakkena samannāgatā. **Sīlasaṁvutāti** sīlena saṁvutā pihitā. **Te ve kālena paccentīti** te ve yuttappayuttakāle jānanti. **Yattha dukkhaṁ nirujjhatīti** yasmiṁ ṭhāne sakalaṁ vaṭṭadukkhaṁ nirujjhati, taṁ amataṁ mahānibbānaṁ te bhikkhū jānantīti. Imasmiṁ sutte cha anuttariyāni missakāni kathitānīti.

Anuttariyavaggo tatiyo.

---

4. Devatāvagga

1. Sekhasuttavaṇṇanā

31. Catutthassa paṭhame **sekhassāti** sattavidhassa sekhassa. Puthujjane pana vattabbameva natthi. **Parihānāyāti** uparūpariguṇaparihānāya[1].

2-3. Aparihānasuttadvayavaṇṇanā

32-33. Dutiye **Satthugāravatāti** Satthari garubhāvo. **Dhammagāravatāti** navavidhe lokuttaradhamme garubhāvo. **Saṁghagāravatāti** saṁghe garubhāvo. **Sikkhāgāravatāti** tīsu sikkhāsu garubhāvo. **Appamādagāravatāti** appamāde garubhāvo. **Paṭisanthāragāravatāti** dhammāmisavasena duvidhe paṭisanthāre garubhāvo. Satthā[2] garu assāti **Satthugaru.** Dhammo[3] garu assāti **Dhammagaru. Tibbagāravoti** bahalagāravo.

---

1. Uparūpariguṇehi parihānāya (Sī), upariguṇehi parihānāya (Syā)
2. Satthari (Syā, Ka)
3. Dhamme (Syā, Ka)

ဟတ္ထိနိမိတ္တံ သိက္ခိတဗ္ဗံ ဟတ္ထိသိပ္పံ သိက္ခတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဥစ္စာဝစန္တိ** မဟန္တခုဒ္ဒကံ သိပ္పံ သိက္ခတိ။

ဥပဋ္ဌိတာ ပါရိစရိယေတိ ပါရိစရိယာယ ပစ္စုပဋ္ဌိတာ။ **ဘာဝယန္တိ အနုဿတိန္တိ** အနုတ္ထရံ အနုဿတိံ ဘာဝေန္တိ။ **ဝိဝေကပ္ပဋိသံယုတ္တန္တိ** နိဗ္ဗာန-နိဿိတံ ကတ္ဝာ။ **ခေမန္တိ** နိရုပဒ္ဒဝံ။ **အမတဂါမိန္တိ** နိဗ္ဗာနဂါမိနံ၊ အရိယမဂ္ဂံ ဘာဝေန္တိတိ အတ္ထော။ **အပ္ပမာဒေ ပမောဒိတာတိ** သတိယာ အဝိပ္ပဝါသ-သင်္ခါတေ အပ္ပမာဒေ အာမောဒိတာ ပမောဒိတာ။ **နိပကာတိ** နေပက္ကေန သမန္နာဂတာ။ **သီလသံဝုတာတိ** သီလေန သံဝုတာ ပိဟိတာ။ **တေ ဝေ ကာလေန ပစ္စေန္တီတိ** တေ ဝေ ယုတ္တပ္ပယုတ္တကာလေ ဇာနန္တိ။ **ယတ္ထ ဒုက္ခံ နိရုဇ္ဈတီတိ** ယသ္မိံ ဌာနေ သကလံ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ နိရုဇ္ဈတိ၊ တံ အမတံ မဟာနိဗ္ဗာနံ တေ ဘိက္ခူ။ ဇာနန္တီတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဆ အနုတ္တရိယာနိ မိဿကာနိ ကထိတာနီတိ။

အနုတ္တရိယဝဂ္ဂေါ တတိယော။

၄-ဒေဝတာဝဂ္ဂ

၁-သေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၁။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **သေခဿာ**တိ သတ္တဝိဓဿ သေခဿ။ ပုထုဇ္ဇနေ ပန ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထိ။ **ပရိဟာနာယာ**တိ ဥပရူပရိဂုဏပရိဟာနာယ[1]။

၂-၃-အပရိဟာနသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၃၂-၃၃။ ဒုတိယေ **သတ္ထု၇ါရဝတာ**ဘိ သတ္ထရိ ဂရုဘာဝေါ။ **ဓမ္မဂါရ-ဝတာ**တိ နဝဝိဓေ လောကုတ္တရဓမ္မေ ဂရုဘာဝေါ။ **သံဃဂါရဝတာ**တိ သံဃေ ဂရုဘာဝေါ။ **သိက္ခာဂါရဝတာ**တိ တီသု သိက္ခာသု ဂရုဘာဝေါ။ **အပ္ပမာဒ-ဂါရဝတာ**တိ အပ္ပမာဒေ ဂရုဘာဝေါ။ **ပဋိသန္ထာရဂါရဝတာ**တိ ဓမ္မာမိသ-ဝသေန ဒုဝိဓေ ပဋိသန္ထာရေ ဂရုဘာဝေါ။ သတ္ထာ[2] ဂရု အဿာတိ **သတ္ထု၇ရု**။ ဓမ္မော[3] ဂရု အဿာတိ **ဓမ္မဂရု**။ **တိဗ္ဗဂါရဝေါ**တိ ဗဟုလဂါရဝေါ။

၁-ဥပရူပရိဂုဏောဟိ ပရိဟာနာယ (သီ)၊ ဥပရိဂုဏောဟိ ပရိဟာနာယ (သျာ)
၂-သတ္ထရိ (သျာ၊ က)
၃-ဓမ္မေ (သျာ၊ က)

paṭisanthāre gāravo assāti **paṭisanthāragāravo.** Tatiye **sappatisso**ti sajeṭṭhako sagāravo. Hirottappaṁ panettha missakaṁ kathitaṁ.

4. Mahāmoggallānasuttavaṇṇanā

34. Catutthe **Tisso nāma bhikkhū**ti therasseva saddhivihāriko. **Mahiddhiko mahānubhāvo**ti ijjhanaṭṭhena mahatī iddhi assāti mahiddhiko. Anupharaṇaṭṭhena mahā ānubhāvo assāti mahānubhāvo. **Cirassaṁ kho mārisa Moggallāna imaṁ pariyāyamakāsī**ti evarūpaṁ loke pakatiyā piyasamudāhāravacanaṁ[1] hoti. Lokiyā hi cirassaṁ āgatampi anāgatapubbampi manāpajātiyaṁ āgataṁ disvā "kuto bhavaṁ āgato, cirassaṁ bhavaṁ āgato, kathaṁ te idhāgamanamaggo ñāto, kiṁ maggamūḷhosī"ti-ādīni vadanti. Ayaṁ pana āgatapubbattāyeva evamāha. Thero hi kālena kālaṁ brahmalokaṁ gacchatiyeva. Tattha **pariyāyamakāsī**ti vāraṁ akāsi. **Yadidaṁ idhāgamanāyā**ti yo ayaṁ idhāgamanāya vāro, taṁ cirassaṁ akāsīti vuttaṁ hoti. **Idamāsanaṁ paññattan**ti mahārahaṁ brahmapallaṅkaṁ paññāpetvā evamāha. **Aveccappasādenā**ti adhigatena acalena maggappasādena. Imasmiṁ sutte sotāpattimaggañāṇaṁ kathitaṁ.

5. Vijjābhāgiyasuttavaṇṇanā

35. Pañcame **vijjābhāgiyā**ti vijjākoṭṭhāsikā. **Aniccasaññā**ti aniccānupassanāñāṇe uppannasaññā. **Anicce dukkhasaññā**ti dukkhānupassanāñāṇe uppannasaññā. **Dukkhe anattasaññā**ti anattānupassanāñāṇe uppannasaññā. **Pahānasaññā**ti pahānānupassanāñāṇe uppannasaññā. **Virāgasaññā**ti virāgānupassanāñāṇe uppannasaññā. **Nirodhasaññā**ti nirodhānupassanāñāṇe uppannasaññā.

1. Piyasamudācāravacanaṁ (Ka) Ma-Ṭṭha 2. 201 piṭṭhepi passitabbaṁ.

ပဋိသန္ထာရေ ဂါရဝေါ အဿာတိ **ပဋိသန္ထာရဂါရဝေါ။** တတိယေ **သပ္ပတိဿော**တိ သဇေဋ္ဌကော သဂါရဝေါ။ ဟိရောတ္တပ္ပံ ပနေတ္ထ မိဿကံ ကထိတံ။

၄-မဟာမောဂ္ဂလ္လာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၄။ စတုတ္ထေ **တိဿော နာမ ဘိက္ခူ**တိ ထေရဿေဝ သဒ္ဓိဝိဟာရိကော။ **မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝော**တိ ဣဇ္ဈနဋ္ဌေန မဟတီ ဣဒ္ဓိ အဿာတိ မဟိဒ္ဓိကော။ အနုဖရဏဋ္ဌေန မဟာ အာနုဘာဝော အဿာတိ မဟာနုဘာဝော။ **စိရဿံ ခေါ မာရိသ မောဂ္ဂလ္လာန ဣမံ ပရိယာယမကာသီ**တိ ဝေရွိပံ လောကေ ပကတိယာ ပိယသမုဒါဟာရဝစနံ[1] ဟောတိ။ လောကိယာ ဟိ စိရဿံ အာဂတမ္ပိ အနာဂတပုဗ္ဗမ္ပိ မနာပဇာတိယံ အာဂတံ ဒိသွာ "ကုတော ဘဝံ အာဂတော၊ စိရဿံ ဘဝံ အာဂတော၊ ကထံ တေ ဣမာဂမနမဂ္ဂေါ ဉာတော၊ ကိံ မဂ္ဂမူဠှောသီ"တိအာဒီနိ ဝဒန္တိ။ အယံ ပန အာဂတပုဗ္ဗတ္တာယေဝ ဧဝမာဟ။ ထေရော ဟိ ကာလေန ကာလံ ဗြဟ္မလောကံ ဂစ္ဆတိယေဝ။ တတ္ထ **ပရိယာယမကာသီ**တိ ဝါရံ အကာသိ။ **ယဒိဒံ ဣမာဂမနာယာ**တိ ယော အယံ ဣမာဂမနာယ ဝါရော၊ တံ စိရဿံ အကာသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဣဒမာသနံ ပညတ္တ**န္တိ မဟာရဟံ ဗြဟ္မပလ္လင်္ကံ ပညာပေတ္ဝာ ဧဝမာဟ။ **အဧ္ဧဗ္ဘပ္ပသာဒေနာ**တိ အဓိဂတေန အစလေန မဂ္ဂပ္ပသာဒေန။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဉာဏံ ကထိတံ။

၅-ဝိဇ္ဇာဘာဂိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၅။ ပဉ္စမေ **ဝိဇ္ဇာဘာဂိယာ**တိ ဝိဇ္ဇာကောဋ္ဌာသိကာ။ **အနိစ္စသညာ**တိ အနိစ္စာနုပဿနာဉာဏေ ဥပ္ပန္နသညာ။ **အနိစ္စေ ဒုက္ခသညာ**တိ ဒုက္ခာနုပဿနာဉာဏေ ဥပ္ပန္နသညာ။ **ဒုက္ခေ အနတ္တသညာ**တိ အနတ္တာနုပဿနာဉာဏေ ဥပ္ပန္နသညာ။ **ပဟာနသညာ**တိ ပဟာနာနုပဿနာဉာဏေ ဥပ္ပန္နသညာ။ **ဝိရာဂ-သညာ**တိ ဝိရာဂါနုပဿနာဉာဏေ ဥပ္ပန္နသညာ။ **နိရောဓသညာ**တိ နိရောဓာနုပဿနာဉာဏေ ဥပ္ပန္နသညာ။

၁-ဝိယသမုဒါစာရဝစနံ (က) မ-ဋ ၂-၂၀၁-ဝိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

6. Vivādamūlasuttavaṇṇanā

36. Chaṭṭhe **vivādamūlānī**ti vivādassa mūlāni. **Kodhano**ti kujjhanalakkhaṇena kodhena samannāgato. **Upanāhī**ti vera-appaṭinissaggalakkhaṇena upanāhena samannāgato. **Ahitāya dukkhāya devamanussānanti** dvinnaṁ bhikkhūnaṁ vivādo kathaṁ devamanussānaṁ ahitāya dukkhāya saṁvattati? Kosambakakkhandhake viya dvīsu bhikkhūsu vivādaṁ āpannesu tasmiṁ vihāre tesaṁ antevāsikā vivadanti, tesaṁ ovādaṁ gaṇhanto bhikkhunisaṁgho vivadati. Tato tesaṁ upaṭṭhākā vivadanti, atha manussānaṁ ārakkhadevatā dve koṭṭhāsā honti. Tattha dhammavādīnaṁ ārakkhadevatā dhammavādiniyo honti, adhammavādīnaṁ adhammavādiniyo. Tato ārakkhadevatānaṁ mittā bhummadevatā bhijjanti. Evaṁ paramparāya yāva brahmalokā ṭhapetvā ariyasāvake sabbe devamanussā dve koṭṭhāsā honti. Dhammavādīhi pana adhammavādinova bahutarā honti. Tato yaṁ bahukehi gahitaṁ, taṁ gacchanti. Dhammaṁ vissajjetvā bahutarāva adhammaṁ gaṇhanti. Te adhammaṁ purakkhatvā viharantā apāye nibbattanti. Evaṁ dvinnaṁ bhikkhūnaṁ vivādo devamanussānaṁ ahitāya dukkhāya hoti. **Ajjhattaṁ vā**ti tumhākaṁ abbhantaraparisāya. **Bahiddhā**ti paresaṁ parisāya.

Makkhīti paresaṁ guṇamakkhanalakkhaṇena makkhena samannāgato. **Paḷāsī**ti yugaggāhalakkhaṇena paḷāsena samannāgato. **Issukī**ti parassa sakkārādīni issāyanalakkhaṇāya issāya samannāgato. **Maccharī**ti āvāsamacchariyādīhi samannāgato. **Saṭho**ti kerāṭiko. **Māyāvī**ti katapaṭicchādako. **Pāpiccho**ti asantasambhāvanicchako dussīlo. **Micchādiṭṭhī**ti natthikavādī ahetuvādī akiriyavādī. **Sandiṭṭhiparāmāsī**ti sayaṁ diṭṭhameva parāmasati. **Ādhānaggāhī**ti[1] daḷhaggāhī. **Duppaṭinissaggī**ti na sakkā hoti gahitaṁ vissajjāpetuṁ. Imasmiṁ sutte vaṭṭameva kathitanti.

7. Dānasuttavaṇṇanā

37. Sattame **Veḷukaṇḍakī**ti Veḷukaṇḍakanagaravāsinī. **Chaḷaṅgasamannāgatan**ti chahi guṇaṅgehi samannāgataṁ. **Dakkhiṇaṁ patiṭṭhāpetī**ti dānaṁ deti. **Pubbeva dānā sumano**ti dānaṁ dassāmīti māsaḍḍhamāsato

1. Ādānaggāhīti (Syā)

၆-ဝိဝါဒမူလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၆။ ဆဋ္ဌေ **ဝိဝါဒမူလာနီ**တိ ဝိဝါဒဿ မူလာနိ။ **ကောဓနော**တိ ကုဇ္ဈနလက္ခဏေန ကောဓေန သမန္နာဂတော။ **ဥပနာဟီ**တိ ဝေရအပ္ပဋိနိဿဂ္ဂ-လက္ခဏေန ဥပနာဟေန သမန္နာဂတော။ **အဟိတာယ ဒုက္ခာယ ဒေဝ-မနုဿာန**န္တိ ဒ္ဝိန္နံ ဘိက္ခူနံ ဝိဝါဒေါ ကထံ ဒေဝမနုဿာနံ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ သံဝတ္တတိ? ကောသမ္ဗကက္ခန္ဓကေ ဝိယ ဒ္ဝီသု ဘိက္ခူသု ဝိဝါဒံ အာပန္နေသု တသ္မိံ ဝိဟာရေ တေသံ အန္တေဝါသိကာ ဝိဝဒန္တိ၊ တေသံ ဩဝါဒံ ဂဏှန္တော ဘိက္ခုနိသံဃော ဝိဝဒတိ။ တတော တေသံ ဥပဋ္ဌာကာ ဝိဝဒန္တိ၊ အထ မနုဿာနံ အာရက္ခဒေဝတာ ဒ္ဝေ ကောဋ္ဌာသာ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ဓမ္မဝါဒိနံ အာရက္ခဒေဝတာ ဓမ္မဝါဒိနိယော ဟောန္တိ၊ အဓမ္မဝါဒိနံ အဓမ္မဝါဒိနိယော။ တတော အာရက္ခ-ဒေဝတာနံ မိတ္တာ ဘူမ္မဒေဝတာ ဘိဇ္ဇန္တိ။ ဧဝံ ပရမ္ပရာယ ယာဝ ဗြဟ္မလောကာ ဌပေတ္ဝာ အရိယသာဝကေ သဗ္ဗေ ဒေဝမနုဿာ ဒ္ဝေ ကောဋ္ဌာသာ ဟောန္တိ။ ဓမ္မဝါဒိဟိ ပန အဓမ္မဝါဒိနော၁ ဗဟုတရာ ဟောန္တိ။ တတော ယံ ဗဟုကေဟိ ဂဟိတံ၊ တံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဓမ္မံ ဝိဿဇ္ဇေတ္ဝာ ဗဟုတရာ၀ အဓမ္မံ ဂဏှန္တိ။ တေ အဓမ္မံ ပုရက္ခတ္ဝာ ဝိဟရန္တာ အပါယေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ ဧဝံ ဒ္ဝိန္နံ ဘိက္ခူနံ ဝိဝါဒေါ ဒေဝ-မနုဿာနံ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ ဟောတိ။ **အဇ္ဈတ္တံ ဝါ**တိ တုမှာကံ အဗ္ဘန္တရပရိသာယ။ **ဗဟိဒ္ဓါ**တိ ပရေသံ ပရိသာယ။

မက္ခီတိ ပရေသံ ဂုဏမက္ခနလက္ခဏေန မက္ခေန သမန္နာဂတော။ **ပဠာသီ**တိ ယုဂဂ္ဂါဟလက္ခဏေန ပဠာသေန သမန္နာဂတော။ **ဣဿုကီ**တိ ပရဿ သက္ကာရာဒီနိ ဣဿာယနလက္ခဏာယ ဣဿာယ သမန္နာဂတော။ **မစ္ဆရီ**တိ အာဝါသမစ္ဆရိယာဒီဟိ သမန္နာဂတော။ **သဋ္ဌော**တိ ကေရာဋိကော။ **မာယာဝီ**တိ ကာဘာဝိန္တိ၁ဒကော။ **ပါပိစ္ဆော**တိ အသန္တသမ္ဘာဝနိစ္ဆကော ဒုဿီလော။ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီ**တိ နတ္ထိကဝါဒီ အဟေတုဝါဒီ အကိရိယဝါဒီ။ **သန္ဒိဋ္ဌိပရာမာသီ**တိ သယံ ဒိဋ္ဌမေဝ ပရာမသတိ။ **အာဓာနဂ္ဂါဟီ**တိ[3] ဒဠှဂ္ဂါဟီ။ **ဒုပ္ပဋိနိဿဂ္ဂီ**တိ န သက္ကာ ဟောတိ ဂဟိတံ ဝိဿဇ္ဇာပေတုံ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋမေဝ ကထိတန္တိ။

၇-ဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇။ သတ္တမေ **ဝေဠုကဏ္ဍကီ**တိ ဝေဠုကဏ္ဍကနဂရဝါသိနိ။ **ဆဠင်္ဂ-သမန္နာဂတန္တိ** ဆဟိ ဂုဏင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတံ။ **ဒက္ခိဏံ ပတိဋ္ဌာပေတီ**တိ ဒါနံ ဒေတိ။ **ပုဗ္ဗေ ဒါနာ သုမနော**တိ ဒါနံ ဒဿာမီတိ မာသဿုမာသတော

၁-ဒ္ဓာဒါနဂ္ဂါဟီတိ (သျာ)

paṭṭhāya somanassappatto hoti. Ettha hi pubbacetanā dassāmīti cittuppādakālato paṭṭhāya "ito uṭṭhitena dānaṁ dassāmī"ti khettaggahaṇaṁ ādiṁ katvā cintentassa labbhati. **Dadaṁ cittaṁ pasādetī**ti evaṁ vuttā muñcacetanā pana dānakāleyeva labbhati. **Datvā attamano hotī**ti ayaṁ pana aparacetanā aparāparaṁ anussarantassa labbhati. **Vītarāgā**ti vigatarāgā khīṇāsavā. **Rāgavinayāya vā paṭipannā**ti rāgavinayapaṭipadaṁ paṭipannā. Ukkaṭṭhadesanā cesā, na kevalaṁ pana khīṇāsavānaṁ, anāgāmisakadāgāmisotāpannānampi antamaso tadahupabbajitassa bhaṇḍagāhakasāmaṇerassāpi dinnā dakkhiṇā chaḷaṅgasamannāgatāva hoti. Sopi hi sotāpattimaggatthameva pabbajito.

Yaññassa sampadāti dānassa paripuṇṇatā. **Saññatā**ti sīlasaññamena saññatā. **Sayaṁ ācamayitvānā**ti attanāva hatthapāde dhovitvā mukhaṁ vikkhāletvā. **Sakehi**[1] **pāṇibhī**ti attano hatthehi. Sayehītipi[2] pāṭho. **Saddho**ti ratanattayaguṇe saddahanto. **Muttena cetasā**ti lābhamaccharādīhi vimuttena cittena. **Abyāpajjhaṁ sukhaṁ lokan**ti niddukkhaṁ uḷārasukhasomanassaṁ devalokaṁ.

8. Attakārīsuttavaṇṇanā

38. Aṭṭhame **addasaṁ vā assosiṁ vā**ti akkhīni ummīletvā mā addasaṁ, asukasmiṁ nāma ṭhāne vasatīti mā assosiṁ, kathentassa vā vacanaṁ mā assosiṁ. **Kathaṁ hi nāmā**ti kena nāma kāraṇena. **Ārambhadhātū**ti[3] ārabhanavasena pavattavīriyaṁ. **Nikkamadhātū**ti kosajjato nikkhamanasabhāvaṁ vīriyaṁ. **Parakkamadhātū**ti parakkamasabhāvo. **Thāmadhātū**ti thāmasabhāvo. **Ṭhitidhātū**ti ṭhitisabhāvo. **Upakkamadhātū**ti upakkamasabhāvo. Sabbaṁ cetaṁ tena tenākārena pavattassa vīriyasseva nāmaṁ.

9-10. Nidānasuttādivaṇṇanā

39-40. Navame **kammānan**ti vaṭṭagāmikammānaṁ. **Samudayāyā**ti piṇḍakaraṇatthāya. **Nidānan**ti paccayo. **Lobhajenā**ti lobhato jātena.

1. Sehi (Sī) 2. Sakehītipi (Sī), saññehītipi (Ka) 3. Ārabbhadhātūti (Ka)

ပဋ္ဌာယ သောမနဿပ္ပတ္တော ဟောတိ။ ဣဓ ဟိ ပုဗ္ဗစေတနာ ဒဿာမီတိ စိတ္တုပ္ပါဒကာလတော ပဋ္ဌာယ "ဣတော ဥဋ္ဌိတေန ဒါနံ ဒဿာမီ"တိ ခေတ္တဂ္ဂဟဏံ အာဒိं ကတ္ဝာ စိန္တေန္တဿ လဗ္ဘတိ။ **ဒဒံ စိတ္တံ ပသာဒေတီ**တိ ဧဝံ ဝုတ္တာ မုဉ္စစေတနာ ပန ဒါနကာလေယေဝ လဗ္ဘတိ။ **ဒတ္ဝာ အတ္တမနော ဟောတီ**တိ အယံ ပန အပရစေတနာ အပရာပရံ အနုဿရန္တဿ လဗ္ဘတိ။ **ဝီတရာဂါ**တိ ဝိဂတရာဂါ ခီဏာသဝါ။ **ရာဂဝိနယာယ ဝါ ပဋိပန္နာ**တိ ရာဂဝိနယပဋိပဒံ ပဋိပန္နာ။ ဥက္ကဋ္ဌဒေသနာ စေသာ၊ န ကေဝလံ ပန ခီဏာသဝါနံ၊ အနာဂါမိသကဒါဂါမိသောတာပန္နာနမ္ပိ အန္တမသော တဒဟုပဗ္ဗဇိတဿ ဘဏ္ဍာဂါဟကသာမဏေရဿာပိ ဒိန္နာ ဒက္ခိဏာ ဆဠင်္ဂသမန္နာဂတာဝ ဟောတိ။ သောပိ ဟိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂတ္ထမေဝ ပဗ္ဗဇိတော။

ယညဿ သမ္ပဒါတိ ဒါနဿ ပရိပုဏ္ဏတာ။ **သညတာ**တိ သီလသညမေန သညတာ။ **သယံ အာစမယိတ္ဝာနာ**တိ အတ္တနာဝ ဟတ္ထပါဒေ ဓောဝိတ္ဝာ မုခံ ဝိက္ခာလေတ္ဝာ။ **သကေဟိ[1] ပါဏိဘီ**တိ အတ္တနော ဟတ္ထေဟိ။ သယေဟီတိပိ ပါဋ္ဌော။ **သဒ္ဓေါ**တိ ရတနတ္တယဂုဏေ သဒ္ဒဟန္တော။ **မုတ္တေန စေတသာ**တိ လာဘမစ္ဆရိယာဒီဟိ ဝိမုတ္တေန စိတ္တေန။ **အဗ္ယာပဇ္ဈံ သုခံ လောကန္တိ** နိဒ္ဒုက္ခံ ဥဋ္ဌာရသုခသောမနဿံ ဒေဝလောကံ။

၈-အတ္တကာရီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၈။ အဒ္ဒမေ **အဒ္ဒသံ ဝါ အဿောသိံ ဝါ**တိ အက္ခီနိ ဥမ္မီလေတ္ဝာ မာ အဒ္ဒသံ၊ အသုကသ္မိံ နာမ ဌာနေ ဝသတီတိ မာ အဿောသိံ၊ ကထေန္တဿ ဝါ ဝစနံ မာ အဿောသိံ။ **ကထံ ဟိ နာမာ**တိ ကေန နာမ ကာရဏေန။ **အာရဗ္ဘဝါတူ**တိ[2] အာရဘနဝသေန ပဝတ္တဝီရိယံ။ **နိက္ကမဝါတူ**တိ ကောသဇ္ဇတော နိက္ခမနသဘာဝံ ဝီရိယံ။ **ပရက္ကမဝါတူ**တိ ပရက္ကမသဘာဝေါ။ **ထာမဝါတူ**တိ ထာမသဘာဝေါ။ **ဋ္ဌိတိဝါတူ**တိ ဋ္ဌိတိသဘာဝေါ။ **ဥပက္ကမဝါတူ**တိ ဥပက္ကမသဘာဝေါ။ သမ္ဗံ စေတံ တေန တေနာကာရေန ပဝတ္တဿ ဝီရိယဿေဝ နာမံ။

၉-၁၀-နိဒါနသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၃၉-၄၀။ နဝမေ **ကမ္မာနန္တိ** ဝဋ္ဋဂါမိကမ္မာနံ။ **သမုဒယာယာ**တိ ဝိဏ္ဍကရဏတ္ထာယ။ **နိဒါနန္တိ** ပစ္စယော။ **လောဘဇေနာ**တိ လောဘတော ဇာတေန။

၁-သေဟိ (သီ) ၂-သကေဟိတိပိ (သီ)၊ သညေဟိတိပိ (က) ၃-အာရဗ္ဘဝါတူတိ (က)

na paññāyantīti "evarūpena kammena nibbattā"ti na dissanti. Sukkapakkhe **kammānan**ti vivaṭṭagāmikammānaṁ. Iti imasmiṁ sutte vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ. Dasame **Niculavane**ti[1] Mahāmucalindavane. **Saddhammo**ti Sāsanasaddhammo.

11. Dārukkhandhasuttavaṇṇanā

41. Ekādasame **cetovasippatto**ti cittavasibhāvaṁ patto. **Pathavītveva adhimucceyyā**ti thaddhākāraṁ pathavīdhātūti sallakkheyya. **Yaṁ nissāyā**ti yaṁ vijjamānaṁ thaddhākāraṁ pathavīdhātuṁ nissāya amuṁ dārukkhandhaṁ pathavītveva adhimucceyya, sā ettha pathavīdhātu atthīti. Iminā nayena sesapadānipi veditabbāni. Yatheva hi tasmiṁ thaddhākārā pathavīdhātu atthi, evaṁ yūsākārā āpodhātu, uṇhākārā tejodhātu, vitthambhanākārā vāyodhātu, rattavaṇṇamhi sāre padumapupphavaṇṇā subhadhātu, pūtibhūte cuṇṇe ceva pheggupapaṭikāsu ca amanuññavaṇṇā asubhadhātu, taṁ nissāya[2] amuṁ dārukkhandhaṁ asubhantveva adhimucceyya sallakkheyyāti. Imasmiṁ sutte missakavihāro nāma kathito.

12. Nāgitasuttavaṇṇanā

42. Dvādasame **gāmantavihārin**ti gāmantasenāsanavāsiṁ. **Samāhitaṁ nisinnan**ti tasmiṁ gāmantasenāsane samādhiṁ appetvā nisinnaṁ. **Idānimant**i idāni imaṁ. **Samādhimhā cāvessatī**ti samādhito uṭṭhāpessati. **Na attamano homī**ti na sakamano homi. **Pacalāyamānant**i niddāyamānaṁ. **Ekattant**i ekasabhāvaṁ, ekaggatābhūtaṁ araññasaññaṁyeva citte karissatīti attho. **Anurakkhissatī**ti anuggaṇhissati. **Avimuttaṁ vā cittaṁ vimocessatī**ti aññasmiṁ kāle avimuttaṁ cittaṁ idāni pañcahi vimuttīhi vimocayissati. **Riñcatī**ti vajjeti[3] vissajjeti. **Paṭipaṇāmetvā**ti panuditvā[4] vissajjetvā. **Uccārapassāvakammāyā**ti uccārapassāvakaraṇatthāya. Iminā ettakena ṭhānena Satthārā araññasenāsanassa vaṇṇo kathito. Suttassa pana paṭhamakoṭṭhāse yaṁ vattabbaṁ, taṁ heṭṭhā vuttamevāti.

Devatāvaggo[5] catuttho.

---

1. Veḷuvaneti (Syā, Ka)
2. Tannissāyeva (Sī, Syā)
3. Cajati (Sī)
4. Pannaritvā (Ka)
5. Sekkhaparihāniyavaggo (Syā)

နာ ပညာယန္တီတိ "ဧဝရူပေန ကမ္မေန နိဗ္ဗတ္တာ''တိ နာ ဒိဿန္တိ။ သုက္ကပက္ခေ **ကမ္မာနန္တိ** ဝိဝဋ္ဋဂါမိကမ္မာနံ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။ ဒသမေ **နိစုလဝနေ**တိ[1] မဟာမုစလိန္ဒဝနေ။ **သဒ္ဓမ္မော**တိ သာသနသဒ္ဓမ္မော။

၁၁-ဒါရုက္ခန္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၁။ ကောဒသမေ **စေတောဝသိပ္ပတ္တော**တိ စိတ္တဝသိဘာဝံ ပတ္တော။ **ပထဝိတ္တေဝ အဓိမုစ္စေယ္ယာ**တိ ထဒ္ဓါကာရံ ပထဝိဓာတူတိ သလ္လက္ခေယ္ယ။ **ယံ နိဿာယာ**တိ ယံ ဝိဇ္ဇမာနံ ထဒ္ဓါကာရံ ပထဝိဓာတုံ နိဿာယ အမုံ ဒါရုက္ခန္ဓံ ပထဝိတ္တေဝ အဓိမုစ္စေယ္ယ၊ သာ ထ္ထေ ပထဝိဓာတု အတ္ထိတိ။ ဣမိနာ နယေန သေသပဒါနိပိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ယထေဝ ဟိ တသ္မိံ ထဒ္ဓါကာရာ ပထဝိဓာတု အတ္ထိ၊ ဧဝံ ယူသာကာရာ အာပေါဓာတု၊ ဥဏ္ဟာကာရာ တေဇောဓာတု၊ ဝိတ္ထမ္ဘနာကာရာ ဝါယောဓာတု၊ ရတ္တဝဏ္ဏမိ သာရေ ပဒုမပုပ္ဖဝဏ္ဏာ သုဘဓာတု၊ ပူတိဘူတေ စုဏ္ဏေ စေဝ ဖေဂ္ဂုပပဋိကာသု စ အမနုညဝဏ္ဏာ အသုဘဓာတု၊ တံ နိဿာယ[2] အမုံ ဒါရုက္ခန္ဓံ အသုဘန္တေဝ အဓိမုစ္စေယ္ယ သလ္လက္ခေယ္ယာတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ မိဿကဝိဟာရော နာမ ကထိတော။

၁၂-နာဂိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၂။ ဒွါဒသမေ **ဂါမန္တဝိဟာရိန္တိ** ဂါမန္တသေနာသနဝါသိံ။ **သမာဟိတံ နိသိန္နန္တိ** တသ္မိံ ဂါမန္တသေနာသနေ သမာဓိံ အပ္ပေတ္ဝာ နိသိန္နံ။ **ဣဒါနိမန္တိ** ဣဒါနိ ဣမံ။ **သမာဓိမှာ စာဝေဿတီ**တိ သမာဓိတော ဥဋ္ဌာပေဿတိ။ **နာ အတ္တမနော ဟောမီ**တိ နာ သကမနော ဟောမိ။ **ပစလာယမာနန္တိ** နိဒ္ဒါယမာနံ။ **ကေတ္တန္တိ** ကေသဘာဝံ၊ ကေဂ္ဂတာဘူတံ အရညသညံယေဝ စိတ္တေ ကရိဿတီတိ အတ္ထော။ **အနုရက္ခိဿတီ**တိ အနုဂ္ဂဏှိဿတိ။ **အဓိမုတ္တံ ဝါ စိတ္တံ ဝိမောစေဿတီ**တိ အညသ္မိံ ကာလေ အဓိမုတ္တံ စိတ္တံ ဣဒါနိ ပဉ္စဟိ ဝိမုတ္တိဟိ ဝိမောစယိဿတိ။ **ရိဉ္စတီ**တိ ဝဇ္ဇေတိ[3]၊ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ **ပဋိပဏာမေတ္ဝာ**တိ ပနုဒိတ္ဝာ[4]၊ ဝိဿဇ္ဇေတ္ဝာ။ **ဥစ္စာရပဿာဝကမ္မာယာ**တိ ဥစ္စာရပဿာဝကရဏတ္ထာယ။ ဣမိနာ ဌာနေန ဌာနေန သတ္ထာရာ အရညသေနာသနသဝဏ္ဏော ကထိတော။ သုတ္တသ္မ ပန ပဌမကောဋ္ဌာသေ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တမေဝါတိ။

ဒေဝတာဝဂ္ဂဋီ[5] စတုတ္ထော။

၁-ဝေဠုဝနေတိ (သျာ၊က)
၂-တန္နိဿာယေဝ (သီ၊သျာ)
၃-စဇတိ (သီ)
၄-ပနုဒိတ္ဝာ (က)
၅-သေက္ခပရိဟာနိယဝဂ္ဂဋီ (သျာ)

5. Dhammikavagga

1. Nāgasuttavaṇṇanā

43. Pañcamassa paṭhame **āyasmatā Ānandena saddhin**ti idaṁ "āyāmānandā"ti theraṁ āmantetvā gatattā vuttaṁ, Satthā pana anūnehi pañcahi bhikkhusatehi parivuto tattha agamāsīti veditabbo. **Tenupasaṅkamī**ti teheva pañcahi bhikkhusatehi parivuto upasaṅkami. **Parisiñcitvā**ti vohāravacanametaṁ, nhāyitvāti attho. **Pubbāpayamāno**ti rattadupaṭṭaṁ nivāsetvā uttarāsaṅgacīvaraṁ dvīhi hatthehi gahetvā pacchimalokadhātuṁ piṭṭhito katvā puratthimalokadhātuṁ abhimukho vodakabhāvena gattāni pubbasadisāni kurumāno aṭṭhāsīti attho. Bhikkhusaṁghopi tena tena ṭhānena otaritvā nhatvā paccuttaritvā Satthāraṁyeva parivāretvā aṭṭhāsi. Iti tasmiṁ samaye ākāsato patamānaṁ rattasuvaṇṇakuṇḍalaṁ viya sūriyo pacchimalokadhātuṁ paṭipajji, parisuddharajatamaṇḍalo viya pācīnalokadhātuto cando abbhuggañchi, majjhaṭṭhānepi pañcabhikkhusataparivāro Sammāsambuddho chabbaṇṇabuddharasmiyo vissajjetvā Pubbakoṭṭhakanadītīre lokaṁ alaṅkurumāno aṭṭhāsi.

Tena kho pana samayena -pa- Seto nāma nāgoti setavaṇṇatāya evaṁladdhanāmo hatthināgo. **Mahātūriyatāḷitavāditenā**ti mahantena tūriyatāḷitavāditena. Tattha paṭhamaṁ saṁghaṭṭanaṁ tāḷitaṁ nāma hoti, tato paraṁ vāditaṁ. **Jano**ti hatthidassanatthaṁ sannipatitamahājano. **Disvā evamāhā**ti aṅgapaccaṅgāni ghaṁsitvā nhāpetvā uttāretvā bahitīre ṭhapetvā gattāni vodakāni katvā hatthālaṅkārena alaṅkataṁ taṁ mahānāgaṁ disvā idaṁ "abhirūpo vata bho"ti pasaṁsāvacanaṁ āha. **Kāyupapanno**ti sarīrasampattiyā upapanno, paripuṇṇaṅgapaccaṅgoti attho. **Āyasmā Udāyī**ti paṭisambhidāppatto Kāḷudāyitthero. **Etadavocā**ti taṁ mahājanaṁ hatthissa vaṇṇaṁ bhaṇantaṁ disvā "ayaṁ jano ahetukapaṭisandhiyaṁ nibbattahatthino vaṇṇaṁ katheti, na Buddhahatthissa. Ahaṁ dāni iminā hatthināgena upamaṁ katvā[1] Buddhanāgassa

1. Upametvā (Sī)

၅-ဓမ္မိကဝဂ္ဂ

၁-နာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၃။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **အာယသ္မတာ အာနန္ဒေန သဒ္ဓိန္တိ** ဣဒံ "အာယာမာနန္ဒာ"တိ ထေရံ အာမန္တေတ္ဝာ ဂတတ္တာ ဝုတ္တံ၊ သတ္ထာ ပန အနူနေဟိ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ ပရိဝုတော တတ္ထ အဂမာသီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **တေနုပသင်္ကမီ**တိ ဘေဟေဝ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ ပရိဝုတော ဥပသင်္ကမိ။ **ပရိသိဉ္စိတ္ဝာ**တိ ဝေါဟာရဝစနမေတံ၊ နှာယိတ္ဝာတိ အတ္ထော။ **ပုဗ္ဗာပယမာနော**ဘိ ရတ္တဒုပဋ္ဋံ နိဝါသေတ္ဝာ ဥတ္တရာသင်္ဃံ ဒ္ဝိဟိ ဟတ္ထေဟိ ဂဟေတ္ဝာ ပစ္ဆိမလောကဓာတုံ ပိဋ္ဌိတော ကတ္ဝာ ပုရတ္ထိမလောကဓာတုံ အဘိမုခေါ ဝေါဒကဘာဝေန ဂတ္ထာနိ ပုဗ္ဗသဒိသာနိ ကုရုမာနော အဋ္ဌာသီတိ အတ္ထော။ ဘိက္ခုသံဃောပိ တေန တေန ဌာနေန ဩတရိတ္ဝာ နှတ္ဝာ ပစ္ဆုတ္တရိတ္ဝာ သတ္ထာရံယေဝ ပရိဝါရေတ္ဝာ အဋ္ဌာသိ။ ဣတိ တသ္မိံ သမယေ အာကာသတော ပတမာနံ ရတ္တသုဝဏ္ဏကုဏ္ဍလံ ဝိယ သူရိယော ပစ္ဆိမလောကဓာတုံ ပဋိပဇ္ဇိ၊ ပရိသုဒ္ဓရဇတမဏ္ဍလော ဝိယ ပါစီနလောကဓာတုတော -စန္ဒော အဗ္ဘုဂ္ဂစ္ဆိ၊ မဇ္ဈဋ္ဌာနေပိ ပဉ္စဘိက္ခုသတပရိဝါရော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဆဗ္ဗဏ္ဏဗုဒ္ဓရသ္မိယော ဝိဿဇ္ဇေတ္ဝာ ပုဗ္ဗကောဋ္ဌကနဒီတီရေ လောကံ အလင်္ကရမာနော အဋ္ဌာသိ။

တေန ခေါ ပန သမယေန။ ပ။ ဧသတော နာမ နာဂေါတိ သေတဝဏ္ဏတာယ ဧဝံလဒ္ဓနာမော ဟတ္ထိနာဂေါ။ **မဟာတူရိယတာဠိတဝါဒိတေနာ**တိ မဟန္တေန တူရိယတာဠိတဝါဒိတေန။ တတ္ထ ပဌမံ သံဃဋ္ဋနံ တာဠိတံ နာမ ဟောတိ၊ တတော ပရံ ဝါဒိတံ။ **ဇနော**တိ ဟတ္ထိဒဿနတ္ထံ သန္နိပတိတမဟာဇနော။ **ဒိသွာ ဧဝမာဟာ**တိ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနိ ဃံသိတ္ဝာ နှာပေတ္ဝာ ဥတ္တာရေတ္ဝာ ဗဟိတီရေ ဌပေတ္ဝာ ဂတ္ထာနိ ဝေါဒကာနိ ကတ္ဝာ ဟတ္ထာလင်္ကာရေန အလင်္ကတံ တံ မဟာနာဂံ ဒိသွာ ဣဒံ "အဘိရူပေါ ဝတ ဘော"တိ ပသံသာဝစနံ အာဟ။ **ကာယုပပန္နော**တိ သရီရသမ္ပတ္တိယာ ဥပပန္နော၊ ပရိပုဏ္ဏင်္ဂပစ္စင်္ဂေါတိ အတ္ထော။ **အာယသ္မာ ဥဒါယီ**တိ ပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တော ကာဠုဒါယိတ္ထေရော။ **တေဧဝေါစာ**တိ တံ မဟာဇနံ ဟတ္ထိဿ ဝဏ္ဏေ ဘဏန္တံ ဒိသွာ "အယံ ဇနော အဟေတုကပဋိသန္ဓိယံ နိဗ္ဗတ္တဟတ္ထိနော ဝဏ္ဏံ ကထေတိ၊ န ဗုဒ္ဓဟတ္ထိဿ။ အဟံ ဒါနိ ဣမိနာ ဟတ္ထိနာဂေန ဥပမံ ကတ္ဝာ ဗုဒ္ဓနာဂဿ

၁-ဥပမေတ္ဝာ(သီ)

vaṇṇaṁ kathessāmī”ti cintetvā etaṁ “hatthimeva nu kho bhante”ti-ādivacanaṁ avoca. Tattha **mahantan**ti ārohasampannaṁ. **Brahantan**ti pariṇāhasampannaṁ. **Evamāhā**ti evaṁ vadati. Atha Bhagavā yasmā ayaṁ nāgasaddo hatthimhiceva assagoṇa-uragarukkhamanussesu cāpi pavattati, tasmā **hatthimpi kho**ti-ādimāha.

Āgunti pāpakaṁ lāmakaṁ akusaladhammaṁ. **Tamahaṁ nāgoti brūmī**ti taṁ ahaṁ imehi tīhi dvārehi dasannaṁ akusalakammapathānaṁ dvādasannañca akusalacittānaṁ akaraṇato nāgoti vadāmi. Ayañhi na āguṁ karotīti iminā atthena nāgo. **Imāhi gāthāhi anumodāmī**ti imāhi catusaṭṭhipadāhi soḷasahi gāthāhi anumodāmi abhinandāmi.

Manussabhūtanti devādibhāvaṁ anupagantvā[1] manussameva bhūtaṁ. **Attadantan**ti attanāyeva dantaṁ, na aññehi damathaṁ upanītaṁ. Bhagavā hi attanā uppāditeneva maggadamathena cakkhutopi danto, sotatopi, ghānatopi, jivhātopi, kāyatopi, manatopīti imesu chasu ṭhānesu danto santo nibbuto parinibbuto. Tenāha “attadantan”ti. **Samāhitan**ti duvidhenāpi samādhinā samāhitaṁ. **Iriyamānan**ti viharamānaṁ[2]. **Brahmapathe**ti seṭṭhapathe amatapathe nibbānapathe. **Cittassūpasame ratan**ti paṭhamajjhānena pañca nīvaraṇāni vūpasametvā, dutiyajjhānena vitakkavicāre, tatiyajjhānena pītiṁ, catutthajjhānena sukhadukkhaṁ vūpasametvā tasmiṁ cittassūpasame rataṁ abhirataṁ.

Namassantīti kāyena namassanti, vācāya namassanti, manasā namassanti, dhammānudhammappaṭipattiyā namassanti, sakkaronti garuṁ karonti. **Sabbadhammāna pāragun**ti sabbesaṁ khandhāyatanadhātudhammānaṁ abhiññāpāragū pariññāpāragū pahānapāragū bhāvanāpāragū sacchikiriyāpāragū samāpattipāragūti chabbidhena pāragamanena pāragataṁ pārappattaṁ matthakappattaṁ. **Devāpi taṁ namassantī**ti dukkhappattā subrahmadevaputtādayo sukhappattā ca sabbeva dasasahassacakkavāḷavāsino devāpi tumhe namassanti. **Iti me Arahato sutan**ti iti mayā catūhi kāraṇehi arahāti laddhavohārānaṁ tumhākaṁyeva santike sutanti dīpeti.

1. Anupagantvā mānusaṁ gantvā (Ka) 2. Visādamānaṁ (Ka)

ဝဏ္ဏံ ကထေဿာမီ''တိ စိန္တေတ္ဝာ တေံ “ဟတ္ထိမေဝ နု ခေါ ဘန္တေ”တိအာဒိ-ဝစနံ အဝေါစ။ တတ္ထ **မဟန္တ**န္တိ အာရောဟသမ္ပန္နံ။ **ဗြဟန္တ**န္တိ ပရိဏာဟသမ္ပန္နံ။ **ဧဝမာဟာ**တိ ဧဝံ ဝဒတိ။ အထ ဘဂဝါ ယသ္မာ အယံ နာဂသဒ္ဒော ဟတ္ထိမ္ဟိစေဝ အဿဂေါဏဥရဂရုက္ခမနုဿေသု စာပိ ပဝတ္တတိ၊ တသ္မာ '**ဟတ္ထိန္ပိ ခေါ**'တိ-အာဒိမာဟ။

အာဂုန္တိ ပါပကံ လာမကံ အကုသလဓမ္မံ။ **တမဟံ နာဂေါတိ ဗြူမီ**တိ တံ အဟံ ဧတမေဟိ တီဟိ ဒ္ဝါရေဟိ ဒသန္နံ အကုသလကမ္မပထာနံ ဒ္ဝါဒသန္နဉ္စ အကုသလစိတ္တာနံ အကရဏတော နာဂေါတိ ဝဒါမိ။ အယဉ္ဟိ န အာဂုံ ကရောတီတိ ဧတမိနာ အတ္ထေန နာဂေါ။ **ဧတမာဟိ ဂါထာဟိ အနုမောဒါမီ**တိ ဧတမာဟိ စတုသဋ္ဌိပဒါဟိ သောဠသဟိ ဂါထာဟိ အနုမောဒါမိ အဘိနန္ဒာမိ။

မနုဿဘူတန္တိ ဒေဝါဒိဘာဝံ အနုပဂန္တွာ[1] မနုဿမေဝ ဘူတံ။ **အတ္တဒန္တ**န္တိ အတ္တနာယေဝ ဒန္တံ၊ န အညေဟိ ဒမထံ ဥပနီတံ။ ဘဂဝါ ဟိ အတ္တနာ ဥပ္ပါဒိတေနေဝ မဂ္ဂဒမထေန စက္ခုတောပိ ဒန္တော၊ သောတတောပိ, ဃာန-တောပိ, ဇိဝှါတောပိ, ကာယတောပိ, မနတောပီတိ ဧတမေသု ဆသု ဌာနေသု ဒန္တော သန္တော နိဗ္ဗိသောဝ ပရိနိဗ္ဗုတော။ တေနာဟ “အတ္တဒန္တ”န္တိ။ **သမာ-ဟိတ**န္တိ ဥပဓေနာပိ သမာဓိနာ သမာဟိတံ။ **ဣရိယမာန**န္တိ ဝိဟရမာနံ[2]။ **ဗြဟ္မပထေ**တိ သေဋ္ဌပထေ အမတပထေ နိဗ္ဗာနပထေ။ **စိတ္တဿူပသမေ ရတ**န္တိ ပဌမဇ္ဈာနေန ပဉ္စ နီဝရဏာနိ ဝူပသမေတ္ဝာ, ဒုတိယဇ္ဈာနေန ဝိတက္ကဝိစာရေ, တတိယဇ္ဈာနေန ပီတိ, စတုတ္ထဇ္ဈာနေန သုခဒုက္ခံ ဝူပသမေတ္ဝာ တသ္မိံ စိတ္တဿူပသမေ ရတံ အဘိရတံ။

နမဿန္တီတိ ကာယေန နမဿန္တိ၊ ဝါစာယ နမဿန္တိ၊ မနသာ နမဿန္တိ၊ ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပတ္တိယာ နမဿန္တိ၊ သက္ကရောန္တိ ဂရုံ ကရောန္တိ။ **သဗ္ဗဓမ္မာန ပါရဂူ**န္တိ သဗ္ဗေသံ ခန္ဓာယတနဓာတုဓမ္မာနံ အဘိညာပါရဂူ ပရိညာပါရဂူ ပဟာနပါရဂူ ဘာဝနာပါရဂူ သစ္ဆိကိရိယာပါရဂူ သမာပတ္တိပါရဂူတိ ဆဒ္ဓိဓေန ပါရဂမနေန ပါရဂတံ ပါရပ္ပတ္တံ မတ္ထကပ္ပတ္တံ။ **ဒေဝါဒိ တံ နမဿန္တီ**တိ ဒုက္ခပ္ပတ္တာ သုဗြဟ္မဒေဝပုတ္တာဒယော သုခပ္ပတ္တာ စ သဗ္ဗေဝ ဒသသဟဿ-စက္ကဝါဠဝါသိနော ဒေဝါပိ တုမေ နမဿန္တိ။ **ဣတိ မေ အရဟတော သုတ**န္တိ ဣတိ မယာ စတူဟိ ကာရဏေဟိ အရဟာတိ လဒ္ဓဝေါဟာရာနံ တုမ္ဟာကံယေဝ သန္တိကေ သုတန္တိ ဒီပေတိ။

1. အနုပဂန္တွာ မာနုသံ ဂန္တွာ (က) 2. ဝိသာဒမာနံ (က)

Sabbasaṁyojanātītanti sabbāni dasavidhasaṁyojanāni atikkantaṁ. **Vanā nibbanamāgatan**ti kilesavanato nibbanaṁ kilesavanarahitaṁ nibbānaṁ āgataṁ sampattaṁ. **Kāmehi nekkhammaratan**ti duvidhehi kāmehi nikkhantattā pabbajjā aṭṭha samāpattiyo cattāro ca ariyamaggā kāmehi nekkhammaṁ nāma, tattha rataṁ abhirataṁ. **Muttaṁ selāva kañcanan**ti seladhātuto muttaṁ kañcanasadisaṁ.

Sabbe accarucīti sabbasatte atikkamitvā pavattaruci. Aṭṭhamakañhi atikkamitvā pavattarucitāya sotāpanno accaruci nāma, sotāpannaṁ atikkamitvā pavattarucitāya sakadāgāmī -pa- khīṇāsavaṁ atikkamitvā pavattarucitāya Paccekabuddho, Paccekabuddhaṁ atikkamitvā pavattarucitāya Sammāsambuddho accaruci nāma. **Himavāvañña**[1] **siluccaye**ti yathā Himavā pabbatarājā añña pabbate atirocati, evaṁ atirocatīti attho. **Saccanāmo**ti tacchanāmo bhūtanāmo āguṁ akaraṇeneva nāgoti evaṁ avitathanāmo.

Soraccanti sucisīlaṁ. **Avihiṁsā**ti karuṇā ca karuṇāpubbabhāgo ca. **Pādā nāgassa te duve**ti te Buddhanāgassa duve purimapādā.

Tapoti dhutasamādānaṁ[2]. **Brahmacariyan**ti ariyamaggasīlaṁ. **Caraṇā nāgassa tyāpare**ti te Buddhanāgassa apare dve pacchimapādā. **Saddhāhatthho**ti saddhāmayāya soṇḍāya samannāgato. **Upekkhāsetadantavā**ti chaḷaṅgupekkhāmayehi setadantehi samannāgato.

Sati gīvāti yathā nāgassa aṅgapaccaṅgasmiṁ sirājālānaṁ gīvā patiṭṭhā, evaṁ Buddhanāgassa soraccādīnaṁ dhammānaṁ sati, tena vuttaṁ "sati gīvā"ti. **Siro paññā**ti yathā hatthināgassa siro uttamaṅgo, evaṁ Buddhanāgassa sabbaññutaññāṇaṁ. Tena hi so sabbadhamme jānāti. Tena vuttaṁ "siro paññā"ti. **Vīmaṁsā dhammacintanā**ti yathā hatthināgassa aggasoṇḍo vīmaṁsā nāma hoti. So tāya thaddhamudukaṁ khāditabbākhāditabbañca vīmaṁsati, tato pahātabbaṁ pajahati, ādātabbaṁ ādiyati, evameva Buddhanāgassa dhammakoṭṭhāsaparicchedakañāṇasaṅkhātā dhammacintanā vīmaṁsā. Tena hi ñāṇena so bhabbābhabbe[3] jānāti. Tena vuttaṁ "vīmaṁsā

1. Himavāññe (Syā, Ka) 2. Vattasamādānaṁ (Syā) 3. Sevitabbāsevitabbe (Ka)

သဗ္ဗသံယောဇနာတီတန္တိ သဗ္ဗာနိ ဒသဝိဓသံယောဇနာနိ အတိက္ကန္တံ။ **ဝနာ နိဗ္ဗနမာဂတန္တိ** ကိလေသဝနတော နိဗ္ဗနံ ကိလေသဝနရဟိတံ နိဗ္ဗာနံ အာဂတံ သမ္ပတ္တံ။ **ကာမေဟိ နေက္ခမ္မရတန္တိ** ဒုဝိဓေဟိ ကာမေဟိ နိက္ခန္တတ္တာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ အင်္ဂ သမာပတ္တိယော စတ္တာရော စ အရိယမဂ္ဂါ ကာမေဟိ နေက္ခမ္မံ နာမ၊ တတ္ထ ရတံ အဘိရတံ။ **မုတ္တံ သေလာဝ ကဉ္စန**န္တိ သေလဓာတုတော မုတ္တံ ကဉ္စနသဒိသံ။

သဗ္ဗေ အစ္စရုစိဘိ သဗ္ဗသတ္တေ အတိက္ကမိတ္ဝာ ပဝတ္တရုစိ။ အဋ္ဌမကဋ္ဌေ အတိက္ကမိတ္ဝာ ပဝတ္တရုစိတာယ သောတာပန္နော အစ္စရုစိ နာမ၊ သောတာပန္နံ အတိက္ကမိတ္ဝာ ပဝတ္တရုစိတာယ သကဒါဂါဒီ။ပ။ ဒီဃာသဝံ အတိက္ကမိတ္ဝာ ပဝတ္တရုစိတာယ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ အတိက္ကမိတ္ဝာ ပဝတ္တရုစိတာယ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ အစ္စရုစိ နာမ။ **ဟိမဝါဝညေ**[၁] **သိလုစ္စယေ**တိ ယထာ ဟိမဝါ ပဗ္ဗတရာဇာ အညေ ပဗ္ဗတေ အတိရောစတိ၊ ဧဝံ အတိရောစတီတိ အတ္ထော။ **သဗ္ဗနာမော**တိ တဏှာမော ဘူတနာမော အာဂုံ အကရဏေနေဝ နာဂေါတိ ဧဝံ အဝိတထနာမော။

သောရစ္စန္တိ သုစိသီလံ။ **အဝိဟိံသာ**တိ ကရုဏာ စ ကရုဏာပုဗ္ဗဘာဂေါ စ။ **ပါဒါ နာဂဿ တေ ဒွေ**[၂]တိ တေ ဗုဒ္ဓနာဂဿ ဒ္ဝေ ပုရိမပါဒါ။

တပေါတိ ဓုတသမာဒါနံ[၂]။ **ဗြဟ္မစရိယန္တိ** အရိယမဂ္ဂသီလံ။ **စရဏာ နာဂဿ တျာပရေ**တိ တေ ဗုဒ္ဓနာဂဿ အပရေ ဒွေ ပစ္ဆိမပါဒါ။ **သဒ္ဓါဟတ္ထော**တိ သဒ္ဓါမယာယ သောဏ္ဍာယ သမန္နာဂတော။ **ဥပေက္ခာသေတဒန္တဝါ**တိ ဆဠင်္ဂုပေက္ခာမယေဟိ သေတဒန္တေဟိ သမန္နာဂတော။

သတိ ဂီဝါတိ ယထာ နာဂဿ အင်္ဂပစ္စင်္ဂသ္မိံ သိရာဇာလာနံ ဂီဝါ ပတိဋ္ဌာ၊ ဧဝံ ဗုဒ္ဓနာဂဿ သောရစ္စာဒီနံ ဓမ္မာနံ သတိ၊ တေန ဝုတ္တံ "သတိ ဂီဝါ"တိ။ **သိရော ပညာ**တိ ယထာ ဟတ္ထိနာဂဿ သိရော ဥတ္တမင်္ဂေါ၊ ဧဝံ ဗုဒ္ဓနာဂဿ သဗ္ဗညုတညာဏံ။ တေန ဟိ သော သဗ္ဗဓမ္မေ ဇာနာတိ။ တေန ဝုတ္တံ "သိရော ပညာ"တိ။ **ဝိမံသာ ဓမ္မစိန္တနာ**တိ ယထာ ဟတ္ထိနာဂဿ အဂ္ဂသောဏ္ဍော ဝိမံသာ နာမ ဟောတိ။ သော တာယ ထဒ္ဓမုဒုကံ ခါဒိတဗ္ဗာခါဒိတဗ္ဗဉ္စ ဝိမံသတိ၊ တတော ပဟာတဗ္ဗံ ပဇဟတိ၊ အာဒါတဗ္ဗံ အာဒိယတိ၊ ဧဝမေဝ ဗုဒ္ဓနာဂဿ ဓမ္မကောဋ္ဌာသပရိစ္ဆေဒကဉာဏသင်္ခါတာ ဓမ္မစိန္တနာ ဝိမံသာ။ တေန ဟိ ဉာဏေန သော ဘဗ္ဗာဘဗ္ဗေ[၃] ဇာနာတိ။ ဧတေန ဝုတ္တံ "ဝိမံသာ

၁-ဟိမဝါညေ (သျာ၊က) ၂-ဝတ္ထသမာဒါနံ (သျာ) ၃-သေဝိတဗ္ဗာသေဝိတဗ္ဗေ (က)

dhammacintanā”ti. **Dhammakucchisamātapo**ti[1] dhammo vuccati catutthajjhānasamādhi, kucchiyeva samātapo kucchisamātapo. Samātapo nāma samātapanaṭṭhānaṁ. Dhammo kucchisamātapo assāti dhammakucchisamātapo. Catutthajjhānasamādhismiṁ ṭhitassa hi te te iddhividhādidhammā ijjhanti, tasmā so kucchisamātapoti vutto. **Vivekoti** kāyacitta-upadhiviveko. Yathā nāgassa vāladhi makkhikā vāreti, evaṁ Tathāgatassa viveko gahaṭṭhapabbajite vāreti. Tasmā so **vāladhī**ti vutto.

Jhāyīti duvidhena jhānena jhāyī. **Assāsarato**ti nāgassa hi assāsapassāsā viya Buddhanāgassa phalasamāpatti, tattha rato, assāsapassāsehi viya tāya vinā na vattatīti attho. **Sabbattha saṁvuto**ti sabbadvāresu saṁvuto. **Anavajjānī**ti sammā-ājīvena uppannabhojanāni. **Sāvajjānī**ti pañcavidhamicchājīvavasena uppannabhojanāni.

Aṇuṁthūlanti khuddakañca mahantañca. **Sabbaṁ chetvāna bandhanan**ti sabbaṁ dasavidhampi saṁyojanaṁ chinditvāna. **Nupalippati lokenā**ti lokena saddhiṁ taṇhāmānadiṭṭhilepehi na lippati. **Mahāginī**ti mahā-aggi. **Viññūhi desitā**ti idha paṭisambhidāppatto Kāḷudāyittherova viññū paṇḍito, tena desitāti attho. **Viññassanti mahānāgā, nāgaṁ nāgena desitan**ti Udāyittheranāgena desitaṁ Buddhanāgaṁ itare khīṇāsavā nāgā vijānissanti.

Sarīraṁ vijahaṁ nāgo, parinibbissatīti Bodhipallaṅke kilesaparinibbānena parinibbuto, yamakasālantare anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyissati. Evaṁ paṭisambhidāppatto Udāyitthero soḷasahi gāthāhi catusaṭṭhiyā padehi Dasabalassa vaṇṇaṁ kathento desanaṁ niṭṭhāpesi, Bhagavā anumodi. Desanāvasāne caturāsītipāṇasahassāni amatapānaṁ piviṁsūti.

2. Migasālāsuttavaṇṇanā

44. Dutiye **kathaṁ kathaṁ nāmā**ti kena kena nāma kāraṇena. **Aññeyyo**ti ājānitabbo. **Yatra hi nāmā**ti yasmiṁ nāma dhamme.

1. Dhammakucchisamāvāpoti (Sī)

ဓမ္မစိန္တနာ”တိ။ **ဓမ္မကုစ္ဆိသမာတပေါ**တိ[1] ဓမ္မော ဝုစ္စတိ စတုတ္ထဈာနသမာဓိ၊ ကုစ္ဆိယေဝ သမာတပေါ ကုစ္ဆိသမာတပေါ။ သမာတပေါ နာမ သမာတပနဋ္ဌာနံ။ ဓမ္မော ကုစ္ဆိသမာတပေါ အဿာတိ ဓမ္မကုစ္ဆိသမာတပေါ။ စတုတ္ထဈာနသမာဓိသ္မိံ ဋ္ဌိတဿ ဟိ တေ တေ ဣဒ္ဓိဝိဓာဒိဓမ္မာ ဣဇ္ဈန္တိ၊ တသ္မာ သော ကုစ္ဆိသမာတပေါတိ ဝုတ္တော။ **ဝိဝေကော**တိ ကာယစိတ္တဥပဓိဝိဝေကော။ ယထာ နာဂဿ ဝါလဓိ မက္ခိကာ ဝါရေတိ၊ ဧဝံ တထာဂတဿ ဝိဝေကော ဂဟဋ္ဌပဗ္ဗဇိတေ ဝါရေတိ။ တသ္မာ သော **ဝါလဓီ**တိ ဝုတ္တော။

ဈာယီတိ ဒုဝိဓေန ဈာနေန ဈာယီ။ **အဿာသရတော**တိ နာဂဿ ဟိ အဿာသပဿာသာ ဝိယ ဗုဒ္ဓနာဂဿ ဖလသမာပတ္တိ၊ တတ္ထ ရတော၊ အဿာသပဿာသေဟိ ဝိယ တာယ ဝိနာ န ဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ **သဗ္ဗတ္ထ သံဝုတော**တိ သဗ္ဗဋ္ဌာရေသု သံဝုတော။ **အနဝဇ္ဇာနီ**တိ သမ္မာအာဇီဝေန ဥပ္ပန္နဘောဇနာနိ။ **သာဝဇ္ဇာနီ**တိ ပန္နဝိမိစ္ဆာဇီဝဝသေန ဥပ္ပန္နဘောဇနာနိ။

အဏုံထူလန္တိ ခုဒ္ဒကဉ္စ မဟန္တဉ္စ။ **သဗ္ဗံ ဆေတ္ဝာန ဗန္ဓန**န္တိ သဗ္ဗံ ဒသဝိဓမ္ပိ သံယောဇနံ ဆိန္ဒိတ္ဝာန။ **နုပလိပ္ပတိ လောကေနာ**တိ လောကေန သဒ္ဓိံ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိလေပေဟိ န လိပ္ပတိ။ **မဟာဂိနီ**တိ မဟာအဂ္ဂိ။ **ဒိဋ္ဌေဟိ ဒေသိတော**တိ ဇ္ဈာ ပဋိသန္ဓိဒါပတ္တော ကာဠုဒါယိတ္ထေရော ဝိဇ္ဇာ ပဏ္ဍိတော၊ တေန ဒေသိတာတိ အတ္ထော။ **ဝိဇ္ဇဿန္တိ မဟာနာဂါ၊ နာဂံ နာဂေန ဒေသိတ**န္တိ ဥဒါယိတ္ထေရနာဂေန ဒေသိတံ ဗုဒ္ဓနာဂံ ဇာတရေ ဓာဝဿဝါ နာဂါ ဝိဇာနိဿန္တိ။

သရီရံ ဝိဇဟံ နာဂေါ၊ ပရိနိဗ္ဗိဿတီတိ ဗောဓိပလ္လင်္ကေ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗုတော၊ ယမကသာလန္တရေ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိဿတိ။ ဧဝံ ပဋိသန္ဓိဒါပတ္တော ဥဒါယိတ္ထေရော သောဠသဟိ ဂါထာဟိ စတုသဋ္ဌိယာ ပဒေဟိ ဒသဗလဿ ဝဏ္ဏံ ကထေန္တော ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ၊ ဘဂဝါ အနုမောဒိ။ ဒေသနာဝသာနေ စတုရာသီတိပါဏသဟဿာနိ အမတပါနံ ပိဝိံသူတိ။

၂-မိဂသာလာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၄။ ဒုတိယေ **ကထံ ကထံ နာမာ**တိ ကေန ကေန နာမ ကာရဏေန။ **အညေယ္ယော**တိ အာဇာနိတဗ္ဗော။ **ယတြ ဟိ နာမာ**တိ ယသ္မိံ နာမ ဓမ္မေ။

1. ဓမ္မကုစ္ဆိသမာဝါပေါတိ (သီ)

samasamagatikāti[1] samabhāveneva samagatikā. **Bhavissantī**ti jātā. **Sakadāgāmipatto**[2] **Tusitaṁ kāyaṁ upapanno**ti sakadāgāmipuggalo hutvā Tusitabhavaneyeva nibbatto. **Kathaṁ kathaṁ nāmā**ti kena kena nu kho kāraṇena, kiṁ nu kho jānitvā desito, udāhu ajānitvāti. Thero kāraṇaṁ ajānanto **evaṁ kho panetaṁ bhagini Bhagavatā byākatan**ti āha.

Ammakā ammakasaññāti[3] itthī hutvā itthisaññāya[4] eva samannāgatā. **Ke ca purisapuggalaparopariyañāṇe**ti ettha purisapuggalaparopariyañāṇaṁ vuccati purisapuggalānaṁ tikkhamuduvasena indriyaparopariyañāṇaṁ. Tasmā kā ca bālā migasālā, ke ca purisapuggalānaṁ indriyaparopariyañāṇe appaṭihatavisayā Sammāsambuddhā, ubhayametaṁ dūre suvidūreti ayamettha saṅkhepo.

Idāni migasālāya attano dūrabhāvaṁ dassento **chayime Ānandā**tiādimāha. **Sorato hotī**ti pāpato suṭṭhu orato virato hoti. Suratotipi pāṭho. **Abhinandanti sabrahmacārī ekattavāsenā**ti tena saddhiṁ ekatovāsena sabrahmacārī abhinandanti tussanti. Ekantavāsenātipi pāṭho, satatavāsenāti attho. **Savanenapi akataṁ hotī**ti sotabbayuttakaṁ asutaṁ hoti. **Bāhusaccenapi akataṁ hotī**ti ettha bāhusaccaṁ vuccati vīriyaṁ, vīriyena kattabbayuttakaṁ akataṁ hotīti attho. **Diṭṭhiyāpi appaṭividdhaṁ hotī**ti diṭṭhiyā paṭivijjhitabbaṁ appaṭividdhaṁ hoti. **Sāmāyikampi vimuttiṁ na labhatī**ti kālānukālaṁ dhammassavanaṁ nissāya pītipāmojjaṁ na labhati. **Hānagāmīyeva hotī**ti parihānimeva gacchati.

Pamāṇikāti puggalesu pamāṇaggāhakā. **Paminantī**ti pametuṁ tuletuṁ ārabhanti. **Eko hīno**ti eko guṇehi hīno. **Eko paṇīto**ti eko guṇehi paṇīto. **Taṁ hī**ti taṁ pamāṇakaraṇaṁ.

Abhikkantataroti sundarataro. **Paṇītataro**ti uttamataro. **Dhammasoto nibbahatī**ti sūraṁ hutvā pavattamānavipassanāñāṇaṁ nibbahati,

---

1. Samasamagatiyāti (Ṭīkāyaṁ)
2. Sakadāgāmisatto (Sī, Syā)
3. Ambakā ambakapaññāti (Si), ambakā ambakasaññāti (Syā)
4. Itthipaññāya (Sī)

သမသမဂတိကာတိ[1] သမဘာဝေနေဝ သမဂတိကာ။ **ဘဝိဿန္တီ**တိ ဇာတာ။ **သကဒါဂါမိပတ္တော**[2] **တုသိတं ကာယं ဥပပန္နော**တိ သကဒါဂါမိပုဂ္ဂလော ဟုတ္ဝာ တုသိတဘဝနေယေဝ နိဗ္ဗတ္တော။ **ကထံ ကထံ နာမာ**တိ ကေန ကေန နု ခေါ ကာရဏေန၊ ကိံ နု ခေါ ဇာနိတ္ဝာ ဒေသိတော၊ ဥဒါဟု အဇာနိတ္ဝာတိ။ ထေရော ကာရဏံ အဇာနန္တော **ဧဝံ ခေါ ပနေတံ ဘဂိနိ ဘဂဝတာ ဗျာကတန္တိ** အာဟ။

အမ္မကာ အမ္မကသညာတိ[3] ဣတ္ထိ ဟုတ္ဝာ ဣတ္ထိသညာယ ဧဝ သမန္နာဂတာ။ **ကေ စ ပုရိသပုဂ္ဂလပရောပရိယညာဏေ**တိ ထွေ ပုရိသပုဂ္ဂလပရောပရိယညာဏံ ဝုစ္စတိ ပုရိသပုဂ္ဂလာနံ တိက္ခမုဒုဝသေန ဣန္ဒြိယပရောပရိယညာဏံ။ တသ္မာ ကာ စ ဗာလာ မိဂသာလာ၊ ကေ စ ပုရိသပုဂ္ဂလာနံ ဣန္ဒြိယပရောပရိယညာဏော အပ္ပဋိဟတဝိသယာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ၊ ဥဘယမေတံ ဒူရေ သုဝိဒူရေတိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။

ဣဒါနိ မိဂသာလာယ အတ္တနော ဒူရဘာဝံ ဒဿေန္တော **ဆယိမေ အာနန္ဒာ**တိအာဒိမာဟ။ **သောရတော ဟောတီ**တိ ပါပတော သုဋ္ဌု ဩရတော ဝိရတော ဟောတိ။ သုရတောတိပိ ပါဌော။ **အဘိနန္ဒန္တိ သဗြဟ္မစာရိ ကေတ္တဝါသေနာ**တိ တေန သဒ္ဓိံ ကေတောဝါသေန သဗြဟ္မစာရိ အဘိနန္ဒန္တိ တုဿန္တိ။ ကေန္တဝါသေနာတိပိ ပါဌော၊ သတတဝါသေနာတိ အတ္ထော။ **သဒေနပိ အကတံ ဟောတီ**တိ သောတဗ္ဗယုတ္တကံ အသုတံ ဟောတိ။ **ဗာဟုသစ္စေနပိ အကတံ ဟောတီ**တိ ထွေ ဗာဟုသစ္စံ ဝုစ္စတိ ဝိရိယံ၊ ဝိရိယေန ကတ္တဗ္ဗယုတ္တကံ အကတံ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **ဒိဋ္ဌိယာပိ အပ္ပဋိဝိဒ္ဓံ ဟောတီ**တိ ဒိဋ္ဌိယာ ပဋိဝိဇ္ဈိတဗ္ဗံ အပ္ပဋိဝိဒ္ဓံ ဟောတိ။ **သာမာယိကမ္ပိ ဝိမုတ္တိံ န လဘတီ**တိ ကာလာနုကာလံ ဓမ္မဿဝနံ နိဿာယ ပီတိပါမောဇ္ဇံ န လဘတိ။ **ဟာနဂါမိယေဝ ဟောတီ**တိ ပရိဟာနိမေဝ ဂစ္ဆတိ။

ပမာဏိကာတိ ပုဂ္ဂလေသု ပမာဏဂ္ဂါဟကာ။ **ပမိနန္တီ**တိ ပမေတုံ တုလေတုံ အာရဘန္တိ။ **ကော ဟိနော**တိ ကော ဂုဏေဟိ ဟီနော။ **ကော ပဏီတော**တိ ကော ဂုဏေဟိ ပဏီတော။ **တံ ဟီ**တိ တံ ပမာဏကရဏံ။

အဘိက္ကန္တတရောတိ သုန္ဒရတရော။ **ပဏီတတရော**တိ ဥတ္တမတရော။ **ဓမ္မသောတော နိဗ္ဗဟတီ**တိ သူရံ ဟုတ္ဝာ ပဝတ္တမာနဝိပဿနာဉာဏံ နိဗ္ဗဟတိ၊

၁-သမသမဂတိယာတိ (ဋီကာယံ) ၂-သကဒါဂါမိသတ္တော (သီ၊ သျာ)
၃-အမ္မကာ အမ္မကပညာတိ (သီ)၊ အမ္မကာ အမ္မကသညာတိ (သျာ) ၄-ဣတ္ထိပညာယ (သီ)

ariyabhūmiṁ sampāpeti. **Tadantaraṁ ko jāneyyā**ti taṁ antaraṁ taṁ kāraṇaṁ aññatra Tathāgatena ko jāneyyāti attho.

Kodhamānoti kodho ca māno ca. **Lobhadhammā**ti lobhoyeva. **Vacīsaṅkhārā**ti[1] ālāpasallāpavasena vacanāneva. **Yo vā panassa mādiso**ti yo vā pana aññopi mayā sadiso Sammāsambuddhoyeva assa, so puggalesu pamāṇaṁ gaṇheyyāti attho. **Khaññatī**ti guṇakhaṇanaṁ pāpuṇāti. **Ime kho Ānanda cha puggalā**ti dve soratā, dve adhigatakodhamānalobhadhammā, dve adhigatakodhamānavacīsaṅkhārāti ime cha puggalā. **Gatin**ti ñāṇagatiṁ. **Ekaṅgahīnā**ti ekekena guṇaṅgena hīnā. Pūraṇo sīlena visesī ahosi, isidatto paññāya. Pūraṇassa sīlaṁ isidattassa paññāṭhāne ṭhitaṁ, isidattassa paññā pūraṇassa sīlaṭṭhāne ṭhitāti.

3. Iṇasuttavaṇṇanā

45. Tatiye **dāliddiyan**ti daliddabhāvo. **Kāmabhogino**ti kāme bhuñjanakasattassa. **Assako**ti attano santakena rahito. **Anāḷiko**ti na aḍḍho[2]. **Iṇaṁ ādiyatī**ti jīvituṁ asakkonto iṇaṁ ādiyati. **Vaḍḍhiṁ paṭissuṇātī**ti dātuṁ asakkonto vaḍḍhiṁ dassāmīti paṭijānāti. **Anucarantipi nan**ti parisamajjhagaṇamajjhādīsu ātapaṭhapanapaṁsu-okiraṇādīhi vippakāraṁ pāpento pacchato pacchato anubandhanti. **Saddhā natthī**ti okappanasaddhāmattakampi natthi. **Hirī natthī**ti hiyīyanākārayamattakampi natthi. **Ottappaṁ natthī**ti bhāyanākāramattakampi natthi. **Vīriyaṁ natthī**ti kāyikavīriyamattakampi natthi. **Paññā natthī**ti kammassakatapaññāmattakampi natthi. **Iṇādānasmiṁ vadāmī**ti iṇaggahaṇaṁ vadāmi. **Mā maṁ jaññū**ti[3] māmaṁ jānātu.

Dāliddiyaṁ dukkhanti dhanadaliddabhāvo dukkhaṁ. **Kāmalābhābhijappinan**ti kāmalābhaṁ patthentānaṁ. **Pāpakammavinibbayo**ti pāpakammavaḍḍhako. **Saṁsappatī**ti paripphandati. **Jānan**ti jānanto. **Yassa vippaṭisārajā**ti ye

1. Vacīsaṁsārāti (Sī)
2. Anāḷhiyoti na aḍḍho (Sī), anaddhikoti na addho (Syā), anāḷikoti anaḷo (Ka)
3. Jaññāti (Sī)

အရိယဘူမိ သမ္မာပေတိ။ **တဒန္တရံ ကော ဇာနေယျာ**တိ တံ အန္တရံ တံ ကာရဏံ အညတြ တထာဂတေန ကော ဇာနေယျာတိ အတ္ထော။

ကောဓမာနောတိ ကောဓော စ မာနော စ။ **လောဘဓမ္မာ**တိ လောဘောယေဝ။ **ဝစီသင်္ခါရာ**တိ[2] အာလာပသလ္လာပဝသေန ဝစနာနေဝ။ **ယော ဝါ ပနဿ မာဒိသော**တိ ယော ဝါ ပန အညောပိ မယာ သဒိသော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါယေဝ အဿ၊ သော ပုဂ္ဂလေသု ပမာဏံ ဂဏှေယျာတိ အတ္ထော။ **ခဉ်ာတီ**တိ ဂဏာခဏနံ ပါပုဏာတိ။ **ဇ္ဈမေ ခေါ အာနန္ဒ ဆ ပုဂ္ဂလာ**တိ ဒွေ သောရတာ, ဒွေ အဓိဂတကောဓမာနလောဘဓမ္မာ, ဒွေ အဓိဂတကောဓ-မာနဝစီသင်္ခါရာတိ ဇ္ဈမေ ဆ ပုဂ္ဂလာ။ **ဂတိန္တိ** ဉာဏဂတိံ။ **ကေဂ်ဟီနာ**တိ ကေကေန ဂုဏင်္ကေန ဟီနာ။ ပူရဏော သီလေန ဝိသေသီ အဟောသိ၊ ဇ္ဈသိဒ္ဓော ပညာယ။ ပူရဏဿ သီလံ ဇ္ဈသိဒ္ဓဿ ပညာဒ္ဒါနေ ဒ္ဋံ၊ ဇ္ဈသိဒ္ဓဿ ပညာ ပူရဏဿ သီလဒ္ဒါနေ ဒ္ဋတာတိ။

၃-ဇာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၅။ တတိယေ **ဒါလိဒ္ဒိယန္တိ** ဒလိဒ္ဒဘာဝေါ။ **ကာမဘောဂိနော**တိ ကာမေ ဘုဉ္ဇနကသတ္တဿ။ **အဿကော**တိ အတ္တနော သန္တကေန ရဟိတော။ **အနာဠိကော**တိ န အဓော[1]။ **ဇ္ဈဏံ အာဒိယတီ**တိ ဇီဝိတုံ အသက္ကောန္တော ဇ္ဈဏံ အာဒိယတိ။ **ဝဓိံ ပဋိသ္သုဏာတီ**တိ ဒါတုံ အသက္ကောန္တော ဝဓိံ ဒဿာမိတိ ပဋိဇာနာတိ။ **အနုစရန္တိ ဝိ** နန္တိ ပရိသမဇ္ဈဂဏမဇ္ဈာဒီသု အာတပ-ဒ္ဒပနပံသုဩကိရဏာဒီဟိ ဝိပ္ပကာရံ ပါပေန္တော ပစ္ဆတော ပစ္ဆတော အနုဗန္ဓန္တိ။ **သဒ္ဓါ နတ္ထိ**တိ ဩကပ္ပနသဒ္ဓါမတ္တကမ္ပိ နတ္ထိ။ **ဟိရီ နတ္ထိ**တိ ဟိရိယနာကာရမတ္တကမ္ပိ နတ္ထိ။ **ဩတ္တပ္ပံ နတ္ထိ**တိ ဘာယနာကာရမတ္တကမ္ပိ နတ္ထိ။ **ဝိရိယံ နတ္ထိ**တိ ကာယိက-ဝိရိယမတ္တကမ္ပိ နတ္ထိ။ **ပညာ နတ္ထိ**တိ ကမ္မဿကတပညာမတ္တကမ္ပိ နတ္ထိ။ **ဇ္ဈာဒါနသ္မိံ ဝဒါမီ**တိ ဇ္ဈာဂ္ဂဟဏံ ဝဒါမိ။ **မာ မံ ဇညူ**တိ[2] မာ မံ ဇာနာတု။

ဒါလိဒ္ဒိယံ ဒုက္ခန္တိ ဓနဒလိဒ္ဒဘာဝေါ ဒုက္ခံ။ **ကာမလာဘာဘိဇပ္ပိန**န္တိ ကာမလာဘံ ပတ္ထေန္တာနံ။ **ပါပကမ္မဝိနိဗ္ဗယော**တိ ပါပကမ္မဝဍ္ဎကော။ **သံသပ္ပတီ**တိ ပရိပ္ဖန္ဒတိ။ **ဇာန**န္တိ ဇာနန္တော။ **ယဿ ဝိပ္ပဋိသာရဇာ**တိ ယေ

1. ဝစီသံသာရာတိ (သီ)
2. အနာဠိယောတိ န အဓော (သီ)၊ အနဒ္ဓိကောတိ န အဒ္ဓေါ (သျာ)၊ အနာဠိကောတိ အနဠော (က)
3. ဉံ-ဇညာတိ (သီ)

assa vippaṭisārato jātā. **Yonimaññataran**ti ekaṁ tiracchānayoniṁ. **Dadaṁ cittaṁ pasādayan**ti cittaṁ pasādento dadamāno.

Kaṭaggāhoti jayaggāho anaparādhaggāho hoti. **Gharamesino**ti gharāvāsaṁ pariyesantassa vasamānassa vā. **Cāgo puññaṁ pavaḍḍhatī**ti cāgoti saṅkhaṁ gataṁ puññaṁ vaḍḍhati. Cāgā puññanti vā pāṭho. **Patiṭṭhitā**ti patiṭṭhitasaddhā nāma sotāpannassa saddhā. **Hirimano**ti hirisampayuttacitto. **Nirāmisaṁ sukhan**ti tīṇi jhānāni nissāya uppajjanakasukhaṁ. **Upekkhan**ti catutthajjhānupekkhaṁ. **Āraddhavīriyo**ti paripuṇṇapaggahitavīriyo. **Jhānāni upasampajjā**ti cattāri jhānāni patvā. **Ekodi nipako sato**ti ekaggacitto kammassakatañāṇasatīhi ca samannāgato.

Evaṁ ñatvā yathābhūtanti evaṁ ettakaṁ kāraṇaṁ yathāsabhāvaṁ jānitvā. **Sabbasaṁyojanakkhaye**ti nibbāne. **Sabbaso**ti sabbākārena. **Anupādāyā**ti aggahetvā. **Sammā cittaṁ vimuccatī**ti idaṁ vuttaṁ hoti— sabbasaṁyojanakkhayasaṅkhāte nibbāne sabbaso anupādiyitvā sammā hetunā nayena maggacittaṁ vimuccati. “Etaṁ ñatvā yathābhūtaṁ, sabbasaṁyojanakkhayan”tipi Pāḷiyaṁ likhitaṁ[1], tassa etaṁ sabbasaṁyojanakkhayasaṅkhātaṁ nibbānaṁ yathābhūtaṁ ñatvāti attho. Purimapacchimehi pana saddhiṁ na ghaṭīyati.

Tassa sammā vimuttassāti tassa sammā vimuttassa khīṇāsavassa. **Ñāṇaṁ hotī**ti paccavekkhaṇañāṇaṁ hoti. **Tādino**ti taṁ saṇṭhitassa. **Akuppā**ti akuppārammaṇattā kuppakāraṇānaṁ kilesānañca abhāvena akuppā. **Vimuttī**ti maggavimuttipi phalavimuttipi. **Bhavasaṁyojanakkhaye**ti bhavasaṁyojanakkhayasaṅkhāte nibbāne bhavasaṁyojanānañca khayante uppannā[2]. **Etaṁ kho paramaṁ ñāṇan**ti etaṁ maggaphalañāṇaṁ paramañāṇaṁ nāma. **Sukhamanuttaran**ti etadeva maggaphalasukhaṁ anuttaraṁ sukhaṁ nāma. **Āṇaṇyamuttaman**ti sabbesaṁ aṇaṇānaṁ khīṇāsavo uttama-aṇaṇo, tasmā arahattaphalaṁ āṇaṇyamuttamanti arahattaphalena desanāya kūṭaṁ gaṇhi. Imasmiñca sutte vaṭṭameva kathetvā gāthāsu vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitanti.

1. Pāḷiṁ likhanti (Sī, Syā)
2. Uppannattā (Sī, Syā)

အဿ ဝိပ္ပဋိသာရတော ဇာတာ။ **ယောနိမညတရန္တိ** ကေံ တိရစ္ဆာနယောနိ”ံ။ **ဒဒံ စိတ္တံ ပသာဒယန္တိ** စိတ္တံ ပသာဒေန္တော ဒဒမာနော။

ကဋ္ဌဂါဟောတိ ဇယဂ္ဂါဟော အနပရာဓဂ္ဂါဟော ဟောတိ။ **ဃရမေသိ-နော**တိ ဃရာဝါသံ ပရိယေသန္တဿ ဝသမာနဿ ဝါ။ **စာဂေါ ပုညံ ပဝဍ္ဎတီ**တိ စာဂေါတိ သဒ္ဒံ ဂတံ ပုညံ ဝဍ္ဎတိ။ စာဂါ ပုညန္တိ ဝါ ပါဌော။ **ပတိဋ္ဌိတာ**တိ ပတိဋ္ဌိတသဒ္ဓါ နာမ သောတာပန္နဿ သဒ္ဓါ။ **ဟိရိမနော**တိ ဟိရိသမ္ပယုတ္တ-စိတ္တော။ **နိရာမိသံ သုခ**န္တိ တိဏ္ဏံ ဈာနာနံ နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇနကသုခံ။ **ဥပေက္ခန္တိ** စတုတ္ထဈာနုပေက္ခံ။ **အာရဒ္ဓဝီရိယော**တိ ပရိပုဏ္ဏပဂ္ဂဟိတဝီရိယော။ **ဈာနာနိ ဥပသမ္ပဇ္ဇာ**တိ စတ္တာရိ ဈာနာနိ ပတ္တာ။ **ကောဒိ နိပကော သတော**တိ ကေဂ္ဂစ်တော ကမ္မဿကတဉာဏသတိဟိ စ သမန္နာဂတော။

ဧဝံ ဉတ္ဝာ ယထာဘူတန္တိ ဧဝံ တ္ဝေကံ ကာရဏံ ယထာသဘာဝံ ဇာနိတ္ဝာ။ **သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယေ**တိ နိဗ္ဗာနေ။ **သဗ္ဗသော**တိ သဗ္ဗာကာရေန။ **အနု-ပါဒါယာ**တိ အဂ္ဂဟေတ္ဝာ။ **သမ္မာ စိတ္တံ ဝိမုစ္စတီ**တိ ဧဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ— သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယသင်္ခါတေ နိဗ္ဗာနေ သဗ္ဗသော အနုပါဒိယိတ္ဝာ သမ္မာ ဟေတုနာ နယေန မဂ္ဂစိတ္တံ ဝိမုစ္စတိ။ “ဧတံ ဉတ္ဝာ ယထာဘူတံ၊ သဗ္ဗသံယော-ဇနက္ခယ”န္တိပိ ပါဠိယံ လိခိတံ[1]၊ တဿ ဧတံ သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယသင်္ခါတံ နိဗ္ဗာနံ ယထာဘူတံ ဉတ္ဝာတိ အတ္ထော။ ပုရိမပစ္ဆိမေဟိ ပန သဒ္ဓိံ န ဃဋီယတိ။

တဿ သမ္မာ ဝိမုတ္တဿာတိ တဿ သမ္မာ ဝိမုတ္တဿ ခီဏာသဝဿ။ **ဉာဏံ ဟောတီ**တိ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ ဟောတိ။ **တာဒိနော**တိ တံသဏ္ဌိတဿ။ **အကုပ္ပါ**တိ အကုပ္ပါရမ္မဏတ္တာ ကုပ္ပကာရဏာနံ ကိလေသာနဉ္စ အဘာဝေန အကုပ္ပါ။ ဝိမုတ္တီတိ မဂ္ဂဝိမုတ္တိပိ ဖလဝိမုတ္တိပိ။ **ဘဝသံယောဇနက္ခယေ**တိ ဘဝသံယော-ဇနက္ခယသင်္ခါတေ နိဗ္ဗာနေ ဘဝသံယောဇနာနဉ္စ ခယန္တေ ဥပ္ပန္နာ[2]။ **တေ ခေါ ပရမံ ဉာဏန္တိ** တေ မဂ္ဂဖလဉာဏံ ပရမဉာဏံ နာမ။ **သုခမနုတ္တရန္တိ** တေဒေဝ မဂ္ဂဖလသုခံ အနုတ္တရံ သုခံ နာမ။ **အာဏာဏျမုတ္တမန္တိ** သဗ္ဗေသံ အဏာဏာနံ ခီဏာသဝေါ ဥတ္တမအဏဏော၊ တသ္မာ အရဟတ္တဖလံ အာဏာဏျမုတ္တမန္တိ အရဟတ္တဖလေန ဒေသနာယ ကူဋံ ဂဏှိ။ ဤမသ္မိဉ္စ သုတ္တေ ဝဋ္ဋမေဝ ကထေတ္ဝာ ဂါထာသု ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတန္တိ။

၁-ပါဠိံ လိခန္တိ (သီ၊သျာ)
၂-ဥပ္ပန္နတ္တာ (သီ၊သျာ)

4. Mahācundasuttavaṇṇanā

46. Catutthe **Cetīsū**ti Cetiraṭṭhe. **Sayaṁjātiyan**ti evaṁnāmake nigame. **Mahācundo**ti Dhammasenāpatissa kaniṭṭhabhātiko. Dhamme yogo anuyogo etesanti **dhammayogā.** Dhammakathikānaṁ etaṁ nāmaṁ. Jhāyantīti **jhāyī. Apasādentī**ti ghaṭṭenti hiṁsanti. **Jhāyantī**ti cintenti. **Pajjhāyantī**ti-ādīni upasaggavasena vaḍḍhitāni. **Kimime jhāyantī**ti kiṁ nāma ime jhāyanti. **Kintime jhāyantī**ti kimatthaṁ ime jhāyanti. **Kathaṁ ime jhāyantī**ti kena kāraṇena ime jhāyanti. **Amataṁ dhātuṁ kāyena phusitvā viharantī**ti maraṇavirahitaṁ nibbānadhātuṁ sandhāya kammaṭṭhānaṁ gahetvā viharantā anukkamena taṁ nāmakāyena phusitvā viharanti. **Gambhīraṁ attapadan**ti guḷhaṁ paṭicchannaṁ khandhadhātu-āyatanādi-atthaṁ. **Paññāya ativijjha passantī**ti sahavipassanāya maggapaññāya paṭivijjhitvā passanti. Imasmiṁ panatthe sammasanapaṭivedhapaññāpi uggahaparipucchāpaññāpi vaṭṭatiyevāti.

5-6. Sanditṭhikasuttadvayavaṇṇanā

47-48. Pañcame **santaṁ vā ajjhattan**ti niyakajjhatte vijjamānaṁ. **Lobho**ti-ādīhi tīṇi akusalamūlāni dassitāni. **Lobhadhammā**ti-ādīhi taṁsampayuttakā dhammā. Chaṭṭhe **kāyasandosan**ti kāyadvārassa dussanākāraṁ. Sesadvayepi eseva nayo. Imesu dvīsu suttesu paccavekkhaṇāva kathitā.

7. Khemasuttavaṇṇanā

49. Sattame **vusitavā**ti vutthabrahmacariyavāso. **Katakaraṇīyo**ti catūhi maggehi kattabbaṁ katvā ṭhito. **Ohitabhāro**ti khandhabhāraṁ kilesabhāraṁ abhisaṅkhārabhārañca otāretvā ṭhito. **Anuppattasadattho**ti sadattho vuccati arahattaṁ, taṁ pattoti attho. **Parikkhīṇabhavasaṁyojano**ti khīṇabhavabandhano. **Sammadaññā vimutto**ti sammā hetunā kāraṇena jānitvā vimutto. **Tassa na evaṁ hoti atthi me seyyoti vā**ti-ādīhi seyyassa seyyohamasmīti mānādayo tayo mānā paṭikkhittā. Na hi khīṇāsavassa “atthi mayhaṁ seyyo, atthi sadiso, atthi hīno”ti māno hoti. **Natthi me seyyo**ti-ādīhipi

၄-မဟာစုန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၆။ စတုတ္ထေ **စေတီသူ**တိ စေတိရဋ္ဌေ။ **သယံဇာတိယန္တိ** ဧဝံနာမကေ နိဂမေ။ **မဟာစုန္ဒော**တိ ဓမ္မသေနာပတိဿ ကနိဋ္ဌဘာတိကော။ ဓမ္မေ ယောဂေါ အနုယောဂေါ ဧတေသန္တိ **ဓမ္မယောဂါ**။ ဓမ္မကထိကာနံ ဧတံ နာမံ။ ဈာယန္တိတိ **ဈာယီ**။ **အပသာဒေန္တီ**တိ ဃဋ္ဋေန္တိ ဟိံသန္တိ။ **ဈာယန္တီ**တိ စိန္တေန္တိ။ **ပဇ္ဈာယန္တီ**တိအာဒီနိ ဥပသဂ္ဂဝသေန ဝဍ္ဎိတာနိ။ **ကိမိမေ ဈာယန္တီ**တိ ကိံနာမ ဣမေ ဈာယန္တိ။ **ကိန္တိမေ ဈာယန္တီ**တိ ကိမတ္ထံ ဣမေ ဈာယန္တိ။ **ကထံ ဣမေ ဈာယန္တီ**တိ ကေန ကာရဏေန ဣမေ ဈာယန္တိ။ **အမတံ ဓာတုံ ကာယေန ဖုသိတ္ဝာ ဝိဟရန္တီ**တိ မရဏဝိရဟိတံ နိဗ္ဗာနဓာတုံ သန္ဓာယ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတ္ဝာ ဝိဟရန္တာ အနုက္ကမေန တံ နာမကာယေန ဖုသိတ္ဝာ ဝိဟရန္တိ။ **ဂမ္ဘီရံ အတ္ထပဒန္တိ** ဂုဠ္ဠံ ပဋိစ္ဆန္နံ ခန္ဓဓာတုအာယတနာဒိအတ္ထံ။ **ပညာယ အတိဝိဇ္ဈ ပဿန္တီ**တိ သဟဝိပဿနာယ မဂ္ဂပညာယ ပဋိဝိဇ္ဈိတ္ဝာ ပဿန္တိ။ ဣမသ္မိံ ပနတ္ထေ သမ္မသနပဋိဝေဓပညာပိ ဥဂ္ဂဟပရိပုစ္ဆာပညာပိ ဝဋ္ဋတိယေဝါတိ။

၅-၆-သန္ဒိဋ္ဌိကသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၄၇-၄၈။ ပဉ္စမေ **သန္တံ ဝါ အဇ္ဈတ္တန္တိ** နိယကဇ္ဈတ္တေ ဝိဇ္ဇမာနံ။ **လောဘော**တိအာဒီဟိ တိဏ္ဏိ အကုသလမူလာနိ ဒဿိတာနိ။ **လောဘဓမ္မာ**တိအာဒီဟိ တံသမ္ပယုတ္တကာ ဓမ္မာ။ ဆဋ္ဌေ **ကာယသန္ဒောသန္တိ** ကာယဒ္ဝါရဿ ဒုဿနာကာရံ။ သေသဒ္ဝယေပိ ဧသေဝ နယော။ ဣမေသု ဒွီသု သုတ္တေသု ပစ္စဝေက္ခဏာဝ ကထိတာ။

၇-ခေမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၉။ သတ္တမေ **ဝုသိတဝါ**ဘိ ဝုတ္ထဗြဟ္မစရိယဝါသော။ **ကတကရဏီယော**တိ စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ ကတ္တဗ္ဗံ ကတ္ဝာ ဋ္ဌိတော။ **ဩဟိတဘာရော**တိ ခန္ဓဘာရံ ကိလေသဘာရံ အဘိသင်္ခါရဘာရဉ္စ ဩတာရေတ္ဝာ ဋ္ဌိတော။ **အနုပ္ပတ္တသဒတ္ထော**တိ သဒတ္ထော ဝုစ္စတိ အရဟတ္တံ၊ တံ ပတ္တောတိ အတ္ထော။ **ပရိက္ခီဏဘဝသံယောဇနော**တိ ဒိဋ္ဌာဘဝပန္ဓနော။ **သမ္မဒညာ ဝိမုတ္တော**တိ သမ္မာ ဟေတုနာ ကာရဏေန ဇာနိတ္ဝာ ဝိမုတ္တော။ **တဿ နဝံ ဟောတိ အတ္ထိ မေ သေယ္ယော**တိ ဝါတိအာဒီဟိ သေယ္ယဿ သေယ္ယောဟမသ္မီတိ မာနဿဒယော တယော မာနာ ပဋိက္ခိတ္တာ။ န ဟိ ခီဏာသဝဿ “အတ္ထိ မယ္ဟံ သေယ္ယော၊ အတ္ထိ သဒိသော၊ အတ္ထိ ဟီနော”တိ မာနော ဟောတိ။ **နတ္ထိ မေ သေယ္ယော**တိအာဒီဟိပိ

teyeva paṭikkhittā. Na hi khīṇāsavassa “ahameva seyyo, ahaṁ sadiso, ahaṁ hīno, aññe seyyādayo natthī”ti evaṁ māno hoti.

Acirapakkantesūti[1] arahattaṁ byākaritvā aciraṁyeva pakkantesu. **Aññaṁ byākarontī**ti arahattaṁ kathenti. **Hasamānakā maññe aññaṁ byākarontī**ti hasamānā viya kathenti. **Vighātaṁ āpajjantī**ti dukkhaṁ āpajjanti.

Na ussesu na omesu, samatte nopanīyareti ettha **ussā**ti ussitatā seyyapuggalā. **Omā**ti hīnā. **Samatto**ti sadiso. Iti imesu tīsupi seyyahīnasadisesu khīṇāsavā mānena na upanīyare na upanenti, na upagacchantīti attho. **Khīṇā jātī**ti khīṇā tesaṁ jāti. **Vusitaṁ brahmacariyan**ti vutthaṁ maggabrahmacariyaṁ. **Caranti saṁyojanavippamuttā**ti sabbasaṁyojanehi vimuttā hutvā caranti. Suttepi gāthāyampi khīṇāsavo kathito.

8. Indriyasaṁvarasuttavaṇṇanā

50. Aṭṭhame **hatūpanisaṁ hotī**ti hatūpanissayaṁ hoti. **Sīlavipannassā**ti vipannasīlassa. **Yathābhūtañāṇadassanan**ti taruṇavipassanāñāṇaṁ. **Nibbidāvirāgo**ti ettha nibbidā balavavipassanā, virāgo ariyamaggo. **Vimuttiñāṇadassanan**ti ettha **vimuttī**ti arahattaphalaṁ, **ñāṇadassanan**ti paccavekkhaṇañāṇaṁ. **Upanisasampannaṁ hotī**ti sampanna-upanissayaṁ hoti. Imasmiṁ sutte sīlānurakkhaṇa-indriyasaṁvaro kathito.

9. Ānandasuttavaṇṇanā

51. Navame **kittāvatā**ti kittakena. **Assutañcevā**ti aññasmiṁ kāle assutapubbaṁ. **Na sammosaṁ gacchantī**ti vināsaṁ na gacchanti. **Cetasā samphuṭṭhapubbā**ti cittena phusitapubbā. **Samudācarantī**ti manodvāre caranti. **Aviññātañca vijānātī**ti aññasmiṁ kāle aviññātakāraṇaṁ jānāti. **Pariyāpuṇātī**ti vaḷañjeti katheti. **Desetī**ti pakāseti. **Paraṁ**[2] **vācetī**ti paraṁ uggaṇhāpeti.

1. Acirapakkante (Pāḷiyaṁ)
2. Paresaṁ (Pāḷiyaṁ)

တေယေဝ ပဋိက္ခိတ္တာ။ န ဟိ ဒိဏာသဝဿ “အဟမေဝ သေယ္ယော၊ အဟံ သဒိသော၊ အဟံ ဟီနော၊ အညေ သေယ္ယာဒယော နတ္ထိ”တိ ဧဝံ မာနော ဟောတိ။

အစိရပက္ကန္တေသူတိ[1] အရဟတ္တံ ဗျာကရိတ္ဝာ အစိရံယေဝ ပက္ကန္တေသု။ **အညံ ဗျာကရောန္တီ**တိ အရဟတ္တံ ကထေန္တိ။ **ဟသမာနကာ မညေ အညံ ဗျာကရောန္တီ**တိ ဟသမာနာ ဝိယ ကထေန္တိ။ **ဝိဃာတံ အာပဇ္ဇန္တီ**တိ ဒုက္ခံ အာပဇ္ဇန္တိ။

န ဥဿေသု န ဩမေသု၊ သမတ္တေ နောပနိယရေတိ ထေ ဥဿာတိ ဥဿိတတာ သေယ္ယပုဂ္ဂလာ။ **ဩမာ**တိ ဟီနာ။ **သမတ္တော**တိ သဒိသော။ ဒ္ဝိတိ ဒ္ဝမေသု တီသုပိ သေယ္ယဟီနသဒိသေသု ဒိဏာသဝါ မာနေန န ဥပနိယရေ န ဥပနေန္တိ၊ န ဥပဂစ္ဆန္တိတိ အတ္ထော။ **ဒိဏာ ဇာတီ**တိ ဒိဏာ တေသံ ဇာတိ။ **ဝုသိတံ ဗြဟ္မစရိယန္တိ** ဝုတ္ထံ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ။ **စရန္တိ သံယောဇန-ဝိပ္ပမုတ္တာ**တိ သဗ္ဗသံယောဇနေဟိ ဝိမုတ္တာ ဟုတ္ဝာ စရန္တိ။ သုတ္တေပိ ဂါထာယပိ ဒိဏာသဝေါ ကထိတော။

၈-ဣန္ဒြိယသံဝရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၀။ အဋ္ဌမေ **ဟတူပနိသံ ဟောတီ**တိ ဟတူပနိဿယံ ဟောတိ။ **သီလ-ဝိပန္နဿာ**တိ ဝိပန္နသီလဿ။ **ယထာဘူတဉာဏဒဿနန္တိ** တရုဏဝိပဿနာ-ဉာဏံ။ **နိဗ္ဗိဒါဝိရာဂေါ**တိ ထေ နိဗ္ဗိဒါ ဗလဝဝိပဿနာ၊ ဝိရာဂေါ အရိယမဂ္ဂေါ။ **ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနန္တိ** ထေ ဝိမုတ္တိတိ အရဟတ္တဖလံ၊ **ဉာဏဒဿနန္တိ** ပစ္စ-ဝေက္ခဏဉာဏံ။ **ဥပနိဿမ္ပန္နံ ဟောတီ**တိ သမ္ပန္နဥပနိဿယံ ဟောတိ။ ဤမသ္မိံ သုတ္တေ သီလာနုရက္ခဏဣန္ဒြိယသံဝရော ကထိတော။

၉-အာနန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၁။ နဝမေ **ကိတ္တာဝတာ**တိ ကိတ္တကေန။ **အဿုတပ္ပေ ဝါ**တိ အညသ္မိံ ကာလေ အဿုတပုဗ္ဗံ။ **န သမ္မောသံ ဂစ္ဆန္တီ**တိ ဝိနာသံ န ဂစ္ဆန္တိ။ **စေတသာ သမ္ဖုဋ္ဌပုဗ္ဗာ**တိ စိတ္တေန ဖုသိတပုဗ္ဗာ။ **သမုဒါစရန္တီ**တိ မနောဒ္ဝါရေ စရန္တိ။ **အဓိပ္ပာယဉ္စ ဓာနာတိ**တိ အညသ္မိံ ကာလေ အဓိပ္ပာယကာရဏံ ဇာနာတိ။ **ပရိယာပုဏာတီ**တိ ဝဋ္ဋေတိ ကထေတိ။ **ဒေသေတီ**တိ ပကာသေတိ။ **ပဏံ ၂ ဝါ ဧ**တိ ပဏံ ဥဂ္ဂဏှာပေတိ။

၁-အစိရပက္ကန္တေ (ပါဠိယံ)
၂-ပရေသံ (ပါဠိယံ)

Āgatāgamāti dīghādīsu yo koci āgamo āgato etesanti āgatāgamā. **Dhammadhārā**ti Suttantapiṭakadharā. **Vinayadharā**ti Vinayapiṭakadharā. **Mātikādharā**ti dvepātimokkhadharā. **Puripucchatī**ti anusandhipubbāparaṁ pucchati. **Paripañhatī**ti idañcidañca pucchissāmīti paritulati paricchindati. **Idaṁ bhante kathan**ti bhante idaṁ anusandhipubbāparaṁ kathaṁ hotīti pucchati. **Idaṁ bhante kathan**ti bhante idaṁ anusandhipubbāparaṁ kathaṁ hotīti pucchati. **Imassa kvattho**ti imassa bhāsitassa ko atthoti pucchati. **Avivaṭan**ti avivaritaṁ. **Vivarantī**ti pākaṭaṁ karonti. **Kaṅkhāṭhāniyesū**ti kaṅkhāya kāraṇabhūtesu. Tattha yasmiṁ dhamme kaṅkhā uppajjati, sveva kaṅkhāṭhāniyo nāmāti veditabbo.

10. Khattiyasuttavaṇṇanā

52. Dasame **bhogādhippāyā**ti bhogasaṁharaṇatthaṁ ṭhapitādhippāyā pavatta-ajjhāsayā. **Paññūpavicārā**ti paññavanto bhaveyyāmāti evaṁ paññatthāya pavattūpavicārā. Ayameva nesaṁ vicāro citte upavicarati. **Balādhiṭṭhānā**ti balakāyādhiṭṭhānā. Balakāyaṁ hi laddhā te laddhapatiṭṭhā nāma honti. **Pathavībhinivesā**ti pathavisāmino bhavissāmāti evaṁ pathavi-atthāya katacittābhinivesā. **Issariyapariyosānā**ti rajjābhisekapariyosānā. Abhisekaṁ hi patvā te pariyosānappattā nāma honti. Iminā nayena sabbattha attho veditabbo.

Sesapadesu panettha ayamadhippāyo—brāhmaṇā tāva mante labhitvā laddhapatiṭṭhā nāma honti, gahapatikā yaṁkiñci sippaṁ, itthī kuladāyajjasāmikaṁ puttaṁ, corā yaṁkiñci āvudhasatthaṁ, samaṇā sīlaparipuṇṇā[1] laddhapatiṭṭhā nāma honti. Tasmā **mantādhiṭṭhānā**ti-ādīni vuttāni.

Brāhmaṇānañca "yaññaṁ yajissāmā"ti cittaṁ abhinivisati, brahmaloke patte pariyosānappattā nāma honti. Tasmā te **yaññābhinivesā brahmalokapariyosānā**ti vuttā. Kammantakaraṇatthāya mano etesaṁ abhinivisatīti **kammantābhinivesā.** Kamme niṭṭhite pariyosānappattā nāmahontīti **niṭṭhitakammantapariyosānā.**

Purisādhippāyāti purisesu pavatta-ajjhāsayā. Alaṅkāratthāya mano upavicarati etissāti **alaṅkārūpavicārā.** Asapattī[2] hutvā

1. Sīle paripuṇṇā (Sī)
2. Asapatī (Syā)

အာဂတာဂမာတိ ဒီဃာဒီသု ယော ကောစိ အာဂမော အာဂတော တေသန္တိ အာဂတာဂမာ။ **ဓမ္မဓရာ**တိ သုတ္တန္တပိဋကရော။ **ဝိနယဓရာ**တိ ဝိနယပိဋကရော။ **မာတိကာဓရာ**တိ ဒွေပါတိမောက္ခရော။ **ပရိပုစ္ဆတီ**တိ အနုသန္ဓိပုဗ္ဗာပရံ ပုစ္ဆတိ။ **ပရိပဉှတီ**တိ ဇာနိဿာမီတိ ပရိတုလတိ ပရိစ္ဆိန္ဒတိ။ **ဣဒံ ဘန္တေ ကထ**န္တိ ဘန္တေ ဣဒံ အနုသန္ဓိပုဗ္ဗာပရံ ကထံ ဟောတီတိ ပုစ္ဆတိ။ **ဣမဿ ကွတ္ထော**တိ ဣမဿ ဘာသိတဿ ကော အတ္ထောတိ ပုစ္ဆတိ။ **အဝိဝဋန္တိ** အဝိဝရိတံ။ **ဝိဝရန္တီ**တိ ပါကဋံ ကရောန္တိ။ **ကဉ်ဂ္ဂာနိယေသူ**တိ ကဉ်ဂ္ဂာနိယော နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၀-ခတ္တိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၂။ ဒသမေ **ဘောဂါဓိပ္ပါယာ**တိ ဘောဂသံဟရဏတ္ထံ ဌပိတာဓိပ္ပါယာ ပဝတ္တအဇ္ဈာသယာ။ **ပညူပဝိစာရာ**တိ ပညဝန္တော ဘဝေယျာမာတိ ဧဝံ ပညတ္ထာယ ပဝတ္တူပဝိစာရာ။ အယမေဝ နေသံ ဝိစာရော စိတ္တေ ဥပဝိစရတိ။ **ဗလာဓိဋ္ဌာနာ**တိ ဗလကာယာဓိဋ္ဌာနာ။ ဗလကာယံ ဟိ လဒ္ဓါ တေ လဒ္ဓပတိဋ္ဌာ နာမ ဟောန္တိ။ **ပထဝီဘိနိဝေသာ**တိ ပထဝိသာမိနော ဘဝိဿာမာတိ ဧဝံ ပထဝိအတ္ထာယ ကတစိတ္တာဘိနိဝေသာ။ **ဣဿရိယပရိယောသာနာ**တိ ရဇ္ဇာဘိသေကပရိယောသာနာ။ အဘိသေကံ ဟိ ပတ္ဝာ တေ ပရိယောသာနပ္ပတ္တာ နာမ ဟောန္တိ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

သေသပဒေသု ပနေတ္ထ အယမဓိပ္ပါယော—ဗြာဟ္မဏာ တာဝ မန္တေ လဘိတ္ဝာ လဒ္ဓပတိဋ္ဌာ နာမ ဟောန္တိ၊ ဂဟပတိကာ ယံကိဉ္စိ သိပ္ပံ၊ ဣတ္ထိ ကုလဒါယဇ္ဇ-သာမိကံ ပုတ္တံ၊ စောရာ ယံကိဉ္စိ အာဝုဓသတ္ထံ၊ သမဏာ သီလပရိပုဏ္ဏာ[1] လဒ္ဓပတိဋ္ဌာ နာမ ဟောန္တိ။ တသ္မာ **မန္တာဓိဋ္ဌာနာ**တိအာဒိနိ ဝုတ္တာနိ။

ဗြာဟ္မဏာနဉ္စ "ယညံ ယဇိဿာမာ"တိ စိတ္တံ အဘိနိဝိသတိ၊ ဗြဟ္မလောကေ ပဋ္ဌေ ပရိယောသာနပ္ပတ္တာ နာမ ဟောန္တိ။ တသ္မာ တေ **ယညာဘိနိဝေသာ ဗြဟ္မလောကပရိယောသာနာ**တိ ဝုတ္တာ။ ကမ္မန္တကရဏတ္ထာယ မနော ဧတေသံ အဘိနိဝိသတီတိ **ကမ္မန္တာဘိနိဝေသာ**။ ကမ္မေ နိဋ္ဌိတေ ပရိယောသာနပ္ပတ္တာ နာမဟောန္တိတိ **နိဋ္ဌိတကမ္မန္တပရိယောသာနာ**။

ပုရိသာဓိပ္ပါယာတိ ပုရိသေသု ပဝတ္တအဇ္ဈာသယာ။ အလင်္ကာရတ္ထာယ မနော ဥပဝိစရတိ တေသာတိ **အလင်္ကာရူပဝိစာရာ**။ အသပတ္တီ[2] ဟုတ္ဝာ

1. သီလေ ပရိပုဏ္ဏာ (သီ)
2. အသပတီ (သျာ)

ekikāva ghare vaseyyanti evamassā cittaṁ abhinivisatīti **asapattībhinivesā**[1]. Gharāvāsissariye laddhe pariyosānappattā nāma hontīti issariyapariyosānā.

Parabhaṇḍassa ādāne adhippāyo etesanti **ādānādhippāyā.** Gahane nilīyanaṭṭhāne etesaṁ mano upavicaratīti **gahanūpavicārā.** Andhakāratthāya etesaṁ cittaṁ abhinivisatīti **andhakārābhinivesā.** Adassanappattā pariyosānappattā hontīti **adassanapariyosānā.**

Adhivāsanakkhantiyañca sucibhāvasīle ca adhippāyo etesanti **khantisoraccādhippāyā.** Akiñcanabhāve niggahaṇabhāve cittaṁ etesaṁ abhinivisatīti **ākiñcaññābhinivesā**[2]. Nibbānappattā pariyosānappattā hontīti **nibbānapariyosānā.**

11. Appamādasuttavaṇṇanā

53. Ekādasame **samadhiggayhā**ti suṭṭhu gaṇhitvā. **Jaṅgalānaṁ**[3] **pāṇānan**ti pathavītalacārīnaṁ sapādakapāṇānaṁ. **Padajātānī**ti padāni. **Samodhānaṁ gacchantī**ti odhānaṁ upanikkhepaṁ[4] gacchanti. **Aggamakkhāyatī**ti seṭṭhaṁ akkhāyati. **Pabbajalāyako**ti pabbajatiṇacchedako. **Odhunātī**ti heṭṭhā mukhaṁ dhunāti. **Nidhunātī**ti[5] ubhohi passehi dhunāti. **Nicchādetī**ti bāhāya vā paharati, rukkhe vā paharati. **Ambapiṇḍiyā**ti ambaphalapiṇḍiyā. **Vaṇṭūpanibandhanānī**ti vaṇṭe upanibandhanāni, vaṇṭe vā patiṭṭhātāni. **Tadanvayāni bhavantī**ti vaṇṭānuvattakāni bhavanti, ambapiṇḍidaṇḍakānuvattakāni bhavantītipi attho. **Khuddarājāno**ti[6] khuddakarājāno, pakatirājāno vā.

12. Dhammikasuttavaṇṇanā

54. Dvādasame **sabbaso**ti sabbesu. **Sattasu vihāresū**ti sattasu pariveṇesu. **Paribhāsatī**ti paribhavati bhayaṁ upadaṁseti. **Vihiṁsatī**ti viheṭheti. **Vitudatī**ti vijjhati. **Roseti vācāyā**ti vācāya ghaṭṭeti. **Pakkamantī**ti disā pakkamanti. **Nā saṇṭhantī**ti nappatiṭṭhahanti.

---

1. Asapatībhinivesā (Syā)
2. Akiñcanābhinivesā (Syā, Ka)
3. Jaṅgamānaṁ (Sī)
4. Pakkhepaṁ (Sī, Syā)
5. Niddhunātīti (Sī, Ka)
6. Kuḍḍarājānoti (Sī, Syā)

ကေကာဝ ဃရေ ဝသေယ္యုန္တိ ဧဝမဿာ စိတ္တံ အဘိနိဝိသတီတိ **အသပတ္တိဘိ-နိဝေသာ**[1]။ ဃရာဝါသိဿရိယေ လဒ္ဓေ ပရိယောသာနပ္ပတ္တာ နာမ ဟောန္တီတိ ဣဿရိယပရိယောသာနာ။

ပရဘဏ္ဍဿ အာဒါနေ အဓိပ္ပါယော ဇေတဿ္ဟိ **အာဒါနာဓိပ္ပါယာ**။ ဂဟနေ နိလီယနဋ္ဌာနေ ဇေတံ် မနော ဥပစရတီတိ **ဂဟနူပစာရာ**။ အန္ဓကာရဋ္ဌာယ ဇေတံ် စိတ္တံ အဘိနိဝိသတီတိ **အန္ဓကာရာဘိနိဝေသာ**။ အဒဿနပ္ပတ္တာ ပရိယောသာနပ္ပတ္တာ ဟောန္တီတိ **အဒဿနပရိယောသာနာ**။

အဓိဝါသနက္ခန္တိယဉ္စ သုစိဘာဝသီလေ စ အဓိပ္ပါယော ဇေတဿ္ဟိ **ခန္တိ-သောရစ္စာဓိပ္ပါယာ**။ အကိဉ္စနဘာဝေ နိဂ္ဂဟဏဘာဝေ စိတ္တံ ဇေတံ် အဘိ-နိဝိသတီတိ **အာကိဉ္စညာဘိနိဝေသာ**[2]။ နိဗ္ဗာနပ္ပတ္တာ ပရိယောသာနပ္ပတ္တာ ဟောန္တီတိ **နိဗ္ဗာနပရိယောသာနာ**။

၁၁-အပ္ပမာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၃။ ကောဒသမေ **သမဓိဂ္ဂယှာ**တိ သုဋ္ဌု ဂဏှိတွာ။ **ဇင်္ဃလာနံ**[3] **ပါဏာန**န္တိ ပထဝီတလစာရိနံ သပါဒကပါ[4]ဏာနံ။ **ပဒဇာတာနီ**တိ ပဒါနိ။ **သမောဓာနံ ဂစ္ဆန္တီ**တိ သြဓာနံ ဥပနိက္ခေပံ[5] ဂစ္ဆန္တိ။ **အဂ္ဂမက္ခာယတီ**တိ သေဋ္ဌံ အက္ခာယတိ။ **ပဗ္ဗဇလာယကော**တိ ပဗ္ဗဇတိဏဆေဒကော။ **သြဓုနာတီ**တိ ဟေဋ္ဌာ မုခံ ဓုနာတိ။ **နိဓုနာတီ**တိ[6] ဥဘောဟိ ပဿေဟိ ဓုနာတိ။ **နိစ္ဆာဒေ-တီ**တိ ဗာဟာယ ဝါ ပဟရတိ၊ ရုက္ခေ ဝါ ပဟရတိ။ **အမ္ဗပိဏ္ဍိယာ**တိ အမ္ဗဖလ-ပိဏ္ဍိယာ။ **ဝဏ္ဏူပနိဗန္ဓနာနီ**တိ ဝဏ္ဏေ ဥပနိဗန္ဓနာနိ၊ ဝဏ္ဏေ ဝါ ပတိဋ္ဌိတာနိ။ **တဒန္ဝယာနိ ဘဝန္တီ**တိ ဝဏ္ဏာနုဝတ္တကာနိ ဘဝန္တိ၊ အမ္ဗပိဏ္ဍိဒဏ္ဍကာနုဝတ္တ-ကာနိ ဘဝန္တိတိပိ အတ္ထော။ **ခုဒ္ဒရာဇာနော**တိ[7] ခုဒ္ဒကရာဇာနော, ပကတိ-ရာဇာနော ဝါ။

၁၂-ဓမ္မိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၄။ ဒွါဒသမေ **သဗ္ဗသော**တိ သဗ္ဗေသု။ **သတ္တသု ဗိဟာရေသူ**တိ သတ္တသု ပရိဝေဏေသု။ **ပရိဘာသတီ**တိ ပရိဘဝတိ ဘယံ ဥပဒံသေတိ။ **ဗိဟိံသတီ**တိ ဝိဟေဋ္ဌေတိ။ **ဝိတုဒတီ**တိ ဝိဇ္ဈတိ။ **ရောသေတိ ဝါစာယာ**တိ ဝါစာယ ဃဋ္ဋေတိ။ **ပက္ကမန္တီ**တိ ဒိသာ ပက္ကမန္တိ။ **နံ သဏ္ဌန္တီ**တိ နပ္ပတိဋ္ဌဟန္တိ။

၁-အာသပတိဘိနိဝေသာ (သျာ) ၂-အကိဉ္စနာဘိနိဝေသာ (သျာ၊က) ၃-ဇင်္ဃမာနံ (သီ)
၄-ပက္ခေပံ (သီ၊ သျာ) ၅-နိဒ္ဓုနာတိတိ (သီ၊က) ၆-ကုဋ္ဌရာဇာနောတိ (သီ၊သျာ)

Riñcantīti chaḍḍenti vissajjenti. **Pabbājeyyāmā**ti nīhareyyāma. **Handā**ti vavassaggatthe nipāto. **Alan**ti yuttametaṁ, yaṁ taṁ pabbājeyyunti attho. **Kiṁ te** iminā**ti** kiṁ tava iminā jātibhūmiyaṁ vāsena. **Tīradassiṁ sakuṇan**ti disākākaṁ. **Muñcantī**ti disādassanatthaṁ vissajjenti. **Sāmantā**ti avidūre. Samantātipi pāṭho, samantatoti attho. **Abhinivesoti** pattharitvā ṭhitasākhānaṁ niveso. **Mūlasantānakānan**ti mūlānaṁ niveso.

Āḷhakathālikāti taṇḍulāḷhakassa bhattapacanathālikā. **Khuddaṁ madhun**ti khuddamakkhikāhi kataṁ daṇḍakamadhuṁ. **Anelakan**ti niddosaṁ. **Na ca sudaṁ aññamaññassa phalāni himsantī**ti aññamaññassa koṭṭhāse phalāni na himsanti. Attano koṭṭhāsehi[1] mūlaṁ vā tacaṁ vā pattaṁ vā chindanto nāma natthi, attano attano sākhāya heṭṭhā patitāneva paribhuñjanti. Aññassa koṭṭhāsato aññassa koṭṭhāsaṁ parivattitvā gatampi "na amhākaṁ sākhāya phalan"ti ñatvā no khādanti. **Yāvadattha**ṁ **bhakkhitvā**ti kaṇṭhappamāṇena khāditvā. **Sākhaṁ bhañjitvā**ti chattappamāṇamattaṁ chinditvā chāyaṁ katvā pakkāmi. **Yatra hi nāmā**ti yo hi nāma. **Pakkamissatī**ti pakkanto. **Nādāsī**ti devatāya ānubhāvena phalameva na gaṇhi. Evaṁ hi sā adhiṭṭhāsi.

Tenupasaṅkamīti janapadavāsīhi gantvā "mahārāja rukkho phalaṁ na gaṇhi, amhākaṁ nu kho doso tumhākan"ti vutte "neva mayhaṁ doso atthi, na jānapadānaṁ, amhākaṁ vijite adhammo nāma na vattati, kena nu kho kāraṇena rukkho na phalito, Sakkaṁ upasaṅkamitvā pucchissāmī"ti cintetvā yena Sakko Devānamindo tenupasaṅkami. **Pavattesī**ti parivattesi. **Ummūlamakāsī**ti uddhaṁmūlaṁ akāsi. **Api nu tvan**ti api nu tava. **Aṭṭhitāyevā**ti aṭṭhitāya eva. **Sacchavīnī**ti samānacchavīni pakatiṭṭhāne ṭhitāni. **Na paccakkosatī**ti nappaṭikkosati. **Rosantan**ti ghaṭṭentaṁ. **Bhaṇḍantan**ti paharantaṁ.

Sunettoti nettā vuccanti akkhīni, tesaṁ sundaratāya sunetto. **Titthakaro**ti sugati-ogāhanatitthassa kārako. **Vītarāgo**ti

1. Koṭṭhāse (Sī)

ရိဉ္စန္တီတိ ဆဒ္ဒေန္တိ ဝိဿဇ္ဇေန္တိ။ **ပဗ္ဗာဇေယ္ယာမာ**တိ နီဟရေယျာမ။ **ဟန္ဒာ**တိ ဝေဿဝဂ္ဂေ နိပါတော။ **အလ**န္တိ ယုတ္တမေတံ၊ ယံ တံ ပဗ္ဗာဇေယ္ယုန္တိ အတ္ထော။ **ကိံ တေ ဇာတိဘူမိနာ**တိ ကိံ တဝ ဇာတိဘူမိယံ ဝါသေန။ **တီရဒဿိံ သကုဏ**န္တိ ဒိသာကာကံ။ **မုဉ္စန္တီ**တိ ဒိသာဒဿနတ္ထံ ဝိဿဇ္ဇေန္တိ။ **သာမန္တာ**တိ အဝိဒူရေ။ သမန္တာတိပိ ပါဌော၊ သမန္တတောတိ အတ္ထော။ **အဘိနိဝေသော**တိ ပတ္ထရိတ္ဝာ ဌိတသာခါနံ နိဝေသော။ **မူလသန္တာနကာန**န္တိ မူလာနံ နိဝေသော။

အာဠှကထာလိကာတိ တဏ္ဍုလာဠှကဿ ဘတ္တပစနထာလိကာ။ **ခုဒ္ဒံ မဓုန်** ခုဒ္ဒမက္ခိကာဟိ ကတံ ဒဏ္ဍကမဓုံ။ **အနေလက**န္တိ နိဒ္ဒောသံ။ **နော စ သုဒံ အညမညဿ ဖလာနိ ဟိံသန္တိ**တိ အညမညဿ ကောဋ္ဌာသေ ဖလာနိ နဟိံသန္တိ။ အတ္တနော ကောဋ္ဌာသေဟိ[2] မူလံ ဝါ တစံ ဝါ ပတ္တံ ဝါ ဆိန္ဒန္တော နာမ နတ္ထိ၊ အတ္တနော အတ္တနော သာခါယ ဟေဋ္ဌာ ပတိတာနေဝ ပရိဘုဉ္ဇန္တိ။ အညဿ ကောဋ္ဌာသတော အညဿ ကောဋ္ဌာသံ ပရိဝတ္တိတ္ဝာ ဂတမ္ပိ "နော အမှာကံ သာခါယ ဖလ"န္တိ ဥတ္ဝာ နော ခါဒန္တိ။ **ယာဝဒတ္ထံ ဘက္ခိတ္ဝာ**တိ ကဏ္ဌပ္ပမာဏေန ခါဒိတ္ဝာ။ **သာခံ ဘဉ္ဇိတ္ဝာ**တိ ဆတ္တပ္ပမာဏမတ္တံ ဆိန္ဒိတ္ဝာ ဆာယံ ကတ္ဝာ ပက္ကာမိ။ **ယတြ ဟိ နာမာ**တိ ယော ဟိ နာမ။ **ပက္ကမိဿတီ**တိပိ ပက္ကန္တော။ **နာဒါသီ**တိ ဒေဝတာယ အာနုဘာဝေန ဖလမေဝ န ဂဏှိ။ ဧဝံ ဟိ သာ အဓိဋ္ဌာသိ။

တေနုပသင်္ကမီတိ ဇနပဒဝါသိဟိ ဂန္ဓာ "မဟာရာဇ ရုက္ခော ဖလံ န ဂဏှိ၊ အမှာကံ နု ခော ဒောသော တုမှာက"န္တိ ဝုတ္တေ "နေဝ မယှံ ဒောသော အတ္ထိ, န ဇာနပဒါနံ၊ အမှာကံ ဝိဇိတေ အဓမ္မော နာမ န ဝတ္တတိ၊ ကေန နု ခော ကာရဏေန ရုက္ခော န ဖလိတော၊ သက္ကံ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ ပုစ္ဆိဿာမီ"တိ စိန္တေတ္ဝာ ယေန သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော တေနုပသင်္ကမိ။ **ပဝတ္တေသီ**တိ ပရိဝတ္တေသိ။ **ဥမ္မူလမကာသီ**တိ ဥဒ္ဓံမူလံ အကာသိ။ **အဝိ နု တွန်** အဝိ နု တဝ။ **အဒ္ဓိတာယေဝါ**တိ အဒ္ဓိဘာယ ဧဝ။ **သန္ဓိဒိန်**တိ သမာနဥ္ဆဝိနိ ပကတိဋ္ဌာနေ ဌိတာနိ။ **နော ပစ္စက္ခောသတီ**တိ နပ္ပဋိက္ခောသတိ။ **ရောသန်**တိ ဃဋ္ဋေန်။ **ဘဏ္ဍန်**တိ ပဟရန်။

သုန္ဟတ္ထောတိ နေတ္ထာ ဝုစ္စန်တိ အင်္ဂိနိ၊ ဟေသံ သုန္ဟရတာယ သုနေတ္ထော။ **တိတ္ထကရော**တိ သုဂတိဩိဂါဟနတိတ္ထဿ ကာရကော။ **ဝီတရာဂေါ**တိ

2-ကောဋ္ဌာသေ (သီ)

vikkhambhanavasena vigatarāgo. **Pasavatī**ti paṭilabhati. **Diṭṭhisampanna**nti dassanasampannaṁ, sotāpannanti attho. **Khantin**ti attano guṇakhaṇanaṁ. **Yathāmaṁ sabrahmacārīsū**ti yathā imaṁ sabrahmacārīsu akkosanaparibhāsanaṁ, aññaṁ evarūpaṁ guṇakhantiṁ na vadāmīti attho. **Na no samasabrahmacārīsū**ti[1] ettha samajano[2] nāma sakajano vuccati. Tasmā na no sakesu samānabrahmacārīsu cittāni paduṭṭhāni bhavissantīti ayamettha attho.

Jotipālo ca Govindoti nāmena Jotipālo ṭhānena[3] Mahāgovindo. **Sattapurohito**ti reṇu-ādīnaṁ sattannaṁ rājūnaṁ purohito. **Ahiṁsakā**[4] **atītaṁse**ti ete cha Satthāro atītaṁse ahiṁsakā ahesuṁ. **Nirāmagandhā**ti kodhāmagandhena nirāmagandhā. **Karuṇedhimuttā**ti karuṇajjhāne adhimuttā[5], karuṇāya ca karuṇāpubbabhāge ca ṭhitā. **Yete**ti ete, ayameva vā pāṭho. **Na sādhurūpaṁ āsīde**ti sādhusabhāvaṁ na ghaṭṭeyya. **Diṭṭhiṭṭhānappahāyinan**ti dvāsaṭṭhidiṭṭhigatappahāyinaṁ. **Sattamo**ti arahattato paṭṭhāya sattamo. **Avītarāgo**ti avigatarāgo. Etena anāgāmibhāvaṁ paṭikkhipati. **Pañcindriyā mudū**ti pañca vipassanindriyāni mudūni. Tassa hi tāni sakadāgāmiṁ upādāya mudūni nāma honti. **Vipassanā**ti saṅkhārapariggahañāṇaṁ. **Pubbeva upahaññatī**ti paṭhamatarañ̃ñeva upahaññati. **Akkhato**ti guṇakhaṇanena akkhato anupahato hutvā. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Dhammikavaggo pañcamo.

Paṭhamapaṇṇāsako niṭṭhito.

1. Āmasabrahmacārīsūti (Sī, Syā)
2. Āmajano (Sī, Syā)
3. Dhanena (Ka)
4. Ahiṁsete (Sī)
5. Karuṇe vimuttāti karuṇajjhāne vimuttā (Sī, Syā)

ဝိကွမ္ဘနဝသေန ဝိဂတရာဂေါ။ **ပသဝတီ**တိ ပဋိလဘတိ။ **ဒိဋ္ဌသမ္ပန္နန္တိ** ဒဿန-သမ္ပန္နံ၊ သောတာပန္နန္တိ အတ္ထော။ **ခန္တိ**န္တိ အတ္တနော ဂုဏခဏံ။ **ယထာမံ သဗြဟ္မစာရီသူ**တိ ယထာ ဣမံ သဗြဟ္မစာရိသု အက္ကောသနပရိဘာသနံ၊ အညံ ဝေရူပံ ဂုဏခန္တိ[1] ံ န ဝဒါမီတိ အတ္ထော။ **နနောသမသဗြဟ္မစာရီသူ**တိ[2] ထ္ထေ သမဇနော[3] နာမ သကဇနော ဝုစ္စတိ။ တသ္မာ နနော သကေသု သမာန-ဗြဟ္မစာရိသု စိတ္တာနိ ပဒုဋ္ဌာနိ ဘဝိဿန္တိတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။

ဇောတိပါလော စ ဂေါဝိန္ဒောတိ နာမေန ဇောတိပါလော ဋ္ဌာနေန[4] မဟာဂေါဝိန္ဒော။ **သတ္တပုရောဟိတော**တိ ရေဏုအာဒီနံ သတ္တန္နံ ရာဇူနံ ပုရောဟိတော။ **အဟိံသကာ[5] အတီတံသေ**တိ တေ ဆ သတ္ထာရော အတီ-တံသေ အဟိံသကာ အဟေသုံ။ **နိရာမဂန္ဓာ**တိ ကောဓာမဂန္ဓေန နိရာမဂန္ဓာ။ **ကရုဏေဓိမုတ္တာ**ကိ ကရုဏာဇ္ဈာနေ အဓိမုတ္တာ[6]၊ ကရုဏာယ စ ကရုဏာ-ပုဗ္ဗဘာဂေ စ ဋ္ဌိတာ။ **ယေတေ**တိ တေ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဠိ။ **နသာဓုရူပံ အာသီဒေ**တိ သာဓုသဘာဝံ နဃဋ္ဋေယ္ယ။ **ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနပ္ပဟာယိန**န္တိ ဒ္ဝါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိ-ဂတပ္ပဟာယိနံ။ **သတ္တမော**တိ အရဟတ္တတော ပဋ္ဌာယ သတ္တမော။ **အဝီတ-ရာဂေါ**တိ အဝိဂတရာဂေါ။ တေန အနာဂါမိဘာဝံ ပဋိက္ခိပတိ။ **ပဉ္စိန္ဒြိယာ မုဒူ**တိ ပဉ္စ ဝိပဿနိန္ဒြိယာနိ ဣဒ္ဓိ။ တသ္မာ ဟိ တာနိ သကဒါဂါမိံ ဥပါဒါယ မုဒူနိ နာမ ဟောန္တိ။ **ဝိပဿနာ**တိ သမ်ါရပရိဂ္ဂဟဉာဏံ။ **ပုဗ္ဗေ ဥပဟညတိ**တိ ပဌမတရညေဝ ဥပဟညတိ။ **အက္ခတော**တိ ဂုဏခဏနေန အက္ခတော အနုပဟတော ဟုတ္ဝာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

မဇ္ဈိကဝဏ္ဏေါ ပဉ္စမော။

ပဌမပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

၁-အာမသဗြဟ္မစာရီသူတိ (သီ၊ သျာ)
၂-ဓနေန (က)
၃-ကရုဏော ဝိမုတ္တာတိ ကရုဏာဇ္ဈာနေ ဝိမုတ္တာ (သီ၊ သျာ)
၄-အာမဇနော (သီ၊ သျာ)
၅-အဟိံသေတေ (သီ)
၆-အဟိံသေတေ (သီ)

2. Dutiyapaṇṇāsaka

6. Mahāvagga

1. Soṇasuttavaṇṇanā

55. Chaṭṭhassa paṭhame **Soṇo**ti Sukhumālasoṇatthero. **Sītavane**ti evaṁnāmake susāne. Tasmiṁ kira paṭipāṭiyā pañca caṅkamanapaṇṇasālāsatāni[1] māpitāni, tesu thero attano sappāyacaṅkamanaṁ gahetvā samaṇadhammaṁ karoti. Tassa āraddhavīriyassa hutvā caṅkamato pādatalāni bhijjiṁsu, jāṇūhi caṅkamato jāṇukānipi hatthatalānipi bhijjiṁsu, chiddāni ahesuṁ. Evaṁ āraddhavīriyo viharanto obhāsanimittamattakampi dassetuṁ nāsakkhi. Tassa vīriyena kilamitakāyassa koṭiyaṁ pāsāṇaphalake nisinnassa yo vitakko udapādi, taṁ dassetuṁ **atha kho āyasmato**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **āraddhavīriyā**ti paripuṇṇapaggahitavīriyā. **Na anupādāya āsavehi cittaṁ vimuccatī**ti sace hi ahaṁ ugghaṭitaññū vā assaṁ vipañcitaññū vā neyyo vā, nūna[2] me cittaṁ vimucceyya. Addhā panasmi padaparamo, yena me cittaṁ na vimuccatīti sanniṭṭhānaṁ katvā **saṁvijjanti kho panā**ti-ādīni cintesi. Tattha **bhogā**ti upayogatthe paccattaṁ.

Pāturahosīti therassa cittācāraṁ ñatvā "ayaṁ Soṇo ajja sītavane padhānabhūmiyaṁ nisinno imaṁ vitakkaṁ vitakketi, gantvāssa vitakkaṁ sahotthaṁ[3] gaṇhitvā vīṇopamaṁ kammaṭṭhānaṁ kathessāmīti pamukhe pākaṭo ahosi. **Paññatte āsane**ti padhānikabhikkhū attano vasanaṭṭhāne ovadituṁ āgatassa Buddhassa Bhagavato nisīdanatthaṁ yathālābhena āsanaṁ paññāpetvāva padhānaṁ karonti, aññaṁ alabhamānā purāṇapaṇṇānipi santharitvā upari saṅghāṭiṁ paññapenti. Theropi āsanaṁ paññāpetvā padhānaṁ akāsi. Taṁ sandhāya vuttaṁ "paññatte āsane"ti.

Taṁ kiṁ maññasīti Satthā "imassa bhikkhuno avasesakammaṭṭhānehi attho natthi, ayaṁ gandhabbasippe cheko ciṇṇavasī, attano visaye

1. Caṅkamanasatāni (Sī, Syā) 2. Tena (Ka)
3. Sahoṭṭhaṁ (Sī, Syā) Vi-Ṭṭha 1. 192 piṭṭhepi passitabbaṁ.

၂-ဒုတိယပဏ္ဏာသက

၆-မဟာဝဂ္ဂ

၁-သောဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၅။ ဆဋ္ဌဿ ပဌမေ **သောဏော**တိ သုခုမာလသောဏတ္ထေရော။ **သီတ-ဝနေ**တိ ဧဝံနာမကေ သုသာနေ။ တသ္မိံ ကိရ ပဋိပါဋိယာ ပဉ္စ စင်္ကမန-ပဏ္ဏာသာလာသတာနိ[1] မာပိတာနိ၊ တေသု ထေရော အတ္တနော သပ္ပါယစင်္ကမနံ ဂဟေတ္ဝာ သမဏဓမ္မံ ကရောတိ။ တဿ အာရဒ္ဓဝီရိယဿ ဟုတ္ဝာ စင်္ကမတော ပါဒတလာနိ ဘိဇ္ဇိံသု၊ ဇာဏုဟိ စင်္ကမတော ဇာဏုကာနိပိ ဟတ္ထတလာနိပိ ဘိဇ္ဇိံသု၊ ဆိဒ္ဒါနိ အဟေသုံ။ ဧဝံ အာရဒ္ဓဝီရိယော ဝိဟရန္တော ဩဘာသနိမိတ္တ-မတ္တကမ္ပိ ဒဿေတုံ နာသက္ခိ။ တဿ ဝိရိယေန ကိလမိတကာယဿ ကောဋိယံ ပါသာဏဖလကေ နိသိန္နဿ ယော ဝိတက္ကော ဥဒပါဒိ၊ တံ ဒဿေတုံ **အထ ခေါ အာယသ္မတော**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **အာရဒ္ဓဝီရိယာ**တိ ပရိပုဏ္ဏပဂ္ဂဟိတ-ဝီရိယာ။ **န အနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စတီ**တိ သစေ ဟိ အဟံ ဥဂ္ဃဋိတညူ ဝါ အဿံ ဝိပဉ္စိတညူ ဝါ နေယျော ဝါ၊ နူန[2] မေ စိတ္တံ ဝိမုစ္စေယျ။ အဒ္ဓါ ပနသ္မိ ပဒပရမော၊ ယေန မေ စိတ္တံ န ဝိမုစ္စတီတိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကတ္ဝာ **သံဝိဇ္ဇန္တိ ခေါ ပနာ**တိအာဒိနိ စိန္တေသိ။ တတ္ထ **ဘောဂါ**တိ ဥပယောဂတ္ထေ ပစ္စတ္တံ။

ပါတုရဟောသီတိ ထေရဿ စိတ္တာစာရံ ဉတ္ဝာ "အယံ သောဏော အဇ္ဇ သီတဝနေ ပဓာနဘူမိယံ နိသိန္နော ဣမံ ဝိတက္ကံ ဝိတက္កေတိ၊ ဂန္ဓာဿ ဝိတက္ကံ သဟောဏ္ဍံ[3] ဂဏှိတ္ဝာ ဝိဏောပမံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေဿာမီတိ ပမုခေ ပါကဋော အဟောသိ။ **ပညတ္တေ အာသနေ**ကိ ပဓာနိကဘိက္ခူ။ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနေ ဩဝဒိတုံ အာဂတဿ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော နိသီဒနတ္ထံ ယထာလာဘေန အာသနံ ပညာပေတ္ဝာဝ ပဓာနံ ကရောန္တိ၊ အညံ အလဘမာနာ ပုရာဏ-ပဏ္ဏာနိပိ သန္ထရိတ္ဝာ ဥပရိ သင်္ဃာဋိံ ပညပေန္တိ။ ထေရောပိ အာသနံ ပညာပေတ္ဝာ ပဓာနံ အကာသိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "ပညတ္တေ အာသနေ"တိ။

တံ ကိံ မညသီတိ သတ္ထာ "ဣမဿ ဘိက္ခုနော အဝသေသကမ္မဋ္ဌာနေဟိ အတ္ထော နတ္ထိ၊ အယံ ဂန္ဓဗ္ဗသိပ္ပေ ဆေကော စိဏ္ဏဝသီ၊ အတ္တနော ဝိသယေ

၁-စင်္ကမနသတာနိ (သီ၊ သျာ) ၂-တေန (က)
၃-သဟောဋ္ဌံ (သီ၊ သျာ) ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၁၉၂ ၂-ဝိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

kathiyamānaṁ khippameva sallakkhessatī”ti vīṇopamaṁ kathetuṁ “taṁ kiṁ maññasī”ti-ādimāha. **Vīṇāya tantissare kusalatā** nāma vīṇāya vādanakusalatā, so ca tattha kusalo. Mātāpitaro hissa “amhākaṁ putto aññaṁ sippaṁ sikkhanto kāyena kilamissati, idaṁ pana sayane nisinneneva sakkā uggaṇhitun”ti gandhabbasippameva uggaṇhāpesuṁ. Tassa—

> “Satta sarā tayo gāmā, mucchanā ekavīsati.
> Ṭhānā ekūnapaññāsa, iccete saramaṇḍalā”ti[1]—

Ādikaṁ gandhabbasippaṁ sabbameva paguṇaṁ ahosi. **Accāyatā**ti ati-āyatā kharamucchanā. **Saravatī**ti sarasampannā. **Kammaññā**ti kammakkhamā kammayoggā. **Atisithilā**ti mandamucchanā. **Same guṇe patiṭṭhitā**ti majjhime sare ṭhapetvā mucchitā.

Accāraddhanti atigāḷhaṁ. **Uddhaccāya saṁvattatī**ti uddhatabhāvāya saṁvattati. **Atilīnan**ti atisithilaṁ. **Kosajjāyā**ti kusītabhāvatthāya. **Vīriyasamathaṁ adhiṭṭhahā**ti vīriyasampayuttaṁ samathaṁ adhiṭṭhaha, vīriyaṁ samathena yojehīti attho. **Indriyānañca samataṁ paṭivijjhā**ti saddhādīnaṁ indriyānaṁ samataṁ samabhāvaṁ adhiṭṭhāhi. Tattha saddhaṁ paññāya, paññañca saddhāya, vīriyaṁ samādhinā, samādhiñca vīriyena yojayatā[2] indriyānaṁ samatā adhiṭṭhitā nāma hoti. Sati pana sabbatthikā, sā sadā balavatīyeva vaṭṭati. Tañca pana tesaṁ yojanāvidhānaṁ Visuddhimagge[3] pakāsitameva. **Tattha ca nimittaṁ gaṇhāhī**ti tasmiṁ ca samabhāve sati yena ādāse mukhabimbeneva nimittena uppajjitabbaṁ, taṁ samathanimittaṁ vipassanānimittaṁ magganimittaṁ phalanimittañca gaṇhāhi nibbattehīti evamassa Satthā arahatte pakkhipitvā kammaṭṭhānaṁ kathesi.

Tattha ca nimittaṁ aggahesīti samathanimittañca vipassanānimittañca aggahesi. **Cha ṭhanānī**ti cha kāraṇāni. **Adhimutto hotī**ti paṭivijjhitvā paccakkhaṁ katvā ṭhito hoti. **Nekkhammādhimutto**ti-ādi sabbaṁ arahattavaseneva vuttaṁ. Arahattañhi sabbakilesehi nikkhantattā **nekkhammaṁ,** teheva pavivittattā **paviveko,** byāpajjhābhāvato **abyāpajjhaṁ,** taṇhākkhayante

1. Saramaṇḍalanti (Sī, Syā) 2. Yojitā (Sī, Ka) 3. Visuddhi 1. 125 piṭṭhe.

ကထိယမာနံ ခိပ္పမေဝ သလ္လက္ခေဿတီ”တိ ဝိဏ္ဏောပမံ ကထေတုံ “တံ ကိံ မညသိ”တိအာဒိမာဟ။ **ဝိဏာယ တန္တိဿရေ ကုသလတာ** နာမ ဝိဏာယ ဝါဒနကုသလတာ၊ သော စ တတ္ထ ကုသလော။ မာတာပိတရော ဟိဿ “အမှာကံ ပုတ္တော အညံ သိပ္ပံ သိက္ခန္တော ကာယေန ကိလမိဿတိ၊ ဣဒံ ပန သယနေ နိသိန္နေနေဝ သက္ကာ ဥဂ္ဂဏှိတု”န္တိ ဂန္ဓဗ္ဗသိပ္ပမေဝ ဥဂ္ဂဏှာပေသုံ။ တဿ—

> “သတ္တ သရာ တယော ဂါမာ၊ မုစ္ဆနာ ဧကဝီသတိ။
> ဌာနာ ဧကူနပဉ္ဉာသ၊ ဣစ္စေတေ သရမဏ္ဍလာ”တိ[1]—

အာဒိကံ ဂန္ဓဗ္ဗသိပ္ပံ သဗ္ဗမေဝ ပဂုဏံ အဟောသိ။ **အစ္စာယတာ**တိ အတိ-အာယတာ ခရမုစ္ဆနာ။ **သရဝတီ**တိ သရသမ္ပန္နာ။ **ကမ္မညာ**တိ ကမ္မက္ခမာ ကမ္မယောဂ္ဂါ။ **အတိသိထိလာ**တိ မန္ဒမုစ္ဆနာ။ **သမေ ဂုဏေ ပတိဋ္ဌိတာ**တိ မဇ္ဈိမေ သရေဌပေတ္ဝာ မုစ္ဆိတာ။

အစ္စာရဒ္ဓန် အတိဂါဠှံ။ **ဥဒ္ဓစ္စာယ သံဝတ္တတီ**တိ ဥဒ္ဓတဘာဝါယ သံဝတ္တတိ။ **အတိလီန**န္တိ အတိသိထိလံ။ **ကောသဇ္ဇာယာ**တိ ကုသီတဘာဝတ္ထာယ။ **ဝီရိယသမထံ အဓိဋ္ဌဟာ**တိ ဝီရိယသမ္ပယုတ္တံ သမထံ အဓိဋ္ဌဟ၊ ဝီရိယံ သမထေန ယောဇေဟီတိ အတ္ထော။ **ဣန္ဒြိယာနဉ္စ သမတံ ပဋိဝိဇ္ဈာ**တိ သဒ္ဓါဒီနံ ဣန္ဒြိယာနံ သမတံ သမဘာဝံ အဓိဋ္ဌာဟိ။ တတ္ထ သဒ္ဓံ ပညာယ, ပညဉ္စ သဒ္ဓါယ, ဝီရိယံ သမာဓိနာ, သမာဓိဉ္စ ဝီရိယေန ယောဇယတာ၂ ဣန္ဒြိယာနံ သမတာ အဓိဋ္ဌတာ နာမ ဟောတိ။ သတိ ပန သဗ္ဗတ္ထိကာ၊ သာ သဒါ ဗလဝတီယေဝ ဝဋ္ဋတိ။ တဉ္စ ပန တေသံ ယောဇနာဝိဓာနံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[3] ပကာသိတမေဝ။ **တတ္ထ စ နိမိတ္တံ ဂဏှာဟီ**တိ တသ္မိံ စ သမာဓေဝ သတိ ယေန အာဒါသေ မုခဗိမ္ဗ-နေဝ နိမိတ္တေန ဥပ္ပဇ္ဇိတဗ္ဗံ၊ တံ သမထနိမိတ္တံ ဝိပဿနာနိမိတ္တံ မဂ္ဂနိမိတ္တံ ဖလ-နိမိတ္တဉ္စ ဂဏှာဟိ နိဗ္ဗတ္တေဟီတိ ဧဝမဿ သတ္ထာ အရဟတ္တေ ပက္ခိပိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေသိ။

တတ္ထ စ နိမိတ္တံ အဂ္ဂဟေသီတိ သမထနိမိတ္တဉ္စ ဝိပဿနာနိမိတ္တဉ္စ အဂ္ဂဟေသိ။ **ဆ ဌာနာနီ**တိ ဆ ကာရဏာနိ။ **အဓိမုတ္တော ဟောတီ**တိ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ ပစ္စက္ခံ ကတွာ ဋ္ဌိတော ဟောတိ။ **နေက္ခမ္မာဓိမုတ္တော**တိအာဒိ သဗ္ဗံ အရဟတ္တဝသေ-နေဝ ဝုတ္တံ။ အရဟတ္တဉ္ဟိ သဗ္ဗကိလေသေဟိ နိက္ခန္တတ္တာ **နေက္ခမ္မံ**၊ တေဟေဝ ပဝိဝိတ္တတ္တာ **ပဝိဝေကော**၊ ဗျာပဇ္ဈာဘာဝတော **အဗျာပဇ္ဈံ**၊ တဏှာက္ခယန္တေ

၁-သရမဏ္ဍလန္တိ (သီ၊ သျာ) ၂-ယောဇိတာ (သီ၊ က) ၃-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၂၅-ပိဋ္ဌေ။

uppannattā **taṇhākkhayo,** upādānakkhayante uppannattā **upādānakkhayo,** sammohābhāvato **asammoho**ti vuccati.

Kevalaṁ saddhāmattakanti paṭivedharahitaṁ kevalaṁ paṭivedhapaññāya asammissakaṁ saddhāmattakaṁ. **Paṭicayan**ti punappunaṁ karaṇena vaḍḍhiṁ. **Vītarāgattā**ti maggapaṭivedhena rāgassa vigatattāyeva nekkhammasaṅkhātaṁ arahattaṁ paṭivijjhitvā sacchikatvā ṭhito hoti, phalasamāpattivihārena viharati, tanninnamānasoyeva ca hotīti attho. Sesapadesupi eseva nayo.

Lābhasakkārasilokanti catupaccayalābhañca tesaññeva sukatabhāvañca vaṇṇabhaṇanañca. **Nikāmayamāno**ti icchamāno patthayamāno. **Pavivekādhimutto**ti paviveke adhimutto ahanti evaṁ arahattaṁ byākarotīti attho.

Sīlabbataparāmāsanti sīlañca vatañca parāmasitvā gahitaṁ gahaṇamattaṁ. **Sārato paccāgacchanto**ti sārābhāvena jānanto[1]. **Abyāpajjhādhimutto**ti abyāpajjhaṁ arahattaṁ byākaroti. Iminā va nayena sabbaṭṭhānesu attho daṭṭhabbo. Apicettha "nekkhammādhimuttoti imasmiṁyeva arahattaṁ kathitaṁ, sesesu pañcasu nibbānan"ti eke vadanti. Apare "asammohādhimuttoti ettheva nibbānaṁ kathitaṁ, sesesu arahattan"ti vadanti. Ayaṁ panettha sāro—sabbesveva tesu arahattampi nibbānampi kathitamevāti.

Bhusāti balavanto dibbarūpasadisā. **Nevassa cittaṁ pariyādiyantī**ti etassa khīṇāsavassa cittaṁ gahetvā ṭhātuṁ na sakkonti. Kilesā hi uppajjamānā cittaṁ gaṇhanti nāma. **Amissīkatan**ti kilesā hi ārammaṇena saddhiṁ cittaṁ missaṁ karonti[2], tesaṁ abhāvā amissīkataṁ. **Ṭhitan**ti patiṭṭhitaṁ. **Āneñcappattan**ti acalappattaṁ. **Vayañcassānupassatī**ti tassa cesa[3] cittassa uppādampi vayampi passati. **Bhusā vātavuṭṭhī**ti balavā vātakkhandho. **Neva saṅkampeyyā**ti ekabhāgena cāletuṁ na sakkuṇeyya. **Na sampakampeyyā**ti thūṇaṁ[4] viya sabbabhāgato kampetuṁ na sakkuṇeyya. **Na sampavedheyyā**ti vedhetvā pavedhetvā pātetuṁ[5] na sakkuṇeyya.

---

1. Gacchanto (Ka)
2. Missīkaronti (Sī)
3. Tassa ca (Ka)
4. Guṇaṁ (Sī, Syā)
5. Cāletuṁ (Syā)

ဥပ္ပန္နတ္တာ **တဏှာက္ခယော**၊ ဥပါဒါနက္ခယန္တေ ဥပ္ပန္နတ္တာ **ဥပါဒါနက္ခယော**၊ သမ္မောဟာဘာဝတော **အသမ္မောဟော**တိ ဝုစ္စတိ။

ကေဝလံ သဒ္ဓါမတ္တကန္တိ ပဋိဝေဓရဟိတံ ကေဝလံ ပဋိဝေဓပညာယ အသမ္မိဿကံ သဒ္ဓါမတ္တကံ။ **ပဋိစယန္တိ** ပုနပ္ပုနံ ကရဏေန ဝဍ္ဎိံ။ **ဝိတရာဂတ္တာ**တိ မဂ္ဂပဋိဝေဓေန ရာဂဿ ဝိဂတတ္တာယေဝ နေက္ခမ္မသင်္ခါတံ အရဟတ္တံ ပဋိဝိဇ္ဈိတ္ဝာ သစ္ဆိကတ္ဝာ ဋ္ဌိတော ဟောတိ၊ ဖလသမာပတ္တိဝိဟာရေန ဝိဟရတိ၊ တန်နိန္နမာနသောယေဝ စ ဟောတီတိ အတ္ထော။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။

လာဘသက္ကာရသိလောကန္တိ စတုပစ္စယလာဘဉ္စ တေသဉ္စေဝ သုကတဘာဝဉ္စ ဝဏ္ဏဘဏနဉ္စ။ **နိကာမယမာနော**တိ ဣစ္ဆမာနော ပတ္ထယမာနော။ **ပဝိဝေကာဓိမုတ္တော**တိ ပဝိဝေကေ အဓိမုတ္တော အဟန္တိ ဧဝံ အရဟတ္တံ ဗျာကရောတီတိ အတ္ထော။

သီလဗ္ဗတပရာမာသန္တိ သီလဉ္စ ဝတဉ္စ ပရာမသိတ္ဝာ ဂဟိတံ ဂဟဏမတ္တံ။ **သာရတော ပစ္စာဂစ္ဆန္တော**တိ သာရဘာဝေန ဇာနန္တော[1]။ **အဗ္ယာပဇ္ဈာဓိမုတ္တော**ဘိ အဗ္ယာပဇ္ဈံ အရဟတ္တံ ဗျာကရောတိ။ ဣမိနာဝ နယေန သဗ္ဗဋ္ဌာနေသု အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အပိစေတ္ထ "နေက္ခမ္မာဓိမုတ္တောတိ ဣမသ္မိံယေဝ အရဟတ္တံ ကထိတံ၊ သေသေသု ပဉ္စသု နိဗ္ဗာန"န္တိ ဧကေ ဝဒန္တိ။ အပရေ "အသမ္မောဟာဓိမုတ္တောတိ ဧတ္ထေဝ နိဗ္ဗာနံ ကထိတံ၊ သေသေသု အရဟတ္တ"န္တိ ဝဒန္တိ။ အယံ ပနေတ္ထ သာရော—သဗ္ဗေသွေဝ တေသု အရဟတ္တမ္ပိ နိဗ္ဗာနမ္ပိ ကထိတမေဝါတိ။

ဘုသာတိ ဗလဝန္တော ဒိဗ္ဗရူပသဒိသာ။ **နေဝဿ စိတ္တံ ပရိယာဒိယန္တီ**တိ တေဿ ခီဏာသဝဿ စိတ္တံ ဂဟေတ္ဝာ ဌာတုံ န သက္ကောန္တိ။ ကိလေသာ ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ စိတ္တံ ဂဏှန္တိ နာမ။ **အမိဿီကတန္တိ** ကိလေသာ ဟိ အာရမ္မဏေန သဒ္ဓိံ စိတ္တံ မိဿံ ကရောန္တိ[2]၊ တေသံ အဘာဝါ အမိဿီကတံ။ **ဋ္ဌိတန္တိ** ပတိဋ္ဌိတံ။ **အာနေဉ္ဇပ္ပတ္တန္တိ** အစလပ္ပတ္တံ။ **ဝယဉ္စဿာနုပဿတီ**တိ တဿ စေသ[3] စိတ္တဿ ဥပ္ပါဒမ္ပိ ဝယမ္ပိ ပဿတိ။ **ဘုသာ ဝါတဝုဋ္ဌီ**တိ ဗလဝါ ဝါတက္ခန္ဓော။ **ဇနဝသင်္ကမ္မေယျာ**တိ ကောဘာဂေန စာလေတုံ န သက္ကုဏေယျ။ **နသမ္ပကမ္ပေယျာ**ဒ်တိ ထူဏံ[4] ဝိယ သဗ္ဗဘာဂတော ကမ္ပေတုံ န သက္ကုဏေယျ။ **နသမ္ပဝေဓေယျာ**တိ ဝေဓေတ္ဝာ ပဝေဓေတ္ဝာ ပါတေတုံ[5] န သက္ကုဏေယျ။

၁-ဂစ္ဆန္တော (က)
၂-မိဿီကရောန္တိ (သီ)
၃-တဿ စ (က)
၄-ဂုဏံ (သီ၊ သျာ)
၅-စာလေတုံ (သျာ)

Nekkhammaṁ adhimuttassāti arahattaṁ paṭivijjhitvā ṭhitassa khīṇāsavassa. Sesapadesupi arahattameva kathitaṁ. **Upādānakkhayassa cā**ti upayogatthe sāmivacanaṁ. **Asammohañca cetaso**ti cittassa ca asammohaṁ adhimuttassa. **Disvā āyatanuppādan**ti āyatanānaṁ uppādañca vayañca disvā. **Sammā cittaṁ vimuccatī**ti sammā hetunā nayena imāya vipassanāpaṭipattiyā phalasamāpattivasena cittaṁ vimuccati, nibbānārammaṇe adhimuccati. Atha vā iminā khīṇāsavassa paṭipadā kathitā. Tassa hi āyatanuppādaṁ disvā imāya vipassanāya adhigatassa ariyamaggassānubhāvena sabbakilesehi sammācittaṁ vimuccati. Evaṁ tassa **sammā vimuttassa -pa- na vijjati.** Tattha **santacittassā**ti nibbutacittassa. Sesamettha uttānatthamevāti.

2. Phaggunasuttavaṇṇanā

56. Dutiye **samadhosī**ti uṭṭhānākāraṁ dassesi. **Paṭikkamantī**ti parihāyanti. **No abhikkamantī**ti na vaḍḍhanti. **Sīsaveṭhanaṁ dadeyyā**ti sīsaṁ veṭhetvā daṇḍakena[1] samparivattakaṁ bandheyya. **Indriyāni vippasīdiṁsū**ti tasmiṁ maraṇasamaye cha indriyāni vippasannāni ahesuṁ. **Atthupaparikkhāyā**ti atthānatthaṁ kāraṇākāraṇaṁ upaparikkhane[2]. **Anuttare upadhisaṅkhaye**ti nibbāne. **Avimuttaṁ hotī**ti arahattaphalena adhimuttaṁ hoti.

3. Chaḷabhijātisuttavaṇṇanā

57. Tatiye **chaḷabhijātiyo**ti cha jātiyo. **Tatridan**ti tatrāyaṁ. **Luddā**ti dāruṇā. **Bhikkhū kaṇṭakavuttikā**ti samaṇā nāmete. **Ekasāṭakā**ti ekeneva pilotikakhaṇḍena purato paṭicchādanakā. **Akāmakassa bilaṁ olaggeyyun**ti satthe gacchamāne goṇamhi mate gomaṁsamūlaṁ uppādanatthāya vibhajitvā khādamānā ekassa gomaṁsaṁ anicchantasseva koṭṭhāsaṁ katvā “ayañca te khāditabbo, mūlañca dātabban”ti taṁ koṭṭhāsasaṅkhātaṁ bilaṁ olaggeyyuṁ, balakkārena hatthe ṭhapeyyunti attho. **Akhettaññunā**ti abhijātipaññattiyā khettaṁ ajānantena. **Taṁ suṇāhī**ti taṁ mama paññattiṁ suṇāhi. **Kaṇhābhijātiko**ti kāḷakajātiko. **Kaṇhaṁ dhammaṁ abhijāyatī**ti kaṇhasabhāvo hutvā jāyati nibbattati, kaṇhābhijātiyaṁ vā jāyati.

1. Gaṇḍakena (Sī) 2. Upaparikkhārena (Syā), upaparikkhanena (Ka)

နေက္ခမ္မံ အဓိမုတ္တဿာတိ အရဟတ္တံ ပဋိဝိဇ္ဈိတ္ဝာ ဌိတဿ ခီဏာသဝဿ။ သေသပဒေသုပိ အရဟတ္တမေဝ ကထိတံ။ **ဥပါဒါနက္ခယဿ စာ**တိ ဥပယောဂတ္ထေ သာမိဝစနံ။ **အသမ္မောဟဉ္စ စေတသော**တိ စိတ္တဿ စ အသမ္မောဟံ အဓိမုတ္တဿ။ **ဒိသွာ အာယတနုပ္ပါဒန္တိ** အာယတနာနံ ဥပ္ပါဒဉ္စ ဝယဉ္စ ဒိသွာ။ **သမ္မာ စိတ္တံ ဝိမုစ္စတီ**တိ သမ္မာ ဟေတုနာ နယေန ဣမာယ ဝိပဿနာပဋိပတ္တိယာ ဖလသမာပတ္တိဝသေန စိတ္တံ ဝိမုစ္စတိ၊ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏေ အဓိမုစ္စတိ။ အထ ဝါ ဣမိနာ ခီဏာသဝဿ ပဋိပဒါ ကထိတာ။ တဿ ဟိ အာယတနုပ္ပါဒံ ဒိသွာ ဣမာယ ဝိပဿနာယ အဓိဂတဿ အရိယမဂ္ဂဿာနုဘာဝေန သမ္မကိလေသေဟိ သမ္မာ စိတ္တံ ဝိမုစ္စတိ။ ဧဝံ တဿ **သမ္မာ ဝိမုတ္တဿ။ပ။ နတ္ထိ**တိ။ တတ္ထ **သန္တစိတ္တဿာ**တိ နိဗ္ဗုတစိတ္တဿ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၂-ဖဂ္ဂုနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၆။ ဒုတိယေ **သမဓောသီ**တိ ဥဋ္ဌာနာကာရံ ဒဿေသိ။ **ပဋိက္ကမန္တီ**တိ ပရိဟာယန္တိ။ **နော အဘိက္ကမန္တီ**တိ န ဝဍ္ဎန္တိ။ **သီသဝေဋနံ ဒဒေယျာ**တိ သီသံ ဝေဋေတွာ ဒဏ္ဍကေန[1] သမ္ပရိဝတ္တကံ ဗန္ဓေယျ။ **ဣန္ဒြိယာနိ ဝိပ္ပသီဒိံသူ**တိ တသ္မိံ မရဏသမယေ ဆ ဣန္ဒြိယာနိ ဝိပ္ပသန္နာနိ အဟေသုံ။ **အတ္ထုပပရိက္ခာယာ**တိ အတ္ထာနတ္ထံ ကာရဏာကာရဏံ ဥပပရိက္ခနေ[2]။ **အနုတ္တရေ ဥပဓိသင်္ခယေ**တိ နိဗ္ဗာနေ။ **အဝိမုတ္တံ ဟောတီ**တိ အရဟတ္တဖလေန အဓိမုတ္တံ ဟောတိ။

၃-ဆဠဘိဇာတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၇။ တတိယေ **ဆဠဘိဇာတိယော**တိ ဆ ဇာတိယော။ **တတြိဒန္တိ** တတြာယံ။ **လုဒ္ဒါ**တိ ဒါရုဏာ။ **ဘိက္ခူ ကဏ္ဋကဝုတ္တိကာ**တိ သမဏာနာမေတေ။ **ကေသာဋ္ဌကာ**တိ ကေနေဝ ဝိလောတိကခဏ္ဍေန ပုရတော ပဋိစ္ဆာဒနကာ။ **အကာမကဿ ဗိလံ ဩလဂ္ဂေယ္ယုန္တိ** သတ္ထေ ဂစ္ဆမာနေ ဂေါဏမ္ဟိ မတေ ဂေါမံသမူလံ ဥပ္ပါဒနတ္ထာယ ဝိဘဇိတ္ဝာ ခါဒမာနာ ကေဿ ဂေါမံသံ အနိစ္ဆန္တဿေဝ ကောဋ္ဌာသံ ကတ္ဝာ “အယဉ္စ တေ ခါဒိတဗ္ဗော၊ မူလဉ္စ ဒါတဗ္ဗ”န္တိ တံ ကောဋ္ဌာသသင်္ခါတံ ဗိလံ ဩလဂ္ဂေယ္ယုံ၊ ဗလက္ကာရေန ဟတ္ထေ ဌပေယ္ယုန္တိ အတ္ထော။ **အခေတ္တညုနာ**တိ အဘိဇာတိပညတ္တိယာ ခေတ္တံ အဇာနန္တေန။ **တံ သုဏာဟီ**တိ တံ မမ ပညတ္တိံ သုဏာဟိ။ **ကဏ္ဟာဘိဇာတိကော**တိ ကာဠကဇာတိကော။ **ကဏ္ဟံ ဓမ္မံ အဘိဇာယတီ**တိ ကဏ္ဟသဘာဝေါ ဟုတ္ဝာ ဇာယတိ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ ကဏ္ဟာဘိဇာတိယံ ဝါ ဇာယတိ။

၁-ဂဏ္ဍကေန (သီ) ၂-ဥပပရိက္ခာရေန (သျာ)၊ ဥပပရိက္ခနေန (က)

Nibbānaṁ abhijāyatīti nibbānaṁ pāpuṇāti, ariyabhūmisaṅkhātāya vā nibbānajātiyā jāyati.

4. Āsavasuttavaṇṇanā

58. Catutthe **saṁvarā pahātabbā**ti saṁvarena pahātabbā. Sesesupi eseva nayo. **Idhā**ti imasmiṁ sāsane. **Paṭisaṅkhā**ti paṭisañjānitvā, paccavekkhitvāti attho. **Yonisoti** upāyena pathena. Ettha ca asaṁvare ādīnavapaṭisaṅkhā yoniso paṭisaṅkhāti veditabbā. Sā cāyaṁ "varaṁ bhikkhave tattāya ayosalākāya āditāya sampajjalitāya sajotibhūtāya cakkhundriyaṁ sampalimaṭṭhaṁ, na tveva cakkhuviññeyyesu rūpesu anubyañjanaso nimittaggāho"ti-ādinā ādittapariyāyena[1] veditabbā.
Cakkhundriyasaṁvarasaṁvuto viharatīti ettha cakkhumeva indriyaṁ cakkhundriyaṁ, saṁvaraṇato saṁvaro, pidahanato thakanatoti vuttaṁ hoti. Satiyā etaṁ adhivacanaṁ. Cakkhundriye saṁvaro **cakkhundriyasaṁvaro.** Javane uppajjamānopi hesa tasmiṁ dvāre kilesānaṁ uppattivāraṇato cakkhundriyasaṁvaroti vuccati. **Saṁvuto**ti tena saṁvarena upeto. Tathā hi "pātimokkhasaṁvarasaṁvuto"ti imassa Vibhaṅge "iminā pātimokkhasaṁvarena upeto hoti -pa- samannāgato"ti vuttaṁ. Atha vā saṁvarīti saṁvuto, thakesi pidahīti vuttaṁ hoti. Cakkhundriyasaṁvarasaṁvutoti cakkhundriyasaṁvarasaṅkhātaṁ satikavāṭaṁ cakkhudvāre gharadvāre kavāṭaṁ viya saṁvari thakesi pidahīti vuttaṁ hoti. Ayamevettha attho sundarataro. Tathā hi "cakkhundriyasaṁvaraṁ asaṁvutassa viharato, saṁvutassa viharato"ti etesu padesu ayamevattho dissatīti.

Yaṁ hissati-ādimhi yaṁ cakkhundriyasaṁvaraṁ assa bhikkhuno asaṁvutassa athaketvā apidahitvā viharantassāti attho. Yekārassa vā esa yanti ādeso, ye assāti attho. **Āsavā vighātapariḷāhā**ti cattāro āsavā ca aññe ca vighātakarā kilesapariḷāhā vipākapariḷāhā vā. Cakkhudvārasmiñhi iṭṭhārammaṇaṁ āpāthagataṁ kāmassadavasena assādayato abhinandato kāmāsavo uppajjati, "īdisaṁ aññasmimpi sugatibhave labhissāmī"ti bhavapatthanāya assādayato

1. Saṁ 2. 377 piṭṭhe.

နိဗ္ဗာနံ အဘိဇာယတီတိ နိဗ္ဗာနံ ပါပုဏာတိ၊ အရိယဘူမိသင်္ခါတာယ ဝါ နိဗ္ဗာနဇာတိယာ ဇာယတိ။

၄-အာသဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၈။ စတုတ္ထေ **သံဝရာ ပဟာတဗ္ဗာ**တိ သံဝရေန ပဟာတဗ္ဗာ။ သေသေသုပိ သောဝ နယော။ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ။ **ပဋိသင်္ခါ**တိ ပဋိသင်္ခာနိတ္ဝာ၊ ပစ္စဝေက္ခိတ္ဝာတိ အတ္ထော။ **ယောနိသောဘာ**တိ ဥပါယေန ပထေန။ တတ္ထ စ အသံဝရေ အာဒီနဝပဋိသင်္ခါ ယောနိသော ပဋိသင်္ခါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သာ စာယံ "ဝရံ ဘိက္ခဝေ တတ္တာယ အယောသလာကာယ အာဒိတ္တာယ သမ္ပဇ္ဇလိတာယ သဇောတိဘူတာယ စက္ခုန္ဒြိယံ သမွလိမဋ္ဌံ၊ န တွေဝ စက္ခုဝိညေယ္ယေသု ရူပေသု အနုဗ္ယဉ္ဇနသော နိမိတ္တဂ္ဂါဟော"တိအာဒိနာ အာဒိတ္တပရိယာယေန[1] ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **စက္ခုန္ဒြိယသံဝရသံဝုတော ဝိဟရတီ**တိ တတ္ထ စက္ခုမေဝ ဣန္ဒြိယံ စက္ခုန္ဒြိယံ၊ သံဝရဏတော သံဝရော၊ ပိဒဟနတော ထကနတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သတိယာ တေ အဓိဝစနံ။ စက္ခုန္ဒြိယေ သံဝရော **စက္ခုန္ဒြိယသံဝရော**။ ဇဝနေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနောပိ ဟေသ တသ္မိံ ဒ္ဝါရေ ကိလေသာနံ ဥပ္ပတ္တိဝါရဏတော စက္ခုန္ဒြိယသံဝရောတိ ဝုစ္စတိ။ **သံဝုတော**တိ တေန သံဝရေန ဥပေတော။ တထာ ဟိ "ပါတိမောက္ခ-သံဝရသံဝုတော"တိ ဣမဿ ဝိဘင်္ဂေ "ဣမိနာ ပါတိမောက္ခသံဝရေန ဥပေတော ဟောတိ။ပ။ သမန္နာဂတော"တိ ဝုတ္တံ။ အထ ဝါ သံဝရီတိ သံဝုတော၊ ထကေသိ ပိဒဟီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ စက္ခုန္ဒြိယသံဝရသံဝုတောတိ စက္ခုန္ဒြိယသံဝရသင်္ခါတံ သတိကဝါဋံ စက္ခုဒ္ဒါရေ ဃရဒ္ဒါရေ ကဝါဋံ ဝိယ သံဝရိ ထကေသိ ပိဒဟီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အယမေဝေတ္ထ အတ္ထော သုန္ဒရတရော။ တထာ ဟိ "စက္ခုန္ဒြိယသံဝရံ အသံဝုတဿ ဝိဟရတော, သံဝုတဿ ဝိဟရတော"တိ စေသု ပဒေသု အယမေဝတ္ထော ဒိဿတိတိ။

ယံ ဟိဿာတိအာဒိမှိ ယံ စက္ခုန္ဒြိယသံဝရံ အဿ ဘိက္ခုနော အသံဝုတဿ အထကေတ္ဝာ အပိဒဟိတ္ဝာ ဝိဟရန္တဿာတိ အတ္ထော။ ယေကာရဿ ဝါ သေ ယန္တိ အာဒေသော၊ ယေ အဿာတိ အတ္ထော။ **အာသဝါ ဝိဃာတပရိဠာဟာ**တိ စတ္တာရော အာသဝါ စ အညေ စ ဝိဃာတကရာ ကိလေသပရိဠာဟာ ဝိပါကပရိဠာဟာ ဝါ။ စက္ခုဒ္ဒါရသ္မိဉ္ဒိ ဣဋ္ဌာရမ္မဏံ အာပါထဂတံ ကာမဿာဒ-ဝသေန အဿာဒယတော အဘိနန္ဒတော ကာမာသဝေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ "ဤဒိသံ အညသ္မိမ္ပိ သုဂတိဘဝေ လဘိဿာမီ"တိ ဘဝပတ္ထနာယ အဿာဒယတော

၁-သံ ၂-၃၇၇-ဖိုဋ္ဌေ။

bhāvāsavo uppajjati, sattoti vā sattassāti vā gaṇhato diṭṭhāsavo uppajjati, sabbeheva sahajātaṁ aññāṇaṁ avijjāsavoti cattāro āsavā uppajjanti. Etehi sampayuttā apare kilesā vighātapariḷāhā āyatiṁ vā tesaṁ vipākā tehipi asaṁvutasseva viharato uppajjeyyunti vuccanti. **Evaṁsa te**ti evaṁ assa te, etenupāyena na honti, no aññathāti vuttaṁ hoti. **Paṭisaṅkhā yoniso sotindriyasaṁvarasaṁvuto**ti-ādīsupi eseva nayo. **Ime vuccanti āsavā saṁvarā pahātabbā**ti imesu chasu dvāresu cattāro cattāro katvā catuvīsati āsavā saṁvarena pahātabbāti vuccanti.

Paṭisaṅkhā yoniso cīvaranti-ādīsu yaṁ vattabbaṁ, taṁ sabbaṁ Visuddhimagge[1] sīlakathāya vuttameva. **Yaṁ hissā**ti yaṁ hi cīvaraṁ piṇḍapātādīsu vā aññataraṁ assa. **Appaṭisevato**ti evaṁ yoniso appaṭisevantassa. Imasmiṁ vāre[2] aladdhaṁ cīvarādiṁ patthayato laddhaṁ vā assādayato kāmāsavassa uppatti veditabbā, īdisaṁ aññasmimpi sugatibhave labhissāmīti bhavapatthanāya assādayato bhavāsavassa, ahaṁ labhāmi na labhāmīti vā mayhaṁ vā idanti attasaññaṁ adhiṭṭhahato diṭṭhāsavassa, sabbeheva pana sahajāto avijjāsavoti evaṁ catunnaṁ āsavānaṁ uppatti vighātapariḷāhāva[3] navavedanuppādanatopi veditabbā. **Ime vuccanti bhikkhave āsavā paṭisevanā pahātabbā**ti ime ekamekasmiṁ paccaye cattāro cattāro katvā soḷasa āsavā iminā ñāṇasaṁvarasaṅkhātena paccavekkhaṇapaṭisevanena pahātabbāti vuccanti.

Paṭisaṅkhā yoniso khamo hoti sītassāti upāyena pathena paccavekkhitvā khantā hoti sītassa, sītaṁ khamati sahati, na avīrapuriso viya appamattakenapi sītena calati kampati kammaṭṭhānaṁ vijahati. **Uṇhā**dīsupi eseva nayo. Ettha ca vacanameva **vacanapatho**ti veditabbaṁ. **Dukkhānan**ti-ādīsu dukkhamanaṭṭhena dukkhā, bahalaṭṭhena tibbā, pharusaṭṭhena kharā, tikhiṇaṭṭhena kaṭukā, assādavirahato asātā, manaṁ avaḍḍhanato amanāpā, pāṇaharaṇasamatthatāya pāṇaharāti veditabbā. **Yaṁ hissā**ti sītādīsu yaṁkiñci ekadhammampi assa. **Anadhivāsato**ti anadhivāsentassa

1. Visuddhi 1. 29 piṭṭhe.
2. Ṭhāne (Syā)
3. Vighātapariḷāhā ca (Ma-Ṭṭha 1. 80 piṭṭhe)

ဘဝါသဝေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သတ္တောတိ ဝါ သတ္တဿာတိ ဝါ ဂဏှတော ဒိဋ္ဌာသဝေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သမ္မောဟေဝ သဟဇာတံ အညာဏံ အဝိဇ္ဇာသဝေါတိ စတ္တာရော အာသဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တေဟိ သမ္ပယုတ္တာ အပရေ ကိလေသာ ဝိဃာတပရိဠာဟာ အာယတိံ ဝါ တေသံ ဝိပါကာ တေဟိပိ အသံဝုတဿေဝ ဝိဟရတော ဥပ္ပဇ္ဇေယ္ယုန်္ကိ ဝုစ္စန္တိ။ **ဧဝံ သေ တေ**တိ ဧဝံ အာသ တေ၊ ဧဟေနုပါယေန နဟောန္တိ၊ နော အညထာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော သောတိန္ဒြိယ-သံဝရသံဝုတော**တိအာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဣမေ ဝုစ္စန္တိ အာသဝါ သံဝရာ ပဟာတဗ္ဗာ**တိ ဣမေသု ဆသု ဒ္ဝါရေသု စတ္တာရော စတ္တာရော ကတ္ဝာ စတုဝီသတိ အာသဝါ သံဝရေန ပဟာတဗ္ဗာတိ ဝုစ္စန္တိ။

ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော စီဝရန္တိအာဒိသု ယံ ဝတ္တုဗ္ဗံ၊ တံ သဗ္ဗံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[1] သီလကထာယ ဝုတ္တမေဝ။ **ယံ ဟိဿာ**တိ ယံ ဟိ စီဝရံ ပိဏ္ဍပါတာဒီသု ဝါ အညတရံ အဿ။ **အပ္ပဋိသေဝတော**တိ ဧဝံ ယောနိသော အပ္ပဋိသေဝန္တဿ။ ဣမသ္မိံ ဝါရေ[2] အလဒ္ဓံ စီဝရာဒိံ ပတ္ထယတော လဒ္ဓံ ဝါ အဿာဒယတော ကာမာသဝဿ ဥပ္ပတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ ဤဒိသံ အညသ္မိမ္ပိ သုဂတိဘဝေ လဘိဿာမီတိ ဘဝပတ္ထနာယ အဿာဒယတော ဘဝါသဝဿ၊ အဟံ လဘာမိ နု လဘာမီတိ ဝါ မယှံ ဝါ ဣဒန္တိ အတ္တသညံ အဓိဋ္ဌဟတော ဒိဋ္ဌာသဝဿ၊ သမ္မောဟေဝ ပန သဟဇာတော အဝိဇ္ဇာသဝေါတိ ဧဝံ စတုန္နံ အာသဝါနံ ဥပ္ပတ္တိ ဝိဃာတပရိဠာဟာဝ[3] နဝဝေဒနုပ္ပါဒနတောပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဣမေ ဝုစ္စန္တိ ဘိက္ခဝေ အာသဝါ ပဋိသေဝနာ ပဟာတဗ္ဗာ**တိ ဣမေ ကေ-မေကသ္မိံ ပစ္စယေ စတ္တာရော စတ္တာရော ကတ္ဝာ သောဠသ အာသဝါ ဣမိနာ ဉာဏသံဝရသင်္ခါတေန ပစ္စဝေက္ခဏပဋိသေဝနေန ပဟာတဗ္ဗာတိ ဝုစ္စန္တိ။

ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော ခမော ဟောတိ သီတဿာတိ ဥပါယေန ပထေန ပစ္စဝေက္ခိတ္ဝာ ခန္တာ ဟောတိ သီတဿ၊ သီတံ ခမတိ သဟတိ၊ နာ အဝိရပုရိသော ဝိယ အပ္ပမတ္တကေနပိ သီတေန စလတိ ကမ္ပတိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိဇဟတိ။ **ဥဏှာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ တ္ထေ စ ဝစနမေဝ **ဝစနပထော**တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဒုက္ခာနန္တိ-**အာဒီသု ဒုက္ခမနဋ္ဌေန ဒုက္ခာ၊ ဗဟလဋ္ဌေန တိဗ္ဗာ၊ ဖရုသဋ္ဌေန ခရာ၊ တိခိဏဋ္ဌေန ကဋုကာ၊ အဿာဒဝိရဟတော အသာတာ၊ မနံ အဝဍ္ဎနတော အမနာပါ၊ ပါဏဟရဏသမတ္ထတာယ ပါဏဟရာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ယံ ဟိဿာ**တိ သီတာ-ဒီသု ယံကိဉ္စိ ကေဝလမ္ပိ အဿ။ **အနဓိဝါသတော**တိ အနဓိဝါသေန္တဿ

1. ၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁- ၂၉-ပိဋ္ဌေ။
2. ဌာနေ (သျာ)
3. ၃-ဝိဘာတပရိဠာဟာ စ (မ-ဋ္ဌ ၁-၀၀-ပိဋ္ဌေ)

akkhamantassa. Āsavuppatti panettha evaṁ veditabbā—sītena phuṭṭhassa uṇhaṁ patthayato kāmāsavo uppajjati, evaṁ sabbattha. “Natthi sugatibhave sītaṁ vā uṇhaṁ vā”ti bhavaṁ patthentassa bhavāsavo, mayhaṁ sītaṁ uṇhanti gāho diṭṭhāsavo, sabbeheva sampayutto avijjāsavoti. **Ime vuccantī**ti ime sītādīsu ekamekassa vasena cattāro cattāro katvā aneke āsavā imāya khantisaṁvarasaṅkhātāya adhivāsanāya pahātabbāti vuccantīti attho.

Paṭisaṅkhā yoniso caṇḍaṁ hatthiṁ parivajjetīti ahaṁ samaṇoti na caṇḍassa hatthissa āsanne ṭhātabbaṁ. Tatonidānañhi maraṇampi maraṇamattampi dukkhaṁ bhaveyyāti evaṁ upāyena pathena paccavekkhitvā caṇḍaṁ hatthiṁ parivajjeti paṭikkamati. Esa nayo sabbattha. **Caṇḍan**ti duṭṭhaṁ vāḷaṁ. **Khāṇun**ti khadirakhāṇukādiṁ. **Kaṇṭakaṭṭhānan**ti[1] yattha kaṇṭakā vijjhanti, taṁ okāsaṁ. **Sobbhan**ti sabbato chinnataṭaṁ. **Papātan**ti ekato chinnataṭaṁ, **candanikan**ti ucchiṭṭhodakagabbhamalādīnaṁ chaḍḍanaṭṭhānaṁ. **Oḷigallan**ti tesaṁyeva kaddamādīnaṁ sandanokāsaṁ. Taṁ jaṇṇumattampi asucibharitaṁ hoti. Dvepi cetāni ṭhānāni amanussussadaṭṭhānāni[2] honti, tasmā vajjetabbāni. **Anāsane**ti ettha ayuttaṁ āsanaṁ anāsanaṁ, taṁ atthato aniyatavatthubhūtaṁ rahopaṭicchannāsananti veditabbaṁ. **Agocare**ti etthapi ayutto gocaro agocaro. So vesiyādibhedato pañcavidho. **Pāpake mitte**ti lāmake dussīle mittapatirūpake amitte. **Pāpakesū**ti lāmakesu. **Okappeyyun**ti saddaheyyuṁ adhimucceyyuṁ “addhā ayamāyasmā akāsi vā karissati vā”ti. **Yaṁ hissā**ti hatthi-ādīsu yaṁkiñci ekampi assa. Āsavuppatti panettha evaṁ veditabbā—hatthi-ādinidānena dukkhena phuṭṭhassa sukhaṁ patthayato kāmāsavo uppajjati, “natthi sugatibhave īdisaṁ dukkhan”ti bhavaṁ patthentassa bhavāsavo, maṁ hatthī maddati maṁ assoti gāho diṭṭhāsavo, sabbeheva sampayutto avijjāsavoti. **Ime vuccantī**ti ime hatthi-ādīsu ekekassa vasena cattāro cattāro katvā aneke āsavā iminā sīlasaṁvarasaṅkhātena parivajjanena pahātabbāti vuccanti.

Paṭisaṅkhā yoniso uppannaṁ kāmavitakkaṁ nādhivāsetīti “itipāyaṁ vitakko akusalo, itipi sāvajjo, itipi dukkhavipāko, so ca

1. Kaṇṭakādhānanti (Sī)
2. Amanussaduṭṭhāni (Ka)

အက္ခမန္တဿ။ အာသဝုပ္ပတ္တိ ပနေတ္ထ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ—သီတေန ဖုဋ္ဌဿ ဥဏှံ ပတ္ထယတော ကာမာသဝေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ။ “နတ္ထိ သုဂတိဘဝေ သီတံ ဝါ ဥဏှံ ဝါ”တိ ဘဝံ ပတ္ထေန္တဿ ဘဝါသဝေါ၊ မယှံ သီတံ ဥဏှန္တိ ဂါဟော ဒိဋ္ဌာသဝေါ၊ သဗ္ဗေဟေဝ သမ္ပယုတ္တော အဝိဇ္ဇာသဝေါတိ။ **ဣမေ ဝုစ္စန္တီ**တိ ဣမေ သီတာဒီသု ကေမေကဿ ဝသေန စတ္တာရော စတ္တာရော ကတ္ဝာ အနေကေ အာသဝါ ဣမာယ ခန္တိသံဝရသင်္ခါတာယ အဓိဝါသနာယ ပဟာတဗ္ဗာတိ ဝုစ္စန္တိ အတ္ထော။

ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော စဏ္ဍံ ဟတ္ထိ’ပရိဝဇ္ဇေတီတိ အဟံ သမဏောတိ န စဏ္ဍဿ ဟတ္ထိဿ အာသန္နေ ဌာတဗ္ဗံ။ တတောနိဒါနဉ္ဟိ မရဏမ္ပိ မရဏမတ္တမ္ပိ ဒုက္ခံ ဘဝေယျာတိ ဧဝံ ဥပါယေန ပထေန ပစ္စဝေက္ခိတ္ဝာ စဏ္ဍံ ဟတ္ထိ’ံ ပရိဝဇ္ဇေတိ ပဋိက္ကမတိ။ သေ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ **စဏ္ဍန္တိ** ဒုဋ္ဌံ ဝါဠံ။ **ခါဏုန္တိ** ခဒိရခါဏုကာဒိံ။ **ကဏ္ဋကဋ္ဌာန**န္တိ[1] ယတ္ထ ကဏ္ဋကာ ဝိဇ္ဈန္တိ၊ တံ ဩကာသံ။ **သောဗ္ဘန္တိ** သဗ္ဗတော ဆိန္နတဋံ။ **ပပါတန္တိ** ကေတော ဆိန္နတဋံ။ **စန္ဒနိကန္တိ** ဥစ္ဆိဋ္ဌောဒကဂဗ္ဘမလာဒီနံ ဆဍ္ဍနဋ္ဌာနံ။ **ဩဠိဂလ္လန္တိ** တေသံယေဝ ကဒ္ဒမာဒီနံ သန္ဒနောကာသံ။ တံ ဇဏ္ဏုမတ္တမ္ပိ အသုစိဘရိတံ ဟောတိ။ ဒ္ဝေပိ စေတာနိ ဌာနာနိ အမနုဿုဿ-ဒဋ္ဌာနာနိ[2] ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ဝဇ္ဇေတဗ္ဗာနိ။ **အနာသနေ**တိ ဩ အယုတ္တံ အာသနံ အနာသနံ၊ တံ အတ္ထတော အနိယတဝတ္ထုဘူတံ ရဟောပဋိစ္ဆန္နာသနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အဂေါစရေ**တိ ဩ အယုတ္တော ဂေါစရော အဂေါစရော။ သော ဝေသိယာဒိဘေဒတော ပဉ္စဝိဓော။ **ပါပကေ မိတ္တေ**တိ လာမကေ ဒုဿီလေ မိတ္တပတိရူပကေ အမိတ္တေ။ **ပါပကေသူ**တိ လာမကေသု။ **သဒ္ဒဟေယ္ယု**န္တိ သဒ္ဒဟေယျုံ အဓိမုစ္စေယျုံ “အဋ္ဌာ အယမာယသ္မာ အကာသိ ဝါ ကရိဿတိ ဝါ”တိ။ **ယံ ဟိဿာ**တိ ဟတ္ထိအာဒီသု ယံကိဉ္စိ.ကေမ္ပိ အဿ။ အာသဝုပ္ပတ္တိ ပနေတ္ထ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ဟတ္ထိအာဒီနိဒါနေန ဒုက္ခေန ဖုဋ္ဌဿ သုခံ ပတ္ထယတော ကာမာသဝေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ “နတ္ထိ သုဂတိဘဝေ ဤဒိသံ ဒုက္ခ”န္တိ ဘဝံ ပတ္ထေန္တဿ ဘဝါသဝေါ၊ မံ ဟတ္ထိ မဒ္ဒတိ မံ အဿောတိ ဂါဟော ဒိဋ္ဌာသဝေါ၊ သဗ္ဗေဟေဝ သမ္ပယုတ္တော အဝိဇ္ဇာသဝေါတိ။ **ဣမေ ဝုစ္စန္တီ**တိ ဣမေ ဟတ္ထိအာဒီသု ကေမေကဿ ဝသေန စတ္တာရော စတ္တာရော ကတ္ဝာ အနေကေ အာသဝါ ဣမိနာ သီလသံဝရသင်္ခါတေန ပရိဝဇ္ဇနေန ပဟာတဗ္ဗာတိ ဝုစ္စန္တိ။

ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော ဥပ္ပန္နံ ကာမဝိတက္ကံ နာဓိဝါသေတီတိ “ဣတိပါယံ ဝိတက္ကော အကုသလော, ဣတိပိ သာဝဇ္ဇော, ဣတိပိ ဒုက္ခဝိပါကော၊ သော စ

1. ကဏ္ဋကာဓာနန္တိ (သီ)
2. အမနုဿဒုဋ္ဌာနိ (က)

kho attabyābādhāya saṁvattatī”ti-ādinā[1] nayena yoniso kāmavitakke ādīnavaṁ paccavekkhitvā tasmiṁ tasmiṁ ārammaṇe uppannaṁ kāmavitakkaṁ nādhivāseti, cittaṁ āropetvā na vāseti, abbhantare vā na vāsetīti attho. Anadhivāsento kiṁ karotīti? **Pajahati.** Kiṁ kacavaraṁ viya piṭakenāti? Na hi, api ca kho naṁ **vinodeti** tudati vijjhati nīharati. Kiṁ balibaddaṁ viya patodenāti? Na hi, atha kho naṁ **byantīkaroti** vigatantaṁ karoti, yathāssa antopi nāvasissati antamaso bhaṅgamattampi, tathā naṁ karoti. Kathaṁ pana naṁ tathā karotīti? **Anabhāvaṁ gameti** anu anu abhāvaṁ[2] gameti, vikkhambhanappahānena yathā suvikkhambhito hoti, tathā karoti. Sesavitakkadvayepi eseva nayo. **Uppannuppanne**ti uppanne uppanne, uppannamatteyevāti vuttaṁ hoti. Sakiṁ vā uppanne vinodetvā dutiye vāre ajjhupekkhitā na hoti, satakkhattumpi uppanne uppanne vinodetiyeva. **Pāpake akusale dhamme**ti teyeva kāmavitakkādayo, sabbepi vā nava mahāvitakke. Tattha tayo vuttā, avasesā[3] “ñātivitakko janapadavitakko amarāvitakko parānuddayatāpaṭisaṁyutto vitakko lābhasakkārasilokappaṭisaṁyutto vitakko anavaññattippaṭisaṁyutto vitakko”ti[4] ime cha. **Yaṁ hissā**ti etesu vitakkesu yaṁkiñci assa. Kāmavitakko panettha kāmāsavo eva, tabbiseso bhavāsavo, taṁsampayutto diṭṭhāsavo, sabbavitakkesu avijjā avijjāsavoti evaṁ āsavuppatti veditabbā. **Ime vuccantī**ti ime kāmavitakkādivasena vuttappakārā āsavā iminā tasmiṁ tasmiṁ vitakke ādīnavapaccavekkhaṇasahitena vīriyasaṁvarasaṅkhātena vinodanena pahātabbāti vuccanti.

Paṭisaṅkhā yoniso satisambojjhaṅgaṁ bhāvetīti abhāvanāya ādīnavaṁ bhāvanāya ca ānisaṁsaṁ upāyena pathena paccavekkhitvā satisampojjhaṅgaṁ bhāveti. Eseva nayo sabbattha. Bojjhaṅgānaṁ bhāvanā heṭṭhā vittāritāva. **Yaṁ hissa**ti etesu bojjhaṅgesu yaṁkiñci assa. Āsavuppattiyaṁ panettha imesaṁ ariyamaggasampayuttānaṁ bojjhaṅgānaṁ abhāvitattā ye uppajjeyyuṁ kāmāsavādayo āsavā, bhāvayato evaṁsa

1. Ma 1. 162 piṭṭhe.
2. Anu abhāvaṁ (Syā)
3. Avasesesu (Sī, ka)
4. Khu 7. 402 piṭṭhe Mahāniddese.

ခေါ အတ္တဗျာဗာဓာယ သံဝတ္တတီ”တိအာဒိနာ[1] နယေန ယောနိသော ကာမ-
ဝိတက္ကေ အာဒီနဝံ ပစ္စဝေက္ခိတ္ဝာ တသ္မိံ တသ္မိံ အာရမ္မဏေ ဥပ္ပန္နံ ကာမဝိတက္ကံ
နာဓိဝါသေတိ၊ စိတ္တံ အာရောပေတ္ဝာ န ဝါသေတိ၊ အဗ္ဘန္တရေ ဝါ န
ဝါသေတီတိ အတ္ထော။ အနဓိဝါသေန္တော ကိံ ကရောတီတိ? **ပဇဟတိ။** ကိံ
ကစဝရံ ဝိယ ပိဋကေနာတိ? န ဟိ၊ အပိ စ ခေါ နံ **ဝိနောဒေတိ** တုဒတိ ဝိဗ္ဘမတိ
နီဟရတိ။ ကိံ ဗလိဗဒ္ဒံ ဝိယ ပတောဒေနာတိ? န ဟိ၊ အထ ခေါ နံ
ဗျန္တီကရောတိ ဝိဂတန္တံ ကရောတိ၊ ယထာဿ အန္တောပိ နာဝသိဿတိ အန္တ-
မသော ဘင်္ဂမတ္တမ္ပိ၊ တထာ နံ ကရောတိ။ ကထံ ပန နံ တထာ ကရောတီတိ?
အနဘာဝံ ဂမေတိ အနု အနု အဘာဝံ[2] ဂမေတိ၊ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနေန ယထာ
သုဝိက္ခမ္ဘိတော ဟောတိ၊ တထာ ကရောတိ။ သေသဝိတက္ကဒ္ဝယေပိ ဧသေဝ
နယော။ **ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နေ**တိ ဥပ္ပန္နေ ဥပ္ပန္နေ၊ ဥပ္ပန္နမတ္တေယေဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။
သကိံ ဝါ ဥပ္ပန္နေ ဝိနောဒေတ္ဝာ ဒုတိယေ ဝါရေ အဇ္ဈုပေက္ခိတာ န ဟောတိ၊
သတက္ခတ္တုမ္ပိ ဥပ္ပန္နေ ဥပ္ပန္နေ ဝိနောဒေတိယေဝ။ **ပါပကေ အကုသလေ ဓမ္မေ**တိ
တေယေဝ ကာမဝိတက္ကာဒယော, သဗ္ဗေပိ ဝါ နဝ မဟာဝိတက္ကေ။ တတ္ထ
တယော ဝုတ္ထာ၊ အဝသေသာ? “ဉာတိဝိတက္ကော ဇနပဒဝိတက္ကော အမရာ-
ဝိတက္ကော ပရာနုဒ္ဒယတာပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော လာဘသက္ကာရသိလော-
ကပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော အနဝဉ္ဉတ္တိပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော”တိ၄
ဧမေ ဆ။ **ယံ ဟိဿာ**တိ ဧတေသု ဝိတက္ကေသု ယံကိဉ္စိ အဿ။ ကာမဝိတက္ကော
ပနေတ္ထ ကာမာသဝေါ ဧဝ၊ တဒ္ဗိသေသော ဘဝါသဝေါ၊ တံသမ္ပယုတ္တော
ဒိဋ္ဌာသဝေါ၊ သဗ္ဗဝိတက္ကေသု အဝိဇ္ဇာ အဝိဇ္ဇာသဝေါတိ ဧဝံ အာသဝုပ္ပတ္တိ
ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဣမေ ဝုစ္စန္တီ**တိ ဣမေ ကာမဝိတက္ကာဒိဝသေန ဝုတ္တပ္ပကာရာ
အာသဝါ ဣမိနာ တသ္မိံ တသ္မိံ ဝိတက္ကေ အာဒီနဝပစ္စဝေက္ခဏာသဟိတေန
ဝီရိယသံဝရသင်္ခါတေန ဝိနောဒနေန ပဟာတဗ္ဗာတိ ဝုစ္စန္တိ။

ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဘာဝေတီတိ အဘာဝနာယ
အာဒီနဝံ ဘာဝနာယ စ အာနိသံသံ ဥပါယေန ပထေန ပစ္စဝေက္ခိတ္ဝာ
သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဘာဝေတိ။ ဧသေဝ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ ဘာဝနာ
ဟေဋ္ဌာ ဝိတ္ထာရိတာဝ။ **ယံ ဟိဿာ**တိ ဧတေသု ဗောဇ္ဈင်္ဂေသု ယံကိဉ္စိ အဿ။
အာသဝုပ္ပတ္တိယံ ပနေတ္ထ ဣမေသံ အရိယမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာနံ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ အဘာဝိ-
တတ္တာ ယေ ဥပ္ပဇ္ဇေယ္ယုံ ကာမာသဝါဒယော အာသဝါ၊ ဘာဝယတော ဧဝံသ

၁-မ ၁-၁၆၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အနု အဘာဝံ (သျာ)
၃-အဝသေသေသု (သီ၊က) ၄-ခု ၇-၄၀၂-ပိဋ္ဌေ မဟာနိဒ္ဒေသေ။

te na hontīti ayaṁ nayo veditabbo. **Ime vuccantī**ti ime kāmāsavādayo āsavā imāya lokuttarāya bojjhaṅgabhāvanāya pahātabbāti vuccanti. (Imehi chahākārehi pahīnāsavaṁ bhikkhuṁ thomento **yato kho bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **yato**ti sāmi vacane to-kāro, yassāti vuttaṁ hoti. Porāṇā pana yamhi kāleti vaṇṇayanti. **Ye āsavā saṁvarā pahātabbā, te saṁvarā pahīnā hontī**ti ye āsavā saṁvarena pahātabbā, te saṁvareneva pahīnā honti, na appahīnesuyeva pahīnasaññī hotīti.)[1]

5. Dārukammikasuttavaṇṇanā

59. Pañcame **dārukammiko**ti dāruvikkayena pavattitājīvo eko upāsako. **Kāsikacandanan**ti saṇhacandanaṁ. **Aṅgenā**ti aguṇaṅgena, sukkapakkhe guṇaṅgena. **Nemantaniko**ti nimantanaṁ gaṇhanako. **Saṁghe dānaṁ dassāmī**ti bhikkhusaṁghassa dassāmi. So evaṁ vatvā Satthāraṁ abhivādetvā pakkāmi. Athassa aparabhāge pañcasatā kulūpakā bhikkhū gihibhāvaṁ pāpuṇiṁsu. So "kulūpakabhikkhū te vibbhantā"ti vutte "kiṁ ettha mayhan"ti vatvā cittuppādavemattamattampi na akāsi. Idaṁ sandhāya Satthā **saṁghe te dānaṁ dadato cittaṁ pasīdissatī**ti āha.

6. Hatthisāriputtasuttavaṇṇanā

60. Chaṭṭhe **abhidhammakathan**ti abhidhammamissakaṁ kathaṁ. **Kathaṁ opātetī**ti tesaṁ kathaṁ vicchinditvā attano kathaṁ katheti. **Therānaṁ bhikkhūnan**ti karaṇatthe sāmivacanaṁ, therehi bhikkhūhi saddhinti attho. Yā ca therānaṁ abhidhammakathā, taṁ ayampi kathetuṁ sakkotīti attho. **Cetopariyāyan**ti cittavāraṁ. **Idhā**ti imasmiṁ loke. **Soratasorato**ti sūrato viya sūrato, soraccasamannāgato viyāti attho. **Nivātanivāto**ti nivāto viya nivāto, nivātavutti viyāti attho. **Upasantupasanto**ti upasanto viya

1. ( ) Ayaṁ saṁvaṇṇanākkamo Sīhaḷa-potthakeyeva atthi. Ṭīkāyaṁ pana tabbaṇṇanā dissati. Tasmā Pāḷiyampi "yato kho bhikkhave bhikkhuno"ti-ādinā nigamanavākyena bhavitabbaṁ. Ma 1. 14 piṭṭhepi passitabbaṁ.

တေ န ဟောန္တီတိ အယံ နယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဣမေ ဝုစ္စန္တီ**တိ ဣမေ ကာမာသဝါဒယော အာသဝါ ဣမာယ လောကုတ္တရာယ ဗောဇ္ဈင်္ဂဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗာတိ ဝုစ္စန္တိ။ (ဣမေဟိ ဆဟာကာရေဟိ ပဟီနာသဝံ ဘိက္ခုံ ထော-မေန္တော **ယတော ခေါ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယတော**တိ သာမိ-ဝစနေ တော-ကာရော၊ ယဿာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ပေါရာဏာ ပန ယမ္ဟိ ကာလေတိ ဝဏ္ဏယန္တိ။ **ယေ အာသဝါ သံဝရာ ပဟာတဗ္ဗာ၊ တေ သံဝရာ ပဟီနာ ဟောန္တီ**တိ ယေ အာသဝါ သံဝရေန ပဟာတဗ္ဗာ၊ တေ သံဝရေနေဝ ပဟီနာ ဟောန္တိ၊ န အပ္ပဟီနေသုယေဝ ပဟီနသညီ ဟောတီတိ။)[၁]

၅-ဒါရုကမ္မိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၉။ ပဉ္စမေ **ဒါရုကမ္မိကော**တိ ဒါရုဝိက္ကယေန ပဝတ္တိတာဇီဝေါ ဥပါသကော။ **ကာသိကစန္ဒန**န္တိ သဏှစန္ဒနံ။ **အင်္ဂေနာ**တိ အဂုဏင်္ဂေန၊ သုက္ကပက္ခေ ဂုဏင်္ဂေန။ **နေမန္တိကော**တိ နိမန္တနံ ဂဏှနကော။ **သံဃေ ဒါနံ ဒဿာမီ**တိ ဘိက္ခုသံဃဿ ဒဿာမိ။ သော ဧဝံ ဝတ္ဝာ သတ္ထာရံ အဘိဝါဒေတွာ ပက္ကာမိ။ အထဿ အပရဘာဂေ ပဉ္စသတာ ကုလူပကာ ဘိက္ခူ ဂိဟိဘာဝံ ပါပုဏိံသု။ သော "ကုလူပကဘိက္ခူ တေ ဝိဿဋ္ဌာ"တိ ဝုတ္တေ "ကိံ ဇွေ မယ္ဟ"န္တိ ဝတ္ဝာ စိတ္တုပ္ပါဒမတ္တမတ္တမ္ပိ န အကာသိ။ ဣဒံ သန္ဓာယ သတ္ထာ **သံဃေ တေ ဒါနံ ဒဒတော စိတ္တံ ပသီဒိဿတီ**တိ အာဟ။

၆-ဟတ္ထိသာရိပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၀။ ဆဋ္ဌေ **အဘိဓမ္မကထ**န္တိ အဘိဓမ္မမိဿကံ ကထံ။ **ကထံ ဩပါတေ-တီ**တိ တေသံ ကထံ ဝိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ အတ္တနော ကထံ ကထေတိ။ **ထေရာနံ ဘိက္ခူန**န္တိ ကရဏတ္ထေ သာမိဝစနံ၊ ထေရေဟိ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိန္တိ အတ္ထော။ ယ္ဟာ စ ထေရာနံ အဘိဓမ္မကထာ၊ တံ အယမ္ပိ ကထေတုံ သက္ကောတီတိ အတ္ထော။ **စေတောပရိယာယ**န္တိ စိတ္တဝါရံ။ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ လောကေ။ **သောရတသောရတော**တိ သူရတော ဝိယ သူရတော၊ သောရစ္စသမန္နာ-ဂတော ဝိယာတိ အတ္ထော။ **နိဝါတနိဝါတော**တိ နိဝါတော ဝိယ နိဝါတော၊ နိဝါတဝုတ္တိ ဝိယာတိ အတ္ထော။ **ဥပသန္တူပသန္တော**တိ ဥပသန္တော ဝိယ

၁-( ) အယံ သံဝဏ္ဏနာက္ကမော သီဟဠပေါတ္ထကေယေဝ အတ္ထိ။ ဋီကာယံ ပန တမ္ပဏ္ဏနာ ဒိဿတိ။ တသ္မာ ပါဠိယမ္ပိ ''ယတော ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော''တိအာဒိနာ နိဂမနဝါကျေန ဘဝိတဗ္ဗံ၊ မ ၁-၁၄-ဒိဋ္ဌေပိ မသိတဗ္ဗံ။

upasanto. **Vapakassateva Satthārā**ti Satthu santikā apagacchati. **Saṁsaṭṭhassā**ti pañcahi saṁsaggehi saṁsaṭṭhassa. **Vissaṭṭhassā**ti vissajjitassa. **Pākatassā**ti pākatindriyassa.

Kiṭṭhādoti kiṭṭhakhādako. **Antaradhāpeyyā**ti nāseyya. **Gopasū**ti gāvo ca ajikā ca. **Sippisambukan**ti sippiyo ca sambukā ca. **Sakkharakaṭhalan**ti sakkharā ca kaṭhalāni ca. **Ābhidosikan**ti abhiññātadosaṁ kudrūsakabhojanaṁ. **Nacchādeyyā**ti na rucceyya. Tattha yadetaṁ **purisaṁ bhuttāvin**ti upayogavacanaṁ, taṁ sāmi-atthe daṭṭhabbaṁ. **Amuṁ hāvuso purisan**ti āvuso amuṁ purisaṁ.

Sabbanimittānanti sabbesaṁ niccanimittādīnaṁ nimittānaṁ. **Animittaṁ cetosamādhin**ti balavavipassanāsamādhiṁ. **Cīrikasaddo**ti jhallikasaddo[1]. **Sarissati nekkhammassā**ti pabbajjāya guṇaṁ sarissati. **Arahataṁ ahosī**ti Bhagavato sāvakānaṁ arahantānaṁ antare eko arahā ahosi. Ayañhi thero satta vāre gihī hutvā satta vāre pabbaji. Kiṁ kāraṇā? Kassapasammāsambuddhakāle kiresa ekassa bhikkhuno gihibhāve vaṇṇaṁ kathesi. So teneva kammena arahattassa upanissaye vijjamāneyeva satta vāre gihibhāve ca pabbajjāya ca sañcaranto sattame vāre pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇīti.

7. Majjhesuttavaṇṇanā

61. Sattame **pārāyane Metteyyapañhe**ti pārāyanasamāgamamhi Metteyyamāṇavassa pañhe. **Ubhonte**[2] **viditvānā**ti dve ante dve koṭṭhāse jānitvā. **Majjhe mantā na lippatī**ti mantā vuccati paññā, tāya ubho ante viditvā majjhe na lippati, vemajjhaṭṭhāne na lippati. **Sibbinimaccagā**ti[3] sibbinisaṅkhātaṁ taṇhaṁ atīto. **Phasso**ti phassavasena nibbattattā ayaṁ attabhāvo. **Eko anto**ti ayameko koṭṭhāso. **Phassasamudayo**ti phasso samudayo assāti phassasamudayo, imasmiṁ attabhāve katakammaphassapaccayā nibbatto anāgatattabhāvo. **Dutiyo anto**ti dutiyo koṭṭhāso. **Phassanirodho**ti nibbānaṁ. **Majjhe**ti sibbinitaṇhaṁ chetvā dvidhākaraṇaṭṭhena nibbānaṁ majjhe nāma hoti. **Taṇhā**

1. Ciriḷiyasaddoti ciriyasaddo (Sī, Syā) 2. Ubhante (Sī) 3. Sibbanimaccagāti (Sī)

ဥပသန္တော။ **ဝပကဿတေဝ သတ္ထာရာတိ** သတ္ထု သန္တိကာ အပဂစ္ဆတိ။ **သံသဋ္ဌဿာတိ** ပဋ္ဌပိ သံသဂ္ဂေဟိ သံသဋ္ဌဿ။ **ဝိဿဋ္ဌဿာတိ** ဝိဿဇ္ဇိတဿ။ **ပါကတဿာတိ** ပါကတိန္ဒြိယဿ။

ကိဋ္ဌာဒေါတိ ကိဋ္ဌခါဒကော။ **အန္တရာပေယျာတိ** နာသေယျ။ **ဂေါပသူတိ** ဂါဝေါ စ အဇိကာ စ။ **သိပ္ပိသမ္ဗုကန္တိ** သိပ္ပိယော စ သမ္ဗုကာ စ။ **သက္ခရကဋလန္တိ** သက္ခရာ စ ကဋလာနိ စ။ **အာဘိဒေါသိကန္တိ** အဘိညာတ-ဒေါသံ ကုဠ္ဍသကဘောဇနံ။ **နစ္ဆာဒေယျာတိ** န ရုစ္စေယျ။ တတ္ထ ယဒေတံ **ပုရိသံ ဘုတ္တာဝိန္တိ** ဥပယောဂဝစနံ၊ တံ သာမိအတ္ထေ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **အမုံ ဟာဝုသော ပုရိသန္တိ** အာဝုသော အမုံ ပုရိသံ။

သဗ္ဗနိမိတ္တာနန္တိ သဗ္ဗေသံ နိစ္စနိမိတ္တာဒိနံ နိမိတ္တာနံ။ **အနိမိတ္တံ စေတော-သမာဓိန္တိ** ဗလဝဝိပဿနာသမာဓိံ။ **စီရိကသဒ္ဒေါတိ** ဈာလိကသဒ္ဒေါ[1]။ **သရိဿတိ နေက္ခမ္မဿာတိ** ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ဂုဏံ သရိဿတိ။ **အရဟတံ အဟောသီတိ** ဘဂဝတော သာဝကာနံ အရဟန္တာနံ အန္တရေ ကော အရဟာ အဟောသိ။ အယဉ္ဟိ တေရော သတ္တ ဝါရေ ဂိဟီ ဟုတ္ဝာ သတ္တ ဝါရေ ပဗ္ဗဇိ။ ကိံ ကာရဏာ? ကဿပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလေ ကိရေသ ကေဿ ဘိက္ခုနော ဂိဟိဘာဝေ ဝဏ္ဏံ ကထေသိ။ သော တေနေဝ ကမ္မေန အရဟတ္တဿ ဥပနိဿယေ ဝိဇ္ဇမာနေယေဝ သတ္တ ဝါရေ ဂိဟိဘာဝေ စ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ စ သဉ္စရန္တော သတ္တမေ ဝါရေ ပဗ္ဗဇိတ္ဝာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတိ။

၇-မဇ္ဈေသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၁။ သတ္တမေ **ပါရာယနေ မေတ္တေယျပဉ္ဟေ**တိ ပါရာယနသမာဂမမှိ မေတ္တေ-ယျမာဏဝဿ ပဉ္ဟေ။ **ဥဘောန္တေ**[2] **ဝိဒိတွာနာ**တိ ဒွေ အန္တေ ဒွေ ကောဋ္ဌာသေ ဇာနိတ္ဝာ။ **မဇ္ဈေ မန္တာ န လိပ္ပတီ**တိ မန္တာ ဝုစ္စတိ ပညာ၊ တာယ ဥဘော အန္တေ ဝိဒိတ္ဝာ မဇ္ဈေ န လိပ္ပတိ၊ ဝေမဇ္ဈဋ္ဌာနေ န လိပ္ပတိ။ **သိဗ္ဗိနိမစ္စဂါ**တိ? သိဗ္ဗိနိသဒ္ဒါတံ တဏှံ အတိတော။ **ဖဿော**တိ ဖဿဝသေန နိဗ္ဗတ္တတ္တာ အယံ အတ္တဘာဝေါ။ **ကော အန္တော**တိ အယမေကော ကောဋ္ဌာသော။ **ဖဿသမုဒယော**တိ ဖဿော သမုဒယော အဿာတိ ဖဿသမုဒယော၊ ဣမဿိံ အတ္တဘာဝေ ကတကမ္မဖဿပစ္စယာ နိဗ္ဗတ္တော အနာဂတတ္တဘာဝေါ။ **ဒုတိယော အန္တော**တိ ဒုတိယော ကောဋ္ဌာသော။ **ဖဿနိရောဓော**တိ နိဗ္ဗာနံ။ **မဇ္ဈေ**တိ သိဗ္ဗိနိတဏှံ ကေတ္ဝာ ဂိဟိဘာဝေ ဇိဏ္ဏဇရာဇိဏ္ဏေန နိဗ္ဗာနံ မဇ္ဈေ နာမ ဟောတိ။ **တဏှာ**

၁-စိရိဋ္ဌိယသဒ္ဒေါတိ ဇိဏ္ဏိယသဒ္ဒေါ (သီ၊ သျာ) ၂-ဥဘန္တေ (သီ) ၃-သိဗ္ဗနိမစ္စဂါတိ (သီ)

hi naṁ sibbatīti taṇhā taṁ attabhāvadvayasaṅkhātaṁ phassañca phassasamudayañca sibbati ghaṭṭeti. Kiṁ kāraṇā? Tassa tasseva bhavassa abhinibbattiyā. Yadi hi taṇhā na sibbeyya, tassa tassa bhavassa nibbatti na bhaveyya. Imasmiṁ ṭhāne koṭimajjhikūpamaṁ gaṇhanti. Dvinnañhi kaṇḍānaṁ ekato katvā majjhe suttena saṁsibbitānaṁ koṭi majjhanti vuccati. Sutte chinne ubho kaṇḍāni ubhato patanti. Evamettha kaṇḍadvayaṁ viya vuttappakārā dve antā, sibbitvā ṭhitasuttaṁ viya taṇhā, sutte chinne kaṇḍadvayassa ubhatopatanaṁ viya taṇhāya niruddhāya antadvayaṁ niruddhameva hoti. **Ettāvatā**ti ettakena iminā ubho ante viditvā taṇhāya majjhe anupalittabhāvena abhiññeyyaṁ catusaccadhammaṁ abhijānāti nāma, tīraṇapariññāya ca pahānapariññāya ca parijānitabbaṁ lokiyasaccadvayaṁ parijānāti nāma. **Diṭṭheva dhamme**ti imasmiṁyeva attabhāve. **Dukkhassantakaro hotī**ti vaṭṭadukkhassa koṭikaro paricchedaparivaṭumakaro hoti nāma.

Dutiyavāre tiṇṇaṁ kaṇḍānaṁ vasena upamā veditabbā. Tiṇṇañhi kaṇḍānaṁ suttena saṁsibbitānaṁ sutte chinne tīṇi kaṇḍāni tīsu ṭhānesu patanti, evamettha kaṇḍattayaṁ viya atītānāgatapaccuppannā khandhā, suttaṁ viya taṇhā. Sā hi atītaṁ pacccuppannena, paccuppannañca anāgatena saddhiṁ saṁsibbati. Sutte chinne kaṇḍattayassa tīsu ṭhānesu patanaṁ viya taṇhāya niruddhāya atītānāgatapaccuppannā khandhā niruddhāva honti.

Tatiyavāre **adukkhamasukhā majjhe**ti dvinnaṁ vedanānaṁ antaraṭṭhakabhāvena majjhe. Sukhañhi dukkhassa, dukkhaṁ vā sukhassa antaraṁ nāma natthi. **Taṇhāsibbinī**ti vedanāsu nandirāgo vedanānaṁ upacchedaṁ nivāretīti tā sibbati nāma.

Catutthavāre **viññāṇaṁ majjhe**ti paṭisandhiviññāṇampi sesaviññāṇampi[1] nāmarūpapaccayasamudāgatattā nāmarūpānaṁ majjhe nāma.

Pañcamavāre **viññāṇaṁ majjhe**ti kammaviññāṇaṁ majjhe, ajjhattikāyatanesu vā manāyatanena kammassa gahitattā idha yaṁkiñci viññāṇaṁ majjhe nāma, manodvāre vā āvajjanassa ajjhattikāyatananissitattā javanaviññāṇaṁ majjhe nāma.

1. Paṭisandhiviññāṇaṁ hi (Sī)

ဟိ နံ သိဗ္ဗတီတိ တဏှာ တံ အတ္တဘာဝဒွယသင်္ခါတံ ဖဿဉ္စ ဖဿသမုဒယဉ္စ သိဗ္ဗတိ ဃဋ္ဋေတိ။ ကိံ ကာရဏာ? တဿ တဿေဝ ဘဝဿ အဘိနိဗ္ဗတ္တိယာ။ ယဒိ ဟိ တဏှာ န သိဗ္ဗေယျ၊ တဿ တဿ ဘဝဿ နိဗ္ဗတ္တိ န ဘဝေယျ။ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ကောဋိမဇ္ဈိကူပမံ ဂဏှန္တိ။ ဒွိန္နဉ္hိ ကဏ္ဍာနံ ကေတော ကတ္ထာ မဇ္ဈေ သုတ္တေန သံသိဗ္ဗိတာနံ ကောဋိ မဇ္ဈန္တိ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တေ ဆိန္နေ ဥဘော ကဏ္ဍာနိ ဥဘတော ပတန္တိ။ ဧဝမေတ္ထ ကဏ္ဍဒွယံ ဝိယ ဝုတ္တပ္ပကာရာ ဒွေ အန္တာ၊ သိဗ္ဗိတ္ဝာ ဋ္ဌိတသုတ္တံ ဝိယ တဏှာ၊ သုတ္တေ ဆိန္နေ ကဏ္ဍဒွယဿ ဥဘတောပတနံ ဝိယ တဏှာယ နိရုဇ္ဈိယ အန္တဒွယံ နိရုဇ္ဈမေဝ ဟောတိ။ **ဣတ္တာဝတာ**တိ ဣတ္တကေန ဣမိနာ ဥဘော အန္တေ ဝိဒိတ္ဝာ တဏှာယ မဇ္ဈေ အနုပလိတ္တဘာဝေန အဘိညေယ္ယံ စတုသစ္စဓမ္မံ အဘိဇာနာတိ နာမ၊ တီရဏ-ပရိညာယ စ ပဟာနပရိညာယ စ ပရိဇာနိတဗ္ဗံ လောကိယသစ္စဒွယံ ပရိဇာနာတိ နာမ။ **ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေ**တိ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ။ **ဒုက္ခဿန္တ-ကရော ဟောတီ**တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ကောဋိကရော ပရိစ္ဆေဒပရိဝဋုမကရော ဟောတိ နာမ။

ဒုတိယဝါရေ တိဏ္ဏံ ကဏ္ဍာနံ ဝသေန ဥပမာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တိဏ္ဏဉ္hိ ကဏ္ဍာနံ သုတ္တေန သံသိဗ္ဗိတာနံ သုတ္တေ ဆိန္နေ တီဏိ ကဏ္ဍာနိ တီသု ဌာနေသု ပတန္တိ၊ ဧဝမေတ္ထ ကဏ္ဍတ္တယံ ဝိယ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာ ခန္ဓာ၊ သုတ္တံ ဝိယ တဏှာ။ သာ ဟိ အတီတံ ပစ္စုပ္ပန္နေန, ပစ္စုပ္ပန္နဉ္စ အနာဂတေန သဗ္ဗိံ သံသိဗ္ဗတိ။ သုတ္တေ ဆိန္နေ ကဏ္ဍတ္တယဿ တီသု ဌာနေသု ပတံနံ ဝိယ တဏှာယ နိရုဇ္ဈိယ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာ ခန္ဓာ နိရုဇ္ဈိဝ ဟောန္တိ။

တတိယဝါရေ **အဒုက္ခမသုခာ မဇ္ဈေ**တိ ဒွိန္နံ ဝေဒနာနံ အန္တရဋ္ဌကဘာဝေန မဇ္ဈေ။ သုခဉ္hိ ဒုက္ခဿ, ဒုက္ခံ ဝါ သုခဿ အန္တရံ နာမ နတ္ထိ။ **တဏှာသိဗ္ဗိနီ**တိ ဝေဒနာသု နန္ဒိရာဂေါ ဝေဒနာနံ ဥပစ္ဆေဒံ နိဝါရေတီတိ တာ သိဗ္ဗတိ နာမ။

စတုတ္ထဝါရေ **ဝိညာဏံ မဇ္ဈေ**တိ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏမ္hိ သေသဝိညာဏမ္hိ[1] နာမရူပဗစ္စယသမုဒါဂတတ္တာ နာမရူပါနံ မဇ္ဈေ နာမ။

ပဉ္စမဝါရေ **ဝိညာဏံ မဇ္ဈေ**တိ ကမ္မဝိညာဏံ မဇ္ဈေ၊ အဇ္ဈတ္တိကာယတနေသု ဝါ မနာယတနေန ကမ္မဿ ဂဟိတတ္တာ ဣဓ ယံကိဉ္စိ ဝိညာဏံ မဇ္ဈေ နာမ၊ မနောဒ္vါရေ ဝါ အာဝဇ္ဇနဿ အဇ္ဈတ္တိကာယတနနိဿိတတ္တာ ဇဝနဝိညာဏံ မဇ္ဈေ နာမ။

၁-ပဋိသန္ဓိဝိညာဏံ ဟိ (သီ)

Chaṭṭhavāre **sakkāyo**ti tebhūmakavaṭṭaṁ. **Sakkāyasamudayo**ti samudayasaccaṁ. **Sakkāyanirodho**ti nirodhasaccaṁ. **Pariyāyenā**ti tena tena kāraṇeneva. Sesaṁ sabbattha vuttanayeneva veditabbaṁ.

8. Purisindriyañāṇasuttavaṇṇanā

62. Aṭṭhame **aññataro**ti Devadattapakkhiko eko. **Samannāharitvā**ti āvajjitvā. idaṁ so "kiṁ nu kho Bhagavatā jānitvā kathitaṁ, udāhu ajānitvā, ekaṁsikaṁ vā kathitaṁ udāhu vibhajja kathitan"ti adhippāyena pucchati. **Āpāyiko**ti apāye nibbattanako. **Nerayiko**ti nirayagāmī. **Kappaṭṭho**ti kappaṭṭhiyakammassa katattā kappaṁ ṭhassati. **Atekiccho**ti na sakkā tikicchituṁ. **Dvejjhan**ti dvidhābhāvaṁ. **Vālaggakoṭinittudanamattan**ti vālassa aggakoṭiyā dassetabbamattakaṁ, vālaggakoṭinipātamattakaṁ vā. **Purisindriyañāṇānī**ti purisapuggalānaṁ indriyaparopariyattañāṇāni, indriyānaṁ tikkhamudubhāvajānanañāṇānīti attho.

Vijjamānā kusalāpidhammā akusalāpi dhammāti ettakā kusalā dhammā vijjanti, ettakā akusalā dhammāti jānāmi. **Antarahitā**ti adassanaṁ gatā. **Sammukhībhūtā**ti samudācāravasena pākaṭā jātā. **Kusalamūlan**ti kusalajjhāsayo. **Kusalā**[1] **kusalan**ti tamhā kusalajjhāsayā aññampi kusalaṁ nibbattissati. **Sāradānī**ti sārādāni gahitasārāni, saradamāse vā nibbattāni. **Sukhasayitānī**ti sukhasannicitāni. **Sukhette**ti maṇḍakhette. **Nikkhittānī**ti vuttāni. **Sappaṭibhāgā**ti sarikkhakā. **Abhido addharattan**ti[2] abhi-addharattaṁ addharatte abhimukhībhūte. **Bhattakālasamaye**ti rājakulānaṁ bhattakālasaṅkhāte samaye. **Parihānadhammo**ti ko evaṁ Bhagavatā ñātoti? Ajātasatturājā. So hi pāpamittaṁ nissāya maggaphalehi parihīno. Aparepi Suppabuddhasunakkhattādayo Bhagavatā ñātāva. **Aparihānadhammo**ti evaṁ Bhagavatā ko ñāto? Susīmo paribbājako aññe ca evarūpā. **Parinibbāyissatī**ti evaṁ ko ñāto Bhagavatāti? Santatimahāmatto aññe ca evarūpā.

1. Kusalamūlā (Sī, Syā)
2. Abhidosa-addharattanti (Syā, Ka)

ဆဋ္ဌဝါရေ **သက္ကာယော**တိ တေဘူမကဝဋ္ဋံ။ **သက္ကာယသမုဒယော**တိ သမုဒယသစ္စံ။ **သက္ကာယနိရောဓော**တိ နိရောဓသစ္စံ။ **ပရိယာယေနာ**တိ တေန တေန ကာရဏေနေဝ။ သေသံ သမ္ဗတ္တ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၈-ပုရိသိန္ဒြိယဉာဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၂။ အဋ္ဌမေ **အညတရော**တိ ဒေဝဒတ္တပက္ခိကော ကောစိ။ **သမန္နာဟရိတ္ဝာ**တိ အာဝဇ္ဇိတ္ဝာ။ ဣဒံ သော "ကိံ နု ခေါ ဘဂဝတာ ဇာနိတ္ဝာ ကထိတံ, ဥဒါဟု အဇာနိတ္ဝာ၊ ကေသိဂံ ဝါ ကထိတံ ဥဒါဟု ဝိဘဇ္ဇ ကထိတ"န္တိ အဓိပ္ပါယေန ပုစ္ဆတိ။ **အာပါယိကော**တိ အပါယေ နိဗ္ဗတ္တနကော။ **နေရယိကော**တိ နိရယဂါမိ။ **ကပ္ပဋ္ဌော**တိ ကပ္ပဋ္ဌိယကမ္မဿ ကတတ္တာ ကပ္ပံ ဌဿတိ။ **အတေကိစ္ဆော**တိ န သက္ကာ တိကိစ္ဆိတုံ။ **ဒွေဇ္ဈန်**္တိ ဒ္ဝိဓာဘာဝံ။ **ဝါလဂ္ဂကောဋိနိတ္ထုဒနမတ္တန်**္တ ဝါလဿ အဂ္ဂကောဋိယာ ဒဿေတဗ္ဗမတ္တကံ, ဝါလဂ္ဂကောဋိနိပါတမတ္တကံ ဝါ။ **ပုရိသိန္ဒြိယဉာဏာနီ**တိ ပုဂ္ဂိသပုဂ္ဂလာနံ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဉာဏာနိ၊ ဣန္ဒြိယာနံ တိက္ခမုဒုဘာဝဇာနနဉာဏာနီတိ အတ္ထော။

ဝိဇ္ဇမာနာ ကုသလာပိ ဓမ္မာ အကုသလာပိ ဓမ္မာတိ ဧတ္တကာ ကုသလာ ဓမ္မာ ဝိဇ္ဇန္တိ၊ ဧတ္တကာ အကုသလာ ဓမ္မာတိ ဇာနာမိ။ **အန္တရဟိတာ**တိ အဒဿနံ ဂတာ။ **သမ္မုခီဘူတာ**တိ သမုဒါစာရဝသေန ပါကဋာ ဇာတာ။ **ကုသလမူလန်**္တ ကုသလဇ္ဈာသယော။ **ကုသလာ**[1] **ကုသလန်**္တ တမ္ပာ ကုသလဇ္ဈာသယာ အညမ္ပိ ကုသလံ နိဗ္ဗတ္တိဿတိ။ **သာရဒါနီ**တိ သာရာဒါနိ ဂဟိတသာရာနိ, သရဒမာသေ ဝါ နိဗ္ဗတ္တာနိ။ **သုခသယိတာနီ**တိ သုခသန္နိစိတာနိ။ **သုခေတ္တေ**တိ မဏ္ဍုခေတ္တေ။ **နိက္ခိတ္တာနီ**တိ ဝုတ္တာနိ။ **သပ္ပဋိဘာဂါ**တိ သရိက္ခကာ။ **အဘိဒေါ အဒ္ဓရတ္တန်**္တ အဘိအဒ္ဓရတ္တံ အဒ္ဓရတ္တေ အဘိမုခီဘူတေ။ **ဘတ္တကာလသမယေ**တိ ရာဇကုလာနံ ဘတ္တကာလသင်္ခါတေ သမယေ။ **ပရိဟာနဓမ္မော**တိ ကော နံ ဘဂဝတာ ဉာတောတိ? အဇာတသတ္တုရာဇာ။ သော ဟိ ပါပမိတ္တံ နိဿာယ မဂ္ဂဖလေဟိ ပရိဟီနော။ အပရေပိ သုပ္ပဗုဒ္ဓသုနက္ခတ္တာဒယော ဘဂဝတာ ဉာတာဝ။ **အပရိဟာနဓမ္မော**တိ နံ ဘဂဝတာ ကော ဉာတော? သုသီမော ပရိဗ္ဗာဇကော အညေ စ ဧဝရူပါ။ **ပရိနိဗ္ဗာယိဿတီ**တိ နံ ကော ဉာတော ဘဂဝတာတိ? သန္တိမဟာမတ္တော အညေ စ ဧဝရူပါ။

၁-ကုသလမူလာ (သီ၊ သျာ)
၂-အဘိဒေါသအဒ္ဓရတ္တန်္တ (သျာ၊ က)

9. Nibbedhikasuttavaṇṇanā

63. Navame anibbiddhapubbe appadālitapubbe lobhakkhandhādayo nibbijjhati padāletīti **nibbedhikapariyāyo,** nibbijjhanakāraṇanti attho. **Nidānasambhavo**ti kāme nideti uppādanasamatthatāya niyyādetīti nidānaṁ. Sambhavati tatoti sambhavo, nidānameva sambhavo **nidānasambhavo.** **Vemattatā**ti nānākaraṇaṁ.

Kāmaguṇāti kāmayitabbaṭṭhena kāmā, bandhanaṭṭhena guṇā "antaguṇan"ti-ādīsu viya. **Cakkhuviññeyyā**ti cakkhuviññāṇena passitabbā. **Iṭṭhā**ti pariyiṭṭhā vā hontu mā vā, iṭṭhārammaṇabhūtāti attho. **Kantā**ti kamanīyā. **Manāpā**ti manavaḍḍhanakā. **Piyarūpā**ti piyajātikā. **Kāmūpasañhitā**ti ārammaṇaṁ katvā uppajjamānena kāmena upasañhitā. **Rajanīyā**ti rāguppattikāraṇabhūtā. **Nete kāmā**ti na ete kamanaṭṭhena kāmā nāma honti. **Saṅkapparāgo**ti saṅkappavasena uppannarāgo. **Kāmo**ti ayaṁ kāmappahānāya paṭipannehi pahātabbo. Kamanaṭṭhena kāmā nāma. **Citrānī**ti citravicitrārammaṇāni.

Phassoti sahajātaphasso. **Kāmayamāno**ti kāmaṁ kāmayamāno. **Tajjaṁ tajjan**ti tajjātikaṁ tajjātikaṁ. **Puññābhāgiyan**ti dibbe kāme patthetvā sucaritapāripūriyā devaloke nibbattassa atthabhāvo puññabhāgiyo nāma, duccaritapāripūriyā apāye nibbattassa attabhāvo apuññabhāgiyo nāma. **Ayaṁ vuccati bhikkhave kāmānaṁ vipāko**ti ayaṁ duvidhopi kāmapatthanaṁ nissāya uppannattā kāmānaṁ vipākoti vuccati. **So imaṁ nibbedhikan**ti so bhikkhu imaṁ chattiṁsaṭṭhānesu[1] nibbijjhanakaṁ seṭṭhacariyaṁ jānāti. **Kāmanirodhan**ti kāmānaṁ nirodhena evaṁ laddhanāmaṁ. Imasmiñhi ṭhāne brahmacariyasaṅkhāto maggova kāmanirodhoti vutto.

Sāmisāti kilesāmisasampayuttā. Iminā nayena sabbaṭhānesu[2] attho veditabbo. Apicettha **vohāravepakkan**ti vohāravipākaṁ. Kathāsaṅkhāto hi vohāro saññāya vipāko nāma. **Yathā yathā nan**ti ettha **naṁ**-iti nipātamattameva. Iti yasmā yathā yathā sañjānāti,

1. Chattiṁ sāyatanesu (Ka) 2. Sabbavāresu (Sī)

၉-နိဗ္ဗေဓိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၃။ နဝမေ အနိဗ္ဗိဒ္ဓပုဗ္ဗေ အပဒာလိတပုဗ္ဗေ လောဘက္ခန္ဓာဒယော နိဗ္ဗိဇ္ဈတိ ပဒါလေတီတိ **နိဗ္ဗေဓိကပရိယာယော၊** နိဗ္ဗိဇ္ဈနကာရဏန္တိ အတ္ထော။ **နိဒါန-သမ္ဘဝေါ**တိ ကာမေ နိဒေတိ ဥပ္ပါဒနသမတ္ထတာယ နိယျာဒေတီတိ နိဒါနံ။ သမ္ဘဝတီ တတောတိ သမ္ဘဝေါ၊ နိဒါနမေဝ သမ္ဘဝေါ **နိဒါနသမ္ဘဝေါ**။ **ဝေမတ္တတာ**တိ နာနာကရဏံ။

ကာမဂုဏာတိ ကာမယိတဗ္ဗဋ္ဌေန ကာမာ, ဗန္ဓနဋ္ဌေန ဂုဏာ "အန္တဂုဏာ"ဒီ-အာဒီသု ဝိယ။ **စက္ခုဝိညေယ္ယာ**တိ စက္ခုဝိညာဏေန ပသိတဗ္ဗာ။ **ဋ္ဌာ**တိ ပရိယိဋ္ဌာ ဝါ ဟောန္တု မာ ဝါ, ဋ္ဌာရမ္မဏဘူတာတိ အတ္ထော။ **ကန္တာ**တိ ကမနီယာ။ **မနာပါ**တိ မနဝဓုနကာ။ **ဒိယရူပါ**တိ ပိယဇာတိကာ။ **ကာမူပ-သဉ္ဇိတာ**တိ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေန ကာမေန ဥပသဉ္ဇိတာ။ **ရဇနီယာ**တိ ရာဂုပ္ပတ္တိကာရဏဘူတာ။ **နေတေ ကာမာ**တိ န ဧတေ ကမနဋ္ဌေန ကာမာ နာမ ဟောန္တိ။ **သင်္ကပ္ပရာဂေါ**တိ သင်္ကပ္ပဝသေန ဥပ္ပန္နရာဂေါ။ **ကာမော**တိ အယံ ကာမပ္ပဟာနာယ ပဋိပန္နေဟိ ပဟာတဗ္ဗော။ ကမနဋ္ဌေန ကာမာ နာမ။ **စိတ္တာနီ**တိ စိတ္တဝိစိတ္တာရမ္မဏာနိ။

ဖဿောတိ သဟဇာတဖဿော။ **ကာမယမာနော**တိ ကာမံ ကာမယ-မာနော။ **တဉ္ဉံ တဉ္ဉ**န္တိ တဉ္ဉာတိကံ တဉ္ဉာတိကံ။ **ပုညဘာဂိယ**န္တိ ဒိဗ္ဗေ ကာမေ ပတ္ထေတွာ သုစရိတပါရိပူရိယာ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တသ္ဒ အတ္တဘာဝေါ ပုညဘာဂိယော နာမ၊ ဒုစ္စရိတပါရိပူရိယာ အပါယေ နိဗ္ဗတ္တဿ အတ္တဘာဝေါ အပုညဘာဂိယော နာမ။ **အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ကာမာနံ ဝိပါကော**တိ အယံ ဒုဝိဓောပိ ကာမပတ္ထနံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နတ္တာ ကာမာနံ ဝိပါကောတိ ဝုစ္စတိ။ **သော ဇုမံ နိဗ္ဗေဓိက**န္တိ သော .ဘိက္ခု ဇုမံ ဆတ္တိံသဉ္စာနေသု[1] နိဗ္ဗိဇ္ဈနကံ သေဋ္ဌစရိယံ ဇာနာတိ။ **ကာမနိရောဓ**န္တိ ကာမာနံ နိရောဓေန ပေံ လဒ္ဓနာမံ။ ဇုမသ္မိဥ္စိ ဌာနေ ဗြဟ္မစရိယသမ်ိတော မဂ္ဂေါ ကာမနိရောဓောတိ ဝုတ္တော။

သာမိသာတိ ကိလေသာမိသသမ္ဘယုတ္တာ။ ဇုမိနာ နယေန သဗ္ဗဌာနေသု[2] အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အပိစေတ္ထ **ဝေါဟာရဝေပက္ကန္တိ** ဝေါဟာရဝိပါကံ။ ကထာသင်္ခါတော ဟိ ဝေါဟာရော သညာယ ဝိပါကော နာမ။ **ယထာ ယထာ နံ**န္တိ ထွေ နံ-ဇုတိ နိပါတမတ္တမေဝ။ ဇုတိ ယသ္မာ ယထာ ယထာ သဇ္ဇာနာတိ၊

၁-ဆတ္တိံသာယတနေသု (က) ၂-သဗ္ဗဝါရေသု (သီ)

tathā tathā evaṁsaññī ahosinti katheti, tasmā vohāravepakkāti attho.

Avijjāti aṭṭhasu ṭhānesu aññāṇabhūtā bahala-avijjā[1]. Nirayaṁ gamentīti **nirayagamanīyā,** niraye nibbattipaccayāti attho. Sesesupi eseva nayo. **Cetanāhan**ti cetanaṁ ahaṁ. Idha sabbasaṅgāhikā saṁvidahanacetanā gahitā. **Cetayitvā**ti dvārappavattacetanā. **Manasā**ti cetanāsampayuttacittena. **Nirayavedanīyan**ti niraye vipākadāyakaṁ. Sesesupi eseva nayo. **Adhimattan**ti balavadukkhaṁ. **Dandhavirāgī**ti[2] garukaṁ na khippaṁ saṇikaṁ vigacchanakadukkhaṁ. **Urattāḷiṁ kandatī**ti uraṁ tāḷetvā rodati. **Pariyeṭṭhin**ti pariyesanaṁ. **Ekapadaṁ dvipadan**ti ekapadamantaṁ vā dvipadamantaṁ vā, ko mantaṁ jānātīti attho. **Sammohavepakkan**ti sammohavipākaṁ. Dukkhassa hi sammoho nissandavipāko nāma. Dutiyapadepi eseva nayo. Pariyesanāpi hi tassa nissandavipākoti. Imasmiṁ sutte vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ.

10. Sīhanādasuttavaṇṇanā

64. Dasame **āsabhaṁ ṭhānan**ti seṭṭhaṁ niccalaṭṭhānaṁ. **Sīhanādan**ti abhītanādaṁ pamukhanādaṁ. **Brahmacakkan**ti seṭṭhañāṇacakkaṁ paṭivedhañāṇañceva desanāñāṇañca. **Ṭhānañca ṭhānato**ti kāraṇañca kāraṇato. **Yampī**ti yena ñāṇena. **Idampi Tathāgatassā**ti idampi ṭhānāṭṭhānañāṇaṁ Tathāgatassa Tathāgatabalaṁ nāma hoti. Evaṁ sabbapadesu attho veditabbo. **Kammasamādānānan**ti samādiyitvā katānaṁ kusalākusalakammānaṁ, kammameva vā kammasamādānaṁ. **Ṭhānaso hetuso**ti paccayato ceva hetuto ca. Tattha gati-upadhikālapayogā vipākassa ṭhānaṁ, kammaṁ hetu. **Jhānavimokkhasamādhisamāpattīnan**ti catunnaṁ jhānānaṁ aṭṭhannaṁ vimokkhānaṁ tiṇṇaṁ samādhīnaṁ navannaṁ anupubbasamāpattīnañca. **Saṁkilesan**ti hānabhāgiyaṁ dhammaṁ. **Vodānan**ti visesabhāgiyaṁ dhammaṁ. **Vuṭṭhānan**ti "vodānampi vuṭṭhānaṁ, tamhā tamhā samādhimhā vuṭṭhānampi vuṭṭhānan"ti[3] evaṁ vuttaṁ paguṇajjhānañceva bhavaṅgaphalasamāpattiyo ca. Heṭṭhimaṁ heṭṭhimañhi paguṇajjhānaṁ uparimassa uparimassa padaṭṭhānaṁ hoti, tasmā "vodānampi vuṭṭhānan"ti vuttaṁ. Bhavaṅgena

1. Balava-avijjā (Sī) 2. Dandhavirāganti (Sī, Syā) 3. Abhi 2. 357 piṭṭhe.

တထာ တထာ ဧဝံသညီ အဟောသိန္တိ ကထေတိ၊ တသ္မာ ဧဝါဟာရ-ဧဝက္ကာတိ အတ္ထော။

အဓိဂ္ဂာတိ အဋ္ဌသု ဌာနေသု အညာဏာဘူတာ ဗဟလအဝိဇ္ဇာ[1]။ နိရယံ ဂမေန္တီတိ **နိရယဂမနီယာ၊** နိရယေ နိဗ္ဗတ္တိပစ္စယာတိ အတ္ထော။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **စေတနာဟန္တိ** စေတနံ အဟံ။ ဣဓ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကာ သံဝိဒဟနစေတနာ ဂဟိတာ။ **စေတယိတ္ဝာတိ** ဒွါရပ္ပဝတ္တစေတနာ။ **မနသာတိ** စေတနာသမ္ပယုတ္တစိတ္တေန။ **နိရယဝေဒနီယန္တိ** နိရယေ ဝိပါကဒါယကံ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အဓိမတ္တန္တိ** ဗလဝဒုက္ခံ။ **ဒန္ဓဝိရာဂီတိ**[2] ဂရုကံ န ခိပ္ပံ သဏိကံ ဝိဂစ္ဆနကဒုက္ခံ။ **ဥရတ္တာဠိံ ကန္ဒတီတိ** ဥရံ တာဠေတ္ဝာ ရောဒတိ။ **ပရိယေဋ္ဌိန္တိ** ပရိယေသနံ။ **ဧကပဒံ ဒွိပဒန္တိ** ကေဝဒမန္တံ ဝါ ဒွိပဒမန္တံ ဝါ၊ ကော မန္တံ ဇာနာတီတိ အတ္ထော။ **သမ္မောဟဝေပက္ကန္တိ** သမ္မောဟဝိပါကံ။ ဒုက္ခဿ ဟိ သမ္မောဟော နိဿန္ဒဝိပါကော နာမ။ ဒုတိယ-ပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ ပရိယေသနာပိ ဟိ တဿ နိဿန္ဒဝိပါကောတိ။ ဧဝမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။

၁၀-သီဟနာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၄။ ဒသမေ **အာသဘံ ဌာန**န္တိ သေဋ္ဌံ နိစ္စလဋ္ဌာနံ။ **သီဟနာဒ**န္တိ အဘီတနာဒံ ပမုခနာဒံ။ **ဗြဟ္မစက္ကန္တိ** သေဋ္ဌဉာဏစက္ကံ၊ ပဋိဝေဓဉာဏဉ္စေဝ ဒေသနာဉာဏဉ္စ။ **ဌာနဉ္စ ဌာနတော**တိ ကာရဏဉ္စ ကာရဏတော။ **ယမ္ပီ**တိ ယေန ဉာဏေန။ **ဣဒမ္ပိ တထာဂတဿာ**တိ ဧဒမ္ပိ ဌာနာဌာနဉာဏံ တထာ-ဂတဿ တထာဂတဗလံ နာမ ဟောတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗပဒေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ကမ္မသမာဒါနာန**န္တိ သမာဒိယိတ္ဝာ ကတာနံ ကုသလာကုသလ-ကမ္မာနံ၊ ကမ္မမေဝ ဝါ ကမ္မသမာဒါနံ။ **ဌာနသော ဟေတုသော**တိ ပစ္စယတော စေဝ ဟေတုတော စ။ တတ္ထ ဂတိဥပဓိကာလပယောဂါ ဝိပါကဿ ဌာနံ၊ ကမ္မံ ဟေတု။ **ဗျာနဝိမောက္ခသမာဓိသမာပတ္တီန**န္တိ စတုန္နံ ဗျာနာနံ အင်္ဂဇ္ဈာနံ ဝိမောက္ခာနံ တိဏ္ဏံ သမာဓီနံ နဝန္နံ အနုပုဗ္ဗသမာပတ္တီနဉ္စ။ **သံကိလေသန္တိ** ဘာနဘာဂိယံ ဓမ္မံ။ **ဝေါဒါန**န္တိ ဝိသေသဘာဂိယံ ဓမ္မံ။ **ဝုဋ္ဌာန**န္တိ "ဝေါဒါနမ္ပိ ဝုဋ္ဌာနံ၊ တမ္ပာ ကမ္ပာ သမာဓိမ္ပာ ဝုဋ္ဌာနမ္ပိ ဝုဋ္ဌာန"န္တိ[3] ဧဝံ ဝုတ္တံ ပဂုဏဝိပဿနာနဉ္စေဝ ဘင်္ဂဖလသမာပတ္တိယော စ။ ဟေဋ္ဌိမံ ဟေဋ္ဌိမဉ္ဥ ပဂုဏဝိပဿနံ ဥပရိမဿ ဥပရိမဿ ပဒဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ တသ္မာ "ဝေါဒါနမ္ပိ ဝုဋ္ဌာန"န္တိ ဝုတ္တံ။ ဘဝင်္ဂေန

၁-ဗလဝအဝိဇ္ဇာ (သီ) ၂-ဒန္ဓဝိရာဂန္တိ (သီ၊သျာ) ၃-အတိ ၂-၃၅၇-ဖိုဋ္ဌေ၊

pana sabbajjhānehi vuṭṭhānaṁ hoti, phalasamāpattiyā nirodhasamāpattito vuṭṭhānaṁ hoti. Taṁ sandhāya “tamhā tamhā samādhimhā vuṭṭhānampi vuṭṭhānan”ti vuttaṁ. **Anekavihitan**ti-ādīni Visuddhimagge[1] vaṇṇitāni. Āsavakkhayañāṇaṁ heṭṭhā vuttatthameva. Purimassāpi ñāṇattayassa vitthārakathaṁ icchantena Majjhimaṭṭhakathāya Mahāsīhanādavaṇṇanā[2] oloketabbā. **Samāhitassā**ti ekaggacittassa. **Samādhi maggo**ti samādhi etesaṁ ñāṇānaṁ adhigamāya upāyo. **Asamādhī**ti anekaggabhāvo. **Kummaggo**ti micchāmaggo. Imasmiṁ sutte Tathāgatassa ñāṇabalaṁ kathitanti.

Mahāvaggo chaṭṭho.

---

7. Devatāvagga

1. Anāgāmiphalasuttādivaṇṇanā

65-67. Sattamassa paṭhame **assaddhiyan**ti assaddhabhāvaṁ. **Duppaññatan**ti nippaññabhāvaṁ. Dutiye **pamādan**ti sativippavāsaṁ. Tatiye **ābhisamācārikan**ti uttamasamācārabhūtaṁ vattavasena paṇṇattisīlaṁ. **Sekhadhamman**ti sekhapaṇṇattisīlaṁ. **Sīlānī**ti cattāri mahāsīlāni.

4. Saṅgaṇikārāmasuttavaṇṇanā

68. Catutthe **saṅgaṇikārāmo**ti gaṇasaṅgaṇikārāmo. Suttantikagaṇādīsu pana gaṇesu attano vā parisāsaṅkhāte gaṇe ramatīti **gaṇārāmo. Paviveke**ti kāyaviveke. **Cittassa nimittan**ti samādhivipassanācittassa nimittaṁ samādhivipassanākāraṁ. **Samādiṭṭhin**ti vipassanāsammādiṭṭhiṁ. **Samādhin**ti maggasamādhiñceva phalasamādhiñca. **Saṁyojanānī**ti dasasaṁyojanāni. **Nibbānan**ti apaccayaparinibbānaṁ.

5. Devatāsuttavaṇṇanā

69. Pañcame **sovacassatā**ti subbacabhāvo. **Kalyāṇamittatā**ti sucimittatā. **Satthugāravo**ti Satthari gāravayutto. Esa nayo sabbattha.

---

1. Visuddhi 2. 40 piṭṭhe.
2. Ma-Ṭṭha 1. 325 piṭṭhe.

ပန သဗ္ဗဇ္ဈာနေဟိ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ ဖလသမာပတ္တိယာ နိရောဓသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ တံ သန္ဓာယ ‘‘တမှာ တမှာ သမာဓိမှာ ဝုဋ္ဌာနမ္ပိ ဝုဋ္ဌာန’’န္တိ ဝုတ္တံ။ **အနေကဝိဟိတ**န္တိအာဒီနိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[1] ဝဏ္ဏိတာနိ။ အာသဝက္ခယဉာဏံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တဏ္ဍမေဝ။ ပုရိမဿာပိ ဉာဏတ္တယဿ ဝိတ္ထာရကထံ ဣစ္ဆန္တေန မဇ္ဈိမဋ္ဌကထာယ မဟာသီဟနာဒဝဏ္ဏနာ[2] ဩလောကေတဗ္ဗာ။ **သမာဟိတဿာ**တိ ကေဠိစိတ္တဿ။ **သမာဓိ မဂ္ဂေါ**တိ သမာဓိ တေသံ ဉာဏာနံ အဓိဂမာယ ဥပါယော။ **အသမာဓီ**တိ အနေကဂ္ဂဘာဝေါ။ **ကုမ္မဂ္ဂေါ**တိ မိစ္ဆာမဂ္ဂေါ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ တထာဂတဿ ဉာဏဗလံ ကထိတန္တိ။

မဟာဝဂ္ဂေါ ဆဋ္ဌော။

၇-ဒေဝတာဝဂ္ဂ

၁-အနာဂါမိဖလသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၆၅-၆၇။ သတ္တမဿ ပဌမေ **အဿဒ္ဓိယ**န္တိ အဿဒ္ဓဘာဝံ။ **ဒုပ္ပညတ**န္တိ နိပ္ပညဘာဝံ။ ဒုတိယေ **ပမာဒ**န္တိ သတိဝိပ္ပဝါသံ။ တတိယေ **အာဘိသမာစာရိက**န္တိ ဥတ္တမသမာစာရဘူတံ ဝတ္တဝသေန ပဏ္ဏတ္တိသီလံ။ **သေခဓမ္မ**န္တိ သေခပဏ္ဏတ္တိသီလံ။ **သီလာနီ**တိ စတ္တာရိ မဟာသီလာနိ။

၄-သင်္ဃဏိကာရာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၈။ စတုတ္ထေ **သင်္ဃဏိကာရာမော**တိ ဂဏသင်္ဃဏိကာရာမော။ သုတ္တန္တိက-ဂဏာဒီသု ပန ဂဏေသု အတ္တနော ဝါ ပရိသာသင်္ခါတေ ဂဏေ ရမတီတိ **ဂဏာရာမော**။ **ပဝိဝေကေ**တိ ကာယဝိဝေကေ။ **စိတ္တဿ နိမိတ္တ**န္တိ သမာဓိ-ဝိပဿနာစိတ္တဿ နိမိတ္တံ သမာဓိဝိပဿနာကာရံ။ **သမ္မာဒိဋ္ဌိ**န္တိ ဝိပဿနာ-သမ္မာဒိဋ္ဌိံ။ **သမာဓိ**န္တိ မဂ္ဂသမာဓိဉ္စေဝ ဖလသမာဓိဉ္စ။ **သံယောဇနာနီ**တိ ဒသ သံယောဇနာနိ။ **နိဗ္ဗာန**န္တိ အပစ္စယပရိနိဗ္ဗာနံ။

၅-ဒေဝတာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၉။ ပဉ္စမေ **သောဝစဿတာ**တိ သုဗ္ဘစဘာဝေါ။ **ကလ္လာဏမိတ္တတာ**တိ သုစိမိတ္တတာ။ **သတ္ထုဂါရဝေါ**တိ သတ္ထရိ ဂါရဝယုတ္တော။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၄၀-ဝိဋ္ဌေ။
၂-မ-ဋ ၁-၃၂၅-ဝိဋ္ဌေ။

6. Samādhisuttavaṇṇanā

70. Chaṭṭhe **na santenā**ti paccanīkakilesehi avūpasantena. **Na paṇītenā**ti na atappakena. **Na paṭippassaddhiladdhenā**ti[1] kilesappaṭippassaddhiyā aladdhena appattena. **Na ekodibhāvādhigatenā**ti ekaggabhāvaṁ upagatena.

7. Sakkhibhabbasuttavaṇṇanā

71. Sattame **tatra tatrā**ti tasmiṁ tasmiṁ visese. **Sakkhibhabbatan**ti paccakkhabhāvaṁ. **Āyatane**ti kāraṇe. **Hānabhāgiyā**dayo Visuddhimagge[2] saṁvaṇṇitā. **Asakkaccakārī**ti na sukatakārī na ādarakārī. **Asappāyakārī**ti na sappāyakārī na upakārabhūtadhammakārī.

8. Balasuttavaṇṇanā

72. Aṭṭhame **balatan**ti balabhāvaṁ thāmabhāvaṁ. **Asātaccakārī**ti na satatakārī. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayameva.

9-10. Tajjhānasuttadvayavaṇṇanā

73-74. Navame **na yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭho hotī**ti vattukāmakilesakāmesu ādīnavo na yathāsabhāvato jhānapaññāya sudiṭṭho hoti. Dasamaṁ uttānatthamevāti.

Devatāvaggo sattamo.

---

8. Arahattavagga

1. Dukkhasuttavaṇṇanā

75. Aṭṭhamassa paṭhame **savighātan**ti sa-upaghātaṁ sopaddavaṁ. **Saparilāhan**ti kāyikacetasikena parilāhena sapariḷāhaṁ. **Pāṭikaṅkhā**ti icchitabbā avassaṁbhāvinī.

---

1. Paṭippassaddhaladdhenāti (Sī)
2. Visuddhi 1. 85 piṭṭhe.

၆-သမာဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၀။ ဆဋ္ဌေ **နသန္တေနာ**တိ ပစ္စနီကကိလေသေဟိ အဝူပသန္တေန။ **နပဏီတေနာ**တိ န အတပ္ပကေန။ **နပဋိပ္ပဿဒ္ဓိလဒ္ဓေနာ**တိ[1] ကိလေသပ္ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ အလဒ္ဓေန အပ္ပတ္တေန။ **နကောဒိဘာဝါဓိဂတေနာ**တိ န ကေဂ္ဂဘာဝံ ဥပဂတေန။

၇-သက္ခိဘဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၁။ သတ္တမေ **တတြ တတြာ**တိ တသ္မိံ တသ္မိံ ဝိသေသေ။ **သက္ခိဘဗ္ဗတန္တိ** ပစ္စက္ခဘာဝံ။ **အာယတနေ**တိ ကာရဏေ။ **ဟာနဘာဂိယာဒယော** ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[2] သံဝဏ္ဏိတာ။ **အသက္ကစ္စကာရီ**တိ န သုကတကာရီ န အာဒရကာရီ။ **အသပ္ပါယ-ကာရီ**တိ န သပ္ပါယကာရီ န ဥပကာရဘူတမ္မကာရီ။

၈-ဗလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၂။ အဋ္ဌမေ **ဗလတန္တိ** ဗလဘာဝံ ထာမဘာဝံ။ **အသာတစ္စကာရီ**တိ န သတတကာရီ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။

၉-၁၀-တဇ္ဈာနသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၇၃-၇၄။ နဝမေ **နယထာဘူတံ သမ္မပ္ပညာယ သုဒိဋ္ဌော ဟောတီ**တိ ဝတ္ထုကာမကိလေသကာမေသု အာဒီနဝေါ န ယထာသဘာဝတော ဈာန-ပညာယ သုဒိဋ္ဌော ဟောတိ။ ဒသမံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဒေဝတာဝဂ္ဂေါ သတ္တမော။

၈-အရဟတ္တဝဂ္ဂ

၁-ဒုက္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၅။ အဋ္ဌမဿ ပဌမေ **သဓိဃာတ**န္တိ သဥပဃာတံ သောပဒ္ဒဝံ။ **သပရိ-ဠာဟ**န္တိ ကာယိကစေတသိကေန ပရိဠာဟေန သပရိဠာဟံ။ **ပါဋိကင်္ခါ**တိ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ အဝဿံဘာဝိနိ။

၁-ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိလဒ္ဓေနာတိ (သီ)
၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၈၅-ဝိဒ္ဓေ။

2. Arahattasuttavaṇṇanā

76. Dutiye **mānan**ti jāti-ādīhi maññanaṁ. **Omānan**ti hīnohamasmīti mānaṁ. **Atimānan**ti atikkamitvā pavattaṁ accuṇṇatimānaṁ. **Adhimānan**ti adhigatamānaṁ. **Thambhan**ti kodhamānehi thaddhabhāvaṁ. **Atinipātan**ti hīnassa hīnohamasmīti mānaṁ.

3. Uttarimanussadhammasuttavaṇṇanā

77. Tatiye **uttarimanussadhammā**ti manussadhammato uttari. **Alamariyañāṇadassanavisesan**ti ariyabhāvaṁ kātuṁ samatthaṁ ñāṇadassanavisesaṁ, cattāro magge cattāri ca phalānīti attho. **Kuhanan**ti tividhaṁ kuhanavatthuṁ. **Lapanan**ti lābhatthikatāya ukkhipitvā avakkhipitvā vā lapanaṁ.

4. Sukhasomanassasuttavaṇṇanā

78. Catutthe **yoni cassa āraddhā hotī**ti kāraṇañcassa paripuṇṇaṁ paggahitaṁ hoti. **Dhammārāmo**ti dhamme ratiṁ vindati. Bhāvanāya ramati, bhāvento vā ramatīti **bhāvanārāmo.** Pahāne ramati, pajahanto vā ramatīti **pahānārāmo.** Tividhe paviveke ramatīti **pavivekārāmo.** Abyāpajjhe niddukkhabhāve ramatīti **abyāpajjhārāmo.** Nippapañcasaṅkhāte nibbāne ramatīti **nippapañcārāmo.**

5. Adhigamasuttavaṇṇanā

79. Pañcame **na āyakusalo**ti na āgamanakusalo. **Na apāyakusalo**ti na apagamanakusalo. **Chandan**ti kattukamyatāchandaṁ. **Na ārakkhatī**ti na rakkhati.

6. Mahantattasuttavaṇṇanā

80. Chaṭṭhe **ālokabahulo**ti ñāṇālokabahulo. **Yogabahulo**ti yoge bahulaṁ karoti. **Vedabahulo**ti pītipāmojjabahulo. **Asantuṭṭhibahulo**ti kusaladhammesu asantuṭṭho. **Anikkhittadhuro**ti aṭṭhapitadhuro paggahitavīriyo. **Uttari ca patāretī**ti sampati uttariñca vīriyaṁ karotepa. Sattamaṁ uttānameva.

၂-အရဟတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၆။ ဒုတိယေ **မာန**န္တိ ဇာတိအာဒီဟိ မညနံ။ **ဩမာန**န္တိ ဟီနောဟမသ္မီတိ မာနံ။ **အတိမာန**န္တိ အတိက္ကမိတ္ဝာ ပဝတ္တံ အစ္ဆုဏ္ဏတိမာနံ။ **အဓိမာန**န္တိ အဓိဂတမာနံ။ **ထမ္ဘ**န္တိ ကောဓမာနေဟိ ထဒ္ဓဘာဝံ။ **အတိနိပါတ**န္တိ ဟီနဿ ဟီနောဟမသ္မီတိ မာနံ။

၃-ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၇။ တတိယေ **ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မာ**တိ မနုဿဓမ္မတော ဥတ္တရိ။ **အလမရိယ-ဉာဏဒဿနဝိသေသ**န္တိ အရိယဘာဝံ ကာတုံ သမတ္ထံ ဉာဏဒဿနဝိသေသံ၊ စတ္တာရော မဂ္ဂေ စတ္တာရိ စ ဖလာနီတိ အတ္ထော။ **ကုဟန**န္တိ တိဝိဓံ ကုဟနဝတ္ထုံ။ **လပန**န္တိ လာဘတ္ထိကတာယ ဥက္ခိပိတ္ဝာ အဝက္ခိပိတ္ဝာ ဝါ လပနံ။

၄-သုခသောမနဿသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၈။ စတုတ္ထေ **ယောနိ စဿ အာရဒ္ဓါ ဟောတီ**တိ ကာရဏဉ္စဿ ပရိပုဏ္ဏံ ပဂ္ဂဟိတံ ဟောတိ။ **ဓမ္မာရာမော**တိ ဓမ္မေ ရတိ ဝိန္ဒတိ။ ဘာဝနာယ ရမတိ, ဘာဝေန္တော ဝါ ရမတီတိ **ဘာဝနာရာမော**။ ပဟာနေ ရမတိ, ပဇဟန္တော ဝါ ရမတီတိ **ပဟာနာရာမော**။ တိဝိဓေ ပဝိဝေကေ ရမတီတိ **ပဝိဝေကာ-ရာမော**။ အဗ္ယာပဇ္ဈေ နိဒ္ဒုက္ခဘာဝေ ရမတိကိ **အဗ္ယာပဇ္ဈာရာမော**။ နိပ္ပပဉ္စ-သင်္ခါတေ နိဗ္ဗာနေ ရမတိတိ **နိပ္ပပဉ္စာရာမော**။

၅-အဓိဂမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၉။ ပဉ္စမေ **နာယကုသလော**တိ န အာဂမနကုသလော။ **နာ အပါယ-ကုသလော**တိ န အပဂမနကုသလော။ **ဆန္ဒန္တိ** ကတ္တုကမ္မတာဆန္ဒံ။ **နာ အာရက္ခတီ**တိ န ရက္ခတိ။

၆-မဟန္တတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၀။ ဆဋ္ဌေ **အာလောကမဟုလော**တိ ဉာဏာလောကမဟုလော။ **ယောဂ-မဟုလော**တိ ယောဂေ မဟုလံ ကရောတိ။ **ဝေဒမဟုလော**တိ ပီတိပါမောဇ္ဇ-မဟုလော။ **အသန္တုဋ္ဌိမဟုလော**တိ ကုသလဓမ္မေသု အသန္တုဋ္ဌော။ **အနိက္ခိတ္တ-ဓုရော**တိ အဒ္ဓဝိတဓုရော ပဂ္ဂဟိတဝီရိယော။ **ဥတ္တရိ စ ပတာရေတီ**တိ သမ္ဘတိ ဥတ္တရိဉ္စ ဝီရိယံ ကရောတေဝ။ သတ္တမံ ဥတ္တာနမေဝ။

8-10. Dutiyanirayasuttādivaṇṇanā

82-84. Aṭṭhame **pagabbho**ti kāyapāgabbhiyādīhi samannāgato. Navamaṁ uttānameva. Dasame **vighātavā**ti mahicchataṁ nissāya uppannena lobhadukkhena dukkhito. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Arahattavaggo aṭṭhamo.

---

9. Sītivagga

1. Sītibhāvasuttavaṇṇanā

85. Navamassa paṭhame **sītibhāvan**ti sītalabhāvaṁ. **Yasmiṁ samaye cittaṁ niggaṇhitabban**ti-ādīsu uddhaccasamaye cittaṁ samādhinā niggahetabbaṁ nāma, kosajjānupatitakāle vīriyena paggahetabbaṁ nāma, nirassādagatakāle samādhinā sampahaṁsitabbaṁ nāma, samappavattakāle bojjhaṅgupekkhāya ajjhupekkhitabbaṁ nāma.

2. Āvaraṇasuttavaṇṇanā

86. Dutiye **kammāvaraṇatāyā**ti pañcānantariyakammehi. **Kilesāvaraṇatāyā**ti niyatamicchādiṭṭhiyā. **Vipākāvaraṇatāyā**ti akusalavipākapaṭisandhiyā vā kusalavipākepi ahetukapaṭisandhiyā vāti.

4-5. Sussūsatisuttādivaṇṇanā

88-89. Catutthe **anatthan**ti avaḍḍhiṁ. **Atthaṁ riñcatī**ti vaḍḍhi-atthaṁ chaḍḍeti. **Ananulomikāyā**ti sāsanassa ananulomikāya. Pañcame **diṭṭhisampadan**ti sotāpattimaggaṁ.

8-11. Abhabbaṭṭhānasuttacatukkavaṇṇanā

92-95. Aṭṭhame **anāgamanīyaṁ vatthun**ti anupagantabbaṁ[1] kāraṇaṁ, pañcannaṁ verānaṁ dvāsaṭṭhiyā ca diṭṭhigatānametaṁ adhivacanaṁ. **Aṭṭhamaṁ bhavan**ti kāmāvacare aṭṭhamaṁ paṭisandhiṁ. Navame **kotūhalamaṅgalenā**ti

1. Ananuganthabbaṁ (Sī)

၈-၁၀-ဒုတိယနိရယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၈၂-၈၄။ အဋ္ဌမေ **ပဂဗ္ဘော**တိ ကာယပါဂဗ္ဘိယာဒီဟိ သမန္နာဂတော။ နဝမံ ဥတ္တာနမေဝ။ ဒသမေ **ဝိဃာတဝါ**တိ မဟိစ္ဆတံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နေန လောဘဒုက္ခေန ဒုက္ခိတော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အရဟတ္တဝဂ္ဂော အဋ္ဌမော။

၉-သီတိဝဂ္ဂ

၁-သီတိဘာဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၅။ နဝမဿ ပဌမေ **သီတိဘာဝ**န္တိ သီတလဘာဝံ။ **ယသ္မိံ သမယေ စိတ္တံ နိဂ္ဂဏှိတဗ္ဗန္တိအာဒီသု** ဥဒ္ဓစ္စသမယေ စိတ္တံ သမာဓိနာ နိဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ နာမ၊ ကောသဇ္ဇာနုပတိတကာလေ ဝီရိယေန ပဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ နာမ၊ နိရဿာဒဂတကာလေ သမာဓိနာ သမ္ပဟံသိတဗ္ဗံ နာမ၊ သမပ္ပဝတ္တကာလေ ဗောဇ္ဈင်္ဂုပေက္ခာယ အဇ္ဈုပေက္ခိတဗ္ဗံ နာမ။

၂-အာဝရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၆။ ဒုတိယေ **ကမ္မာဝရဏတာယာ**တိ ပဉ္စာနန္တရိယကမ္မေဟိ။ **ကိလေသာဝရဏတာယာ**တိ နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ။ **ဝိပါကာဝရဏတာယာ**တိ အကုသလဝိပါကပဋိသန္ဓိယာ ဝါ ကုသလဝိပါကေပိ အဟေတုကပဋိသန္ဓိယာ ဝါတိ။

၄-၅-သုဿူသတိသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၈၈-၈၉။ စတုတ္ထေ **အနတ္ထန္တိ** အဝုဍ္ဎိံ။ **အတ္ထံ ရိဉ္စတီ**တိ ဝုဍ္ဎိအတ္ထံ ဆဒ္ဒေတိ။ **အနနုလောမိကာယာ**တိ သာသနဿ အနနုလောမိကာယ။ ပဉ္စမေ **ဒိဋ္ဌိသမ္ပဒန္တိ** သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ။

၈-၁၁-အဘဗ္ဗဋ္ဌာနသုတ္တစတုက္ကဝဏ္ဏနာ

၉၂-၉၅။ အဋ္ဌမေ **အနာဂမနီယံ ဝတ္ထု**[1]န္တိ အနုပဂန္တဗ္ဗံ ကာရဏံ၊ ပဉ္စန္နံ ဝေရာနံ ဒွါသဋ္ဌိယာ စ ဒိဋ္ဌိဂတာနမေတံ အဓိဝစနံ။ **အဋ္ဌမံ ဘဝ**န္တိ ကာမာဝစရေ အဋ္ဌမံ ပဋိသန္ဓိံ။ နဝမေ **ကောတူဟလမင်္ဂလေနာ**တိ

၁-အနနုဂန္ထဗ္ဗံ (သီ)

diṭṭhasutamutamaṅgalena. Dasame **sayaṁkatan**ti-ādīni atthadiṭṭhivasena vuttāni. **Adhiccasamuppannan**ti ahetunibbattaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Sītivaggo navamo.

---

10. Ānisaṁsavagga

1-2. Pātubhāvasuttādivaṇṇanā

96-97. Dasamassa paṭhame **ariyāyatane**ti Majjhimadese. **Indriyānan**ti manacchaṭṭhānaṁ. Dutiye **saddhammaniyato**ti sāsanasaddhamme niyato. **Asādhāraṇenā**ti puthujjanehi asādhāraṇena.

7. Anavatthitasuttavaṇṇanā

102. Sattame **anodhiṁ karitvā**ti "ettakāva saṅkhārā aniccā, na ito pare"ti evaṁ sīmaṁ mariyādaṁ akatvā. **Anavatthitā**ti avatthitāya rahitā[1], bhijjamānāva hutvā upaṭṭhahissantīti[2] attho. **Sabbaloke**ti sakale tedhātuke. **Sāmaññenā**ti samaṇabhāvena, ariyamaggenāti attho.

8. Ukkhittāsikasuttavaṇṇanā

103. Aṭṭhame **mettāvatāyā**ti mettāyuttāya pāricariyāya. Satta hi sekhā Tathāgataṁ mettāvatāya paricaranti, khīṇāsavo pariciṇṇasatthuko.

9. Atammayasuttavaṇṇanā

104. Navame **atammayo**ti tammayā vuccanti taṇhādiṭṭhiyo, tāhi rahito. **Ahaṁkārā**ti ahaṁkāradiṭṭhi. **Mamaṁkārā**ti mamaṁkārataṇhā. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Ānisaṁsavaggo dasamo.

Dutiyapaṇṇāsako niṭṭhito.

---

1. Anavaṭṭhitatoti ṭhānarahitā (Sī), anavaṭṭhitatoti avaṭṭhitato ṭhānarahitā (Syā)
2. Saṇṭhahissantīti (Ka)

ဒိဋ္ဌသုတမုတမင်္ဂလေန။ ဒသမေ **သယံကတ**န္တိအာဒီနိ အတ္ထဒိဋ္ဌိဝသေန ဝုတ္တာနိ။ **အဓိစ္စသမုပ္ပန္န**န္တိ အဟေတုနိဗ္ဗတ္တံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

သီတိဝဂ္ဂေါ နဝမော။

၁၀-အာနိသံသဝဂ္ဂ

၁-၂-ပါတုဘာဝသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၉၆-၉၇။ ဒသမဿ ပဌမေ **အရိယာယတနေ**တိ မဇ္ဈိမဒေသေ။ **ဣန္ဒြိယာနန္တိ** မနစ္ဆဋ္ဌာနံ။ ဒုတိယေ **သဒ္ဓမ္မနိယတော**တိ သာသနသဒ္ဓမ္မေ နိယတော။ **အသာဓာရဏေနာ**တိ ပုထုဇ္ဇနေဟိ အသာဓာရဏေန။

၇-အနဝဋ္ဌိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၂။ သတ္တမေ **အနောဓိ**ံ **ကရိတ္ဝာ**တိ "ဧတ္တကာဝ သင်္ခါရာ အနိစ္စာ၊ နတော ပရေ"တိ ဧဝံ သီမံ မရိယာဒံ အကတ္ဝာ။ **အနဝဋ္ဌိတာ**တိ အဝဋ္ဌိတာယ ရဟိတာ[1]၊ ဘိဇ္ဇမာနာဝ ဟုတ္ဝာ ဥပဋ္ဌဟိဿန္တီတိ[2] အတ္ထော။ **သဗ္ဗလောကေ**တိ သကလေ တေဓာတုကေ။ **သာမညေနာ**တိ သမဏဘာဝေန၊ အရိယမဂ္ဂေနာတိ အတ္ထော။

၈-ဥက္ခိတ္တာသိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၃။ အဋ္ဌမေ **မေတ္တာဝတာယာ**တိ မေတ္တာယုတ္တာယ ပါရိစရိယာယ။ သတ္တ ဟိ သေခါ တထာဂတံ မေတ္တာဝတာယ ပရိစရန္တိ၊ ခီဏာသဝေါ ပရိစိဏ္ဏသတ္ထုကော။

၉-အတမ္မယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၄။ နဝမေ **အတမ္မယော**တိ တမ္မယာ ဝုစ္စန္တိ တဏှာဒိဋ္ဌိယော၊ တာဟိ ရဟိတော။ **အဟံကာရာ**တိ အဟံကာရဒိဋ္ဌိ။ **မမံကာရာ**တိ မမံကာရတဏှာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အာနိသံသဝဂ္ဂေါ ဒသမော။

ဒုတိယပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

၁-အနဝဋ္ဌိတတောတိ ဌာနရဟိတာ (သီ)၊ အနဝဋ္ဌိတတောတိ အဝဋ္ဌိတတော ဌာနရဟိတာ (သျာ)
၂-သဏ္ဌဟိဿန္တီတိ (က)

11. Tikavagga

1. Rāgasuttavaṇṇanā

107. Ekādasamassa paṭhame **asubhā**ti asubhakammaṭṭhānaṁ. **Mettā**ti mettākammaṭṭhānaṁ. **Paññā**ti sahavipassanā maggapaññā.

6. Assādasuttavaṇṇanā

112. Chaṭṭhe **assādadiṭṭhī**ti sassatadiṭṭhi. **Attānudiṭṭhī**ti attānaṁ anugatā vīsativatthukā sakkāyadiṭṭhi. **Micchādiṭṭhī**ti dvāsaṭṭhividhāpi diṭṭhi. **Sammādiṭṭhī**ti maggasammādiṭṭhi, natthi dinnanti-ādikā vā micchādiṭṭhi, kammassakatañāṇaṁ sammādiṭṭhi.

7. Aratisuttavaṇṇanā

113. Sattame **adhammacariyā**ti dasa akusalakammapathā.

10. Uddhaccasuttavaṇṇanā

116. Dasame **asaṁvaro**ti anadhivāsakabhāvo. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Tikavaggo ekādasamo.

---

12. Sāmaññavaggavaṇṇanā

119-121. Ito paresu **Tapusso**ti dvevācikupāsako. **Tathāgate niṭṭhaṅgato**ti Buddhaguṇesu patiṭṭhitacitto pahīnakaṅkho. Amataṁ addasāti **amataddaso. Ariyenā**ti niddosena lokuttarasīlena. **Ñāṇenā**ti paccavekkhaṇañāṇena. **Vimuttiyā**ti

၁၁-တိကဝဂ္ဂ

၁-ရာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၇။ ကောဒသမဿ ပဌမေ **အသုဘာ**တိ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ။ **မေတ္တာ**တိ မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာနံ။ **ပညာ**တိ သဟဝိပဿနာ မဂ္ဂပညာ။

၆-အဿာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၂။ ဆဋ္ဌေ **အဿာဒဒိဋ္ဌီ**တိ သဿတဒိဋ္ဌိ။ **အတ္တာနုဒိဋ္ဌီ**တိ အတ္တာနံ အနုဂတာ ဝိသတိဝတ္ထုကာ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ။ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီ**တိ ဒ္ဝါသဋ္ဌိဝဓာပိ ဒိဋ္ဌိ။ **သမ္မာဒိဋ္ဌီ**တိ မဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ နတ္ထိ ဒိန္နန္တိအာဒိကာ ဝါ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ၊ကမ္မဿကတာဉာဏံ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။

၇-အရတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၃။ သတ္တမေ **အဓမ္မစရိယာ**တိ ဒသ အကုသလကမ္မပထာ။

၁၀-ဥဒ္ဓစ္စသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၆။ ဒသမေ **အသံဝရော**တိ အနဓိဝါသကဘာဝေါ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

တိကဝဂ္ဂေါ ကောဒသမော။

၁၂-သာမညဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၁၁၉-၁၂၁။ ဋ္ဌတော ပရေသု **တပုဿော**တိ ဒ္ဝေဝါစိကုပါသကော။ **တထာဂတေ နိဋ္ဌင်္ဂတော**တိ ဗုဒ္ဓဂုဏေသု ပတိဋ္ဌိတစိတ္တော ပဟီနကင်္ခေါ။ အမတံ အဒ္ဒသာတိ **အမတဒ္ဒသော**။ **အရိယေနာ**တိ နိဒ္ဒေါသေန လောကုတ္တရသီလေန။ **ဉာဏေနာ**တိ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏေန။ **ဝိမုတ္တိယာ**တိ

sekhaphalavimuttiyā. **Tavakaṇṇiko**ti evaṁnāmako gahapati. Tapakaṇṇikotipi Pāḷi.

---

24. Rāgapeyyālavaṇṇanā

140. **Rāgassā**ti pañcakāmaguṇikarāgassa. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Manorathapūraṇiyā Aṅguttaranikāyaṭṭhakathāya

Chakkanipātassa saṁvaṇṇanā niṭṭhitā.

သေခဖလဝိမုတ္တိယာ။ **တဝကဏ္ဏိကော**တိ ဧဝံနာမကော ဂဟပတိ။ တပ-ကဏ္ဏိကောတိပိ ပါဠိ။

၂၄-ရာဂပေယျာလဝဏ္ဏနာ

၁၄၀။ **ရာဂဿာ**တိ ပဉ္စကာမဂုဏိကရာဂဿ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာ-နတ္ထမေဝါတိ။

မနောရထပူရဏိယာ အင်္ဂုတ္တရနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဆက္ကနိပါတဿ သံဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

Sattakanipāta

Paṇṇāsaka

1. Dhanavagga

1-5. Paṭhamapiyasuttādivaṇṇanā

1-5. Sattakanipātassa paṭhame **anavaññattikāmo**ti abhiññātabhāvakāmo. Tatiye **yoniso vicine dhamman**ti upāyena catusaccadhammaṁ vicināti. **Paññāyatthaṁ vipassatī**ti sahavipassanāya maggapaññāya saccadhammaṁ vipassati. **Pajjotassevā**ti dīpasseva. **Vimokkho hoti cetaso**ti tassa imehi balehi samannāgatassa khīṇāsavassa dīpanibbānaṁ viya carimakacittassa vatthārammaṇehi vimokkho hoti, gataṭṭhānaṁ na paññāyati. Catutthe **saddho hotī**ti-ādīni pañcakanipāte vaṇṇitāneva. Pañcame **dhanānī**ti adāliddiyakaraṇaṭṭhena dhanāni.

7. Uggasuttavaṇṇanā

7. Sattame **Uggo rājamahāmatto**ti Pasenadikosalassa mahā-amacco. **Upasaṅkamī**ti bhuttapārāso upasaṅkkami. **Aḍḍho**ti nidhānagatena dhanena aḍḍho. **Migāro Rohaṇeyyo**ti Rohaṇaseṭṭhino nattāraṁ Migāraseṭṭhiṁ sandhāyevamāha. **Mahaddhano**ti vaḷañjanadhanena mahaddhano. **Mahābhogo**ti upabhogaparibhogabhaṇḍassa mahantatāya mahābhogo. **Hiraññassā**ti suvaṇṇasseva. Suvaṇṇameva hissa koṭisaṅkhyaṁ ahosi. **Rūpiyassā**ti sesassa taṭṭakasaraka-attharaṇapāvuraṇādino paribhogaparikkhārassa pamāṇasaṅkhāne vādoyeva natthi.

သတ္တကနိပါတ

ပဏ္ဏာသက

၁-ဓနဝဂ္ဂ

၁-၅-ပဌမပိယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁-၅။ သတ္တကနိပါတဿ ပဌမေ **အနဝညတ္တိကာမောတိ** အဘိညာတ-ဘာဝကာမော။ တတိယေ **ယောနိသော ဝိစိနေ ဓမ္မန်**္တ ဥပါယေန စတုသစ္စဓမ္မံ ဝိစိနာတိ။ **ပညာယတ္ထံ ဝိပဿတီ**တိ သဟဝိပဿနာယ မဂ္ဂပညာယ သစ္စဓမ္မံ ဝိပဿတိ။ **ပဇ္ဇောတဿေဝါ**တိ ဒီပဿေဝ။ **ဝိမောက္ခော ဟောတိ စေတ-သော**တိ တဿ ဇုမေဟိ ဗလေဟိ သမန္နာဂတဿ ခီဏာသဝဿ ဒီပနိဗ္ဗာနံ ဝိယ စရိမကစိတ္တဿ ဝတ္ထာရမ္မဏေဟိ ဝိမောက္ခော ဟောတိ၊ ဂတဋ္ဌာနံ န ပညာယတိ။ စတုတ္ထေ **သဒ္ဓေါ ဟောတီ**တိအာဒီနိ ပဉ္စကနိပါတေ ဝဏ္ဏိတာနေဝ။ ပဉ္စမေ **ဓနာနီ**တိ အဒါလိဒ္ဒိယကရဏဋ္ဌေန ဓနာနိ။

၇-ဥဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇။ သတ္တမေ **ဥဋ္ဌေါ ရာဇမဟာမတ္တော**တိ ပသေနဒိကောသလဿ မဟာ-အမစ္စော။ **ဥပသင်္ကမီ**တိ ဘုတ္တပါတရာသော ဥပသင်္ကမိ။ **အဇ္ဈော**တိ နိဓာန-ဂတေန ဓနေန အဇ္ဈော။ **မဂါရော ရောဟဏေယျော**တိ ရောဟဏသေဋ္ဌိနော နတ္တာရံ မဂါရသေဋ္ဌိ သန္ဓာယေဝမာဟ။ **မဟဒ္ဓနော**တိ ဝဋ္ဋနဓနေန မဟဒ္ဓနော။ **မဟာဘောဂေါ**တိ ဥပဘောဂပရိဘောဂဘဏ္ဍဿ မဟန္တတာယ မဟာဘောဂေါ။ **ဟိရညဿာ**တိ သုဝဏ္ဏဿေဝ။ သုဝဏ္ဏမေဝ ဟိဿ ကောဋ္ဌသင်္ခံ အဟောသိ။ **ရူပိယဿာ**တိ သေသဿ တန္နကသရကအတ္ထရဏ-ပါဝုရဏာဒိနော ပရိဘောဂပရိက္ခာရဿ ပမာဏသင်္ခါနေ ဝါဒေါယေဝ နတ္ထိ။

8. Saṁyojanasuttavaṇṇanā

8. Aṭṭhame **anunayasaṁyojanan**ti kāmarāgasaṁyojanaṁ. Sabbāneva cetāni bandhanaṭṭhena saṁyojanānīti veditabbāni. Imasmiṁ sutte vaṭṭameva kathitaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Dhanavaggo paṭhamo.

---

2. Anusayavagga

3. Kulasuttavaṇṇanā

13. Dutiyassa tatiye **nālan**ti na yuttaṁ nānucchavikaṁ. **Na manāpenā**ti na manamhi appanakena[1] ākārena nisinnāsanato paccuṭṭhenti, anādarameva dassenti. **Santamassa pariguhantī**ti[2] vijjamānampi deyyadhammaṁ etassa niguhanti paṭicchādenti. **Asakkaccaṁ denti no sakkaccan**ti lūkhaṁ vā hotu paṇītaṁ vā, asahatthā acittīkārena denti, no cittīkārena.

4. Puggalasuttavaṇṇanā

14. Catutthe **ubhatobhāgavimutto**ti dvīhi bhāgehi vimutto, arūpasamāpattiyā rūpakāyato vimutto, maggena nāmakāyato. So catunnaṁ arūpasamāpattīnaṁ ekekato vuṭṭhāya saṅkhāre sammasitvā arahattaṁ pattānaṁ catunnaṁ, nirodhā vuṭṭhāya arahattaṁ patta-anāgāmino ca vasena pañcavidho hoti. Pāḷi panettha "katamo ca puggalo ubhatobhāgavimutto. Idhekacco puggalo aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā āsavā parikkhīṇā hontī"ti[3] evaṁ aṭṭhavimokkhalābhino vasena āgatā.

Paññāya vimuttoti **paññāvimutto.** So sukkhavipassako, catūhi jhānehi vuṭṭhāya arahattaṁ pattā cattāro cāti imesaṁ vasena pañcavidho hoti. Pāḷi panettha aṭṭhavimokkhapaṭikkhepavaseneva āgatā. Yathāha "na heva kho aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā viharati,

1. Appakena (Ka) 2. Niguhantīti (Sī) 3. Abhi 3. 184 piṭṭhe.

၈-သံယောဇနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈။ အဋ္ဌမေ **အနုနယသံယောဇန**န္တိ ကာမရာဂသံယောဇနံ။ သဗ္ဗာနေဝ စေတာနိ ဗန္ဓနဋ္ဌေန သံယောဇနာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဓနဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၂-အနုသယဝဂ္ဂ

၃-ကုလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃။ ဒုတိယဿ တတိယေ **နာလ**န္တိ န ယုတ္တံ နာနုစ္ဆဝိကံ။ **န မနာပေနာ**တိ န မနမှိ အပ္ပကေန[1] အာကာရေန နိသိန္နာသနတော ပစ္ဆုဋ္ဌေန္တိ၊ အနာဒရမေဝ ဒဿေန္တိ။ **သန္တမဿ ပရိဂုဟန္တီ**တိ[2] ဝိဇ္ဇမာနမ္ပိ ဒေယျဓမ္မံ တေဿ နိဂုဟန္တိ ပဋိစ္ဆာဒေန္တိ။ **အသက္ကစ္စံ ဒေန္တီ နော သက္ကစ္စန္တိ** လူဝံ ဝါ ဟောတု ပဏီတံ ဝါ, အသဟတ္ထာ အစိတ္တီကာရေန ဒေန္တိ၊ နော စိတ္တီကာရေန။

၄-ပုဂ္ဂလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄။ စတုတ္ထေ **ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော**တိ ဒ္ဝီဟိ ဘာဂေဟိ ဝိမုတ္တော၊ အရူပသမာပတ္တိယာ ရူပကာယတော ဝိမုတ္တော၊ မဂ္ဂေန နာမကာယတော။ သော စတုန္နံ အရူပသမာပတ္တီနံ ဧကေကတော ဝုဋ္ဌာယ သင်္ခါရေ သမ္မသိတ္ဝာ အရဟတ္တံ ပတ္တာနံ စတုန္နံ, နိရောဓာ ဝုဋ္ဌာယ အရဟတ္တံ ပတ္တအနာဂါမိနော စ ဝသေန ပဉ္စဝိဓော ဟောတိ။ ပါဠိ ပနေတ္ထ "ကတမော စ ပုဂ္ဂလော ဥဘတော-ဘာဂဝိမုတ္တော။ ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော အဋ္ဌ ဝိမောက္ခေ ကာယေန ဖုသိတ္ဝာ ဝိဟရတိ၊ ပညာယ စဿ ဒိသ္ဝာ အာသဝါ ပရိက္ခီဏာ ဟောန္တိ"တိ[3] ဧဝံ အဋ္ဌဝိမောက္ခလာဘိနော ဝသေန အာဂတာ။

ပညာယ ဝိမုတ္တောတိ **ပညာဝိမုတ္တော**။ သော သုက္ခဝိပဿကော, စတူဟိ ဈာနေဟိ ဝုဋ္ဌာယ အရဟတ္တံ ပတ္တာ စတ္တာရော စာတိ ဣမေသံ ဝသေန ပဉ္စဝိဓော ဟောတိ။ ပါဠိ ပနေတ္ထ အဋ္ဌဝိမောက္ခပဋိက္ခေပဝသေနေဝ အာဂတာ။ ယထာဟ "န ဟေဝ ခေါ အဋ္ဌ ဝိမောက္ခေ ကာယေန ဖုသိတ္ဝာ ဝိဟရတိ၊

၁-အပ္ပကေန (က) ၂-နိဂုဟန္တီတိ (သီ) ၃-အဘိ ၃-၁၈၄-ပိဋ္ဌေ။

paññāya cassa disvā āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṁ vuccati puggalo paññāvimutto”ti[1].

Phuṭṭhantaṁ saccikatoti **kāyasakkhī.** So jhānaphassaṁ paṭhamaṁ phusati, pacchā nirodhaṁ nibbānaṁ sacchikaroti. So sotāpattiphalaṭṭhaṁ ādiṁ katvā yāva arahattamaggaṭṭhā chabbidho hoti. Tenāha “idhekacco puggalo aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṁ vuccati puggalo kāyasakkhī”ti[1].

Diṭṭhantaṁ pattoti **diṭṭhippatto**[2]**.** Tatridaṁ saṅkhepalakkhaṇaṁ— dukkhā saṅkhārā, sukho nirodhoti ñātaṁ hoti diṭṭhaṁ viditaṁ sacchikataṁ phusitaṁ paññāyāti diṭṭhippatto. Vitthārato pana sopi kāyasakkhī viya chabbidho hoti. Tenevāha “idhekacco puggalo ‘idaṁ dukkhan’ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- ‘ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā’ti yathābhūtaṁ pajānāti, Tathāgatappaveditā cassa dhammā paññāya vodiṭṭhā honti vocaritā paññāya -pa-. Ayaṁ vuccati puggalo diṭṭhippatto”ti[1].

Saddhāya vimuttoti **saddhāvimutto.** Sopi vuttanayeneva chabbidho hoti. Tenāha “idhekacco puggalo ‘idaṁ dukkhan’ti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- ‘ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā’ti yathābhūtaṁ pajānāti, Tathāgatappaveditā cassa dhammā paññāya vodiṭṭhā honti vocaritā paññāya -pa- no ca kho yathādiṭṭhippattassa. Ayaṁ vuccati puggalo saddhāvimutto”ti[1]. Etassa hi saddhāvimuttassa pubbabhāgamaggakkhaṇe saddahantassa viya okappentassa viya adhimuccantassa viya ca kilesakkhayo hoti, diṭṭhippattassa pubbabhāgamaggakkhaṇe kilesacchedakañāṇaṁ adandhaṁ tikhiṇaṁ sūraṁ hutvā vahati. Tasmā yathā nāma nātitikhiṇena asinā kadaliṁ chindantassa chinnaṭṭhānaṁ maṭṭhaṁ na hoti, asi sīghaṁ na vahati, saddo suyyati, balavataro vāyāmo kātabbo hoti, evarūpā saddhāvimuttassa pubbabhāgamaggabhāvanā. Yathā pana sunisitena asinā kadaliṁ chindantassa chinnaṭṭhānaṁ maṭṭhaṁ hoti, asi sīghaṁ vahati, saddo na suyyati,

1. Abhi 3. 184 piṭṭhe. 2. Diṭṭhappatto (Sī)

ပညာယ စဿ ဒိသွာ အာသဝါ ပရိက္ခီဏာ ဟောန္တိ။ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ပညာဝိမုတ္တော”တိ[၁]။

ဖုဋ္ဌန်္တိ သစ္ဆိကတောတိ **ကာယသက္ခီ**။ သော ဈာနဖဿံ ပဌမံ ဖုသတိ၊ ပစ္ဆာ နိရောဓံ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကရောတိ။ သော သောတာပတ္တိဖလဋ္ဌံ အာဒိံ ကတ္ဝာ ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂဋ္ဌာ ဆဗ္ဗိဓော ဟောတိ။ တေနာဟ “ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော အဋ္ဌ ဝိမောက္ခေ ကာယေန ဖုသိတ္ဝာ ဝိဟရတိ၊ ပညာယ စဿ ဒိသွာ ဧကေစ္စေ အာသဝါ ပရိက္ခီဏာ ဟောန္တိ။ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ကာယသက္ခီ”တိ[၁]။

ဒိဋ္ဌန်္တိ ပတ္တောတိ **ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော**[၂]။ တတြိဒံ သင်္ခေပလက္ခဏံ—ဒုက္ခာ သင်္ခါရာ၊ သုခေါ နိရောဓောတိ ဉာတံ ဟောတိ ဒိဋ္ဌံ ဝိဒိတံ သစ္ဆိကတံ ဖုသိတံ ပညာယာတိ ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော။ ဝိတ္ထာရတော ပန သောပိ ကာယသက္ခီ ဝိယ ဆဗ္ဗိဓော ဟောတိ။ တေနေဝါဟ “ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော ‘ဣဒံ ဒုက္ခ’န္တိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ။ပ။ ‘အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ’တိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ၊ တထာဂတပ္ပ-ဝေဒိတာ စဿ ဓမ္မာ ပညာယ ဝေါဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ ဝေါစရိတာ ပညာယ။ပ။ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော”တိ[၁]။

သဒ္ဓါယ ဝိမုတ္တောတိ **သဒ္ဓါဝိမုတ္တော**။ သောပိ ဝုတ္တနယေနေဝ ဆဗ္ဗိဓော ဟောတိ။ တေနာဟ “ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော ‘ဣဒံ ဒုက္ခ’န္တိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ။ပ။ ‘အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ’တိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ၊ တထာဂတပ္ပဝေဒိတာ စဿ ဓမ္မာ ပညာယ ဝေါဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ ဝေါစရိတာ ပညာယ။ပ။ နော စ ခေါ ယထာဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တဿ။ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော သဒ္ဓါ-ဝိမုတ္တော”တိ[၁]။ တေဿ ဟိ သဒ္ဓါဝိမုတ္တဿ ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂက္ခဏေ သဒ္ဒဟန္တဿ ဝိယ ဩကပ္ပေန္တဿ ဝိယ အဓိမုစ္စန္တဿ ဝိယ စ ကိလေသက္ခယော ဟောတိ၊ ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တဿ ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂက္ခဏေ ကိလေသစ္ဆေဒကညာဏံ အဒန္ဓံ တိခိဏံ သူရံ ဟုတ္ဝာ ဝဟတိ။ တသ္မာ ယထာ နာမ နာတိတိခိဏေန အသိနာ ကဒလိံ ဆိန္ဒန္တဿ ဆိန္နဋ္ဌာနံ မဋ္ဌံ န ဟောတိ၊ အသိ သီဃံ န ဝဟတိ၊ သဒ္ဒေါ သုယ္ယတိ၊ ဗလဝတရော ဝါယာမော ကာတဗ္ဗော ဟောတိ၊ ဧဝမ္ပါ သဒ္ဓါဝိမုတ္တဿ ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂဘာဝနာ။ ယထာ ပန သုနိသိတေန အသိနာ ကဒလိံ ဆိန္ဒန္တဿ ဆိန္နဋ္ဌာနံ မဋ္ဌံ ဟောတိ၊ အသိ သီဃံ ဝဟတိ၊ သဒ္ဒေါ န သုယ္ယတိ၊

၁-အဘိ ၃-၁၈၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒိဋ္ဌပ္ပတ္တော (သီ)

balavavāyāmakiccaṁ na hoti, evarūpā paññāvimuttassa pubbabhāgamaggabhāvanā veditabbā.

Dhammaṁ anussaratīti **dhammānusārī.** Dhammoti paññā, paññāpubbaṅgamaṁ maggaṁ bhāvetīti attho. **Saddhānusārimhi**pi eseva nayo. Ubhopete sotāpattimaggaṭṭhāyeva. Vuttampi cetaṁ "yassa puggalassa sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipannassa paññindriyaṁ adhimattaṁ hoti, paññāvāhiṁ[1] paññāpubbaṅgamaṁ ariyamaggaṁ bhāveti, ayaṁ vuccati puggalo dhammānusārī. Yassa puggalassa sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipannassa saddhindriyaṁ adhimattaṁ hoti, saddhāvāhiṁ saddhāpubbaṅgamaṁ ariyamaggaṁ bhāveti, ayaṁ vuccati puggalo saddhānusārī"ti[2]. Ayamettha saṅkhepo, vitthārato panesā ubhatobhāgavimuttādikathā Visuddhimagge[3] paññābhāvanādhikāre vuttā. Tasmā tattha vuttanayeneva veditabbāti.

5. Udakūpamāsuttavaṇṇanā

15. Pañcame **udakūpamā**ti nimujjanādi-ākāraṁ[4] gahetvā udakena upamitā. **Sakiṁ nimuggo**ti ekavārameva nimuggo. **Ekantakāḷakehī**ti niyatamicchādiṭṭhiṁ sandhāya vuttaṁ. **Ummujjatī**ti uṭṭhahati. **Sādhū**ti sobhanā bhaddakā. **Hāyatiyevā**ti caṅkavāre[5] āsitta-udakaṁ viya parihāyateva. **Ummujjitvā vipassati viloketī**ti uṭṭhahitvā gantabbadisaṁ vipassati viloketi. **Pataratī**ti gantabbadisābhimukho tarati nāma. **Paṭigādhappatto hotī**ti uṭṭhāya viloketvā pataritvā ekasmiṁ ṭhāne patiṭṭhāpatto nāma hoti, tiṭṭhati na punāgacchati. **Tiṇṇo pāraṅgato thale tiṭṭhatī**ti sabbakilesoghaṁ taritvā paratīraṁ gantvā nibbānathale patiṭṭhito nāma hoti. Imasmiṁ sutte vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ.

6. Aniccānupassīsuttavaṇṇanā

16. Chaṭṭhe aniccāti evaṁ paññāya pharanto anupassatīti **aniccānupassī.** Aniccāti evaṁ saññā assāti **aniccasaññī.** Aniccāti evaṁ ñāṇena paṭisaṁveditā assāti **aniccapaṭisaṁvedī. Satatan**ti sabbakālaṁ. **Samitan**ti

1. Paññāvāhī (Sī, Syā, Ka)
2. Abhi 3. 185 piṭṭhe.
3. Visuddhi 2. 297, 352 piṭṭhesu.
4. Ummujjanādiṁ ākāraṁ (Sī)
5. Caṅgavāre (Sī), paṅkavāre (Syā)

ဗလဝဝါယာမကိစ္စံ န ဟောတိ၊ ဧဝရူပါ ပညာဝိမုတ္တဿ ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂဘာဝနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဓမ္မံ အနုဿရတီတိ **ဓမ္မာနုသာရီ**။ ဓမ္မောတိ ပညာ၊ ပညာပုဗ္ဗင်္ဂမံ မဂ္ဂံ ဘာဝေတီတိ အတ္ထော။ **သဒ္ဓါနုသာရိမ္္ိပိ** ဧသေဝ နယော။ ဥဘောပေတေ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဋ္ဌာယေဝ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ "ယဿ ပုဂ္ဂလဿ သောတာပတ္တိ-ဖလသစ္ဆိကိရိယာယ ပဋိပန္နဿ ပညိန္ဒြိယံ အဓိမတ္တံ ဟောတိ၊ ပညာဝါဟိံ ပညာပုဗ္ဗင်္ဂမံ အရိယမဂ္ဂံ ဘာဝေတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ဓမ္မာနုသာရီ။ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ သောတာပတ္တိဖလသစ္ဆိကိရိယာယ ပဋိပန္နဿ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ အဓိမတ္တံ ဟောတိ၊ သဒ္ဓါဝါဟိံ သဒ္ဓါပုဗ္ဗင်္ဂမံ အရိယမဂ္ဂံ ဘာဝေတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော သဒ္ဓါနုသာရီ"တိ[1]။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရတော ပနေသာ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တာဒိကထာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[2] ပညာဘာဝနာဓိကာရေ ဝုတ္တာ။ တသ္မာ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။

၅-ဥဒကူပမာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅။ ပဉ္စမေ **ဥဒကူပမာ**တိ နိမုဇ္ဇနာဒိအာကာရံ[3] ဂဟေတ္ဝာ ဥဒကေန ဥပမိတာ။ **သကိံ နိမုဂ္ဂော**တိ ကေဝါရမေဝ နိမုဂ္ဂေါ။ **ကေန္တကာဠကေဟီ**တိ နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **ဥမ္မုဇ္ဇတီ**တိ ဥဋ္ဌဟတိ။ **သာဓူ**တိ သောဘနာ ဘဒ္ဒကာ။ **ဟာယတိယေဝ**တိ စင်္ကမဝါရေ[4] အာသိတ္တဥဒကံ ဝိယ ပရိဟာယတေဝ။ **ဥမ္မုဇ္ဇိတ္ဝာ ဝိပဿတိ ဝိလောကေတီ**တိ ဥဋ္ဌဟိတ္ဝာ ဂန္တဗ္ဗဒိသံ ဝိပဿတိ ဝိလောကေတိ။ **ပတရတီ**တိ ဂန္တဗ္ဗဒိသာဘိမုခေါ တရတိ နာမ။ **ပဋိဂါဓပ္ပတ္တော ဟောတီ**တိ ဥဋ္ဌာယ ဝိလောကေတ္ဝာ ပတရိတ္ဝာ ကေသ္မိံ ဌာနေ ပတိဋ္ဌာပတ္တော နာမ ဟောတိ၊ တိဋ္ဌတိ န ပုနာဂစ္ဆတိ။ **တိဏ္ဏော ပါရင်္ဂတော ထလေ တိဋ္ဌတီ**တိ သမ္ဘကိလေသောဃံ တရိတ္ဝာ ပရတိရံ ဂန္ဒ္ဝာ နိဗ္ဗာနထလေ ပတိဋ္ဌိတော နာမ ဟောတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝဉ္စံ ကထိတံ။

၆-အနိစ္စာနုပဿီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆။ ဆဋ္ဌေ အနိစ္စာတိ ဧဝံ ပညာယ ဖရန္တော အနုပဿတီတိ **အနိစ္စာနုပဿီ**။ အနိစ္စာတိ ဧဝံ သညာ အဿာတိ **အနိစ္စသညီ**။ အနိစ္စာတိ ဧဝံ ဉာဏေန ပဋိသံဝေဒိတာ အဿာတိ **အနိစ္စပဋိသံဝေဒီ**။ **သတတ**န္တိ သမ္ဘကာလံ။ **သမိတ**န္တိ

၁-ပညာဝါဟိံ (သီ၊ သျာ၊က) ၂-အာဘိ ခု-၁၀၅-ဒိဋ္ဌေ။ ၃-ဒိသုဒ္ဓိ ၂-၂၉၇-၃၅၂-ဒိဋ္ဌေသု။
၄-ဥမ္မုဇ္ဇနာဒိံ အာကာရံ (သီ) ၅-စင်္ကံဝါရေ (သီ)၊ ပင်္ကံဝါရေ (သျာ)

yathā purimacittena pacchimacittaṁ samitaṁ samupagataṁ ghaṭṭitaṁ hoti, evaṁ. **Abbokiṇṇanti** nirantaraṁ aññena cetasā asaṁmissaṁ. **Cetasā adhimuccamānoti** cittena sanniṭṭhāpayamāno. **Paññāya pariyogāhamānoti** vipassanāñāṇena anupavisamāno.

Apubbaṁ acarimanti apure apacchā ekakkhaṇeyeva. Idha samasīsī kathito. So catubbidho hoti rogasamasīsī vedanāsamasīsī iriyāpathasamasīsī jīvitasamasīsīti. Tattha yassa aññatarena rogena phuṭṭhassa sato rogavūpasamo ca āsavakkhayo ca ekappahāreneva hoti, ayaṁ **rogasamasīsī** nāma. Yassa pana aññataraṁ vedanaṁ vedayato vedanāvūpasamo ca āsavakkhayo ca ekappahāreneva hoti, ayaṁ **vedanāsamasīsī** nāma. Yassa pana ṭhānādīsu iriyāpathesu aññatarasamaṅgino vipassantassa iriyāpathassa pariyosānañca āsavakkhayo ca ekappahāreneva hoti, ayaṁ **iriyāpathasamasīsī** nāma. Yassa pana upakkamato vā sarasato[1] vā jīvitapariyādānañca āsavakkhayo ca ekappahāreneva hoti, ayaṁ **jīvitasamasīsī** nāma. Ayamidha adhippeto. Tattha kiñcāpi āsavapariyādānaṁ maggacittena, jīvitapariyādānaṁ cuticittena hotīti ubhinnaṁ ekakkhaṇe sambhavo nāma natthi. Yasmā panassa āsavesu khīṇamattesu paccavekkhaṇavārānantarameva jīvitapariyādānaṁ gacchati, antaraṁ na paññāyati, tasmā evaṁ vuttaṁ.

Antarāparinibbāyīti yo pañcasu suddhāvāsesu yattha katthaci uppanno nibbattakkhaṇe vā thokaṁ atikkamitvā vā vemajjhe ṭhatvā vā arahattaṁ pāpuṇāti, tassetaṁ nāmaṁ. **Upahaccaparinibbāyīti** yo tattheva āyuvemajjhaṁ atikkamitvā arahattaṁ pāpuṇāti. **Asaṅkhāraparinibbāyīti** yo tesaṁyeva puggalānaṁ asaṅkhāreneva appayogena kilese khepeti. **Sasaṅkhāraparinibbāyīti** yo sasaṅkhārena sappayogena kilese khepeti. **Uddhaṁsoto Akaniṭṭhagāmīti** yo heṭṭhā catūsu Suddhāvāsesu yattha katthaci nibbattitvā tato cuto anupubbena Akaniṭṭhe uppajjitvā arahattaṁ pāpuṇāti.

---

1. Pariyādānato (Ka)

ယထာ ပုရိမစိတ္တေန ပစ္ဆိမစိတ္တံ သမိတံ သမုပဂတံ ဃဋ္ဋိတံ ဟောတိ၊ ဧဝံ။ **အဓိမုစ္စမာနောတိ** နိရန္တရံ အညေန စေတသာ အသံမိဿံ။ **စေတသာ အဓိမုစ္စမာနောတိ** စိတ္တေန သန္နိဋ္ဌာပယမာနော။ **ပညာယ ပရိယောဂါဟမာနောတိ** ဝိပဿနာဉာဏေန အနုပဝိသမာနော။

အပုဗ္ဗံ အစရိမန္တိ အပုရေ အပစ္ဆာ ကေကွဏေယေဝ။ ဣဓ သမယိသိကထိတော။ သော စတုဗ္ဗိဓော ဟောတိ ရောဂသမသီသိ ဝေဒနာသမသီသိ ဣရိယာပထသမသီသိ ဇီဝိတသမသီသီတိ။ တတ္ထ ယဿ အညတရေန ရောဂေန ဖုဋ္ဌဿ သတော ရောဂူပသမော စ အာသဝက္ခယော စ ကေပ္ပဟာရေနေဝ ဟောတိ၊ အယံ **ရောဂသမသီသိ** နာမ။ ယဿ ပန အညတရံ ဝေဒနံ ဝေဒယတော ဝေဒနာဝူပသမော စ အာသဝက္ခယော စ ကေပ္ပဟာရေနေဝ ဟောတိ၊ အယံ **ဝေဒနာသမသီသိ** နာမ။ ယဿ ပန ဌာနာဒီသု ဣရိယာပထေသု အညတရသမင်္ဂိနော ဝိပဿန္တဿ ဣရိယာပထဿ ပရိယောသာနဉ္စ အာသဝက္ခယော စ ကေပ္ပဟာရေနေဝ ဟောတိ၊ အယံ **ဣရိယာပထသမသီသိ** နာမ။ ယဿ ပန ဥပက္ကမတော ဝါ သရသတော[1] ဝါ ဇီဝိတပရိယာဒါနဉ္စ အာသဝက္ခယော စ ကေပ္ပဟာရေနေဝ ဟောတိ၊ အယံ **ဇီဝိတသမသီသိ** နာမ။ အယမိဓ အဓိပ္ပေတော။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ အာသဝပရိယာဒါနံ မဂ္ဂစိတ္တေန, ဇီဝိတပရိယာဒါနံ စုတိစိတ္တေန ဟောတိတိ ဥဘိန္နံ ကေကွဏော သမ္ဘဝေါ နာမ နတ္ထိ။ ယသ္မာ ပနဿ အာသဝေသု ခီဏမတ္တေသု ပစ္ဆာဝေကွဏဝါရာနန္တရမေဝ ဇီဝိတပရိယာဒါနံ ဂစ္ဆတိ၊ အန္တရံ န ပညာယတိ၊ ဘသ္မာ ဧဝံ ဝုတ္တံ။

အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီတိ ယော ပဉ္စသု သုဒ္ဓါဝါသေသု ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဥပ္ပန္နော နိဗ္ဗတ္တကွဏေ ဝါ ထောကံ အတိက္ကမိတ္ဝာ ဝါ ဝေမဇ္ဈေ ဌတ္ဝာ ဝါ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ တဿေတံ နာမံ။ **ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီတိ** ယော တတ္ထေဝ အာယုဝေမဇ္ဈံ အတိက္ကမိတ္ဝာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ **အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီတိ** ယော တေသ်ယေဝ ပုဂ္ဂလာနံ အသမ်ိဟရေနေဝ အပ္ပယောဂေန ကိလေသေ ခေပေတိ။ **သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီတိ** ယော သသမ်ိဟရေန သပ္ပယောဂေန ကိလေသေ ခေပေတိ။ **ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီတိ** ယော ဟေဋ္ဌာ စတူသု သုဒ္ဓါဝါသေသု ယတ္ထ ကတ္ထစိ နိဗ္ဗတ္တိတ္ဝာ တတော စုတော အနုပုဗ္ဗေန အကနိဋ္ဌေ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။

၁-ပရိယာဒါနတော (က)

7-9. Dukkhānupassīsuttādivaṇṇanā

17-19. Sattame **dukkhānupassī**ti pīḷanākāraṁ dukkhato anupassanto. Aṭṭhame **anattānupassī**ti avasavattanākāraṁ anattāti anupassanto. Navame **sukhānupassī**ti sukhanti evaṁ ñāṇena anupassanto.

10. Niddasavatthusuttavaṇṇanā

20. Dasame **niddasavatthūnī**ti niddasādivatthūni, "niddaso bhikkhu, nibbīso, nittiṁso, niccattālīso, nippaññāso"ti evaṁ vacanakāraṇāni. Ayaṁ kira pañho titthiyasamaye uppanno. Titthiyā hi dasavassakāle mataṁ niganṭhaṁ niddasoti vadanti. So kira puna dasavasso na hoti. Na kevalañca dasavasso, navavassopi ekavassopi na hoti. Eteneva nayena vīsativassādikālepi mataṁ niganṭhaṁ "nibbīso nittiṁso niccattālīso nippaññāso"ti vadanti. Āyasmā Ānando gāme vicaranto taṁ kathaṁ sutvā vihāraṁ gantvā Bhagavato ārocesi. Bhagavā āha—na idaṁ Ānanda titthiyānaṁ adhivacanaṁ[1] mama sāsane khīṇāsavassetaṁ adhivacanaṁ. Khīṇāsavo hi dasavassakāle parinibbuto puna dasavasso na hoti. Na kevalañca dasavassova, navavassopi -pa- ekavassopi. Na kelavañca ekavassova, ekādasamāsikopi -pa- ekamāsikopi ekamuhuttikopi na hotiyeva. Kasmā? Puna paṭisandhiyā abhāvā. Nibbīsādīsupi eseva nayo. Iti Bhagavā "mama sāsane khīṇāsavassetaṁ adhivacanan"ti vatvā yehi[2] kāraṇehi niddaso hoti, tāni dassetuṁ imaṁ desanaṁ ārabhi.

Tattha **idhā**ti imasmiṁ sāsane. **Sikkhāsamādāne tibbacchando hotī**ti sikkhāttayapūraṇe balavacchando hoti. **Āyatiṁ ca sikkhā samādāne avigatapemo**ti anāgate punadivasādīsupi sikkhāpūraṇe avigatapemeneva samannāgato hoti. **Dhammanisantiyā**ti dhammanisāmanāya[3]. Vipassanāyetaṁ adhivacanaṁ. **Icchāvinaye**ti taṇhāvinaye. **Paṭisallāne**ti ekībhāve. **Vīriyārambhe**ti kāyikacetasikassa

1. Titthakānaṁ (Sī, Syā) 2. Tehi (Sī) 3. Dhammanisantīti dhammanisāmanā (Sī, Ka)

၇-၉-ဒုက္ခာနုပဿီသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၇-၁၉။ သတ္တမေ **ဒုက္ခာနုပဿီ**တိ ပီဠနာကာရံ ဒုက္ခတော အနုပဿန္တော။ အဋ္ဌမေ **အနတ္တာနုပဿီ**တိ အဝသဝတ္တနာကာရံ အနတ္တာတိ အနုပဿန္တော။ နဝမေ **သုခါနုပဿီ**တိ သုခန္တိ ဇဝံ ဉာဏေန အနုပဿန္တော။

၁၀-နိဒ္ဒသဝတ္ထုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀။ ဒသမေ **နိဒ္ဒသဝတ္ထူ**နီတိ နိဒ္ဒသာဒိဝတ္ထူနိ၊ "နိဒ္ဒသော ဘိက္ခု, နိဒ္ဒီသော, နိတ္တိံသော, နိစ္ဆတ္တာလီသော, နိပ္ပညာသော"တိ ဧဝံ ဝစနကာရဏာနိ။ အယံ ကိရ ပဉ္ဟော တိတ္ထိယသမယေ ဥပ္ပန္နော။ တိတ္ထိယာ ဟိ ဒသဝဿကာလေ မတံ နိဂဏ္ဌံ နိဒ္ဒသောတိ ဝဒန္တိ။ သော ကိရ ပုန ဒသဝဿော န ဟောတိ။ နကေဝလဉ္စ ဒသဝဿော၊ နဝဝဿောပိ ဧကဝဿောပိ န ဟောတိ။ ဧတေနေဝ နယေန ဝီသတိဝဿာဒိကာလေပိ မတံ နိဂဏ္ဌံ "နိဒ္ဒီသော နိတ္တိံသော နိစ္ဆတ္တာလီသော နိပ္ပညာသော"တိ ဝဒန္တိ။ အာယသ္မာ အာနန္ဒော ဂါမေ ဝိစရန္တော တံ ကထံ သုတ္ဝာ ဒါဟာရံ ဂန္ဓာ ဘဂဝတော အာရောစေသိ။ ဘဂဝါ အာဟ—န ဣဒံ အာနန္ဒ တိတ္ထိယာနံ အဓိဝစနံ[1]၊ မမ သာသနေ ခီဏာသဝဿေတံ အဓိဝစနံ။ ခီဏာသဝေါ ဟိ ဒသဝဿကာလေ ပရိနိဗ္ဗုတော ပုန ဒသဝဿော န ဟောတိ။ နကေဝလဉ္စ ဒသဝဿော၀၊ နဝဝဿောပိ။ပ။ ဧကဝဿောပိ။ နကေဝလဉ္စ ဧကဝဿော၀၊ ကောဒသမာသိကောပိ။ပ။ ဧကမာသိကောပိ ဧကမုဟုတ္တိကောပိ န ဟောတိယေဝ။ ကသ္မာ? ပုန ပဋိသန္ဓိယာ အဘာဝေါ။ နိဒ္ဒီသာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣတိ ဘဂဝါ "မမ သာသနေ ခီဏာသဝဿေတံ အဓိဝစန"န္တိ ဝတ္ဝာ ယေဟိ ၂ ကာရဏေဟိ နိဒ္ဒသော ဟောတိ၊ တာနိ ဒဿေတုံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။

တတ္ထ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ။ **သိက္ခာသမာဒါနေ တိဗ္ဗစ္ဆန္ဒော ဟောတီ**တိ သိက္ခာတ္တယပူရဏေ ဗလဝစ္ဆန္ဒော ဟောတိ။ **အာယတိံ စ သိက္ခာသမာဒါနေ အဝိဂတပေမော**ဘိ အနာဂတေ ပုနဒိဝသာဒီသုပိ သိက္ခာပူရဏေ အဝိဂတပေမေနေဝ သမန္နာဂတော ဟောတိ။ **ဓမ္မနိသန္တိယာ**တိ ဓမ္မနိသာမနာယ[2]။ ဝိပဿနာယေတံ အဓိဝစနံ။ **ဣစ္ဆာဝိနယေ**တိ တဏှာဝိနယေ။ **ပဋိသလ္လာနေ**တိ ကာယိကစေတသိကဿ

1-တိတ္ထကာနံ (သီ၊ သျာ) ၂-တေဟိ (သီ) ၃-ဓမ္မနိသန္တီတိ ဓမ္မနိသာမနာ (သီ၊ က)

vīriyassa pūraṇe. **Satinepakke**ti satiyañceva nipakabhāve ca. **Diṭṭhipaṭivedhe**ti maggadassane. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Anusayavaggo dutiyo.

---

3. Vajjisattakavagga

1. Sārandadasuttavaṇṇanā

21. Tatiyassa paṭhame **Sārandade cetiye**ti evaṁnāmake vihāre. Anuppanne kira Tathāgate tattha Sārandadassa yakkhassa nivāsanaṭṭhānaṁ cetiyaṁ ahosi, athettha Bhagavato vihāraṁ kāresuṁ. So Sārandadacetiyaṁtveva saṅkhaṁ gato. **Yāvakīvañcā**ti yattakaṁ kālaṁ. **Abhiṇhaṁ sannipātā**ti divasassa tikkhattuṁ sannipatantāpi antarantarā sannipatantāpi-abhiṇhaṁ sannipātāva. **Sannipātabahulā**ti "hiyyopi purimadivasampi sannipatamha, puna ajja kimatthaṁ sannipatāmā"ti vosānamanāpajjanena sannipātabahulā. **Vuddhiyeva licchavī vajjīnaṁ pāṭikaṅkhā no parihānī**ti abhiṇhaṁ asannipatantā hi disāsu āgataṁ sāsanaṁ na suṇanti, tato "asukagāmasīmā vā nigamasīmā vā ākulā, asukaṭṭhāne corā pariyuṭṭhitā"ti na jānanti. Corāpi "pamattā rājāno"ti ñatvā gāmanigamādīni paharantā janapadaṁ nāsenti. Evaṁ rājūnaṁ parihāni hoti. Abhiṇhaṁ sannipatantā pana taṁ taṁ pavattiṁ suṇanti, tato balaṁ pesetvā amittamaddanaṁ karonti. Corāpi "appamattā rājāno, na sakkā amhehi vaggabandhanena vicaritun"ti bhijjitvā palāyanti. Evaṁ rājūnaṁ vuddhi hoti. Tena vuttaṁ "vuddhiyeva licchavī vajjīnaṁ pāṭikaṅkhā no parihānī"ti.

Samaggāti-ādīsu sannipātabheriyā niggatāya "ajja me kiccaṁ atthi maṅgalaṁ atthī"ti vikkhepaṁ karontā na samaggā sannipatanti nāma. Bherisaddaṁ pana sutvāva bhuñjamānāpi alaṅkurumānāpi vatthāni nivāsayamānāpi addhabhuttā addhālaṅkatā vatthaṁ nivāsentāva sannipatantā **samaggā sannipatanti** nāma. Sannipatitā pana cintetvā mantetvāva kattabbaṁ katvā ekatova avuṭṭhahantā na samaggā vuṭṭhahanti nāma. Evaṁ vuṭṭhitesu hi ye paṭhamaṁ gacchanti, tesaṁ evaṁ

ဝိရိယဿ ပူရဏေ။ **သတိနေပက္ကေ**တိ သတိယဉ္စေဝ နိပကဘာဝေ စ။ **ဒိဋ္ဌိ-ပဋိဝေဓေ**တိ မဂ္ဂဒဿနေ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အနုသယဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

၃-ဝဇ္ဇိသတ္တကဝဂ္ဂ

၁-သာရန္ဒဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁။ တတိယဿ ပဌမေ **သာရန္ဒဒေ စေတိယေ**တိ ဧဝံနာမကေ ဝိဟာရေ။ အနုပ္ပန္နေ ကိရ တထာဂတေ တတ္ထ သာရန္ဒဒဿ ယက္ခဿ နိဝါသနဋ္ဌာနံ စေတိယံ အဟောသိ၊ အထေတ္ထ ဘဂဝတော ဝိဟာရံ ကာရေသုံ။ သော သာရန္ဒဒစေတိယံတ္ဝေဝ သင်္ခံ ဂတော။ **ယာဝကီဝဉ္စာ**တိ ယတ္တကံ ကာလံ။ **အဘိက္ခဏံ သန္နိပါတာ**တိ ဒိဝသဿ တိက္ခတ္တုံ သန္နိပတန္တာပိ အန္တရန္တရာ သန္နိ-ပတန္တာပိ အဘိက္ခဏံ သန္နိပါတာဝ။ **သန္နိပါတဗဟုလာ**တိ "ဟိယ္ယောပိ ပုရိမဒိဝသမ္ပိ သန္နိပတမ္ဟ၊ ပုန အဇ္ဇ ကိမတ္ထံ သန္နိပတာမာ"တိ ဝေါသာနမနာပဇ္ဇနေန သန္နိပါတဗဟုလာ။ **ဝုဒ္ဓိယေဝ လိစ္ဆဝီ ဝဇ္ဇီနံ ပါဋိကင်္ခါ နော ပရိဟာနီ**တိ အဘိက္ခဏံ အသန္နိပတန္တာ ဟိ ဒိသာသု အာဂတံ သာသနံ န သုဏန္တိ၊ တတော "အသုကဂါမသီမာ ဝါ နိဂမသီမာ ဝါ အာကုလာ၊ အသုကဋ္ဌာနေ စောရာ ပရိယုဋ္ဌိတာ''တိ န ဇာနန္တိ။ စောရာပိ "ပမတ္တာ ရာဇာနော"တိ ဥတ္တာ ဂါမနိဂမာဒီနိ ပဟရန္တာ ဇနပဒံ နာသေန္တိ။ ဧဝံ ရာဇူနံ ပရိဟာနိ ဟောတိ။ အဘိက္ခဏံ သန္နိပတန္တာ ပန တံ တံ ပဝတ္တိံ သုဏန္တိ၊ တတော ဗလံ ပေသေတ္ဝာ အမိတ္တမဒ္ဒနံ ကရောန္တိ။ စောရာပိ "အပ္ပမတ္တာ ရာဇာနော၊ န သက္ကာ အမှေဟိ ဝဂ္ဂဗန္ဓနေန ဝိစရိတု''န္တိ ဘိဇ္ဇိတ္ဝာ ပလာယန္တိ။ ဧဝံ ရာဇူနံ ဝုဒ္ဓိ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ဝုဒ္ဓိယေဝ လိစ္ဆဝိ ဝဇ္ဇီနံ ပါဋိကင်္ခါ နော ပရိဟာနီ''တိ။

သမဂ္ဂါတိအာဒီသု သန္နိပါတဘေရိယာ နိဂ္ဂတာယ "အဇ္ဇ မေ ကိစ္စံ အတ္ထိ မင်္ဂလံ အတ္ထိ"တိ ဝိက္ခေပံ ကရောန္တာ န သမဂ္ဂါ သန္နိပတန္တီ နာမ။ ဘေရိသဒ္ဒံ ပန သုတ္ဝာဝံ ဘုဉ္ဇမာနာပိ အလင်္ကရိုမာနာပိ ဝတ္ထာနိ နိဝါသယမာနာပိ အဒ္ဓဘုတ္တာ အဒ္ဓါလင်္ကတာ ဝတ္ထံ နိဝါသေန္တာဝ သန္နိပတန္တာ **သမဂ္ဂါ သန္နိပတန္တီ** နာမ။ သန္နိပတိတာ ပန စိန္တေတ္ဝာ မန္တေတ္ဝာဝ ကတ္တဗ္ဗံ ကတ္ဝာ ကေတောဝ အဝုဋ္ဌဟန္တာ န သမဂ္ဂါ ဝုဋ္ဌဟန္တိ နာမ။ ဧဝံ ဝုဋ္ဌိတေသု ဟိ ယေ ပဌမံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တေသံ ဧဝံ

hoti “amhehi bāhirakathāva sutā, idāni vinicchayakathā bhavissatī”ti. Ekato vuṭṭhahantā pana **samaggā vuṭṭhahanti** nāma. Apica “asukaṭṭhāne gāmasīmā vā nigamasīmā vā ākulā, corā vā pariyuṭṭhitā”ti sutvā “ko gantvā amittamaddanaṁ karissatī”ti vutte “ahaṁ paṭhamaṁ ahaṁ paṭhaman”ti vatvā gacchantāpi samaggā vuṭṭhahanti nāma. Ekassa pana kammante osīdamāne sesā puttabhātaro pesetvā tassa kammantaṁ upatthambhayamānāpi āgantukarājānaṁ “asukassa gehaṁ gacchatu, asukassa gehaṁ gacchatū”ti avatvā sabbe ekato saṅgaṇhantāpi ekassa maṅgale vā roge vā aññasmiṁ vā pana tādise sukhadukkhe uppanne sabbe tattha sahāyabhāvaṁ gacchantāpi **samaggā vijjikaraṇīyāni karonti** nāma.

Apaññattanti-ādīsu pubbe akataṁ suṅkaṁ vā baliṁ vā daṇḍaṁ vā āharāpentā **apaññattaṁ paññāpenti** nāma. Porāṇapaveṇiyā āgatameva pana anāharāpentā[1] **paññattaṁ samucchindanti** nāma. Coroti gahetvā dassite avicinitvā[2] chejjabhejjaṁ anusāsantā porāṇaṁ vajjidhammaṁ samādāya na vattanti nāma. Tesaṁ apaññattaṁ paññāpentānaṁ abhinavasuṅkādipīḷitā manussā “ati-upaddutamha, ke imesaṁ vijite vasissantī”ti paccantaṁ pavisitvā corā vā corasahāyā vā hutvā janapadaṁ hananti. Paññattaṁ samucchindantānaṁ paveṇi-āgatāni suṅkādīni aggaṇhantānaṁ koso parihāyati, tato hatthi-assabalakāya-orodhādayo yathānibaddhaṁ vaṭṭaṁ alabhamānā thāmabalena parihāyanti. Te neva yuddhakkhamā honti na pāricariyakkhamā. Porāṇaṁ vajjidhammaṁ samādāya avattantānaṁ vijite manussā “amhākaṁ puttaṁ pitaraṁ bhātaraṁ acoraṁyeva coroti katvā chindiṁsu bhindiṁsū”ti kujjhitvā paccantaṁ pavisitvā corā vā corasahāyā vā hutvā janapadaṁ hananti. Evaṁ rājūnaṁ parihāni hoti. Apaññattaṁ na paññāpentānaṁ pana “paveṇi-āgataṁyeva rājāno karontī”ti manussā haṭṭhatuṭṭhā kasivāṇijjādike kammante sampādenti. Paññattaṁ asamucchindantānaṁ paveṇi-āgatāni suṅkādīni gaṇhantānaṁ koso vaḍḍhati, tato hatthi-assabalakāya-orodhādayo yathānibaddhaṁ vaṭṭaṁ labhamānā thāmabalasampannā yuddhakkhamā ceva pāricariyakkhamā ca honti. Porāṇe

1. Āharāpentā (Sī, Syā, Ka)
2. Vinicchinitvāva (Syā)

ဟောတိ “အမ္ဟေဟိ ဗာဟိရကထာဝ သုတာ၊ ဣဒါနိ ဝိနိစ္ဆယကထာ ဘဝိဿတီ’’တိ။ ကေတော ဝုဋ္ဌဟန္တာ ပန **သမဂ္ဂါ ဝုဋ္ဌဟန္တိ** နာမ။ အဝိစ “အသုကဋ္ဌာနေ ဂါမသီမာ ဝါ နိဂမသီမာ ဝါ အာကုလာ၊ စောရာ ဝါ ပရိယုဋ္ဌိတာ”တိ သုတ္ဝာ “ကော ဂန္ဒွာ အမိတ္တမဒ္ဒနံ ကရိဿတီ’’တိ ဝုတ္တေ ‘‘အဟံ ပဌမံ အဟံ ပဌမ”န္တိ ဝတ္ဝာ ဂစ္ဆန္တာဝိ သမဂ္ဂါ ဝုဋ္ဌဟန္တိ နာမ။ ကေဿ ပန ကမ္မန္တေ သြသီဒမာနေ သေသာ ပုတ္တဘာတရော ပေသေတ္ဝာ တဿ ကမ္မန္တံ ဥပတ္ထမ္ဘယမာနာဝိ အာဂန္တုကရာဇာနံ “အသုကဿ ဂေဟံ ဂစ္ဆတု၊ အသုကဿ ဂေဟံ ဂစ္ဆတူ’’တိ အဝတ္ဝာ သဗ္ဗေ ကေတော သင်္ဂဏှန္တာဝိ ကေဿ မင်္ဂလေ ဝါ ရောဂေ ဝါ အညသ္မိံ ဝါ ပန တာဒိသေ သုခဒုက္ခေ ဥပ္ပန္နေ သဗ္ဗေ တတ္ထ သဟာယဘာဝံ ဂစ္ဆန္တာဝိ **သမဂ္ဂါ ဝဇ္ဇီကရဏီယာနိ ကရောန္တိ** နာမ။

အပညတ္တန္တိအာဒီသု ပုဗ္ဗေ အကတံ သုက်ံ ဝါ ဗလိ ဝါ ဒဏ္ဍံ ဝါ အာဟရာပေန္တာ **အပညတ္တိံ ပညာပေန္တိ** နာမ။ ပေါရာဏပဝေဏိယာ အာဂတမေဝ ပန အနာဟရာပေန္တာ[1] **ပညတ္တိံ သမုစ္ဆိန္ဒန္တိ** နာမ။ စောရောတိ ဂဟေတ္ဝာ ဒဿိတေ အဝိစာရေတ္ဝာ[2] ဆေဇ္ဇဘေဇ္ဇံ အနုသာသန္တာ ပေါရာဏံ ဝဇ္ဇိဓမ္မံ သမာဒါယ န ဝတ္တန္တိ နာမ။ တေသံ အပညတ္တိံ ပညာပေန္တာနံ အဘိနဝသုက်ာဒိဝိဋ္ဌိတာ မနုဿာ “အတိဥပဒ္ဒုတမှ၊ ကေ ဣမေသံ ဝိဇိတေ ဝသိဿန္တိ”တိ ပစ္စန္တံ ပဝိသိတ္ဝာ စောရာ ဝါ စောရသဟာယာ ဝါ ဟုတ္ဝာ ဇနပဒံ ဟနန္တိ။ ပညတ္တိံ သမုစ္ဆိန္ဒန္တာနံ ပဝေဏိအာဂတာနိ သုက်ာဒိနိ အဂ္ဂဏှန္တာနံ ကောသော ပရိဟာယတိ၊ တတော ဟတ္ထိအဿဗလကာယဩရောဓာယော ယထာနိဗဒ္ဓံ ဝဋ္ဋံ အလဘမာနာ ထာမဗလေန ပရိဟာယန္တိ။ တေ နေဝ ယုဒ္ဓက္ခမာ ဟောန္တိ န ပါရိစရိယက္ခမာ။ ပေါရာဏံ ဝဇ္ဇိဓမ္မံ သမာဒါယ အဝတ္တန္တာနံ ဝိဇိတေ မနုဿာ ‘‘အမှာကံ ပုတ္တံ ပိတရံ ဘာတရံ အစောရံယေဝ စောရောတိ ကတ္ဝာ ဆိန္ဒိံသု ဘိန္ဒိံသူ”တိ ကုဇ္ဈိတ္ဝာ ပစ္စန္တံ ပဝိသိတ္ဝာ စောရာ ဝါ စောရသဟာယာ ဝါ ဟုတ္ဝာ ဇနပဒံ ဟနန္တိ။ ဧဝံ ရာဇူနံ ပရိဟာနိ ဟောတိ။ အပညတ္တံ န ပညာပေန္တာနံ ပန “ပဝေဏိအာဂတံယေဝ ရာဇာနော ကရောန္တိ’’တိ မနုဿာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ ကသိဝါဏိဇ္ဇာဒိကေ ကမ္မန္တေ သမ္ပာဒေန္တိ။ ပညတ္တံ အသမုစ္ဆိန္ဒန္တာနံ ပဝေဏိအာဂတာနိ သုက်ာဒိနိ ဂဏှန္တာနံ ကောသော ဝဍ္ဎတိ၊ တတော ဟတ္ထိအဿဗလကာယဩရောဓာယော ယထာနိဗဒ္ဓံ ဝဋ္ဋံ လဘမာနာ ထာမဗလသမ္ပန္နာ ယုဒ္ဓက္ခမာ စေဝ ပါရိစရိယက္ခမာ စ ဟောန္တိ။ ပေါရာဏေ

၁-အာဟရာပေန္တာ (သီ၊ သျာ၊ က)
၂-ဝိနိစ္ဆိနိတ္ဝာဝ (သျာ)

vajjidhamme samādāya vattantānaṁ manussā na ujjhāyanti. “Rājāno porāṇapaveṇiyā karonti, aṭṭakulika[1] senāpati-uparājūhi parikkhittaṁ sayampi parikkhipitvā paveṇipotthakaṁ vācāpetvā anucchavikameva daṇḍaṁ pavattayanti, etesaṁ doso natthi, amhākaṁyeva doso”ti appamattā kammante karonti. Evaṁ rājūnaṁ vuddhi hoti.

Sakkarissantīti yaṁkiñci tesaṁ sakkāraṁ karontā sundarameva karissanti. **Garuṁ karissantī**ti garubhāvaṁ paccupaṭṭhapetvā karissanti. **Mānessantī**ti manena piyāyissanti[2]. **Pūjessantī**ti paccayapūjāya pūjessanti. **Sotabbaṁ maññissantī**ti divasassa dve tayo vāre upaṭṭhānaṁ gantvā tesaṁ kathaṁ sotabbaṁ saddhātabbaṁ maññissanti. Tattha ye evaṁ mahallakānaṁ rājūnaṁ sakkārādīni na karonti, ovādatthāya vā nesaṁ upaṭṭhānaṁ na gacchanti, te tehi vissaṭṭhā anovadiyamānā[3] kīḷāpasutā rajjato parihāyanti. Ye pana tathā paṭipajjanti, tesaṁ mahallakarājāno “idaṁ kātabbaṁ, idaṁ na kātabban”ti porāṇapaveṇiṁ ācikkhanti. Saṅgāmaṁ patvāpi “evaṁ pavisitabbaṁ, evaṁ nikkhamitabban”ti upāyaṁ dassenti. Te tehi ovadiyamānā yathā-ovādaṁ paṭipajjamānā sakkonti rajjapaveṇiṁ sandhāretuṁ. Tena vuttaṁ “vuddhiyeva licchavī vajjīnaṁ pāṭikaṅkhā”ti.

Kulitthiyoti kulagharaṇiyo. **Kulakumāriyo**ti anividdhā[4] tāsaṁ dhītaro. **Okassā**ti vā **pasayhā**ti vā pasayhākārassevetaṁ nāmaṁ. Okāsātipi paṭhanti. Tattha **okassā**ti avakasitvā ākaḍḍhitvā. **Pasayhā**ti abhibhavitvā ajjhottharitvāti ayaṁ vacanattho. Evañhi karontānaṁ vijite manussā “amhākaṁ gehe puttabhātaropi, kheḷasiṅghāṇikādīni mukhena apanetvā saṁvaḍḍhitā dhītaropi ime balakkārena gahetvā attano ghare vāsentī”ti kupitā paccantaṁ pavisitvā corā vā corasahāyā vā hutvā janapadaṁ hananti. Evaṁ akarontānaṁ pana vijite manussā appossukkā sakāni kammāni karontā rājakosaṁ vaḍḍhenti. Evamettha vuddhihāniyo veditabbā.

---

1. Atthakusala (Syā)
2. Piyā bhavissanti (Syā, Ka)
3. Atthe anovadiyamānā (Sī)
4. Aniviṭṭhā (Sī, Syā)

ဝဇ္ဇိဓမ္မေ သမာဒါယ ဝတ္တန္တာနံ မနုဿာ န ဥဇ္ဈာယန္တိ။ “ရာဇာနော ပေါရာဏ-ပဝေဏိယာ ကရောန္တိ၊ အန္ဓကုလိက[1]သေနာပတိဥပရာဇူဟိ ပရိက္ခိတ္တံ သယမ္ပိ ပရိက္ခိပိတ္ဝာ ပဝေဏိပေါတ္ထကံ ဝါစာပေတ္ဝာ အနုဆ္ဆဝိကမေဝ ဒဏ္ဍံ ပဝတ္တယန္တိ၊ ဧတေသံ ဒောသော နတ္ထိ၊ အမှာကံယေဝ ဒောသော”တိ အပ္ပမတ္တာ ကမ္မန္တေ ကရောန္တိ။ ဧဝံ ရာဇူနံ ဝုဒ္ဓိ ဟောတိ။

သက္ကရိဿန္တီတိ ယံကိဉ္စိ တေသံ သက္ကာရံ ကရောန္တာ သုန္ဒရမေဝ ကရိဿန္တိ။ **ဂရုံ ကရိဿန္တီ**တိ ဂရုဘာဝံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတ္ဝာ ကရိဿန္တိ။ **မာနေဿန္တီ**တိ မနေန ပိယာယိဿန္တိ[2]။ **ပူဇေဿန္တီ**တိ ပစ္စယပူဇာယ ပူဇေဿန္တိ။ **သောတဗ္ဗံ မညိဿန္တီ**တိ ဒိဝသဿ ဒွေ တယော ဝါရေ ဥပဋ္ဌာနံ ဂန္ဒွာ တေသံ ကထံ သောတဗ္ဗံ သဒ္ဓါတဗ္ဗံ မညိဿန္တိ။ တတ္ထ ယေ ဧဝံ မဟလ္လကာနံ ရာဇူနံ သက္ကာရာဒီနိ န ကရောန္တိ၊ ဩဝါဒတ္ထာယ ဝါ နေသံ ဥပဋ္ဌာနံ န ဂစ္ဆန္တိ၊ တေ တေဟိ ဝိဿဋ္ဌာ အနောဝဒိယမာနာ[3] ကိဋ္ဌပသုတာ ရဇ္ဇတော ပရိဟာယန္တိ။ ယေ ပန ဘထာ ပဋိပဇ္ဇန္တိ၊ တေသံ မဟလ္လကရာဇာနော “ဣဒံ ကာတဗ္ဗံ, ဣဒံ န ကာတဗ္ဗ”န္တိ ပေါရာဏပဝေဏိံ အာစိက္ခန္တိ။ သင်္ဂါမံ ပတ္ဝါပိ “ဧဝံ ပဝိသိတဗ္ဗံ၊ ဧဝံ နိက္ခမိတဗ္ဗ”န္တိ ဥပါယံ ဒဿေန္တိ။ ဘေ တေဟိ ဩဝဒိယမာနာ ယထာ-ဩဝါဒံ ပဋိပဇ္ဇမာနာ သက္ကောန္တိ ရဇ္ဇပဝေဏိံ သန္ဓာရေတုံ။ တေန ဝုတ္တံ “ဝုဒ္ဓိယေဝ လိစ္ဆဝိ ဝဇ္ဇီနံ ပါဋိကင်္ခာ”တိ။

ကုလိတ္ထိယောတိ ကုလဃရဏိယော။ **ကုလကုမာရိယော**တိ အနိဝိဒ္ဓါ[4] တာသံ မိတရော။ **ဩကဿာ**တိ ဝါ **ပသယှာ**တိ ဝါ ပသယှာကာရသ္မေဝေတံ နာမံ။ ဩကာသာတိပိ ပဌန္တိ။ တတ္ထ **ဩကဿာ**တိ အဝကသိတ္ဝာ အာကဍ္ဎိတ္ဝာ။ **ပသယှာ**တိ အဘိဘဝိတ္ဝာ အဇ္ဈောတ္ထရိတ္ဝာတိ အယံ ဝစနတ္ထော။ ဧဝို့ ကရောန္တာနံ ဝိဇိတေ မနုဿာ “အမှာကံ ဂေဟေ ပုတ္တဘာတရောပိ, ခေဠသိင်္ဃာဏိကာဒီနိ မုခေန အပနေတ္ဝာ သံဝဍ္ဎိတာ ဓီတရောပိ ဣမေ ဗလက္ကာရေန ဂဟေတ္ဝာ အတ္တနော ဃရေ ဝါသေန္တိ”တိ ကုပိတာ ပစ္စန္တံ ပဝိသိတ္ဝာ စောရာ ဝါ စောရသဟာယာ ဝါ ဟုတ္ဝာ ဇနပဒံ ဟနန္တိ။ ဧဝံ အကရောန္တာနံ ပန ဝိဇိတေ မနုဿာ အပ္ပေါဿုက္ကာ သကာနိ ကမ္မာနိ ကရောန္တာ ရာဇကောသံ ဝဍ္ဎေန္တိ။ ဧဝမေတ္ထ ဝုဒ္ဓိဟာနိယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-အတ္ထကုသလ (သျာ)
၂-ပိယာ ဘဝိဿန္တိ (သျာ၊က)
၃-အတ္ထေ အနောဝဒိယမာနာ (သီ)
၄-အနိဝိဒ္ဓာ (သီ၊ သျာ)

Vajjīnaṁ vajjicetiyānīti Vajjirājūnaṁ Vajjiraṭṭhe cittīkataṭṭhena[1] cetiyānīti laddhanāmāni yakkhaṭṭhānāni. **Abbhantarānī**ti antonagare ṭhitāni. **Bāhirānī**ti bahinagare ṭhitāni. **Dinnapubbaṁ katapubban**ti pubbe dinnañca katañca. **No parihāpessantī**ti ahāpetvā yathāpavattameva karissanti. Dhammikaṁ baliṁ parihāpentānañhi devatā ārakkhaṁ susaṁvihitaṁ na karonti, anuppannaṁ dukkhaṁ uppādetuṁ asakkontiyopi uppannaṁ kāsasīsarogādiṁ vaḍḍhenti, saṅgāme patte sahāyā na honti. Aparihāpentānaṁ pana ārakkhaṁ susaṁvihitaṁ karonti, anuppannaṁ sukhaṁ uppādetuṁ asakkontiyopi uppannaṁ kāsasīsarogādiṁ haranti, saṅgāmasīse sahāyā hontīti. Evamettha vuddhihāniyo veditabbā.

Dhammikā rakkhāvaraṇaguttīti ettha rakkhā eva yathā anicchitaṁ nāgacchati, evaṁ āvaraṇato āvaraṇaṁ. Yathā icchitaṁ na nassati, evaṁ gopāyanato gutti. Tattha balakāyena parivāretvā rakkhanaṁ pabbajitānaṁ dhammikā rakkhāvaraṇagutti nāma na hoti. Yathā pana vihārassa upavane rukkhe na chindanti, vājikā vājaṁ[2] na karonti, pokkharaṇīsu macche na gaṇhanti, evaṁ karaṇaṁ dhammikā rakkhāvaraṇagutti nāma. **Kintī**ti kena nu kho kāraṇena.

Tattha ye anāgatānaṁ arahantānaṁ āgamanaṁ na icchanti, te assaddhā honti appasannā. Pabbajite sampatte paccuggamanaṁ na karonti, gantvā na passanti, paṭisanthāraṁ na karonti, pañhaṁ na pucchanti, dhammaṁ na suṇanti, dānaṁ na denti, anumodanaṁ na suṇanti, nivāsanaṭṭhānaṁ na saṁvidahanti. Atha nesaṁ avaṇṇo uggacchati "asuko nāma rājā assaddho appasanno, pabbajite sampatte paccuggamanaṁ na karoti -pa- nivāsanaṭṭhānaṁ na saṁvidahatī"ti. Taṁ sutvā pabbajitā tassa nagaradvārena gacchantāpi nagaraṁ na pavisanti. Evaṁ anāgatānaṁ arahantānaṁ anāgamanameva hoti. Āgatānaṁ pana phāsuvihāre asati yepi ajānitvā āgatā, te "vasissāmāti tāva cintetvā āgatamhā, imesaṁ pana rājūnaṁ iminā nīhārena ke vasissantī"ti nikkhamitvā gacchanti. Evaṁ anāgatesu anāgacchantesu āgatesu dukkhaṁ viharantesu so deso pabbajitānaṁ anāvāso hoti. Tato devatārakkhā na hoti, devatārakkhāya asati amanussā

1. Cittikatāni (Sī), cittakatāni (Syā)
2. Vāpikā vāpaṁ (Sī, Syā)

ဝဇ္ဇိနံ ဝဇ္ဇိစေတိယာနီတိ ဝဇ္ဇိရာဇူနံ ဝဇ္ဇိရဋ္ဌေ စိတ္တီကတဋ္ဌေန[1] စေတိယာနိတိ လဒ္ဓနာမာနိ ယက္ခဋ္ဌာနာနိ။ **အဗ္ဘန္တရာနီ**တိ အန္တောနဂရေ ဋိတာနိ။ **ဗာဟိရာနီ**တိ ဗဟိနဂရေ ဋိတာနိ။ **ဒိန္နပုဗ္ဗံ ကတပုဗ္ဗန္တိ** ပုဗ္ဗေ ဒိန္နဉ္စ ကတဉ္စ။ **နော ပရိဟာပေဿန္တီ**တိ အဟာပေတ္ဝာ ယထာပဝတ္တမေဝ ကရိဿန္တိ။ ဓမ္မိကံ ဗလိံ ပရိဟာပေန္တာနဉ္ဟိ ဒေဝတာ အာရက္ခံ သုသံဝိဟိတံ န ကရောန္တိ၊ အနုပ္ပန္နံ ဒုက္ခံ ဥပ္ပါဒေတုံ အသက္ကောန္တိယောပိ ဥပ္ပန္နံ ကာသသီသရောဂါဒိံ ဝဍ္ဎေန္တိ၊ သင်္ဂါမေ ပတ္တေ သဟာယာ န ဟောန္တိ။ အပရိဟာပေန္တာနံ ပန အာရက္ခံ သုသံဝိဟိတံ ကရောန္တိ၊ အနုပ္ပန္နံ သုခံ ဥပ္ပါဒေတုံ အသက္ကောန္တိယောပိ ဥပ္ပန္နံ ကာသသီသရောဂါဒိံ ဟရန္တိ၊ သင်္ဂါမသီသေ သဟာယာ ဟောန္တိတိ။ ဧဝမေတ္ထ ဝုဒ္ဓိဟာနိယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဓမ္မိကာ ရက္ခာဝရဏဂုတ္တီတိ ဣတ္ထေ ရက္ခာ ဧဝ ယထာ အနိစ္ဆိတံ နာဂစ္ဆတိ၊ ဧဝံ အာဝရဏတော အာဝရဏံ။ ယထာ ဣစ္ဆိတံ န နဿတိ၊ ဧဝံ ဂေါပါယနတော ဂုတ္တိ။ တတ္ထ ဗလကာယေန ပရိဝါရေတ္ဝာ ရက္ခနံ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဓမ္မိကာ ရက္ခာဝရဏဂုတ္တိ နာမ န ဟောတိ။ ယထာ ပန ဝိဟာရဿ ဥပဝနေ ရုက္ခေ န ဆိန္ဒန္တိ၊ ဝါဠိကာ ဝါဠံ[2] န ကရောန္တိ၊ ပေါက္ခရဏီသု မစ္ဆေ န ဂဏှန္တိ၊ ဧဝံ တရတံ ဓမ္မိကာ ရက္ခာဝရဏဂုတ္တိ နာမ။ **ကိန္တီ**တိ ကေန နု ခေါ ကာရဏေန။

တတ္ထ ယေ အနာဂတာနံ အရဟန္တာနံ အာဂမနံ န ဣစ္ဆန္တိ၊ တေ အဿဒ္ဓါ ဟောန္တိ အပ္ပသန္နာ။ ပဗ္ဗဇိတေ သမ္ပတ္တေ ပစ္စုဂ္ဂမနံ န ကရောန္တိ၊ ဂန္ဒှော န ပဿန္တိ၊ ပဋိသန္ထာရံ န ကရောန္တိ၊ ပဉ္ဟံ န ပုစ္ဆန္တိ၊ ဓမ္မံ န သုဏန္တိ၊ ဒါနံ န ဒေန္တိ၊ အနုမောဒနံ န သုဏန္တိ၊ နိဝါသနဋ္ဌာနံ န သံဝိဒဟန္တိ။ အထ နေသံ အဝဏ္ဏော ဥဂ္ဂစ္ဆတိ "အသုကော နာမ ရာဇာ အဿဒ္ဓါ အပ္ပသန္နော၊ ပဗ္ဗဇိတေ သမ္ပတ္တေ ပစ္စုဂ္ဂမနံ န ကရောတိ။ ပ ။ နိဝါသနဋ္ဌာနံ န သံဝိဒဟတီ"တိ။ တံ သုတ္ဝာ ပဗ္ဗဇိတာ တဿ နဂရဒ္ဝါရေန ဂစ္ဆန္တာပိ နဂရံ န ပဝိသန္တိ။ ဧဝံ အနာဂတာနံ အရဟန္တာနံ အနာဂမနမေဝ ဟောတိ။ အာဂတာနံ ပန ဖာသုဝိဟာရေ အသတိ ယေပိ အဇာနိတ္ဝာ အာဂတာ၊ တေ "ဝသိဿာမာတိ တာဝ စိန္တေတ္ဝာ အာဂတမှာ၊ ဣမေသံ ပန ရာဇူနံ ဣမိနာ နိဟာရေန ကေ ဝသိဿန္တိ"တိ နိက္ခမိတ္ဝာ ဂစ္ဆန္တိ။ ဧဝံ အနာဂတေသု အနာဂစ္ဆန္တေသု အာဂတေသု ဥက္ခိ ဝိဟရန္တေသု သော ဒေသော ပဗ္ဗဇိတာနံ အနာဝါသော ဟောတိ။ တတော ဒေဝတာရက္ခာ န ဟောတိ၊ ဒေဝတာရက္ခာယ အသတိ အမနုဿာ

၁-စိတ္တိကတာနိ (သီ)၊ စိတ္တကတာနိ (သျာ)
၂-ဝါပိကာ ဝါပံ (သီ၊ သျာ)

okāsaṁ labhanti, amanussā ussannā anuppannaṁ byādhiṁ uppādenti. Sīlavantānaṁ dassanapañhapucchanādivatthukassa puññassa anāgamo hoti. Vipariyāyena yathāvuttakaṇhapakkhaviparītassa sukkapakkhassa sambhavo hotīti evamettha vuddhihāniyo veditabbā.

2. Vassakārasuttavaṇṇanā

22. Dutiye **abhiyātukāmo**ti abhibhavanatthāya yātukāmo. **Vajjī**ti Vajjirājāno. **Evaṁmahiddhike**ti evaṁ mahatiyā rājiddhiyā samannāgate. Etena nesaṁ samaggabhāvaṁ katheti. **Evaṁmahānubhāve**ti evaṁ mahantena rājānubhāvena samannāgate. Etena nesaṁ hatthisippādīsu katasikkhataṁ katheti, yaṁ sandhāya vuttaṁ "sikkhitā vatime Licchavikumārakā susikkhitā vatime Licchavikumārakā, yatra hi nāma sukhumena tāḷacchiggaḷena asanaṁ atipātayissanti poṅkhānupoṅkhaṁ avirādhitan"ti[1]. **Ucchecchāmī**ti ucchindissāmi. **Vināsessāmī**ti adassanaṁ nayissāmi. **Anayabyasanan**ti avaḍḍhiñceva ñātibyasanañca. **Āpādessāmī**ti pāpayissāmi.

Iti kira so ṭhānanisajjādīsu imaṁ yuddhakathameva katheti, "gamanasajjā hothā"ti ca balakāyaṁ āṇāpeti. Kasmā? Gaṅgāya kira ekaṁ Paṭṭanagāmaṁ nissāya addhayojanaṁ[2] Ajātasattuno vijitaṁ, addhayojanaṁ[2] Licchavīnaṁ. Tatra pabbatapādato mahagghabhaṇḍaṁ[3] otarati. Taṁ sutvā "ajja yāmi, sve yāmī"ti Ajātasattuno saṁvidahantasseva Licchavino samaggā sammodamānā puretaraṁ āgantvā sabbaṁ gaṇhanti. Ajātasattu pacchā āgantvā taṁ pavattiṁ ñatvā kujjhitvā gacchati. Te punasaṁvaccharepi tatheva karonti. Atha so balavāghātajāto, tadā evamakāsi.

Tato cintesi "gaṇena saddhiṁ yuddhaṁ nāma bhāriyaṁ, ekopi moghappahāro nāma natthi. Ekena kho pana[4] paṇḍitena saddhiṁ mantetvā karonto niraparādho hoti, paṇḍito ca Satthārā sadiso natthi, Satthā ca avidūre dhuravihāre vasati, handāhaṁ pesetvā pucchāmi. Sace me

1. Saṁ 3. 395 piṭṭhe.
2. Aṭṭhayojanaṁ (Syā, Ka)
3. Mahagghaṁ gandhabhaṇḍaṁ (Sī, Syā)
4. Kenaci (Ka)

ဩကာသံ လဘန္တိ၊ အမနုဿာ ဥဿန္နာ အနုပ္ပန္နံ ဗျာဓိံ ဥပ္ပါဒေန္တိ။ သီလ-ဝန္တာနံ ဒဿနပဉ္ဉပုစ္ဆနာဒိဝတ္ထုကဿ ပုညဿ အနာဂမော ဟောတိ။ ဝိပရိယာယေန ယထာဝုတ္တကဏှပက္ခဝိပရီတဿ သုက္ကပက္ခဿ သမ္ဘဝေါ ဟောတီတိ ဧဝမေတ္ထ ဝုဒ္ဓိဟာနိယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၂-ဝဿကာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၂။ ဒုတိယေ **အဘိယာတုကာမော**တိ အဘိဘဝနတ္ထာယ ယာတုကာမော။ **ဝဇ္ဇီ**တိ ဝဇ္ဇိရာဇာနော။ **ဧဝံမဟိဒ္ဓိကေ**တိ ဧဝံ မဟတိယာ ရာဇိဒ္ဓိယာ သမန္နာဂတေ။ ဧတေန နေသံ သမဂ္ဂဘာဝံ ကထေတိ။ **ဧဝံမဟာနုဘာဝေ**တိ ဧဝံ မဟာန္တေန ရာဇာနုဘာဝေန သမန္နာဂတေ။ ဧတေန နေသံ ဟတ္ထိသိပ္ပါဒီသု ကတသိက္ခံ ကထေတိ၊ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "သိက္ခိတာ ဝတိမေ လိစ္ဆဝိကုမာရကာ သုသိက္ခိတာ ဝတိမေ လိစ္ဆဝိကုမာရကာ၊ ယတြ ဟိ နာမ သုခုမေန တာဠစ္ဆိဂ္ဂဠေန အသနံ အတိပါတယိဿန္တိ ပေါဓိနုပေါဓိံ အဝိရာဓိတ"န္တိ[1]။ **ဥစ္ဆေစ္ဆာမီ**တိ ဥစ္ဆိန္ဒိဿာမိ။ **ဝိနာသေဿာမီ**တိ အဒဿနံ နယိဿာမိ။ **အနယဗျသနန္တိ** အဝုဋ္ဌိဘေဝ ဉာတိဗျသနဉ္စ။ **အာပါဒေဿာမီ**တိ ပါပယိဿာမိ။

ဧတိ ကိရ သော ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ဧကံ ယုဒ္ဓကထမေဝ ကထေတိ၊ "ဂမန-သဇ္ဇာ ဟောထာ"တိ စ ဗလကာယံ အာဏာပေတိ။ ကသ္မာ? ဂင်္ဂါယ ကိရ ကေ ပန္နဂါမံ နိဿာယ အဒ္ဓယောဇနံ[2] အဇာတသတ္တုနော ဝိဇိတံ, အဒ္ဓယောဇနံ[2] လိစ္ဆဝိနံ။ တတြ ပဗ္ဗတပါဒတော မဟဂ္ဃဘဏ္ဍံ[3] ဩတရတိ။ တံ သုတ္ဝာ "အဇ္ဇ ယာမိ၊ သ္ဝေ ယာမီ"တိ အဇာတသတ္တုနော သံဝိဒဟန္တေဿေဝ လိစ္ဆဝိနော သမဂ္ဂါ သမ္မောဒမာနာ .ပုရေတရံ အာဂန္ဒွာ သဗ္ဗံ ဂဏှန္တိ။ အဇာတသတ္တု ပစ္ဆာ အာဂန္ဒွာ တံ ပဝတ္တိံ ဉတ္ဝာ ကုဇ္ဈိတ္ဝာ ဂစ္ဆတိ။ တေ ပုန-ဿံဝစ္ဆရေပိ တထေဝ ကရောန္တိ။ အထ သော ဗလဝိဃာတဇာတော၊ တဒါ ဧဝမကာသိ။

တတော စိန္တေသိ "ဂဏေန သဒ္ဓိံ ယုဒ္ဓံ နာမ ဘာရိယံ၊ ဧကောပိ မောဃပု-ဗ္ဗာရော နာမ နတ္ထိ။ ဧကေန ခေါ ပန[4] ပဏ္ဍိတေန သဒ္ဓိံ မန္တေတ္ဝာ ကရောန္တော နိရပရာဓော ဟောတိ၊ ပဏ္ဍိတော စ သတ္ထာရာ သဒိသော နတ္ထိ၊ သတ္ထာ စ အဝိဒူရေ ဓုရဝိဟာရေ ဝသတိ၊ ဟန္ဒာဟံ ပေသေတ္ဝာ ပုစ္ဆာမိ။ သစေ မေ

၁-သံ ၃-၃၉၅-ဒိဋ္ဌေ။
၂-အဒ္ဓယောဇနံ (သျာ၊က)
၃-မဟဂ္ဃံ ဂန္ဓဘဏ္ဍံ (သီ၊ သျာ)
၄-ကေနစိ (က)

gatena koci attho bhavissati, Satthā tuṇhī bhavissati. Anatthe pana sati ‘kiṁ rañño tattha gatenā’ti vakkhatī”ti. So Vassakāraṁ brāhmaṇaṁ pesesi. Brāhmaṇo gantvā Bhagavato tamatthaṁ ārocesi. Tena vuttaṁ **atha kho rājā -pa- āpādessāmi vajjī**ti.

Bhagavantaṁ bījayamānoti thero vattasīse ṭhatvā Bhagavantaṁ bījati, Bhagavato pana sītaṁ vā uṇhaṁ vā natthi. Bhagavā brāhmaṇassa vacanaṁ sutvā tena saddhiṁ amantetvā therena saddhiṁ mantetukāmo **kinti te Ānanda sutan**ti-ādimāha. Taṁ vuttatthameva.

Ekamidāhanti idaṁ Bhagavā pubbe vajjīnaṁ imassa vajjisattakassa desitabhāvappakāsanatthaṁ āha. **Akaraṇīyā**ti akattabbā, aggahetabbāti attho. **Yadidan**ti nipātamatthaṁ. **Yuddhassā**ti karaṇatthe sāmivacanaṁ, abhimukhaṁ yuddhena gahetuṁ na sakkāti attho. **Aññatra upalāpanāyā**ti ṭhapetvā upalāpanaṁ. Upalāpanā nāma “alaṁ vivādena, idāni samaggā homā”ti hatthi-assarathahiraññasuvaṇṇādīni pesetvā saṅgahakaraṇaṁ, evañhi saṅgahaṁ katvā kevalaṁ vissāsena sakkā gaṇhitunti attho. **Aññatra mithubhedā**ti ṭhapetvā mithubhedaṁ. Iminā “aññamaññabhedaṁ katvāpi sakkā ete gahetun”ti dasseti. Idaṁ brāhmaṇo Bhagavato kathāya nayaṁ labhitvā āha. Kiṁ pana Bhagavā brāhmaṇassa imāya kathāya nayalābhaṁ na jānātīti[1]? Āma jānāti. Jānanto kasmā kathesi? Anukampāya. Evaṁ kirassa ahosi “mayā akathitepi katipāhena gantvā sabbe gaṇhissati kathite pana samagge bhindanto tīhi saṁvaccharehi gaṇhissati. Ettakampi jīvitameva varaṁ. Ettakañhi jīvantā attano patiṭṭhābhūtaṁ puññaṁ karissantīti. **Abhinanditvā**ti cittena nanditvā. **Anumoditvā**ti “yāva subhāsitamidaṁ bhotā Gotamenā”ti vācāya anumoditvā. **Pakkāmī**ti rañño santikaṁ gato. Rājāpi tameva pesetvā sabbe bhinditvā gantvā anayabyasanaṁ pāpesi.

3. Paṭhamasattakasuttavaṇṇanā

23. Tatiye **abhiṇhaṁ sannipātā**ti idaṁ vijjisattake vuttasadisameva. Idhāpi ca abhiṇhaṁ asannipatantā disāsu āgatasāsanaṁ na suṇanti,

1. Jānātīti (Sī, Syā)

ဂတေန ကောစိ အတ္ထော ဘဝိဿတိ၊ သတ္ထာ တုဏှီ ဘဝိဿတိ။ အနတ္ထေ ပန သတိ ‘ကိံ ရညော တတ္ထ ဂတေနာ’တိ ဝက္ခတီ”တိ။ သော ဝဿကာရံ ဗြာဟ္မဏံ ပေသေသိ။ ဗြာဟ္မဏော ဂန္ဓာ ဘဂဝတော တမတ္ထံ အာရောစေသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အထ ခေါ ရာဇာ။ပ။ အာပါဒေဿာမိ ဝန်ဒိ**တိ။

ဘဂဝန္တံ မီဇယမာနောတိ ထေရော ဝတ္တသီသေ ဌတ္ဝာ ဘဂဝန္တံ ဗီဇတိ၊ ဘဂဝတော ပန သီတံ ဝါ ဥဏှံ ဝါ နတ္ထိ။ဘဂဝါ ဗြာဟ္မဏဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ တေန သဒ္ဓိံ အမန္တေတ္ဝာ ထေရေန သဒ္ဓိံ မန္တေတုကာမော **ကိန္တိ တေ အာနန္ဒ သုတန်ဒိ**အာဒိမာဟ။ တံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

ကမိဒါဟန်ဒိ ဣဒံ ဘဂဝါ ပုဗ္ဗေ ဝဇ္ဇီနံ ဣမဿ ဝဇ္ဇိသတ္တကဿ ဒေသိတ-ဘာဝပ္ပကာသနတ္ထံ အာဟ။ **အကရဏီယာ**တိ အကတ္တဗ္ဗာ၊ အဂ္ဂဟေတဗ္ဗာတိ အတ္ထော။ **ယဒိဒန်ဒိ** နိပါတမတ္တံ။ **ယုဒ္ဓဿာ**တိ ကရဏတ္ထေ သာမိဝစနံ၊ အဘိမုခံ ယုဒ္ဓေန ဂဟေတုံ န သက္ကာတိ အတ္ထော။ **အညတြ ဥပလာပနာ-ယာ**တိ ဌပေတ္ဝာ ဥပလာပနံ။ ဥပလာပနာ နာမ “အလံ ဝိဝါဒေန, ဣဒါနိ သမဂ္ဂါ ဟောမာ”တိ ဟတ္ထိအဿရထဟိရညသုဝဏ္ဏာဒီနိ ပေသေတ္ဝာ သင်္ဂဟကရဏံ၊ ဝေဠိ သင်္ဂဟံ ကတ္ဝာ ကေဝလံ ဝိဿာသေန သက္ကာ ဂဏှိတုန်ဒိ အတ္ထော။ **အညတြ မိထုဘေဒါ**တိ ဌပေတ္ဝာ မိထုဘေဒံ။ ဣမိနာ “အညမညဘေဒံ ကတ္ဝာပိ သက္ကာ ဧတေ ဂဟေတု”န်ဒိ ဒဿေတိ။ ဣဒံ ဗြာဟ္မဏော ဘဂဝတော ကထာယ နယံ လဘိတ္ဝာ အာဟ။ ကိံ ပန ဘဂဝါ ဗြာဟ္မဏဿ ဣမာယ ကထာယ နယလာဘံ နု ဇာနာတီတိ? အာမ ဇာနာတိ။ ဇာနန္တော ကသ္မာ ကထေသိ? အနုကမ္ပာယ။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ “မယာ အကထိတေပိ ကတိပါဟေန ဂန္ဓာ သဗ္ဗေ ဂဏှိဿတိ၊ ကထိတေ ပန သမဂ္ဂေ ဘိန္ဒန္တော တီဟိ သံဝစ္ဆရေဟိ ဂဏှိဿတိ။ ထောကမ္ပိ ဇီဝိတမေဝ ဝရံ။ ထောကဋ္ဌိ ဇီဝန္တော အတ္တနော ပတိဋ္ဌာဘူတံ ပုညံ ကရိဿန်ဒိတိ။ **အဘိနန်ဒိတ္ဝာ**တိ စိတ္တေန နန်ဒိတ္ဝာ။ **အနုမောဒိတ္ဝာ**ဂိ “ယာဝ သုဘာသိတမိဒံ ဘောတာ ဂေါတမေနာ”တိ ဝါစာယ အနုမောဒိတ္ဝာ။ **ပက္ကာမီ**တိ ရညော သန္တိကံ ဂတော။ ရာဇာပိ တမေဝ ပေသေတ္ဝာ သဗ္ဗေ ဘိန္ဒိတ္ဝာ ဂန္ဓာ အနယဗျသနံ ပါပေသိ။

၃-ပဌမသတ္တကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃။ တတိယေ **အဘိက္ခဏံ သန္နိပါတာ**တိ ဣဒံ ဝဇ္ဇိသတ္တကေ ဝုတ္တသဒိသမေဝ။ ဣဓာပိ စ အဘိက္ခဏံ အသန္နိပတန္တာ ဒိသာသု အာဂတသာသနံ န သုဏန္တိ၊

၁-ဇာနာတီတိ (သီ၊သျာ)

tato “asukavihārasīmā ākulā, uposathappavāraṇā ṭhitā, asukasmiṁ ṭhāne bhikkhū vejjakammadūtakammādīni karonti, viññattibahulā phalapupphadānādīhi jīvikaṁ kappentī”ti-ādīni na jānanti. Pāpabhikkhūpi “pamatto saṁgho”ti ñatvā rāsibhūtā sāsanaṁ osakkāpenti. Abhiṇhaṁ sannipatantā pana taṁ pavattiṁ suṇanti, tato bhikkhusaṁghaṁ pesetvā sīmaṁ ujuṁ kārenti, uposathappavāraṇāyo pavattāpenti, micchājīvānaṁ ussannaṭṭhāne ariyavaṁsike pesetvā ariyavaṁsaṁ kathāpenti, pāpabhikkhūnaṁ vinayadharehi niggahaṁ karāpenti. Pāpabhikkhūpi “appamatto saṁgho, na sakkā amhehi vaggabandhanena vicaritun”ti bhijjitvā palāyanti. Evamettha vuddhihāniyo veditabbā.

Samaggāti-ādīsu cetiyapaṭijagganatthaṁ vā bodhighara-uposathāgāracchādanatthaṁ vā katikavattaṁ vā ṭhapetukāmatāya “saṁgho sannipatatū”ti bheriyā vā ghaṇṭiyā vā ākoṭitamattāya “mayhaṁ cīvarakammaṁ atthi, mayaṁ patto pacitabbo, mayhaṁ navakammaṁ atthī”ti vikkhepaṁ karontā na samaggā sannipatanti nāma. Sabbaṁ pana taṁ kammaṁ ṭhapetvā “ahaṁ purimataraṁ, ahaṁ purimataran”ti ekappahāreneva sannipatantā samaggā sannipatanti nāma. Sannipatitā pana cintetvā mantetvā kattabbaṁ katvā ekatova avuṭṭhahantā na samaggā vuṭṭhahanti nāma. Evaṁ vuṭṭhitesu hi ye paṭhamaṁ gacchanti, tesaṁ evaṁ hoti “amhehi bāhirakathāva sutā, idāni vinicchayakathā bhavissatī”ti. Ekappahāreneva vuṭṭhahantā samaggā vuṭṭhahanti nāma. Apica “asukaṭṭhāne vihārasīmā ākulā, uposathappavāraṇā ṭhitā, asukaṭṭhāne vejjakammādikārakā pāpabhikkhū ussannā”ti sutvā “ko gantvā tesaṁ niggahaṁ karissatī”ti vutte “ahaṁ paṭhamaṁ, ahaṁ paṭhaman”ti vatvā gacchantāpi samaggā vuṭṭhahanti nāma.

Āgantukaṁ pana disvā “imaṁ parivenaṁ yāhi, etaṁ parivenaṁ yāhi, ayaṁ ko”ti[1] avatvā sabbe vattaṁ karontāpi, jiṇṇapattacīvarakaṁ disvā tassa bhikkhācāravattena pattacīvaraṁ pariyesantāpi, gilānassa gilānabhesajjaṁ pariyesamānāpi, gilānameva anāthaṁ “asukapariveṇaṁ yāhī”ti-avatvā attano attano pariveṇe paṭijaggantāpi, eko

1. Mayaṁ keti (Sī, Syā)

တတော “အသုကဝိဟာရသီမာ အာကုလာ၊ ဥပေါသထပ္ပဝါရဏာ ဌိတာ၊ အသုကသ္မိံ ဌာနေ ဘိက္ခူ။ ဝေဇ္ဈကမ္မဒူတကမ္မာဒီနိ ကရောန္တိ၊ ဝိညတ္တိဗဟုလာ ဖလပုပ္ဖဒါနာဒီဟိ ဇီဝိကံ ကပ္పေန္တီ”တိအာဒီနိ န ဇာနန္တိ။ ပါပဘိက္ခူပိ “ပမတ္တော သံဃော”တိ ဥတ္တာ ရာသိဘူတာ သာသနံ ဩသက္ကာပေန္တိ။ အဘိဏှံ သန္နိပတန္တာ ပန တံ ပဝတ္တိံ သုဏန္တိ၊ တတော ဘိက္ခုသံဃံ ပေသေတွာ သီမံ ဥဇုံ ကာရေန္တိ၊ ဥပေါသထပ္ပဝါရဏာယော ပဝတ္တာပေန္တိ၊ မိစ္ဆာဇီဝါနံ ဥဿန္နဋ္ဌာနေ အရိယဝံသိကေ ပေသေတွာ အရိယဝံသံ ကထာပေန္တိ၊ ပါပဘိက္ခူနံ ဝိနယဓရေဟိ နိဂ္ဂဟံ ကာရာပေန္တိ။ ပါပဘိက္ခူပိ “အပ္ပမတ္တော သံဃော၊ န သက္ကာ အမှေဟိ ဝဂ္ဂဗန္ဓနေန ဝိစရိတု”န္တိ ဘိန္ဒိတွာ ပလာယန္တိ။ ဧဝမေတ္ထ ဝုဒ္ဎိဟာနိယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။

သမဂ္ဂါတိအာဒီသု စေတိယပရိဇဂ္ဂနတ္ထံ ဝါ ဗောဓိဃရဥပေါသထာဂါရစ္ဆာဒနတ္ထံ ဝါ ကတိကဝတ္တံ ဝါ ဌပေတုကာမတာယ “သံဃော သန္နိပတတု”တိ ဘေရိယာ ဝါ ဃဏ္ဍိယာ ဝါ အာကောဋိတမတ္တာယ “မယှံ စီဝရကမ္မံ အတ္ထိ၊ မယှံ ပတ္တော ပစိတဗ္ဗော၊ မယှံ နဝကမ္မံ အတ္ထိ”တိ ဝိက္ခေပံ ကရောန္တာ န သမဂ္ဂါ သန္နိပတန္တိ နာမ။ သမ္ဗံ ပန တံ ကမ္မံ ဌပေတွာ “ဟံ ပုရိမတရံ, အဟံ ပုရိမတရ”န္တိ ကေပဟာရေနေဝ သန္နိပတန္တာ သမဂ္ဂါ သန္နိပတန္တိ နာမ။ သန္နိပတိတာ ပန စိန္တေတွာ မန္တေတွာ ကတ္တဗ္ဗံ ကတွာ ကေတောဝ အဝုဋ္ဌဟန္တာ န သမဂ္ဂါ ဝုဋ္ဌဟန္တိ နာမ။ ဧဝံ ဝုဋ္ဌိတေသု ဟိ ယေ ပဌမံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တေသံ ဧဝံ ဟောတိ “အမှေဟိ ဗာဟိရကထာဝ သုတာ၊ ဣဒါနိ ဝိနိစ္ဆယကထာ ဘဝိဿတီ”တိ။ ကေပဟာရေနေဝ ဝုဋ္ဌဟန္တာ သမဂ္ဂါ ဝုဋ္ဌဟန္တိ နာမ။ အဝိစ “အသုကဋ္ဌာနေ ဝိဟာရသီမာ အာကုလာ၊ ဥပေါသထပ္ပဝါရဏာ ဌိတာ၊ အသုကဋ္ဌာနေ ဝေဇ္ဈကမ္မာဒိကာရကာ ပါပဘိက္ခူ။ ဥဿန္နာ”တိ သုတွာ “ကော ဂန္တွာ တေသံ နိဂ္ဂဟံ ကရိဿတီ”တိ ဝုတ္တေ “အဟံ ပဌမံ, အဟံ ပဌမ”န္တိ စုတွာ ဂစ္ဆန္တာပိ သမဂ္ဂါ ဝုဋ္ဌဟန္တိ နာမ။

အာဂန္တုကံ ပန ဒိသွာ “ဣမံ ပရိဝေဏံ ယာဟိ၊ တံ ပရိဝေဏံ ယာဟိ၊ အယံ ကော”တိ[1] အဝတွာ သဗ္ဗေ ဝတ္တံ ကရောန္တာပိ, ဇိဏ္ဏပတ္တစီဝရကံ ဒိသွာ တဿ ဘိက္ခာစာရဝတ္တေန ပတ္တစီဝရံ ပရိယေသန္တာပိ, ဂိလာနဿ ဂိလာနဘေသဇ္ဇံ ပရိယေသမာနာပိ, ဂိလာနမေဝ အနာထံ “အသုကပရိဝေဏံ ယာဟိ”တိ အဝတွာ အဘ္ဘနော အတ္တနော ပရိဝေဏေ ပဋိဇဂ္ဂန္တာပိ, ကော

၁-မယံ ကေတိ (သီ၊ သျာ)

olīyamānako gantho hoti, paññavantaṁ bhikkhuṁ saṅgaṇhitvā tena taṁ ganthaṁ ukkhipāpentāpi samaggā saṁghakaraṇīyāni karonti nāma.

Apaññattanti-ādīsu navaṁ adhammikaṁ katikavattaṁ vā sikkhāpadaṁ vā gaṇhantā apaññattaṁ paññāpenti nāma purāṇasanthatavatthusmiṁ Sāvatthiyaṁ bhikkhū viya. Uddhammaṁ ubbinayaṁ sāsanaṁ dīpentā paññattaṁ samucchindanti nāma vassasataparinibbute Bhagavati Vesālikā Vajjiputtakā viya. Khuddānukhuddakā pana āpattiyo sañcicca vītikkamantā yathāpaññattesu sikkhāpadesu samādāya na vattanti nāma Assajipunabbasukā viya. Tathā akarontā pana apaññattaṁ na paññāpenti, paññattaṁ na samucchindanti, yathāpaññattesu sikkhāpadesu samādāya vattanti nāma āyasmā Upaseno viya, āyasmā Yaso Kākaṇḍakaputto viya, āyasmā Mahākassapo viya ca. **Vuddhiyevā**ti sīlādiguṇehi vuddhiyeva, no parihāni.

Therāti thirabhāvappattā therakārakehi guṇehi samannāgatā. Bahū rattiyo jānantīti **rattaññū.** Ciraṁ pabbajitānaṁ etesanti **cirapabbajitā.** Saṁghassa pitiṭṭhāne ṭhitāti **saṁghapitaro.** Pitiṭṭhāne ṭhitattā saṁghaṁ pariṇenti pubbaṅgamā hutvā tīsu sikkhāsu pavattentīti **saṁghapariṇāyakā.**

Ye tesaṁ sakkārādīni na karonti, ovādatthāya dve tayo vāre upaṭṭhānaṁ na gacchanti, tepi tesaṁ ovādaṁ na denti, paveṇikathaṁ na kathenti, sārabhūtaṁ dhammapariyāyaṁ na sikkhāpenti. Te tehi vissaṭṭhā[1] sīlādīhi dhammakkhandhehi sattahi ca ariyadhanehīti evamādīhi guṇehi parihāyanti. Ye pana tesaṁ sakkārādīni karonti, upaṭṭhānaṁ gacchanti, tesaṁ te "evaṁ te abhikkamitabban"ti-ādikaṁ ovādaṁ denti, paveṇikathaṁ kathenti, sārabhūtaṁ dhammapariyāyaṁ sikkhāpenti, terasahi dhutaṅgehi dasahi kathāvatthūhi anusāsanti, te tesaṁ ovāde ṭhatvā sīlādīhi guṇehi vaḍḍhamānā sāmaññatthaṁ anupāpuṇanti. Evamettha hānivuddhiyo daṭṭhabbā.

Punabbhavo sīlamassāti ponobbhavikā[2], punabbhavadāyikāti attho, tassā **ponobbhavikāya. Na vasaṁ gacchissantī**ti ettha ye catunnaṁ paccayānaṁ kāraṇā upaṭṭhākānaṁ padānupadikā hutvā gāmato gāmaṁ vicaranti, te

1. Vippasannā (Ka) 2. Ponobbhavikā (Sī)

သြလီယမာနကော ဂန္ထော ဟောတိ၊ ပညဉ္စ ဘိက္ခုံ သင်္ဂဏှိတွာ တေန တံ ဂန္ထံ ဥက္ခိပါပေန္တာပိ သမဂ္ဂါ သံဃကရဏီယာနိ ကရောန္တိ နာမ။

အပညတ္တန္တိအာဒီသု နဝံ အဓမ္မိကံ ကတိကဝတ္တံ ဝါ သိက္ခာပဒံ ဝါ ဂဏှန္တော အပညတ္တံ ပညာပေန္တိ နာမ ပုရာဏသန္ထတဝတ္ထုသ္မိံ သာဝတ္ထိယံ ဘိက္ခူ။ ဝိယ။ ဥဒ္ဒမ်ံ ဥဗ္ဗိနယံ သာသနံ ဒီပေန္တော ပညတ္တံ သမုစ္ဆိန္ဒန္တိ နာမ ဝဿသတပရိနိဗ္ဗုတေ ဘဂဝတိ ဝေသာလိကာ ဝဇ္ဇိပုတ္တကာ ဝိယ။ ခုဒ္ဒါနုခုဒ္ဒကာ ပန အာပတ္တိယော သဗ္ဗိန္တိ ဝိတိက္ကမန္တော ယထာပညတ္တေသု သိက္ခာပဒေသု သမာဒါယ န ဝတ္တန္တိ နာမ အဿဇိပုနဗ္ဗသုကာ ဝိယ။ တထာ အကရောန္တော ပန အပညတ္တံ န ပညာပေန္တိ၊ ပညတ္တံ န သမုစ္ဆိန္ဒန္တိ၊ ယထာပညတ္တေသု သိက္ခာပဒေသု သမာဒါယ ဝတ္တန္တိ နာမ အာယသ္မာ ဥပသေနော ဝိယ, အာယသ္မာ ယသော ကာကဏ္ဍကပုတ္တော ဝိယ, အာယသ္မာ မဟာကဿပေါ ဝိယ စ။ **ဝုဒ္ဓိယေဝါ**တိ သီလာဒီဂုဏေဟိ ဝုဒ္ဓိယေဝ, နော ပရိဟာနိ။

ထေရာတိ ထိရဘာဝပ္ပတ္တာ ထေရကာရကေဟိ ဂုဏေဟိ သမန္နာဂတာ။ ဗဟူ ရတ္တိယော ဇာနန္တီတိ **ရတ္တညူ**။ စိရံ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဧတေသန္တိ **စိရပဗ္ဗဇိတာ**။ သံဃဿ ပိတိဋ္ဌာနေ ဋ္ဌိတာတိ **သံဃပိတရော**။ ပိတိဋ္ဌာနေ ဋ္ဌိတတ္တာ သံဃံ ပရိဏေန္တိ ပဗ္ဗာဇေန္တိ ဥပသမ္ပာဒေန္တီတိ **သံဃပရိဏာယကာ**။

ယေ တေသံ သက္ကာရာဒီနိ န ကရောန္တိ၊ သြဝါဒတ္ထာယ ဒွေ တယော ဝါရေ ဥပဋ္ဌာနံ န ဂစ္ဆန္တိ၊ တေပိ တေသံ သြဝါဒံ န ဒေန္တိ၊ ပဝေဏိကထံ န ကထေန္တိ၊ သာရဘူတံ ဓမ္မပရိယာယံ န သိက္ခာပေန္တိ။ တေ တေဟိ ဝိဿဋ္ဌာ[1] သီလာဒီဟိ ဓမ္မက္ခန္ဓေဟိ သတ္တဟိ စ အရိယဓနေဟိတိ ဧဝမာဒီဟိ ဂုဏေဟိ ပရိဟာယန္တိ။ ယေ ပန တေသံ သက္ကာရာဒီနိ ကရောန္တိ၊ ဥပဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တေသံ တေ "ဧဝံ တေ အဘိက္ကမိတဗ္ဗ"န္တိအာဒိကံ သြဝါဒံ ဒေန္တိ၊ ပဝေဏိကထံ ကထေန္တိ၊ သာရဘူတံ ဓမ္မပရိယာယံ သိက္ခာပေန္တိ၊ တေရသဟိ ဓုတင်္ဂေဟိ ဒသဟိ ကထာဝတ္ထူဟိ အနုသာသန္တိ၊ တေ တေသံ သြဝါဒေ ဌတွာ သီလာဒီဟိ ဂုဏေဟိ ဝဍ္ဎမာနာ သာဓုဇနဿ ပိယာ ဟောန္တိ ဘဇနီယာ။

ပုနဗ္ဘဝေါ သီလမဿာတိ ပေါနောဗ္ဘဝိကာ[2]၊ ပုနဗ္ဘဝဒါယိကာတိ အတ္ထော၊ တဿာ **ပေါနောဗ္ဘဝိကာယ**။ **နဝံ ဂစ္ဆိဿန္တီ**တိ ဣတ္ထေ ယေ စတုန္နံ ပစ္စယာနံ ကာရကာ ဥပဋ္ဌာကာနံ ပဒါနုပဒိကာ ဟုတ္ဝာ ဂါမတော ဂါမံ ဝိစရန္တိ၊ တေ

၁-ဝိပ္ပသန္နာ (က) ၂-ပေါနောဘဝိကာ (သီ)

tassā vasaṁ gacchanti nāma. Itare na gacchanti. Tattha hānivuddhiyo pākaṭāyeva.

Āraññakesūti pañcadhanusatikapacchimesu. **Sāpekkhā**ti sālayā. Gāmantasenāsanesu hi jhānaṁ appetvāpi tato vuṭṭhitamattova itthipurisadārakadārikādisaddaṁ suṇāti, yenassa[1] adhigatavisesopi hāyatiyeva. Araññasenāsane niddāyitvāpi pabuddhamatto sīhabyagghamorādīnaṁ saddaṁ suṇāti, yena araññe pītiṁ paṭilabhitvā tameva sammasanto aggaphale patiṭṭhāti. Iti Bhagavā gāmantasenāsane jhānaṁ appetvā nisinnabhikkhuto araññe niddāyamānameva pasaṁsati. Tasmā tameva atthavasaṁ paṭicca "āraññakesu senāsanesu sāpekkhā bhavissantī"ti āha.

Paccattaññeva satiṁ upaṭṭhāpessantīti attanāva attano abbhantare satiṁ upaṭṭhapessanti. **Pesalā**ti piyasīlā. Idhāpi sabrahmacārīnaṁ āgamanaṁ anicchantā nevāsikā assaddhā honti appasannā, vihāraṁ sampattabhikkhūnaṁ paccuggamana pattacīvarapaṭiggahaṇa āsanapaññāpana tālavaṇṭaggahaṇādīni na karonti. Atha nesaṁ avaṇṇo uggacchati "asukavihāravāsino bhikkhū assaddhā appasannā vihāraṁ paviṭṭhānaṁ vattappaṭivattampi na karontī"ti. Taṁ sutvā pabbajitā vihāradvārena gacchantāpi vihāraṁ na pavisanti. Evaṁ anāgatānaṁ anāgamanameva hoti. Āgatānaṁ pana phāsuvihāre asati yepi ajānitvā āgatā, te "vasissāmāti tāvacintetvā āgatamhā, imesaṁ pana nevāsikānaṁ iminā va nīhārena ko vasissatī"ti nikkhamitvā gacchanti. Evaṁ so vihāro aññesaṁ bhikkhūnaṁ anāvāsova hoti. Tato nevāsikā sīlavantānaṁ dassanaṁ alabhantā kaṅkhāvinodakaṁ vā ācārasikkhāpakaṁ vā madhuradhammassavanaṁ vā na labhanti. Tesaṁ neva aggahitadhammaggahaṇaṁ, na gahitasajjhāyakaraṇaṁ hoti. Iti nesaṁ hāniyeva hoti, na vuddhi.

Ye pana sabrahmacārīnaṁ āgamanaṁ icchanti, te saddhā honti pasannā, āgatānaṁ sabrahmacārīnaṁ paccuggamanādīni katvā senāsanaṁ paññapetvā

1. Tenassa (Sī, Syā)

တဿာ ဝသံ ဂစ္ဆန္တိ နာမ။ ဣတရေ န ဂစ္ဆန္တိ။ တတ္ထ ဟာနိဝုဋ္ဌိယော ပါကဋာယေဝ။

အာရညကေသူတိ ပန္တသေနာသနေသု ဟိ **ဈာန**ံ အပ္ပေတွာပိ တတော ဝုဋ္ဌိတမတ္တောဝ ဣတ္ထိ-ပုရိသဒါရကဒါရိကာဒိသဒ္ဒံ သုဏာတိ၊ ယေနဿ[1] အဓိဂတဝိသေသောပိ ဟာယတိယေဝ။ အရညသေနာသနေ နိဒ္ဒါယိတွာပိ ပဗုဒ္ဓမတ္တော သီဟဗျဂ္ဃ-မောရာဒီနံ သဒ္ဒံ သုဏာတိ၊ ယေန အရညေ ပီတိံ ပဋိလဘိတွာ တမေဝ သမ္မသန္တော အဂ္ဂဖလေ ပတိဋ္ဌာတိ။ ဣတိ ဘဂဝါ ဂါမန္တသေနာသနေ **ဈာန**ံ အပ္ပေတွာ နိသိန္နဘိက္ခုတော အရညေ နိဒ္ဒါယမာနမေဝ ပသံသတိ။ တသ္မာ တမေဝ အတ္ထဝသံ ပဋိစ္စ "အာရညကေသု သေနာသနေသု သာပေက္ခော ဘဝိဿန္တီ"တိ အာဟ။

ပစ္စတ္တညေဝ သတိံ **ဥပဋ္ဌာပေဿန္တီ**တိ အတ္တနာဝ အတ္တနော အန္တရေ သတိံ ဥပဋ္ဌပေဿန္တိ။ **ပေသလာ**တိ ပိယသီလာ။ ဣဓာပိ သဗြဟ္မစာရီနံ အာဂမနံ အနိစ္ဆန္တာ နေဝါသိကာ အဿဒ္ဓါ ဟောန္တိ အပ္ပသန္နာ၊ ဝိဟာရံ သမ္မဇ္ဇ-ဘိက္ခူနံ ပစ္စုဂ္ဂမန ပတ္တစီဝရပဋိဂ္ဂဟဏာ အာသနပညာပန တာလဝဏ္ဏုဂ္ဂဟဏာဒီနိ န ကရောန္တိ။ အထ နေသံ အဝဏ္ဏော ဥဂ္ဂစ္ဆတိ "အသုကဝိဟာရဝါသိနော ဘိက္ခူ အဿဒ္ဓါ အပ္ပသန္နာ ဝိဟာရံ ပဝိဋ္ဌာနံ ဝတ္တပဋိဝတ္တမ္ပိ န ကရောန္တီ"တိ။ တံ သုတ္ဝာ ပဗ္ဗဇိတာ ဝိဟာရဒ္ဝါရေန ဂစ္ဆန္တောပိ ဝိဟာရံ န ပဝိသန္တိ။ ဧဝံ အနာဂတာနံ အနာဂမနမေဝ ဟောတိ။ အာဂတာနံ ပန ဖာသုဝိဟာရေ အသတိ ယေပိ အဇာနိတ္ဝာ အာဂတာ၊ တေ "ဝသိဿာမာတိ တာဝစိန္တေတ္ဝာ အာဂတမှာ၊ ဣမေသံ ပန နေဝါသိကာနံ ဣမိနာဝ နိဟာရေန ကော ဝသိဿတီ"တိ နိက္ခမိတ္ဝာ ဂစ္ဆန္တိ။ ဧဝံ ဝိဟာရော အညေသံ ဘိက္ခူနံ အနာဝါသောဝ ဟောတိ။ တတော နေဝါသိကာ သီလဝန္တာနံ ဒဿနံ အလဘန္တာ ကင်္ခါဝိနောဒကံ ဝါ အာစာရသိက္ခာပကံ ဝါ မဓုရမ္မဿဝနံ ဝါ န လဘန္တိ။ တေသံ နေဝ အဂ္ဂဟိတဓမ္မဂ္ဂဟဏံ, န ဂဟိတသဇ္ဈာယကရဏံ ဟောတိ။ ဣတိ နေသံ ဟာနိယေဝ ဟောတိ, န ဝုဋ္ဌိ။

ယေ့ ပန သဗြဟ္မစာရီနံ အာဂမနံ ဣစ္ဆန္တိ၊ တေ သဒ္ဓါ ဟောန္တိ ပသန္နာ၊ အာဂတာနံ သဗြဟ္မစာရီနံ ပစ္စုဂ္ဂမနာဒီနိ ကတ္ဝာ သေနာသနံ ပညပေတ္ဝာ

၃-တေနဿ (သီ၊ သျာ)

denti, te gahetvā bhikkhācāraṁ pavisanti, kaṅkhaṁ vinodenti, madhuradhammassavanaṁ labhanti. Atha nesaṁ kittisaddo uggacchati “asukavihāre bhikkhū evaṁ saddhā pasannā vattasampannā saṅgāhakā”ti. Taṁ sutvā bhikkhū dūratopi āgacchanti. Tesaṁ nevāsikā vattaṁ karonti, samīpaṁ gantvā vuḍḍhataraṁ āgantukaṁ vanditvā nisīdanti, navakatarassa santike āsanaṁ gahetvā nisīditvā “imasmiṁ vihāre vasissatha, gamissathā”ti pucchanti. “Gamissāmā”ti vutte “sappāyaṁ senāsanaṁ, sulabhā bhikkhā”ti-ādīni vatvā gantuṁ na denti. Vinayadharo ce hoti, tassa santike vinayaṁ sajjhāyanti. Suttantādidharo ce, tassa santike taṁ taṁ dhammaṁ sajjhāyanti. Te āgantukattherānaṁ ovāde ṭhatvā saha paṭisambhidāhi arahattaṁ pāpuṇanti. Āgantukā “ekaṁ dve divasāni vasissāmāti āgatamhā, imesaṁ pana sukhasaṁvāsatāya dasa dvādasa vassāni vasimhā”ti vattāro honti. Evamettha hānivuddhiyo veditabbā.

4. Dutiyasattakasuttavaṇṇanā

24. Catutthe **na kammārāmā**ti ye divasaṁ cīvarakamma kāyabandhana parissāvana dhammakaraṇa sammajjani pādakaṭhalikādīneva karonti, te sandhāyesa paṭikkhepo. Yo pana tesaṁ karaṇavelāya evaṁ etāni karoti, uddesavelāya uddesaṁ gaṇhāti, sajjhāyavelāya sajjhāyati, cetiyaṅgaṇavattavelāya cetiyaṅgaṇavattaṁ karoti, manasikāravelāya manasikāraṁ karoti, na so kammārāmo nāma.

Yo itthivaṇṇapurisavaṇṇādivasena ālāpasallāpaṁ karontoyeva rattindivaṁ vītināmeti, evarūpe bhasse pariyantakārī na hoti, ayaṁ **bhassārāmo** nāma. Yo pana rattindivaṁ dhammaṁ katheti, pañhaṁ vissajjeti, ayaṁ appabhassova bhasse pariyantakārīyeva. Kasmā? “Sannipatitānaṁ vo bhikkhave dvayaṁ karaṇīyaṁ dhammī vā kathā ariyo vā tuṇhībhāvo”ti[1] vuttattā.

Yo ṭhitopi gacchantopi nisinnopi thinamiddhābhibhūto niddāyatiyeva, ayaṁ **niddārāmo** nāma. Yassa pana karajakāyagelaññena cittaṁ

1. Ma 1. 217 piṭṭhe.

ဒေန္တိ၊ တေ ဂဟေတ္ဝာ ဘိက္ခာစာရံ ပဝိသန္တိ၊ ကင်္ခံ ဝိနောဒေန္တိ၊ မဓုရမ္မသ္သဝနံ လဘန္တိ။ အထ နေသံ ကိတ္တိသဒ္ဒော ဥဂ္ဂစ္ဆတိ “အသုကဝိဟာရေ ဘိက္ခူ ဧဝံသဒ္ဓါ ပသန္နာ ဝတ္တသမ္ပန္နာ သင်္ဂါဟကာ”တိ။ တံ သုတ္ဝာ ဘိက္ခူ ဒူရတောပိ အာဂစ္ဆန္တိ။ တေသံ နေဝါသိကာ ဝတ္တံ ကရောန္တိ၊ သမီပံ ဂန္ဒာ ဝုဍ္ဎတရံ အာဂန္တုကံ ဝန္ဒိတ္ဝာ နိသီဒန္တိ၊ နဝကတရဿ သန္တိကေ အာသနံ ဂဟေတ္ဝာ နိသီဒိတ္ဝာ “ဣမသ္မိံ ဝိဟာရေ ဝသိဿထ, ဂမိဿထာ”တိ ပုစ္ဆန္တိ။ “ဂမိဿာမာ”တိ ဝုတ္တေ “သပ္ပါယံ သေနာသနံ, သုလဘာ ဘိက္ခာ”တိအာဒိနိ ဝတ္ဝာ ဂန္တုံ န ဒေန္တိ။ ဝိနယဓရော စေ ဟောတိ၊ တဿ သန္တိကေ ဝိနယံ သဇ္ဈာယန္တိ။ သုတ္တန္တာဒိဓရော စေ၊ တဿ သန္တိကေ တံ တံ ဓမ္မံ သဇ္ဈာယန္တိ။ တေ အာဂန္တုကတ္ထေရာနံ သြဝါဒေ ဋ္ဌတ္ဝာ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏန္တိ။ အာဂန္တုကာ “ကေ ဒ္ဝေ ဒိဝသာနိ ဝသိဿာမာတိ အာဂတမ္ဟာ၊ ဣမေသံ ပန သုခသံဝါသတာယ ဒသ ဒ္ဝါဒသ ဝဿာနိ ဝသိမ္ဟာ”တိ ဝတ္တာရော ဟောန္တိ။ ဧဝမေတ္ထ ဟာနိဝုဒ္ဓိယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၄-ဒုတိယသတ္တကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄။ စတုတ္ထေ **နကမ္မာရာမာ**တိ ယေ ဒိဝသံ စီဝရကမ္မ ကာယဗန္ဓန ပရိဿာဝန ဓမ္မကရဏ သမ္မဇ္ဇနီ ပါဒကဠလိကာဒိနေဝ ကရောန္တိ၊ တေ သန္ဓာယေသ ပဋိက္ခေပေါ။ ယော ပန တေသံ ကရဏဝေလာယ ဧဝံ တောနိ ကရောတိ၊ ဥဒ္ဒေသဝေလာယ ဥဒ္ဒေသံ ဂဏှာတိ၊ သဇ္ဈာယဝေလာယ သဇ္ဈာယတိ၊ စေတိယင်္ဂဏဝတ္တဝေလာယ စေတိယင်္ဂဏဝတ္တံ ကရောတိ၊ မနသိကာရဝေလာယ မနသိကာရံ ကရောတိ၊ န သော ကမ္မာရာမော နာမ။

ယော ဒ္ဝတ္ထိံပဏ္ဍပုရိသဝဏ္ဏာဒိဝသေန အာလာပသလ္လာပံ ကရောန္တော်ယေဝ ရတ္တိန္ဒိဝံ ဝိတိနာမေတိ၊ ဧဝရူပေ ဘဿေ ပရိယန္တကာရီ န ဟောတိ၊ အယံ **ဘဿာရာမော** နာမ။ ယော ပန ရတ္တိန္ဒိဝံ ဓမ္မံ ကထေတိ၊ ပဉ္ဟံ ဝိဿဇ္ဇေတိ၊ အယံ အပ္ပဘဿောဝ ဘဿေ ပရိယန္တကာရီယေဝ။ ကသ္မာ? “သန္နိပတိတာနံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒ္ဝယံ ကရဏီယံ ဓမ္မီ ဝါ ကထာ အရိယော ဝါ တုဏှီဘာဝေါ”တိ ဝုတ္တတ္တာ။

ယော ဒ္ဝိတောပိ ဂစ္ဆန္တောပိ နိသိန္နောပိ ထိနမိဒ္ဓါဘိဘူတော နိဒ္ဒါယတိ-ယေဝ၊ အယံ **နိဒ္ဒါရာမော** နာမ။ ယဿ ပန ကရဇကာယဂေလညေန စိတ္တံ

၁-မ ၁- ၂၁၇-ဖိုဋ္ဌေ။

bhavaṅgaṁ otarati, nāyaṁ niddārāmo. Tenevāha “abhijānāmahaṁ aggivessana gimhānaṁ pacchime māse pacchābhattaṁ piṇḍapātappaṭikkanto catugguṇaṁ saṅghāṭiṁ paññapetvā dakkhiṇena passena sato sampajāno niddaṁ okkamitā”ti[1].

Yo “ekassa dutiyo, dvinnaṁ tatiyo, tiṇṇaṁ catuttho”ti evaṁ saṁsaṭṭhova viharati, ekako assādaṁ na labhati, ayaṁ **saṅgaṇikārāmo.** Yo pana catūsu iriyāpathesu ekakova assādaṁ labhati, nāyaṁ saṅgaṇikārāmo.

Asantasambhāvanicchāya samannāgatā dussīlā **pāpicchā** nāma. Yesaṁ pāpakā mittā catūsu iriyāpathesu saha ayanato pāpasahāyā, ye ca tanninnatappoṇatappabbhāratāya pāpesu sampavaṅkā, te **pāpamittā pāpasahāyā pāpasampavaṅkā** nāma.

Oramattakenāti avaramattakena appamattakena. **Antarā**ti arahattaṁ appatvāva etthantare. **Vosānan**ti pariniṭṭhitabhāvaṁ “alametṭāvatā”ti osakkanaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—yāva sīlapārisuddhijjhānavipassanā sotāpannabhāvādīnaṁ aññataramattakena vosānaṁ nāpajjissanti, tāva vuddhiyeva bhikkhūnaṁ pāṭikaṅkhā, no parihānīti.

7. Saññāsuttavaṇṇanā

27. Sattame **aniccasaññā**dayo aniccānupassanādīhi sahatagasaññā.

8. Paṭhamaparihānisuttavaṇṇanā

28. Aṭṭhame uppannānaṁ Saṁghakiccānaṁ nittharaṇena bhāraṁ vahantīti **bhāravāhino. Te tena paññāyissantī**ti te therā tena attano therabhāvānurūpena kiccena paññāyissanti. **Tesu yogaṁ āpajjatī**ti payogaṁ āpajjati, sayaṁ tāni kiccāni kātuṁ ārabhatīti.

---

1. Ma 1. 316 piṭṭhe.

ဘဝင်ံ သြတရတိ၊ နာယံ နိဒ္ဒါရာမော။ တေနေဝါဟ “အဘိဇာနာမဟံ အဂ္ဂိဝေဿန ဂိမှာနံ ပစ္ဆိမေ မာသေ ပစ္ဆာဘတ္တံ ပိဏ္ဍပါတပ္ပဋိက္ကန္တော စတုဂ္ဂုဏံ သံဃာဋိံ ပညပေတွာ ဒက္ခိဏေန ပဿေန သတော သမ္ပဇာနော နိဒ္ဒံ သြက္ကမိတာ”တိ[1]။

ယော “ကေဿ ဒုတိယော, ဒွိန္နံ တတိယော, တိဏ္ဏံ စတုတ္ထော”တိ ဧဝံ သံသဋ္ဌော ဝိဟရတိ၊ ကေကော အဿာဒံ န လဘတိ၊ အယံ **သင်္ကိဏ်ဏာ-ရာမော**။ ယော ပန စတူသု ဣရိယာပထေသု ကေကော၀ အဿာဒံ လဘတိ၊ နာယံ သင်္ကိဏ်ဏာရာမော။

အသန္တသမ္ဘာဝနိစ္ဆာယ သမန္နာဂတာ ဒုဿီလာ **ပါပိစ္ဆာ** နာမ။ ယေသံ ပါပကာ မိတ္တာ စတူသု ဣရိယာပထေသု သဟ အယနတော ပါပသဟာယာ၊ ယေ စ တန်နိန္နတပ္ပေါဏတပ္ပဗ္ဘာရတာယ ပါပေသု သမ္ပဝင်္ကာ၊ တေ **ပါပမိတ္တာ ပါပသဟာယာ ပါပသမ္ပဝင်္ကာ** နာမ။

သြရမတ္တကေနာတိ အ၀ရမတ္တကေန အပမတ္တကေန။ **အန္တရာ**တိ အရဟတ္တံ အပတ္တာဝ ဣတ္ထန္တရေ။ **ဝေါသာနန်္တိ** ပရိနိဋ္ဌိတဘာဝံ “အလမေတ္တာဝတာ”တိ သြသင်္ကနံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယာဝ သီလ့ပါရိသုဒ္ဓိဇ္ဈာနဝိပဿနာ သောတာပန္နဘာဝါဒိနံ အညတရမတ္တကေန ဝေါသာနံ နာပဇ္ဇိဿန်္တိ၊ တာဝ ဝုဋ္ဌယေ ဘိက္ခူနံ ပါဋိကင်္ခါ၊ နော ပရိဟာနိတိ။

၇-သညာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၇။ သတ္တမေ **အနိစ္စသညာဒယော** အနိစ္စာနုပဿနာဒိဟိ သဟဂတ-သညာ။

၈-ပဌမပရိဟာနိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၈။ အဋ္ဌမေ ဥပ္ပန္နာနံ သံဃကိစ္စာနံ နိတ္ထရဏေန ဘာရံ ဝဟန်္တိတိ **ဘာရ၀ါဟိနော**။ **တေ တေန ပညာယိဿန်္တိ**တိ တေ ထေရာ တေန အတ္တနော ထေရဘာဝါနုရူပေန ကိစ္စေန ပညာယိဿန်္တိ။ **တေသု ယောဂံ အာပဇ္ဇတီ**တိ ပယောဂံ အာပဇ္ဇတိ၊ သယံ တာနိ ကိစ္စာနိ ကာတုံ အာရဘတီတိ။

၁-မ ၁-၃၁၆-ပိဋ္ဌေ။

9. Dutiyaparihānisuttavaṇṇanā

29. Navame **bhikkhudassanaṁ hāpetī**ti bhikkhusaṁghassa dassanatthāya gamanaṁ hāpeti. **Adhisīle**ti pañcasīladasasīlasaṅkhāte uttamasīle. **Ito bahiddhā**ti imamhā sāsanā bahiddhā. **Dakkhiṇeyyaṁ gavesatī**ti deyyadhammapaṭiggāhake pariyesati. **Tattha ca pubbakāraṁ karotī**ti tesaṁ bāhirānaṁ titthiyānaṁ datvā pacchā bhikkhūnaṁ deti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Vajjisattakavaggo tatiyo.

---

4. Devatāvagga

5. Paṭhamamittasuttavaṇṇanā

36. Catutthassa pañcame **duddadan**ti duppariccajaṁ mahāraharaṁ bhaṇḍakaṁ. **Dukkaraṁ karotī**ti kātuṁ asukaraṁ kammaṁ karoti. **Dukkhamaṁ khamatī**ti sahāyassa atthāya duradhivāsaṁ[1] adhivāseti. **Guyhamassa**[2] **āvi karotī**ti attano guyhaṁ tassa āvikaroti. **Guyhamassa pariguhatī**ti tassa guyhaṁ aññesaṁ nācikkhati. **Khīṇena nātimaññatī**ti tassa bhoge khīṇe tena khayena taṁ nātimaññati, tasmiṁ omānaṁ attani ca atimānaṁ na karoti.

6. Dutiyamittasuttavaṇṇanā

37. Chaṭṭhe **vattā**ti vacanakusalo. **Vacanakkhamo**ti vacanaṁ khamati, dinnaṁ ovādaṁ karoti. **Gambhīran**ti guyhaṁ rahassaṁ jhānanissitaṁ vipassanāmaggaphalani-bbānanissitaṁ.

7. Paṭhamapaṭisambhidāsuttavaṇṇanā

38. Sattame **idaṁ me cetaso līnattan**ti uppanne cetaso līnatte "idaṁ me cetaso līnattan"ti yathāsabhāvato jānāti. **Ajjhattaṁ saṁkhittaṁ** nāma thinamiddhānugataṁ. **Bahiddhā vikkhittaṁ** nāma pañcasu kāma—

1. Durabhisambhavaṁ (Ka) 2. Guyhassa (Ka)

၉-ဒုတိယပရိဟာနိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၉။ နဝမေ **ဘိက္ခုဒဿနံ ဟာပေတီ**တိ ဘိက္ခုသံဃဿ ဒဿနတ္ထာယ ဂမနံ ဟာပေတိ။ **အဓိသီလေ**တိ ပဉ္စသီလဒသသီလသင်္ခါတေ ဥတ္တမသီလေ။ **ဣတော ဗဟိဒ္ဓာ**တိ ဣမမှာ သာသနာ ဗဟိဒ္ဓါ။ **ဒက္ခိဏေယ္ယံ ဂဝေသတီ**တိ ဒေယျဓမ္မပဋိဂ္ဂါဟကေ ပရိယေသတိ။ **တတ္ထ စ ပုဗ္ဗကာရံ ကရောတီ**တိ တေသံ ဗာဟိရာနံ တိတ္ထိယာနံ ဒတ္ဝာ ပစ္ဆာ ဘိက္ခူနံ ဒေတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ဝဇ္ဇိသတ္တကဝဏ္ဏော တတိယော။

၄-ဒေဝတာဝဂ္ဂ

၅-ပဌမမိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၆။ စတုတ္ထဿ ပဉ္စမေ **ဒုဒ္ဒဒ**န္တိ ဒုပ္ပရိစ္စဇံ မဟာရဟံ ဘဏ္ဍကံ။ **ဒုက္ကရံ ကရောတီ**တိ ကာတုံ အသုကရံ ကမ္မံ ကရောတိ။ **ဒုက္ခမံ ခမတီ**တိ သဟာယဿ အတ္ထာယ ဒုရဓိဝါသံ[1] အဓိဝါသေတိ။ **ဂုယှမဿ[2] အာဝိ ကရောတီ**တိ အတ္တနော ဂုယှံ တဿ အာဝိကရောတိ။ **ဂုယှမဿ ပရိဂုဟတီ**တိ တဿ ဂုယှံ အညေသံ နာစိက္ခတိ။ **ခီဏေန နာတိမညတီ**တိ တဿ ဘောဂေ ခီဏေ တေန ခယေန တံ နာတိမညတိ၊ တသ္မိံ ဩမာနံ အတ္တနိ စ အတိမာနံ န ကရောတိ။

၆-ဒုတိယမိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇။ ဆဋ္ဌေ **ဝတ္တာ**တိ ဝစနကုသလော။ **ဝစနက္ခမော**တိ ဝစနံ ခမတိ၊ ဒိန္နံ ဩဝါဒံ ကရောတိ။ **ဂမ္ဘီရန္တိ** ဂုယှံ ရဟဿံ ဈာနနိဿိတံ ဝိပဿနာမဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနနိဿိတံ။

၇-ပဌမပဋိသမ္ဘိဒါသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၈။ သတ္တမေ **ဣဒံ မေ စေတသော လီနတ္တန္တိ** ဥပ္ပန္နေ စေတသော လီနတ္တေ "ဣဒံ မေ စေတသော လီနတ္တ"န္တိ ယထာသဘာဝတော ဇာနာတိ။ **အဇ္ဈတ္တံ သံခိတ္တံ** နာမ ထိနမိဒ္ဓါနုဂတံ။ **ဗဟိဒ္ဓါ ဝိက္ခိတ္တံ** နာမ ပဉ္စသု ကာမ-

၁-ဒုရဘိသမ္ဘဝံ (က) ၂-ဂုယှဿ (က)

guṇesu vikkhittaṁ. **Vedanā**ti-ādīni papañcamūlavasena gahitāni. Vedanā hi taṇhāya mūlaṁ sukhavasena taṇhuppattito, saññā diṭṭhiyā mūlaṁ avibhūtārammaṇe diṭṭhi-uppattito, vitakko mānassa mūlaṁ vitakkavasena asmīti mānuppattito. **Sappāyāsappāyesū**ti upakārānupakāresu. **Nimittan**ti kāraṇaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Devatāvaggo catuttho.

---

5. Mahāyaññavagga

1-2. Sattaviññāṇaṭṭhitisuttādivaṇṇanā

44-45. Pañcamassa paṭhame **viññāṇaṭṭhitiyo**ti paṭisandhiviññāṇassa ṭhānāni. **Seyyathāpī**ti nidassanatthe nipāto, yathā manussāti attho. Aparimāṇesu hi cakkavāḷesu aparimāṇānaṁ manussānaṁ vaṇṇasaṇṭhānādivasena dvepi ekasadisā natthi. Yepi hi katthaci yamakabhātaro vaṇṇena vā saṇṭhānena vā sadisā honti, tesampi ālokitavilokitakathitahasitagamanaṭṭhānādīhi viseso hotiyeva. Tasmā **nānattakāyā**ti vuttā. Paṭisandhisaññā pana nesaṁ tihetukāpi dvihetukāpi ahetukāpi hoti. Tasmā **nānattasaññino**ti vuttā. **Ekacce ca devā**ti cha kāmāvacaradevā. Tesu hi kesañci kāyo nīlo hoti, kesañci pītakādivaṇṇo. Saññā pana tesaṁ dvihetukāpi tihetukāpi hoti, ahetukā natthi. **Ekacce ca vinipātikā**ti catu-apāyavinimuttā uttaramātā yakkhinī, piyaṅkaramātā, phussamittā, dhammaguttāti evamādikā aññe ca vemānikā petā. Etesañhi pīta odāta kāḷa maṅkuracchavisāmavaṇṇādivasena ceva kisa thūlarassadīghavasena ca kāyo nānā hoti, manussānaṁ viya dvihetukatihetuka-ahetukavasena saññāpi. Te pana devā viya na mahesakkhā, kapaṇamanussā viya appesakkhā dullabhaghāsacchādanā dukkhapīḷitā viharanti. Ekacce kāḷapakkhe dukkhitā juṇhapakkhe sukhitā honti. Tasmā sukhasamussayato vinipatitattā **vinipātikā**ti vuttā. Ye panettha tihetukā, tesaṁ dhammābhisamayopi hoti piyaṅkaramātādīnaṁ viya.

ဂုဏေသု ဝိက္ခိတ္တံ။ **ဝေဒနာ**တိအာဒီနိ ပပဉ္စမူလဝသေန ဂဟိတာနိ။ ဝေဒနာ ဟိ တဏှာယ မူလံ သုခဝသေန တဏှုပ္ပတ္တိတော၊ သညာ ဒိဋ္ဌိယာ မူလံ အဝိဘူတာရမ္မဏေ ဒိဋ္ဌုပ္ပတ္တိတော၊ ဝိတက္ကော မာနဿ မူလံ ဝိတက္ကဝသေန အသ္မီတိ မာနုပ္ပတ္တိတော။ **သပ္ပါယာသပ္ပါယေသူ**တိ ဥပကာရာနုပကာရေသု။ **နိမိတ္တန္တိ** ကာရဏံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဒေဝတာဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

၅-မဟာယညဝဂ္ဂ

၁-၂-သတ္တဝိညာဏဋ္ဌိတိသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၄၄-၄၅။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **ဝိညာဏဋ္ဌိတိယော**တိ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏဿ ဌာနာနိ။ **သေယ္ယထာပီ**တိ နိဒဿနတ္ထေ နိပါတော၊ ယထာ မနုဿာတိ အတ္ထော။ အပရိမာဏေသု ဟိ စက္ကဝါဠေသု အပရိမာဏာနံ မနုဿာနံ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနာဒိဝသေန ဒ္ဝေပိ ဧကသဒိသာ နတ္ထိ။ ယေပိ ဟိ ကတ္ထစိ ယမက-ဘာတရော ဝဏ္ဏေန ဝါ သဏ္ဌာနေန ဝါ သဒိသာ ဟောန္တိ၊ တေသမ္ပိ အာလော-ကိတဝိလောကိတကထိတဟသိတဂမနဋ္ဌာနာဒီဟိ ဝိသေသော ဟောတိယေဝ။ တသ္မာ **နာနတ္တကာယာ**တိ ဝုတ္တာ။ ပဋိသန္ဓိသညာ ပန နေသံ တိဟေတုကာပိ ဒ္ဝိဟေတုကာပိ အဟေတုကာပိ ဟောတိ။ တသ္မာ **နာနတ္တသညိနော**တိ ဝုတ္တာ။ **ဧကစ္စေ စ ဒေဝါ**တိ ဆ ကာမာဝစရဒေဝါ။ တေသု ဟိ ကေသဉ္စိ ကာယော နီလော ဟောတိ၊ ကေသဉ္စိ ပိတကာဒိဝဏ္ဏော။ သညာ ပန တေသံ ဒ္ဝိဟေတု-ကာပိ တိဟေတုကာပိ ဟောတိ၊ အဟေတုကာ နတ္ထိ။ **ဧကစ္စေ စ ဗိန်ပါတိကာ**တိ စတုအပါယဝိနိမုတ္တာ ဥတ္တရမာတာ ယက္ခိနီ, ပိယင်္ကရမာတာ, ဖုဿမိတ္တာ, ဓမ္မဂုတ္တာတိ ဧဝမာဒိကာ အညေ စ ဧဝမာနိကာ ပေတာ။ ဧတေသဉ္စိ ပိတ ဩဒါတ ကာဠ မင်္ကုရစ္ဆဝိ သာမဝဏ္ဏာဒိဝသေန ဧစဝ ကိသ ထူလရဿ-ဒီဃဝသေန စ ကာယော နာနာ ဟောတိ၊ မနုဿာနံ ဝိယ ဒ္ဝိဟေတုက-တိဟေတုကအဟေတုကဝသေန သညာပိ။ တေ ပန ဒေဝါ ဝိယ န မဟေ-သက္ခာ၊ ကပဏ**မနုဿာ** ဝိယ အပ္ပေသက္ခာ ဒုလ္လဘဃာသစ္ဆာဒနာ ဒုက္ခပီဠိတာ ဝိဟရန္တိ၊ ကေစ္ဧ ကာဠပက္ခေ ဒုက္ခိတာ ဇုဏှပက္ခေ သုခိတာ ဟောန္တိ။ တသ္မာ သုခသမုဿယတော ဝိနိပတိတတ္တာ **ဗိန်ပါတိကာ**တိ ဝုတ္တာ။ ယေ ပနေတ္ထ တိဟေတုကာ၊ တေသံ ဓမ္မာဘိသမယောပိ ဟောတိ ပိယင်္ကရမာတာဒီနံ ဝိယ။

Brahmakāyikāti brahmapārisajjabrahmapurohitamahābrahmāno. **Paṭhamābhinibbattā**ti te sabbevi paṭhamajjhānena abhinibbattā. Brahmapārisajjā[1] pana parittena abhinibbattā, tesaṁ kappassa tatiyo bhāgo āyuppamāṇaṁ. Brahmapurohitā majjhimena, tesaṁ upaḍḍhakappo āyuppamāṇaṁ, kāyo ca tesaṁ vipphārikataro hoti. Mahābrahmāno paṇītena, tesaṁ kappo āyuppamāṇaṁ, kāyo ca pana tesaṁ ativipphārikova hoti. Iti te kāyassa nānattā paṭhamajjhānavasena saññāya ekattā **nānattakāyā ekattasaññino**ti veditabbā.

Yathā ca te, evaṁ catūsu apāyesu sattā. Nirayesu hi kesañci gāvutaṁ, kesañci aḍḍhayojanaṁ, kesañci yojanaṁ attabhāvo hoti, Devadattassa pana yojanasatiko jāto. Tiracchānesupi keci khuddakā, keci mahantā. Pettivisayesupi keci saṭṭhihatthā, keci asītihatthā honti, keci suvaṇṇā, keci dubbaṇṇā. Tathā kālakañcikā asurā. Apicettha dīghapiṭṭhikapetā nāma saṭṭhiyojanikāpi honti. Saññā pana sabbesampi akusalavipākāhetukāva hoti. Iti āpāyikāpi **nānattakāyā ekattasaññino**tveva saṅkhyaṁ gacchanti.

Ābhassarāti daṇḍa-ukkāya acci viya etesaṁ sarīrato ābhā chijjitvā chijjitvā patantī viya sarati vissaratīti[2] Ābhassarā. Tesu pañcakanaye dutiyatatiyajjhānadvayaṁ parittaṁ bhāvetvā upapannā parittābhā nāma honti, tesaṁ dve kappā āyuppamāṇaṁ. Majjhimaṁ bhāvetvā upapannā appamāṇābhā nāma honti, tesaṁ cattāro kappā āyuppamāṇaṁ. Paṇītaṁ bhāvetvā upapannā ābhassarā nāma honti, tesaṁ aṭṭha kappā āyuppamāṇaṁ. Idha pana ukkaṭṭhaparicchedavasena sabbeva te gahitā. Sabbesañhi tesaṁ kāyo ekavipphārova hoti, saññā pana avitakkavicāramattā vā avitakka-avicārā vāti nānā.

Subhakiṇhāti subhena vokiṇṇā vikiṇṇā, subhena sarīrappabhāvaṇṇena ekagghanāti attho. Etesañhi na ābhassarānaṁ viya chijjitvā chijjitvā pabhā gacchati. Pañcakanaye pana parittamajjhimapaṇītassa catutthajjhānassa vasena soḷasabāttiṁsacatussaṭṭhikappāyukā paritta-appamāṇasubhakiṇhā nāma hutvā nibbattanti. Iti sabbepi te **ekattakāyā** ceva

1. Tesu brahmapārisajjā (Dī-Ṭṭha 2. 100 piṭṭhe)
2. Nissaratīti (Syā)

ဗြဟ္မကာယိကာတိ ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇဗြဟ္မပုရောဟိတမဟာဗြဟ္မာနော။ **ပဌမာဘိနိဗ္ဗတ္တာ**တိ တေ သဗ္ဗေပိ ပဌမဇ္ဈာနေန အဘိနိဗ္ဗတ္တာ။ ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာ[1] ပန ပရိတ္တေန အဘိနိဗ္ဗတ္တာ၊ တေသံ ကပ္ပဿ တတိယော ဘာဂေါ အာယုပ္ပမာဏံ။ ဗြဟ္မပုရောဟိတာ မဇ္ဈိမေန၊ တေသံ ဥပဍ္ဎကပ္ပေါ အာယုပ္ပမာဏံ၊ ကာယော စ တေသံ ဝိပ္ဖါရိကတရော ဟောတိ။ မဟာဗြဟ္မာနော ပဏီတေန၊ တေသံ ကပ္ပေါ အာယုပ္ပမာဏံ၊ ကာယော စ ပန တေသံ အတိဝိပ္ဖါရိကောဝ ဟောတိ။ ဣတိ တေ ကာယဿ နာနတ္တာ ပဌမဇ္ဈာနဝသေန သညာယ ဧကတ္တာ **နာနတ္တကာယာ ဧကတ္တသညိနော**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ယထာ စ တေ၊ ဧဝံ စတူသု အပါယေသု သတ္တာ။ နိရယေသု ဟိ ကေသဉ္စိ ဂါဝုတံ, ကေသဉ္စိ အဍ္ဎယောဇနံ, ကေသဉ္စိ ယောဇနံ အတ္တဘာဝေါ ဟောတိ၊ ဒေဝဒတ္တဿ ပန ယောဇနသတိကော ဇာတော။ တိရစ္ဆာနေသုပိ ကေစိ ခုဒ္ဒကာ၊ ကေစိ မဟန္တာ။ ပေတ္တိဝိသယေသုပိ ကေစိ သဋ္ဌိဟတ္ထာ, ကေစိ အသီတိဟတ္ထာ ဟောန္တိ၊ ကေစိ သုဝဏ္ဏာ, ကေစိ ဒုဗ္ဗဏ္ဏာ။ တထာ ကာလကဉ္စိကာ အသုရာ။ အပိစေတ္ထ ဒီဃပိဋ္ဌိကပေတာ နာမ သဋ္ဌိယောဇနိကာပိ ဟောန္တိ။ သညာ ပန သဗ္ဗေသမ္ပိ အကုသလဝိပါကာဟေတုကာဝ ဟောတိ။ ဣတိ အာပါယိကာပိ **နာနတ္တကာယာ ဧကတ္တသညိနော**တ္ဝေဝ သင်္ချံ ဂစ္ဆန္တိ။

အာဘဿရာတိ ဒဏ္ဍုက္ကာယ အစ္ဆိ ဝိယ ဧတေသံ သရီရတော အာဘာ ဆိဒ္ဇိတ္ဝာ ဆိဒ္ဇိတ္ဝာ ပတန္တီ ဝိယ သရတိ ဝိဿရတီတိ[2] အာဘဿရာ။ တေသု ပဉ္စကနယေ ဒုတိယတတိယဇ္ဈာနဒ္ဝယံ ပရိတ္တံ ဘာဝေတ္ဝာ ဥပပန္နာ ပရိတ္တာဘာ နာမ ဟောန္တိ၊ တေသံ ဒ္ဝေ ကပ္ပါ အာယုပ္ပမာဏံ။ မဇ္ဈိမံ ဘာဝေတ္ဝာ ဥပပန္နာ အပ္ပမာဏာဘာ နာမ ဟောန္တိ၊ တေသံ စတ္တာရော ကပ္ပါ အာယုပ္ပမာဏံ။ ပဏီတံ ဘာဝေတ္ဝာ ဥပပန္နာ အာဘဿရာ နာမ ဟောန္တိ၊ တေသံ အဋ္ဌ ကပ္ပါ အာယုပ္ပမာဏံ။ ဣမ ပန ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒဝသေန သဗ္ဗေဝ တေ ဂဟိတာ။ သဗ္ဗေသဉ္ဉီ တေသံ ကာယော ကေဝိပ္ဖါရောဝ ဟောတိ၊ သညာ ပန အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တာ ဝါ အဝိတက္ကအဝိစာရာ ဝါတိ နာနာ။

သုဘကိဏ္ဏာတိ သုဘေန ဝေါကိဏ္ဏာ ဝိကိဏ္ဏာ၊ သုဘေန သရီရပ္ပဘာဝဏ္ဏေန ကေ၎နာတိ အတ္ထော။ ဧတေသဉ္ဉိ န အာဘဿရာနံ ဝိယ ဆိဒ္ဇိတ္ဝာ ဆိဒ္ဇိတ္ဝာ ပဘာ ဂစ္ဆတိ။ ပဉ္စကနယေ ပန ပရိတ္တမဇ္ဈိမပဏီတဿ စတုတ္ထဇ္ဈာနဿ ဝသေန သောဠသဗာတ္တိံသစတုဿဋ္ဌိကပ္ပါယုကာ ပရိတ္တအပ္ပမာဏသုဘကိဏ္ဏာ နာမ ဟုတ္ဝာ နိဗ္ဗတ္တန္တီ။ ဣတိ သဗ္ဗေပိ တေ **ဧကတ္တကာယာ** ဧဝေဝ

၁-တေသု ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာ (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ)
၂-နိဿရတီတိ (သျာ)

catutthajjhānasaññāya **ekattasaññino** cāti veditabbā. **Vehapphalā**pi catutthaviññāṇaṭṭhitimeva bhajanti. **Asaññasattā** viññāṇābhāvā ettha saṅgahaṁ na gacchanti, sattāvāsesu gacchanti.

Suddhāvāsā vivaṭṭapakkhe ṭhitā na sabbakālikā, kappasatasahassampi asaṅkheyyampi Buddhasuññe loke na uppajjanti. Soḷasakappasahassa-abbhantare Buddhesu uppannesuyeva uppajjanti. Dhammacakkappavattissa Bhagavato khandhāvāraṭṭhānasadisā[1] honti. Tasmā neva viññāṇaṭṭhitiṁ na sattāvāsaṁ bhajanti. Mahāsīvatthero pana "na kho pana so Sāriputta āvāso[2] sulabharūpo, yo mayā anāvutthapubbo iminā dīghena addhunā aññatra suddhāvāsehi devehī"ti[3] iminā suttena Suddhāvāsāpi catutthaviññāṇaṭṭhitiṁ catutthasattāvāsañca bhajantīti vadati, taṁ appatibāhiyattā suttassā anuññātaṁ.

Nevasaññānāsaññāyatanaṁ yatheva saññāya, evaṁ viññāṇassāpi sukhumattā neva viññāṇaṁ nāviññāṇaṁ. Tasmā viññāṇatthīsu na vuttaṁ. Dutiye **samādhiparikkhārā**ti maggasamādhissa sambhārā.

3. Paṭhama-aggisuttavaṇṇanā

46. Tatiye sabbepi rāgādayo anuḍahanaṭṭhena **aggī. Āhuneyyaggī**ti-ādīsu panettha āhunaṁ vuccati sakkāro, āhunaṁ arahantīti āhuneyyā. Mātāpitaro hi puttānaṁ bahupakārattā āhunaṁ arahanti, tesu vippaṭipajjamānā puttā nirayādīsu nibbattanti. Tasmā kiñcāpi mātāpitaro na anuḍahanti, anuḍahanassa pana paccayā honti. Iti anuḍahanaṭṭheneva āhuneyyaggīti vuccanti. **Gahapatī**ti pana gehasāmiko vuccati, so mātugāmassa sayanavatthālaṅkārādi-anuppadānena bahupakāro. Taṁ aticaranto mātugāmo nirayādīsu nibbattati. Tasmā sopi purimanayeneva anuḍahanaṭṭhena **gahapataggī**ti vutto. **Dakkhiṇeyyaggī**ti ettha pana dakkhiṇāti cattāro paccayā, bhikkhusaṁgho dakkhiṇeyyo. So hi gihīnaṁ tīsu saraṇesu pañcasu sīlesu dasasu sīlesu mātāpitupaṭṭhāne dhammikasamaṇabrāhmaṇupaṭṭhāneti evamādīsu kalyāṇadhammesu niyojanena bahupakāro. Tasmiṁ micchāpaṭipannā

1. Khandhāvārasadisā (Sī, Syā) 2. Sattāvāso (Sī, Syā) 3. Ma 1. 116 piṭṭhe.

စတုတ္ထဈာနသညာယ **ဧကတ္တသညိနော** စာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဝေဟပ္ဖလာ**ပိ စတုတ္ထဝိညာဏဋ္ဌိတိမေဝ ဘဇန္တိ။ **အသညသတ္တာ** ဝိညာဏာဘာဝါ ထွေ သဂ်ံ န ဂစ္ဆန္တိ၊ သတ္တာဝါသေသု ဂစ္ဆန္တိ။

သုဒ္ဓါဝါသာ ဝိဝဋ္ဋပက္ခေ ဋိတာ န သဗ္ဗကာလိကာ၊ ကပ္ပသတသဟဿမ္ပိ အသင်္ခေယ္ယမ္ပိ ဗုဒ္ဓသုညေ လောကေ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ သောဠသကပ္ပသဟဿ-အဗ္ဘန္တရေ ဗုဒ္ဓေသု ဥပ္ပန္နေသုယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိဿ ဘဂဝတော ခန္ဓာဝါရဋ္ဌာနသဒိသာ[1] ဟောန္တိ။ တသ္မာ နေဝ ဝိညာဏဋ္ဌိတိံ န သတ္တာဝါသံ ဘဇန္တိ။ မဟာသီဝတ္ထေရော ပန "န ခေါ ပန သော သာရိပုတ္တ အာဝါသော[2] သုလဘရူပော၊ ယော မယာ အနာဝုတ္ထပုဗ္ဗော ဣမိနာ ဒီဃေန အဒ္ဓုနာ အညတြ သုဒ္ဓါဝါသေဟိ ဒေဝေဟီ"တိ[3] ဣမိနာ သုတ္တေန သုဒ္ဓါဝါသာပိ စတုတ္ထ-ဝိညာဏဋ္ဌိတိံ စတုတ္ထသတ္တာဝါသဉ္စ ဘဇန္တီတိ ဝဒတိ၊ တံ အပ္ပတိဗာဟိယတ္တာ သုတ္တဿ အနုညာတံ။

နေဝသညာနာသညာယတနံ ယထေဝ သညာယ၊ ဧဝံ ဝိညာဏဿာပိ သုခုမတ္တာ နေဝ ဝိညာဏံ နာဝိညာဏံ။ တသ္မာ ဝိညာဏဋ္ဌိတီသု န ဝုတ္တံ။ ဒုတိယေ **သမာဓိပရိက္ခာရာ**တိ မဂ္ဂသမာဓိဿ သမ္ဘာရာ။

၃-ပဌမအဂ္ဂိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၆။ တတိယေ သဗ္ဗေပိ ရာဂါဒယော အနုဍဟနဋ္ဌေန **အဂ္ဂီ။ အာဟုနေ-ယျဂ္ဂီ**တိအာဒီသု ပနေတ္ထ အာဟုနံ ဝုစ္စတိ သက္ကာရော၊ အာဟုနံ အရဟန္တီတိ အာဟုနေယျာ။ မာတာပိတရော ဟိ ပုတ္တာနံ ဗဟုပကာရတ္တာ အာဟုနံ အရဟန္တိ၊ တေသု ဝိပ္ပဋိပဇ္ဇမာနာ ပုတ္တာ နိရယာဒီသု နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ တသ္မာ ကိဉ္စာပိ မာတာပိတရော န အနုဍဟန္တိ၊ အနုဍဟနဿ ပန ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ ဣတိ အနုဍဟနဋ္ဌေနေဝ အာဟုနေယျဂ္ဂိတိ ဝုစ္စန္တိ။ **ဂဟပတီ**တိ ပန ဂေဟ-သာမိကော ဝုစ္စတိ၊ သော မာတုဂါမဿ သယနဝတ္ထာလင်္ကာရာဒိအနုပ္ပဒါနေန ဗဟုပကာရော။ တံ အတိစရန်တော မာတုဂါမော နိရယာဒီသု နိဗ္ဗတ္တတိ။ တသ္မာ သောပိ ပုရိမနယေနေဝ အနုဍဟနဋ္ဌေန **ဂဟပတဂ္ဂိ**တိ ဝုတ္တော။ **ဒက္ခိဏေ**ယျဂ္ဂိတိ ထွေ ပန ဒက္ခိဏာတိ စတ္တာရော ပစ္စယာ၊ ဘိက္ခုသံဃော ဒက္ခိဏေ်ယျော။ သော ဟိ ဂိဟီနံ တီသု သရဏေသု ပဉ္စသု သီလေသု ဒသသု သီလေသု မာတာပိတုပဋ္ဌာနေ ဓမ္မိကသမဏဗြာဟ္မဏုပဋ္ဌာနေတိ ဧဝ-မာဒီသု ကလ္လာဏဓမ္မေသု နိယောဇနေန ဗဟုပကာရော။ တသ္မိံ မိဆ္ဆာပဋိပန္နာ

1. ခန္ဓာဝါရသဒိသာ (သီ၊ သျာ) 2. သတ္တာဝါသော (သီ၊ သျာ) ၃-မ ၁-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ။

gihī bhikkhusaṅghaṁ akkositvā paribhāsitvā nirayādīsu nibbattanti. Tasmā sopi purimanayeneva anuḍahanaṭṭhena dakkhiṇeyyaggīti vutto. Kaṭṭhato nibbatto pākatikova aggi **kaṭṭhaggi** nāma.

4. Dutiya-aggisuttavaṇṇanā

47. Catutthe **uggatasarīrassā**ti so kira brāhmaṇamahāsālo attabhāvenapi bhogehipi uggato sārappatto ahosi, tasmā uggatasarīrotveva paññāyittha. **Upakkhaṭo**ti[1] paccupaṭṭhito. **Thūṇūpanītānī**ti yūpasaṅkhātaṁ thūṇaṁ upanītāni. **Yaññatthāyā**ti vadhitvā yajanatthāya. **Upasaṅkamī**ti so kira sabbaṁ taṁ yaññasambhāraṁ sajjetvā cintesi "samaṇo kira Gotamo mahāpañño, kiṁ nu kho me yaññassa vaṇṇaṁ kathessati udāhu avaṇṇaṁ, pucchitvā jānissāmī"ti iminā kāraṇena yena Bhagavā tenupasaṅkami. **Aggissa ādāna**nti yaññayajanatthāya navassa maṅgalaggino ādiyanaṁ. **Sabbena sabba**nti sabbena sutena sabbaṁ sutaṁ sameti saṁsandati, ekasadisaṁ hotīti dasseti. **Satthānī**ti vihiṁsanaṭṭhena satthāni viyāti satthāni. **Sayaṁ paṭhamaṁ samārambhatī**ti attanāva paṭhamataraṁ ārabhati. **Hantun**ti hanituṁ.

Pahātabbāti[2] pariharitabbā. **Atohayan**ti ato[3] hi mātāpitito ayaṁ. **Āhuto**ti āgato. **Sambhūto**ti uppanno. **Ayaṁ vuccati brāhmaṇa gahapataggī**ti ayaṁ puttadārādigaṇo yasmā gahapati viya gehasāmiko viya hutvā aggati vicarati, tasmā gahapataggīti vuccati. **Attānan**ti cittaṁ. **Damentī**ti indriyadamanena damenti. **Samentī**ti rāgādidisamanena samenti. Tesaññeva parinibbāpanena **parinibbāpenti. Nikkhipitabbo**ti yathā na vinassati, evaṁ ṭhapetabbo. **Upavāyatan**ti upavāyatu. Evañca pana vatvā brāhmaṇo sabbesampi tesaṁ pāṇānaṁ jīvitaṁ datvā yaññasālaṁ viddhaṁsetvā Satthu sāsane opānabhūto ahosīti.

---

1. Upakaṭṭhoti (Sī)
2. Parihātabbāti (Sī, Syā)
3. Ito hayanti ito (Syā), tatopāyanti tatopi (Ka)

ဝိဟိ ဘိက္ခုသံဃံ အက္ကောသိတ္ဝာ ပရိဘာသိတ္ဝာ နိရယာဒီသု **နိဗ္ဗတ္တန္တိ**။ တသ္မာ သောပိ ပုရိမနယေနေဝ အနုဂ္ဂဟနဋ္ဌေန ဒက္ခိဏေယ္ယဂ္ဂိတိ ဝုတ္တော။ ကဋ္ဌတော နိဗ္ဗတ္တော ပါကတိကော၁ အဂ္ဂိ **ကဋ္ဌဂ္ဂိ** နာမ။

၄-ဒုတိယအဂ္ဂိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၇။ စတုတ္ထေ **ဥဂ္ဂတသရီရဿာ**တိ သော ကိရ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလော အတ္တဘာဝေနပိ ဘောဂေဟိပိ ဥဂ္ဂတော သာရပ္ပတ္တော အဟောသိ၊ တသ္မာ ဥဂ္ဂတသရီရောတ္ဝေဝ ပညာယိတ္ထ။ **ဥပက္ခဋ္ဌော**တိ[1] ပစ္စုပဋ္ဌိတော။ **ထူဏူပနီတာနီ**တိ ယူပသင်္ခါတံ ထူဏံ ဥပနီတာနိ။ **ယညတ္ထာယာ**တိ ဝဓိတ္ဝာ ယဇနတ္ထာယ။ **ဥပသင်္ကမီ**တိ သော ကိရ သဗ္ဗံ တံ ယညသမ္ဘာရံ သဇ္ဇေတ္ဝာ စိန္တေသိ "သမဏော ကိရ ဂေါတမော မဟာပညော၊ ကိံ နု ခေါ မေ ယညဿ ဝဏ္ဏံ ကထေဿတိ ဥဒါဟု အဝဏ္ဏံ၊ ပုစ္ဆိတ္ဝာ ဇာနိဿာမိ"တိ ဣမိနာ ကာရဏေန ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ **အဂ္ဂိဿ အာဒါန**န္တိ ယညယဇနတ္ထာယ နဝဿ မင်္ဂလဂ္ဂိနော အာဒိယနံ။ **သယ္ဗေန သဗ္ဗ**န္တိ သဗ္ဗေန သုတေန သဗ္ဗံ သုတံ သမေတိ သံသန္ဒတိ၊ ကေသဒိသံ ဟောတီတိ ဒဿေတိ။ **သဏ္ဌာနီ**တိ ဝိဟိ သန္ဌေန သဏ္ဌာနိ ဝိယာတိ သဏ္ဌာနိ။ **သယံ ပဌမံ သမာရဗ္ဘတီ**တိ အတ္တနာ၀ ပဌမတရံ အာရဘတိ။ **ဟန္တု**န္တိ ဟနိတုံ။

ပဟာတဗ္ဗာတိ[2] ပရိဟရိတဗ္ဗာ။ **အတော၁ဟယ**န္တိ အတော[3] ဟိ မာတာပိတိတော အယံ။ **အာဟုတော**တိ အာဂတော။ **သမ္ဘူတော**တိ ဥပ္ပန္နော။ **အယံ ဝုစ္စတိ ဗြာဟ္မဏ ဂဟပတဂ္ဂီ**တိ အယံ ပုတ္တဒါရာဒိဂဏော ယသ္မာ ဂဟပတိ ဝိယ ဂေဟသာမိကော ဝိယ ဟုတ္ဝာ အဂ္ဂတိ ဝိစရတိ၊ တသ္မာ ဂဟပတဂ္ဂီတိ ဝုစ္စတိ။ **အတ္တာန**န္တိ စိတ္တံ။ **ဒမေန္တီ**တိ ဣန္ဒြိယဒမနေန ဒမေန္တိ။ **သမေန္တီ**တိ ရာဂါဒိသမနေန သမေန္တိ။ တေသညေဝ ပရိနိဗ္ဗာပနေန **ပရိနိဗ္ဗာပေန္တီ**။ **နိက္ခိပိတဗ္ဗော**တိ ယထာ န ဝိနဿတိ၊ ဧဝံ ဌပေတဗ္ဗော။ **ဥပဝါယတု**န္တိ ဥပဝါယတု။ ဧဝဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ ဗြာဟ္မဏော သဗ္ဗေသမ္ပိ တေသံ ပါဏာနံ ဇီဝိတံ ဒတ္ဝာ ယညသာလံ ဝိဒ္ဓံသေတ္ဝာ သတ္ထု သာသနေ ဩပါနဘူတော အဟောသီတိ။

၁-ဥပကဋ္ဌောတိ (သီ)
၂-ပရိဟာတဗ္ဗာတိ (သီ၊ သျာ)
၃-ဇာတော ဟယန္တိ ဇာတော (သျာ)၊ တတောပါယန္တိ တတောဝိ (က)

5-6. Saññāsuttadvayavaṇṇanā

48-49. Pañcame **amatogadhā**ti nibbānapatiṭṭhā. **Amataparyosānā**ti nibbānāvasānā. Chaṭṭhe **methunadhammasamāpattiyā**ti methunadhammena samaṅgibhāvato. **Nhārudaddulan**ti nhārukhaṇḍaṁ nhāruvilekhanaṁ vā. **Anusandatī**ti pavattati. **Natthi me pubbenāparaṁ viseso**ti natthi mayhaṁ pubbena abhāvitakālena saddhiṁ aparaṁ bhāvitakāle viseso. **Lokacitresū**ti tidhātukalokasannivāsasakhātesu lokacitresu. **Ālasye**ti ālasiyabhāve. **Vissaṭṭhiye**ti vissaṭṭhabhāve. **Ananuyoge**ti yogassa ananuyuñjane. **Ahaṅkāramamaṅkāramānāpagatan**ti ahaṅkāradiṭṭhito ca mamaṅkārataṇhāto ca navavidhamānato ca apagataṁ. **Vidhāsamatikkantan**ti tisso vidhā atikkantaṁ. **Santan**ti tappaccanīkakilesehi santaṁ. **Suvimuttan**ti pañcahi vimuttīhi suṭṭhu vimuttaṁ.

7. Methunasuttavaṇṇanā

50. Sattame **upasaṅkamī**ti bhuttapātarāso dāsakammakaraparivuto upasaṅkami. **Bhavampi no**ti bhavampi nu. **Brahmacārī paṭijānātī**ti "ahaṁ brahmacārī"ti evaṁ brahmacariyavāsaṁ paṭijānātīti pucchati. Evaṁ kirassa ahosi "brāhmaṇasamaye vedaṁ uggaṇhantā[1] aṭṭhacattālīsa vassāni brahmacariyaṁ caranti. Samaṇo pana Gotamo agāraṁ ajjhāvasanto tīsu pāsādesu tividhanāṭakaratiyā abhirami, idāni kiṁ nu kho vakkhatī"ti imamatthaṁ sandhāyevaṁ pucchati. Tato Bhagavā mantena kaṇhasappaṁ gaṇhanto viya amittaṁ gīvāya pādena akkamanto viya attano saṁkilesakāle chabbassāni padhānacariyāya rajjasukhaṁ vā pāsādesu nāṭakasampattiṁ vā ārabbha vitakkamattassāpi anuppannabhāvaṁ sandhāya sīhanādaṁ nadanto **yaṁ hi taṁ brahmaṇā**ti-ādimāha. Tattha **dvayaṁdvayasamāpattin**ti dvīhi dvīhi samāpajjitabbabhāvaṁ. **Dukkhasmā**ti sakalavaṭṭadukkhato. **Sañjagghatī**ti hasitakathaṁ katheti. **Saṁkīḷatī**ti keḷiṁ karoti. **Saṁkeḷāyatī**ti mahāhasitaṁ hasati. **Cakkhunā cakkhun**ti attano cakkhunā tassā cakkhuṁ paṭivijjhitvā upanijjhāyati. **Tirokuṭṭaṁ vā tiropākāraṁ vā**ti parakuṭṭe vā

1. Uggaṇhanti (Ka)

၅-၆-သညာသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၄၈-၄၉။ ပဉ္စမေ **ဩမတောဂဓာ**တိ နိဗ္ဗာနပတိဋ္ဌာ။ **အမတပရိယောသာနာ**တိ နိဗ္ဗာနာဝသာနာ။ ဆဋ္ဌေ **မေထုနဓမ္မသမာပတ္တိယာ**တိ မေထုနဓမ္မေန သမင်္ဂိဘာဝတော။ **နှာရုဒဒ္ဒုလန်**္တ နှာရုခဏ္ဍံ နှာရုဝိလေခနံ ဝါ။ **အနုသန္ဒတီ**တိ ပဝတ္တတိ။ **နတ္ထိ မေ ပုဗ္ဗေနာပရံ ဝိသေသော**တိ နတ္ထိ မယှံ ပုဗ္ဗေန အဘာဝိတကာလေန သဒ္ဓိံ အပရံ ဘာဝိတကာလေ ဝိသေသော။ **လောကဝိတြေဿူ**တိ တိဓာတုကလောကသန္နိဝါသသင်္ခါတေသု လောကဝိတြေသု။ **အာလသ္မေ**တိ အာလသိယဘာဝေ။ **ဝိဿဋ္ဌေ**တိ ဝိဿဋ္ဌဘာဝေ။ **အနနုယောဂေ**တိ ယောဂဿ အနနုယုဉ္ဇနေ။ **အဟက်ာရမမက်ာရမာနာပဂတန်**္တ အဟင်္ကာရဒိဋ္ဌိတော စ မမင်္ကာရတဏှာတော စ နဝဝိဓမာနတော စ အပဂတံ။ **ဝိဓာသမတိက်ကန်တ**န်္တ တိဿော ဝိဓာ အတိက်ကန်တံ။ **သန်တ**န်္တ တပ္ပစ္စနိကကိလေသေဟိ သန်တံ။ **သုဝိမုတ်တ**န်္တ ပဉ္စဟိ ဝိမုတ္တိဟိ သုဋ္ဌု ဝိမုတ္တံ။

၇-မေထုနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၀။ သတ္တမေ **ဥပသင်္ကမီ**တိ ဘုတ္တပါတရာသော ဒါသကမ္မကရပရိဝုတော ဥပသင်္ကမိ။ **ဘဝမ္ပိ နော**တိ ဘဝမ္ပိ နု။ **ဗြဟ္မစာရီ ပဋိဇာနာတီ**တိ "အဟံ ဗြဟ္မစာရီ"တိ ဧဝံ ဗြဟ္မစရိယဝါသံ ပဋိဇာနာတီတိ ပုစ္ဆတိ။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ "ဗြာဟ္မဏသမယေ ဝေဒံ ဥဂ္ဂဏှန္တာ[1] အဋ္ဌစတ္တာလီသ ဝဿာနိ ဗြဟ္မစရိယံ စရန်္တိ။ သမဏော ပန ဂေါတမော အဂါရံ အဇ္ဈာဝသန္တော တီသု ပါသာဒေသု တိရိဓာနဋ္ဌကရတိယာ အဘိရမိ၊ ဋ္ဌာနိ ကိံ နု ခေါ ဝက္ခတီ"တိ ဋ္ဌမမတ္ထံ သန္ဓာယေဝံ ပုစ္ဆတိ။ တတော ဘဂဝါ မန္တေန ကဏှသပ္ပံ ဂဏှန္တော ဝိယ အမိတ္တံ ဂိဝါယ ပါဒေန အက္ကမန္တော ဝိယ အတ္တနော သံကိလေသကာလေ ဆဗ္ဘဿာနိ ပဓာနစရိယာယ ရဇ္ဇသုခံ ဝါ ပါသာဒေသု နာဋ္ဌကသမ္ပတ္တိံ ဝါ အာရဗ္ဘ ဝိတက္ကမတ္တဿာပိ အနုပ္ပန္နဘာဝံ သန္ဓာယ သီဟနာဒံ နဒန္တော **ယံ ဟိ တံ** ဗြာဟ္မဏာတိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဒွယံဒွယသမာပတ္တီ**နန္တိ ဒ္ဝီဟိ ဒ္ဝီဟိ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗဘာဝံ။ **ဒုက္ခသ္မာ**တိ သကလဝဋ္ဋဒုက္ခတော။ **သဉ္ဇဂ္ဃတီ**တိ ဟသိတကထံ ကထေတိ။ **သံကီဠတီ**တိ ကေဠိံ ကရောတိ။ **သံကေဠာယတီ**တိ မဟာဟသိတ ဟသတိ။ **စက္ခုနာ စက္ခု**န်္တ အတ္တနော စက္ခုနာ တဿာ စက္ခုံ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ ဥပနိဇ္ဈာယတိ။ **တိရောကုဋ္ဋံ ဝါ တိရောပါကာရံ ဝါ**တိ ပရကုဋ္ဋေ ဝါ

၁-ဥဂ္ဂဏှန္တိ (က)

parapākāre vā. **Devo**ti eko devarājā. **Devaññataro**ti aññataro devaputto. **Anuttaraṁ sammāsambodhin**ti arahattañceva sabbaṇṇutaññāṇañca.

8. Saṁyogasuttavaṇṇanā

51. Aṭṭhame **saṁyogavisaṁyogan**ti saṁyogavisaṁyogasādhakaṁ. **dhammapariyāyan**ti dhammakāraṇaṁ. **Ajjhattaṁ itthindriyan**ti niyakajjhatte[1] itthibhāvaṁ. **Itthikuttan**ti itthikiriyaṁ. **Itthākappan**ti nivāsanapārupanādi-itthi-ākappaṁ. **Itthividhan**ti itthiyā mānavidhaṁ. **Itthichandan**ti itthiyā ajjhāsayacchandaṁ. **Itthissaran**ti itthisaddaṁ. **Itthālaṅkāran**ti itthiyā pasādhanabhaṇḍaṁ. **Purisindriyā**dīsupi eseva nayo. **Bahiddhā saṁyogan**ti purisena saddhiṁ samāgamaṁ. **Ativattatī**ti anabhiratāti evaṁ vuttāya balavavipassanāya ariyamaggaṁ patvā ativattati. Imasmiṁ sutte vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ.

9. Dānamahapphalasuttavaṇṇanā

52. Navame **sāpekho**ti sataṇho. **Paṭibaddhacitto**ti vipāke baddhacitto. **Sannidhipekho**ti nidhānapekho hutvā. **Peccā**ti paralokaṁ gantvā. **Taṁ kammaṁ khepetvā**ti taṁ kammavipākaṁ khepetvā. **Iddhin**ti vipākiddhiṁ. **Yasan**ti parivārasampadaṁ. **Ādhipaccan**ti jeṭṭhabhāvakāraṇaṁ. **Āgantā itthattan**ti itthabhāvaṁ ime pañcakkhandhe puna āgantā, na tatrūpapattiko na uparūpapattiko, heṭṭhāgāmīyeva hotīti attho. **Sāhu dānan**ti dānaṁ nāmetaṁ sādhu bhaddakaṁ sundaraṁ. **Tāni mahāyaññānī**ti tāni sappinavanītadadhimadhuphāṇitādīhi niṭṭhānaṁ gatāni[2] mahādānāni. **Cittālaṅkāracittaparikkhāran**ti samathavipassanācittassa alaṅkārabhūtañceva parivārabhūtañca. **Brahmakāyikānaṁ devānaṁ sahabyatan**ti na sakkā tattha dānena upapajjituṁ. Yasmā pana taṁ samathavipassanācittassa alaṅkārabhūtaṁ, tasmā tena dānālaṅkatena cittena jhānañceva ariyamaggañca nibbattetvā jhānena tattha upapajjati. **Anāgāmī hotī**ti jhānānāgāmī nāma hoti. **Anāgantā itthattan**ti puna itthabhāvaṁ na āgantā, uparūpapattiko vā tatrūpapattiko vā hutvā tattheva parinibbāyati. Iti imesu dānesu paṭhamaṁ taṇhuttariyadānaṁ, dutiyaṁ cittīkāradānaṁ, tatiyaṁ hirottappadānaṁ, catutthaṁ

1. Niyakajjhattaṁ (Sī)
2. Katāni (Ka)

ပရပါကာရေ ဝါ။ **ဒေဝေါ**တိ ဧကော ဒေဝရာဇာ။ **ဒေဝညတရော**တိ အညတရော ဒေဝပုတ္တော။ **အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိ**န္တိ အရဟတ္တမ္ပေဝ သဗ္ဗညုတညာဏန္တု။

၈-သံယောဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၁။ အဋ္ဌမေ **သံယောဂဝိသံယောဂ**န္တိ သံယောဂဝိသံယောဂသာဓကံ။ **ဓမ္မပရိယာယ**န္တိ ဓမ္မကာရဏံ။ **အဇ္ဈတ္တံ ဣတ္ထိန္ဒြိယ**န္တိ နိယကဇ္ဈတ္တေ[1] ဣတ္ထိဘာဝံ။ **ဣတ္ထိကုတ္တ**န္တိ ဣတ္ထိကိရိယံ။ **ဣတ္ထာကပ္ပ**န္တိ နိဝါသနပါရုပနာဒိဣတ္ထိအာကပ္ပံ။ **ဣတ္ထိ-ဓိ**န္တိ ဣတ္ထိယာ မာနဝိဓံ။ **ဣတ္ထိဆန္ဒ**န္တိ ဣတ္ထိယာ အဇ္ဈာသယဆန္ဒံ။ **ဣတ္ထိသဒ္ဒ**န္တိ ဣတ္ထိသဒ္ဒံ။ **ဣတ္ထာလင်္ကာရ**န္တိ ဣတ္ထိယာ ပသာဓနဘဏ္ဍံ။ **ပုရိသိန္ဒြိယာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **မဟိဿိ သံယောဂ**န္တိ ပုရိသေန သဒ္ဓိံ သမာဂမံ။ **အတိဝတ္တီ**တိ အနဘိရတာတိ ဧဝံ ဝုတ္တာယ ဗလဝဝိပဿနာယ အရိယမဂ္ဂံ ပတ္ဝာ အတိဝတ္တတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။

၉-ဒါနမဟပ္ဖလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၂။ နဝမေ **သာပေခေါ**တိ သတဏှော။ **ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော**တိ – ဝိပါကေ ဗဒ္ဓစိတ္တော။ **သန္နိဓိပေခေါ**တိ နိဓာနပေခေါ ဟုတ္ဝာ။ **ပေစ္စာ**တိ ပရလောကံ ဂန္ဒ္ဝာ။ **တံ ကမ္မံ ခေပေတ္ဝာ**တိ တံ ကမ္မဝိပါကံ ခေပေတ္ဝာ။ **ဣဒ္ဓိန္တိ** ဝိပါကိဒ္ဓိံ။ **ယသန္တိ** ပရိဝါရသမ္ပဒံ။ **အာဓိပစ္စန္တိ** ဇေဋ္ဌဘာဝကာရဏံ။ **အာဂန္တာ ဣတ္ထတ္တ**န္တိ ဣတ္ထဘာဝံ ဣမေ ပဉ္စက္ခန္ဓေ ပုန အာဂန္တာ၊ န တတြ||ပပတ္တိကော န ဥပရူပ-ပတ္တိကော၊ ဟေဋ္ဌာဂါမိယေဝ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **သာဟု ဒါန**န္တိ ဒါနံ နာမေတံ သာဓု ဘဒ္ဒကံ သုန္ဒရံ။ **တာနိ မဟာယညာနီ**တိ တာနိ သပ္ပိနဝ-နီတဒဓိမဓုဖာဏိတာဒီဟိ နိဋ္ဌာနံ ဂတာနိ၂ မဟာဒါနာနိ။ **စိတ္တာလင်္ကာရစိတ္တ-ပရိက္ခာရန္တိ** သမထဝိပဿနာစိတ္တဿ အလင်္ကာရဘူတပ္ပဝေဝ ပရိဝါရဘူတပ္ပ။ **ဗြဟ္မကာယိကာနံ ဒေဝါနံ သဟဗျတန္တိ** န သက္ကာ တတ္ထ ဒါနေန ဥပပဇ္ဇိတုံ။ ယသ္မာ ပန တံ သမထဝိပဿနာစိတ္တဿ အလင်္ကာရဘူတံ၊ တသ္မာ တေန ဒါနာလင်္ကတေန စိတ္တေန ဈာနပ္ပဝေဝ အရိယမဂ္ဂပ္ပ နိဗ္ဗတ္တေတ္ဝာ ဈာနေန တတ္ထ ဥပပဇ္ဇတိ။ **အနာဂါမီ ဟောတီ**တိ ဈာနာနာဂါမိ နာမ ဟောတိ။ **အနာဂန္တာ ဣတ္ထတ္တ**န္တိ ပုန ဣတ္ထဘာဝံ န အာဂန္တာ၊ ဥပရူပပတ္တိကော ဝါ တတြ||ပ-ပတ္တိကော ဝါ ဟုတ္ဝာ တတ္ထေဝ ပရိနိဗ္ဗာယတိ။ ဣတိ ဣမေသု ဒါနေသု ပဌမံ တဏှာတ္တရိယဒါနံ၊ ဒုတိယံ စိတ္တီကာရဒါနံ၊ တတိယံ ဟိရောတ္တပ္ပဒါနံ၊ စတုတ္ထံ

၁–နိယကဇ္ဈတ္တံ (သီ)
၂–ကတာနိ (က)

niravasesadānaṁ, pañcamaṁ dakkhiṇeyyadānaṁ, chaṭṭhaṁ somanassupavicāradānaṁ, sattamaṁ alaṅkāraparivāradānaṁ nāmāti.

10. Nandamātāsuttavaṇṇanā

53. Dasamaṁ atthuppattivasena desitaṁ. Satthā kira vutthavasso pavāretvā dve aggasāvake ohāya "Dakkhiṇāgiriṁ cārikaṁ gamissāmī"ti nikkhami, rājā pasenadi Kosalo, Anāthapiṇḍiko gahapati, Visākhā mahā-upāsikā, aññe ca bahujanā Dasabalaṁ nivattetuṁ nāsakkhiṁsu. Anāthapiṇḍiko gahapati "Satthāraṁ nivattetuṁ nāsakkhin"ti raho cintayamāno nisīdi. Atha naṁ Puṇṇā nāma dāsī disvā "kiṁ nu kho te sāmi na pubbe viya indriyāni vippasannānī"ti pucchi. Āma Puṇṇe, Satthā cārikaṁ pakkanto, tamahaṁ nivattetuṁ nāsakkhiṁ. Na kho pana sakkā jānituṁ puna sīghaṁ āgaccheyya vā na vā, tenāhaṁ cintayamāno nisinnoti. Sacāhaṁ Dasabalaṁ nivatteyyaṁ, kiṁ me kareyyāsīti. Bhujissaṁ taṁ karissāmīti. Sā gantvā Satthāraṁ vanditvā "nivattatha bhante"ti āha. Mama nivattanapaccayā tvaṁ kiṁ karissasīti. Tumhe bhante mama parādhīnabhāvaṁ jānātha, aññaṁ kiñci kātuṁ na sakkomi, saraṇesu pana patiṭṭhāya pañca sīlāni rakkhissāmīti. Sādhu sādhu Puṇṇeti Satthā dhammagāravena ekapadasmiññeva nivatti. Vuttañhetaṁ "dhammagaru bhikkhave Tathāgato dhammagāravo"ti[1].

Satthā nivattitvā Jetavanamahāvihāraṁ pāvisi. Mahājano Puṇṇāya sādhukārasahassāni adāsi. Satthā tasmiṁ samāgame dhammaṁ desesi, caturāsītipāṇasahassāni amatapānaṁ pivimsu. Puṇṇāpi seṭṭhinā anuññātā bhikkhuni-upassayaṁ gantvā pabbaji. Sammāsambuddho Sāriputtamoggallāne āmantetvā "ahaṁ yaṁ disaṁ cārikāya nikkhanto, tattha na gacchāmi. Tumhe tumhākaṁ parisāya saddhiṁ taṁ disaṁ cārikaṁ gacchathā"ti vatvā uyyojesi. Imissaṁ atthuppattiyaṁ **ekaṁ samayaṁ āyasmā Sāriputto**ti-ādi vuttaṁ.

Tattha **Veḷukaṇḍakī**ti Veḷukaṇḍakanagaravāsinī. Tassa kira nagarassa pākāraguttatthāya pākārapariyantena veḷū ropitā, tenassa

1. Aṁ 2. 107 piṭṭhe.

နိရဝသေသဒါနံ၊ ပဗ္ဗမံ ဒက္ခိဏေယ္ယဒါနံ၊ ဆဋ္ဌံ သောမနဿုပဝိစာရဒါနံ၊ သတ္တမံ အလင်္ကာရပရိဝါရဒါနံ နာမာတိ။

၁၀-နန္ဒမာတာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၃။ ဒသမံ အတ္ထုပ္ပတ္တိဝသေန ဒေသိတံ။ သတ္ထာ ကိရ ဝုတ္ထဝဿော ပဝါရေတ္ဝာ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကေ ဩဟာယ "ဒက္ခိဏာဂိရိ" စာရိကံ ဂမိဿာမီ"တိ နိက္ခမိ၊ ရာဇာ ပသေနဒိ ကောသလော, အနာထပိဏ္ဍိကော ဂဟပတိ, ဝိသာခါ မဟာဥပါသိကာ, အညေ စ ဗဟူနာ ဇနသ္သ နိဝတ္တေတုံ နာသက္ခိံသု။ အနာထပိဏ္ဍိကော ဂဟပတိ "သတ္ထာရံ နိဝတ္တေတုံ နာသက္ခိ"န္တိ ရဟော စိန္တယမာနော နိသီဒိ။ အထ နံ ပုဏ္ဏာ နာမ ဒါသီ ဒိသ္ဝာ "ကိံ နု ခေါ တေ သာမိ န ပုဗ္ဗေ ဝိယ ဣန္ဒြိယာနိ ဝိပ္ပသန္နာနီ"တိ ပုစ္ဆိ။ အာမ ပုဏ္ဏေ၊ သတ္ထာ စာရိကံ ပက္ကန္တော၊ တမဟံ နိဝတ္တေတုံ နာသက္ခိံ။ န ခေါ ပန သက္ကာ ဇာနိတုံ ပုန သီဃံ အာဂစ္ဆေယ္ယ ဝါ န ဝါ၊ တေနာဟံ စိန္တယမာနော နိသိန္နောတိ။ သစာဟံ ဒသဗလံ နိဝတ္တေယျံ၊ ကိံ မေ ကရေယျာသီတိ။ ဘုဇိဿံ တံ ကရိဿာမီတိ။သာ ဂန္ဒွာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတ္ဝာ "နိဝတ္တထ ဘန္တေ"တိ အာဟ။ မမ နိဝတ္တနပစ္စယာ တုံ ကိံ ကရိဿသီတိ။ တုမ္ဟေ ဘန္တေ မမ ပရာဓီနဘာဝံ ဇာနာထ၊ အညံ ကိဉ္စိ ကာတုံ န သက္ကောမိ၊ သရဏေသု ပန ပတိဋ္ဌာယ ပဉ္စ သီလာနိ ရက္ခိဿာမီတိ။ သာဓု သာဓု ပုဏ္ဏေတိ သတ္ထာ ဓမ္မဂရုတေန ကေပဒဿိည္ဟော နိဝတ္တိ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ "ဓမ္မဂရု ဘိက္ခဝေ တထာဂတော ဓမ္မ-ဂါရဝေါ"တိ[1]။

သတ္ထာ နိဝတ္တိတ္ဝာ ဇေတဝနမဟာဝိဟာရံ ပါဝိသိ။ မဟာဇနော ပုဏ္ဏာယ သာဓုကာရသဟဿာနိ အဒါသိ။ သတ္ထာ တသ္မိံ သမာဂမေ ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ စတုရာသီတိပါဏသဟဿာနိ အမတပါနံ ပိဝိံသု။ ပုဏ္ဏာပိ သေဋ္ဌိနာ အနုညာတာ ဘိက္ခုနိဥ္ဇဿယံ ဂန္ဒွာ ပဗ္ဗဇိ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနေ အာမန္တေတ္ဝာ "အဟံ ယံ ဒိသံ စာရိကာယ နိက္ခန္တော၊ တတ္ထ န ဂစ္ဆာမိ။ တုမ္ဟေ တုမ္ဟာကံ ပရိသာယ သဒ္ဓိံ တံ ဒိသံ စာရိကံ ဝစ္ဆထာ"တိ ဝတ္ဝာ ဥယ္ယောဇေသိ။ ဣမိဿံ အတ္ထုပ္ပတ္တိယံ **ဧကံ သမယံ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ဝေဠုကဏ္ဍကီ**တိ ဝေဠုကဏ္ဍကနဂရဝါသိနီ။ တဿ ကိရ နဂရဿ ပါကာရဂုတ္တတ္ထာယ ပါကာရပရိယန္တေန ဝေဠူ ရောပိတာ၊ တေနဿ

၁-အံ ၂-၁၀၇-ပိဋ္ဌေ။

Veḷukaṇḍakanteva nāmaṁ jātaṁ. **Pārāyanan**ti nibbānasaṅkhātapāraṁ ayanato pārāyananti laddhavohāraṁ dhammaṁ. **Sarena bhāsatī**ti sattabhūmikassa pāsādassa uparimatale susaṁvihitārakkhaṭṭhāne nisinnā samāpattibalena rattibhāgaṁ vītināmetvā samāpattito vuṭṭhāya "imaṁ rattāvasesaṁ katarāya ratiyā vītināmessāmī"ti cintetvā "dhammaratiyā"ti katasanniṭṭhānā tīṇi phalāni pattā ariyasāvikā aḍḍhateyyagāthāsataparimāṇaṁ Pārāyanasuttaṁ madhurena sarabhaññena bhāsati. **Assosi kho**ti ākāsaṭṭhakavimānāni pariharitvā tassa pāsādassa uparibhāgaṁ gatena maggena naravāhanayānaṁ[1] āruyha gacchamāno assosi. **Kathāpariyosānaṁ āgamayamāno aṭṭhāsī**ti "kiṁ saddo esa bhaṇe"ti pucchitvā "Nandamātāya upāsikāya sarabhaññasaddo"ti vutte otaritvā "idamavocā"ti idaṁ desanāpariyosānaṁ olokento avidūraṭṭhāne ākāse aṭṭhāsi.

Sādhu bhagini sādhu bhaginīti 'suggahitā te bhagini dhammadesanā sukathitā, pāsāṇakacetiye nisīditvā soḷasannaṁ pārāyanikabrāhmaṇānaṁ Sammāsambuddhena kathitadivase ca ajja ca na kiñci antaraṁ passāmi, majjhe chinnasuvaṇṇaṁ viya te Satthu kathitena saddhiṁ sadisameva kathitan"ti vatvā sādhukāraṁ dadanto evamāha. **Ko paneso bhadramukhā**ti imasmiṁ susaṁvihitārakkhaṭṭhāne evaṁ mahantena saddena ko nāmesa bhadramukha laddhamukha, kiṁ nāgo supaṇṇo devo māro brahmāti suvaṇṇapaṭṭavaṇṇaṁ[2] vātapānaṁ vivaritvā vigatasārajjā tīṇi phalāni pattā ariyasāvikā Vessavaṇena saddhiṁ kathayamānā evamāha. **Ahaṁ te bhagini bhātā**ti sayaṁ sotāpannattā anāgāmi-ariyasāvikaṁ jeṭṭhikaṁ maññamano "bhaginī"ti vatvā puna taṁ paṭhamavaye ṭhitattā attano kaniṭṭhaṁ, attānaṁ pana navutivassasatasahassāyukattā mahallakataraṁ maññamāno "bhātā"ti āha. **Sādhu bhadramukhā**ti bhadramukha sādhu sundaraṁ, svāgamanaṁ te āgamanaṁ, āgantuṁ yuttaṭṭhānamevasi ātatoti attho. **Idaṁ te hotu ātitheyyan**ti idameva dhammabhaṇanaṁ tava atithipaṇṇākāro hotu, na hi te aññaṁ ito uttaritaraṁ dātabbaṁ passamīti

1. Nārivāhanayānaṁ (Sī, Syā) 2. Suvaṇṇavaṇṇaṁ (Sī), suvaṇṇapakkavaṇṇaṁ (Ka)

ဝေဠုကဏ္ဍကန္တေ၀ နာမံ ဇာတံ။ **ပါရာယန**န္တိ နိဗ္ဗာနသင်္ခါတပါရံ အယနတော ပါရာယနန္တိ လဒ္ဓဝေါဟာရံ ဓမ္မံ။ **သရေန ဘာသတီ**တိ သတ္တဘူမိကဿ ပါသာဒဿ ဥပရိမတလေ သုသံဝိဟိတာရက္ခဋ္ဌာနေ နိသိန္နာ သမာပတ္တိဗလေန ရတ္တိဘာဂံ ဗိတိနာမေတ္ဝာ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ "ဣမံ ရတ္တာ၀သေသံ ကဉ္စာရယ ရတိယာ ဗိတိနာမေဿာမိ"တိ စိန္တေတ္ဝာ "ဓမ္မရတိယာ"တိ ကတသန္နိဋ္ဌာနာ တိဏ္ဏံ ဖလာနိ ပတ္တာ အရိယသာဝိကာ အနုတေယျဂါထာသတပရိမာဏံ ပါရာယနသုတ္တံ မဓုရေန သရဘညေန ဘာသတိ။ **အဿောသိ ခေါ**တိ အာကာသဋ္ဌကဝိမာနာနိ ပရိဟရိတ္ဝာ တဿ ပါသာဒဿ ဥပရိဘာဂံ ဂတေန မဂ္ဂေန နရ၀ါဟနယာနံ[1] အာရုယှ ဂစ္ဆမာနော အဿောသိ။ **ကထာပရိယောသာနံ အာဂမယမာနော အဋ္ဌာသီ**တိ "ကိံ သဒ္ဒေါ ဧသ ဘဏေ"တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ "နန္ဒမာတာယ ဥပါသိကာယ သရဘညသဒ္ဒေါ"တိ ဝုတ္တေ ဩတရိတ္ဝာ "ဣဒမ၀ေါစာ"တိ ဣဒံ ဒေသနာပရိယောသာနံ ဩလောကေန္တော အစိဏ္ဏရဋ္ဌာနေ အာကာသေ အဋ္ဌာသိ။

သာဓု ဘဂိနိ သာဓု ဘဂိနီတိ "သုဂ္ဂဟိတာ တေ ဘဂိနိ ဓမ္မဒေသနာ သုကထိတာ၊ ပါသာဏကစေတိယေ နိသိဒိတ္ဝာ သောဋ္ဌသန္နံ ပါရာယနိကဗြာဟ္မဏာနံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ကထိတဒိ၀သေ စ အဇ္ဇ စ နာ ကိဉ္စိ အန္တရံ ပဿာမိ၊ မဇ္ဈေ ဆိန္နသုဝဏ္ဏံ ဝိယ တေ သတ္ထု ကထိတေန သဒ္ဓိံ သဒိသမေ၀ ကထိတ"န္တိ ဝတ္ဝာ သာဓုကာရံ ဒဒန္တော ဧ၀မာဟ။ **ကော ပနေသော ဘဒ္ဒမုခါ**တိ ဣမသ္မိံ သုသံဝိဟိတာရက္ခဋ္ဌာနေ ဧ၀ံ မဟန္တေန သဒ္ဒေန ကော နာမေသ ဘဒ္ဒမုခ လဒ္ဓမုခ၊ ကိံ နာဂေါ သုပဏ္ဏော ဒေ၀ေါ မာရော ဗြဟ္မာတိ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋ၀ဏ္ဏံ[2] ဝါတပါနံ ဝိ၀ရိတ္ဝာ ဝိဂတသာရဇ္ဇာ တိဏ္ဏံ ဖလာနိ ပတ္တာ အရိယသာဝိကာ ဝေဿ၀ဏေန သဒ္ဓိံ ကထယမာနာ ဧ၀မာဟ။ **အဟံ တေ ဘဂိနိ ဘာတာ**တိ သယံ သောတာပန္နတ္တာ အနာဂါမိအရိယသာဝိကံ ဇေဋ္ဌကံ မညမာနော "ဘဂိနိ"တိ ဝတ္ဝာ ပုန တံ ပဌမ၀ယေ ဋိတတ္တာ အတ္တနော ကနိဋ္ဌံ, အတ္တာနံ ပန နဝုတိ၀ဿသတသဟဿာယုကတ္တာ မဟလ္လကတရံ မညမာနော "ဘာတာ"တိ အာဟ။ **သာဓု ဘဒ္ဒမုခါ**တိ ဘဒ္ဒမုခ သာဓု သုန္ဒရံ, သွာဂမနံ တေ အာဂမနံ၊ အာဂန္တုံ ယုတ္တဋ္ဌာနမေ၀သိ အာဂတောတိ အတ္ထော။ **ဣဒံ တေ ဟောတု အာတိထေယျ**န္တိ ဣဒမေ၀ ဓမ္မဘဏနံ တ၀ အတိထိပဏ္ဏာကာရော ဟောတု၊ နာ ဟိ တေ အညံ ဣတော ဥတ္တရိတရံ ဒါတဗ္ဗံ ပဿာမီတိ

1-နာရိ၀ါဟနယာနံ (သီ၊ သျာ) 2-သုဝဏ္ဏ၀ဏ္ဏံ (သီ)၊ သုဝဏ္ဏပက္ကဝဏ္ဏံ (က)

adhippāyo. **Evañceva me**[1] **bhavissati ātitheyyan**ti evaṁ attano pattidānaṁ yācitvā "ayaṁ te dhammakathikasakkāro"ti aḍḍhateḷasāni koṭṭhasatāni rattasālīnaṁ pūretvā "yāvāyaṁ upāsikā dharati, tāva mā khayaṁ gamiṁsū"ti adhiṭṭhahitvā pakkāmi. Yāva upāsikā aṭṭhāsi, tāva koṭṭhānaṁ heṭṭhimatalaṁ nāma daṭṭhuṁ nāsakkhiṁsu. Tato paṭṭhāya "Nandamātāya koṭṭhāgāraṁ viyā"ti vohāro udapādi.

Akatapātarāsoti abhuttapātarāso. **Puññan**ti pubbacetanā ca muñcacetanā ca. **Puññamahī**ti aparacetanā. **Sukhāya hotū**ti sukhatthāya hitatthāya hotu. Evaṁ attano dāne Vessavaṇassa pattiṁ adāsi.

Pakaraṇeti kāraṇe. **Okassa pasayhā**ti ākaḍḍhitvā abhibhavitvā. **Yakkhayonin**ti bhummadevatābhāvaṁ. **Teneva purimena attabhāvena uddassetī**ti purimasarīrasadisameva sarīraṁ māpetvā alaṅkatapaṭiyatto sirigabbhasayanatale attānaṁ dasseti. **Upāsikā paṭidesitā**ti upāsikā ahanti evaṁ upāsikābhāvaṁ desesiṁ. **Yāvade**ti yāvadeva[2]. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Mahāyaññavaggo pañcamo.

Paṇṇāsako niṭṭhito.

1. Evaṁ me (Sī), evañca me (Syā)
2. Yāvadeti yāvade eva (Sī), yāvadevātiyāva eva (Syā)

အဓိပ္ပါယော။ ဝေဿဝဏဿ မေ[၁] **ဘဝိဿတိ အာတိဇေယ္ယန္တိ** ဧဝံ အတ္တနော ပတ္တိဒါနံ ယာစိတွာ "အယံ တေ မမ္မကထိကသက္ကာရော"တိ အမ္ဗတေဋ္ဌသာနိ ကောဋ္ဌသတာနိ ရတ္တသာလိနံ ပူရေတွာ "ယာဝမယံ ဥပါသိကာ ရတိ၊ တာဝ မာ ခယံ ဂမိ'သူ"တိ အဓိဋ္ဌဟိတွာ ပက္ကာမိ။ ယာဝ ဥပါသိကာ အဋ္ဌာသိ၊ တာဝ ကောဋ္ဌာနံ ဟေဋ္ဌိမတလံ နာမ ဒဋ္ဌုံ နာသက္ခိ'သု။ တတော ပဋ္ဌာယ "နန္ဒမာတာယ ကောဋ္ဌာဂါရံ ဝိယာ"တိ ဝေါဟာရော ဥဒပါဒိ။

အကတပါတရာသောတိ အဘုတ္တပါတရာသော။ **ပုညန္တိ** ပုဗ္ဗစေတနာ စ မုဉ္စစေတနာ စ။ **ပုညမဟီ**တိ အပရစေတနာ။ **သုခါယ ဟောတူ**တိ သုခတ္ထာယ ဟိတတ္ထာယ ဟောတု။ ဧဝံ အတ္တနော ဒါနေ ဝေဿဝဏဿ ပတ္တိံ အဒါသိ။

ပကရဏေတိ ကာရဏေ။ **ဩကဿ ပသယှာ**တိ အာကဍိတွာ အဘိဘဝိတွာ။ **ယက္ခယောနိန္တိ** ဘုမ္မဒေဝတာဘာဝံ။ **တေနေဝ ပုရိမေန အတ္တဘာဝေန ဥဒ္ဒဿေတီ**တိ ပုရိမသရီရသဒိသမေဝ သရီရံ မာပေတွာ အလင်္ကတပဋိယတ္တော သိရိဂဗ္ဘသယနတလေ အတ္တာနံ ဒဿေတိ။ **ဥပါသိကာ ပဋိဇာနိတာ**တိ ဥပါသိကာ အဟန္တိ ဧဝံ ဥပါသိကာဘာဝံ ဇာနေသိ'။ **ယာဝဇေ**တိ ယာဝဇေဝ။ သေသံ သမ္မတ္တ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

မဟာယညဝဏ္ဏေါ ပဉ္စမော။

ပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

၁-ဇေံ မေ(သီ)၊ဇော မေ (သျာ) ၂-ယာဝဇေတိ ယာဝဇေ ဇေ (သီ)၊ယာဝဇေဝါတိယာဝ ဇေ (သျာ)

6. Abyākatavagga

1. Abyākatasuttavaṇṇanā

54. Chaṭṭhavaggassa paṭhame **abyākatavatthūsū**ti ekaṁsādivasena akathitavatthūsu. **Tathāgato**ti satto. **Diṭṭhigatametan**ti micchādiṭṭhimattakametaṁ, na tāya diṭṭhiyā gahitasatto nāma atthi. **Paṭipadan**ti ariyamaggaṁ. **Na chambhatī**ti diṭṭhivasena na kampati. Sesapadesupi eseva nayo. **Taṇhāgatan**ti diṭṭhitaṇhā. **Saññāgatā**dīsupi eseva nayo. Diṭṭhisaññā eva hettha saññāgataṁ, diṭṭhinissitamānoyeva diṭṭhimaññitameva vā maññitaṁ, diṭṭhipapañcova papañcitaṁ, diṭṭhupādānameva upādānaṁ, diṭṭhiyā virūpaṁ paṭisaraṇabhāvoyeva vippaṭisāro nāmāti veditabbo. Ettha ca diṭṭhiggahaṇena dvāsaṭṭhi diṭṭhiyo, diṭṭhinirodhagāminipaṭipadāgahaṇena sotāpattimaggo gahitoti.

2. Purisagatisuttavaṇṇanā

55. Dutiye **purisagatiyo**ti purisassa ñāṇagatiyo. **Anupādāparinibbānan**ti apaccayanibbānaṁ. **No cassā**ti atīte attabhāvanibbattakaṁ kammaṁ no ce abhavissa. **No ca me siyā**ti etarahi me ayaṁ attabhāvo na siyā. **Na bhavissatī**ti etarahi me anāgatattabhāvanibbattakaṁ kammaṁ na bhavissati. **Na ca me bhavissatī**ti anāgate me attabhāvo na bhavissati. **Yadatthi yaṁ bhūtan**ti yaṁ atthi yaṁ bhūtaṁ paccuppannakkhandhapañcakaṁ. **Taṁ pajahāmīti upekkhaṁ paṭilabhatī**ti taṁ tattha chandarāgappahānena pajahāmīti vipassanupekkhaṁ paṭilabhati. **Bhave na rajjatī**ti atīte khandhapañcake taṇhādiṭṭhīhi na rajjati. **Sambhave na rajjatī**ti anāgatepi tatheva na rajjati. **Atthuttari padaṁ santan**ti uttari santaṁ nibbānapadaṁ nāma atthi. **Sammappaññāya passatī**ti taṁ sahavipassanāya maggapaññāya sammā passati. **Na sabbena sabban**ti ekaccānaṁ kilesānaṁ appahīnattā saccappaṭicchādakassa tamassa sabbaso aviddhaṁsitattā na saggākārena sabbaṁ. **Haññamāne**ti saṇḍāsena gahetvā muṭṭhikāya koṭṭiyamāne. **Antarāparinibbāyī**ti upapattisamanantarato paṭṭhāya āyuno vemajjhaṁ anatikkamitvā etthantare kilesaparinibbānena parinibbuto hoti. **Anupahacca talan**ti ākāsatalaṁ anupahacca anatikkamitvā, bhūmiṁ appatvā ākāseyeva

၆-အဗျာကတဝဂ္ဂ

၁-အဗျာကတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၄။ ဆဋ္ဌဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **အဗျာကတဝတ္ထူသူ**တိ ကံသာဒိဝသေန အကထိတဝတ္ထူသု။ **တထာဂတော**တိ သတ္တော။ **ဒိဋ္ဌဂတမေတန္တိ** မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိမတ္တကမေတံ၊ န တာယ ဒိဋ္ဌိယာ ဂဟိတသတ္တော နာမ အတ္ထိ။ **ပဋိပဒန္တိ** အရိယမဂ္ဂံ။ **န ဆမ္ဘတီ**တိ ဒိဋ္ဌိဝသေန န ကမ္ပတိ။ သေသပဒေသုပိ သေဝ နယော။ **တဏှာဂတန္တိ** ဒိဋ္ဌိတဏှာ။ **သညာဂတာ**ဒိသုပိ သေဝ နယော။ ဒိဋ္ဌသညာ ဧဝ ဟေတ္ထ သညာဂတံ၊ ဒိဋ္ဌိနိဿိတမာနောယေဝ ဒိဋ္ဌိမညိတမေဝ ဝါ မညိတံ၊ ဒိဋ္ဌိပပဉ္စောဝ ပပဉ္စိတံ၊ ဒိဋ္ဌုပါဒါနမေဝ ဥပါဒါနံ၊ ဒိဋ္ဌိယာ ဝိရူပံ ပဋိသရဏာဘာဝေါယေဝ ဝိပ္ပဋိသာရော နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ထွေ စ ဒိဋ္ဌိဂ္ဂဟဏေန ဒွါသဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိယော၊ ဒိဋ္ဌိနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒါဂဟဏေန သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ ဂဟိတောတိ။

၂-ပုရိသဂတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၅။ ဒုတိယေ **ပုရိသဂတိယော**တိ ပုရိသဿ ဉာဏဂတိယော။ **အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာန**န္တိ အပစ္စယနိဗ္ဗာနံ။ **နော စဿာ**တိ အတီတေ အတ္တဘာဝနိဗ္ဗတ္တကံ နော စေ အဘဝိဿ။ **နော စ မေ သိယာ**တိ တေရဟိ မေ အယံ အတ္တဘာဝေါ န သိယာ။ **န ဘဝိဿတီ**တိ တေရဟိ မေ အနာဂတတ္တဘာဝနိဗ္ဗတ္တကံ ကမ္မံ နာ ဘဝိဿတိ။ **နာ စ မေ ဘဝိဿတီ**တိ အနာဂတေ မေ အတ္တဘာဝေါ နာ ဘဝိဿတိ။ **ယဒတ္ထိ ယံ ဘူတ**န္တိ ယံ အတ္ထိ ယံ ဘူတံ ပစ္စုပ္ပန္နက္ခန္ဓပဉ္စကံ။ **တံ ပဇဟာမီတိ ဥပေက္ခံ ပဋိလဘတီ**တိ တံ တတ္ထ ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနေန ပဇဟာမိတိ ဝိပဿနုပေက္ခံ ပဋိလဘတိ။ **ဘဝေ နာ ရဇ္ဇတီ**တိ အတီတေ ခန္ဓပဉ္စကေ တဏှာဒိဋ္ဌိဟိ နာ ရဇ္ဇတိ။ သမ္ဘဝေ နာ ရဇ္ဇတီတိ အနာဂတေပိ တထေဝ နာ ရဇ္ဇတိ။ **အတ္ထုတ္တရိ ပဒံ သန္တ**န္တိ ဥတ္တရိ သန္တံ နိဗ္ဗာနပဒံ နာမ အတ္ထိ။ **သမ္မပ္ပညာယ ပဿတီ**တိ တံ သဟဝိပဿနာယ မဂ္ဂပညာယ သမ္မာ ပဿတိ။ **နာ သဗ္ဗေန သဗ္ဗန္တိ** ကေစ္စာနံ ကိလေသာနံ အပ္ပဟီနတ္တာ သစ္စပ္ပဋိစ္ဆာဒကဿ တမဿ သမ္မသော အဝိဒ္ဓသိတတ္တာ နာ သမ္မာကာရေန သဗ္ဗံ။ **ဟညမာနေ**တိ သဏ္ဍာသေန ဂဟေတ္ဝာ မုဋ္ဌိကာယ ကောဋ္ဋိယမာနေ။ **အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ**တိ ဥပပတ္တိသမနန္တရဟော ပဋ္ဌာယ အာယုနော ဝေမဇ္ဈံ အနတိက္ကမိတ္ဝာ ထွေန္တရေ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗုတော ဟောတိ။ **အနုပဟစ္စ တလန္တိ** အာကာသတလံ အနုပဟစ္စ အနတိက္ကမိတ္ဝာ၊ ဘူမိံ အပ္ပတ္ဝာ အာကာသေယေဝ

nibbāyeyyāti imāhi tīhi upamāhi tayo antarāparinibbāyī dassitā.

Upahaccaparinibbāyīti āyuvemajjhaṁ atikkamitvā pacchimakoṭiṁ appatvā parinibbuto hoti. **Upahacca talan**ti jalamānā gantvā ākāsatalaṁ atikkamitvā pathavītalaṁ vā upahanitvā pathaviyaṁ patitamattāva nibbāyeyya. Asaṅkhārena appayogena kilese khepetvā parinibbāyīti **asaṅkhāraparinibbāyī.** Sasaṅkhārena sappayogena kilese khepetvā parinibbāyīti **sasaṅkhāraparinibbāyī. Gacchan**ti nirārakkhaṁ araññaṁ. **Dāyan**ti sārakkhaṁ abhayatthāya dinnaṁ araññaṁ. Sesamettha uttānatthameva. Imasmiṁ sutte ariyapuggalāva kathitāti.

3. Tissabrahmāsuttavaṇṇanā

56. Tatiye **bhikkhuniyo**ti Mahāpajāpatiyā parivārā pañcasatā bhikkhuniyo. **Vimuttā**ti pañcahi vimuttīhi vimuttā. **Anupādisesā**ti upādānasesaṁ aṭṭhapetvā[1] pañcahi vimuttīhi anavasesāhipi vimuttā. **Sa-upādisese vā sa-upādisesо**ti sa-upādānasese puggale "sa-upādānaseso ayan"ti. Itarasmimpi eseva nayo. **Tisso**ti therassa saddhivihārikabrahmā. **Anulomikānī**ti paṭipattiyā anulomāni vivittāni antimapariyantimāni. **Indriyānī**ti saddhādīni vipassanindriyāni. **Samannānayamāno**ti samannāhāre ṭhapayamāno. **Na hi pana te**ti idaṁ kasmā ārabhi? Sattamassa puggalassa dassanatthaṁ. Sattamo hi saddhānusāripuggalo na dassito. Atha Bhagavā balavavipassakavasena taṁ dassento evamāha. Tattha **sabbanimittānan**ti sabbesaṁ niccanimittādīnaṁ. **Animittan**ti balavavipassanāsamādhiṁ.

4. Sīhasenāpatisuttavaṇṇanā

57. Catutthe **maccharī**ti pañcamaccherayutto. **Kadariyo**ti thaddhamacchariyo, paresaṁ diyyamānampi vāreti. **Anuppadānarato**ti punappunaṁ dānaṁ dadamānova ramati. **Anukampantā**ti "ko ajja amhehi anuggahetabbo, kassa deyyadhammaṁ vā paṭiggaṇheyyāma, dhammaṁ vā deseyyāmā"ti evaṁ cittena anukampamānā.

1. Agahetvā (Sī)

နိဗ္ဗာယေယျာတိ ဣမာဟိ တီဟိ ဥပမာဟိ တယော အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ ဒဿိတာ။

ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီတိ အာယုဝေမဇ္ဈံ အတိက္ကမိတ္ဝာ ပစ္ဆိမကောဋိံ အပ္ပတ္ဝာ ပရိနိဗ္ဗုတော ဟောတိ။ **ဥပဟစ္စ တလ**န္တိ ဇလမာနာ ဂန္ဒ္ဝာ အာကာသတလံ အတိက္ကမိတ္ဝာ ပထဝီတလံ ဝါ ဥပဟနိတ္ဝာ ပထဝိယံ ပတိတမတ္တာဝ နိဗ္ဗာယေယျ။ အသင်္ခါရေန အပ္ပယောဂေန ကိလေသေ ခေပေတ္ဝာ ပရိနိဗ္ဗာယီတိ **အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ**။ သသင်္ခါရေန သပ္ပယောဂေန ကိလေသေ ခေပေတ္ဝာ ပရိနိဗ္ဗာယီတိ **သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ**။ **ဂန္ဆ**န္တိ နိရာရက္ခံ အရညံ။ **ဒါယ**န္တိ သာရက္ခံ အဘယတ္ထာယ ဒိန္နံ အရညံ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ အရိယပုဂ္ဂလာဝ ကထိတာတိ။

၄-တိဿဗြဟ္မာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၆။ တတိယေ **ဘိက္ခုနိယော**တိ မဟာပဇာပတိယာ ပရိဝါရာ ပဉ္စသတာ ဘိက္ခုနိယော။ **ဝိမုတ္တာ**တိ ပဉ္စဟိ ဝိမုတ္တိဟိ ဝိမုတ္တာ။ **အနုပါဒိဿေသာ**တိ ဥပါဒါနဿ သေသံ အဋ္ဌပေတ္ဝာ[၁] ပဉ္စဟိ ဝိမုတ္တိဟိ အနဝသေသာဟိပိ ဝိမုတ္တာ။ **သဥပါဒိသေသေ ဝါ သဥပါဒိသေသော**တိ သဥပါဒါနသေသေ ပုဂ္ဂလေ "သဥပါဒါနသေသော အယ"န္တိ။ ဣတရသ္မိံပိ ဧသေဝ နယော။ **တိဿော**တိ ထေရဿ သဗ္ဗဝိဟာရိကဗြဟ္မာ။ **အနုလောမိကာနီ**တိ ပဋိပတ္တိယာ အနုလောမာနိ ဝိဝိတ္တာနိ အန္တိမပရိယန္တိမာနိ။ **ဣန္ဒြိယာနီ**တိ သဒ္ဓါဒီနိ ဝိပဿနိန္ဒြိယာနိ။ **သမန္နာနယမာနော**တိ သမန္နာဟာရေ ဌပယမာနော။ **န ဟိ ပန တေ**တိ ဣဒံ ကသ္မာ အာရဒ္ဓံ? သတ္တမဿ ပုဂ္ဂလဿ ဒဿနတ္ထံ။ သတ္တမော ဟိ သဒ္ဓါနုသာရိ-ပုဂ္ဂလော န ဒဿိတော။ အထ ဘဂဝါ ဗလဝဝိပဿကဝသေန တံ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။ တတ္ထ **သဒ္ဓိနိ**ဗ္ဗာနန္တိ သဒ္ဓေဿံ နိဗ္ဗာနံ နိဗ္ဗာဓိနံ။ **အနိမိတ္တ**န္တိ ဗလဝ-ဝိပဿနာသမာဓိ"။

၄-သီဟသေနာပတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၇။ စတုတ္ထေ **မစ္ဆရီ**တိ ပဉ္စမစ္ဆေရယုတ္တော။ **ကဒရိယော**တိ ထဒ္ဓမစ္ဆရိ-ယော၊ ပရေသံ ဒိယ္ယမာနမ္ပိ ဝါရေတိ။ **အနုပ္ပဒါနရတော**တိ ပုနပ္ပုနံ ဒါနံ ဒဒမာနေဿေဝ ရမတိ။ **အနုကမ္ပကာ**တိ "ကော အဇ္ဇ အမှေဟိ အနုဂ္ဂဟေ-တဗ္ဗော၊ ကဿ ဒေယ္ယဓမ္မံ ဝါ ပဋိဂ္ဂဏှေယျာမ၊ ဓမ္မံ ဝါ ဒေသေယျာမာ"တိ ဧဝံ စိတ္တေန အနုကမ္ပမာနာ။

၁-အဂဟေတွာ (သီ)

5. Arakkheyyasuttavaṇṇanā

58. Pañcame **nimittan**ti dhammanimittampi puggalanimittampi. Ayañhi attanā desitadhamme ekapadampi durakkhātaṁ aniyyānikaṁ apassanto dhammanimittaṁ na samanupassati, "durakkhāto tayā dhammo na svākhāto"ti uṭṭhahitvā paṭippharantaṁ ekaṁ puggalampi apassanto puggalanimittaṁ na samanupassati nāma. Sesadvayepi eseva nayo. Chaṭṭhasattamāni uttānāneva.

8. Pacalāyamānasuttavaṇṇanā

61. Aṭṭhame **pacalāyamāno**ti taṁ gāmaṁ upanissāya ekasmiṁ vanasaṇḍe samaṇadhammaṁ karonto sattāhaṁ caṅkamanavīriyena nimmathitattā kilantagatto caṅkamanakoṭiyaṁ pacalāyamāno nisinno hoti. **Pacalāyasi no**ti niddāyasi nu. **Anumajjitvā**ti parimajjitvā[1]. **Ālokasaññan**ti middhavinodana-ālokasaññaṁ. **Divāsaññan**ti divātisaññaṁ. **Yathādivā tathā rattin**ti yathā divā ālokasaññā adhiṭṭhitā, tathā naṁ rattimpi adhiṭṭhaheyyāsi. **Yathā rattiṁ tathā divā**ti yathā ca te rattiṁ ālokasaññā adhiṭṭhitā, tathā naṁ divāpi adhiṭṭhaheyyāsi. **Sappabhāsan**ti dibbacakkhuñāṇatthāya sahobhāsaṁ. **Pacchāpuresaññī**ti purato ca pacchato ca abhiharaṇasaññāya saññāvā. **Antogatehi indriyehī**ti bahi avikkhittehi anto anupaviṭṭheheva pañcahi indriyehi. **Middhasukhan**ti niddāsukhaṁ. Ettakena ṭhānena Bhagavā therassa middhavinodanakammaṭṭhānaṁ kathesi. **Soṇḍan**ti mānasoṇḍaṁ. **Kiccakaraṇīyānī**ti ettha avassaṁ kattabbāni kiccāni, itarāni karaṇīyāni. **Maṅkubhāvo**ti nittejatā domanassatā. Ettakena ṭhānena Satthārā therassa bhikkhācāravattaṁ kathitaṁ.

Idāni bhasse pariyantakāritāya samādapetuṁ **tasmā tihā**ti-ādimāha. Tattha **viggāhikakathan**ti "na tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāsī"ti-ādinayappavattā viggāhikakathā. **Nāhaṁ Moggallānā**ti-ādi pāpamittasaṁsaggavivajjanatthaṁ vuttaṁ. **Kittāvatā nu kho**ti kittakena nu kho. **Taṇhāsaṅkhayavimutto hotī**ti taṇhāsaṅkhaye nibbāne taṁ ārammaṇaṁ katvā

1. Apanijitvāti parimadditvā (Sī)

၅-အရက္ခေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၈။ ပဉ္စမေ **နိမိတ္တန္တိ** ဓမ္မနိမိတ္တမ္ပိ ပုဂ္ဂလနိမိတ္တမ္ပိ။ အယဉ္ဟိ အတ္တနာ ဒေသိတဓမ္မေ ဧကပဒမ္ပိ ဒုရက္ခာတံ အနိယ္យာနိကံ အပဿန္တော ဓမ္မနိမိတ္တံ န သမနုပဿတိ၊ ''ဒုရက္ခာတော တယာ ဓမ္မော န သွာခါတော''တိ ဥဋ္ဌဟိတ္ဝာ ပဋိပ္ပရန္တံ ဧကံ ပုဂ္ဂလမ္ပိ အပဿန္တော ပုဂ္ဂလနိမိတ္တံ. န သမနုပဿတိ နာမ။ သေသဒ္ဝယေပိ ဧသေဝ နယော။ ဆဋ္ဌသတ္တမာနိ ဥတ္တာနာနေဝ။

၆-ပစလာယမာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၁။ အဋ္ဌမေ **ပစလာယမာနော**တိ တံ ဂါမံ ဥပနိဿာယ ဧကသ္မိံ ဝန-သဏ္ဍေ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော သတ္တာဟံ စင်္ကမနဝိဓိယေန နိမ္မထိတတ္တာ ကိလန္တဂတ္တော စင်္ကမနကောဋိယံ ပစလာယမာနော နိသိန္နော ဟောတိ။ **ပစလာယသိ နော**တိ နိဒ္ဒါယသိ နု။ **အနုမဇ္ဇိတ္ဝာ**တိ ပရိမဇ္ဇိတ္ဝာ [1]။ **အာလောက-သညန္တိ** မိဒ္ဓဝိနောဒနအာလောကသညံ။ **ဒိဝါသညန္တိ** ဒိဝါတိသညံ။ **ယထာ ဒိဝါ တထာ ရတ္တိန္တိ** ယထာ ဒိဝါ အာလောကသညာ အဓိဋ္ဌိတာ၊ တထာ နံ ရတ္တိမ္ပိ အဓိဋ္ဌဟေယျာသိ။ **ယထာ ရတ္တိံ တထာ ဒိဝါတိ** ယထာ စ တေ ရတ္တိံ အာလောကသညာ အဓိဋ္ဌိတာ၊ တထာ နံ ဒိဝါပိ အဓိဋ္ဌဟေယျာသိ။ **သပ္ပဘာသန္တိ** ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏတ္ထာယ သဟောဘာသံ။ **ပစ္ဆာပုရေသညီတိ** ပုရတော စ ပစ္ဆတော စ အဘိဟရဏသညာယ သညာဝေါ။ **အန္တောဂတေဟိ ဣန္ဒြိယေဟီ**တိ ဗဟိ အဝိက္ခိတ္တေဟိ အန္တော အနုပဝိဋ္ဌဟော ပဉ္စဟိ ဣန္ဒြိယေဟိ။ **မိဒ္ဓသုခန္တိ** နိဒ္ဒါသုခံ။ တတ္ထေကေန ဌာနေန ဘဂဝါ ထေရဿ မိဒ္ဓဝိနောဒနကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေသိ။ **သောဏ္ဍန္တိ** မာနသောဏ္ဍံ။ **ကိစ္စကရဏီယာနီ**တိ တတ္ထေ အဝဿံ ကတ္တဗ္ဗာနိ ကိစ္စာနိ၊ ဒုတရာနိ ကရဏီယာနိ။ **မင်္ကုဘာဝေါ**တိ နိတ္တေဇတာ ဒေါမနဿတာ။ တတ္ထေကေန ဌာနေန သတ္ထာရာ ထေရဿ ဘိက္ခာစာရဝတ္တံ ကထိတံ။

ဒုဒါနိ ဘဿေ ပရိယန္တကာရိတာယ သမာဒပေတုံ **တသ္မာ တိဟာ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဝိဂ္ဂါဟိကကထန္တိ** ''န တွံ ဣမံ ဓမ္မဝိနယံ အာဇာနာသီ''တိ-အာဒိနယပ္ပဝတ္တာ ဝိဂ္ဂါဟိကကထာ။ **နာဟံ မောဂ္ဂလ္လာနာ**တိအာဒိ ပါဠိမတ္တ-သံသဂ္ဂဝိဝဇ္ဇနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **ကိတ္တာဝတာ နု ခေါ**တိ ကိတ္တကေန နု ခေါ။ **တဏှာ-သင်္ခယဝိမုတ္တော ဟောတီ**တိ တဏှာသင်္ခယေ နိဗ္ဗာနေ တံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ

၁-အပနိဇိတ္ဝာတိ ပရိမဒ္ဒိတ္ဝာ (သီ)

vimuttacittatāya taṇhāsaṅkhayavimutto nāma saṅkhittena kittāvatā hoti. Yāya paṭipattiyā taṇhāsaṅkhayavimutto hoti, tameva khīṇāsavassa bhikkhuno pubbabhāgapaṭipadaṁ saṁkhittena desethāti pucchati. **Accantaniṭṭho**ti khayavayasaṅkhātaṁ antaṁ atītāti accantā, accantā niṭṭhā assāti accantaniṭṭho, ekantaniṭṭho satataniṭṭhoti attho. **Accantayogakkhemī**ti accantaṁ yogakkhemī, niccayogakkhemīti attho. **Accantabrahmacārī**ti accantaṁ brahmacārī, niccabrahmacārīti attho. Accantaṁ pariyosānamassāti purimanayeneva **accantapariyosāno. Seṭṭho devamanussānan**ti devānañca manussānañca seṭṭho uttamo. Evarūpo bhikkhu kittāvatā hoti, saṅkhapeneva tassa paṭipattiṁ kathethāti yācati.

Sabbe dhammā nālaṁ abhinivesāyāti ettha sabbe dhammā nāma pañcakkhandhā dvādasāyatanāni aṭṭhārasa dhātuyo, te sabbepi taṇhādiṭṭhivasena abhinivesāya nālaṁ na pariyattā na samattā na yuttā. Kasmā? Gahitākārena atiṭṭhanato. Te hi niccā sukhā atthāti gahitāpi aniccā dukkhā anattāva sampajjanti. Tasmā nālaṁ abhinivesāya. **Abhijānātī**ti aniccaṁ dukkhaṁ anattāti ñātapariññāya abhijānāti. **Parijānātī**ti tatheva tīraṇapariññāya parijānāti. **Yaṁkiñci vedanan**ti antamaso pañcaviññāṇasampayuttaṁ yaṁkiñci appamattakampi vedanaṁ anubhavati. Iminā Bhagavā therassa vedanāvasena vinivaṭṭetvā arūpapariggahaṁ dasseti.

Aniccānupassīti aniccato anupassanto. **Virāgānupassī**ti ettha dve virāgā khayavirāgo ca accantavirāgo ca. Tattha saṅkhārānaṁ khayaṁ khayato passanā vipassanāpi, accantavirāgaṁ nibbānaṁ virāgabho dassanamaggañāṇampi virāgānupassanā. Tadubhayasamaṅgipuggalo virāgānupassī nāma. Taṁ sandhāya vuttaṁ "virāgānupassī"ti, virāgato anupassantoti attho. **Nirodhānupassimhi**pi eseva nayo. Nirodhopi hi khayanirodho accantanirodhoti duvidhoyeva. **Paṭinissagga, nupassī**ti ettha paṭinissaggo vuccati vossaggo. So ca pariccāgavossaggo pakkhandanavossaggoti duvidho hoti. Tattha **pariccāgavossaggo**ti vipassanā. Sā hi tadaṅgavasena kilese ca khandhe ca vossajjati. **Pakkhandanavossaggo**ti maggo. So hi nibbānaṁ ārammaṇato pakkhandati. Dvīhipi vā kāraṇehi so vossaggoyeva, samucchedavasena khandhānaṁ kilesānañca vossajjanato nibbāne ca pakkhandanato.

ဝိမုတ္တစိတ္တတာယ တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တော နာမ သံခိတ္တေန ကိတ္တာဝတာ ဟောတိ။ ယာယ ပဋိပတ္တိယာ တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တော ဟောတိ၊ တမေဝ ခီဏာသဝဿ ဘိက္ခုနော ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒံ သံခိတ္တေန ဒေသေထာတိ ပုစ္ဆတိ။ **အစ္စန္တနိဋ္ဌော**တိ ခယဝယသင်္ခါတံ အန္တံ အတီတာတိ အစ္စန္တာ၊ အစ္စန္တာ နိဋ္ဌာ အဿာတိ အစ္စန္တနိဋ္ဌော၊ ကေန္တနိဋ္ဌော သတတနိဋ္ဌောတိ အတ္ထော။ **အစ္စန္တ-ယောဂက္ခေမီ**တိ အစ္စန္တံ ယောဂက္ခေမီ၊ နိစ္စယောဂက္ခေမီတိ အတ္ထော။ **အစ္စန္တ-ဗြဟ္မစာရီ**တိ အစ္စန္တံ ဗြဟ္မစာရီ၊ နိစ္စဗြဟ္မစာရီတိ အတ္ထော။ အစ္စန္တံ ပရိယော-သာနမဿာတိ ပုရိမနယေနေဝ **အစ္စန္တပရိယောသာနော။ သေဋ္ဌော ဒေဝ-မနုဿာနန္တိ** ဒေဝါနဉ္စ မနုဿာနဉ္စ သေဋ္ဌော ဥတ္တမော။ ဝေရူပေါ ဘိက္ခု ကိတ္တာဝတာ ဟောတိ၊ သခ်ေပနေဝ တဿ ပဋိပတ္တိ ကထေထာတိ ယာစတိ။

သဗ္ဗေ ဓမ္မာ နာလံ အဘိနိဝေသာယာတိ ထေော သဗ္ဗေ ဓမ္မာ နာမ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဒွါဒသာယတနာနိ အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော၊ တေ သဗ္ဗေပိ တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေန အဘိနိဝေသာယ နာလံ န ပရိယတ္တာ န သမတ္တာ န ယုတ္တာ။ ကသ္မာ? ဂဟိတာ-ကာရေန အတိဋ္ဌနတော။ တေ ဟိ နိစ္စာ သုခါ အတ္ထာတိ ဂဟိတာပိ အနိစ္စာ ဒုက္ခာ အနတ္တာဝ သမ္ပဇ္ဇန္တိ။ တသ္မာ နာလံ အဘိနိဝေသာယ။ **အဘိဇာနာတီ**တိ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာတိ ဉာတပရိညာယ အဘိဇာနာတိ။ **ပရိဇာနာတီ**တိ တထေဝ တီရဏပရိညာယ ပရိဇာနာတိ။ **ယံကိဉ္စိ ဝေဒနန္တိ** အန္တမသော ပဉ္စဝိညာဏသမ္ပယုတ္တံ ယံကိဉ္စိ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ဝေဒနံ အနုဘဝတိ။ ဣမိနာ ဘဂဝါ ထေရဿ ဝေဒနာဝသေန ဝိနိဝဋ္ဋေတွာ အရူပပရိဂ္ဂဟံ ဒဿေတိ။

အနိစ္စာနုပဿီတိ အနိစ္စတော အနုပဿနော။ **ဝိရာဂါနုပဿီ**တိ ဒွေ ဝိရာဂါ ခယဝိရာဂေါ စ အစ္စန္တဝိရာဂေါ စ။ တတ္ထ သင်္ခါရာနံ ခယံ ခယတော ပဿနာ ဝိပဿနာပိ, အစ္စန္တဝိရာဂံ နိဗ္ဗာနံ ဝိရာဂတော ဒဿနမဂ္ဂဉာဏမ္ပိ ဝိရာဂါနုပဿနာ။ တဒုဘယသမင်္ဂိပုဂ္ဂလော ဝိရာဂါနုပဿီ နာမ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ ''ဝိရာဂါနုပဿီ''တိ၊ ဝိရာဂတော အနုပဿနော်တိ အတ္ထော။ **နိရောဓာ-နုပဿီ**ဒွိပိ သေဝ နယော။ နိရောဓောပိ ဟိ ခယနိရောဓော အစ္စန္တနိရောဓောတိ ဒုဝိဓောယေဝ။ **ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿီ**တိ ဇော်တေ ပဋိနိဿဂ္ဂေါ ဝုစ္စတိ ဝေါဿဂ္ဂေါ။ သော စ ပရိစ္စာဂဝေါဿဂ္ဂေါ ပက္ခန္ဒနဝေါဿဂ္ဂေါတိ ဒုဝိဓော ဟောတိ။ တတ္ထ **ပရိစ္စာဂဝေါဿဂ္ဂေါ**တိ ဝိပဿနာ။ သာ ဟိ တဒင်္ဂဝသေန ကိလေသေ စ ခန္ဓေ စ ဝေါဿဇ္ဇတိ။ **ပက္ခန္ဒနဝေါဿဂ္ဂေါ**တိ မဂ္ဂေါ။ သော ဟိ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏ-တော ပက္ခန္ဒတိ။ ဒ္ဝီဟိပိ ဝါ ကာရဏေဟိ သော ဝေါဿဂ္ဂေါယေဝ၊ သမုစ္ဆေဒ-ဝသေန, ခန္ဓာနံ ကိလေသာနဉ္စ, ဝေါဿဇ္ဇနတော နိဗ္ဗာနေ စ ပက္ခန္ဒနတော။

tasmā kilese ca khandhe ca pariccajatīti pariccāgavossaggo. Nirodhāya nibbānadhātuyā cittaṁ pakkhandatīti pakkhandanavossaggoti ubhayampetaṁ magge sameti. Tadubhayasamaṅgī puggalo imāya paṭinissaggānupassanāya samannāgatattā paṭinissaggānupassī nāma hoti. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Na kiñciloke upādiyatī**ti kiñci ekampi saṅkhāragataṁ taṇhāvasena na upādiyati na gaṇhāti na parāmasati. **Anupādiyaṁ na paritassatī**ti aggaṇhanto taṇhāparitassanāya na paritassati. **Paccattaṁyeva parinibbāyatī**ti sayameva kilesaparinibbānena parinibbāyati. **Khīṇā jātī**ti-ādinā panassa paccavekkhaṇā dassitā. Iti Bhagavā saṁkhittena khīṇāsavassa pubbabhāgappaṭipadaṁ pucchito saṁkhitteneva kathesi. Idaṁ pana suttaṁ therassa ovādopi ahosi vipassanāpi. So imasmiṁ yeva sutte vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pattoti.

9. Mettasuttavaṇṇanā

62. Navame **mā bhikkhave puññānaṁ bhāyitthā**ti puññāni karontā tesaṁ mā bhāyittha. **Mettacittaṁ bhāvesin**ti tikacatukkajjhānikāya mettāya sampayuttaṁ paṇītaṁ katvā cittaṁ bhāvesinti dasseti. **Saṁvaṭṭamāne sudāhan**ti[1] saṁvaṭṭamāne sudaṁ ahaṁ. **Saṁvaṭṭamāne**ti jhāyamāne vipajjamāne[2]. **Dhammiko**ti dasakusaladhammasamannāgato. **Dhammarājā**ti tasseva vevacanaṁ. Dhammena vā laddharajjattā dhammarājā. **Cāturanto**ti puratthimasamuddādīnaṁ catunnaṁ samuddānaṁ vasena caturantāya pathaviyā issaro. **Vijitāvī**ti vijitasaṅgāmo. Janapado tasmiṁ thāvariyaṁ thirabhāvaṁ pattoti **janapadatthāvariyappatto. Parosahassan**ti atirekasahassaṁ. **Sūrā**ti abhīruno. **Vīraṅgarūpā**ti vīrānaṁ aṅgaṁ vīraṅgaṁ, vīriyassetaṁ nāmaṁ. Vīraṅgarūpametesanti vīraṅgarūpā. Vīriyajātikā vīriyasabhāvā vīriyamayā viya akilāsuno divasampi yujjhantā na kilamantīti vuttaṁ hoti. **Sāgarapariyantan**ti cakkavāḷapabbataṁ sīmaṁ katvā ṭhitasamuddapariyantaṁ. **Adaṇḍenā**ti dhanadaṇḍenapi chejjabhejjānusāsanena satthadaṇḍenapi vināyeva. **Asatthenā**ti ekatodhārādinā paraviheṭhanasatthenapi vināyeva. **Dhammena abhivijiyātī**ti ehi kho mahārājāti evaṁ paṭirājūhi sampaṭicchitāgamano "pāṇo na hantabbo"ti-ādinā dhammeneva vuttappakāraṁ pathaviṁ abhivijinitvā.

1. Saṁvaṭṭamānassudāhanti (Sī, Ka)
2. Vinassiyamāne (Syā), vinassane (Ka)

တသ္မာ ကိလေသေ စ ခန္ဓေ စ ပရိစ္စဇတီတိ ပရိစ္စာဂဝေါဿဂ္ဂေါ။ နိရောဓာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ စိတ္တံ ပက္ခန္ဒတီတိ ပက္ခန္ဒနဝေါဿဂ္ဂေါတိ ဥဘယမ္ပေတံ မဂ္ဂေ သမေတိ။ တဒုဘယသမင်္ဂီ ပုဂ္ဂလော ဣမာယ ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿနာယ သမန္နာ-ဂတတ္တာ ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿီ နာမ ဟောတိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **နာ ကိဉ္စိ-လောကေ ဥပါဒိယတီ**တိ ကိဉ္စိ ဧကမ္ပိ သင်္ခါရဂတံ တဏှာဝသေန နာ ဥပါဒိယတိ နာ ဂဏှာတိ နာ ပရာမသတိ။ **အနုပါဒိယံ နာ ပရိတဿတီ**တိ အဂ္ဂဏှန္တော တဏှာပရိတဿနာယ နာ ပရိတဿတိ။ **ပစ္စတ္တံယေဝ ပရိနိဗ္ဗာယတီ**တိ သယမေဝ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗာယတိ။ **ခီဏာ ဇာတီ**တိအာဒိနာ ပနဿ ပစ္စဝေက္ခဏာ ဒဿိတာ။ ဣတိ ဘဂဝါ သံခိတ္တေန ခီဏာသဝဿ ပုဗ္ဗဘာဂပ္ပဋိပဒံ ပုစ္ဆိတော သံခိတ္တေနေဝ ကထေသိ။ ဣဒံ ပန သုတ္တံ ထေရဿ ဩဝါဒေါ အဟောသိ ဝိပဿနာပိ။ သော ဣမသ္မိံယေဝ သုတ္တေ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတ္ဝာ အရဟတ္တံ ပတ္တောတိ။

၉-မေတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၂။ နဝမေ **မာ ဘိက္ခဝေ ပုညာနံ ဘာယိတ္ထာ**တိ ပုညာနိ ကရောန္တာ ဟေသံ မာ ဘာယိတ္ထ။ **မေတ္တစိတ္တံ ဘာဝေသိန္တိ** တိကစတုက္ကဇ္ဈာနိကာယ မေတ္တာယ သမ္ပယုတ္တံ ပဏီတံ ကတ္ဝာ စိတ္တံ ဘာဝေသိန္တိ ဒဿေတိ။ **သံဝဋ္ဋမာနေ သုဒါဟန္တိ**[1] သံဝဋ္ဋမာနေ သုဒံ အဟံ။ **သံဝဋ္ဋမာနေ**တိ ဘာယမာနေ ဝိပဇ္ဇမာနေ[2]။ **ဓမ္မိကော**တိ ဒသကုသလဓမ္မသမန္နာဂတော။ **ဓမ္မရာဇာ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ ဓမ္မေန ဝါ လဒ္ဓရဇ္ဇတ္တာ ဓမ္မရာဇာ။ **စာတုရန္တော**တိ ပုရတ္ထိမသမုဒ္ဒါဒိနံ စတုန္နံ သမုဒ္ဒါနံ ဝသေန စတုရန္တာယ ပထဝိယာ ဣဿရော။ **ဝိဇိတာဝီ**တိ ဝိဇိတသင်္ဂါ-မော။ ဇနပဒေါ တသ္မိံ ထာဝရိယံ ထိရဘာဝံ ပတ္တောတိ **ဇနပဒဋ္ဌာဝရိယ-ပ္ပတ္တော**။ **ပရောသဟဿန္တိ** အတိရေကသဟဿံ။ **သူရာ**တိ အဘီရုနော။ **ဝီရင်္ဂ-ရူပါ**တိ ဝီရာနံ အင်္ဂံ ဝီရင်္ဂံ၊ ဝီရိယသ္ဩတံ နာမံ။ ဝီရင်္ဂရူပမေတေသန္တိ ဝီရင်္ဂရူပါ။ ဝီရိယဇာတိကာ ဝီရိယသဘာဝါ ဝီရိယမယာ ဝိယ အကိလာသုနော ဒိဝသမ္ပိ ယုဇ္ဈန္တာ န ကိလမန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သာဂရပရိယန္တန္တိ** စက္ကဝါဠပဗ္ဗတံ သိမံ ကတ္ဝာ ဌိတသမုဒ္ဒပရိယန္တံ။ **အဒဏ္ဍေနာ**တိ ဓနဒဏ္ဍေနပိ ဆေဇ္ဇဘေဇ္ဇာနု-သာသနေန သတ္ထဒဏ္ဍေနပိ ဝိနာယေဝ။ **အသတ္ထေနာ**တိ ကေတောဝေရာဒိနာ ပရဝိဟေဋ္ဌနသတ္ထေနပိ ဝိနာယေဝ။ **ဓမ္မေန အဘိဝိဇိယာ**တိ ဟေ ခေါ မဟာရာဇာတိ ဧဝံ ပဋိရာဇူဟိ သမ္ပဋိစ္ဆိတာဂမနော "ပါဏော န ဟန္တဗ္ဗော"တိ-အာဒိနာ ဓမ္မေနေဝ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ပထဝိံ အဘိဝိဇိနိတ္ဝာ။

၁-သံဝဋ္ဋမာနသုဒါဟန္တိ (သီ၊ က)
၂-ဝိနဿိယမာနေ (သျာ)၊ ဝိနဿနေ (က)

Sukhesinoti[1] sukhapariyesake satte āmanteti. **Suññabrahmūpago**ti suññbrahmavimānūpago. **Pathaviṁ iman**ti imaṁ sāgarapariyantaṁ mahāpathaviṁ. **Asāhasenā**ti na sāhasikakammena. **Samena manusāsitan**ti[2] samena kammena anusāsiṁ. **Tehi etaṁ sudesitan**ti tehi saṅgāhakehi mahākāruṇikehi Buddhehi etaṁ ettakaṁ ṭhānaṁ sudesitaṁ sukathitaṁ. **Pathabyo**ti puthavisāmiko.

10. Bhariyāsuttavaṇṇanā

63. Dasame **kevaṭṭā maññe macchavilope**ti kevaṭṭānaṁ macchapacchiṁ otāretvā ṭhitaṭṭhāne jāle vā udakato ukkhittamatte macchaggāhakānaṁ mahāsaddo hoti, taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Sujātā**ti Visākhāya kaniṭṭhā. **Sā neva sassuṁ ādiyatī**ti sassuyā kattabbavattaṁ nāma atthi, taṁ na karoti, sassūtipi naṁ na gaṇeti. **Na sasuraṁ ādiyatī**ti vacanaṁ[3] na gaṇhāti. Evaṁ anādaratāyapi aggahaṇenapi na ādiyati nāma sesesupi eseva nayo. Evaṁ Anāthapiṇḍiko suṇisāya ācāraṁ gahetvā Satthu purato nisīdi. Sāpi Sujātā "kiṁ nu kho ayaṁ seṭṭhi Dasabalassa santike mayhaṁ guṇaṁ kathessati udāhu aguṇan"ti gantvā avidūre saddaṁ suṇantī aṭṭhāsi. Atha naṁ Satthā **ehi Sujāte**ti āmantesi.

Ahitānukampinīti na hitānukampinī. **Aññesū**ti parapurisesu. **Atimaññate**ti omānātimānavasena atimaññati. **Dhanena kītassā**ti dhanena kītā assa. **Vadhāya ussukā**ti vadhituṁ ussukkamāpannā. **Yaṁ itthiyā vindati sāmiko dhanan**ti itthiyā sāmiko yaṁ dhanaṁ labhati. **Appampi tassa apahātumicchatī**ti thokatopi assa harituṁ icchati, uddhane āropita-ukkhaliyaṁ pakkhipitabbataṇḍulatopi thokaṁ haritumeva vāyamati. **Alasā**ti nisinnaṭṭhāne nisinnāva ṭhitaṭṭhāne ṭhitāva hoti. **Pharusā**ti kharā. **Duruttavādinī**ti dubbhāsitabhāsinī, kakkhaḷaṁ vāḷakathameva katheti. **Uṭṭhāyakānaṁ abhibhuyya vattatī**ti ettha uṭṭhāyakānanti bahuvacanavasena vīrīyuṭṭhānasampanno sāmiko vutto, tassa taṁ uṭṭhānasampattiṁ abhibhavitvā heṭṭhā katvā vattati. **Pamodatī**ti āmoditapamoditā

1. Sukhesinanti (Syā)
2. Damanusāsiyanti (Sī)
3. Vacanaṁ panassā (Sī), vacanampissā (Syā)

သုခေသိနောတိ[1] သုခပရိယေသကေ သတ္တေ အာမန္တေတိ။ **သုညဗြဟ္မူ**။-**ပဂေါ**တိ သုညဗြဟ္မဝိမာနူပဂေါ။ **ပထဝိ**ံ **ဣမ**န္တိ ဣမံ သာဂရပရိယန္တံ မဟာပထဝိ"ံ။ **အသာဟသေနာ**တိ န သာဟသိကကမ္မေန။ **သမေန မနုသာသိ**တန္တိ[2] သမေန ကမ္မေန အနုသာသိ"ံ။ **တေဟိ တံ သုဒေသိတ**န္တိ တေဟိ သင်္ဂါဟကေဟိ မဟာကာရုဏိကေဟိ ဗုဒ္ဓေဟိ တံ ဇ္ဈာနံ သုဒေသိတံ သုကထိတံ။ **ပထဗျော**တိ ပုထဝိသာမိကော။

၁၀-ဘရိယာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၃။ ဒသမေ **ကေဝဋ္ဋာ မညေ မစ္ဆဝိလောပေ**တိ ကေဝဋ္ဋာနံ မစ္ဆပစ္ဆိံ ဩတာရေတ္ဝာ ဌိတဋ္ဌာနေ ဇာလေ ဝါ ဥဒကတော ဥက္ခိတ္တမတ္တေ မစ္ဆဂ္ဂါ-ဟကာနံ မဟာသဒ္ဒေါ ဟောတိ၊ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **သုဇာတာ**တိ ဝိသာ-ခါယ ကနိဋ္ဌာ။ **သာ နေဝ သဿုံ အာဒိယတီ**တိ သဿုယာ ကတ္တဗ္ဗဝတ္တံ နာမ အတ္ထိ၊ တံ န ကရောတိ၊ သဿူတိပိ နံ န ဂဏှေတိ။ **န သသုရံ အာဒိယတီ**တိ ဝစနံ[3] န ဂဏှာတိ။ ဧဝံ အနာဒရတာယပိ အဂ္ဂဟဏေနပိ န အာဒိယတိ နာမ။ ဩသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝံ အနာထပိဏ္ဍိကော သုဏိသာယ အာစာရံ ဂဟေတ္ဝာ သတ္ထု ပုရတော နိသီဒိ။ သာပိ သုဇာတာ"ကိံ နု ခေါ အယံ သေဋ္ဌိ ဒသဗလဿ သန္တိကေ မယ္ဟံ ဂုဏံ ကထေဿတိ ဥဒါဟု အဂုဏ"န္တိ ဂန္ဒွာ အဝိဒူရေ သဒ္ဒံ သုဏန္တီ အဋ္ဌာသိ။ အထ နံ သတ္ထာ **ဟိ သုဇာတေ**တိ အာမန္တေသိ။

အဟိတာနုကမ္ပိနီတိ န ဟိတာနုကမ္ပိနီ။ **အညေသူ**တိ ပရပုရိသေသု။ **အတိ-မညတေ**တိ ဩမာနာတိမာနဝသေန အတိမညတိ။ **ဓနေန ကီတဿာ**တိ. ဓနေန ကီတာ အဿ။ **ဝေယ ဥဿုကာ**တိ· ဝဓိတုံ ဥဿုက္ကမာပန္နာ။ **ယံ ဣတ္ထိယာ ဓနံ**တိ **သာမိကော ဓနံ** ဣတ္ထိယာ သာမိကော ယံ ဓနံ လဘတိ။ **အပ္ပမ္ပိ တဿ အပဟာတုမိစ္ဆ**တိတိ ထောကတောပိ အဿ ဟရိတုံ ဣစ္ဆတိ၊ ဥဒ္ဓနေ အာရောပိတဥက္ခလိယံ ပက္ခိပိတမ္ပတဏ္ဍုလတောပိ ထောကံ ဟရိတုမေဝ ဝါယမတိ။ **အလသာ**တိ နိသိန္နဋ္ဌာနေ နိသိန္နာဝ ဌိတဋ္ဌာနေ ဌိတာဝ ဟောတိ။ **ဖရုသာ**တိ ခရာ။ **ဒုရုတ္တဝါဒိနီ**တိ ဒုဘ္ဘာသိတဘာသိနီ၊ ကက္ခဠံ ဝါဠကထမေဝ ကထေတိ။ **ဥဋ္ဌာယကာနံ အဘိဘုယျ ဝတ္တတီ**တိ ထြေ ဥဋ္ဌာယကာနန္တိ ဗဟုဝစန-ဝသေန ဝီရိယုဋ္ဌာနသမ္ပန္နော သာမိကော ဝုတ္တော၊ တဿ တံ ဥဋ္ဌာနသမ္ပတ္တိံ အဘိဘဝိတ္ဝာ ဟေဋ္ဌာ ကတ္ဝာ ဝတ္တတိ။ **ပမောဒတီ**တိ အာမောဒိတပမောဒိတာ

၁-သုခေသိနန္တိ (သျာ) ၂-၁မနုသာသိယန္တိ (သီ) ၃-ဝစနံ ပနဿာ (သီ)၊ စနန္တိဿာ (သျာ)

hoti. **Koleyyakā**ti kulasampannā. **Patibbatā**ti patidevatā. **Vadhadaṇḍatajjitā**ti daṇḍakaṁ gahetvā vadhena tajjitā, "ghātessāmi nan"tivuttā. **Dāsīsaman**ti sāmikassa vattapūrikā dāsīti maṁ Bhagavā dhāretūti vatvā saraṇesu patiṭṭhāsi.

11. Kodhanasuttavaṇṇanā

64. Ekādasame **sapattakantā**ti sapattānaṁ verīnaṁ kantā piyā tehi icchitapatthitā. **Sapattakaraṇā**ti sapattānaṁ verīnaṁ atthakaraṇā. **Kodhaparetoti** kodhānugato. **Pacuratthatāyā**ti bahu-atthatāya bahuhitatāya. **Anatthampī**ti avuddhimpi. **Attho me gahito**ti vuḍḍhi me gahitā.

Atho atthaṁ gahetvānāti atho vuddhiṁ gahetvā. **Anatthaṁ adhipajjatī**ti anattho me gahitoti sallakkheti. **Vadhaṁ katvā nā**ti pāṇātipātakammaṁ katvā. **Kodhasammadasammatto**ti kodhamadena matto, ādinnagahitaparāmaṭṭhoti attho. **Āyasakyan**ti ayasabhāvaṁ, ayaso niyaso hotīti attho. **Antarato jātan**ti abbhantare uppannaṁ. **Atthaṁ na jānātī**ti vuddhi-atthaṁ na jānāti. **Dhammaṁ na passatī**ti samathavipassanādhammaṁ na passati. **Andhataman**ti andhabhāvakaraṁ tamaṁ bahalatamaṁ[1]. **Sahate**ti abhibhavati.

Dummaṅkuyanti dummaṅkubhāvaṁ nittejataṁ dubbaṇṇamukhataṁ. **Yato patāyatī**ti yadā nibbattati. **Na vāco hoti gāravo**ti vacanassapi garubhāvo na hoti. **Na dīpaṁ hoti kiñcanan**ti kāci patiṭṭhā nāma na hoti. **Tapanīyānī**ti tāpajanakāni. **Dhammehī**ti samathavipassanādhammehi. **Ārakā**ti dūre. **Brāhmaṇan**ti khīṇāsavabrāhmaṇaṁ. **Yāya mātu bhato**ti yāya mātarā bhato posito. **Pāṇadadiṁ santin**ti jīvitadāyikaṁ samānaṁ. **Hanti kuddho puthuttānan**ti kuddho puggalo puthu nānākāraṇehi attānaṁ hanti. **Nānārūpesu mucchito**ti nānārammaṇesu adhimucchito hutvā. **Rajjuyā bajjha mīyantī**ti rajjuyā bandhitvā maranti. **Pabbatāmapi kandare**ti pabbatakandarepi patitvā maranti.

---

1. Andhabhāvakaraghanamahātamaṁ (Sī)

ဟောတိ။ **ကောလေယျကာ**တိ ကုလသမ္ပန္နာ။ **ပတိဗ္ဗတာ**တိ ပတိဒေဝတာ။ **ဝဓဒဏ္ဍတဇ္ဇိတာ**တိ ဒဏ္ဍကံ ဂဟေတ္ဝာ ဝဓေန တဇ္ဇိတာ, "ဃာတေဿာမိန"န္တိ ဝုတ္တာ။ **ဒါသီသမ**န္တိ သာမိကဿ ဝတ္တပ္ပဋိကာ ဒါသီတိ မံ ဘဂဝါ ဓာရေတူတိ ဝတ္ဝာ သရဏေသု ပတိဋ္ဌာသိ။

၁၁-ကောဓနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၄။ ကောဒသမေ **သပတ္တကန္တာ**တိ သပတ္တာနံ ဝေရိနံ ကန္တာ ပိယာ တေဟိ ဣစ္ဆိတပတ္ထိတာ။ **သပတ္တကရဏာ**တိ သပတ္တာနံ ဝေရိနံ အတ္ထကရဏာ။ **ကောဓပရေတော**တိ ကောဓေနုဂတော။ **ပစုရတ္ထတာယာ**တိ ဗဟုအတ္ထ-တာယ ဗဟုဟိတတာယ။ **အနတ္ထမ္ပီ**တိ အဝုဋ္ဌိမ္ပိ။ **အတ္ထော မေ ဂဟိတော**တိ ဝုဏှိ မေ ဂဟိတာ။

အထော အတ္ထံ ဂဟေတ္ဝာနာတိ အထော ဝုဋ္ဌိံ ဂဟေတ္ဝာ။ **အနတ္ထံ အဓိပဇ္ဇ-တီ**တိ အနတ္ထော မေ ဂဟိတောတိ သလ္လက္ခေတိ။ **ဝဓံ ကတ္ဝာ**ဝါတိ ပါဏာတိ-ပါတကမ္မံ ကတ္ဝာ။ **ကောဓသမုဒသမုဿော**တိ ကောဓမဒေန မတ္တော၊ အာဒိန္န-ဂဟိတပရာမဋ္ဌောတိ အတ္ထော။ **အာယသက္ယန္တိ** အယသဘာဝံ၊ အယသော နိယသော ဟောတီတိ အတ္ထော။ **အန္ဓံ ရတော ဇာတန္တိ** အန္ဓကရေ ဥပ္ပန္နံ။ **အတ္ထံ န ဇာနာတီ**တိ ဝုဋ္ဌိအတ္ထံ န ဇာနာတိ။ **ဓမ္မံ န ပဿတီ**တိ သမထဝိပ-သနာဓမ္မံ န ပဿတိ။ **အန္ဓတမန္တိ** အန္ဓဘာဝကရံ တမံ ဗဟလတမံ[1]။ **သဟ-တေ**တိ အဘိဘဝတိ။

ဒုမ္မင်္ကုယန္တိ ဒုမ္မင်္ကုဘာဝံ နိတ္တေဇတံ ဒုဗ္ဗဏ္ဏမုခတံ။ **ယတော ပတာယတီ**တိ ယဒါ နိဗ္ဗတ္တတိ။ **န ဝါစော ဟောတိ ဂါရဝေါ**တိ ဝစနဿပိ ဂရုဘာဝေါ န ဟောတိ။ **န ဒီပံ ဟောတိ ကိဉ္စနန္တိ** ကာစိ ပတိဋ္ဌာ နာမ န ဟောတိ။ **တပနီယာနီ**တိ တာပဇနကာနိ။ **ဓမ္မေဟီ**တိ သမထဝိပဿနာဓမ္မေဟိ။ **အာရ-ကာ**တိ ဒူရေ။ **ဗြာဟ္မဏန္တိ** ခီဏာသဝဗြာဟ္မဏံ။ **ယာယ မာတု ဘတော**တိ ယာယ မာတရာ ဘတော ပေါသိတော။ **ပါဏဒဒိံ သန္တိန္တိ** ဇီဝိတဒါယိကံ သမာနံ။ **ဟန္တိ ကုဒ္ဓော ပုထုတ္တာနန္တိ** ကုဒ္ဓော ပုဂ္ဂလော ပုထုနာနာကာရဏေဟိ အတ္တာနံ ဟန္တိ။ **နာနာရူပေသု မုစ္ဆိတော**တိ နာနာရမ္မဏေသု အဓိမုစ္ဆိတော ဟုတ္ဝာ။ **ရဇ္ဇုယာ ဗဒ္ဓါ မီယန္တီ**တိ ရဇ္ဇုယာ ဗန္ဓိတ္ဝာ မရန္တိ။ **ပဗ္ဗတာမပိ ကန္ဒရေ**တိ ပဗ္ဗတကန္ဒရေပိ ပတိတ္ဝာ မရန္တိ။

၁-အန္ဓဘာဝကရဃနမဟာတမံ (သီ)

Bhūnahaccānīti[1] hatavuddhīni. **Itāyan**ti iti ayaṁ. **Taṁ damena samucchinde**ti taṁ kodhaṁ damena chindeyya. Katarena damenāti? **Paññāvīriyena diṭṭhiyā**ti vipassanāpaññāya ceva vipassanāsampayuttena kāyikacetasikavīriyena ca maggasammādiṭṭhiyā ca. **Tatheva dhamme sikkhethā**ti yathā akusalaṁ samucchindeyya, samathavipassanādhammepi tatheva sikkheyya. **Mā no dummaṅkuyaṁ ahū**ti mā amhākaṁ dummaṅkubhāvo ahosīti imamatthaṁ patthayamānā. **Anāyāsā**ti anupāyāsā. **Anussukā**ti katthaci ussukkaṁ anāpannā. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Abyākatavaggo chaṭṭho.

---

7. Mahāvagga

1. Hiri-ottappasuttavaṇṇanā

65. Sattamassa paṭhame **hatūpaniso**ti hata-upaniso chinnapaccayo. **Yathābhūtañāṇadassanan**ti taruṇavipassanā. **Nibbidāvirāgo**ti balavavipassanā ceva maggo ca. **Vimuttiñāṇadassanan**ti arahattavimutti ca paccavekkhaṇā ca.

2. Sattasūriyasuttavaṇṇanā

66. Dutiye yasmā ayaṁ sattasūriyadesanā tejosaṁvaṭṭadassanavasena pavattā, tasmā tayo saṁvaṭṭā, tisso saṁvaṭṭasīmā, tīṇi saṁvaṭṭamūlāni, tīṇi kolāhalānīti ayaṁ tāva āditova imassa suttassa purecārikakathā veditabbā. Sā Visuddhimagge[2] pubbenivāsānussatiniddese vitthāritāva. **Etadavocā**ti aniccakammaṭṭhānikānaṁ pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ ajjhāsayena upādinnakānaṁ anupādinnakānaṁ saṅkhārānaṁ vipattidassanatthaṁ etaṁ "aniccā bhikkhave saṅkhārā"ti-ādisattasūriyopamasuttantaṁ avoca. Tattha **aniccā**ti hutvā abhāvaṭṭhena aniccā. **Saṅkhārā**ti upādinnaka-anupādinnakā saṅkhāradhammā. **Addhuvā**ti evaṁ aciraṭṭhena[3] na dhuvā.

---

1. Bhūtahaccānīti (Sī, Syā)
2. Visuddhi 2. 43 piṭṭhe.
3. Addhuvāti athiraṭṭhena (Sī, Syā)

ဘူနဟစ္စာနီတိ[1] ဟတဝုဒ္ဓိနိ။ **ဣတာယန္တိ** ဣတိ အယံ။ **တံ ဒမေန သမုစ္ဆိန္ဒေ**တိ တံ ကောဓံ ဒမေန ဆိန္ဒေယ္ယ။ကတရေန ဒမေနာတိ? **ပညာဝီရိယေန ဒိဋ္ဌိယာ**တိ ဝိပဿနာပညာယ စေဝ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တေန ကာယိကစေတသိကဝီရိယေန စ မဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိယာ စ။ **တထေဝ ဓမ္မေ သိက္ခေထာ**တိ ယထာ အကုသလံ သမုစ္ဆိန္ဒေယ္ယ၊ သမထဝိပဿနာဓမ္မေပိ ဘထေဝ သိက္ခေယ္ယ။ **မာ နော ဒုမ္မင်္ကုယံ အဟူ**တိ မာ အမှာကံ ဒုမ္မင်္ကုဘာဝေါ ဒုဟောသီတိ ဧဝမတ္ထံ ပတ္ထယမာနာ။ **အနာယာသာ**တိ အနုပါယာသာ။ **အနုဿုကာ**တိ ကတ္ထစိဉ္ဉုက္ကံ် အနာပန္နာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အဗျာကတဝဂ္ဂေါ ဆဋ္ဌော။

၇-မဟာဝဂ္ဂ

၁-ဟိရိဩတ္တပ္ပသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၅။ သတ္တမဿ ပဌမေ **ဟတူပနိသော**တိ ဟတဥပနိသော ဆိန္နပစ္စယော။ **ယထာဘူတဉာဏဒဿနန္တိ** တရုဏဝိပဿနာ။ **နိဗ္ဗိဒါဝိရာဂေါ**တိ ဗလဝဝိပဿနာ စေဝ မဂ္ဂေါ စ။ **ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနန္တိ** အရဟတ္တဝိမုတ္တိ စ ပစ္စဝေက္ခဏာ စ။

၂-သတ္တသူရိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၆။ ဒုတိယေ ယသ္မာ အယံ သတ္တသူရိယဒေသနာ တေဇောသံဝဋ္ဋဒဿနဝသေန ပဝတ္တာ၊ တသ္မာ တယော သံဝဋ္ဋာ, တိဿော သံဝဋ္ဋသီမာ, တီဏိ သံဝဋ္ဋမူလာနိ, တီဏိ ကောလာဟလာနီတိ အယံ တာဝ အာဒိတောဝ ဣမဿ သုတ္တဿ ပုရေစာရိကကထာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[2] ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိနိဒ္ဒေသေ ဝိတ္ထာရိတာဝ။ **တေဒဝေါစာ**တိ အနိစ္စကမ္မဋ္ဌာနိကာနံ ပဉ္စန္နံ ဘိက္ခုသတာနံ အဇ္ဈာသယေန ဥပါဒိန္နကာနံ အနုပါဒိန္နကာနံ သင်္ခါရာနံ ဝိပတ္တိဒဿနတ္ထံ တေံ "အနိစ္စာ ဘိက္ခဝေ သင်္ခါရာ"တိအာဒိသတ္တသူရိယောပမသုတ္တန္တံ အဝေါစ။ တတ္ထ **အနိစ္စာ**တိ ဟုတ္ဝာ အဘာဝဋ္ဌေန အနိစ္စာ။ **သင်္ခါရာ**တိ ဥပါဒိန္နကအနုပါဒိန္နကာ သင်္ခါရမေဝ။ **အဒ္ဓုဝါ**တိ ဧကံ အစိရဋ္ဌေန[2] ; ဇဝါ။

၁-ဘူတဟစ္စာနီတိ (သီ၊ သျာ) ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၄၃-ငိဋ္ဌေ။
၃-အဒ္ဓုဝါတိ အထိရဋ္ဌေန (သီ၊ သျာ)

anassāsikāti asassatabhāvena[1] assāsarahitā. **Alamevā**ti yuttameva.

Ajjhogāḷhoti udake anupaviṭṭho. **Accuggato**ti udakapiṭṭhito uggato. **Devo na vassatī**ti paṭhamaṁ tāva upakappanamegho nāma koṭisatasahassacakkavāḷe ekamegho hutvā vassati, tadā nikkhantabījaṁ na puna gehaṁ pavisati. Tato paṭṭhāya dhamakaraṇe niruddhaṁ viya udakaṁ hoti, puna ekabindumpi devo na vassatīti upamānadhammakathāva pamāṇaṁ. Vinassante pana loke paṭhamaṁ Avīcito paṭṭhāya tuccho hoti, tato uṭṭhahitvā sattā manussaloke ca tiracchānesu ca nibbattanti. Tiracchānesu nibbattāpi puttabhātikesu mettaṁ paṭilabhitvā kālakatā devamanussesu nibbattanti. Devatā ākāsena carantiyo ārocenti "na idaṁ ṭhānaṁ sassataṁ na nibaddhaṁ, mettaṁ bhāvetha, karuṇaṁ, muditaṁ, upekkhaṁ bhāvethā"ti. Te mettādayo bhāvetvā tato cutā brahmaloke nibbattanti.

Bījagāmāti ettha bījagāmo nāma pañca bījajātāni. **Bhūtagāmo** nāma yaṁkiñci nikkhantamūlapaṇṇaṁ haritakaṁ. **Osadhitiṇavanappatayo**ti ettha **osadhī**ti osadharukkhā. **Tiṇā**ti bahisārā tālanāḷikerādayo. **Vanappatayo**ti vanajeṭṭhakarukkhā. **Kunnadiyo**ti ṭhapetvā pañca mahānadiyo avasesā ninnagā. **Kusobbhā**ti[2] ṭhapetvā satta mahāsare avasesā rahadādayo. **Dutiyo sūriyo**ti-ādīsu dutiyasūriyakāle eko udeti, eko atthaṅgameti. Tatiyakāle eko udeti, eko atthaṅgameti, eko majjhe hoti. Catutthakāle catukulike gāme cattāro piṇḍacārikā dvārapaṭipāṭiyā ṭhitā viya honti. Pañcamādikālepi eseva nayo. **Palujjantī**ti chijjitvā chijjitvā patanti. **Neva chārikā paññāyati na masī**ti cakkavāḷamahāpathavī Sinerupabbatarājā himavā cakkavāḷapabbato cha kāmasaggā paṭhamajjhānikabrahmalokāti ettake ṭhāne daḍḍhe accharāya gahetabbamattāpi chārikā vā aṅgāro vā na paññāyati. **Ko mantā ko saddhātā**ti ko tassa saddhāpanatthāya samattho, ko vā tassa saddhātā. **Aññatra diṭṭhapadehī**ti

1. Assātabhāvena (Ka)
2. Kussubbhāti (Sī), kusubbhāti (Syā)

အနဿာသိကာတိ အသဿတဘာဝေန[1] အဿာသရဟိတာ။ **အလမေဝါ**တိ ယုတ္တမေဝ။

အဇ္ဈောဂါဠှောတိ ဥဒကေ အနုပဝိဋ္ဌော။ **အစ္စုဂ္ဂတော**တိ ဥဒကပိဋ္ဌိတော ဥဋ္ဌတော။ **ဒေဝေါ န ဝဿတီ**တိ ပဌမံ တာဝ ဥပကပ္ပနမေဃော နာမ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေ ကေမေဃော ဟုတ္ဝာ ဝဿတိ၊ တဒါ နိက္ခန္တဗီဇံ န ပုန ဂေဟံ ပဝိသတိ။ တတော ပဋ္ဌာယ ဓမကရဏော နိရုဒ္ဓံ ဝိယ ဥဒကံ ဟောတိ၊ ပုန ကေဗိန္ဒုမ္ပိ ဒေဝေါ န ဝဿတီတိ ဥပမာနဓမ္မကထာဝ ပမာဏံ။ ဝိနဿန္တေ ပန လောကေ ပဌမံ အဝီစိတော ပဋ္ဌာယ တုစ္ဆော ဟောတိ၊ တတော ဥဋ္ဌဟိတ္ဝာ သတ္တာ မနုဿလောကေ စ တိရစ္ဆာနေသု စ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ တိရစ္ဆာနေသု နိဗ္ဗတ္တာပိ ပုတ္တဘာတိကေသု မေတ္တံ ပဋိလဘိတ္ဝာ ကာလကတာ ဒေဝမနုဿေသု နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ ဒေဝတာ အာကာသေန စရန္တိယော အာရောစေန္တိ "န ဣဒံ ဌာနံ သဿတံ န နိစ္စံ၊ မေတ္တံ ဘာဝေထ၊ ကရုဏံ၊ မုဒိတံ၊ ဥပေက္ခံ ဘာဝေထာ"တိ။ တေ မေတ္တာဒယော ဘာဝေတ္ဝာ တတော စုတာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။

ဗီဇဂါမာတိ ထော့ ဗီဇဂါမော နာမ ပဉ္စ ဗီဇဇာတာနိ။ **ဘူတဂါမော** နာမ ယံကိဉ္စိ နိက္ခန္တမူလပဏ္ဏံ ဟရိတကံ။ **ဩသဓိတိဏဝနပ္ပတယော**တိ ထော့ **ဩသဓီ**တိ ဩသဓရုက္ခာ။ **တိဏာ**တိ ဗဟိသာရာ တာလနာဠိကေရာဒယော။ **ဝနပ္ပတယော**တိ ဝနဇေဋ္ဌကရုက္ခာ။ **ကုန္နဒိယော**တိ ဌပေတ္ဝာ ပဉ္စ မဟာနဒိယော အဝသေသာ နိန္နဂါ။ **ကုသော့ဗ္ဘာ**တိ[2] ဌပေတ္ဝာ သတ္တ မဟာသရေ အဝသေသာ ရဟဒါဒယော။ **ဒုတိယော သူရိယော**တိအာဒီသု ဒုတိယသူရိယကာလေ ကော ဥဒေတိ၊ ကော အတ္ထင်္ဂမေတိ။ တတိယကာလေ ကော ဥဒေတိ၊ ကော အတ္ထင်္ဂမေတိ၊ ကော မဇ္ဈေ ဟောတိ။ စတုတ္ထကာလေ စတုကုလိကေ ဂါမေ စတ္တာရော ပဏ္ဍစာရိကာ ဒွါရပဋိပါဋိယာ ဌိတာ ဝိယ ဟောန္တိ။ ပဌမာဒိကာလေပိ သေဝ နယော။ **ပလုဇ္ဇန္တီ**တိ ဆိဇ္ဇိတ္ဝာ ဆိဇ္ဇိတ္ဝာ ပတန္တိ။ **နေဝ ဆာရိကာ ပညာယတိ န မသီ**တိ စက္ကဝါဠမဟာပထဝီ သိနေရုပဗ္ဗတရာဇာ တိမဝါ စက္ကဝါဠပဗ္ဗတော ဆ ကာမသဂ္ဂါ ပဌမဇ္ဈာနိကဗြဟ္မလောကာတိ ထော့ကေ ဌာနေ ဒဗ္ဗေ အန္တရာယ ဂဟေတဗ္ဗမတ္တာပိ ဆာရိကာ ဝါ အင်္ဂါရော ဝါ န ပညာယတိ။ **ကော မန္တာ ကော သဒ္ဓါတာ**တိ ကော တဿ သဒ္ဓါ-ပနတ္ထာယ သမတ္ထော၊ ကော ဝါ တဿ သဒ္ဓါတာ။ **အညတြ ဒိဋ္ဌပဒေဟီ**တိ

၁-အဿာတဘာဝေန (က)
၂-ကုဿုဗ္ဘာတိ (သီ)၊ ကုသုဗ္ဘာတိ (သျာ)

diṭṭhapade sotāpanne ariyasāvake ṭhapetvā ko añño saddahissatīti attho.

Vītarāgoti vikkhambhanavasena vītarāgo. **Sāsanaṁ ājāniṁsū**ti anusiṭṭhiṁ jāniṁsu, brahmalokasahabyatāya maggaṁ paṭipajjiṁsu. **Samasamagatiyo**ti[1] dutiyattabhāve sabbākārena samagatiko ekagatiko. **Uttari mettaṁ bhāveyyan**ti paṭhamajjhānato uttari yāva tikacatukkajjhānā paṇītaṁ katvā mettaṁ bhāveyyaṁ. **Cakkumā**ti pañcahi cakkhūhi cakkhumā. **Parinibbuto**ti Bodhipallaṅkeyeva kilesaparinibbānena parinibbuto. Evaṁ aniccalakkhaṇaṁ dīpetvā Satthari desanaṁ vinivaṭṭente pañcasatāpi te aniccakammaṭṭhānikā bhikkhū desanānusārena ñāṇaṁ pesetvā nisinnāsanesuyeva arahattaṁ pāpuṇiṁsūti.

3. Nagaropamasuttavaṇṇanā

67. Tatiye **yato**ti yadā. **Paccantiman**ti raṭṭhapariyante raṭṭhāvasāne niviṭṭhaṁ. Majjhimadesanagarassa pana rakkhākiccaṁ natthi, tena taṁ na gahitaṁ. **Nagaraparikkhārehi suparikkhatan**ti[2] nagarālaṅkārehi alaṅkataṁ. **Akaraṇīyan**ti akattabbaṁ ajiniyaṁ[3]. **Gambhīranemā**ti gambhīra-āvāṭā. **Sunikhātā**ti suṭṭhu sannisīdāpitā. Taṁ panetaṁ esikāthambhaṁ iṭṭhakāhi vā karonti silāhi vā khadirādīhi vā sārarukkhehi. Taṁ nagaraguttatthāya karontā bahinagare karonti, alaṅkāratthāya karontā antonagare. Taṁ iṭṭhakāmayaṁ karontā mahantaṁ āvāṭaṁ katvā cayaṁ cinitvā upari aṭṭhaṁsaṁ katvā sudhāya limpanti. Yadā hatthinā dantehi abhihato na calati, tadā sulitto nāma hoti. Silāthambhādayopi aṭṭhaṁsā eva honti. Te sace aṭṭha ratanā honti, caturatanamattaṁ āvāṭe pavisati, caturatanamattaṁ upari hoti. Soḷasaratanavīsatiratanesupi eseva nayo. Sabbesañhi upaḍḍhaṁ heṭṭhā hoti upaḍḍhaṁ upari. Te gomuttavaṅkā honti, tena tesaṁ antare padaramayaṁ[4] katvā kammaṁ kātuṁ sakkā hoti, te pana katacittakammā paggahitaddhajāva honti.

---

1. Samagatiyoti (Sī)
2. Parikkhittanti (Sī, Syā, Ka)
3. Agamanīyaṁ (Sī), atthapanīyaṁ (Ka)
4. Padaracayaṁ (Sī), suparicayaṁ (Ka)

ဒိဋ္ဌပဒေ သောတာပန္နေ အရိယသာဝကေ ဌပေတ္ဝာ ကော အညော သဒ္ဒ-ဟိဿတီတိ အတ္ထော။

ဗီတရာဂေါတိ ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန ဗီတရာဂေါ။ **သာသနံ အာဇာနိံသူ**တိ အနုသိဋ္ဌိံ ဇာနိံသု၊ ဗြဟ္မလောကသဟဗျတာယ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိံသု။ **သမသမ-ဂတိယော**တိ[1] ဒုတိယဘဝေ သဗ္ဗာကာရေန သမဂတိကော ကေဂတိကော။ **ဥတ္တရိ မေတ္တံ ဘာဝေယ္ယ**န္တိ ပဌမဇ္ဈာနတော ဥတ္တရိ ယာဝ တိကစတုက္ကဇ္ဈာနာ ပဏီတံ ကတ္ဝာ မေတ္တံ ဘာဝေယ္ယံ။ **စက္ခုမာ**တိ ပဉ္စဟိ စက္ခူဟိ စက္ခုမာ။ **ပရိ-နိဗ္ဗုတော**တိ ဗောဓိပလ္လင်္ကေယေဝ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗုတော။ ဧဝံ အနိစ္စလက္ခဏံ ဒိပေတ္ဝာ သတ္ထရိ ဒေသနံ ဝိနိဝဋ္ဋေန္တေ ပဉ္စသတာပိ တေ အနိစ္စ-ကမ္မဋ္ဌာနိကာ ဘိက္ခူ ဒေသနာနုသာရေန ဉာဏံ ပေသေတ္ဝာ နိသိန္နာသနေသု-ယေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသူတိ။

၃-နဂရောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၇။ တတိယေ **ယတော**တိ ယဒါ။ **ပစ္စန္တိမ**န္တိ ရဋ္ဌပရိယန္တေ ရဋ္ဌာဝသာနေ နိဝိဋ္ဌံ။ မဇ္ဈိမဒေသနဂရဿ ပန ရက္ခာကိစ္စံ နတ္ထိ၊ တေန တံ န ဂဟိတံ။ **နဂရ-ပရိက္ခာရေဟိ သုပရိက္ခတ**န္တိ[2] နဂရာလင်္ကာရေဟိ အလင်္ကတံ။ **အကရဏီယ**န္တိ အကတ္တဗ္ဗံ အဇိနိယံ[3]။ **ဂမ္ဘီရနေမာ**တိ ဂမ္ဘီရအာဝါဋာ။ **သုနိခါတာ**တိ သုဋ္ဌု သန္နိသီဒါပိတာ။ တံ ပနေတံ သေကာထမ္ဘံ ဣဋ္ဌကာဟိ ဝါ ကရောန္တိ သိလာဟိ ဝါ ခဒိရာဒီဟိ ဝါ သာရရုက္ခေဟိ။ တံ နဂရဂုတ္တတ္ထာယ ကရောန္တာ ဗဟိနဂရေ ကရောန္တိ၊ အလင်္ကာရတ္ထာယ ကရောန္တာ အန္တောနဂရေ။ တံ ဣဋ္ဌကာမယံ ကရောန္တာ မဟန္တံ အာဝါဋံ ကတ္ဝာ စယံ စိနိတ္ဝာ ဥပရိ အဋ္ဌံသံ ကတ္ဝာ သုဓာယ လိမ္ပန္တိ။ ယဒါ ဟတ္ထိနာ ဒန္တေဟိ အဘိဟတော န စလတိ၊ တဒါ သုလိတ္ထော နာမ ဟောတိ။ သိလာထမ္ဘာဒယောပိ အဋ္ဌံသာ ဧဝ ဟောန္တိ။ တေ သဗ္ဗေ အဋ္ဌ ရတနာ ဟောန္တိ၊ စတုရတနမတ္တံ အာဝါဋေ ပဝိသတိ၊ စတု-ရတနမတ္တံ ဥပရိ ဟောတိ။ သောဋ္ဌသရတနဝိသတိရတနေသုပိ ဧသေဝ နယော။ သမ္ဗေသဋ္ဌိ ဥပမုံ ဟေဋ္ဌာ ဟောတိ ဥပမုံ ဥပရိ။ တေ ဂေါမုတ္တဝင်္ကာ ဟောန္တိ၊ တေန အောသံ အန္တရေ ပဒရမယံ[4] ကတ္ဝာ ကမ္မံ ကာတုံ သက္ကာ ဟောတိ၊ တေ ပန ကတစိတ္တကမ္မာ ပဂ္ဂဟိတဓ္ဇာဝ ဟောန္တိ။

၁-သမဂတိယောတိ (သီ)
၂-ပရိက္ခိတ္တန္တိ (သီ၊ သျာ၊က)
၃-အဂမနီယံ (သီ)၊ အတ္ထပနီယံ (က)
၄-ပဒရစယံ (သီ)၊ သုပရိစယံ (က)

Parikhāti parikkhipitvā ṭhitamātikā. **Anupariyāyapatho**ti anto pākārassa pākārena saddhiṁ gato mahāpatho, yattha ṭhitā bahipākāre ṭhitehi saddhiṁ yujjhanti. **Salākan**ti saratomarādinissaggiyāvudhaṁ. **Jevanikan**ti ekatodhārādisesāvudhaṁ.

Hatthārohāti sabbepi hatthi-ācariyahatthivejjahatthibandhādayo[1]. **Assārohā**ti sabbepi assācariya-assavejja-assabandhādayo. **Rathikā**ti sabbepi rathācariyarathayo dharatharakkhādayo. **Dhanuggahā**ti issāsā. **Celakā**ti ye yuddhe jayaddhajaṁ gahetvā purato gacchanti. **Calakā**ti "idha rañño ṭhānaṁ hotu, idha asukamahāmattassā"ti evaṁ senābyūhakārakā. **Piṇḍadāyikā**ti sāhasikamahāyodhā. Te kira parasenaṁ pavisitvā piṇḍapiṇḍamiva chetvā chetvā dayanti[2], uppatitvā niggacchantīti attho. Ye vā saṅgāmamajjhe yodhānaṁ bhattapānīyaṁ gahetvā pavisanti, tesampetaṁ nāmaṁ. **Uggā rājaputtā**ti uggatuggatā saṅgāmāvacarā rājaputtā. **Pakkhandino**ti ye "kassa sīsaṁ vā āvudhaṁ vā āharāmā"ti vatvā "asukassā"ti vuttā saṅgāmaṁ pakkhanditvā tadeva āharanti, ime pakkhandantīti pakkhandino. Mahānāgā viya **mahānāgā,** hatthi-ādīsupi abhimukhaṁ āgacchantesu anivattiyayodhānaṁ etaṁ adhivacanaṁ. **Sūrā**ti ekasūrā[3], ye sajālikāpi savammikāpi samuddaṁ tarituṁ sakkonti. **Cammayodhino**ti ye cammakañcukaṁ vā pavisitvā saraparittāṇacammaṁ vā gahetvā yujjhanti. **Dāsakaputtā**ti balavasinehā gharadāsayodhā. **Dovāriko**ti dvārapālo. **Vāsanalepanasampanno**ti vāsanena sabbavivarapaṭicchādanena sudhālepena sampanno, bahi vā khāṇupākārasaṅkhātena vāsanena ghanamaṭṭhena ca sudhālepena sampanno puṇṇaghaṭapantiṁ dassetvā katacittakammapaggahitaddhajo. **Tiṇakaṭṭhodakan**ti hatthi-assādīnaṁ ghāsatthāya gehānañca chādanatthāya āharitvā bahūsu ṭhānesu ṭhapitatiṇañca, gehakaraṇapacanādīnaṁ atthāya āharitvā ṭhapitakaṭṭhañca, yantehi pavesetvā pokkharaṇīsu ṭhapita-udakañca. **Sannicitaṁ hotī**ti paṭikacceva anekesu ṭhānesu suṭṭhu nicitaṁ hoti. **Abbhantarānaṁ ratiyā**ti antonagaravāsīnaṁ rati-atthāya.

---

1. ...hatthimeṇḍādayo (Dī-Ṭ̣ha 1. 142 piṭṭhe)
2. Dassanti (Sī)
3. Ekantasūrā (Ka, Dī-Ṭ̣ha 1. 143 piṭṭhe ca)

ပရိခါတိ ပရိက္ခိပိတ္တာ ဋ္ဌိတမာတိကာ။ **အနုပရိယာယပထော**တိ အန္တော ပါကာရဿ ပါကာရေန သဒ္ဓိံ ဂတော မဟာပထော၊ ယတ္ထ ဋ္ဌိတာ ဗဟိပါကာရေ ဋ္ဌိတေဟိ သဒ္ဓိံ ယုဇ္ဈန္တိ။ **သလာက**န္တိ သရတောမရာဒိနိဿဋ္ဌိ-ယာဝုဓံ။ **ဇေဝနိက**န္တိ ကေတောဓာရာဒိသေသာဝုဓံ။

ဟတ္ထာရောဟာတိ သဗ္ဗေပိ ဟတ္ထိအာစရိယဟတ္ထိဝေဇ္ဇဟတ္ထိဗန္ဓာဒယော[1]။ **အဿာရောဟာ**တိ သဗ္ဗေပိ အဿာစရိယအဿဝေဇ္ဇအဿဗန္ဓာဒယော။ **ရထိကာ**တိ သဗ္ဗေပိ ရထာစရိယရထယောဓရထရက္ခာဒယော။ **ဓနုဂ္ဂဟာ**တိ ဣဿာသာ။ **စေလကာ**တိ ယေ ယုဒ္ဓေ ဇယဒ္ဓဇံ ဂဟေတ္ဝာ ပုရတော ဂစ္ဆန္တိ။ **စလကာ**တိ "ဣမ ရညော ဌာနံ ဟောတု, ဣမ အသုကမဟာမတ္တဿာ"တိ ဧဝံ သေနာဗျူဟကာရကာ။ **ဝိလ္လာဒါယိကာ**တိ သာဟသိကမဟာယောဓော။ တေ ကိရ ပရသေနံ ပဝိသိတ္ဝာ ဝိလ္လဝိလ္လမိဝ ဆေတ္ဝာ ဆေတ္ဝာ ဒယန္တိ၂၊ ဥပ္ပတိတ္ဝာ နိဂ္ဂစ္ဆန္တီတိ အတ္ထော။ ယေ ဝါ သင်္ဂါမမဇ္ဈေ ယောဓေနံ ဘတ္တပါနိယံ ဂဟေတ္ဝာ ပဝိသန္တိ၊ တေသမ္ပေတံ နာမံ။ **ဥဂ္ဂါ ရာဇပုတ္တာ**တိ ဥဋ္ဌိတုဋ္ဌိတာ သင်္ဂါမာဝစရာ ရာဇပုတ္တာ။ **ပက္ခန္ဒိနော**တိ ယေ "ကဿ သီသံ ဝါ အာဝုဓံ ဝါ အာဟရာမာ"တိ ဝတ္ဝာ "အသုကဿာ"တိ ဝုတ္တာ သင်္ဂါမံ ပက္ခန္ဒိတ္ဝာ တဒေဝ အာဟရန္တိ၊ ဣမေ ပက္ခန္ဒနိကတိ ပက္ခန္ဒိနော။ မဟာနာဂါ ဝိယ **မဟာ-နာဂါ**၊ ဟတ္ထိအာဒိသုပိ အဘိမုခံ အာဂစ္ဆန္တေသု အနိဝတ္တိယဘောဓနံ တေသံ အဓိဝစနံ။ **သူရာ**တိ ကေသူရာ[2]၊ ယေ သဇာလိကာပိ သဝမ္မိကာပိ သမုဒ္ဒံ တရိတုံ သက္ကောန္တိ။ **စမ္မယောဓိနော**တိ ယေ စမ္မကဉ္စုကံ ဝါ ပဋိသိတ္ဝာ သရပရိတ္တာဏစမ္မံ ဝါ ဂဟေတ္ဝာ ယုဇ္ဈန္တိ။ **ဒါသကပုတ္တာ**တိ ဗလဝသိနေဟာ ဃရဒါသယောဓာ။ **ဒေါဝါရိကော**တိ ဒ္ဝါရပါလော။ **ဝါသနလေပန-သမ္ပန္နော**တိ ဝါသနေန သမ္ဗဝိဝရပဋိစ္ဆာဒနေန သုဓာလေပေန သမ္ပန္နော၊ ဗဟိ ဝါ ခါဏုပါကာရသဒိသေန ဝါသနေန ဃနမဋ္ဌေန စ သုဓာလေပေန သမ္ပန္နော ပုဏ္ဏဃဋပန္တိံ ဒဿေတ္ဝာ ကတစိတ္တကမ္မပဋိဟတ္ထော။ **တိက္ခ-ကဋ္ဌောဒကန်** ဟတ္ထိအဿာဒီနံ ဃာသတ္ထာယ ဂေဟာနဉ္စ ဆာဒနတ္ထာယ အာဟရိတ္ဝာ ဗဟူသု ဌာနေသု ဌပိတတိဏဉ္စ, ဂေဟကရဏာပစနာဒီနံ အတ္ထာယ အာဟရိတ္ဝာ ဌပိတကဋ္ဌဉ္စ, ယန္တေဟိ ပဝေသေတ္ဝာ ပေါက္ခရဏီသု ဌပိတဥဒကဉ္စ။ **သန္နိစိတံ ဟောတီ**တိ ပဋိကစ္စေဝ အနေကေသု ဌာနေသု သုဋ္ဌု နိစိတံ ဟောတိ။ **အဗ္ဘန္တရာနံ ရတိယာ**တိ အန္တောနဂရဝါသီနံ ရတိအတ္ထာယ။

၁- ...ဟတ္ထိမေဏ္ဍာဒယော (ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၁၄၂-ဝိဋ္ဌေ)
၂- ဒဿန္တိ (သီ)
၃- ဧကန္တသူရာ (က၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၁၄၃-ဝိဋ္ဌေ စ)

aparitassāyāti tāsaṁ anāpajjanatthāya. **Sāliyavakan**ti nānappakārā sāliyo ceva yavā ca. **Tilamuggamāsāparaṇṇan**ti tilamuggamāsā ca sesāparaṇṇañca.

Idāni yasmā Tathāgatassa nagare kammaṁ nāma natthi, nagarasadisaṁ pana ariyasāvakaṁ nagaraparikkhārasadise ca satta dhamme catu-āhārasadisāni ca cattāri jhānāni dassetvā ekādasasu ṭhānesu arahattaṁ pakkhipitvā desanaṁ vinivaṭṭessāmīti ayaṁ upamā ābhatā, tasmā taṁ desanaṁ pakāsetuṁ idaṁ **evameva kho**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **saddhammehī**ti sudhammehi. **Saddho**ti okappanasaddhāya ceva paccakkhasaddhāya ca samannāgato. Tattha dānasīlādīnaṁ phalaṁ saddahitvā dānādipuññakaraṇe saddhā okappanasaddhā nāma. Maggena āgatasaddhā paccakkhasaddhā nāma. Pasādasaddhātipi esā eva. Tassā lakkhaṇādīhi vibhāgo veditabbo.

"Sampakkhandanalakkhaṇā ca mahārāja saddhā sampasādanalakkhaṇā cā"ti[1] hi vacanato idaṁ saddhāya **lakkhaṇaṁ** nāma. "Tīhi bhikkhave ṭhānehi saddho pasanno veditabbo, katamehi tīhi. Sīlavantānaṁ dassanakāmo hotī"ti-ādinā[2] nayena vuttaṁ pana saddhāya **nimittaṁ** nāma. "Ko cāhāro saddhāya, saddhammassavanantissa vacanīyan"ti[3] ayaṁ panassā **āhāro** nāma. "Saddhāpabbajitassa bhikkhave bhikkhuno ayaṁ anudhammo hoti, yaṁ rūpe nibbidābahulo viharissatī"ti[4] ayamassa **anudhammo** nāma. "Saddhā bandhati pātheyyaṁ, sirī bhogānamāsayo[5]. Saddhā dutiyā purisassa hoti[6]. Saddhāya tarati oghaṁ[7]. Saddhā bījaṁ tapo vuṭṭhi[8]. Saddhāhattho mahānāgo. Upekhāsetadantavā"ti-ādīsu pana suttesu etissā baddhabhattapuṭādisarikkhatāya anekasarasatā Bhagavatā pakāsitā. Imasmiṁ pana Nagaropamasuttante esā acalasuppatiṭṭhitatāya esikāthambhasadisā katvā dassitā.

Saddhesikoti saddhaṁ esikāthambhaṁ katvā ariyasāvako akusalaṁ pajahatīti iminā nayena sabbapadesu yojanā kātabbā. Apicettha hirottappehi tīsu dvāresu saṁvaro sampajjati, so catupārisuddhisīlaṁ

1. Khu 11. 33 piṭṭhe milindapañhe. 2. Aṁ 1. 149 piṭṭhe. 3. Aṁ 3. 347 piṭṭhe.
4. Vihareyyāti (Saṁ 2. 147 piṭṭhe.) 5. Saṁ 1. 41 piṭṭhe. 6. Saṁ 1. 24 piṭṭhe.
7. Saṁ 1. 217 piṭṭhe. 8. Khu 1. 291; Saṁ 1. 175 piṭṭhesu.

အပရိတဿာယာတိ တာသံ အနာပဇ္ဇနတ္ထာယ။ **သာလိယဝကန္တိ** နာနပ္ပကာရာ သာလိယော စေဝ ယဝါ စ။ **တိလမုဂ္ဂမာသာပရဏ္ဏန္တိ** တိလမုဂ္ဂမာသာ စ သေသာပရဏ္ဏဉ္စ။

ဣဒါနိ ယသ္မာ တထာဂတဿ နဂရေ ကမ္မံ နာမ နတ္ထိ၊ နဂရသဒိသံ ပန အရိယသာဝကံ နဂရပရိက္ခာရသဒိသေ စ သတ္တ ဓမ္မေ စတုအာဟာရသဒိသာနိ စ စတ္တာရိ ဈာနာနိ ဒသေတ္ဝာ ဧကာဒသသု ဌာနေသု အရဟတ္တံ ပက္ခိပိတ္ဝာ ဒေသနံ ဝိနိဝဋ္ဋေဿာမီတိ အယံ ဥပမာ အာဘတာ၊ တသ္မာ တံ ဒေသနံ ပကာသေတုံ ဣဒံ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **သဒ္ဓမ္မေဟိ**တိ သုမ္မေဟိ။ **သဒ္ဓေါ**တိ သြကပ္ပနသဒ္ဓါယ စေဝ ပစ္စက္ခသဒ္ဓါယ စ သမန္နာ-ဂတော။ တတ္ထ ဒါနသီလာဒီနံ ဖလံ သဒ္ဒဟိတ္ဝာ ဒါနာဒိပုညကရဏေ သဒ္ဓါ သြကပ္ပနသဒ္ဓါ နာမ။ မဂ္ဂေန အာဂတသဒ္ဓါ ပစ္စက္ခသဒ္ဓါ နာမ။ ပသာဒသဒ္ဓါတိပိ သော ဧဝ။ တဿာ လက္ခဏာဒီဟိ ဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

"သမ္ပက္ခန္ဒနလက္ခဏာ စ မဟာရာဇ သဒ္ဓါ သမ္ပသာဒနလက္ခဏာ စာ"တိ-ဟိ ဝစနတော ဣဒံ သဒ္ဓါယ **လက္ခဏံ** နာမ။ "တီဟိ ဘိက္ခဝေ ဌာနေဟိ သဒ္ဓေါ ပသန္နော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ကတမေဟိ တီဟိ။ သီလဝန္တာနံ ဒဿနကာမော ဟောတီ"တိအာဒိနာ[1] နယေန ဝုတ္တံ ပန သဒ္ဓါယ **နိမိတ္တံ** နာမ။ "ကော စာဟာရော သဒ္ဓါယ၊ သဒ္ဓမ္မဿဝနန္တိဿ ဝစနီယ"န္တိ[2] အယံ ပနဿာ **အာဟာရော** နာမ။ "သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတဿ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော အယံ အနုဓမ္မော ဟောတိ၊ ယံ ရူဓ ဗဟုလော ဝိဟရိဿတီ''တိ[3] အယမဿ **အနုဓမ္မော** နာမ။ ''သဒ္ဓါ ဗန္ဓတိ ပါထေယ္ယံ[4]၊ သိရီ ဘောဂါနမာသယော[5]။ သဒ္ဓါ ဒုတိယာ ပုရိသဿ ဟောတိ[6]။ သဒ္ဓါယ တရတိ ဩဃံ[7]။ သဒ္ဓါ ဗီဇံ တပေါ ဝုဋ္ဌိ[8]။ သဒ္ဓါဟတ္ထော မဟာနာဂေါ။ ဥပေခါသေံတဒန္တေါ"တိအာဒီသု ပန သုတ္တေသု တေဿာ ဗဒ္ဓဘတ္တပုဋ္ဌာဒိသရိက္ခတာယ အနေကသရသတာ ဘဂဝတာ ပကာ-သိတာ။ ဣမသ္မိံ ပန နဂရောပမသုတ္တန္တေ သော အစလသုပ္ပတိဋ္ဌိတတာယ သေကာထမ္ဘသဒိသာ ကတ္ဝာ ဒဿိတာ။

သဒ္ဓေသိကောတိ သဒ္ဓံ သေကာထမ္ဘံ ကတ္ဝာ အရိယသာဝကော အကုသလံ ပဇဟတီတိ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗပဒေသု ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။ အပိစေတ္ထ ဟိရောတ္တပ္ပေဟိ ထိသု ဒ္ဝါရေသု သံဝရော သမ္ပဇ္ဇတိ၊ သော စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ

၁-ခု ၁၁-၁၃-ပိဋ္ဌေ မိလိန္ဒပဉ္ဟေ။ ၂-အ ၁-၁၄၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၃-၁၄၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိဘင်္ဂရေယျာတိ (သံ ၂-၁၄၇-ပိဋ္ဌေ) ၅-သံ ၁-၄၁-ပိဋ္ဌေ။ ၆-သံ ၁-၂၄-ပိဋ္ဌေ။
၇-သံ ၁-၂၁၇-ပိဋ္ဌေ။ ၈-ခု ၁-၂၉၁၊ သံ ၁-၁၇၅-ပိဋ္ဌေသု။

hoti. Iti imasmiṁ sutte ekādasasu ṭhānesu arahattaṁ pakkhipithā desanāya kuṭaṁ gahitanti veditabbaṁ.

4. Dhammaññūsuttavaṇṇanā

68. Catutthe **kālaṁ jānātī**ti yuttappattakālaṁ jānāti. **Ayaṁ kālo uddesassā**ti ayaṁ Buddhavacanaṁ uggaṇhanakālo. **Paripucchāyā**ti atthānatthaṁ kāraṇākāraṇaṁ paripucchāya. **Yogassā**ti yoge kammaṁ pakkhipanassa. **Paṭisallānassā**ti nilīyanassa ekībhāvassa. **Dhammānudhammappaṭipanno**ti navannaṁ lokuttaradhammānaṁ anurūpadhammaṁ pubbabhāgapaṭipadaṁ paṭipanno. **Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu puggalaparoparaññū hotī**ti evaṁ bhikkhu puggalānaṁ paroparaṁ tikkhamudubhāvaṁ jānanasamattho nāma hoti.

5. Pāricchattakasuttavaṇṇanā

69. Pañcame **pannapalāso**ti patitapalāso. **Jālakajāto**ti sañjātapattapupphajālo. Tassa hi pattajālañca pupphajālañca saheva nikkhamati. **Khārakajāto**ti pāṭiyekkaṁ sañjātena[1] suvibhattena pattajālakena ca pupphajālakena ca samannāgato. **Kuṭumalakajāto**ti[2] sañjātamakuḷo. **Korakajāto**ti avikasitehi mahākucchīhi sambhinnamukhehi pupphehi samannāgato. **Sabbapāliphullo**ti sabbākārena supupphito. **Dibbe cattāro māse**ti dibbena āyunā cattāro māse. Manussagaṇanāya pana tāni dvādasa vassasahassāni honti. **Paricārentī**ti ito cito ca indriyāni cārenti, kīḷantī ramantīti attho.

Ābhāya phuṭaṁ hotīti tattakaṁ ṭhānaṁ obhāsena phuṭaṁ hoti. Tesañhi pupphānaṁ bālasūriyassa viya ābhā hoti, pattāni paṇṇacchattappamāṇāni, anto mahātumbamattā reṇu hoti. Pupphite pana pāricchattake ārohanakiccaṁ vā aṅkusakaṁ gahetvā namanakiccaṁ vā pupphāharaṇatthaṁ caṅkoṭakakiccaṁ vā natthi, kantanakavāto uṭṭhahitvā pupphāni vaṇṭato kantati, sampaṭicchanakavāto sampaṭicchati, pavesanakavāto sudhammaṁ devasabhaṁ paveseti, sammajjanakavāto purāṇapupphāni nīharati, santharaṇakavāto pattakaṇṇikakesarāni rañjento santharati. Majjhaṭṭhāne

1. Saṇṭhitena (Sī, Syā) 2. Kuḍumalakajātoti (Sī, Syā)

ဟောတိ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဧကာဒသသု ဌာနေသု အရဟတ္တံ ပက္ခိပိတ္ဝာ ဒေသနာယ ကူဋံ ဂဟိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၄-ဓမ္မညုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၈။ စတုတ္ထေ **ကာလံ ဇာနာတီ**တိ ယုတ္တပ္ပတ္တကာလံ ဇာနာတိ။ **အယံ ကာလော ဥဒ္ဒေသဿာ**တိ အယံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဏှနကာလော။ **ပရိပုစ္ဆာယာ**တိ အတ္ထာနတ္ထံ ကာရဏာကာရဏံ ပရိပုစ္ဆာယ။ **ယောဂဿာ**တိ ယောဂေ ကမ္မံ ပက္ခိပနဿ။ **ပဋိသလ္လာနဿာ**တိ နိလီယနဿ ဧကီဘာဝဿ။ **ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပန္နော**တိ နဝန္နံ လောကုတ္တရဓမ္မာနံ အနုရူပဓမ္မံ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒံ ပဋိပန္နော။ **ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ပုဂ္ဂလပရောပရညူ ဟောတီ**တိ ဧဝံ ဘိက္ခု ပုဂ္ဂလာနံ ပရောပရံ တိက္ခမုဒုဘာဝံ ဇာနနသမတ္ထော နာမ ဟောတိ။

၅-ပါရိဆ္ဆတ္တကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၉။ ပဉ္စမေ **ပန္နပလာသော**တိ ပတိတပလာသော။ **ဇာလကဇာတော**တိ သဉ္ဇာတပတ္တပုပ္ဖဇာလော။ တဿ ဟိ ပတ္တဇာလဉ္စ ပုပ္ဖဇာလဉ္စ သဟေဝ နိက္ခမတိ။ **ခါရကဇာတော**တိ ပါဋိယေက္ကံ သဉ္ဇာတေန[1] သုဝိဘတ္တေန ပတ္တ-ဇာလကေန စ ပုပ္ဖဇာလကေန စ သမန္နာဂတော။ **ကုဋုမလကဇာတော**တိ[2] သဉ္ဇာတမကုဠော။ **ကောရကဇာတော**တိ အဝိကသိတေဟိ မဟာကုစ္ဆီဟိ သမ္ဘိန္နမုခေဟိ ပုပ္ဖေဟိ သမန္နာဂတော။ **သဗ္ဗပါလိဖုလ္လော**တိ သဗ္ဗာကာရေန သုပုပ္ဖိတော။ **ဒိဗ္ဗေ စတ္တာရော မာသေ**တိ ဒိဗ္ဗေန အာယုနာ စတ္တာရော မာသေ။ မနုဿဂဏနာယ ပန တာနိ ဒွါဒသ ဝဿသဟဿာနိ ဟောန္တိ။ **ပရိစာရေန္တီ**တိ ဋ္ဌတော စိတော စ ဋ္ဌိယာနိ စာရေန္တိ၊ ကီဠန္တိ ရမန္တိတိ အတ္ထော။

အာဘာယ ဖုဋံ ဟောတီတိ တတ္ထကံ ဌာနံ သြဘာသေန ဖုဋံ ဟောတိ။ တေသဉ္ဟိ ပုပ္ဖါနံ ဗာလသူရိယဿ ဝိယ အာဘာ ဟောတိ၊ ပတ္တာနိ ပဏ္ဏစ္ဆတ္တပ္ပ-မာဏာနိ၊ အန္တော မဟာတုမ္ဗမတ္တာ ရေဏု ဟောတိ။ ပုပ္ဖိတေ ပန ပါရိဆ္ဆတ္တကေ အာရောဟနကိစ္စံ ဝါ အင်္ကုသကံ ဂဟေတ္ဝာ နမနကိစ္စံ ဝါ ပုပ္ဖဟရဏတ္ထံ စင်္ကော်ဋကကိစ္စံ ဝါ နတ္ထိ၊ ကန္တနကဝါတော ဥဋ္ဌဟိတ္ဝာ ပုပ္ဖါနိ ဝဏ္ဏတော ကန္တတိ၊ သမ္ပဋိစ္ဆနကဝါတော သမ္ပဋိစ္ဆတိ၊ ပဝေသနကဝါတော သုဓမ္မံ ဒေဝသဘံ ပဝေသေတိ၊ သမ္မဇ္ဇနကဝါတော ပုရာဏပုပ္ဖါနိ နီဟရတိ၊ သန္ထရ-ဏကဝါတော ပတ္တကဏ္ဏိကကေသရာနိ ရဉ္ဇေန္တော သန္ထရတိ။ မဇ္ဈဋ္ဌာနေ

၁-သဉ္ဇာတေန (သီ၊ သျာ) ၂-ကုဋုမလကဇာတောတိ (သီ၊ သျာ)

dhammāsanaṁ hoti yojanappamāṇo ratanapallaṅko[1] upari tiyojanena setacchattena dhāriyamānena, tadanantaraṁ Sakkassa devarañño āsanaṁ atthariyati, tato tettiṁsāya devaputtānaṁ, tato aññesaṁ mahesakkhānaṁ devānaṁ, aññataradevatānaṁ pupphakaṇṇikāva āsanaṁ hoti. Devā devasabhaṁ pavisitvā nisīdanti. Tato pupphehi reṇuvaṭṭi uggantvā uparikaṇṇikaṁ āhacca nipatamānā devatānaṁ tigāvutappamāṇaṁ attabhāvaṁ lākhārasaparikammasajjitaṁ viya suvaṇṇacuṇṇapiñjaraṁ viya karoti. Ekacce devā ekekaṁ pupphaṁ gahetvā aññamaññaṁ paharantāpi kīḷantiyeva. Paharaṇakālepi mahātumbappamāṇā reṇu nikkhamitvā sarīraṁ pabhāsampannehi gandhacuṇṇehi sañjātamanosilārāgaṁ viya karoti. Evaṁ sā kīḷā catūhi māsehi pariyosānaṁ gacchati. **Ayamānubhāvo**ti ayaṁ anupharituṁ ānubhāvo.

Idāni yasmā na Satthā pāricchattakena atthiko, tena pana saddhiṁ upametvā satta ariyasāvake dassetukāmo, tasmā te dassetuṁ **evameva kho**ti-ādimāha. Tattha **pabbajjāya cetetī**ti pabbajissāmīti cinteti. **Devānaṁvā**ti devānaṁ viya. **Yāva brahmalokā saddo abbhuggacchatī**ti pathavītalato yāva brahmalokā sādhukārasaddena sabbaṁ ekasaddameva hoti. **Ayamānubhāvo**ti ayaṁ khīṇāsavassa bhikkhuno anupharaṇānubhāvo. Imasmiṁ sutte catupārisuddhisīlaṁ pabbajjānissitaṁ hoti, kasiṇaparikammaṁ paṭhamajjhānasannissitaṁ, vipassanāya saddhiṁ tayo maggā tīṇi ca phalāni arahattamaggasannissitāni honti. Desanāya heṭṭhato vā uparito vā ubhayato vā paricchedo hoti, idha pana ubhayato paricchedo. Tenetaṁ vuttaṁ. Saṅkhepato panettha vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitanti veditabbaṁ.

6. Sakkaccasuttavaṇṇanā

70. Chaṭṭhe **parisuddhā ca bhavissantī**ti bhiyyoso mattāya parisuddhā bhavissanti nimmalā. **Sakammāragato**ti ettha sa-kāro nipātamattaṁ, kammāragato kammāruddhanagatoti attho.

---

1. Yojanappamāṇe ratanapallaṅke (Syā)

ဓမ္မာသနံ ဟောတိ ယောဇနပ္ပမာဏော ရတနပလ္လင်္ကော[1] ဥပရိ တိယောဇနေန သေတစ္ဆတ္တေန ဓာရိယမာနေန၊ တဒနန္တရံ သက္ကဿ ဒေဝရညော အာသနံ အတ္ထရိယတိ၊ တတော တေတ္တိံသာယ ဒေဝပုတ္တာနံ၊ တတော အညေသံ မဟေသက္ခာနံ ဒေဝါနံ၊ အညတရဒေဝတာနံ ပုပ္ဖကဏ္ဏိကာဝ အာသနံ ဟောတိ။ ဒေဝါ ဒေဝသဘံ ပဝိသိတ္ဝာ နိသီဒန္တိ။ တတော ပုပ္ဖေဟိ ရေဏုံ ဥဋ္ဌဟ္ဟာ ဥပရိကဏ္ဏိကံ အာဟစ္စ နိပတမာနာ ဒေဝတာနံ တိဂါဝုတပ္ပမာဏံ အတ္တဘာဝံ လာခါရသပရိကမ္မသဇ္ဇိတံ ဝိယ သုဝဏ္ဏစုဏ္ဏပိဉ္ဇရံ ဝိယ ကရောတိ။ ကေစ္ဓေ ဒေဝါ ကေကံ ပုပ္ဖံ ဂဟေတ္ဝာ အညမညံ ပဟရန္တာပိ ကီဠန္တိယေဝ။ ပဟရဏ-ကာလေပိ မဟာတုမ္ဗပ္ပမာဏာ ရေဏု နိက္ခမိတ္ဝာ သရီရံ ပဘာသမ္ပန္နေဟိ ဂန္ဓစုဏ္ဏေဟိ သဉ္ဇာတမနောသိလာရာဂံ ဝိယ ကရောတိ။ ဧဝံ သာ ကီဠာ စတူဟိ မာသေဟိ ပရိယောသာနံ ဂစ္ဆတိ။ **အယမာနုဘာဝော**တိ အယံ အနုဖရိတုံ အာနုဘာဝေါ။

ဇာဒါနိ ယသ္မာ န သတ္ထာ ပါရိစ္ဆတ္တကေန အတ္ထိကော၊ တေန ပန သဒ္ဓိံ ဥပမေတ္ဝာ သတ္တ အရိယသာဝကေ ဒဿေတုကာမော၊ တသ္မာ တေ ဒဿေတုံ **ဧဝမေဝ ခော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပဗ္ဗဇ္ဇာယ စေတေတီ**တိ ပဗ္ဗဇိဿာမီတိ စိန္တေတိ။ **ဒေဝါနံဝါ**တိ ဒေဝါနံ ဝိယ။ **ယာဝ ဗြဟ္မလောကာ သဒ္ဒော အဗ္ဘုဂ္ဂစ္ဆတီ**တိ ပထဝီတလတော ယာဝ ဗြဟ္မလောကာ သာဓုကာရသဒ္ဒေန သဒ္ဒံ ကေသဉ္စမေဝ ဟောတိ။ **အယမာနုဘာဝော**တိ အယံ ဒိဏ္ဏာသဝဿ ဘိက္ခုနော အနုဖရဏာနုဘာဝေါ။ ဇမသ္မိံ သုတ္တေ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ ပဗ္ဗဇ္ဇာ-နိဿိတံ ဟောတိ၊ ကသိဏပရိကမ္မံ ပဌမဇ္ဈာနသန္နိဿိတံ၊ ဝိပဿနာယ သဒ္ဓိံ တယော မဂ္ဂါ တီဏိ စ ဖလာနိ အရဟတ္တမဂ္ဂသန္နိဿိတာနိ ဟောန္တိ။ ဒေသနာယ ဟေဋ္ဌတော ဝါ ဥပရိတော ဝါ ဥဘယ်တော ဝါ ပရိစ္ဆေဒေါ ဟော်တိ၊ ဇမ ပန ဥဘယတော ပရိစ္ဆေဒေါ။ တေနေတံ ဝုတ္တံ။ သခေ်ပတော ပနေတ္ထ ဝတ္ထုဝိဝဏ်ံ ကထိတန္တိ ဝေဒိတဗ်ံ။

၆-သက္ကစ္စသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၀။ ဆဋ္ဌေ **ပရိသုဒ္ဓါ စ ဘဝိဿန္တီ**တိ ဘိယျောသော မတ္တာယ ပရိသုဒ္ဓါ ဘဝိသ်န္တိ နိမ္မလာ။ **သကမ္မာရဂတော**တိ ထ္ထေ သ-ကာရော နိပါတမတ္တံ၊ ကမ္မာရဂတော ကမ္မာရုဒ္ဓနဂတောတိ အတ္ထော။

၁-ယောဇနပ္ပမာဏော ရတနပလ္လင်္ကော (သျာ)

7. Bhāvanāsuttavaṇṇanā

71. Sattame **ananuyuttassā**ti na yuttappayuttassa hutvā viharato. **Seyyathāpi bhikkhave kukkuṭiyā aṇḍānī**ti imā kaṇhapakkhasukkapakkhavasena dve upamā vuttā. Tāsu kaṇhapakkhūpamā atthassa asādhikā, itarā sādhikāti sukkapakkhūpamāya eva attho veditabbo. **Seyyathā**ti opammatthe nipāto. **Apī**ti sambhāvanatthe. Ubhayenāpi seyyathāpi nāma bhikkhaveti dasseti. **Kukkuṭiyā aṇḍāni aṭṭha vā dasa vā dvādasa vā**ti ettha pana kiñcāpi kukkuṭiyā vuttappakārato ūnādhikānipi aṇḍāni honti, vacanasiliṭṭhatāya panetaṁ vuttaṁ. Evañhi loke siliṭṭhaṁ vacanaṁ hoti. **Tānassū**ti tāni assu, bhaveyyunti[1] attho. **Kukkuṭiyā sammā adhisayitānī**ti tāya janettiyā kukkuṭiyā pakkhe pasāretvā tesaṁ upari sayantiyā sammā adhisayitāni. **Sammā pariseditānī**ti kālena kālaṁ utuṁ gaṇhāpentiyā suṭṭhu samantato seditāni, usmīkatānīti vuttaṁ hoti. **Sammā paribhāvitānī**ti kālena kālaṁ suṭṭhu samantato bhāvitāni, kukkuṭagandhaṁ gāhāpitānīti attho.

Kiñcāpi tassā kukkuṭiyāti tassā kukkuṭiyā imaṁ tividhakiriyākaraṇena appamādaṁ katvā kiñcāpi na evaṁ icchā uppajjeyya. **Atha kho bhabbāva te**ti atha kho te kukkuṭapotakā vuttanayena sotthinā abhinibbhijjituṁ bhabbāva. Te hi yasmā tāya kukkuṭiyā evaṁ tīhākārehi tāni aṇḍāni paripāliyamānāni na pūtīni honti. Yopi nesaṁ allasineho, so pariyādānaṁ gacchati, kapālaṁ tanukaṁ hoti, pādanakhasikhā ca mukhatuṇḍakañca kharaṁ hoti, sayampi pariṇāmaṁ gacchati. Kapālassa tanuttā bahiddhā āloko anto paññāyati, tasmā "ciraṁ vata mayaṁ saṁkuṭitahatthapādā sambādhe sayimha, ayañca bahi āloko dissati, ettha dāni no sukhavihāro bhavissatī"ti nikkhamitukāmā hutvā kapālaṁ pādena paharanti, gīvaṁ pasārenti, tato taṁ kapālaṁ dvedhā bhijjati. Atha te pakkhe vidhunantā taṁkhaṇānurūpaṁ viravantā nikkhamantiyeva. Nikkhamantā ca gāmakkhettaṁ upasobhayamānā vicaranti.

---

1. Te bhaveyyunti (Sī, Syā)

၇-ဘာဝနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၁။ သတ္တမေ **အနနုယုတ္တဿာ**တိ နယုတ္တပ္ပယုတ္တဿ ဟုတ္ဝာ ဝိဟရတော။ **သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ကုက္ကုဋိယာ အဏ္ဍာနီ**တိ ဋီကာယံ ကဏှပက္ခသုက္ကပက္ခဝသေန ဒွေ ဥပမာ ဝုတ္တာ။ တာသု ကဏှပက္ခူပမာ အတ္ထသ အသာဓိကာ၊ ဋီကာရာ သာဓိကာတိ သုက္ကပက္ခူပမာယ ဧဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သေယျထာ**တိ ဩပမ္မတ္ထေ နိပါတော။ **အပီ**တိ သမ္ဘာဝနတ္ထေ။ ဥဘယေနာပိ သေယျထာပိ နာမ ဘိက္ခဝေတိ ဒဿေတိ။ **ကုက္ကုဋိယာ အဏ္ဍာနိ အဋ္ဌ ဝါ ဒသ ဝါ ဒွါဒသ ဝါ**တိ ဇေဋ္ဌ ပန ကိဉ္စာပိ ကုက္ကုဋိယာ ဝုတ္တပ္ပကာရတော ဥနာဓိကာနိပိ အဏ္ဍာနိ ဟောန္တိ၊ ဝစနသိလိဋ္ဌတာယ ပနေတံ ဝုတ္တံ။ ဇေဋ္ဌိ လောကေ သိလိဋ္ဌံ ဝစနံ ဟောတိ။ **တာနဿူ**တိ တာနိ အဿု၊ ဘဝေယျုန္တိ အတ္ထော။ **ကုက္ကုဋိယာ သမ္မာ အဓိသယိတာနီ**တိ တာယ ဇနေတ္တိယာ ကုက္ကုဋိယာ ပက္ခေ ပသာရေတ္ဝာ တေသံ ဥပရိ သယန္တိယာ သမ္မာ အဓိသယိတာနိ။ **သမ္မာ ပရိသေဒိတာနီ**တိ ကာလေန ကာလံ ဥတုံ ဂဏှာပေန္တိယာ သုဋ္ဌု သမန္နတော သေဒိတာနိ၊ ဥသ္မီကတာနိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သမ္မာ ပရိဘာဝိတာနီ**တိ ကာလေန ကာလံ သုဋ္ဌု သမန္နတော ဘာဝိတာနိ၊ ကုက္ကုဋဂန္ဓံ ဂါဟာပိတာနီတိ အတ္ထော။

ကိဉ္စာပိ တဿာ ကုက္ကုဋိယာတိ တဿာ ကုက္ကုဋိယာ ဇုမံ တိဝိဓကိရိယာကရဏေန အပ္ပမာဒံ ကတ္ဝာ ကိဉ္စာပိ န ဧဝံ ဇနွာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ။ **အထ ခေါ ဘဗ္ဗာဝ** တေတိ အထ ခေါ တေ ကုက္ကုဋပေါတကာ ဝုတ္တနယေန သောတ္ထိနာ အဘိနိဗ္ဗိဇ္ဇိတုံ ဘဗ္ဗာဝ။ တေ ဟိ ယသ္မာ တာယ ကုက္ကုဋိယာ ဧဝံ တီဟာကာရေဟိ တာနိ အဏ္ဍာနိ ပရိပါလိယမာနာနိ န ပူတီနိ ဟောန္တိ။ ယောပိ နေသံ အလ္လသိနေဟော၊ သောပ ပရိယာဒါနံ ဂစ္ဆတိ၊ ကပါလံ တနုကံ ဟောတိ၊ ပါဒနခသိခါ စ မုခတုဏ္ဍကဉ္စ ခရံ ဟောတိ၊ သယဉ္စိ ပရိဏာမံ ဂစ္ဆတိ။ ကပါလဿ တနုတ္တာ ဗဟိဒ္ဓါ အာလောကော အန္တော ပညာယတိ၊ တသ္မာ ''စိရံ ဝတ မယံ သံကုဋိတဟတ္ထပါဒါ သမ္ဗာဓေ သယိမှ၊ အယဉ္စ ဗဟိ အာလောကော ဒိဿတိ၊ ဣဒါနိ နော သုခဝိဟာရော ဘဝိဿတိ''တိ နိက္ခမိတုကာမာ ဟုတ္ဝာ ကပါလံ ပါဒေန ပဟရန္တိ၊ ဂိဝံ ပသာရေန္တိ၊ တတော တံ ကပါလံ ဒွေဓာ ဘိဇ္ဇတိ။ အထ တေ ပက္ခေ ဝိဓုနန္တာ တံခဏာနုရူပံ ဝိရဝန္တာ နိက္ခမန္တိယေဝ။ နိက္ခမန္တာ စ ဂါမက္ခေတ္တံ ဥပသောဘယမာနာ ဝိစရန္တိ။

၁-တေ ဘဝေယျုန္တိ (သီ၊ သျာ)

Evameva khoti idaṁ opammasampaṭipādanaṁ. Taṁ evaṁ atthena saṁsandetvā veditabbaṁ—tassā kukkuṭiyā aṇḍesu adhisayanāditividhakiriyākaraṇaṁ viya hi imassa bhikkhuno bhāvanaṁ anuyuttakālo, kukkuṭiyā tividhakiriyāsampādanena aṇḍānaṁ apūtibhāvo viya bhāvanaṁ anuyuttassa bhikkhuno tividhānupassanāsampādanena vipassanāñāṇassa aparihāni, tassā tividhakiriyākaraṇena aṇḍānaṁ allasinehapariyādānaṁ viya tassa bhikkhuno tividhānupassanāsampādanena bhavattayānugatanikantisinehapariyādānaṁ, aṇḍakapālānaṁ tanubhāvo viya bhikkhuno avijjaṇḍakosassa tanubhāvo, kukkuṭapotakānaṁ nakhatuṇḍakānaṁ thaddhabhāvo viya bhikkhuno vipassanāñāṇassa tikkhakharavippasannasūrabhāvo, kukkuṭapotakānaṁ pariṇāmakālo viya bhikkhuno vipassanāñāṇassa pariṇāmakālo vaḍḍhikālo gabbhaggahaṇakālo, kukkuṭapotakānaṁ pādanakhasikhāya vā mukhatuṇḍakena vā aṇḍakosaṁ padāletvā pakkhe papphoṭetvā sotthinā abhinibbhidākālo viya tassa bhikkhuno vipassanāñāṇagabbhaṁ gaṇhāpetvā vicarantassa tajjātikaṁ utusappāyaṁ vā bhojanasappāyaṁ vā puggalasappāyaṁ vā dhammassavanasappāyaṁ vā labhitvā ekāsane nisinnasseva vipassanaṁ vaḍḍhentassa anupubbādhigatena arahattamaggena avijjaṇḍakosaṁ padāletvā abhiññāpakkhe papphoṭetvā sotthinā arahattappattakālo veditabbo.

Yathā pana kukkuṭapotakānaṁ pariṇatabhāvaṁ ñatvā mātāpi aṇḍakosaṁ bhindati, evaṁ tathārūpassa bhikkhuno ñāṇaparipākaṁ ñatvā Satthāpi—

> "Ucchinda sinehamattano, kumudaṁ sāradikaṁva pāṇinā.
> Santimaggameva brūhaya, nibbānaṁ Sugatena desitan"ti[1]—

Ādinā nayena obhāsaṁ pharitvā gāthāya avijjaṇḍakosaṁ paharati. So gāthāpariyosāne avijjaṇḍakosaṁ bhinditvā arahattaṁ pāpuṇāti. Tato paṭṭhāya yathā te kukkuṭapotakā gāmakkhettaṁ upasobhayamānā tattha vicaranti, evaṁ ayampi mahākhīṇāsavo nibbānārammaṇaṁ phalasamāpattiṁ appetvā saṁghārāmaṁ upasobhayamāno vicarati.

---

1. Khu 1. 54 piṭṭhe.

၀၀၆၀ ဧဝံတိ ဣဒံ ဩပမ္မသမ္ပဋိပါဒနံ။ တံ ဧဝံ အတ္ထေန သံသန္ဒေတ္ဝာ ဝေဒိတဗ္ဗံ—တဿာ ကုက္ကုဋိယာ အဏ္ဍေသု အဓိသယနာဒိတိဝိဓကိရိယာ-ကရဏံ ဝိယ ဟိ ဣမဿ ဘိက္ခုနော ဘာဝနံ အနုယုတ္တကာလော၊ ကုက္ကုဋိယာ တိဝိဓကိရိယာသမ္ပာဒနေန အဏ္ဍာနံ အပူတိဘာဝေါ ဝိယ ဘာဝနံ အနုယုတ္တဿ ဘိက္ခုနော တိဝိဓာနုပဿနာသမ္ပာဒနေန ဝိပဿနာညာဏဿ အပရိဟာနိ၊ တဿာ တိဝိဓကိရိယာကရဏေန အဏ္ဍာနံ အလ္လသိနေဟပရိယာဒါနံ ဝိယ တဿ ဘိက္ခုနော တိဝိဓာနုပဿနာသမ္ပာဒနေန ဘဝတ္တယာနုဂတနိကန္တိ-သိနေဟပရိယာဒါနံ၊ အဏ္ဍကပါလာနံ တနုဘာဝေါ ဝိယ ဘိက္ခုနော အဝိဇ္ဇာကောသဿ တနုဘာဝေါ၊ ကုက္ကုဋပေါတကာနံ နခတုဏ္ဍကာနံ ထဒ္ဓဘာဝေါ ဝိယ ဘိက္ခုနော ဝိပဿနာညာဏဿ တိက္ခခရိဝိပ္ပသန္နသူရဘာဝေါ၊ ကုက္ကုဋပေါတကာနံ ပရိဏာမကာလော ဝိယ ဘိက္ခုနော ဝိပဿနာ-ညာဏဿ ပရိဏာမကာလော ဝနိကာလော ဂဗ္ဘဂ္ဂဟဏကာလော၊ ကုက္ကုဋ-ပေါတကာနံ ပါဒနခသိခါယ ဝါမုခတုဏ္ဍကေန ဝါ အဏ္ဍကောသံ ပဒါလေတ္ဝာ ပက္ခေ ပပ္ဖောဋေတ္ဝာ သောတ္ထိနာ အဘိနိဗ္ဘိဒါကာလော ဝိယ တဿ ဘိက္ခုနော ဝိပဿနာညာဏဂဗ္ဘံ ဂဏှာပေတ္ဝာ ဝိစရန္တဿ တဇ္ဇာတိကံ ဥတုသပ္ပါယံ ဝါ ဘောဇနသပ္ပါယံ ဝါ ပုဂ္ဂလသပ္ပါယံ ဝါ ဓမ္မဿဝနသပ္ပါယံ ဝါ လဘိတ္ဝာ ဧကာသနေ နိသိန္နဿေဝ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေန္တဿ အနုပုဗ္ဗာဓိဂတေန အရဟတ္တ-မဂ္ဂေန အဝိဇ္ဇာကောသံ ပဒါလေတ္ဝာ အဘိညာပက္ခေ ပပ္ဖောဋေတ္ဝာ သောတ္ထိနာ အရဟတ္တပ္ပတ္တကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယထာ ပန ကုက္ကုဋပေါတကာနံ ပရိဏာတဘာဝံ ဉတ္ဝာ မာတာပိ အဏ္ဍကောသံ ဘိန္ဒတိ၊ ဧဝံ တထာရူပဿ ဘိက္ခုနော ဉာဏပရိပါကံ ဉတ္ဝာ သတ္ထာပိ—

> "ဥစ္ဆိန္ဒ သိနေဟမတ္တနော၊ ကုမုဒံ သာရဒိကံဝ ပါဏိနာ။
> သန္တိမဂ္ဂမေဝ ဗြူဟယ၊ နိဗ္ဗာနံ သုဂတေန ဒေသိတ"န္တိ[1]—

အာဒိနာ နယေန ဩဘာသံ ဖရိတ္ဝာ ဂါထာယ အဝိဇ္ဇာကောသံ ပဟရတိ။ သော ဂါထာပရိယောသာနေ အဝိဇ္ဇာကောသံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ တတော ပဋ္ဌာယ ယထာ တေ ကုက္ကုဋပေါတကာ ဂါမက္ခေတ္တံ ဥပသောဘယမာနာ တတ္ထ ဝိစရန္တိ၊ ဧဝံ အယမ္ပိ မဟာခီဏာသဝေါ နိဗ္ဗာနာ-ရမ္မဏံ ဖလသမာပတ္တိံ အပ္ပေတ္ဝာ သံဃာရာမံ ဥပသောဘယမာနော ဝိစရတိ။

၁-ခု ၁-၅၄-ဗိဇ္ဇေ။

Phalaganḍassāti vaḍḍhakissa. So hi olambakasaṅkhātaṁ phalaṁ cāretvā[1] dārūnaṁ gaṇḍaṁ haratīti phalaganḍoti vuccati. **Vāsijaṭe**ti vāsidaṇḍakassa gahaṇaṭṭhāne. **Ettakaṁ me ajja āsavānaṁ khīṇan**ti pabbajitassa hi pabbajjāsaṅkhepena uddesena paripucchāya yonisomanasikārena vattapaṭipattiyā ca niccakālaṁ āsavā khīyanti. Evaṁ khīyamānānaṁ pana nesaṁ "ettakaṁ ajja khīṇaṁ ettakaṁ hiyyo"ti evamassa ñāṇaṁ na hotīti attho. Imāya upamāya vipassanānisaṁso dīpito.

Hemantikenāti hemantasamayena. **Paṭippassambhantī**ti[2] thirabhāvena parihāyanti. **Evameva kho**ti ettha mahāsamuddo viya sāsanaṁ daṭṭhabbaṁ, nāvā viya yogāvacaro, nāvāya mahāsamudde pariyāyanaṁ viya imassa bhikkhuno ūnapañcavassakāle ācariyupajjhāyānaṁ santike vicaraṇaṁ, nāvāya mahāsamudda-udakena khajjamānānaṁ bandhanānaṁ tanubhāvo viya bhikkhuno pabbajjāsaṅkhepena uddesaparipucchādīhiyeva saṁyojanānaṁ tanubhāvo, nāvāya thale ukkhittakālo viya bhikkhuno nissayamuttakassa kammaṭṭhānaṁ gahetvā araññe vasanakālo, divā vātātapena saṁsussanaṁ viya vipassanāñāṇena taṇhāsinehassa saṁsussanaṁ, rattiṁ himodakena temanaṁ viya kammaṭṭhānaṁ nissāya uppannena pītipāmojjena cittatemanaṁ, rattindivaṁ vātātapehi ceva himodakena ca parisukkhaparitintānaṁ bandhānānaṁ dubbalabhāvo viya vipassanāñāṇapītipāmojjehi saṁyojanānaṁ bhiyyoso mattāya dubbalabhāvo, pāvussakamegho viya arahattamaggañāṇaṁ, meghavuṭṭhi-udakena nāvāya antopūtibhāvo viya āraddhavipassakassa rūpasattakādivasena vipassanaṁ vaḍḍhentassa okkhāyamāne pakkhāyamāne kammaṭṭhāne ekadivasaṁ utusappāyādīni laddhā ekapallaṅkena nisinnassa arahattaphalādhigamo, pūtibandhanāya nāvāya kiñci kālaṁ ṭhānaṁ[3] viya khīṇasaṁyojanassa arahato mahājanaṁ anuggaṇhantassa yāvatāyukaṁ ṭhānaṁ, pūtibandhanāya nāvāya anupubbena bhijjitvā apaṇṇattikabhāvūpagamo viya khīṇāsavassa upādinnakakkhandhabhedena anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbutassa apaṇṇattikabhāvūpagamoti imāya upamāya saṁyojanānaṁ dubbalatā dīpitā.

---

1. Dhāretvā (Syā, Ka) 2. Parihāyantīti (Ka) 3. Kañcikālaṭṭhānaṁ (Sī)

ဖလဂဏ္ဍဿာတိ ဝမ္ပကိဿ။ သော ဟိ သြလမ္ဗကသင်္ခါတံ ဖလံ စာရေတ္ဝာ[1] ဒါရူနံ ဂဏ္ဍံ ဟရတီတိ ဖလဂဏ္ဍောတိ ဝုစ္စတိ။ **ဝါသိဇဋေ**တိ ဝါသိဒဏ္ဍကဿ ဂဟဏဋ္ဌာနေ။ **တ္ဝေကံ မေ အဇ္ဇ အာသဝါနံ ခီဏန္တိ** ပဗ္ဗဇိတဿ ဟိ ပဗ္ဗဇ္ဇာသခေ်ပေန ဥဒ္ဒေသေန ပရိပုစ္ဆာယ ယောနိသောမနသိကာရေန ဝတ္တပဋိပတ္တိယာ စ နိစ္စကာလံ အာသဝါ ခီယန္တိ။ ဧဝံ ခီယမာနာနံ ပန နေသံ "တ္ဝေကံ အဇ္ဇ ခီဏံ တ္ဝေကံ ဟိယ္ယော"တိ ဧဝမဿ ဉာဏံ န ဟောတိတိ အတ္ထော။ ဣမာယ ဥပမာယ ဝိပဿနာနိသံသော ဒီပိတော။

ဟေမန္တိကေနာတိ ဟေမန္တသမယေန။ **ပဋိပဿမ္ဘန္တီ**တိ[2] ထိရဘာဝေန ပရိဟာယန္တိ။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ထ္ထေ မဟာသမုဒ္ဒေါ ဝိယ သာသနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ နာဝါ ဝိယ ယောဂါဝစရော၊ နာဝါယ မဟာသမုဒ္ဒေ ပရိယာယနံ ဝိယ ဣမဿ ဘိက္ခုနော ဥနပဉ္စဝဿကာလေ အာစရိယုပဇ္ဈာယာန် သန္တိကေ ဝိစရဏံ၊ နာဝါယ မဟာသမုဒ္ဒဥဒကေန ခဇ္ဇမာနာနံ ဗန္ဓနာနံ တနုဘာဝေါ ဝိယ ဘိက္ခုနော ပဗ္ဗဇ္ဇာသခေ်ပေန ဥဒ္ဒေသပရိပုစ္ဆာဒီဟိယေဝ သံယောဇနာနံ တနုဘာဝေါ၊ နာဝါယ ထလေ ဥက္ခိတ္တကာလော ဝိယ ဘိက္ခုနော နိဿယမုတ္တကဿ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတ္ဝာ အရညေ ဝသနကာလော၊ ဒိဝါ ဝါတာတပေန သံသုသနံ ဝိယ ဝိပဿနာဉာဏေန တဏှာသိနေဟဿ သံသုသနံ၊ ရတ္တိံ ဟိမောဒကေန တေမနံ ဝိယ ကမ္မဋ္ဌာနံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နေန ပီတိပါမောဇ္ဇေန စိတ္တတေမနံ၊ ရတ္တိန္ဒိဝံ ဝါတာတပေဟိ စေဝ ဟိမောဒကေန စ ပရိသုက္ခပရိတ္တာနံ ဗန္ဓနာနံ ဒုဗ္ဗလဘာဝေါ ဝိယ ဝိပဿနာဉာဏာဒီတိပါမောဇ္ဇေဟိ သံယောဇနာနံ ဘိယ္ယောသော မတ္တာယ ဒုဗ္ဗလဘာဝေါ၊ ပါဝုဿကမေဃော ဝိယ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏံ၊ မေဃဝုဋ္ဌိဥဒကေန နာဝါယ အန္တောပူတိဘာဝေါ ဝိယ အာရဒ္ဓဝိပဿကဿ ရူပသတ္တကာဒိဝသေန ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေန္တဿ သြက္ခာယမာနေ ပက္ခာယမာနေ ကမ္မဋ္ဌာနေ ကေဒိဝသံ ဥတုသပ္ပါယာဒီနိ လဒ္ဓါ ကေပလ္လကေန နိသိန္နဿ အရဟတ္တဖလာဓိဂမော၊ ပူတိဗန္ဓနာယ နာဝါယ ကိဉ္စိ ကာလံ ဌာနံ[3] ဝိယ ခီဏာသဝဿ အရဟတော မဟာဇနံ အနုဂ္ဂဏှန္တဿ ယာဝတာယုကံ ဌာနံ၊ ပူတိဗန္ဓနာယ နာဝါယ အနုပုဗ္ဗေန ဘိဇ္ဇိတ္ဝာ အပဏ္ဏတ္တိကဘာဝူပဂမော ဝိယ ခီဏာသဝဿ ဥပါဒိန္နကက္ခန္ဓဘေဒေန အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗုတဿ အပဏ္ဏတ္တိကဘာဝူပဂမောတိ ဣမာယ ဥပမာယ သံယောဇနာနံ ဒုဗ္ဗလတာ ဒီပိတာ။

၁-ဂါရေတ္ဝာ (သျာ၊ က) ၂-ပရိဟာယန္တိ (က) ၃-ကဉ္စိကာလဋ္ဌာနံ (သီ)

8. Aggikkhandhopamasuttavaṇṇanā

72. Aṭṭhamaṁ atthuppattiyaṁ kathitaṁ. Atthuppatti panassa heṭṭhā Cūḷaccharāsaṅghātasuttavaṇṇanāya[1] vitthāritā eva. **Passatha no**ti passatha nu. **Āliṅgitvā**ti upagūhitvā. **Upanisīdeyyā**ti samīpe nissāya nisīdeyya. **Upanipajjeyyā**ti upagantvā nipajjeyya. **Ārocayāmī**ti ācikkhāmi. **Paṭivedayāmī**ti paṭivedetvā jānāpetvā kathemi. **Vālarajjuyā**ti assavālagovālehi vaṭṭitarajjuyā. **Paccorasmin**ti uramajjhe. **Pheṇuddehakan**ti pheṇaṁ uddehitvā[2], ussādetvāti attho. **Attatthan**ti attano diṭṭhadhammikasamparāyikalokiyalokuttaraṁ atthaṁ. **Paratthobhayatthesu**pi eseva nayo. Sesamettha yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ sabbaṁ Cūḷaccharāsaṅghātasuttassa[3] atthuppattiyaṁ kathitameva. Idañca pana suttaṁ kathetvā Satthā Cūḷaccharāsaṅghātasuttaṁ kathesi. Navamaṁ uttānatthameva.

10. Arakasuttavaṇṇanā

74. Dasame **parittan**ti appaṁ thokaṁ. Tañhi sarasaparittatāyapi khaṇaparittatāyapi ṭhitiparittatāyapi parittameva. Lahuṁ uppajjitvā nirujjhanato **lahukaṁ**[4]. **Mantāyaṁ boddhabban**ti mantāya boddhabbaṁ, paññāya jānitabbanti attho. **Pabbateyyā**ti pabbatasambhavā. **Hārahārinī**ti rukkhanaḷaveḷu-ādīni haritabbāni harituṁ samatthā. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Mahāvaggo sattamo.

---

8. Vinayavagga

1. Paṭhamavinayadharasuttavaṇṇanā

75. Aṭṭhamassa paṭhame **āpattiṁ jānātī**ti āpattiṁyeva āpattīti jānāti. Sesapadesupi eseva nayo.

---

1. Aṁ-Ṭṭha 1. 46 piṭṭhe.
2. Uddahitvā (Sī, Syā)
3. Aṁ 1. 9 piṭṭhe.
4. Lahusaṁ (Sī, Ṭīkāyaṁ ca)

၈-အဂ္ဂိက္ခန္ဓောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၂။ အဋ္ဌမံ အတ္ထုပ္ပတ္တိယံ ကထိတံ။ အတ္ထုပ္ပတ္တိ ပနဿ ဟေဋ္ဌာ စူဠဋ္ဌာသင်္ဃာတသုတ္တဝဏ္ဏနာယ[1] ဝိတ္ထာရိတာ ဧဝ။ **ပဿထ နော**တိ ပဿထ နု။ **အာလိင်္ဂိတ္ဝာ**တိ ဥပဂူဟိတ္ဝာ။ **ဥပနိသီဒေယျာ**ဘိ သမီပေ နိဿာယ နိသီဒေယျ။ **ဥပနိပဇ္ဇေယျာ**တိ ဥပဂန္ဆ္ဝာ နိပဇ္ဇေယျ။ **အာရောစယာမီ**တိ အာစိက္ခာမိ။ **ပဋိဝေဒယာမီ**တိ ပဋိဝေဒေတ္ဝာ ဇာနာပေတ္ဝာ ကထေမိ။ **ဝါလရဇ္ဇုယာ**တိ အဿဝါလဂေါဝါလေဟိ ဝဋ္ဋိတရဇ္ဇုယာ။ **ပစ္ဆောရဿ်ဘိန်** ဥရမဇ္ဈေ။ **ဖေဏုဒ္ဒေဟကန်** ဖေဏံ ဥဒ္ဒေဟိတ္ဝာ၂၊ ဥဿာဒေတ္ဝာတိ အတ္ထော။ **အတ္တတ္ထန်** အတ္တနော ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကလောကိယလောကုတ္တရံ အတ္ထံ။ **ပရတ္ထောဘယတ္ထေသုပိ** သေဝ နယော။ သေသမေတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ သဗ္ဗံ စူဠဋ္ဌာသင်္ဃာတသုတ္တဿ[2] အတ္ထုပ္ပတ္တိယံ ကထိတမေဝ။ ဣဒဉ္စ ပန သုတ္တံ ကထေတ္ဝာ သတ္ထာ စူဠဋ္ဌာသင်္ဃာတသုတ္တံ ကထေသိ။ နဝမံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၁၀-အရကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၄။ ဒသမေ **ပရိတ္တန်** အပ္ပံ ထောကံ။ တဉ္ဟိ သရသပရိတ္တတာယပိ ခဏပရိတ္တတာယပိ ဋ္ဌိတိပရိတ္တတာယပိ ပရိတ္တမေဝ။ လဟုံ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ နိရုဇ္ဈနတော **လဟုကံ**[3]။ **မန္တာယံ ဗောဇ္ဈန်** မန္တာယ ဗောဇ္ဈံ၊ ပညာယ ဇာနိတဗ္ဗန်ဟိ အတ္ထော။ **ပဗ္ဗတေယျာ**တိ ပဗ္ဗတသမ္ဘဝါ။ **ဟာရဟာရိနီ**တိ ရုက္ခနဠဝေဠုအာဒီနိ ဟရိတဗ္ဗာနိ ဟရိတုံ သမတ္ထာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

မဟာဝဂ္ဂေါ သတ္တမော။

၈-ဝိနယဝဂ္ဂ

၁-ပဌမဝိနယဓရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၅။ အဋ္ဌမဿ ပဌမေ **အာပတ္တိံ ဇာနာတီ**တိ အာပတ္တိံယေဝ အာပတ္တိတိ ဇာနာတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။

၁-အံ-ဋ္ဌ ၁-၄၆-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဥဒ္ဒဟိတ္ဝာ (သီ၊ သျာ)
၃-အံ ၁-၉-ပိဋ္ဌေ။
၄-လဟုသံ (သီ၊ဋီကာယံ စ)

2. Dutiyavinayadharasuttavaṇṇanā

76. Dutiye **svāgatānī**ti su-āgatāni suppaguṇāni. **Suvibhattānī**ti koṭṭhāsato suṭṭhu vibhattāni. **Suppavattīnī**ti āvajjitāvajjitaṭṭhāne suṭṭhu pavattāni daḷhappaguṇāni. **Suvinicchitānī**ti suṭṭhu vinicchitāni. **Suttaso**ti vitaṅgato. **Anubyañjanaso**ti Khandhakaparivārato.

3. Tatiyavinayadharasuttavaṇṇanā

77. Tatiye **vinaye kho pana ṭhito hotī**ti vinayalakkhaṇe patiṭṭhito hoti. **Asaṁhīro**ti na sakkā hoti gahitaggahaṇaṁ vissajjāpetuṁ.

9. Satthusāsanasuttavaṇṇanā

83. Navame **eko**ti adutiyo. **Vūpakaṭṭho**ti kāyena gaṇato, cittena kilesehi vūpakaṭṭho vivekaṭṭho dūrībhūto. **Appamatto**ti sati-avippavāse ṭhito. **Pahitatto**ti pesitatto. **Nibbidāyā**ti vaṭṭe ukkaṇṭhanatthāya. **Virāgāyā**ti rāgādīnaṁ virajjanatthāya. **Nirodhāyā**ti appavattikaraṇatthāya. **Vūpasamāyā**ti kilesavūpasamāya appavattiyā. **Abhiññāyā**ti tilakkhaṇaṁ āropetvā abhijānanatthāya. **Sambodhāyā**ti maggasaṅkhātassa sambodhassa atthāya. **Nibbānāyā**ti nibbānassa sacchikaraṇatthāya.

10. Adhikaraṇasamathasuttavaṇṇanā

84. Dasame adhikaraṇāni samenti vūpasamentīti **adhikaraṇasamathā. Uppannuppannānan**ti uppannānaṁ uppannānaṁ. **Adhikaraṇānan**ti vivādādhikaraṇaṁ anuvādādhikaraṇaṁ āpattādhikaraṇaṁ kiccādhikaraṇanti imesaṁ catunnaṁ. **Samathāya vūpasamāyā**ti samathatthañceva vūpasamanatthañca. **Sammukhāvinayo dātabbo -pa- tiṇavatthārako**ti ime satta samathā dātabbā. Tesaṁ vinicchāyo vinayasaṁvaṇṇanato[1] gahetabbo. Apica Dīghanikāye.

1. Vi-Ṭṭha 4. 36 piṭṭhe.

၂-ဒုတိယဝိနယဓရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၆။ ဒုတိယေ **သွာဂတာနီ**တိ သုအာဂတာနိ သုပ္ပဂုဏာနိ။ **သုဝိဘတ္တာ-နီ**တိ ကောဋ္ဌာသတော သုဋ္ဌု ဝိဘတ္တာနိ။ **သုပ္ပဝတ္တီနီ**တိ အာဝဇ္ဇိတာဝဇ္ဇိတ-ဋ္ဌာနေ သုဋ္ဌု ပဝတ္တာနိ ဒဠှပ္ပဂုဏာနိ။ **သုဝိနိစ္ဆိတာနီ**တိ သုဋ္ဌု ဝိနိစ္ဆိတာနိ။ **သုတ္တသော**တိ ဝိဘင်္ဂတော။ **အနုဗ္ယဉ္ဇနသော**တိ ခန္ဓကပရိဝါရတော။

၃-တတိယဝိနယဓရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၇။ တတိယေ **ဝိနယေ ခေါ ပန ဋ္ဌိတော ဟောတီ**တိ ဝိနယလက္ခဏေ ပတိဋ္ဌိတော ဟောတိ။ **အသံဟီရော**တိ န သက္ကာ ဟောတိ ဂဟိတဂ္ဂဟဏံ ဝိဿဇ္ဇာပေတုံ။

၉-သတ္ထုသာသနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၃။ နဝမေ **ဧကော**တိ အဒုတိယော။ **ဝူပကဋ္ဌော**တိ ကာယေန ဂဏတော, စိတ္တေန ကိလေသေဟိ ဝူပကဋ္ဌော ဝိဝေကဋ္ဌော ဘူရိဘူတော။ **အပ္ပမတ္တော**တိ သတိအဝိပ္ပဝါသေ ဋ္ဌိတော။ **ပဟိတတ္တော**တိ ပေသိတတ္တော။ **နိဗ္ဗိဒါယာ**တိ ဝန္ဒေ ဥက္ကဏ္ဌနတ္ထာယ။ **ဝိရာဂါယာ**တိ ရာဂါဒီနံ ဝိရဇ္ဇနတ္ထာယ။ **နိရောဓာယာ**တိ အပ္ပဝတ္တိကရဏတ္ထာယ။ **ဝူပသမာယာ**တိ ကိလေသဝူပသမာယ အပ္ပဝတ္တိယာ။ **အဘိညာယာ**တိ တိလက္ခဏံ အာရောပေတ္ဝာ အဘိဇာနနတ္ထာယ။ **သမ္ဗောဓာယာ**တိ မဂ္ဂသမ္ဗောဓသ္မိံ သမ္ဗောဓသ္မိ အတ္ထာယ။ **နိဗ္ဗာနာယာ**တိ နိဗ္ဗာနသ္မိ သစ္ဆိကရဏတ္ထာယ။

၁၀-အဓိကရဏသမထသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၄။ ဒသမေ အဓိကရဏာနိ သမေန္တိ ဝူပသမေန္တီတိ **အဓိကရဏသမထာ။ ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နာနန္တိ** ဥပ္ပန္နာနံ ဥပ္ပန္နာနံ။ **အဓိကရဏာနန္တိ** ဝိဝါဒါဓိကရဏံ အနုဝါဒါဓိကရဏံ အာပတ္တာဓိကရဏံ ကိစ္စာဓိကရဏန္တိ ဣမေသံ စတုန္နံ။ **သမထာယ ဝူပသမာယာ**တိ သမထတ္ထဉ္စေဝ ဝူပသမနတ္ထဉ္စ။ **သမ္မုခါဝိနယော ဒါတဗ္ဗော။ပ။ တိဏဝတ္ထာရကော**တိ ဣမေ သတ္တ သမထာ ဒါတဗ္ဗာ။ ကေသံ ဝိနိစ္ဆယော ဝိနယသံဝဏ္ဏနတော[1] ဂဟေတဗ္ဗော။ အပိစ ဒီဃနိကာယေ

၁-ဝိ-ဋ္ဌ ၄-ခုဖ-ဝိဋ္ဌေ။

Saṅgītisuttavaṇṇanāyampi[1] vitthāritoyeva, tathā Majjhimanikāye Sāmagāmasuttavaṇṇanāyāti[2].

Vinayavaggo aṭṭhamo.

Ito parāni satta suttāni uttānatthāneva. Na hettha kiñci heṭṭhā avuttanayaṁ nāma atthīti.

Manorathapūraṇiyā Aṅguttaranikāyaṭṭhakathāya

Sattakanipātassa saṁvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Dī-Ṭṭha 3. 223 piṭṭhe.
2. Ma-Ṭṭha 4. 28 piṭṭhe.

သဂီတိသုတ္တဝဏ္ဏနာယဉ္စိ ဝိတ္ထာရိတောယေဝ၊ တထာ မဇ္ဈိမနိကာယေ သာမဂါမသုတ္တဝဏ္ဏနာယာတိ ၂။

ဝိနယဝဂ္ဂေါ အဋ္ဌမော။

ဣတော ပရာနိ သတ္တ သုတ္တာနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။ န ဟေတ္ထ ကိဉ္စိ ဟေဋ္ဌာ အဝုတ္တနယံ နာမ အတ္ထီတိ။

မနောရထပူရဏိယာ အင်္ဂုတ္တရနိကာယဋ္ဌကထာယ

သတ္တကနိပါတဿ သံဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

Aṭṭhakanipāta

1. Paṭhamapaṇṇāsaka

1. Mettāvagga

1. Mettāsuttavaṇṇanā

1. Aṭṭhakanipātassa paṭhame **āsevitāyā**ti ādarena sevitāya. **Bhāvitāyā**ti vaḍḍhitāya. **Bahulīkatāyā**ti punappunaṁ katāya. **Yānikatāyā**ti yuttayānasadisakatāya. **Vatthukatāyā**ti patiṭṭhānaṭṭhena vatthu viya katāya. **anuṭṭhitāyā**ti paccupaṭṭhitāya. **Paricitāyā**ti samantato citāya upacitāya. **Susamāraddhāyā**ti suṭṭhu samāraddhāya sukatāya. **Ānisaṁsā**ti guṇā. **Sukhaṁ supatī**ti-ādīsu yaṁ vattabbaṁ, taṁ Ekādasakanipāte vakkhāma.

Appamāṇanti pharaṇavasena appamāṇaṁ. **Tanū saṁyojanā honti, passato upadhikkhayan**ti mettāpadaṭṭhānāya vipassanāya anukkamena upadhikkhayasaṅkhātaṁ arahattaṁ pattassa dasa saṁyojanā pahīyantīti attho. Atha vā **tanū saṁyojanā hontī**ti paṭighañceva paṭighasampayuttasaṁyojanā ca tanukā honti. **Passato upadhikkhayan**ti tesaṁyeva kilesūpadhīnaṁ khayasaṅkhātaṁ mettaṁ adhigamavasena passantassa. **Kusalī tena hotī**ti tena mettāyanena kusalo hoti. **Sattasaṇḍan**ti sattasaṅkhātena saṇḍena samannāgataṁ, sattabharitanti attho. **Vijetvā**ti adaṇḍena asatthena dhammeneva vijinitvā. **Rājisayo**ti isisadisā dhammikarājāno. **Yajamānā**ti dānāni dadamānā. **Anupariyagā**ti vicariṁsu.

Assamedhanti-ādīsu[1] porāṇakarājakāle kira sassamedhaṁ purisamedhaṁ sammāpāsaṁ vācāpeyyanti cattāri saṅgahavatthūni ahesuṁ, yehi

1. Sassamedhanti-ādīsu (Syā, Ka) Saṁ-Ṭṭha 1. 133 piṭṭhepi passitabbaṁ.

အဋ္ဌကနိပါတ

၁—ပဌမပဏ္ဏာသက

၁-မေတ္တာဝဂ္ဂ

၁-မေတ္တာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁။ အဋ္ဌကနိပါတဿ ပဌမေ **အာသေဝိတာယာ**တိ အာဒရေန သေဝိတာယ။ **ဘာဝိတာယာ**တိ ဝဍ္ဎိတာယ။ **ဗဟုလီကတာယာ**တိ ပုနပ္ပုနံ ကတာယ။ **ယာနိကတာယာ**တိ သုတ္တယာနသဒိသကတာယ။ **ဝတ္ထုကတာယာ**တိ ပတ်ဋ္ဌာနဋ္ဌေန ဝတ္ထု ဝိယ ကတာယ။ **အနုဋ္ဌိတာယာ**တိ ပစ္စုပဋ္ဌိတာယ။ **ပရိစိတာယာ**တိ သမန္တတော စိတာယ ဥပစိတာယ။ **သုသမာရဒ္ဓါယာ**တိ သုဋ္ဌု သမာရဒ္ဓါယ သုကတာယ။ **အာနိသံသာ**တိ ဂုဏာ။ **သုခံ သုပတီ**တိအာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ကောဒဿကနိပါတေ ဝက္ခာမ။

အပ္ပမာဏန္တိ ဖရဏဝသေန အပ္ပမာဏံ။ **တနူ သံယောဇနာ ဟောန္တိ၊ ပဿတော ဥပဓိက္ခယန္တိ** မေတ္တာပဒဋ္ဌာနာယ ဝိပဿနာယ အနုက္ကမေန ဥပဓိက္ခယသင်္ခါတံ အရဟတ္တံ ပတ္တဿ ဒဿ သံယောဇနာ ပဟီယန္တိတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **တနူ သံယောဇနာ ဟောန္တိ**တိ ပဋိဃဩဝ ပဋိဃသမ္ပယုတ္တသံယောဇနာ စ တနုကာ ဟောန္တိ။ **ပဿတော ဥပဓိက္ခယန္တိ** တေသံယေဝ ကိလေသူပဓိနံ ခယသင်္ခါတံ မေတ္တံ အဓိဂမဝဍ္ဎေန ပဿန္တဿ။ **ကုသလီ တေန ဟောတီ**တိ တေန မေတ္တာယနေန ကုသလော ဟောတိ။ **သတ္တသဏ္ဍေန္တိ** သတ္တသင်္ခါတေန သဏ္ဍေန သမန္နာဂတံ၊ သတ္တဘရိတန္တိ အတ္ထော။ **ဝိဇေတ္ဝာ**တိ အဒဏ္ဍေန အသတ္ထေန ဓမ္မေနေဝ ဝိဇိနိတ္ဝာ။ **ရာဇိသယော**တိ ဋသိသဒိသာ ဓမ္မိကရာဇာနော။ **ယဇမာနာ**တိ ဒါနာနိ ဒဒမာနာ။ **အနုပရိယဂါ**တိ ဝိစရိံသု။

အဿမေဓန္တိအာဒီသု[1] ပေါရာဏကရာဇကာလေ ကိရ သဿမေဓံ ပုရိသမေဓံ သမ္မာပါသံ ဝါစာပေယျန္တိ စတ္တာရိ သင်္ဂဟဝတ္ထူနိ အဟေသုံ၊ ယေဟိ

၁-သဿမေဓန္တိအာဒီသု (သျာ၊က) သံ-ဋ ၁-၁၃၃-ဝိဇ္ဇေဝိ ပဿိတဗ္ဗံ။

rājāno lokaṁ saṅgaṇhiṁsu. Tattha nipphannasassato dasamabhāgaggahaṇaṁ **sassamedhaṁ** nāma, sassasampādane medhāvitāti attho. Mahāyodhānaṁ chamāsikaṁ bhattavetanānuppadānaṁ **purisamedhaṁ** nāma, purisasaṅgaṇhane medhāvitāti attho. Daliddamanussānaṁ hatthato lekhaṁ gahetvā tīṇi vassāni vinā vaḍḍhiyā sahassadvisahassamattadhanānuppadānaṁ **sammāpāsaṁ** nāma. Tañhi sammā manusse pāseti hadaye bandhitvā viya ṭhapeti, tasmā sammāpāsanti vuccati. "Tāta mātulā"ti-ādinā nayena pana saṇhavācābhaṇanaṁ **vācāpeyyaṁ** nāma, piyavācāti attho. Evaṁ catūhi saṅgahavatthūhi saṅgahitaṁ raṭṭhaṁ iddhañceva hoti phītañca bahu-annapānaṁ khemaṁ nirabbudaṁ. Manussā mudā modamānā ure putte naccentā apārutagharā viharanti. Idaṁ gharadvāresu aggaḷānaṁ abhāvato **niraggaḷan**ti vuccati. Ayaṁ porāṇikā paveṇi.

Aparabhāge pana Okkākarājakāle brāhmaṇā imāni cattāri saṅgahavatthūni imañca raṭṭhasampattiṁ parivattetvā uddhammūlakaṁ katvā **assamedhaṁ purisamedhan**ti-ādike pañca yaññe nāma akaṁsu. Tesu assamettha medhanti vadhentīti **assamedho.** Dvīhi pariyaññehi yajitabbassa ekavīsatiyūpassa ekasmiṁ pacchimadivaseyeva sattanavutipañcapasusataghātabhiṁsanassa ṭhapetvā bhūmiñca purise ca avasesasabbavibhavadakkhiṇassa yaññassetaṁ adhivacanaṁ. Purisamettha medhantīti **purisamedho.** Catūhi pariyaññehi yajitabbassa saddhiṁ bhūmiyā assamedhe vuttavibhavadakkhiṇassa yaññassetaṁ adhivacanaṁ. Sammamettha pāsantīti **sammāpāso.** Divase divase yugacchiggaḷe pavesanadaṇḍakasaṅkhātaṁ sammaṁ khipitvā tassa patitokāse vediṁ katvā saṁhārimehi yūpādīhi sarassatīnadiyā nimuggokāsato pabhuti paṭilomaṁ gacchantena yajitabbassa satrayāgassetaṁ[1] adhivacanaṁ. Vājamettha pivantīti **vājapeyyo.** Ekena pariyaññena sattarasahi pasūhi yajitabbassa beluvayūpassa sattarasakadakkhiṇassa[2] yaññassetaṁ adhivacanaṁ. Natthi ettha aggaḷāti **niraggaḷo.** Navahi pariyaññehi yajitabbassa saddhiṁ bhūmiyā ca purisehi ca assamedhe vuttavibhavadakkhiṇassa sabbamedhapariyāyanāmassa assamedhavikappassetaṁ adhivacanaṁ.

1. Sataghātassetaṁ (Ka), Sabbayāgassetaṁ (Aṁ-Ṭṭha 2. 302 piṭṭhe)
2. Sattarasasattarasakadakkhiṇassa (Ka)

ရာဇာနော လောကံ သင်္ဂဏှိंသု။ တတ္ထ နိပ္ဖန္နသဿတော ဒသမဘာဂဂ္ဂဟဏံ **သဿမေဓံ** နာမ၊ သဿသမ္ပာဒနေ မေဓာဝိတာတိ အတ္ထော။ မဟာယောဓာနံ ဆမာသိကံ ဘတ္တဝေတနာနုပ္ပဒါနံ **ပုရိသမေဓံ** နာမ၊ ပုရိသသင်္ဂဏနေ မေဓာဝိ-တာတိ အတ္ထော။ ဒလိဒ္ဒမနုဿာနံ ဟတ္ထတော လေခံ ဂဟေတ္ဝာ တီဏိ ဝဿာနိ ဝိနာ ဝဍ္ဎိယာ သဟဿဒ္ဝိသဟဿမတ္တဓနာနုပ္ပဒါနံ **သမ္မာပါသံ** နာမ။ တဒ္ဒိ သမ္မာ မနုဿေ ပါသေတိ ဟဒယေ ဗန္ဓိတ္ဝာ ဝိယ ဌပေတီ၊ တသ္မာ သမ္မာပါသန္တိ ဝုစ္စတိ။ "တာတ မာတုလာ"တိအာဒိနာ နယေန ပန သဏ္ဌာပေတာ့ဘဏ်ံ **ဝါစာပေယ္ယံ** နာမ၊ ဗိယဝါစာတိ အတ္ထော။ ဧဝံ စတူဟိ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ သင်္ဂဟိတံ ရဋ္ဌံ ဣဒ္ဓဉ္စေဝ ဟောတိ ဖီတဉ္စ ဗဟုအန္နပါနံ ခေမံ နိရဗ္ဗုဒံ။ မနုဿာ မုဒါ မောဒမာနာ ဥရေ ပုတ္တေ နစ္ဆန္တာ အပါရုတဃရာ ဝိဟရန္တိ။ ဣဒံ ဃရဒ္ဝါရေသု အဂ္ဂဠာနံ အဘာဝတော **နိရဂ္ဂဠန္တိ** ဝုစ္စတိ။ အယံ ပေရာဏိကာ ပဝေဏိ။

အပရဘာဂေ ပန ဩက္ကာကရာဇကာလေ ဗြာဟ္မဏာ ဣမာနိ စတ္တာရိ သင်္ဂဟဝတ္ထူနိ ဣမဉ္စ ရဋ္ဌသမ္ပတ္တိံ ပရိဝတ္တေတ္ဝာ ဥဒ္ဓံမူလကံ ကတ္ဝာ **အဿမေဓံ ပုရိသမေဓန္တိ**အာဒိကေ ပဉ္စ ယညေ နာမ အကံသု။ တေသု အဿမေဓ္တ မေဓန္တိ ဝဓေန္တိ **အဿမေဓော**။ ဒ္ဝိဟိ ပရိယညေဟိ ယဇိတဗ္ဗဿ ကေဝိသတိယူပဿ ကေသိံ ပန္နရသဟိ ဝဓိတ္ဗဿ သတ္တနဝုတိပဉ္စပသုသတ-ဿာတဘိံသနဿ ဌပေတ္ဝာ ဘူမိဉ္စ ပုရိသေ စ အဝသေသဿ သမ္ပတ္တိဘဝဒက္ခိ-ဏဿ ယညဿေတံ အဓိဝစနံ။ ပုရိသမေဓ္တ မေဓန္တိ **ပုရိသမေဓော**။ စတူဟိ ပရိယညေဟိ ယဇိတဗ္ဗဿ သဒ္ဒိံ ဘူမိယာ အဿမေဓေ ဝုတ္တဝိဘဝ-ဒက္ခိဏဿ ယညဿေတံ အဓိဝစနံ။ သမ္မမေတ္တ ပါသန္တိ **သမ္မာပါသော**။ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ယုဂစ္ဆိဂ္ဂဠေ ပဝေသနဒဏ္ဍကသဒ္ဒိတံ သမ္မံ ခိပိတ္ဝာ တဿ ပတိတောကာသေ ဝေဒိံ ကတ္ဝာ သံဟာရိမေဟိ ယူပါဒိဟိ သရဿတီနဒိယာ နိမုဂ္ဂေါကာသတော ပဘုတိ ပဋိလောမံ ဂစ္ဆန္တေန ယဇိတဗ္ဗဿ သတြိယာဂ-ဿေတံ[3] အဓိဝစနံ။ ဝါဇမေတ္တ ပိဝန္တိ **ဝါဇပေယ္ယော**။ ဧကေန ပရိယညေန သတ္တရသဟိ ပသူဟိ ယဇိတဗ္ဗဿ ဗေလုဝယူပဿ သတ္တရသကဒက္ခိဏဿ ယညဿေတံ အဓိဝစနံ။ နတ္ထိ ဧတ္ထ အဂ္ဂဠာတိ **နိရဂ္ဂဠော**။ နဝဟိ ပရိယညေဟိ ယဇိတဗ္ဗဿ သဒ္ဒိံ ဘူမိယာ စ ပုရိသေဟိ စ အဿမေဓေ ဝုတ္တဝိဘဝဒက္ခိဏဿ သဗ္ဗမေဓပရိယာယနာမဿ အဿမေဓဝိကပ္ပဿေတံ အဓိဝစနံ။

၁-သတဿာတဿေက် (က)၊ သမ္မယာဂဿေတံ (အံ-ဋ ၂-၃၀၂-ဗိဒ္ဓေ)
၂-သတ္တရသသတ္တရသကဒက္ခိဏဿ (က)

Kalampi te nānubhavanti soḷasinti sabbepi mahāyāgā ekassa mettācittassa vipākamahantatāya soḷasiṁ kalaṁ na agghanti, soḷasamaṁ bhāgaṁ na pāpuṇantīti attho. **Na jinātī**ti na attanā parassa jāniṁ karoti. **Na jāpaye**ti na parena parassa jāniṁ kāreti. **Mettaṁso**ti mettāyamānacittakoṭṭhāso hutvā. **Sabbabhūtāna**nti sabbasattesu. **Veraṁ tassa na kenacī**ti tassa kenaci saddhiṁ akusalaveraṁ vā puggalaveraṁ vā natthi.

2. Paññāsuttavaṇṇanā

2. Dutiye **ādibrahmacariyikāyā**ti maggabrahmacariyassa ādibhūtāya. **Paññāyā**ti vipassanāya. **Garuṭṭhāniyan**ti gāravuppattipaccayabhūtaṁ garubhāvanīyaṁ. **Tibban**ti bahalaṁ[1]. **Paripucchatī**ti atthapāḷi-anusandhipubbāparaṁ[2] pucchati. **Paripañhatī**ti pañhaṁ karoti, idañcidañca paṭipucchissāmīti vitakketi. **Dvayenā**ti duvidhena. **Anānākathiko**ti anānattakathiko hoti. **Atiracchānakathiko**ti nānāvidhaṁ tiracchānakathaṁ na katheti. **Ariyaṁ vā tuṇhībhāvan**ti ariyatuṇhībhāvo nāma catutthajjhānaṁ, sesakammaṭṭhānamanasikāropi vaṭṭati. **Jānaṁ jānātī**ti jānitabbakaṁ jānāti. **Passaṁ passatī**ti passitabbakaṁ passati. **Piyattāyā**ti piyabhāvatthāya. **Garuttāyā**ti garubhāvatthāya. **Bhāvanāyā**ti bhāvanatthāya guṇasambhāvanāya vā. **Sāmaññāyā**ti samaṇadhammatthāya. **Ekībhāvāyā**ti nirantarabhāvatthāya.

3-4. Appiyasuttadvayavaṇṇanā

3-4. Tatiye **appiyapasaṁsī**ti appiyajanassa pasaṁsako vaṇṇabhāṇī. **Piyagarahī**ti piyajanassa nindako garahako. Catutthe **anavaññattikāmo**ti "aho vata maṁ aññena avajāneyyun"ti anavajānanakāmo. **Akālaññū**ti kathākālaṁ[3] na jānāti, akāle katheti. **Asucī**ti asucīhi kāyakammādīhi samannāgato.

5. Paṭhamalokadhammasuttavaṇṇanā

5. Pañcame lokassa dhammāti **lokadhammā.** Etehi muttā[4] nāma natthi, Buddhānampi honti. Tenevāha **lokaṁ anuparivattantī**ti anubandhanti

1. Balavaṁ (Ka) 2. ...pubbāparāni (Sī, Syā) 3. Kālākālaṁ (Syā) 4. Mutto (Ka)

ကလဖို တေ နာနုဘဝန္တိ သောဠသိန္တိ တေ သဗ္ဗေပိ မဟာယာဂါ ကေသမေတ္တာစိတ္တဿ ဝိပါကမဟန္တတာယ သောဠသိံ ကလံ န အဂ္ဃန္တိ၊ သောဠသမံ ဘာဂံ န ပါပုဏန္တီတိ အတ္ထော။ **န ဇိနာတီ**တိ န အတ္တနာ ပရဿ ဇာနိံ ကရောတိ။ **န ဇာပယေ**တိ န ပရေန ပရဿ ဇာနိံ ကာရေတိ။ **မေတ္တံသော**တိ မေတ္တာယမာနစိတ္တကောဋ္ဌာသော ဟုတ္ဝာ။ **သဗ္ဗဘူတာနန္တိ** သဗ္ဗသတ္တေသု။ **ဝေရံ တဿ န केနစီ**တိ တဿ ကေနစိ သဒ္ဓိံ အကုသလဝေရံ ဝါ ပုဂ္ဂလဝေရံ ဝါ နတ္ထိ။

၂-ပညာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂။ ဒုတိယေ **အာဒိဗြဟ္မစရိယိကာယာ**တိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဿ အာဒိ-ဘူတာယ။ **ပညာယာ**တိ ဝိပဿနာယ။ **ဂရုဋ္ဌာနိယန္တိ** ဂါရဝုပ္ပတ္တိပစ္စယဘူတံ ဂရုဘာဝနိယံ။ **တိဗ္ဗန္တိ** ဗဟလံ[1]။ **ပရိပုစ္ဆတီ**တိ အတ္ထပါဠိအနုသန္ဓိပုဗ္ဗာပရံ ပုစ္ဆတိ။ **ပရိပဉှတီ**တိ ပဉှံ ကရောတိ၊ ဋ္ဌဒ္ဝိဒ္ဓဒ္ဝ ပဋိပုစ္ဆိဿာမီတိ ဝိတက္ကေတိ။ **ဒွယေနာ**တိ ဒုဝိဓေန။ **အနာနာကထိကော**တိ အနာနတ္ထကထိကော ဟောတိ။ **အတိရစ္ဆာနကထိကော**တိ နာနာဝိဓံ တိရစ္ဆာနကထံ န ကထေတိ။ **အရိယံ ဝါ တုဏှီဘာဝန္တိ** အရိယတုဏှီဘာဝေါ နာမ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ၊ သေသကမ္မဋ္ဌာနမနသိ-ကာရောပိ ဝဋ္ဋတိ။ **ဇာနံ ဇာနာတီ**တိ ဇာနိတဗ္ဗကံ ဇာနာတိ။ **ပဿံ ပဿတီ**တိ ပဿိတဗ္ဗကံ ပဿတိ။ **ဝိယတ္တာယာ**တိ ဝိယဘာဝတ္ထာယ။ **ဂရုတ္တာယာ**တိ ဂရု-ဘာဝတ္ထာယ။ **ဘာဝနာယာ**တိ ဘာဝနတ္ထာယ ဥဏ္ဏသမ္ပုဏ္ဏဘာဝနာယ ဝါ။ **သာမ-ညာယာ**တိ သမဏဓမ္မတ္ထာယ။ **ကိဘာဝါယာ**တိ နိရန္တရဘာဝတ္ထာယ။

၃-၄-အပ္ပိယသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၃-၄။ တတိယေ **အပ္ပိယပသံသီ**တိ အပ္ပိယဇနဿ ပသံသကော ဝဏ္ဏဘာဏီ။ **ဝိယဂရဟီ**တိ ဝိယဇနဿ နိန္ဒကော ဂရဟကော။ စတုတ္ထေ **အနဝညတ္တိ-ကာမော**တိ "အဟော ဝတ မံ အညေန အဝဇာနေယျု"န္တိ အနဝဇာနန-ကာမော။ **အကာလညူ**တိ ကထာကာလံ[2] န ဇာနာတိ၊ အကာလေ ကထေတိ။ **အသုစီ**တိ အသုစိဟိ ကာယကမ္မာဒီဟိ သမန္နာဂတော။

၅-ပဌမလောကဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅။ ပဉ္စမေ လောကဿ ဓမ္မာတိ **လောကဓမ္မာ**။ ဧတေဟိ မုတ္တာ[3] နာမ နတ္ထိ၊ ဗုဒ္ဓါနမ္ပိ ဟောန္တိ။ တေနေဝါဟ **လောကံ အနုပရိဝတ္တန္တီ**တိ အနုဗန္ဓန္တိ

၁-ဗလဝံ (ဂ) ၂-....ပုဗ္ဗာပရာနိ (သီ၊ သျာ) ၃-ကာလာကာလံ (သျာ) ၄-မုတ္တော (က)

nappajahanti, lokato na nivattantīti attho. **Loko ca aṭṭha lokadhamme anuparivattatī**ti ayañca loko ete anubandhati na pajahati, tehi dhammehi na nivattatīti attho.

Lābho alābhoti lābhe āgate alābho āgatoyevāti veditabbo. **Ayasā**dīsupi eseva nayo. **Avekkhati vipariṇāmadhamme**ti "vipariṇāmadhammā ime"ti evaṁ avekkhati. **Vidhūpitā**ti vidhamitā viddhaṁsitā. **Padañca ñatvā**ti nibbānapadaṁ jānitvā. **Sammappajānāti bhavassa pāragū**ti bhavassa pāraṁ gato nipphattiṁ matthakaṁ patto, nibbānapadaṁ ñatvāva taṁ pāraṁ gatabhāvaṁ sammappajānātīti. Imasmiṁ sutte vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ.

6. Dutiyalokadhammasuttavaṇṇanā

6. Chaṭṭhe **ko viseso**ti kiṁ visesakāraṇaṁ. **Ko adhippayāso**ti ko adhikappayogo. **Pariyādāyā**ti gahetvā pariniṭṭhapetvā. Idhāpi vaṭṭavivaṭṭameva kathitaṁ.

7. Devadattavipattisuttavaṇṇanā

7. Sattame **acirapakkante**ti saṁghaṁ bhinditvā na cirapakkante. **Ārabbhā**ti āgamma paṭicca sandhāya. **Attavipattin**ti attano vipattiṁ vipannākāraṁ. Sesapadesupi eseva nayo. **Abhibhuyyā**ti abhibhavitvā madditvā.

8. Uttaravipattisuttavaṇṇanā

8. Aṭṭhame **Vaṭajālikāyan**ti[1] evaṁnāmake vihāre. So kira vaṭavane niviṭṭhattā Vaṭajālikāti saṅkhaṁ gato[2]. **Pāturahosī**ti imamatthaṁ devarañño ārocessāmīti gantvā pākaṭo ahosi. **Ādibrahmacariyako**ti sikkhattayasaṅgahassa sakalasāsanabrahmacariyassa ādibhūto.

9. Nandasuttavaṇṇanā

9. Navame **kulaputto**ti jātikulaputto. **Balavā**ti thāmasampanno. **Pāsādiko**ti rūpasampattiyā pasādajanako. **Tibbarāgo**ti bahalarāgo[3]. **Kimaññatrā**ti-ādīsu ayamattho—kiṁ aññena

1. Dhavajālikāyanti (Sī), vaṭṭajālikāyanti (Syā)
2. Niṭṭhaṁ gato (Sī)
3. Balavarāgo (Sī)

နပ္ပဇဟန္တိ၊ လောကတော နာ နိဝတ္တန္တိ အတ္ထော။ **လောကော စ အဋ္ဌ လောကဓမ္မေ အနုပရိဝတ္တတီ**တိ အယဉ္စ လောကော တေ အနုဗန္ဓတိ နပဇဟတိ၊ တေဟိ ဓမ္မေဟိ နာ နိဝတ္တတီတိ အတ္ထော။

လာဘော အလာဘောတိ လာဘေ အာဂတေ အလာဘော အာဂတော-ယေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အယသာဒီသုပိ** ဧသေဝ နယော။ **အဝေက္ခတိ ဝိပရိဏာမဓမ္မေ**တိ "ဝိပရိဏာမဓမ္မာ ဣမေ"တိ ဧဝံ အဝေက္ခတိ။ **ဝိဓူပိတာ**တိ ဝိဓမိတာ ဝိဒ္ဓံသိတာ။ **ပဒဉ္စ ဉတ္ဝာ**တိ နိဗ္ဗာနပဒံ ဇာနိတ္ဝာ။ **သမ္မပ္ပဇာနာတိ ဘဝဿ ပါရဂူ**တိ ဘဝဿ ပါရံ ဂတော နိပ္ဖတ္တိံ မတ္ထကံ ပတ္တော၊ နိဗ္ဗာနပဒံ ဉတ္ဝာဝ တံ ပါရံ ဂတဘာဝံ သမ္မပ္ပဇာနာတီတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။

၆-ဒုတိယလောကဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆။ ဆဋ္ဌေ **ကော ဝိသေသော**တိ ကိံ ဝိသေသကာရဏံ။ **ကော အဓိပ္ပာယော**တိ ကော အဓိကပ္ပယောဂေါ။ **ပရိယာဒိယာ**တိ ဂဟေတ္ဝာ ပရိနိဋ္ဌပေတ္ဝာ။ ဣဓာပိ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ။

၇-ဒေဝဒတ္တဝိပတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇။ သတ္တမေ **အစိရပက္ကန္တေ**တိ သံဃံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ နစိရပက္ကန္တေ။ **အာရဗ္ဘာ**တိ အာဂမ္မ ပဋိစ္စ သန္ဓာယ။ **အတ္တဝိပတ္တိန္တိ** အတ္တနော ဝိပတ္တိံ ဝိပန္နာကာရံ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အဘိဘုယျာ**တိ အဘိဘဝိတ္ဝာ မဒ္ဒိတ္ဝာ။

၈-ဥတ္တရဝိပတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈။ အဋ္ဌမေ **ဝဋ္ဇာလိကာယန္တိ**[1] ဧဝံနာမကေ ဝိဟာရေ။ သော ကိရ ဝဋ္ဋဝနေ နိဝိဋ္ဌတ္တာ ဝဋ္ဇာလိကာတိ သင်္ခံ ဂတော[2]။ **ပါတုရဟောသီ**တိ ဒေဝရညော အာရောစေဿာဒိတိ ဂန္ဓာ ပါကဋော အဟောသိ။ **အာဒိ-ဗြဟ္မစရိယကော**တိ သိက္ခတ္တယသင်္ဂဟဿ သကလသာသနဗြဟ္မစရိယဿ အာဒိဘူတော။

၉-နန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉။ နဝမေ **ကုလပုတ္တော**တိ ဇာတိကုလပုတ္တော။ **ဗလဝါ**တိ ထာမ-သမ္ပန္နော။ **ပါသာဒိကော**တိ ရူပသမ္ပတ္တိယာ ပသာဒဇနကော။ **တိဗ္ဗရာဂေါ**တိ ဗဟလရာဂေါ[2]။ **ကိမညတြာ**တိအာဒီသု အယမတ္ထော—ကိံ အညေန

1-ဓဝဇာလိကာယန္တိ (သီ)၊ ဝဋ္ဋဇာလိကာယန္တိ (သျာ) 2-နိဋ္ဌံ ဂတော (သီ) 2-ဗလရာဂေါ (သီ)

kāraṇena kathitena, ayaṁ Nando indriyesu guttadvāro bhojane mattaññū jāgariyamanuyutto satisampajaññena samannāgato, yehi[1] Nando sakkoti paripuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ carituṁ. Sace imehi kāraṇehi samannāgato nābhavissa, na sakkuṇeyyāti. **Itiha tatthā**ti evaṁ tattha. Imasmiṁ sutte vaṭṭameva kathitaṁ.

10. Kāraṇḍavasuttavaṇṇanā

10. Dasame **aññenāññaṁ paṭicaratī**ti aññena kāraṇena vacanena vā aññaṁ kāraṇaṁ vacanaṁ vā paṭicchādeti. **Bahiddhā kathaṁ apanāmetī**ti bāhirato aññaṁ āgantukakathaṁ otāreti[2]. **Apaneyyeso**ti[3] apaneyyo nīharitabbo esa. **Samaṇadūsī**ti samaṇadūsako. **Samaṇapalāpo**ti vīhīsu vīhipalāpo viya nissāratāya samaṇesu samaṇapalāpo. **Samaṇakāraṇḍavo**ti samaṇakacavaro. **Bahiddhā nāsentī**ti bahi nīharanti. **Yavakaraṇe**ti yavakhette. **Phuṇamānassā**ti ucce ṭhāne ṭhatvā mahāvāte opuniyamānassa. **Apasammajjantī**ti sāradhaññānaṁ ekato dubbaladhaññānaṁ ekato karaṇatthaṁ punappunaṁ apasammajjanti, apasammajjanisaṅkhātena vātaggāhinā suppena vā vatthena vā nīharanti[4]. **Daddaran**ti daddarasaddaṁ[5].

Saṁvāsā'yanti saṁvāsena ayaṁ. **Vijānāthā**ti jāneyyātha. **Santavāco**ti saṇhavāco. **Janavatī**ti janamajjhe. **Raho karoti karaṇan**ti karaṇaṁ vuccati pāpakammaṁ, taṁ raho paṭicchanno hutvā karoti. **Saṁsappī ca musāvādī**ti saṁsappitvā musāvādī, musā bhaṇanto saṁsappati phandatīti attho. Imasmiṁ sutte vaṭṭameva kathetvā gāthāsu vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitanti.

Mettāvaggo paṭhamo.

---

2. Mahāvagga

1. Verañjasuttavaṇṇanā

11. Dutiyassa paṭhame **abhivādetī**ti evamādīni **na samaṇo Gotamo**ti ettha vuttanakārena yojetvā evamettha attho

---

1. Yena (Sī, Ka)
2. Osāreti (Ka)
3. Apaneyyoti (Sī, Syā)
4. Paharanti (Sī, Syā)
5. Babbarasaddaṁ (Sī, Syā)

ကာရဏေန ကထိတေန၊ အယံ နန္ဒော ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒ္ဝါရော ဘောဇနေ မတ္တညဳ ဇာဂရိယမနုယုတ္တော သတိသမ္ပဇညေန သမန္နာဂတော၊ ယေဟိ[၁] နန္ဒော သက္ကောတိ ပရိပုဏ္ဏံ ပရိသုဒ္ဓံ ဗြဟ္မစရိယံ စရိတုံ။ သစေ ဣမေဟိ ကာရဏေဟိ သမန္နာဂတော နာဘဝိဿ၊ န သက္ကုဏေယျာတိ။ **ဣတိဟ တတ္ထာ**တိ ဧဝံ တတ္ထ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ။

၁၀-ကာရဏ္ဍဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀။ ဒသမေ **အညေနာညံ ပဋိစရတီ**တိ အညေန ကာရဏေန ဝစနေန ဝါ အညံ ကာရဏံ ဝစနံ ဝါ ပဋိစ္ဆာဒေတိ။ **ဗဟိဒ္ဓါ ကထံ အပနာမေတီ**တိ ဗာဟိ-ရတော အညံ အာဂန္တုကကထံ ဩတာရေတိ[၂]။ **အပနေယျောသော**တိ[၃] အပ-နေယျော နိဟရိတဗ္ဗော သေ။ **သမဏဒူသီ**တိ သမဏဒူသကော။ **သမဏပလာ-ပေါ**တိ ဝိဟီသု ဝိဟိပလာပေါ ဝိယ နိဿာရတာယ သမဏေသု သမဏပလာ-ပေါ။ **သမဏကာရဏ္ဍဝေါ**တိ သမဏကစဝရော။ **ဗဟိဒ္ဓါ နာသေန္တီ**တိ ဗဟိ နိဟရန္တိ။ **ယဝကရဏေ**တိ ယဝခေတ္တေ။ **ဖုဏမာနဿာ**တိ ဥစ္စေ ဌာနေ ဌတွာ မဟာဝါတေ ဩပုနိယမာနဿ။ **အပသမ္မုဇ္ဇန္တီ**တိ သာရမညာနံ ကေတော ဒုဗ္ဗ-လမညာနံ ကေတော ကရဏ္ဍကံ ပုနပ္ပုနံ အပသမ္မုဇ္ဇန္တိ၊ အပသမ္မုဇ္ဇနိသဒိတေန ဝါတဂ္ဂါဟိနာ သုပ္ပေန ဝါ ဝတ္ထေန ဝါ နိဟရန္တိ[၄]။ **ဒဒ္ဒရန္တိ** ဒဒ္ဒရသဒ္ဒံ[၅]။

သံဝါသာ'ယန္တိ သံဝါသေန အယံ။ **ဝိဇာနာထာ**တိ ဇာနေယျာထ။ **သန္တ-ဝါစော**တိ သဏှဝါစော။ **ဇနပဒေ**တိ ဇနမဇ္ဈေ။ **ရဟော ကရောတိ ကရဏ္ဍေ** ကရဏံ ဝုစ္စတိ ပါပကမ္မံ၊ တံ ရဟော ပဋိစ္ဆန္နော ဟုတွာ ကရောတိ။ **သံသပ္ပီ စ မုသာဝါဒီ**တိ သံသပ္ပိတွာ မုသာဝါဒီ၊ မုသာ ဘဏန္တော သံသပ္ပတိ ဖန္ဒတိတိ အတ္ထော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋမေဝ ကထေတွာ ဂါထာသု ဝဋ္ဋဝဋ္ဋံ ကထိတန္တိ။

မေတ္တာဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၂-မဟာဝဂ္ဂ

၁-ဝေရဉ္ဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **အဘိဝါဒေတီ**တိ ဝေမာဒိနိ နံ **သမဏော ဂေါတမော**[၁] ဇာတေ ဝုတ္တနကာရေန ယောဇေတွာ ဝေမေတ္ထ အတ္ထော

၁-ယေန (သီ၊က) ၂-ဩသာရေတိ (က) ၃-အပနေယျောတိ (သီ၊ သျာ)
၄-ပဟရန္တိ (သီ၊ သျာ) ၅-ဗဗ္ဗရသဒ္ဒံ (သီ၊ သျာ)

veditabbo “na vandati nāsanā vuṭṭhāti, nāpi ‘idha bhonto nisīdantū’ti evaṁ āsanena vā nimantetī”ti. Ettha hi vāsaddo vibhāvane nāma atthe “rūpaṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā”ti-ādīsu viya. Evaṁ vatvā atha attano abhivādanādīni akarontaṁ Bhagavantaṁ disvā āha **tayidaṁ bho Gotama tathevā**ti. Yaṁ taṁ mayā sutaṁ, taṁ tatheva, taṁ savanañca me dassanañca saṁsandati sameti, atthato ekībhāvaṁ gacchati. Na hi bhavaṁ Gotamo -pa- āsanena vā nimantetīti. Evaṁ attanā sutaṁ diṭṭhena nigametvā nindanto āha **tayidaṁ bho Gotama na sampannamevā**ti taṁ abhivādanādīnaṁ akaraṇaṁ ayuttamevāti.

Athassa Bhagavā attukkaṁsanaparavambhanadosaṁ anupagamma karuṇāsītalena hadayena taṁ aññāṇaṁ vidhamitvā yuttabhāvaṁ dassetukāmo **nāhaṁ taṁ brāhmaṇā**ti-ādimāha. Tatrāyaṁ saṅkhepattho— ahaṁ brāhmaṇa appaṭihatena sabbaṇṇutaññāṇacakkhunā olokentopi taṁ puggalaṁ etasmiṁ sadevakādibhede loke na passāmi, yamahaṁ abhivādeyyaṁ vā paccuṭṭheyyaṁ vā āsanena vā nimanteyyaṁ. Anacchariyaṁ vā etaṁ, svāhaṁ[1] ajja sabbaññutaṁ patto evarūpaṁ nipaccakārārahaṁ puggalaṁ na passāmi. Apica kho yadāpāhaṁ sampatijātova uttarena mukho sattapadavītihārena gantvā sakalaṁ dasasahassilokadhātuṁ olokesiṁ, tadāpi etasmiṁ sadevakādibhede loke taṁ puggalaṁ na passāmi, yamahaṁ evarūpaṁ nipaccakāraṁ kareyyaṁ. Atha kho maṁ soḷasakappasahassāyuko khīṇāsavamahābrahmāpi añjaliṁ paggahetvā “tvaṁ loke mahāpuriso, tvaṁ sadevakassa lokassa aggo ca jeṭṭho ca seṭṭho ca, natthi tayā uttaritaro”ti sañjātasomanasso patimānesi. Tadāpi cāhaṁ attanā uttaritaraṁ apassanto āsabhiṁ vācaṁ nicchāresiṁ “aggohamasmi lokassa, jeṭṭhohamasmi lokassa, seṭṭhohamasmi lokassā”ti. Evaṁ sampatijātassāpi mayhaṁ abhivādanādiraho puggalo natthi, svāhaṁ idāni sabbaññutaṁ patto kaṁ abhivādeyyaṁ. Tasmā tvaṁ brāhmaṇa mā Tathāgatā[2] evarūpaṁ paramanipaccakāraṁ patthayi[3]. Yañhi brāhmaṇa Tathāgato abhivādeyya vā -pa- āsanena vā nimanteyya, muddhāpi tassa puggalassa rattipariyosāne paripākasithilabandhanaṁ vaṇṭā muttatālaphalaṁ viya gīvato chijjitvā sahasāva bhūmiyaṁ nipateyya.

1. Yvāhaṁ (Vi-Ṭṭha 1. 102 piṭṭhe) 2. Tathāgate (Ka) 3. Patthayittha (Ka)

ဝေဒိတဗ္ဗော “န ဝန္ဒတိ နာသနာ ဝုဋ္ဌာတိ၊ နာပိ ‘ဣဓ ဘောန္တော နိသီဒန္တူ’တိ ဧဝံ အာသနေန ဝါ နိမန္တေတီ”တိ။ ဤတ္ထေ ဟိ ဝါသဒ္ဒေါ ဝိဘာဝနေ နာမ အတ္ထေ ‘‘ရူပံ နိစ္စံ ဝါ အနိစ္စံ ဝါ’’တိအာဒီသု ဝိယ။ ဧဝံ ဝတ္ဝာ အထ အတ္တနော အဘိဝါဒနာဒီနိ အကရောန္တံ ဘဂဝန္တံ ဒိသ္ဝာ အာဟ **တယိဒံ ဘော ဂေါတမ တထေဝါ**တိ။ ယံ တံ မယာ သုတံ၊ တံ တတေဝ၊ တံ သဝနဉ္စ မေ ဒဿနဉ္စ သံသန္ဒတိ သမေတိ, အတ္ထတော ဧကီဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ န ဟိ ဘဝံ ဂေါတမော။ပ။ အာသနေန ဝါ နိမန္တေတီတိ။ ဧဝံ အတ္တနာ သုတံ ဒိဋ္ဌေန နိဂမေတ္ဝာ နိန္ဒန္တော အာဟ **တယိဒံ ဘော ဂေါတမ န သမ္မန္နမေဝါ**တိ တံ အဘိဝါဒနာဒီနံ အကရဏံ အယုတ္တမေဝါတိ။

အထဿ ဘဂဝါ အတ္တုက္ကံသနပရဝမ္ဘနဒေါသံ အနုပဂမ္မ ကရုဏာသီတလေန ဟဒယေန တံ အညာဏံ ဝိဓမိတ္ဝာ ယုတ္တဘာဝံ ဒဿေတုကာမော **နာဟံ တံ ဗြာဟ္မဏာ**တိအာဒိမာဟ။ တတြာယံ သင်္ခေပတ္ထော—အဟံ ဗြာဟ္မဏ အပ္ပဋိဟတေန သဗ္ဗညုတညာဏစက္ခုနာ သြလောကေန္တောပိ တံ ပုဂ္ဂလံ တေသ္မိံ သဒေဝကာဒိဘေဒေ လောကေ န ပဿာမိ၊ ယမဟံ အဘိဝါဒေယ္ယံ ဝါ ပစ္စုဋ္ဌေယ္ယံ ဝါ အာသနေန ဝါ နိမန္တေယ္ယံ။ အနစ္ဆရိယံ ဝါ တေံ၊ သ္ဝာဟံ[2] အဇ္ဇ သဗ္ဗညုတံ ပတ္တော ဧဝရူပံ နိပစ္စကာရာရဟံ ပုဂ္ဂလံ န ပဿာမိ။ အဝိစ ခေါ ယဒါပါဟံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈနတ္ထာယ မုခေါ သတ္တပဒဝီတိဟာရေန ဂန္ဓာ သကလံ ဒသသဟဿိ-လောကဓာတုံ သြလောကေသိံ၊ တဒါပိ တေသ္မိံ သဒေဝကာဒိဘေဒေ လောကေ တံ ပုဂ္ဂလံ န ပဿာမိ၊ ယမဟံ ဧဝရူပံ နိပစ္စကာရံ ကရေယ္ယံ။ အထ ခေါ မံ သောဠသကပ္ပသဟဿာယုကော ဓိကာသဝမဟာဗြဟ္မာပိ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေတ္ဝာ “တွံ လောကေ မဟာပုရိသော၊ တွံ သဒေဝကဿ လောကဿ အဂ္ဂေါ စ ဇေဋ္ဌော စ သေဋ္ဌော စာနုတ္တိ တယာ ဥတ္တရိတရော”တိ သဉ္ဇာတသောမနဿော ပတိမာနေသိ။ တဒါပိ စာဟံ အတ္တနာ ဥတ္တရိတရံ အပဿန္တော အာသဘိံ ဝါစံ နိစ္ဆာရေသိံ ‘‘အဂ္ဂေါဟမသ္မိ လောကဿ၊ ဇေဋ္ဌောဟမသ္မိ လောကဿ၊ သေဋ္ဌောဟမသ္မိ လောကဿာ’’တိ။ ဧဝံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ မယ္ဟိ အဘိ-ဝါဒနာဒိရဟော ပုဂ္ဂလော နတ္ထိ၊ သ္ဝာဟံ ဣဒါနိ သမ္ဗုဇ္ဈိတံ ပတ္တော ကံ အဘိ-ဝါဒေယ္ယံ။ တသ္မာ တွံ ဗြာဟ္မဏ မာ တထာဂတာ[3] ဧဝရူပံ ပရမနိပစ္စကာရံ ပတ္ထယီ?။ ယဒ္ဓိ ဗြာဟ္မဏ တထာဂတော အဘိဝါဒေယ္ယ ဝါ။ပ။ အာသနေန ဝါ နိမန္တေယ္ယ၊ မုဒ္ဓါပိ တဿ ပုဂ္ဂလဿ ရတ္တိပရိယောသာနေ ပရိပါကသိထိလဗန္ဓနံ ဝဏ္ဏာ မုတ္တတာလဖလံ ဝိယ ဂိဝတော ဆိဇ္ဇိတ္ဝာ သဟသာဝ ဘူမိယံ နိပတေယ္ယ။

၁-ယ္ဝာဟံ (ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၁၀၂-ဒိဋ္ဌေ) ၂-တထာဂတေ (က) ၃-ပတ္ထယိတ္ထ (က)

Evaṁ vuttepi brāhmaṇo duppaññatāya Tathāgatassa lokajeṭṭhabhāvaṁ asallakkhento kevalaṁ taṁ vacanaṁ asahamāno āha **arasarūpo bhavaṁ Gotamo**ti. Ayaṁ kirassa adhippāyo—yaṁ loke abhivādanapaccuṭṭhāna añjalikammasāmīcikammaṁ "sāmaggiraso"ti vuccati, taṁ bhoto Gotamassa natthi. Tasmā arasarūpo bhavaṁ Gotamo, arasajātiko arasasabhāvoti. Athassa Bhagavā cittamudubhāvajananatthaṁ ujuvipaccanīkabhāvaṁ pariharanto aññathā tassa vacanassa atthaṁ attani sandassento **atthi khvesa brāhmaṇa pariyāyo**ti-ādimāha.

Tattha **atthi khvesā**ti atthi kho esa. **Pariyāyo**ti kāraṇaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—atthi kho brāhmaṇa etaṁ kāraṇaṁ, yena kāraṇena maṁ "arasarūpo bhavaṁ Gotamo"ti vadamāno puggalo sammā vadeyya, avitathavādīti saṅkhaṁ gaccheyya. Katamo pana soti? Ye te brāhmaṇa rūparasā -pa- phoṭṭhabbarasā, te Tathāgatassa pahīnāti. Kiṁ vuttaṁ hoti? Ye te jātivasena vā upapattivasena vā[1] seṭṭhasammatānampi puthujjanānaṁ rūpārammaṇādīni assādentānaṁ abhinandantānaṁ rajjantānaṁ uppajjanti kāmasukhassādasaṅkhātā rūparasā saddarasā gandharasā rasarasā phoṭṭhabbarasā, ye imaṁ lokaṁ gīvāya bandhitvā viya āviñchanti[2], vatthārammaṇādisāmaggiyañca[3] uppannattā sāmaggirasāti vuccanti, te sabbepi Tathāgatassa pahīnā. "Mayhaṁ pahīnā"ti vattabbepi mamākārena[4] attānaṁ anukkhipanto dhammaṁ deseti, desanāvilāso vā esa Tathāgatassa.

Tattha **pahīnā**ti cittasantānato vigatā, pajahitā vā. Etasmiṁ panatthe karaṇe sāmivacanaṁ daṭṭhabbaṁ. Ariyamaggasatthena ucchinnaṁ taṇhāvijjāmayaṁ mūlaṁ etesanti **ucchinnamūlā.** Tālavatthu viya nesaṁ vatthu katanti **tālāvatthukatā.** Yathā hi tālarukkhaṁ samūlaṁ uddharitvā tassa vatthumatte tasmiṁ padese kate na puna tassa tālassa uppatti paññāyati, evaṁ ariyamaggasatthena samūle rūpādirase uddharitvā tesaṁ pubbe uppannapubbabhāvena vatthumatte cittasantāne kate sabbepi te tālāvatthukatāti vuccanti. Aviruḷhidhammattā vā matthakacchinnatālo viya katāti bhālāvatthukatā. Yasmā pana evaṁ tālāvatthukatā anabhāvaṁkatā[5]

1. Uppattivasena vā (Sī, Syā) 2. Āviñjanti (Syā) 3. ...sāmaggiyā vā (Sī, Syā)
4. Mamaṁkārena (Sī, Syā) 5. Anu-abhāvaṁkatā (Sī, Syā)

ဧဝံ ဝုတ္တေပိ ဗြာဟ္မဏော ဒုပ္ပညတာယ တထာဂတဿ လောကဇေဋ္ဌဘာဝံ အသလ္လက္ခေန္တော ကေဝလံ တံ ဝစနံ အသဟမာနော အာဟ **အရသရူပေါ ဘဝံ ဂေါတမော**တိ။ အယံ ကိရဿ အဓိပ္ပါယော—ယံ လောကေ အဘိဝါဒန-ပစ္စုဋ္ဌာနအဉ္ဇလိကမ္မသာမီစိကမ္မံ "သာမဂ္ဂိရသော"တိ ဝုစ္စတိ၊ တံ ဘောတော ဂေါတမဿ နတ္ထိ။ တသ္မာ အရသရူပေါ ဘဝံ ဂေါတမော, အရသဇာတိကော အရသသဘာဝေါတိ။ အထဿ ဘဂဝါ စိတ္တမုဒုဘာဝဇနနတ္ထံ ဥဇုဝိပစ္စနီက-ဘာဝံ ပရိဟရန္တော အညထာ ာဿ ဝစနဿ အတ္ထံ အတ္တနိ သန္ဒဿေန္တော **အတ္ထိ ခွေသ ဗြာဟ္မဏ ပရိယာယော**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **အတ္ထိ ခွေသာ**တိ အတ္ထိ ခေါ သေ။ **ပရိယာယော**တိ ကာရဏံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ---အတ္ထိ ခေါ ဗြာဟ္မဏ ဧတံ ကာရဏံ၊ ယေန ကာရဏေန မံ "အရသ-ရူပေါ ဘဝံ ဂေါတမော"တိ ဝဒမာနော ပုဂ္ဂလော သမ္မာ ဝဒေယျ၊ အဝိ-တထဝါဒိတိ သဒ္ဒံ ဂစ္ဆေယျ။ ကာမေ ပန သောတိ? ယေ တေ ဗြာဟ္မဏ ရူပ-ရသာ။ပ။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗရသာ၊ တေ တထာဂတဿ ပဟီနာတိ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယေ တေ ဇာတိဝသေန ဝါ ဥပပတ္တိဝသေန ဝါ[1] သေဋ္ဌသမ္မတာနမ္ပိ ပုထုဇ္ဇနာနံ ရူပါရမ္မဏာဒီနံ အဿာဒေန္တာနံ အဘိနန္ဒန္တာနံ ရဇ္ဇန္တာနံ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ကာမ-သုခဿာဿဒသင်္ခါတာ ရူပရသာ သဒ္ဒရသာ ဂန္ဓရသာ ရသရသာ ဖောဋ္ဌဗ္ဗရသာ၊ ယေ ဇုမံ လောကံ ဂိဝါယ ဗန္ဓိတ္ဝာ ဝိယ အာဝိဉ္ဆန္တိ[2]၊ ဝတ္ထာရမ္မဏာဒိသာမဂ္ဂိယာ[3] ဥပ္ပန္နတ္တာ သာမဂ္ဂိရသာတိ ဝုစ္စန္တိ၊ တေ သဗ္ဗေပိ တထာဂတဿ ပဟီနာ။ "မယှံ ပဟီနာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗေပိ မမာကာရေန[4] အတ္တာနံ အနုက္ခိပန္တော မံ့ ဒေသေတိ၊ ဒေသနာဝိလာသော ဝါ သေ တထာဂတဿ။

တတ္ထ **ပဟီနာ**တိ စိတ္တသန္တာနတော ဂိဂတာ, ပဇဟိတာ ဝါ။ တေသ္မိံ ပနတ္ထေ ကရဏေ သာမိဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ အရိယမဂ္ဂသတ္ထေန ဥစ္ဆိန္နံ တဏှာဝိဇ္ဇာမယံ မူလံ ဧတေသန္တိ **ဥစ္ဆိန္နမူလာ**။ တာလဝတ္ထု ဝိယ နေသံ ဝတ္ထု ကတန္တိ **တာလာဝတ္ထုကတာ**။ ယထာ ဟိ တာလရုက္ခံ သမူလံ ဥဒ္ဓရိတ္ဝာ တဿ ဝတ္ထု-မတ္ထေ တသ္မိံ ပဒေသေ ကတေ န ပုန တဿ တာလဿ ဥပ္ပတ္တိ ပညာယတိ၊ ဧဝံ အရိယမဂ္ဂသတ္ထေန သမူလေ ရူပါဒိရသေ ဥဒ္ဓရိတ္ဝာ တေသံ ပုဗ္ဗေ ဥပ္ပန္နပုဗ္ဗ-ဘာဝေန ဝတ္ထုမတ္ထေ စိတ္တသန္တာနေ ကတေ သဗ္ဗေပိ တေ တာလာဝတ္ထု-ကတာတိ ဝုစ္စန္တိ။ အဝိရုဠှိဓမ္မတ္တာ ဝါ မတ္ထကစ္ဆိန္နတာလော ဝိယ ကတာတိ ဘာလာဝတ္ထုကတာ။ ယသ္မာ ပန ဧဝံ တာလာဝတ္ထုကတာ အနဘာဝံကတာ[5]

1-ဥပ္ပတ္တိဝသေန ဝါ (သီ၊ သျာ) 2-အာဝိဉ္ဆန္တိ (သျာ) 3-...သာမဂ္ဂိယာ ဝါ (သီ၊ သျာ)
4-မမံကာရေန (သီ၊ သျာ) 5-အနုအဘာဝံကတာ (သီ၊ သျာ)

honti, yathā nesaṁ pacchābhāvo na hoti, tathā katā honti. Tasmā āha **anabhāvaṁkatā**ti. **Āyatiṁ anuppādadhammā**ti anāgate anuppajjanakasabhāvā.

No ca kho yaṁ tvaṁ sandhāya vadesīti yañca kho tvaṁ sandhāya vadesi, so pariyāyo na hoti. Nanu ca evaṁ vutte yo brāhmaṇena vutto sāmaggiraso, tassa attani vijjamānatā anuññātā hotīti? Na hoti. Yo hi naṁ sāmaggirasaṁ kātuṁ bhabbo hutvā na karoti, so tadabhāvena arasarūpoti vattabbataṁ arahati. Bhagavā pana abhabbova etaṁ kātuṁ, tenassa karaṇe[1] abhabbataṁ pakāsento āha "no ca kho yaṁ tvaṁ sandhāya vadesī"ti. Yaṁ pariyāyaṁ sandhāya tvaṁ maṁ "arasarūpo"ti vadesi, so amhesu neva vattabboti.

Evaṁ brahmaṇo attanā adhippetaṁ arasarūpataṁ āropetuṁ asakkonto athāparaṁ **nibbhogobhavan**ti-ādimāha. Sabbapariyāyesu cettha vuttanayeneva yojanākkamaṁ viditvā sandhāyabhāsitamatthaṁ[2] evaṁ veditabbaṁ—brāhmaṇo tadeva vayovuddhānaṁ abhivādanādikammaṁ loke "sāmaggiparibhogo"ti maññamāno tadabhāvena ca Bhagavantaṁ "nibbhogo"ti-ādimāha. Bhagavā ca yvāyaṁ rūpādīsu sattānaṁ chandarāgaparibhogo, tadabhāvaṁ attani sampassamāno aparaṁ pariyāyamanujāni.

Puna brāhmaṇo yaṁ loke vayovuddhānaṁ abhivādanādikulasamudācārakammaṁ lokiyā karonti, tassa akiriyaṁ sampassamāno Bhagavantaṁ **akiriyavādo**ti āha. Bhagavā pana yasmā kāyaduccaritādīnaṁ akiriyaṁ vadati, tasmā taṁ akiriyavāditaṁ[3] attani sampassamāno aparaṁ pariyāyamanujāni. Tattha ṭhapetvā kāyaduccaritādīni avasesā akusalā dhammā **anekavihitā pāpakā akusalā dhammā**ti veditabbā.

Puna brāhmaṇo tadeva abhivādanādikammaṁ Bhagavati apassanto "imaṁ āgamma ayaṁ lokatanti lokapaveṇī ucchijjatī"ti maññamāno Bhagavantaṁ **ucchedavādo**ti āha. Bhagavā pana yasmā pañcakāmaguṇikarāgassa ceva akusalacittadvayasampayuttassa ca dosassa anāgāmimaggena ucchedaṁ vadati, sabbākusalasambhavassa pana mohassa arahattamaggena.

1. Kāraṇena (Sī, Syā) 2. Sandhāyabhāsitamattaṁ (?) 3. Akiriyavādaṁ (Ka)

ဟောန္တိ၊ ယထာ နေသံ ပစ္ဆာဘာဝေါ န ဟောတိ၊ တထာ ကတာ ဟောန္တိ။ တသ္မာ အာဟ **အနဘာဝံကတာ**တိ။ **အာယတိံ အနုပ္ပါဒဓမ္မာ**တိ အနာဂတေ အနုပ္ပဇ္ဇနကသဘာဝါ။

နော စ ခေါ ယံ တွံ သန္ဓာယ ဝဒေသီတိ ယဉ္စ ခေါ တွံ သန္ဓာယ ဝဒေသိ၊ သော ပရိယာယော န ဟောတိ။ နနု စ ဧဝံ ဝုတ္တေ ယော ဗြာဟ္မဏေန ဝုတ္တော သာမဂ္ဂိရသော၊ တဿ အတ္တနိ ဝိဇ္ဇမာနတာ အနုညာတာ ဟောတီတိ? န ဟောတိ။ ယော ဟိ နံ သာမဂ္ဂိရသံ ကာတုံ ဘဗ္ဗော ဟုတ္ဝာ န ကရောတိ၊ သော တဒဘာဝေန အရသရူပေါဘိ ဝတ္တုမ္ပိတံ အရဟတိ။ ဘဂဝါ ပန အဘဗ္ဗော ဧတံ ကာတုံ၊ တေနဿ ကရဏော[1] အဘာဗ္ဘတံ ပကာသေန္တော အာဟ "နော စ ခေါ ယံ တွံ သန္ဓာယ ဝဒေသီ"တိ။ ယံ ပရိယာယံ သန္ဓာယ တွံ မံ "အရသရူပေါ"တိ ဝဒေသိ၊ သော အမှေသု နေဝ ဝတ္တုမ္ပေါတိ။

ဧဝံ ဗြာဟ္မဏော အတ္တနော အဓိပ္ပေတံ အရူသရူပဘံ အာရောပေတုံ အသက္ကောန္တော အထာပရံ **နိဗ္ဘောဂေါ ဘဝန္တိ**အာဒိမာဟ။ သမ္ဘပရိယာယေသု စေတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ယောဇနာက္ကမံ ဝိဒိတ္ဝာ သန္ဓာယဘာသိတမတ္ထံ[2] ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—ဗြာဟ္မဏော တဒေဝ ဝယောဝုဒ္ဓါနံ အဘိဝါဒနာဒိကမ္မံ လောကေ "သာမဂ္ဂိပရိဘောဂေါ"တိ မညမာနော တဒဘာဝေန စ ဘဂဝန္တံ "နိဗ္ဘော-ဂေါ"တိအာဒိမာဟ။ ဘဂဝါ စ ယ္ဟာယံ ရူပါဒိသု သတ္တာနံ ဆန္ဒရာဂ-ပရိဘောဂေါ၊ တဒဘာဝံ အတ္တနိ သမ္ပဿမာနော အပရံ ပရိယာယမနုဇာနိ။

ပုန ဗြာဟ္မဏော ယံ လောကေ ဝယောဝုဒ္ဓါနံ အဘိဝါဒနာဒိကုလသမုဒါ-စာရကမ္မံ လောကိယာ ကရောန္တိ၊ တဿ အကိရိယံ သမ္ပဿမာနော **ဘဂဝန္တံ အကိရိယဝါဒေါ**တိ အာဟ။ ဘဂဝါ ပန ယသ္မာ ကာယဒုစ္စရိတာဒီနံ အကိရိယံ ဝဒတိ၊ တသ္မာ တံ အကိရိယဝါဒိတံ[3] အတ္တနိ သမ္ပဿမာနော အပရံ ပရိယာယမနုဇာနိ။ တတ္ထ ဌပေတ္ဝာ ကာယဒုစ္စရိတာဒီနိ အဝသေသာ အကုသလာ ဓမ္မာ **အနေကဝိဟိတာ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ပုန ဗြာဟ္မဏော တဒေဝ အဘိဝါဒနာဒိကမ္မံ ဘဂဝတိ အပဿန္တော "ဣမံ အာဂမ္မ အယံ လောကတန္တိ လောကပဝေဏီ ဥစ္ဆိဇ္ဇတီ"တိ မညမာနော ဘဂဝန္တံ **ဥစ္ဆေဒဝါဒေါ**တိ အာဟ။ ဘဂဝါ ပန ယသ္မာ ပဉ္စကာမဂုဏိက-ရာဂဿ စေဝ အကုသလစိတ္တဒ္ဝယသမ္ပယုတ္တဿ စ ဒေါသဿ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ဥစ္ဆေဒံ ဝဒတိ၊ သဗ္ဗာကုသလသမ္ဘဝဿ ပန မောဟဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန

၁-ကာရဏေန (သီ၊ သျာ) ၂-သန္ဓာယဘာသိတမတ္တံ (?) ၃-အကိရိယဝါဒံ (က)

ucchedaṁ vadati, ṭhapetvā te tayo avasesānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ yathānurūpaṁ catūhi maggehi ucchedaṁ vadati, tasmā taṁ ucchedavādaṁ[1] attani sampassamāno aparaṁ pariyāyamanujāni.

Puna brāhmaṇo "jigucchati maññe samaṇo Gotamo idaṁ vayovuddhānaṁ abhivādanādikulasamudācārakammaṁ, tena taṁ na karotī"ti maññamāno Bhagavantaṁ **jegucchī**ti āha. Bhagavā pana yasmā jigucchati kāyaduccaritādīhi, yāni kāyavacīmanoduccaritāni ceva yā ca akusalānaṁ lāmakadhammānaṁ samāpatti samāpajjanā samaṅgibhāvo, taṁ sabbampi gūthaṁ viya maṇḍanajātiko puriso jigucchati hirīyati, tasmā taṁ jegucchitaṁ attani sampassamāno aparaṁ pariyāyamanujāni. Tattha **kāyaduccaritenā**ti-ādi karaṇavacanaṁ upayogatthe daṭṭhabbaṁ.

Puna brāhmaṇo tadeva abhivādanādikammaṁ Bhagavati apassanto "ayaṁ idaṁ lokajeṭṭhakakammaṁ vineti vināseti, atha vā yasmā etaṁ sāmīcikammaṁ na karoti, tasmā ayaṁ vinetabbo niggaṇhitabbo"ti maññamāno Bhagavantaṁ **venayiko**ti āha. Tatrāyaṁ padattho—vinayatīti vinayo, vināsetīti vuttaṁ hoti. Vinayo eva **venayiko.** Vinayaṁ vā arahatīti **venayiko,** niggahaṁ arahatīti vuttaṁ hoti. Bhagavā pana yasmā rāgādīnaṁ vinayāya vūpasamāya dhammaṁ deseti, tasmā venayiko hoti. Ayameva cettha padattho—vinayāya dhammaṁ desetīti venayiko. Vicitrā hi taddhitavutti. Svāyaṁ taṁ venayikabhāvaṁ attani sampassamāno aparaṁ pariyāyamanujāni.

Puna brāhmaṇo yasmā abhivādanādīni sāmīcikammāni karontā vayovuddhe tosenti hāsenti, akarontā pana tāpenti vihesenti domanassaṁ nesaṁ uppādenti, Bhagavā ca tāni na karoti, tasmā "ayaṁ vayovuddhe tapatī"ti maññamāno sappurisācāravirahitattā vā "kapaṇapuriso ayan"ti maññamāno Bhagavantaṁ **tapassī**ti āha. Tatrāyaṁ padattho—tapatīti tapo, roseti vihesetīti attho. Sāmīcikammākaraṇassetaṁ adhivacanaṁ. Tapo assa atthīti **tapassī.** Dutiye atthavikappe byañjanāni avicāretvā loke kapaṇapuriso

1. Taṁ ucchedabhāvaṁ (Ka)

ဥစ္ဆေဒံ ဝဒတိ၊ ဌပေတ္ဝာ တေ တယော အဝသေသာနံ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ယထာနုရူပံ စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ ဥစ္ဆေဒံ ဝဒတိ၊ တသ္မာ တံ ဥစ္ဆေဒဝါဒံ[1] အတ္တနိ သမ္ပဿမာနော အပရံ ပရိယာယမနုဇာနိ။

ပုန ဗြာဟ္မဏော "ဇိဂုစ္ဆတိ မညေ သမဏော ဂေါတမော ဝုဍ္ဎာပစာယနကုလသမုဒါစာရကမ္မံ၊ တေန တံ န ကရောတီ"တိ မညမာနော ဘဂဝန္တံ **ဇေဂုစ္ဆီ**တိ အာဟ။ ဘဂဝါ ပန ယသ္မာ ဇိဂုစ္ဆတိ ကာယဒုစ္စရိတာဒီဟိ၊ ယာနိ ကာယဝစီမနောဒုစ္စရိတာနိ စေဝ ယာ စ အကုသလာနံ လာမကဓမ္မာနံ သမာပတ္တိ သမာပဇ္ဇနာ သမင်္ဂိဘာဝေါ၊ တံ သဗ္ဗမ္ပိ ဂူထံ ဝိယ မဏ္ဍနဇာတိကော ပုရိသော ဇိဂုစ္ဆတိ ဟိရီယတိ၊ တသ္မာ တံ ဇေဂုစ္ဆိတံ အတ္တနိ သမ္ပဿမာနော အပရံ ပရိယာယမနုဇာနိ။ တတ္ထ **ကာယဒုစ္စရိတေနာ**တိအာဒိ ကရဏဝစနံ ဥပယောဂတ္ထေ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

ပုန ဗြာဟ္မဏော တဒေဝ အဘိဝါဒနာဒိကမ္မံ ဘဂဝတိ အပဿန္တော "အယံ ဗုဒ္ဓေ လောကဇေဋ္ဌကကမ္မံ ဝိနေတိ ဝိနာသေတိ၊ အထ ဝါ ယသ္မာ တေ သာမီစိကမ္မံ န ကရောတိ၊ တသ္မာ အယံ ဝိနေတဗ္ဗော နိဂ္ဂဟိတဗ္ဗော"တိ မညမာနော ဘဂဝန္တံ **ဝေနယိကော**တိ အာဟ။ တတြာယံ ပဒတ္ထော—ဝိနယတီတိ ဝိနယော၊ ဝိနာသေတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိနယော ဧဝ **ဝေနယိကော**။ ဝိနယံ ဝါ အရဟတီတိ **ဝေနယိကော**၊ နိဂ္ဂဟံ အရဟတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဘဂဝါ ပန ယသ္မာ ရာဂါဒီနံ ဝိနယာယ ဝူပသမာယ ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ တသ္မာ ဝေနယိကော ဟောတိ။ အယမေဝ စေတ္ထ ပဒတ္ထော—ဝိနယာယ ဓမ္မံ ဒေသေတီတိ ဝေနယိကော။ ဝိစိတြာ ဟိ တဒ္ဓိတဝုတ္တိ။ သွာယံ တံ ဝေနယိကဘာဝံ အတ္တနိ သမ္ပဿမာနော အပရံ ပရိယာယမနုဇာနိ။

ပုန ဗြာဟ္မဏော ယသ္မာ အဘိဝါဒနာဒိနိ သာမီစိကမ္မာနိ ကရောန္တော ဝုဍ္ဎေ တောသေန္တိ ဟာသေန္တိ၊ အကရောန္တော ပန တာပေန္တိ ဝိဟေသေန္တိ ဒောမနဿံ နေသံ ဥပ္ပါဒေန္တိ၊ ဘဂဝါ စ တာနိ န ကရောတိ၊ တသ္မာ "အယံ ဝယောဝုဍ္ဎေ တပတီ"တိ မညမာနော သပ္ပုရိသာစာရဝိရဟိတတ္တာ ဝါ "ကပဏပုရိသော အယ"န္တိ မညမာနော ဘဂဝန္တံ **တပဿီ**တိ အာဟ။ တတြာယံ ပဒတ္ထော—တပတီတိ တပေါ၊ ရောသေတိ ဝိဟေသေတီတိ အတ္ထော။ သာမီစိကမ္မာကရဏသ္မေတံ အဓိဝစနံ။ တပေါ အသ္သ အတ္ထီတိ **တပဿီ**။ ဒုတိယေ အတ္ထဝိကပ္ပေ ဗျဉ္ဇနာနိ အဝိစာရေတ္ဝာ လောကေ ကပဏပုရိသော

၁-တံ ဥစ္ဆေဒဘာဝံ (က)

tapassīti vuccati. Bhagavā pana ye akusalā dhammā lokaṁ tapanato tapanīyāti vuccanti, tesaṁ pahīnattā yasmā tapassīti saṅkhaṁ gato, tasmā taṁ tapassitaṁ attani sampassamāno aparaṁ pariyāyamanujāni. Tatrāyaṁ vacanattho—tapantīti tapā, akusaladhammānametaṁ adhivacanaṁ. Te tape assi nirassi pahāsi viddhaṁsīti tapassī.

Puna brāhmaṇo taṁ abhivādanādikammaṁ devalokagabbhasampattiyā devalokapaṭisandhipaṭilābhāya saṁvattatīti maññamāno Bhagavati cassa abhāvaṁ disvā Bhagavantaṁ **apagabbho**ti āha. Kodhavasena vā Bhagavato mātukucchismiṁ paṭisandhiggahaṇe dosaṁ dassentopi evamāha. Tatrāyaṁ vacanattho—gabbhato apagatoti **apagabbho,** abhabbo devalokūpapattiṁ pāpuṇitunti adhippāyo. Hīno vā gabbho assāti apagabbho. Devalokagabbhaparibāhirattā āyatiṁ hīnagabbhapaṭilābhabhāgīti. Hīno vāssa[1] mātukucchismiṁ gabbhavāso ahosīti adhippāyo. Bhagavato pana yasmā āyatiṁ gabbhaseyyā apagatā, tasmā so taṁ apagabbhataṁ attani sampassamāno aparaṁ pariyāyamanujāni. Tatra ca **yassa kho brāhmaṇa āyatiṁ gabbhaseyyā punabbhavābhinibbatti pahīnā**ti etesaṁ padānaṁ evamattho daṭṭhabbo—brāhmaṇa yassa puggalassa anāgate gabbhaseyyā punabbhave ca abhinibbatti anuttarena maggena vihatakāraṇattā pahīnā. Gabbhaseyyāgahaṇena cettha jalābujayoni gahitā, punabbhavābhinibbattiggahaṇena itarā tissopi.

Apica gabbhassa seyyā **gabbhaseyyā.** Punabbhavo eva abhinibbatti **punabbhavābhinibbattī**ti evamettha attho daṭṭhabbo. Yathā ca viññāṇaṭṭhitīti vuttepi na viññāṇato aññā ṭhiti atthi, evamidhāpi na gabbhato aññā seyyā veditabbā. Abhinibbatti ca nāma yasmā punabbhavabhūtāpi apunabbhavabhūtāpi atthi, idha ca punabbhavabhūtā adhippetā, tasmā vuttaṁ "punabbhavo eva abhinibbatti punabbhavābhinibbattī"ti.

Evaṁ āgatakālato paṭṭhāya arasarūpatādīhi aṭṭhahi akkosavatthūhi akkosantampi brāhmaṇaṁ Bhagavā dhammissaro dhammarājā dhammasssāmī Tathāgato anukampāya sītaleneva[2] cakkhunā brāhmaṇaṁ olokento yaṁ dhammadhātuṁ paṭivijjhitvā desanāvilāsappatto nāma hoti,

1. Tassa (Ka)
2. Anukampāsītaleneva (Sī)

တပဿီတိ ဝုစ္စတိ။ ဘဂဝါ ပန ယေ အကုသလာ ဓမ္မာ လောကံ တပန္တေ တပနီယာတိ ဝုစ္စန္တိ၊ တေသံ ပဟီနတ္တာ ယဿ တပဿီတိ သခ်ံ ဂတော၊ တသ္မာ တံ တပဿိတံ အတ္တနိ သမ္ပဿမာနော အပရံ ပရိယာယမနုဇာနိ။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော—တပန္တီတိ တပါ၊ အကုသလဓမ္မာနမေတံ အဓိဝစနံ။ တေ တပေ အဿိ နိရဿိ ပဟာသိ ဝိဇ်ဈိသီတိ တပဿီ။

ပုန ဗြာဟ္မဏော တံ အဘိဝါဒနာဒိကမ္မံ ဒေဝလောကဂမ္ဘသမ္ပတ္တိယာ ဒေဝလောကပဋိသန္ဓိပဋိလာဘာယ သံဝတ္တတီတိ မညမာနော ဘဂဝတိ စဿ အဘာဝံ ဒိသွာ ဘဂဝန္တံ **အပဂဗ္ဘော**တိ အာဟ။ ကောဓဝသေန ဝါ ဘဂဝတော မာတုကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏေ ဒောသံ ဒဿေန္တောပိ ဧဝမာဟ။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော—ဂဗ္ဘတော အပဂတောတိ **အပဂဗ္ဘော၊** အဘဗ္ဗော ဒေဝလောကူပပတ္တိံ ပါပုဏိတုန္တိ အဓိပ္ပါယော။ ဟီနော ဝါ ဂဗ္ဘော အဿာတိ အပဂဗ္ဘော။ ဒေဝလောကဂမ္ဘပရိဗာဟိရတ္တာ အာယတိံ ဟီနဂဗ္ဘပဋိလာဘာဂီတိ။ ဟီနော ဝါဿ[1] မာတုကုစ္ဆိသ္မိံ ဂဗ္ဘဝါသော အဟောသီတိ အဓိပ္ပါယော။ ဘဂဝတော ပန ယသ္မာ အာယတိံ ဂဗ္ဘသေယ္ယာ အပဂတာ၊ တသ္မာ သော တံ အပဂဗ္ဘတံ အတ္တနိ သမ္ပဿမာနော အပရံ ပရိယာယမနုဇာနိ။ တတြ စ ယသ္မ ခေါ ဗြာဟ္မဏ အာယတိံ ဂဗ္ဘသေယ္ယာ ပုနဗ္ဘဝါဘိနိဗ္ဗတ္တိ ပဟီနာတိ ဧတေသံ ပဒါနံ ဝေမတ္တော ဒဋ္ဌဗ္ဗော—ဗြာဟ္မဏ ယသ္မ ပုဂ္ဂလဿ အနာဂတေ ဂဗ္ဘသေယ္ယာ ပုနဗ္ဘဝေ စ အဘိနိဗ္ဗတ္တိ အနုတ္တရေန မဂ္ဂေန ဝိဟတကာရဏတ္တာ ပဟီနာ။ ဂဗ္ဘသေယ္ယာဂဟဏေန စေတ္ထ ဇလာဗုဇယောနိ ဂဟိတာ၊ ပုနဗ္ဘဝါဘိနိဗ္ဗတ္တိဂ္ဂဟဏေန ဣတရာ တိဿောပိ။

အပိစ ဂဗ္ဘသေယ္ယာ **ဂဗ္ဘသေယ္ယာ**။ ပုနဗ္ဘဝေါ ဧဝ အဘိနိဗ္ဗတ္တိ **ပုနဗ္ဘဝါဘိနိဗ္ဗတ္တိ**တိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ယထာ စ ဝိညာဏဋ္ဌိတိတိ ဝုတ္တေပိ န ဝိညာဏတော အညာ ဌိတိ အတ္ထိ၊ ဧဝမိဓာပိ န ဂဗ္ဘတော အညာ သေယ္ယာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဘိနိဗ္ဗတ္တိ စ နာမ ယသ္မာ ပုနဗ္ဘဝဘူတာပိ အပုနဗ္ဘဝဘူတာပိ အတ္ထိ၊ ဣဓ စ ပုနဗ္ဘဝဘူတာ အဓိပ္ပေတာ၊ တသ္မာ ဝုတ္တံ "ပုနဗ္ဘဝေါ ဧဝ အဘိနိဗ္ဗတ္တိ ပုနဗ္ဘဝါဘိနိဗ္ဗတ္တိ"တိ။

ဧဝံ အာဂတကာလတော ပဋ္ဌာယ အရသရူပတာဒီဟိ အဋ္ဌဟိ အက္ကောသဝတ္ထူဟိ အက္ကောသန္တမ္ပိ ဗြာဟ္မဏံ ဘဂဝါ ဓမ္မိဿရော ဓမ္မရာဇာ မ္မေဿာမိ တထာဂတော အနုကမ္ပာယ သီတလေနေဝ[2] စက္ခုနာ ဗြာဟ္မဏ လောကေန္တော ယံ ဓမ္မဓာတုံ ပဋိဝိဇ္ဈိတ္ဝာ ဒေသနာဝိလာသပ္ပတ္တော နာမ ဟောတိ၊

၁-တဿ (က)
၂-အနုကမ္ပာသီတလေနေဝ (သီ)

tassā dhammadhātuyā suppaṭividdhattā vigatavalāhake nabhe puṇṇacando viya ca Saradakāle sūriyo viya ca brāhmaṇassa hadayandhakāraṁ vidhamento tāniyeva akkosavatthūni tena tena pariyāyena aññathā dassetvā punapi attano karuṇāvipphāraṁ aṭṭhahi lokadhammehi akampiyabhāvena paṭiladdhatādiguṇalakkhaṇaṁ pathavīsamacittataṁ akuppadhammatañca pakāsento "ayaṁ brāhmaṇo kevalaṁ palitasirakhaṇḍadantavalittacatādīhi attano vuddhabhāvaṁ sallakkheti, no ca kho jānāti attānaṁ jātiyā anugataṁ jarāya anusaṭaṁ byādhinā adhibhūtaṁ maraṇena abbhāhataṁ ajja maritvā puna sveva uttānaseyyadārakabhāvagamanīyaṁ. Mahantena kho pana ussāhena mama santikaṁ āgato, tadassa āgamanaṁ sātthakaṁ hotū"ti cintetvā imasmiṁ loke attano appaṭisamaṁ purejātabhāvaṁ dassento **seyyathāpi brāhmaṇā**ti-ādinā nayena brāhmaṇassa dhammadesanaṁ vaḍḍhesi.

Tattha **seyyathāpī**ti-ādīnaṁ heṭṭhā vuttanayeneva attho veditabbo. Ayaṁ pana viseso—heṭṭhā vuttanayeneva hi te kukkuṭapotakā pakkhe vidhunantā taṁkhaṇānurūpaṁ viravantā nikkhamanti. Evaṁ nikkhamantānañca[1] tesaṁ yo paṭhamataraṁ nikkhamati, so jeṭṭhoti vuccati. Tasmā Bhagavā tāya upamāya attano jeṭṭhabhāvaṁ sādhetukāmo brāhmaṇaṁ pucchati **yo nu kho tesaṁ kukkuṭacchāpakānaṁ** -pa- **kinti svāssa vacanīyo**ti. Tattha **kukkuṭacchāpakānan**ti kukkuṭapotakānaṁ. **Kinti svāssa vacanīyo**ti so kinti vacanīyo assa, kiṁ vattabbo bhaveyya jeṭṭho vā kaniṭṭho vāti.

"Jeṭṭho"tissa bho Gotama vacanīyoti bho Gotama so jeṭṭho-iti assa vacanīyo. Kasmāti ce? **So hi nesaṁ jeṭṭho**ti, yasmā so nesaṁ vuddhataroti attho. Athassa Bhagavā opammaṁ sampaṭipādento **evameva kho**ti āha, yathā so kukkuṭapotako, evaṁ ahampi. **Avijjāgatāyapajāyā**ti avijjā vuccati aññāṇaṁ, tattha gatāya. **Pajāyā**ti sattādhivacanametaṁ, avijjākosassa anto paviṭṭhesu sattesūti vuttaṁ hoti. **Aṇḍabhūtāyā**ti aṇḍe bhūtāya pajātāya sañjātāya. Yathā hi aṇḍe nibbattā ekacce sattā aṇḍabhūtāti vuccanti,

1. Nikkhantānaṁ (Ka)

တဿာ ဓမ္မဓာတုယာ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓတ္တာ ဝိဂတဝလာဟကေ နဘေ ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ စ သရဒကာလေ သူရိယော ဝိယ စ ဗြာဟ္မဏဿ ဟဒယန္ဓကာရံ ဝိဓမေန္တော တာနိယေဝ အက္ကောသဝတ္ထူနိ တေန တေန ပရိယာယေန အညထာ ဒဿေတွာ ပုနပိ အတ္တနော ကရုဏာဝိပ္ဖါရံ အဋ္ဌဟိ လောကဓမ္မေဟိ အကမ္ပိယဘာဝေန ပဋိလဒ္ဓတာဒိဂုဏလက္ခဏံ ပထဝိသမစိတ္တတံ အကုပ္ပဓမ္မတဉ္စ ပကာသေန္တော "အယံ ဗြာဟ္မဏော ကေဝလံ ပလိတသိရခဏ္ဍဒန္တဝလိတ္တစ-တာဒီဟိ အတ္တနော ဝုဒ္ဓဘာဝံ သလ္လက္ခေတိ၊ နော စ ခေါ ဇာနာတိ အတ္တာနံ ဇာတိယာ အနုဂတံ ဇရာယ အနုသဋ္ဌံ ဗျာဓိနာ အဓိဘူတံ မရဏေန အဗ္ဘာဟတံ အဇ္ဇ မရိတ္ဝာ ပုန သွေဝ ဥတ္တာနသေယ္ယဒါရကဘာဝဂမနီယံ။ မဟန္တေန ခေါ ပန ဥဿာဟေန မမ သန္တိကံ အာဂတော၊ တဿ အာဂမနံ သာတ္ထကံ ဟောတူ"တိ စိန္တေတွာ ဇ္ဈမသ္မိံ လောကေ အတ္တနော အပ္ပဋိသမံ ပုရေဇာတ-ဘာဝံ ဒဿေန္တော **သေယ္ယထာပိ ဗြာဟ္မဏာ**တိအာဒိနာ နယေန ဗြာဟ္မဏဿ ဓမ္မဒေသနံ ဝဍ္ဎေသိ။

တတ္ထ **သေယ္ယထာပီ**တိအာဒိနံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိ-တဗ္ဗော။ အယံ ပန ဝိသေသော—ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဟိ တေ ကုက္ကုဋ-ပေါတကာ ပက္ခေ ဝိဓုနန္တာ တံခဏာနုရူပံ ဝိရဝန္တာ နိက္ခမန္တိ။ ယေ နိက္ခမန္တာနဉ္စ တေသံ ယော ပဌမတရံ နိက္ခမတိ၊ သော ဇေဋ္ဌောတိ ဝုစ္စတိ။ တသ္မာ ဘဂဝါ တာယ ဥပမာယ အတ္တနော ဇေဋ္ဌဘာဝံ သာဓေတုကာမော ဗြာဟ္မဏံ ပုစ္ဆတိ **ယော နု ခေါ တေသံ ကုက္ကုဋစ္ဆာပကာနံ။ပ။ ကိန္တိ သွာဿ ဝစနီယော**တိ။ တတ္ထ **ကုက္ကုဋစ္ဆာပကာနန္တိ** ကုက္ကုဋပေါတကာနံ။ **ကိန္တိ သွာဿ ဝစနီ-ယော**တိ သော ကိန္တိ ဝစနီယော အဿ၊ ကိံ ဝတ္တဗ္ဗော ဘဝေယျ ဇေဋ္ဌော ဝါ ကနိဋ္ဌော ဝါတိ။

"ဇေဋ္ဌော"တိဿ ဘော ဂေါတမ ဝစနီယောတိ ဘော ဂေါတမ သော ဇေဋ္ဌောဇ္ဈတိ အဿ ဝစနီယော။ ကသ္မာတိ စေ? **သော ဟိ နေသံ ဇေဋ္ဌော**တိ၊ ယသ္မာ သော နေသံ ဝုဒ္ဓတရောတိ အတ္ထော။ အထဿ ဘဂဝါ ဩပမ္မံ သမ္ပဋိ-ပါဒေန္တော **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ အာဟ၊ ယထာ သော ကုက္ကုဋပေါတကော၊ ဧဝံ အဟမ္ပိ။ **အဝိဇ္ဇာဂတာယ ပဇာယာ**တိ အဝိဇ္ဇာ ဝုစ္စတိ အညာဏံ၊ တတ္ထ ဂတာယ။ **ဗဇ္ဈာယာ**တိ သတ္တာမိဝစနမေတံ၊ အဝိဇ္ဇာကောသဿ အန္တော ပဝိဋ္ဌေသု သတ္တေသ္ဝေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အဏ္ဍဘူတာယာ**တိ အဏ္ဍေ ဘူတာယ ပဇာတာယ သဉ္ဇာတာယ။ယထာ ဟိ အဏ္ဍေ နိဒ္ဓတ္တာ ကေစ္ဆေ သတ္တာ အဏ္ဍဘူတာတိ ဝုစ္စန္တိ၊

၁-နိက္ခန္တာနံ (က)

evamayaṁ sabbāpi pajā avijjaṇḍakose nibbattattā aṇḍabhūtāti vuccati. **Pariyonaddhāyā**ti tena avijjaṇḍakosena samantato onaddhāya baddhāya veṭhitāya. **Avijjaṇḍakosaṁ padāletvā**ti taṁ avijjāmayaṁ aṇḍakosaṁ bhinditvā. **Ekova loke**ti sakalepi lokasannivāse ahameva eko adutiyo. **Anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho**ti uttararahitaṁ sabbaseṭṭhaṁ sammā sāmañca bodhiṁ, atha vā pasatthaṁ sundarañca bodhiṁ. Arahattamaggañāṇassetaṁ nāmaṁ, sabbaṇṇutaññāṇassāpi nāmameva. Ubhayampi vaṭṭati. Aññesaṁ arahattamaggo anuttarā bodhi hoti, na hotīti? Na hoti. Kasmā? Asabbaguṇadāyakattā. Tesaṁ hi kassaci arahattamaggo arahattaphalameva deti, kassaci tisso vijjā, kassaci cha abhiññā, kassaci catasso paṭisambhidā, kassaci sāvakapāramiñāṇaṁ. Paccekabuddhānampi paccekabodhiñāṇameva deti, Buddhānaṁ pana sabbaguṇasampattiṁ deti abhiseko viya rañño sabbalokissarabhāvaṁ. Tasmā aññassa kassacipi anuttarā bodhi na hotīti. **Abhisambuddho**ti abbhaññāsiṁ paṭivijjhiṁ, pattomhi adhigatomhīti vuttaṁ hoti.

Idāni yadetaṁ Bhagavatā "evameva kho"ti-ādinā nayena vuttaṁ opammasampaṭipādanaṁ, taṁ evaṁ atthena saṁsanditvā veditabbaṁ— yathā hi tassā kukkuṭiyā attano aṇḍesu adhisayanāditividhakiriyākaraṇaṁ, evaṁ Bodhipallaṅke nisinnassa bodhisattabhūtassa Bhagavato attano santāne aniccaṁ dukkhaṁ anattāti tividhānupassanākaraṇaṁ, kukkuṭiyā tividhakiriyāsampādanena aṇḍānaṁ apūtibhāvo viya bodhisattabhūtassa Bhagavato tividhānupassanāsampādanena vipassanāñāṇassa aparihāni, kukkuṭiyā tividhakiriyākaraṇena aṇḍānaṁ allasinehapariyādānaṁ viya bodhisattabhūtassa Bhagavato tividhānupassanāsampādanena bhavattayānugatanikantisinehapariyādānaṁ, kukkuṭiyā tividhakiriyākaraṇena aṇḍakapālānaṁ tanubhāvo viya bodhisattabhūtassa Bhagavato tividhānupassanāsampādanena avijjaṇḍakosassa tanubhāvo, kukkuṭiyā tividhakiriyākaraṇena kukkuṭapotakassa pādanakhatuṇḍakānaṁ thaddhakharabhāvo viya bodhisattabhūtassa Bhagavato tividhānupassanāsampādanena vipassanāñāṇassa tikkhakharavippasannasūrabhāvo, kukkuṭiyā tividhakiriyākaraṇena kukkuṭapotakassa pariṇāmakālo viya.

ဧဝမယံ သမ္ဘာပိ ပဇာ အဝိဇ္ဇဏ္ဍကောသေ နိမ္မတ္တတ္တာ အဏ္ဍဘူတာတိ ဝုစ္စတိ။ **ပရိယောနဒ္ဓါယာ**တိ တေန အဝိဇ္ဇဏ္ဍကောသေန သမန္တတော ဩနဒ္ဓါယ ဗဒ္ဓါယ ဝေဋိတာယ။ **အဝိဇ္ဇဏ္ဍကောသံ ပဒါလေတ္ဝာ**တိ တံ အဝိဇ္ဇာမယံ အဏ္ဍကောသံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ။ **ဧကော ဝ လောကေ**တိ သကလေပိ လောကသန္နိဝါသေ အဟမေဝ ကော အဒုတိယော။ **အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိ**တိ ဥတ္တရရဟိတံ သမ္ဗသေဋ္ဌံ သမ္မာ သာမဉ္စ ဗောဓိံ၊ အထ ဝါ ပသတ္ထံ သုန္ဒရဉ္စ ဗောဓိံ။ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏဿေတံ နာမံ၊ သမ္ဗညုတညာဏဿာပိ နာမမေဝ။ ဥဘယမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ။ အညေသံ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ အနုတ္တရာ ဗောဓိ ဟောတိ, န ဟောတီတိ? န ဟောတိ။ ကသ္မာ? အသမ္ဘဂုဏဒါယကတ္တာ။ တေသံ ဟိ ကဿစိ အရဟတ္တ-မဂ္ဂေါ အရဟတ္တဖလမေဝ ဒေတိ၊ ကဿစိ တိဿော ဝိဇ္ဇာ၊ ကဿစိ ဆ အဘိညာ၊ ကဿစိ စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ကဿစိ သာဝကပါရမိဉာဏံ။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနမ္ပိ ပစ္စေကဗောဓိဉာဏမေဝ ဒေတိ၊ ဗုဒ္ဓါနံ ပန သမ္ဗဂုဏသမ္ပတ္တိံ ဒေတိ အဘိသေကော ဝိယ ရညော သမ္ဗလောကိဿရဘာဝံ။ တသ္မာ အညဿ ကဿစိပိ အနုတ္တရာ ဗောဓိ န ဟောတီတိ။ **အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိ**တိ အဉ္ဇညာသိံ ပဋိဝိဇ္ဈိံ၊ ပတ္တောမှိ အဓိဂတောမှိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဣဒါနိ ယဒေတံ ဘဂဝတာ "ဧဝမေဝ ခေါ"တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တံ ဩပမ္မသမ္ပဋိပါဒနံ၊ တံ ဧဝံ အတ္ထေန သံသန္ဒိတ္ဝာ ဝေဒိတဗ္ဗံ—ယထာ ဟိ တဿာ ကုက္ကုဋိယာ အတ္တနော အဏ္ဍေသု အဓိသယနာဒိတိဝိဓကိရိယာကရဏံ၊ ဧဝံ ဗောဓိပလ္လင်္ကေ နိသိန္နဿ ဗောဓိသတ္တဘူတဿ ဘဂဝတော အတ္တနော သန္တာနေ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာတိ တိဝိဓာနုပဿနာကရဏံ၊ ကုက္ကုဋိယာ တိဝိဓကိရိယာသမ္ဘာဒနေန အဏ္ဍာနံ အပူတိဘာဝေါ ဝိယ ဗောဓိသတ္တဘူတဿ ဘဂဝတော တိဝိဓာနုပဿနာသမ္ဘာဒနေန ဝိပဿနာဉာဏဿ အပရိဟာနိ၊ ကုက္ကုဋိယာ တိဝိဓကိရိယာကရဏေန အဏ္ဍာနံ အလ္လသိနေဟပရိယာဒါနံ ဝိယ ဗောဓိသတ္တဘူတဿ ဘဂဝတော တိဝိဓာနုပဿနာသမ္ဘာဒနေန ဘဝတ္တယာနုဂတနိကန္တိသိနေဟပရိယာဒါနံ၊ ကုက္ကုဋိယာ တိဝိဓကိရိယာ-ကရဏေန ဏ္ဍကပါလာနံ တနုဘာဝေါ ဝိယ ဗောဓိသတ္တဘူကဿ ဘဂဝတော တိဝိဓာနုပဿနာသမ္ဘာဒနေန အဝိဇ္ဇဏ္ဍကောသဿ တနုဘာဝေါ၊ ကုက္ကုဋိယာ တိဝိဓကိရိယာကရဏေန ကုက္ကုဋပေါတကဿ ပါဒနခတုဏ္ဍကာနံ ထဒ္ဓခရဘာဝေါ ဝိယ ဗောဓိသတ္တဘူတဿ ဘဂဝတော် တိဝိဓာနုပဿနာ-သမ္ဘာဒနေန ဝိပဿနာဉာဏဿ တိက္ခခရဝိပ္ပသန္နသူရဘာဝေါ၊ ကုက္ကုဋိယာ တိဝိဓကိရိယာကရဏေန ကုက္ကုဋပေါတကဿ ပရိဏာမကာလော ဝိယ

bodhisattabhūtassa Bhagavato tividhānupassanāsampādanena vipassanāñāṇassa pariṇāmakālo vaḍḍhikālo gabbhaggahaṇakālo, kukkuṭiyā tividhakiriyākaraṇena kukkuṭapotakassa pādanakhasikhāya vā mukhatuṇḍakena vā aṇḍakosaṁ padāletvā pakkhe papphoṭetvā sotthinā abhinibbhidākālo viya Bhagavato tividhānupassanāsampādanena vipassanāñāṇagabbhaṁ[1] gaṇhāpetvā anupubbādhigatena arahattamaggena avijjaṇḍakosaṁ padāletvā abhiññāpakkhe papphoṭetvā sotthinā sakalabuddhaguṇasacchikatakālo veditabbo.

Ahaṁ hi brāhmaṇa jeṭṭho seṭṭho lokassāti brāhmaṇa yathā tesaṁ kukkuṭapotakānaṁ paṭhamataraṁ aṇḍakosaṁ padāletvā abhinibbatto[2] kukkuṭapotako jeṭṭho hoti, evaṁ avijjāgatāya pajāya taṁ avijjaṇḍakosaṁ padāletvā paṭhamataraṁ ariyāya jātiyā jātattā ahañhi jeṭṭho vuddhatamoti saṅkhaṁ gato, sabbaguṇehi pana appaṭisamattā seṭṭhoti.

Evaṁ Bhagavā attano anuttaraṁ jeṭṭhaseṭṭhabhāvaṁ brāhmaṇassa pakāsetvā idāni yāya paṭipadāya taṁ adhigato, taṁ paṭipadaṁ pubbabhāgato pabhuti dassetuṁ **āraddhaṁ kho pana me brāhmaṇā**ti-ādimāha. Tattha **āraddhaṁ kho pana me brāhmaṇa vīriyaṁ ahosī**ti brāhmaṇa na mayā ayaṁ anuttaro jeṭṭhaseṭṭhabhāvo kusītena muṭṭhassatinā sāraddhakāyena vikkhittacittena adhigato, apica kho tadadhigamāya āraddhaṁ kho pana me vīriyaṁ ahosi. Bodhimaṇḍe nisinnena mayā catusammappadhānabhedaṁ vīriyaṁ āraddhaṁ ahosi, paggahitaṁ asithilappavattitaṁ. Āraddhattāyeva ca me taṁ **asallīnaṁ** ahosi. Na kevalañca vīriyameva, satipi me ārammaṇābhimukhabhāvena **upaṭṭhitā** ahosi, upaṭṭhitattāyeva ca **asammuṭṭhā**[3]. **Passaddho kāyo asāraddho**ti kāyacittappassaddhivasena kāyopi me passaddho ahosi. Tattha yasmā nāmakāye passaddhe rūpakāyopi passaddhoyeva hoti, tasmā "nāmakāyo rūpakāyo"ti avisesetvāva "passaddho kāyo"ti vuttaṁ. **Asāraddho**ti so ca kho passaddhattāyeva asāraddho, vigatadarathoti vuttaṁ

1. Vipassanāñāṇaṁ gabbhaṁ (Sī), vipassanāñāṇena gabbhaṁ (Syā, Ka)
2. Abhinibbhido (Ka)
3. Apammuṭṭhā (Sī, Syā)

ဗောဓိသတ္တဘူတဿ ဘဂဝတော တိဝိဓာနုပဿနာသမ္ပာဒနေန ဝိပဿနာ-ဉာဏဿ ပရိဏာမကာလော ဝဍ္ဎိကာလော ဂဗ္ဘဂ္ဂဟဏကာလော၊ ကုက္ကုဋိယာ တိဝိဓကိရိယာကရဏေန ကုက္ကုဋပေါတကဿ ပါဒနခသိခါယ ဝါ မုခတုဏ္ဍ-ကေန ဝါ အဏ္ဍကောသံ ပဒါလေတွာ ပက္ခေ ပပ္ဖောဋေတ္ဝာ သောတ္ထိနာ အဘိနိဗ္ဗိဒါကာလော ဝိယ ဘဂဝတော တိဝိဓာနုပဿနာသမ္ပာဒနေန ဝိပဿနာဉာဏဿ[1] ဂဗ္ဘံ ဂဏှာပေတွာ အနုပုဗ္ဗာဓိဂတေန အရဟတ္တမဂ္ဂေန အဝိဇ္ဇာကောသံ ပဒါလေတွာ အဘိညာပက္ခေ ပပ္ဖောဋေတွာ သောတ္ထိနာ သကလဗုဒ္ဓဂုဏသစ္ဆိကတကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အဟံ ဟိ ဗြာဟ္မဏ ဇေဋ္ဌော သေဋ္ဌော လောကဿာတိ ဗြာဟ္မဏ ယထာ တေသံ ကုက္ကုဋပေါတကာနံ ပဌမတရံ အဏ္ဍကောသံ ပဒါလေတွာ အဘိ-နိဗ္ဗတ္တော[2] ကုက္ကုဋပေါတကော ဇေဋ္ဌော ဟောတိ၊ ဧဝံ အဝိဇ္ဇာဂတာယ ပဇာယ တံ အဝိဇ္ဇကောသံ ပဒါလေတွာ ပဌမတရံ အရိယာယ ဇာတိယာ ဇာတတ္တာ အဟဉ္စိ ဇေဋ္ဌော ဝုဒ္ဓတမောတိ သခ်ံ ဂတော၊ သမ္ဗုဂ္ဏောဟိ ပန အပ္ပဋိသမတ္တာ သေဋ္ဌောတိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ အတ္တနော အနုတ္တရံ ဇေဋ္ဌသေဋ္ဌဘာဝံ ဗြာဟ္မဏဿ ပကာ-သေတွာ ဒ္ဝဒၶိနိ ယာယ ပဋိပဒါယ တံ အဓိဂတော၊ တံ ပဋိပဒံ ပုဗ္ဗဘာဂတော ပဘုတိ ဒဿေတုံ **အာရဒ္ဓံ ခေါ ပန မေ ဗြာဟ္မဏာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အာရဒ္ဓံ ခေါ ပန မေ ဗြာဟ္မဏ ဝီရိယံ အဟောသိ**တိ ဗြာဟ္မဏ နု မယာ အယံ အနုတ္တရော ဇေဋ္ဌသေဋ္ဌဘာဝေါ ကုသီတေန, မုဋ္ဌဿတိနာ သာရဒ္ဓ-ကာယေန ဝိက္ခိတ္တစိတ္တေန အဓိဂတော၊ အဝိစ ခေါ တဒဓိဂမာယ အာရဒ္ဓံ ခေါ ပန မေ ဝီရိယံ အဟောသိ။ ဗောဓိမဏ္ဍေ နိသိန္နေန မယာ စတု-သမ္မပ္ပဓာနဘေဒံ ဝီရိယံ အာရဒ္ဓံ အဟောသိ၊ ပဂ္ဂဟိတံ အသိထိလပ္ပဝတ္တိတံ။ အာရဒ္ဓတ္တာယေဝ စ မေ တံ **အသလ္လီနံ** အဟောသိ။ နု ကေဝလဉ္စ ဝီရိယမေဝ၊ သတိပိ မေ အာရမ္မဏာဘိမုခဘာဝေန **ဥပဋ္ဌိတာ** အဟောသိ၊ ဥပဋ္ဌိတတ္တာ-ယေဝ စ **အသမ္မုဋ္ဌာ**[3]။ **ပဿဒ္ဓော ကာယော အသာရဒ္ဓော**တိ ကာယစိတ္တပ္ပဿဒ္ဓိ-ဝသေန ကာယောပိ မေ ပဿဒ္ဓော အဟောသိ။ တတ္ထ ယသ္မာ နာမကာယေ ပဿဒ္ဓေ ရူပကာယောပိ ပဿဒ္ဓောယေဝ ဟောတိ၊ တသ္မာ "နာမကာယော ရူပ-ကာယော"တိ အဝိသေသေတွာဝ "ပဿဒ္ဓော ကာယော"တိ ဝုတ္တံ။ **အသာ-ရဒ္ဓော**တိ သော စ ခေါ ပဿဒ္ဓတ္တာယေဝ အသာရဒ္ဓော၊ ဝိဂတဒရထောတိ ဝုတ္တံ

၁-ဝိပဿနာဉာဏံ ဂဗ္ဘံ (သီ)၊ ဝိပဿနာဉာဏေန ဂဗ္ဘံ (သျာ၊ က)
၂-အဘိနိဗ္ဗိဒါ (က)
၃-အပမ္မုဋ္ဌာ (သီ၊ သျာ)

hoti. **Samāhitaṁ cittaṁ ekaggan**ti cittampi me sammā āhitaṁ suṭṭhu ṭhapitaṁ appitaṁ viya ahosi, samāhitattā eva ca taṁ ekaggaṁ acalaṁ nipphandananti. Ettāvatā jhānassa pubbabhāgapaṭipadā kathitā hoti.

Idāni imāya paṭipadāya adhigataṁ paṭhamajjhānaṁ ādiṁ katvā vijjāttayapariyosānaṁ visesaṁ dassento **so kho ahan**ti-ādimāha. Tattha yaṁ tāva vinicchayanayena vattabbaṁ siyā, taṁ Visuddhimagge[1] vuttameva.

Ayaṁ kho me brāhmaṇāti-ādīsu pana **vijjā**ti viditakaraṇaṭṭhena vijjā. Kiṁ viditaṁ karoti? Pubbenivāsaṁ. **Avijjā**ti tasseva pubbenivāsassa aviditakaraṇaṭṭhena tappaṭicchādakamoho. **Tamo**ti sveva moho tappaṭicchādakaṭṭhena tamo nāma. **Āloko**ti sā eva vijjā obhāsakaraṇaṭṭhena āloko ti. Ettha ca vijjā adhigatāti attho, sesaṁ pasaṁsāvacanaṁ. Yojanā panettha—ayaṁ kho me vijjā adhigatā, tassa me adhigatavijjassa avijjā vihatā, vinaṭṭhāti attho. Kasmā? Yasmā vijjā uppannā. Esa nayo itarasmimpi padadvaye. **Yathā tan**ti ettha **tan**ti nipātamattaṁ, satiyā avippavāsena appamattassa vīriyātāpena ātāpino kāye ca jīvite ca anapekkhatāya pahitattassa pesitattassāti attho. Idaṁ vuttaṁ hoti—yathā appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avijjā vihaññeyya, vijjā uppajjeyya, tamo vihaññeyya, āloko uppajjeyya, evameva mama avijjā vihatā, vijjā uppannā, tamo vihato, āloko uppanno. Etassa me padhānānuyogassa anurūpameva phalaṁ laddhanti.

Ayaṁ kho me brāhmaṇa paṭhamā abhinibbhidā ahosi kukkuṭacchāpakasseva aṇḍakosamhāti ayaṁ kho mama brāhmaṇa pubbenivāsānussatiñāṇamukhatuṇḍakena pubbe nivutthakkhandhappaṭicchādakaṁ avijjaṇḍakosaṁ padāletvā paṭhamā abhinibbhidā paṭhamā nikkhanti paṭhamā ariyajāti ahosi kukkuṭacchāpakasseva mukhatuṇḍakena vā pādanakhasikhāya vā aṇḍakosaṁ padāletvā tamhā aṇḍakosamhā abhinibbhidā nikkhanti kukkuṭanikāye paccājātīti. Ayaṁ tāva pubbenivāsakathāyaṁ nayo.

1. Visuddhi 1. 134 piṭṭhe.

ဟောတိ။ **သမာဟိတံ စိတ္တံ ကေဋ္ဌန္တိ** စိတ္တမ္ပိ မေ သမ္မာ အာဟိတံ သုဋ္ဌု ဌပိတံ အပ္ပိတံ ဝိယ အဟောသိ၊ သမာဟိတတ္တာ ဧဝ စ တံ ကေဋ္ဌံ အစလံ နိပ္ပန္ဒနန္တိ။ ဇ္ဈာနသ္သ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါ ကထိတာ ဟောတိ။

ဣဒါနိ ဣမာယ ပဋိပဒါယ အဓိဂတံ ပဌမဇ္ဈာနံ အာဒိံ ကတ္ဝာ ဝိဇ္ဇာတ္တယ-ပရိယောသာနံ ဝိသေသံ ဒဿေန္တော **သော ခေါ အဟ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ယံ တာဝ ဝိနိစ္ဆယနယေန ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[1] ဝုတ္တမေဝ။

အယံ ခေါ မေ ဗြာဟ္မဏာတိအာဒိသု ပန **ဝိဇ္ဇာ**တိ ဝိဒိတကရဏဋ္ဌေန ဝိဇ္ဇာ။ ကိံ ဝိဒိတံ ကရောတိ? ပုဗ္ဗေနိဝါသံ။ **အဝိဇ္ဇာ**တိ တဿေဝ ပုဗ္ဗေနိဝါသဿ အဝိဒိတကရဏဋ္ဌေန တပ္ပဋိစ္ဆာဒကမောဟော။ **တမော**တိ သ္ဝေဝ မောဟော တပ္ပဋိစ္ဆာဒကဋ္ဌေန တမော နာမ။ **အာလောကော**တိ သာ ဧဝ ဝိဇ္ဇာ ဩဘာသကရဏဋ္ဌေန အာလောကောတိ။ ဣတ္ထေ စ ဝိဇ္ဇာ အဓိဂတာတိ အတ္ထော၊ သေသံ ပသံသာဝစနံ။ ယောဇနာ ပနေတ္ထ—အယံ ခေါ မေ ဝိဇ္ဇာ အဓိဂတာ၊ တဿ မေ အဓိဂတဝိဇ္ဇဿ အဝိဇ္ဇာ ဝိဟတာ၊ ဝိနဋ္ဌာတိ အတ္ထော။ ကဿ? ယဿာ ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပန္နာ။ သေ နယော ဣတရသ္မိမ္ပိ ပဒဒ္ဝယေ။ **ယထာ တန္တိ** ဣတ္ထေ **တန္တိ** နိပါတမတ္တံ၊ သတိယာ အဝိပ္ပဝါသေန အပ္ပမတ္တဿ ဝီရိယာတာပေန အာတာပိနော ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ အနပေက္ခတာယ ပဟိတတ္တဿ ပေသိတတ္တဿာတိ အတ္ထော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယထာ အပ္ပမတ္တဿ အာတာပိနော ပဟိတတ္တဿ ဝိဟရတော အဝိဇ္ဇာ ဝိဟညေ့ယျ၊ ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ တမော ဝိဟညေ့ယျ၊ အာလောကော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ ဧဝမေဝ မမ အဝိဇ္ဇာ ဝိဟတာ၊ ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပန္နာ၊ တမော ဝိဟတော၊ အာလောကော ဥပ္ပန္နော။ တေဿ မေ ပဓာနာနုယောဂဿ အနုရူပမေဝ ဖလံ လဒ္ဓန္တိ။

အယံ ခေါ မေ ဗြာဟ္မဏ ပဌမာ အဘိနိဗ္ဘိဒါ အဟောသိ ကုက္ကုဋဆ္ဆာ-ပကဿေဝ အဏ္ဍကောသမ္ပါတိ အယံ ခေါ မမ ဗြာဟ္မဏ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိ-ဉာဏမုခတုဏ္ဍကေန ပုဗ္ဗေ နိဝုတ္ထက္ခန္ဓပဋိစ္ဆာဒကံ အဝိဇ္ဇာဏ္ဍကောသံ ပဒါလေတ္ဝာ ပဌမာ အဘိနိဗ္ဘိဒါ ပဌမာ နိက္ခန္တိ ပဌမာ အရိယဇာတိ အဟောသိ ကုက္ကုဋဆ္ဆာ-ပကဿေဝ မုခတုဏ္ဍကေန ဝါ ပါဒနခသိခါယ ဝါ အဏ္ဍကောသံ ပဒါလေတ္ဝာ တမှာ အဏ္ဍကောသမှာ အဘိနိဗ္ဘိဒါ နိက္ခန္တိ ကုက္ကုဋနိကာယေ ပစ္စာဇာတိတိ။ အယံ တာဝ ပုဗ္ဗေနိဝါသကထာယံ နယော။

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၃၄-ဝိဇ္ဇေ။

Cutupapātakathāya pana **vijjā**ti dibbacakkhuñāṇavijjā. **Avijjā**ti cutupapātappaṭicchādikā avijjā. Yathā pana pubbenivāsakathāyaṁ "pubbenivāsānussatiñāṇamukhatuṇḍakena pubbe nivutthakkhandhappaṭicchādakaṁ avijjaṇḍakosaṁ padāletvā"ti vuttaṁ, evamidha "cutupapātañāṇamukhatuṇḍakena cutupapātappaṭicchādakaṁ avijjaṇḍakosaṁ padāletvā"ti vattabbaṁ.

Yaṁ panetaṁ paccavekkhaṇañāṇapariggahitaṁ āsavānaṁ khayañāṇādhigamaṁ brāhmaṇassa dassento **ayaṁ kho me brāhmaṇa tatiyā vijjā**ti-ādimāha, tattha **vijjā**ti arahattamaggavijjā. **Avijjā**ti catusaccappaṭicchādikā avijjā. **Ayaṁ kho me brāhmaṇa tatiyā abhinibbhidā ahosī**ti ettha ayaṁ kho mama brāhmaṇa āsavānaṁ khayañāṇamukhatuṇḍakena catusaccapaṭicchādakaṁ avijjaṇḍakosaṁ padāletvā tatiyā abhinibbhidā tatiyā nikkhanti tatiyā ariyajāti ahosi kukkuṭacchāpakasseva mukhatuṇḍakena vā pādanakhasikhāya vā aṇḍakosaṁ padāletvā tamhā aṇḍakosamhā abhinibbhidā nikkhanti kukkuṭanikāye paccājātīti.

Ettāvatā kiṁ dassesīti? So hi brāhmaṇa kukkuṭacchāpako aṇḍakosaṁ padāletvā tato nikkhamanto sakimeva jāyati, ahaṁ pana pubbenivutthakkhandhappaṭicchādakaṁ avijjaṇḍakosaṁ bhinditvā paṭhamaṁ tāva pubbenivāsānussatiñāṇavijjāya jāto, tato sattānaṁ cutipaṭisandhippaṭicchādakaṁ avijjaṇḍakosaṁ padāletvā dutiyaṁ dibbacakkhuñāṇavijjāya jāto, puna catusaccappaṭicchādakaṁ avijjaṇḍakosaṁ padāletvā tatiyaṁ āsavānaṁ khayañāṇavijjāya jāto. Evaṁ tīhi vijjāhi tikkhattuṁ jātomhi. Sā ca me jāti ariyā suparisuddhāti idaṁ dasseti. Evaṁ dassento ca pubbenivāsañāṇena atītaṁsañāṇaṁ, dibbacakkhunā paccuppannānāgataṁsañāṇaṁ, āsavakkhayena sakalalokiyalokuttaraguṇanti evaṁ tīhi vijjāhi sabbepi sabbaññuguṇe pakāsetvā attano ariyāya jātiyā jeṭṭhaseṭṭhabhāvaṁ brāhmaṇassa dassesi.

Evaṁ vutte Verañjo brāhmaṇoti evaṁ Bhagavatā lokānukampakena brāhmaṇaṁ anukampamānena niguhitabbepi attano ariyāya jātiyā jeṭṭhaseṭṭhabhāve vijjāttayapakāsikāya dhammadesanāya vutte pītivipphāraparipuṇṇagattacitto Verañjo brāhmaṇo taṁ Bhagavato ariyāya jātiyā jeṭṭhaseṭṭhabhāvaṁ viditvā "īdisaṁ nāmāhaṁ

စုတုပပါတကထာယ ပန **ဗိဇ္ဇာ**ဘိ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏဝိဇ္ဇာ။ **အဝိဇ္ဇာ**တိ စုတူပပါတပဋိစ္ဆာဒိကာ အဝိဇ္ဇာ။ ယထာ ပန ပုဗ္ဗေနိဝါသကထာယံ "ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏမုခတုဏ္ဍကေန ပုဗ္ဗေ နိဝုတ္ထက္ခန္ဓပဋိစ္ဆာဒကံ အဝိဇ္ဇာဏ္ဍကောသံ ပဒါလေတ္ဝာ"တိ ဝုတ္တံ၊ ဧဝမိဓ "စုတူပပါတဉာဏမုခတုဏ္ဍကေန စုတူပပါတပဋိစ္ဆာဒကံ အဝိဇ္ဇာဏ္ဍကောသံ ပဒါလေတ္ဝာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗံ။

ယံ ပနေတံ ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏပရိဂ္ဂဟိတံ အာသဝါနံ ခယဉာဏာဓိဂမံ ဗြာဟ္မဏဿ ဒဿေန္တော **အယံ ခေါ မေ ဗြာဟ္မဏ တတိယာ ဗိဇ္ဇာ**တိ-အာဒိမာဟ၊ တတ္ထ **ဗိဇ္ဇာ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂဝိဇ္ဇာ။ **အဝိဇ္ဇာ**တိ စတုသစ္စပဋိစ္ဆာ-ဒိကာ အဝိဇ္ဇာ။ **အယံ ခေါ မေ ဗြာဟ္မဏ တတိယာ အဘိနိဗ္ဘိဒါ အဟောသီ**တိ ဣတ္ထေ အယံ ခေါ မမ ဗြာဟ္မဏ အာသဝါနံ ခယဉာဏမုခတုဏ္ဍကေန စတုသစ္စ-ပဋိစ္ဆာဒကံ အဝိဇ္ဇာဏ္ဍကောသံ ပဒါလေတ္ဝာ တတိယာ အဘိနိဗ္ဘိဒါ တတိယာ နိက္ခန္တိ တတိယာ အရိယဇာတိ အဟောသိ ကုက္ကုဋ္ဌစ္ဆာပကဿေဝ မုခတုဏ္ဍ-ကေန ဝါ ပါဒနခသိခါယ ဝါ အဏ္ဍကောသံ ပဒါလေတ္ဝာ တမှာ အဏ္ဍကော-သမှာ အဘိနိဗ္ဘိဒါ နိက္ခန္တိ ကုက္ကုဋ္ဌနိကာယေ ပစ္စာဇာတိတိ။

ဣတ္ထာဝတာ ကိံ ဒဿေသီတိ? သော ဟိ ဗြာဟ္မဏ ကုက္ကုဋ္ဌစ္ဆာပကော အဏ္ဍကောသံ ပဒါလေတ္ဝာ တတော နိက္ခမန္တော သကိမေဝ ဇာယတိ၊ အဟံ ပန ပုဗ္ဗေနိဝုတ္ထက္ခန္ဓပဋိစ္ဆာဒကံ အဝိဇ္ဇာဏ္ဍကောသံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ ပဌမံ တာဝ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏဝိဇ္ဇာယ ဇာတော၊ တတော သတ္တာနံ စုတိ-ပဋိသန္ဓိပဋိစ္ဆာဒကံ အဝိဇ္ဇာဏ္ဍကောသံ ပဒါလေတ္ဝာ ဒုတိယံ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏဝိဇ္ဇာယ ဇာတော၊ ပုန စတုသစ္စပဋိစ္ဆာဒကံ အဝိဇ္ဇာဏ္ဍကောသံ ပဒါလေတ္ဝာ တတိယံ အာသဝါနံ ခယဉာဏဝိဇ္ဇာယ ဇာတော။ ဧဝံ တိဟိ ဝိဇ္ဇာဟိ တိက္ခတ္တုံ ဇာတောမှိ။ သာ စ မေ ဇာတိ အရိယာ သုပရိသုဒ္ဓါတိ ဣဒံ ဒဿေတိ။ ဧဝံ-ဒဿေန္တော စ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏေန အတီတံသဉာဏံ, ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ပစ္စုပ္ပန္နာနာ-ဂတံသဉာဏံ, အာသဝက္ခယေန သကလလောကိယလောကုတ္တရဂုဏန္တိ ဧဝံ ဘိဟိ ဝိဇ္ဇာဟိ သမ္ဘေဒိ သမ္ဘညှဂုဏော ပကာသေတ္ဝာ အတ္တနော အရိယာယ ဇာတိယာ ဇေဋ္ဌသေဋ္ဌဘာဝံ ဗြာဟ္မဏဿ ဒဿေသိ။

ဧဝံ ဝုတ္တေ ဝေရဉ္ဇော ဗြာဟ္မဏောတိ ဧဝံ ဘဂဝတာ လောကာနုကမ္ပ-ကေန ဗြာဟ္မဏံ အနုကမ္ပမာနေန နိဂူဟိတဗ္ဗေပိ အတ္တနော အရိယာယ ဇာတိယာ ဇေဋ္ဌသေဋ္ဌဘာဝေ ဝိဇ္ဇာတ္တယပကာသိကာယ ဓမ္မဒေသနာယ ဝုတ္တေ ဗိတိဝိပ္ဖါရပရိပုဏ္ဏဂတ္တစိတ္တော ဝေရဉ္ဇော ဗြာဟ္မဏော တံ ဘဂဝတော အရိယာယ ဇာတိယာ ဇေဋ္ဌသေဋ္ဌဘာဝံ ဝိဒိတ္ဝာ "ဤဒိသံ နာမာဟံ

sabbalokajeṭṭhaṁ sabbaguṇasamannāgataṁ sabbaññuṁ ‘aññesaṁ abhivādanādikammaṁ na karotī’ti avacaṁ, dhīratthu vata bho aññāṇan”ti attānaṁ garahitvā “ayaṁ dāni loke ariyāya jātiyā purejātaṭṭhena jeṭṭho, sabbaguṇehi appaṭisamaṭṭhena seṭṭho”ti niṭṭhaṁ gantvā Bhagavantaṁ etadavoca **jeṭṭho bhavaṁ Gotamo seṭṭho bhavaṁ Gotamo**ti. Evañca pana vatvā puna taṁ Bhagavato dhammadesanaṁ abbhanumodamāno **abhikkantaṁ bho Gotamā**ti-ādimāha. Taṁ vuttatthamevāti.

2. Sīhasuttavaṇṇanā

12. Dutiye **abhiññātā**ti ñātā paññātā pākaṭā. **Santhāgāre**ti mahājanassa[1] vissamanatthāya kate agāre. Sā kira santhāgārasālā nagaramajjhe ahosi, catūsu ṭhānesu ṭhitānaṁ paññāyati, catūhi disāhi āgatamanussā paṭhamaṁ tattha vissamitvā pacchā attano attano phāsukaṭṭhānaṁ gacchanti. Rājakulānaṁ rajjakiccasantharaṇatthāya kataṁ agārantipi vadantiyeva. Tattha hi nisīditvā Licchavirājāno rajjakiccaṁ santharanti karonti vicārenti. **Sannisinnā**ti tesaṁ nisīdanatthaññeva paññattesu mahārahavarapaccattharaṇesu samussitasetacchattesu āsanesu sannisinnā. **Anekapariyāyena Buddhassa vaṇṇaṁ bhāsantī**ti rājakule kiccañceva lokatthacariyañca vicāretvā anekehi kāraṇehi Buddhassa vaṇṇaṁ bhāsanti kathenti dīpenti. Paṇḍitā hi te rājāno saddhā pasannā sotāpannāpi sakadāgāminopi anāgāminopi ariyasāvakā, te sabbepi lokiyajaṭaṁ chinditvā Buddhādīnaṁ tiṇṇaṁ ratanānaṁ vaṇṇaṁ bhāsanti. Tattha tividho Buddhavaṇṇo nāma cariyavaṇṇo sarīravaṇṇo guṇavaṇṇoti. Tatrime rājāno cariyāya vaṇṇaṁ ārabhiṁsu—“dukkaraṁ vata kataṁ Sammāsambuddhena kappasatasahassādhikāni cattāri asaṅkheyyāni dasa pāramiyo dasa upapāramiyo dasa paramatthapāramiyoti samattiṁsa pāramiyo pūrentena, ñātatthacariyaṁ lokatthacariyaṁ Buddhacariyaṁ[2] matthakaṁ pāpetvā pañca mahāpariccāge pariccajantenā”ti aḍḍhacchakkehi[3] jātakasatehi Buddhavaṇṇaṁ kathentā tusitabhavanaṁ pāpetvā ṭhapayiṁsu.

1. Mahājanassa santhambhanāgāre (Sī), mahājanassa santhāgāre (Syā)
2. Buddhicariyaṁ (Sī)
3. Aḍḍhachaṭṭhehi (Syā)

သဗ္ဗလောကဇေဋ္ဌံ သဗ္ဗဂုဏသမန္နာဂတံ သဗ္ဗညုံ ‘အညေသံ အဘိဝါဒနာဒိကမ္မံ န ကရောတီ’တိ အဝစံ၊ မိရတ္ထု ဝတ ဘော အညာဏ”န္တိ အတ္တာနံ ဂရဟိတွာ ‘‘အယံ ဒါနိ လောကေ အရိယာယ ဇာတိယာ ပုရေဇာတဋ္ဌေန ဇေဋ္ဌော, သဗ္ဗဂုဏေဟိ အပ္ပဋိသမဋ္ဌေန သေဋ္ဌော’’တိ နိဋ္ဌံ ဂန္ဆာ ဘဂဝန္တံ တေဒဝေါစ **ဇေဋ္ဌော ဘဝံ ဂေါတမော သေဋ္ဌော ဘဝံ ဂေါတမော**တိ။ ဧဝဉ္စ ပန ဝတ္ဝာ ပုန တံ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနံ အဇ္ဈနုမောဒမာနော **အဘိက္ကန္တံ ဘော ဂေါတမာ**တိအာဒိမာဟ။ တံ ဝုတ္တတ္ထမေဝါတိ။

၂-သီဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂။ ဒုတိယေ **အဘိညာတာ**တိ ဉာတာ ပညာတာ ပါကဋာ။ **သန္ထာဂါရေ**တိ မဟာဇနဿ ဝိဿမနတ္ထာယ ကတေ အဂါရေ။ သာ ကိရ သန္ထာဂါရသာလာ နဂရမဇ္ဈေ အဟောသိ၊ စတူသု ဒ္ဝာရေသု ဋ္ဌိတာနံ ပညာယတိ၊ စတူဟိ ဒိသာဟိ အာဂတမနုဿာ ပဌမံ တတ္ထ ဝိဿမိတ္ဝာ ပစ္ဆာ အတ္တနော အတ္တနော ဖာသုကဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆန္တိ။ ရာဇကုလာနံ ရဇ္ဇကိစ္စသန္ထရဏတ္ထာယ ကတံ အဂါရန္တိပိ ဝဒန္တိယေဝ။ တတ္ထ ဟိ နိသီဒိတ္ဝာ လိစ္ဆဝိရာဇာနော ရဇ္ဇကိစ္စံ သန္ထရန္တိ ကရောန္တိ ဝိစာရေန္တိ။ **သန္နိသိန္နာ**တိ ဘေသံ နိသီဒနတ္ထညေဝ ပညတ္တေသု မဟာရဟဝရပစ္စတ္ထရဏေသု သမုဿိတသေတဆတ္တေသု အာသနေသု သန္နိသိန္နာ။ **အနေကပရိယာယေန ဗုဒ္ဓဿ ဝဏ္ဏံ ဘာသန္တီ**တိ ရာဇကုလေ ကိစ္စဉ္စေဝ လောကတ္ထစရိယဉ္စ ဝိစာရေတ္ဝာ အနေကေဟိ ကာရဏေဟိ ဗုဒ္ဓဿ ဝဏ္ဏံ ဘာသန္တိ ကထေန္တိ ဒီပေန္တိ။ ပဏ္ဍိတာ ဟိ တေ ရာဇာနော သဒ္ဓါ ပသန္နာ သောတာပန္နာပိ သကဒါဂါမိနောပိ အနာဂါမိနောပိ အရိယသာဝကာ၊ တေ သဗ္ဗေပိ လောကိယဇဋံ ဆိန္ဒိတ္ဝာ ဗုဒ္ဓါဒီနံ တိဏ္ဏံ ရတနာနံ ဝဏ္ဏံ ဘာသန္တိ။ တံတတ္ထ တိဝိဓော ဗုဒ္ဓဝဏ္ဏော နာမ စရိယဝဏ္ဏော သရီရဝဏ္ဏော ဂုဏဝဏ္ဏောတိ။ တတြိမေ ရာဇာနော စရိယာယ ဝဏ္ဏံ အာရဘိံသု—“ဒုက္ကရံ ဝတ ကတံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ကပ္ပသတသဟဿာဓိကာနိ စတ္တာရိ အသင်္ခေယျာနိ ဒသ ပါရမိယော ဒသ ဥပပါရမိယော ဒသ ပရမတ္ထပါရမိယောတိ သမတ္တိံသ ပါရမိယော ပူရေန္တေန, ဉာတတ္ထစရိယံ လောကတ္ထစရိယံ ဗုဒ္ဓစရိယံ၂ မတ္ထကံ ပါပေတ္ဝာ ပဉ္စ မဟာပရိစ္စာဂေ ပရိစ္စဇန္တေနာ’’တိ အဓုဿ္ဆေဟိ[3] ဇာတကသတေဟိ ဗုဒ္ဓဝဏ္ဏံ ကထေန္တာ တုသိတဘဝနံ ပါပေတ္ဝာ ဌပယိံသု။

၁-မဟာဇနဿ သန္ထဂ္ဂနာဂါရေ (သီ)၊ မဟာဇနဿ သန္ထာဂါရေ (သျာ)
၂-ဗုဒ္ဓစရိယံ (သီ) ၃-အဓုဆဋ္ဌေဟိ (သျာ)

Dhammassa vaṇṇaṁ bhāsantā pana "tena Bhagavatā dhammo desito, nikāyato pañca nikāyā, piṭakato tīṇi piṭakāni, aṅgato nava aṅgāni, khandhato caturāsītidhammakkhandhasahassānī"ti koṭṭhāsavasena dhammaguṇaṁ kathayiṁsu.

Saṅghassa vaṇṇaṁ bhāsantā Satthu dhammadesanaṁ sutvā "paṭiladdhasaddhā kulaputtā bhogakkhandhañceva ñātiparivaṭṭañca pahāya setacchattaṁ oparajjaṁ senāpatiseṭṭhibhaṇḍāgārikaṭṭhānantarādīni agaṇetvā nikkhamma Satthu varasāsane pabbajanti. Setacchattaṁ pahāya pabbajitānaṁ Bhaddiyarājamahākappinapukkusāti-ādīnaṁ rājapabbajitānaṁyeva Buddhakāle asītisahassāni ahesuṁ. Anekakoṭisataṁ dhanaṁ pahāya pabbajitānaṁ pana Yasakulaputtasoṇaseṭṭhiputtaraṭṭhapālakulaputtādīnaṁ paricchedo natthi. Evarūpā ca evarūpā ca kulaputtā Satthu sāsane pabbajantī"ti pabbajjāsaṅkhepavasena saṁghaguṇe kathayiṁsu.

Sīho senāpatīti evaṁnāmako senāya adhipati. Vesāliyaṁ hi satta sahassāni satta satāni satta ca rājāno, te sabbepi sannipatitvā sabbesaṁ manaṁ gahetvā "raṭṭhaṁ vicāretuṁ samatthaṁ ekaṁ vicinathā"ti vicinantā[1] Sīhaṁ rājakumāraṁ disvā "ayaṁ sakkhissatī"ti sanniṭṭhānaṁ katvā tassa rattamaṇivaṇṇaṁ kambalapariyonaddhaṁ senāpaticchattaṁ adaṁsu. Taṁ sandhāya vuttaṁ "Sīho senāpatī"ti. **Niganṭhasāvako**ti Niganṭhassa Nāṭaputtassa paccayadāyako upaṭṭhāko. Jambudīpatalasmiṁ hi tayo janā Niganṭhānaṁ aggupaṭṭhākā—Nāḷandāyaṁ Upāli gahapati, Kapilapure Vappo sakko, Vesāliyaṁ ayaṁ Sīho senāpatīti. **Nisinno hotī**ti sesarājūnaṁ parisāya antarantare āsanāni paññāpayiṁsu, Sīhassa pana majjhe ṭhāneti tasmiṁ paññatte mahārahe rājāsane nisinno hoti. **Nissaṁsayan**ti nibbicikicchaṁ addhā ekaṁsena, na hete yassa vā tassa vā appesakkhassa evaṁ anekasatehi kāraṇehi vaṇṇaṁ bhāsanti.

Yena Niganṭho Nāṭaputto tenupasaṅkamīti Niganṭho kira Nāṭaputto "sacāyaṁ Sīho kassacideva samaṇassa Gotamassa vaṇṇaṁ kathentassa sutvā samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissati, mayhaṁ parihāni

1. Vicārethāti vicarantā (Ka)

ဓမ္မဿ ဝဏ္ဏံ ဘာသန္တာ ပန "တေန ဘဂဝတာ ဓမ္မော ဒေသိတော၊ နိကာယတော ပဉ္စ နိကာယာ, ပိဋကတော တီဏိ ပိဋကာနိ, အင်္ဂတော နဝ အင်္ဂါနိ, ခန္ဓတော စတုရာသီတိဓမ္မက္ခန္ဓသဟဿာနိ"တိ ကောဋ္ဌာသဝသေန ဓမ္မဂုဏံ ကထယိံသု။

သံဃဿ ဝဏ္ဏံ ဘာသန္တာ သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုတ္ဝာ "ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓါ ကုလပုတ္တာ ဘောဂက္ခန္ဓဉ္စေဝ ဉာတိပရိဝဋ္ဋဉ္စ ပဟာယ သေတစ္ဆတ္တံ ဩပရဇ္ဇံ သေနာပတိသေဋ္ဌိဘဏ္ဍာဂါရိကဋ္ဌာနန္တရာဒီနိ အဂဏေတ္ဝာ နိက္ခမ္မ သတ္ထု ဝရ-သာသနေ ပဗ္ဗဇန္တိ။ သေတစ္ဆတ္တံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဘဒ္ဒိယရာဇမဟာ-ကပ္ပိနပုက္ကုသာတိအာဒီနံ ရာဇပဗ္ဗဇိတာနံယေဝ ဗုဒ္ဓကာလေ အသီတိသဟ-သ္သာနိ အဟေသုံ။ အနေကကောဋိသတံ ဓနံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတာနံ ပန ယသကုလပုတ္တသောဏသေဋ္ဌိပုတ္တရဋ္ဌပါလကုလပုတ္တာဒီနံ ပရိစ္ဆေဒေါ နတ္ထိ။ ဧဝရူပါ စ ဧဝရူပါ စ ကုလပုတ္တာ သတ္ထု သာသနေ ပဗ္ဗဇန္တိ"တိ ပဗ္ဗဇ္ဇာသင်္ခေပ-ဝသေန သံဃဂုဏေ ကထယိံသု။

သီဟော သေနာပတီတိ ဧဝံနာမကော သေနာယ အဓိပတိ။ ဝေသာလိယံ ဟိ သတ္တ သဟဿာနိ သတ္တ သတာနိ သတ္တ စ ရာဇာနော၊ တေ သဗ္ဗေပိ သန္နိပတိတ္ဝာ သဗ္ဗေသံ မနံ ဂဟေတ္ဝာ "ရဋ္ဌံ ဝိစာရေတုံ သမတ္ထံ ကေ ဝိစိန-ထာ"တိ ဝိစိနန္တာ[1] သီဟံ ရာဇကုမာရံ ဒိသ္ဝာ "အယံ သက္ခိဿတီ"တိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကတ္ဝာ တဿ ရတ္တမဏိဝဏ္ဏံ ကမ္ဗလပရိယောနဒ္ဓံ သေနာပတိစ္ဆတ္တံ အဒံသု။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "သီဟော သေနာပတီ"တိ။ **နိဂ္ဂဏ္ဌသာဝကော**တိ နိဂဏ္ဌသ နာဋပုတ္တဿ ပစ္စယဒါယကော ဥပဋ္ဌာကော။ ဇမ္ဗုဒီပတလသ္မိံ ဟိ တယော ဇနာ နိဂဏ္ဌာနံ အဂ္ဂုပဋ္ဌာကာ—နာဠန္ဒာယံ ဥပါလိ ဂဟပတိ, ကပိလပုရေ ဝပ္ပေါ သက္ကော, ဝေသာလိယံ အယံ သီဟော သေနာပတီတိ။ **နိသိန္နော ဟောတီ**တိ သေသရာဇူနံ ပရိသာယ အန္တရန္တရေ အာသနာနိ ပညာပယိံသု၊ သီဟဿ ပန မဇ္ဈေ ဌာနေတိ တသ္မိံ ပညတ္တေ မဟာရဟေ ရာဇာသနေ နိသိန္နော ဟောတိ။ **နိဿံသယန္တိ** နိဗ္ဗိစိကိစ္ဆံ အဒ္ဓါ ကေဝလေန၊ န ဟေတေ ယဿ ဝါ တဿ ဝါ အပ္ပေသက္ခဿ ဧဝံ အနေကသတေဟိ ကာရဏေဟိ ဝဏ္ဏံ ဘာသန္တိ။

ယေန နိဂဏ္ဌော နာဋပုတ္တော တေနုပသင်္ကမီတိ နိဂဏ္ဌော ကိရ နာဋပုတ္တော "သစာယံ သီဟော ကဿစိဒေဝ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဝဏ္ဏံ ကထေန္တဿ သုတ္ဝာ သမဏံ ဂေါတမံ ဒဿနာယ ဥပသင်္ကမိဿတိ၊ မယှံ ပရိဟာနိ

1. ဝိစာရေထာတိ ဝိစရန္တာ (က)

bhavissatī”ti cintetvā paṭhamataraṁyeva Sīhaṁ senāpatiṁ etadavoca “senāpati imasmiṁ loke ‘ahaṁ Buddho ahaṁ Buddho’ti bahū vicaranti. Sace tvaṁ kassaci dassanāya upasaṅkamitukāmo ahosi, maṁ puccheyyāsi. Ahaṁ te yuttaṭṭhānaṁ pesessāmi, ayuttaṭṭhānato[1] nivāressāmī”ti. So taṁ kathaṁ anussaritvā “sace maṁ pesessati, gamissāmi. No ce, na gamissāmī”ti cintetvā yena Nigaṇṭho Nāṭaputto, tenupasaṅkami.

Athassa vacanaṁ sutvā Nigaṇṭho mahāpabbatena viya balavasokena otthaṭo “yattha dānissāhaṁ gamanaṁ na icchāmi, tattheva gantukāmo jāto, hatohamasmī”ti anattamano hutvā “paṭibāhanupāyamassa karissāmī”ti cintetvā **kiṁ pana tvan**ti-ādimāha. Evaṁ vadanto vicarantaṁ goṇaṁ daṇḍena paharanto viya jalamānaṁ padīpaṁ nibbāpento viya bhattabharitaṁ pattaṁ nikujjanto viya ca Sīhassa uppannapītiṁ vināsesi. **Gamiyābhisaṅkhāro**ti hatthiyānādīnaṁ yojāpanagandhamālādiggahaṇavasena pavatto payogo. **So paṭippassambhī**ti so vūpasanto.

Dutiyampi khoti dutiyavārampi. Imasmiñca vāre Buddhassa vaṇṇaṁ bhāsantā Tusitabhavanato paṭṭhāya yāva Mahābodhipallaṅkā Dasabalassa heṭṭhā pādatalehi upari kesaggehi paricchinditvā dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇa-asīti-anubyañjanabyāmappabhānaṁ vasena sarīravaṇṇaṁ kathayiṁsu. Dhammassa vaṇṇaṁ bhāsantā “ekapadepi ekabyañjanepi avakhalitaṁ nāma natthī”ti sukathitavaseneva dhammaguṇaṁ kathayiṁsu. Saṁghassa vaṇṇaṁ bhāsantā “evarūpaṁ yasasirivibhavaṁ pahāya Satthu sāsane pabbajitā na kosajjapakatikā honti, terasasu pana dhutaṅgaguṇesu paripūrakārino hutvā sattasu anupassanāsu kammaṁ karonti, aṭṭhatiṁ sārammaṇavibhattiyo vaḷañjentī”ti paṭipadāvasena saṁghaguṇe kathayiṁsu.

Tatiyavāre pana Buddhassa vaṇṇaṁ bhāsamānā “itipi so Bhagavā”ti suttantapariyāyeneva Buddhaguṇe kathayiṁsu, “svākhāto Bhagavatā dhammo”ti-ādinā suttantapariyāyeneva dhammaguṇe, “suppaṭipanno

1. Ayuttaṁ te (Syā, Ka)

ဘဝိဿတီ”တိ စိန္တေတွာ ပဌမတရံယေဝ သီဟံ သေနာပတိံ တေဒဂေါစေ “သေနာပတိ ဣမသ္မိံ လောကေ ‘အဟံ ဗုဒ္ဓေါ အဟံ ဗုဒ္ဓေါ’တိ ဗဟူ ဝိစရန္တိ။ သစေ တွံ ကဿစိ ဒဿနာယ ဥပသင်္ကမိတုကာမော အဟောသိ၊ မံ ပုစ္ဆေယ္យာသိ။ အဟံ တေ ယုတ္တဋ္ဌာနံ ပေသေဿာမိ၊ အယုတ္တဋ္ဌာနတော နိဝါရေဿာမီ”တိ။ သော တံ ကထံ အနုဿရိတွာ “သစေ မံ ပေသေဿတိ၊ ဂမိဿာမိ။ နော စေ၊ န ဂမိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ ယေန နိဂဏ္ဌော နာဋပုတ္တော၊ တေနုပသင်္ကမိ။

အထဿ ဝစနံ သုတွာ နိဂဏ္ဌော မဟာပဗ္ဗတေန ဝိယ ဗလဝသောကေန ဩတ္ထဋော “ယတ္ထ ဒါနိဿာဟံ ဂမနံ န ဣစ္ဆာမိ၊ တတ္ထေဝ ဂန္တုကာမော ဇာတော၊ ဟတောဟမသ္မီ”တိ အနတ္တမနော ဟုတွာ “ပဋိဗာဟနုပါယမဿ ကရိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ **ကိံ ပန တွန္တိ**အာဒိမာဟ။ ဧဝံ ဝဒန္တော ဝိစရန္တံ ဂေါဏံ ဒဏ္ဍေန ပဟရန္တော ဝိယ ဇလမာနံ ပဒီပံ နိဗ္ဗာပေန္တော ဝိယ ဘတ္တ-ဘရိတံ ပတ္တံ နိကုဇ္ဇန္တော ဝိယ စ သီဟဿ ဥပ္ပန္နပီတိံ ဝိနာသေသိ။ **ဂမိယာဘိ-သင်္ခါရော**တိ ဟတ္ထိယာနာဒိနံ ယောဇာပနဂန္ဓမာလာဒိဂ္ဂဟဏဝသေန ပဝတ္တော ပယောဂေါ။ **သော ပဋိပဿမ္ဘီ**တိ သော ဥပသန္တော။

ဒုတိယမ္ပိ ခေါတိ ဒုတိယဝါရမ္ပိ။ ဣမသ္မိဉ္စ ဝါရေ ဗုဒ္ဓဿ ဝဏ္ဏံ ဘာသန္တော တုသိတဘဝနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ မဟာဗောဓိပလ္လင်္ကာ ဒဿဗလဿ ဟေဋ္ဌာ ပါဒတလေဟိ ဥပရိ ကေသဂ္ဂေဟိ ပရိစ္ဆိန္နတ္တာ ဒ္ဝတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏ-အသီတိအနုဗျဉ္ဇနဗျာမပ္ပဘာနံ ဝသေန သရီရဝဏ္ဏံ ကထယိံသု။ ဓမ္မဿ ဝဏ္ဏံ ဘာသန္တော “ကေပဒေပိ ကေဗျဉ္ဇနေပိ အဝဇ္ဇံ နာမ နတ္ထိ”တိ သုကထိတ-ဝသေနေဝ ဓမ္မဂုဏံ ကထယိံသု။ သံဃဿ ဝဏ္ဏံ ဘာသန္တော “ဧဝရူပံ ယသ-သိရိဝိဘဝံ ပဟာယ သတ္ထု သာသနေ ပဗ္ဗဇိတာ နာမ ကောသဇ္ဇပကတိကာ ဟောန္တိ၊ တေရသသု ပန ဓုတင်္ဂဂုဏေသု ပရိပူရကာရိနော ဟုတွာ သတ္တသု အနုပဿနာသု ကမ္မံ ကရောန္တိ၊ အဋ္ဌတိံသာရမ္မဏဝိဘတ္တိယော ဝဋ္ဋေန္တိ”တိ ပဋိပဒါဝသေန သံဃဂုဏေ ကထယိံသု။

တတိယဝါရေ ပန ဗုဒ္ဓဿ ဝဏ္ဏံ ဘာသမာနာ “ဣတိပိ သော ဘဂဝါ”တိ သုတ္တန္တပရိယာယေနေဝ ဗုဒ္ဓဂုဏေ ကထယိံသု၊ “သွာခါတော ဘဂဝတာ ဓမ္မော”တိအာဒိနာ သုတ္တန္တပရိယာယေနေဝ ဓမ္မဂုဏေ, “သုပ္ပဋိပန္နော

၁-အယုတ္တံ တေ (သျာ၊က)

Bhagavato sāvakasaṁgho”ti-ādinā suttantapariyāyeneva saṁghaguṇe ca kathayiṁsu. Tato Sīho cintesi “imesañca Licchavirājakumārānaṁ tatiyadivasato paṭṭhāya Buddhadhammasaṁghaguṇe kathentānaṁ mukhaṁ nappahoti, addhā anomaguṇena samannāgato so Bhagavā, imaṁ dāni uppannaṁ pītiṁ avijahitvāva ahaṁ ajja Sammāsambuddhaṁ passissāmī”ti. Athassa kiṁ hi me karissanti Niganṭhā”ti vitakko udapādi. Tattha **kiṁ hi me karissantī**ti kiṁ nāma mayhaṁ Niganṭhā karissanti. **Apalokitā vā anapalokitā vā**ti āpucchitā vā anāpucchitā vā. Na hi me te āpucchitā yānavāhanasampattiṁ, na ca issariyavisesaṁ dassanti, nāpi anāpucchitā harissanti, aphalaṁ etesaṁ āpucchananti adhippāyo.

Vesāliyā niyyāsīti yathā hi gimhakāle deve vuṭṭhe udakaṁ sandamānaṁ nadiṁ otaritvā thokameva gantvā tiṭṭhati nappavattati, evaṁ Sīhassa paṭhamadivase “Dasabalaṁ passissāmī”ti uppannāya pītiyā Niganṭhena paṭibāhitakālo. Yathāpi dutiyadivase deve vuṭṭhe udakaṁ sandamānaṁ nadiṁ otaritvā thokaṁ gantvā vālikāpuñjaṁ paharitvā appavattaṁ hoti, evaṁ Sīhassa dutiyadivase “Dasabalaṁ passissāmī”ti uppannāya pītiyā Niganṭhena paṭibāhitakālo. Yathā tatiyadivase deve vuṭṭhe udakaṁ sandamānaṁ nadiṁ otaritvā purāṇapaṇṇasukkhadaṇḍakaṭṭhakacavarādīni parikaḍḍhantaṁ vālikāpuñjaṁ bhinditvā samuddaninnameva hoti, evaṁ Sīho tatiyadivase tiṇṇaṁ vatthūnaṁ guṇakathaṁ sutvā uppanne pītipāmojje “aphalā Niganṭhā nipphalā Niganṭhā, kiṁ me ime karissanti, gamissāmahaṁ Satthu santikan”ti manaṁ abhinīharitvā Vesāliyā niyyāsi. Niyyanto ca “cirassāhaṁ Dasabalassa santikaṁ gantukāmo jāto, na kho pana me yuttaṁ aññātakavesena gantun”ti “yekeci Dasabalassa santikaṁ gantukāmā, sabbe nikkhamantū”ti ghosanaṁ kāretvā pañcarathasatāni yojāpetvā uttamarathe ṭhito tehi ceva pañcahi rathasatehi mahatiyā ca parisāya parivuto gandhapupphacuṇṇavāsādīni gāhāpetvā niyyāsi. **Divā divassā**ti divasassa divā, majjhanhike atikkantamatte.

Yena Bhagavā tenupasaṅkamīti ārāmaṁ pavisanto dūratova asīti-anubyañjanabyāmappabhādvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni chabbaṇṇaghanabuddharasmiyo ca disvā “evarūpaṁ nāma purisaṁ evaṁ āsanne vasantaṁ ettakaṁ kālaṁ nāddasaṁ,

ဘဂဝတော သာဝကသံဃော”တိအာဒိနာ သုတ္တန္တပရိယာယေနေဝ သံဃဂုဏေ စ ကထယိံသု။ တတော သီဟော စိန္တေသိ “ဣမေသဉ္စ လိစ္ဆဝိရာဇကုမာရာနံ တတိယဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ဗုဒ္ဓဓမ္မသံဃဂုဏေ ကထေန္တာနံ မုခံ နပ္ပဟောတိ၊ အဒ္ဓါ အနောမဂုဏေန သမန္နာဂတော သော ဘဂဝါ၊ ဣမံ ဒါနိ ဥပ္ပန္နံ ပီတိံ အဝိဇဟိတ္ဝာဝ အဟံ အဇ္ဇ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ပဿိဿာမီ”တိ။ အထဿ “ကိံ ဟိ မေ ကရိဿန္တိ နိဂဏ္ဌာ”တိ ဝိတက္ကော ဥဒပါဒိ။ တတ္ထ **ကိံ ဟိ မေ ကရိဿန္တီ**တိ ကိံ နာမ မယှံ နိဂဏ္ဌာ ကရိဿန္တိ။ **အပလောကိတာ ဝါ အနပလောကိတာ ဝါ**တိ အာပုစ္ဆိတာ ဝါ အနာပုစ္ဆိတာ ဝါ။ န ဟိ မေ တေ အာပုစ္ဆိတာ ယာနဝါဟနသမ္ပတ္တိံ, န စ ဣဿရိယဝိသေသံ ဒဿန္တိ၊ နာပိ အနာပုစ္ဆိတာ ဟရိဿန္တိ၊ အဖလံ ဧတေသံ အာပုစ္ဆနန္တိ အဓိပ္ပါယော။

ဝေသာလိယာ နိယ္యာသီတိ ယထာ ဟိ ဂိမှကာလေ ဒေဝေ ဝုဋ္ဌေ ဥဒကံ သန္ဒမာနံ နဒိံ ဩတရိတ္ဝာ ထောကမေဝ ဂန္ဓာ တိဋ္ဌတိ နပ္ပဝတ္တတိ၊ ဧဝံ သီဟဿ ပဌမဒိဝသေ “ဒသဗလံ ပဿိဿာမီ”တိ ဥပ္ပန္နာယ ပီတိယာ ပရိဗာဟိတကာလော။ ယထာပိ ဒုတိယဒိဝသေ ဒေဝေ ဝုဋ္ဌေ ဥဒကံ သန္ဒမာနံ နဒိံ ဩတရိတ္ဝာ ထောကံ ဂန္ဓာ ဝါလိကာပုဉ္ဇံ ပဟရိတ္ဝာ အပ္ပဝတ္တံ ဟောတိ၊ ဧဝံ သီဟဿ ဒုတိယဒိဝသေ “ဒသဗလံ ပဿိဿာမီ”တိ ဥပ္ပန္နာယ ပီတိယာ နိဂဏ္ဌေန ပရိဗာဟိတကာလော။ ယထာ တတိယဒိဝသေ ဒေဝေ ဝုဋ္ဌေ ဥဒကံ သန္ဒမာနံ နဒိံ ဩတရိတ္ဝာ ပုရာဏပဏ္ဏသုက္ခဒဏ္ဍကဋ္ဌကစဝရာဒီနိ ပရိကဍ္ဎန္တံ ဝါလိကာပုဉ္ဇံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ သမူဒ္ဒနိန္နမေဝ ဟောတိ၊ ဧဝံ သီဟော တတိယဒိဝသေ တိဏ္ဏံ ဝတ္ထူနံ ဂုဏကထံ သုတ္ဝာ ဥပ္ပန္နေ ပီတိပါမောဇ္ဇေ “အဖလာ နိဂဏ္ဌာ နိပ္ဖလာ နိဂဏ္ဌာ၊ ကိံ မေ ဣမေ ကရိဿန္တိ၊ ဂမိဿာမဟံ သတ္ထုသန္တိက”န္တိ မနံ အဘိနီဟရိတ္ဝာ ဝေသာလိယာ နိယ္యာသိ။ နိယ္యန္တော စ “စိရဿာဟံ ဒသဗလဿ သန္တိကံ ဂန္တုကာမော ဇာတော၊ န ခေါ ပန မေ ယုတ္တံ အညာတကဝေသေန ဂန္တု”န္တိ “ယေကေစိ ဒသဗလဿ သန္တိကံ ဂန္တုကာမာ၊ သဗ္ဗေ နိက္ခမန္တု”တိ ဃောသနံ ကာရေတ္ဝာ ပဉ္စရထသတာနိ ယောဇာပေတ္ဝာ ဥတ္တမရထေ ဌိတော တေဟိ စေဝ ပဉ္စဟိ ရထသတေဟိ မဟတိယာ စ ပရိသာယ ပရိဝုတော ဂန္ဓပုပ္ဖစုဏ္ဏဝါသာဒီနိ ဂါဟာပေတ္ဝာ နိယ္యာသိ။ **ဒိဝါ ဒိဝဿာ**တိ ဒိဝသဿ ဒိဝါ၊ မဇ္ဈန္ဟိကေ အတိက္ကန္တမတ္တေ။

ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမီတိ အာရာမံ ပဝိသန္တော ဒူရတောဝ အသီတိအနုဗျဉ္ဇနဗျာမပ္ပဘာဝဋ္ဌိံ သမဟာပုရိသလက္ခဏာနိ ဆဗ္ဗဏ္ဏဃနဗုဒ္ဓရသ္မိယော စ ဒိသွာ “ဧဝရူပံ နာမ ပုရိသံ ဧဝံ အာသန္နေ ဝသန္တံ တ္တေကံ ကာလံ နာဒ္ဒသံ၊

vañcito vatamhi, alābhā vata me”ti cintetvā mahānidhiṁ disvā daliddapuriso viya sañjātapītipāmojjo yena Bhagavā tenupasaṅkami. **Dhammassa cānudhammaṁ byākarontī**ti bhotā Gotamena vuttakāraṇassa anukāraṇaṁ kathenti. Kāraṇavacano hettha dhammasaddo “hetumhi ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā”ti-ādīsu[1] viya. Kāraṇanti cettha tathāpavattassa saddassa attho adhippeto tassa pavattihetubhāvato. Atthappayutto hi saddappayogo. Anukāraṇanti eso eva parehi tathā vuccamāno. **Sahadhammiko vādānuvādoti.** Parehi vuttakāraṇehi sakāraṇo hutvā tumhākaṁ vādo vā tato paraṁ tassa anuvādo vā koci appamattakopi viññūhi garahitabbaṁ ṭhānaṁ kāraṇaṁ na āgacchati. Idaṁ vuttaṁ hoti—kiṁ sabbākārenapi tava vāde gārayhaṁ kāraṇaṁ natthīti. **Anabbhakkhātukāmā**ti na abhūtena vattukāmā. **Atthi sīhapariyāyo**ti-ādīnaṁ attho Verañjakaṇḍe āgatanayeneva veditabbo. **Paramena assāsenā**ti catumaggacatuphalasaṅkhātena uttamena. **Assāsāya dhammaṁ desemī**ti assāsanatthāya santhambhanatthāya dhammaṁ desemi. Iti Bhagavā aṭṭhahaṅgehi Sīhassa senāpatissa dhammaṁ desesi.

Anuviccakāranti anuviditvā cintetvā tulayitvā kattabbaṁ karohīti vuttaṁ hoti. **Sādhu hotī**ti sundaro hoti. Tumhādisasmiṁ hi maṁ disvā maṁ saraṇaṁ gacchante Niganṭhaṁ disvā Niganṭhaṁ saraṇaṁ gacchante “kiṁ ayaṁ Sīho diṭṭhadiṭṭhameva saraṇaṁ gacchatī”ti garahā uppajjati, tasmā anuviccakāro tumhādisānaṁ sādhūti dasseti. **Paṭākaṁ parihareyyun**ti te kira evarūpaṁ sāvakaṁ labhitvā “asuko nāma rājā vā rājamahāmatto vā seṭṭhi vā amhākaṁ saraṇaṁ gato sāvako jāto”ti paṭākaṁ ukkhipitvā nagare ghosentā āhiṇḍanti. Kasmā? Evaṁ no mahantabhāvo āvibhavissatīti ca, sace panassa “kimahaṁ etesaṁ saraṇaṁ gato”ti vippaṭisāro uppajjeyya, tampi so “etesaṁ me saraṇagatabhāvaṁ bahū jānanti, dukkhaṁ idāni paṭinivattitun”ti vinodetvā na paṭikkamissatīti ca[2]. Tenāha “paṭākaṁ parihareyyun”ti. **Opānabhūtan**ti paṭiyatta-udapāno viya ṭhitaṁ. **Kulan**ti tava nivesanaṁ. **Dātabbaṁ maññeyyāsī**ti pubbe dasapi vīsatipi saṭṭhipi jane āgate

1. Abhi 2. 307 piṭṭhe.
2. Na paṭikkamissatīti (Sī), na paṭikkamissati (Ka) Ma-Ṭṭha 3. 63 piṭṭhe pana passitabbaṁ.

ဝဋ္ဋိတော ဝတမ္္ိ၊ အလာဘာ ဝတ မေ”တိ စိန္တေတွာ မဟာနိဓိं ဒိဿာ ဒလိဒ္ဒပုရိသော ဝိယ သဉ္ဇာတပီတိပါမောဇ္ဇော ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ **ဓမ္မဿ စာနုဓမ္မံ ဗျာကရောန္တီ**တိ ဘောတာ ဂေါတမေန ဝုတ္တကာရဏာဿ အနုကာရဏံ ကထေန္တိ။ ကာရဏဉ္စ ဝစနော ဟေတ္ထ ဓမ္မသဒ္ဒေါ ‘‘ဟေတုမ္္ိ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ’’တိအာဒီသု[၁] ဝိယ။ ကာရဏန္တိ စေတ္ထ တထာပဝတ္တဿ သဒ္ဒဿ အတ္ထော အဓိပ္ပေတော တဿ ပဝတ္တိဟေတုဘာဝတော။ အတ္ထပ္ပယုတ္တော ဟိ သဒ္ဒပ္ပယောဂေါ။ အနုကာရဏန္တိ သော ဧဝ ပရေဟိ တထာ ဝုစ္စမာနော။ **သဟဓမ္မိကော ဝါဒါနုဝါဒေါတိ**။ ပရေဟိ ဝုတ္တကာရဏော ဟိ သကာရဏော ဟုတ္ဝာ တုမှာကံ ဝါဒေါ ဝါ တတော ပရံ တဿ အနုဝါဒေါ ဝါ ကောစိ အပ္ပမတ္တကောပိ ဝိညှဟိ ဂရဟိတဗ္ဗံ ဌာနံ ကာရဏံ န အာဂစ္ဆတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ကိံ သမ္ဘာကာရေနပိ တဝ ဝါဒေ ဂါရယှံ ကာရဏံ နတ္ထိတိ။ **အနုဓ္ဓာတုကာမာ**တိ န အဘူတေန ဝတ္တုကာမာ။ **အတ္ထိ သီဟပရိယာယော**တိအာဒိနံ အတ္ထော ဝေရဉ္ဇကဏ္ဍေ အာဂတနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ပရမေန အဿာသေနာ**တိ စတုမဂ္ဂစတုဖလသင်္ခါတေန ဥတ္တမေန။ **အဿာသာယ ဓမ္မံ ဒေသေမီ**တိ အဿာသနတ္ထာယ သန္တိဿနတ္ထာယ ဓမ္မံ ဒေသေမိ။ ဣတိ ဘဂဝါ အင်္ဂဟဏေဟိ သီဟဿ သေနာပတိဿ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။

အနုဝိစ္စကာရန္တိ အနုဝိဒိတ္ဝာစိန္တေတ္ဝာ တုလယိတ္ဝာ ကတ္တဗ္ဗံ ကရောဟီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သာဓု ဟောတီ**တိ သုန္ဒရော ဟောတိ။ တုမှာဒိသဿိံ ဟိ မံ ဒိဿာ မံ သရဏံ ဂစ္ဆန္တေ နိဂဏ္ဌံ ဒိဿာ နိဂဏ္ဌံ သရဏံ ဂစ္ဆန္တေ “ကိံ အယံ သီဟော ဒိဋ္ဌဒိဋ္ဌမေဝ သရဏံ ဂစ္ဆတီ”’တိ ဂရဟာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဿာ အနုဝိစ္စကာရော တုမှာဒိသာနံ သာဓုတိ ဒဿေတိ။ **ပဋာကံ ပရိဟရေယ္ယု**န္တိ တေ ကိရ ဧဝရူပံ သာဝကံ လဘိတ္ဝာ “အသုကော နာမ ရာဇာ ဝါ ရာဇမဟာမတ္တော ဝါ သေဋ္ဌိ ဝါ အမှာကံ သရဏံ ဂတော သာဝကော ဇာတော”တိ ပဋာကံ ဥက္ခိပိတ္ဝာ နဂရေ ဃောသေန္တာ အာဟိဏ္ဍန္တိ။ ကသ္မာ? ဧဝံ နော မဟန္တဘာဝေါ အာဝိဘဝိဿတီတိ စ, သစေ ပနဿ “ကိမဟံ ဧတေသံ သရဏံ ဂတော”တိ ဝိပ္ပဋိသာရော ဥပ္ပဇ္ဇေယ္ယ၊ တမ္ဟိ သော “ဧတေသံ မေ သရဏာဂတဘာဝံ ဗဟူ ဇာနန္တိ၊ ဒုက္ခံ ဣဒါနိ ပဋိနိဝတ္တိတု”’န္တိ ဝိနောဒေတ္ဝာ န ပဋိက္ကမိဿတီတိ စ၂။ တေနာဟ ‘‘ပဋာကံ ပရိဟရေယ္ယု’’န္တိ။ ဩပါနဘူတန္တိ ပဋိယတ္တဥဒပါနော ဝိယ ဋ္ဌိတံ။ **ကုလန္တိ** တဝ နိဝေသနံ။ **ဒါတဗ္ဗံ မညေ ယျာသီ**တိ ပုဗ္ဗေ ဒသပိ ဝီသတိပိ သဋ္ဌိပိ ဇနေ အာဂတေ

၁-အဘိ ၂-၁၀၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-နှ ပဋိက္ကမိဿတီတိ (သီ)၊ နှ ပဋိက္ကမိဿတိ (က) မ-ဋ္ဌ ၃-၆၃-ပိဋ္ဌေ ပနှ ပဿိတဗ္ဗံ။

disvā natthīti avatvā desi, idāni maṁ saraṇaṁ gatakāraṇamatteneva mā imesaṁ deyyadhammaṁ upacchindi. Sampattānañhi dātabbamevāti ovadi. **Sutaṁ metaṁ bhante**ti kuto sutanti? Nigaṇṭhānaṁ santikā. Te kira kulagharesu evaṁ pakāsenti "mayaṁ yassa kassaci sampattassa dātabbanti vadāma, samaṇo pana Gotamo 'mayhameva dānaṁ dātabbaṁ nāññesaṁ, mayhameva sāvakānaṁ dānaṁ dātabbaṁ, nāññesaṁ sāvakānaṁ, mayhameva dinnaṁ dānaṁ mahapphalaṁ, nāññesaṁ, mayhameva sāvakānaṁ dinnaṁ mahapphalaṁ, nāññesan'ti evaṁ vadatī"ti. Taṁ sandhāya ayaṁ "sutaṁ metan"ti āha.

Anupubbiṁ kathanti[1] dānānantaraṁ sīlaṁ, sīlānantaraṁ saggaṁ, saggānantaraṁ magganti evaṁ anupaṭipāṭikathaṁ. Tattha **dānakathan**ti idaṁ dānaṁ nāma sukhānaṁ nidānaṁ, sampattīnaṁ mūlaṁ, bhogānaṁ patiṭṭhā, visamagatassa tāṇaṁ leṇaṁ gati parāyaṇaṁ, idhalokaparalokesu dānasadiso avassayo patiṭṭhā ārammaṇaṁ tāṇaṁ leṇaṁ gati parāyaṇaṁ natthi. Idañhi avassayaṭṭhena ratanamayasīhāsanasadisaṁ, patiṭṭhānaṭṭhena mahāpathavīsadisaṁ, ārammaṇaṭṭhena[2] ālambanarajjusadisaṁ. Idañhi dukkhanittharaṇaṭṭhena nāvā, samassāsanaṭṭhena saṅgāmasūro, bhayaparittāṇaṭṭhena susaṅkhatanagaraṁ, maccheramalādīhi anupalittaṭṭhena padumaṁ, tesaṁ nidahanaṭṭhena[3] aggi, durāsadaṭṭhena āsiviso, asantāsanaṭṭhena sīho, balavantaṭṭhena hatthī, abhimaṅgalasammataṭṭhena setavasabho, khemantabhūmisampāpanaṭṭhena valāhako assarājā. Dānaṁ nāmetaṁ mayā gatamaggo, mayheso vaṁso, mayā dasa pāramiyo pūrentena Velāmamahāyaññho Mahāgovindamahāyaññho Mahāsudassanamahāyaññho Vessantaramahāyaññoti anekamahāyaññā pavattitā, sasabhūtena jalita-aggikkhandhe attānaṁ niyyādentena sampattayācakānaṁ cittaṁ gahitaṁ. Dānañhi loke sakkasampattiṁ deti mārasampattiṁ brahmasampattiṁ cakkavattisampattiṁ sāvakapāramīñāṇaṁ paccekabodhiñāṇaṁ abhisambodhiñāṇaṁ detīti evamādidānaguṇappaṭisaṁyuttaṁ kathaṁ.

Yasmā pana dānaṁ dento sīlaṁ samādātuṁ sakkoti, tasmā tadanantaraṁ sīlakathaṁ kathesi. **Sīlakathan**ti sīlaṁ nāmetaṁ avassayo patiṭṭhā ārammaṇaṁ tāṇaṁ leṇaṁ gati parāyaṇaṁ. Sīlaṁ nāmetaṁ mama

1. Ānupubbikathanti (Sī), anupubbikathanti (Syā), anupubbakathanti (Ka)
2. Ālambaṇaṭṭhena (?)
3. Niddahanaṭṭhena (Sī, Syā)

ဒိသ္ဝာ နတ္ထီတိ အဝတ္ဝာ ဒေသိ၊ ဇ္ဈာနိ မံ သရဏံ ဂတကာရဏမတ္တေနေဝ မာ ဇ္ဈမေသံ ဒေယျမ္မံ ဥပစ္ဆိန္ဒိ။ သမ္ပတ္တာနဥ္ဒိ ဒါတဗ္ဗမေဝါတိ ဩဝဒိ။ **သုတံ မေတံ ဘန္တေ**တိ ကုတော သုတန္တိ? နိဂ္ဍာနံ သန္တိကာ။ တေ ကိရ ကုလဃရေသု ဧဝံ ပကာသေန္တိ "မယံ ယဿ ကဿစိ သမ္ပတ္တိဿ ဒါတဗ္ဗန္တိ ဝဒါမ၊ သမဏော ပန ဂေါတမော 'မယ္ဟမေဝ ဒါနံ ဒါတဗ္ဗံ နာညေသံ၊ မယ္ဟမေဝ သာဝကာနံ ဒါနံ ဒါတဗ္ဗံ, နာညေသံ သာဝကာနံ၊ မယ္ဟမေဝ ဒိန္နံ ဒါနံ မဟပ္ဖလံ, နာညေသံ၊ မယ္ဟမေဝ သာဝကာနံ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလံ, နာညေသ'န္တိ ဧဝံ ဝဒတီ"တိ။ တံ သန္ဓာယ အယံ"သုတံ မေတ"န္တိ အာဟ။

အနုပုဗ္ဗိံ ကထန္တိ[1] ဒါနာနန္တရံ သီလံ, သီလာနန္တရံ သဂ္ဂံ, သဂ္ဂါနန္တရံ မဂ္ဂန္တိ ဧဝံ အနုပဋိပါဋိကထံ။ တတ္ထ **ဒါနကထ**န္တိ ဇ္ဈဒံ ဒါနံ နာမ သုခါနံ နိဒါနံ၊ သမ္ပတ္တီနံ မူလံ၊ ဘောဂါနံ ပတိဋ္ဌာ၊ ဝိသမဂတဿ တာဏံ လေဏ ဂတိ ပရာယဏံ၊ ဇ္ဈလောကပရလောကေသု ဒါနသဒိသော အဝဿယော ပတိဋ္ဌာ အာရမ္မဏံ တာဏံ လေဏံ ဂတိ ပရာယဏံ နတ္ထိ။ ဇ္ဈဒ္ဒိ အဝဿယဋ္ဌေန ရတနမယ-သီဟာသနသဒိသံ၊ ပတိဋ္ဌာနဋ္ဌေန မဟာပထဝိသဒိသံ၊ အာရမ္မဏဋ္ဌေန[2] အာလမ္ဗနရဇ္ဇုသဒိသံ။ ဇ္ဈဒ္ဒိ ဒုက္ခနိတ္ထရဏဋ္ဌေန နာဝါ၊ သမဿာသနဋ္ဌေန သင်္ဂါမသူရော၊ ဘယပရိတ္တာဏဋ္ဌေန သုသင်္ခတနဂရ၊ မစ္ဆေရမလာဒီဟိ အနုပ-လိတ္တဋ္ဌေန ပဒုမံ၊ တေသံ နိဒဟနဋ္ဌေန[3] အဂ္ဂိ၊ ဒုရာသဒဋ္ဌေန အာသီဝိသော၊ အသန္တာသနဋ္ဌေန သီဟော၊ ဗလဝန္တဋ္ဌေန ဟတ္ထီ၊ အဘိမင်္ဂလသမ္မတဋ္ဌေန သေတဝသဘော၊ ခေမန္တဘူမိသမ္ပာပနဋ္ဌေန ဝလာဟကော အဿရာဇာ။ ဒါနံ နာမေတံ မယာ ဂတမဂ္ဂေါ၊ မယ္ဟေသော ဝံသော၊ မယာ ဒသ ပါရမိယော ပူရေန္တေန ဝေလာမမဟာယညော မဟာဂေါဝိန္ဒမဟာယညော မဟာသုဒဿန-မဟာယညော ဝေဿန္တရမဟာယညောတိ အနေကမဟာယညာ ပဝတ္တိတာ၊ သသဘူတေန ဇလိတအဂ္ဂိက္ခန္ဓေ အတ္တာနံ နိယျာဒေန္တေန သမ္ပတ္တယာစကာနံ စိတ္တံ ဂဟိတံ။ ဒါနဥ္ဒိ လောကေ သက္ကသမ္ပတ္တိံ ဒေတိ မာရသမ္ပတ္တိံ ဗြဟ္မသမ္ပတ္တိံ စက္ကဝတ္တိသမ္ပတ္တိံ သာဝကပါရမီဉာဏံ ပစ္စေကဗောဓိဉာဏံ အဘိသမ္ဗောဓိဉာဏံ ဧဝမာဒိဒါနဂုဏပ္ပဋိသံယုတ္တံ ကထံ။

ယသ္မာ ပန ဒါနံ ဒေန္တော သီလံ သမာဒါတုံ သက္ကောတိ၊ တသ္မာ တဒနန္တရံ သီလကထံ ကထေသိ။ **သီလကထ**န္တိ သီလံ နာမေတံ အဝဿယော ပတိဋ္ဌာ အာရမ္မဏံ တာဏံ လေဏံ ဂတိ ပရာယဏံ။ သီလံ နာမေတံ မမ

၁-အာနုပုဗ္ဗိကထန္တိ (သီ)၊ အနုပုဗ္ဗိကထန္တိ (သျာ)၊ အနုပုမ္ဗကထန္တိ (က)
၂-အာလမ္ဗဏဋ္ဌေန (?)
၃-နိဒ္ဒဟနဋ္ဌေန (သီ၊ သျာ)

vaṁso, ahaṁ Saṅkhapālanāgarājakāle Bhūridattanāgarājakāle Campeyyanāgarājakāle Sīlavarājakāle Mātuposakahatthirājakāle Chaddantahatthirājakāleti anantesu attabhāvesu sīlaṁ paripūresiṁ. Idhalokaparalokasampattīnañhi sīlasadiso avassayo patiṭṭhā ārammaṇaṁ tāṇaṁ leṇaṁ gati parāyaṇaṁ natthi, sīlālaṅkārasadiso alaṅkāro natthi, sīlapupphasadisaṁ pupphaṁ natthi, sīlagandhasadiso gandho natthi. Sīlālaṅkārena hi alaṅkataṁ sīlagandhānulittaṁ sadevakopi loko olokento tittiṁ na gacchatīti evamādisīlaguṇappaṭisaṁyuttaṁ kathaṁ.

"Idaṁ pana sīlaṁ nissāya ayaṁ saggo labbhatī"ti dassetuṁ sīlānantaraṁ saggakathaṁ kathesi. **Saggakathan**ti "ayaṁ saggo nāma iṭṭho kanto manāpo, niccamettha kīḷā, niccaṁ sampattiyo labbhanti, Cātumahārājikā devā navutivassasatasahassāni dibbasukhaṁ dibbasampattiṁ anubhavanti, Tāvatiṁsā tisso ca vassakoṭiyo saṭṭhi ca vassasatasahassānī"ti evamādisaggaguṇappaṭisaṁyuttaṁ kathaṁ. Saggasampattiṁ kathayantānaṁ hi Buddhānaṁ mukhaṁ nappahoti. Vuttampi cetaṁ "anekapariyāyena khvāhaṁ bhikkhave saggakathaṁ katheyyan"ti-ādi[1].

Evaṁ saggakathāya palobhetvā pana hatthiṁ alaṅkaritvā tassa soṇḍaṁ chindanto viya "ayampi saggo anicco addhuvo, na ettha chandarāgo kātabbo"ti dassanatthaṁ "appassādā kāmā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo"ti-ādinā[2] nayena **kāmānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṁkilesaṁ** kathesi. Tattha **ādīnavo**ti doso. **Okāro**ti avakāro lāmakabhāvo. **Saṁkileso**ti tehi sattānaṁ saṁsāre saṁkilissanaṁ. Yathāha "saṁkilissanti vata bho sattā"ti[3].

Evaṁ kāmādīnavena tajjetvā **nekkhamme ānisaṁsaṁ pakāsesi. Kallacittan**ti arogacittaṁ. **Sāmukkaṁsikā**ti sāmaṁ ukkaṁsikā attanāyeva uddharitvā gahitā, sayambhuñāṇena diṭṭhā asādhāraṇā aññesanti attho. Kā pana sāti? Ariyasaccadesanā. Tenevāha **dukkhaṁ samudayaṁ nirodhaṁ maggan**ti. **Virajaṁ vītamalan**ti rāgarajādīnaṁ abhāvā virajaṁ,

1. Ma 3. 210 piṭṭhe atthato samānaṁ.
2. Ma 1. 184; Ma 2. 27 piṭṭhesu.
3. Ma 2. 305 piṭṭhe.

ဝံသော၊ အဟံ သင်္ခပါလနာဂရာဇကာလေ ဘူရိဒတ္တနာဂရာဇကာလေ စမ္ပေယျနာဂရာဇကာလေ သီလဝရာဇကာလေ မာတုပေါသကဟတ္ထိရာဇကာလေ ဆဒ္ဒန္တဟတ္ထိရာဇကာလေတိ အနန္တေသု အတ္တဘာဝေသု သီလံ ပရိပူရေသိ"။ ဣဓလောကပရလောကသမ္ပတ္တီနဉ္စိ သီလသဒိသော အဝဿယော ပတိဋ္ဌာ အာရမ္မဏံ တာဏံ လေဏံ ဂတိ ပရာယဏံ နတ္ထိ၊ သီလာလင်္ကာရသဒိသော အလင်္ကာရော နတ္ထိ၊ သီလပုပ္ဖသဒိသံ ပုပ္ဖံ နတ္ထိ၊ သီလဂန္ဓသဒိသော ဂန္ဓော နတ္ထိ။ သီလာလင်္ကာရေန ဟိ အလင်္ကတံ သီလဂန္ဓာနုလိတ္တံ သဒေဝကောပိ လောကော ဩလောကေန္တော တိတ္တိံ န ဂစ္ဆတိ ဧမာဒိသီလဂုဏပဋိသံယုတ္တံ ကထံ။

"ဣဒံ ပန သီလံ နိဿာယ အယံ သဂ္ဂေါ လဗ္ဘတီ"တိ ဒဿေတုံ သီလာနန္တရံ သဂ္ဂကထံ ကထေသိ။ **သဂ္ဂကထ**န္တိ "အယံ သဂ္ဂေါ နာမ ဣဋ္ဌော ကန္တော မနာပေါ၊ နိစ္စမေတ္ထ ကီဠာ, နိစ္စံ သမ္ပတ္တိယော လဗ္ဘန္တိ၊ စာတုမဟာရာဇိကာ ဒေဝါ နဝုတိဝဿသတသဟဿာနိ ဒိဗ္ဗသုခံ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တိ၊ တာဝတိံသာ တိသော စ ဝဿကောဋိယော သဋ္ဌိ စ ဝဿသတသဟဿာနိ"တိ ဧမာဒိသဂုဏပဋိသံယုတ္တံ ကထံ။သဂ္ဂသမ္ပတ္တိံ ကထယန္တာနံ ဟိ ဗုဒ္ဓါနံ မုခံ နပ္ပဟောတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ "အနေကပရိယာယေန ခွါဟံ ဘိက္ခဝေ သဂ္ဂကထံ ကထေယျ"န္တိအာဒိ။

ဧဝံ သဂ္ဂကထာယ ပလောဘေတ္ဝာ ပန ဟတ္ထိံ အလင်္ကရိတ္ဝာ တဿ သောဏ္ဍံ ဆိန္ဒန္တော ဝိယ "အယမ္ပိ သဂ္ဂေါ အနိစ္စော အဒ္ဓုဝေါ၊ န ထ္ဍေ ဆန္ဒရာဂေါ ကာတဗ္ဗော"တိ ဒဿနတ္ထံ "အပ္ပဿာဒါ ကာမာ ဗဟုဒုက္ခာ ဗဟုပါယာသာ၊ အာဒီနဝေါ ထ္ဍေ ဘိယ္ယော"တိအာဒိနာ၎ နယေန **ကာမာနံ အာဒီနဝံ ဩကာရံ သံကိလေသံ** ကထေသိ။ တတ္ထ **အာဒီနဝေါ**တိ ဒေါသော။ **ဩကာရော**တိ အဝကာရော လာမကဘာဝေါ။ **သံကိလေသော**တိ တေဟိ သတ္တာနံ သံသာရေ သံကိလိဿနံ။ ယထာဟ "သံကိလိဿန္တိ ဝတ ဘော သတ္တာ"တိ?။

ဧဝံ ကာမာဒိနဝေန တဇ္ဇေတ္ဝာ **နေက္ခမ္မေ အာနိသံသံ ပကာသေသိ။ ကလ္လစိတ္တန္တိ** အရောဂစိတ္တံ။ **သာမုက္ကံသိကာ**တိ သာမံ ဥက္ကံသိကာ အတ္တနာယေဝ ဥဒ္ဓရိတ္ဝာ ဂဟိတာ၊ သယမ္ဘုဉာဏေန ဒိဋ္ဌာ အသာဓာရဏာ အညေသန္တိ အတ္ထော။ ကာ ပန သာတိ? အရိယသစ္စဒေသနာ။ တေနေဝါဟ **ဒုက္ခံ သမုဒယံ နိရောဓံ မဂ္ဂန္တိ**။ **ဝိရဇံ ဝီတမလန္တိ** ရာဂရဇာဒီနံ အဘာဝါ ဝိရဇံ၊

၁-မ ၃-၂၁၀-ပိဋ္ဌေ အတ္ထတော သမာနံ။ ၂-မ ၁-၁၈၄၊ မ ၂-၂၇-ပိဋ္ဌေသု။
၃-မ ၂-၃၀၅-ပိဋ္ဌေ။

rāgamalādīnaṁ vigatattā vītamalaṁ. **Dhammacakkhun**ti idha sotāpattimaggo adhippeto. Tassa uppatti-ākāradassanatthaṁ **yaṁkiñci samudayadhammaṁ sabbaṁ taṁ nirodhadhamman**ti āha. Tañhi nirodhaṁ ārammaṇaṁ katvā kiccavasena evaṁ[1] sabbasaṅkhataṁ paṭivijjhantaṁ uppajjati[2]. Diṭṭho ariyasaccadhammo etenāti **diṭṭhadhammo.** Esa nayo sesesupi. Tiṇṇā vicikicchā anenāti **tiṇṇavicikiccho.** Vigatā kathaṁkathā assāti **vigatakathaṁkatho.** Visārajjaṁ pattoti **vesārajjappatto.** Kattha? Satthusāsane. Nāssa paro paccayo, na paraṁ saddhāya ettha vattatīti **aparappaccayo.**

Pavattamaṁsanti pakatiyā pavattaṁ kappiyamaṁsaṁ mūlaṁ gahetvā antarāpaṇe pariyesāhīti adhippāyo. **Sambahulā Nigaṇṭhā**ti pañcasatamattā Nigaṇṭhā. **Thūlaṁ pasun**ti thūlaṁ mahāsarīraṁ gokaṇṇamahiṁsasūkarasaṅkhātaṁ pasuṁ. **Uddissakatan**ti attānaṁ uddisitvā kataṁ, māritanti attho. **Paṭiccakamman**ti svāyaṁ taṁ maṁsaṁ paṭicca taṁ pāṇavadhakammaṁ phusati. Tañhi akusalaṁ upaḍḍhaṁ dāyakassa, upaḍḍhaṁ paṭiggāhakassa hotīti nesaṁ laddhi. Aparo nayo— **paṭiccakamman**ti attānaṁ paṭiccakataṁ. Atha vā **paṭiccakamman**ti nimittakammassetaṁ adhivacanaṁ, taṁ paṭiccakammaṁ ettha atthīti maṁsampi paṭiccakammanti vuttaṁ. **Upakaṇṇake**ti kaṇṇamūle. **Alan**ti paṭikkhepavacanaṁ, kiṁ iminā**ti** attho. **Na ca panete**ti ete āyasmanto dīgharattaṁ avaṇṇakāmā hutvā avaṇṇaṁ bhāsantāpi abbhācikkhantā na jiridanti, abbhakkhānassa antaṁ na gacchantīti attho. Atha vā lajjanatthe idaṁ **jiridantī**ti[3] padaṁ daṭṭhabbaṁ, na lajjantīti attho.

3. Assājānīyasuttavaṇṇanā

13. Tatiye **aṅgehī**ti guṇaṅgehi. **Tassaṁ disāyaṁ jāto hotī**ti tassaṁ Sindhunadītīradisāyaṁ jāto hoti. Aññepi bhadrā assājānīyā tattheva jāyanti. **Allaṁ vā sukkhaṁ vā**ti allatiṇaṁ vā sukkhatiṇaṁ vā. **Nāññe asse ubbejetā**ti aññe asse na ubbejeti na paharati na ḷaṁsati[4] na kalahaṁ karoti. **Sāṭheyyānī**ti saṭhabhāvā. **Kūṭeyyānī**ti kūṭabhāvā. **Jimheyyānī**ti jimhabhāvā. **Vaṅkeyyānī**ti vaṅkabhāvā. Iccassa catūhipi padehi asikkhitabhāvova

1. Kiccavasena eva (Sī, Syā, Ka) Dī-Ṭṭha 1. 248; Ma-Ṭṭha 3. 65 piṭṭhesu pana passitabbaṁ.
2. Saccasaṅkhātaṁ paṭipadaṁ paṭipajjati (Sī) 3. Jirantīti (Sī, Syā) 4. Na sahati (Syā)

ရာဂမလာဒီနံ ဝိဂတတ္တာ ဝိတမလံ။ **ဓမ္မစက္ခု**န္တိ ဣဓ သောတာပတ္တိမဂ္ဂော အဓိပ္ပေတော။ တဿ ဥပ္ပတ္တိအာကာရဒဿနတ္ထံ **ယံကိဉ္စိ သမုဒယဓမ္မံ သဗ္ဗံ တံ နိရောဓဓမ္မ**န္တိ အာဟ။ တဉ္ဟိ နိရောဓံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ ကိစ္စဝသေန ဧဝံ သမ္ဘဝံတံ ပဋိဝိဇ္ဈန်ံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ[1]။ ဒိဋ္ဌော အရိယသစ္စဓမ္မော ဧတေနာတိ **ဒိဋ္ဌဓမ္မော**။ သေ နယော သေသေသုပိ။ တိဏ္ဏော ဝိစိကိစ္ဆာ အနေနာတိ **တိဏ္ဏဝိစိကိစ္ဆော**။ ဝိဂတာ ကထံကထာ အဿာတိ **ဝိဂတကထံကထော**။ ဝိသာရဇ္ဇံ ပတ္တောတိ **ဝေသာရဇ္ဇပ္ပတ္တော**။ ကတ္ထ? သတ္ထုသာသနေ။ နာဿ ပရော ပစ္စယော, န ပရံ သဒ္ဓါယ ဧတ္ထ ဝတ္တတီတိ **အပရပ္ပစ္စယော**။

ပဝတ္တမံသန္တိ ပကတိယာ ပဝတ္တံ ကပ္ပိယမံသံ မူလံ ဂဟေတ္ဝာ အန္တရာပဏေ ပရိယေသာဟီတိ အဓိပ္ပါယော။ **သမ္ဗဟုလာ နိဂ်ဏ္ဌာ**တိ ပဉ္စသတမတ္တာ နိဂ်ဏ္ဌာ။ **ထူလံ ပသု**န္တိ ထူလံ မဟာသရီရံ ဂေါကဏ္ဏမဟိံသသူကရသင်္ခါတံ ပသုံ။ **ဥဒ္ဒိဿကတ**န္တိ အတ္တာနံ ဥဒ္ဒိသိတ္ဝာ ကတံ၊ မာရိတန္တိ အတ္ထော။ **ပဋိစ္စကမ္မ**န္တိ သ္ဝာယံ တံ မံသံ ပဋိစ္စ တံ ပါဏဝဓကမ္မံ ဖုသတိ။ တဋ္ဌိ အကုသလံ ဥပစိုံ ဒါယကဿ, ဥပစိုံ ပဋိဂ္ဂါဟကဿ ဟောတီတိ နေသံ လဒ္ဓိ။ အပရော နယော—**ပဋိစ္စကမ္မ**န္တိ **အတ္တာ**နံ ပဋိစ္စကတံ။ အထ ဝါ **ပဋိစ္စကမ္မ**န္တိ နိမိတ္တကမ္မသ္ဝေတံ အဓိဝစနံ၊ တံ ပဋိစ္စကမ္မံ ဏ္ဍေ အတ္ထိတိ မံသမ္ပိ ပဋိစ္စကမ္မန္တိ ဝုတ္တံ။ **ဥပကဏ္ဏကေ**တိ ကဏ္ဏမူလေ။ **အလ**န္တိ ပဋိက္ခေပဝစနံ၊ ကိံ ဣမိနာတိ အတ္ထော။ **နစ ပနေတေ**တိ တေ အာယသ္မန္တော ဒီဃရတ္တံ အဝဏ္ဏကာမာ ဟုတ္ဝာ အဝဏ္ဏံ ဘာသန္တာပိ အဘ္ဘာစိက္ခန္တာ နဇိရာဒန္တိ၊ အဇ္ဈာသယံ အနံ နဂစ္ဆန္တီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ လဇ္ဇနတ္ထေ ဣဒံ **ဇိရာဒန္တီ**တိ[2] ပဒံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ န လဇ္ဇန္တီတိ အတ္ထော။

၃-အဿာဇာနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃။ တတိယေ **အင်္ဂေဟီ**တိ ဂုဏင်္ဂေဟိ။ **တဿံ ဒိသာယံ ဇာတော ဟောတီ**တိ တဿံ သိန္ဓုနဒီတီရဒိသာယံ ဇာတော ဟောတိ။ အညေပိ ဘဒ္ဒြာ အဿာဇာနိယာ တတ္ထေဝ ဇာယန္တိ။ **အလ္လံ ဝါ သုက္ခံ ဝါ**တိ အလ္လတိဏံ ဝါ သုက္ခတိဏံ ဝါ။ **နာညေ အဿေ ဥဗ္ဗေဇေတာ**တိ အညေ အဿေ န ဥဗ္ဗေဇေတိ န ပဟရတိ န ဥံသတိ[3] န ကလဟံ ကရောတိ။ **သာဋ္ဌေယျာနီ**တိ သဋ္ဌဘာဝေါ။ **ကူဋေယျာနီ**တိ ကူဋဘာဝေါ။ **ဇိမှေယျာနီ**တိ ဇိမှဘာဝေါ။ **ဝင်္ကေယျာနီ**တိ ဝင်္ကဘာဝေါ။ ဧတ္ထဿ စတူဟိပိ ပဒေဟိ အသိက္ခိတဘာဝေါ၀

၁-ကိစ္စဝသေန ဧဝ (သီ၊ သျာ၊က) ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၄၀၊ မ-ဋ္ဌ ၃-၆၅-ပိဋ္ဌေသု ပန ပဿိတဗ္ဗံ၊
၂-သန္တသဒ်ါတံ ပဋိပဇ္ဇတိ (သီ) ၃-ဇိရန္တိ (သီ၊ သျာ) ၄-န သဟတိ (သျာ)

kathito. **Vāhī**ti vahanasabhāvo dinnovādapaṭikaro. **Yāva jīvitamaraṇapariyādānā**ti yāva jīvitassa maraṇena pariyosānā. **Sakkaccaṁ paribhuñjatī**ti amataṁ viya paccavekkhitvā paribhuñjati[1]. **Purisathāmenā**tiādīsu ñāṇathāmādayo kathitā. **Saṇṭhānan**ti osakkanaṁ paṭippassaddhi.

4. Assakhaḷuṅkasuttavaṇṇanā

14. Catutthe **"pehī"ti vutto**ti "gacchā"ti vutto. **Piṭṭhito rathaṁ pavattetī**ti[2] khandhaṭṭhikena yugaṁ uppīḷitvā[3] pacchimabhāgena rathaṁ pavaṭṭento osakkati. **Pacchā laṅghati, kubbaraṁ hanatī**ti dve pacchimapāde ukkhipitvā tehi paharitvā rathakubbaraṁ bhindati. **Tidaṇḍaṁ bhañjatī**ti rathassa purato tayo daṇḍakā honti, te bhañjati. **Rathīsāya satthiṁ ussajjitvā**ti sīsaṁ nāmetvā yugaṁ bhūmiyaṁ pātetvā satthinā rathīsaṁ paharitvā. **Ajjhomaddatī**ti dvīhi purimapādehi īsaṁ maddanto tiṭṭhati. **Ubbaṭumaṁ rathaṁ karotī**ti thalaṁ vā kaṇḍakaṭṭhānaṁ vā rathaṁ āropeti. **Anādiyitvā**ti amanasikatvā agaṇitvā. **Mukhādhānan**ti mukhaṭhapanatthāya dinnaṁ ayasaṅkhalikaṁ. **Khīlaṭṭhāyī**ti cattāro pāde thambhe viya niccalaṁ ṭhapetvā khīlaṭṭhānasadisena ṭhānena tiṭṭhati. Imasmiṁ sutte vaṭṭameva kathitaṁ.

5. Malasuttavaṇṇanā

15. Pañcame **asajjhāyamalā**ti uggahitamantānaṁ asajjhāyakaraṇaṁ malaṁ nāma hoti. **Anuṭṭhānamalā gharā**ti uṭṭhānavīriyābhāvo gharānaṁ malaṁ nāma. **Vaṇṇassā**ti sarīravaṇṇassa. **Rakkhato**ti yaṁkiñci attano santakaṁ rakkhantassa. **Avijjāparamaṁ malan**ti tato sesākusaladhammamalato aṭṭhasu ṭhānesu aññāṇabhūtā vaṭṭamūlasaṅkhātā bahalandhakāra-avijjā[4] paramaṁ malaṁ. Tato hi malataraṁ nāma natthi. Imasmimpi sutte vaṭṭameva kathitaṁ.

6. Dūteyyasuttavaṇṇanā

16. Chaṭṭhe **dūteyyan**ti dūtakammaṁ. **Gantumarahatī**ti taṁ dūteyyasaṅkhātaṁ sāsanaṁ dhāretvā harituṁ arahati. **Sotā**ti yo taṁ assa sāsanaṁ[5]

1. Sāmaññeva paribhuñjati (Syā, Ka)
2. Paṭivattetīti (Sī)
3. Khandhaṭṭhito yugaṁ ubbaṭṭitvā (Sī)
4. Aññāṇatā vaṭṭamūlasaṅkhātamalanti avijjā (Sī), aññāṇabhūtā vaṭṭamūlasaṅkhātamalandhakārā avijjā (Ka)
5. Yassa sāsanaṁ (Sī, Syā)

ကထိတော။ **ဝါဟီ**တိ ဝဟနသဘာဝော ဒိန္နောဝါဒပဋိကရော။ **ယာဝ ဇီဝိတ-မရဏပရိယာဒါနာ**တိ ယာဝ ဇီဝိတဿ မရဏေန ပရိယောသာနာ။ **သက္ကစ္စံ ပရိဘုဉ္ဇတီ**တိ အမတံ ဝိယ ပစ္စဝေက္ခိတ္ဝာ ပရိဘုဉ္ဇတိ[1]။ **ပုရိသထာမေနာ**တိ-အာဒီသု ဉာဏထာမာဒယော ကထိတာ။ **သဏ္ဌာန**န္တိ သြဿက္ကနံ ပဋိပဿဒ္ဓိ။

၄-အဿခလုင်္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄။ စတုတ္ထေ **"ပေဟီ"တိ ဝုတ္တော**တိ "ဂစ္ဆာ"တိ ဝုတ္တော။ **ဝိဋ္ဌိတော ရထံ ပဝတ္တေတီ**တိ[2] ခန္ဓဋ္ဌိကေန ယုဂံ ဥပ္ပိဠိတ္ဝာ[3] ပစ္ဆိမဘာဂေန ရထံ ပဝတ္တေန္တော သြဿက္ကတိ။ **ပစ္ဆာ လင်္ဃတိ၊ ကုဗ္ဗရံ ဟနတီ**တိ ဒွေ ပစ္ဆိမပါဒေ ဥက္ခိပိတ္ဝာ တေဟိ ပဟရိတ္ဝာ ရထကုဗ္ဗရံ ဘိန္ဒတိ။ **တီဒဏ္ဍံ ဘဉ္ဇတီ**တိ ရထဿ ပုရတော တယော ဒဏ္ဍကာ ဟောန္တိ၊ တေ ဘဉ္ဇတိ။ **ရထီသာယ သတ္ထိ'' ဥဿဇ္ဇိတ္ဝာ**တိ သီသံ နာမေတ္ဝာ ယုဂံ ဘူမိယံ ပါတေတ္ဝာ သတ္ထိနာ ရထီသံ ပဟရိတ္ဝာ။ **အဇ္ဈောမဒ္ဒ-တီ**တိ ဒ္ဝိဟိ ပုရိမပါဒေဟိ ဣသံ မဒ္ဒန္တော တိဋ္ဌတိ။ **ဥဗ္ဗဋ္ဋေံ ရထံ ကရောတီ**တိ ထလံ ဝါ ကဠြောကဋ္ဌာနံ ဝါ ရထံ အာရောပေတိ။ **အနာဒိယိတ္ဝာ**တိ အမနသိ-ကတ္ဝာ အဂဏေတ္ဝာ။ **မုခါဓာနန္တိ** မုခဋ္ဌပနတ္ထာယ ဒိန္နံ အယသန်္ခလိကံ။ **ခီလ-ဋ္ဌာယီ**တိ စတ္တာရော ပါဒေ ထမ္ဘေ ဝိယ နိစ္စလံ ဋ္ဌပေတ္ဝာ ခီလဋ္ဌာနသဒိသေန ဋ္ဌာနေန တိဋ္ဌတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ။

၅-မလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅။ ပဉ္စမေ **အသဇ္ဈာယမလာ**တိ ဥဂ္ဂဟိတမန္တာနံ အသဇ္ဈာယကရဏံ မလံ နာမ ဟောတိ။ **အနုဋ္ဌာနမလာ ဃရာ**တိ ဥဋ္ဌာနဝီရိယာဘာဝေါ ဃရာနံ မလံ နာမ။ **ဝဏ္ဏဿာ**တိ သရီရဝဏ္ဏဿ။ **ရက္ခတော**တိ ယံကိဉ္စိ အတ္တနော သန္တကံ ရက္ခန္တဿ။ **အဓိဋ္ဌာနမလံ**န္တိ တတော သေသာကုသလဓမ္မမလတော အဋ္ဌသု ဌာနေသု အညာဏဘူတာ ဝဋ္ဋမူလသင်္ခါတာ ဗဟလန္ဓကာရအဓိဋ္ဌာ[4] ပရမံ မလံ။ တတော ဟိ မလတရံ နာမ နတ္ထိ။ ဣမသ္မိမ္ပိ သုတ္တေ ဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ။

၆-ဒူတေယ္ယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆။ ဆဋ္ဌေ **ဒူတေယ္ယ**န္တိ ဒူတကမ္မံ။ **ဂန္တုမရဟတီ**တိ တံ ဒူတေယ္ယသင်္ခါတံ သာသနံ ဓာရေတ္ဝာ ဟရိတုံ အရဟတိ။ **သောတာ**တိ ယော တံ အဿ သာသနံ[5]

1. သာမညေဝ ပရိဘုဉ္ဇတိ (သျာ၊ က)
2. ပဋိဝတ္တေတီတိ (သီ)
3. ခန္ဓဋ္ဌိတော ယုဂံ ဥဗ္ဗဋ္ဋိတ္ဝာ (သီ)
4. အညာဏဘူတာ ဝဋ္ဋမူလသင်္ခါတမလန္တိ အဓိဋ္ဌာ (သီ)၊ အညာဏဘူတာ ဝဋ္ဋမူလသင်္ခါတမလန္ဓကာရာ အဓိဋ္ဌာ (က)
5. ယဿ သာသနံ (သီ၊ သျာ)

deti, tassa sotā. **Sāvetā**ti taṁ uggaṇhitvā "idaṁ nāma tumhehi vuttan"ti paṭisāvetā. **Uggahetā**ti suggahitaṁ katvā uggahetā. **Dhāretā**ti sudhāritaṁ katvā dhāretā. **Viññātā**ti atthānatthassa[1] atthaṁ jānitā. **Viññāpetā**ti paraṁ vijānāpetā. **Sahitā sahitassā**ti idaṁ sahitaṁ, idaṁ asahitanti evaṁ sahitāsahitassa kusalo, upagatānupagatesu cheko sāsanaṁ ārocento sahitaṁ[2] sallakkhetvā āroceti. **Na byathatī**ti na vedhati na chambhati. **Asandiddhan**ti[3] nissandehaṁ vigatasaṁsayaṁ. **Pucchito**ti pañhatthāya pucchito.

7-8. Bandhanasuttadvayavaṇṇanā

17. Sattame **ruṇṇenā**ti ruditena. **Ākappenā**ti nivāsanapārupanādinā vidhānena. **Vanabhaṅgenā**ti vanato bhañjitvā āhaṭena pupphaphalādipaṇṇākārena. Aṭṭhamepi eseva nayo.

9. Pahārādasuttavaṇṇanā

19. Navame **pahārādo**ti evaṁnāmako. **Asurindo**ti asurajeṭṭhako. Asuresu hi Vepacitti Rāhu Pahārādoti ime tayo jeṭṭhakā. **Yena Bhagavā tenupasaṅkamī**ti Dasabalassa abhisambuddhadivasato paṭṭhāya "ajja gamissāmi sve gamissāmī"ti ekādasa vassāni atikkamitvā dvādasame vasse Satthu Verañjāyaṁ vasanakāle "Sammāsambuddhassa santikaṁ gamissāmī"ti cittaṁ uppādetvā "mama 'ajja sve'ti dvādasa vassāni jātāni, handāhaṁ idāneva gacchāmī"ti taṅkhaṇaṁyeva asuragaṇaparivuto asurabhavanā nikkhamitvā divā divassa yena Bhagavā tenupasaṅkami, **ekamantaṁ aṭṭhāsī**ti so kira "Tathāgataṁ pañhaṁ pucchitvā eva dhammaṁ suṇissāmī"ti āgato, Tathāgatassa pana diṭṭhakālato paṭṭhāya Buddhagāravena pucchituṁ asakkonto api[4] Satthāraṁ vanditvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Tato Satthā cintesi "ayaṁ pahārādo mayi akathente paṭhamataraṁ kathetuṁ na sakkhissati, ciṇṇavasiṭṭhāneyeva naṁ kathāsamuṭṭhāpanatthaṁ ekaṁ pañhaṁ pucchissāmī"ti.

---

1. Attanā tassa (Ka)
2. Pahitamatthaṁ (Ka)
3. Asandiṭṭhanti (Syā)
4. Asakkontopi (Sī, Syā)

ဒေတိ၊ တဿ သောတာ။ **သာဓေတာ**တိ တံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ "ဇ္ဈံ နာမ တုမှေဟိ ဝုတ္တ"န္တိ ပဋိသာဓေတာ။ **ဥဂ္ဂဟေတာ**တိ သုဂ္ဂဟိတံ ကတွာ ဥဂ္ဂဟေတာ။ **ဓာရေတာ**တိ သုဓာရိတံ ကတွာ ဓာရေတာ။ **ဝိညာတာ**တိ အတ္ထာနတ္ထဿ အတ္ထံ ဇာနိတာ။ **ဝိညာပေတာ**တိ ပရံ ဝိဇာနာပေတာ။ **သဟိတံ၁ သဟိတဿာ**တိ ဇ္ဈံ သဟိတံ, ဇ္ဈံ အသဟိတန္တိ ဧဝံ သဟိတာသဟိတဿ ကုသလော၊ ဥပဂတာနုပဂတေသု ဆေကော သာသနံ အာရောစေန္တော သဟိတံ၂ သလ္လက္ခေတွာ အာရောစေတိ။ **န ဗျထတီ**တိ န ဝေဓတိ န ဆမ္ဘတိ။ **အသန္ဒိဒ္ဓန္တိ**၃ နိဿန္ဒေဟံ ဝိဂတသံသယံ။ **ပုစ္ဆိတော**တိ ပဋ္ဌဋ္ဌာယ ပုစ္ဆိတော။

၇-၈-ဗန္ဓနသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၁၇။ သတ္တမေ **ရုဏ္ဏေနာ**တိ ရုဒိတေန။ **အာကပ္ပေနာ**တိ နိဝါသနပါရုပနာဒိနာ ဝိဓာနေန။ **ဝနဘင်္ဂေနာ**တိ ဝနတော ဘဉ္ဇိတွာ အာဟရဏေန ပုပ္ဖဖလာဒိပဏ္ဏာကာရေန။ အဋ္ဌမေပိ ဧသေဝ နယော။

၉-ပဟာရာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉။ နဝမေ **ပဟာရာဒော**တိ ဧဝံနာမကော။ **အသုရိန္ဒော**တိ အသုရဇေဋ္ဌကော။ အသုရေသု ဟိ ဝေပစိတ္တိ ရာဟု ပဟာရာဒေါတိ တယော ဇေဋ္ဌကာ။ **ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမီ**တိ ဒသဗလဿ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ "အဇ္ဇ ဂမိဿာမိ သွေ ဂမိဿာမီ"တိ ကောဒသ ဝဿာနိ အတိက္ကမိတွာ ဒွါဒသမေ ဝဿေ သတ္ထု ဝေရဉ္ဇာယံ ဝသနကာလေ "သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သန္တိကံ ဂမိဿာမီ"တိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာ "မမ 'အဇ္ဇ သွေ'တိ ဒွါဒသ ဝဿာနိ ဇာတာနိ၊ ဟန္ဒာဟံ ဇ္ဈဒါနေဝ ဂစ္ဆာမီ"တိ တင်္ခဏေဝ အသုရဂဏပရိဝုတော အသုရဘဝနာ နိက္ခမိတွာ ဒိဝါ ဒိဝဿ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ၊ **ကေမန်တံ အဋ္ဌာသီ**တိ သော ကိရ "တထာဂတံ ပဉ္ဍံ ပုစ္ဆိတွာ ဧဝ ဓမ္မံ သုဏိဿာမီ"တိ အာဂတော၊ တထာဂတဿ ပန ဒိဋ္ဌကာလတော ပဋ္ဌာယ ဗုဒ္ဓဂါရဝေန ပုစ္ဆိတုံ အသက္ကောန္တော အသိ၄ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ ကေမန်တံ အဋ္ဌာသိ။ တတော သတ္ထာ စိန္တေသိ "အယံ ပဟာရာဒေါ မယိ အကထေန္တေ ပဌ်မတရံ ကထေတုံ န သက္ခိဿတိ၊ စိဏ္ဏဝသိဋ္ဌာနေယေဝ နံ ကထာသမုဋ္ဌာပနတ္ထံ ကေ ပဉ္ဍံ ပုစ္ဆိဿာမီ"တိ။

၁-အတ္ထနာ တဿ (က)
၂-ပဟိတမတ္ထံ (က)
၃-အသန္ဒိဒ္ဓန္တိ (သျာ)
၄-အသက္ကောန္တောပိ (သီ၊ သျာ)

Atha naṁ pucchanto **api pana Pahārādā**ti-ādimāha. Tattha **abhiramantī**ti ratiṁ vindanti, anukkaṇṭhamānā vasantīti attho. So "pariciṇṇaṭṭhāneyeva maṁ Bhagavā pucchatī"ti attamano hutvā **abhiramanti bhante**ti āha. **Anupubbaninno**ti-ādīni sabbāni anupaṭipāṭiyā ninnabhāvassa vevacanāni. **Na āyatakeneva papāto**ti na chinnataṭamahāsobbho viya āditova papāto. So hi tīrato[1] paṭṭhāya ekaṅguladvaṅgulavidatthiratanayaṭṭhi-usabha-aḍḍhagāvutagāvuta-aḍḍhayojanādivasena gambhīro hutvā gacchanto Sinerupādamūle caturāsītiyojanasahassagambhīro hutvā ṭhitoti dasseti.

Ṭhitadhammoti ṭhitasabhāvo. **Kuṇapenā**ti yena kenaci hatthi-assādīnaṁ kaḷevarena. **Thalaṁ ussāretī**ti hatthena gahetvā viya vīcipahāreneva thalaṁ khipati.

Gaṅgāyamunāti idha ṭhatvā imāsaṁ nadīnaṁ uppattikathaṁ kathetuṁ vaṭṭati. Ayaṁ tāva Jambudīpo dasasahassayojanaparimāṇo, tattha catusahassayojanaparimāṇo padeso udakena ajjhotthaṭo mahāsamuddoti saṅkhaṁ gato, tisahassayojanappamāṇe manussā vasanti, tisahassayojanappamāṇe Himavā patiṭṭhito ubbedhena pañcayojanasatiko caturāsītikūṭasahassapaṭimaṇḍito samantato sandamānapañcasatanadīvicitto, yattha āyāmavitthārena ca gambhīrato ca paṇṇāsapaṇṇāsayojanā diyaḍḍhayojanasataparimaṇḍalā Anotattadaho Kaṇṇamuṇḍadaho Rathakāradaho Chaddantadaho Kuṇāladaho Mandākinidaho Sīhappapātadahoti satta mahāsarā patiṭṭhahanti.

Tesu **Anotatto** Sudassanakūṭaṁ Cittakūṭaṁ Kāḷakūṭaṁ Gandhamādanakūṭaṁ Kelāsakūṭanti imehi pañcahi pabbatehi parikkhitto. Tattha Sudassanakūṭaṁ sovaṇṇamayaṁ dviyojanasatubbedhaṁ antovaṅkaṁ kākamukhasaṇṭhānaṁ tameva saraṁ paṭicchādetvā tiṭṭhati, Cittakūṭaṁ sabbaratanamayaṁ, Kāḷakūṭaṁ añjanamayaṁ, Gandhamādanakūṭaṁ sānumayaṁ abbhantare muggavaṇṇaṁ, mūlagandho sāragandho pheggugandho tacagandho papaṭikāgandho rasagandho pattagandho pupphagandho

1. So hi kira kūlato (Sī), so hi tīrappadesato (Syā)

အထ နံ ပုစ္ဆန္တော **အဓိ ပန ပဟာရာဒါ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အဘိရမန္တီ**တိ ရတိံ ဝိန္ဒန္တိ၊ အနုက္ကဏ္ဌမာနာ ဝသန္တီတိ အတ္ထော။ သော "ပရိစ်ဏ္ဏဋ္ဌာနေယေဝ မံ ဘဂဝါ ပုစ္ဆတီ"တိ အတ္တမနော ဟုတွာ **အဘိရမန္တီ ဘန္တေ**တိ အာဟ။ **အနုပုဗ္ဗနိန္နော**တိအာဒီနိ သမ္ဘာနိ အနုပဋိပါဋိယာ နိန္နဘာဝဿ ဝေဝစနာနိ။ **န အာယတကေနေဝ ပပါတော**တိ န ဆိန္နတဋမဟာသောဏ္ဍော ဝိယ အာဒိတောဝ ပပါတော။ သော ဟိ တိရတော[1] ပဋ္ဌာယ ကေဂုလဒ္ဓဂုလဝိဒတ္ထိ-ရတနယဋ္ဌိဥသဘအဃဂါဝုတဂါဝုတအဃယောဇနာဒိဝသေန ဂမ္ဘီရော ဟုတွာ ဂစ္ဆန္တော သိနေရုပါဒမူလေ စတုရာသီတိယောဇနသဟဿဂမ္ဘီရော ဟုတွာ ဋ္ဌိတောတိ ဒဿေတိ။

ဋ္ဌိတဓမ္မောတိ ဋ္ဌိတသဘာဝေါ။ **ကုဏပေနာ**တိ ယေန ကေနစိ ဟတ္ထိ-အဿာဒိနံ ကဠေဝရေန။ **ထလံ ဥဿာရေတီ**တိ ဟတ္ထေန ဂဟေတွာ ဝိယ ဝီစိပဟာရေနေဝ ထလံ ခိပတိ။

ဂင်္ဂါယမုနာတိ ဣမာ ဒွတွာ ဣမာသံ နဒီနံ ဥပ္ပတ္တိကထံ ကထေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ အယံ တာဝ ဇမ္ဗုဒီပေါ ဒသသဟဿယောဇနပရိမာဏော၊ တတ္ထ စတု-သဟဿယောဇနပရိမာဏော ပဒေသော ဥဒကေန အဇ္ဈောတ္ထဋော မဟာ-သမုဒ္ဒေါတိ သင်္ခံ ဂတော၊ တိသဟဿယောဇနပ္ပမာဏော မနုဿာ ဝသန္တိ၊ တိသဟဿယောဇနပ္ပမာဏော ဟိမဝါ ပတိဋ္ဌိတော ဥဗ္ဗေဓေန ပဉ္စယောဇန-သတိကော စတုရာသီတိကူဋသဟဿပဋိမဏ္ဍိတော သမန္တတော သန္ဒမာန-ပဉ္စသတနဒီဝိစိတ္တော၊ ယတ္ထ အာယာမဝိတ္ထာရေန စ ဂမ္ဘီရတော စ ပဏ္ဏာသ-ပဏ္ဏာသယောဇနာ ဒိယဍ္ဎယောဇနသတပရိမဏ္ဍလာ အနောတတ္တဒဟော ကဏ္ဏမုဏ္ဍဒဟော ရထကာရဒဟော ဆဒ္ဒန္တဒဟော ကုဏာလဒဟော မန္ဒာ-ကိနိဒဟော သီဟပ္ပပါတဒဟောတိ သတ္တ မဟာသရာ ပတိဋ္ဌဟန္တိ။

တေသု **အနောတတ္တော** သုဒဿနကူဋံ စိတ္တကူဋံ ကာဠကူဋံ ဂန္ဓမာဒနကူဋံ ကေလာသကူဋန္တိ ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ ပဗ္ဗတေဟိ ပရိက္ခိတ္တော။ တတ္ထ သုဒဿနကူဋံ သောဝဏ္ဏမယံ ဒ္ဝိယောဇနသတုဗ္ဗေဓံ အန္တောဝင်္ကံ ကာကမုခသဏ္ဌာနံ တမေဝ သရံ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ တိဋ္ဌတိ၊ စိတ္တကူဋံ သဗ္ဗရတနမယံ၊ ကာဠကူဋံ အဉ္ဇနမယံ၊ ဂန္ဓမာဒနကူဋံ သာနုမယံ အဉ္ဇနရေ မဂ္ဂဝဏ္ဏံ, မူလဂန္ဓော သာရဂန္ဓော ဖေဂ္ဂုဂန္ဓော တစဂန္ဓော ပပဋိကာဂန္ဓော ရသဂန္ဓော ပတ္တဂန္ဓော ပုပ္ဖဂန္ဓော

၁-သော ဟိ ကိရ ကူလတော (သီ)၊ သော ဟိ တီရပ္ပဒေသတော (သျာ)

phalagandho gandhagandhoti[1] imehi dasahi gandhehi ussannaṁ, nānappakāra-osadhasañchannaṁ kāḷapakkha-uposathadivase āditta miva aṅgāraṁ jalantaṁ tiṭṭhati, Kelāsakūṭaṁ rajatamayaṁ. Sabbāni sudassanena samānubbedhasaṇṭhānāni tameva saraṁ paṭicchādetvā ṭhitāni. Tāni sabbāni devānubhāvena nāgānubhāvena ca vassanti[2], nadiyo cetesu sandanti. Taṁ sabbampi udakaṁ Anotattameva pavisati. Candimasūriyā dakkhiṇena vā uttarena vā gacchantā pabbatantarena tattha obhāsaṁ karonti, ujuṁ gacchantā na karonti. Tenevassa Anotatto tisaṅkhā udapādi.

Tattha manoharasilātalāni[3] nimmacchakacchapāni phalikasadisanimmalodakāni nhānatitthāni supaṭiyattāni honti, yesu Buddhā khīṇāsavā ca Paccekabuddhā ca iddhimantā ca isayo nhāyanti, devayakkhādayo udakakīḷaṁ[4] kīḷanti.

Tassa catūsu passesu sīhamukhaṁ hatthimukhaṁ assamukhaṁ usabhamukhanti cattāri mukhāni honti, yehi catasso nadiyo sandanti. Sīhamukhena nikkhantanadītīre sīhā bahutarā honti, hatthimukhādīhi hatthi-assa-usabhā. Puratthimadisato nikkhantanadī Anotattaṁ tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā itarā tisso nadiyo anupagamma Pācīnahimavanteneva amanussapathaṁ gantvā[5] mahāsamuddaṁ pavisati. Pacchimadisato ca uttaradisato ca nikkhantanadiyopi tatheva padakkhiṇaṁ katvā Pacchimahimavanteneva Uttarahimavanteneva ca amanussapathaṁ gantvā mahāsamuddaṁ pavisanti. Dakkhiṇamukhato nikkhantanadī pana taṁ tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā uttarena ujukaṁ pāsāṇapiṭṭheneva saṭṭhi yojanāni gantvā pabbataṁ paharitvā vuṭṭhāya parikkhepena tigāvutappamāṇā udakadhārā hutvā ākāsena saṭṭhi yojanāni gantvā tiyaggaḷe nāma pāsāṇe patitā, pāsāṇo udakadhārāvegena bhinno. Tattha paññāsayojanappamāṇā tiyaggaḷā nāma mahāpokkharaṇī jātā, pokkharaṇiyā kūlaṁ bhinditvā pāsāṇaṁ pavisitvā saṭṭhi yojanāni gatā. Tato ghanapathaviṁ bhinditvā umaṅgena[6] saṭṭhi yojanāni gantvā giñjhaṁ[7] nāma tiracchānapabbataṁ paharitvā hatthatale pañcaṅgulisadisā pañca dhārā hutvā pavattati.

1. Khandhagandhoti (Sī, Syā)
2. Vasanti (Ka), pavassanti (Syā)
3. Manoharapadasilāni (Sī, Ka), manoharapadarasilāni (Syā), Ma-Ṭṭha 3. 25 piṭṭhepi passitabbaṁ.
4. Uyyānakīḷaṁ (Ka)
5. Manussapathaṁ agantvā (Sī)
6. Ummaggena (Sī, Syā)
7. Vijjhaṁ (Syā, Ka)

ဖလဂန္ဓော ဂန္ဓဂန္ဓောတိ[1] ဣမေဟိ ဒသဟိ ဂန္ဓေဟိ ဥဿန္နံ, နာနပ္ပကာရဩသဓ-သဉ္ဆန္နံ ကာဠပက္ခဥပေါသထဒိဝသေ အာဒိတ္တမိဝ အင်္ဂါရံ ဇလန္တံ တိဋ္ဌတိ၊ ကေလာသကူဋံ ရဇတမယံ။ သဗ္ဗာနိ သုဒဿနေန သမာနုဗ္ဗေဓသဏ္ဌာနာနိ တမေဝ သရံ ပဋိစ္ဆာဒေတ္ဝာ ဋ္ဌိတာနိ။ တာနိ သဗ္ဗာနိ · ဒေဝါနုဘာဝေန နာဂါနုဘာဝေန စ ဝဿန္တိ[2]၊ နဒိယော စေတေသု သန္ဒန္တိ။ တံ သဗ္ဗမ္ပိ ဥဒကံ အနောတတ္တမေဝ ပဝိသတိ။ စန္ဒိမသူရိယာ ဒက္ခိဏေန ဝါ ဥတ္တရေန ဝါ ဂန္ဆန္တာ ပဗ္ဗတန္တရေန တတ္ထ ဩဘာသံ ကရောန္တိ၊ ဥဇုံ ဂန္ဆန္တာ န ကရောန္တိ။ တေနေဝဿ အနောတတ္တော တိသင်္ခါ ဥဒပါဒိ။

တတ္ထ မနောဟရသိလာတလာနိ[3] နိမ္မဏ္ဍကဆ္ဆပါနိ ဖလိကသဒိသနိမ္မ-လောဒကာနိ သုပဋိယတ္တာနိ ဟောန္တိ၊ ယေသု ဗုဒ္ဓါ ဒိဏ္ဏာသဝါ စ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ စ ဋ္ဌိမန္တာ စ ဈာယော နှာယန္တိ၊ ဒေဝယက္ခာဒယော ဥဒက-ကီဠံ[4] ကီဠန္တိ။

တဿ စတူသု ပဿေသု သီဟမုခံ ဟတ္ထိမုခံ အဿမုခံ ဥသဘ-မုခန္တိ စတ္တာရိ မုခါနိ ဟောန္တိ၊ ယေဟိ စတဿော နဒိယော သန္ဒန္တိ။ သီဟမုခေန နိက္ခန္တနဒိတီရေ သီဟာ ဗဟုတရာ ဟောန္တိ၊ ဟတ္ထိမုခါဒီဟိ ဟတ္ထိ-အဿဥသဘာ။ ပုရတ္ထိမဒိသတော နိက္ခန္တနဒီ အနောတတ္တံ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတ္ဝာ ဋ္ဌတရာ တိဿော နဒိယော အနုပဂမ္မ ပါစီနဟိမဝန္တေနေဝ အမနုဿ-ပထံ ဂန္ဓာ[5] မဟာသမုဒ္ဒံ ပဝိသတိ။ ပစ္ဆိမဒိသတော စ ဥတ္တရဒိသတော စ နိက္ခန္တနဒိယောပိ တထေဝ ပဒက္ခိဏံ ကတ္ဝာ ပစ္ဆိမဟိမဝန္တေနေဝ ဥတ္တရဟိမ-ဝန္တေနေဝ စ အမနုဿပထံ ဂန္ဓာ မဟာသမုဒ္ဒံ ပဝိသန္တိ။ ဒက္ခိဏမုခတော နိက္ခန္တ-နဒီ ပန တံ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတ္ဝာ ဥတ္တရေန ဥဇုကံ ပါသာဏပိဋ္ဌေနေဝ သင်္ခ ယောဇနာနိ ဂန္ဓာ ပဗ္ဗတံ ပဟရိတ္ဝာ ဝုဋ္ဌာယ ပရိက္ခေပေန တိဂါဝုတပ္ပမာဏာ ဥဒကဓာရာ ဟုတ္ဝာ အာကာသေန သင်္ခ ယောဇနာနိ ဂန္ဓာ တိယဂ္ဂဠေ နာမ ပါသာဏော ပတိတာ၊ ပါသာဏော ဥဒကဓာရာဝေဂေန ဘိန္နော။ တတ္ထ ပညာသ-ယောဇနပ္ပမာဏာ တိယဂ္ဂဠာ နာမ မဟာပေါက္ခရဏီ ဇာတာ၊ ပေါက္ခရဏိယာ ကူလံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ ပါသာဏံ ပဝိသိတ္ဝာ သင်္ခ ယောဇနာနိ ဂတာ။ တတော ဃနပထဝိံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ ဥမင်္ဂေန[6] သင်္ခ ယောဇနာနိ ဂန္ဓာ ဂိဉ္ဇ်[7]နာမ တိရစ္ဆာန-ပဗ္ဗတံ ပဟရိတ္ဝာ ဟတ္ထတလေ ပဉ္စင်္ဂုလိသဒိသာ ပဉ္စ ဓာရာ ဟုတ္ဝာ ပဝတ္တတိ။

1. ခန္ဓဂန္ဓောတိ (သီ၊ သျာ)
2. ဝဿန္တိ (က)၊ ပဝဿန္တိ (သျာ)
3. မနောဟရပဒသိလာနိ (သီ၊ က)၊ မနောဟရပဒရသိလာနိ (သျာ)၊ မ-ဋ္ဌ ၃-၂၅-ဝိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
4. ဥယျာနကီဠံ (က)
5. မနုဿပထံ အဂန္ဓာ (သီ)
6. ဥမ္မဂ္ဂေန (သီ၊ သျာ)
7. ဝိဇ္ဈံ (သျာ၊ က)

sā tikkhattuṁ Anotattaṁ padakkhiṇaṁ katvā gataṭṭhāne **āvattagaṅgā**ti vuccati. Ujukaṁ pāsāṇapiṭṭhena saṭṭhi yojanāni gataṭṭhāne **kaṇhagaṅgā,** ākāsena saṭṭhi yojanāni gataṭṭhāne **ākāsagaṅgā,** tiyaggaḷapāsāṇe paññāsayojanokāse ṭhitā **tiyaggaḷapokkharaṇī,** kūlaṁ bhinditvā pāsāṇaṁ pavisitvā saṭṭhi yojanāni gataṭṭhāne **bahalagaṅgā**ti, umaṅgena saṭṭhi yojanāni gataṭṭhāne **umaṅgagaṅgā**ti vuccati. Viñjhaṁ nāma tiracchānapabbataṁ paharitvā pañca dhārā hutvā pavattanaṭṭhāne[1] pana Gaṅgā Yamunā Aciravatī Sarabhū Mahīti pañca saṅkhaṁ gatā. Evametā pañca mahānadiyo Himavantato pavattantīti veditabbā.

Savantiyoti yā kāci savamānā gacchantī mahānadiyo vā kunnadiyo vā. **Appentī**ti allīyanti osaranti. **Dhārā**ti vuṭṭhidhārā. **Pūrattan**ti puṇṇabhāvo. Mahāsamuddassa hi ayaṁ dhammatā—"imasmiṁ kāle devo mando jāto, jālakkhipādīni ādāya macchakacchape gaṇhissāmā"ti vā "imasmiṁ kāle mahantā vuṭṭhi, labhissāma nu kho piṭṭhipasāraṇaṭṭhānan"ti[2] vā vattuṁ na sakkā. Paṭhamakappikakālato paṭṭhāya hi yaṁ Sinerumekhalaṁ āhacca udakaṁ ṭhitaṁ, tato ekaṅgulamattampi udakaṁ neva heṭṭhā osīdati, na uddhaṁ uttarati. **Ekaraso**ti asambhinnaraso.

Muttāti khuddakamahantavaṭṭadīghādibhedā anekavidhā. **Maṇī**ti rattanīlādibhedo anekavidho. **Veḷuriyo**ti vaṁsavaṇṇasirīsapupphavaṇṇādibhedo anekavidho. **Saṅkho**ti dakkhiṇāvaṭṭatambakucchikadhamanasaṅkhādibhedo anekavidho. **Silā**ti setakāḷamuggavaṇṇādibhedā anekavidhā. **Pavāḷan**ti khuddakamahantarattaghanarattādibhedaṁ anekavidhaṁ. **Masāragallan**ti kabaramaṇi. **Nāgā**ti ūmipiṭṭhavāsinopi vimānaṭṭhakā nāgāpi.

Aṭṭha pahārādāti Satthā aṭṭhapi dhamme vattuṁ sakkoti, soḷasapi bāttiṁsapi catusaṭṭhipi satampi sahassampi, pahārādena pana aṭṭha kathitā, ahampi teheva sarikkhake katvā kathessāmīti cintetvā evamāha. **Anupubbasikkhā**ti-ādīsu anupubbasikkhāya tisso sikkhā gahitā, anupubbakiriyāya terasa dhutaṅgāni, anupubbapaṭipadāya satta anupassanā aṭṭhārasa mahāvipassanā aṭṭhatiṁsa ārammaṇavibhattiyo sattatiṁsa

1. Gataṭṭhāne (Sī) 2. Piṭṭhipāsāṇaṭṭhānanti (Sī, Syā)

သာ တိက္ခတ္တုံ အနောတတ္တံ ပဒက္ခိဏံ ကတ္ဝာ ဂတဋ္ဌာနေ **အာဝဋ္ဋဂင်္ဂါ**တိ ဝုစ္စတိ။ ဥဇုကံ ပါသာဏပိဋ္ဌေန သဋ္ဌိ ယောဇနာနိ ဂတဋ္ဌာနေ **ကဏှဂင်္ဂါ**၊ အာကာသေန သဋ္ဌိ ယောဇနာနိ ဂတဋ္ဌာနေ **အာကာသဂင်္ဂါ**၊ တိယဂ္ဃဋ္ဌ-ပါသာဏော ပညာသယောဇနောကာသေ ဋ္ဌိတာ **တိယဂ္ဃပေါက္ခရဏီ**၊ ကူလံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ ပါသာဏံ ပဝိသိတ္ဝာ သဋ္ဌိ ယောဇနာနိ ဂတဋ္ဌာနေ **ဗဟလဂင်္ဂါ**တိ၊ ဥမင်္ဂေန သဋ္ဌိ ယောဇနာနိ ဂတဋ္ဌာနေ **ဥမင်္ဂဂင်္ဂါ**တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိဉ္ဈ နာမ တိရစ္ဆာ-နပဗ္ဗတံ ပဟရိတ္ဝာ ပဉ္စ ဓာရာ ဟုတ္ဝာ ပဝတ္တနဋ္ဌာနေ[1] ပန ဂင်္ဂါ ယမုနာ အစိရဝတီ သရဘူ မဟီတိ ပဉ္စ သင်္ခံ ဂတာ။ ဓေမေတာ ပဉ္စ မဟာနဒိယော ဟိမဝန္တတော ပဝတ္တန္တိတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

သဝန္တိယောတိ ယာ ကာစိ သဝမာနာ ဂစ္ဆန္တိ မဟာနဒိယော ဝါ ကုန္နဒိယော ဝါ။ **အပ္ပေန္တီ**တိ အလ္လီယန္တိ သြသရန္တိ။ **ဝာ**ရာတိ ဝုဋ္ဌိဓာရာ။ **ပူရတ္တ**န္တိ ပုဏ္ဏ-ဘာဝေါ။ မဟာသမုဒ္ဒဿ ဟိ အယံ ဓမ္မတာ—"ဋ္ဌမသ္မိံ ကာလေ ဒေဝော မန္ဒော ဇာတော၊ ဇာလက္ခိပါဒီနိ အာဒါယ မစ္ဆကစ္ဆပေ ဂဏှိဿာမာ"တိ ဝါ "ဋ္ဌမသ္မိံ ကာလေ မဟန္တာ ဝုဋ္ဌိ၊ လဘိဿာမ နု ခေါ ပိဋ္ဌိပသာရဏဋ္ဌာန"န္တိ၂ ဝါ ဝတ္တုံ န သက္ကာ။ ပဌမကပ္ပိကကာလတော ပဋ္ဌာယ ဟိ ယံ သိနေရုမေခလံ အာဟစ္စ ဥဒကံ ဋ္ဌိတံ၊ တတော ကေဠံလမတ္တမ္ပိ ဥဒကံ နေဝ ဟေဋ္ဌာ သြသီဒတိ၊ န ဥဒ္ဓံ ဥတ္တရတိ။ **ကေရသော**တိ အသမ္မိန္နရသော။

မုတ္တာတိ ခုဒ္ဒကမဟန္တဝဋ္ဋဒီဃာဒိဘေဒါ အနေကဝိဓာ။ **မဏီ**တိ ရတ္တနီလာ-ဒိဘေဒေါ အနေကဝိဓော။ **ဝေဠုရိယော**တိ ဝံသဝဏ္ဏသိရိသပုပ္ဖဝဏ္ဏာဒိ-ဘေဒေါ အနေကဝိဓော။ **သင်္ခော**တိ ဒက္ခိဏာဝဋ္ဋတမ္ဗကုစ္ဆိကဓမနသင်္ခါဒိဘေဒေါ အနေကဝိဓော။ **သိလာ**တိ သေတကာဠမုဂ္ဂဝဏ္ဏာဒိဘေဒါ အနေကဝိဓာ။ **ပဝါဠ**န္တိ ခုဒ္ဒကမဟန္တရတ္တဃနရတ္တာဒိဘေဒံ အနေကဝိဓံ။ **မသာရဂလ္လ**န္တိ ကဗရမဏိ။ **နာဂါ**တိ ဘူမိဋ္ဌဝါသိနောပိ ဝိမာနဋ္ဌကာ နာဂါဝိ။

အဋ္ဌ ပဟာရာဒါတိ သတ္ထာ အဋ္ဌပိ ဓမ္မေ ဝတ္တုံ သက္ကောတိ၊ သောဋ္ဌသပိ ဗာတ္တိံသပိ စတုသဋ္ဌိပိ သတမ္ပိ သဟဿမ္ပိ၊ ပဟာရဒေန ပန အဋ္ဌ ကထိတာ၊ အဟမ္ပိ တေဟေဝ သရိက္ခကေ ကတ္ဝာ ကထေဿာမီတိ စိန္တေတ္ဝာ ဧဝမာဟ။ **အနုပုဗ္ဗသိက္ခာ**တိအာဒီသု အနုပုဗ္ဗသိက္ခာယ တိဿော သိက္ခာ ဂဟိတာ၊ အနုပုဗ္ဗကိရိယာယ တေရသ ဓုတင်္ဂါနိ၊ အနုပုဗ္ဗပဋိပဒါယ သတ္တ အနုပဿနာ အဋ္ဌာရသ မဟာဝိပဿနာ အဋ္ဌတိံသ အာရမ္မဏဝိဘတ္တိယော သတ္တတိံသ

၁-ဂတဋ္ဌာနေ (သီ) ၂-ပိဋ္ဌိပါသာဏဋ္ဌာနန္တိ (သီ၊ သျာ)

bodhipakkhiyadhammā. **Na āyatakeneva aññāpaṭivedho**ti maṇḍūkassa uppatitvā gamanaṁ viya āditova sīlapūraṇādiṁ akatvā arahattappaṭivedho nāma natthi, paṭipāṭiyā pana sīlasamādhipaññāyo pūretvāva sakkā arahattaṁ pattunti attho.

Ārakāvāti dūreyeva. **Na tena nibbānadhātuyā ūnattaṁ vā pūrattaṁ vā**ti asaṅkhyeyyepi kappe Buddhesu anuppannesu ekasattopi parinibbātuṁ na sakkoti, tadāpi "tucchā nibbānadhātū"ti na sakkā vattuṁ. Buddhakāle ca pana ekekasmiṁ samāgame asaṅkhyeyyāpi sattā amataṁ ārodhenti, tadāpi na sakkā vattuṁ "pūrā nibbānadhātū"ti.

10. Uposathasuttavaṇṇanā

20. Dasame **nisinno hotī**ti uposathakaraṇatthāya upāsikāya ratanapāsāde nisinno. Nisajja pana bhikkhūnaṁ cittāni olokento ekaṁ dussīlapuggalaṁ disvā "sacāhaṁ imasmiṁ puggale nisinneyeva pātimokkhaṁ uddisissāmi, sattadhā tassa muddhā phalissatī"ti tassa anukampāya tuṇhīyeva ahosi. **Abhikkantā**ti atikkantā parikkhīṇā. **Uddhaste aruṇe**ti uggate aruṇasīse. **Nandimukhiyā**ti tuṭṭhamukhiyā. **Aparisuddhā Ānanda parisā**ti "asukapuggalo aparisuddho"ti avatvā "aparisuddhā Ānanda parisā"ti āha. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Mahāvaggo dutiyo.

---

3. Gahapativagga

1. Paṭhama-uggasuttavaṇṇanā

21. Tatiyassa paṭhame **paññatte āsane nisīdi**ti tassa kira ghare pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ pañca āsanasatāni niccaṁ paññattāneva honti, tesu aññatarasmiṁ āsane nisīdi. **Taṁ suṇāhī**ti te suṇāhi, taṁ vā aṭṭhavidhaṁ acchariyadhammaṁ suṇāhi. **Cittaṁ pasīdī**ti "Buddho nu kho na Buddho nu kho"ti vitakkamattampi na uppajji, ayameva Buddhoti cittuppādo pasanno anāvilo ahosi. **Sakāni vā ñātikulānī**ti attano yāpanamattaṁ

ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ။ **နာယတကေနေဝ အညာပဋိဝေဓော**တိ မဏ္ဍူကသ္သ ဥပ္ပတိတ္ဝာ ဂမနံ ဝိယ အာဒိတောဝ သီလပူရဏာဒိံ အကတ္ဝာ အရဟတ္တပ္ပဋိ-ဝေဓော နာမ နတ္ထိ၊ ပဋိပါဋိယာ ပန သီလသမာဓိပညာယော ပူရေတ္ဝာဝ သက္ကာ အရဟတ္တံ ပတ္တုန္တိ အတ္ထော။

အာရကာဝါတိ ဒူရေယေဝ။ **နာ တေန နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ဥနတ္တံ ဝါ ပူရတ္တံ ဝါ**တိ အသင်္ခေယ္ယောပိ ကပ္ပေ ဗုဒ္ဓေသု အနုပ္ပန္နေသု ကေသဉ္စောပိ ပရိနိဗ္ဗာတုံ နာ သက္ကောတိ၊ တဒါပိ "တုစ္ဆာ နိဗ္ဗာနဓာတု"တိ နာ သက္ကာ ဝတ္တုံ။ ဗုဒ္ဓကာလေ စ ပန ဧကေကသ္မိံ သမာဂမေ အသင်္ခေယ္ယာပိ သတ္တာ အမတံ အာရာဓေန္တိ၊ တဒါပိ နာ သက္ကာ ဝတ္တုံ "ပူရာ နိဗ္ဗာနဓာတု"တိ။

၁၀-ဥပေါသထသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀။ ဒသမေ **နိသိန္နော ဟောတီ**တိ ဥပေါသထကရဏတ္ထာယ ဥပါသိကာယ ရတနပါသာဒေ နိသိန္နော။ နိသဇ္ဇ ပန ဘိက္ခူနံ စိတ္တာနိ ဩလောကေန္တော ကေ ဒုဿီလပုဂ္ဂလံ ဒိသ္ဝာ "သစာဟံ ဣမသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ နိသိန္နေယေဝ ပါတိ-မောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိဿာမိ၊ သတ္တဓာ တဿ မုဒ္ဓါ ဖလိဿတီ"တိ တဿ အနုကမ္ပာယ တုဏ္ဍီယေဝ အဟောသိ။ **အဘိက္ကန္တာ**တိ အတိက္ကန္တာ ပရိက္ခီဏာ။ **ဥဒ္ဓသ္သေ အရုဏေ**တိ ဥဂ္ဂတေ အရုဏဝတိယေ။ **နန္ဒိမုခိယာ**တိ တုဋ္ဌမုခိယာ။ **အပရိသုဒ္ဓါ အာနန္ဒ ပရိသာ**တိ "အသုကပုဂ္ဂလော အပရိသုဒ္ဓေါ"တိ အဝတ္ဝာ "အပရိသုဒ္ဓါ အာနန္ဒ ပရိသာ"တိ အာဟ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

မဟာဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

၃-ဂဟပတိဝဂ္ဂ

၁-ပဌမဥဂ္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁။ တတိယဿ ပဌမေ **ပညတ္တေ အာသနေ နိသီဒီ**တိ တဿ ကိရ ဃရေ ပဉ္စန္နံ ဘိက္ခုသတာနံ ပဉ္စ အာသနသတာနိ နိစ္စံ ပညတ္တာနေဝ ဟောန္တိ၊ တေသု အညတရသ္မိံ အာသနေ နိသီဒိ။ **တံ သုဏာဟီ**တိ တေ သုဏာဟိ၊ တံ ဝါ အဋ္ဌဝိဓံ အစ္ဆရိယမဉ္ဇံ သုဏာဟိ။ **စိတ္တံ ပသီဒီ**တိ "ဗုဒ္ဓေါ နု ခေါ န ဗုဒ္ဓေါ နု ခေါ"တိ ဝိတက္ကမတ္တမ္ပိ နာ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ အယမေဝ ဗုဒ္ဓေါတိ စိတ္တုပ္ပါဒေါ ပသန္နော အနာဝိလော အဟောသိ။ **သကာနိ ဝါ ဉာတိကုလာနီ**တိ အတ္တနော ယာပနမတ္တံ

dhanaṁ gahetvā ñātigharāni gacchatu. **Kassa vo dammī**ti kataraputisassa tumhe dadāmi, ārocetha me attano adhippāyaṁ. **Appaṭivibhattā**ti "ettakaṁ dassāmi ettakaṁ na dassāmi, idaṁ dassāmi idaṁ na dassāmī"ti cittaṁ uppādentena hi paṭivibhattā nāma hoti, mayhaṁ pana na evaṁ. Atha kho saṁghikā viya gaṇasantakā viya ca sīlavantehi saddhiṁ sādhāraṇāyeva. **Sakkaccaṁyeva payirupāsāmī**ti sahatthā upaṭṭhahāmi, cittīkārena upasaṅkamāmi.

Anacchariyaṁ kho pana maṁ bhanteti bhante yaṁ maṁ devatā upasaṅkamitvā evaṁ ārocenti, idaṁ na acchariyaṁ. Yaṁ panāhaṁ tatonidānaṁ cittassa uṇṇatiṁ nābhijānāmi, taṁ eva acchariyanti vadati. **Sādhu sādhu bhikkhū**ti ettha kiñcāpi bhikkhuṁ āmanteti, upāsakasseva pana veyyākaraṇasampahaṁsane esa sādhukāroti veditabbo.

2. Dutiya-uggasuttavaṇṇanā

22. Dutiye **Nāgavane**ti tassa kira seṭṭhino Nāgavanaṁ nāma uyyānaṁ, so tattha purebhattaṁ gandhamālādīni gāhāpetvā uyyānakīḷikaṁ kīḷitukāmo gantvā paricāriyamāno Bhagavantaṁ addasa. Saha dassanenevassa purimanayeneva cittaṁ pasīdi, surāpānena ca uppannamado taṅkhaṇaṁyeva pahīyi. Taṁ sandhāyevamāha. **Oṇojesin**ti udakaṁ hatthe pātetvā adāsiṁ. **Asuko**ti amuko. **Samacittova demī**ti "imassa thokaṁ, imassa bahukan"ti evaṁ cittanānattaṁ na karomi, deyyadhammaṁ pana ekasadisaṁ karomīti dasseti. **Ārocentī**ti ākāse ṭhatvā ārocenti. **Natthi taṁ saṁyojanan**ti iminā upāsako attano Anāgāmiphalaṁ byākaroti.

3. Paṭhamahatthakasuttavaṇṇanā

23. Tatiye **Hatthako Āḷavako**ti Bhagavatā Āḷavakayakkhassa hatthato hatthehi sampaṭicchitattā Hatthakoti laddhanāmo rājakumāro. **Sīlavā**ti pañcasīladasasīlena sīlavā. **Cāgavā**ti cāgasampanno. **Kaccittha bhante**ti bhante kacci ettha Bhagavato byākaraṇaṭṭhāne. **Appiccho**ti adhigamappicchatāya appiccho.

ဓနံ ဂဟေတ္ဝာ ဉာတိဃရာနိ ဂစ္ဆတု။ **ကဿ ဝေါ ဒမ္မီ**တိ ကတရပုရိသဿ တုမ္ဟေ ဒဒါမိ၊ အာရောစေထ မေ အတ္တနော အဓိပ္ပါယံ။ **အပ္ပဋိဝိဘတ္တာ**တိ "တ္တေကံ ဒဿာမိ တ္တေကံ န ဒဿာမိ၊ ဣဒံ ဒဿာမိ ဣဒံ န ဒဿာမီ"တိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေန္တေန ဟိ ပဋိဝိဘတ္တာ နာမ ဟောတိ၊ မယှံ ပန န ဧဝံ။ အထ ခေါ သံဃိကာ ဝိယ ဂဏသန္တကာ ဝိယ စ သီလဝန္တေဟိ သဒ္ဓိံ သာဓာရဏာယေဝ။ **သက္ကစ္စံယေဝ ပယိရုပါသာမီ**တိ သဟတ္ထာ ဥပဋ္ဌဟာမိ၊ စိတ္တီကာရေန ဥပသင်္ကမာမိ။

အနစ္ဆရိယံ ခေါ ပန မံ ဘန္တေတိ ဘန္တေ ယံ မံ ဒေဝတာ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ ဧဝံ အာရောစေန္တိ၊ ဣဒံ န အစ္ဆရိယံ။ ယံ ပနာဟံ တတောနိဒါနံ စိတ္တဿ ဥက္ကံသံ နာဘိဇာနာမိ၊ တံ ဧဝ အစ္ဆရိယန္တိ ဝဒတိ။ **သာဓု သာဓု ဘိက္ခု**။တိ ဩ ကိန္နာပိ ဘိက္ခုံ အာမန္တေတိ၊ ဥပါသကသ္ဩဝ ပန ဝေယျာကရဏသမ္ဘံသနေ သေ သာဓုကာရောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၃-ဒုတိယဥ္ဇုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၂။ ဒုတိယေ **နာဂဝနေ**တိ တဿ ကိရ သေဋ္ဌိနော နာဂဝနံ နာမ ဥယျာနံ၊ သော တတ္ထ ပုရေဘတ္တံ ဂန္ဓမာလာဒီနိ ဂါဟာပေတ္ဝာ ဥယျာနကီဠံ ကီဠိတုကာမော ဂန္ဒွာ ပရိစာရိယမာနော ဘုဉ္ဇံ အဒ္ဒသ။ သဟ ဒဿနေနေဝဿ ပုရိမနယေနေဝ စိတ္တံ ပသီဒိ၊ သုရာပါနေန စ ဥပ္ပန္နမဒေါ တခ်ဏ်ဃေဝ ပဟီယိ။ တံ သန္ဓာယေဝမာဟ။ **ဩဏောဇေသိ**န္တိ ဥဒကံ ဟတ္ထေ ပါတေတ္ဝာ အဒါသိ"။ **အသုကော**တိ အမုကော။ **သမစိတ္တောဝ ဒေမီ**တိ "ဣမဿ ထောကံ, ဣမဿ ဗဟုက"န္တိ ဧဝံ စိတ္တနာနတ္တံ န ကရောမိ၊ ဒေယျမ္မံ ပန ကေဝဠိသံ ကရောမီတိ ဒဿေတိ။ **အာရောစေန္တီ**တိ အာကာသေ ဌတ္ဝာ အာရောစေန္တိ။ **နတ္ထိ တံ သံယောဇနန္တိ** ဣမိနာ ဥပါသကော အတ္တနော အနာဂါမိဖလံ ဗျာကရောတိ။

၄-ပဌမဟတ္ထကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃။ တတိယေ **ဟတ္ထကော အာဠဝကော**တိ ဘဂဝတာ အာဠဝကယက္ခဿ ဟတ္ထတော ဟတ္ထေဟိ သမ္ပဋိစ္ဆိတတ္တာ ဟတ္ထကောတိ လဒ္ဓနာမော ရာဇကုမာရော။ **သီလဝါ**တိ ပဉ္စသီလဒသသီလေန သီလဝါ။ **စာဂဝါ**တိ စာဂသမ္ပန္နော။ **ကစ္စိတ္ထ ဘန္တေ**တိ ဘဒန္တ ကစ္စိ ဣတ္ထ ဘဂဝတော ဗျာကရဏဋ္ဌာနေ။ **အပ္ပိစ္ဆော**တိ အဓိဂမပ္ပိစ္ဆတာယ အပ္ပိစ္ဆော။

4. Dutiyahatthakasuttavaṇṇanā

24. Catutthe **pañcamattehi upāsakasatehī**ti sotāpannasakadāgāmīnaṁyeva ariyasāvaka-upāsakānaṁ pañcahi satehi parivuto bhuttapātarāso gandhamālavilepanacuṇṇāni gahetvā yena Bhagavā tenupasaṅkami. **Saṅgahavatthūnī**ti saṅgaṇhanakāraṇāni. **Tehāhan**ti tehi ahaṁ. **Taṁ dānena saṅgaṇhāmī**ti naṅgalabalibaddabhattabījādīni[1] ceva gandhamālamūlādīni ca datvā saṅgaṇhāmi. **Peyyavajjenā**ti amma tāta bhātara bhaginīti-ādikena kaṇṇasukhena mudukena piyavacanena saṅgaṇhāmi. **Atthacariyāyā**ti "imassa dānena vā piyavacanena vā kiccaṁ natthi, atthacariyāya saṅgaṇhitabbayuttako ayan"ti ñatvā uppannakiccanittharaṇasaṅkhātāya atthacariyāya saṅgaṇhāmi. **Samānattatāyā**ti "imassa dānādīhi kiccaṁ natthi, samānattatāya saṅgaṇhitabbo ayan"ti ekato khādanapivananisajjādīhi attanā samānaṁ katvā saṅgaṇhāmi. **Daliddassa kho no tathā sotabbaṁ maññantī**ti daliddassa kiñci dātuṁ vā kātuṁ vā asakkontassa, yathā daliddassa no tathā sotabbaṁ maññanti, mama pana sotabbaṁ maññanti, dinnovāde tiṭṭhanti, na me anusāsaniṁ atikkamitabbaṁ maññanti. **Yoni kho tyāyan**ti upāyo kho te ayaṁ. Imesu pana dvīsupi suttesu Satthārā sīlacāgapaññā missikā kathitāti veditabbā.

5-6. Mahānāmasuttādivaṇṇanā

25-26. Pañcame **atthūpaparikkhitā hotī**ti atthānatthaṁ kāraṇākāraṇaṁ upaparikkhitā hoti. Chaṭṭhe saddhāsīlacāgā missakā kathitā.

7. Paṭhamabalasuttavaṇṇanā

27. Sattame **ujjhattibalā**ti ujjhānabalā. Bālānaṁ hi "yaṁ asuko idañcidañca āha, maṁ so āha[2], na aññan"ti evaṁ ujjhānameva balaṁ. **Nijjhattibalā**ti "na idaṁ evaṁ, evaṁ nāmetan"ti atthānatthanijjhāpanaṁyeva balaṁ. **Paṭisaṅkhānabalā**ti paccavekkhaṇabalā. **Khantibalā**ti adhivāsanabalā.

1. Naṅgalabalibaddabhattavatthādīni (Sī)
2. Yaṁ assa kodhacittaṁ, tathā maṁ so āha (Sī)

၄-ဒုတိယဟတ္ထကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄။ စတုတ္ထေ **ပဉ္စမတ္တေဟိ ဥပါသကသတေဟီ**တိ သောတာပန္နသကဒါဂါမိနံယေဝ အရိယသာဝကဥပါသကာနံ ပဉ္စဟိ သတေဟိ ပရိဝုတော ဘုတ္တပါတရာသော ဂန္ဓမာလဝိလေပနစုဏ္ဏာနိ ဂဟေတ္ဝာ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ **သင်္ဂဟဝတ္ထူနီ**တိ သင်္ဂဟကာရဏာနိ။ **တေဟာဟ**န္တိ တေဟိ အဟံ။ **တံ ဒါနေန သင်္ဂဏှာမီ**တိ နင်္ဂလဗလိဗဒ္ဒဘတ္တဗီဇာဒီနိ[1] စေဝ ဂန္ဓမာလမူလာဒီနိ စ ဒတ္ဝာ သင်္ဂဏှာမိ။ **ပေယျဝဇ္ဇေနာ**တိ အမ္မ တာတ ဘာတရ ဘာဂိနေယျာတိအာဒိကေန ကဏ္ဏသုခေန မုဒုကေန ပိယဝစနေန သင်္ဂဏှာမိ။ **အတ္ထစရိယာယာ**တိ "ဣမဿ ဒါနေန ဝါ ပိယဝစနေန ဝါ ကိစ္စံ နတ္ထိ၊ အတ္ထစရိယာယ သင်္ဂဟိတမ္မယုတ္တကော အယ" န္တိ ဉတ္ဝာ ဥပ္ပန္နကိစ္စနိဿရဏသင်္ခါတာယ အတ္ထစရိယာယ သင်္ဂဏှာမိ။ **သမာနတ္တတာယာ**တိ "ဣမဿ ဒါနာဒီဟိ ကိစ္စံ နတ္ထိ၊ သမာနတ္တတာယ သင်္ဂဟိတမ္မော အယ" န္တိ ကေတော ခါဒနပိဝနနိသဇ္ဇာဒီဟိ အတ္တနာ သမာနံ ကတ္ဝာ သင်္ဂဏှာမိ။ **ဒလိဒ္ဒဿ ခေါ နော တထာ သောတဗ္ဗံ မညန္တီ**တိ ဒလိဒ္ဒဿ ကိဉ္စိ ဒါတုံ ဝါ ကာတုံ ဝါ အသက္ကောန္တဿ၊ ယထာ ဒလိဒ္ဒဿ နော တထာ သောတဗ္ဗံ မညန္တိ၊ မမ ပန သောတဗ္ဗံ မညန္တိ၊ ဒိန္နောဝါဒေ ဌိဿန္တိ၊ န မေ အနုသာသနိံ အတိက္ကမိတဗ္ဗံ မညန္တိ။ **ယောနိ ခေါ တျာယ**န္တိ ဥပါယော ခေါ တေ အယံ။ ဣမေသု ပန ဒွီသုပိ သုတ္တေသု သတ္ထာရာ သီလစာဂပညာ မိဿိကာ ကထိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၅-၆-မဟာနာမသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၅-၂၆။ ပဉ္စမေ **အတ္ထူပပရိက္ခိတာ ဟောတီ**တိ အတ္ထာနတ္ထံ ကာရဏာကာရဏံ ဥပပရိက္ခိတာ ဟောတိ။ ဆဋ္ဌေ သဒ္ဓါသီလစာဂါ မိဿကာ ကထိတာ။

၇-ပဌမဗလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၇။ သတ္တမေ **ဥဇ္ဈတ္တိဗလာ**တိ ဥဇ္ဈာနဗလာ။ ဗာလာနံ ဟိ "ယံ အသုကော ဣဒ္ဓိဒ္ဓဉ္စ အာဟ၊ မံ သော အာဟ၂, န အညဉ္စ" န္တိ ဧဝံ ဥဇ္ဈာနမေဝ ဗလံ။ **နိဇ္ဈတ္တိဗလာ**တိ "န ဣဒံ ဧဝံ, ဧဝံ နာမေတ" န္တိ အတ္ထာနတ္ထနိဇ္ဈာပနံယေဝ ဗလံ။ **ပဋိသင်္ခါနဗလာ**တိ ပစ္စဝေက္ခဏဗလာ။ **ခန္တိဗလာ**တိ အဓိဝါသနဗလာ။

၁-နင်္ဂလဗလိဗဒ္ဒဘတ္တဝတ္ထာဒီနိ (သီ)၊ ၂-ယံ အဿ ကောဓစိတ္တံ၊ တထာ မံ သော အာဟ (သီ)

8. Dutiyabalasuttavaṇṇanā

28. Aṭṭhame **balānī**ti ñāṇabalāni. **Āsavānaṁ khayaṁ paṭijānātī**ti arahattaṁ paṭijānāti. **Aniccato**ti hutvā abhāvākārena. **Yathābhūtan**ti yathāsabhāvato. **Sammappaññāyā**ti sahavipassanāya maggapaññāya. **Aṅgārakāsūpamā**ti santāpanaṭṭhena aṅgārakāsuyā upamitā ime kāmāti. **Vivekaninnan**ti phalasamāpattivasena nibbānaninnaṁ. **Vivekaṭṭhan**ti kilesehi vajjitaṁ dūrībhūtaṁ vā. **Nekkhammābhiratan**ti pabbajjābhirataṁ. **Byantibhūtan**ti vigatantabhūtaṁ ekadesenāpi anallīnaṁ visaṁyuttaṁ visaṁsaṭṭhaṁ. **Āsavaṭṭhāniyehī**ti sampayogavasena āsavānaṁ kāraṇabhūtehi, kilesadhammehīti attho. Atha vā **byantibhūtan**ti vigatavāyanti[1] attho. Kuto? **Sabbaso āsavaṭṭhāniyehi dhammehi,** sabbehi tebhūmakadhammehīti attho. Imasmiṁ sutte ariyamaggo lokiyalokuttaro kathito.

9. Akkhaṇasuttavaṇṇanā

29. Navame khaṇe kiccāni karotīti **khaṇakicco,** okāsaṁ labhitvāva kiccāni karotīti attho. **Dhammo**ti catusaccadhammo. **Opasamiko**ti kilesūpasamāvaho. **Parinibbāniko**ti kilesaparinibbānakaro. Catumaggañāṇasaṅkhātaṁ sambodhiṁ gacchati sampāpuṇātīti **sambodhagāmī. Dīghāyukaṁ devanikāyan**ti idaṁ asaññaṁ devanikāyaṁ sandhāya vuttaṁ. **Aviññātāresū**ti ativiya aviññūsu.

Suppavediteti sukathite. **Antarāyikā**ti antarāyakarā. **Khaṇo ve mā upaccagā**ti ayaṁ laddho khaṇo mā atikkami. **Idha ce naṁ virādhetī**ti sace koci pamattacārī idha imaṁ khaṇaṁ labhitvāpi saddhammassa niyāmataṁ ariyamaggaṁ virādheti na sampādeti. **Atītattho**ti hāpitattho. **Cirattaṁ anutapissatī**ti cirarattaṁ socissati. Yathā hi "asukaṭṭhāne bhaṇḍaṁ samuppannan"ti sutvā eko vāṇijo na gaccheyya, aññe gantvā gaṇheyyuṁ, tesaṁ taṁ aṭṭhaguṇampi dasaguṇampi bhaveyya. Atha itaro "mama attho atikkanto"ti anutapeyya, evaṁ yo idha khaṇaṁ labhitvā appaṭipajjanto saddhammassa niyāmataṁ virādheti, so ayaṁ vāṇijova

1. Vigatabyayanti (Sī), vigatantībhūtaṁ nittaṇhanti (Syā), niyatibhūtaṁ nittaṇhanti (Dī-Ṭṭha 3. 246 piṭṭhe.)

၈-ဒုတိယဗလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၈။ အဋ္ဌမေ **ဗလာနီ**တိ ဉာဏဗလာနိ။ **အာသဝါနံ ခယံ ပဋိဇာနာတီ**တိ အရဟတ္တံ ပဋိဇာနာတိ။ **အနိစ္စတော**တိ ဟုတ္ဝာ အဘာဝါကာရေန။ **ယထာဘူတန္တိ** ယထာသဘာဝတော။ **သမ္မပ္ပညာယာ**တိ သဟဝိပဿနာယ မဂ္ဂပညာယ။ **အင်္ဂါရကာသူပမာ**တိ သန္တာပနဋ္ဌေန အင်္ဂါရကာသုယာ ဥပမိတာ ဇာတမေ ကာမာတိ။ **ဝိဝေကနိန္နန္တိ** ဖလသမာပတ္တိဝသေန နိဗ္ဗာနနိန္နံ။ **ဝိဝေကဋ္ဌန္တိ** ကိလေသေဟိ ဝဇ္ဇိတံ ဥရိဘူတံ ဝါ။ **နေက္ခမ္မာဘိရတန္တိ** ပဗ္ဗဇ္ဇာဘိရတံ။ **ဗျန္တီဘူတန္တိ** ဝိဂတန္တဘူတံ ကေဒေသေနာပိ အနလ္လိနံ ဝိသံယုတ္တံ ဝိသံသဋ္ဌံ။ **အာသဝဋ္ဌာနိယေဟီ**တိ သမ္ပယောဂဝသေန အာသဝါနံ ကာရဏဘူတေဟိ၊ ကိလေသဓမ္မေဟီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **ဗျန္တီဘူတန္တိ** ဝိဂတဝါယန္တိ[1] အတ္ထော။ ကုတော? **သဗ္ဗသော အာသဝဋ္ဌာနိယေဟိ ဓမ္မေဟိ၊** သဗ္ဗေဟိ တေဘူမကဓမ္မေဟီတိ အတ္ထော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ အရိယမဂ္ဂေါ လောကိယလောကုတ္တရော ကထိတော။

၉-အက္ခဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၉။ နဝမေ ခဏေ ကိစ္စာနိ ကရောတီတိ **ခဏကိစ္စော၊** ဩကာသံ လဘိတ္ဝာဝ ကိစ္စာနိ ကရောတီတိ အတ္ထော။ **ဓမ္မော**တိ စတုသစ္စဓမ္မော။ **ဩပသမိကော**တိ ကိလေသူပသမာဝဟော။ **ပရိနိဗ္ဗာနိကော**တိ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနကရော။ စတုမဂ္ဂဉာဏသင်္ခါတံ သမ္ဗောဓိံ ဂစ္ဆတီ သမ္ဗာပုဏာတီတိ **သမ္ဗောဓဂါမီ။ ဒီဃာယုကံ ဒေဝနိကာယန္တိ** ဣဒံ အသညံ ဒေဝနိကာယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **အဓိပ္ပာတာရေသူ**တိ အတိဝိယ အဓိပ္ပူသု။

သုပ္ပဝေဒိတေတိ သုကထိတေ။ **အန်္ကုရာယိကာ**တိ အန်္ကုရာယကရာ။ **ခဏော ဝေ မာ ဥပစ္စဂါ**တိ အယံ လဒ္ဓေါ ခဏော မာ အတိက္ကမိ။ **ဣဓ စေ နံ ဝိရာဓေတီ**တိ သစေ ကောစိ ပမတ္တစာရီ ဣဓ ဣမံ ခဏံ လဘိတ္ဝာပိ သဒ္ဓမ္မဿ နိယာမတံ အရိယမဂ္ဂံ ဝိရာဓေတိ န သမ္ပာဒေတိ။ **အတီတတ္ထော**တိ ဟာပိတတ္ထော။ **စိရတ္တံ အနုတပိဿတီ**တိ စိရရတ္တံ သောစိဿတိ။ ယထာ ဟိ "အသုကဋ္ဌာနေ ဘဏ္ဍံ သမုပ္ပန္နံ''န္တိ သုတ္ဝာ ဧကော ဝါဏိဇော န ဂစ္ဆေယျ၊ အညေ ဂန္ဆာ ဂဏ္ဍေယျုံ၊ တေသံ တံ အဋ္ဌဂုဏမဿ ဒသဂုဏမဿ ဘဝေယျ။ အထ ဣတရော "မမ အတ္ထော အတိက္ကန္တော"တိ အနုတပေယျ၊ ဧဝံ ယော ဣဓ ခဏံ လဘိတ္ဝာ အပ္ပဋိပဇ္ဇန္တော သဒ္ဓမ္မဿ နိယာမတံ ဝိရာဓေတိ၊ သော အယံ ဝါဏိဇော၀

၁-ဝိဂတမျယန္တိ (သီ)၊ ဝိဂတန္တိဘူတံ၊ နိတ္ထဏ္ဏန္တိ (သျာ)၊ နိယတိဘူတံ နိတ္ထဏ္ဏန္တိ (ဒီ-ဋ ၃-၂၄၆-ပိဋ္ဌေ)

atītattho ciraṁ anutapissati socissati. Kiñca bhiyyo **avijjānivuto** tathā. **Paccavidun**ti paṭivijjhiṁsu. **Saṁvarā**ti sīlasaṁvarā. **Māradheyyaparānuge**ti māradheyyasaṅkhātaṁ saṁsāraṁ anugate. **Pāraṅgatā**ti nibbānaṁ gatā. **Ye pattā āsavakkhayan**ti ye arahattaṁ pattā. Evamidha gāthāsu vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ.

10. Anuruddhamahāvitakkasuttavaṇṇanā

30. Dasame **cetīsū**ti cetināmakānaṁ rājūnaṁ nivāsaṭṭhānattā evaṁladdhavohāre raṭṭhe. **Pācīnavaṁsadāye**ti Dasabalassa vasanaṭṭhānato pācīnadisāya ṭhite vaṁsadāye nīlobhāsehi veḷūhi sañchanne araññe. **Evaṁ cetaso parivitakko udapādī**ti thero kira pabbajitvā paṭhama-antovassamhiyeva samāpattilābhī hutvā sahassalokadhātudassanasamatthaṁ dibbacakkhuñāṇaṁ uppādesi. So Sāriputtattherassa santikaṁ gantvā evamāha "idhāhaṁ āvuso Sāriputta dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena sahassalokaṁ olokemi. Āraddhaṁ kho pana me vīriyaṁ asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, passaddho kāyo asāraddho, samāhitaṁ cittaṁ ekaggaṁ. Atha ca pana me anupādāya āsavehi cittaṁ na vimuccatī"ti. Atha naṁ thero āha "yaṁ kho te āvuso anuruddha evaṁ hoti 'ahaṁ dibbena cakkhunā -pa- olokemī'ti, idaṁ te mānasmiṁ. Yampi te āvuso Anuruddha evaṁ hoti 'āraddhaṁ kho pana me vīriyaṁ -pa- ekaggan'ti, idaṁ te uddhaccasmiṁ. Yampi te āvuso Anuruddha evaṁ hoti 'atha ca pana me anupādāya āsavehi cittaṁ na vimuccatī'ti, idaṁ te kukkuccasmiṁ. Sādhu vatāyasmā Anuruddho ime tayo dhamme pahāya ime tayo dhamme amanasikaritvā amatāya dhātuyā cittaṁ upasaṁharatū"ti evamassa thero kammaṭṭhānaṁ kathesi. So kammaṭṭhānaṁ gahetvā Satthāraṁ āpucchitvā cetiraṭṭhaṁ gantvā samaṇadhammaṁ karonto aḍḍhamāsaṁ caṅkamena vītināmesi. So padhānaveganimmathitattā kilantakāyo ekassa veḷugumbassa heṭṭhā nisīdi. Athassāyaṁ evaṁ cetaso parivitakko udapādi, esa mahāpurisavitakko uppajjīti attho.

---

1. Avijjānivutopi (Sī)

အတီတဏ္ဍော စိရံ အနုတပိဿတိ သောစိဿတိ။ ကိဉ္စ ဘိယျော **အဝိဇ္ဇာ-နိဝုတော**တိ[1] တထာ။ **ပစ္စဝိဒ္ဓုန္တိ** ပဋိဝိဇ္ဈိံသု။ **သံဝရာတိ** သီလသံဝရာ။ **မာရ-ဓေယျပရာနုဂေ**တိ မာရဓေယျသင်္ခါတံ သံသာရံ အနုဂတော။ **ပါရင်္ဂတာတိ** နိဗ္ဗာနံ ဂတာ။ **ယေ ပတ္တာ အာသဝက္ခယန္တိ** ယေ အရဟတ္တံ ပတ္တာ။ ဧဝမိဓ ဂါထာသု ဝဋ္ဋဝဉ်ံ ကထိတံ။

၁၀-အနုရုဒ္ဓမဟာဝိတက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၀။ ဒသမေ **စေတီသူ**တိ စေတိနာမကာနံ ရာဇူနံ နိဝါသဋ္ဌာနတ္တာ ဧဝံလဒ္ဓဝေါဟာရေ ရဋ္ဌေ။ **ပါစီနဝံသဒါယေ**တိ ဒသဗလဿ ဝသနဋ္ဌာနတော ပါစီနဒိသာယ ဋ္ဌိတေ ဝံသဒါယေ နီလောဘာသေဟိ ဝေဠူဟိ သဉ္ဆန္နေ အရညေ။ **ဧဝံ စေတသော ပရိဝိတက္ကော ဥဒပါဒီ**တိ ထေရော ကိရ ပဗ္ဗဇိတ္ဝာ ပဌမအန္တောဝဿမ်ိယေဝ သမာပတ္တိလာဘီ ဟုတ္ဝာ သဟဿလောကဓာတု-ဒဿနသမတ္ထံ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ ဥပ္ပါဒေသိ။ သော သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ သန္တိကံ ဂန္ဒွာ ဧဝမာဟ "ဣဓာဟံ အာဝုသော သာရိပုတ္တ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ဝိသုဒ္ဓေန အတိက္ကန္တမာနုသကေန သဟဿလောကံ ဩလောကေမိ။ အာရဒ္ဓံ ခေါ ပန မေ ဝီရိယံ အသလ္လီနံ၊ ဥပဋ္ဌိတာ သတိ အသမ္မုဋ္ဌာ၊ ပဿဒ္ဓော ကာယော အသာရဒ္ဓော၊ သမာဟိတံ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ။ အထ စ ပန မေ အနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တံ န ဝိမုစ္စတီ"တိ။ အထ နံ ထေရော အာဟ "ယံ ခေါ တေ အာဝုသော အနုရုဒ္ဓ ဧဝံ ဟောတိ 'အဟံ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ။ပ။ ဩလောကေမီ'တိ၊ ဣဒံ တေ မာနသ္မိံ။ ယမ္ပိ တေ အာဝုသော အနုရုဒ္ဓ ဧဝံ ဟောတိ 'အာရဒ္ဓံ ခေါ ပန မေ ဝီရိယံ။ပ။ ကေဂ္ဂ'န္တိ၊ ဣဒံ တေ ဥဒ္ဓစ္စသ္မိံ။ ယမ္ပိ တေ အာဝုသော အနုရုဒ္ဓ ဧဝံ ဟောတိ 'အထ စ ပန မေ အနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တံ န ဝိမုစ္စတီ'တိ၊ ဣဒံ တေ ကုက္ကုစ္စသ္မိံ။ သာဓု ဝတာယသ္မာ အနုရုဒ္ဓော ဣမေ တယော ဓမ္မေ ပဟာယ ဣမေ တယော ဓမ္မေ အမနသိကရိတ္ဝာ အမတာယ ဓာတုယာ စိတ္တံ ဥပသံဟရတ္ဝူ"တိ ဧဝမဿ ထေရော ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေသိ။ သော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတ္ဝာ သတ္ထာရံ အာပုစ္ဆိတ္ဝာ စေတိရဋ္ဌံ ဂန္ဒွာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော အနုမာသံ စင်္ကမေန ဝီတိနာမေသိ။ သော ပဓာနဝေဂနိမ္မထိ-တတ္တာ ကိလန္တကာယော ကေသ ဝေဠုဂုမ္ဗဿ ဟေဋ္ဌာ နိသီဒိ။ အထဿာယံ ဧဝံ စေတသော ပရိဝိတက္ကော ဥဒပါဒိ၊ သေ မဟာပုရိသဝိတက္ကော ဥပ္ပဇ္ဇီတိ အတ္ထော။

၁-အဝိဇ္ဇာနိဝုတောပိ (သီ)

Appicchassāti ettha paccayappiccho adhigamappiccho pariyatti-appiccho dhutaṅgappicchoti cattāro appicchā. Tattha paccayappiccho bahuṁ dente appaṁ gaṇhāti, appaṁ dente appataraṁ gaṇhāti, na anavasesaggāhī hoti. Adhigamappiccho Majjhantikatthero viya attano adhigamaṁ aññesaṁ jānituṁ na deti. Pariyatti-appiccho Tepiṭakopi samāno na bahussutabhāvaṁ jānāpetukāmo hoti Sāketatissatthero viya. Dhutaṅgappiccho dhutaṅgapariharaṇabhāvaṁ aññesaṁ jānituṁ na deti Dvebhātikattheresu Jeṭṭhatthero viya. Vatthu Visuddhimagge kathitaṁ. **Ayaṁ dhammo**ti evaṁ santaguṇaniguhanena ca paṭiggahaṇe mattaññutāya ca appicchassa puggalassa ayaṁ navalokuttaradhammo sampajjati, no mahicchassa. Evaṁ sabbattha yojetabbaṁ.

Santuṭṭhassāti catūsu paccayesu tīhi santosehi santuṭṭhassa. **Pavivittassā**ti kāyacitta-upadhivivekehi vivittassa. Tattha kāyaviveko nāma gaṇasaṅgaṇikaṁ vinodetvā ārambhavatthuvasena ekībhāvo. Ekībhāvamatteneva kammaṁ na nipphajjatīti kasiṇaparikammaṁ katvā aṭṭha samāpattiyo nibbatteti, ayaṁ cittaviveko nāma. Samāpattimatteneva kammaṁ na nipphajjatīti jhānaṁ pādakaṁ katvā saṅkhāre sammasitvā saha paṭisambhidāhi arahattaṁ pāpuṇāti, ayaṁ sabbākārato upadhiviveko nāma. Tenāha Bhagavā "kāyaviveko ca vivekaṭṭhakāyānaṁ nekkhammābhiratānaṁ, cittaviveko ca parisuddhacittānaṁ paramavodānappattānaṁ, upadhiviveko ca nirupadhīnaṁ puggalānaṁ visaṅkhāragatānan"ti[1].

Saṅgaṇikārāmassāti gaṇasaṅgaṇikāya ceva kilesasaṅgaṇikāya ca ratassa. **Āraddhavīriyassā**ti kāyikacetasikavīriyavasena āraddhavīriyassa. **Upaṭṭhitassatissā**ti catusatipaṭṭhānavasena upaṭṭhitassatissa. **Samāhitassā**ti ekaggacittassa. **Paññāvato**ti kammassakatapaññāya paññavato.

Sādhu sādhūti therassa vitakkaṁ[2] sampahaṁsento evamāha. **Imaṁ aṭṭhaman**ti satta nidhī laddhapurisassa aṭṭhamaṁ dento viya, satta maṇiratanāni, satta hatthiratanāni, satta assaratanāni laddhapurisassa aṭṭhamaṁ dento viya satta mahāpurisavitakke vitakketvā ṭhitassa aṭṭhamaṁ ācikkhanto evamāha.

1. Khu 7. 21, 109 piṭṭhesu. 2. Cittaṁ (Syā)

အပ္ပိစ္ဆဿာတိ ထော့ ပစ္စယပ္ပိစ္ဆော အဓိဂမပ္ပိစ္ဆော ပရိယတ္တိအပ္ပိစ္ဆော ဓုတင်္ပိစ္ဆောတိ စတ္တာရော အပ္ပိစ္ဆာ။ တတ္ထ ပစ္စယပ္ပိစ္ဆော ဗဟုံ ဒေန္တေ အပ္ပံ ဂဏှာတိ၊ အပ္ပံ ဒေန္တေ အပ္ပတရံ ဂဏှာတိ၊ န အနဝသေသဂ္ဂါဟီ ဟောတိ။ အဓိဂမပ္ပိစ္ဆော မဇ္ဈန္တိကထ္ထေရော ဝိယ အတ္တနော အဓိဂမံ အညေသံ ဇာနိတုံ န ဒေတိ။ ပရိယတ္တိအပ္ပိစ္ဆော တေပိဋကောပိ သမာနော န ဗဟုသုတဘာဝံ ဇာနာပေတုကာမော ဟောတိ သာကေတတိဿထ္ထေရော ဝိယ။ ဓုတင်္ပိစ္ဆော ဓုတင်္ပရိဟရဏဘာဝံ အညေသံ ဇာနိတုံ န ဒေတိ ဒွေဘာတိကထ္ထေရေသု ဇေဋ္ဌထ္ထေရော ဝိယ။ ဝတ္ထု ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ကထိတံ။ **အယံ ဓမ္မော**တိ ဧဝံ သန္တဂုဏနိဂူဟနေန စ ပဋိဂ္ဂဟဏေ မတ္တညုတာယ စ အပ္ပိစ္ဆဿ ပုဂ္ဂလဿ အယံ နဝလောကုတ္တရဓမ္မော သမ္ပဇ္ဇတိ၊ နော မဟိစ္ဆဿ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ ယောဇေတဗ္ဗံ။

သန္တုဋ္ဌဿာတိ စတူသု ပစ္စယေသု တီဟိ သန္တောသေဟိ သန္တုဋ္ဌဿ။ **ပဝိဝိတ္တဿာ**တိ ကာယစိတ္တဥပဓိဝိဝေကေဟိ ဝိဝိတ္တဿ။ တတ္ထ ကာယဝိဝေကော နာမ ဂဏသင်္ဂဏိကံ ဝိနောဒေတ္ဝာ အာရမ္ဘဝတ္ထုဝသေန ကေဘာဝေါ။ ကေဘာဝမတ္တေနေဝ ကမ္မံ န နိပ္ဖဇ္ဇတီတိ ကသိဏပရိကမ္မံ ကတ္ဝာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတိ၊ အယံ စိတ္တဝိဝေကော နာမ။ သမာပတ္တိမတ္တေနေဝ ကမ္မံ န နိပ္ဖဇ္ဇတီတိ ဈာနံ ပါဒကံ ကတ္ဝာ သင်္ခါရေ သမ္မသိတ္ဝာ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ အယံ သဗ္ဗာကာရတော ဥပဓိဝိဝေကော နာမ။ တေနာဟ ဘဂဝါ "ကာယဝိဝေကော စ ဝိဝေကဋ္ဌကာယာနံ နေက္ခမ္မာဘိရတာနံ၊ စိတ္တဝိဝေကော စ ပရိသုဒ္ဓစိတ္တာနံ ပရမဝေါဒါနပ္ပတ္တာနံ၊ ဥပဓိဝိဝေကော စ နိရုပဓီနံ ပုဂ္ဂလာနံ ဝိသင်္ခါရဂတာန"န္တိ။

သင်္ကိစ္စာရာမဿာတိ ဂဏသင်္ကိစ္စာယ စေဝ ကိလေသသင်္ကိစ္စာယ စ ရတဿ။ **အာရဒ္ဓဝီရိယဿာ**တိ ကာယိကစေတသိကဝီရိယဝသေန အာရဒ္ဓဝီရိယဿ။ **ဥပဋ္ဌိတဿတိဿာ**တိ စတုသတိပဋ္ဌာနဝသေန ဥပဋ္ဌိတဿတိဿ။ **သမာဟိတဿာ**တိ ကေဝလ္လိတ္တာဿ။ **ပညဝတော**တိ ကမ္မဿကတပညာယ ပညဝတော။

သာဓု သာဓူတိ ထေရဿ ဝိတက္ကံ[၂] သမ္ပဟံသေန္တော ဧဝမာဟ။ **ဣမံ အဋ္ဌမ**န္တိ သတ္တ နိဓီ လဒ္ဓပုရိသဿ အဋ္ဌမံ ဒေန္တော ဝိယ, သတ္တ မဏိရတနာနိ၊ သတ္တ ဟတ္ထိရတနာနိ၊ သတ္တ အဿရတနာနိ လဒ္ဓပုရိသဿ အဋ္ဌမံ ဒေန္တော ဝိယ သတ္တ မဟာပုရိသဝိတက္ကေ ဝိတက္ကေတ္ဝာ ဋိတဿ အဋ္ဌမံ အာစိက္ခန္တော ဧဝမာဟ။

၁-၃ ၇-၂၁၊ ၁၀၉-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-စိတ္တံ (သျာ)

nippapañcārāmassāti taṇhāmānadiṭṭhipapañcarahitattā nippapañcasaṅkhāte nibbānapade abhiratassa. Itaraṁ tasseva vevacanaṁ. **Papañcārāmassā**ti yathāvuttesu papañcesu abhiratassa. Itaraṁ tasseva vevacanaṁ.

Yatoti yadā. **Tato**ti tadā. **Nānārattānan**ti nīlapītalohitodātavaṇṇehi nānārajanehi rattānaṁ. **Paṁsukūlan**ti tevīsatiyā khettesu ṭhitapaṁsukūlacīvaraṁ. **Khāyissatī**ti yathā tassa pubbaṇhasamayādīsu yasmiṁ samaye yaṁ icchati, tasmiṁ samaye taṁ pārupantassa so dussakaraṇḍako manāpo hutvā khāyati, evaṁ tuyhampi cīvarasantosamahā-ariyavaṁsena tuṭṭhassa viharato paṁsukūlacīvaraṁ khāyissati upaṭṭhahissati. **Ratiyā**ti rati-atthāya. **Aparitassāyā**ti taṇhādiṭṭhiparitassanāhi aparitassanatthāya. **Phāsuvihārāyā**ti sukhavihāratthāya. **Okkamanāya nibbānassā**ti amataṁ nibbānaṁ otaraṇatthāya.

Piṇḍiyālopabhojananti gāmanigamarājadhānīsu jaṅghābalaṁ nissāya gharapaṭipāṭiyā carantena laddhapiṇḍiyālopabhojanaṁ. **Khāyissatī**ti tassa gahapatino nānaggarasabhojanaṁ viya upaṭṭhahissati. **Santuṭṭhassa viharato**ti piṇḍapātasantosamahā-ariyavaṁsena santuṭṭhassa viharato. **Rukkhamūlasenāsanaṁ khāyissatī**ti tassa gahapatino tebhūmakapāsāde gandhakusumavāsasugandhaṁ kūṭāgāraṁ viya rukkhamūlaṁ upaṭṭhahissati. **Santuṭṭhassā**ti senāsanasantosamahā-ariyavaṁsena santuṭṭhassa. **Tiṇasanthārako**ti tiṇehi vā paṇṇehi vā bhūmiyaṁ vā phalakapāsāṇatalāni vā aññatarasmiṁ santhatasanthato. **Pūtimuttan**ti yaṁkiñci muttaṁ. Taṅkhaṇe gahitampi pūtimuttameva vuccati duggandhattā. **Santuṭṭhassa viharato**ti gilānapaccayabhesajjaparikkhārasantosena santuṭṭhassa viharato.

Iti Bhagavā catūsu ṭhānesu arahattaṁ pakkhipanto kammaṭṭhānaṁ kathetvā "katarasenāsane nu kho vasantassa kammaṭṭhānaṁ sappāyaṁ bhavissatī"ti āvajjento "tasmiññeva vasantassā"ti ñatvā **tena hi tvaṁ Anuruddhā**ti-ādimāha. **Pavivittassa viharato**ti tīhi vivekehi vivittassa viharantassa. **Uyyojanikapaṭisaṁyuttan**ti uyyojanikeheva vacanehi paṭisaṁyuttaṁ, tesaṁ upaṭṭhānagamanakaṁyevāti[1] attho. **Papañcanirodhe**ti

1. Upaṭṭhānagamanakiriyāyevāti (Syā, Ka)

နိပ္ပပဉ္စာရာမဿာတိ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိပပဉ္စရဟိတတ္တာ နိပ္ပပဉ္စသင်္ခါတေ နိဗ္ဗာနပဒေ အဘိရတဿ။ ဣတရံ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ပပဉ္စာရာမဿာ**တိ ယထာဝုတ္တေသု ပပဉ္စေသု အဘိရတဿ။ ဣတရံ တဿေဝ ဝေဝစနံ။

ယတောတိ ယဒါ။ **တတော**တိ တဒါ။ **နာနာရတ္တာနန္တိ** နီလပီတလောဟိ-တောဒါတဝဏ္ဏေဟိ နာနာရဇနေဟိ ရတ္တာနံ။ **ပံသုကူလန္တိ** တေဝိသတိယာ ခေတ္တေသု ဋ္ဌိတပံသုကူလစီဝရံ။ **ခါယိဿတီ**တိ ယထာ တဿ ပုဗ္ဗဏှသမယာ-ဒိသု ယသ္မိံ သမယေ ယံ ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မိံ သမယေ တံ ပါရုပန္တဿ သော ဒုဿကရဏ္ဍကော မနာပေါ ဟုတ္ဝာ ခါယတိ၊ ဧဝံ တုယ္ဟမ္ပိ စီဝရသန္တောသ-မဟာအရိယဝံသေန တုဋ္ဌဿ ဝိဟရတော ပံသုကူလစီဝရံ ခါယိဿတီတိ ဥပဋ္ဌဟိဿတိ။ **ရတိယာ**တိ ရတိအတ္ထာယ။ **အပရိတဿာယာ**တိ တဏှာဒိဋ္ဌိ-ပရိတဿနာဟိ အပရိတဿနတ္ထာယ။ **ဖာသုဝိဟာရာယာ**တိ သုခဝိဟာရတ္ထာယ။ **သြက္ကမနာယ နိဗ္ဗာနဿာ**တိ အမတံ နိဗ္ဗာနံ သြတရဏတ္ထာယ။

ဝိဏ္ဏိယာလောပဘောဇနန္တိ ဂါမနိဂမရာဇဓာနီသု ဇင်္ဃာဗလံ နိဿာယ ဃရပဋိပါဋိယာ စရန္တေန လဒ္ဓပိဏ္ဍိယာလောပဘောဇနံ။ **ခါယိဿတီ**တိ တဿ ဂဟပတိနော နာနဂ္ဂရသဘောဇနံ ဝိယ ဥပဋ္ဌဟိဿတိ။ **သန္တုဋ္ဌဿ ဝိဟရ-တော**တိ ပိဏ္ဍပါတသန္တောသမဟာအရိယဝံသေန သန္တုဋ္ဌဿ ဝိဟရတော။ **ရုက္ခမူလသေနာသနံ ခါယိဿတီ**တိ တဿ ဂဟပတိနော တေဘူမကပါသာဒေ ဂန္ဓကုသုမဝါသသုဂန္ဓံ ကူဋာဂါရံ ဝိယ ရုက္ခမူလံ ဥပဋ္ဌဟိဿတိ။ **သန္တုဋ္ဌဿာ**တိ သေနာသနသန္တောသမဟာအရိယဝံသေန သန္တုဋ္ဌဿ။ **တိဏသန္ထာရကော**တိ တိဏေဟိ ဝါ ပဏ္ဏေဟိ ဝါ ဘူမိယံ ဝါ ဖလကပါသာဏတလာနိ ဝါ အညတ-ရသ္မိံ သန္ထတသန္ထတော။ **ပူတိမုတ္တန္တိ** ယံကိဉ္စိ မုတ္တံ။ တခဏေ ဂဟိတမ္ပိ ပူတိမုတ္တမေဝ ဝုစ္စတိ ဒုဂ္ဂန္ဓတ္တာ။ **သန္တုဋ္ဌဿ ဝိဟရတော**တိ ဂိလာနပစ္စယ-ဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရသန္တောသေန သန္တုဋ္ဌဿ ဝိဟရတော။

ဣတိ ဘဂဝါ စတူသု ဌာနေသု အရဟတ္တံ ပက္ခိပန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတွာ "ကတရသေနာသနေ နု ခေါ ဝသန္တဿ ကမ္မဋ္ဌာနံ သပ္ပါယံ ဘဝိဿတီ"တိ အာဝဇ္ဇေန္တော "တသ္မိညေဝ ဝသန္တဿာ"တိ ဉတ္ဝာ **တေန ဟိ တွံ အနုရုဒ္ဓါ**တိ-အာဒိမဿဟ။ **ပဗိဝိတ္တဿ ဝိဟရတော**တိ တိဟိ ဝိဝေကေဟိ ဝိဝိတ္တဿ ဝိဟရန္တဿ။ **ဥယျောဇနိကပဋိသံယုတ္တန္တိ** ဥယျောဇနိကေဟေဝ ဝစနေဟိ ပဋိသံယုတ္တံ၊ တေသံ ဥပဋ္ဌာနဂမနကံယေဝါတိ[1] အတ္ထော။ **ပပဉ္စနိရောဓေ**တိ

၁-ဥပဋ္ဌာနဂမနကိရိယာယေဝါတိ (သျာ၊ က)

nibbānapade. **Pakkhandatī**ti ārammaṇakaraṇavasena pakkhandati. **Pasīdatī**tiādīsupi ārammaṇavaseneva pasīdanasantiṭṭhanamuccanā veditabbā. Iti Bhagavā Cetiraṭṭhe pācīnavaṁsadāye āyasmato Anuruddhassa kathite aṭṭha mahāpurisavitakke puna Bhesakaḷāvanamahāvihāre nisīditvā bhikkhusaṁghassa vitthārena kathesi.

Manomayenāti manena nibbattitakāyopi manomayoti vuccati manena gatakāyopi[1], idha manena gatakāyaṁ sandhāyevamāha. **Yathā me ahu saṅkappo**ti yathā mayhaṁ vitakko ahosi, tato uttari aṭṭhamaṁ mahāpurisavitakkaṁ dassento tato uttariṁ desayi. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Gahapativaggo tatiyo.

---

4. Dānavagga

1. Paṭhamadānasuttavaṇṇanā

31. Catutthassa paṭhame **āsajja dānaṁ detī**ti patvā dānaṁ deti. Āgataṁ disvā taṁ muhuttaṁyeva nisīdāpetvā sakkāraṁ katvā dānaṁ deti, dassāmīti na kilameti. **Bhayā**ti "ayaṁ adāyako akārako"ti garahabhayā, apāyabhayā vā. **Adāsi me**ti mayhaṁ pubbe esa idaṁ nāma adāsīti deti. **Dassati me**ti anāgate idaṁ nāma dassatīti deti. **Sāhu dānan**ti dānaṁ nāma sādhu sundaraṁ Buddhādīhi paṇḍitehi pasatthanti deti.
Cittālaṅkāracittaparikkhāratthaṁ dānaṁ detīti samathavipassanācittassa alaṅkāratthañceva parikkhāratthañca deti. Dānañhi cittaṁ muduṁ karoti. Yena laddho, so "laddhaṁ me"ti muducitto hoti. Yena dinnaṁ, sopi "dinnaṁ mayā"ti muducitto hoti. Iti ubhinnaṁ cittaṁ muduṁ karoti. Teneva "adantadamanan"ti vuccati. Yathāha—

---

1. Nimmitakāyopi (Sī)

နိဗ္ဗာနပဒေ။ **ပက္ခန္ဒတီ**တိ အာရမ္မဏကရဏဝသေန ပက္ခန္ဒတိ။ **ပသီဒတီ**တိအာဒိသုပိ အာရမ္မဏဝသေနေဝ ပသီဒနသန္တိဋ္ဌနမုစ္စနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣတိ ဘဂဝါ စေတိရဋ္ဌေ ပါစီနဝံသဒါယေ အာယသ္မတော အနုရုဒ္ဓဿ ကထိတေ အဋ္ဌမဟာပုရိသဝိတက္ကေ ပုန ဘေသကဋာဝနမဟာဝိဟာရေ နိသီဒိတ္ဝာ ဘိက္ခုသံဃဿ ဝိတ္ထာရေန ကထေသိ။

မနောမယေနာတိ မနေန နိဗ္ဗတ္တိတကာယောပိ မနောမယောတိ ဝုစ္စတိ မနေန ဂတကာယောပိ[1]၊ ဣဓ မနေန ဂတကာယံ သန္ဓာယေဝမာဟ။ **ယထာ မေ အဟု သင်္ကပ္ပေါ**တိ ယထာ မယ့် ဝိတက္ကော အဟောသိ၊ တတော ဥတ္တရိ အဋ္ဌမံ မဟာပုရိသဝိတက္ကံ ဒဿေန္တော တတော ဥတ္တရိံ ဒေသယိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ဂဟပတိဝဂ္ဂေါ တတိယော။

၄-ဒါနဝဂ္ဂ

၁-ပဌမဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၁။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **အာသဇ္ဇ ဒါနံ ဒေတီ**တိ ပတ္တော ဒါနံ ဒေတိ။ အာဂတံ ဒိသ္ဝာ တံ မုဟုတ္တံယေဝ နိသီဒါပေတ္ဝာ သက္ကာရံ ကတ္ဝာ ဒါနံ ဒေတိ၊ ဒဿာမီတိ နာ ကိလမေတိ။ **ဘယာ**တိ "အယံ အဒါယကော အကာရကော"တိ ဂရဟဘယာ, အပါယဘယာ ဝါ။ **အဒါသိ မေ**တိ မယ့် ပုဗ္ဗေ ဧသေ ဣဒံ နာမ အဒါသီတိ ဒေတိ။ **ဒဿတိ မေ**တိ အနာဂတေ ဣဒံ နာမ ဒဿတီတိ ဒေတိ။ **သာဟု ဒါန**န္တိ ဒါနံ နာမ သာဓု သုန္ဒရံ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ ပဏ္ဍိတေဟိ ပသတ္ထန္တိ ဒေတိ။ **စိတ္တာလင်္ကာရစိတ္တပရိက္ခာရတ္ထံ ဒါနံ ဒေတီ**တိ သမထဝိပဿနာစိတ္တဿ အလင်္ကာရတ္ထဉ္စေဝ ပရိက္ခာရတ္ထဉ္စ ဒေတိ။ ဒါနဉ်ိ စိတ္တံ မုဒုံ ကရောတိ။ ယေန လဒ္ဓေါ၊ သော "လဒ္ဓံ မေ"တိ မုဒုစိတ္တော ဟောတိ။ ယေန ဒိန္နံ၊ သောပိ "ဒိန္နံ မယာ"တိ မုဒုစိတ္တော ဟောတိ။ ဣတိ ဥဘိန္နံ စိတ္တံ မုဒုံ ကရောတိ။ တေနေဝ "အဒန္တဒမန"န္တိ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ—

၁-နိမ္မိတကာယောပိ (သီ)

"Adantadamanaṁ dānaṁ, adānaṁ dantadūsakaṁ[1].
Dānena piyavācāya[2], unnamanti namanti cā"ti.

Imesu pana aṭṭhasu dānesu cittālaṅkāradānameva uttamanti.

2. Dutiyadānasuttavaṇṇanā

32. Dutiye **saddhā**ti yāya saddhāya dānaṁ deti, sā saddhā. **Hiriyan**ti yāya hiriyā dānaṁ deti, sāva adhippetā. **Kusalañca dānan**ti anavajjañca dānaṁ. **Diviyan**ti divaṅgamaṁ.

3. Dānavatthusuttavaṇṇanā

33. Tatiye **dānavatthūnī**ti dānakāraṇāni. **Chandā dānaṁ detī**ti pemena dānaṁ deti. **Dosā**ti dosena kuddho hutvā yaṁ atthi, taṁ vegena gaṇhitvā deti. **Mohā**ti mohena mūḷho deti. **Bhayā**ti garahabhayena vā apāyabhayena vā, tassa tasseva vā pana bhayena deti. **Kulavaṁsan**ti kulapaveṇiṁ.

4. Khettasuttavaṇṇanā

34. Catutthe **na mahapphalaṁ hotī**ti dhaññaphalena mahapphalaṁ na hoti. **Na mahassādan**ti yampissa phalaṁ hoti, tassa assādo na mahā hoti mandassādaṁ na madhuraṁ. **Na phātiseyyan**ti seyyāpissa na hoti vuḍḍhi[3], tassa mahantaṁ vīhithambhasannivesaṁ na hotīti attho. **Unnāmaninnāmī**ti[4] thalaninnavasena visamatalaṁ. Tattha thale udakaṁ na saṇṭhāti, ninne atibahu tiṭṭhati. **Pāsāṇasakkharikan**ti pattharitvā ṭhitapiṭṭhipāsāṇehi ca khuddakapāsāṇehi ca sakkharāhi ca samannāgataṁ. **Ūsaran**ti ubbhinnaloṇaṁ[5]. **Na ca gambhīrasitan**ti thaddhabhūmitāya gambhīrānugataṁ, naṅgalamaggaṁ katvā kasituṁ na sakkā hoti, uttānanaṅgalamaggameva hoti. **Na āyasampannan**ti na udakāgamanasampannaṁ. **Na apāyasampannan**ti pacchābhāge udakaniggamanamaggasampannaṁ na hoti. **Na mātikāsampannan**ti na khuddakamahantīhi udakamātikāhi sampannaṁ

1. Dānaṁ sabbatthasādhakaṁ (Sī) Visuddhi 1. 300 piṭṭhe ca Ṭīkā pana passitabbā.
2. Piyavācena (Sī, Syā, Ka) Dī-Ṭṭha 3. 227 piṭṭhepi passitabbaṁ.
3. Na phātiyeyyāti vaḍḍhipissa na hoti (Sī) 4. Uṇṇāmaniṇṇāmīti (Sī, Syā)
5. Ubbhidodakaṁ (Sī, Syā)

"အဒန္တဒမနံ ဒါနံ၊ အဒါနံ ဒန္တဒူသကံ[1]။
ဒါနေန ပိယဝါစာယ[2]၊ ဥန္နမန္တိ နမန္တိ စာ"တိ။

ဣမေသု ပန အဋ္ဌသု ဒါနေသု စိတ္တာလင်္ကာရဒါနမေဝ ဥတ္တမန္တိ။

၂-ဒုတိယဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၂။ ဒုတိယေ **သဒ္ဓါ**တိ ယာယ သဒ္ဓါယ ဒါနံ ဒေတိ၊ သာ သဒ္ဓါ။ **ဟိရိယန္တိ** ယာယ ဟိရိယာ ဒါနံ ဒေတိ၊ သာဝ အဓိပ္ပေတာ။ **ကုသလဉ္စ ဒါနန္တိ** အနဝဇ္ဇဉ္စ ဒါနံ။ **ဒိဗ္ဗယန္တိ** ဒိဝင်္ဂမံ။

၃-ဒါနဝတ္ထုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၃။ တတိယေ **ဒါနဝတ္ထူ**နီတိ ဒါနကာရဏာနိ။ **ဆန္ဒာ ဒါနံ ဒေတီ**တိ ပေမေန ဒါနံ ဒေတိ။ **ဒေါသာ**တိ ဒေါသေန ကုဒ္ဓော ဟုတ္ဝာ ယံ အတ္ထိ၊ တံ ဝေဂေန ဂဏှိတ္ဝာ ဒေတိ။ **မောဟာ**တိ မောဟေန မူဠှော ဒေတိ။ **ဘယာ**တိ ဂရဟဘယေန ဝါ အပါယဘယေန ဝါ, တဿ တဿေဝ ဝါ ပန ဘယေန ဒေတိ။ **ကုလဝံသန္တိ** ကုလပဝေဏိံ။

၄-ခေတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၄။ စတုတ္ထေ **န မဟပ္ဖလံ ဟောတီ**တိ ဓညဖလေန မဟပ္ဖလံ န ဟောတိ။ **န မဟဿာဒန္တိ** ယမိဿ ဖလံ ဟောတိ၊ တဿ အဿာဒော န မဟာ ဟောတိ မန္ဒဿာဒံ န မဓုရံ။ **န ဖာတိဿေယ္ယန္တိ** သေယ္ယာပိဿ န ဟောတိ ဝုဠ္ဎိ[2]၊ တဿ မဟန္တံ ဗိဟိထမ္ဘသန္နိဝေသံ န ဟောတီတိ အတ္ထော။ **ဥန္နာမနိန္နာမီတိ**[3] ထလနိန္နဝသေန ဗိသမတလံ။ တတ္ထ ထလေ ဥဒကံ န သဏ္ဌာတိ၊ နိန္နေ အတိဗဟု တိဋ္ဌတိ။ **ပါသာဏသက္ခရိကန္တိ** ပတ္ထရိတ္ဝာ ဋ္ဌပိဋ္ဌိပါ[3]သာဏေဟိ စ ခုဒ္ဒကပါသာဏေဟိ စ သက္ခရာဟိ စ သမန္နာဂတံ။ **ဩသရန္တိ** ဥဒ္ဓိန္နလောဏံ[4]။ **န စ ဂန္ဓိရသိတန္တိ** ထဒ္ဓဘူမိဘာဝေန ဂန္ဓိရာနုဂတံ၊ နင်္ဂလမဂ္ဂံ ကတ္ဝာ ကသိတုံ န သက္ကာ ဟောတိ၊ ဥတ္တာနနင်္ဂလမဂ္ဂမေဝ ဟောတိ။ **န အာယသမ္ပန္နန္တိ** န ဥဒကာဂမနသမ္ပန္နံ။ **န အပါယသမ္ပန္နန္တိ** ပစ္ဆာဘာဂေ ဥဒကနိဂ္ဂမနမဂ္ဂသမ္ပန္နံ န ဟောတိ။ **န မာတိကာသမ္ပန္နန္တိ** န ခုဒ္ဒကမဟန္တီဟိ ဥဒကမာတိကာဟိ သမ္ပန္နံ

၁-ဒါနံ သမ္မတ္ထသာဓကံ (သီ) ဗိသုဒ္ဓိ ၁-၃၀၀-ဗိဒ္ဓေ စ ဋီကာ ပန ပဿိတဗ္ဗာ။
၂-ဗိယဝါစေန (သီ၊ သျာ၊ က) ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၂၂၇-ဗိဒ္ဓေဝိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၃-နှ ဖာတိယေယျာတိ ဝုဠ္ဎိဿ န ဟောတိ (သီ) ၄-ဥဏ္ဏာမနိဏ္ဏာမီတိ (သီ၊ သျာ)
၅-ဥဒ္ဓိဒေါဒကံ (သီ၊ သျာ)

hoti. **Na mariyādasampannan**ti na kedāramariyādāhi sampannaṁ. **Na mahapphalan**ti-ādīni sabbāni vipākaphalavaseneva veditabbāni.

Sampanneti paripuṇṇe sampattiyutte. **Pavuttā bījasampadā**ti sampannaṁ bījaṁ ropitaṁ. **Deve sampādayantamhī**ti deve sammā vassante. **Anītisampadā hotī**ti kīṭakimi-ādipāṇaka-ītiyā abhāvo ekā sampadā hoti. **Virūḷhī**ti vaḍḍhi dutiyā sampadā hoti. **Vepullan**ti vipulabhāvo tatiyā sampadā hoti. **Phalan**ti paripuṇṇaphalaṁ[1] catutthī sampadā hoti. **Sampannasīlesū**ti paripuṇṇasīlesu. **Bhojanasampadā**ti sampannaṁ vividhabhojanaṁ. **Sampadānan**ti tividhaṁ kusalasampadaṁ. **Upanetī**ti sā bhojanasampadā upanayati. Kasmā? **Sampannaṁ hissa taṁ kataṁ,** yasmāssa taṁ katakammaṁ sampannaṁ paripuṇṇanti attho. **Sampannatthūdhā**ti sampanno atthu idha. **Vijjācaraṇasampanno**ti tīhi vijjāhi ca pañcadasahi caraṇadhammehi ca samannāgato. **Laddhā**ti evarūpo puggalo cittassa sampadaṁ avekallaparipuṇṇabhāvaṁ labhitvā. **Karoti kammasampadan**ti paripuṇṇakammaṁ karoti. **Labhati catthasampadan**ti atthañca paripuṇṇaṁ labhati. **Diṭṭhisampadan**ti vipassanādiṭṭhiṁ. **Maggasampadan**ti sotāpattimaggaṁ. **Yāti sampannamānaso**ti paripuṇṇacitto hutvā arahattaṁ yāti. **Sā hoti sabbasampadā**ti sā sabbadukkhehi vimutti sabbasampadā nāma hotīti.

5. Dānūpapattisuttavaṇṇanā

35. Pañcame **dānūpapattiyo**ti dānapaccayā upapattiyo. **Dahatī**ti ṭhapeti. **Adhiṭṭhātī**ti tasseva vevacanaṁ. **Bhāvetī**ti vaḍḍheti. **Hīne vimuttan**ti hīnesu pañcasu kāmaguṇesu vimuttaṁ. **Uttari abhāvitan**ti tato uparimaggaphalatthāya abhāvitaṁ. **Tatrūpapattiyā saṁvattatī**ti yaṁ ṭhānaṁ patthetvā kusalaṁ kataṁ, tattha nibbattanatthāya saṁvattati. **Vītarāgassā**ti maggena vā samucchinnarāgassa samāpattiyā vā vikkhambhi tarāgassa. Dānamatteneva hi brahmaloke nibbattituṁ na sakkā, dānaṁ pana samādhivipassanācittassa alaṅkāraparivāraṁ hoti. Tato dānena muducitto brahmavihāre bhāvetvā brahmaloke nibbattati. Tena vuttaṁ "vītarāgassa no sarāgassā"ti.

1. Paripuṇṇaṁ dhaññaphalaṁ (Syā)

ဟောတိ။ **နာ မရိယာဒသမ္ပန္နန္တိ** နာ ကေဒါရမရိယာဒါဟိ သမ္ပန္နံ။ **နာ မဟပ္ဖလန္တိအာဒီနိ** သဗ္ဗာနိ ဝိပါကဖလဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

သမ္ပန္နေတိ ပရိပုဏ္ဏေ သမ္ပတ္တိယုတ္တေ။ **ပဝုတ္ထာ ဗီဇသမ္ပဒါ**တိ သမ္ပန္နံ ဗီဇံ ရောပိတံ။ **ဒေဝေ သမ္မာဒယန္တမှီ**တိ ဒေဝေ သမ္မာ ဝဿန္တေ။ **အနီတိသမ္ပဒါ ဟောတီ**တိ ကီဋကိမိအာဒိပါဏကဇာတိယာ အဘာဝေါ ကော သမ္ပဒါ ဟောတိ။ **ဝိရူဠှီ**တိ ဝဍ္ဎိ ဒုတိယာ သမ္ပဒါ ဟောတိ။ **ဝေပုလ္လန်** ဝိပုလဘာဝေါ တတိယာ သမ္ပဒါ ဟောတိ။ **ဖလန်** ပရိပုဏ္ဏဖလံ[1] စတုတ္ထိ သမ္ပဒါ ဟောတိ။ **သမ္ပန္နသီလေသူ**တိ ပရိပုဏ္ဏသီလေသု။ **ဘောဇနသမ္ပဒါ**တိ သမ္ပန္နံ ဝိဝိဓဘောဇနံ။ **သမ္ပဒါန**န္တိ တိဝိဓံ ကုသလသမ္ပဒံ။ **ဥပနေတီ**တိ သာ ဘောဇနသမ္ပဒါ ဥပနယတိ။ ကသ္မာ? **သမ္ပန္နံ ဟိဿ တံ ကတံ၊** ယသ္မာဿ တံ ကတကမ္မံ သမ္ပန္နံ ပရိပုဏ္ဏန္တိ အတ္ထော။ **သမ္ပန္နတ္ထူ**တိ သမ္ပန္နော အတ္ထု ဇာဓ။ **ဝိန္ဒာ-စရဏသမ္ပန္နော**တိ တိဟိ ဝိဇ္ဇာဟိ စ ပဉ္စဒသဟိ စရဏဓမ္မေဟိ စ သမန္နာ-ဂတော။ **လဒ္ဓါ**တိ ဝေရူပေါ ပုဂ္ဂလော စိတ္တဿ သမ္ပဒံ အဝေကလ္လပရိပုဏ္ဏဘာဝံ လဘိတ္ဝာ။ **ကရောတိ ကမ္မသမ္ပဒန္တိ** ပရိပုဏ္ဏကမ္မံ ကရောတိ။ **လဘတိ စတ္ထ-သမ္ပဒန်** အတ္ထသ္မ ပရိပုဏ္ဏံ လဘတိ။ **ဒိဋ္ဌိသမ္ပဒန်** ဝိပဿနာဒိဋ္ဌိ"။ **မဂ္ဂသမ္ပဒန်** သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ။ **ယာတိ သမ္ပန္နမာနသောတိ** ပရိပုဏ္ဏစိတ္တော ဟုတ္ဝာ အရဟတ္တံ ယာတိ။ **သာ ဟောတိ သမ္ပသမ္ပဒါ**တိ သာ သမ္ပဒုက္ကေဟိ ဝိမုတ္တိ သမ္ပသမ္ပဒါ နာမ ဟောတီတိ။

၅-ဒါနူပပတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၅။ ပဉ္စမေ **ဒါနူပပတ္တိယော**တိ ဒါနပစ္စယာ ဥပပတ္တိယော။ **ဒဟတီ**တိ ဌပေတိ။ **အဓိဋ္ဌာတီ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ဘာဝေတီ**တိ ဝဍ္ဎေတိ။ **ဟီနေ ဝိမုတ္တန်** ဟီနေသု ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု ဝိမုတ္တံ။ **ဥတ္တရိ အဘာဝိတန်** ဘတော ဥပရိမဂ္ဂဖလတ္ထာယ အဘာဝိတံ။ **တတြူပပတ္တိယာ သံဝတ္တတီ**တိ ယံ ဌာနံ ပတ္ထေတ္ဝာ ကုသလံ ကတံ၊ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တနတ္ထာယ သံဝတ္တတိ။ **ဝီတရာဂဿာ**တိ မဂ္ဂေန ဝါ သမုစ္ဆိန္နရာဂဿ သမာပတ္တိယာ ဝါ ဝိက္ခမ္ဘိတရာဂဿ။ ဒါနမတ္တေ-နေဝ ဟိ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတုံ န သက္ကာ၊ ဒါနံ ပန သမာဓိဝိပဿနာစိတ္တဿ အလင်္ကာရပရိဝါရံ ဟောတိ။ တတော ဒါနေန မုဒုစိတ္တော ဗြဟ္မဝိဟာရေ ဘာဝေတ္ဝာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ဝီတရာဂဿ နော သရာဂဿာ"တိ။

၁-ပရိပုဏ္ဏံ ဓညဖလံ (သျာ)

6. Puññakiriyavatthusuttavaṇṇanā

36. Chaṭṭhe puññakiriyāni[1] ca tāni tesaṁ tesaṁ ānisaṁsānaṁ vatthūni cāti **puññakiriyavatthūni.** Dānādīnañhi lakkhaṇe cittaṁ ṭhapetvā "evarūpaṁ nāma amhehi dānaṁ dātabbaṁ, sīlaṁ rakkhitabbaṁ, bhāvanā bhāvetabbā"ti sattā puññāni karonti. Dānameva **dānamayaṁ,** dānacetanāsu vā purimacetanāto nipphannā sanniṭṭhāpakacetanā **dānamayaṁ** sīlādīhi sīlamayādīni viya. Sesadvayesupi eseva nayo. **Parittaṁ kataṁ hotī**ti thokaṁ mandaṁ kataṁ hoti. **Nābhisambhotī**ti na nipphajjati. **Akataṁ hotī**ti[2] bhāvanāyayogoyeva[3] anāraddho hotīti attho. **Manussadobhagyan**ti manussesu sampattirahitaṁ pañcavidhaṁ nīcakulaṁ. **Upapajjatī**ti paṭisandhivasena upagacchati, tattha nibbattatīti attho. **Mattaso katan**ti pamāṇena kataṁ, thokaṁ na bahu. **Manussasobhagyan**ti manussesu subhagabhāvaṁ tividhakulasampattiṁ[4]. **Adhimattan**ti adhikappamāṇaṁ balavaṁ vā. **Adhiganhantī**ti abhibhavitvā gaṇhanti, visiṭṭhatarā jeṭṭhakā hontīti attho.

7. Sappurisadānasuttavaṇṇanā

37. Sattame **sucin**ti parisuddhaṁ vaṇṇasampannaṁ deti. **Paṇītan**ti rasūpapannaṁ. **Kālenā**ti yuttapattakālena. **Kappiyan**ti yaṁ kappiyaṁ, taṁ deti. **Viceyya detī**ti "imassa dinnaṁ mahapphalaṁ bhavissati, imassa na mahapphalan"ti evaṁ paṭiggāhakapariyesanavasena dānaṁ vā paṇidhāyavasena dānaṁ vā vicinitvā deti.

8. Sappurisasuttavaṇṇanā

38. Aṭṭhame **atthāyā**ti atthatthāya. **Hitāya sukhāyā**ti hitatthāya sukhatthāya. **Pubbapetānan**ti paralokagatānaṁ ñātīnaṁ. Imasmiṁ sutte anuppanne Buddhe cakkavattirājāno bodhisattā Paccekabuddhā labbhanti, Buddhakāle Buddhā ceva Buddhasāvakā ca. Yathāvuttānañhi etesaṁ atthāya hitāya sukhāya saṁvattanti. **Bahūnaṁ vata atthāya, sappañño gharamāvasan**ti sappañño ghare vasanto bahūnaṁ vata atthāya hoti. **Pubbe**ti paṭhameva.

---

1. Puññakiriyāyo (Ka)
2. Idaṁ saṁvaṇṇetabbapadaṁ Pāḷiyaṁ na dissati.
3. Bhāvanānayayogeyeva (Sī, Ka)
4. Tividhakulasampattisahitaṁ (Sī)

၆-ပုညကိရိယဝတ္ထုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၆။ ဆဋ္ဌေ ပုညကိရိယာနိ[1] စ တာနိ တေသံ တေသံ အာနိသံသာနံ ဝတ္ထူနိ စာတိ **ပုညကိရိယဝတ္ထူနိ။** ဒါနာဒီနဉ္�hိ လက္ခဏေ စိတ္တံ ဌပေတ္ဝာ "ဧဝရူပံ နာမ အမှေဟိ ဒါနံ ဒါတဗ္ဗံ၊ သီလံ ရက္ခိတဗ္ဗံ၊ ဘာဝနာ ဘာဝေတဗ္ဗာ"တိ သတ္တာ ပုညာနိ ကရောန္တိ။ ဒါနမေဝ **ဒါနမယံ၊** ဒါနစေတနာသု ဝါ ပုရိမစေတနာတော နိဗ္ဗန္နာ သန္နိဋ္ဌာပကစေတနာ **ဒါနမယံ** သီလာဒီဟိ သီလမယာဒီနိ ဝိယ။ သေသဒွယေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ပရိတ္တံ ကတံ ဟောတီ**တိ ထောကံ မန္ဒံ ကတံ ဟောတိ။ **နာဘိသမ္ဘောတီ**တိ န နိပ္ဖဇ္ဇတိ။ **အကတံ ဟောတီ**တိ ဘာဝနာယယောဂေါယေဝ[2] အနာရဒ္ဓေါ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **မနုဿဒောဘဂ္ဂိ**နွန် မနုဿေသု သမ္ပတ္တိရဟိတံ ပဉ္စဝိဓံ နီစကုလံ။ **ဥပပဇ္ဇတီ**တိ ပဋိသန္ဓိဝသေန ဥပဂစ္ဆတိ၊ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တတီတိ အတ္ထော။ **မတ္တသော ကတန်**နွ ပမာဏေန ကတံ၊ ထောကံ နာ ဗဟုံ။ **မနုဿသောဘဂ္ဂိ**နွန် မနုဿေသု သုဘဂဘာဝံ တိဝိဓကုလသမ္ပတ္တိ[3]ံ။ **အဓိမတ္တန်**နွ အဓိကပ္ပမာဏံ ဗလဝံ ဝါ။ **အဓိဂဏှန်**နွတိ အဘိဘဝိတ္ဝာ ဂဏှန္တိ၊ ဝိသိဋ္ဌတရာ ဇေဋ္ဌကာ ဟောန္တီတိ အတ္ထော။

၇-သပ္ပုရိသဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇။ သတ္တမေ **သုစိ**နွန် ပရိသုဒ္ဓံ ဝဏ္ဏသမ္ပန္နံ ဒေတိ။ **ပဏီတ**နွန် ရသူပပန္နံ။ **ကာလေနာ**တိ ယုတ္တပတ္တကာလေန။ **ကပ္ပိယ**နွန် ယံ ကပ္ပိယံ၊ တံ ဒေတိ။ **ဝိစေယျ ဒေတီ**တိ "ဣမဿ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလံ ဘဝိဿတိ၊ ဣမဿ နာ မဟပ္ဖလ"နွန် ဧဝံ ပဋိဂ္ဂါဟကပရိယေသနဝသေန ဒါနံ ဝါ ပဏိဓာယဝသေန ဒါနံ ဝါ ဝိစိနိတ္ဝာ ဒေတိ။

၈-သပ္ပုရိသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၈။ အဋ္ဌမေ **အတ္ထာယာ**တိ အတ္ထတ္ထာယ။ **ဟိတာယ သုခါယာ**တိ ဟိတတ္ထာယ သုခတ္ထာယ။ **ပုဗ္ဗပေတာနန်**နွ ပရလောကဂတာနံ ဉာတီနံ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ အနုပ္ပန္နေ ဗုဒ္ဓေ စက္ကဝတ္တိရာဇာနော ဗောဓိသတ္တာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ လဒ္ဓနွန်၊ ဗုဒ္ဓကာလေ ဗုဒ္ဓါ စေဝ ဗုဒ္ဓသာဝကာ စ။ ယထာဝုတ္တာနဉ္ဇ ဧတေသံ အတ္ထာယ ဟိတာယ သုခါယ သံဝတ္တန်နွ။ **ဗဟုနံ ဝတ အတ္ထာယ၊ သပ္ပညော ဃရမာဝသန်**နွ သပ္ပညော ဃရေ ဝသန္တော ဗဟုနံ ဝတ အတ္ထာယ ဟောတီ။ **ပုဗ္ဗေ**တိ ပဌမေဝ။

၁-ပုညကိရိယာယော (က)
၂-ဘာဝနာနယယောဂေယေဝ (သီ၊ က)
၃-တိဝိဓကုလသမ္ပတ္တိသဟိတံ (သီ)
၄-ဣဒံ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပဒံ ပါဠိယံ န ဒိဿတိ။

pubbekatamanussaranti mātāpitūnaṁ pubbakāraguṇe anussaranto. **Sahadhammenā**ti sakāraṇena paccayapūjanena pūjeti. **Apace brahmacārayo**ti[1] brahmacārino apacayati, nīcavuttitaṁ nesaṁ āpajjati. **Pesalo**ti piyasīlo.

9. Abhisandasuttavaṇṇanā

39. Navame **dānānī**ti cetanādānāni. **Aggaññānī**ti-ādīnaṁ attho heṭṭhā vuttoyeva.

10. Duccaritavipākasuttavaṇṇanā

40. Dasame **pāṇātipāto**ti pāṇātipātacetanā. **Sabbalahuso**ti sabbalahuko. **Appāyukasaṁvattaniko**ti[2] tena parittakena kammavipākena appāyuko hoti, dinnamattāya vā paṭisandhiyā vilīyati mātukucchito nikkhantamatte vā. Evarūpo hi na aññassa kassaci nissando, pāṇātipātasseva gatamaggo esoti. **Bho gabyasana saṁvattaniko**ti yathā kākaṇikāmattampi hatthe na tiṭṭhati, evaṁ bhogabyasanaṁ saṁvatteti. **Sapattaverasaṁvattaniko**[3] **hotī**ti saha sapattehi veraṁ saṁvatteti. Tassa hi sapattā ca bahukā honti. Yo ca naṁ passati, tasmiṁ verameva uppādeti na nibbāyati. Evarūpo hi parassa rakkhitagopitabhaṇḍe aparādhassa nissando.

Abhūtabbhakkhānasaṁvattaniko hotīti abhūtena abbhakkhānaṁ saṁvatteti, yena kenaci kataṁ tasseva upari patati. **Mittehi bhedanasaṁvattaniko**ti mittehi bhedaṁ saṁvatteti. Yaṁ yaṁ mittaṁ karoti, so so bhijjatiyeva. **Amanāpasaddasaṁvattaniko**ti amanāpasaddaṁ saṁvatteti. Yā sā vācā kaṇṭakā kakkasā kaṭukā abhisajjanī mammacchedikā, gatagataṭṭhāne tameva suṇāti, manāpasaddasavanaṁ nāma na labhati. Evarūpo pharusavācāya gatamaggo nāma. **Anādeyyavācāsaṁvattaniko**ti aggahetabbavacanataṁ saṁvatteti, "tvaṁ kasmā kathesi, ko hi tava vacanaṁ gahessatī"ti vattabbataṁ āpajjati. Ayaṁ samphappalāpassa gatamaggo. **Ummattakasaṁvattaniko hotī**ti

1. Brahmacārinoti (Syā)
2. Sabbalahuso appāyukasaṁvattanikoti (Sī, Ka)
3. Verasapattasaṁvattaniko (Sī)

ပုဗ္ဗေကတမနုဿရန္တိ မာတာပိတူနံ ပုဗ္ဗကာရဂုဏေ အနုဿရန္တော။ **သဟ-ဓမ္မေနာ**တိ သကာရဏေန ပစ္စယပူဇနေန ပူဇေတိ။ **အပစေ ဗြဟ္မစာရယော**တိ[1] ဗြဟ္မစာရိနော အပစယတိ၊ နီစဝုတ္တိတံ နေသံ အာပဇ္ဇတိ။ **ပေသလော**တိ ပိယသီလော။

၉-အဘိသန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၉။ နဝမေ **ဒါနာနီ**တိ စေတနာဒါနာနိ။ **အဂ္ဂညာနီ**တိအာဒီနံ အတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။

၁၀-ဒုစ္စရိတဝိပါကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၀။ ဒသမေ **ပါဏာတိပါတော**တိ ပါဏာတိပါတစေတနာ။ **သဗ္ဗ-လဟုသော**တိ သဗ္ဗလဟုကော။ **အပ္ပါယုကသံဝတ္တနိကော**တိ[2] တေန ပရိတ္တကေန ကမ္မဝိပါကေန အပ္ပါယုကော ဟောတိ၊ ဒိန္နမတ္တာယ ဝါ ပဋိသန္ဓိယာ ဝိလီယတိ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခန္တမတ္တေ ဝါ။ ဧဝရူပေါ ဟိ န အညဿ ကဿစိ နိဿန္ဒော၊ ပါဏာတိပါတဿေဝ ဂတမဂ္ဂေါ ဧသော။ **ဘော ဂဗ္ဘသနသံဝတ္တနိကော**တိ ယံဃာ ကာကဏိကမတ္တမ္ပိ ဟတ္ထေ န တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝံ ဘောဂဗ္ဘသနံ သံဝတ္တေတိ။ **သပတ္တဝေရသံဝတ္တနိကော**[3] **ဟောတီ**တိ သဟ သပတ္တေဟိ ဝေရံ သံဝတ္တေတိ။ တဿ ဟိ သပတ္တာ စ ဗဟုကာ ဟောန္တိ။ ယော စ နံ ပဿတိ၊ တသ္မိံ ဝေရမေဝ ဥပ္ပါဒေတိ န နိဗ္ဗာယတိ။ ဧဝရူပေါ ဟိ ပရဿ ရက္ခိတဂေါပိတဘဏ္ဍေ အပရာဓဿ နိဿန္ဒော။

အဘူတဗ္ဘက္ခာနသံဝတ္တနိကော ဟောတီတိ အဘူတေန အဗ္ဘက္ခာနံ သံဝတ္တေတိ၊ ယေန ကေနစိ ကတံ တဿေဝ ဥပရိ ပတတိ။ **မိတ္တေဟိ ဘေဒနသံဝတ္တနိကော**တိ မိတ္တေဟိ ဘေဒံ သံဝတ္တေတိ။ ယံ ယံ မိတ္တံ ကရောတိ၊ သော သော ဘိဇ္ဇတိယေဝ။ **အမနာပသဒ္ဒသံဝတ္တနိကော**တိ အမနာပသဒ္ဒံ သံဝတ္တေတိ။ ယာ သာ ဝါစာ ကဏ္ဏကာ ကက္ကသာ ကဋုကာ အဘိသဇ္ဇနီ မမ္မစ္ဆေဒိကာ၊ ဂတဂတဋ္ဌာနေ တမေဝ သုဏာတိ၊ မနာပ-သဒ္ဒသဝနံ နာမ န လဘတိ။ ဧဝရူပေါ ဖရုသဝါစာယ ဂတမဂ္ဂေါ နာမ။ **အနာဒေယျဝါစာသံဝတ္တနိကော**တိ အဂ္ဂဟေတဗ္ဗဝစနံ သံဝတ္တေတိ၊ "တ္ဝံ ကသ္မာ ကထေသိ၊ ကော ဟိ တဝ ဝစနံ ဂဟေဿတီ"တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇတိ။ အယံ သမ္ဖပ္ပလာပဿ ဂတမဂ္ဂေါ။ **ဥမ္မတ္တကသံဝတ္တနိကော ဟောတီ**တိ

၁-ဗြဟ္မစာရိနောတိ (သျာ)
၂-သမ္ဗလဟုသော အပ္ပါယုကသံဝတ္တနိကောတိ (သီ၊ က)
၃-ဝေရသပတ္တသံဝတ္တနိကော (သီ)

ummattakabhāvaṁ saṁvatteti. Tena hi manusso ummatto vā khittacitto vā eḷamūgo vā hoti. Ayaṁ surāpānassa nissando. Imasmiṁ sutte vaṭṭameva kathitanti.

Dānavaggo catuttho.

---

5. Uposathavagga

4. Vāseṭṭhasuttavaṇṇanā

44. Pañcamassa catutthe **ime cepi vāseṭṭha mahāsālā**ti purato ṭhite dve sālarukkhe dassento parikappopamaṁ āha. Idaṁ vuttaṁ hoti—ime tāva mahāsālā acetanā. Sace etepi sacetanā hutvā aṭṭhaṅgasamannāgataṁ uposathaṁ upavaseyyuṁ, etesampi so uposathavāso dīgharattaṁ hitāya sukhāya assa. Bhūte pana vattabbameva natthīti.

6. Anuruddhasuttavaṇṇanā

46. Chaṭṭhe **yenāyasmā Anuruddho**ti tā kira devatā attano sampattiṁ oloketvā "kiṁ nu kho nissāya ayaṁ sampatti amhehi laddhā"ti āvajjamānā theraṁ disvā "mayaṁ amhākaṁ ayyassa pubbe cakkavattirajjaṁ karontassa pādaparicārikā hutvā tena dinnovāde ṭhatvā imaṁ sampattiṁ labhimha, gacchāma theraṁ ānetvā imaṁ sampattiṁ anubhavissāmā"ti divā yenāyasmā Anuruddho tenupasaṅkamiṁsu. **Tīsu ṭhānesū**ti tīsu kāraṇesu. **Ṭhānaso paṭilabhāmā**ti khaṇeneva labhāma. **Saran**ti vacanasaddaṁ vā gītasaddaṁ vā ābharaṇasaddaṁ vā. **Pītā assū**ti-ādīni nīlā tāva jātā, pītā bhavituṁ na sakkhissantīti-ādinā nayena cintetvā vitakketi. Tāpi "idāni ayyo amhākaṁ pītabhāvaṁ icchati, idāni lohitabhāvan"ti tādisāva ahesuṁ.

Accheraṁ vādesīti pāṇitalaṁ vādesi. **Pañcaṅgikassā**ti ātataṁ vitataṁ ātatavitataṁ ghanaṁ susiranti imehi pañcahi aṅgehi samannāgatassa. Tattha ātataṁ nāma cammapariyonaddhesu bheri-ādīsu ekatalatūriyaṁ, vitataṁ nāma ubhayatalaṁ, ātatavitataṁ nāma

ဥမ္မတ္တကဘာဝံ သံဝတ္တေတိ။ တေန ဟိ မနုဿော ဥမ္မတ္တော ဝါ ခိတ္တစိတ္တော ဝါ ဧဠမူဂေါ ဝါ ဟောတိ။ အယံ သုရာပါနဿ နိဿန္ဒော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋမေဝ ကထိတန္တိ။

ဒါနဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

၅-ဥပေါသထဝဂ္ဂ

၄-ဝါသေဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၄။ ပဉ္စမဿ စတုတ္ထေ **ဣမေ စေဖိ ဝါသေဋ္ဌ မဟာသာလာ**တိ ပုရတော ဌိတေ ဒွေ သာလရုက္ခေ ဒဿေန္တော ပရိကပ္ပေါပမံ အာဟ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဣမေ တာဝ မဟာသာလာ အစေတနာ။ သစေ တေဝိ သစေတနာ ဟုတ္ဝာ အင်္ဂဒ်သမန္နာဂတံ ဥပေါသထံ ဥပဝသေယျုံ၊ တေသမ်ိ သော ဥပေါသထဝါသော ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ အဿ။ ဘူတေ ပန ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထီတိ။

၆-အနုရုဒ္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၆။ ဆဋ္ဌေ **ယေနာယသ္မာ အနုရုဒ္ဓော**တိ တာ ကိရ ဒေဝတာ အတ္တနော သမ္ပတ္တိံ ဩလောကေတ္ဝာ "ကိံ နု ခေါ နိဿာယ အယံ သမ္ပတ္တိ အမှေဟိ လဒ္ဓါ"တိ အာဝဇ္ဇမာနာ ထေရံ ဒိသ္ဝာ "မယံ အမှာကံ အယျဿ ပုဗ္ဗေ စက္ကဝတ္တိ-ရဇ္ဇံ ကရောန္တဿ ပါဒပရိစာရိကာ ဟုတ္ဝာ တေန ဒိန္နောဝါဒေ ဋ္ဌတ္ဝာ ဣမံ သမ္ပတ္တိံ လဘိမှ၊ ဂစ္ဆာမ ထေရံ အာနေတ္ဝာ ဣမံ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိဿာမာ"တိ ဒိဝါ ယေနာယသ္မာ အနုရုဒ္ဓေါ တေနုပသင်္ကမိံသု။ **တီသု ဌာနေသူ**တိ တီသု ကာရဏေသု။ **ဌာနသော ပဋိလဘာမာ**တိ ခဏေနေဝ လဘာမ။ **သရန်္တိ** ဝစနသဒ္ဒံ ဝါ ဂီတသဒ္ဒံ ဝါ အာဘရဏသဒ္ဒံ ဝါ။ **ပီတာ အဿူ**တိအာဒိနိ နီလာ တာဝ ဇာတာ၊ ပီတာ ဘဝိတုံ န သက္ခိဿန္တီတိအာဒိနာ နယေန စိန္တေတ္ဝာ ဝိတက္ကေတိ။ တာဝိ "ဣဒါနိ အယျော အမှာကံ ပီတဘာဝံ ဣစ္ဆတိ, ဣဒါနိ လောဟိတဘာဝ"န္တိ တာဒိသာဝ အဟေသုံ။

အင်္ဂုရံ ဝါဒေသီတိ ပါဏိတလံ ဝါဒေသိ။ **ပဉ္စင်္ဂိကဿာ**တိ အာတတံ ဝိတတံ အာတတဝိတတံ ဃနံ သုသိရန္တိ ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ အင်္ဂေဟိ သမန္နာ-ဂတဿ။ တတ္ထ အာတတံ နာမ စမ္မပရိယောနဒ္ဓေသု ဘေရိအာဒီသု ကေတလုတ္တရိယံ၊ ဝိတတံ နာမ ဥဘယတလံ၊ အာတတဝိတတံ နာမ

sabbaso pariyonaddhaṁ, susiraṁ vaṁsādi, ghanaṁ sammādi. **Suvinītassā**ti ākaḍḍhanasithilakaraṇādīhi sumucchitassa. **Suppaṭipatāḷitassā**ti pamāṇe ṭhitabhāvajānanatthaṁ suṭṭhu paṭipatāḷitassa. **Kusalehi susamannāhatassā**ti ye vādetuṁ kusalā chekā, tehi vāditassa. **Vaggū**ti cheko sundaro. **Rajanīyo**ti rañjetuṁ samattho. **Kamanīyo**ti kāmetabbayutto. Khamanīyoti vā pāṭho, divasampi suyyamāno khamateva, na nibbindatīti attho. **Madanīyo**ti mānamadapurisamadajanano. **Indriyāni okkhipī**ti "asāruppaṁ imā devatā karontī"ti indriyāni heṭṭhā khipi, na akkhīni ummīletvā olokesi. **Na khvayyo Anuruddho sādiyatī**ti "mayaṁ naccāma gāyāma, ayyo pana Anuruddho na kho sādiyati, akkhīni ummīletvā na oloketi, kiṁ mayaṁ naccitvā vā gāyitvā vā karissāmā"ti tattheva antaradhāyiṁsu. **Yena Bhagavā tenupasaṅkamī**ti tāsaṁ devatānaṁ ānubhāvaṁ disvā "katihi nu kho dhammehi samannāgato mātugāmo manāpakāyike devaloke nibbattatī"ti imamatthaṁ pucchituṁ upasaṅkami.

9-10. Idhalokikasuttadvayavaṇṇanā

49-50. Navame **ayaṁ'sa loko**[1] **āraddho hotī**ti ayamassa loko idhaloke karaṇamattāya āraddhattā[2] paripuṇṇattā āraddho hoti paripuṇṇo. **Soḷasākārasampannā**ti sutte vuttehi aṭṭhahi, gāthāsu[3] aṭṭhahīti soḷasahi ākārehi samannāgatā, yāni vā[4] aṭṭhaṅgāni parampi tesu samādapetīti evampi soḷasākārasampannāti eke. Saddhāsīlapaññā[5] panettha missikā kathitā. Dasamaṁ bhikkhusaṁghassa kathitaṁ. Sabbasuttesu pana yaṁ na vuttaṁ, taṁ heṭṭhā āgatanayattā uttānatthamevāti.

Uposathavaggo pañcamo.

Paṭhamapaṇṇāsako niṭṭhito.

1. Ayaṁ loko (Ka)
2. Loko karaṇamattāya āraddhattā (Sī), loko idhaloke karaṇakammatthāya vīriyassa āraddhattā (Syā)
3. Aṭṭhakathāsu (Sī, Syā) 4. Yāni tassā (Sī, Ka) 5. Saddhāsīlacāgapaññā (Syā, Ka)

သဗ္ဗသော ပရိယောနဒ္ဓံ၊ သုသိရံ ဝံသာဒိ၊ ဃနံ သမ္မာဒိ။ **သုဝိနီတဿာ**တိ အာကာမုနသိထိလကရဏာဒီဟိ သုမုစ္ဆိတဿ။ **သုပ္ပဋိပတာဒိတဿာ**တိ ပမာဏော ဋ္ဌတဘာဝဇာနနတ္ထံ သုဋ္ဌု ပဋိပတာဒိတဿ။ **ကုသလေဟိ သုသမန္နာဟတဿာ**တိ ယေ ဝါဒေတုံ ကုသလာ ဆေကာ၊ တေဟိ ဝါဒိတဿ။ **ဝဂ္ဂူ**တိ ဆေကော သုန္ဒရော။ **ရဇနီယော**တိ ရဇ္ဇေတုံ သမတ္ထော။ **ကမနီယော**တိ ကာမေတမ္မယုတ္တော။ ခမနီယောတိ ဝါ ပါဠိဒ္ဝေ၊ ဒိဝသမ္ပိ သုယျမာနော ခမတေဝ၊ န နိဗ္ဗိန္ဒတီတိ အတ္ထော။ **မဒနီယော**တိ မာနမဒပုရိသမဒဇနကော။ **ဣန္ဒြိယာနိ ဩကိ္ခိဒီ**တိ "အသာရုပ္ပံ ဣမာ ဒေဝတာ ကရောန္တီ"တိ ဣန္ဒြိယာနိ ဟေဋ္ဌာ ခိပိ၊ န အက္ခီနိ ဥမ္မီလေတ္ဝာ ဩလောကေသိ။ **နာ ခွယျာ အနုရုဒ္ဓော သာဒိယတီ**တိ "မယံ နစ္စာမ ဂါယာမ၊ အယျော ပန အနုရုဒ္ဓော နာ ခေါ သာဒိယတိ၊ အက္ခီနိ ဥမ္မီလေတ္ဝာ နာ ဩလောကေတိ၊ ကိံ မယံ နစ္စိတ္ဝာ ဝါ ဂါယိတ္ဝာ ဝါ ကရိဿာမာ"တိ တတ္ထေဝ အန္တရဓာယိ်သု။ **ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမီ**တိ တာသံ ဒေဝတာနံ အာနုဘာဝံ ဒိသွာ "ကတိဟိ နု ခေါ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော မာတုဂါမော မနာပကာယိကေ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တတီ"တိ ဣမမတ္ထံ ပုစ္ဆိတုံ ဥပသင်္ကမိ။

၉-၁၀-ဣဓလောကိကသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၄၉-၅၀။ နဝမေ **အယံ'သ လောကော**[1] **အာရဒ္ဓော ဟောတီ**တိ အယမဿ လောကော ဣဓလောကေ ကရဏမတ္တာယ အာရဒ္ဓတ္တာ[2] ပရိပုဏ္ဏတ္တာ အာရဒ္ဓော ဟောတိ ပရိပုဏ္ဏော။ **သောဠသာကာရသမ္ပန္နာ**တိ သုတ္တေ ဝုတ္တေဟိ အဋ္ဌဟိ, ဂါထာသု[3] အဋ္ဌဟိတိ သောဠသဟိ အာကာရေဟိ သမန္နာဂတာ၊ ယာနိ ဝါ[4] အင်္ဂဂ်ါနိ ပရမ္ပိ တေသု သမာဒပေတီတိ ဧဝမ္ပိ သောဠသာကာရသမ္ပန္နာတိ ဧကေ။ သဒ္ဓါသီလပညာ[5] ပနေတ္ထ မိဿိကာ ကထိတာ။ ဒသမံ ဘိက္ခုသံဃဿ ကထိတံ။ သဗ္ဗသုတ္တေသု ပန ယံ နဝုတ္တံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ အာဂတနယတ္တာ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဥပေါသထဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

ပဌမပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

၁-အယံ လောကော(က)

၂-လောကော ကရဏမတ္တာယ အာရဒ္ဓတ္တာ (သီ)၊ လောကော ဣဓလောကေ ကရဏကမ္မတ္ထာယ ဝီရိယဿ အာရဒ္ဓတ္တာ (သျာ)

၃-အဋ္ဌကထာသု (သီ၊ သျာ) ၄-ယာနိ တဿာ (သီ၊ က) ၅-သဒ္ဓါသီလစာဂပညာ (သျာ၊ က)

2. Dutiyapaṇṇāsaka

(6) 1. Gotamīvagga

1. Gotamīsuttavaṇṇanā

51. Chaṭṭhassa paṭhame **sakkasu viharatī**ti paṭhamagamanena gantvā viharati. **Mahāpajāpatī**ti puttapajāya ceva dhītupajāya ca mahantattā evaṁladdhanāmā. **Yena Bhagavā tenupasaṅkamī**ti Bhagavā Kapilapuraṁ gantvā paṭhamameva Nandaṁ pabbājesi, sattame divase Rāhulakumāraṁ. **Cumbaṭakakalahe**[1] pana ubhayanagaravāsikesu yuddhatthāya nikkhantesu Satthā gantvā te rājāno saññāpetvā **Attadaṇḍasuttaṁ**[2] kathesi. Rājāno pasīditvā aḍḍhatiyasate aḍḍhatiyasate kumāre adaṁsu, tāni pañca kumārasatāni Satthu santike pabbajiṁsu, atha nesaṁ pajāpatiyo sāsanaṁ pesetvā anabhiratiṁ uppādayiṁsu. Satthā tesaṁ anabhiratiyā uppannabhāvaṁ ñatvā te pañcasate daharabhikkhū kuṇāladahaṁ netvā attano kuṇālakāle nisinnapubbe pāsāṇatale nisīditvā **Kuṇālajātakakathāya**[3] tesaṁ anabhiratiṁ vinodetvā sabbepi te sotāpattiphale patiṭṭhāpesi, puna Mahāvanaṁ ānetvā arahattaphaleti. Tesaṁ cittajānanatthaṁ punapi pajāpatiyo Sāsanaṁ pahiṇiṁsu. Te "abhabbā mayaṁ gharāvāsassā"ti paṭisāsanaṁ pahiṇiṁsu. Tā "na dāni amhākaṁ gharaṁ gantuṁ yuttaṁ, Mahāpajāpatiyā santikaṁ gantvā pabbajjaṁ anujānāpetvā pabbajissāmā"ti pañcasatāpi Mahāpajāpatiṁ upasaṅkamitvā "ayye amhākaṁ pabbajjaṁ anujānāpethā"ti āhaṁsu. Mahāpajāpatī tā itthiyo gahetvā yena Bhagavā tenupasaṅkami. Setacchattassa heṭṭhā rañño parinibbutakāle upasaṅkamītipi vadantiyeva.

Alaṁ Gotami, mā te ruccīti kasmā paṭikkhipi, nanu sabbesampi Buddhānaṁ catasso parisā hontīti? Kāmaṁ honti, kilametvā pana anekavāraṁ yācite anuññātaṁ pabbajjaṁ "dukkhena laddhā"ti sammā paripālessantīti garuṁ katvā anuññātukāmo paṭikkhipi. **Pakkāmī**ti puna Kapilapurameva pāvisi.

---

1. Dī-Ṭṭha 2. 266; Saṁ-Ṭṭha 1. 64 piṭṭhesu.
2. Khu 1. 424; Khu 7. 315 piṭṭhesu.
3. Khu 6. 113 piṭṭhe.

၂-ဒုတိယပဏ္ဏာသက

(၆) ၁-ဂေါတမီဝဂ္ဂ

၁-ဂေါတမီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၁။ ဆဋ္ဌဿ ပဌမေ **သက္ကေသု ဝိဟရတီ**တိ ပဌမဂမနေန ဂန္ත္ဝာ ဝိဟရတိ။ **မဟာပဇာပတီ**တိ ပုတ္တပဇာယ စေဝ ဓီတုပဇာယ စ မဟန္တတ္တာ ဝေါလဗ္ဘနာမာ။ **ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမီ**တိ ဘဂဝါ ကပိလပုရံ ဂန္ত္ဝာ ပဌမမေဝ နန္ဒံ ပဗ္ဗာဇေသိ၊ သတ္တမေ ဒိဝသေ ရာဟုလကုမာရံ။ **ဇုမ္ဗဋကကလဟေ**[၁] ပန ဥဘယနဂရဝါသိကေသု ယုဒ္ဓတ္ထာယ နိက္ခန္တေသု သတ္ထာ ဂန္ত္ဝာ တေ ရာဇာနော သညာပေတ္ဝာ **အတ္တဒဏ္ဍသုတ္တံ**[၂] ကထေသိ။ ရာဇာနော ပသီဒိတ္ဝာ အဠာတိယသတေ အဠာတိယသတေ ကုမာရေ အဒံသု၊ တာနိ ပဉ္စ ကုမာရသတာနိ သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိံသု၊ အထ နေသံ ပဇာပတိယော သာသနံ ပေသေတ္ဝာ အနဘိရတိံ ဥပ္ပါဒယိံသု။ သတ္ထာ တေသံ အနဘိရတိယာ ဥပ္ပန္နဘာဝံ ဉတ္ဝာ တေ ပဉ္စသတေ ဒဟရဘိက္ခူ ကုဏ္ဍာလဒဟံ နေတ္ဝာ အတ္ထနော ကုဏ္ဍာလကာလေ နိသိန္နပုဗ္ဗေ ပါသာဏတလေ နိသီဒိတ္ဝာ **ကုဏ္ဍာလဇာတက-ကထာယ**[၃] တေသံ အနဘိရတိံ ဝိနောဒေတ္ဝာ သဗ္ဗေပိ တေ သောတာပတ္တိ-ဖလေ ပတိဋ္ဌာပေသိ၊ ပုန မဟာဝနံ အာနေတ္ဝာ အရဟတ္တဖလေတိ။ တေသံ စိတ္တဇာနနတ္ထံ ပုနပိ ပဇာပတိယော သာသနံ ပဟိဏိံသု။ တေ "အာဗ္ဘာ မယံ ဃရာဝါသဿာ"တိ ပဋိသာသနံ ပဟိဏိံသု။ တာ '' န ဒါနိ အမှာကံ ဃရံ ဂန္ত္ဝာ ယုတ္တံ၊ မဟာပဇာပတိယာ သန္တိကံ ဂန္ত္ဝာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အနုဇာနာပေတ္ဝာ ပဗ္ဗဇိဿာမာ''တိ ပဉ္စသတာပိ မဟာပဇာပတိံ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ "အယ္ယေ အမှာကံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အနုဇာနာပေထာ"တိ အာဟံသု။ မဟာပဇာပတီ တာ ဇဋ္ဌိယော ဂဟေတ္ဝာ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ သေတစ္ဆတ္တဿ ဟေဋ္ဌာ ရညော ပရိနိဗ္ဗုတကာလေ ဥပသင်္ကမိတိပိ ဝဒန္တိယေဝ။

အလံ ဂေါတမိ၊ မာ တေ ရုစ္စီတိ ကသ္မာ ပဋိက္ခိပိ၊ နနု သဗ္ဗေသမ္ပိ ဗုဒ္ဓါနံ စတဿော ပရိသာ ဟောန္တီတိ? ကာမံ ဟောန္တိ၊ ကိလမေတ္ဝာ ပန အနေကဝါရံ ယာစိတာ အနုညာတံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ "ဒုက္ခေန လဒ္ဓါ"တိ သမ္မာ ပရိပါလေဿန္တီတိ ဂရုံ ကတ္ဝာ အနုညာတုကာမော ပဋိက္ခိပိ။ **ပက္ကာမီ**တိ ပုန ကပိလပုရမေဝ ပါဝိသိ။

၁-ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၂၆၆၊ သံ-ဋ္ဌ ၁-၆၄-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ခု ၁-၄၂၄၊ ခု ၇-၃၁၅-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ခု ၆-၁၁၃-ပိဋ္ဌေ။

yathābhirantaṁ viharitvāti bodhaneyyasattānaṁ upanissayaṁ olokento yathājjhāsayena viharitvā. **Cārikaṁ pakkāmī**ti mahājanasaṅgahaṁ karonto uttamāya Buddhasiriyā anopamena Buddhavilāsena aturitacārikaṁ pakkāmi.

Sambahulāhi sākiyānīhi saddhinti antonivesanamhiyeva Dasabalaṁ uddissa pabbajjāvesaṁ gahetvā pañcasatā sākiyāniyo pabbajjāvesaṁyeva gāhāpetvā sabbāhipi tāhi sambahulāhi sākiyānīhi saddhiṁ. **Cārikaṁ pakkāmī**ti gamanaṁ abhinīhari. Gamanābhinīharaṇakāle pana tā sukhumālā rājitthiyo padasā gantuṁ na sakkhissantīti Sākiyakoliyarājāno sovaṇṇasivikāyo upaṭṭhāpayiṁsu. Tā pana "yāne āruyha gacchantīhi Satthari agāravo kato hotī"ti ekapaṇṇāsayojanikaṁ maggaṁ padasāva paṭipajjiṁsu. Rājānopi purato ca pacchato ca ārakkhaṁ saṁvidahāpetvā taṇḍulasappitelādīnaṁ sakaṭāni pūrāpetvā "gataṭṭhāne gataṭṭhāne āhāraṁ paṭiyādethā"ti purise pesayiṁsu. **Sūnehi pādehī**ti tāsañhi sukhumālattā pādesu eko phoṭo uṭṭheti, eko bhijjati. Ubho pādā kaṭakaṭṭhisamparikiṇṇā viya hutvā uddhumātā jātā. Tena vuttaṁ "sūnehi pādehī"ti.

Bahidvārakoṭṭhaketi dvārakoṭṭhakato bahi. Kasmā panevaṁ ṭhitāti? Evaṁ kirassā ahosi "ahaṁ Tathāgatena ananuññātā sayameva pabbajjāvesaṁ aggahesiṁ, evaṁ gahitabhāvo ca pana me sakalajambudīpe pākaṭo jāto. Sace Satthā pabbajjaṁ anujānāti, iccetaṁ kusalaṁ. Sace pana nānujānissati, mahatī garahā bhavissatī"ti vihāraṁ pavisituṁ asakkontī rodamānāva aṭṭhāsi.

Kiṁ nu tvaṁ Gotamīti kiṁ nu rājakulānaṁ vipatti uppannā, kena tvaṁ kāraṇena evaṁ vivaṇṇabhāvaṁ pattā, sūnehi pādehi -pa- ṭhitāti. **Aññenapi pariyāyenā**ti aññenapi kāraṇena. **Bahukārā bhante**ti-ādinā tassā guṇaṁ kathetvā puna pabbajjaṁ yācanto evamāha. Satthāpi "itthiyo nāma parittapaññā, ekāyācitamattena pabbajjāya anuññātāya na mama Sāsanaṁ garuṁ katvā gaṇhissantī"ti tikkhattuṁ paṭikkhipitvā idāni garuṁ katvā gāhāpetukāmatāya **sace Ānanda Mahāpajāpatī**

ယထာဘိရန္တံ ဝိဟရိတ္ဝာတိ မောဓနေယျသတ္တာနံ ဥပနိဿယံ ဩလောကေန္တော ယထာဇ္ဈာသယေန ဝိဟရိတ္ဝာ။ **စာရိကံ ပက္ကာမီ**တိ မဟာဇနသင်္ဂဟံ ကရောန္တော ဥတ္တမာယ ဗုဒ္ဓသိရိယာ အနောပမေန ဗုဒ္ဓဝိလာသေန အတုရိတစာရိကံ ပက္ကာမိ။

သမ္ဗဟုလာဟိ သာကိယာနိဟိ သဒ္ဓိန္တိ အန္တောနိဝေသနမ္ဟိယေဝ ဒသဗလံ ဥဒ္ဒိဿ ပဗ္ဗဇ္ဇာဝေသံ ဂဟေတ္ဝာ ပဗ္ဗာဇေတွာ သာကိယာနိယော ပဗ္ဗဇ္ဇာဝေသံယေဝ ဂါဟာပေတ္ဝာ သမ္ဗာဟိပိ တာဟိ သမ္ဗဟုလာဟိ သာကိယာနိဟိ သဒ္ဓိ"။ **စာရိကံ ပက္ကာမီ**တိ ဂမနံ အဘိနီဟရိ။ ဂမနာဘိနီဟရဏကာလေ ပန တာ သုခုမာလာ ရာဇိတ္ထိယော ပဒသာ ဂန္တုံ န သက္ခိဿန္တီတိ သာကိယကောလိယရာဇာနော သောဝဏ္ဏသိဝိကာယော ဥပဋ္ဌာပယိံသု။ တာ ပန "ယာနေ အာရုယ္ဟ ဂစ္ဆန္တီဟိ သတ္ထရိ အဂါရဝေါ ကတော ဟောတီ"တိ ကေပဏ္ဏာသယောဇနိကံ မဂ္ဂံ ပဒသာဝ ပဋိပဇ္ဇိံသု။ ရာဇာနောပိ ပုရတော စ ပစ္ဆတော စ အာရက္ခံ သံဝိဒဟာပေတ္ဝာ တဏ္ဍုလသပ္ပိတေလာဒီနံ သကဋာနိ ပူရာပေတ္ဝာ "ဂတဋ္ဌာနေ ဂတဋ္ဌာနေ ဟတ္ထာရံ ပဋိယာဒေထာ"တိ ပုရိသေ ပေသယိံသု။ **သုနေဟိ ပါဒေဟီ**တိ တာသဉ္ဟိ သုခုမာလတ္တာ ပါဒေသု ကောဖောဋ္ဌော ဥဋ္ဌေတိ၊ ကောဘိဇ္ဇတိ။ ဥဘောပါဒါ ကဋကဋ္ဌိသမ္ဘရိကိဏ္ဏာ ဝိယ ဟုတ္ဝာ ဥဒ္ဒုမာတာ ဇာတာ။ တေန ဝုတ္တံ "သုနေဟိ ပါဒေဟီ"တိ။ **ဗဟိဒ္ဝါရကောဋ္ဌကေ**တိ ဒ္ဝါရကောဋ္ဌကတော ဗဟိ။ ကသ္မာ ပနေဝံ ဋ္ဌိတာတိ? ဧဝံ ကိရဿာ အဟောသိ "အဟံ တထာဂတေန အနနုညာတာ သယမေဝ ပဗ္ဗဇ္ဇာဝေသံ အဂ္ဂဟေသိ'၊ ဧဝံ ဂဟိတဘာဝေါ စ ပန မေ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ပါကဋော ဇာတော။ သစေ သတ္ထာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အနုဇာနာတိ၊ ဣစ္ဆေတံ ကုသလံ။ သစေ ပန နာနုဇာနိဿတိ၊ မဟတီ ဂရဟာ ဘဝိဿတိ"တိ ဝိဟာရံ ပဝိသိတုံ အသက္ကောန္တီ ရောဒမာနာဝ ဌဿိ။

ကိံ နု တွံ ဂေါတမီတိ ကိံ နု ရာဇကုလာနံ ဝိပတ္တိ ဥပ္ပန္နာ၊ ကေန တွံ ကာရဏေန ဧဝံ ဝိဝဏ္ဏဘာဝံ ပတ္တာ၊ သုနေဟိ ပါဒေဟိ။ ပ။ ဋ္ဌိတာတိ။ **အညေနပိ ပရိယာယေနာ**တိ အညေနပိ ကာရဏေန။ **မဟာကာရာ ဘန္တေ**တိ-အာဒိနာ တဿာ ဂုဏံ ကထေတ္ဝာ ပုန ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစန္တော ဧဝမာဟ။ သတ္ထာပိ "ဣတ္ထိယော နာမ ပရိတ္တပညာ၊ ကောယာစိတမတ္တေန ပဗ္ဗဇ္ဇာယ အနုညာတာယ န မမ သာသနံ ဂရုံ ကတ္ဝာ ဂဏှိဿန္တီ"တိ တိက္ခတ္တုံ ပဋိက္ခိပိတ္ဝာ ဣဒါနိ ဂရုံ ကတ္ဝာ ဂါဟာပေတုကာမတာယ **သစေ အာနန္ဒ မဟာပဇာပတိ**

Gotamī aṭṭha garudhamme paṭiggaṇhāti, sāva'ssā hotu upasampadāti-ādimāha. Tattha **sāvassāti** sā eva assā pabbajjāpi upasampadāpi hotu.

Tadahūpasampannassāti taṁdivasaṁ upasampannassa. **Abhivādanaṁ paccuṭṭhānaṁ añjalikammaṁ sāmīcikammaṁ kattabbanti** omānātimāne akatvā pañcapatiṭṭhitena abhivādanaṁ, āsanā paccuṭṭhāya paccuggamanavasena paccuṭṭhānaṁ, dasanakhe samodhānetvā añjalikammaṁ, āsanapaññāpanabījanādikaṁ anucchavikakammasaṅkhātaṁ sāmīcikammañca kattabbaṁ. **Abhikkhuke āvāseti** yattha vasantiyā anantarāyena ovādatthāya upasaṅkamanaṭṭhāne ovādadāyako ācariyo natthi, ayaṁ abhikkhuko āvāso nāma. Evarūpe āvāse vassaṁ na upagantabbaṁ. **Anvaḍḍhamāsanti** anuposathikaṁ. **Ovādūpasaṅkamananti** ovādatthāya upasaṅkamanaṁ. **Diṭṭhenāti** cakkhunā diṭṭhena. **Sutenāti** sotena sutena. **Parisaṅkāyāti** diṭṭhasutavasena[1] parisaṅkitena. **Garudhammanti** garukaṁ saṁghādisesāpattiṁ. **Pakkhamānattanti** anūnāni pannarasa divasāni mānattaṁ. **Chasu dhammesūti** vikālabhojanacchaṭṭhesu sikkhāpadesu. **Sikkhitasikkhāyāti** ekasikkhampi akhaṇḍaṁ katvā pūritasikkhāya[2]. **Akkositabbo paribhāsitabbo**ti dasannaṁ akkosavatthūnaṁ aññatarena akkosavatthunā na akkositabbo, bhayūpadaṁsanāya[3] yāya kāyaci paribhāsāya na paribhāsitabbo.

Ovaṭo bhikkhunīnaṁ bhikkhūsu vacanapathoti ovādānusāsanadhammakathāsaṅkhāto vacanapatho bhikkhunīnaṁ bhikkhūsu ovarito pihito, na bhikkhuniyā koci bhikkhu ovaditabbo vā anusāsitabbo vā. "Bhante porāṇakattherā idaṁ cīvaravattaṁ pūrayiṁsū"ti evaṁ pana paveṇivasena kathetuṁ vaṭṭati. **Anovaṭo bhikkhūnaṁ bhikkhunīsu vacanapathoti** bhikkhūnaṁ pana bhikkhunīsu vacanapatho anivārito, yathāruci ovadituṁ anusāsituṁ dhammakathaṁ kathetunti ayamettha saṅkhepo, vitthārato panesā garudhammakathā samantapāsādikāya vinayasaṁvaṇṇanāya[4] vuttanayeneva veditabbā.

Ime pana aṭṭha garudhamme Satthu santike uggahetvā therena attano ārociyamāne sutvāva Mahāpajāpatiyā tāva mahantaṁ domanassaṁ

1. Diṭṭhasutamutavasena (Sī)
2. Tāya sikkhitasikkhāya (Sī, Ka)
3. Bhayaparamparāya (Sī), bhayūparamparāya (Ka)
4. Vi-Ṭṭha 3. 57 piṭṭhe.

ဂေါတမီ အဋ္ဌ ဂရုဓမ္မေ ပဋိဂ္ဂဏှာတိ၊ သာဝ'ဿာ ဟောတု ဥပသမ္ပဒာတိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သာဝဿာ**တိ သာ ဧဝ အဿာ ပဗ္ဗဇ္ဇာပိ ဥပသမ္ပဒါပိ ဟောတု။

တဒဟုပသမ္ပန္နဿာတိ တံဒိဝသံ ဥပသမ္ပန္နဿ။ **အဘိဝါဒနံ ပစ္စုဋ္ဌာနံ အဉ္ဇလိကမ္မံ သာမီစိကမ္မံ ကတ္တဗ္ဗန္တိ** ဩမာနာတိမာနေ အကတွာ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန အဘိဝါဒနံ, အာသနာ ပစ္ဆုဋ္ဌာယ ပစ္စုဂ္ဂမနဝသေန ပစ္စုဋ္ဌာနံ, ဒသနခေ သမောဓာနေတွာ အဉ္ဇလိကမ္မံ, အာသနပညာပနဗီဇနာဒိကံ အနုစ္ဆဝိက-ကမ္မသင်္ခါတံ သာမီစိကမ္မဉ္စ ကတ္တဗ္ဗံ။ **အဘိက္ခုကေ အာဝါသေ**တိ ယတ္ထ ဝဿံယော အနန္တရာယေန ဩဝါဒတ္ထာယ ဥပသင်္ကမနဋ္ဌာနေ ဩဝါဒဒါယကော အာစရိယော နတ္ထိ၊ အယံ အဘိက္ခုကော အာဝါသော နာမ။ ဧဝရူပေ အာဝါသေ ဝဿံ န ဥပဂန္တဗ္ဗံ။ **အနုမာသန္တိ** အနုပေါသထိကံ။ **ဩဝါဒူပ-သင်္ကမနန္တိ** ဩဝါဒတ္ထာယ ဥပသင်္ကမနံ။ **ဒိဋ္ဌေနာ**တိ စက္ခုနာ ဒိဋ္ဌေန။ **သုတေနာ**တိ သောတေန သုတေန။ **ပရိသင်္ကာယာ**တိ ဒိဋ္ဌသုတဝသေန[1] ပရိသင်္ကိတေန။ **ဂရုဓမ္မန္တိ** ဂရုကံ သံဃာဒိသေသာပတ္တိံ။ **ပက္ခမာနတ္တန္တိ** အနူနာနိ ပန္နရသ ဒိဝသာနိ မာနတ္တံ။ **ဆသု ဓမ္မေသူ**တိ ဝိကာလဘောဇနဆ္ဆ-ဋ္ဌေသု သိက္ခာပဒေသု။ **သိက္ခိတသိက္ခာယာ**တိ ကေသိက္ခဗ္ဗိ အဓဿံ ကတွာ ပူရိတသိက္ခာယ[2]။ **အက္ကောသိတဗ္ဗော ပရိဘာသိတဗ္ဗော**တိ ဒသန္နံ အက္ကောသ-ဝတ္ထူနံ အညတရေန အက္ကောသဝတ္ထုနာ နှ အက္ကောသိတဗ္ဗော၊ ဘယူပဒံ-သနာယ[3] ယာယ ကာယစိ ပရိဘာသာယ န ပရိဘာသိတဗ္ဗော။

ဩဝဋော ဘိက္ခုနိံ ဘိက္ခူသု ဝစနပထောတိ ဩဝါဒါနုသာသနဓမ္မ-ကထာသင်္ခါတော ဝစနပထော ဘိက္ခုနိံ ဘိက္ခူသု ဩဝရိတော ပိဟိတော၊ န ဘိက္ခုနိယာ ကောစိ ဘိက္ခု ဩဝဒိတဗ္ဗော့ ဝါ အနုသာသိတဗ္ဗော ဝါ။ "ဘဒန္တေ ပေါရာဏကတ္ထေရာ ဣဒံ စီဝရဝတ္တံ ပူရယိ"သူ"တိ ဧဝံ ပန ပဝေဏိဝသေန ကထေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ **အနောဝဋော ဘိက္ခူနံ ဘိက္ခုနိသု ဝစနပထော**တိ ဘိက္ခူနံ ပန ဘိက္ခုနိသု ဝစနပထော အနိဝါရိတော၊ ယထာရုစိ ဩဝဒိတုံ အနုသာသိတုံ ဓမ္မကထံ ကထေတုန္တိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရတော ပနေသာ ဂရုဓမ္မ-ကထာ သမန္တပါသာဒိကာယ ဝိနယသံဝဏ္ဏနာယ[4] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဤမေ ပန အဋ္ဌ ဂရုဓမ္မေ သတ္ထု သန္တိကေ ဥဂ္ဂဟေတွာ ထေရေန အတ္တနော အာရောစိယမာနေ သုတ္တာဝ မဟာပဇာပတိယာ တာဝ မဟန္တံ ဒေါမနသံ

၁-ဒိဋ္ဌသုတမုတဝသေန (သီ)
၂-တာယ သိက္ခိတသိက္ခာယ (သီ၊ က)
၃-ဘယပရမ္ပရာယ (သီ)၊ ဘယူပရဇ္ဇရာယ (က)
၄-ဝိ-ဋ္ဌ ၃-၅၇-ပိဋ္ဌေ။

khaṇena paṭippassambhi, Anotattadahato ābhatena sītudakassa ghaṭasatena matthake parisittā viya vigatapariḷāhā attamanā hutvā garudhammapaṭiggahaṇena uppannapītipāmojjaṁ āvikarontī **seyyathāpi bhante**ti-ādikaṁ udānaṁ udānesi.

Kumbhatthenakehīti kumbhe dīpaṁ jāletvā tena ālokena paraghare bhaṇḍaṁ vicinitvā thenakacorehi. **Setaṭṭhikā nāma rogajātī**ti eko pāṇako nāḷamajjhagataṁ kaṇḍaṁ vijjhati, yena viddhā kaṇḍā[1] nikkhantampi sālisīsaṁ khīraṁ gahetuṁ na sakkoti. **Mañjiṭṭhikā**[2] **nāma rogajātī**ti ucchūnaṁ antorattabhāvo.

Mahato taḷākassa paṭikacceva āḷinti iminā pana etamatthaṁ dasseti— yathā mahato taḷākassa pāḷiyā abaddhāyapi kiñci udakaṁ tiṭṭhateva, paṭhamameva baddhāya pana yaṁ abaddhapaccayā na tiṭṭheyya, tampi tiṭṭheyya, evameva ye ime anuppanne vatthusmiṁ paṭikacceva anatikkamanatthāya garudhammā paññattā, tesu apaññattesu mātugāmassa pabbajitattā pañca vassasatāni saddhammo tiṭṭheyya. Paṭikacceva paññattattā pana aparānipi pañca vassasatāni ṭhassatīti evaṁ paṭhamaṁ vuttavassasahassameva ṭhassati. **Vassasahassan**ti cetaṁ paṭisambhidāpabhedappattakhīṇāsavānaṁ vaseneva vuttaṁ, tato pana uttaripi sukkhavipassakakhīṇāsavavasena vassasahassaṁ, anāgāmivasena vassasahassaṁ, sakadāgāmivasena vassasahassaṁ, sotāpannavasena vassasahassanti evaṁ pañcavassasahassāni paṭivedhasaddhammo ṭhassati. Pariyattidhammopi tāniyeva. Na hi pariyattiyā asati paṭivedho atthi, nāpi pariyattiyā sati paṭivedho na hoti. Liṅgaṁ pana pariyattiyā antarahitāyapi ciraṁ pavattissatīti.

2. Ovādasuttavaṇṇanā

52. Dutiye **bahussuto**ti idha sakalassapi Buddhavacanassa vasena bahussutabhāvo veditabbo. **Garudhamman**ti kāyasaṁsaggaṁ. Ayamettha saṅkhepo. Bhikkhunovādakavinicchayo pana samantapāsādikāya[3] vuttanayeneva veditabbo.

1. Viddhattā vaṇḍaṁ (Ka) 2. Mañjeṭṭhikā (Sī, Syā) 3. Vi-Ṭṭha 3. 53 piṭṭhe.

ခဏေန ပဋိပ္ပဿန္ဒိ၊ အနောတတ္တဒဟတော အာဘတေန သီတုဒကဿ ဃဋသတေန မတ္ထကေ ပရိသိတ္တာ ဝိယ ဝိဂတပရိဠာဟာ အတ္တမနာ ဟုတ္ဝာ ဂရုဓမ္မပဋိဂ္ဂဟဏေန ဥပ္ပန္နပီတိပါမောဇ္ဇံ အာဝိကရောန္တိ **သေယ္ယထာပိ ဘန္တေ**တိအာဒိကံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

ကုမ္ဘဋ္ဌေနကေဟီတိ ကုမ္ဘေ ဒီပံ ဇာလေတ္ဝာ တေန အာလောကေန ပရဃရေဘဏ္ဍံ ဝိစိနိတ္ဝာ ထေနကစောရေဟိ။ **သေတဋ္ဌိကာ နာမ ရောဂဇာတီ**တိ ကော ပါဏကော နာဠမဇ္ဈဂတံ ကဏ္ဍံ ဝိဇ္ဈတိ၊ ယေန ဝိဒ္ဓါ ကဏ္ဍာ[2] နိက္ခန္တမ္ပိ သာလိသီသံ ခီရံ ဂဟေတုံ န သက္ကောတိ။ **မဉ္ဇိဋ္ဌိကာ နာမ ရောဂဇာတီ**တိ ဥစ္ဆုနံ အန္တောရတ္တဘာဝေါ။

မဟတော တဠာကဿ ပဋိကစ္စေဝ အာဠိန္တိ ဣမိနာ ပန တေမတ္ထံ ဒဿေတိ—ယထာ မဟတော တဠာကဿ ပါဠိယာ အဗဒ္ဓါယပိ ကိဉ္စိ ဥဒကံ တိဋ္ဌတေဝ၊ ပဌမမေဝ ဗဒ္ဓါယ ပန ယံ အဗဒ္ဓပစ္စယာ န တိဋ္ဌေယျ၊ တမ္ပိ တိဋ္ဌေယျ၊ ဧဝမေဝ ယေ ဣမေ အနုပ္ပန္နေ ဝတ္ထုသ္မိံ ပဋိကစ္စေဝ အနတိက္ကမနတ္ထာယ ဂရုဓမ္မာ ပညတ္တာ၊ တေသု အပညတ္တေသု မာတုဂါမဿ ပဗ္ဗဇိတတ္တာ ပဉ္စ ဝဿသတာနိ သဒ္ဓမ္မော တိဋ္ဌေယျ။ ပဋိကစ္စေဝ ပညတ္တတ္တာ ပန အပရာနိပိ ပဉ္စ ဝဿသတာနိ ဌဿတီတိ ဧဝံ ပဌမံ ဝုတ္တဝဿသဟဿမေဝ ဌဿတိ။ **ဝဿသဟဿ**န္တိ စေတံ ပဋိသန္ဓိဒါဘေဒပ္ပတ္တခီဏာသဝါနံ ဝသေနေဝ ဝုတ္တံ၊ တတော ပန ဥတ္တရိပိ သုက္ခဝိပဿကခီဏာသဝဝသေန ဝဿသဟဿံ, အနာဂါမိဝသေန ဝဿသဟဿံ, သကဒါဂါမိဝသေန ဝဿသဟဿံ, သောတာပန္နဝသေန ဝဿသဟဿန္တိ ဧဝံ ပဉ္စဝဿသဟဿာနိ ပဋိဝေဓသဒ္ဓမ္မော ဌဿတိ။ ပရိယတ္တိဓမ္မောပိ တာနိယေဝ။ န ဟိ ပရိယတ္တိယာ အသတိ ပဋိဝေဓော အတ္ထိ၊ နာပိ ပရိယတ္တိယာ သတိ ပဋိဝေဓော န ဟောတိ။ လိင်္ဂံ ပန ပရိယတ္တိယာ အန္တရဟိတာယပိ စိရံ ပဝတ္တိဿတီတိ။

၂-ဩဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၂။ ဒုတိယေ **ဗဟုဿုတော**တိ ဣဓ သကလဿပိ ဗုဒ္ဓဝစနဿ ဝသေန ဗဟုဿုတဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဂရုဓမ္မ**န္တိ ကာယသံသဂ္ဂံ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ ဘိက္ခုနောဝါဒကဝိနိစ္ဆယော ပန သမန္တပါသာဒိကာယ[3] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-ဗဒ္ဓတ္တာ ဝဏ္ဏံ (က) ၂-မဉ္ဇေဋ္ဌိကာ (သီ၊ သျာ) ၃-ဝိ-ဋ္ဌ ၃-၅၃-ပိဋ္ဌေ။

3. Saṁkhittasuttavaṇṇanā

53. Tatiye **sarāgāyā**ti sarāgatthāya. **Virāgāyā**ti virajjanatthāya. **Saṁyogāyā**ti vaṭṭe saṁyogatthāya. **Visaṁyogāyā**ti vaṭṭe visaṁyogabhāvatthāya. **Ācayāyā**ti vaṭṭassa vaḍḍhanatthāya. **No apacayāyā**ti na vaṭṭaviddhaṁsanatthāya. **Dubbharatāyā**ti dupposanatthāya. **No subharatāyā**ti na sukhaposanatthāya. Imasmiṁ sutte paṭhamavārena vaṭṭaṁ kathitaṁ, dutiyavārena vivaṭṭaṁ kathitaṁ. Iminā ca pana ovādena Gotamī arahattaṁ pattāti.

4. Dīghajāṇusuttavaṇṇanā

54. Catutthe **byagghapajjā**ti idamassa paveṇi nāma vasena[1] ālapanaṁ. Tassa hi pubbapurisā byagghapathe jātāti tasmiṁ kule manussā byagghapajjāti vuccanti. **Issattenā**ti[2] issāsakammena. **Tatrūpāyāyā**ti "imasmiṁ kāle idaṁ nāma kātuṁ vaṭṭatī"ti jānane upāyabhūtāya. **Vuddhasīlino**ti vaḍḍhitasīlā vuddhasamācārā. **Āyan**ti āgamanaṁ. **Nāccogāḷhan**ti nātimahantaṁ. **Nātihīnan**ti nātikasiraṁ. **Pariyādāyā**ti gahetvā khepetvā. Tattha yassa vayato diguṇo āyo, tassa vayo āyaṁ pariyādātuṁ na sakkoti.

> "Catudhā vibhaje bhoge, paṇḍito gharamāvasaṁ.
> Ekena bhoge bhuñjeyya, dvīhi kammaṁ payojaye.
> Catutthañca nidhāpeyya, āpadāsu bhavissatī"ti[3]—

Evaṁ paṭipajjato pana vayo āyaṁ pariyādātuṁ na sakkotiyeva.

Udumbarakhādīvāti[4] yathā udumbarāni khāditukāmena pakke udumbararukkhe cālite ekappahāreneva bahūni phalāni patanti, so khāditabbayuttakāni khāditvā itarāni bahutarāni pahāya gacchati, evamevaṁ yo āyato vayaṁ bahutaraṁ katvā vippakiranto bhoge paribhuñjati, so "udumbarakhādikaṁvāyaṁ[5] kulaputto bhoge khādatī"ti vuccati.

---

1. Nāmapaveṇivasena (Syā, Ka)
2. Issatthenāti (Sī, Syā)
3. Dī 3. 153 piṭṭhe.
4. Udumbarakhādikanti (Sī, Syā)
5. Udumbarakhādikaṁ cāyaṁ (Syā)

၃-သံခိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၃။ တတိယေ **သရာဂါယာ**တိ သရာဂတ္ထာယ။ **ဝိရာဂါယာ**တိ ဝိရဇ္ဇနတ္ထာယ။ **သံယောဂါယာ**တိ ဝဋ္ဋေ သံယောဂတ္ထာယ။ **ဝိသံယောဂါယာ**တိ ဝဋ္ဋေ ဝိသံယောဂဘာဝတ္ထာယ။ **အာစယာယာ**တိ ဝဋ္ဋဿ ဝဏ္ဍနတ္ထာယ။ **နော အပစယာယာ**တိ န ဝဋ္ဋဝိဒ္ဓံသနတ္ထာယ။ **ဒုဘ္ဘရတာယာ**တိ ဒုပ္ပေါသနတ္ထာယ။ **နော သုဘရတာယာ**တိ န သုခပေါသနတ္ထာယ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ပဌမဝါရေန ဝဋ္ဋံ ကထိတံ၊ ဒုတိယဝါရေန ဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။ ဣမိနာ စ ပန ဩဝါဒေန ဂေါတမီ အရဟတ္တံ ပတ္တာတိ။

၄-ဒီဃဇာဏုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၄။ စတုတ္ထေ **ဗျဂ္ဃပဇ္ဇာ**တိ ဣဒမဿ ပဝေဏိနာမ ဝသေန[၁] အာလပနံ။ တဿ ဟိ ပုဗ္ဗပုရိသာ ဗျဂ္ဃပထေ ဇာတာတိ တသ္မိံ ကုလေ မနုဿာ ဗျဂ္ဃပဇ္ဇာတိ ဝုစ္စန္တိ။ **ဣဿတ္ထေနာ**တိ၂ ဣဿာသကမ္မေန။ **တတြုပါယာယာ**တိ "ဣမသ္မိံ ကာလေ ဣဒံ နာမ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ ဇာနနေ ဥပါယဘူတာယ။ **ဝုဋ္ဌသီလ်နော**တိ ဝိနိတသီလာ ဝုဋ္ဌသမာစာရာ။ **အာယန္တိ** အာဂမနံ။ **နာစ္စောဂါဠှန္တိ** နာတိမဟန္တံ။ **နာတိဟီနန္တိ** နာတိကသိရံ။ **ပရိယာဒါယာ**တိ ဂဟေတ္ဝာ ခေပေတ္ဝာ။ တတ္ထ ယဿ ဝယတော ဒိဂုဏော အာယော၊ တဿ ဝယော အာယံ ပရိယာဒါတုံ န သက္ကောတိ။

> "စတုဓာ ဝိဘဇေ ဘောဂေ၊ ပဏ္ဍိတော ဃရမာဝသံ။
> ဧကေန ဘောဂေ ဘုဉ္ဇေယ္ယ၊ ဒ္ဝီဟိ ကမ္မံ ပယောဇယေ။
> စတုတ္ထဉ္စ နိဓာပေယ္ယ၊ အာပဒါသု ဘဝိဿတီ"တိ၃—

ဧဝံ ပဋိပဇ္ဇတော ပန ဝယော အာယံ ပရိယာဒါတုံ န သက္ကောတိယေဝ။

ဥဒုမ္ဗရခါဒိဝါတိ၄ ယထာ ဥဒုမ္ဗရာနိ ခါဒိတုကာမေန ပက္ကေ ဥဒုမ္ဗရရုက္ခေ စာလိတေ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ ဗဟူနိ ဖလာနိ ပတန္တိ၊ သော ခါဒိတဗ္ဗယုတ္တကာနိ ခါဒိတ္ဝာ ဣတရာနိ ဗဟုတရာနိ ပဟာယ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝမေဝံ ယော အာယဿ်တော ဝယံ ဗဟုတရံ ကတ္ဝာ ဝိပ္ပကိရန္တော ဘောဂေ ပရိဘုဉ္ဇတိ၊ သော "ဥဒုမ္ဗရခါဒိကံဝါယံ၅ ကုလပုတ္တော ဘောဂေ ခါဒတီ"တိ ဝုစ္စတိ။

၁-နာမပဝေဏိဝသေန (သျာ၊က) ၂-ဣဿတ္ထေနာတိ (သီ၊ သျာ) ၃-ဒီ ၃-၁၅၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဥဒုမ္ဗရခါဒိကန္တိ (သီ၊ သျာ) ၅-ဥဒုမ္ဗရခါဒိကံ စာယံ (သျာ)

ajeṭṭhamaraṇanti anāyakamaraṇaṁ[1]. **Samaṁ jīvikaṁ kappetī**ti sammā jīvikaṁ kappeti. **Samajīvitā**ti samajīvitāya jīvitā[2]. **Apāyamukhānī**ti vināsassa ṭhānāni.

Uṭṭhātā kammadheyyesūti kammakaraṇaṭṭhānesu uṭṭhānavīriyasampanno. **Vidhānavā**ti vidahanasampanno[3]. **Sotthānaṁ samparāyikan**ti sotthibhūtaṁ samparāyikaṁ. **Saccanāmenā**ti Buddhattāyeva Buddhoti evaṁ avitathanāmena. **Cāgo puññaṁ pavaḍḍhatī**ti cāgo ca sesapuññañca pavaḍḍhati. Imasmiṁ sutte saddhādayo missakā kathitā. Pañcamaṁ uttānameva.

6. Bhayasuttavaṇṇanā

56. Chaṭṭhe **gabbho**ti gabbhavāso. **Diṭṭhadhammikāpī**ti sandiṭṭhikā gabbhavāsasadisā[4] punapi manussagabbhā[5]. **Samparāyikāpī**ti ṭhapetvā manussagabbhe sesagabbhā. **Ubhayaṁ ete kāmā pavuccantī**ti bhayañca dukkhañca, bhayañca rogo ca, bhayañca gaṇḍo ca, bhayañca sallañca, bhayañca saṅgo ca, bhayañca paṅko ca, bhayañca gabbho cāti evaṁ ubhayaṁ ete kāmā pavuccanti. **Sātarūpenā**ti kāmasukhena. **Palipathan**ti vaṭṭapalipathaṁ[6]. **Atikkammā**ti imasmiṁ ṭhāne vipassanaṁ vaḍḍhetvā assa bhikkhuno arahattappattabhāvo gahito. Evarūpaṁ pajaṁ[7] jātijarūpetaṁ tīsu bhavesu phandamānaṁ avekkhatīti sutte vaṭṭaṁ kathetvā gāthāsu vivaṭṭaṁ kathitanti. Sattamaṭṭhamāni uttānatthāneva.

9-10. Puggalasuttadvayavaṇṇanā

59-60. Navame **ujubhūto**ti kāyavaṅkādīnaṁ abhāvena ujuko. **Paññāsīlasamāhito**ti paññāya ca sīlena ca samannāgato. **Yajamānānan**ti dānaṁ dadantānaṁ. **Puññapekkhānan**ti puññaṁ olokentānaṁ

1. Ajaddhumārikanti anāthamaraṇaṁ (Sī), addhamārikanti anāthamaraṇaṁ (Syā) Ma-Ṭṭha 2. 191 piṭṭhe ajajjitanti padassa saṁvaṇṇanāyapi saddhiṁ saṁsandetabbaṁ.
2. Samaṁ jīvikā (Sī)
3. Vidhānasampanno (Sī, Syā)
4. Sandiṭṭhikagabbhavāsasadisā (?)
5. Puna mānusā (Ka)
6. Palipanti vaṭṭapalipaṁ (Sī)
7. Gatapalipaṁ taṁ evarūpaṁ pajaṁ (Sī), evarūpaṁ hi pajaṁ (Syā)

အဇေဋ္ဌမရဏန္တိ အနာယကမရဏံ[1]။ **သမံ ဇီဝိကံ ကပ္ပေတီတိ** သမ္မာ ဇီဝိကံ ကပ္ပေတိ။ **သမဇီဝိတာတိ** သမဇီဝိတာယ ဇီဝိတာ၂။ **အပါယမုခါနီတိ** ဝိနာသဿ ဌာနာနိ။

ဥဋ္ဌာတာ ကမ္မဓေယ္ယေသူတိ ကမ္မကရဏဋ္ဌာနေသု ဥဋ္ဌာနဝီရိယသမ္ပန္နော။ **ဝိဓာနဝါတိ** ဝိဒဟနသမ္ပန္နော[2]။ **သောတ္ထာနံ သမ္ပရာယိကန္တိ** သောတ္ထိဘူတံ သမ္ပရာယိကံ။ **သစ္စနာမေနာတိ** ဗုဒ္ဓတ္တာယေဝ ဗုဒ္ဓေါတိ ဧဝံ အဝိတထနာမေန။ **စာဂေါ ပုညံ ပဝဍ္ဎတီတိ** စာဂေါ စ သေသပုညဉ္စ ပဝဍ္ဎတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သဒ္ဓါဒယော မိဿကာ ကထိတာ။ ပဉ္စမံ ဥတ္တာနမေဝ။

၆-ဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၆။ ဆဋ္ဌေ ဂဗ္ဘောတိ ဂဗ္ဘဝါသော။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာပီတိ** သန္ဒိဋ္ဌိကာ ဂဗ္ဘ-ဝါသသဒိသာ[3] ပုနပိ မနုဿဂဗ္ဘာ[4]။ **သမ္ပရာယိကာပီတိ** ဌပေတ္ဝာ မနုဿဂဗ္ဘေ သေသဂဗ္ဘာ။ **ဥဘယံ ဧတေ ကာမာ ပဝုစ္စန္တီတိ** ဘယဉ္စ ဒုက္ခဉ္စ၊ ဘယဉ္စ ရောဂေါ စ၊ ဘယဉ္စ ဂဏ္ဍော စ၊ ဘယဉ္စ သလ္လဉ္စ၊ ဘယဉ္စ သင်္ကေါ စ၊ ဘယဉ္စ ပင်္ကော စ၊ ဘယဉ္စ ဂဗ္ဘော စာတိ ဧဝံ ဥဘယံ ဧတေ ကာမာ ပဝုစ္စန္တိ။ **သာတရူပေနာတိ** ကာမသုခေန။ **ပလိပထန္တိ** ဝဋ္ဋပလိပထံ[5]။ **အတိက္ကမ္မာတိ** ဣမသ္မိံ ဌာနေ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတ္ဝာ အဿ ဘိက္ခုနော အရဟတ္တပ္ပတ္တဘာဝေါ ဂဟိတော။ **ဧဝံရူပံ ပဇ်[6]** ဇာတိဇရူပေတံ တိသု ဘဝေသု ဖန္ဒမာနံ အဝေက္ခတီတိ သုတ္တေ ဝဋ္ဋံ ကထေတ္ဝာ ဂါထာသု ဝိဝဋ္ဋံ ကထိတန္တိ။ သတ္တမဋ္ဌမာနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

၉-၁၀-ပုဂ္ဂလသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၅၉-၆၀။ နဝမေ **ဥဇုဘူတော**တိ ကာယဝင်္ကာဒီနံ အဘာဝေန ဥဇုကော။ **ပညာသီလသမာဟိတော**တိ ပညာယ စ သီလေန စ သမန္နာဂတော။ **ယဇမာနာနန္တိ** ဒါနံ ဒဒန္တာနံ။ **ပုညပေက္ခာနန္တိ** ပုညံ ဩလောကေန္တာနံ

၁-အဇေဋ္ဌမာရိကန္တိ အနာထမရဏံ (သီ)၊ အဇ္ဈမာရိကန္တိ အနာထမရဏံ (သျာ)
မ-ဋ္ဌ ၂-၁၉၁-ပိဋ္ဌေ အဇ္ဇိတန္တိ ပဒဿ သံဝဏ္ဏနာယပိ သဒ္ဓိံ သံသန္ဒေတဗ္ဗံ။
၂-သမံ ဇီဝိကာ (သီ)
၃-ပုန မာနုသာ (က)
၄-ဝိဓာနသမ္ပန္နော (သီ၊ သျာ)
၅-သန္ဒိဋ္ဌိကဂဗ္ဘဝါသသဒိသာ (?)
၆-ပလိပန္တိ ဝဋ္ဋပလိပံ (သီ)
၇-ဂတပလိပံ ဟံ ဧဝရူပံ ပဇံ (သီ)၊ ဧဝရူပံ ဟိ ပဇံ (သျာ)

gavesantānaṁ. **Opadhikan**ti upadhivipākaṁ, opadhibhūtaṁ ṭhānaṁ appamāṇaṁ[1]. Dasame **samukkaṭṭho**ti ukkaṭṭho uttamo. **Sattānan**ti sabbasattānaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Gotamīvaggo chaṭṭho.

---

(7) 2. Bhūmicālavagga

1. Icchāsuttavaṇṇanā

61. Sattamassa paṭhame **pavivittassā**ti kāyavivekena vivittassa. **Nirāyattavuttino**ti katthaci anāyattavuttino vipassanākammikassa. **Lābhāyā**ti catupaccayalābhāya. **Socī ca paridevī cā**ti sokī ca paridevī ca. Socicca parideviccātipi pāṭho. **Cuto ca saddhammā**ti taṁkhaṇaṁyeva vipassanāsaddhammā cuto. Imasmiṁ sutte vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ.

2. Alaṁsuttavaṇṇanā

62. Dutiye **alaṁ attano alaṁ paresan**ti attano ca paresañca hitapaṭipattiyaṁ samattho pariyatto anucchaviko. **Khippanisantī**ti khippaṁ upadhāreti, khandhadhātu-āyatanādīsu kathiyamānesu te dhamme khippaṁ jānātīti attho. Imasmiṁ sutte samathavipassanā kathitā. Puggalajjhāsayena pana desanāvilāsena cetaṁ matthakato paṭṭhāya heṭṭhā otarantaṁ kathitanti.

3. Saṁkhittasuttavaṇṇanā

63. Tatiye **evamevā**ti nikkāraṇeneva. Yathā vā ayaṁ yācati, evameva. **Moghapurisā**ti mūḷhapurisā tucchapurisā. **Ajjhesantī**ti yācanti. **Anubandhitabban**ti iriyāpathānugamanena anubandhitabbaṁ maṁ na vijahitabbaṁ maññanti. Ājānanatthaṁ apasādento evamāha. Esa kira bhikkhu ovāde dinnepi pamādameva anuyuñjati, dhammaṁ sutvā tattheva vasati, samaṇadhammaṁ kātuṁ na icchati. Tasmā Bhagavā evaṁ apasādetvā puna yasmā so arahattassa

1. Avibhūtaṁ ṭhānaṁ appamāṇaṁ (Sī), adhibhūtaṁ vā nappamāṇaṁ (Syā)

ဂဝေသန္တာနံ။ **ဩပဓိက**န္တိ ဥပဓိဝိပါကံ၊ ဩပဓိဘူတံ ဌာနံ အပ္ပမာဏ်[1]။ ဒသမေ **သမုက္ကဋ္ဌော**တိ ဥက္ကဋ္ဌော ဥတ္တမော။ **သတ္တာန**န္တိ သမ္ဗသတ္တာနံ။ သေသံ သမ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ဂေါတမီဝဂ္ဂေါ ဆဋ္ဌော။

---

(၇) ၂-ဘူမိစာလဝဂ္ဂ

၁-ဣစ္ဆာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၁။ သတ္တမဿ ပဌမေ **ပဝိဝိတ္တဿာ**တိ ကာယဝိဝေကေန ဝိဝိတ္တဿ။ **နိရာယတ္တဝုတ္တိနော**တိ ကတ္ထစိ အနာယတ္တဝုတ္တိနော ဝိပဿနာကမ္မိကဿ။ **လာဘာယာ**တိ စတုပစ္စယလာဘာယ။ **သောစီ စ ပရိဒေဝီ စာ**တိ သောကီ စ ပရိဒေဝီ စ။ သောစိစ္စ ပရိဒေဝိစ္စာတိပိ ပါဌော။ **စုတော စ သဒ္ဓမ္မာ**တိ တံခဏ်-ယေဝ ဝိပဿနာသဒ္ဓမ္မာ စုတော။ ဋ္ဌမဿိ သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။

၂-အလံသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၂။ ဒုတိယေ **အလံ အတ္တနော အလံ ပရေသန္တိ** အတ္တနော စ ပရေသဉ္စ ဟိတပဋိပတ္တိယံ သမတ္ထော ပရိယတ္တော အနုစ္ဆဝိကော။ **ခိပ္ပနိသန္တီ**တိ ခိပ္ပံ ဥပဓာရေတိ၊ ခန္ဓဓာတုအာယတနာဒီသု ကထိယမာနေသု တေ ဓမ္မေ ခိပ္ပံ ဇာနာတီတိ အတ္ထော။ ဋ္ဌမသ္မိံ သုတ္တေ သမထဝိပဿနာ ကထိတာ။ ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယေန ပန ဒေသနာဝိလာသေန စေတံ မတ္ထကတော ပဋ္ဌာယ ဟေဋ္ဌာ ဩတရန်ံ ကထိတန်ိ။

၃-သံခိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၃။ တတိယေ **ဧဝမေဝါ**တိ နိက္ကာရဏေနေဝ။ ယထာ ဝါ အယံ ယာစတိ၊ ဧဝုမေဝ။ **မောဃပုရိသာ**တိ မူဠှပုရိသာ တုစ္ဆပုရိသာ။ **အဇ္ဈေသန္တီ**တိ ယာစန်ိ။ **အနုဗန္ဓိတဗ္ဗန်ိ** ဣရိယာပထာနုဂမနေန အနုဗန္ဓိတဗ္ဗံ မံ န ဝိဇဟိတဗ္ဗံ မညန်ိ။ အာဇာနနတ္ထံ အပသာဒေန္တော ဧဝမာဟ။ သေ ကိရ ဘိက္ခု ဩဝါဒေ ဒိန္နေပိ ပမာဒမေဝ အနုယုဉ္ဇတိ၊ ဓမ္မံ သုတ္ဝာ တတ္ထေဝ ဝသတိ၊ သမဏဓမ္မံ ကာတုံ န ဣစ္ဆတိ။ တသ္မာ ဘဂဝါ ဧဝံ အပသာဒေတ္ဝာ ပုန ယသ္မာ သော အရဟတ္တဿ

၁-အဝိဘူတံ ဌာနံ အပ္ပမာဏ် (သီ)၊ အဓိဘူတံ ဝါ နပ္ပမာဏ် (သျာ)

upanissayasampanno, tasmā taṁ ovadanto **tasmā tiha te bhikkhu evaṁ sikkhitabban**ti-ādimāha. Tattha **ajjhattaṁ me cittaṁ ṭhitaṁ bhavissati susaṇṭhitaṁ, na ca uppannā pāpakā akusalā dhammā cittaṁ pariyādāya ṭhassantī**ti iminā tāvassa ovādena niyakajjhattavasena cittekaggatāmatto mūlasamādhi vutto.

Tato "ettakeneva santuṭṭhiṁ anāpajjitvā evaṁ so samādhi vaḍḍhetabbo"ti dassetuṁ **yato kho te bhikkhu ajjhattaṁ cittaṁ ṭhitaṁ hoti susaṇṭhitaṁ, na ca uppannā pāpakā akusalā dhammā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhanti, tato te bhikkhu evaṁ sikkhitabbaṁ "mettā me cetovimutti bhāvitā bhavissati -pa- Susamāraddhā"**ti evamassa mettāvasena bhāvanaṁ vaḍḍhetvā puna **yato kho te bhikkhu ayaṁ samādhi evaṁ bhāvito hoti bahulīkato, tato tvaṁ bhikkhu imaṁ samādhiṁ savitakkasavicārampi bhāveyyāsī**ti-ādi vuttaṁ. Tassattho—yadā te bhikkhu ayaṁ mūlasamādhi evaṁ mettāvasena bhāvito hoti, tadā tvaṁ tāvatakenapi tuṭṭhiṁ anāpajjitvāva imaṁ mūlasamādhiṁ aññesupi ārammaṇesu catukkapañcakajjhānāni pāpayamāno "savitakkasavicārampī"ti-ādinā nayena bhāveyyāsīti.

Evaṁ vatvā ca pana avasesabrahmavihārapubbaṅgamampissa aññesu ārammaṇesu catukkapañcakajjhānabhāvanaṁ kareyyāsīti dassento **yato kho te bhikkhu ayaṁ samādhi evaṁ bhāvito hoti subhāvito, tato te bhikkhu evaṁ sikkhitabbaṁ "karuṇā me ceto vimuttī"**ti-ādimāha. Evaṁ mettāpubbaṅgamaṁ catukkapañcakajjhānabhāvanaṁ dassetvā puna kāyānupassanādipubbaṅgamaṁ dassetuṁ. **yato kho te bhikkhu ayaṁ samādi evaṁ bhāvito hoti subhāvito, tato te bhikkhu evaṁ sikkhitabbaṁ "kāye kāyānupassī"**ti-ādiṁ vatvā **yato kho te bhikkhu ayaṁ samādhi evaṁ bhāvito hoti subhāvito, tato tvaṁ bhikkhu yena yeneva gagghasī**ti[1] ādimāha. Tattha **gagghasī**ti gamissasi. **Phāsuṁyevā**ti iminā arahattaṁ dasseti. Arahattappatto hi sabbiriyāpathesu phāsu viharati nāma.

1. Gacchasīti (Sī), tagghasīti (Syā)

ဥပနိဿယသမ္ပန္နော၊ တသ္မာ တံ ဩဝဒန္တော **တသ္မာ တိဟ တေ ဘိက္ခု၊ ဧဝံ သိက္ခိတဗ္ဗန္တိ**အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အဇ္ဈတ္တံ မေ စိတ္တံ ဋ္ဌိတံ ဘဝိဿတိ သုသဏ္ဌိတံ၊ န စ ဥပ္ပန္နာ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ စိတ္တံ ပရိယာဒါယ ဋ္ဌဿန္တီ**တိ ဣမိနာ တာဝဿ ဩဝါဒေန နိယကဇ္ဈတ္တဝသေန စိတ္တေကဂ္ဂတာမတ္တော မူလသမာဓိ ဝုတ္တော။

တတော "တ္တေကေနေဝ သန္တုဋ္ဌိံ အနာပဇ္ဇိတ္ဝာ ဧဝံ သော သမာဓိ ဝဍ္ဎေ-တဗ္ဗော"တိ ဒဿေတုံ **ယတော ခေါ တေ ဘိက္ခု၊ အဇ္ဈတ္တံ စိတ္တံ ဋ္ဌိတံ ဟောတိ သုသဏ္ဌိတံ၊ န စ ဥပ္ပန္နာ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ စိတ္တံ ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌန္တိ၊ တတော တေ ဘိက္ခု ဧဝံ သိက္ခိတဗ္ဗံ "မေတ္တာ မေ စေတောဝိမုတ္တိ ဘာဝိတာ ဘဝိဿတိ။ပ။ သုသမာရဒ္ဓါ"**တိ ဧဝမဿ မေတ္တာဝသေန ဘာဝနံ ဝဍ္ဎေတ္ဝာ ပုန **ယတော ခေါ တေ ဘိက္ခု အယံ သမာဓိ ဧဝံ ဘာဝိတော ဟောတိ ဗဟုလီကတော၊ တတော တွံ ဘိက္ခု ဣမံ သမာဓိံ သဝိတက္က-သဝိစာရန္တိ ဘာဝေယျာသီ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တဿတ္ထော—ယဒါ တေ ဘိက္ခု အယံ မူလသမာဓိ ဧဝံ မေတ္တာဝသေန ဘာဝိတော ဟောတိ၊ တဒါ တွံ တာဝတကေနပိ တုဋ္ဌိံ အနာပဇ္ဇိတ္ဝာဝ ဣမံ မူလသမာဓိံ အညေသုပိ အာရမ္မဏေသု စတုက္ကပဉ္စကဇ္ဈာနာနိ ပါပယမာနော "သဝိတက္ကသဝိစာရန္တိ"တိ-အာဒိနာ နယေန ဘာဝေယျာသီတိ။

ဧဝံ ဝတ္ဝာ စ ပန အဝသေသဗြဟ္မဝိဟာရပုဗ္ဗင်္ဂမမ္ပိဿ အညေသု အာရမ္မဏေသု စတုက္ကပဉ္စကဇ္ဈာနဘာဝနံ ကရေယျာသီတိ ဒဿေန္တော **ယတော ခေါ တေ ဘိက္ခု အယံ သမာဓိ ဧဝံ ဘာဝိတော ဟောတိ သုဘာဝိတော၊ တတော တေ ဘိက္ခု ဧဝံ သိက္ခိတဗ္ဗံ "ကရုဏာ မေ စေတောဝိမုတ္တိ"**တိအာဒိမာဟ။ဧဝံ မေတ္တာ-ပုဗ္ဗင်္ဂမံ စတုက္ကပဉ္စကဇ္ဈာနဘာဝနံ ဒဿေတ္ဝာ ပုန ကာယာနုပဿနာဒိပုဗ္ဗင်္ဂမံ ဒဿေတုံ **ယတော ခေါ တေ ဘိက္ခု အယံ သမာဓိ ဧဝံ ဘာဝိတော ဟောတိ သုဘာဝိတော၊တတော တေ ဘိက္ခု ဧဝံ သိက္ခိတဗ္ဗံ "ကာယေ ကာယာနုပဿီ"**တိ အာဒိံ ဝတ္ဝာ **ယတော ခေါ တေ ဘိက္ခု အယံ သမာဓိ ဧဝံ ဘာဝိတော ဟောတိ သုဘာဝိတော၊ တတော တွံ ဘိက္ခု ယေန ယေနေဝ ဂစ္ဆသီ**တိ[2] အာဒိမာဟ။ တတ္ထ ဂစ္ဆသီတိ ဂမိဿသိ။ **ဖာသုံယေဝါ**တိ ဣမိနာ အရဟတ္တံ ဒဿေတိ။ အရဟတ္တပ္ပတ္တော ဟိ သဗ္ဗိရိယာပထေသု ဖာသု ဝိဟရတိ နာမ။

၁-ဂစ္ဆသိတိ (သီ)၊ တဂ္ဃသီတိ (သျာ)

4. Gayāsīsasuttavaṇṇanā

64. Catutthe **etadavocā**ti attano padhānabhūmiyaṁ uppannaṁ vitakkaṁ bhikkhusaṁghassa ārocetuṁ etaṁ "pubbāhaṁ bhikkhave"ti-ādivacanaṁ avoca. **Obhāsan**ti dibbacakkhuñāṇobhāsaṁ. **Ñāṇadassanan**ti dibbacakkhubhūtaṁ ñāṇasaṅkhātaṁ dassanaṁ. **Sannivutthapubban**ti ekato vasitapubbaṁ. Imasmiṁ pana sutte dibbacakkhuñāṇaṁ iddhividhañāṇaṁ cetopariyañāṇaṁ yathākammupagañāṇaṁ anāgataṁsañāṇaṁ paccuppannaṁsañāṇaṁ atītaṁsañāṇaṁ pubbenivāsañāṇanti imāni tāva aṭṭha ñāṇāni Pāḷiyaṁyeva āgatāni, tehi pana saddhiṁ vipassanāñāṇāni cattāri maggañāṇāni cattāri phalañāṇāni cattāri paccavekkhaṇañāṇāni cattāri paṭisambhidāñāṇāni cha asādhāraṇañāṇānīti etāni ñāṇāni samodhānetvā kathentena evaṁ idaṁ suttaṁ kathitaṁ nāma hoti.

5. Abhibhāyatanasuttavaṇṇanā

65. Pañcame **abhibhāyatanānī**ti abhibhavanakāraṇāni. Kiṁ abhibhavanti? Paccanīkadhammepi ārammaṇānipi. Tāni hi paṭipakkhabhāvena paccanīkadhamme abhibhavanti, puggalassa ñāṇuttariyatāya ārammaṇāni. **Ajjhattaṁ rūpasaññī**ti-ādīsu pana ajjhattarūpe parikammavasena ajjhattaṁ rūpasaññī nāma hoti. Ajjhattaṁ hi nīlaparikammaṁ karonto kese vā pitte vā akkhitārakāya vā karoti, pītaparikammaṁ karonto mede vā chaviyā vā hatthatalapādatalesu vā akkhīnaṁ pītaṭṭhāne vā karoti, lohitaparikammaṁ karonto maṁse vā lohite vā jivhāya vā akkhīnaṁ rattaṭṭhāne vā karoti,odātaparikammaṁ karonto aṭṭhimhi vā dante vā nakhe vā akkhīnaṁ setaṭṭhāne vā karoti. Taṁ pana sunīlakaṁ supītakaṁ sulohitakaṁ su-odātaṁ na hoti, avisuddhameva hoti.

Eko bahiddhā rūpāni passatīti yassevaṁ parikammaṁ ajjhattaṁ uppannaṁ hoti nimittaṁ pana bahiddhā, so evaṁ ajjhattaṁ parikammassa bahiddhā ca appanāya vasena "ajjhattaṁ rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passatī"ti vuccati. **Parittānī**ti avaḍḍhitāni. **Suvaṇṇadubbaṇṇānī**ti suvaṇṇāni vā hontu dubbaṇṇāni vā, parittavaseneva idaṁ abhibhāyatanaṁ vuttanti veditabbaṁ. **Tāni abhibhuyyā**ti yathā nāma sampannaggahaṇiko kaṭacchumattaṁ bhattaṁ labhitvā "kiṁ ettha

၄-ဂယာသီသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၄။ စတုတ္ထေ **တေဒဝေါစာ**တိ အတ္တနော ပဓာနဘူမိယံ ဥပ္ပန္နံ ဝိတက္ကံ ဘိက္ခုသံဃဿ အာရောစေတုံ ဧဘံ "ပုဗ္ဗာဟံ ဘိက္ခဝေ"တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။ **ဩဘာသန္တိ** ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏောဘာသံ။ **ဉာဏဒဿန**န္တိ ဒိဗ္ဗ-စက္ခုဘူတံ ဉာဏသင်္ခါတံ ဒဿနံ။ **သန္နိဝုတ္ထပုဗ္ဗ**န္တိ ကေတော ဝသိတပုဗ္ဗံ။ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ ဣဒ္ဓိဝိဉာဏံ စေတောပရိယဉာဏံ ယထာ-ကမ္မူပဂဉာဏံ အနာဂတံသဉာဏံ ပစ္စုပ္ပန္နံသဉာဏံ အတီတံသဉာဏံ ပုဗ္ဗေနိဝါသ-ဉာဏန္တိ ဣမာနိ တာဝ အဋ္ဌ ဉာဏာနိ ပါဠိယံယေဝ အာဂတာနိ၊ တေဟိ ပန သဒ္ဓိံ ဝိပဿနာဉာဏာနိ စတ္တာရိ မဂ္ဂဉာဏာနိ စတ္တာရိ ဖလဉာဏာနိ စတ္တာရိ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏာနိ စတ္တာရိ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏာနိ ဆ အသာဓာရဏ-ဉာဏာနီတိ တောနိ ဉာဏာနိ သမောဓာနေတ္ဝာ ကထေန္တေန ဧဝံ ဣဒံ သုတ္တံ ကထိတံ နာမ ဟောတိ။

၅-အဘိဘာယတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၅။ ပဉ္စမေ **အဘိဘာယတနာနီ**တိ အဘိဘဝနကာရဏာနိ။ ကိံ အဘိ-ဘဝန္တိ? ပစ္စနီကဓမ္မေပိ အာရမ္မဏာနိပိ။ တာနိ ဟိ ပဋိပက္ခဘာဝေန ပစ္စနီက-ဓမ္မေ အဘိဘဝန္တိ၊ ပုဂ္ဂလဿ ဉာဏုတ္တရိယတာယ အာရမ္မဏာနိ။ **အဇ္ဈတ္တံ ရူပသညီ**တိအာဒီသု ပန အဇ္ဈတ္တရူပေ ပရိကမ္မဝသေန အဇ္ဈတ္တံ ရူပသညီ နာမ ဟောတိ။ အဇ္ဈတ္တံ ဟိ နီလပရိကမ္မံ ကရောန္တော ကေသေ ဝါ ပိတ္တေ ဝါ အက္ခိ-တာရကာယ ဝါ ကရောတိ၊ ပီတပရိကမ္မံ ကရောန္တော မေဒေ ဝါ ဆဝိယာ ဝါ ဟတ္ထတလပါဒတလေသု ဝါ အင်္ဂါနံ ပီတဋ္ဌာနေ ဝါ ကရောတိ၊ လောဟိတ-ပရိကမ္မံ ကရောန္တော မံသေ ဝါ လောဟိတေ ဝါ ဇိဝှါယ ဝါ အင်္ဂါနံ ရတ္တ-ဋ္ဌာနေ ဝါ ကရောတိ၊ ဩဒါတပရိကမ္မံ ကရောန္တော အဋ္ဌိမှိ ဝါ ဒန္တေ ဝါ နခေ ဝါ အင်္ဂါနံ သေတဋ္ဌာနေ ဝါ ကရောတိ။ တံ ပန သုနီလကံ သုပီတကံ သုလော-ဟိတကံ သုဩဒါတံ န ဟောတိ၊ အဝိသုဒ္ဓမေဝ ဟောတိ။

ကော ပဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတီတိ ယသ္သေဝံ ပရိကမ္မံ အဇ္ဈတ္တံ ဥပ္ပန္နံ ဟော်ကိ၊ နိမိတ္တံ ပန ပဟိဒ္ဓါ၊ သော ဧဝံ အဇ္ဈတ္တံ ပရိကမ္မဿ ပဟိဒ္ဓါစ အပ္ပနာယ ဝသေန "အဇ္ဈတ္တံ ရူပသညီ ကော ပဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတီ"တိ ဝုစ္စတိ။ **ပရိတ္တာ-နီ**တိ အဝဏ္ဏိတာနိ။ **သုဝဏ္ဏဒုဗ္ဗဏ္ဏာနီ**တိ သုဝဏ္ဏာနိ ဝါ ဟောန္တု ဒုဗ္ဗဏ္ဏာနိ ဝါ၊ ပရိတ္တဝသေနေဝ ဣဒံ အဘိဘာယတနံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **တာနိ အဘိဘုယျာ**တိ ယထာ နာမ သမ္ပန္နဂဟဏိကော ကဋ္ဌမုခံ ဘတ္တံ လဘိတ္ဝာ "ကိံ ဇ္ဇေ

bhuñjitabbaṁ atthī”ti saṁkaḍḍhitvā ekakabaḷameva karoti, evameva ñāṇuttariko puggalo visadañāṇo “kimettha parittake ārammaṇe samāpajjitabbaṁ atthi, nāyaṁ mama bhāro”ti[1] tāni rūpāni abhibhavitvā samāpajjati, saha nimittuppādenevettha appanaṁ pāpetīti attho. **Jānāmi passāmī**ti iminā panassa ābhogo kathito. So ca kho samāpattito vuṭṭhitassa, na antosamāpattiyaṁ. **Evaṁsaññī hotī**ti ābhogasaññāyapi jhānasaññāyapi evaṁsaññī hoti. Abhibhavanasaññā hissa antosamāpattiyampi atthi, ābhogasaññā pana samāpattito vuṭṭhitasseva.

Appamāṇānīti vaḍḍhitappamāṇāni, mahantānīti attho. **Abhibhuyyā**ti ettha pana yathā mahagghaso puriso ekaṁ bhattavaḍḍhitakaṁ labhitvā “aññāpi hotu, aññāpi hotu, kiṁ esā mayhaṁ karissatī”ti na taṁ mahantato passati, evameva ñāṇuttaro puggalo visadañāṇo “kiṁ ettha samāpajjitabbaṁ, nayidaṁ appamāṇaṁ, na mayhaṁ cittekaggatākaraṇe bhāro atthī”ti abhibhavitvā samāpajjati, saha nimittuppādanevettha appanaṁ pāpetīti attho.

Ajjhattaṁ arūpasaññīti alābhitāya vā anatthikatāya vā ajjhattarūpe parikammasaññāvirahito.

Eko bahiddhā rūpāni passatīti yassa parikammampi nimittampi bahiddhā uppannaṁ, so evaṁ bahiddhā parikammassa ceva appanāya ca vasena “ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passatī”ti vuccati. Sesamettha catutthābhibhāyatane ca vuttanayameva. Imesu pana catūsu parittaṁ vitakkacaritavasena āgataṁ, appamāṇaṁ mohacaritavasena. Suvaṇṇaṁ dosacaritavasena, dubbaṇṇaṁ rāgacaritavasena. Etesañhi etāni sappāyāni. Sā ca nesaṁ sappāyatā Visuddhimagge[2] cariyaniddese vuttā.

Pañcama-abhibhāyatanādīsu **nīlānī**ti sabbasaṅgāhikavasena[3] vuttaṁ. **Nīlavaṇṇānī**ti vaṇṇavasena. **Nīlanidassanānī**ti nidassanavasena. Apaññāyamānavivarāni asambhinnavaṇṇāni ekanīlāneva hutvā dissantīti vuttaṁ hoti.

1. Dukkaroti (Ka)
2. Visuddhi 1. 98 piṭṭhe.
3. Sabbasaṅgāhakavasena (Aṁ-Ṭṭha 1. 407 piṭṭhe)

ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗံ အတ္ထီ”တိ သံကနိတ္ဝာ ကေကမဋ္ဌမေဝ ကရောတိ၊ ဧဝမေဝ ဉာဏုတ္တ-ရိကော ပုဂ္ဂလော ဝိသဒဉာဏော “ကိမေတ္ထ ပရိတ္တကေ အာရမ္မဏေ သမာပဇ္ဇိ-တဗ္ဗံ အတ္ထိ၊ နာယံ မမ ဘာရော”တိ[1] တာနိ ရူပါနိ အဘိဘဝိတ္ဝာ သမာပဇ္ဇတိ၊ သဟ နိမိတ္တုပ္ပါဒနေဝေတ္ထ အပ္ပနံ ပါပေတီတိ အတ္ထော။ **ဇာနာမိ ပဿာမီ**တိ ဇာနာမိ ပဿာမီတိ ဣမိနာ ပနဿ အာဘောဂေါ ကထိတော။ သော စ ခေါ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌိတဿ၊ နော အန္တောသမာပတ္တိယံ။ **ဧဝံသညီ ဟောတီ**တိ အာဘောဂ-သညာယပိ ဈာနသညာယပိ ဧဝံသညီ ဟောတိ။ အဘိဘဝနသညာ ဟိဿ အန္တောသမာပတ္တိယမ္ပိ အတ္ထိ၊ အာဘောဂသညာ ပန သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌိတ-သ္သေဝ။

အပ္ပမာဏာနီတိ ဝဍ္ဎိတပ္ပမာဏာနိ၊ မဟန္တာနီတိ အတ္ထော။ **အဘိဘုယ္ယာ**တိ ဣတ္ထေ ပန ယထာ မဟဂ္ဃသော ပုရိသော ဧကံ ဘတ္တဝဍ္ဎိတကံ လဘိတ္ဝာ “အညာပိ ဟောတု၊ အညာပိ ဟောတု၊ ကိံ သော မယ္ဟံ ကရိဿတီ”တိ နံ တံ မဟန္တ-တော ပဿတိ၊ ဧဝမေဝ ဉာဏုတ္တရော ပုဂ္ဂလော ဝိသဒဉာဏော “ကိံ ဣတ္ထေ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ၊ နယိဒံ အပ္ပမာဏံ၊ နော မယ္ဟံ စိတ္တေကဂ္ဂတာကရဏေ ဘာရော အတ္ထီ”တိ အဘိဘဝိတ္ဝာ သမာပဇ္ဇတိ၊ သဟ နိမိတ္တုပ္ပါဒနေဝေတ္ထ အပ္ပနံ ပါပေတီတိ အတ္ထော။

အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီတိ အလာဘိတာယ ဝါ အနတ္ထိကတာယ ဝါ အဇ္ဈတ္တ-ရူပေ ပရိကမ္မသညာဝိရဟိတော။

ဧကော ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတီတိ ယဿ ပရိကမ္မမ္ပိ နိမိတ္တမ္ပိ ဗဟိဒ္ဓါ ဥပ္ပန္နံ၊ သော ဧဝံ ဗဟိဒ္ဓါ ပရိကမ္မဿ ဧဧဝ အပ္ပနာယ စ ဝသေန “အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီ ဧကော ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတီ”တိ ဝုစ္စတိ။ သေသမေတ္ထ စတုတ္ထာဘိဘာယတနေ စ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဣမေသု ပန စတူသု ပရိတ္တံ ဝိတက္ကစရိတဝသေန အာဂတံ၊ အပ္ပမာဏံ မောဟစရိတဝသေန။ သုဝဏ္ဏံ ဒေါသစရိတဝသေန၊ ဒုဗ္ဗဏ္ဏံ ရာဂ-စရိတဝသေန။ တေသဉ္စိ တောနိ သပ္ပါယာနိ။ သာ စ နေသံ သပ္ပါယတာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[2] စရိယနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တာ။

ပဌမအဘိဘာယတနာဒီသု **နီလာနီ**တိ သမ္ဗသင်္ဂါဟိကဝသေန[3] ဝုတ္တံ။ **နီလ-ဝဏ္ဏာနီ**တိ ဝဏ္ဏဝသေန။ **နီလနိဒဿနာနီ**တိ နိဒဿနဝသေန။ အပညာယမာန-ဝိဝရာနိ အသမ္ဘိန္နဝဏ္ဏာနိ ကေနိလာနေဝ ဟုတ္ဝာ ဒိဿန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁-ဒုက္ကရောတိ (က) ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၉၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သမ္ဗသင်္ဂါဟကဝသေန (အံ-ဋ ၁-၄၀၇-ပိဋ္ဌေ)

nīlanibhāsānīti idaṁ pana obhāsavasena vuttaṁ, nīlobhāsāni nīlappabhāyuttānīti attho. Etena nesaṁ suvisuddhataṁ dasseti. Visuddhavaṇṇavaseneva hi imāni abhibhāyatanāni vuttāni. "Nīlakasiṇaṁ uggaṇhanto nīlasmiṁ nimittaṁ gaṇhāti pupphasmiṁ vā vatthasmiṁ vā vaṇṇadhātuyā vā"ti-ādikaṁ panettha kasiṇakaraṇañca parikammañca appanāvidhānañca sabbaṁ Visuddhimagge[1] vitthārato vuttamevāti.

6. Vimokkhasuttavaṇṇanā

66. **Vimokkhā**ti kenaṭṭhena vimokkhā? Adhimuccanaṭṭhena. Ko panāyaṁ adhimuccanaṭṭho nāma? Paccanīkadhammehi ca suṭṭhu muccanaṭṭho, ārammaṇe ca abhirativasena suṭṭhu muccanaṭṭho, pitu-aṅke vissaṭṭhaṅgapaccaṅgassa dārakassa sayanaṁ viya aniggahitabhāvena nirāsaṅkatāya ārammaṇe pavattīti vuttaṁ hoti. Ayaṁ panattho pacchime vimokkhe natthi, purimesu vimokkhesu atthi.

Rūpī rūpāni passatīti ettha ajjhattaṁ kesādīsu nīlakasiṇādivasena uppāditaṁ rūpajjhānaṁ rūpaṁ, tadassatthīti rūpī. Bahiddhāpi nīlakasiṇādīni rūpāni jhānacakkhunā passati. Iminā ajjhattabahiddhavatthukesu kasiṇesu uppāditajjhānassa puggalassa cattāri rūpāvacarajjhānāni dassitāni. **Ajjhattaṁ arūpasaññī**ti ajjhattaṁ na rūpasaññī, attano kesādīsu anuppāditarūpāvacarajjhānoti attho. Iminā bahiddhā parikammaṁ katvā bahiddhāva uppāditajjhānassa rūpāvacarajjhānāni dassitāni.

Subhanteva adhimutto hotīti iminā suvisuddhesu nīlādīsu vaṇṇakasiṇesu jhānāni dassitāni. Tattha kiñcāpi anto-appanāya "subhan"ti ābhogo natthi, yo pana suvisuddhaṁ sutaṁ kasiṇaṁ ārammaṇaṁ katvā viharati, so yasmā "subhanti adhimutto hotī"ti vattabbataṁ āpajjati, tasmā evaṁ desanā katā. Paṭisambhidāmagge pana—

> "Kathaṁ subhanteva adhimutto hotīti vimokkho. Idha bhikkhu mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ -pa- viharati. Mettāya bhāvitattā sattā appaṭikūlā honti. Karuṇā.

1. Visuddhi 1. 120 piṭṭhe.

နီလနိဘာသာနီတိ ဣဒံ ပန ဩဘာသဝသေန ဝုတ္တံ၊ နီလောဘာသာနိ နီလပ္ပဘာယုတ္တာနီတိ အတ္ထော။ ဧတေန နေသံ သုဝိသုဒ္ဓတံ ဒဿေတိ။ ဝိသုဒ္ဓဝဏ္ဏဝသေနေဝ ဟိ ဣမာနိ အဘိဘာယတနာနိ ဝုတ္တာနိ။ "နီလကသိဏံ ဥဂ္ဂဏှန္တော နီလသ္မိံ နိမိတ္တံ ဂဏှာတိ ပုပ္ဖသ္မိံ ဝါ ဝတ္ထသ္မိံ ဝါ ဝဏ္ဏဓာတုယာ ဝါ''တိ-အာဒိကံ ပနေတ္ထ ကသိဏကရဏဉ္စ ပရိကမ္မဉ္စ အပ္ပနာဝိဓာနဉ္စ သဗ္ဗံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[1] ဝိတ္ထာရတော ဝုတ္တမေဝါတိ။

၆-ဝိမောက္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၆။ **ဝိမောက္ခာတိ** ကေနဋ္ဌေန ဝိမောက္ခာ? အဓိမုစ္စနဋ္ဌေန။ ကော ပနာယံ အဓိမုစ္စနဋ္ဌော နာမ? ပစ္စနီကဓမ္မေဟိ စ သုဋ္ဌု မုစ္စနဋ္ဌော၊ အာရမ္မဏေ စ အဘိရတိဝသေန သုဋ္ဌု မုစ္စနဋ္ဌော၊ ပိတုအင်္ကေ ဝိဿဋ္ဌင်္ဂပစ္စင်္ဂဿ ဒါရကဿ သယနံ ဝိယ အနိဂ္ဂဟိတဘာဝေန နိရာသင်္ကတာယ အာရမ္မဏေ ပဝတ္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အယံ ပနတ္ထော ပစ္ဆိမေ ဝိမောက္ခေ နတ္ထိ၊ ပုရိမေသု ဝိမောက္ခေသု အတ္ထိ။

ရူဝီ ရူပါနိ ပဿတီတိ ဇ္ဈာနံ အဇ္ဈတ္တံ ကေသာဒီသု နီလကသိဏာဒိဝသေန ဥပ္ပါဒိတံ ရူပဇ္ဈာနံ ရူပံ၊ တဒဿတ္ထီတိ ရူဝီ။ ဗဟိဒ္ဓါပိ နီလကသိဏာဒိနိ ရူပါနိ ဈာနစက္ခုနာ ပဿတိ။ ဣမိနာ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓဝတ္ထုကေသု ကသိဏေသု ဥပ္ပါဒိတဇ္ဈာနဿ ပုဂ္ဂလဿ စတ္တာရိ ရူပါဝစရဇ္ဈာနာနိ ဒဿိတာနိ။ **အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီ**တိ အဇ္ဈတ္တံ န ရူပသညီ၊ အတ္တနော ကေသာဒီသု အနုပ္ပါဒိတရူပါဝစရဇ္ဈာနောတိ အတ္ထော။ ဣမိနာ ဗဟိဒ္ဓါ ပရိကမ္မံ ကတ္ဝာ ဗဟိဒ္ဓါဝ ဥပ္ပါဒိတဇ္ဈာနဿ ရူပါဝစရဇ္ဈာနာနိ ဒဿိတာနိ။

သုဘန္တေဝ အဓိမုတ္တော ဟောတီတိ ဣမိနာ သုဝိသုဒ္ဓေသု နီလာဒီသု ဝဏ္ဏကသိဏေသု ဈာနာနိ ဒဿိတာနိ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ အန္တောအပ္ပနာယ "သုဘ"န္တိ အာဘောဂေါ နတ္ထိ၊ ယော ပန သုဝိသုဒ္ဓံ သုဘံ ကသိဏံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ ဝိဟရတိ၊ သော ယသ္မာ "သုဘန္တိ အဓိမုတ္တော ဟောတီ"တိ ဝတ္တုမ္ပိ အာပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ဧဝံ ဒေသနာ ကတာ။ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ ပန—

> "ကထံ သုဘန္တေဝ အဓိမုတ္တော ဟောတီတိ ဝိမောက္ခော။ ဣဓ ဘိက္ခု မေတ္တာသဟဂတေန စေတသာ ဧကံ ဒိသံ။ပ။ ဝိဟရတိ။ မေတ္တာယ ဘာဝိတတ္တာ သတ္တာ အပ္ပဋိကူလာ ဟောန္တိ။ ကရုဏာ။

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၂၀-ပိဋ္ဌေ။

Muditā. Upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ -pa- viharati. Upekkhāya bhāvitattā sattā appaṭikūlā honti. Evaṁ subhanteva adhimutto hotīti vimokkho”ti[1] vuttaṁ.

Sabbaso rūpasaññānanti-ādīsu yaṁ vattabbaṁ, taṁ Visuddhimagge[2] vuttameva. **Ayaṁ aṭṭhamo vimokkho**ti ayaṁ catunnaṁ khandhānaṁ sabbaso vissaṭṭhattā vimuttattā aṭṭhamo uttamo vimokkho nāma.

7-8. Anariyavohārasuttavaṇṇanā

67-68. Sattame **anariyavohārā**ti na ariyakathā sadosakathā. Yāhi cetanāhi te vohāre voharanti, tāsaṁ etaṁ nāmaṁ. Aṭṭhame vuttapaṭipakkhanayena attho veditabbo.

9. Parisāsuttavaṇṇanā

69. Navame **khattiyaparisā**ti khattiyānaṁ parisānaṁ sannipāto samāgamo. Esa nayo sabbattha. **Anekasataṁ khattiyaparisan**ti Bimbisārasamāgamañātisamāgamalicchavisamāgamādisadisaṁ, aññesu cakkavāḷesupi labbhateva. **Sallapitapubban**ti ālāpasallāpo[3] katapubbo. **Sākacchā**ti dhammasākacchāpi samāpajjitapubbā. **Yādisako tesaṁ vaṇṇo**ti odātāpi honti kāḷāpi maṅguracchavīpi, Satthā suvaṇṇavaṇṇo. Idaṁ pana saṇṭhānaṁ paṭicca kathitaṁ. Saṇṭhānampi ca kevalaṁ tesaṁ paññāyatiyeva. Na pana Bhagavā milakkhasadiso hoti, nāpi āmuttamaṇikuṇḍalo, Buddhaveseneva nisīdati. Tepi[4] attano samānasaṇṭhānameva passanti. **Yādisako tesaṁ saro**ti te chinnassarāpi honti gaggarassarāpi[5] kākassarāpi, Satthā brahmassarova. Idaṁ pana bhāsantaraṁ sandhāya kathitaṁ. Sacepi hi Satthā rājāsane nisinno katheti, “ajja rājā madhurena kathetī”ti nesaṁ hoti. Kathetvā pakkante pana Bhagavati puna rājānaṁ āgataṁ disvā “ko nu kho ayan”ti vīmaṁsā uppajjati. Tattha **ko nukho ayan**ti “imasmiṁ ṭhāne idāneva Māgadhabhāsāya Sīhaḷabhāsāya madhurena ākārena kathento ko nu kho ayaṁ antarahito, kiṁ devo

1. Khu 9. 235 piṭṭhe.
2. Visuddhi 1. 322 piṭṭhe.
3. Allāpasallāpo (Sī, Syā)
4. Te pana (Dī-Ṭṭha 2. 150 piṭṭhe)
5. Khaṇḍassarāpi (Sī), bhabbhassarāpi (Syā)

မုဒိတာ။ ဥပေက္ခာသဟဂတေန စေတသာ ဧကံ ဒိသံ။ပ။ ဝိဟရတိ။ ဥပေက္ခာယ ဘာဝိတတ္တာ သတ္တာ အပ္ပဋိကူလာ ဟောန္တိ။ ဧဝံ သုဘန္တေဝ အဓိမုတ္တော ဟောတီတိ ဝိမောက္ခော”တိ[1] ဝုတ္တံ။

သဗ္ဗသော ရူပသညာနန္တိအာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[2] ဝုတ္တမေဝ။ **အယံ အဋ္ဌမော ဝိမောက္ခော**တိ အယံ စတုန္နံ ခန္ဓာနံ သဗ္ဗသော ဝိဿဋ္ဌတ္တာ ဝိမုတ္တတ္တာ အဋ္ဌမော ဥတ္တမော ဝိမောက္ခော နာမ။

၇-၈-အနရိယဝေါဟာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၇-၆၈။ သတ္တမေ **အနရိယဝေါဟာရာ**တိ နာ အရိယကထာ သဒေါသကထာ။ ယာဟိ စေတနာဟိ တေ ဝေါဟာရေ ဝေါဟရန္တိ၊ တာသံ ဧတံ နာမံ။ အဋ္ဌမေ ဝုတ္တပဋိပက္ခနယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၉-ပရိသာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၉။ နဝမေ **ခတ္တိယပရိသာ**တိ ခတ္တိယာနံ ပရိသာနံ သန္နိပါတော သမာဂမော။ သေ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ **အနေကသတံ ခတ္တိယပရိသန္တိ** ဗိမ္ဗိသာရသမာဂမ-ဉာတိသမာဂမလိစ္ဆဝိသမာဂမာဒိသဒိသံ၊ အညေသု စက္ကဝါဠေသုပိ လဗ္ဘတေဝ။ **သလ္လပိတပုဗ္ဗန္တိ** အာလာပသလ္လာပေါ[3] ကတပုဗ္ဗော။ **သာကစ္ဆာ**တိ ဓမ္မ-သာကစ္ဆာပိ သမာပဇ္ဇိတပုဗ္ဗာ။ **ယာဒိသကော တေသံ ဝဏ္ဏော**တိ တေ ဩဒါ-တာပိ ဟောန္တိ ကာဠာပိ မဂ်ရဏ္ဍဝိပိ၊ သတ္ထာ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော။ ဗုဒ္ဓဲ ပန သဗ္ဗာနံ ပဋိစ္စ ကထိတံ။ သဗ္ဗာနမ္ပိ စ ကေဝလံ တေသံ ပညာယတိယေဝ။ နာ ပန ဘဂဝါ မိလက္ခသဒိသော ဟောတိ၊ နာပိ အာမုတ္တမဏိကုဏ္ဍလော၊ ဗုဒ္ဓဝေသေနေဝ နိသီဒတိ။ တေပိ[4] အတ္တနော သမာနသဏ္ဌာနမေဝ ပဿန္တိ။ **ယာဒိသကော တေသံ သရော**တိ တေ ဆိန္နဿရာပိ ဟောန္တိ ဂဂ္ဂရဿရာပိ[5] ကာကဿရာပိ၊ သတ္ထာ ဗြဟ္မဿရော၀။ ဣဒံ ပန ဘာသန္တရံ သန္ဓာယ ကထိတံ။ သစေပိ ဟိ သတ္ထာ ရာဇာသနေ နိသိန္နော ကထေတိ၊ “အဇ္ဇ ရာဇာ မဓုရေန ကထေတီ”တိ နေသံ ဟောတိ။ ကထေတ္ဝာ ပက္ကန္တေ ပန ဘဂဝတိ ပုန ရာဇာနံ အာဂတံ ဒိသွာ “ကော နု ခေါ အယ”န္တိ ဝိမံသာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တတ္ထ **ကော နု ခေါ အယ**န္တိ “ဣမသ္မိံ ဌာနေ ဣဒါနေဝ မာဂဓဘာသာယ သီဟဠဘာသာယ မဓုရေန အာကာရေန ကထေန္တော ကော နု ခေါ အယံ အန္တရဓာယိတော၊ ကိံ ဒေဝေါ

1. ခု ဧ-၂၃၅-ဝိဇ္ဇေ။ ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၃၂၂-ဝိဇ္ဇေ။ ၃-အလ္လာပသလ္လာပေါ (သီ၊ သျာ)
4. တေ ပန (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၁၅၀-ဝိဋ္ဌေ) ၅-ခဏ္ဍဿရာပိ (သီ)၊ ဘဗ္ဘဿရာပိ (သျာ)

udāhu manusso”ti evaṁ vīmaṁsantāpi na jānantīti attho. Kimatthaṁ panevaṁ ajānantānaṁ dhammaṁ desetīti? Vāsanatthāya. Evaṁ sutopi hi dhammo anāgate paccayo hotīti anāgataṁ paṭicca deseti. **Anekasataṁ brāhmaṇaparisan**ti-ādīnaṁ soṇadaṇḍasamāgamādivasena ceva aññacakkavāḷavasena ca sambhavo veditabbo.

10. Bhūmicālasuttavaṇṇanā

70. Dasame **nisīdanan**ti idha cammakhaṇḍaṁ adhippetaṁ. **Udenaṁ cetiyan**ti udenayakkhassa vasanaṭṭhāne katavihāro vuccati. **Gotamakā**dīsupi eseva nayo. **Bhāvitā**ti vaḍḍhitā. **Bahulīkatā**ti punappunaṁ katā. **Yānīkatā**ti yuttayānaṁ viya katā. **Vatthukatā**ti patiṭṭhānaṭṭhena vatthu viya katā. **Anuṭṭhitā**ti adhiṭṭhitā. **Paricitā**ti samantato citā suvaḍḍhitā. **Susamāraddhā**ti suṭṭhu samāraddhā.

Iti aniyamena kathetvā puna niyametvā dassento **Tathāgatassa kho**ti-ādimāha. Ettha **kappan**ti āyukappaṁ. Tasmiṁ tasmiṁ kāle yaṁ manussānaṁ āyuppamāṇaṁ, taṁ paripuṇṇaṁ karonto tiṭṭheyya. **Kappāvasesaṁ vā**ti “appaṁ vā bhiyyo”ti vuttavassasatato atirekaṁ vā. Mahāsīvatthero panāha—“Buddhānaṁ aṭṭhāne gajjitaṁ nāma natthi, punappunaṁ samāpajjitvā māraṇantikavedanaṁ vikkhambhento bhaddakappameva tiṭṭheyya. Kasmā pana na ṭhitoti? Upādinnakasarīraṁ nāma khaṇḍiccādīhi abhibhuyyati, Buddhā ca khaṇḍiccādibhāvaṁ appatvā pañcame āyukoṭṭhāse bahujanassa piyamanāpakāleyeva parinibbāyanti. Buddhānubuddhesu ca mahāsāvakesu parinibbutesu ekakeneva khāṇukena viya ṭhātabbaṁ hoti daharasāmaṇeraparivārena vā, tato ‘aho Buddhānaṁ parisā’ti hīḷetabbataṁ āpajjeyya. Tasmā na ṭhito”ti. Evaṁ vuttepi yo pana vuccati[1] “āyukappo”ti, idameva Aṭṭhakathāya niyāmitaṁ.

Yathā taṁ mārena pariyuṭṭhitacittoti ettha **tan**ti nipātamattaṁ, yathā mārena pariyuṭṭhitacitto ajjhotthaṭacitto aññopi koci puthujjano paṭivijjhituṁ na sakkuṇeyya, evameva nāsakkhi paṭivijjhitunti attho. Māro

1. So na ruccati (Ka, Dī-Ṭṭha 2. 145; Saṁ-Ṭṭha 3. 283 piṭṭhesu ca)

ဥဒါဟု မနုဿော''တိ ဧဝံ ဝိမံသန္တာပိ န ဇာနန္တီတိ အတ္ထော။ ကိမတ္ထံ ပနေဝံ အဇာနန္တာနံ ဓမ္မံ ဒေသေတီတိ? ဝါသနတ္ထာယ။ ဧဝံ သုတောပိ ဟိ ဓမ္မော အနာဂတေ ပစ္စယော ဟောတီတိ အနာဂတံ ပဋိစ္စ ဒေသေတိ။ **အနေကသတံ ဗြာဟ္မဏပရိသန္တိအာဒီနံ** သောဏဒဏ္ဍသမာဂမာဒိဝသေန စေဝ အညစက္ကဝါဠဝသေန စ သမ္ဘဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၀-ဘူမိစာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၀။ ဒသမေ **နိသီဒနန္တိ** ဣဓ စမ္မခဏ္ဍံ အဓိပ္ပေတံ။ **ဥဒေနံ စေတိယန္တိ** ဥဒေနယက္ခဿ ဝသနဋ္ဌာနေ ကတဝိဟာရော ဝုစ္စတိ။ **ဂေါတမကာဒီသုပိ** ဧသေဝ နယော။ **ဘာဝိတာတိ** ဝဍ္ဎိတာ။ **ဗဟုလီကတာတိ** ပုနပ္ပုနံ ကတာ။ **ယာနီကတာတိ** ယုတ္တယာနံ ဝိယ ကတာ။ **ဝတ္ထုကတာတိ** ပတိဋ္ဌာနဋ္ဌေန ဝတ္ထု ဝိယ ကတာ။ **အနုဋ္ဌိတာတိ** အဓိဋ္ဌိတာ။ **ပရိစိတာတိ** သမန္တတော စိတာ သုဝဍ္ဎိတာ။ **သုသမာရဒ္ဓါတိ** သုဋ္ဌု သမာရဒ္ဓါ။

ဣတိ အနိယမေန ကထေတ္ဝာ ပုန နိယမေတ္ဝာ ဗဟုဇနေ **တထာဂတဿ ဧဝါတိအာဒိမာဟ**။ ဤတ္ထ **ကပ္ပန္တိ** အာယုကပ္ပံ။ တသ္မိံ တသ္မိံ ကာလေ ယံ မနုဿာနံ အာယုပ္ပမာဏံ၊ တံ ပရိပုဏ္ဏံ ကရောန္တော တိဋ္ဌေယျ။ **ကပ္ပါဝသေသံ ဝါတိ** “အပ္ပံ ဝါ ဘိယ္ယော”တိ ဝုတ္တဝဿသတတော အတိရေကံ ဝါ။ မဟာသီဝတ္ထေရော ပနာဟ—''ဗုဒ္ဓါနံ အဋ္ဌာနေ ဂဇ္ဇိတံ နာမ နတ္ထိ၊ ပုနပ္ပုနံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ မာရဏန္တိကဝေဒနံ ဝိက္ခမ္ဘေန္တော ဘဒ္ဒကပ္ပမေဝ တိဋ္ဌေယျ။ ကသ္မာ ပန နဋ္ဌိတောတိ? ဥပါဒိန္နကသရီရံ နာမ ခဏ္ဍိစ္စာဒီဟိ အဘိဘုယ္ယတိ၊ ဗုဒ္ဓါ စ ခဏ္ဍိစ္စာဒိဘာဝံ အပ္ပတ္ဝာ ပဉ္စမေ အာယုကောဋ္ဌာသေ ဗဟုဇနဿ ပိယမနာပကာလေယေဝ ပရိနိဗ္ဗာယန္တိ။ ဗုဒ္ဓါနုဗုဒ္ဓေသု စ မဟာသာဝကေသု ပရိနိဗ္ဗုတေသု ကေကေနေဝ ခါဏုကေန ဝိယ ဋ္ဌာတဗ္ဗံ ဟောတိ ဒဟရသာမဏေရပရိဝါရေန ဝါ၊ တတော ‘အဟော ဗုဒ္ဓါနံ ပရိသာ’တိ ဟီဠေတဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇေယျ။ တသ္မာ န ဋ္ဌိတော''တိ။ ဧဝံ ဝုတ္တေပိ ယော ပန ဝုစ္စတိ[1] “အာယုကပ္ပေါ”တိ၊ ဇ္ဈာဓမေဝ အဋ္ဌကထာယ နိယာမိတံ။

ယထာ တံ မာရေန ပရိယုဋ္ဌိတစိတ္တောတိ ဤတ္ထ **တ**န္တိ နိပါတမတ္တံ၊ ယထာ မာရေန ပရိယုဋ္ဌိတစိတ္တော အစ္ဆောတ္ထဋ္ဌစိတ္တော အညောပိ ကောစိ ပုထုဇ္ဇနော ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ န သက္ကုဏေယျ၊ ဧဝမေဝ နာသက္ခိ ပဋိဝိဇ္ဈိတုန္တိ အတ္ထော။ မာရော

1. So na ruccati (က၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၁၄၅၊ သံ-ဋ္ဌ ၃-၂၈၃-ပိဋ္ဌေသု စ)

hi yassa sabbena sabbaṁ dvādasa vipallāsā appahīnā, tassa cittaṁ pariyuṭṭhāti. Therassa ca cattāro vipallāsā appahīnā, tenassa māro cittaṁ pariyuṭṭhāsi. So pana cittapariyuṭṭhānaṁ karonto kiṁ karotīti? Bheravaṁ rūpārammaṇaṁ vā dasseti, saddārammaṇaṁ vā sāveti. Tato sattā taṁ disvā vā sutvā vā satiṁ vissajjetvā vivaṭamukhā honti, tesaṁ mukhena hatthaṁ pavesetvā hadayaṁ maddati, tato visaññāva hutvā tiṭṭhanti. Therassa panesa mukhe hatthaṁ pavesetuṁ kiṁ sakkhissati, bheravārammaṇaṁ pana dassesi. Taṁ disvā thero nimittobhāsaṁ nappaṭivijjhi. Bhagavā jānantoyeva kimatthaṁ yāva tatiyaṁ āmantesīti? Parato "tiṭṭhatu bhante Bhagavā"ti yācite "tuyhevetaṁ dukkaṭaṁ, tuyhevetaṁ aparaddhan"ti dosāropanena sokatanukaraṇatthaṁ.

Māro pāpimāti ettha satte anatthe niyojento māretīti **māro. Pāpimā**ti tasseva vevacanaṁ. So hi pāpadhammasamannāgatattā "pāpimā"ti vuccati. Kaṇho, antako, namuci, pamattabandhūtipi tasseva nāmāni. **Bhāsitā kho panesā**ti ayañhi Bhagavato sambodhipattiyā aṭṭhame sattāhe Bodhimaṇḍeyeva āgantvā "Bhagavā yadatthaṁ tumhehi pāramiyo pūritā, so vo attho anuppatto, paṭividdhaṁ sabbaññutaññāṇaṁ, kiṁ te lokavicāraṇenā"ti vatvā yathā ajja, evameva "parinibbātu dāni bhante Bhagavā"ti yāci. Bhagavā cassa "na tāvāhan"ti-ādīni vatvā paṭikkhipi. Taṁ sandhāya "bhāsitā kho panesā bhante"ti-ādimāha.

Tattha **viyattā**ti maggavasena byattā, tatheva **vinītā,** tathā **visāradā. Bahussutā**ti Tepiṭakavasena bahu sutaṁ etesanti **bahussutā.** Tameva dhammaṁ dhārentīti **dhammadharā.** Atha vā pariyattibahussutā ceva paṭivedhabahussutā ca. Pariyattipaṭivedhadhammānaṁyeva dhāraṇato dhammadharāti evamettha attho daṭṭhabbo. **Dhammānudhammappaṭipannā**ti ariyadhammassa anudhammabhūtaṁ vipassanādhammaṁ paṭipannā. **Sāmīcippaṭipannā**ti anucchavikapaṭipadaṁ paṭipannā. **Anudhammacārino**ti anudhammaṁ caraṇasīlā. **Sakaṁ ācariyakan**ti attano ācariyavādaṁ. **Ācikkhissantī**ti-ādīni sabbāni aññamaññavevacanāni. **Sahadhammenā**ti sahetukena sakāraṇena vacanena. **Sappāṭihāriyan**ti yāva na niyyānikaṁ katvā dhammaṁ desessanti.

ဟိ ယဿ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ဒ္ဝါဒသ ဝိပလ္လာသာ အပ္ပဟီနာ၊ တဿ စိတ္တံ ပရိယုဋ္ဌာတိ။ ထေရဿ စ စတ္တာရော ဝိပလ္လာသာ အပ္ပဟီနာ၊တေနဿ မာရော စိတ္တံ ပရိယုဋ္ဌာသိ။ သော ပန စိတ္တပရိယုဋ္ဌာနံ ကရောန္တော ကိံ ကရောတီတိ? ဘေရဝံ ရူပါရမ္မဏံ ဝါ ဒဿေတိ၊ သဒ္ဒါရမ္မဏံ ဝါ သာဝေတိ။ တတော သတ္တာ တံ ဒိသ္ဝာ ဝါ သုတ္ဝာ ဝါ သတိံ ဝိဿဇ္ဇေတ္ဝာ ဝိဝဋ္ဋမုခါ ဟောန္တိ၊ တေသံ မုခေန ဟတ္ထံ ပဝေသေတ္ဝာ ဟဒယံ မဒ္ဒတိ၊ တတော ဝိသညှာဝ ဟုတ္ဝာ တိဋ္ဌန္တိ။ ထေရဿ ပနေသ မုခေ ဟတ္ထံ ပဝေသေတုံ ကိံ သက္ခိဿတိ၊ ဘေရဝါရမ္မဏံ ပန ဒဿေသိ။ တံ ဒိသ္ဝာ ထေရော နိမိတ္တောဘာသံ နပ္ပဋိဝိဇ္ဈိ။ ဘဂဝါ ဇာနန္တောယေဝ ကိမတ္ထံ ယာဝ တတိယံ အာမန္တေသီတိ? ပရတော "တိဋ္ဌတု ဘန္တေ ဘဂဝါ"တိ ယာစိတေ "တုယ္ဟေဝေတံ ဒုက္ကဋံ၊ တုယ္ဟေဝေတံ အပရဒ္ဓ"န္တိ ဒေါသာရောပနေန သောကတနုကရဏတ္ထံ။

မာရော ပါဖိမာတိ ထ္ဍေ သတ္ထေ အနတ္ထေ နိယောဇေန္တော မာရေတီတိ **မာရော။ ပါဖိမာ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ သော ဟိ ပါပဓမ္မသမန္နာဂတတ္တာ "ပါဖိမာ"တိ ဝုစ္စတိ။ ကဏှော, အန္တကော, နမုစိ, ပမတ္တဗန္ဓူတိပိ တဿေဝ နာမာနိ။ **ဘာသိတာ ခေါ ပနေသာ**တိ အယဉှိ ဘဂဝတော သမ္ဗောဓိပတ္တိယာ အဋ္ဌမေ သတ္တာဟေ ဗောဓိမဏ္ဍေယေဝ အာဂန္ဆာ "ဘဂဝါ ယဒတ္ထံ တုမှေဟိ ပါရမိယော ပူရိတာ၊ သော ဝေါ အတ္ထော အနုပ္ပတ္တော၊ ပဋိဝိဒ္ဓံ သမ္ဗညှုတ-ညာဏံ၊ ကိံ တေ လောကဝိစာရဏေနာ"တိ ဝတ္ဝာ ယထာ အဇ္ဇ၊ ဧဝမေဝ "ပရိနိဗ္ဗာတု ဒါနိ ဘန္တေ ဘဂဝါ"တိ ယာစိ။ ဘဂဝါ စဿ "န တာဝါဟ"န္တိ-အာဒိနိ ဝတ္ဝာ ပဋိက္ခိပိ။ တံ သန္ဓာယ "ဘာသိတာ ခေါ ပနေသာ ဘန္တေ"တိ-အာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ဗိယတ္တာ**တိ မဂ္ဂဝသေန ဗျတ္တာ၊ တထေဝ **ဝိနီတာ၊** တထာ **ဝိသာရဒါ။ ဗဟုဿုတာ**တိ တေပိဋကဝသေန ဗဟု သုတံ ဧတေသန္တိ **ဗဟုဿုတာ။** တမေဝ ဓမ္မံ ဓာရေန္တီတိ **ဓမ္မဓရာ။** အထ ဝါ ပရိယတ္တိဗဟုဿုတာ စေဝ ပဋိဝေဓ-ဗဟုဿုတာ စ။ ပရိယတ္တိပဋိဝေဓဓမ္မာနံယေဝ ဓာရဏတော ဓမ္မဓရာတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပန္နာ**တိ အရိယဓမ္မဿ အနုဓမ္မဘူတံ ဝိပဿနာဓမ္မံ ပဋိပန္နာ။ **သာမီစိပ္ပဋိပန္နာ**တိ အနုဆ္ဆဝိကပဋိပဒံ ပဋိပန္နာ။ **အနုဓမ္မစာရိနော**တိ အနုဓမ္မံ စရဏသီလာ။ **သကံ အာစရိယက**န္တိ အတ္တနော အာစရိယဝါဒံ။ **အာစိက္ခိဿန္တီ**တိအာဒီနိ သမ္ဘာနိ အညမညဝေဝစနာနိ။ **သဟ-ဓမ္မေနာ**တိ သဟေတုကေန သကာရဏ္ဍေန ဝစနေန။ **သပ္ပါဋိဟာရိယ**န္တိ ယာဝ န နိယျာနိကံ ကတ္ဝာ ဓမ္မံ ဒေသေဿန္တိ။

Brahmacariyanti sikkhāttayasaṅgahitaṁ sakalaṁ Sāsanabrahmacariyaṁ. **Iddhan**ti samiddhaṁ jhānassādavasena. **Phītan**ti vuddhipattaṁ sabbapāliphullaṁ viya abhiññāsampattivasena[1]. **Vitthārikan**ti vitthataṁ tasmiṁ tasmiṁ disābhāge patiṭṭhitavasena. **Bāhujaññan**ti bahūhi ñātaṁ paṭividdhaṁ mahājanābhisamayavasena. **Puthūbhūtan**ti sabbākārena puthulabhāvappattaṁ. Kathaṁ? **Yāva devamanussehi suppakāsitan**ti, yattakā viññujātikā devā ceva manussā ca atthi, sabbehi suṭṭhu pakāsitanti attho. **Appossukko**ti nirālayo. Tvañhi pāpima aṭṭhamasattāhato paṭṭhāya "parinibbātu dāni bhante Bhagavā, parinibbātu Sugato"ti viravanto āhiṇḍittha. Ajja dāni paṭṭhāya vigatussāho hohi, mā mayhaṁ parinibbānatthaṁ vāyāmaṁ karohīti vadati.

Sato sampajāno āyusaṅkhāraṁ ossajīti satiṁ sūpaṭṭhitaṁ katvā ñāṇena paricchinditvā āyusaṅkhāraṁ vissajji pajahi. Tattha na Bhagavā hatthena leḍḍuṁ viya āyusaṅkhāraṁ ossaji, temāsamattameva pana phalasamāpattiṁ samāpajjitvā tato paraṁ na samāpajjissāmīti cittaṁ uppādesi. Taṁ sandhāya vuttaṁ "ossajī"ti. Ussajjītipi pāṭho. **Mahābhūmicālo**ti mahanto pathavīkampo. Tadā kira dasasahassī lokadhātu kampittha. **Bhiṁsanako**ti bhayajanako. **Devadundubhiyo ca phaliṁsū**ti devabheriyo phaliṁsu, devo sukkhagajjitaṁ gajji, akālavijjulatā niccariṁsu, khaṇikavassaṁ vassīti vuttaṁ hoti.

Udānaṁ udānesīti kasmā udānesi? Koci nāma vadeyya "Bhagavā pacchato pacchato anubandhitvā 'parinibbātu bhante'ti upadduto bhayena āyusaṅkhāraṁ vissajjesī"ti, tassokāso mā hotu, bhītassa hi udānaṁ nāma natthīti pītivegavissaṭṭhaṁ udānaṁ udānesi.

Tattha sabbesaṁ soṇasiṅgālādīnampi paccakkhabhāvato tulitaṁ paricchinnanti **tulaṁ.** Kiṁ taṁ? Kāmāvacarakammaṁ. Na tulaṁ, na vā tulaṁ sadisamassa aññaṁ lokiyaṁ kammaṁ atthīti **atulaṁ.** Kiṁ taṁ? Mahaggatakammaṁ. Atha vā kāmāvacaraṁ rūpāvacaraṁ tulaṁ, arūpāvacaraṁ atulaṁ. Appavipākaṁ vā tulaṁ, bahuvipākaṁ atulaṁ. **Sambhavan**ti sambhavahetubhūtaṁ, rāsikārakaṁ piṇḍa

1. Abhiññāsamāpattivasena (Sī), abhiññāya samāpattivasena (Syā), abhiññāya vasena (Ka)

မြဟ္မစရိယန္တိ သိက္ခာတ္တယသင်္ဂဟိတံ သကလံ သာသနမြဟ္မစရိယံ။ **ဣဒ္ဓန္တိ** သမိဒ္ဓံ **ဈာနဿာဒဝသေန**။ **ဖီတန္တိ** ဝုဋ္ဌိပတ္တံ သမ္ပဟိလိဖုလ္လံ ဝိယ အဘိညာ-သမ္ပတ္တိဝသေန[1]။ **ဝိတ္ထာရိကန္တိ** ဝိတ္ထတံ တသ္မိံ တသ္မိံ ဒိသာဘာဂေ ပတိဋ္ဌိတဝသေန။ **ဗာဟုဇညန္တိ** ဗဟူဟိ ဉာတံ ပဋိဝိဒ္ဓံ မဟာဇနာဘိသမယ-ဝသေန။ **ပုထုဘူတန္တိ** သမ္ဘာကာရေန ပုထုလဘာဝပ္ပတ္တံ။ ကထံ? **ယာဝ ဒေဝမနုဿေဟိ သုပ္ပကာသိတန္တိ**၊ ယတ္တကာ ဝိညုဇာတိကာ ဒေဝါ စေဝ မနုဿာ စ အတ္ထိ၊ သဗ္ဗေဟိ သုဋ္ဌု ပကာသိတန္တိ အတ္ထော။ **အပ္ပဿုက္ကော**တိ နိရာလယော။ တုဋ္ဌိ ပါဝိမ အဋ္ဌမသတ္တာဟတော ပဋ္ဌာယ "ပရိနိဗ္ဗာတု ဒါနိ ဘန္တေ ဘဂဝါ၊ ပရိနိဗ္ဗာတု သုဂတော"တိ ဝိရဝန္တော အာဟိဏ္ဍိတ္ထ။ အဇ္ဇ ဒါနိ ပဋ္ဌာယ ဝိဂတုဿာဟော ဟောဟိ၊ မာ မယ္ဟံ ပရိနိဗ္ဗာနတ္ထံ ဝါယာမံ ကရောဟီတိ ဝဒတိ။

သတော သမ္ပဇာနော အာယုသင်္ခါရံ ဩဿဇီတိ သတိံ သူပဋ္ဌိတံ ကတ္ဝာ ဉာဏေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ အာယုသင်္ခါရံ ဝိဿဇ္ဇိ ပဇဟိ။ တတ္ထ န ဘဂဝါ ဟတ္ထေန လေဍ္ဍုံ ဝိယ အာယုသင်္ခါရံ ဩဿဇီ၊ တေမာသမတ္တမေဝ ပန ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ တတော ပရံ န သမာပဇ္ဇိဿာမီတိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "ဩဿဇီ"တိ။ ဥဿဇ္ဇီတိပိ ပါဋ္ဌော။ **မဟာဘူမိစာလော**တိ မဟန္တော ပထဝီကမ္ပေါ။ တဒါ ကိရ ဒသသဟဿီ လောကဓာတု ကမ္ပိတ္ထ။ **ဘီံသနကော**တိ ဘယဇနကော။ **ဒေဝဒုန္ဒုဘိယော စ ဖလိံသူ**တိ ဒေဝဘေရိယော ဖလိံသု၊ ဒေဝေါ သုက္ခဂဇ္ဇိတံ ဂဇ္ဇိ၊ အကာလဝိဇ္ဇုလတာ နိစ္ဆရိံသု၊ ခဏိကဝဿံ ဝဿီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဥဒါနံ ဥဒါနေသီတိ ကသ္မာ ဥဒါနေသိ? ကောစိ နာမ ဝဒေယ္ယ "ဘဂဝါ ပစ္ဆတော ပစ္ဆတော အနုဗန္ဓိတ္ဝာ 'ပရိနိဗ္ဗာတု ဘန္တေ'တိ ဥပဒ္ဒုတော ဘယေန အာယုသင်္ခါရံ ဝိဿဇ္ဇေသီ"တိ၊ တဿောကာသော မာ ဟောတု၊ ဘီတဿ ဟိ ဥဒါနံ နာမ နတ္ထီတိ ဗိတိဝေဂဝိဿဇ္ဇံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

တတ္ထ သမ္ဘေသံ သောဏသိင်္ဂါလာဒီနမ္ပိ ပစ္စက္ခဘာဝတော တုလိတံ ပရိစ္ဆိန္နန္တိ **တုလံ**။ ကိံ တံ? ကာမာဝစရကမ္မံ။ န တုလံ, န ဝါ တုလံ သဒိသမညံ အညံ လောကိယံ ကမ္မံ အတ္ထီတိ **အတုလံ**။ ကိံ တံ? မဟဂ္ဂတကမ္မံ။ အထ ဝါ ကာမဝစရဿ ရူပါဝစရံ တုလံ၊ အရူပါဝစရံ အတုလံ။ အပ္ပဝိပါကံ ဝါ တုလံ၊ မဟာဝိပါကံ အတုလံ။ **သမ္ဘဝန္တိ** သမ္ဘဝဟေတုဘူတံ၊ ရာသိကာရကံ ပိဏ္ဍ-

1. အဘိညာသမာပတ္တိဝသေန (သီ)၊ အဘိညာယ သမာပတ္တိဝသေန (သျာ)၊ အဘိညာယ ဝသေန (က)

kārakanti attho. **Bhavasaṅkhāran**ti punabbhavasaṅkhāraṇakaṁ. **Avassajī**ti vissajjesi. **Munī**ti Buddhamuni. **Ajjhattarato**ti niyakajjhattarato. **Samāhito**ti upacārappanāsamādhivasena samāhito. **Abhindi kavacamivā**ti kavacaṁ viya abhindi. **Attasambhavan**ti attani sañjātaṁ kilesaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti— savipākaṭṭhena sambhavaṁ, bhavābhisaṅkharaṇaṭṭhena bhavasaṅkhāranti ca laddhanāmaṁ tulātulasaṅkhātaṁ lokiyakammañca ossaji, saṅgāmasīse mahāyodho kavacaṁ viya attasambhavaṁ kilesañca ajjhattarato hutvā samāhito hutvā abhindīti.

Atha vā **tulan**ti tulento tīrento. **Atulañca sambhavan**ti nibbānañceva sambhavañca. **Bhavasaṅkhāran**ti bhavagāmikammaṁ. **Avassaji munī**ti "pañcakkhandhā aniccā, pañcannaṁ khandhānaṁ nirodho nibbānaṁ niccan"ti-ādinā[1] nayena tulayanto Buddhamuni bhave ādīnavaṁ, nibbāne ca ānisaṁsaṁ disvā taṁ khandhānaṁ mūlabhūtaṁ bhavasaṅkhāraṁ kammaṁ "kammakkhayāya saṁvattatī"ti[2] evaṁ vuttena kammakkhayakarena ariyamaggena avassaji. Kathaṁ? **Ajjhattarato samāhito, abhindi kavacamivattasambhavaṁ.** So hi vipassanāvasena ajjhattarato, samathavasena samāhitoti evaṁ pubbabhāgato paṭṭhāya samathavipassanābalena kavacamiva attabhāvaṁ pariyonandhitvā ṭhitaṁ, attani sambhavattā "attasambhavan"ti laddhanāmaṁ sabbakilesajālaṁ abhindi. Kilesābhāvena ca kataṁ kammaṁ appaṭisandhikattā avassaṭṭhaṁ nāma hotīti evaṁ kilesappahānena kammaṁ pajahi. Pahīnakilesassa ca bhayaṁ nāma natthi, tasmā abhītova āyusaṅkhāraṁ ossaji, abhītabhāvañāpanatthañca udānaṁ udānesīti veditabbo.

Yaṁ mahāvātāti yena samayena yasmiṁ vā samaye mahāvātā. **Vāyantī**ti[3] ukkhepakavātā nāma uṭṭhahanti, te vāyantā saṭṭhisahassādhikanavayojanasatasaha-ssabahalaṁ udakasandhārakavātaṁ upacchindanti, tato ākāse udakaṁ bhassati, tasmiṁ bhassante pathavī bhassati, puna vāto attano balena antodhamakaraṇe viya udakaṁ ābandhitvā gaṇhāti, tato udakaṁ uggacchati, tasmiṁ uggacchante pathavī uggacchati. Evaṁ udakaṁ

1. Khu 9. 411 piṭṭhe Pāḷinissitaṁ. 2. Ma 2. 52; Aṁ 1. 553 piṭṭhesu.
3. Vāyanti, mahāvātā vāyantā (Sī), vāyanti (Syā)

ကာရကန္တိ အတ္ထော။ **ဘဝသင်္ခါရန္တိ** ပုနဗ္ဘဝသင်္ခါရကာရကံ။ **အဝဿဇီ**တိ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ **မုနီ**တိ ဗုဒ္ဓမုနိ။ **အဇ္ဈတ္တရတော**တိ နိယကဇ္ဈတ္တရတော။ **သမာဟိတော**တိ ဥပစာရပ္ပနာသမာဓိဝသေန သမာဟိတော။ **အဘိန္ဒိ ကဝစံ**ဝါတိ ကဝစံ ဝိယ အဘိန္ဒိ။ **အတ္တသမ္ဘဝ**န္တိ အတ္တနိ သဉ္ဇာတံ ကိလေသံ။ ဇာဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—သဝိပါကဋ္ဌေန သမ္ဘဝံ, ဘဝါဘိသင်္ခရဏဋ္ဌေန ဘဝသင်္ခါရန္တိ စ လဒ္ဓနာမံ တုလာတုလသင်္ခါတံ လောကိယကမ္မဉ္စ ဩဿဇီ၊ သင်္ဂါမသီသေ မဟာယောဓော ကဝစံ ဝိယ အတ္တသမ္ဘဝံ ကိလေသဉ္စ အဇ္ဈတ္တရတော ဟုတ္ဝာ သမာဟိတော ဟုတ္ဝာ အဘိန္ဒိတိ။

အထ ဝါ **တုလ**န္တိ တုလေန္တော တီရေန္တော။ **အတုလဉ္စ သမ္ဘဝ**န္တိ နိဗ္ဗာနဉ္စေဝ သမ္ဘဝဉ္စ။ **ဘဝသင်္ခါရန္တိ** ဘဝဂါမိကမ္မံ။ **အဝဿဇီ မုနီ**တိ "ပဉ္စက္ခန္ဓာ အနိစ္စာ၊ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ နိရောဓော နိဗ္ဗာနံ နိစ္စ"န္တိအာဒိနာ[2] နယေန တုလယန္တော ဗုဒ္ဓမုနိ ဘဝေ အာဒီနဝံ, နိဗ္ဗာနေ စ အာနိသံသံ ဒိသ္ဝာ တံ ခန္ဓာနံ မူလဘူတံ ဘဝသင်္ခါရံ ကမ္မံ "ကမ္မက္ခယာယ သံဝတ္တတီ"တိ၂ ဧဝံ ဝုတ္တေန ကမ္မက္ခယကရေန အရိယမဂ္ဂေန အဝဿဇီ။ ကထံ? **အဇ္ဈတ္တရတော သမာဟိတော၊ အဘိန္ဒိ ကဝစမိဝ ဘဝသမ္ဘဝ**ံ။ သော ဟိ ဝိပဿနာဝသေန အဇ္ဈတ္တရတော, သမထဝသေန သမာဟိတောတိ ဧဝံ ပုဗ္ဗဘာဂတော ပဋ္ဌာယ သမထဝိပဿနာ-ဗလေန ကဝစမိဝ အတ္တဘာဝံ ပရိယောနန္ဓိတ္ဝာ ဋ္ဌိတံ, အတ္တနိ သမ္ဘဝတ္တာ "အတ္တသမ္ဘဝ"န္တိ လဒ္ဓနာမံ သဗ္ဗကိလေသဇာလံ အဘိန္ဒိ။ ကိလေသာဘာဝေန စ ကတံ ကမ္မံ အပ္ပဋိသန္ဓိကတ္တာ အဝဿဋ္ဌံ နာမ ဟောတီတိ ဧဝံ ကိလေသပ္ပ-ဟာနေန ကမ္မံ ပဇဟိ။ ပဟီနကိလေသဿ စ ဘယံ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ အဘီ-တောဝ အာယုသင်္ခါရံ ဩဿဇီ၊ အဘီတဘာဝဉ္စုပနတ္ထဉ္စ ဥဒါနံ ဥဒါနေသီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယံ မဟာဝါတာတိ ယေန သမယေန ယသ္မိံ ဝါ သမယေ မဟာဝါတာ။ **ဝါယန္တီ**တိ? ဥက္ခေပကဝါတာ နာမ ဥဒ္ဓဟန္တိ၊ တေ ဝါယန္တာ သဋ္ဌသဟဿာ-ဓိကနဝယောဇနသတသဟဿဗဟလံ ဥဒကသန္ဓာရကဝါတံ ဥပစ္ဆိန္ဒန္တိ၊ တတော အာကာသေ ဥဒကံ ဘဿတိ၊ တသ္မိံ ဘဿန္တေ ပထဝီ ဘဿတိ၊ ပုန ဝါတော အတ္တနော ဗလေန အန္တောဓမကရဏေ ဝိယ ဥဒကံ အာဗန္ဓိတ္ဝာ ဂဏှာတိ၊ တတော ဥဒကံ ဥဂ္ဂစ္ဆတိ၊ တသ္မိံ ဥဂ္ဂစ္ဆန္တေ ပထဝီ ဥဂ္ဂစ္ဆတိ။ ဧဝံ ဥဒကံ

၁-ခု ၉-၄၁၁-ဖိဋ္ဌေ ပါဠိနိဿိတံ။ ၂-မ ၂-၅၂။ အံ ၁-၅၅၃-ဖိဋ္ဌေသု။
၃-ဝါယန္တိ၊ မဟာဝါတာ ဝါယန္တာ (သီ)၊ ဝါယန္တိ (သျာ)

kampitaṁ pathaviṁ kampeti. Etañca kampanaṁ yāvajjakālāpi hotiyeva, bahubhāvena[1] pana ogacchanuggacchanaṁ na paññāyati.

Mahiddhikā mahānubhāvāti ijjhanassa mahantatāya mahiddhikā, anubhavitabbassa mahantatāya mahānubhāvā. **Parittā**ti dubbalā. **Appamāṇā**ti balavā. **So imaṁ pathaviṁ kampetī**ti so iddhiṁ nibbattetvā saṁvejento vā Mahāmoggallāno viya, vīmaṁsanto vā Mahānāgattherassa bhāgineyyo Saṁgharakkhitasāmaṇero viya pathaviṁ kampeti. **Saṅkampetī**ti samantato kampeti. **Sampakampetī**ti tasseva vevacanaṁ. Iti imesu aṭṭhasu pathavīkampesu paṭhamo dhātukopena, dutiyo iddhānubhāvena, tatiyacatutthā puññatejena, pañcamo ñāṇatejena, chaṭṭho sādhukāradānavasena, sattamo kāruññabhāvena, aṭṭhamo ārodanena. Mātukucchiṁ okkamante ca tato nikkhamante ca mahāsatte tassa puññatejena pathavī akampittha, abhisambodhiyaṁ ñāṇatejābhihatā hutvā akampittha, dhammacakkappavattane sādhukārabhāvasaṇṭhitā sādhukāraṁ dadamānā akampittha, āyusaṅkhāra-ossajjane kāruññasabhāvasaṇṭhitā cittasaṅkhobhaṁ asahamānā akampittha, parinibbāne ārodanavegatunnā hutvā akampittha. Ayaṁ panattho pathavīdevatāya vasena veditabbo. Mahābhūtapathaviyā panetaṁ natthi acetanattā. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Cāpālavaggo sattamo.

---

(8) 3. Yamakavagga

1-2. Saddhāsuttadvayavaṇṇanā

71-72. Aṭṭhamassa paṭhame **no ca sīlavā**ti na sīlesu paripūrakārī. **Samantapāsādiko**ti samantato pasādajanako. **Sabbākāraparipūro**ti sabbehi samaṇākārehi samaṇadhammakoṭṭhāsehi paripūro. Dutiye **santā**ti paccanīkasantatāya santā. **Vimokkhā**ti paccanīkadhammehi vimuttattā ca vimokkhā.

---

1. Bahalabhāvena (Dī-Ṭṭha 2. 148 piṭṭhe)

ကမ္ပိတံ ပထဝိံ ကမ္ပေတိ။ တေန္ဟ ကမ္ပနံ ယာဝဇ္ဇကာလာပိ ဟောတိယေဝ၊ ဗဟုဘာဝေန[1] ပန သြဂ္ဂစ္ဆနုဂ္ဂစ္ဆနံ န ပညာယတိ။

မဟိဒ္ဓိကာ မဟာနုဘာဝါတိ ဣဒ္ဓိနဿ မဟန္တတာယ မဟိဒ္ဓိကာ, အနုဘဝိတဗ္ဗဿ မဟန္တတာယ မဟာနုဘာဝါ။ **ပရိတ္တာ**တိ ဒုဗ္ဗလာ။ **အပ္ပမာဏာ**တိ ဗလဝါ။ **သော ဣမံ ပထဝိံ ကမ္ပေတီ**တိ သော ဣဒ္ဓိံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ သံဝေဇေန္တော ဝါ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော ဝိယ, ဝိမံသန္တော ဝါ မဟာနာဂတ္ထေရဿ ဘာဂိနေယျော သံဃရက္ခိတသာမဏေရော ဝိယ ပထဝိံ ကမ္ပေတိ။ **သင်္ကမ္ပေတီ**တိ သမန္တတော ကမ္ပေတိ။ **သမ္ပကမ္ပေတီ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ ဣတိ ဣမေသု အဋ္ဌသု ပထဝီကမ္ပေသု ပဌမော ဓာတုကောပေန၊ ဒုတိယော ဣဒ္ဓါနုဘာဝေန၊ တတိယစတုတ္ထာ ပုညတေဇေန၊ ပဉ္စမော ဉာဏတေဇေန၊ ဆဋ္ဌော သာဓုကာရဒါနဝသေန၊ သတ္တမော ကာရုညဘာဝေန၊ အဋ္ဌမော အာရောဒနေန။ မာတုကုစ္ဆိံ သြက္ကမန္တေ စ တတော နိက္ခမန္တေ စ မဟာသတ္တေ တဿ ပုညတေဇေန ပထဝီ အကမ္ပိတ္ထ၊ အဘိသမ္ဗောဓိယံ ဉာဏတေဇာဘိဟတာ ဟုတ္ဝာ အကမ္ပိတ္ထ၊ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေ သာဓုကာရဘာဝသဏ္ဌိတာ သာဓုကာရံ ဒဒမာနာ အကမ္ပိတ္ထ၊ အာယုသင်္ခါရဩဿဇ္ဇနေ ကာရုညသဘာဝသဏ္ဌိတာ စိတ္တသင်္ခေါဘံ အသဟမာနာ အကမ္ပိတ္ထ၊ ပရိနိဗ္ဗာနေ အာရောဒနဝေဂတုန္နာ ဟုတ္ဝာ အကမ္ပိတ္ထ။ အယံ ပနတ္ထော ပထဝီဒေဝတာယ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ မဟာဘူတပထဝိယာ ပနေတံ နတ္ထိ အစေတနတ္ထာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

စာပါလဝဂ္ဂေါ သတ္တမော။

---

(၈) ၃-ယမကဝဂ္ဂ

၁-၂-သဒ္ဓါသုတ္တဒ္ဝယဝဏ္ဏနာ

၇၁-၇၂။ အဋ္ဌမဿ ပဌမေ **နော စ သီလဝါ**တိ န သီလေသု ပရိပူရကာရီ။ **သမန္တပါသာဒိကော**တိ သမန္တတော ပသာဒဇနကော။ **သဗ္ဗာကာရပရိပူရော**တိ သဗ္ဗေဟိ သမဏာကာရေဟိ သမဏဓမ္မကောဋ္ဌာသေဟိ ပရိပူရော။ ဒုတိယေ **သန္တာ**တိ ပစ္စနီကသန္တတာယ သန္တာ။ **ဝိမောက္ခာ**တိ ပစ္စနီကဓမ္မေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ စ ဝိမောက္ခာ။

---

1. ဗဟလဘာဝေန (ဒီ-ဋ ၂-၁၄၀-ပိဋ္ဌေ)

3-9. Maraṇassatisuttadvayādivaṇṇanā

73-79. Tatiye **bhāvetha no**ti bhāvetha nu. Sāsananti anusiṭṭhi. **Āsavānaṁ khayāyā**ti arahattaphalatthāya. Catutthe **patihitāyā**ti[1] paṭipannāya. **So mamassa antarāyo**ti so mama jīvitantarāyopi, puthujjanakālakiriyaṁ karontassa saggantarāyopi maggantarāyopi assa. **Satthakā vā me vātā**ti satthaṁ viya aṅgamaṅgāni kantantīti satthakā. Pañcamādīni vuttanayāneva. Navame **saṁsaggārāmatā**ti pañcavidhe saṁsagge ārāmatā.

10. Kusītārambhavatthusuttavaṇṇanā

80. Dasame **kusītavatthūnī**ti kusītassa alasassa vatthūni patiṭṭhā, kosajjakāraṇānīti attho. **Kammaṁ kattabbaṁ hotī**ti cīvaravicāraṇādikammaṁ kattabbaṁ hoti. **Na vīriyaṁ ārabhatī**ti duvidhampi vīriyaṁ nārabhati. **Apattassā**ti jhānavipassanāmaggaphaladhammassa apattassa pattiyā. **Anadhigatassā**ti tasseva anadhigatassa adhigamatthāya. **Asacchikatassā**ti tadeva asacchikatassa sacchikaraṇatthāya. **Idaṁ paṭhaman**ti idaṁ "handāhaṁ nipajjāmī"ti evaṁ osīdanaṁ paṭhamaṁ kusītavatthu. Iminā nayena sabbattha attho veditabbo. **Māsācitaṁ maññe**ti ettha pana māsācitaṁ nāma tintamāso[2]. Yathā tintamāso garuko hoti, evaṁ garukoti adhippāyo. **Gilānā vuṭṭhito hotī**ti gilāno hutvā pacchā vuṭṭhito hoti. **Ārambhavatthūnī**ti vīriyakāraṇāni. Tesampi iminā va nayena attho veditabbo. Sesaṁ sabbattha uttānameva.

Yamakavaggo aṭṭhamo.

---

(9) 4. Sativagga

1-2. Satisampajaññasuttavaṇṇanā

81-82. Navamassa paṭhamaṁ heṭṭhā vuttanayameva. Dutiye **saddho**ti duvidhāya saddhāya samannāgato. **No cupasaṅkamitā**ti na upaṭṭhahati.

1. Paṭihitāyāti (Syā, Ka), patigatāya (Aṁ 2. 270 piṭṭhe)
2. Sammohacittaṁ nāma tintamāso viya (Sī, Syā)

၃-၉-မရဏဿတိသုတ္တဒွယာဒိဝဏ္ဏနာ

၇၃-၇၉။ တတိယေ **ဘာဝေထ နော**တိ ဘာဝေထ နု။ **သာသနန္တိ** အနုသိဋ္ဌိ။ **အာသဝါနံ ခယာယာ**တိ အရဟတ္တဖလတ္ထာယ။ စတုတ္ထေ **ပတိဟိတာယာ**တိ[1] ပဋိပန္နာယ။ **သော မမဿ အန္တရာယော**တိ သော မမ ဇီဝိတန္တရာယောပိ, ပုထုဇ္ဇနကာလကိရိယံ ကရောန္တဿ သဂ္ဂန္တရာယောပိ မဂ္ဂန္တရာယောပိ အဿ။ **သတ္ထကာ ဝါ မေ ဝါတာ**တိ သတ္ထံ ဝိယ အင်္ဂမင်္ဂါနိ ကန္တန္တိတိ သတ္ထကာ။ ပဉ္စမာဒီနိ ဝုတ္တနယာနေဝ။ နဝမေ **သံသဂ္ဂါရာမတာ**တိ ပဉ္စဝိဓေ သံသဂ္ဂေ အာရာမတာ။

၁၀-ကုသီတာရဗ္ဘဝတ္ထုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၀။ ဒသမေ **ကုသီတဝတ္ထူ**နီတိ ကုသီတဿ အလသဿ ဝတ္ထူနိ ပတိဋ္ဌာ၊ ကောသဇ္ဇကာရဏာနီတိ အတ္ထော။ **ကမ္မံ ကတ္တဗ္ဗံ ဟောတီ**တိ စိဝရဝိစာရဏာဒိကမ္မံ ကတ္တဗ္ဗံ ဟောတိ။ **န ဝီရိယံ အာရဘတီ**တိ ဒုဝိဓမ္ပိ ဝီရိယံ နာရဘတိ။ **အပတ္တဿာ**တိ စတုဝိပဿနာမဂ္ဂဖလဓမ္မဿ အပတ္တဿ ပတ္တိယာ။ **အနဓိဂတဿာ**တိ တဿေဝ အနဓိဂတဿ အဓိဂမတ္ထာယ။ **အသစ္ဆိကတဿာ**တိ တဿေဝ အသစ္ဆိကတဿ သစ္ဆိကရဏတ္ထာယ။ **ဣဒံ ပဌမန္တိ** ဣဒံ "ဟန္ဒာဟံ နိပဇ္ဇာမီ"တိ ဧဝံ ဩသီဒနံ ပဌမံ ကုသီတဝတ္ထု။ ဣမိနာ နယေန သမ္ဗဏ္ဍ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **မာသာစိတံ မညေ**တိ ဣတ္ထေ ပန မာသာစိတံ နာမ တိန္တမာသော[2]။ ယထာ တိန္တမာသော ဂရုကော ဟောတိ၊ ဧဝံ ဂရုကောတိ အဓိပ္ပါယော။ **ဂိလာနာ ဝုဋ္ဌိတော ဟောတီ**တိ ဂိလာနော ဟုတ္ဝာ ပစ္ဆာ ဝုဋ္ဌိတော ဟောတိ။ **အာရမ္ဘဝတ္ထူနီ**တိ ဝီရိယကာရဏာနိ။ တေသမ္ပိ ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ သမ္ဗဏ္ဍ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ယမကဝဂ္ဂေါ အဋ္ဌမော။

---

(၉) ၄-သတိဝဂ္ဂ

၁-၂-သတိသမ္ပဇညသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၁-၈၂။ နဝမဿ ပဌမံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဒုတိယေ **သဒ္ဓေါ**တိ ဒုဝိဓာယ သဒ္ဓါယ သမန္နာဂတော။ **နော စုပသင်္ကမိတာ**တိ န ဥပဋ္ဌဟတိ။

၁-ပဋိဟိတာယာတိ (သျာ၊က)၊ ပတိဂတာယ (အံ ၂-၂၇၀-ပိဋ္ဌေ)
၂-သမ္မောဟစိတ္တံ နာမ တိန္တမာသော ဝိယ (သီ၊ သျာ)

no ca paripucchitāti atthānatthaṁ kāraṇākāraṇaṁ paripucchitā na hoti. **Samannāgato**ti[1] sāmi-atthe paccattaṁ, samannāgatassāti vuttaṁ hoti. **Ekantapaṭibhānā**[2] **Tathāgataṁ dhammadesanā hotī**ti Tathāgatassa ekantapaṭibhānā dhammadesanā hoti, ekanteneva paṭibhāti upaṭṭhātīti attho.

3. Mūlakasuttavaṇṇanā

83. Tatiye **sabbe dhammā**ti pañcakkhandhā. **Chandamūlakā**ti ajjhāsayacchando kattukamyatāchando taṁ mūlaṁ etesanti chandamūlakā. Manasikārato sambhavantīti **manasikārasambhavā.** Phassato samudenti rāsī bhavantīti **phassasamudayā.** Vedanāya samosarantīti **vedanāsamosaraṇā.** Samādhi etesaṁ pamukhoti **samādhippamukhā.** Jeṭṭhakaṭṭhena sati adhipati[3] etesanti **satādhipateyyā,** satijeṭṭhakāti attho. Paññā uttarā etesanti **paññuttarā.** Vimutti eva sāro etesanti **vimuttisārā.** Ettha ca chandamūlakādayo cattāropi lokiyā kathitā, sesā lokiyalokuttaramissakāti.

4. Corasuttavaṇṇanā

84. Catutthe **mahācoro**ti rajjantare dubbhituṁ samattho mahācoro. **Pariyāpajjatī**ti pariyādānaṁ gacchati. **Na ciraṭṭhitiko hotī**ti addhānaṁ pālento ṭhātuṁ na sakkoti. **Appaharantassa paharatī**ti attano averine appaharante guṇasampanne ca mahallake ca taruṇadārake ca appaharitabbayuttake paharati. **Anavasesaṁ ādiyatī**ti nissesaṁ gaṇhāti. Byattacorānañhi idaṁ vattaṁ—parassa dvīsu sāṭakesu eko gahetabbo, ekasmiṁ sante dubbalaṁ datvā thiro gahetabbo. Puṭabhattataṇḍulādīsu ekaṁ koṭṭhāsaṁ datvā eko gahetabboti. **Accāsanne kammaṁ karotī**ti gāmanigamarājadhānīnaṁ āsannaṭṭhāne corikakammaṁ karoti. **Na ca nidhānakusalo hotī**ti yaṁ laddhaṁ, taṁ dakkhiṇeyye nidahituṁ cheko na hoti, paralokamaggaṁ na sodheti.

---

1. Samannāgatanti (Ka) 2. Ekantapaṭibhāṇaṁ (Syā, Ka) 3. Adhipateyyā (Ka)

နော စ ပရိပုစ္ဆိတာတိ အတ္ထာနတ္ထံ ကာရဏာကာရဏံ ပရိပုစ္ဆိတာ န ဟောတိ။ **သမန္နာဂတော**တိ[1] သာမိအတ္ထေ ပစ္စတ္တံ၊ သမန္နာဂတဿာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ကေန္တပဋိဘာနာ**[2] **တထာဂတံ ဓမ္မဒေသနာ ဟောတီ**တိ တထာဂတဿ ကေန္တပဋိဘာနာ ဓမ္မဒေသနာ ဟောတိ၊ ကေန္တေနေဝ ပဋိဘာတိ ဥပဋ္ဌာတီတိ အတ္ထော။

၃-မူလကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၃။ တတိယေ **သဗ္ဗေ ဓမ္မာ**တိ ပဉ္စက္ခန္ဓာ။ **ဆန္ဒမူလကာ**တိ အဇ္ဈာသယဆ္ဆန္ဒော ကတ္တုကမ္မတာဆန္ဒော တံ မူလံ ဧတေသန္တိ ဆန္ဒမူလကာ။ မနသိကာရတော သမ္ဘဝန္တီတိ **မနသိကာရသမ္ဘဝါ**။ ဖဿတော သမုဒေန္တိ ရာသီဘဝန္တီတိ **ဖဿသမုဒယာ**။ ဝေဒနာယ သမောသရန္တီတိ **ဝေဒနာသမောသရဏာ**။ သမာဓိ ဧတေသံ ပမုခေါတိ **သမာဓိပ္ပမုခါ**။ ဇေဋ္ဌကဋ္ဌေန သတိ အဓိပတိ? ဧတေသန္တိ **သတာဓိပတေယ္ယာ**၊ သတိဇေဋ္ဌကာတိ အတ္ထော။ ပညာ ဥတ္တရာ ဧတေသန္တိ **ပညုတ္တရာ**။ ဝိမုတ္တိ ဧဝ သာရော ဧတေသန္တိ **ဝိမုတ္တိသာရာ**။ ထွေ စ ဆန္ဒမူလကာဒယော စတ္တာရောပိ လောကိယာ ကထိတာ၊ သေသာ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာတိ။

၄-စောရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၄။ စတုတ္ထေ **မဟာစောရော**တိ ရဇ္ဇန္တရေ ဒုဗ္ဘိတုံ သမတ္ထော မဟာစောရော။ **ပရိယာပဇ္ဇတီ**တိ ပရိယာဒါနံ ဂစ္ဆတိ။ **နစိရဋ္ဌိတိကော ဟောတီ**တိ အဒ္ဓါနံ ပါလေန္တော ဌာတုံ န သက္ကောတိ။ **အပ္ပဟရန္တဿ ပဟရတီ**တိ အတ္တနော အဝေရိနေ အပ္ပဟရန္တေ ဂဏှာသ္မဒ္ဓေ စ မဟလ္လကေ စ တရုဏဒါရကေ စ အပ္ပဟရိတဗ္ဗယုတ္တကေ ပဟရတိ။ **အနဝသေသံ အာဒိယတီ**တိ နိဿေသံ ဂဏှာတိ။ ဗျတ္တစောရာနဉ္hိ ဒ္ဝေ ဝတ္တံ—ပရဿ ဒ္ဝိသု သာဋကေသု ကော ဂဟေတဗ္ဗော၊ ကေသ္မိံ သန္တေ ဒုဗ္ဗလံ ဒတ္ဝာ ထိရော ဂဟေတဗ္ဗော။ ပဋ္ဌာဘတ္တလာဒီသု ကေ ကောဋ္ဌာသံ ဒတ္ဝာ ကော ဂဟေတဗ္ဗောတိ။ **အစ္ဆာသန္နေ ကမ္မံ ကရောတီ**တိ ဂါမနိဂမရာဇဓာနိန်ံ အာသန္နဋ္ဌာနေ စောရိကကမ္မံ ကရောတိ။ **နစ နိဓာနကုသလော ဟောတီ**တိ ယံ လဒ္ဓံ၊ တံ ဒက္ခိဏေယ္ယေ နိဒဟိတုံ ဆေကော န ဟောတိ၊ ပရလောကမဂ္ဂံ န သောဓေတိ။

၁-သမန္နာဂတန္တိ (က) ၂-ကေန္တပဋိဘာဏံ (သျာ၊ က) ၃-အဓိပတေယ္ယာ (က)

5. Samaṇasuttavaṇṇanā

85. Pañcame **yaṁ samaṇenā**ti yaṁ guṇajātaṁ samaṇena pattabbaṁ. **Vusīmatā**ti brahmacariyavāsasaṁvutena. **Mutto mocemi bandhanā**ti ahaṁ sabbabandhanehi mutto hutvā mahājanampi rāgādibandhanato mocemi. **Paramadanto**ti aññena kenaci asikkhāpito acodito sayambhuñāṇena paṭivijjhitvā paramadamathena dantattā paramadanto nāma. **Parinibbuto**ti kilesaparinibbānena parinibbuto.

6. Yasasuttavaṇṇanā

86. Chaṭṭhe **mā ca mayā yaso**ti yaso ca mayā saddhiṁ mā gañchi. **Akasiralābhī**ti vipulalābhī. **Sīlapaññāṇan**ti sīlañceva ñāṇañca. **Saṅgammā**ti sannipatitvā. **Samāgammā**ti samāgantvā. **Saṅgaṇikavihāran**ti gaṇasaṅgaṇikavihāraṁ. **Na hi nūname**ti na hi nūna ime. **Tathā hi pname**ti tathā hi pana ime. **Aṅgulipatodakehī**ti aṅgulipatodayaṭṭhiṁ katvā vijjhanena. **Sañjagghante**ti mahāhasitaṁ hasante. **Saṁkīḷante**ti keḷiṁ karonte.

7. Pattanikujjanasuttavaṇṇanā

87. Sattame **nikujjeyyā**ti tena dinnassa deyyadhammassa appaṭiggahaṇatthaṁ pattanikujjanakammavācāya nikujjeyya, na adhomukhaṭhapanena. **Alābhāyā**ti catunnaṁ paccayānaṁ alābhatthāya. **Anatthāyā**ti upaddavāya avaḍḍhiyā. **Ukkujjeyyā**ti ukkujjanakammavācāya ukkujjeyya.

8. Appasādapavedanīyasuttavaṇṇanā

88. Aṭṭhame **appasādaṁ pavedeyyun**ti appasannabhāvaṁ jānāpeyyuṁ. Appasādaṁ pavedentena pana kiṁ kātabbanti? Nisinnāsanato na uṭṭhātabbaṁ na vanditabbaṁ na paccuggamanaṁ kātabbaṁ, na deyyadhammo dātabbo. **Agocare**ti pañcavidhe agocare.

၅-သမဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၅။ ပဉ္စမေ **ယံ သမဏေနာ**တိ ယံ ဂုဏဇာတံ သမဏေန ပတ္တဗ္ဗံ။ **ဝုသီမတာ**တိ ဗြဟ္မစရိယဝါသသံဝုတေန။ **မုတ္တော မောစေမိ ဗန္ဓနာ**တိ အဟံ သဗ္ဗဗန္ဓနေဟိ မုတ္တော ဟုတ္ဝာ မဟာဇနမ္ပိ ရာဂါဒိဗန္ဓနတော မောစေမိ။ **ပရမဒန္တော**တိ အညေန ကေနစိ အသိက္ခာပိတော အစောဒိတော သယမ္ဘူ-ဉာဏေန ပဋိဝိဇ္ဈိတ္ဝာ ပရမဒမထေန ဒန္တတ္တာ ပရမဒန္တော နာမ။ **ပရိနိဗ္ဗုတော**တိ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗုတော။

၆-ယသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၆။ ဆဋ္ဌေ **မာ စ မယာ ယသော**တိ ယသော စ မယာ သဒ္ဓိံ မာ ဂဉ္ဆိ။ **အကသိရလာဘီ**တိ ဝိပုလလာဘီ။ **သီလပညာဏန္တိ** သီလဉ္စေဝ ဉာဏဉ္စ။ **သင်္ဃာ**တိ သဒ္ဓိပတိတ္တာ။ **သမာဂမာ**တိ သမာဂန္တ္ဝာ။ **သင်္ဃိကဝိဟာရန္တိ** ဂဏသင်္ဂိကဝိဟာရံ။ **နာ ဟိ နူနမေ**တိ နာ ဟိ နူန ဣမေ။ **တထာ ဟိ ပနမေ**တိ တထာ ဟိ ပန ဣမေ။ **အဂိလိပတောဒကေဟီ**တိ အဂိလိပတောဒယဋ္ဌံ ကတ္ဝာ ဝိဇ္ဈနေန။ **သဉ္ဇဂ္ဃန္တေ**တိ မဟာဟသိတံ ဟသန္တေ။ **သံကီဠန္တေ**တိ ကေဠိံ ကရောန္တေ။

၇-ပတ္တနိကုဇ္ဇနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၇။ သတ္တမေ **နိကုဇ္ဇေယျာ**တိ တေန ဒိန္နဿ ဒေယျဓမ္မဿ အပ္ပဋိဂ္ဂ-ဟဏတ္ထံ ပတ္တနိကုဇ္ဇနကမ္မဝါစာယ နိကုဇ္ဇေယျ၊ နာ အဓောမုခဋ္ဌပနေန။ **အလာဘာယာ**တိ စတုန္နံ ပစ္စယာနံ အလာဘတ္ထာယ။ **အနတ္ထာယာ**တိ ဥပဒ္ဒဝါယ အဝဍ္ဎိယာ။ **ဥက္ကုဇ္ဇေယျာ**တိ ဥက္ကုဇ္ဇနကမ္မဝါစာယ ဥက္ကုဇ္ဇေယျ။

၈-အပ္ပသာဒပဝေဒနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၈။ အဋ္ဌမေ **အပ္ပသာဒံ ပဝေဒေယျု**န္တိ အပ္ပသန္နဘာဝံ ဇာနာပေယျုံ။ အပ္ပသာဒံ ပဝေဒေန္တေန ပန ကိံ ကာတဗ္ဗန္တိ? နိသိန္နာသနတော နာ ဥဋ္ဌာတဗ္ဗံ နာ ဝန္ဒိတဗ္ဗံ နာ ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကာတဗ္ဗံ၊ နာ ဒေယျဓမ္မော ဒါတဗ္ဗော။ **အဂေါစရေ**တိ ပဉ္စဝိဓေ အဂေါစရေ။

9. Paṭisāraṇīyasuttavaṇṇanā

89. Navame **dhammikañca gihipaṭissavan**ti "imaṁ temāsaṁ idheva vasitabban"ti vutte "evaṁ hotū"ti-ādinā nayena paṭissavaṁ. **Na saccāpetī**ti vuttaṁ na saccaṁ karoti visaṁvādeti.

10. Sammāvattanasuttavaṇṇanā

90. Dasame **paccekaṭṭhāne**ti adhipatiṭṭhāne jeṭṭhakaṭṭhāne. Tañhi jeṭṭhakaṁ katvā kiñci saṁghakammaṁ kātuṁ na labhati. **Na ca tena mūlena vuṭṭhāpetabbo**ti[1] taṁ mūlaṁ katvā abbhānakammaṁ kātuṁ na labhati. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Sativaggo navamo.

---

(10) 5. Sāmaññavagga

91. Ito paraṁ **atha kho Bojjhā upāsikā**ti-ādīsu Bojjhā upāsikā, Sirīmā upāsikā, Padumā upāsikā, Sutanā[2] upāsikā, Manujā upāsikā, Uttarā upāsikā, Muttā upāsikā, Khemā upāsikā, Rucī upāsikā, Cundī rājakumārī, Bimbī upāsikā, Sumanā rājakumārī, Mallikā devī, Tissā upāsikā, Tissamātā[3] upāsikā, Soṇā upāsikā, Soṇāya mātā upāsikā, Kāṇā upāsikā, Kāṇamātā upāsikā, Uttarā Nandamātā, Visākhā Migāramātā, Khujjuttarā upāsikā, Sāmāvatī upāsikā, Suppavāsā Koliyadhītā, Suppiyā upāsikā, Nakulamātā gahapatānīti imāsaṁ ettakānaṁ aṭṭhaṅgasamannāgataṁ uposathakammameva kathitaṁ. Icchantena vitthāretvā kathetabbaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Manorathapūraṇiyā Aṅguttaranikāyaṭṭhakathāya

Aṭṭhakanipātassa saṁvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Vuṭṭhāpetabbanti (Sī, Syā) 2. Sudhammā (Syā) 3. Tissāya mātā (Sī)

၉-ပဋိသာရဏီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၉။ နဝမေ **ဓမ္မိကဉ္စ ဂိဟိပဋိဿဝ**န္တိ "ဣမံ တေမာသံ ဣဓေဝ ဝသိတဗ္ဗ"န္တိ ဝုတ္တေ "ဧဝံ ဟොတူ"တိအာဒိနာ နယေန ပဋိဿဝံ။ **န သစ္စာပေတီ**တိ ဝုတ္တံ န သစ္စံ ကရောတိ ဝိသံဝါဒေတိ။

၁၀-သမ္မာဝတ္တနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၀။ ဒသမေ **ပစ္စေကဋ္ဌာနေ**တိ အဓိပတိဋ္ဌာနေ ဇေဋ္ဌကဋ္ဌာနေ။ တဿ ဇေဋ္ဌကံ ကတ္ဝာ ကိဉ္စိ သံဃကမ္မံ ကာတုံ န လဘတိ။ **န စ တေန မူလေန ဝုဋ္ဌာပေတဗ္ဗော**တိ[1] တံ မူလံ ကတ္ဝာ အဗ္ဘာနကမ္မံ ကာတုံ န လဘတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

သတိဝဂ္ဂေါ နဝမော။

---

(၁၀) ၅-သာမညဝဂ္ဂ

၉၁။ ဣတော ပရံ **အထ ခော ဗောဇ္ဈာ ဥပါသိကာ**တိအာဒီသု ဗောဇ္ဈာ ဥပါသိကာ၊ သိရိမာ ဥပါသိကာ၊ ပဒုမာ ဥပါသိကာ၊ သုတနာ[2] ဥပါသိကာ၊ မနုဇာ ဥပါသိကာ၊ ဥတ္တရာ ဥပါသိကာ၊ မုတ္တာ ဥပါသိကာ၊ ခေမာ ဥပါသိကာ၊ ရုစိ ဥပါသိကာ၊ စုန္ဒီ ရာဇကုမာရီ၊ ဗိမ္ဗီ ဥပါသိကာ၊ သုမနာ ရာဇကုမာရီ၊ မလ္လိကာ ဒေဝီ၊ တိဿာ ဥပါသိကာ၊ တိဿမာတာ[3] ဥပါသိကာ၊ သောဏာ ဥပါသိကာ၊ သောဏာယ မာတာ ဥပါသိကာ၊ ကာဏာ ဥပါသိကာ၊ ကာဏမာတာ ဥပါသိကာ၊ ဥတ္တရာ နန္ဒမာတာ၊ ဝိသာခါ မိဂါရမာတာ၊ ခုဇ္ဇုတ္တရာ ဥပါသိကာ၊ သာမာဝတီ ဥပါသိကာ၊ သုပ္ပဝါသာ ကောလိယဓီတာ၊ သုပ္ပိယာ ဥပါသိကာ၊ နကုလမာတာ ဂဟပတာနိတိ ဣမာသံ ဘော်ကာနံ အဒ္ဓဂ်သမန္နာဂတံ ဥပေါသထကမ္မမေဝ ကထိတံ။ ဣဆ္ဆန္တေန ဝိတ္ထာရေတ္ဝာ ကထေတဗ္ဗံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

မနောရထပူရဏိယာ အင်္ဂုတ္တရနိကာယဋ္ဌကထာယ

အဋ္ဌကနိပါတဿ သံဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဝုဋ္ဌာပေတဗ္ဗန္တိ (သီ၊ သျာ) ၂-သုဓမ္မာ (သျာ) ၃-တိဿာယ မာတာ (သီ)

Navakanipāta

1. Paṭhamapaṇṇāsaka

1. Sambodhivagga

1. Sambodhisuttavaṇṇanā

1. Navakanipātassa paṭhame **sambodhipakkhikānan**ti catumaggasaṅkhātassa sambodhissa pakkhe bhavānaṁ, upakārakānanti attho. Pāḷiyaṁ āgate nava dhamme sandhāyevaṁ[1] pucchati. **Kā upanisā**ti ko upanissayapaccayo[2]. Abhisallekhantīti **abhisallekhikā.** Samathavipassanācittassa vivaraṇe sappāyā upakārakāti **cetovivaraṇasappāyā.** Appicchataṁ ārabbha pavattā kathā **appicchakathā.** Sesesupi eseva nayo.

Asubhā bhāvetabbā rāgassa pahānāyāti ayamattho sālilāyakopamāya vibhāvetabbo—eko hi puriso asitaṁ gahetvā koṭito paṭṭhāya sālikkhette sāliyo lāyati. Athassa vatiṁ bhinditvā gāvo pavisiṁsu. So asitaṁ ṭhapetvā yaṭṭhiṁ ādāya teneva maggena gāvo nīharitvā vatiṁ pākatikaṁ katvā punapi asitaṁ ādāya sāliyo lāyi. Ettha sālikkhettaṁ viya Buddhasāsanaṁ daṭṭhabbaṁ, sālilāyako viya yogāvacaro, asitaṁ viya paññā, lāyanakālo viya vipassanāya kammakaraṇakālo, yaṭṭhi viya asubhakammaṭṭhānaṁ, vati viya saṁvaro, vatiṁ bhinditvā gāvīnaṁ pavisanaṁ viya sahasā apaṭisaṅkhāya pamādaṁ ārabbha rāgassa uppajjanaṁ, asitaṁ ṭhapetvā yaṭṭhiṁ ādāya paviṭṭhamaggeneva gāvo nīharitvā vatiṁ paṭipākatikaṁ katvā puna koṭito paṭṭhāya sālilāyanaṁ viya asubhakammaṭṭhānena rāgaṁ vikkhambhetvā puna vipassanāya kammaṁ ārabhanakālo. Imamatthaṁ sandhāya vuttaṁ "asubhā bhāvetabbā rāgassa pahānāyā"ti.

---

1. Sandhāyeva (Syā)
2. Upaniso paccayo (Syā)

နဝကနိပါတ

၁—ပဌမပဏ္ဏာသက

၁-သမ္ဗောဓိဝဂ္ဂ

၁-သမ္ဗောဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁။ နဝကနိပါတဿ ပဌမေ **သမ္ဗောဓိပက္ခိကာနန္တိ** စတုမဂ္ဂသင်္ခါတဿ သမ္ဗောဓိဿ ပက္ခေ ဘဝါနံ၊ ဥပကာရကာနန္တိ အတ္ထော။ ပါဠိယံ အာဂတေ နဝ ဓမ္မေ သန္ဓာယေဝံ[1] ပုစ္ဆတိ။ **ကာ ဥပနိသာ**တိ ကော ဥပနိဿယပစ္စယော[2]။ အဘိသလ္လေခန္တိတိ **အဘိသလ္လေခိကာ**။ သမထဝိပဿနာစိတ္တဿ ဝိဝရဏေ သပ္ပါယာ ဥပကာရကာတိ **စေတောဝိဝရဏသပ္ပါယာ**။ အပ္ပိစ္ဆတံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တာ ကထာ **အပ္ပိစ္ဆကထာ**။ သေသေသုပိ သေဝ နယော။

အသုဘာ ဘာဝေတဗ္ဗာ ရာဂဿ ပဟာနာယာတိ အယမတ္ထော သာလိလာ-ယကောပမာယ ဝိဘာဝေတဗ္ဗော—ဧကော•ဟိ ပုရိသော အသိတံ ဂဟေတ္ဝာ ကောဋိတော ပဋ္ဌာယ သာလိက္ခေတ္တေ သာလိယော လာယတိ။ အထဿ ဝတိံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ ဂါဝေါ ပဝိသိံသု။ သော အသိတံ ဌပေတ္ဝာ ယဋ္ဌိံ အာဒါယ တေနေဝ မဂ္ဂေန ဂါဝေါ နီဟရိတ္ဝာ ဝတိံ ပါကတိကံ ကတ္ဝာ ပုနပိ အသိတံ အာဒါယ သာလိယော လာယိ။ တတ္ထ သာလိက္ခေတ္တံ ဝိယ ဗုဒ္ဓသာသနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ သာလိလာယကော ဝိယ ယောဂါဝစရော၊ အသိတံ ဝိယ ပညာ၊ လာယန-ကာလော ဝိယ ဝိပဿနာယ ကမ္မကရဏကာလော၊ ယဋ္ဌိ ဝိယ အသုဘကမ္မ-ဋ္ဌာနံ၊ ဝတိ ဝိယ သံဝရော၊ ဝတိံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ ဂါဝိနံ ပဝိသနံ ဝိယ သဟသာ အပဋိသင်္ခါယ ပမာဒံ အာရဗ္ဘ ရာဂဿ ဥပ္ပဇ္ဇနံ၊ အသိတံ ဌပေတ္ဝာ ယဋ္ဌိံ အာဒါယ ပဝိဋ္ဌမဂ္ဂေနေဝ ဂါဝေါ နီဟရိတ္ဝာ ဝတိံ ပဋိပါကတိကံ ကတ္ဝာ ပုန ကောဋိတော ပဋ္ဌာယ သာလိလာယနံ ဝိယ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနေန ရာဂံ ဝိက္ခမ္ဘေတ္ဝာ ပုန ဝိပဿနာယ ကမ္မံ အာရဘနကာလော။ ဣမမတ္ထံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "အသုဘာ ဘာဝေတဗ္ဗာ ရာဂဿ ပဟာနာယာ"တိ။

၁-သန္ဓာယေဝံ (သျာ)
၂-ဥပနိသော ပစ္စယော (သျာ)
အဋ္ဌ ၃-၁၇

Tattha **rāgassā**ti pañcakāmaguṇikarāgassa. **Mettā**ti mettākammaṭṭhānaṁ. **Byāpādassa pahānāyā**ti vuttanayeneva uppannassa kopassa pajahanatthāya. **Ānāpānassatī**ti soḷasavatthukā ānāpānassati. **Vitakkupacchedāyā**ti vuttanayeneva uppannānaṁ vitakkānaṁ upacchedanatthāya. **Asmimānasamugghātāyā**ti asmīti uppajjanakassa mānassa samugghātatthāya. **Anattasaññā saṇṭhātī**ti aniccalakkhaṇe diṭṭhe anattalakkhaṇaṁ diṭṭhameva hoti. Etesu hi tīsu lakkhaṇesu ekasmiṁ diṭṭhe itaradvayaṁ diṭṭhameva hoti. Tena vuttaṁ "aniccasaññino bhikkhave[1] anattasaññā saṇṭhātī"ti. **Diṭṭheva dhamme nibbānan**ti diṭṭheyeva dhamme apaccayaparinibbānañca pāpuṇātīti imasmiṁ sutte vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ.

2. Nissayasuttavaṇṇanā

2. Dutiye **nissayasampanno**ti patiṭṭhāsampanno. **Saddhan**ti okappanasaddhaṁ. **Vīriyan**ti kāyikacetasikavīriyaṁ. **Yaṁsā**ti yaṁ assa. **Ariyāya paññāyā**ti sahavipassanāya maggapaññāya. **Saṅkhāyā**ti jānitvā. **Ekaṁ paṭisevatī**ti sevitabbayuttakaṁ sevati. **Adhivāsetī**ti adhivāsetabbayuttakaṁ adhivāseti. **Parivajjetī**ti parivajjetabbayuttakaṁ parivajjeti. **Vinodetī**ti nīharitabbayuttakaṁ nīharati. **Evaṁ kho bhikkhū**ti evaṁ kho bhikkhu uggahaparipucchāvasena ceva dhammavavatthānavasena ca paṭisevitabbādīni suppaṭividdhāni supaccakkhāni katvā paṭisevanto adhivāsento parivajjento vinodento ca bhikkhu nissayasampanno nāma hotīti.

3. Meghiyasuttavaṇṇanā

3. Tatiye **Cālikāyan**ti evaṁnāmake nagare. Taṁ kira calamaggaṁ[2] nissāya katattā olokentānaṁ calamānaṁ viya upaṭṭhāti, tasmā Cālikāti saṅkhaṁ gataṁ. **Cālikāpabbate**ti sopi pabbato sabbasetattā kāḷapakkhuposathe olokentānaṁ calamāno viya upaṭṭhāti, tasmā Cālikāpabbatoti vutto. Tattha mahantaṁ vihāraṁ kārayiṁsu. Iti Bhagavā taṁ nagaraṁ nissāya Cālikāpabbatamahāvihāre viharati. **Jantugāman**ti evaṁnāmakaṁ aparampi tasseva vihārassa gocaragāmaṁ.

1. Meghiya (Ka) 2. Calapaṅkaṁ (Sī, Syā)

တတ္ထ **ရာဂဿာ**တိ ပဉ္စကာမဂုဏိကရာဂဿ။ **မေတ္တာ**တိ မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာနံ။ **ဗျာပါဒဿ ပဟာနာယာ**တိ ဝုတ္တနယေနေဝ ဥပ္ပန္နဿ ကောပဿ ပဇဟနတ္ထာယ။ **အာနာပါနဿတီ**တိ သောဠသဝတ္ထုကာ အာနာပါနဿတိ။ **ဝိတက္ကူပစ္ဆေဒါယာ**တိ ဝုတ္တနယေနေဝ ဥပ္ပန္နာနံ ဝိတက္ကာနံ ဥပစ္ဆေဒနတ္ထာယ။ **အသ္မီမာနသမုဂ္ဃါတာယာ**တိ အသ္မီတိ ဥပ္ပဇ္ဇနကဿ မာနဿ သမုဂ္ဃါတတ္ထာယ။ **အနတ္တသညာ သဏ္ဌာတီ**တိ အနိစ္စလက္ခဏေ ဒိဋ္ဌေ အနတ္တလက္ခဏံ ဒိဋ္ဌမေဝ ဟောတိ။ ဧတေသု ဟိ တီသု လက္ခဏေသု ဧကသ္မိံ ဒိဋ္ဌေ ဒုတိယဒ္ဝယံ ဒိဋ္ဌမေဝ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ "အနိစ္စသညိနော ဘိက္ခဝေ[1] အနတ္တသညာ သဏ္ဌာတီ"တိ။ **ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ နိဗ္ဗာန**န္တိ ဒိဋ္ဌေယေဝ ဓမ္မေ အပစ္စယပရိနိဗ္ဗာနဉ္စ ပါပုဏာတီတိ ဒ္ဝမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။

၂-နိဿယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂။ ဒုတိယေ **နိဿယသမ္ပန္နော**တိ ပတိဋ္ဌာသမ္ပန္နော။ **သဒ္ဓန္တိ** သြကပ္ပနသဒ္ဓံ။ **ဝီရိယန္တိ** ကာယိကစေတသိကဝီရိယံ။ **ယံသာ**တိ ယံ အဿ။ **အရိယာယ ပညာယာ**တိ သဟဝိပဿနာယ မဂ္ဂပညာယ။ **သဒ္ဓါယာ**တိ ဇာနိတ္ဝာ။ **ကံ ပဋိသေဝတီ**တိ သေဝိတဗ္ဗယုတ္တကံ သေဝတိ။ **အဓိဝါသေတီ**တိ အဓိဝါသေတဗ္ဗယုတ္တကံ အဓိဝါသေတိ။ **ပရိဝဇ္ဇေတီ**တိ ပရိဝဇ္ဇေတဗ္ဗယုတ္တကံ ပရိဝဇ္ဇေတိ။ **ဝိနောဒေတီ**တိ နီဟရိတဗ္ဗယုတ္တကံ နီဟရတိ။ **ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခု**။တိ ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခု ဥဂ္ဂဟပရိပုစ္ဆာဝသေန စေဝ ဓမ္မဝဝတ္ထာနဝသေန စ ပဋိသေဝိတဗ္ဗာဒိနိ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓါနိ သုပစ္စက္ခာနိ ကတ္ဝာ ပဋိသေဝန္တော အဓိဝါသေန္တော ပရိဝဇ္ဇေန္တော ဝိနောဒေန္တော စ ဘိက္ခု နိဿယသမ္ပန္နော နာမ ဟောတီတိ။

၃-မေဃိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃။ တတိယေ **စာလိကာယ**န္တိ ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ တံ ကိရ စလမဂ္ဂံ[2] နိဿာယ ကတတ္တာ သြလောကေန္တာနံ စလမာနံ ဝိယ ဥပဋ္ဌာတိ၊ တသ္မာ စာလိကာတိ သင်္ခံ ဂတံ။ **စာလိကာပဗ္ဗတေ**တိ သောပိ ပဗ္ဗတော သဗ္ဗသေတတ္တာ ကာဠပက္ခုပေါသထေ သြလောကေန္တာနံ စလမာနော ဝိယ ဥပဋ္ဌာတိ၊ တသ္မာ စာလိကာပဗ္ဗတောတိ ဝုတ္တော။ တတ္ထ မဟန္တံ ဝိဟာရံ ကာရယိံသု။ ဇာတိ ဘဂဝါ တံ နဂရံ နိဿာယ စာလိကာပဗ္ဗတမဟာဝိဟာရေ ဝိဟရတိ။ **ဇန္တုဂါမန္တိ** ဧဝံနာမကံ အပရမ္ပိ တဿေဝ ဝိဟာရဿ ဂေါစရဂါမံ။

၁-မေဃိယ (က) ၂-စလဃံ (သီ၊ သျာ)

jattugāmantipi paṭhanti. **Padhānatthikassā**ti padhānakammikassa. **Padhānāyā**ti samaṇadhammakaraṇatthāya. **Āgamehi tāvā**ti Satthā therassa vacanaṁ sutvā upadhārento “na tāvassa ñāṇaṁ paripakkan”ti ñatvā paṭibāhanto evamāha. **Ekakamhi tāvā**ti idaṁ panassa “evamayaṁ gantvāpi kamme anipphajjamāne nirāsaṅko hutvā pemavasena puna āgacchissatī”ti cittamaddavajanatthaṁ āha. **Natthi kiñci uttari karaṇīyan**ti catūsu saccesu catunnaṁ kiccānaṁ katattā aññaṁ uttari karaṇīyaṁ nāma natthi. **Katassa vā paṭicayo**ti adhigatassa vā puna paṭicayopi natthi. Na hi bhāvitamaggo puna bhāvīyati, na pahīnakilesānaṁ puna pahānaṁ atthi. **Padhānanti kho Meghiya vadamānaṁ kinti vadeyyāmā**ti “samaṇadhammaṁ karomī”ti taṁ vadamānaṁ mayaṁ aññaṁ kiṁ nāma vadeyyāma.

Divāvihāraṁ nisīdīti divāvihāratthāya nisīdi. Nisīdanto ca yasmiṁ maṅgalasilāpaṭṭe pubbe anupaṭipāṭiyā pañca jātisatāni rājā hutvā uyyānakīḷikaṁ kīḷanto tividhanāṭakaparivāro nisīdi, tasmiṁyeva nisīdi. Athassa nisinnakālato paṭṭhāya samaṇabhāvo jahito viya ahosi, rājavesaṁ gahetvā nāṭakavaraparivuto setacchattassa heṭṭhā mahārahe pallaṅke nisinno viya jāto. Athassa taṁ sampattiṁ assādayato kāmavitakko udapādi. So tasmiṁyeva khaṇe mahāyodhehi gahite[1] dve core ānetvā purato ṭhapite viya addasa. Tesu ekassa vadhaṁ[2] āṇāpanavasenassa byāpādavitakko uppajji, ekassa bandhanaṁ āṇāpanavasena vihiṁ sāvitakko. Evaṁ so latājālena rukkho viya madhumakkhikāhi madhughātako viya akusalavitakkehi parikkhitto ahosi. Taṁ sandhāya **atha kho āyasmato Meghiyassā**ti-ādi vuttaṁ. **Anvāsattā**ti anubaddhā samparivāritā. **Yena Bhagavā tenupasaṅkamī**ti evaṁ pāpavitakkehi samparikiṇṇo kammaṭṭhānaṁ sappāyaṁ kātuṁ asakkonto “idaṁ vata disvā dīghadassī Bhagavā paṭisedhesī”ti sallakkhetvā “idaṁ kāraṇaṁ Dasabalassa ārocessāmī”ti nisinnāsanato vuṭṭhāya yena Bhagavā tenupasaṅkami.

1. Sahoḍhagahite (Sī) 2. Kammakaraṇaṁ (Ka)

ဇတ္တုဂါမန္တိပိ ပဌန္တိ။ **ပဓာနတ္ထိကဿာ**တိ ပဓာနကမ္မိကဿ။ **ပဓာနာယာ**တိ သမဏဓမ္မကရဏတ္ထာယ။ **အာဂမေဟိ တာဝါ**တိ သတ္ထာ ထေရဿ ဝစနံ သုတ္ဝာ ဥပဓာရေန္တော “န တာဝဿ ဉာဏံ ပရိပက္ကံ”န္တိ ဉတ္ဝာ ပဋိဗာဟန္တော ဧဝမာဟ။ **ဧကမ္ဟိ တာဝါ**တိ ဣဒံ ပနဿ “ဧဝမယံ ဂန္ဒွာပိ ကမ္မေ အနိပ္ဖဇ္ဇ-မာနေ နိရာသင်္ကော ဟုတ္ဝာ ပေမဝသေန ပုန အာဂစ္ဆိဿတီ”တိ စိတ္တမဒ္ဒဝဇန-နတ္ထံ အာဟ။ **နတ္ထိ ကိဉ္စိ ဥတ္တရိ ကရဏီယ**န္တိ စတူသု သစ္စေသု စတုန္နံ ကိစ္စာနံ ကတတ္တာ အညံ ဥတ္တရိ ကရဏီယံ နာမ နတ္ထိ။ **ကတဿ ဝါ ပဋိစယော**တိ အဓိဂတဿ ဝါ ပုန ပဋိစယောပိ နတ္ထိ။ န ဟိ ဘာဝိတမဂ္ဂေါ ပုန ဘာဝိယတိ၊ န ပဟီနကိလေသာနံ ပုန ပဟာနံ အတ္ထိ။ **ပဓာနန္တိ ခေါ မေဃိယ ဝဒမာနံ ကိန္တိ ဝဒေယျာမာ**တိ “သမဏဓမ္မံ ကရောမီ”တိ တံ ဝဒမာနံ မယံ အညံ ကိံ နာမ ဝဒေယျာမ။

ဒိဝါဝိဟာရံ နိသီဒီတိ ဒိဝါဝိဟာရတ္ထာယ နိသီဒိ။ နိသီဒန္တော စ ယသ္မိံ မဂ်လသိလာပဋ္ဋေ ပုဗ္ဗေ အနုပဋိပါဋိယာ ပဉ္စ ဇာတိသတာနိ ရာဇာ ဟုတ္ဝာ ဥယျာနကီဠိကံ ကီဠန္တော တိဝိဓနာဋကပရိဝါရော နိသီဒိ၊ တသ္မိံယေဝ နိသီဒိ။ အထဿ နိသိန္နကာလတော ပဋ္ဌာယ သမဏဘာဝေါ ဇဟိတော ဝိယ အဟောသိ၊ ရာဇဝေသံ ဂဟေတ္ဝာ နာဋကဝရပရိဝုတော သေတစ္ဆတ္တဿ ဟေဋ္ဌာ မဟာရဟေ ပလ္လင်္ကေ နိသိန္နော ဝိယ ဇာတော။ အထဿ တံ သမ္ပတ္တိံ အဿာဒယတော ကာမဝိတက္ကော ဥဒပါဒိ။ သော တသ္မိံယေဝ ခဏေ မဟာယောဓေဟိ ဂဟိတေ ဒွေ စောရေ အာနေတ္ဝာ ပုရတော ဌပိတေ ဝိယ အဒ္ဒသ။ တေသု ကေဿ ဝဓံ[1] အာဏာပနဝသေနဿ ဗျာပါဒဝိတက္ကော ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ ကေဿ ဗန္ဓနံ အာဏာပနဝသေန ဝိဟိံသာဝိတက္ကော။ ဧဝံ သော လတာဇာလေန ရုက္ခော ဝိယ မဓုမက္ခိကာဟိ မဓုဃာတကော ဝိယ အကုသလဝိတက္ကေဟိ ပရိက္ခိတ္တော အဟောသိ။ တံ သန္ဓာယ **အထ ခေါ အာယသ္မတော မေဃိယဿ**အိစ္စာဒိ ဝုတ္တံ။ **အန္တရသတ္တာ**တိ အနုပဝိဋ္ဌာ သမ္ပရိဝါရိတာ။ **ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမီ**တိ ဧဝံ ပါပဝိတက္ကေဟိ သံမ္ပရိ-ကိဏ္ဏော ကမ္မဋ္ဌာနံ သပ္ပါယံ ကာတုံ အသက္ကောန္တော “ဣဒံ ဝတ ဒိသ္ဝာ ဒိဃရတ္တိ ဘဂဝါ ပဋိသေဓေသီ”တိ သလ္လက္ခေတ္ဝာ “ဣဒံ ကာရဏံ ဒသဗလဿ အာရော-စေဿာမီ”တိ နိသိန္နာသနတော ဝုဋ္ဌာယ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။

၁-သဗ္ဗဟာဓဂဟိတေ (သီ) ၂-ကမ္မကရဏံ (က)

4. Nandakasuttavaṇṇanā

4. Catutthe **upaṭṭhānasālāyan**ti bhojanasālāyaṁ. **Yenupaṭṭhānasālā**ti Satthā Nandakattherena madhurassarena āraddhāya dhammadesanāya saddaṁ sutvā "Ānanda ko eso upaṭṭhānasālāya madhurassarena dhammaṁ desetī"ti pucchitvā "Dhammakathikanandakattherassa ajja bhante vāro"ti sutvā "atimadhuraṁ katvā Ānanda eso bhikkhu dhammaṁ katheti, mayampi gantvā suṇissāmā"ti vatvā yenupaṭṭhānasālā tenupasaṅkami. **Bahidvārakoṭṭhake aṭṭhāsī**ti chabbaṇṇarasmiyo cīvaragabbhe paṭicchādetvā aññātakavesena aṭṭhāsi. **Kathāpariyosānaṁ āgamayamāno**ti "idamavocā"ti idaṁ kathāvasānaṁ udikkhamāno dhammakathaṁ suṇanto aṭṭhāsiyeva. Athāyasmā Ānando nikkhante paṭhame yāme Satthu saññaṁ adāsi "paṭhamayāmo atikkanto bhante, thokaṁ vissamathā"ti. Satthā tattheva aṭṭhāsi. Athāyasmā Ānando majjhimayāmepi nikkhante "bhante tumhe pakatiyā khattiyasukhumālā, puna Buddhasukhumālāti paramasukhumālā, majjhimayāmopi atikkanto, muhuttaṁ vissamathā"ti āha. Satthā tattheva aṭṭhāsi. Tattha ṭhitakassevassa aruṇaggaṁ paññāyittha. Aruṇuggamanañca therassa "idamavocā"ti pāpetvā kathāpariyosānañca Dasabalassa chabbaṇṇasarīrarasmivissajjanañca ekappahāreneva ahosi. **Aggaḷaṁ ākoṭesī**ti agganakhena dvārakavāṭaṁ ākoṭesi.

Sārajjamānarūpoti harāyamāno ottappamāno. Domanassasārajjaṁ panassa natthi. **Ettakampi no nappaṭibhāseyyā**ti paṭisambhidāppattassa appaṭibhānaṁ nāma natthi. Ettakampi na katheyyanti dasseti. **Sādhu sādhū**ti therassa dhammadesanaṁ sampahaṁsanto āha. Ayañhettha attho "sugahitā ca te dhammadesanā sukathitā cā"ti. **Kulaputtānan**ti ācārakulaputtānañceva jātikulaputtānañca. **Ariyo ca tuṇhibhāvo**ti dutiyajjhānasamāpattiṁ sandhāyevamāha. **Adhipaññādhammavipassanāyā**ti saṅkhārapariggahavipassanāñāṇassa. **Catuppādako**ti assagoṇagadrabhādiko. **Idaṁ vatvā**ti imaṁ catūhaṅgehi samannāgataṁ dhammaṁ kathayitvā. **Vihāraṁ pāvisī**ti Gandhakuṭiṁ paviṭṭho.

Kālena dhammassavaneti kāle kāle dhammassavanasmiṁ. **Dhammasākacchāyā**ti pañhakathāya. **Gambhīraṁ atthapadan**ti gambhīraṁ guḷhaṁ rahassaṁ atthaṁ.

၄-နန္ဒကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄။ စတုတ္ထေ **ဥပဋ္ဌာနသာလာယန္တိ** ဘောဇနသာလာယံ။ **ယေနုပဋ္ဌာန-သာလာ**တိ သတ္ထာ နန္ဒကတ္ထေရေန မဓုရဿရေန အာရဒ္ဓါယ ဓမ္မဒေသနာယ သဒ္ဒံ သုတ္ဝာ "အာနန္ဒ ကော ဧသော ဥပဋ္ဌာနသာလာယ မဓုရဿရေန ဓမ္မံ ဒေသေတီ"တိ ပုစ္ဆိတ္ဝာ "ဓမ္မကထိကနန္ဒကတ္ထေရဿ အဇ္ဇ ဘန္တေ ဝါရော"တိ သုတ္ဝာ "အတိမဓုရံ ကတ္ဝာ အာနန္ဒ ဧသော ဘိက္ခု ဓမ္မံ ကထေတိ၊ မယမ္ပိ ဂန္တ္ဝာ သုဏိဿာမာ"တိ ဝတ္ဝာ ယေနုပဋ္ဌာနသာလာ တေနုပသင်္ကမိ။ **ဗဟိဒ္ဝါရကောဋ္ဌကေ အဋ္ဌာသီ**တိ ဆဒ္ဒန္တရဿိယော စိဝရဂဗ္ဘေ ပဋိစ္ဆာဒေတ္ဝာ အညာတကဝေသေန အဋ္ဌာသိ။ **ကထာပရိယောသာနံ အာဂမယမာနော**တိ "ဋ္ဌာနဝေါစာ"တိ ဋ္ဌံ ကထာဝသာနံ ဉဒိက္ခမာနော ဓမ္မကထံ သုဏန္တော အဋ္ဌာသိယေဝ။ အထာယသ္မာ အာနန္ဒော နိက္ခန္တေ ပဌမေ ယာမေ သတ္ထု သညံ အဒါသိ "ပဌမယာမော အတိက္ကန္တော ဘန္တေ၊ ထောကံ ဝိဿမထာ"တိ။ သတ္ထာ တထွေဝ အဋ္ဌာသိ။ အထာယသ္မာ အာနန္ဒော မဇ္ဈိမယာမေပိ နိက္ခန္တေ "ဘန္တေ တုမှေ ပကတိယာ ခတ္တိယသုခုမာလာ, ပုန ဗုဒ္ဓသုခုမာလာတိ ပရမသုခုမာလာ၊ မဇ္ဈိမယာမောပိ အတိက္ကန္တော၊ မုဟုတ္တံ ဝိဿမထာ"တိ အာဟ။ သတ္ထာ တထွေဝ အဋ္ဌာသိ။ တတ္ထ ဋ္ဌိတကဿေဝဿ အရုဏံ ပညာယိတ္ထ။ အရုဏုဂ္ဂမနဉ္စ ထေရဿ "ဋ္ဌာနဝေါစာ" တိ ပါပေတ္ဝာ ကထာပရိယောသာနဉ္စ ဒသဗလဿ ဆဒ္ဒန္တသရီရရဿိဝိဿဇ္ဇနဉ္စ ကေပဟာရေနေဝ အဟောသိ။ **အဂ္ဂဠံ အာကော-ဋေသီ**တိ အဂ္ဂနခေန ဒွါရကဝါဋံ အာကောဋေသိ။

သာဓုမာနရူပေါတိ ဟရာယမာနော ဩတ္တပ္ပမာနော။ ဒေါမနဿသာရဇ္ဇံ ပနဿ နတ္ထိ။ **တေ္ထကမ္ပိ နော နပ္ပဋိဘာသေယျာ**တိ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တဿ အပ္ပဋိဘာနံ နာမ နတ္ထိ။ တေ္ထကမ္ပိ န ကထေယျန္တိ ဒဿေတိ။ **သာဓု သာဓူ**တိ ထေရဿ ဓမ္မဒေသနံ သမ္မဟံသန္တော အာဟ။ အယဉ္ဟေတ္ထ အတ္ထော "သုဂတိတာ စ တေ ဓမ္မဒေသနာ သုကထိတာ စာ"တိ။ **ကုလပုတ္တာနန္တိ** အာစာရကုလ-ပုတ္တာနဉ္ဧဝဇာတိကုလပုတ္တာနဉ္စ။ **အရိယော စ တုဏှီဘာဝေါ**တိ ဒုတိယဇ္ဈာန-သမာပတ္တိ သန္ဓာယေဝမာဟ။ **အဓိပညာဓမ္မဝိပဿနာယာ**တိ သမ်ိဂရပရိဂ္ဂဟ-ဝိပဿနာဉာဏဿ။ **စတုပ္ပါဒကော**တိ အဿဂေါဏဂဠိဘာဒိကော။ **ဋ္ဌံ ဝတ္ဝာ**တိ ဋ္ဌမံ စတူဟင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတံ ဓမ္မံ ကထယိတ္ဝာ။ **ဗိဟာရံ ပါဝိသီ**တိ ဂန္ဓကုဋိံ ပဝိဋ္ဌော။

ကာလေန ဓမ္မဿဝနေတိ ကာလေ ကာလေ ဓမ္မဿဝနသ္မိံ။ **ဓမ္မသာကစ္ဆာ-ယာ**တိ ပဉ္ဟကထာယ။ **ဂမ္ဘီရံ အတ္ထပဒန္တိ** ဂမ္ဘီရံ ဂုဠှံ ရဟဿံ အတ္ထံ။

Paññāyāti sahavipassanāya maggapaññāya. Sammasanapaṭivedhapaññāpi uggahaparipucchāpaññāpi vaṭṭatiyeva. **Patto vā pajjati vā**ti arahattaṁ patto vā pāpuṇissati vāti evaṁ guṇasambhāvanāya sambhāveti. **Appattamānasā**ti appatta-arahattā, arahattaṁ vā appattaṁ mānasaṁ etesantipi appattamānasā. **Diṭṭhadhammasukhavihāran**ti ettha diṭṭhadhammasukhavihāro lokiyopi vaṭṭati lokuttaropi.

5. Balasuttavaṇṇanā

5. Pañcame avijjākosajjasāvajja-assaddhiyesu akampanato **paññābalā**dīni daṭṭhabbāni. **Akusalasaṅkhātā**ti akusalāti ñātā. Esa nayo sabbattha. **Nālamariyā**ti ariyabhāvaṁ kātuṁ asamatthā, ariyānaṁ vā ananucchavikā. **Vodiṭṭhā**ti suṭṭhu diṭṭhā. **Vocaritā**ti manodvāre samudācārappattā. **Atthikassā**ti dhammadesanāya atthikassa. **Ājīvikābhayan**ti jīvitavuttibhayaṁ. **Asilokabhayan**ti garahābhayaṁ. **Parisārajjabhayan**ti parisaṁ patvā sārajjaṁ okkamanabhayaṁ. Imasmiṁ sutte vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ.

6. Sevanāsuttavaṇṇanā

6. Chaṭṭhe **jīvitaparikkhārā**ti jīvitasambhārā. **Samudānetabbā**ti samāharitabbā. **Kasirena samudāgacchantī**ti dukkhena uppajjanti. **Rattibhāgaṁ vā divasabhāgaṁ vā**ti ettha rattibhāge ñatvā rattibhāgeyeva pakkamitabbaṁ, rattiṁ caṇḍavāḷādiparipanthe sati aruṇuggamanaṁ āgametabbaṁ. Divasabhāge ñatvā divā pakkamitabbaṁ, divā paripanthe sati sūriyatthaṅgamanaṁ āgametabbaṁ. **Saṅkhāpī**ti sāmaññatthassa bhāvanāpāripūri-āgamanaṁ jānitvā. **So puggalo**ti padassa pana "nānubandhitabbo"ti iminā sambandho. **Anāpucchā**ti idha pana taṁ puggalaṁ anāpucchā pakkamitabbanti attho. **Api panujjamānenā**ti api nikkaḍḍhiyamānena. Evarūpo hi puggalo sacepi dārukalāpasataṁ vā udakaghaṭasataṁ vā vālikāghaṭasataṁ vā daṇḍaṁ āropeti, mā idha vasīti nikkaḍḍhāpeti vā, taṁ khamāpetvāpi yāvajīvaṁ so anubandhitabbova, na vijahitabbo.

ပညာယာတိ သဟဝိပဿနာယ မဂ္ဂပညာယ။ သမ္မသနပဋိဝေဓပညာပိ ဥဂ္ဂဟ-ပရိပုစ္ဆာပညာပိ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ **ပတ္တော ဝါ ပဇ္ဇတိ ဝါ**တိ အရဟတ္တံ ပတ္တော ဝါ ပါပုဏိဿတိ ဝါတိ ဧဝံ ဂုဏသမ္ဘာဝနာယ သမ္ဘာဝေတိ။ **အပ္ပတ္တမာနသာ**တိ အပ္ပတ္တအရဟတ္တာ၊ အရဟတ္တံ ဝါ အပ္ပတ္တံ မာနသံ ဧတေသန္တိပိ အပ္ပတ္တမာနသာ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရန္တိ** ဣဓ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရော လောကိယောပိ ဝဋ္ဋတိ လောကုတ္တရောပိ။

၅-ဗလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅။ ပဉ္စမေ အဝိဇ္ဇာကောသဇ္ဇသာဝဇ္ဇအဿဒ္ဓိယေသု အကမ္ပနတော **ပညာ-ဗလာ**နိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ။ **အကုသလသင်္ခါတာ**တိ အကုသလာတိ ဉာတာ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ **နာလမရိယာ**တိ အရိယဘာဝံ ကာတုံ အသမတ္ထာ, အရိယာနံ ဝါ အနနုစ္ဆဝိကာ။ **ဝေါဒိဋ္ဌာ**တိ သုဋ္ဌု ဒိဋ္ဌာ။ **ဝေါစရိတာ**တိ မနောဒ္ဝါရေ သမုဒါစာရပ္ပတ္တာ။ **အတ္ထိကဿာ**တိ ဓမ္မဒေသနာယ အတ္ထိကဿ။ **အာဇီဝိ-ကာဘယန္တိ** ဇီဝိတဝုတ္တိဘယံ။ **အသိလောကဘယန္တိ** ဂရဟာဘယံ။ **ပရိသာ-သာရဇ္ဇဘယန္တိ** ပရိသံ ပတ္ဝါ သာရဇ္ဇံ ဩက္ကမနဘယံ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။

၆-သေဝနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆။ ဆဋ္ဌေ **ဇီဝိတပရိက္ခာရာ**တိ ဇီဝိတသမ္ဘာရာ။ **သမုဒါနေတဗ္ဗာ**တိ သမာဟရိတဗ္ဗာ။ **ကသိရေန သမုဒါဂစ္ဆန္တီ**တိ ဒုက္ခေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ **ရတ္တိဘာဂံ ဝါ ဒိဝသဘာဂံ ဝါ**တိ ဏ္ဍေ ရတ္တိဘာဂေ ဥတ္တာ ရတ္တိဘာဂေယေဝ ပက္ကမိတဗ္ဗံ၊ ရတ္တိံ စဏ္ဍဝါဠာဒိပရိပန္ထေ သတိ အရဏ္ဏဂမနံ အာဂမေတဗ္ဗံ။ ဒိဝသဘာဂေ ဥတ္တာ ဒိဝါ ပက္ကမိတဗ္ဗံ၊ ဒိဝါ ပရိပန္ထေ သတိ သူရိယတ္ထင်္ဂမနံ အာဂမေတဗ္ဗံ။ **သဒ္ဓါဓိ**တိ သာမညတ္ထသ ဘာဝနာပါရိပူရိအာဂမနံ ဇာနိတ္တာ။ **သော ပုဂ္ဂလော**တိ ပဒသ ပန "နာနုဗန္ဓိတဗ္ဗော"တိ ဣမိနာ သမ္ဗန္ဓော။ **အနု-ပုစ္ဆာ**တိ ဣဓ ပန တံ ပုဂ္ဂလံ အနာပုစ္ဆာ ပက္ကမိတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ **အပိ ပနုဇ္ဇမာ်နေနာ**တိ အပိ နိက္ကသိယမာနေန။ ဝေရူပေါ ဟိ ပုဂ္ဂလော သစေပိ ဒါရုကလာပသတံ ဝါ ဥဒကဃဋသတံ ဝါ ဝါလိကာဃဋသကံ် ဝါ ဒဏ္ဍံ အာရောပေတိ၊ မာ ဣဓ ဝသီတိ နိက္ကဍ္ဎာပေတိ ဝါ၊ တံ ခမာပေတ္ဝာပိ ယာဝဇီဝံ သော အနုဗန္ဓိတဗ္ဗော၀၊ န ဝိဇဟိတဗ္ဗော။

7. Sutavāsuttavaṇṇanā

7. Sattame **pañca ṭhānāni ajjhācaritun**ti pañca kāraṇāni atikkamituṁ. **Pāṇan**ti antamaso kunthakipillikaṁ. **Adinnan**ti antamaso tiṇasalākampi parasantakaṁ. **Theyyasaṅkhātan**ti theyyacittena. **Sannidhikārakaṁ kāme paribhuñjitun**ti sannidhiṁ katvā ṭhapetvā vatthukāmakilesakāme paribhuñjituṁ abhabbo. Akappiyaṁ kāmaguṇaṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Buddhaṁ paccakkhātun**ti "na Buddho ayan"ti evaṁ paṭikkhipituṁ. **Dhammā**dīsupi eseva nayo. Evaṁ tāva Aṭṭhakathāya āgataṁ. Pāḷiyaṁ pana imasmiṁ sutte agatigamanāni kathitāni.

8-10. Sajjhasuttādivaṇṇanā

8-10. Aṭṭhame Buddhādīnaṁ paccakkhānaṁ kathitaṁ. Navame puthujjanena saddhiṁ gahitattā "āhuneyyā"ti vuttaṁ. Dasame **gotrabhū**ti sotāpattimaggassa anantarapaccayena sikhāpattabalavavipassanācittena samannāgato. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Sambodhivaggo paṭhamo.

---

2. Sīhanādavagga

1. Sīhanādasuttavaṇṇanā

11. Dutiyassa paṭhame **yena Bhagavā tenupasaṅkamī**ti "sace Satthā cārikaṁ pakkamitukāmo assa, imasmiṁ kāle pakkameyya. Handāhaṁ cārikaṁ gamanatthāya Satthāraṁ āpucchāmī"ti cintetvā bhikkhusaṁghaparivuto upasaṅkami. **Āyasmā maṁ bhante**ti so kira bhikkhu theraṁ mahatā bhikkhuparivārena gacchantaṁ disvā "ime bhikkhū Tathāgataṁ pahāya Sāriputtaṁ parivāretvā nikkhantā, gamanavicchedamassa karissāmī"ti aṭṭhāne kopaṁ bandhitvā evamāha. Tattha **āsajjā**ti ghaṭṭetvā. **Appaṭinissajjā**ti akkhamāpetvā accayaṁ adesetvā. Kismiṁ pana so kāraṇe āghātaṁ bandhīti? Therassa kira Dasabalaṁ vanditvā uṭṭhāya gacchato cīvarakaṇṇo tassa sarīraṁ phusi, vāto paharītipi vadanti. Ettakena āghātaṁ bandhitvā theraṁ mahatā parivārena gacchantaṁ disvā usūyamāno "gamanavicchedamassa karissāmī"ti evamāha. **Ehi tvaṁ bhikkhū**ti

၇-သုတဝါသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇။ သတ္တမေ **ပဉ္စ ဌာနာနိ အဇ္ဈာစရိတုန္တိ** ပဉ္စ ကာရဏာနိ အတိက္ကမိတုံ။ **ပါဏန္တိ** အန္တမသော ကုန္ထကိပိလ္လိကံ။ **အဒိန္နန္တိ** အန္တမသော တိဏသလာကမ္ပိ ပရသန္တကံ။ **ထေယ္ယသင်္ခါတန္တိ** ထေယ္ယစိတ္တေန။ **သန္နိဓိကာရကံ ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇိတုန္တိ** သန္နိဓိံ ကတ္ဝာ ဌပေတ္ဝာ ဝတ္ထုကာမကိလေသကာမေ ပရိဘုဉ္ဇိတုံ အဘဗ္ဗော။ အကပ္ပိယံ ကာမဂုဏံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **ဗုဒ္ဓံ ပစ္စက္ခာတုန္တိ** "နာယံ ဗုဒ္ဓေါ အယ"န္တိ ဧဝံ ပဋိက္ခိပိတုံ။ **ဓမ္မာဒီသုပိ** ဧသေဝ နယော။ ဧဝံ တာဝ အဋ္ဌကထာယ အာဂတံ။ ပါဠိယံ ပန ဣမသ္မိံ သုတ္တေ အဂတိဂမနာနိ ကထိတာနိ။

၈-၁၀-သဇ္ဈသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၈-၁၀။ အဋ္ဌမေ ဗုဒ္ဓါဒီနံ ပစ္စက္ခာနံ ကထိတံ။ နဝမေ ပုထုဇ္ဇနေန သဒ္ဓိံ ဂဟိတတ္တာ "အာဟုနေယ္ယာ"တိ ဝုတ္တံ။ ဒသမေ **ဂေါတြဘူ**တိ သောတာပတ္တိ-မဂ္ဂဿ အနန္တရပစ္စယေန သိခါပတ္တဗလဝဝိပဿနာစိတ္တေန သမန္နာဂတော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

သမ္ဗောဓိဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၂-သီဟနာဒဝဂ္ဂ

၁-သီဟနာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမီ**တိ "သစေ သတ္ထာ စာရိကံ ပက္ကမိတုကာမော အဿ၊ ဣမသ္မိံ ကာလေ ပက္ကမေယ္ယ။ ဟန္ဒာဟံ စာရိကံ ဂမနတ္ထာယ သတ္ထာရံ အာပုစ္ဆာမီ"တိ စိန္တေတ္ဝာ ဘိက္ခုသံဃပရိ-ဝုတော ဥပသင်္ကမိ။ **အာယသ္မာ မံ ဘန္တေ**တိ သော ကိရ ဘိက္ခု ထေရံ မဟတာ ဘိက္ခုပရိဝါရေန ဂစ္ဆန္တံ ဒိသ္ဝာ "ဣမေ ဘိက္ခူ တထာဂတံ ပဟာယ သာရိပုတ္တံ ပရိဝါရေတ္ဝာ နိက္ခန္တာ၊ ဂမနဝိစ္ဆေဒမဿ ကရိဿာမီ"တိ အဋ္ဌာနေ ကောပံ ဗန္ဓိတ္ဝာ ဧဝမာဟ။ တတ္ထ **အာသဇ္ဇာ**တိ ဃဋ္ဋေတ္ဝာ။ **အပ္ပဋိနိဿဇ္ဇာ**တိ အက္ခမာပေတ္ဝာ အစ္စယံ အဒေသေတ္ဝာ။ ကိသ္မိံ ပန သော ကာရဏေ အာဃာတံ ဗန္ဓီတိ? ထေရဿ ကိရ ဒသဗလံ ဝန္ဒိတ္ဝာ ဥဋ္ဌာယ ဂစ္ဆတော စီဝရကဏ္ဏော တဿ သရီရံ ဖုသိ၊ ဝါတော ပဟရိတိပိ ဝဒန္တိ။ တေနေကေန အာဃာတံ ဗန္ဓိတ္ဝာ ထေရံ မဟတာ ပရိဝါရေန ဂစ္ဆန္တံ ဒိသ္ဝာ ဥသ္သူယ-မာနော "ဂမနဝိစ္ဆေဒမဿ ကရိဿာမီ"တိ ဧဝမာဟ။ **ဧဟိ တွံ ဘိက္ခူ**တိ

Satthā tassa bhikkhuno vacanaṁ sutvā “na taṁ bhikkhu Sāriputto paharīti vutte ‘bhante tumhe attano aggasāvakasseva pakkhaṁ vahatha, na mayhan’ti mayi manopadosaṁ katvā apāye nibbatteyyā”ti ñatvā “Sāriputtaṁ pakkosāpetvā imamatthaṁ pucchissāmī”ti ekaṁ bhikkhuṁ āmantetvā evamāha. **Avāpuraṇaṁ ādāyā**ti kuñcikaṁ gahetvā. **Sīhanādan**ti seṭṭhanādaṁ pamukhanādaṁ appaṭivattiyanādaṁ. Evaṁ dvīhi mahātherehi ārocito bhikkhusaṁgho rattiṭṭhānadivāṭṭhānāni pahāya Satthu santikaṁ agamāsi. **Khīyanadhamman**ti kathādhammaṁ.

Gūthagatanti gūthameva. Sesesupi eseva nayo. **Pathavīsamenā**ti akujjhanaṭṭhena pathaviyā samānena. Na hi pathavī “mayi suciṁ nikkhipantī”ti somanassaṁ karoti, na “asuciṁ nikkhipantī”ti domanassaṁ. Mayhampi evarūpaṁ cittanti dasseti. **Vipulenā**ti aparittena. **Mahaggatenā**ti mahantabhāvaṁ gatena. **Appamāṇenā**ti vaḍḍhitappamāṇena. **Averenā**ti akusalaverapuggalaverarahitena. **Abyāpajjhenā**ti niddukkhena vigatadomanassena. **So idhā**ti so anupaṭṭhitakāyānupassanāsatipaṭṭhāno bhikkhu evaṁ kareyya, mādiso kathaṁ evarūpaṁ karissati bhanteti paṭhamaṁ sīhanādaṁ nadi. Evaṁ sabbattha yojanā veditabbā.

Rajoharaṇanti rajasammajjanacoḷakaṁ, pādapuñchananti tasseva nāmaṁ[1]. **Kaḷopihattho**ti pacchihattho ukkhalihattho vā. **Nantakavāsī**ti antacchinnapilotikāvasano. **Sūrato**ti sucisīlo soraccena samannāgato. **Sudanto**ti suṭṭhu damathaṁ upagato. **Suvinīto**ti suṭṭhu sikkhito. **Na kañci himsatī**ti visāṇādīsu gaṇhantampi piṭṭhiṁ parimajjantampi na kañci viheṭheti. **Usabhachinnavisāṇasamenā**ti usabhassa chinnavisāṇassa cittasadisena.

Aṭṭīyeyyāti aṭṭo pīḷito bhaveyya. **Harāyeyyā**ti lajjeyya. **Jigucceyyā**ti jigucchaṁ āpajjeyya.

Medakathālikanti medakathālikā vuccati sūnakārakehi yūsanikkhamanatthāya tattha tattha katachiddā thālikā. **Parihareyyā**ti maṁsassa

1. Rajoharaṇanti rājakulādīnaṁ na sammajjaniyā sammajjanti, coḷakena pana puñchanti, tassetaṁ nāmaṁ (Sī, Syā)

သတ္ထာ တဿ ဘိက္ခုနော ဝစနံ သုတ္ဝာ “န တံ ဘိက္ခု သာရိပုတ္တော ပဟရီတိ ဝုတ္တေ ‘ဘန္တေ တုမ္ဟေ အတ္တနော အဂ္ဂသာဝကဿေဝ ပက္ခံ ဝဟထ၊ န မယ္ဟ’န္တိ မယိ မနောပဒေါသံ ကတ္ဝာ အပါယေ နိဗ္ဗတ္တေယ္យာ’’တိ ဉတ္ဝာ ‘‘သာရိပုတ္တံ ပက္ကောသာပေတ္ဝာ ဣမမတ္ထံ ပုစ္ဆိဿာမီ”တိ ဧကံ ဘိက္ခုံ အာမန္တေတ္ဝာ ဧဝမာဟ။ **အဝါပုရဏံ အာဒါယာ**တိ ကုဉ္စိကံ ဂဟေတ္ဝာ။ **သီဟနာဒန္တိ** သေဋ္ဌနာဒံ ပမုခနာဒံ အပ္ပဋိဝတ္တိယနာဒံ။ ဧဝံ ဒ္ဝီဟိ မဟာထေရေဟိ အာရောစိတော ဘိက္ခုသံဃော ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနာနိ ပဟာယ သတ္ထု သန္တိကံ အဂမာသိ။ **ဒီယနဓမ္မန္တိ** ကထာဓမ္မံ။

ဂူထဂတန္တိ ဂူထမေဝ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ပထဝီသမေနာ**တိ အကုဋ္ဌနဋ္ဌေန ပထဝိယာ သမာနေန။ န ဟိ ပထဝီ “မယိ သုစိံ နိက္ခိပန္တိ”တိ သောမနဿံ ကရောတိ၊ န “အသုစိံ နိက္ခိပန္တိ”တိ ဒေါမနဿံ။ မယ္ဟိပိ ဧဝရူပံ စိတ္တန္တိ ဒဿေတိ။ **ဝိပုလေနာ**တိ အပရိတ္တေန။ **မဟဂ္ဂတေနာ**တိ မဟန္တဘာဝံ ဂတေန။ **အပ္ပမာဏေနာ**တိ ဝမိတပ္ပမာဏေန။ **အဝေရေနာ**တိ အကုသလ-ဝေရပုဂ္ဂလဝေရရဟိတေန။ **အဗ္ယာပဇ္ဈေနာ**တိ နိဒ္ဒုက္ခေန ဝိဂတဒေါမနဿေန။ **သော ဇ္ဈာ**တိ သော အနုပဋ္ဌိတကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနော ဘိက္ခု ဧဝံ ကရေယ္ယ၊ မာဒိသော ကထံ ဧဝရူပံ ကရိဿတိ ဘန္တေတိ ပဌမံ သီဟနာဒံ နဒိ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ရဇောဟရဏန္တိ ရဇသမ္မဇ္ဇနစောဠကံ၊ ပါဒပုဉ္ဆနန္တိ တဿေဝ နာမံ[1]။ **ကဠောပိဟတ္ထော**တိ ပစ္ဆိဟတ္ထော ဥက္ခလိဟတ္ထော ဝါ။ **နန္တကဝါသီ**တိ အန္တစ္ဆိန္နပိလောတိကာဝသနော။ **သူရတော**တိ သုစိသီလော သောရစ္စေန သမန္နာဂတော။ **သုဒန္တော**တိ သုဋ္ဌု ဒမထံ ဥပဂတော။ **သုဝိနီတော**တိ သုဋ္ဌု သိက္ခိတော။ **န ကဉ္စိ ဟိံသတီ**တိ ဝိသာဏာဒီသု ဂဟေတ္ဗမ္ပိ ပိဋ္ဌိံ ပရိမဇ္ဇန္တမ္ပိ န ကဉ္စိ ဝိဟေဌေတိ။ **ဥသဘဆိန္နဝိသာဏသမေနာ**တိ ဥသဘဿ ဆိန္နဝိသာဏဿ စိတ္တသဒိသေန။

အဋ္ဋီယေယ္យာတိ အဋ္ဋော ပီဠိတော ဘဝေယ္យ။ **ဟရာယေယ္យာ**တိ လဇ္ဇေယ္យ။ **ဇိဂုစ္ဆေယ္យာ**တိ ဇိဂုစ္ဆံ အာပဇ္ဇေယ္យ။

မေဒကထာလိကန္တိ မေဒကထာလိကာ ဝုစ္စတိ သူနကာရကေဟိ ယူသ-နိက္ခမနတ္ထာယ တတ္ထ တတ္ထ ကတဆိဒ္ဒါ ထာလိကာ။ **ပရိဟရေယ္យာ**တိ မံသဿ

1. ရဇောဟာရဏန္တိ ရာဇကုလာဒီနံ န သမ္မဇ္ဇနိယာ သမ္မဇ္ဇန္တိ၊ စောဠကေန ပန ပုဉ္ဆန္တိ၊ တဿေတံ နာမံ (သီ၊သျာ)

pūretvā ukkhipitvā gaccheyya. **Chiddāvachiddan**ti parittamahantehi chiddehi samannāgataṁ. **Uggharantan**ti uparimukhehi chiddehi nikkhamamānayūsaṁ. **Paggharantan**ti adhomukhehi nikkhamamānayūsaṁ. Evamassa sakalasarīraṁ yūsamakkhitaṁ bhaveyya. **Chiddāvachiddan**ti navahi vaṇamukhehi parittamahantachiddaṁ. Evamettha aṭṭhamanavamehi dvīhi aṅgehi thero attano sarīre nicchandarāgataṁ kathesi.

Atha kho so bhikkhūti evaṁ therena navahi kāraṇehi sīhanāde nadite atha so bhikkhu. **Accayo**ti aparādho. **Maṁ accagamā**ti maṁ atikkamma abhibhavitvā pavatto. **Paṭiggaṇhatū**ti khamatu. **Āyatiṁ saṁvarāyā**ti anāgate saṁvaraṇatthāya, puna evarūpassa aparādhassa akaraṇatthāya. **Tagghā**ti ekaṁsena. **Yathādhammaṁ paṭikarosī**ti yathā dhammo ṭhito, tatheva karosi, khamāpesīti vuttaṁ hoti. **Taṁ te mayaṁ paṭiggaṇhāmā**ti taṁ tava aparādhaṁ mayaṁ khamāma. **Vuddhihesā bhikkhu ariyassa vinaye**ti esā bhikkhu ariyassa vinaye Buddhassa Bhagavato sāsane vuḍḍhi nāma. Katamā? Accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ paṭikaritvā āyatiṁ saṁvarāpajjanā. Desanaṁ pana puggalādhiṭṭhānaṁ karonto **yo accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ paṭikaroti, āyatiṁ saṁvaraṁ āpajjatī**ti āha. **Phalatī**ti sace hi thero na khameyya, tassa bhikkhuno tattheva sattadhā muddhā phaleyya. Tasmā Bhagavā evamāha. **Sace maṁ so**ti sace maṁ ayaṁ bhikkhu khamāhīti evaṁ vadati. **Khamatu ca me so**ti ayampi cāyasmā mayhaṁ khamatūti evaṁ thero tassa accayaṁ paṭiggaṇhitvā sayampi taṁ Satthu sammukhe khamāpesīti.

2. Sa-upādisesasuttavaṇṇanā

12. Dutiye **sa-upādisesan**ti sa-upādānasesaṁ. **Anupādisesan**ti upādānasesarahitaṁ niggahaṇaṁ. **Mattaso kārī**ti pamāṇakārī na paripūrakārī. **Na tāvāyaṁ Sāriputta dhammapariyāyo paṭibhāsī**ti appaṭibhānaṁ nāma Bhagavato natthi, na tāvāhaṁ imaṁ dhammapariyāyaṁ kathesinti ayaṁ panettha attho. **Māyimaṁ dhammapariyāyaṁ sutvā pamādaṁ āhariṁsū**ti "mayaṁ kira catūhi apāyehi muttā"ti upari arahattatthāya vīriyaṁ akarontā mā pamādaṁ āpajjiṁsu. **Pañhādhippāyena bhāsito**ti tayā pucchitapañhassa

ပူရေတွာ ဥက္ခိပိတွာ ဂစ္ဆေယ္ယ။ **ဆိဒ္ဒါဝဆိဒ္ဒန္တိ** ပရိတ္တမဟန္တေဟိ ဆိဒ္ဒေဟိ သမန္နာဂတံ။ **ဥဿရန္တန္တိ** ဥပရိမုခေဟိ ဆိဒ္ဒေဟိ နိက္ခမမာနယူသံ။ **ပဿရန္တန္တိ** အဓောမုခေဟိ နိက္ခမမာနယူသံ။ ဧဝမဿ သကလသရီရံ ယူသမက္ခိတံ ဘဝေယ္ယ။ **ဆိဒ္ဒါဝဆိဒ္ဒန္တိ** နဝဟိ ဝဏမုခေဟိ ပရိတ္တမဟန္တဆိဒ္ဒံ။ ဧဝမေတ္ထ အဋ္ဌမနဝမေဟိ ဒွီဟိ အင်္ဂေဟိ ထေရော အတ္တနော သရီရေ နိစ္ဆန္ဒရာဂတံ ကထေသိ။

အထ ခေါ သော ဘိက္ခူတိ ဧတံ ထေရေန နဝဟိ ကာရဏေဟိ သီဟနာဒေ နဒိတေ အထ သော ဘိက္ခု။ **အစ္စယော**တိ အပရာဓော။ **မံ အစ္စဂမာ**တိ မံ အတိက္ကမ္မ အဘိဘဝိတ္တာ ပဝတ္တော။ **ပဋိဂ္ဂဏှတူ**တိ ခမတု။ **အာယတိံ သံဝရာ-ယာ**တိ အနာဂတေ သံဝရတ္ထာယ၊ ပုန ဧဝရူပဿ အပရာဓဿ အကရဏ-တ္ထာယ။ **တဂ္ဃ**တိ ကေဝလေန။ **ယထာဓမ္မံ ပဋိကရောသီ**တိ ယထာ ဓမ္မော ဋ္ဌိတော၊ တထေဝ ကရောသိ၊ ခမာပေသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **တံ တေ မယံ ပဋိဂ္ဂဏှာမာ**တိ တံ တဝ အပရာဓံ မယံ ခမာမ။ **ဝုဒ္ဎိဟေသာ ဘိက္ခု အရိယဿ ဝိနယေ**တိ သော ဘိက္ခု အရိယဿ ဝိနယေ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော သာသနေ ဝုဠ္ဎိ နာမ။ ကတမာ? အစ္စယံ အစ္စယတော ဒိသွာ ယထာဓမ္မံ ပဋိကရိတ္တာ အာယတိံ သံဝရာပဇ္ဇနာ။ ဒေသနံ ပန ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနံ ကရောန္တော **ယော အစ္စယံ အစ္စယတော ဒိသွာ ယထာဓမ္မံ ပဋိကရောတိ၊ အာယတိံ သံဝရံ အာပဇ္ဇတီ**တိ အာဟ။ **ဖလတီ**တိ သစေ ဟိ ထေရော န ခမေယ္ယ၊ တဿ ဘိက္ခုနော တတ္ထေဝ သတ္တဓာ မုဒ္ဓါ ဖလေယ္ယ။ တသ္မာ ဘဂဝါ ဧဝမာဟ။ **သစေ မံ သော**တိ သစေ မံ အယံ ဘိက္ခု ခမာဟီတိ ဧဝံ ဝဒတိ။ **ခမတု စ မေ သော**တိ အယဉ္စိ စာယသ္မာ မယ္ဟံ ခမတူတိ ဧဝံ ထေရော တဿ အစ္စယံ ပဋိဂ္ဂဏှိတွာ သယဉ္စိ တံ သတ္ထု သမ္မုခေ ခမာပေသီတိ။

၂-သဥပါဒိသေသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂။ ဒုတိယေ **သဥပါဒိသေသန္တိ** သဥပါဒါနသေသံ။ **အနုပါဒိသေသန္တိ** ဥပါဒါနသေသရဟိတံ နိဂ္ဂဟံ။ **မတ္တသော ကာရီ**တိ ပမာဏကာရီ န ပရိပူရ-ကာရီ။ **န တာဝါယံ သာရိပုတ္တ ဓမ္မပရိယာယော ပဋိဘာသီ**တိ အပ္ပဋိဘာနံ နာမ ဘဂဝတော နတ္ထိ၊ န တာဝါဟံ ဣမံ ဓမ္မပရိယာယံ ကထေသိန္တိ အယံ ပနေတ္ထ အတ္ထော။ **မာယိမံ ဓမ္မပရိယာယံ သုတ္ဝာ ပမာဒံ အာဟရိ**ံသူ**တိ "မယံ ကိရ စတူဟိ အပါယေဟိ မုတ္တာ"တိ ဥပရိ အရဟတ္တဋ္ဌာယ ဝိရိယံ အကရောန္တာ မာ ပမာဒံ အာပဇ္ဇိ ံသု။ **ပဋ္ဌာဓိပွါယေန ဘာသိတော**တိ တယာ ပုစ္ဆိတပဋိဘာ

sabhāvena kathitoti dasseti. Imesaṁ pana navannaṁ puggalānaṁ bhavesu chandarāgavinodanatthaṁ etameva atthuppattiṁ katvā “seyyathāpi bhikkhave appamattakopi gūtho duggandho hoti, evameva khvāhaṁ bhikkhave appamattakampi bhavaṁ na vaṇṇemi antamaso accharāsaṅghātamattampī”ti imaṁ suttaṁ[1] abhāsi. Na kevalañca etesaṁyeva navannaṁ puggalānaṁ gati nibaddhā, yesaṁ pana kulānaṁ tīṇi saraṇāni pañca sīlāni ekaṁ salākabhattaṁ ekaṁ pakkhiyabhattaṁ ekaṁ vassāvāsikaṁ ekā pokkharaṇī eko āvāso, evarūpāni nibaddhapuññāni atthi, tesampi gati nibaddhā, sotāpannasadisāneva tāni kulāni.

3. Koṭṭhikasuttavaṇṇanā

13. Tatiye **diṭṭhadhammavedanīyan**ti imasmiṁ yevattabhāve vipaccanakakammaṁ. **Samparāyavedanīyan**ti dutiye attabhāve vipaccanakakammaṁ. **Sukhavedanīyan**ti sukhavedanājanakakammaṁ. **Dukkhavedanīyan**ti dukkhavedanājanakakammaṁ. **Paripakkavedanīyan**ti laddhavipākavāraṁ. **Aparipakkavedanīyan**ti aladdhavipākavāraṁ. **Bahuvedanīyan**ti bahuvipākadāyakaṁ. **Appavedanīyan**ti na bahuvipākadāyakaṁ. **Avedanīyan**ti vipākavedanāya adāyakaṁ. Imasmiṁ sutte vattavivattaṁ kathitaṁ.

4. Samiddhisuttavaṇṇanā

14. Catutthe **samiddhī**ti attabhāvasamiddhatāya evaṁladdhanāmo therassa saddhivihārikatthero. **Kimārammaṇā**ti kiṁ paccayā. **Saṅkappavitakkā**ti saṅkappabhūtā vitakkā. **Nāmarūpārammaṇā**ti nāmarūpapaccayā. Iminā cattāro arūpakkhandhā bhūtupādāyarūpañca vitakkānaṁ paccayoti dasseti. **Kva nānattaṁ gacchantī**ti kasmiṁ ṭhāne nānāsabhāvataṁ vemattaṁ gacchanti. **Dhātūsū**ti rūpadhātu-ādīsu. Aññoyeva hi rūpavitakko, aññe saddavitakkādayoti. **Phassasamudayā**ti sampayuttaphassapaccayā. **Vedanāsamosaraṇā**ti tisso vedanā samosaraṇā. Ettakena kusalākusalamissakā kathitā. **Samādhippamukhā**ti-ādayo pana apacayapakkhikāti veditabbā. Tattha pubbaṅgamaṭṭhena jeṭṭhakaṭṭhena vā samādhi pamukhaṁ etesanti **samādhippamukhā.** Jeṭṭhakakāraṇaṭṭhena sati adhipateyyā etesanti **satādhipateyyā.** Maggapaññā uttarā etesanti **paññuttarā.** Phalavimuttiṁ patvā sārappattā hontīti **vimuttisārā.** Ārammaṇavasena amataṁ nibbānaṁ

1. Aṁ 1. 36 piṭṭhe.

သဘာဝေန ကထိတောတိ ဒဿေတိ။ ဣမေသံ ပန နဝန္နံ ပုဂ္ဂလာနံ ဘဝေသု ဆန္ဒ-ရာဂဝိနောဒနတ္ထံ တေမေဝ အတ္ထုပ္ပတ္တိံ ကတ္ဝာ “သေယ္ယထာပိ ဘိက္ခဝေ အပ္ပ-မတ္တကောပိ ဂူထော ဒုဂ္ဂန္ဓော ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ ခွာဟံ ဘိက္ခဝေ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ဘဝံ န ဝဏ္ဏေမိ အန္တမသော အစ္ဆရာသङ်ဃာတမတ္တမ္ပီ”တိ ဣမံ သုတ္တံ[1] အဘာသိ။ န ကေဝလဉ္စ တေသံယေဝ နဝန္နံ ပုဂ္ဂလာနံ ဂတိ နိဗ္ဗတ္တိ၊ ယေသံ ပန ကုလာနံ တိဏ္ဏံ သရဏာနိ ပဉ္စ သီလာနိ ကေ သလာကဘတ္တံ ကေ ပက္ခိယဘတ္တံ ကေ ဝဿာဝါသိကံ ကော ပေါက္ခရဏီ ကော အာဝါသော၊ ဧဝရူပါနိ နိဗ္ဗတ္တိပုညာနိ အတ္ထိ၊ တေသမ္ပိ ဂတိ နိဗ္ဗတ္တိ၊ သောတာပန္နသဒိသာနေဝ တာနိ ကုလာနိ။

၃-ကောဋ္ဌိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃။ တတိယေ **ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယန္တိ** ဣမသ္မိံယေဝတ္တဘာဝေ ဝိပစ္စနကကမ္မံ။ **သမ္ပရာယဝေဒနီယန္တိ** ဒုတိယေ အတ္တဘာဝေ ဝိပစ္စနကကမ္မံ။ **သုခဝေဒနီယန္တိ** သုခဝေဒနာဇနကကမ္မံ။ **ဒုက္ခဝေဒနီယန္တိ** ဒုက္ခဝေဒနာဇနကကမ္မံ။ **ပရိပက္ကဝေဒနီ-ယန္တိ** လဒ္ဓဝိပါကဝါရံ။ **အပရိပက္ကဝေဒနီယန္တိ** အလဒ္ဓဝိပါကဝါရံ။ **ဗဟုဝေဒနီ-ယန္တိ** ဗဟုဝိပါကဒါယကံ။ **အပ္ပဝေဒနီယန္တိ** န ဗဟုဝိပါကဒါယကံ။ **အဝေဒနီ-ယန္တိ** ဝိပါကဝေဒနာယ အဒါယကံ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။

၄-သမိဒ္ဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄။ စတုတ္ထေ **သမိဒ္ဓီ**တိ အတ္တဘာဝသမိဒ္ဓတာယ ဧဝံလဒ္ဓနာမော ထေရဿ သဒ္ဓိဝိဟာရိကတ္ထေရော။ **ကိမာရမ္မဏာ**တိ ကိံပစ္စယာ။ **သင်္ကပ္ပဝိတက္ကာ**တိ သင်္ကပ္ပဘူတာ ဝိတက္ကာ။ **နာမရူပါရမ္မဏာ**တိ နာမရူပပစ္စယာ။ ဣမိနာ စတ္တာရော အရူပက္ခန္ဓာ ဘူတုပါဒါယရူပဉ္စ ဝိတက္ကာနံ ပစ္စယောတိ ဒဿေတိ။ **ကွ နာနတ္တံ ဂစ္ဆန္တီ**တိ ကသ္မိံ ဌာနေ နာနာသဘာဝတံ ဝေမတ္တံ ဂစ္ဆန္တိ။ **ဓာတူသူ**တိ ရူပဓာတုအာဒီသု။ အညောညေဝ ဟိ ရူပဝိတက္ကော၊ အညေ သဒ္ဒ-ဝိတက္ကာဒယောတိ။ **ဖဿသမုဒယာ**တိ သမ္ပယုတ္တဖဿပစ္စယာ။ **ဝေဒနာသမော-သရဏာ**တိ တိဿော ဝေဒနာ သမောသရဏာ။ တ္ထေကေန ကုသလာကုသလ-မိဿကာ ကထိတာ။ **သမာဓိပ္ပမုခါ**ဘိအာဒယော ပန အပစယပက္ခိကာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ ပုဗ္ဗင်္ဂမဋ္ဌေန ဇေဋ္ဌကဋ္ဌေန ဝါ သမာဓိ ပမုခံ ဧတေသန္တိ **သမ်ာဓိပ္ပမုခါ**။ ဇေဋ္ဌကကာရဏဋ္ဌေန သတိ အဓိပတေယျာ ဧတေသန္တိ **သတာဓိပတေယျာ**။ မဂ္ဂပညာ ဥတ္တရာ ဧတေသန္တိ **ပညုတ္တရာ**။ ဖလဝိမုတ္တိံ ပတ္ဝာ သာရပ္ပတ္တာ ဟောန္တီတိ **ဝိမုတ္တိသာရာ**။ အာရမ္မဏဝသေန ဒ္ဝေမတံ နိဗ္ဗာန်

1. အံ 1. 36 piṭṭhe.

ogāhitvā tattha patiṭṭhitāti **amatogadhā. Tena ca mā maññī**ti tena vissajjanena “ahaṁ aggasāvakena pucchite pañhe vissajjesin”ti mā mānaṁ vā dappaṁ vā akāsi.

5-6. Gaṇḍasuttādivaṇṇanā

15-16. Pañcame tīṇi cattāri vassāni vassagaṇā, aneke vassagaṇā uppannā assāti **anekavassagaṇiko. Tassassū**ti tassa bhaveyyuṁ. **Abhedanamukhānī**ti na kenaci bhinditvā katāni, kevalaṁ kammasamuṭṭhitāneva vaṇamukhāni. **Jegucchiyaṁyevā**ti jigucchitabbameva paṭikūlameva. **Cātumahā bhūtikassā**ti catumahābhūtamayassa. **Odanakummāsūpacayassā**ti odanena ceva kummāsena ca upacitassa vaḍḍhitassa. **Aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhaṁsanadhammassā**ti hutvā abhāvaṭṭhena aniccadhammassa, duggandhavighātatthāya tanuvilepanena[1] ucchādanadhammassa, aṅgapaccaṅgābādhavinodanatthāya khuddakasambāhanena parimaddanadhammassa, daharakāle vā ūrūsu sayāpetvā gabbhavāsena dussaṇṭhitānaṁ tesaṁ tesaṁ aṅgapaccaṅgānaṁ[2] saṇṭhānasampādanatthaṁ añchanapīḷanādivasena parimaddanadhammassa, evaṁ pariharitassāpi bhedanaviddhaṁsanadhammassa, bhijjanavikiraṇasabhāvassevāti attho. Ettha ca aniccapadena ceva bhedanaviddhaṁsanapadehi cassa atthaṅgamo kathito, sesehi samudayo. **Nibbindathā**ti ukkaṇṭhatha pajahatha imaṁ kāyanti dasseti. Evamimasmiṁ sutte balavavipassanā kathitā. Chaṭṭhaṁ vuttanayameva. Saññāsīsena panettha ñāṇameva kathitaṁ.

7-8. Kulasuttādivaṇṇanā

17-18. Sattame **na manāpena paccuṭṭhentī**ti manavaḍḍhanena manaṁ allīyanākārena āsanā vuṭṭhāya paccuggamanaṁ na karonti. **Na manāpena abhivādentī**ti na pañcapatiṭṭhitena vandanti. **Asakkaccaṁ dentī**ti acittīkārena denti. **No sakkaccan**ti sahatthā na denti. **Na upanisīdanti dhammassavanāyā**ti “dhammaṁ suṇissāmā”ti na samīpe nisīdanti. **Na sussūsantī**ti[3] ghaṭapiṭṭhe āsitta-udakaṁ viya vaṭṭetvā gacchati[4]. Aṭṭhame veneyyajjhāsayavasena mettābhāvanaṁ pakkhipitvā **navaṅgasamannāgato**ti vuttaṁ.

1. Nānāvilepanena (Sī)
2. Tesaṁ aṅgānaṁ (Ka)
3. Na rasīyantīti na tussanti (Sī, Syā)
4. Vivaṭṭetvā gacchanti (Syā)

သြဂါဟိတ္တာ တတ္ထ ပတိဋ္ဌိတာတိ **အမတောဂဓော။ တေန စ မာ မညိ**တိ တေန ဝိဿဇ္ဇနေန “အဟံ အဂ္ဂသာဝကေန ပုစ္ဆိတေ ပဉ္ဟေ ဝိဿဇ္ဇေသိ”န္တိ မာ မာနံ ဝါ ဒပ္ပံ ဝါ အကာသိ။

၅-၆-ဂဏ္ဍသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၅-၁၆။ ပဉ္စမေ တီဏိ စတ္တာရိ ဝဿာနိ ဝဿဂဏာ၊ အနေကေ ဝဿဂဏာ ဥပ္ပန္နာ အဿာတိ **အနေကဝဿဂဏိကော**။ တဿ သ္သူတိ တဿ ဘဝေယ္យုံ။ **အဘေဒနမုခါနီ**တိ နကေနစိ ဘိန္ဒိတ္တွာ ကတာနိ၊ ကေဝလံ ကမ္မသမုဋ္ဌိတာနေဝ ဝဏမုခါနိ။ **ဇေဂုစ္ဆိယမေဝါ**တိ ဇိဂုစ္ဆိတဗ္ဗမေဝ ပဋိကူလမေဝ။ **စာတုမဟာဘူတိကဿာ**တိ စတုမဟာဘူတမယဿ။ သြဒနကုမ္မာသူပစယဿာတိ သြဒနေန စေဝ ကုမ္မာသေန စ ဥပစိတဿ ဝဍ္ဎိတဿ။ **အနိစ္စုစ္ဆာဒနပရိမဒ္ဒန-ဘေဒနဝိဒ္ဓံသနဓမ္မဿာ**တိ ဟုတ္ဝာ အဘာဝဋ္ဌေန အနိစ္စဓမ္မဿ၊ ဒုဂ္ဂန္ဓဝိဃာတတ္ထာယ တနုဝိလေပနေန[1] ဥစ္ဆာဒနဓမ္မဿ၊ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါဗာဓဝိနောဒနတ္ထာယ ခုဒ္ဒကသမ္ဗာဟနေန ပရိမဒ္ဒနဓမ္မဿ၊ ဒဟရကာလေ ဝါ ဥရူသု သယာပေတ္ဝာ ဂဗ္ဘဝါသေန ဒုဿဏ္ဌိတာနံ တေသံ တေသံ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနံ[2] သဏ္ဌာနသမ္ပာဒနတ္ထံ အဉ္ဆနပီဠနာဒိဝသေန ပရိမဒ္ဒနဓမ္မဿ၊ ဧဝံ ပရိဟရိတဿာပိ ဘေဒနဝိဒ္ဓံသန-ဓမ္မဿ၊ ဘိဇ္ဇနဝိကိရဏသဘာဝဿေဝါတိ အတ္ထော။ တေ စ အနိစ္စပဒေန စေဝ ဘေဒနဝိဒ္ဓံသနပဒေဟိ စဿ အတ္ထဂ်မော ကထိတော၊ သေသေဟိ သမုဒယော။ **နိဗ္ဗိန္ဒထာ**တိ ဥက္ကဏ္ဌထ ပဇဟထ ဣမံ ကာယန္တိ ဒဿေတိ။ ဧဝမိမသ္မိံ သုတ္တေ ဗလဝဝိပဿနာ ကထိတာ။ ဆဋ္ဌံ ဥတ္တာနယမေဝ။ သညာသီသေန ပနေတ္ထ ဉာဏမေဝ ကထိတံ။

၇-၈-ကုလသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၇-၁၈။ သတ္တမေ **နမနာပေန ပစ္စုဋ္ဌေန္တီ**တိ မနဝဍ္ဎနေန မနံ အလ္လီယနာ-ကာရေန အာသနာ ဝုဋ္ဌာယ ပစ္စုဂ္ဂမနံ န ကရောန္တိ။ **နာ မနာပေန အဘိဝါဒေန္တီ**တိ န ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒန္တိ။ **အသက္ကစ္စံ ဒေန္တီ**တိ အစိတ္တိကာ-ရေန ဒေန္တိ။ **နော သက္ကစ္စန္တိ** သဟတ္ထာ န ဒေန္တိ။ **နာ ဥပနိသီဒန္တိ ဓမ္မဿဝ-နာယာ**တိ “ဓမ္မံ သုဏိဿာမာ”တိ နာ သမီပေ နိသီဒန္တိ။ **နာ သုဿူသန္တီ**တိ? ဃဋ္ဋပိဋ္ဌေ အာသိတ္တဥဒကံ ဝိယ ဝဋ္ဋေတ္ဝာ ဂစ္ဆတိ[3]။ အဋ္ဌမေ ဝေနေယျဇ္ဈာသယ-ဝသေန မေတ္တာဘာဝနံ ပဂ္ဂဟိတ္ဝာ **နဝင်္ဂသမန္နာဂတော**တိ ဝုတ္တံ။

၁-နာနာဝိလေပနေန (သီ)
၂-ဒုဿဏ္ဌိတာနံ (သီ၊ သျာ)
၃-ဝိဝဋ္ဋေတ္ဝာ ဂစ္ဆန္တိ (သျာ)
၄-တေသံ အင်္ဂါနံ (က)

9. Devatāsuttavaṇṇanā

19. Navame **vippaṭisāriniyo**ti vippaṭisāritaṁ maṅkubhāvaṁ āpajjimha. **Hīnaṁ kāyan**ti uparidevalokaṁ upādāya heṭṭhimo hīnoti vuccati. **No ca kho yathāsatti yathābalaṁ saṁvibhajimhā**ti attano sattiyā ca balassa ca anurūpena sīlavantānaṁ saṁvibhāgaṁ katvā na bhuñjimhā.

10. Velāmasuttavaṇṇanā

20. Dasame **api nu te gahapati kule dānaṁ dīyatī**ti nayidaṁ Bhagavā bhikkhusaṁghassa dānaṁ sandhāya pucchati. Seṭṭhissa hi ghare bhikkhusaṁghassa niccaṁ paṇītadānaṁ dīyati, na taṁ Satthā na jānāti. Lokiyamahājanassa pana diyyamānadānaṁ atthi, taṁ lūkhaṁ hoti, seṭṭhissa cittaṁ na pīṇeti. Taṁ pucchāmīti pucchati. **Kaṇājakan**ti sakuṇḍakabhattaṁ, sakuṇḍakehipi kaṇikataṇḍuleheva pakkaṁ. **Biḷaṅgadutiyan**ti kañjiyadutiyaṁ. **Asakkaccaṁ detī**ti asakkaritvā deti. **Acittīkatvā**ti acittīkārena[1] dakkhiṇeyye agāravena deti. **Asahatthā detī**ti sahatthena adatvā parahatthena deti, āṇattimattameva karotīti attho. **Apaviddhaṁ detī**ti na nirantaraṁ deti, saṁvaccharikaṁ soṇḍabali viya hoti. **Anāgamanadiṭṭhiko detī**ti na kammañca phalañca saddahitvā deti.

Yattha yatthāti tīsu kulasampadāsu yasmiṁ yasmiṁ kule. **Na uḷārāya bhattabhogāyā**ti-ādīsu nānaggarasasugandhasālibhojane upanīte cittaṁ na namati, "harathetaṁ rogavaḍḍhanan"ti vatvā yena vā tena vā ḍākena saddhiṁ sakuṇḍakabhattaṁ amataṁ viya sampiyāyamāno bhuñjati. Kāsikādīsu varavatthesu upanītesu "harathetāni nivāsentassa paṭicchādetumpi na sakkonti, gattesupi na saṇṭhahantī"ti vatvā nāḷikerasāṭakamūlatacasadisāni pana thūlavatthāni "imāni nivāsento nivatthabhāvampi jānāti, paṭicchādetabbampi paṭicchādentī"ti sampiyāyamāno nivāseti. Hatthiyāna-assayānarathayānasuvaṇṇasivikādīsu upanītesu "harathetāni calacalāni[2], na sakkā ettha nisīditun"ti vatvā jajjararathake upanīte "ayaṁ niccalo, ettha sukhaṁ nisīditun"ti taṁ sādiyati. **Na uḷāresu pañcasu kāmaguṇesū**ti alaṅkatapaṭiyattā rūpavatiyo

1. Acittīkārena (Sī), apacittiṁ katvā detīti apacittīkārena (Syā) 2. Calācalāni (Sī)

၉-ဒေဝတာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉။ နဝမေ **ဝိပ္ပဋိသာရိနိယော**တိ ဝိပ္ပဋိသာရိတံ မင်္ကုဘာဝံ အာပဇ္ဇိမှ။ **ဟီနံ ကာယ**န္တိ ဥပရိဒေဝလောကံ ဥပါဒါယ ဟေဋ္ဌိမော ဟီနောတိ ဝုစ္စတိ။ **နော စ ခေါ ယထာသတ္တိ ယထာဗလံ သံဝိဘဇိမှာ**တိ အတ္တနော သတ္တိယာ စ ဗလဿ စ အနုရူပေန သီလဝန္တာန် သံဝိဘာဂံ ကတ္တာ န ဘုဉ္ဇိမှာ။

၁၀-ဝေလာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀။ ဒသမေ **ဒသမေ ဒီ နု တေ ဂဟပတိ ကုလေ ဒါနံ ဒီယတီ**တိ နယိဒံ ဘဂဝါ ဘိက္ခုသံဃဿ ဒါနံ သန္ဓာယ ပုစ္ဆတိ။ သေဋ္ဌိဿ ဟိ ဃရေ ဘိက္ခုသံဃဿ နိစ္စံ ပဏီတဒါနံ ဒီယတိ၊ န တံ သတ္ထာ န ဇာနာတိ။ လောကိယမဟာဇနဿ ပန ဒိယ္ယမာနဒါနံ အတ္ထိ၊ တံ လူခံ ဟောတိ၊ သေဋ္ဌိဿ စိတ္တံ န ပီဏေတိ။ တံ ပုစ္ဆာပိဿ ပုစ္ဆတိ။ **ကဏာဇကန်**တိ သကုဏ္ဍကဘတ္တံ၊ သကုဏ္ဍကေဟိပိ ကဏိကာဘဇ္ဇုလေဟေဝ ပက္ကံ။ **ဗိဠင်္ဂဒုတိယ**န္တိ ကဉ်္ဇိယဒုတိယံ။ **အသက္ကစ္စံ ဒေတီ**တိ အသက္ကရိတ္ဝာ ဒေတိ။ **အစိတ္တီကတ္ဝာ**တိ အစိတ္တိကာရေန[2] ဒက္ခိဏေယ္ယေ ဂဂါရဝေန ဒေတိ။ **အသဟတ္ထာ ဒေတီ**တိ သဟတ္ထေန အဒတ္ဝာ ပရဟတ္ထေန ဒေတိ၊ အာဏတ္တိမတ္တမေဝ ကရောတီတိ အတ္ထော။ **အပဝိဒ္ဓံ ဒေတီ**တိ န နိရန္တရံ ဒေတိ၊ သံဝစ္ဆရိကံ သောဏ္ဍဗလိ ဝိယ ဟောတိ။ **အနာဂမနဒိဋ္ဌိကော ဒေတီ**တိ န ကမ္မဉ္စ ဖလဉ္စ သဒ္ဒဟိတ္ဝာ ဒေတိ။

ယတ္ထ ယတ္ထာတိ တီသု ကုလသမ္ပဒါသု ယတ္ထ ယတ္ထ ကုလေ။ **န ဥဠာရာယ ဘတ္တဘောဂါယာ**တိအာဒီသု နာနဂ္ဂရသသုဂန္ဓသာလိဘောဇနေ ဥပနီတေ စိတ္တံ န နမတိ၊ ''ဟရထေတံ ရောဂဝဍ္ဎန''န္တိ ဝတ္ဝာ ယေန ဝါ တေန ဝါ ဍာကေန သဒ္ဓိံ သကုဏ္ဍကဘတ္တံ အမတံ ဝိယ သဒ္ဓိယာယမာနော ဘုဉ္ဇတိ။ ကာသိကာဒီသု ဝရဝတ္ထေသု ဥပနီတေသု ''ဟရထေတာနိ နိဝါသေန္တဿ ပဋိစ္ဆာဒေတုမ္ပိ န သက္ကောန္တိ၊ ဂတ္တေသုပိ န သဏ္ဌာတီ''တိ ဝတ္ဝာ နာဋကေရ-သုတဇကမ္မလတစသဒိသာနိ ပန ထူလဝတ္ထာနိ ''ဣမာနိ နိဝါသေန္တော နိဝတ္ထဘာဝမ္ပိ ဇာနာတိ၊ ပဋိစ္ဆာဒေတမ္ပိ ပဋိစ္ဆာဒေန္တီ''တိ သဒ္ဓိယာယမာနော နိဝါသေတိ။ ဟတ္ထိယာနအဿယာနရထယာနသုဝဏ္ဏသိဝိကာဒီသု ဥပနီတေသု ''ဟရဉ်္ဇေတာနိ စလစလာနိ[3]၊ န သက္ကာ ဇ္ဈော နိသီဒိတု''န္တိ ဝတ္ဝာ ဇဇ္ဇရ-ရထကေ ဥပနီတေ ''အယံ နိစ္စလော၊ ဇ္ဈော သုခံ နိသီဒိတု''န္တိ တံ သာဒိယတိ။ **န ဥဠာရေသု ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသူ**တိ အလင်္ကတပဋိယတ္တာ ရူပဝတိယော

2-အစိတ္တိကာရေန (သီ)၊ ဇေပီယ်ာ် ကလွာ့ ဒေဘီတိ အပစိတ္တိကာရေန (သျာ) 3-စလာစလာနိ (သီ)

itthiyo disvā “yakkhiniyo maññe, etā khāditukāmā, kiṁ etāhī”ti yathāphāsukeneva vītināmeti. **Na sussūsantī**ti sotuṁ na icchanti, na saddahantīti attho. **Na sotaṁ odahantī**ti kathitassa savanatthaṁ na sotapasādaṁ odahanti. **Sakkaccan**ti-ādīnipi vuttavipariyāyena veditabbāni.

Velāmoti jātigottarūpabhogasaddhāpaññādīhi mariyādavelaṁ atikkantehi uḷārehi guṇehi samannāgatattā evaṁladdhanāmo. **So evarūpaṁ dānaṁ adāsi mahādānan**ti ettha ayaṁ anupubbīkathā—so kira atīte Bārāṇasiyaṁ purohitagehe paṭisandhiṁ gaṇhi, Velāmakumārotissa nāmaṁ akaṁsu. So soḷasavassakāle Bārāṇasirājakumārena saddhiṁ sippuggahaṇatthaṁ Takkasilaṁ agamāsi. Te ubhopi disāpāmokkhassa ācariyassa santike sippaṁ paṭṭhapayiṁsu. Yathā ca te, evaṁ aññepi Jambudīpe caturāsītisahassarājakumārā. Bodhisatto attanā gahitaṭṭhāne piṭṭhi-ācariyo hutvā caturāsīti rājakumārasahassāni sikkhāpeti, sayampi soḷasavassehi gahetabbasippaṁ tīhi vassehi uggaṇhi. Ācariyo “Velāmakumārassa sippaṁ paguṇan”ti ñatvā “tātā Velāmo mayā ñātaṁ sabbaṁ jānāti, tumhe sabbepi samaggā gantvā tassa santike sippaṁ uggaṇhathā”ti caturāsīti kumārasahassāni bodhisattassa niyyādesi.

Bodhisatto ācariyaṁ vanditvā caturāsīti kumārasahassaparivāro nikkhamitvā ekaṁ āsannanagaraṁ patvā nagarasāmikaṁ rājakumāraṁ uggaṇhāpetvā tassa sippe paguṇe jāte taṁ tattheva nivattesi. Etenupāyena caturāsīti nagarasahassāni gantvā caturāsītiyā rājakumārānaṁ sippaṁ paguṇaṁ kāretvā tasmiṁ tasmiṁ nagare taṁ taṁ nivattetvā Bārāṇasirājakumāraṁ ādāya Bārāṇasiṁ paccāgañchi. Manussā kumāraṁ pariyositasippaṁ rajje abhisiñciṁsu, Velāmassa purohitaṭṭhānaṁ adaṁsu. Tepi caturāsītisahassarājakumārā sakesu sakesu rajjesu abhisekaṁ patvā anusaṁvaccharaṁ Bārāṇasiraññho upaṭṭhānaṁ āgacchanti. Te rājānaṁ disvā Velāmassa santikaṁ gantvā “ācariya amhe rajjesu patiṭṭhitā, vadeyyātha yenattho”ti vatvā gacchanti. Tesaṁ gamanāgamanakāle sakaṭasandamānikagāvigoṇakukkuṭasūkarādayo gaṇhantānaṁ janapado

ဗ္ဂတ္ထိယော ဒိသွာ “ယက္ခိနိယော မညေ၊ တော ခါဒိတုကာမာ၊ ကိံ တောဟီ”တိ ယထာဖာသုကေနေဝ ဝိတိနာမေတိ။ **န သုဿူသန္တီ**တိ သောတုံ န ဣစ္ဆန္တိ၊ န သဒ္ဒဟန္တီတိ အတ္ထော။ **န သောတံ ဩဒဟန္တီ**တိ ကထိတဿ သဝနတ္ထံ န သောတပသာဒံ ဩဒဟန္တိ။ **သက္ကစ္စန္တိ**အာဒီနိပိ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

ဝေလာမောတိ ဇာတိဂေါတ္တရူပဘောဂသဒ္ဓါပညာဒီဟိ မရိယာဒဝေလံ အတိက္ကန္တေဟိ ဥဠာရေဟိ ဂုဏေဟိ သမန္နာဂတတ္တာ ဧဝံလဒ္ဓနာမော။ **သော ဧဝရူပံ ဒါနံ အဒါသိ မဟာဒါန**န္တိ ထော အယံ အနုပုဗ္ဗီကထာ—သော ကိရ အတီတေ ဗာရာဏသိယံ ပုရောဟိတဂေဟေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ၊ ဝေလာမကုမာရောတိဿ နာမံ အကံသု။ သော သောဠသဝဿကာလေ ဗာရာဏသိရာဇကုမာရေန သဒ္ဓိံ သိပ္ပုဂ္ဂဟဏတ္ထံ တက္ကသိလံ အဂမာသိ။ တေ ဥဘောပိ ဒိသာပါမောက္ခဿ အာစရိယဿ သန္တိကေ သိပ္ပံ ပဋ္ဌပယိံသု။ ယထာ စ တေ၊ ဧဝံ အညေပိ ဇမ္ဗုဒီပေ စတုရာသီတိသဟဿရာဇကုမာရာ။ ဗောဓိသတ္တော အတ္တနော ဂဟိတဋ္ဌာနေ ပိဋိအာစရိယော ဟုတ္ဝာ စတုရာသီတိ ရာဇကုမာရသဟဿာနိ သိက္ခာပေတိ၊ သယမ္ပိ သောဠသဝဿေဟိ ဂဟေတဗ္ဗသိပ္ပံ တီဟိ ဝဿေဟိ ဥဂ္ဂဏှိ။ အာစရိယော “ဝေလာမကုမာရဿ သိပ္ပံ ပဂုဏ”န္တိ ဥတ္ဝာ “တာတာ ဝေလာမော မယာ ဉာတံ သဗ္ဗံ ဇာနာတိ၊ တုမ္ဟေ သဗ္ဗေပိ သမဂ္ဂါ ဂန္ဒှာ တဿ သန္တိကေ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဏှထာ”တိ စတုရာသီတိ ကုမာရသဟဿာနိ ဗောဓိသတ္တဿ နိယျာဒေသိ။

ဗောဓိသတ္တော အာစရိယံ ဝန္ဒိတ္ဝာ စတုရာသီတိ ကုမာရသဟဿပရိဝါရော နိက္ခမိတ္ဝာ ဧကံ အာသန္နနဂရံ ပတ္ဝာ နဂရသာမိကံ ရာဇကုမာရံ ဥဂ္ဂဏှာပေတ္ဝာ တဿ သိပ္ပေ ပဂုဏေ ဇာတေ တံ တတ္ထေဝ နိဝတ္တေသိ။ ဧတေနုပါယေန စတုရာသီတိ နဂရသဟဿာနိ ဂန္ဒှာ စတုရာသီတိယာ ရာဇကုမာရာနံ သိပ္ပံ ပဂုဏံ ကာရေတ္ဝာ တသ္မိံ တသ္မိံ နဂရေ တံ တံ နိဝတ္တေတ္ဝာ ဗာရာဏသိရာဇကုမာရံ အာဒါယ ဗာရာဏသိံ ပစ္စာဂစ္ဆိ။ မနုဿာ ကုမာရံ ပရိယောသိတသိပ္ပံ ရဇ္ဇေ အဘိသိဉ္စိံသု၊ ဝေလာမဿ ပုရောဟိတဋ္ဌာနံ အဒံသု။ တေပိ စတုရာသီတိသဟဿရာဇကုမာရာ သကေသု သကေသု ရဇ္ဇေသု အဘိသေကံ ပတ္ဝာ အနုသံဝစ္ဆရံ ဗာရာဏသိရညော ဥပဋ္ဌာနံ အာဂစ္ဆန္တိ။ တေ ရာဇာနံ ဒိသွာ ဝေလာမဿ သန္တိကံ ဂန္ဒှာ “အာစရိယ အမှေ ရဇ္ဇေသု ပတိဋ္ဌိတာ၊ ဝဒေယ္ယာထ ယေနတ္ထော”တိ ဝတ္ဝာ ဂစ္ဆန္တိ။ တေသံ ဂမနာဂမနကာလေ သကဋသန္ဒမာနိကဂါဝိဂေါဏကုက္ကုဋသူကရာဒယော ဂဏှန္တာနံ ဇနပဒေါ

ativiya upadduto hoti, mahājano sannipatitvā rājaṅgaṇe kandati.

Rājā Velāmaṁ pakkositvā "ācariya upadduto janapado, rājāno gamanāgamanakāle mahāvilopaṁ karonti, manussā sandhāretuṁ na sakkonti, janapadapīḷāya upasamaṁ ekaṁ upāyaṁ karothā"ti. Sādhu mahārāja upāyaṁ karissāmi, tumhākaṁ yattakena janapadena attho, taṁ paricchinditvā gaṇhathāti. Rājā tathā akāsi. Velāmo caturāsītiyā rājasahassānaṁ janapade vicāretvā cakkanābhiyaṁ are viya rañño janapadasmiṁ oropesi. Tato paṭṭhāya te rājāno āgacchantāpi gacchantāpi attano attano janapadeneva sañcaranti, amhākaṁ janapadoti vilopaṁ na karonti. Rājagāravena rañño janapadampi na pīḷenti. Janapadā sannisinnā nissaddā niravā ahesuṁ. Sabbe rājāno haṭṭhatuṭṭhā "yena vo ācariya attho, taṁ amhākaṁ vadethā"ti pavārayiṁsu.

Velāmo sīsaṁnhāto attano antonivesane sattaratanaparipūrānaṁ gabbhānaṁ dvārāni vivarāpetvā yāva sattamā kulaparivaṭṭā ṭhapitaṁ dhanaṁ oloketvā āyavayaṁ upadhāretvā "mayā sakalajambudīpaṁ khobhentena dānaṁ dātuṁ vaṭṭatī"ti rañño ārocetvā Gaṅgātīre dvādasayojanikā uddhanapantiyo kāretvā tasmiṁ tasmiṁ ṭhāne sappimadhuphāṇitatelatilataṇḍulādīnaṁ ṭhapanatthāya mahākoṭṭhāgārāni patiṭṭhāpetvā "ekekasmiṁ ṭhāne ettakā ettakā janā saṁvidahatha, yaṁkiñci manussānaṁ laddhabbaṁ nāma atthi, tato ekasmimpi asati mayhaṁ āroceyyāthā"ti manusse saṁvidhāya "asukadivasato paṭṭhāya Velāmabrāhmaṇassa dānaṁ bhuñjantū"ti nagare bheriṁ carāpetvā "dānaggaṁ pariniṭṭhitan"ti dānayuttehi ārocite sahassagghanakaṁ vatthaṁ nivāsetvā pañcasatagghanakaṁ ekaṁsaṁ katvā sabbālaṅkārabhūsito dānavīmaṁsanatthāya phalikavaṇṇassa udakassa suvaṇṇabhiṅgāraṁ pūretvā "imasmiṁ loke sace imaṁ dānaṁ paṭiggahetuṁ yuttarūpā dakkhiṇeyyapuggalā atthi, idaṁ udakaṁ nikkhamitvā pathaviṁ gaṇhātu. Sace natthi, evameva tiṭṭhatū"ti saccakiriyaṁ katvā bhiṅgāraṁ adhomukhaṁ akāsi. Udakaṁ dhamakaraṇena gahitaṁ viya ahosi. Bodhisatto "suññho vata bho Jambudīpo, ekapuggalopi dakkhiṇaṁ paṭiggahetuṁ yuttarūpo natthī"ti vippaṭisāraṁ akatvā "sace

အတိဝိယ ဥပဒ္ဒုတော ဟောတိ၊ မဟာဇနော သန္နိပတိတ္ဝာ ရာဇင်္ဃေ ကန္ဒတိ။

ရာဇာ ဝေလာမံ ပက္ကောသိတ္ဝာ "အာစရိယ ဥပဒ္ဒုတော ဇနပဒေါ၊ ရာဇာနော ဂမနာဂမနကာလေ မဟာဝိလောပံ ကရောန္တိ၊ မနုဿာ သန္ဓာရေတုံ န သက္ကောန္တိ၊ ဇနပဒပီဠာယ ဥပသမံ ဧကံ ဥပါယံ ကရောထာ''တိ။ သာဓု မဟာရာဇ ဥပါယံ ကရိဿာမိ၊ တုမှာကံ ယတ္တကေန ဇနပဒေန အတ္ထော၊ တံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ ဂဏှထာတိ။ ရာဇာ တထာ အကာသိ။ ဝေလာမော စတုရာသီတိယာ ရာဇသဟဿာနံ ဇနပဒေ ဝိစာရေတ္ဝာ စက္ကနာဘိယံ အရေ ဝိယ ရညော ဇနပဒသ္မိံ ဩရောပေသိ။ တတော ပဋ္ဌာယ တေ ရာဇာနော အာဂစ္ဆန္တာပိ ဂစ္ဆန္တာပိ အတ္တနော အတ္တနော ဇနပဒေနေဝ သဒ္ဓိံ ရန္တိ၊ အမှာကံ ဇနပဒေါတိ ဝိလောပံ န ကရောန္တိ။ ရာဇဂါရဝေန ရညော ဇနပဒမ္ပိ န ပီဠေန္တိ။ ဇနပဒါ သန္နိသိန္နာ နိဿဒ္ဒါ နိရဝါ အဟေသုံ။ သဗ္ဗေ ရာဇာနော ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ "ယေန ဝေါ အာစရိယ အတ္ထော၊ တံ အမှာကံ ဝဒေထာ"တိ ပဝါရယိံသု။

ဝေလာမော သီသံနှာတော အတ္တနော အန္တောနိဝေသနေ သတ္တရတန-ပရိပူရာနံ ဂဗ္ဘာနံ ဒွါရာနိ ဝိဝရာပေတ္ဝာ ယာဝ သတ္တမာ ကုလပရိဝဋ္ဋာ ဌပိတံ ဓနံ ဩလောကေတ္ဝာ အာယဝယံ ဥပဓာရေတ္ဝာ "မယာ သကလဇမ္ဗုဒီပံ ခောဘေန္တေန ဒါနံ ဒါတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ ရညော အာရောစေတ္ဝာ ဂင်္ဂါတီရေ ဒွါဒသယောဇနိကာ ဥဒ္ဓနပန္တိယော ကာရေတ္ဝာ တသ္မိံ တသ္မိံ ဌာနေ သပ္ပိ-မဓုဖာဏိတတေလတိလတဏ္ဍုလာဒီနံ ဌပနတ္ထာယ မဟာကောဋ္ဌာဂါရာနိ ပတိဋ္ဌာပေတ္ဝာ ''ဧကေကသ္မိံ ဌာနေ ဧတ္တကာ ဧတ္တကာ ဇနာ သံဝိဒဟထ၊ ယံကိဉ္စိ မနုဿာနံ လဒ္ဓဗ္ဗံ နာမ အတ္ထိ၊ တတော ကေသ္မိဉ္စိ အသတိ မယှံ အာရောစေယ္ယာထာ''တိ မနုဿေ သံဝိဓာယ ''အသုကဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ဝေလာမဗြာဟ္မဏဿ ဒါနံ ဘုဉ္ဇန္တု''တိ နဂရေ ဘေရိံ စရာပေတ္ဝာ ''ဒါနဂ္ဂံ ပရိနိဋ္ဌိတ''န္တိ ဒါနယုတ္တေဟိ အာရောစိတေ သဟဿဂ္ဃနကံ ဝတ္ထုံ နိဝါသေတ္ဝာ ပဉ္စသတဂ္ဃနကံ ကေသံ ကတ္ဝာ သဗ္ဗာလင်္ကာရဘူသိတော ဒါနဝိမံသနတ္ထာယ ဖလိကဝဏ္ဏဿ ဥဒကဿ သုဝဏ္ဏဘိင်္ဂါရံ ပူရေတ္ဝာ "ဣမသ္မိံ လောကေ သစေ ဣမံ ဒါနံ ပဋိဂ္ဂဟေတုံ ယုတ္တရူပါ ဒက္ခိဏေယ္ယပုဂ္ဂလာ အတ္ထိ၊ ဣဒံ ဥဒကံ နိက္ခမိတ္ဝာ ပထဝိံ ဂဏှာတု။ သစေ နတ္ထိ၊ ဝေမေဝ တိဋ္ဌတူ"တိ သစ္စကိရိယံ ကတ္ဝာ ဘိင်္ဂါရံ အဓောမုခံ အကာသိ။ ဥဒကံ ဓမကရဏေန ဂဟိတံ ဝိယ အဟောသိ။ ဗောဓိသတ္တော "သညော ဝတ ဘော ဇမ္ဗုဒီပေါ၊ ကေပုဂ္ဂလောပိ ဒက္ခိဏံ၊ ပဋိဂ္ဂဟေတုံ ယုတ္တရူပေါ နတ္ထိ"တိ ဝိပ္ပဋိသာရံ အကတ္ဝာ ''သစေ

dāyakassa vasenāyaṁ dakkhiṇā visujjhissati, udakaṁ nikkhamitvā pathaviṁ gaṇhātū"ti cintesi. Phalikavaṇṇasadisaṁ udakaṁ nikkhamitvā pathaviṁ gaṇhi. "Idāni dānaṁ dassāmī"ti dānaggaṁ patvā dānaṁ oloketvā yāguvelāya yāguṁ, khajjakavelāya khajjakaṁ, bhojanavelāya bhojanaṁ dāpesi. Eteneva nīhārena divase divase dānaṁ diyyati.

Tasmiṁ kho pana dānagge "idaṁ nāma atthi, idaṁ nāma natthī"ti vattabbaṁ natthi. Idāni taṁ dānaṁ[1] ettakamatteneva na niṭṭhaṁ gamissatīti rattasuvaṇṇaṁ nīharāpetvā suvaṇṇapātiyo kāretvā caturāsītisuvaṇṇapātisahassādīnaṁ atthāya caturāsītirājasahassānaṁ sāsanaṁ pahiṇi. Rājāno "cirassaṁ vata mayaṁ ācariyena anuggahitā"ti sabbaṁ sampādetvā pesesuṁ. Dāne diyyamāneyeva satta vassāni satta māsā atikkantā. Atha brāhmaṇo "hiraññaṁ bhājetvā dānaṁ dassāmī"ti mahante okāse dānaṁ sajjāpesi. Sajjāpetvā caturāsīti suvaṇṇapātisahassāni ādiṁ katvā koṭito paṭṭhāya adāsi.

Tattha **rūpiyapūrānī**ti rajatataṭṭirajataphālarajatamāsakehi[2] pūrāni. Pātiyo pana khuddikāti na sallakkhetabbā, ekakarīsappamāṇe bhūmibhāge catassova pātiyo ṭhapayiṁsu. Pātimakuḷaṁ[3] navaratanaṁ hoti, mukhavaṭṭito paṭṭhāya aṭṭharatanaṁ, pātimukhavaṭṭiyā chayutto[4] ājaññaratho anupariyāyati, dadamāno pātiyā bāhirantena vaggavagge paṭiggāhake ṭhapetvā paṭhamaṁ pātiyā pakkhittaṁ datvā pacchā sandhisandhito[5] viyojetvā pātinti evaṁ caturāsīti pātisahassāni adāsi. **Rūpiyapāti-**ādīsupi eseva nayo. Etthapi ca **suvaṇṇapūrānī**ti suvaṇṇataṭṭisuvaṇṇaphālasuvaṇṇamāsakehi pūrāni. **Hiraññapūrānī**ti sattavidharatanapūrāni. **Sovaṇṇālaṅkārānī**ti suvaṇṇālaṅkārāni. **Kaṁsūpadhāraṇānī**ti rajatamayakhīrapaṭicchakāni. Tāsaṁ pana dhenūnaṁ siṅgāni suvaṇṇakosakapariyonaddhāni ahesuṁ, gīvāya sumanadāmaṁ piḷandhiṁsu, catūsu pādesu nupurāni, piṭṭhiyaṁ varadukūlaṁ pārutaṁ, kaṇṭhe suvaṇṇaghaṇṭaṁ bandhiṁsu. **Vatthakoṭisahassānī**ti lokavohārato vīsativatthayugāni ekā

1. Idaṁ dānaṁ (Sī, Syā)
2. Rajatakaṭṭhirajataphālarajatamāsakehi (Sī), rajatakaṭṭhirajatathālarajatamāsakehi (Syā)
3. Pātimakuṭaṁ (Sī), pātimakulaṁ (Syā)
4. Saṁyutto (Syā)
5. Sandhito (Syā)

ဒါယကဿ ဝသေနာယံ ဒက္ခိဏာ ဝိသုဇ္ဈိဿတိ၊ ဥဒကံ နိက္ခမိတ္ဝာ ပထဝိံ ဂဏှာတူ''တိ စိန္တေသိ။ ဖလိကဝဏ္ဏသဒိသံ ဥဒကံ နိက္ခမိဟ္ဝာ ပထဝိံ ဂဏှိ။ ''ဣဒါနိ ဒါနံ ဒဿာမီ''တိ ဒါနဂ္ဂံ ပတ္ဝာ ဒါနံ ဩလောကေတ္ဝာ ယာဂုဝေလာယ ယာဂုံ, ခဇ္ဇကဝေလာယ ခဇ္ဇကံ, ဘောဇနဝေလာယ ဘောဇနံ ဒါပေသိ။ ဧတေနေဝ နီဟာရေန ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဒါနံ ဒိယ္ယတိ။

တသ္မိံ ခေါ ပန ဒါနဂ္ဂေ "ဣဒံ နာမ အတ္ထိ, ဣဒံ နာမ နတ္ထီ''တိ ဝတ္တဗ္ဗံ နတ္ထိ။ ဣဒါနိ တံ ဒါနံ[၁] ထ္ဝေကမတ္တေနေဝ န နိဋ္ဌံ ဂမိဿတီတိ ရတ္တသုဝဏ္ဏံ နီဟရာ-ပေတ္ဝာ သုဝဏ္ဏပါတိယော ကာရေတ္ဝာ စတုရာသီတိသုဝဏ္ဏပါတိသဟဿာဒီနံ အတ္ထာယ စတုရာသီတိရာဇသဟဿာနံ သာသနံ ပဟိဏိ။ ရာဇာနော "စိရဿံ ဝတ မယံ အာစရိယေန အနုဂ္ဂဟိတာ''တိ သဗ္ဗံ သမ္ပာဒေတ္ဝာ ပေသေသုံ။ ဒါနေ ဒိယ္ယမာနေယေဝ သတ္တ ဝဿာနိ သတ္တ ဟာသာ အတိက္ကန္တာ။ အထ ဗြာဟ္မဏော "ဟိရညံ ဘာဇေတ္ဝာ ဒါနံ ဒဿာမီ''တိ မဟန္တေ ဩကာသေ ဒါနံ သဇ္ဇာပေသိ။ သဇ္ဇာပေတ္ဝာ စတုရာသီတိ သုဝဏ္ဏပါတိသဟဿာနိ အာဒိံ ကတ္ဝာ ကောဋိတော ပဋ္ဌာယ အဒါသိ။

တတ္ထ ရူပိယပူရာနီတိ ရဇတတဋ္ဋိရဇတဖာလရဇတမာသကေဟိ[၂] ပူရာနိ။ ပါတိယော·ပန ခုဒ္ဒိကာတိ နာ သလ္လက္ခေတဗ္ဗာ၊ ကေစိ ဧကရီသပ္ပမာဏေ ဘူမိဘာဂေ စတဿော ပါတိယော ဌပယိံသု။ ပါတိမကုဠံ[၃] နဝရတနံ ဟောတိ၊ မုခဝဋ္ဋိတော ပဋ္ဌာယ အဋ္ဌရတနံ၊ ပါတိမုခဝဋ္ဋိယာ ဆဟုတ္ဝော[၄] အာဇညရထော အနုပရိယာယတိ၊ ဒဒမာနော ပါတိယာ ဗာဟိရန္တေန ဝဂ္ဂဝဂ္ဂေ ပဋိဂ္ဂါဟကေ ဌပေတ္ဝာ ပဌမံ ပါတိယာ ပက္ခိတ္တံ ဒတ္ဝာ ပစ္ဆာ သန္ဓိသန္ဓိတော[၅] ဝိယောဇေတ္ဝာ ပါတိန္တိ ဧဝံ စတုရာသီတိ ပါတိသဟဿာနိ အဒါသိ။ ရူပိယပါတိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ တ္ထေပိ စ သုဝဏ္ဏပူရာနီတိ သုဝဏ္ဏတဋ္ဋိသုဝဏ္ဏဖာလသုဝဏ္ဏမာသကေဟိ ပူရာနိ။ ဟိရညပူရာနီတိ သတ္တ-ဝိဓရတနပူရာနိ။ သောဝဏ္ဏာလင်္ကာရာနီတိ သုဝဏ္ဏာလင်္ကာရာနိ။ ကံသူပ-ဓာရဏာနီတိ ရဇတမယခီရပဋိစ္ဆကာနိ။ တာသဉ္စ ပန ဓေနူနံ သိင်္ဂါနိ သုဝဏ္ဏ-ကောသကပရိယောနဒ္ဓါနိ အဟေသုံ၊ ဂီဝါယ သုမနဒါမံ ပိဠန္ဓိံသု၊ စတူသု ပါဒေသု ဒူပရာနိ၊ ပိဋ္ဌိယံ ဝရဒုကူလံ ပါရုတံ၊ ကဏ္ဌေ သုဝဏ္ဏဃဏ္ဋံ ဗန္ဓိံသု။ ဝတ္ထကောဋိသဟဿာနီ ဒ္ဝီ လောကဝေါဟာရတော ဝီသတိဝတ္ထုယုဂါနိ ကော

၁-ဣဒံ ဒါနံ (သီ၊ သျာ)
၂-ရဇတကဋ္ဌိရဇတဖာလရဇတမာသကေဟိ (သီ)၊ ရဇတကဋ္ဌိရဇတထာလရဇတမာသကေဟိ (သျာ)
၃-ပါတိကုဠံ (သီ)၊ ပါတိကုလံ (သျာ) ၄-သံယုတ္တော (သျာ) ၅-သန္ဓိတော (သျာ)

koṭi, idha pana dasa sāṭakāti vuttaṁ. **Khomasukhumānan**ti-ādimhi khomādīsu yaṁ yaṁ sukhumaṁ, taṁ tadeva adāsi. Yāni panetāni itthidānaṁ usabhadānaṁ majjadānaṁ samajjādānanti adānasammatāni, tānipi esa "Velāmassa dānamukhe idaṁ nāma natthī"ti vacanapathaṁ pacchindituṁ parivāratthāya adāsi. **Najjomaññe vissandantī**ti nadiyo viya vissandanti.

Iminā Satthā Velāmassa dānaṁ kathetvā "gahapati etaṁ mahādānaṁ nāññho adāsi, ahaṁ adāsiṁ. Evarūpaṁ pana dānaṁ dadantopi ahaṁ paṭiggahetuṁ yuttarūpaṁ puggalaṁ nālatthaṁ, tvaṁ mādise Buddhe lokasmiṁ diṭṭhamāne dānaṁ dadamāno kasmā cintesī"ti seṭṭhissa desanaṁ vaḍḍhento **siyā kho pana te**ti-ādimāha. Nanu ca yāni tadā ahesuṁ rūpavedanāsaññāsaṅkhāraviññāṇāni, tāni niruddhāni. Kasmā "ahaṁ tena samayena Velāmo brāhmaṇo"ti āhāti? Paveṇiyā avicchinnattā. Tāni hi rūpādīni nirujjhamānāni imesaṁ paccaye datvā niruddhāni aparāparaṁ avicchinnaṁ paveṇiṁ gahetvā evamāha. **Na taṁ koci dakkhiṇaṁ sodhetī**ti koci samaṇo vā brāhmaṇo vā devo vā māro vā uṭṭhāya taṁ dakkhiṇaṁ sodhetīti vattabbo nāhosi. Tañhi dakkhiṇaṁ sodhento uttamakoṭiyā Buddho, heṭṭhimakoṭiyā Dhammasenāpatisāriputtattherasadiso sāvako sodheyya.

Diṭṭhisampannanti dassanasampannaṁ sotāpannaṁ. **Idaṁ tato mahapphalataran**ti idaṁ sotāpannassa dinnadānaṁ lokiyamahājanassa sattamāsādhikāni satta saṁvaccharāni ettakaṁ hiraññasuvaṇṇaṁ pariccajantena dinnadānato mahapphalaṁ.

Yo ca sataṁ diṭṭhisampannānanti ettha ekassa sakadāgāmissa vasena ekuttarasataṁ sotāpanne katvā sotāpannagaṇanā veditabbā. Iminā upāyena sabbavāresu heṭṭhā āgatena anantarena sataguṇaṁ katvā puggalagaṇanā veditabbā.

Buddhappamukhanti ettha Sammāsambuddhaṁ saṁghattheraṁ katvā nisinno saṁgho Buddhappamukho saṁghoti veditabbo. **Cātuddisaṁ saṁghaṁ uddissā**ti ettha cātuddisaṁ saṁghaṁ uddissa katavihāro nāma yattha cetiyaṁ patiṭṭhitaṁ hoti, dhammassavanaṁ karīyati, catūhi disāhi anudisāhi ca bhikkhū āgantvā appaṭipucchitvāyeva pāde dhovitvā kuñcikāya dvāraṁ vivaritvā senāsanaṁ

ကောဋ္ဌိ၊ ဇုဓ ပန ဒသ သာဋကာတိ ဝုတ္တံ။ **ခေါမသုခုမာန**န္တိအာဒိမ္ဟိ ခေါမာဒိသု ယံ ယံ သုခုမံ၊ တံ တဒေဝ အဒါသိ။ ယာနိ ပနေတာနိ ဣတ္ထိဒါနံ ဥသဘဒါနံ မဇ္ဇဒါနံ သမဇ္ဇာဒါနန္တိ အဒါနသမ္မတာနိ၊ တာနိပိ သေ "ဝေလာမဿ ဒါန-မုခေ ဩဒံ နာမ နတ္ထီ"တိ ဝစနပထံ ပစ္ဆိန္ဒိတုံ ပရိဝါရတ္ထာယ အဒါသိ။ **နဒ္ဒော မညေ ဝိဿန္ဒန္တီ**တိ နဒိယော ဝိယ ဝိဿန္ဒန္တိ။

ဣမိနာ သတ္ထာ ဝေလာမဿ ဒါနံ ကထေတွာ "ဂဟပတိ ဧတံ မဟာဒါနံ နာညော အဒါသိ၊ အဟံ အဒါသိ"ံ။ ဝေရုပံ ပန ဒါနံ ဒဒန္တော်ပိ အဟံ ပဋိဂ္ဂဟေတုံ ယုတ္တရူပံ ပုဂ္ဂလံ နာလတ္ထံ၊ တုံ မာဒိသေ ဗုဒ္ဓေ လောကသ္မိံ ဒိဋ္ဌမာနေ ဒါနံ ဒဒမာနော ကသ္မာ စိန္တေသီ"တိ သေဋ္ဌိဿ ဗောဓနံ ဝဓေန္တော **သိယာ ခေါ ပန တေ**တိအာဒိမာဟ။ နနု စ ယာနိ တဒါ အဟေသုံ ရူပဝေဒနာသညာ-သင်္ခါရဝိညာဏာနိ၊ တာနိ နိရုဒ္ဓါနိ။ ကသ္မာ "အဟံ တေန သမယေန ဝေလာမော ဗြာဟ္မဏော"တိ အာဟာတိ? ပဝေဏိယာ အဝိစ္ဆိန္နတ္တာ။ တာနိ ဟိ ရူပါဒိနိ နိရုဇ္ဈမာနာနိ ဣမေသံ ပစ္စယေ ဒတ္ဝာ နိရုဒ္ဓါနိ အပရာပရံ အဝိစ္ဆိန္နံ ပဝေဏိံ ဂဟေတ္ဝာ ဝေမာဟ။ **နော တံ ကောစိ ဒက္ခိဏံ သောဓေတီ**တိ ကောစိ သမဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ဒေဝေါ ဝါ မာရော ဝါ ဥဋ္ဌာယ တံ ဒက္ခိဏံ သောဓေတီတိ ဝတ္တုမ္ပေ နာဟောသိ။ တဋ္ဌိ ဒက္ခိဏံ သောဓေန္တော ဥတ္တမ-ကောဋိယာ ဗုဒ္ဓေါ,ဟေဋ္ဌိမကောဋိယာ ဓမ္မသေနာပတိသာရိပုတ္တထ္ထေရသဒိသော သာဝကော သောဓေယျ။

ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နန္တိ ဒဿနသမ္ပန္နံ သောတာပန္နံ။ **ဣဒံ တတော မဟပ္ဖလတရန္တိ** ဣဒံ သောတာပန္နဿ ဒိန္နဒါနံ လောကိယမဟာဇနဿ သတ္တမာသာဓိကာနိ သတ္တ သံဝစ္ဆရာနိ ဒေတ္တေကံ ဟိရညသုဝဏ္ဏံ ပရိစ္စဇန္တေန ဒိန္နဒါနတော မဟပ္ဖလံ။

ယော စ သတံ ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နာနန္တိ ဒွေ့ကေဿ သကဒါဂါမိဿ ဝသေန ကေဋ္ဌာရသက် သောတာပန္နေ ကတ္ဝာ သောတာပန္နဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗဝါရေသု ဟေဋ္ဌာ ဟေဋ္ဌာ အာဂတေန အနန္တရေန သတဂုဏံ ကတ္ဝာ ပုဂ္ဂလဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဇုဒ္ဓပ္ပမုခန္တိ ဤ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ သံဃတ္ထေရံ ကတ္ဝာ နိသိန္နော သံဃော ဗုဒ္ဓပ္ပမုခော်ါ သံဃောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **စာတုဒ္ဒိသံ သံဃံ ဥဒ္ဒိဿာ**တိ ဤ ဂါထာဝုဋ္ဌိသံ သံဃံ ဥဒ္ဒိဿ ကတဝိဟာရော နာမ ယတ္ထ စေတိယံ ပတိဋ္ဌိတံ ဟောတိ၊ ဓမ္မဿဝနံ ကရီယတိ၊ စတူဟိ ဒိသာဟိ အနုဒိသာဟိ စ ဘိက္ခူ။ အာဂန္တွာ အပုဋ္ဌိပုစ္ဆိတ္ဝာယေဝ ပါဒေ ဓောဝိတွာ ဂုဠိကာယ ဒွါရံ ဝိဝရိတွာ သေနာသနံ

paṭijaggitvā vasitvā yathāphāsukaṁ gacchanti. So antamaso caturataniyā paṇṇasālāpi hotu, cātuddisaṁ saṁghaṁ uddissa katavihārotveva vuccati.

Saraṇaṁ gaccheyyāti ettha maggenāgataṁ anivattanasaraṇaṁ adhippetaṁ. Apare panāhu—attānaṁ niyyādetvā dinnattā saraṇagamanaṁ tato mahapphalataranti vuttaṁ. **Sikkhāpadāni**[1] **samādiyeyyā**ti pañca sīlāni gaṇheyya. Sīlampi maggena āgataṁ anivattanasīlameva kathitaṁ. Apare panāhu—sabbasattānaṁ abhayadānassa dinnattā sīlaṁ tato mahapphalataranti vuttaṁ. **Gandhohanamattan**ti[2] gandha-ūhanamattaṁ, dvīhaṅgulīhi gaṇḍapiṇḍaṁ gahetvā upasiṅghanamattaṁ. Apare pana "gaddohanamattan"ti Pāḷiṁ vatvā gāviyā ekavāraṁ thana-añchanamattanti atthaṁ vadanti. **Mettacittan**ti sabbasattānaṁ, hitānupharaṇacittaṁ. Taṁ pana appanāvaseneva gahitaṁ. **Aniccasaññan**ti maggassa anantarapaccayabhāvena sikhāpattabalavavipassanaṁ.

Upamāto pana imāni dānādīni puññāni evaṁ veditabbāni—sacepi hi Jambudīpaṁ bheritalasadisaṁ samatalaṁ katvā koṭito paṭṭhāya pallaṅke attharitvā ariyapuggale nisīdāpeyya, tattha sotāpannānaṁ dasa pantiyo assu, sakadāgāmīnaṁ pañca, anāgāmīnaṁ aḍḍhateyyā, khīṇāsavānaṁ diyaḍḍhā, Paccekabuddhānaṁ ekā panti bhaveyya, Sammāsambuddho ekakova. Ettakassa janassa dinnadānato Sammāsambuddhassa dinnameva mahapphalaṁ. Itaraṁ pana—

Vihāradānaṁ paṇipāto[3], sikkhā mettāya bhāvanā.
Khayato sammasantassa, kalaṁ nāgghati soḷasiṁ.

Teneva Bhagavā parinibbānasamaye "dhammānudhammappaṭipatti anuttarā pūjā"ti[4] āha. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Sīhanādavaggo dutiyo.

---

1. Sikkhāpadaṁ (Sī, Syā)
2. Gaddūhanamattanti (Sī, Ma 3. 167 piṭṭhe ca)
3. Paṇipātaṁ (Sī), piṇḍapāto (Syā)
4. Dī 2. 114 piṭṭhe Mahāparinibbānasutte.

ပဋိဇဂ္ဂိတ္တာ ဝသိတ္တာ ယထာဖာသုကံ ဂစ္ဆန္တိ။ သော အန္တမသော စတုရတနိယာ ပဏ္ဏသာလာပိ ဟောတု၊ စာတုဒ္ဒိသံ သံဃံ ဥဒ္ဒိဿ ကတဝိဟာရောတ္ဝေဝ ဝုစ္စတိ။

သရဏံ ဂစ္ဆေယ္យာတိ ထွေ မဂ္ဂေနာဂတံ အနိဝတ္တနသရဏံ အဓိပ္ပေတံ။ အပရေ ပနာဟု—အတ္တာနံ နိယျာဒေတ္တွာ ဒိန္နတ္တာ သရဏာဂမနံ တတော မဟပ္ဖလတရန္တိ ဝုတ္တံ။ **သိက္ခာပဒါနိ**[2] **သမာဒိယေယ္យာ**တိ ပဉ္စ သီလာနိ ဂဏှေယ္យ။ သီလမ္ပိ မဂ္ဂေန အာဂတံ အနိဝတ္တနသီလမေဝ ကထိတံ။ အပရေ ပနာဟု—သဗ္ဗသတ္တာနံ အဘယဒါနသ္မိံ ဒိန္နတ္တာ သီလံ တတော မဟပ္ဖလတရန္တိ ဝုတ္တံ။ **ဂန္ဓောဟနမတ္တန္တိ** ဂန္ဓဠိဟနမတ္တံ၊ ဒွီဟင်္ဂုလီဟိ ဂဏ္ဍုပိဏ္ဍံ ဂဟေတ္ဝာ ဥပသိဉ်္စနမတ္တံ။ အပရေ ပန "ဂဒ္ဒေါဟနမတ္တ"န္တိ ပါဠိံ ဝတ္ဝာ ဂါဝိယာ ကေဝါရံ ထနအဉ္ဇနမတ္တန္တိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ **မေတ္တစိတ္တ**န္တိ သဗ္ဗသတ္တာနံ ဟိတာနုဖရဏစိတ္တံ။ တံ ပန အပ္ပနာဝသေနေဝ ဂဟိတံ။ **အနိစ္စသညန္တိ** မဂ္ဂဿ အနန္တရပစ္စယဘာဝေန သိခါပတ္တဗလဝဝိပဿနံ။

ဥပမာတော ပန ဇုမာနိ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ—သစေပိ ဟိ ဇမ္ဗုဒီပံ ဘေရိတလသဒိသံ သမတလံ ကတ္ဝာ ကောဋိတော ပဋ္ဌာယ ပလ္လင်္ကေ အတ္ထရိတ္ဝာ အရိယပုဂ္ဂလေ နိသီဒါပေယျ၊ တတ္ထ သောတာပန္နာနံ ဒသ ပန္တိယော အဿု၊ သကဒါဂါမိနံ ပဉ္စ၊ အနာဂါမိနံ အဒ္ဓတေယျာ၊ ခီဏာသဝါနံ ဒိယဍ္ဎာ၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ ကော ပန္တိ ဘဝေယျ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ကေဝကောဝ။ တ္ထေကဿ ဇနဿ ဒိန္နဒါနတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဒိန္နမေဝ မဟပ္ဖလံ။ ဇုတရံ ပန—

ဝိဟာရဒါနံ ပဏိပါတော[3]၊ သိက္ခာ မေတ္တာဘာဝနာ။
ခယတော သမ္မသန္တဿ၊ ကလံ နာဃ္ဃတိ သောဠသိံ။

တေနေဝ ဘဂဝါ ပရိနိဗ္ဗာနသမယေ "ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပတ္တိ အနုတ္တရာ ပူဇာ"တိ[4] အာဟ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

သီဟနာဒဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

၁-သိက္ခာပဒံ (သီ၊ သျာ)
၂-ပဏိပါတံ (သီ)၊ ပိဏ္ဍပါတော (သျာ)
၃-ဒီ ၂-၁၁၄-ပိဋ္ဌေ မဟာပရိနိဗ္ဗာနသုတ္တေ၊
၄-ဂဒ္ဒူဟနမတ္တန္တိ (သီ၊ မ ၃-၁၆၇-ပိဋ္ဌေ စ)

3. Sattāvāsavagga

1. Tiṭhānasuttavaṇṇanā

21. Tatiyassa paṭhame **Uttarakurukā**ti Uttarakuruvāsino. **Adhiggaṇhantī**ti adhibhavanti, adhikā visiṭṭhā jeṭṭhakā honti. **Amamā**ti nittaṇhā. Aṭṭhakathāyaṁ pana niddukkhāti vuttaṁ. **Apariggahā**ti "idaṁ mayhan"ti pariggaharahitā. **Niyatāyukā**ti tesañhi nibaddhaṁ āyu vassasahassameva, gatipi nibaddhā, tato cavitvā saggeyeva nibbattanti. **Satimanto**ti devatānañhi ekantasukhitāya sati thirā na hoti, nerayikānaṁ ekantadukkhitāya. Imesaṁ pana vokiṇṇasukhadukkhattā sati thirā hoti. **Idha brahmacariyavāso**ti Jambudīpe Buddhapaccekabuddhānaṁ uppajjanato aṭṭhaṅgikamaggabrahmacariyavāsopi idheva hoti.

2. Assakhaḷuṅkasuttavaṇṇanā

22. Dutiye **javasampanno**ti padajavena sampanno. **Na vaṇṇasampanno**ti na sarīravaṇṇena sampanno. Purisakhaḷuṅkesu **javasampanno**ti ñāṇajavena sampanno. **Na vaṇṇasampanno**ti na guṇavaṇṇena sampanno. Sesaṁ Pāḷinayeneva veditabbaṁ. Yañhettha vattabbaṁ siyā, taṁ Tikanipātavaṇṇanāyaṁ vuttameva.

3. Taṇhāmūlakasuttavaṇṇanā

23. Tatiye **taṇhaṁ paṭiccā**ti dve taṇhā esanataṇhā esitataṇhā ca. Yāya taṇhāya ajapathasaṅkupathādīni paṭipajjitvā bhoge esati gavesati, ayaṁ esanataṇhā nāma. Yā tesu esitesu gavesitesu paṭiladdhesu taṇhā, ayaṁ esitataṇhā nāma. Idha pana esanataṇhā daṭṭhabbā. **Pariyesanā**ti rūpādi-ārammaṇapariyesanā. Sā hi esanataṇhāya sati hoti. **Lābho**ti rūpādi-ārammaṇapaṭilābho. So hi pariyesanāya sati hoti.

Vinicchayo pana ñāṇataṇhādiṭṭhivitakkavasena catubbidho. Tattha "sukhavinicchayaṁ jaññā, sukhavinicchayaṁ ñatvā ajjhattaṁ sukhamanuyuñjeyyā"ti[1] ayaṁ

1. Ma 3. 273 piṭṭhe.

၃-သတ္တာဝါသဝဂ္ဂ

၁-တိဋ္ဌာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁။ တတိယဿ ပဌမေ **ဥတ္တရကုရုကာ**တိ ဥတ္တရကုရုဝါသိနော။ **အဓိ-ဂ္ဂဏှန္တီ**တိ အဓိဘဝန္တိ၊ အဓိကာ ဝိသိဋ္ဌာ ဇေဋ္ဌကာ ဟောန္တိ။ **အမမာ**တိ နိတ္တဏှာ။ အဋ္ဌကထာယံ ပန နိဒ္ဒုက္ခာတိ ဝုတ္တံ။ **အပရိဂ္ဂဟာ**တိ "ဣဒံ မယှ"န္တိ ပရိဂ္ဂဟရဟိတာ။ **နိယတာယုကာ**တိ တေသဉ္ဉိ နိဗ္ဗဒ္ဓံ အာယု ဝဿသဟဿမေဝ၊ ဂတိပိ နိဗ္ဗဒ္ဓါ၊ တတော စဝိတ္ဝာ သဂ္ဂေယေဝ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ **သတိမန္တော**တိ ဒေဝတာနဉ္ဉိ ကေန္တသုခိတာယ သတိ ထိရာ န ဟောတိ၊ နေရယိကာနံ ကေန္တဒုက္ခိတာယ။ ဣမေသံ ပန ဝေါကိဏ္ဏသုခဒုက္ခတ္တာ သတိ ထိရာ ဟောတိ။ **ဣဓ ဗြဟ္မစရိယဝါသော**တိ ဇမ္ဗုဒီပေ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ ဥပ္ပဇ္ဇနတော အင်္ဂဏိကမဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဝါသောပိ ဣဓေဝ ဟောတိ။

၂-အဿခဠုင်္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၂။ ဒုတိယေ **ဇဝသမ္ပန္နော**တိ ပဒဇဝေန သမ္ပန္နော။ **နော ဝဏ္ဏသမ္ပန္နော**တိ န သရီရဝဏ္ဏေန သမ္ပန္နော။ ပုရိသခဠုင်္ကေသု **ဇဝသမ္ပန္နော**တိ ဉာဏဇဝေန သမ္ပန္နော။ **နော ဝဏ္ဏသမ္ပန္နော**တိ န ဂုဏဝဏ္ဏေန သမ္ပန္နော။ သေသံ ပါဠိနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယဉ္စေတ္ထ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ တိကနိပါတဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တမေဝ။

၃-တဏှာမူလကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃။ တတိယေ **တဏှံ ပဋိစ္စာ**တိ ဒွေ တဏှာ သေနတဏှာ သေိတတဏှာ စ။ ယာယ တဏှာယ အဇပထသင်္ခုပထာဒီနိ ပဋိပဇ္ဇိတ္ဝာ ဘောဂေ သေတိ ဂဝေသတိ၊ အယံ သေနတဏှာ နာမ။ ယာ တေသု သေိတေသု ဂဝေသိတေသု ပဋိလဒ္ဓေသု တဏှာ၊ အယံ သေိတတဏှာ နာမ။ ဣဓ ပန သေနတဏှာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ **ပရိယေသနာ**တိ ရူပါဒိအာရမ္မဏပရိယေသနာ။ သာ ဟိ သေန-တဏှာယ သတိ ဟောတိ။ **လာဘော**တိ ရူပါဒိအာရမ္မဏပဋိလာဘော။ သော ဟိ ပရိယေသနာယ သတိ ဟောတိ။

ဝိနိစ္ဆယော ပန ဉာဏတဏှာဒိဋ္ဌိဝိတက္ကဝသေန စတုဗ္ဗိဓော။ တတ္ထ "သုခ-ဝိနိစ္ဆယံ် ဇညာ၊ သုခဝိနိစ္ဆယံ ဉတ္ဝာ အဇ္ဈတ္တံ သုခမနုယုဉ္ဇေယျာ"တိ[1] အယံ

၁-မ ၃-၂၇၃-ပိဋ္ဌေ။

ñāṇavinicchayo. “Vinicchayāti dve vinicchayā taṇhāvinicchayo ca diṭṭhivinicchayo cā”ti[1] evaṁ āgatāni aṭṭhasatataṇhāvicaritāni taṇhāvinicchayo. Dvāsaṭṭhi diṭṭhiyo diṭṭhivinicchayo. “Chando kho Devānaminda vitakkanidāno”ti[2] imasmiṁ pana sutte idha vinicchayoti vutto vitakkoyeva āgato. Lābhaṁ labhitvā hi iṭṭhāniṭṭhaṁ sundarāsundaraṁ vitakkeneva vinicchinanti “ettakaṁ me rūpārammaṇatthāya bhavissati, ettakaṁ saddārammaṇatthāya, ettakaṁ mayhaṁ bhavissati, ettakaṁ parassa, ettakaṁ paribhuñjissāmi, ettakaṁ nidahissāmī”ti. Tena vuttaṁ **lābhaṁ paṭicca vinicchayo**ti.

Chandarāgoti evaṁ akusalavitakkena vitakkite vatthusmiṁ dubbalarāgo ca balavarāgo ca uppajjati. Idañhi idha chandoti dubbalarāgassādhivacanaṁ. **Ajjhosānan**ti ahaṁ mamanti balavasanniṭṭhānaṁ. **Pariggaho**ti taṇhādiṭṭhivasena pariggahakaraṇaṁ. **Macchariyan**ti parehi sādhāraṇabhāvassa asahanatā. Tenevassa porāṇā evaṁ vacanatthaṁ vadanti “idaṁ acchariyaṁ mayhameva hotu, mā aññassa acchariyaṁ hotūti pavattattā macchariyanti vuccatī”ti. **Ārakkho**ti[3] dvārapidahanamañjūsāgopanādivasena suṭṭhu rakkhanaṁ. Adhikarotīti **adhikaraṇaṁ,** kāraṇassetaṁ nāmaṁ. **Ārakkhādhikaraṇan**ti bhāvanapuṁsakaṁ, ārakkhāhetūti attho. **Daṇḍādānā**dīsu paranisedhanatthaṁ[4] daṇḍassa ādānaṁ **daṇḍādānaṁ.** Ekato dhārādino satthassa ādānaṁ Satthā **dānaṁ. Kalaho**ti kāyakalahopi vācākalahopi. Purimo **viggaho,** pacchimo **vivādo**[5]**.** Tuvaṁtuvanti agāravavasena **tuvaṁtuvaṁvacanaṁ.**

4. Sattāvāsasuttavaṇṇanā

24. Catutthe **sattāvāsā**ti sattānaṁ āvāsā, vasanaṭṭhānānīti attho. Tattha suddhāvāsāpi sattāvāsova, asabbakālikattā pana na gahitā. Suddhāvāsā hi Buddhānaṁ khandhāvāraṭṭhānasadisā, asaṅkheyyakappe Buddhesu anibbattesu taṁ ṭhānaṁ suññaṁ hoti. Iti asabbakālikattā na gahitā. Sesamettha viññāṇaṭṭhitīsu vuttanayeneva veditabbaṁ.

1. Khu 7. 205 piṭṭhe Mahāniddese. 2. Dī 2. 221 piṭṭhe. 3. Ārakkhāti (Sī, Syā)
4. Paṭisedhanatthaṁ (Sī) 5. Dī-Ṭṭha 2. 90 piṭṭhepi passitabbaṁ.

ဉာဏဝိနိစ္ဆယော။ “ဝိနိစ္ဆယာတိ ဒ္వေ ဝိနိစ္ဆယာ တဏှာဝိနိစ္ဆယော စ ဒိဋ္ဌိ-ဝိနိစ္ဆယော စာ”တိ[1] ဧဝံ အာဂတာနိ အဋ္ဌသတတဏှာဝိစရိတာနိ တဏှာ-ဝိနိစ္ဆယော။ ဒ္ဝါသဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိယော ဒိဋ္ဌိဝိနိစ္ဆယော။ “ဆန္ဒော ခေါ ဒေဝါနမိန္ဒ ဝိတက္ကနိဒါနော”တိ[2] ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ ဣဓ ဝိနိစ္ဆယောတိ ဝုတ္တော ဝိတက္ကောယေဝ အာဂတော။ လာဘံ လဘိတ္ဝာ ဟိ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌံ သုန္ဒရာသုန္ဒရံ ဝိတက္ကေနေဝ ဝိနိစ္ဆိနန္တိ “တ္ဍေကံ မေ ရူပါရမ္မဏတ္ထာယ ဘဝိဿတိ, တ္ဍေကံ သဒ္ဒါရမ္မဏတ္ထာယ၊ တ္ဍေကံ မယှံ ဘဝိဿတိ, တ္ဍေကံ ပရဿ၊ တ္ဍေကံ ပရိဘုဉ္ဇိဿာမိ, တ္ဍေကံ နိဒဟိဿာမီ”တိ။ တေန ဝုတ္တံ **လာဘံ ပဋိစ္စ ဝိနိစ္ဆ-ယောတိ။**

ဆန္ဒရာဂေါတိ ဧဝံ အကုသလဝိတက္ကေန ဝိတက္ကိတေ ဝတ္ထုသ္မိံ ဒုဗ္ဗလ-ရာဂေါ စ ဗလဝရာဂေါ စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣဒ္ဓိ ဣဓ ဆန္ဒောတိ ဒုဗ္ဗလရာဂဿာဓိ-ဝစနံ။ **အဇ္ဈောသာနန္တိ** အဟံ မမန္တိ ဗလဝသန္နိဋ္ဌာနံ။ **ပရိဂ္ဂဟော**တိ တဏှာဒိဋ္ဌိ-ဝသေန ပရိဂ္ဂဟကရဏံ။ **မစ္ဆရိယန္တိ** ပရေဟိ သာဓာရဏဘာဝဿ အသဟန-တာ။ တေနေဝဿ ပေါရာဏာ ဧဝံ ဝစနတ္ထံ ဝဒန္တိ “ဣဒံ အစ္ဆရိယံ မယှမေဝ ဟောတု, မာ အညဿ အစ္ဆရိယံ ဟောတူ’တိ ပဝတ္တတ္တာ မစ္ဆရိယန္တိ ဝုစ္စတိ”တိ။ **အာရက္ခော**တိ[3] ဒ္ဝါရပိဒဟနမဉ္ဇူသာဂေါပနာဒိဝသေန သုဋ္ဌု ရက္ခနံ။ အဓိ-ကရောတီတိ **အဓိကရဏံ၊** ကာရဏသ္မေတံ နာမံ။ **အာရက္ခာဓိကရဏန္တိ** ဘာဝနပုံသကံ၊အာရက္ခာဟေတူတိ အတ္ထော။ **ဒဏ္ဍာဒါနာ**ဒီသု ပရနိသေဓနတ္ထံ[4] ဒဏ္ဍဿ အာဒါနံ **ဒဏ္ဍာဒါနံ။** ကေတော ဓာရာဒိနော သတ္ထဿ အာဒါနံ **သတ္ထာဒါနံ။ ကလဟော**တိ ကာယကလဟောပိ ဝါစာကလဟောပိ။ ပုရိမော **ဝိဂ္ဂဟော၊** ပစ္ဆိမော **ဝိဝါဒေါ**[5]။ တုဝံတုဝန္တိ အဂါရဝဝသေန **တုဝံတုဝံဝစနံ။**

၄-သတ္တာဝါသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄။ စတုတ္ထေ **သတ္တာဝါသာ**တိ သတ္တာနံ အာဝါသာ၊ ဝသနဋ္ဌာနာနိတိ အတ္ထော။ တတ္ထ သုဒ္ဓါဝါသာပိ သတ္တာဝါသောဝ၊ အသမ္ဘကာလိကတ္တာ ပန န ဂဟိတာ။ သုဒ္ဓါဝါသာ ဟိ ဗုဒ္ဓါနံ ခန္ဓာဝါရဋ္ဌာနသဒိသာ၊ အသင်္ခေယ္ယကပ္ပေ ဗုဒ္ဓေသု အနိဗ္ဗတ္တေသု တံ ဋ္ဌာနံ သုညံ ဟောတိ။ ဣတိ အသမ္ဘကာလိကတ္တာ န ဂဟိတာ။ သေသမေတ္ထ ဝိညာဏဋ္ဌိတီသု ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-ခု ၇-၂၀၅-ဝိဋ္ဌေ မဟာနိဒ္ဒေသေ၊ ၂-ဒီ ၂-၂၂၁-ဝိဋ္ဌေ။ ၃-အာရက္ခာတိ (သီ၊သျာ)
၄-ပဋိသေဓနတ္ထံ (သီ) ၅-ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၉၀-ဝိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

5. Paññāsuttavaṇṇanā

25. Pañcame **yato**ti yasmiṁ kāle. **Supariciṭaṁ hotī**ti suṭṭhu upacitaṁ suvaḍḍhitaṁ hoti. **Kallaṁ vacanāyā**ti yuttaṁ vattuṁ. **Vītarāgan**ti vigatarāgaṁ. **Asarāgadhamman**ti na sarajjanasabhāvaṁ[1]. **Anāvattidhamman**ti anāvattanasabhāvaṁ anibbattārahaṁ, appaṭisandhikabhāveneva nirujjhanasabhāvanti attho. Imasmiṁ sutte khīṇāsavova kathito.

6. Silāyūpasuttavaṇṇanā

26. Chaṭṭhe **Candikāputto**ti mātu nāmavasena paññāto Candikāputtatthero. **Cetasā citaṁ hotī**ti cittavārapariyāyena cittavārapariyāyo cito vaḍḍhito hoti. **Cetasā cittaṁ supariciṭan**ti cittavārapariyāyena cittavārapariyāyo uparūpari sucito suvaḍḍhito hoti. **Nevassa cittaṁ pariyādiyantī**ti tāni ārammaṇāni tassa khīṇāsavassa cittuppādaṁ gahetvā khepetvā ṭhātuṁ na sakkonti. **Amissīkatan**ti tāni ārammaṇāni anallīnattā tehi amissīkataṁ. **Āneñjappattan**ti aniñjanabhāvaṁ nipphandanabhāvaṁ pattaṁ.

Silāyūpoti silāthambho. **Soḷasakukkuko**ti dīghato soḷasahattho. **Heṭṭhānemaṅgamā**ti āvāṭassa heṭṭhāgatā. **Upari nemassā**ti upari āvāṭassa. **Sunikhātattā**ti ayamusalehi koṭṭetvā koṭṭetvā suṭṭhu nikhātattā. **Evameva kho**ti ettha silāyūpo viya khīṇāsavo daṭṭhabbo, mahāvātā viya chasu dvāresu uppajjanakā kilesā, catūhi disāhi āgantvā vātānaṁ silāyūpaṁ cāletuṁ asamatthabhāvo viya chasu dvāresu uppajjanakakilesānaṁ khīṇāsavassa cittaṁ cāletuṁ asamatthabhāvo veditabbo. Imasmimpi sutte khīṇāsavova kathito.

7-8. Verasuttadvayavaṇṇanā

27-28. Sattame **bhayaṁ veraṁ pasavatī**ti cittutrāsabhayañca puggalaverañca paṭilabhati. **Cetasikan**ti cittanissitaṁ. **Dukkhan**ti kāyavatthukaṁ.

---

1. Asārāgadhammanti na saṁrajjanasabhāvaṁ (Sī), asarāgadhammanti na rāgena sārajjanasabhāvaṁ (Syā)

၅-ပညာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၅။ ပဉ္စမေ **ယတော**တိ ယသ္မိံ ကာလေ။ **သုပရိစိတံ ဟောတီ**တိ သုဋ္ဌု ဥပစိတံ သုဝဍ္ဎိတံ ဟောတိ။ **ကလ္လံ ဝစနာယာ**တိ ယုတ္တံ ဝတ္တုံ။ **ဝီတရာဂ**န္တိ ဝိဂတရာဂံ။ **အသရာဂဓမ္မ**န္တိ န သရဇ္ဇနသဘာဝံ[1]။ **အနာဝတ္တိဓမ္မ**န္တိ အနာဝတ္တနသဘာဝံ အနိဗ္ဗတ္တာရဟံ၊ အပ္ပဋိသန္ဓိကဘာဝေနေဝ နိရုဇ္ဈနသဘာဝန္တိ အတ္ထော။ ဇ္ဈမသ္မိံ သုတ္တေ ဒီဏာသဝေါဝ ကထိတော။

၆-သိလာယူပသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၆။ ဆဋ္ဌေ **စန္ဒိကာပုတ္တော**တိ မာတု နာမဝသေန ပညာတော စန္ဒိကာပုတ္တထေရော။ **စေတသာ စိတံ ဟောတီ**တိ စိတ္တဝါရပရိယာယေန စိတ္တဝါရပရိယာယော စိတော ဝဍ္ဎိတော ဟောတိ။ **စေတသာ စိတ္တံ သုပရိစိတ**န္တိ စိတ္တဝါရပရိယာယေန စိတ္တဝါရပရိယာယော ဥပရူပရိ သုစိတော သုဝဍ္ဎိတော ဟောတိ။ **နေဝဿ စိတ္တံ ပရိယာဒိယန္တီ**တိ တာနိ အာရမ္မဏာနိ တဿ ဒီဏာသဝဿ စိတ္တုပ္ပါဒံ ဂဟေတ္ဝာ ခေပေတ္ဝာ ဌာတုံ န သက္ကောန္တိ။ **အမိဿီကတ**န္တိ တာနိ အာရမ္မဏာနိ အနလ္လီနတ္တာ တေဟိ အမိဿီကတံ။ **အာနေဉ္ဇပ္ပတ္တ**န္တိ အနိဉ္ဇနဘာဝံ နိပ္ဖန္ဒနဘာဝံ ပတ္တံ။

သိလာယူပေါတိ သိလာထမ္ဘော။ **သော့ဋ္ဌသကုက္ကုဋကော**တိ ဒီဃတော သောဋ္ဌသဟတ္ထော။ **ဟေဋ္ဌာနေမင်္ဂမာ**တိ အာဝါဋဿ ဟေဋ္ဌာဂတာ။ **ဥပရိနေမဿာ**တိ ဥပရိ အာဝါဋဿ။ **သုနိခါတတ္တာ**တိ အယမုသလေဟိ ကောဋ္ဋေတ္ဝာ ကောဋ္ဋေတ္ဝာ သုဋ္ဌု နိခါတတ္တာ။ **ဝေမေ ခေါ**တိ ထော သိလာယူပေါ ဝိယ ဒီဏာသဝေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ မဟာဝါတာ ဝိယ ဆသု ဒွါရေသု ဥပ္ပဇ္ဇနကာ ကိလေသာ၊ စတူဟိ ဒိသာဟိ အာဂန္ဆာ ဝါတာနံ သိလာယူပံ စာလေတုံ အသမတ္ထဘာဝေါ ဝိယ ဆသု ဒွါရေသု ဥပ္ပဇ္ဇနကကိလေသာနံ ဒီဏာသဝဿ စိတ္တံ စာလေတုံ အသမတ္ထဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဤမသ္မိမ္ပိ သုတ္တေ ဒီဏာသဝေါဝ ကထိတော။

၇-၈-ဝေရသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၂၇-၂၈။ သတ္တမေ **ဘယံ ဝေရံ ပသဝတီ**တိ စိတ္တုတြာသဘယဉ္စ ပုဂ္ဂလဝေရဉ္စ ပဋိလဘတိ။ **စေတသိကန္တိ** စိတ္တနိဿိတံ။ **ဒုက္ခန္တိ** ကာယဝတ္ထုကံ။

၁-အသာရာဂဓမ္မန္တိ န သံရဇ္ဇနသဘာဝံ (သီ)၊ အသရာဂဓမ္မန္တိ န ရာဂေန သာရဇ္ဇနသဘာဝံ (သျာ)

Domanassanti paṭighasampayuttadukkhaṁ. Imasmiṁ sutte sotāpattimaggo kathito. Aṭṭhamaṁ bhikkhusaṁghassa kathitaṁ, imasmiṁ pana sotāpannova kathitoti vuttaṁ.

9. Āghātavatthusuttavaṇṇanā

29. Navame **āghātavatthūnī**ti āghātakāraṇāni. **Āghātaṁ bandhatī**ti kopaṁ bandhati uppādeti.

10-11. Āghātapaṭivinayasuttādivaṇṇanā

30-31. Dasame **āghātapaṭivinayā**ti āghātassa paṭivinayakāraṇāni. **Taṁ kutettha labbhā**ti "taṁ anatthacaraṇaṁ mā ahosī"ti etasmiṁ puggale kuto labbhā, kena kāraṇena sakkā laddhuṁ, "paro nāma parassa attano cittaruciyā anatthaṁ karotī"ti evaṁ cintetvā āghātaṁ paṭivineti. Atha vā sacāhaṁ kopaṁ kareyyaṁ, taṁ kopakaraṇaṁ ettha puggale kuto labbhā, kena kāraṇena laddhabbanti attho. Kuto lābhātipi pāṭho. Sacāhaṁ ettha kopaṁ kareyyaṁ, tasmiṁ me kopakaraṇe kuto lābhā, lābhā nāma ke siyunti attho. Imasmiṁ ca atthe **tan**ti nipātamattameva hoti. Ekādasame **anupubbanirodhā**ti anupaṭipāṭinirodhā. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Sattāvāsavaggo tatiyo.

---

4. Mahāvagga

1-2. Anupubbavihārasuttādivaṇṇanā

32-33. Catutthassa paṭhame **anupubbavihārā**ti anupaṭipāṭiyā samāpajjitabbavihārā. Dutiye **yattha kāmā nirujjhantī**ti yasmiṁ ṭhāne kāmā vūpasammanti. **Nirodhetvā**ti appaṭivatte katvā. **Nicchātā**ti taṇhādiṭṭhicchātānaṁ abhāvena nicchātā. **Nibbutā**ti attaparitāpanakilesānaṁ abhāvena nibbutā. **Tiṇṇā**ti kāmato tiṇṇā. **Pāraṁgatā**ti kāme pāraṁ gatā. **Tadaṅgenā**ti tena jhānaṅgena. **Ettha kāmā nirujjhantī**ti ettha

ဒေါမနဿန္တိ ပဋိဃသမ္ပယုတ္တဒုက္ခံ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ ကထိတော။ အဋ္ဌမံ ဘိက္ခုသံဃဿ ကထိတံ၊ ဣမသ္မိံ ပန သောတာပန္နောဝ ကထိတောတိ ဝုတ္တံ။

၉-အာဃာတဝတ္ထုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၉။ နဝမေ **အာဃာတဝတ္ထူ**နီတိ အာဃာတကာရဏာနိ။ **အာဃာတံ ဗန္ဓတီ**တိ ကောပံ ဗန္ဓတိ ဥပ္ပါဒေတိ။

၁၀-၁၁-အာဃာတပဋိဝိနယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၃၀-၃၁။ ဒသမေ **အာဃာတပဋိဝိနယာ**တိ အာဃာတဿ ပဋိဝိနယ-ကာရဏာနိ။ **တံ ကုတေတ္ထ လဗ္ဘာ**တိ "တံ အနတ္ထစရဏံ မာ အဟောသီ"တိ တေသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ ကုတော လဗ္ဘာ၊ ကေန ကာရဏေန သက္ကာ လဒ္ဓုံ၊ "ပရော နာမ ပရဿ အတ္တနော စိတ္တရုစိယာ အနတ္ထံ ကရောတီ"တိ ဧဝံ စိန္တေတ္ဝာ အာဃာတံ ပဋိဝိနေတိ။ အထ ဝါ သစာဟံ ကောပံ ကရေယ္ယံ၊ တံ ကောပကရဏံ ဣတ္ထေ ပုဂ္ဂလေ ကုတော လဗ္ဘာ၊ ကေန ကာရဏေန လဒ္ဓဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ ကုတော လာဘာတိပိ ပါဌော။ သစာဟံ ဣတ္ထေ ကောပံ ကရေယ္ယံ၊ တသ္မိံ မေ ကောပကရဏေ ကုတော လာဘာ၊ လာဘာ နာမ ကေ သိယုန္တိ အတ္ထော။ ဣမသ္မိံ စ အတ္ထေ **တ**န္တိ နိပါတမတ္တမေဝ ဟောတိ။ ကော့ဒသမေ **အနုပုဗ္ဗ-နိရောဓာ**တိ အနုပဋိပါဋိနိရောဓာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

သတ္တာဝါသဝဂ္ဂေါ တတိယော။

၄-မဟာဝဂ္ဂ

၁-၂-အနုပုဗ္ဗဝိဟာရသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၃၂-၃၃။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **အနုပုဗ္ဗဝိဟာရာ**တိ အနုပဋိပါဋိယာ သမာ-ပဇ္ဇိတဗ္ဗဝိဟာရာ။ ဒုတိယေ **ယတ္ထ ကာမာ နိရုဇ္ဈန္တီ**တိ ယသ္မိံ ဌာနေ ကာမာ ဝူပသမ္မန္တိ။ **နိရောဓေတ္ဝာ**တိ အပ္ပဋိဝတ္တေ ကတ္ဝာ။ **နိစ္ဆာတာ**တိ တဏှာ-ဒိဋ္ဌိစ္ဆာတာနံ အဘာဝေန နိစ္ဆာတာ။ **နိဗ္ဗုတာ**တိ အတ္တပရိတာပနကိလေသာနံ အဘာဝေန နိဗ္ဗုတာ။ **တိဏ္ဏာ**တိ ကာမတော တိဏ္ဏာ။ **ပါရံဂတာ**တိ ကာမေ ပါရံ ဂတာ။ **တဒင်္ဂေနာ**တိ တေန ဈာနင်္ဂေန။ **ဣတ္ထ ကာမာ နိရုဇ္ဈန္တီ**တိ ဣတ္ထေ

paṭhamajjhāne kāmā nirujjhanti. **Te cā**ti ye paṭhamajjhānaṁ samāpajjanti, te kāme nirodhetvā nirodhetvā viharanti nāma. **Pañjaliko**ti paggahita-añjaliko hutvā. **Payirupāseyyā**ti upaṭṭhāpeyya. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo.

3. Nibbānasukhasuttavaṇṇanā

34. Tatiye **Udāyī**ti Lāḷudāyitthero. **Etadeva khvetthā**ti etadeva kho ettha. **Kāmasahagatā**ti kāmanissitā. **Samudācarantī**ti manodvāre sañcaranti. **Ābādhāyā**ti ābādhanāya pīḷanāya. **Pariyāyenā**ti kāraṇena. Evaṁ sabbavāresu attho veditabbo. Imasmiṁ sutte avedayitasukhaṁ nāma kathitaṁ.

4. Gāvī-upamāsuttavaṇṇanā

35. Catutthe **pabbateyyā**ti pabbatacārinī. **Na suppatiṭṭhitaṁ patiṭṭhāpetvā**ti yathā suppatiṭṭhitā hoti, evaṁ na patiṭṭhāpetvā. **Taṁ nimittan**ti taṁ paṭhamajjhānasaṅkhātaṁ nimittaṁ. **Na svādhiṭṭhitaṁ adhiṭṭhātī**ti yathā suṭṭhu adhiṭṭhitaṁ hoti, na evaṁ adhiṭṭhāti. **Anabhihiṁsamāno**ti apothento aviheṭhento. **Mudu cittaṁ hoti kammaññan**ti yathā vipassanācittaṁ lokuttaramaggakkhaṇe mudu kammakkhamaṁ kammayoggaṁ hoti, evamassa abhiññāpādakaṁ catutthajjhānacittaṁ mudu hoti kammaññaṁ. **Appamāṇo samādhī**ti catubrahmavihārasamādhipi maggaphalasamādhipi appamāṇo samādhi nāma, idha pana "appamāṇaṁ appamāṇārammaṇan"ti iminā pariyāyena suppaguṇasamādhi appamāṇasamādhīti daṭṭhabbo. **So appamāṇena samādhinā subhāvitenā**ti imasmiṁ ṭhāne ayaṁ bhikkhu vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ patto. Idāni khīṇāsavassa abhiññāpaṭipāṭiṁ dassento **yassa yassa cā**ti-ādimāha.

5. Jhānasuttavaṇṇanā

36. Pañcame **āsavānaṁ khaya**nti arahattaṁ. **Yadeva tattha hoti rūpagatan**ti tasmiṁ paṭhamajjhānakkhaṇe vatthuvasena vā cittasamuṭṭhānikādivasena vā yaṁ rūpaṁ nāma pavattati. **Vedanāgatā**dīni sampayuttavedanādīnaṁ vasena

ပဌမဇ္ဈာနေ ကာမာ နိရုဇ္ဈန္တိ။ **တေ စာ**တိ ယေ ပဌမဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇန္တိ၊ တေ ကာမေ နိရောဓေတ္ဝာ နိရောဓေတ္ဝာ ဝိဟရန္တိ နာမ။ **ပဉ္ဇလိကော**တိ ပဂ္ဂဟိတ-အဉ္ဇလိကော ဟုတ္ဝာ။ **ပယိရုပါသေယ္ယာ**တိ ဥပဋ္ဌာပေယ္ယ။ ဤမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၃-နိဗ္ဗာနသုခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၄။ တတိယေ **ဥဒာယီ**တိ လာဠုဒါယိတ္ထေရော။ **တေဒေဝ ခွတ္ထာ**တိ တေဒေဝ ခေါ တ္ထေ။ **ကာမသဟဂတာ**တိ ကာမနိဿိတာ။ **သမုဒါစရန္တီ**တိ မနောဒွါရေ သဉ္စရန္တိ။ **အာဗာဓာယာ**တိ အာဗာဓနာယ ပီဠနာယ။ **ပရိယာ-ယေနာ**တိ ကာရဏေန။ ဧဝံ သဗ္ဗဝါရေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဤမသ္မိံ သုတ္တေ အဝေဒယိတသုခံ နာမ ကထိတံ။

၄-ဂါဝိဥပမာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၅။ စတုတ္ထေ **ပဗ္ဗတေယ္ယာ**တိ ပဗ္ဗတစာရိနီ။ **န သုပ္ပတိဋ္ဌိတံ ပတိ-ဋ္ဌာပေတ္ဝာ**တိ ယထာ သုပ္ပတိဋ္ဌိတာ ဟောတိ၊ ဧဝံ န ပတိဋ္ဌာပေတ္ဝာ။ **တံ နိမိတ္တန္တိ** တံ ပဌမဇ္ဈာနသင်္ခါတံ နိမိတ္တံ။ **န သွာဓိဋ္ဌိတံ အဓိဋ္ဌာတီ**တိ ယထာ သုဋ္ဌု အဓိဋ္ဌိတံ ဟောတိ၊ န ဧဝံ အဓိဋ္ဌာတိ။ **အနဘိဟိံသမာနော**တိ အပေါဍေန္တော အဓိဟေဋ္ဌေန္တော။ **မုဒု စိတ္တံ ဟောတီ ကမ္မညန္တိ** ယထာ ဝိပဿနာစိတ္တံ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ မုဒု ကမ္မက္ခမံ ကမ္မယောဂ္ဂံ ဟောတိ၊ ဧဝမဿ အဘိညာ-ပါဒကံ စတုတ္ထဇ္ဈာနစိတ္တံ မုဒု ဟောတိ ကမ္မညံ။ **အပ္ပမာဏော သမာဓီ**တိ စတုဗြဟ္မဝိဟာရသမာဓိပိ မဂ္ဂဖလသမာဓိပိ အပ္ပမာဏော သမာဓိ နာမ၊ ဤမ ပုန "အပ္ပမာဏံ အပ္ပမာဏာရမ္မဏ"န္တိ ဤမိနာ ပရိယာယေန သုပ္ပဂုဏသမာဓိ အပ္ပမာဏသမာဓိတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **သော အပ္ပမာဏေန သမာဓိနာ သုဘာဝိ-တေနာ**တိ ဤမသ္မိံ ဌာနေ အယံ ဘိက္ခု ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတ္ဝာ အရဟတ္တံ ပတ္တော။ ဤဒါနိ ခီဏာသဝဿ အဘိညာပဒိုပါဒိံ ဒဿေန္တော **ယဿ ယဿ စာတိ-အာဒိမာဟ**။

၅-ဈာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၆။ ပဉ္စမေ **အာသဝါနံ ခယန္တိ** အရဟတ္တံ။ **ယဒေဝ တတ္ထ ဟောတိ ရူပဂတန္တိ** တသ္မိံ ပဌမဇ္ဈာနက္ခဏေ ဝတ္ထုဝသေန ဝါ စိတ္တသမုဋ္ဌာနိကာဒိဝသေန ဝါ ယံ ရူပံ နာမ ပဝတ္တတိ။ **ဝေဒနာဂတာဒီနိ** သမ္ပယုတ္တဝေဒနာဒီနံ ဝသေန

veditabbāni. **Te dhamme**ti te rūpādayo pañcakkhandhadhamme. **Aniccato**ti-ādīsu hutvā abhāvākārena **aniccato,** paṭipīḷanākārena **dukkhato,** rujjanākārena **rogato,** antodussanaṭṭhena[1] **gaṇḍato,** anupaviṭṭhaṭṭhena anukantanaṭṭhena ca **sallato,** dukkhaṭṭhena[2] **aghato,** ābādhanaṭṭhena **ābādhato,** asakaṭṭhena **parato,** palujjanaṭṭhena **palokato,** assāmikaṭṭhena **suññato,** avasavattanaṭṭhena **anattato. Samanupassatī**ti balavavipassanāpaññāya passati.

Tehi dhammehīti tehi pañcakkhandhadhammehi. **Paṭivāpetī**ti nibbānavasena nivatteti. **Amatāya dhātuyā**ti nibbānadhātuyā. **Cittaṁ upasaṁharatī**ti ñāṇena ānisaṁsaṁ disvā otāreti. **Santan**ti paccanīkasantatāya santaṁ. **Paṇītan**ti atappakaṁ. **So tattha ṭhito āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇātī**ti so tasmiṁ paṭhamajjhāne ṭhito taṁ balavavipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇāti. Aparo nayo—**so tehi dhammehī**ti yasmā aniccatoti-ādīsu aniccato palokatoti dvīhi padehi aniccalakkhaṇaṁ kathitaṁ, dukkhatoti-ādīhi chahi dukkhalakkhaṇaṁ, parato, suññato, anattatoti tīhi anattalakkhaṇaṁ. Tasmā so tehi evaṁ tilakkhaṇaṁ āropetvā diṭṭhehi antosamāpattiyaṁ pañcakkhandhadhammehi. **Cittaṁ paṭivāpetī**ti[3] cittaṁ paṭisaṁharati moceti apaneti. **Upasaṁharatī**ti vipassanācittaṁ tāva savanavasena thutivasena pariyattivasena paññattivasena ca santaṁ nibbānanti evaṁ asaṅkhatāya amatāya dhātuyā upasaṁharati, maggacittaṁ nibbānaṁ ārammaṇakaraṇavaseneva "etaṁ santaṁ etaṁ paṇītan"ti na evaṁ vadati, iminā panākārena taṁ paṭivijjhanto tattha cittaṁ upasaṁharatīti attho.

So tattha ṭhitoti tassā tilakkhaṇārammaṇāya vipassanāya ṭhito. **Āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇātī**ti anukkamena cattāro magge bhāvetvā arahattaṁ pāpuṇāti. **Teneva dhammarāgenā**ti samathavipassanādhamme chandarāgena. **Dhammanandiyā**ti tasseva vevacanaṁ. Samathavipassanāsu hi sabbaso chandarāgaṁ pariyādātuṁ sakkonto arahattaṁ pāpuṇāti, asakkonto anāgāmī hoti.

1. Antodosaṭṭhena (Saṁ-Ṭṭha 2. 305 piṭṭhe)
2. Dukkhamaṭṭhena (Sī, Syā)
3. Paṭivāretīti (Sī), patiṭṭhāpetīti (Syā)

ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **တေ ဓမ္မေ**တိ တေ ရူပါဒယော ပဉ္စက္ခန္ဓဓမ္မေ။ **အနိစ္စတော**တိ-အာဒီသု ဟုတ္ဝာ အဘာဝါကာရေန **အနိစ္စတော၊** ပဋိပီဠနာကာရေန **ဒုက္ခတော၊** ရုဇ္ဇနာကာရေန **ရောဂတော၊** အန္တောဒုဿနဋ္ဌေန[1] **ဂဏ္ဍတော၊** အနုပဝိဋ္ဌဋ္ဌေန အနုကန္တနဋ္ဌေန စ **သလ္လတော၊** ဒုက္ခဋ္ဌေန[2] **အဃတော၊** အာဗာဓနဋ္ဌေန **အာဗာဓတော၊** အသကဋ္ဌေန **ပရတော၊** ပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန **ပလောကတော၊** အဿာမိကဋ္ဌေန **သုညတော၊** အဝသဝတ္တနဋ္ဌေန **အနတ္တတော။ သမနုပဿတီ**တိ ဗလဝဝိပဿနာပညာယ ပဿတိ။

တေဟိ ဓမ္မေဟီတိ တေဟိ ပဉ္စက္ခန္ဓဓမ္မေဟိ။ **ပဋိဝါပေတီ**တိ နိဗ္ဗာနဝဎ္ဍနဝဏ္ဏေတိ။ **အမတာယ ဓာတုယာ**တိ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ။ **စိတ္တံ ဥပသံဟရတီ**တိ ဉာဏေန အာနိသံသံ ဒိသ္ဝာ သြတာရေတိ။ **သန္တ**န္တိ ပစ္စနီကသန္တတာယ သန္တံ။ **ပဏီတ**န္တိ အတပ္ပကံ။ **သော တတ္ထ ဋ္ဌိတော အာသဝါနံ ခယံ ပါပုဏာတီ**တိ သော တသ္မိံ ပဌမဇ္ဈာနေ ဋ္ဌိတော တံ ဗလဝဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတ္ဝာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ အပရော နယော—**သော တေဟိ ဓမ္မေဟီ**တိ ယသ္မာ အနိစ္စတောတိ-အာဒီသု အနိစ္စတော ပလောကတောတိ ဒ္ဝီဟိ ပဒေဟိ အနိစ္စလက္ခဏံ ကထိတံ၊ ဒုက္ခတောတိအာဒီဟိ ဆဟိ ဒုက္ခလက္ခဏံ၊ ပရတော, သုညတော, အနတ္တတောတိ တီဟိ အနတ္တလက္ခဏံ။ တသ္မာ သော တေဟိ ဝေံ တိလက္ခဏံ အာရောပေတ္ဝာ ဒိဋ္ဌေဟိ အန္တောသမာပတ္တိယံ ပဉ္စက္ခန္ဓဓမ္မေဟိ။ **စိတ္တံ ပဋိဝါပေတီ**တိ? စိတ္တံ ပဋိသံဟရတိ မောစေတိ အပနေတိ။ **ဥပသံဟရတီ**တိ ဝိပဿနာစိတ္တံ တာဝ သဝနဝသေန ထုတိဝသေန ပရိယတ္တိဝသေန ပညတ္တိ-ဝသေန စ သန္တံ နိဗ္ဗာနန္တိ ဇေဝံ အသခ်တာယ အမတာယ ဓာတုယာ ဥပသံဟရတိ၊ မဂ္ဂစိတ္တံ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏကရဏဝသေနေဝ "တေံ သန္တံ တေံ ပဏီတ"န္တိ န ဇေံ ဝဒတိ၊ ဣမိနာ ပနာကာရေန တံ ပဋိဝိဇ္ဈန္တော တတ္ထ စိတ္တံ ဥပသံဟရတီတိ အတ္ထော။

သော တတ္ထ ဋ္ဌိတောတိ တသ္မာ တိလက္ခဏာရမ္မဏာယ ဝိပဿနာယ ဋ္ဌိတော။ **အာသဝါနံ ခယံ ပါပုဏာတီ**တိ အနုက္ကမေန စတ္တာရော မဂ္ဂေ ဘာဝေတ္ဝာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ **တေနေဝ ဓမ္မရာဂေနာ**တိ သမထ-ဝိပဿနာဓမ္မေ ဆန္ဒရာဂေန။ **ဓမ္မနန္ဒိယာ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ သမထ-ဝိပဿနာသု ဟိ သမ္ဘသော ဆန္ဒရာဂံ ပရိယာဒါတုံ သက္ကောန္တော အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ အသက္ကောန္တော အနာဂါမီ ဟောတိ။

၁-အန္တောဒေါသဋ္ဌေန (သံ-ဋ ၂-၃၀၅-ဝိဋ္ဌေ) ၂-ဒုက္ခမဋ္ဌေန (သီ၊ သျာ)
၃-ပဋိဝါရေတီတိ (သီ)၊ ပတိဋ္ဌာပေတီတိ (သျာ)

Tiṇapurisarūpake vāti[1] tiṇapotthakarūpe vā. Dūre kaṇḍe pātetīti **dūrepātī.** Avirādhitaṁ vijjhatīti **akkhaṇavedhī. Yadeva tattha hoti vedanāgatan**ti idha rūpaṁ na gahitaṁ. Kasmā? Samatikkantattā. Ayañhi heṭṭhā rūpāvacarajjhānaṁ samāpajjitvā rūpaṁ atikkamitvā arūpāvacarasamāpattiṁ samāpannoti samathavasenāpi anena[2] rūpaṁ samatikkantaṁ, heṭṭhā rūpaṁ sammasitvā taṁ atikkamma idāni arūpaṁ sammasatīti vipassanāvasenāpi anena rūpaṁ atikkantaṁ. Āruppe pana sabbasopi rūpaṁ natthīti taṁ sandhāyapi rūpaṁ na gahitaṁ. Atha nevasaññānāsaññāyatanaṁ kasmā na gahitanti? Sukhumattā. Tasmiñhi cattāropi arūpakkhandhā sukhumā na sammasanūpagā. Tenevāha "iti kho bhikkhave yāvatā saññāsamāpatti tāvatā aññāpaṭivedho"ti. Idaṁ vuttaṁ hoti—yāvatā sacittakasamāpatti nāma atthi, tāvatā oḷārike dhamme sammasato aññāpaṭivedho hoti, arahattaṁ sampajjati. Nevasaññānāsaññāyatanaṁ pana sukhumattā saññāsamāpattīti na vuccati. **Jhāyīhete**ti jhāyīhi jhānābhiratehi etāni. **Vuṭṭhahitvā**ti tato samāpattito vuṭṭhāya. **Samakkhātabbānī**ti sammā akkhātabbāni, "santāni paṇītānī"ti evaṁ kevalaṁ ācikkhitabbāni thometabbāni vaṇṇetabbānīti.

6. Ānandasuttavaṇṇanā

37. Chaṭṭhe **sambādhe**ti pañcakāmaguṇasambādhe. **Okāsādhigamo**ti okāsassa adhigamo. **Sattānaṁ visuddhiyā**ti sattānaṁ visuddhiṁ pāpanatthāya. **Samatikkamāyā**ti samatikkamanatthāya. **Atthaṅgamāyā**ti atthaṁ gamanatthāya. **Ñāyassa adhigamāyā**ti sahavipassanakassa maggassa adhigamanatthāya. **Nibbānassa sacchikiriyāyā**ti apaccayanibbānassa paccakkhakaraṇatthāya. **Tadeva nāma cakkhuṁ bhavissatī**ti taññeva pasādacakkhu asambhinnaṁ bhavissati. **Te rūpā**ti tadeva rūpārammaṇaṁ āpāthaṁ āgamissati. **Tañcāyatanaṁ no paṭisaṁvedissatī**ti tañca rūpāyatanaṁ na jānissati. Sesesupi eseva nayo.

Udāyīti Kāḷudāyitthero. **Saññīmeva nu kho**ti sacittakoyeva nu kho. Makāro padasandhimattaṁ. **Kiṁ saññī**ti katarasaññāya saññī hutvā.

1. Tiṇapurisake vāti (Sī, Ka)
2. Tena (Sī), nena (Ka)

တိဏပုရိသရူပကေ ဝါတိ[1] တိဏပေါတ္ထကရူပေ ဝါ။ ဒူရေ ကဏ္ဍေ ပါတေတီတိ **ဒူရေပါတီ**။ အဝိရာဓိတံ ဝိဇ္ဈတီတိ **အက္ခဏဝေဓီ**။ **ယဒေဝ တတ္ထ ဟောတိ ဝေဒနာဂတ**န္တိ ဣဓ ရူပံ န ဂဟိတံ။ ကသ္မာ? သမတိက္ကန္တတ္တာ။ အယဉ္ဟိ ဟေဋ္ဌာ ရူပါဝစရဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတ္ဝာ ရူပံ အတိက္ကမိတ္ဝာ အရူပါဝစရသမာပတ္တိံ သမာပန္နောတိ သမထဝသေနာပိ အနေန[2] ရူပံ သမတိက္ကန္တံ၊ ဟေဋ္ဌာ ရူပံ သမ္မသိတ္ဝာ တံ အတိက္ကမ္မ ဣဒါနိ အရူပံ သမ္မသတီတိ ဝိပဿနာဝသေနာပိ အနေန ရူပံ အတိက္ကန္တံ။ အာရုပ္ပေ ပန သဗ္ဗသောပိ ရူပံ နတ္ထီတိ တံ သန္ဓာယပိ ရူပံ န ဂဟိတံ။ အထ နေဝသညာနာသညာယတနံ ကသ္မာ န ဂဟိတန္တိ? သုခုမတ္တာ။ တသ္မိဉ္ဟိ စတ္တာရောပိ အရူပက္ခန္ဓာ သုခုမာ န သမ္မသန္နုပဂါ။ တေနေဝါဟ "ဣတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ယာဝကာ သညာသမာပတ္တိ တာဝတာ အညာပဋိဝေဓော"တိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယာဝတာ သစိတ္တကသမာပတ္တိ နာမ အတ္ထိ၊ တာဝတာ ဩဠာရိကေ ဓမ္မေ သမ္မသတော အညာပဋိဝေဓော ဟောတိ၊ အရဟတ္တံ သမ္ပဇ္ဇတိ။ နေဝသညာနာသညာယတနံ ပန သုခုမတ္တာ သညာသမာပတ္တိတိ န ဝုစ္စတိ။ **ဗျာယိဟေတေ**တိ ဗျာယိဟိ ဗျာနာဘိရတေဟိ တောနိ။ **ဥဒ္ဒိတ္တာ**တိ တတော သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ။ **သမ္ဖဿတမ္ဗာနီ**တိ သမ္ဗာ အက္ခာတမ္ဗာနိ၊ "သန္တာနိ ပဏီတာနိ"တိ ဧဝံ ကေဝလံ အာစိက္ခိတမ္ဗာနိ ထောမေတမ္ဗာနိ ဝဏ္ဏေတမ္ဗာနိတိ။

၆-အာနန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇။ ဆဋ္ဌေ **သမ္ဗာဓေ**တိ ပဉ္စကာမဂုဏသမ္ဗာဓေ။ **ဩကာသာဓိဂမော**တိ ဩကာသဿ အဓိဂမော။ **သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိယာ**တိ သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိံ ပါပနတ္ထာယ။ **သမတိက္ကမာယာ**တိ သမတိက္ကမနတ္ထာယ။ **အတ္ထင်္ဂမာယာ**တိ အတ္ထံ ဂမနတ္ထာယ။ **ဉာယဿ အဓိဂမာယာ**တိ သဟဝိပဿနကဿ မဂ္ဂဿ အဓိဂမနတ္ထာယ။ **နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကိရိယာယာ**တိ အပစ္စယနိဗ္ဗာနဿ ပစ္စက္ခကရဏတ္ထာယ။ **တဒေဝ နာမ စက္ခု ဘဝိဿတီ**တိ တညေဝ ပသာဒစက္ခု အသင်္ဂိန်နံ ဘဝိဿတိ။ **တေ ရူပါ**တိ တဒေဝ ရူပါရမ္မဏံ အာပါထံ အာဂမိဿတိ။ **တဉ္စာယတနံ နော ပဋိသံဝေဒိဿတီ**တိ တဉ္စ ရူပါယတနံ န ဇာနိဿတိ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဥဒါယီတိ ကာဠုဒါယိတ္ထေရော။ **သညီမေဝ နု ခေါ**တိ သစိတ္တကောယေဝ နု ခေါ။ မကာရော ပဒသန္ဓိမတ္တံ။ **ကိံ သညီ**တိ ကတရသညာယ သညီ ဟုတ္ဝာ။

၁-တိဏပုရိသကေ ဝါတိ (သီ၊က)
၂-တေန (သီ)၊ နေန (က)

sabbaso rūpasaññānanti idaṁ kasmā gaṇhi, kiṁ paṭhamajjhānādisamaṅgino rūpādipaṭisaṁvedanā hotīti? Na hoti, yāva pana kasiṇarūpaṁ ārammaṇaṁ hoti, tāva rūpaṁ samatikkantaṁ nāma na hoti. Asamatikkantattā[1] paccayo bhavituṁ sakkhissati. Samatikkantattā pana taṁ[2] natthi nāma hoti, natthitāya paccayo bhavituṁ na sakkotīti dassetuṁ idameva gaṇhi.

Jaṭilavāsikāti Jaṭilanagaravāsinī. **Na cābhinato**ti-ādīsu rāgavasena na **abhinato,** dosavasena na **apanato.** Na sasaṅkhārena sappayogena kilese niggaṇhitvā vāretvā ṭhito, kilesānaṁ pana chinnante uppannoti **na sasaṅkhāraniggayhavāritagato**[3]**. Vimuttattā ṭhito**ti kilesehi vimuttattāyeva ṭhito. **Ṭhitattā santusito**ti ṭhitattāyeva santuṭṭho nāma jāto. **Santusitattā no paritassatī**ti santuṭṭhattāyeva paritāsaṁ nāpajjati. **Ayaṁ bhante Ānanda samādhi kiṁ phalo**ti iminā ayaṁ therī tālaphalaññeva gahetvā "idaṁ phalaṁ kiṁ phalaṁ nāmā"ti pucchamānā viya arahattaphalasamādhiṁ gahetvā "ayaṁ bhante Ānanda samādhi kiṁ phalo vutto Bhagavatā"ti pucchati. **Aññāphalo vutto**ti aññā vuccati arahattaṁ, arahattaphalasamādhi nāmeso vutto Bhagavatāti attho. **Evaṁsaññīpī**ti imāya arahattaphalasaññāya saññīpi tadāyatanaṁ no paṭisaṁvedetīti evaṁ imasmiṁ sutte arahattaphalasamādhi kathitoti.

7. Lokāyatikasuttavaṇṇanā

38. Sattame **lokāyatikā**ti lokāyatavādakā[4]. **Satatan**ti sadā. **Samitan**ti nirantaraṁ. **Tiṭṭhatetan**ti tiṭṭhatu etaṁ, mā etaṁ paṭṭhapetha, ko vo etena attho. **Dhammaṁ vo brāhmaṇā desessāmī**ti ahaṁ vo catusaccadhammaṁ desessāmi.

Daḷhadhammāti daḷhadhanuṁ gahetvā ṭhito. **Dhanuggaho**ti issāso. Daḷhadhanu nāma dvisahassathāmaṁ vuccati. Dvisahassathāmaṁ nāma yassa āropitassa

1. Taṁ asamatikkantatāya (Sī, Syā)
2. Asamatikkantattā pana tañca (Syā)
3. Na sasaṅkhāraniggayhavāritavato (Sī, Syā)
4. Lokāyatapāṭhakā (Sī, Syā)

သဗ္ဗသော ရူပသညာနန်္တိ ဣဒံ ကသ္မာ ဂဏှိ၊ ကိံ ပဌမဇ္ဈာနာဒိသမင်္ဂိနော ရူပါဒိပဋိသံဝေဒနာ ဟောတိ‌တိ? န ဟောတိ၊ ယာဝ ပန ကသိဏရူပံ အာရမ္မဏံ ဟောတိ၊ တာဝ ရူပံ သမတိက္ကန္တံ နာမ န ဟောတိ။ အသမတိက္ကန္တတ္တာ[1] ပစ္စယော ဘဝိတုံ သက္ခိဿတိ။ သမတိက္ကန္တတ္တာ ပန တံ[2] နတ္ထိ နာမ ဟောတိ၊ နတ္ထိတာယ ပစ္စယော ဘဝိတုံ န သက္ကောတီ‌တိ ဒဿေတုံ ဣဒမေဝ ဂဏှိ။

ဇဋိလဝါသိကာ‌တိ ဇဋိလနဂရဝါသိနီ။ **နာ စာဘိနတော‌ာ‌တိ‌အာဒိသု ရာဂဝသေန န **အာဘိနတော၊** ဒေါသဝသေန န **အပနတော‌ာ။** န သသမ်ဟိရေန သပ္ပယောဂေန ကိလေသေ နိဂ္ဂဏှိတ္ဝာ ဝါရေတ္ဝာ ဋ္ဌိတော၊ ကိလေသာနံ ပန ဆိန္နတ္တေ ဥပ္ပန္နော‌တိ **နသသင်္ခါရနိဂ္ဂယှဝါရိတဝတော‌[3]။ **ဝိမုတ္တတ္တာ ဋ္ဌိတော‌‌တိ ကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာယေဝ ဋ္ဌိတော။ **ဋ္ဌိတတ္တာ သန္တုသိတော‌‌တိ ဋ္ဌိတတ္တာယေဝ သန္တုဋ္ဌော နာမ ဇာတော။ **သန္တုသိတတ္တာ နော ပရိတဿတီ‌တိ သန္တုဋ္ဌတ္တာယေဝ ပရိတာသံ နာပဇ္ဇတိ။ **အယံ ဘန္တေ အာနန္ဒ သမာဓိ ကိံဖလော‌‌တိ ဣမိနာ အယံ ထေရီ တာလဖလညေဝ ဂဟေတ္ဝာ "ဣဒံ ဖလံ ကိံဖလံ နာမာ"တိ ပုစ္ဆမာနာ ဝိယ အရဟတ္တဖလသမာဓိံ ဂဟေတ္ဝာ "အယံ ဘန္တေ အာနန္ဒ သမာဓိ ကိံဖလော ဝုတ္တော ဘဂဝတာ"တိ ပုစ္ဆတိ။ **အညာဖလော ဝုတ္တော‌‌တိ အညာ ဝုစ္စတိ အရဟတ္တံ၊ အရဟတ္တဖလသမာဓိ နာမေသော ဝုတ္တော ဘဂဝတာ‌တိ အတ္ထော။ **ဧဝံသညီ‌ဝိ‌တိ ဣမာယ အရဟတ္တဖလသညာယ သညီဝိ တဒါယတနံ နော ပဋိသံဝေဒေတီ‌တိ ဧဝံ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ အရဟတ္တ-ဖလသမာဓိ ကထိတော‌တိ။

၇-လောကာယတိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၈။ သတ္တမေ **လောကာယတိကာ‌‌တိ လောကာယတဝါဒကာ‌[4]။ **သတတန်္တိ သဒါ။ **သမိတန်္တိ နိရန္တရံ။ **တိဋ္ဌတေတန်္တိ တိဋ္ဌတု တေံ၊ မာ တေံ ပဋ္ဌပေထ၊ ကော ဝေါ တေန အတ္ထော။ **ဓမ္မံ ဝေါ ဗြာဟ္မဏာ ဒေသေဿာမီ‌‌တိ အဟံ ဝေါ စတုသစ္စဓမ္မံ ဒေသေဿာမိ။

**ဒဠှဓမ္မာ‌‌တိ ဒဠှဓနုံ ဂဟေတ္ဝာ ဋ္ဌိတော။ **ဓနုဂ္ဂဟော‌‌တိ ဣဿာသော။ ဒဠှဓနု နာမ ဒ္ဝိသဟဿထာမံ ဝုစ္စတိ။ ဒ္ဝိသဟဿထာမံ နာမ ယဿ အာရောပိတဿ

1. ၁-တံ အသမတိက္ကန္တတာယ (သီ၊ သျာ)
2. ၂-အသမတိက္ကန္တတ္တာ ပန တဉ္စ (သျာ)
3. ၃-နသသင်္ခါရနိဂ္ဂယှဝါရိတဝတော (သီ၊ သျာ)
4. ၄-လောကာယတပါဋ္ဌကာ (သီ၊ သျာ)

jiyābaddho lohasīsādīnaṁ bhāro daṇḍe gahetvā yāva kaṇḍappamāṇā[1] ukkhittassa pathavito muccati. **Sikkhito**ti dasa dvādasa vassāni ācariyakule uggahitasippo. **Katahattho**ti eko sippameva uggaṇhāti, katahattho na hoti ayaṁ pana katahattho ciṇṇavasibhāvo. **Katūpāsano**ti rājakulādīsu dassitasippo. **Lahukena asanenā**ti anto susiraṁ katvā tulādīhi pūretvā katalakkhaparikammena sallahukakaṇḍena. Evaṁkatañhi eka-usabhagāmī dve usabhānipi gacchati -pa- aṭṭhusabhagāmī soḷasa usabhānipi gacchati. **Appakasirenā**ti niddukkhena. **Atipāteyyā**ti atikkameyya. Idaṁ vuttaṁ hoti—yathā so dhanuggaho taṁ vidatthicaturaṅgulaṁ chāyaṁ sīghameva atikkāmeti, evaṁ sakalacakkavāḷaṁ sīghaṁ sīghaṁ atikkamanasamatthena javena samannāgato. **Sandhāvanikāyā**ti padasā dhāvanena. **Evamāhaṁsū**ti evaṁ vadanti.

8. Devāsurasaṅgāmasuttavaṇṇanā

39. Aṭṭhame **samupabyūḷho ahosī**ti paccupaṭṭhito ahosi.

Saṅgāmeyyāmāti saṅgāmaṁ kareyyāma yujjheyyāma. **Apayiṁsuyevā**ti[2] palāyiṁsuyeva. **Uttarenābhimukhā**ti uttarāmukhā hutvā. **Abhiyantevā**ti anubandhantiyeva. **Bhīruttānagatenā**ti bhīruttānaṁ bhayanivāraṇaṁ patiṭṭhānaṁ gatena[3]. **Akaraṇīyā**ti yudddhena kiñci akattabbā. Kasmā pana nesaṁ saṅgāmo hotīti? Asurā hi pubbe Tāvatiṁsavāsino, te cittapāṭaliyā pupphanakāle dibbapāricchattakapupphaṁ anussaranti. Tato uppannakodho “gaṇhatha deve”ti sammukhasammukhaṭṭhāneneva Sineruṁ abhiruhanti, devāpi nikkhamanti. Tesaṁ gopālakadārakānaṁ aññamaññaṁ daṇḍekehi paharaṇasadisaṁ yuddhaṁ hoti. Sakko devarājā heṭṭhā pañcasu ṭhānesu ārakkhaṁ ṭhapetvā upari devapuraṁ parivāretvā attasadisā vajirahatthā paṭimā ṭhapāpesi. Asurā heṭṭhā pañca ṭhānāni paṭibāhitvā abhiruḷhā indapaṭimāyo disvā nivattitvā asurapurameva gacchanti.

Dakkhiṇenābhimukhāti dakkhiṇāmukhā hutvā. **Apadaṁ vadhitvā**ti nippadaṁ niravasesaṁ vadhitvā. **Adassanaṁ gato**ti māropi vaṭṭapādakaṁ katvā

1. Kaṇṭhappamāṇā (Sī, Syā, Ka) Ma-Ṭṭha 1. 357; Saṁ-Ṭṭha 2. 207 piṭṭhesupi passitabbaṁ.
2. Apayaṁsvevāti (Sī) 3. Bhayanivāraṇe patiṭṭhānagatena (Ka)

ဇိယာဗန္ဓော လောဟသီသာဒီနံ ဘာရော ဒဏ္ဍေ ဂဟေတ္ဝာ ယာဝ ကဏ္ဏပ္ပမာဏာ[1] ဥက္ခိတ္တဿ ပထဝိတော မုစ္စတိ။ **သိက္ခိတော**တိ ဒသ ဒ္ဝါဒသ ဝဿာနိ အာစရိယကုလေ ဥဂ္ဂဟိတသိပ္ပေါ။ **ကတဟတ္ထော**တိ ကေဝ သိပ္ပမေဝ ဥဂ္ဂဏှာတိ၊ ကတဟတ္ထော နာမ ဟောတိ အယံ ပန ကတဟတ္ထော စိဏ္ဏဝသိဘာဝေါ။ **ကတူပါသနော**တိ ရာဇကုလာဒီသု ဒဿိတသိပ္ပေါ။ **လဟုကေန အာသနေနာ**တိ အန္တော သုသိရံ ကတ္ဝာ တုလာဒီဟိ ပူရေတ္ဝာ ကတလက္ခဏပရိကမ္မေန သလ္လဟုကကဏ္ဍေန။ ဧဝံကတဉှိ ကေဥသဘဂါမိ ဒ္ဝေ ဥသဘာနိပိ ဂစ္ဆတိ။ပ။ အဋ္ဌသဘဂါမိ သောဠသ ဥသဘာနိပိ ဂစ္ဆတိ။ **အပ္ပကသိရေနာ**တိ နိဒ္ဒုက္ခေန။ **အတိပါတေယ္ယာ**တိ အတိက္ကမေယျ။ ဧၛံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယထာ သော ဓနုဂ္ဂဟော တံ ဝိဒတ္ထိစတုရဂ်လံ ဆာယံ သီဃမေဝ အတိက္ကာမေတိ၊ ဧဝံ သကလစက္ကဝါဠံ သီဃံ သီဃံ အတိက္ကမနသမတ္ထေန ဇဝေန သမန္နာဂတော။ **သန္ဓာဝနိကာယာ**တိ ပဒသာ ဓာဝနေန။ **ဧဝမာဟံသူ**တိ ဧဝံ ဝဒန္တိ။

၈-ဒေဝါသုရသင်္ဂါမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၉။ အဋ္ဌမေ **သမုပဗ္ယူဠ္ဟော အဟောသီ**တိ ပစ္စုပဋ္ဌိတော အဟောသိ။ **သင်္ဂါမေယ္ယာမာ**တိ သင်္ဂါမံ ကရေယျာမ ယုဇ္ဈေယျာမ။ **အပယိံသုယေဝါ**တိ[2] ပလာယိံသုယေဝ။ **ဥတ္တရေနာဘိမုခါ**တိ ဥတ္တရာမုခါ ဟုတ္ဝာ။ **အဘိယန္တေဝါ**တိ အနုဗန္ဓန္တိယေဝ။ **ဘီရုတ္တာနဂတေနာ**တိ ဘီရုတ္တာနံ ဘယနိဝါရဏံ ပတိဋ္ဌာနံ ဂတေန[3]။ **အကရဏီယာ**တိ ယုဒ္ဓေန ကိဉ္စိ အကတ္တဗ္ဗာ။ ကသ္မာ ပန နေသံ သင်္ဂါမော ဟောတီတိ? အသုရာ ဟိ ပုဗ္ဗေ တာဝတိံသဝါသိနော၊ တေ စိတ္တပါဋလိယာ ပုပ္ဖနကာလေ ဒိဗ္ဗပါရိစ္ဆတ္တကပုပ္ဖံ အနုဿရန္တိ။ တတော ဥပ္ပန္နကောဓော “ဂဏှထ ဒေဝေ”တိ သမ္မုခသမ္မုခဋ္ဌာနေနေဝ သိနေရုံ အဘိရုဟန္တိ၊ ဒေဝါပိ နိက္ခမန္တိ။ တေသံ ဂေါပါလကဒါရကာနံ အညမညံ ဒဏ္ဍကေဟိ ပဟရဏာသဒိသံ ယုဒ္ဓံ ဟောတိ။ ဃန္တော ဒေဝရာဇာ ဟေဋ္ဌာ ပဉ္စသု ဌာနေသု အာရက္ခံ ဌပေတ္ဝာ ဥပရိ ဒေဝပုရံ ပရိဝါရေတ္ဝာ အတ္တသဒိသာ ဝဇိရဟတ္ထာ ပဋိမာ ဌပါပေသိ။ အသုရာ ဟေဋ္ဌာ ပဉ္စ ဌာနာနိ ပဋိဗာဟိတ္ဝာ အဘိရုဋ္ဌာ ဇုန္နပဋိမာယော ဒိသ္ဝာ နိဝတ္တိတ္ဝာ အသုရပုရမေဝ ဂစ္ဆန္တိ။

ဒက္ခိဏေနာဘိမုခါတိ ဒက္ခိဏာမုခါ ဟုတ္ဝာ။ **အပဒံ ဝဓိတ္ဝာ**တိ နိပ္ပဒံ နိရဝသေသံ ဝဓိတ္ဝာ။ **အဒဿနံ ဂတော**တိ မာရောပိ ဝဋ္ဋပါဒကံ ကတ္ဝာ

၁-ကဏ္ဏပ္ပမာဏာ (သီ၊ သျာ၊ က) မ-ဋ ၁-၃၅၇၊ သံ-ဋ ၂-၂၀၇-ဗိဇ္ဇေသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-ဥပယံသ္ဝေဝါတိ (သီ) ၃-ဘယနိဝါရဏေ ပတိဋ္ဌာနဂတေန (က)

rūpāvacaracatutthajjhānaṁ samāpannassa cittaṁ jānāti, tadeva vipassanāpādakaṁ katvā samāpannassa cittaṁ jānāti. Arūpāvacarasamāpatti pana vaṭṭapādā vā hotu vipassanāpādā vā, taṁ samāpannassa māro cittaṁ na jānāti. Tena vuttaṁ adassanaṁ gato pāpimato”ti.

9. Nāgasuttavaṇṇanā

40. Navame **āraññakassā**ti araññavāsino. **Gocarapasutassā**ti gocaraggahaṇatthāya gacchantassa. **Hatthikalabhā**ti mahantā mahantā nāgā. **Hatthicchāpā**ti taruṇapotakā. **Obhaggobhaggan**ti nāmetvā nāmetvā ṭhapitaṁ. **Ogāhaṁ otiṇṇassā**ti ogāhitabbattā ogāhanti laddhanāmaṁ udakatitthaṁ otiṇṇassa. **Ogāhā uttiṇṇassā**ti udakatitthato uttiṇṇassa. **Vūpakaṭṭho**ti vūpakaṭṭho hutvā. Idāni yasmā Dasabalassa hatthināgena kiccaṁ natthi, sāsane pana taṁsarikkhakaṁ puggalaṁ dassetuṁ idamāhaṭaṁ, tasmā taṁ puggalaṁ dassento **evameva kho**ti-ādimāha.

10. Tapussasuttavaṇṇanā

41. Dasame **Mallesū**ti Mallaraṭṭhe. **Idheva tāva tvaṁ Ānanda hohī**ti idha Bhagavā “Tapussagahapatino idha ṭhitena Ānandena saddhiṁ kathāsallāpo bhavissati, tatonidānaṁ ahaṁ mahantaṁ dhammapariyāyaṁ desessāmī”ti ñatvā āha. **Upasaṅkamī**ti so kira bhuttapātarāso “Dasabalassa upaṭṭhānaṁ gamissāmī”ti nikkhanto dūratova theraṁ disvā yenāyasmā Ānando tenupasaṅkami. **Papāto viya khāyati, yadidaṁ nekkhammant**i yaṁ idaṁ pabbajjāsaṅkhātaṁ nekkhammaṁ, taṁ amhākaṁ mahāpapāto viya ogāhitvā upaṭṭhāti. **Nekkhamme cittaṁ pakkhandatī**ti pabbajjāya cittaṁ ārammaṇavasena pakkhandati, tadeva ārammaṇaṁ katvā **pasīdati,** tadeva **patiṭṭhāti,** paccanīkakammehi ca **vimuccati. ‘Etaṁ santan’ti passato**ti etaṁ nekkhammaṁ santaṁ vigatadarathapariḷāhanti evaṁ passantānaṁ bhikkhūnaṁ. **Bahunā janena visabhāgo**ti tayidaṁ bahunā mahājanena saddhiṁ bhikkhūnaṁ visabhāgaṁ, asadisanti attho.

Kathāpābhatanti kathāmūlaṁ. **Tassa mayhaṁ Ānanda nekkhamme cittaṁ na pakkhandatī**ti tassa evaṁ vitakkentassāpi mayhaṁ pabbajjāya cittaṁ na otarati.

ရူပါဝစရစတုတ္ထဇ္ဈာနံ သမာပန္နဿ စိတ္တံ ဇာနာတိ၊ တဒေဝ ဝိပဿနာပါဒကံ ကတ္ဝာ သမာပန္နဿ စိတ္တံ ဇာနာတိ။ အရူပါဝစရသမာပတ္တိ ပန ဝဋ္ဋပါဒါ ဝါ ဟောတု ဝိပဿနာပါဒါ ဝါ၊ တံ သမာပန္နဿ မာရော စိတ္တံ န ဇာနာတိ။ တေန ဝုတ္တံ “အဒဿနံ ဂတော ပါပိမတော”တိ။

၉-နာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၀။ နဝမေ **အာရညကဿာ**တိ အရညဝါသိနော။ **ဂေါစရပသုတဿာ**တိ ဂေါစရဂ္ဂဟဏတ္ထာယ ဂစ္ဆန္တဿ။ **ဟတ္ထိကလဘာ**တိ မဟန္တာ မဟန္တာ နာဂါ။ **ဟတ္ထိဆာပါ**တိ တရုဏပေါတကာ။ **ဩဘဂ္ဂေါဘဂ္ဂန္တိ** နာမေတ္ဝာ နာမေတ္ဝာ ဌပိတံ။ **ဩဂါဟံ ဩတိဏ္ဏဿာ**တိ ဩဂါဟိတဗ္ဗတ္တာ ဩဂါဟန္တိ လဒ္ဓနာမံ ဥဒကတိတ္ထံ ဩတိဏ္ဏဿ။ **ဩဂါဟာ ဥတ္တိဏ္ဏဿာ**တိ ဥဒကတိတ္ထတော ဥတ္တိဏ္ဏဿ။ **ဝူပကဋ္ဌော**တိ ဝူပကဋ္ဌော ဟုတ္ဝာ။ ဧဒါနိ ယသ္မာ ဒသဗလဿ ဟတ္ထိနာဂေန ကိစ္စံ နတ္ထိ၊ သာသနေ ပန တံသရိက္ခကံ ပုဂ္ဂလံ ဒဿေတုံ ဧဒမာဟဋ်၊ တသ္မာ တံ ပုဂ္ဂလံ ဒဿေန္တော **ဧဝမေဝ ခေါ**တိအာဒိမာဟ။

၁၀-တပုဿသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၁။ ဒသမေ **မလ္လေသူ**တိ မလ္လရဋ္ဌေ။ **ဣဓေဝ တာဝ တွံ အာနန္ဒ ဟောဟီ**တိ ဧတ္ထ ဘဂဝါ “တပုဿဂဟပတိနော ဣဓ ဌိတေန အာနန္ဒေန သဒ္ဓိံ ကထာသလ္လာပေါ ဘဝိဿတိ၊ တတောနိဒါနံ အဟံ မဟန္တံ ဓမ္မပရိယာယံ ဒေသေဿာမီ”တိ ဉတ္ဝာ အာဟ။ **ဥပသင်္ကမီ**တိ သော ကိရ ဘုတ္တပါတရာသော ‘‘ဒသဗလဿ ဥပဋ္ဌာနံ ဂမိဿာမီ”တိ နိက္ခန္တော ဒူရတောဝ ထေရံ ဒိသ္ဝာ ယေနာယသ္မာ အာနန္ဒော တေနုပသင်္ကမိ။ **ပပါတော ဝိယ ခါယတိ၊ ယဒိဒံ နေက္ခမ္မန္တိ** ယံ ဣဒံ ပဗ္ဗဇ္ဇာသင်္ခါတံ နေက္ခမ္မံ၊ တံ အမှာကံ မဟာပပါတော ဝိယ ဩဂါဟိတ္ဝာ ဥပဋ္ဌာတိ။ **နေက္ခမ္မေ စိတ္တံ ပက္ခန္ဒတီ**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ စိတ္တံ ဩာရမ္မဏဝသေန ပက္ခန္ဒတိ၊ တဒေဝ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ **ပသီဒတိ၊** တဒေဝ **ပတိဋ္ဌာတိ၊** ပစ္စနီကကမ္မေဟိ စ **ဝိမုစ္စတိ**။ **‘တေ သန္တ’**န္တိ **ပဿတော**တိ တေ နေက္ခမ္မံ သန္တံ ဝိဂတဒရထပရိဠာဟန္တိ ဧဝံ ပဿန္တာနံ ဘိက္ခူနံ။ **ဗဟုနာ ဇနေန ဝိသဘာဂေါ**တိ တယိဒံ ဗဟုနာ မဟာဇနေန သဒ္ဓိံ ဘိက္ခူနံ ဝိသဘာဂံ၊ အသဒိသန္တိ အတ္ထော။

ကထာပါဘတန္တိ ကထာမူလံ။ **တဿ မယ္ဟံ အာနန္ဒ နေက္ခမ္မေ စိတ္တံ န ပက္ခန္ဒတီ**တိ တဿ ဧဝံ ဝိတက္ကေန္တဿာပိ မယ္ဟံ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ စိတ္တံ န ဩတရတိ။

“Etaṁ santan”ti passatoti “sādhu nekkhamman”ti parivitakkanavasena “etaṁ nekkhammaṁ santan”ti passantassapi. **Anāsevito**ti na āsevito na phassito na sacchikato. **Adhigammā**ti adhigantvā patvā sacchikatvā. **Tamāseveyyan**ti taṁ ānisaṁsaṁ seveyyaṁ bhajeyyaṁ. **Yaṁ me**ti yena kāraṇena mayhaṁ. **Adhigammā**ti adhigantvā[1]. **Svāssa me hoti ābādho**ti so mayhaṁ ābādhanaṭṭhena ābādho hoti. **Avitakke cittaṁ na pakkhandatī**ti avitakkavicāre dutiyajjhāne ārammaṇavasena cittaṁ na pakkhandati. **Vitakkesū**ti vitakkavicāresu. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Mahāvaggo catuttho.

---

5. Sāmaññavagga

1. Sambādhasuttavaṇṇanā

42. Pañcamassa paṭhame **Udāyī**ti Kāḷudāyitthero. **Avidvā**ti aññāsi. **Bhūrimedhaso**ti mahāpañño. **Yo jhānamabujjhī**ti yo jhānaṁ abujjhi. **Paṭilīnanisabho**ti ekībhāvavasena paṭilīno ceva uttamaṭṭhena ca nisabho. **Munī**ti Buddhamuni. **Pariyāyenā**ti ekena kāraṇena. Kāmasambādhassa hi abhāvamatteneva[2] paṭhamajjhānaṁ okāsādhigamo nāma, na sabbathā sabbaṁ. **Tatrāpatthi sambādho**ti tasmimpi paṭhamajjhāne sambādho paṭipīḷanaṁ atthiyeva. Tatrāpitthītipi[3] pāṭho. **Kiñca tattha sambādho**ti tasmiṁ pana jhāne kiṁ sambādho nāma. **Ayamettha sambādho**ti ayaṁ vitakkavicārānaṁ aniruddhabhāvo sambādho saṁpīḷā nāma. Iminā upāyena sabbavāresu attho veditabbo. **Nippariyāyenā**ti na ekena kāraṇena, atha kho āsavakkhayo nāma sabbasambādhānaṁ pahīnattā sabbena sabbaṁ okāsādhigamo nāmāti.

---

1. Adhigaminti adhigaṇhiṁ (Sī), adhigammāti adhigacchi (Syā)
2. Ābhogamatteneva (Ka)
3. Tattha patthītipi (Sī, Syā)

“တံ သန္တ”န္တိ ပဿတောတိ “သာဓု နေက္ခမ္မ”န္တိ ပရိဝိတက္ကနဝသေန “တံ နေက္ခမ္မံ သန္တ”န္တိ ပဿန္တဿပိ။ **အနာသေဝိတောတိ** န အာသေဝိတော န ဖဿိတော န သစ္ဆိကတော။ **အဓိဂမ္မာတိ** အဓိဂန္တ္ဝာ ပတ္ဝာ သစ္ဆိကတ္ဝာ။ **တမာသေဝေယ္ယန္တိ** တံ အာနိသံသံ သေဝေယ္ယံ၊ ဘဇေယ္ယံ။ **ယံ မေတိ** ယေန ကာရဏေန မယ္ဟံ။ **အဓိဂမ္မာတိ** အဓိဂန္တ္ဝာ[1]။ **သွာဿ မေ ဟောတိ အာဗာဓောတိ** သော မယ္ဟံ အာဗာဓနဋ္ဌေန အာဗာဓော ဟောတိ။ **အဝိတက္ကေ စိတ္တံ န ပက္ခန္ဒတီတိ** အဝိတက္ကဝိစာရေ ဒုတိယဇ္ဈာနေ အာရမ္မဏဝသေန စိတ္တံ န ပက္ခန္ဒတိ။ **ဝိတက္ကေသူတိ** ဝိတက္ကဝိစာရေသု။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

မဟာဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

၅-သာမညဝဂ္ဂ

၁-သမ္ဗာဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၂။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **ဥဒါယီတိ** ကာဠုဒါယိတ္ထေရော။ **အဝိဒ္ဒါတိ** အညာသိ။ **ဘူရိမေဓသောတိ** မဟာပညော။ **ယော ဈာနမဗုဇ္ဈီတိ** ယော ဈာနံ အဗုဇ္ဈိ။ **ပဋိလီနနိသဘောတိ** ဧကီဘာဝဝသေန ပဋိလီနော စေဝ ဥတ္တမဋ္ဌေန စ နိသဘော။ **မုနီတိ** ဗုဒ္ဓမုနိ။ **ပရိယာယေနာတိ** ကေန ကာရဏေန။ ကာမသမ္ဗာဓဿ ဟိ အဘာဝမတ္တေနေဝ[2] ပဌမဇ္ဈာနံ ဩကာသာဓိဂမော နာမ၊ န သမ္ဗထာ သဗ္ဗံ။ **တတြာပတ္ထိ သမ္ဗာဓ့ောတိ** တသ္မိံ ပဌမဇ္ဈာနေ သမ္ဗာဓော ပဋိဝိဋ္ဌံ အတ္ထိယေဝ။ တတြာပိတ္ထိတိပိ[3] ပါဌော။ **ကိဉ္စ တတ္ထ သမ္ဗာဓောတိ** တသ္မိံ ပန ဈာနေ ကိံ သမ္ဗာဓော နာမ။ **အယမေတ္ထ သမ္ဗာဓောတိ** အယံ ဝိတက္ကဝိစာရာနံ အနိရုဇ္ဈဘာဝေါ သမ္ဗာဓော သံဝိဋ္ဌော နာမ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗဝါရေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **နိပ္ပရိယာယေနာတိ** န ကေန ကာရဏေန၊ အထ ခေါ အာသဝက္ခယော နာမ သဗ္ဗသမ္ဗာဓာနံ ပဟီနတ္တာ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ဩကာသာဓိဂမော နာမာတိ။

၁-အဓိဂမိန္တိ အဓိဂဏှိံ (သီ)၊ အဓိဂမ္မာတိ အဓိဂန္တ္ဝာ (သျာ) ၂-အာဘောဂမတ္တေနေဝ (က)
၃-တတ္ထ ပတ္ထိတိပိ (သီ၊ သျာ)

2. Kāyasakkhisuttavaṇṇanā

43. Dutiye **yathā yathā ca tadāyatanan**ti yena yena kāraṇena yena yenākārena taṁ paṭhamajjhānasaṅkhātaṁ āyatanaṁ hoti. **Tathā tathā naṁ kāyena phusitvā viharatī**ti tena tena kāraṇena tena tenākārena taṁ samāpattiṁ sahajātanāmakāyena phusitvā viharati, samāpajjatīti attho. **Kāyasakkhi vutto Bhagavatā pariyāyenā**ti yasmā tena nāmakāyena paṭhamajjhānaṁ sacchikataṁ, tasmā iminā pariyāyena[1] kāyasakkhi vutto. **Nippariyāyenā**ti yattakaṁ kāyena sacchikātabbaṁ, sabbassa katattā ayaṁnippariyāyena kāyasakkhi nāma.

3. Paññāvimuttasuttavaṇṇanā

44. Tatiye **paññāya ca naṁ pajānātī**ti taṁ paṭhamajjhānavipassanāpaññāya jānāti. Idhāpi pariyāyanippariyāyā purimanayeneva veditabbā. Yathā ca idha, evaṁ ito paresupi.

4. Ubhatobhāgavimuttasuttavaṇṇanā

45. Catutthaṁ ubhayena veditabbaṁ. Ettha ca **ubhatobhāgavimutto**ti ubhatobhāgehi samathavipassanānaṁ paccanīkakilesehi vimutto. Pariyosāne pana samāpattiyā rūpakāyato, ariyamaggena nāmakāyato vimuttoyeva ubhatobhāgavimuttoti veditabbo.

5-10. Sandiṭṭhikadhammasuttādivaṇṇanā

46-51. Pañcamādīsu **sandiṭṭhiko**ti sayaṁ passitabbako. **Nibbāna**nti kilesanibbānaṁ. **Parinibbāna**nti tasseva vevacanaṁ. **Tadaṅganibbāna**nti paṭhamajjhānādinā tena tena aṅgena nibbānaṁ. **Diṭṭhadhammanibbāna**ni imasmiṁ yeva attabhāve nibbānaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Sāmaññavaggo pañcamo.

Paṭhamapaṇṇāsako niṭṭhito.

1. Nayena (Ka)

၂-ကာယသက္ခိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၃။ ဒုတိယေ **ယထာ ယထာ စ တဒာယတနန္တိ** ယေန ယေန ကာရဏေန ယေန ယေနာကာရေန တံ ပဌမဇ္ဈာနသင်္ခါတံ အာယတနံ ဟောတိ။ **တထာ တထာ နံ ကာယေန ဖုသိတ္ဝာ ဝိဟရတီ**တိ တေန တေန ကာရဏေန တေန တေနာကာရေန တံ သမာပတ္တိံ သဟဇာတနာမကာယေန ဖုသိတ္ဝာ ဝိဟရတိ၊ သမာပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ **ကာယသက္ခီ ဝုတ္တော ဘဂဝတာ ပရိယာယေနာ**တိ ယသ္မာ တေန နာမကာယေန ပဌမဇ္ဈာနံ သစ္ဆိကတံ၊ တသ္မာ ဣမိနာ ပရိယာ-ယေန[၁] ကာယသက္ခီ ဝုတ္တော။ **နိပ္ပရိယာယေနာ**တိ ယတ္တကံ ကာယေန သစ္ဆိကာတဗ္ဗံ၊ သဗ္ဗဿ ကတတ္တာ အယံ နိပ္ပရိယာယေန ကာယသက္ခီ နာမ။

၃-ပညာဝိမုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၄။ တတိယေ **ပညာယ စ နံ ပဇာနာတီ**တိ တံ ပဌမဇ္ဈာနဝိပဿနာ-ပညာယ ဇာနာတိ။ ဣဓာပိ ပရိယာယနိပ္ပရိယာယာ ပုရိမနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယထာ စ ဣဓ၊ ဧဝံ ဣတော ပရေသုပိ။

၄-ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၅။ စတုတ္ထံ ဥဘယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ထွေ စ **ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော**တိ ဥဘတောဘာဂေဟိ သမထဝိပဿနာနံ ပစ္စနီကကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တော။ ပရိယောသာနေ ပန သမာပတ္တိယာ ရူပကာယတော, အရိယမဂ္ဂေန နာမ-ကာယတော ဝိမုတ္တောယေဝ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅-၁၀-သန္ဒိဋ္ဌိကဓမ္မသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၄၆-၅၁။ ပဉ္စမာဒီသု **သန္ဒိဋ္ဌိကော**တိ သယံ ပဿိတဗ္ဗကော။ **နိဗ္ဗာန**န္တိ ကိလေသနိဗ္ဗာနံ။ **ပရိနိဗ္ဗာန**န္တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **တဒင်္ဂနိဗ္ဗာန**န္တိ ပဌမဇ္ဈာနာ-ဒိနာ တေန တေန အင်္ဂေန နိဗ္ဗာနံ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာန**န္တိ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ နိဗ္ဗာနံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

သာမညဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

ပဌမပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

၁-နယေန (က)

2. Dutiyapaṇṇāsakavaṇṇanā

52. Ito paresu **khemanti** nirupaddavaṁ. **Khemappatto**ti khemabhāvaṁ patto. **Sikkhādubbalyānī**ti sikkhāya dubbalabhāvakaraṇāni[1]. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Manorathapūraṇiyā Aṅguttaranikāyaṭṭhakathāya

Navakanipātassa saṁvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Dubbalabhāvakāraṇāni (Sī, Syā)

၂-ဒုတိယပဏ္ဏာသကဝဏ္ဏနာ

၅၂။ ဇုတော ပရေသု **ခေမန္တိ** နိရုပဒ္ဒဝံ။ **ခေမပ္ပတ္တော**တိ ခေမဘာဝံ ပတ္တော။ **သိက္ခာဒုဗ္ဗလျာနီ**တိ သိက္ခာယ ဒုဗ္ဗလဘာဝကရဏာနိ[၁]။ သေသံ သမ္မတ္တ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

မနောရထပူရဏိယာ အင်္ဂုတ္တရနိကာယဋ္ဌကထာယ

နဝကနိပါတဿ သံဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဒုဗ္ဗလဘာဝကာရဏာနိ (သီ၊ သျာ)

Dasakanipāta

1. Paṭhamapaṇṇāsaka

1. Ānisaṁsavagga

1. Kimatthiyasuttavaṇṇanā

1. Dasakanipātassa paṭhame **kusalāni sīlānī**ti anavajjasīlāni. Amaṅkubhāvassa avippaṭisārassa atthāya saṁvattantīti **avippaṭisāratthāni.** Sova nesaṁ ānisaṁsoti **avippaṭisārānisaṁsāni.** **Yathābhūtañāṇadassanatthoti**-ādīsu **yathābhūtañāṇadassanaṁ** nāma taruṇavipassanā, **nibbidā** nāma balavavipassanā, **virāgo** nāma maggo, **vimutti** nāma arahattaphalaṁ, **ñāṇadassanaṁ** nāma paccavekkhaṇañāṇaṁ. **Aggāya parentī**ti arahattatthāya gacchanti[1].

2. Cetanākaraṇīyasuttavaṇṇanā

2. Dutiye **na cetanāya karaṇīyan**ti na cetetvā kappetvā pakappetvā kātabbaṁ. **Dhammatā esā**ti dhammasabhāvo eso, kāraṇaniyamo ayaṁ. **Abhisandentī**ti pavattenti. **Paripūrentī**ti paripuṇṇaṁ karonti. **Apārā pāraṁ gamanāyā**ti orimatīrabhūtā tebhūmakavaṭṭā nibbānapāraṁ gamanatthāya.

3-5. Upanisasuttattayavaṇṇanā

3-5. Tatiye **hatūpaniso**ti hatakāraṇo. Catutthapañcamesu dvīhi therehi kathitabhāvova viseso.

6. Samādhisuttavaṇṇanā

6. Chaṭṭhe **neva pathaviyaṁ pathavisaññī assā**ti pathaviṁ ārammaṇaṁ katvā pathavīti evaṁ uppannāya saññāya saññī na bhaveyya. **Āpā**dīsupi

1. Arahattāya pūrentīti arahattatthāya gacchanti (Syā)

ဒသကနိပါတ

၁-ပဌမပဏ္ဏာသက

၁-အာနိသံသဝဂ္ဂ

၁-ကိမတ္ထိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁။ ဒသကနိပါတဿ ပဌမေ **ကုသလာနိ သီလာနီ**တိ အနဝဇ္ဇသီလာနိ။ အမင်္ကုဘာဝဿ အဝိပ္ပဋိသာရဿ အတ္ထာယ သံဝတ္တန်တိ **အဝိပ္ပဋိသာရတ္ထာနိ**။ သောဝ နေသံ အာနိသံသောတိ **အဝိပ္ပဋိသာရာနိသံသာနိ**။ **ယထာဘူတ-ဉာဏဒဿနတ္ထော**တိအာဒီသု **ယထာဘူတဉာဏဒဿနံ** နာမ တရုဏဝိပဿနာ၊ **နိဗ္ဗိဒါ** နာမ ဗလဝဝိပဿနာ၊ **ဝိရာဂေါ** နာမ မဂ္ဂေါ၊ **ဝိမုတ္တိ** နာမ အရဟတ္တဖလံ၊ **ဉာဏဒဿနံ** နာမ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ။ **အဂ္ဂါယ ပရေန္တီ**တိ အရဟတ္တတ္ထာယ ဂစ္ဆန္တိ[1]။

၂-စေတနာကရဏီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂။ ဒုတိယေ **န စေတနာယ ကရဏီယန္တိ** န စေတေတ္ဝာ ကပ္ပေတ္ဝာ ပကပ္ပေတ္ဝာ ကာတဗ္ဗံ။ **ဓမ္မတာ ဧသာ**တိ ဓမ္မသဘာဝေါ ဧသော, ကာရဏ-နိယမော အယံ။ **အာဘိသန္ဒေန္တီ**တိ ပဝတ္တေန္တိ။ **ပရိပူရေန္တီ**တိ ပရိပုဏ္ဏံ ကရောန္တိ။ **အပါရာ ပါရံ ဂမနာယာ**တိ သြရိမတီရဘူတာ တေဘူမကဝဋ္ဋာ နိဗ္ဗာနပါရံ ဂမနတ္ထာယ။

၃-၅-ဥပနိသသုတ္တတ္တယဝဏ္ဏနာ

၃-၅။ တတိယေ **ဟတူပနိသော**တိ ဟတကာရဏော။ စတုတ္ထပဉ္စမေသု ဒ္ဝီဟိ ထေရေဟိ ကထိတဘာဝေါဝ ဝိသေသော။

၆-သမာဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆။ ဆဋ္ဌေ **နေဝ ပထဝိယံ ပထဝိသညီ အဿာ**တိ ပထဝိံ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ ပထဝိတိ ဧဝံ ဥပ္ပန္နာယ သညာယ သညီ န ဘဝေယျ။ **အာပါဒိသုပိ**

၁-အရဟတ္တာယ ပူရေန္တီတိ အရဟတ္တတ္ထာယ ဂစ္ဆန္တိ (သျာ)

eseva nayo. **Na idhaloke**ti idhaloke uppajjanakacatukkapañcakajjhānasaññāya na saññī bhaveyya. **Na paraloke**ti paraloke uppajjanakacatukkapañcakajjhānasaññāya na saññī bhaveyya. **Saññī ca pana assā**ti atha ca panassa samāpatti savitakkasamāpattiyeva assāti vuccati. **Etaṁ santaṁ etaṁ paṇītan**ti santaṁ santanti appetvā nisinnassa divasampi cittuppādo "santaṁ santan"teva pavattati, paṇītaṁ paṇītanti appetvā nisinnassa divasampicittuppādo "paṇītaṁ paṇītan"teva pavattati. **yadidaṁ sabbasaṅkhārasamatho**ti nibbānaṁ nibbānanti appetvā nisinnassa divasampi cittuppādo "nibbānaṁ nibbānan"teva pavattatīti sabbampetaṁ phalasamāpattisamādhiṁ sandhāya vuttaṁ.

7. Sāriputtasuttavaṇṇanā

7. Sattame **saññī ca panāhaṁ āvuso tasmiṁ samaye ahosi**nti āvuso tasmiṁ samaye ahaṁ "bhavanirodho nibbānan"ti imāya phalasamāpattisaññāya saññī ahosiṁ. Sacittakā me sā samāpatti ahosīti paccavekkhaṇā kathitā.

8. Jhānasuttavaṇṇanā

8. Aṭṭhame **samantapāsādiko**ti pasādāvahānaṁyeva kāyakammādīnaṁ sabbhāvato samantato pāsādiko. **Sabbākāraparipūro**ti sabbehi kāraṇehi paripuṇṇo.

9. Santavimokkhasuttavaṇṇanā

9. Navame **santā**ti ārammaṇasantatāyapi aṅgasantatāyapi santā. **Vimokkhā**ti paccanīkadhammehi vimuttattā ārammaṇe ca nirāsaṅgabhāvena[1] suṭṭhu muttattā evaṁladdhanāmā. **Atikkamma rūpe**ti rūpajjhānāni atikkamitvā pavattā. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Ānisaṁsavaggo paṭhamo.

1. Nirāsaṅkabhāvena (Syā, Ka)

သေဝ နယော။ **နဳ ဣဓလောကေ**တိ ဣဓလောကေ ဥပ္ပဇ္ဇနကစတုက္ကပဉ္စ-ကဈာနသညာယ နသညီ ဘဝေယျ။ **နဳ ပရလောကေ**တိ ပရလောကေ ဥပ္ပဇ္ဇနကစတုက္ကပဉ္စကဈာနသညာယ နသညီ ဘဝေယျ။ **သညီ စ ပန အဿာ**တိ အထ စ ပနဿ သမာပတ္တိ သဝိတက္ကသမာပတ္တိယေဝ အဿာတိ ဝုစ္စတိ။ **တေ သန္တေ တေ ပဏီတေ**တိ သန္တေ သန္တန္တိ အပ္ပေတွာ နိသိန္နဿ ဒိဝသမ္ပိ စိတ္တုပ္ပါဒေါ "သန္တံ သန္တ"န္တေဝ ပဝတ္တတိ၊ ပဏီတံ ပဏီတန္တိ အပ္ပေတွာ နိသိန္နဿ ဒိဝသမ္ပိ စိတ္တုပ္ပါဒေါ "ပဏီတံ ပဏီတ"န္တေဝ ပဝတ္တတိ။ **ယဒိဒံ သဗ္ဗသင်္ခါရသမထော**တိ နိဗ္ဗာနံ နိဗ္ဗာနန္တိ အပ္ပေတွာ နိသိန္နဿ ဒိဝသမ္ပိ စိတ္တုပ္ပါဒေါ "နိဗ္ဗာနံ နိဗ္ဗာန"န္တေဝ ပဝတ္တတီတိ သဗ္ဗမ္ပေတံ ဖလသမာပတ္တိ-သမာဓိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

၇-သာရိပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇။ သတ္တမေ **သညီ စ ပနာဟံ အာဝုသော တသ္မိံ သမယေ အဟောသိ**န္တိ အာဝုသော တသ္မိံ သမယေ အဟံ "ဘဝနိရောဓော နိဗ္ဗာန"န္တိ ဣမာယ ဖလသမာပတ္တိသညာယ သညီ အဟောသိံ။ သစိတ္တကာ မေ သာ သမာပတ္တိ အဟောသီတိ ပစ္စဝေက္ခဏာ ကထိတာ။

၈-ဈာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈။ အဋ္ဌမေ **သမန္တပါသာဒိကော**တိ ပသာဒါဝဟာနံယေဝ ကာယ-ကမ္မာဒီနံ သဗ္ဗာဝတော သမန္တတော ပါသာဒိကော။ **သဗ္ဗာကာရပရိပူရော**တိ သဗ္ဗေဟိ ကာရဏေဟိ ပရိပုဏ္ဏော။

၉-သန္တိဝိမောက္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉။ နဝမေ **သန္တာ**တိ အာရမ္မဏသန္တတာယပိ အင်္ဂသန္တတာယပိ သန္တာ။ **ဝိမောက္ခာ**တိ ပစ္စနီကဓမ္မေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ အာရမ္မဏေ စ နိရာသင်္ကဘာဝေန[1] သုဋ္ဌု မုတ္တတ္တာ ဧဝံလဒ္ဓနာမာ။ **အတိက္ကမ္မ ရူပေ**တိ ရူပဈာနာနိ အတိက္က-မိတ္ဝာ ပဝတ္တာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနပ္ပကမေဝါတိ။

အာနိသံသဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၁-နိရာသင်္ကဘာဝေန (သျာ၊ က)

2. Nāthavagga

1. Senāsanasuttavaṇṇanā

11. Dutiyassa paṭhame **pañcaṅgasamannāgato**ti pañcahi guṇaṅgehi samannāgato. **Nātidūraṁ hoti nāccāsannan**ti yañhi atidūre hoti, piṇḍāya caritvā tattha gacchantassa kāyacittadaratho hoti, tato anuppannaṁ vā samādhiṁ uppādetuṁ uppannaṁ vā thiraṁ kātuṁ na sakkoti. Accāsannaṁ bahujanākiṇṇaṁ hoti. Cattālīsa-usabhamatte pana padese vasataṁ dūrāsannadosavimuttaṁ ca[1] gamanāgamanasampannaṁ nāma hoti. **Divā appākiṇṇan**ti divasabhāge mahājanena anākiṇṇaṁ.

2. Pañcaṅgasuttavaṇṇanā

12. Dutiye **kevalī**ti kevalehi sakalehi guṇehi samannāgato. **Vusitavā**ti vutthabrahmacariyavāso. **Asekhenā**ti asekhadhammapariyāpannena lokuttarena. **Sīlakkhandhenā**ti sīlarāsinā. **Vimuttikkhandhenā**ti ettha ṭhapetvā sīlādayo tayo sesā phaladhammā vimutti nāma, vimuttiñāṇadassanaṁ paccavekkhaṇañāṇaṁ, taṁ lokiyameva.

3-4. Saṁyojanasuttādivaṇṇanā

13-14. Tatiye **orambhāgiyānī**ti heṭṭhābhāgiyāni. **Uddhambhāgiyānī**ti uparibhāgiyāni. Imasmiṁ sutte vaṭṭameva kathitaṁ. Catutthe **khilavinibandhā** Pañcakanipāte vitthāritāyeva. **Ārohapariṇāhenā**ti dīghaputhulantena.

5. Appamādasuttavaṇṇanā

15. Pañcame **evameva kho**ti yathā sabbasattānaṁ Sammāsambuddho aggo, evaṁ sabbesaṁ kusaladhammānaṁ kārāpaka-appamādo aggoti daṭṭhabbo. Nanu cesa lokiyova, kusaladhammā pana lokuttarāpi. Ayañca kāmāvacarova, kusaladhammā pana catubhūmakā. Kathamesa tesaṁ aggoti? Paṭilābhakattena[2]. Appamādena hi te paṭilabhanti, tasmā so tesaṁ aggo. Tena vuttaṁ **sabbe te appamādamūlakā**ti.

---

1. Padese tadubhayavimuttaṁ (Sī)
2. Paṭilābhakatthena (Syā)

၂-နာထဝဂ္ဂ

၁-သေနာသနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **ပဉ္စင်္ဂသမန္နာဂတော**တိ ပဉ္စဟိ ဂုဏင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတော။ **နာတိဒူရံ ဟောတိ နာစ္စာသန္နန်**တိ ယဉ္စိ အတိဒူရေ ဟောတိ၊ ဝိဏ္ဍာယ စရိတ္ဝာ တတ္ထ ဂစ္ဆန္တဿ ကာယစိတ္တဒရထော ဟောတိ၊ တတော အနုပ္ပန္နံ ဝါ သမာဓိ ဥပ္ပါဒေတုံ ဥပ္ပန္နံ ဝါ ထိရံ ကာတုံ န သက္ကောတိ။ အစ္စာသန္နံ ဗဟုဇနာကိဏ္ဏံ ဟောတိ။ စတ္တာလီသဥသဘမတ္တေ ပန ပဒေသေ ဝသတံ ဒူရာသန္နဒေါသဝိမုတ္တံ စ[1] ဂမနာဂမနသမ္ပန္နံ နာမ ဟောတိ။ **ဒိဝါ အပ္ပါကိဏ္ဏန်**တိ ဒိဝသဘာဂေ မဟာဇနေန အနာကိဏ္ဏံ။

၂-ပဉ္စင်္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂။ ဒုတိယေ **ကေဝလီ**တိ ကေဝလေဟိ သကလေဟိ ဂုဏေဟိ သမန္နာဂတော။ **ဝုသိတဝါ**တိ ဝုတ္ထဗြဟ္မစရိယဝါသော။ **အသေခေနာ**တိ အသေခမ္မဓမ္မပရိယာပန္နေန လောကုတ္တရေန။ **သီလက္ခန္ဓေနာ**တိ သီလရာသိနာ။ **ဝိမုတ္တိက္ခန္ဓေနာ**တိ ဇေ္ဌ ဌပေတ္ဝာ သီလာဒယော တယော သေသာ ဖလဓမ္မာ ဝိမုတ္တိ နာမ၊ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနံ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ၊ တံ လောကိယမေဝ။

၃-၄-သံယောဇနသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၃-၁၄။ တတိယေ **ဩရမ္ဘာဂိယာနီ**တိ ဟေဋ္ဌာဘာဂိယာနိ။ **ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယာနီ**တိ ဥပရိဘာဂိယာနိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ။ စတုတ္ထေ **ခိလဝိနိဗန္ဓာ** ပဉ္စကနိပါတေ ဝိတ္ထာရိတာယေဝ။ **အာရောဟပရိဏာဟေနာ**တိ ဒီဃပုထုလန္တေန။

၅-အပ္ပမာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅။ ပဉ္စမေ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ယထာ သဗ္ဗသတ္တာနံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ အဂ္ဂေါ၊ ဧဝံ သဗ္ဗေသံ ကုသလဓမ္မာနံ ကာရာပကအပ္ပမာဒေါ အဂ္ဂေါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ နနု စေသ လောကိယောဝ၊ ကုသလဓမ္မာ ပန လောကုတ္တရာပိ။ အယဉ္စ ကာမာဝစရော၊ ကုသလဓမ္မာ ပန စတုဘူမကာ။ ကထမေသ တေသံ အဂ္ဂေါတိ? ပဋိလာဘကတ္ထေန[2]။ အပ္ပမာဒေန ဟိ တေ ပဋိလဘန္တိ၊ တသ္မာ သော တေသံ အဂ္ဂေါ။ တေန ဝုတ္တံ **သဗ္ဗေ တေ အပ္ပမာဒမူလကာ**တိ။

၁-ဝါဒေသော တဒုဘယဝိမုတ္တံ (သီ)
၂-ပဋိလာဘကတ္ထေန (သျာ)

Jaṅgalānanti[1] pathavītalacārīnaṁ. **Pāṇānanti** sapādakapāṇānaṁ. **Padajātānī**ti padāni. **Samodhānaṁ gacchantī**ti odhānaṁ pakkhepaṁ gacchanti. **Aggamakkhāyatī**ti seṭṭhamakkhāyati. **Yadidaṁ mahantattenā**ti mahantabhāvena aggamakkhāyati, na guṇaggenāti attho. **Vassikan**ti sumanapupphaṁ. Idaṁ kira suttaṁ sutvā bhātiyamahārājā vīmaṁsitukāmatāya ekasmiṁ gabbhe catujātigandhehi[2] paribhaṇḍaṁ katvā sugandhapupphāni āharāpetvā ekassa samuggassa majjhe sumanapupphamuṭṭhiṁ ṭhapetvā sesāni tassa samantato muṭṭhiṁ katvā ṭhapetvā dvāraṁ pidhāya bahi nikkhanto. Athassa muhuttaṁ bahi vītināmetvā dvāraṁ vivaritvā pavisantassa sabbapaṭhamaṁ sumanapupphagandho ghānaṁ pahari, so mahātalasmiṁ yeva mahācetiyābhimukho nipajjitvā "vassikaṁ tesaṁ agganti kathentena sukathitaṁ Sammāsambuddhenā"ti cetiyaṁ vandi. **Khuddarājāno**ti[3] khuddakarājāno. Kūṭarājānotipi[4] pāṭho.

6. Āhuneyyasuttavaṇṇanā

16. Chaṭṭhe **gotrabhū**ti sikhāpattavipassanābhūtena nibbānārammaṇena gotrabhuñāṇena samannāgato.

7. Paṭhamanāthasuttavaṇṇanā

17. Sattame **sanāthā**ti sañātakā bahuñātivaggā hutvā viharatha. Nāthaṁ karontīti **nāthakaraṇā,** attano sanāthabhāvakarā patiṭṭhākarāti attho. **Kalyāṇamitto**ti-ādīsu sīlādiguṇasampannā kalyāṇā mittā assāti **kalyāṇamitto.** Tevassa ṭhānanisajjādīsu saha ayanato sahāyāti **kalyāṇasahāyo.** Cittena ceva kāyena ca kalyāṇamittesuyeva sampavaṅko oṇatoti **kalyāṇasampavaṅko. Suvaco hotī**ti sukhena vattabbo hoti, sukhena anusāsitabbo. **Khamo**ti gāḷhena pharusena kakkhaḷena vutto khamati na kuppati. **Padakkhiṇaggāhī anusāsanin**ti yathā ekacco ovadiyamāno vāmato gaṇhāti, paṭippharati vā, assuṇanto vā gacchati, evaṁ akatvā

1. Jaṅgamānanti (Sī) 2. Catujātagandhehi (Sī, Syā)
3. Kuḍḍarājānoti (Sī, Syā) Aṁ-Ṭṭha 3. 120 piṭṭhepi passitabbaṁ.
4. Khuddakarājānotipi (Sī), kuṭharājānotipi (Syā)

ဇင်္ဃလာနန္တိ[၁] ပထဝီတလစာရိနံ။ **ပါဏာနန္တိ** သပါဒကပါဏာနံ။ **ပဒ-ဇာတာနီ**တိ ပဒါနိ။ **သမောဓေနံ ဂစ္ဆန္တီ**တိ သြဓာနံ ပက္ခေပံ ဂစ္ဆန္တိ။ **အဂ္ဂ-မက္ခာယတီ**တိ သေဋ္ဌမက္ခာယတိ။ **ယဒိဒံ မဟန္တတ္တေနာ**တိ မဟန္တဘာဝေန အဂ္ဂမက္ခာယတိ၊ န ဂုဏ္ဂေနာတိ အတ္ထော။ **ဝဿိက**န္တိ သုမနပုပ္ဖံ။ ဇာဒံ ကိရ သုတ္တံ သုတ္ဝာ ဘာတိယမဟာရာဇာ ဝိမံသိတုကာမတာယ ကေသ္မိံ ဂန္ဓေ စတုဇာတိဂန္ဓေဟိ၂ ပရိဘဏ္ဍံ ကတ္ဝာ သုဂန္ဓပုပ္ဖါနိ အာဟရာပေတ္ဝာ ကေဿ သမုဂ္ဂဿ မဇ္ဈေ သုမနပုပ္ဖမုဋ္ဌိံ ဌပေတ္ဝာ သေသာနိ တဿ သမန္တတော မုဋ္ဌိံ ကတ္ဝာ ဌပေတ္ဝာ ဒွါရံ ပိဓာယ ဗဟိ နိက္ခန္တော။ အထဿ မုဟုတ္တံ ဗဟိ ဝိတိနာမေတ္ဝာ ဒွါရံ ဝိဂရိတ္ဝာ ပဝိသန္တဿ သဗ္ဗပဌမံ သုမနပုပ္ဖဂန္ဓော ဃာနံ ပဟရိ၊ သော မဟာတလသ္မိံယေဝ မဟာစေတိယာဘိမုခေါ နိပဇ္ဇိတ္ဝာ "ဝဿိကံ တေသံ အဂ္ဂန္တိ ကထေန္တေန သုကထိတံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေနာ"တိ စေတိယံ ဝန္ဒိ။ **ခုဒ္ဒရာဇာနော**တိ? ခုဒ္ဒကရာဇာနော။ ကူဋရာဇာနောတိပိ၄ ပါဌော။

၆-အာဟုနေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆။ ဆဋ္ဌေ **ဂေါတြဘူ**တိ သိခါပတ္တဝိပဿနာဘူတေန - နိဗ္ဗာနာရမ္မဏေန ဂေါတြဘုဉာဏေန သမန္နာဂတော။

၇-ပဌမနာထသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇။ သတ္တမေ **သနာထာ**တိ သဉာတကာ ဗဟုဉာတိဝဂ္ဂါ ဟုတ္ဝာ ဝိဟရထ။ နာထံ ကရောန္တီတိ **နာထကရဏာ၊** အတ္တနော သနာထဘာဝကရာ ပတိဋ္ဌာ-ကရာတိ အတ္ထော။ **ကလ္လာဏမိတ္တောတိအာဒီသု** သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နာ ကလ္လာဏာ မိတ္တာ အဿာတိ **ကလ္လာဏမိတ္တော**။ တေဝဿ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု သဟ အယနတော သဟာယာတိ **ကလ္လာဏသဟာယော**။ စိတ္တေန စေဝ ကာယေန စ ကလ္လာဏမိတ္တေသုယေဝ သမ္မဝက်ော ဩဏတောတိ **ကလ္လာဏ-သမ္ပဝက်ော**။ **သုဝစော ဟောတီ**တိ သုခေန ဝတ္တဗ္ဗော ဟောတိ၊ သုခေန အနုသာသိတဗ္ဗော။ **ခမော**တိ ဂါဠ္ဟေန ဖရုသေန ကက္ခဠေန ဝုတ္တော ခမတိ န ကုပ္ပတိ။ **ပဒက္ခိဏဂ္ဂါဟီ အနုသာသနီ**န္တိ ယထာ ကေစ္ဆော ဩဝဒိယမာနော ဝါမတော ဂဏှာတိ၊ ပဋိပ္ပရတိ ဝါ၊ အသုဏန္တော ဝါ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝံ အကတ္ဝာ

၁-ဇင်္ဃာနန္တိ (သီ) ၂-စတုဇာတဂန္ဓေဟိ (သီ၊ သျာ)
၃-ကုဋ္ဌရာဇာနောတိ (သီ၊ သျာ) အံ-ဋ ၃-၁ ၂၀-ဝိဋ္ဌေဝိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၄-ခုဒ္ဒကရာဇာနောတိပိ (သီ)၊ ကုဋ္ဌရာဇာနောတိပိ (သျာ)

"Ovadatha bhante anusāsatha, tumhesu anovadantesu ko añño ovadissatī"ti padakkhiṇaṁ gaṇhāti.

Uccāvacānīti uccanīcāni. **Kiṁ karaṇīyānī**ti "kiṁ karomī"ti evaṁ vatvā kattabbakammāni. Tattha uccakammaṁ nāma cīvarassa karaṇaṁ rajanaṁ, cetiye sudhākammaṁ uposathāgāracetiyagharabodhigharesu kattabbakammanti evamādi. Avacakammaṁ nāma pādadhovanamakkhanādikhuddakakammaṁ. **Tatrūpāyāyā**ti tatrupagamaniyāya. **Alaṁ kātun**ti kātuṁ samattho hoti. **Alaṁ saṁvidhātun**ti vicāretuṁ samattho hoti.

Dhamme assa kāmo sinehoti **dhammakāmo,** Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ piyāyatīti attho. **Piyasamudāhāro**ti parasmiṁ kathente sakkaccaṁ suṇāti, sayañca paresaṁ desetukāmo hotīti attho. **Abhidhamme abhivinaye**ti ettha dhammo abhidhammo vinayo abhivinayoti catukkaṁ veditabbaṁ. Tattha **dhammo**ti Suttantapiṭakaṁ. **Abhidhammo**ti satta pakaraṇāni. **Vinayo**ti Ubhatovibhaṅgo. **Abhivinayo**ti Khandhakaparivārā. Atha vā Suttantapiṭakampi Abhidhammapiṭakampi dhammo eva, maggaphalāni abhidhammo. Sakalavinayapiṭakaṁ vinayo, kilesavūpasamakaraṇaṁ abhivinayo. Iti sabbasmimpi ettha dhamme ca abhidhamme ca vinaye ca abhivinaye ca uḷārapāmojjo hotīti attho. **Kusalesu dhammesū**ti kāraṇatthe bhummaṁ, cātubhūmakakusaladhammakāraṇā tesaṁ adhigamatthāya anikkhittadhuro hotīti attho.

8. Dutiyanāthasuttavaṇṇanā

18. Aṭṭhame **therānukampitassā**ti therehi ovādānusāsanidānasamussāhitāya hitapharaṇāya anukampitassa.

9. Paṭhama-ariyāvāsasuttavaṇṇanā

19. Navame **ariyāvāsā**ti ariyānaṁ āvāsā, te āvasiṁsu āvasanti āvasissantīti ariyāvāsā[1]. (**Yadariyā**ti ye vāse ariyā)[2].

---

1. Ariyavāsāti ariyā ettha vasiṁsu vasanti vasissantīti ariyavāsā (Sī, Syā) Dī-Ṭṭha 3. 234 piṭṭhepi passitabbaṁ.
2. ( ) (Sī, Syā)

"သြဝဒထ ဘန္တေ အနုသာသထ၊ တုမ္ဟေသု အနောဝဒန္တေသု ကော အညော သြဝဒိဿတီ"တိ ပဒက္ခိဏံ ဂဏှာတိ။

ဥစ္စာဝစာနီတိ ဥစ္စနီစာနိ။ **ကိံကရဏီယာနီ**တိ "ကိံ ကရောမိ"တိ ဧဝံ ဝတ္ဝာ ကတ္တဗ္ဗကမ္မာနိ။ တတ္ထ ဥစ္စကမ္မံ နာမ စီဝရဿ ကရဏံ ရဇနံ၊ စေတိယေ သုဓာကမ္မံ ဥပေါသထာဂါရစေတိယဃရဗောဓိဃရေသု ကတ္တဗ္ဗကမ္မန္တိ ဧဝမာဒိ။ အဝစကမ္မံ နာမ ပါဒဓောဝနမက္ခနာဒိခုဒ္ဒကကမ္မံ။ **တတြုပါယာယာ**တိ တတြုပဂမနိယာယ။ **အလံ ကာတုန္တိ** ကာတုံ သမတ္ထော ဟောတိ။ **အလံ သံဝိဓာတုန္တိ** ဝိစာရေတုံ သမတ္ထော ဟောတိ။

ဓမ္မေ အဿ ကာမော သိနေဟောတိ **ဓမ္မကာမော**၊ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ပိယာယတီတိ အတ္ထော။ **ပိယသမုဒါဟာရော**တိ ပရသ္မိံ ကထေန္တေ သက္ကစ္စံ သုဏာတိ၊ သယဉ္စ ပရေသံ ဒေသေတုကာမော ဟောတီတိ အတ္ထော။ **အဘိဓမ္မေ အဘိဝိနယေ**တိ တတ္ထ ဓမ္မော အဘိဓမ္မော ဝိနယော အဘိဝိနယောတိ စတုက္ကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ **ဓမ္မော**တိ သုတ္တန္တပိဋကံ။ **အဘိဓမ္မော**တိ သတ္တ ပကရဏာနိ။ **ဝိနယော**တိ ဥဘတောဝိဘင်္ဂေါ။ **အဘိဝိနယော**တိ ခန္ဓကပရိဝါရာ။ အထ ဝါ သုတ္တန္တပိဋကမ္ပိ အဘိဓမ္မပိဋကမ္ပိ ဓမ္မော ဧဝ၊ မဂ္ဂဖလာနိ အဘိဓမ္မော။ သကလဝိနယပိဋကံ ဝိနယော၊ ကိလေသဝူပသမကရဏံ အဘိဝိနယော။ ဧတ္တိ သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ တတ္ထ ဓမ္မေ စ အဘိဓမ္မေ စ ဝိနယေ စ အဘိဝိနယေ စ ဥဠာရပါမောဇ္ဇော ဟောတီတိ အတ္ထော။ **ကုသလေသု ဓမ္မေသူ**တိ ကာရဏတ္ထေ ဘုမ္မံ၊ စာတုဘူမကကုသလဓမ္မကာရဏာ တေသံ အဓိဂမတ္ထာယ အနိက္ခိတ္တဓုရော ဟောတီတိ အတ္ထော။

၈-ဒုတိယနာထသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈။ အဋ္ဌမေ **ထေရာနုကမ္ပိတဿာ**တိ ထေရေဟိ သြဝါဒါနုသာသနိဒါန-သမုဿာဟိတာယ ဟိတဖရဏာယ အနုကမ္ပိတဿ။

၉-ပဌမအရိယာဝါသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉။ နဝမေ **အရိယာဝါသာ**တိ အရိယာနံ အာဝါသာ၊ တေ အာဝသိံသု အာဝသန္တိ အာဝသိဿန္တီတိ အရိယာဝါသာ[1]။ (**ယဒရိယာ**တိ ယေ ဝါသေ အရိယာ)[2]။

၁-အရိယဝါသာတိ အရိယာ တ္ထေ ဝသိံသု ဝသန္တိ ဝသိဿန္တီတိ အရိယဝါသာ(သီ၊ သျာ)
၂-( )(သီ၊သျာ) ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၂၁၄-ဝိဇ္ဇေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

10. Dutiya-ariyāvāsasuttavaṇṇanā

20. Dasamaṁ yasmā Kururaṭṭhavāsino bhikkhū gambhīrapaññākārakā yuttappayuttā, tasmā yathā tesaṁ Dīghanikāyādīsu mahānidānādīni kathitāni, evaṁ idampi gambhīraṁ sukhumaṁ tilakkhaṇāhataṁ suttaṁ tattheva avoca. Tattha **pañcaṅgavippahīno**ti pañcahi aṅgehi vippayutto hutvā khīṇāsavo avasi vasati vasissati. Tasmā ayaṁ pañcaṅgavippahīnatā ariyāvāsoti[1] vutto. Esa nayo sabbattha. **Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu chaḷaṅgasamannāgato hotī**ti chaḷaṅgupekkhāya samannāgato hoti. Chaḷaṅgupekkhā dhammā nāma keti? Ñāṇādayo. "Ñāṇan"ti vutte kiriyato cattāri ñāṇasampayuttacittāni labbhanti, "satatavihāro"ti vutte aṭṭha mahācittāni, "rajjanadussanaṁ natthī"ti vutte dasa cittāni labbhanti. Somanassaṁ āsevanavasena labbhati. **Satārakkhena cetasā**ti khīṇāsavassa hi tīsu dvāresu sabbakāle sati ārakkhakiccaṁ sādheti. Tenevassa carato ca tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhitaṁ hotīti vuccati.

Puthusamaṇabrāhmaṇānanti bahūnaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ. Ettha **samaṇā**ti pabbajjūpagatā, **brāhmaṇā**ti bhovādino. **Puthupaccekasaccānī**ti bahūni pāṭekkasaccāni. "Idameva dassanaṁ saccaṁ, idameva saccan"ti evaṁ pāṭiyekkaṁ gahitāni bahūni saccānīti attho. **Nuṇṇānī**ti nīhaṭāni. **Panuṇṇānī**ti suṭṭhu nīhaṭāni. **Cattānī**ti vissaṭṭhāni. **Vantānī**ti vamitāni. **Muttānī**ti chinnabandhanāni katāni. **Pahīnānī**ti pajahitāni. **Paṭinissaṭṭhānī**ti yathā na puna cittaṁ ārohanti, evaṁ paṭinissajjitāni. Sabbāneva tāni gahitaggahaṇassa vissaṭṭhabhāvavevacanāni.

Samavayasaṭṭhesanoti ettha **avayā**ti anūnā, **saṭṭhā**ti vissaṭṭhā. Sammā avayā saṭṭhā esanā assāti samavayasaṭṭhesano, suṭṭhuvissaṭṭhasabba-esanoti attho. **Rāgā cittaṁ vimuttan**ti-ādīhi maggassa kiccanipphatti kathitā. **Rāgo me mahīno**ti-ādīhi paccavekkhaṇaphalaṁ kathitaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Nāthakaraṇavaggo dutiyo.

1. Ariyassa vāsoti (Sī), ariyassa vāsattā ariyavāsoti (Syā, Dī-Ṭṭha 3. 234 piṭṭhe ca)

၁၀-ဒုတိယအရိယာဝါသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀။ ဒသမံ ယသ္မာ ကုရုရဋ္ဌဝါသိနော ဘိက္ခူ ဂမ္ဘီရပညာကာရကာ ယုတ္တပ္ပယုတ္တာ၊ တသ္မာ ယထာ တေသံ ဒီဃနိကာယာဒီသု မဟာနိဒါနာဒီနိ ကထိတာနိ၊ ဧဝံ ဣဒမ္ပိ ဂမ္ဘီရံ သုခုမံ တိလက္ခဏာဟတံ သုတ္တံ တတ္ထေဝ အဝေါစ။ တတ္ထ **ပဉ္စင်္ဂဝိပ္ပဟီနော**တိ ပဉ္စဟိ အင်္ဂေဟိ ဝိပ္ပယုတ္တော ဟုတ္ဝာ ခီဏာသဝေါ အဝသိ ဝသတိ ဝသိဿတိ။ တသ္မာ အယံ ပဉ္စင်္ဂဝိပ္ပဟီနတာ အရိယာ-ဝါသောတိ[1] ဝုတ္တော။ သေ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ **ဆဠင်္ဂသမန္နာဂတော ဟောတီ**တိ ဆဠင်္ဂုပေက္ခာယ သမန္နာဂတော ဟောတိ။ ဆဠင်္ဂုပေက္ခာ ဓမ္မာ နာမ ကေတိ? ဉာဏာဒယော။ "ဉာဏ"န္တိ ဝုတ္တေ ကိရိယတော စတ္တာရိ ဉာဏသမ္ပယုတ္တစိတ္တာနိ လဗ္ဘန္တိ၊ "သတတဝိဟာရော"တိ ဝုတ္တေ အဋ္ဌ မဟာစိတ္တာနိ၊ "ရဇ္ဇနဒုဿနံ နတ္ထိ"တိ ဝုတ္တေ ဒသ စိတ္တာနိ လဗ္ဘန္တိ။ သောမနဿံ အာသေဝနဝသေန လဗ္ဘတိ။ **သတာရက္ခေန စေတသာ**တိ ခီဏာသဝဿ ဟိ တီသု ဒ္ဝါရေသု သဗ္ဗကာလေ သတိ အာရက္ခကိစ္စံ သာဓေတိ။ တေနေဝဿ စရတော စ တိဋ္ဌတော စ သုတ္တဿ စ ဇာဂရဿ စ သတတံ သမိတံ ဉာဏဒဿနံ ပစ္စုပဋ္ဌိတံ ဟောတီတိ ဝုစ္စတိ။

ပုထုသမဏဗြာဟ္မဏာနန္တိ ဗဟူနံ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ။ တတ္ထ **သမဏာ**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇူပဂတာ၊ **ဗြာဟ္မဏာ**တိ ဘောဝါဒိနော။ **ပုထုပစ္စေကသစ္စာနီ**တိ ဗဟူနိ ပါဋေက္ကသစ္စာနိ။ "ဣဒမေဝ ဒဿနံ သစ္စံ, ဣဒမေဝ သစ္စ"န္တိ ဧဝံ ပါဋိယေက္ကံ ဂဟိတာနိ ဗဟူနိ သစ္စာနီတိ အတ္ထော။ **နုဏ္ဏာနီ**တိ နီဟဋာနိ။ **ပနုဏ္ဏာနီ**တိ သုဋ္ဌု နီဟဋာနိ။ **စတ္တာနီ**တိ ဝိဿဋ္ဌာနိ။ **ဝန္တာနီ**တိ ဝမိတာနိ။ **မုတ္တာနီ**တိ ဆိန္နဗန္ဓနာနိ ကတာနိ။ **ပဟီနာနီ**တိ ပဇဟိတာနိ။ **ပဋိနိဿဋ္ဌာနီ**တိ ယထာ န ပုန စိတ္တံ အာရောဟန္တိ၊ ဧဝံ ပဋိနိဿဇ္ဇိတာနိ။ သမ္ဗာနေဝ တာနိ ဂဟိတဂ္ဂ-ဟဏဿ ဝိဿဋ္ဌဘာဝဝေဝစနာနိ။

သမဝယသဋ္ဌေသနောတိ တတ္ထ **အဝယာ**တိ အနူနာ၊ **သဋ္ဌာ**တိ ဝိဿဋ္ဌာ။ သမ္ဗာ အဝယာ သဋ္ဌာ သေနာ အဿာတိ သမဝယသဋ္ဌေသနော၊ သုဋ္ဌု-ဝိဿဋ္ဌသမ္ဗသေနောတိ အတ္ထော။ **ရာဂါ စိတ္တံ ဝိမုတ္တန္တိ**အာဒီဟိ မဂ္ဂဿ ကိစ္စနိပ္ဖတ္တိ ကထိတာ။ **ရာဂေါ မေ ပဟီနော**တိအာဒီဟိ ပစ္စဝေက္ခဏဖလံ ကထိတံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

နာထကရဏဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

၁-အရိယဿ ဝါသောတိ (သီ)၊ အရိယဿ ဝါသတ္တာ အရိယဝါသောတိ (သျာ၊ ဒီ-ဋ ၃-၂၃၄-ပိဋ္ဌေ စ)

3. Mahāvagga

1. Sīhanādasuttavaṇṇanā

21. Tatiyassa paṭhame **visamagate**ti visamaṭṭhānesu gocaresu gate. **Saṅghātaṁ āpādesin**ti ghātaṁ vadhaṁ pāpesiṁ. Tassa hi ussannatejatāya khuddakesu pāṇesu anukampā hoti. Tasmā ye paṭisattubhāvena[1] saṇṭhātuṁ na sakkhissanti[2], ye dubbalā palāyitukāmā bhavissanti, te palāyissantīti sīhanādaṁ naditvāva gocarāya pakkamati. **Tathāgatassetaṁ adhivacanan**ti yadi hi sahanatāya hananatāya ca sīho, Tathāgato hi sabbāni ca iṭṭhāniṭṭhāni sahati, sabbaparappavādino[3] ca vādānaṁ nimmathanena hanati. **Idamassa hoti sīhanādasmin**ti ayamassa sīhanādo.

Tathāgatabalānīti aññehi asādhāraṇāni Tathāgatasseva balāni. Yathā vā pubbabuddhānaṁ balāni puññasampattiyā āgatāni, tathā āgatabalānītipi attho. Tattha duvidhaṁ Tathāgatassa balaṁ kāyabalaṁ ñāṇabalaṁ. Tesu kāyabalaṁ hatthikulānusārena veditabbaṁ. Vuttañhetaṁ porāṇehi—

> "Kālāvakañca gaṅgeyyaṁ, paṇḍaraṁ tambapiṅgalaṁ.
> Gandhamaṅgalahemañca, uposathachaddantime dasā"ti.

Imāni dasa hatthikulāni. Tattha **kālāvakan**ti pakatihatthikulaṁ daṭṭhabbaṁ. Yaṁ dasannaṁpurisānaṁ kāyabalaṁ, taṁ ekassa kālāvakassa hatthino. Yaṁ dasannaṁ kālāvakānaṁ balaṁ, taṁ ekassa gaṅgeyyassa. Yaṁ dasannaṁ gaṅgeyyānaṁ, taṁ ekassa paṇḍarassa. Yaṁ dasannaṁ paṇḍarānaṁ, taṁ ekassa tambassa. Yaṁ dasannaṁ tambānaṁ, taṁ ekassa piṅgalassa. Yaṁ dasannaṁ piṅgalānaṁ, taṁ ekassa gandhahatthino. Yaṁ dasannaṁ gandhahatthīnaṁ, taṁ ekassa maṅgalassa. Yaṁ dasannaṁ maṅgalānaṁ, taṁ ekassa hemassa. Yaṁ dasannaṁ hemānaṁ, taṁ ekassa uposathassa. Yaṁ dasannaṁ uposathānaṁ, taṁ ekassa chaddantassa. Yaṁ dasannaṁ chaddantānaṁ, taṁ ekassa Tathāgatassa.
Nārāyanasaṅghātabalantipi[4]

---

1. Paṭisattubhāve (Sī, Syā)
2. Saṇṭhātuṁ sakkhissanti (Sī), saṇṭhātuṁ sakkhissanti, te hanti (Syā)
3. Sabbaparappavādīnaṁ (Sī, Syā)
4. Nārāyanasaṅkhātabalanti (Sī, Syā) Ma-Ṭṭha 1. 332;
   Abhi-Ṭṭha 2. 380 piṭṭhesupi passitabbaṁ.

၃-မဟာဝဂ္ဂ

၁-သီဟနာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁။ တတိယဿ ပဌမေ **ဝိသမဂတေ**တိ ဝိသမဋ္ဌာနေသု ဂေါစရေသု ဂတေ။ **သင်္ဃာတံ အာပါဒေသိ**န္တိ ဃာတံ ဝဓံ ပါပေသိံ။ တဿ ဟိ ဥဿန္နတေဇတာယ ခုဒ္ဒကေသု ပါဏေသု အနုကမ္ပာ ဟောတိ။ တသ္မာ ယေ ပဋိသတ္တုဘာဝေန[1] သင်္ဃာတုံ န သက္ခိဿန္တိ[2]၊ ယေ ဒုဗ္ဗလာ ပလာယိတုကာမာ ဘဝိဿန္တိ၊ တေ ပလာယိဿန္တီတိ သီဟနာဒံ နဒိတ္ဝာဝ ဂေါစရာယ ပက္ကမတိ။ **တထာဂတဿေတံ အဓိဝစန**န္တိ ယဒိ ဟိ သဟနတာယ ဟနနတာယ စ သိဟော၊ တထာဂတော ဟိ သဗ္ဗာနိ စ ဋ္ဌာနိဋ္ဌာနိ သဟတိ၊ သဗ္ဗပရပ္ပဝါဒိနော[3] စ ဝါဒါနံ နိမ္မထနေန ဟနတိ။ **ဋ္ဌာနမဿ ဟောတိ သီဟနာဒသ္မိ**န္တိ အယမဿ သီဟနာဒေါ။

တထာဂတဗလာနီတိ အညေဟိ အသာဓာရဏာနိ တထာဂတဿေဝ ဗလာနိ။ ယထာ ဝါ ပုဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ ဗလာနိ ပုညသမ္ဘတ္တိယာ အာဂတာနိ၊ တထာ အာဂတဗလာနိတိပိ အတ္ထော။ တတ္ထ ဒ္ဝိဓံ တထာဂတဿ ဗလံ ကာယဗလံ ဉာဏဗလံ။ တေသု ကာယဗလံ ဟတ္ထိကုလာနုသာရေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တဉ္ဧတံ ပေါရာဏေဟိ—

> "ကာလာဝကဉ္စ ဂင်္ဂေယ္ယံ၊ ပဏ္ဍရံ တမ္ဗပိင်္ဂလံ။
> ဂန္ဓမင်္ဂလဟေမဉ္စ၊ ဥပေါသထဆဒ္ဒန္တမေ ဒသာ''တိ။

ဋ္ဌာနံ ဒသ ဟတ္ထိကုလာနိ။ တတ္ထ **ကာလာဝက**န္တိ ပကတိဟတ္ထိကုလံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ယံ ဒသန္နံ ပုရိသာနံ ကာယဗလံ၊ တံ ကေသ ကာလာဝကဿ ဟတ္ထိနော။ ယံ ဒသန္နံ ကာလာဝကာနံ ဗလံ၊ တံ ကေသ ဂင်္ဂေယျဿ။ ယံ ဒသန္နံ ဂင်္ဂေယျာနံ၊ တံ ကေသ ပဏ္ဍရဿ။ ယံ ဒသန္နံ ပဏ္ဍရာနံ၊ တံ ကေသ တမ္ဗဿ။ ယံ ဒသန္နံ တမ္ဗာနံ၊ တံ ကေသ ပိင်္ဂလဿ။ ယံ ဒသန္နံ ပိင်္ဂလာနံ၊ တံ ကေသ ဂန္ဓဟတ္ထိနော။ ယံ ဒသန္နံ ဂန္ဓဟတ္ထိနံ၊ တံ ကေသ မင်္ဂလဿ။ ယံ ဒသန္နံ မင်္ဂလာနံ၊ တံ ကေသ ဟေမဿ။ ယံ ဒသန္နံ ဟေမာနံ၊ တံ ကေသ ဥပေါသထဿ။ ယံ ဒသန္နံ ဥပေါသထာနံ၊ တံ ကေသ ဆဒ္ဒန္တဿ။ ယံ ဒသန္နံ ဆဒ္ဒန္တာနံ၊ တံ ကေသ တထာဂတဿ။ နာရာယနသင်္ဃာတဗလန္တိပိ

၁-ဟိသဒ္ဒါဘာဝေ (သီ၊သျာ) ၂-သဗ္ဗာတုံ သက္ခိဿန္တိ (သီ)၊သဗ္ဗာတုံ သက္ခိဿန္တိ၊တေ ဟန္တိ (သျာ)
၃-သဗ္ဗပရပ္ပဝါဒိနံ (သီ၊သျာ)
၄-နာရာယနသင်္ခါတဗလန္တိ (သီ၊သျာ) မ-၌ ၁-၃၃၂၊ အဘိ-၌ ၂-၃၈၀-ပိဋ္ဌေသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

idameva vuccati. Tadetaṁ pakatihatthigaṇanāya hatthīnaṁ koṭisahassānaṁ, purisagaṇanāya dasannaṁ purisakoṭisahassānaṁ balaṁ hoti. Idaṁ tāva Tathāgatassa **kāyabalaṁ.**

Ñāṇabalaṁ pana Pāḷiyaṁ tāva āgatameva. Dasabalañāṇaṁ, majjhime[1] āgataṁ catuvesārajjañāṇaṁ, aṭṭhasu parisāsu akampanañāṇaṁ, catuyonipariccheda ñāṇaṁ, pañcagatipariccheda ñāṇaṁ, saṁyuttake[2] āgatāni tesattati ñāṇāni, sattasattati ñāṇānīti evaṁ aññānipi anekāni **ñāṇabalaṁ** nāma. Idhapi ñāṇabalameva adhippetaṁ. Ñāṇañhi akampiyaṭṭhena upatthambhanaṭṭhena ca balanti vuttaṁ.

Āsabhaṁ ṭhānanti seṭṭhaṭṭhānaṁ uttamaṭṭhānaṁ. Āsabhā vā pubbabuddhā, tesaṁ ṭhānanti attho. Apica gavasatajeṭṭhako usabho, gavasahassajeṭṭhako vasabho. Vajasatajeṭṭhako vā usabho, vajasahassajeṭṭhako vasabho. Sabbagavaseṭṭho sabbaparissayasaho seto pāsādiko mahābhāravaho asanisatasaddehipi asampakampiyo nisabho, so idha usabhoti adhippeto. Idampi hi tassa pariyāyavacanaṁ. Usabhassa idanti **āsabhaṁ. Ṭhānan**ti catūhi pādehi pathaviṁ uppīḷetvā acalaṭṭhānaṁ[3]. Idaṁ pana āsabhaṁ viyāti āsabhaṁ. Yatheva hi nisabhasaṅkhāto usabho usabhabalena samannāgato catūhi pādehi pathaviṁ uppīḷetvā acalaṭṭhānena tiṭṭhati, evaṁ Tathāgatopi dasahi Tathāgatabalehi samannāgato catūhi vesārajjapādehi aṭṭhaparisapathaviṁ uppīḷetvā sadevake loke kenaci paccatthikena paccāmittena akampiyo acalaṭṭhānena tiṭṭhati. Evaṁ tiṭṭhamāno ca taṁ āsabhaṁ ṭhānaṁ paṭijānāti upagacchati na paccakkhāti attani āropeti. Tena vuttaṁ "āsabhaṁ ṭhānaṁ paṭijānātī"ti.

Parisāsūti aṭṭhasu parisāsu. **Sīhanādaṁ nadatī**ti seṭṭhanādaṁ nadati, abhītanādaṁ nadati, sīhanādasadisaṁ vā nādaṁ nadati. Tatrāyaṁ upamā— yathā sīho sīhabalena samannāgato sabbattha visārado vigatalomahaṁso sīhanādaṁ nadati, evaṁ Tathāgatasīhopi Tathāgatabalehi samannāgato aṭṭhasu parisāsu visārado vigatalomahaṁso

1. Ma 1. 99 piṭṭhe. 2. Saṁ 1. 290 piṭṭhe. 3. Avaṭṭhānaṁ (Sī, Ka)

ဋ္ဌဒမေဝ ဝုစ္စတိ။ တဒေတံ ပကတိဟတ္ထိဂဏနာယ ဟတ္ထီနံ ကောဋိသဟဿာနံ, ပုရိသဂဏနာယ ဒသန္နံ ပုရိသကောဋိသဟဿာနံ ဗလံ ဟောတိ။ ဣဒံ တာဝ တထာဂတဿ **ကာယဗလံ။**

ညာဏဗလံ ပန ပါဠိယံ တာဝ အာဂတမေဝ။ ဒသဗလညာဏံ, မဇ္ဈိမေ[1] အာဂတံ စတုဝေသာရဇ္ဇညာဏံ, အဋ္ဌသု ပရိသာသု အကမ္ပနညာဏံ, စတုယောနိ-ပရိစ္ဆေဒညာဏံ, ပဉ္စဂတိပရိစ္ဆေဒညာဏံ, သံယုတ္တကေ[2] အာဂတာနိ တေသတ္တတိ ညာဏာနိ, သတ္တသတ္တတိ ညာဏာနိတိ ဧဝံ အညာနိပိ အနေကာနိ **ညာဏဗလံ** နာမ။ ဣဓပိ ညာဏဗလမေဝ အဓိပ္ပေတံ။ ညာဏဉ္ဟိ အကမ္ပိယဋ္ဌေန ဥပတ္ထမ္ဘနဋ္ဌေန စ ဗလန္တိ ဝုတ္တံ။

အာသဘံ ဋ္ဌာနန္တိ သေဋ္ဌဋ္ဌာနံ ဥတ္တမဋ္ဌာနံ။ အာသဘာ ဝါ ပုဗ္ဗဗုဒ္ဓါ၊ တေသံ ဋ္ဌာနန္တိ အတ္ထော။ အပိစ ဂဝသတဇေဋ္ဌကော ဥသဘော၊ ဂဝသဟဿ-ဇေဋ္ဌကော ဝသဘော။ ဝဇသတဇေဋ္ဌကော ဝါ ဥသဘော၊ ဝဇသဟဿ-ဇေဋ္ဌကော ဝသဘော။ သဗ္ဗဂဝသေဋ္ဌော သဗ္ဗပရိဿယသဟော သေတော ပါသာဒိကော မဟာဘာရဝဟော အသနိသတသဒ္ဒေဟိပိ အသမ္ပကမ္ပိယော နိသဘော၊ သော ဣဓ ဥသဘောတိ အဓိပ္ပေတော။ ဣဒမ္ပိ ဟိ တဿ ပရိယာယ-ဝစနံ။ ဥသဘဿ ဣဒန္တိ **အာသဘံ။ ဋ္ဌာန**န္တိ စတူဟိ ပါဒေဟိ ပထဝိံ ဥပ္ပီဠေတ္ဝာ အစလဋ္ဌာနံ[3]။ ဣဒံ ပန အာသဘံ ဝိယာတိ အာသဘံ။ ယထေဝ ဟိ နိသဘ-သဒ္ဒေါတော် ဥသဘော ဥသဘဗလေန သမန္နာဂတော စတူဟိ ပါဒေဟိ ပထဝိံ ဥပ္ပီဠေတ္ဝာ အစလဋ္ဌာနေန တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝံ တထာဂတောပိ ဒသဟိ တထာဂတ-ဗလေဟိ သမန္နာဂတော စတူဟိ ဝေသာရဇ္ဇပါဒေဟိ အဋ္ဌပရိသပထဝိံ ဥပ္ပီဠေတ္ဝာ သဒေဝကေ လောကေ ကေနစိ ပစ္စတ္ထိကေန ပစ္စာမိတ္တေန အကမ္ပိယော အစလဋ္ဌာနေန တိဋ္ဌတိ။ ဧဝံ တိဋ္ဌမာနော စ တံ အာသဘံ ဋ္ဌာနံ ပဋိဇာနာတိ ဥပဂစ္ဆတိ န ပစ္စက္ခာတိ အတ္တနိ အာရောပေတိ။ တေန ဝုတ္တံ "အာသဘံ ဋ္ဌာနံ ပဋိဇာနာတီ"တိ။

ပရိသာသူတိ အဋ္ဌသု ပရိသာသု။ **သီဟနာဒံ နဒတီ**တိ သေဋ္ဌနာဒံ နဒတိ၊ အဘီတနာဒံ နဒတိ၊ သီဟနာဒသဒိသံ ဝါ နာဒံ နဒတိ။ တတြာယံ ဥပမာ— ယထာ သီဟော သီဟဗလေန သမန္နာဂတော သဗ္ဗတ္ထ ဝိသာရဒေါ ဝိဂတ-လောမဟံသော သီဟနာဒံ နဒတိ၊ ဧဝံ တထာဂတသီဟောပိ တထာဂတ-ဗလေဟိ သမန္နာဂတော အဋ္ဌသု ပရိသာသု ဝိသာရဒေါ ဝိဂတလောမဟံသော

၁-မ ၁-၉၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၁-၂၉၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဝဋ္ဌာနံ (သီ၊ က)

"Iti sakkāyo"ti-ādinā nayena nānāvidhadesanāvilāsasampannaṁ sīhanādaṁ nadati. Tena vuttaṁ "parisāsu sīhanādaṁ nadatī"ti.

Brahmacakkaṁ pavattetīti ettha **brahman**ti seṭṭhaṁ uttamaṁ visiṭṭhaṁ. **Cakkan**ti dhammacakkaṁ. Taṁ panetaṁ duvidhaṁ hoti paṭivedhañāṇañceva desanāñāṇañca. Tattha paññāpabhāvitaṁ attano ariyaphalāvahaṁ paṭivedhañāṇaṁ, karuṇāpabhāvitaṁ sāvakānaṁ ariyaphalāvahaṁ desanāñāṇaṁ. Tattha paṭivedhañāṇaṁ uppajjamānaṁ uppannanti duvidhaṁ. Tañhi abhinikkhamanato yāva arahattamaggā uppajjamānaṁ, phalakkhaṇe uppannaṁ nāma. Tusitabhavanato vā yāva Mahābodhipallaṅke arahattamaggā uppajjamānaṁ, phalakkhaṇe uppannaṁ nāma. Dīpaṅkarato vā paṭṭhāya yāva arahattamaggā uppajjamānaṁ, phalakkhaṇe uppannaṁ nāma. Desanāñāṇampi pavattamānaṁ pavattanti duvidhaṁ. Tañhi yāva Aññāsikoṇḍaññassa sotāpattimaggā pavattamānaṁ, phalakkhaṇe pavattaṁ nāma. Tesu paṭivedhañāṇaṁ lokuttaraṁ, desanāñāṇaṁ lokiyaṁ. Ubhayampi panetaṁ aññehi asādhāraṇaṁ, Buddhānaṁyeva orasañāṇaṁ.

Idāni yehi dasahi balehi samannāgato Tathāgato āsabhaṁ ṭhānaṁ paṭijānāti, tāni vitthārato dassetuṁ **katamāni dasa, idha bhikkhave Tathāgato ṭhānañca ṭhānato**ti-ādimāha. Tattha **ṭhānañca ṭhānato**ti kāraṇañca kāraṇato. Kāraṇañhi yasmā tattha phalaṁ tiṭṭhati, tadāyattavuttitāya uppajjati ceva pavattati ca, tasmā ṭhānanti vuccati. Taṁ Bhagavā "ye ye dhammā yesaṁ yesaṁ dhammānaṁ hetū paccayā uppādāya, taṁ taṁ ṭhānaṁ. Ye ye dhammā yesaṁ yesaṁ dhammānaṁ na hetū na paccayā uppādāya, taṁ taṁ aṭṭhānan"ti pajānanto ṭhānañca ṭhānato aṭṭhānañca aṭṭhānato yathābhūtaṁ pajānāti. Abhidhamme panetaṁ "tattha katamaṁ Tathāgatassa ṭhānañca ṭhānato aṭṭhānañca aṭṭhānato yathābhūtaṁ ñāṇan"ti[1] ādinā nayena vitthāritameva. **Yampī**ti yena ñāṇena. **Idampī bhikkhave Tathāgatassā**ti idampi ṭhānāṭṭhānañāṇaṁ Tathāgatassa Tathāgatabalaṁ nāma hotīti attho. Evaṁ sabbapadesu yojanā veditabbā.

Kammasamādānānanti samādiyitvā katānaṁ kusalākusalakammānaṁ, kammameva vā kammasamādānaṁ. **Ṭhānaso hetuso**ti paccayato ceva

1. Abhi 2. 348 piṭṭhe.

"ဣတိ သက္ကာယော"တိအာဒိနာ နယေန နာနာဝိဓဒေသနာဝိလာသသမ္ပန္နံ သီဟနာဒံ နဒတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ပရိသာသု သီဟနာဒံ နဒတီ"တိ။

ဗြဟ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတီတိ ထေ ဗြဟ္မန္တိ သေဋ္ဌံ ဥတ္တမံ ဝိသိဋ္ဌံ။ **စက္ကန္တိ** ဓမ္မစက္ကံ။ တံ ပနေတံ ဒုဝိဓံ ဟောတိ ပဋိဝေဓညာဏဉ္စေဝ ဒေသနာညာဏဉ္စ။ တတ္ထ ပညာ-ပဘာဝိတံ အတ္တနော အရိယဖလာဝဟံ ပဋိဝေဓညာဏံ၊ ကရုဏာပဘာဝိတံ သာဝကာနံ အရိယဖလာဝဟံ ဒေသနာညာဏံ။ တတ္ထ ပဋိဝေဓညာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဥပ္ပန္နန္တိ ဒုဝိဓံ။ တဉ္စိ အဘိနိက္ခမနတော ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂါ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ၊ ဖလက္ခဏေ ဥပ္ပန္နံ နာမ။ တုသိတဘဝနတော ဝါ ယာဝ မဟာဗောဓိပလ္လင်္ကေ အရဟတ္တမဂ္ဂါ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ၊ ဖလက္ခဏေ ဥပ္ပန္နံ နာမ။ ဒီပင်္ကရတော ဝါ ပဋ္ဌာယ ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂါ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ၊ ဖလက္ခဏေ ဥပ္ပန္နံ နာမ။ ဒေသနာညာဏမ္ပိ ပဝတ္တမာနံ ပဝတ္တန္တိ ဒုဝိဓံ။ တဉ္စိ ယာဝ အညာသိကောဏ္ဍညဿ သောတာပတ္တိ-မဂ္ဂါ ပဝတ္တမာနံ၊ ဖလက္ခဏေ ပဝတ္တံ နာမ။ တေသု ပဋိဝေဓညာဏံ လောကုတ္တရံ၊ ဒေသနာညာဏံ လောကိယံ။ ဥဘယမ္ပိ ပနေတံ အညေဟိ အသာဓာရဏံ၊ ဗုဒ္ဓါနံယေဝ သြရသညာဏံ။

ဣဒါနိ ယေဟိ ဒသဟိ ဗလေဟိ သမန္နာဂတော တထာဂတော အာသဘံ ဌာနံ ပဋိဇာနာတိ၊ တာနိ ဝိတ္ထာရတော ဒဿေတုံ **ကတမာနိ ဒသ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ တထာဂတော ဌာနဉ္စ ဌာနတော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဌာနဉ္စ ဌာနတော**တိ ကာရဏဉ္စ ကာရဏတော။ ကာရဏဉ္စိ ယသ္မာ တတ္ထ ဖလံ တိဋ္ဌတိ၊ တဒါယတ္တဝုတ္တိတာယ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေဝ ပဝတ္တတိ စ၊ တသ္မာ ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ တံ ဘဂဝါ "ယေ ယေ ဓမ္မာ ယေသံ ယေသံ ဓမ္မာနံ ဟေတူ ပစ္စယာ ဥပ္ပါဒါယ၊ တံ တံ ဌာနံ။ ယေ ယေ ဓမ္မာ ယေသံ ယေသံ ဓမ္မာနံ နာ ဟေတူ နာ ပစ္စယာ ဥပ္ပါဒါယ၊ တံ တံ အဋ္ဌာန"န္တိ ပဇာနန္တော ဌာနဉ္စ ဌာနတော အဋ္ဌာနဉ္စ အဋ္ဌာနတော ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ။ အဘိဓမ္မေ ပနေတံ "တတ္ထ ကတမံ တထာဂတဿ ဌာနဉ္စ ဌာနတော အဋ္ဌာနဉ္စ အဋ္ဌာနတော ယထာဘူတံ ဉာဏ"န္တိ[2] အာဒိနာ နယေန ဝိတ္ထာရိတမေဝ။ **ယဿိတိ** ယေန ဉာဏေန။ **ဣဒမ္ပိ ဘိက္ခဝေ တထာဂတဿာ**တိ ဣဒမ္ပိ ဌာနာဋ္ဌာနဉာဏံ တထာဂတဿ တထာ-ဂတဗလံ နာမ ဟောတီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ သဗ္ဗပဒေသု ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ကမ္မသမာဒါနာနန္တိ သမာဒိယိတ္ဝာ ကတာနံ ကုသလာကုသလကမ္မာနံ၊ ကမ္မမေဝ ဝါ ကမ္မသမာဒါနံ။ **ဌာနသော ဟေတုသော**တိ ပစ္စယတော စေဝ

2. အဘိ ၂-၃၄၈-ပိဋ္ဌေ။

hetuto ca. Tattha gati-upadhikālapayogā vipākassa ṭhānaṁ, kammaṁ hetu. Imassa pana ñāṇassa vitthārakathā “atthekaccāni pāpakāni kammasamādānāni gatisampattipaṭibāḷhāni na vipaccantī”[1] ti-ādinā nayena abhidhamme āgatāyeva.

Sabbatthagāmininti sabbagatigāminiñca agatigāminiñca. **Paṭipadanti** maggaṁ. **Yathābhūtaṁ pajānātīti** bahūsupi manussesu ekameva pāṇaṁ ghātentesu “imassa cetanā nirayagāminī bhavissati, imassa tiracchānayonigāminī”ti iminā nayena ekavatthusmimpi kusalākusalacetanāsaṅkhātānaṁ paṭipattīnaṁ aviparītato sabhāvaṁ jānāti. Imassapi ca ñāṇassa vitthārakathā “tattha katamaṁ Tathāgatassa sabbatthagāminiṁ paṭipadaṁ[2] yathābhūtaṁ ñāṇaṁ, idha Tathāgato ayaṁ maggo ayaṁ paṭipadā nirayagāminīti pajānātī”ti[3] ādinā nayena abhidhamme āgatāyeva.

Anekadhātunti cakkhudhātu-ādīhi kāmadhātu-ādīhi vā dhātūhi bahudhātuṁ. **Nānādhātunti** tāsaṁyeva dhātūnaṁ vilakkhaṇatāya nānappakāradhātuṁ. **Lokanti** khandhāyatanadhātulokaṁ. **Yathābhūtaṁ pajānātīti** tāsaṁ dhātūnaṁ aviparītato sabhāvaṁ paṭivijjhati. Idampi ñāṇaṁ “tattha katamaṁ Tathāgatassa anekadhātunānādhātulokaṁ yathābhūtaṁ ñāṇaṁ, idha Tathāgato khandhanānattaṁ pajānātī”ti[3] ādinā nayena abhidhamme vitthāritameva.

Nānādhimuttikatanti hīnādīhi adhimuttīhi nānādhimuttikabhāvaṁ. Idampi ñāṇaṁ “tattha katamaṁ Tathāgatassa sattānaṁ nānādhimuttikataṁ yathābhūtaṁ ñāṇaṁ. Idha Tathāgato pajānāti santi sattā hīnādhimuttikā”ti[3] ādinā nayena abhidhamme vitthāritameva.

Parasattānanti padhānasattānaṁ. **Parapuggalānanti** tato aññesaṁ hīnasattānaṁ. Ekatthameva vā etaṁ padadvayaṁ, veneyyavasena dvidhā vuttaṁ. **Indriyaparopariyattanti** saddhādīnaṁ indriyānaṁ parabhāvañca aparabhāvañca, vuddhiñca hāniñcāti attho. Imassāpi ñāṇassa vitthārakathā “tattha katamaṁ Tathāgatassa parasattānaṁ parapuggalānaṁ indriyaparopariyattaṁ yathābhūtaṁ

1. Abhi 2. 351 piṭṭhe. 2. Sabbatthagāminipaṭipadā (Sī, Syā) 3. Abhi 2. 352 piṭṭhe.

ဟေတုတော စ။ တတ္ထ ဂတိဥပဓိကာလပယောဂါ ဝိပါကဿ ဌာနံ၊ ကမ္မံ ဟေတု။ ဣမဿ ပန ဉာဏဿ ဝိတ္ထာရကထာ “အတ္ထေကစ္စာနိ ပါပကာနိ ကမ္မသမာဒါနာနိ ဂတိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠှာနိ န ဝိပစ္စန္တိ”တိ[1]အာဒိနာ နယေန အဘိဓမ္မေ အာဂတာယေဝ။

သဗ္ဗတ္ထဂါမိနိန္တိ သဗ္ဗဂတိဂါမိနိဉ္စ အဂတိဂါမိနိဉ္စ။ **ပဋိပဒန္တိ** မဂ္ဂံ။ **ယထာဘူတံ ပဇာနာတီတိ** ဗဟူသုပိ မနုဿေသု ကေမေဝ ပါဏံ ဃာတေန္တေသု “ဣမဿ စေတနာ နိရယဂါမိနီ ဘဝိဿတိ၊ ဣမဿ တိရစ္ဆာန-ယောနိဂါမိနီ”တိ ဣမိနာ နယေန ကေဝတ္ထုသ္မိဉ္ဇိ ကုသလာကုသလစေတနာ-သင်္ခါတာနံ ပဋိပတ္တိနံ အဝိပရီတတော သဘာဝံ ဇာနာတိ။ ဣမဿပိ စ ဉာဏဿ ဝိတ္ထာရကထာ “တတ္ထ ကတမံ တထာဂတဿ သဗ္ဗတ္ထဂါမိနိံ ပဋိပဒံ ယထာဘူတံ ဉာဏံ၊ ဣဓ တထာဂတော အယံ မဂ္ဂေါ အယံ ပဋိပဒါ နိရယဂါမိနိတိ ပဇာနာတီ”တိ[2]အာဒိနာ နယေန အဘိဓမ္မေ အာဂတာယေဝ။

အနေကဓာတုန္တိ စက္ခုဓာတုအာဒီဟိ ကာမဓာတုအာဒီဟိ ဝါ ဓာတူဟိ ဗဟုဓာတုံ။ **နာနာဓာတုန္တိ** တာသံယေဝ ဓာတူနံ ဝိလက္ခဏတာယ နာနပ္ပ-ကာရဓာတုံ။ **လောကန္တိ** ခန္ဓာယတနဓာတုလောကံ။ **ယထာဘူတံ ပဇာနာတီတိ** တာသံ ဓာတူနံ အဝိပရီတတော သဘာဝံ ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ ဣဒမ္ပိ ဉာဏံ “တတ္ထ ကတမံ တထာဂတဿ အနေကဓာတုနာနာဓာတုလောကံ ယထာဘူတံ ဉာဏံ၊ ဣဓ တထာဂတော ခန္ဓနာနတ္တံ ပဇာနာတီ”တိ[2]အာဒိနာ, နယေန အဘိဓမ္မေ ဝိတ္ထာရိတမေဝ။

နာနာဓိမုတ္တိကတန္တိ ဟီနာဒီဟိ အဓိမုတ္တီဟိ နာနာဓိမုတ္တိကဘာဝံ။ ဣဒမ္ပိ ဉာဏံ “တတ္ထ ကတမံ တထာဂတဿ သတ္တာနံ နာနာဓိမုတ္တိကတံ ယထာဘူတံ ဉာဏံ။ ဣဓ တထာဂတော ပဇာနာတိ သန္တိ သတ္တာ ဟီနာဓိမုတ္တိကာ”တိ[2]-အာဒိနာ နယေန အဘိဓမ္မေ ဝိတ္ထာရိတမေဝ။

ပရသတ္တာနန္တိ ပရေနသတ္တာနံ။ **ပရပုဂ္ဂလာနန္တိ** တတော အညေသံ ဟီနသတ္တာနံ။ ကေတ္တမေဝ ဝါ တေ ပဒဋ္ဌယိ၊ ဝေနေယျဝသေန ဒ္ဝိဓာ ဝုတ္တံ။ **ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တန္တိ** သဒ္ဓါဒိနံ ဣန္ဒြိယာနံ ပရဘာဝဉ္စ အပရဘာဝဉ္စ၊ ဝုဋ္ဌိဉ္စ ဟာနိဉ္စာတိ အတ္ထော။ ဣမဿာပိ ဉာဏဿ ဝိတ္ထာရကထာ “တတ္ထ ကတမံ တထာဂတဿ ပရသတ္တာနံ ပရပုဂ္ဂလာနံ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တံ ယထာဘူတံ

၁-အဘိ ၂-၃၅၁-ဗိဇ္ဇေ။ ၂-သဗ္ဗတ္ထဂါမိနိပဋိပဒါ (သီ၊သျာ)
၁-အဘိ ၂-၃၅၂-ဗိဇ္ဇေ။

ñāṇaṁ, idha Tathāgato sattānaṁ āsayaṁ pajānātī”ti[1] ādinā nayena abhidhamme āgatāyeva.

Jhānavimokkhasamādhisamāpattīnanti paṭhamādīnaṁ catunnaṁ jhānānaṁ, “rūpī rūpāni passatī”ti-ādīnaṁ aṭṭhannaṁ vimokkhānaṁ, savitakkasavicārādīnaṁ tiṇṇaṁ samādhīnaṁ, paṭhamajjhānasamāpatti-ādīnañca navannaṁ anupubbasamāpattīnaṁ. **Saṁkilesan**ti hānabhāgiyadhammaṁ. **Vodānan**ti visesabhāgiyadhammaṁ. **Vuṭṭhānan**ti “vodānampi vuṭṭhānaṁ, tamhā tamhā samādhimhā vuṭṭhānampi vuṭṭhānan”ti[2] evaṁ vuttaṁ paguṇajjhānañceva bhavaṅgaphalasamāpattiyo ca. Heṭṭhimaṁ heṭṭhimañhi paguṇajjhānaṁ uparimassa uparimassa padaṭṭhānaṁ hoti, tasmā “vodānampi vuṭṭhānan”ti vuttaṁ. Bhavaṅgena pana sabbajjhānehi vuṭṭhānaṁ hoti, phalasamāpattiyā nirodhasamāpattito vuṭṭhānaṁ hoti. Taṁ sandhāya ca “tamhā tamhā samādhimhā vuṭṭhānampi vuṭṭhānan”ti vuttaṁ. Idampi ñāṇaṁ “tattha katamaṁ Tathāgatassa jhānavimokkhasamādhisamāpattīnaṁ saṁkilesaṁ vodānaṁ vuṭṭhānaṁ yathābhūtaṁ ñāṇaṁ, **jhāyī**ti cattāro jhāyī, atthekacco jhāyī sampattiṁyeva samānaṁ vipattīti paccetī”ti[3] ādinā nayena abhidhamme vitthāritameva. Sabbañāṇānaṁ vitthārakathāya vinicchayo Sammohavinodaniyā Vibhaṅgaṭṭhakathāya vutto, pubbenivāsānussatidibbacakkhuñāṇakathā Visuddhimagge vitthāritā, āsavakkhayakathā heṭṭhā vuttāyevāti.

Tattha paravādīkathā hoti “dasabalañāṇaṁ nāma pāṭiyekkaṁ ñāṇaṁ natthi, Sabbaṇṇutaññāṇassevāyaṁ pabhedo”ti. Taṁ na tathā daṭṭhabbaṁ. Aññameva hi dasabalañāṇaṁ, aññaṁ sabbaññutaññāṇaṁ. Dasabalañāṇañhi sakasakakiccameva jānāti, sabbaññutaññāṇaṁ tampi tato avasesampi jānāti. Dasabalañāṇesu hi paṭhamaṁ kāraṇākāraṇameva jānāti, dutiyaṁ kammavipākantarameva, tatiyaṁ kammaparicchedameva, catutthaṁ dhātunānattakāraṇameva, pañcamaṁ sattānaṁ ajjhāsayādhimuttimeva, chaṭṭhaṁ indriyānaṁ tikkhamudubhāvameva, sattamaṁ jhānādīhi saddhiṁ tesaṁ saṁkilesādimeva, aṭṭhamaṁ pubbenivutthakkhandhasantatimeva, navamaṁ sattānaṁ cutipaṭisandhimeva, dasamaṁ saccaparicchedameva. Sabbaññutaññāṇaṁ pana etehi jānitabbañca tato uttariñca pajānāti, etesaṁ pana kiccaṁ na sabbaṁ karoti. Tañhi jhānaṁ hutvā

1. Abhi 2. 353 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 357 piṭṭhe. 3. Abhi 2. 355 piṭṭhe.

ဉာဏံ၊ ဣဓ တထာဂတော သတ္တာနံ အာသယံ ပဇာနာတီ”တိ[2] အာဒိနာ နယေန အဘိဓမ္မေ အာဂတာယေဝ။

ဈာနဝိမောက္ခသမာဓိသမာပတ္တီနန္တိ ပဌမာဒီနံ စတုန္နံ ဈာနာနံ, “ရူပီ ရူပါနိ ပဿတီ”တိအာဒီနံ အဋ္ဌန္နံ ဝိမောက္ခာနံ, သဝိတက္ကသဝိစာရာဒီနံ တိဏ္ဏံ သမာဓိနံ, ပဌမဇ္ဈာနသမာပတ္တိအာဒီန္တု နဝန္နံ အနုပုဗ္ဗသမာပတ္တီနံ။ **သံကိလေ-သ**န္တိ ဟာနဘာဂိယဓမ္မံ။ **ဝေါဒါန**န္တိ ဝိသေသဘာဂိယဓမ္မံ။ **ဝုဋ္ဌာန**န္တိ “ဝေါဒါနမ္ပိ ဝုဋ္ဌာနံ၊ တမ္ဟာ တမ္ဟာ သမာဓိမ္ဟာ ဝုဋ္ဌာနမ္ပိ ဝုဋ္ဌာန”န္တိ[1] ဧဝံ ဝုတ္တံ ပဂုဏဇ္ဈာ-နမ္ပေဝ ဘဝင်္ဂဖလသမာပတ္တိယော စ။ ဟေဋ္ဌိမံ ဟေဋ္ဌိမဉ္စိ ပဂုဏဇ္ဈာနံ ဥပရိမဿ ဥပရိမဿ ပဒဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ တသ္မာ “ဝေါဒါနမ္ပိ ဝုဋ္ဌာန”န္တိ ဝုတ္တံ။ ဘဝင်္ဂေန ပန သဗ္ဗဇ္ဈာနေဟိ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ ဖလသမာပတ္တိယာ နိရောဓသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ တံ သန္ဓာယ စ “တမ္ဟာ တမ္ဟာ သမာဓိမ္ဟာ ဝုဋ္ဌာနမ္ပိ ဝုဋ္ဌာန”န္တိ ဝုတ္တံ။ ဣဒမ္ပိ ဉာဏံ “တတ္ထ ကတမံ တထာဂတဿ ဈာနဝိမောက္ခသမာဓိ-သမာပတ္တီနံ သံကိလေသံ ဝေါဒါနံ ဝုဋ္ဌာနံ ယထာဘူတံ ဉာဏံ၊ **ဈာယီ**တိ စတ္တာရော ဈာယီ၊ အတ္ထေကစ္စော ဈာယီ သမ္မတ္တိံယေဝ သမာနံ ဝိပတ္တိတိ ပစ္စေတီ”တိ[2] အာဒိနာ နယေန အဘိဓမ္မေ ဝိတ္ထာရိတမေဝ။ သမ္မဉ္ဉာဏံ ဝိတ္ထာရကထာယ ဝိနိစ္ဆယော သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ ဝိဘင်္ဂကထာယ ဝုတ္တော၊ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏကထာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရိတာ၊ အာသဝက္ခယကထာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာယေဝါတိ။

တတ္ထ ပရဝါဒိကထာ ဟောတိ “ဒသဗလဉာဏံ နာမ ပါဋိယေက္ကံ ဉာဏံ နတ္ထိ၊ သဗ္ဗညုတညာဏဿေဝါယံ ပဘေဒေါ”တိ။ တံ န တထာ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ အညမေဝ ဟိ ဒသဗလဉာဏံ၊ အညံ သဗ္ဗညုတညာဏံ။ ဒသဗလဉာဏဉ္ဟိ သကသကကိစ္စမေဝ ဇာနာတိ၊ သဗ္ဗညုတ္တညာဏံ တမ္ပိ တတော အဝသေသမ္ပိ ဇာနာတိ။ ဒသဗလဉာဏေသု ဟိ ပဌမံ ကာရဏာကာရဏမေဝ ဇာနာတိ၊ ဒုတိယံ ကမ္မဝိပါကန္တရမေဝ၊ တတိယံ ကမ္မပရိစ္ဆေဒမေဝ၊ စတုတ္ထံ ဓာတု-နာနတ္တကာရဏမေဝ၊ ပဉ္စမံ သတ္တာနံ အဇ္ဈာသယာဓိမုတ္တိမေဝ၊ ဆဋ္ဌံ ဣန္ဒြိယာနံ တိက္ခမုဒုဘာဝမေဝ၊ သတ္တမံ ဈာနာဒီဟိ သဒ္ဓိံ တေသံ သံကိလေသာဒိမေဝ၊ အဋ္ဌမံ ပုဗ္ဗေနိဝုတ္ထက္ခန္ဓသန္တတိမေဝ၊ နဝမံ သတ္တာနံ စုတိပဋိသန္ဓိမေဝ၊ ဒသမံ သစ္စပရိစ္ဆေဒမေဝ။ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပန တေဟိ ဇာနိတဗ္ဗဉ္စ တတော ဥတ္တရိဉ္စ ပဇာနာတိ၊ တေသံ ပန ကိစ္စံ န သဒ္ဓံ ကရောတိ။ တဉ္စိ ဈာနံ ဟုတ္ဝာ

၁-အာဒိ ၂-၃၅၃-ပိဋ္ဌေ၊ ၂-အာဒိ ၂-၃၅၇-ပိဋ္ဌေ၊ ၃-အာဒိ ၂-၃၅၅-ပိဋ္ဌေ။

appetuṁ na sakkoti, iddhi hutvā vikubbituṁ na sakkoti, maggo hutvā kilese khepetuṁ na sakkoti.

Apica paravādī evaṁ pucchitabbo "dasabalañāṇaṁ nāmetaṁ savitakkasavicāraṁ avitakkavicāramattaṁ avitakka-avicāraṁ, kāmāvacaraṁ rūpāvacaraṁ arūpāvacaraṁ lokiyaṁ lokuttaran"ti. Jānanto "paṭipāṭiyā satta ñāṇāni savitakkasavicārānī"ti vakkhati, "tato parāni dve avitakka-avicārānī"ti vakkhati. "Āsavakkhayañāṇaṁ siyā savitakkasavicāraṁ siyā avitakkavicāramattaṁ siyā avitakka-avicāran"ti vakkhati. Tathā "paṭipāṭiyā satta kāmāvacarāni, tato dve rūpāvacarāni, avasāne ekaṁ lokuttaran"ti vakkhati. "Sabbaññutaññāṇaṁ pana savitakkasavicārameva lokiyamevā"ti vakkhati.

Evamettha anupadavaṇṇanaṁ ñatvā idāni yasmā Tathāgato paṭhamaṁyeva ṭhānāṭṭhānañāṇena veneyyasattānaṁ āsavakkhayādhigamassa ceva anadhigamassa ca ṭhānāṭṭhānabhūtaṁ kilesāvaraṇābhāvaṁ passati lokiyasammādiṭṭhiṭṭhānādidassanato niyatamicchādiṭṭhiṭṭhānābhāvadassanato ca. Atha nesaṁ kammavipākañāṇena vipākāvaraṇābhāvaṁ passati tihetukappaṭisandhidassanato, sabbatthagāminipaṭipadāñāṇena kammāvaraṇābhāvaṁ passati ānantariyakammābhāvadassanato. Evamanāvaraṇānaṁ anekadhātunānādhātuñāṇena anukūladhammadesanatthaṁ cariyāvisesaṁ passati dhātuvemattadassanato. Atha nesaṁ nānādhimuttikatañāṇena adhimuttiṁ passati payogaṁ anādiyitvāpi adhimuttivasena dhammadesanatthaṁ. Athevaṁ diṭṭhādhimuttīnaṁ[1] yathāsatti yathābalaṁ dhammaṁ desetuṁ indriyaparopariyattiñāṇena indriyaparopariyattaṁ passati saddhādīnaṁ tikkhamudubhāvadassanato. Evaṁ pariññātindriyaparopariyattā pana te sace dūre honti, atha jhānādiñāṇena jhānādīsu vasībhūtattā iddhivisesena te khippaṁ upagacchati. Upagantvā ca[2] nesaṁ pubbenivāsānussatiñāṇena pubbajātibhavaṁ, dibbacakkhānubhāvato pattabbena cetopariyañāṇena sampati cittavisesaṁ passanto āsavakkhayañāṇānubhāvena āsavakkhayagāminiyā paṭipadāya vigatasammohattā āsavakkhayāya dhammaṁ deseti. Tasmā iminānukkamena imāni balāni vuttānīti veditabbāni.

1. Diṭṭhādhimuttīnaṁ vasena (Sī, Syā)
2. Upagantvāva (Sī, Syā)

အပ္ပေတုံ န သက္ကောတိ၊ ဣဒ္ဓိ ဟုတ္ဝာ ဝိကုဗ္ဗိတုံ န သက္ကောတိ၊ မဂ္ဂေါ ဟုတ္ဝာ ကိလေသေ ခေပေတုံ န သက္ကောတိ။

အထိစ ပရဝါဒီ ဧဝံ ပုစ္ဆိတဗ္ဗော "ဒသဗလဉာဏံ နာမေတံ သဝိတက္ကသဝိစာရံ အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တံ အဝိတက္ကအဝိစာရံ၊ ကာမာဝစရံ ရူပါဝစရံ အရူပါဝစရံ၊ လောကိယံ လောကုတ္တရ"န္တိ။ ဇာနန္တော "ပဋိပါဋိယာ သတ္တ ဉာဏာနိ သဝိတက္ကသဝိစာရာနိ"တိ ဝက္ခတိ၊ "တတော ပရာနိ ဒွေ အဝိတက္က-အဝိစာရာနိ"တိ ဝက္ခတိ။ "အာသဝက္ခယဉာဏံ သိယာ သဝိတက္ကသဝိစာရံ သိယာ အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တံ သိယာ အဝိတက္ကအဝိစာရ"န္တိ ဝက္ခတိ။ တထာ "ပဋိပါဋိယာ သတ္တ ကာမာဝစရာနိ၊ တတော ဒွေ ရူပါဝစရာနိ၊ အဝသာနေ ကေ လောကုတ္တရ"န္တိ ဝက္ခတိ။ "သမ္မညုတညာဏံ ပန သဝိတက္ကသဝိစာရမေဝ လောကိယမေဝါ"တိ ဝက္ခတိ။

ဧဝမေတ္ထ အနုပဒဝဏ္ဏနံ ဉတ္ဝာ ဣဒါနိ ယသ္မာ တထာဂတော ပဌမံယေဝ ဌာနာဌာနဉာဏေန ဝေနေယျသတ္တာနံ အာသဝက္ခယာဓိဂမဿ စေဝ အနဓိ-ဂမဿ စ ဌာနာဌာနဘူတံ ကိလေသာဝရဏာဘာဝံ ပဿတိ လောကိယ-သမ္မာဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာဒိဒဿနတော နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာဘာဝဒဿနတော စ။ အထ နေသံ ကမ္မဝိပါကဉာဏေန ဝိပါကာဝရဏာဘာဝံ ပဿတိ တိဟေတု-ကပဋိသန္ဓိဒဿနတော၊ သမ္မတ္ထဂါမိနိပဋိပဒါဉာဏေန ကမ္မာဝရဏာဘာဝံ ပဿတိ အာနန္တရိယကမ္မာဘာဝဒဿနတော။ ဧဝမနာဝရဏာနံ အနေက-ဓာတုနာနာဓာတုဉာဏေန အနုကူလဓမ္မဒေသနတ္ထံ စရိယာဝိသေသံ ပဿတိ ဓာတုဝေမတ္တဒဿနတော။ အထ နေသံ နာနာဓိမုတ္တိကတဉာဏေန အဓိမုတ္တိံ ပဿတိ ပယောဂံ အနာဒိယိတ္ဝာပိ အဓိမုတ္တိဝသေန ဓမ္မဒေသနတ္ထံ။ အထေဝံ ဒိဋ္ဌာဓိမုတ္တီနံ[1] ယထာသတ္တိ ယထာဗလံ ဓမ္မံ ဒေသေတုံ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တိ-ဉာဏေန ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တံ ပဿတိ သဒ္ဓါဒီနံ တိက္ခမုဒုဘာဝဒဿနတော။ ဧဝံ ပရိညာတိန္ဒြိယပရောပရိယတ္တာ ပန တေ သစေ ဒူရေ ဟောန္တိ၊ အထ ဈာနာဒိဉာဏေန ဈာနာဒီသု ဝသီဘူတတ္တာ ဣဒ္ဓိဝိသေသေန တေ ခိပ္ပံ ဥပဂစ္ဆတိ။ ဥပဂန္ဟာ စ[2] နေသံ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏေန ပုဗ္ဗဇာတိဘဝံ, ဒိဗ္ဗစက္ခာနုဘာဝတော ပတ္တဗ္ဗေန စေတောပရိယဉာဏေန သမ္ပတိ စိတ္တဝိသေသံ ပဿန္တော အာသဝက္ခယဉာဏာနုဘာဝေန အာသဝက္ခယဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ ဝိဂတသမ္မောဟတ္တာ အာသဝက္ခယာယ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ တသ္မာ ဣမိနာနုက္ကမေန ဣမာနိ ဗလာနိ ဝုတ္တာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၁-ဒိဋ္ဌာဓိမုတ္တီနံ ဝသေန (သီ၊ သျာ)
၂-ဥပဂန္ဟာဝ (သီ၊ သျာ)

2. Adhivuttipadasuttavaṇṇanā

22. Dutiye **ye te dhammā**ti ye te dasabalañāṇasabbaññutaññāṇadhammā. **Adhivuttipadānan**ti[1] adhivacanapadānaṁ, khandhāyatanadhātudhammānanti attho. Adhivuttiyoti hi adhivacanāni vuccanti, tesaṁ ye padabhūtā desanāya padaṭṭhānattā[2]. Atītā Buddhāpi hi ete dhamme kathayiṁsu, anāgatāpi eseva kathayissanti. Tasmā khandhādayo adhivuttipadāni nāma. Tesaṁ adhivuttipadānaṁ. Atha vā bhūtamatthaṁ abhibhavitvā yathāsabhāvato aggahetvā vattanato adhivuttiyoti diṭṭhiyo vuccanti, adhivuttīnaṁ padāni adhivuttipadāni, diṭṭhidīpakāni vacanānīti attho. Tesaṁ adhivuttipadānaṁ diṭṭhivohārānaṁ. **Abhiññā sacchikiriyāyā**ti jānitvā paccakkhakaraṇatthāya. **Visārado**ti ñāṇasomanassappatto. **Tatthā**ti tesu dhammesu. **Tesaṁ tesaṁ tathā tathā dhammaṁ desetun**ti tesaṁ tesaṁ diṭṭhigatikānaṁ vā itaresaṁ vā āsayaṁ ñatvā tathā tathā dhammaṁ desetuṁ. **Hīnaṁ vā hīnanti ñassatī**ti hīnaṁ vā dhammaṁ "hīno dhammo"ti jānissati. **Ñāteyyan**ti ñātabbaṁ. **Daṭṭheyyan**ti daṭṭhabbaṁ. **Sacchikareyyan**ti sacchikātabbaṁ. **Tattha tattha yathābhūtañāṇan**ti tesu tesu dhammesu yathāsabhāvañāṇaṁ. Iminā sabbaññutaññāṇaṁ dasseti. Evaṁ sabbaññutaññāṇaṁ dassetvā puna dasabalañāṇaṁ dassento **dasayimānī**ti-ādimāha. Dasabalañāṇampi hi tattha tattha yathābhūtañāṇameva.

3. Kāyasuttavaṇṇanā

23. Tatiye **āpanno hoti kañcideva desan**ti[3] kañci āpattikoṭṭhāsaṁ āpanno hoti. **Anuviccā**ti anupavisitvā pariyogāhetvā. **Kāyaduccaritan**ti tividhaṁ kāyaduccaritaṁ. **Vacīduccaritan**ti catubbidhaṁ vacīduccaritaṁ. **Pāpikā issā**ti lāmikā usūyā. **Paññāya disvā**ti[4] sahavipassanāya maggapaññāya passitvā[5] pahātabbā. **Ijjhatī**ti samijjhati. **Upavāsassā**ti nissāya upasaṅkamitvā vasantassa. **Abhibhuyyā**ti

---

1. Adhimuttipadānanti (Syā, Ka)
2. Tesaṁ tesaṁ dassanabhūtāya desanāya padhānattā (Sī), tesaṁ tesaṁ padabhūtāya desanāya padaṭṭhānattā (Syā)
3. Kiñci desanti (Ka) 4. Disvā disvāti (Sī, Syā) 5. Passitvā passitvā (Sī, Syā)

၂-အဓိဝုတ္တိပဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၂။ ဒုတိယေ **ယေ တေ ဓမ္မာ**တိ ယေ တေ ဒသဗလဉာဏသမ္ဘုတ-ဉာဏဓမ္မာ။ **အဓိဝုတ္တိပဒါနန္တိ**[1] အဓိဝစနပဒါနံ၊ ခန္ဓာယတနဓာတုဓမ္မာနန္တိ အတ္ထော။ အဓိဝုတ္တိယောတိ ဟိ အဓိဝစနာနိ ဝုစ္စန္တိ၊ တေသံ ယေ ပဒဘူတာ ဒေသနာယ ပဒဋ္ဌာနတ္ထာ[2]။ အတီတာ ဗုဒ္ဓါပိ ဟိ ဧတေ ဓမ္မေ ကထယိံသု၊ အနာဂတာပိ ဧတေဝ ကထယိဿန္တိ။ တသ္မာ ခန္ဓာဒယော အဓိဝုတ္တိပဒါနိ နာမ။ တေသံ အဓိဝုတ္တိပဒါနံ။ အထ ဝါ ဘူတမတ္ထံ အဘိဘဝိတ္ဝာ ယထာ-သဘာဝတော အဂ္ဂဟေတ္ဝာ ဝတ္တနတော အဓိဝုတ္တိယောတိ ဒိဋ္ဌိယော ဝုစ္စန္တိ၊ အဓိဝုတ္တိနံ ပဒါနိ အဓိဝုတ္တိပဒါနိ၊ ဒိဋ္ဌိဒီပကာနိ ဝစနာနိတိ အတ္ထော။ တေသံ အဓိဝုတ္တိပဒါနံ ဒိဋ္ဌိဝေါဟာရာနံ။ **အဘိညာ သစ္ဆိကိရိယာယာ**တိ ဇာနိတ္ဝာ ပစ္စက္ခကရဏတ္ထာယ။ **ဝိသာရဒေါ**တိ ဉာဏသောမနဿပ္ပတ္တော။ **တတ္ထာ**တိ တေသု ဓမ္မေသု။ **တေသံ တေသံ တထာ တထာ ဓမ္မံ ဒေသေတုန္တိ** တေသံ တေသံ ဒိဋ္ဌဂတိကာနံ ဝါ ဣတရေသံ ဝါ အာသယံ ဉတ္ဝာ တထာ တထာ ဓမ္မံ ဒေသေတုံ။ **ဟီနံ ဝါ ဟီနန္တိ ဉာဿတီ**တိ ဟီနံ ဝါ ဓမ္မံ "ဟီနော ဓမ္မော"တိ ဇာနိဿတိ။ **ဉာတေယ္ယန္တိ** ဉာတဗ္ဗံ။ **ဒဋ္ဌေယ္ယန္တိ** ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **သစ္ဆိကရေယ္ယန္တိ** သစ္ဆိကာတဗ္ဗံ။ **တတ္ထ တတ္ထ ယထာဘူတဉာဏန္တိ** တေသု တေသု ဓမ္မေသု ယထာသဘာဝဉာဏံ။ ဣမိနာ သမ္ဘုတဉာဏံ ဒဿေတိ။ ဧဝံ သမ္ဘုတဉာဏံ ဒဿေတ္ဝာ ပုန ဒသဗလဉာဏံ ဒဿေန္တော **ဒသယိမာနီ**တိအာဒိမာဟ။ ဒသဗလဉာဏမ္ပိ ဟိ တတ္ထ တတ္ထ ယထာဘူတဉာဏမေဝါတိ။

၃-ကာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃။ တတိယေ **အာပန္နော ဟောတိ ကဉ္စိဒေဝ ဒေသန္တိ**[3] ကဉ္စိ အာပတ္တိ-ကောဋ္ဌာသံ အာပန္နော ဟောတိ။ **အနုဝိစ္စာ**တိ အနုပဝိသိတ္ဝာ ပရိယောဂါ-ဟေတ္ဝာ။ **ကာယဒုစ္စရိတန္တိ** တိဝိဓံ ကာယဒုစ္စရိတံ။ **ဝစီဒုစ္စရိတန္တိ** စတုဗ္ဗိဓံ ဝစီဒုစ္စရိတံ။ **ပါပိကာ ဣဿာ**တိ လာမိကာ ဥသူယာ။ **ပညာယ ဒိသ္ဝာ**တိ[4] သဟဝိပဿနာယ မဂ္ဂပညာယ ပသိဒ္ဓိတ္ဝာ[5] ပဟာတဗ္ဗာ။ **ဣဇ္ဈတီ**တိ သမိဇ္ဈတိ။ **ဥပဝါသဿာ**တိ နိဿာယ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ ဝသန္တဿ။ **အဘိဘုယ္ယာ**တိ

၁-အဓိမုတ္တိပဒါနန္တိ (သျာ၊ က)

၂-တေသံ တေသံ ဒဿနဘူတာယ ဒေသနာယ ပဓာနတ္ထာ (သီ)၊ တေသံ တေသံ ပဒဘူတာယ ဒေသနာယ ပဒဋ္ဌာနတ္ထာ (သျာ) ၃-ကိဉ္စိ ဒေသန္တိ (က)

၄-ဒိသ္ဝာ ဒိသ္ဝာတိ (သီ၊ သျာ) ၅-ပဿိတ္ဝာ ပဿိတ္ဝာ (သီ၊ သျာ)

ajjhottharitvā madditvā. **Iriyatī**ti vattati. Imasmiṁ sutte sahavipassanāya maggo kathito.

4. Mahācundasuttavaṇṇanā

24. Catutthe **jānāmimaṁ dhamman**ti iminā ñāṇavādassa vadanākāro[1] vutto. **Bhāvitakāyomhī**ti-ādīhi bhāvanāvādassa[2]. Tatiyavāre dvepi vādā ekato vuttā, tayopi cete arahattameva paṭijānanti. **Aḍḍhavādaṁ vadeyyā**ti aḍḍhohamasmīti vādaṁ vadeyya. **Upanīhātun**ti nīharitvā dātuṁ.

5. Kasiṇasuttavaṇṇanā

25. Pañcame sakalaṭṭhena kasiṇāni, tadārammaṇānaṁ dhammānaṁ khettaṭṭhena adhiṭṭhānaṭṭhena vā āyatanānīti[3] **kasiṇāyatanāni. Uddhan**ti upari gagaṇatalābhimukhaṁ. **Adho**ti heṭṭhā bhūmitalābhimukhaṁ. **Tiriyan**ti khettamaṇḍalaṁ viya samantā paricchinditvā. Ekacco hi uddhameva kasiṇaṁ vaḍḍheti[4], ekacco adho, ekacco samantato. Tena tena vā kāraṇena[5] evaṁ pasāreti ālokamiva rūpadassanakāmo. Tena vuttaṁ "pathavīkasiṇameko sañjānāti uddhaṁ adho tiriyan"ti. **Advayan**ti idaṁ pana ekassa aññabhāvānupagamanatthaṁ vuttaṁ. Yathā hi udakaṁ paviṭṭhassa sabbadisāsu udakameva hoti na aññaṁ, evameva pathavīkasiṇaṁ pathavīkasiṇameva hoti. Natthi tassa aññakasiṇasambhedoti. Eseva nayo sabbattha. **Appamāṇan**ti idaṁ tassa[6] pharaṇa-appamāṇavasena vuttaṁ. Tañhi cetasā pharanto sakalameva pharati, "ayamassa ādi, idaṁ majjhan"ti pamāṇaṁ na gaṇhāti. **Viññāṇakasiṇa**nti cettha kasiṇugghāṭimākāse pavattaviññāṇaṁ. Tattha kasiṇavasena kasiṇugghāṭimākāse, kasiṇugghāṭimākāsavasena tattha pavattaviññāṇe uddhaṁadhotiriyatā veditabbā. Ayamettha saṅkhepo, kammaṭṭhānabhāvanānayena panetāni pathavīkasiṇādīni vitthārato Visuddhimagge[7] vuttāneva.

---

1. Ñāṇadassanākāro (Sī, Syā)
2. Bhāvitassa (Sī), bhāvanāvārassa (Syā)
3. Āyatanāni (Sī, Ka) Ma-Ṭṭha 3. 179 piṭṭhepi passitabbaṁ.
4. Uddhameva pasāreti (Sī), uddhameva jānāti (Ka)
5. Tena tenevākārena (Sī)
6. Idaṁ tassa (Sī)
7. Visuddhi 1. 115, 165 piṭṭhesu.

အဘျောဟရိတ္ဝာ မဒ္ဒိတ္ဝာ။ **ဣရိယတီ**တိ ဝတ္တတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သဟဝိပဿနာယ မဂ္ဂေါ ကထိတော။

၄-မဟာစုန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄။ စတုတ္ထေ **ဇာနာမိမံ ဓမ္မ**န္တိ ဣမိနာ ဉာဏဝါဒဿ ဝဒနာကာရော[1] ဝုတ္တော။ **ဘာဝိတကာယောမှီ**တိအာဒီဟိ ဘာဝနာဝါဒဿ[2]။ တတိယဝါရေ ဒ္ဝေပိ ဝါဒါ ကေတော ဝုတ္တာ၊ တယောပိ စေတေ အရဟတ္တမေဝ ပဋိဇာနန္တိ။ **အဍ္ဎဝါဒံ ဝဒေယ္ယာ**တိ အဓောဟမသ္မီတိ ဝါဒံ ဝဒေယ္ယ။ **ဥပနီဟာတု**န္တိ နီဟရိတ္ဝာ ဒါတုံ။

၅-ကသိဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၅။ ပဉ္စမေ သကလဋ္ဌေန ကသိဏာနိ၊ ဘဒါရမ္မဏာနံ ဓမ္မာနံ ခေတ္တဋ္ဌေန အဓိဋ္ဌာနဋ္ဌေန ဝါ အာယတနာနီတိ[3]? **ကသိဏာယတနာနိ။ ဥဒ္ဓ**န္တိ ဥပရိ ဂဂဏတလာဘိမုခံ။ **အဓော**တိ ဟေဋ္ဌာ ဘူမိတလာဘိမုခံ။ **တိရိယ**န္တိ ခေတ္တမဏ္ဍလံ ဝိယ သမန္တာ ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ။ ကေစ္စော ဟိ ဥဒ္ဓမေဝ ကသိဏံ ဝဍ္ဎေတိ[4]၊ ကေစ္စော အဓော၊ ကေစ္စော သမန္တတော။ တေန တေန ဝါ ကာရဏေန[5] ဧဝံ ပသာရေတိ အာလောကမိဝ ရူပဒဿနကာမော။ တေန ဝုတ္တံ "ပထဝီကသိဏမေကော သဉ္ဇာနာတိ ဥဒ္ဓံ အဓော တိရိယ"န္တိ။ **အဒ္ဒယ**န္တိ ဒုဒံ ပန ကေဿ အညဘာဝါနုပဂမနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ယထာ ဟိ ဥဒကံ ပဝိဋ္ဌဿ သမ္ဘဒိသာသု ဥဒကမေဝ ဟောတိ န အညံ၊ ဧဝမေဝ ပထဝီကသိဏံ ပထဝီကသိဏမေဝ ဟောတိ။ နတ္ထိ တဿ အညကသိဏသမ္ဘေဒေါတိ။ သေဝ နယော သမ္ဘတ္ထ။ **အပ္ပမာဏ**န္တိ ဒုဒံ တဿ တဿ[6] ဖရဏအပ္ပမာဏဝသေန ဝုတ္တံ။ တဋ္ဌိ စေတသာ ဖရန္တော သကလမေဝ ဖရတိ၊ "အယမဿ အာဒိ၊ ဒုဒံ မဇ္ဈ"န္တိ ပမာဏံ န ဂဏှာတိ။ **ဝိညာဏကသိဏ**န္တိ စေတ္ထ ကသိဏုဂ္ဃာဋိမာကာသေ ပဝတ္တဝိညာဏံ။ တတ္ထ ကသိဏဝသေန ကသိဏုဂ္ဃာဋိမာကာသေ, ကသိဏုဂ္ဃာဋိမာကာသဝသေန တတ္ထ ပဝတ္တဝိညာဏေ ဥဒ္ဓံအဓောတိရိယတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အယမေတ္ထ သခေ်ပေါ။ ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာနယေန ပနေတာနိ ပထဝီကသိဏာဒီနိ ဝိတ္ထာရတော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[7] ဝုတ္တာနေဝ။

၁-ဉာဏဒဿနာကာရော (သီ၊ သျာ)
၂-ဘာဝိတဿ (သီ)၊ ဘာဝနာဝါရဿ (သျာ)
၃-အာယတနာနိ (သီ၊က) မ-ဋ္ဌ ၃-ဘူဓ-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၄-ဥဒ္ဓမေဝ ပသာရေတိ (သီ)၊ ဥဒ္ဓမေဝ ဇာနာတိ (က)
၅-တေန တေနေဝါကာရေန (သီ) ၆-ဒုဒံ တဿ (သီ) ၇-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၁၅၊ ၁၆၅-ပိဋ္ဌေသု။

6. Kāḷīsuttavaṇṇanā

26. Chaṭṭhe **kumāripañhesū**ti kumārīnaṁ māradhītānaṁ pucchāsu. **Atthassa pattiṁ hadayassa santin**ti dvīhipi padehi Arahattameva kathitaṁ. **Senan**ti rāgādikilesasenaṁ. **Piyasātarūpan**ti piyajātikesu ca sātajātikesu ca vatthūsu uppajjanato evaṁladdhanāmaṁ. **Ekohaṁ jhāyaṁ sukhamanubodhin**ti evaṁ kilesasenaṁ jinitvā ahaṁ ekakova jhāyanto sukhaṁ anubujjhiṁ sacchi-akāsiṁ. **Sakkhin**ti[1] sakkhibhāvappattaṁ dhammasakkhiṁ. **Na sampajjati kenaci me**ti mayhaṁ kenaci saddhiṁ mittadhammo nāma natthi. **Pathavīkasiṇasamāpattiparamā kho bhagini eke samaṇabrāhmaṇā atthoti abhinibbattesun**ti[2] pathavīkasiṇasamāpattiparamo uttamo atthoti gahetvā abhinibbattesuṁ. **Yāvatā kho bhagini pathavīkasiṇasamāpattiparamatā**ti yattakā pathavīkasiṇasamāpattiyā uttamakoṭi. **Tadabhiññāsi Bhagavā**ti taṁ Bhagavā abhiññāpaññāya abhiññāsi. **Assādamaddasā**ti samudayasaccaṁ addasa. **Ādīnavamaddasā**ti dukkhasaccaṁ addasa. **Nissaraṇamaddasā**ti nirodhasaccaṁ addasa. **Maggāmaggañāṇadassanamaddasā**ti maggasaccaṁ addasa. **Atthassa pattī**ti etesaṁ catunnaṁ saccānaṁ diṭṭhattā Arahattasaṅkhātassa atthassa patti[3], sabbadarathapariḷāhavūpasantatāya **hadayassa santī**ti.

7. Paṭhamamahāpañhasuttavaṇṇanā

27. Sattame **abhijānāthā**ti abhijānitvā paccakkhaṁ katvā viharatha. **Abhiññāyā**ti abhijānitvā. **Idhā**ti imāya. **Dhammadesanāya vā dhammadesanan**ti yadidaṁ samaṇassa Gotamassa dhammadesanāya saddhiṁ amhākaṁ dhammadesanaṁ, amhākaṁ vā dhammadesanāya saddhiṁ samaṇassa Gotamassa dhammadesanaṁ ārabbha nānākaraṇaṁ vuccetha, taṁ kiṁ nāmāti vadanti. Dutiyapadepi eseva nayo. Iti te majjhe bhinnasuvaṇṇaṁ viya sāsanena saddhiṁ attano laddhiṁ vacanamattena samadhuraṁ ṭhapayiṁsu. **Neva abhinandiṁsū**ti "evametan"ti na sampaṭicchiṁsu. **Nappaṭikkosiṁsū**ti "na idaṁ evan"ti nappaṭisedhesuṁ. Kasmā? Te kira "titthiyā nāma andhasadisā jānitvā vā ajānitvā vā katheyyun"ti nābhinandiṁsu.

---

1. Sabbatthapi evameva, Saṁ-Ṭṭha 1. 170 piṭṭhepi passitabbaṁ.
2. Atthābhinibbattesunti (Sī, Ṭīkāyaṁ ca)
3. Paṭisevanaṁ (Sī, Syā)

၆-ကာဠီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၆။ ဆဋ္ဌေ **ကုမာရိပဉ္ဍေသူ**တိ ကုမာရိနံ မာရဓိတာနံ ပုစ္ဆာသု။ **အတ္ထဿ ပတ္တိံ ဟဒယဿ သန္တိ**န္တိ ဒွီဟိပိ ပဒေဟိ အရဟတ္တမေဝ ကထိတံ။ **သေန**န္တိ ရာဂါဒိကိလေသသေနံ။ **ပိယသာတရူပ**န္တိ ပိယဇာတိကေသု စ သာတဇာတိကေသု စ ဝတ္ထူသု ဥပ္ပဇ္ဇနတော ဧဝံလဒ္ဓနာမံ။ **ဧကောဟံ ဈာယံ သုခမနုဗောဓိ**န္တိ ဧဝံ ကိလေသသေနံ ဇိနိတ္ဝာ အဟံ ကေနော၀ ဈာယန္တော သုခံ အနုဗုဇ္ဈိံ သဗ္ဗညုတဉာဏံ ပဋိဝိဇ္ဈိန္တိ အတ္ထော။ **သက္ခိ**န္တိ သက္ခိဘာ၀ပ္ပတ္တံ ဓမ္မသက္ခိံ။ **န သမ္ပဇ္ဇတိ ကေနစိ မေ**တိ မယ္ဟံ ကေနစိ သဒ္ဓိံ မိတ္တဓမ္မော နာမ နတ္ထိ။ **ပထဝီကသိဏသမာပတ္တိပရမာ ခေါ ဘဂိနိ ဧကေ သမဏဗြာဟ္မဏာ အတ္ထော**တိ အဘိနိဝိဋ္ဌေသုန္တိ ပထဝီကသိဏသမာပတ္တိပရမော ဥတ္တမော အတ္ထော**တိ** ဂဟေတ္ဝာ အဘိနိဝိဋ္ဌေသုံ။ **ယာ၀တာ ခေါ ဘဂိနိ ပထဝီကသိဏသမာပတ္တိပရမတာ**တိ ယတ္တကာ ပထဝီကသိဏသမာပတ္တိယာ ဥတ္တမကောဋိ။ **တဒဘိညာသိ ဘဂ၀ါ**တိ တံ ဘဂ၀ါ အဘိညာပညာယ အဘိညာသိ။ **အဿာဒမဒ္ဒသာ**တိ သမုဒယသစ္စံ အဒ္ဒသ။ **အာဒီန၀မဒ္ဒသာ**တိ ဒုက္ခသစ္စံ အဒ္ဒသ။ **နိဿရဏမဒ္ဒသာ**တိ နိရောဓသစ္စံ အဒ္ဒသ။ **မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနမဒ္ဒသာ**တိ မဂ္ဂသစ္စံ အဒ္ဒသ။ **အတ္ထဿ ပတ္တီ**တိ တေသံ စတုန္နံ သစ္စာနံ ဒိဋ္ဌတ္တာ အရဟတ္တသင်္ခါတဿ အတ္ထဿ ပတ္တိ၇၊ သဗ္ဗဒရထပရိဠာဟူပသန္တတာယ **ဟဒယဿ သန္တီ**တိ။

၇-ပဌမမဟာပဉ္ဍသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၇။ သတ္တမေ **အဘိဇာနာထာ**တိ အဘိဇာနိတ္ဝာ ပစ္စက္ခံ ကတ္ဝာ ဝိဟရထ။ **အဘိညာယာ**တိ အဘိဇာနိတ္ဝာ။ **ဣဓာ**တိ ဣမာယ။ **ဓမ္မဒေသနာယ ဝါ ဓမ္မဒေသန**န္တိ ယဒိဒံ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဓမ္မဒေသနာယ သဒ္ဓိံ အမှာကံ ဓမ္မဒေသနံ, အမှာကံ ဝါ ဓမ္မဒေသနာယ သဒ္ဓိံ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဓမ္မဒေသနံ အာရဗ္ဘ နာနာကရဏံ ဝုစ္စေထ၊ တံ ကိံ နာမာ**တိ** ဝဒန္တိ။ ဒုတိယပဒေပိ သော၀ နယော။ ဣတိ တေ မဇ္ဈေ ဘိန္နသုဝဏ္ဏံ ဝိယ သာသနေန သဒ္ဓိံ အတ္တနော လဒ္ဓိံ ဝစနမတ္တေန သမဓုရံ ဌပယိံသု။ **နော အဘိနန္ဒိံသူ**တိ "၀ေမေတ"န္တိ န သမ္ပဋိစ္ဆိံသု။ **နပ္ပဋိက္ကောသိံသူ**တိ "န ဣဒံ ဧ၀"န္တိ နပ္ပဋိသေဓေသုံ။ ကသ္မာ? တေ ကိရ "တိတ္ထိယာ နာမ အန္ဓသဒိသာ ဇာနိတ္ဝာ ဝါ အဇာနိတ္ဝာ ဝါ ကထေယ္ယု"န္တိ နာဘိနန္ဒိံသု။

၁-သဗ္ဗတ္ထပိ ဧ၀မေ၀၊ သံ-ဋ ၁-၁၇၀-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-အတ္ထာဘိနိဗ္ဗတ္တေသုန္တိ (သီ၊ ဋီကာယံ စ) ၃-ပဋိသေဓနံ (သီ၊ သျာ)

Na sampāyissantīti sampādetvā kathetuṁ na sakkhissanti. **Uttari ca vighātan**ti asampādanato uttarimpi dukkhaṁ āpajjissanti. Sampādetvā kathetuṁ asakkontānaṁ hi dukkhaṁ uppajjati. **Yathā taṁ bhikkhave avisayasmin**ti ettha ca **tan**ti nipātamattaṁ. **Yathā**ti kāraṇavacanaṁ, yasmā avisaye pañhaṁ pucchitā hontīti attho. **Ito vā pana sutvā**ti ito vā pana mama Sāsanato sutvā. Itoti Tathāgatatopi Tathāgatasāvakatopi[1]. **Ārādheyyā**ti paritoseyya, aññathā ārādhanaṁ nāma natthīti dasseti.

Ekadhammeti ekasmiṁ dhamme. Iminā uddeso dassito. Parato **katamasmiṁ ekadhamme**ti iminā pañho dassito. **Sabbe sattā āhāraṭṭhitikā**ti idaṁ panettha veyyākaraṇaṁ. Sesesupi eseva nayo. **Sammā nibbindamāno**ti-ādīsu pana sammā hetunā nayena nibbidānupassanāya nibbindanto ukkaṇṭhanto, virāgānupassanāya virajjanto, paṭisaṅkhānupassanāya muccanassa upāyaṁ katvā vimuccamāno, adhimokkhavasena vā vimuccamāno sandiṭṭhānaṁ kurumānoti attho. Udayabbayehi paricchinditvā pubbantāparantadassanena **sammā pariyanta dassāvī. Sammadatthaṁ abhisameccā**ti sammā sabhāvatthaṁ ñāṇena abhisamāgantvā. **Dukkhassantakaro hotī**ti sakalavaṭṭadukkhassa pariyantaṁ parivaṭumaṁ karo hoti.

Sabbe sattāti kāmabhāvādīsu ekavokārabhavādīsu ca sabbabhavesu sabbe sattā. **Āhāraṭṭhitikā**ti āhārato ṭhiti etesanti āhāraṭṭhitikā. Iti sabbasattānampi ṭhitihetu āhāro nāma eko dhammo, tasmiṁ ekadhamme. Nanu ca evaṁ sante yaṁ vuttaṁ "asaññasattā devā ahetukā anāhārā aphassakā"ti-ādi[2], taṁ virujjhatīti. Na virujjhati. Tesaṁ hi jhānaṁ āhāro hoti. Evaṁ santepi "cattārome bhikkhave āhārā"ti[3] idaṁ virujjhatīti. Idampi na virujjhati. Etasmiñhi sutte nippariyāyena āhāralakkhaṇā dhammā āhārāti vuttā, idha pana pariyāyena paccayo āhāroti vutto. Sabbadhammānañhi paccayo laddhuṁ vaṭṭati. So ca yaṁ yaṁ phalaṁ janeti, taṁ taṁ āharati nāma. Tasmā āhāroti vuccati. Tenevāha "avijjampāhaṁ bhikkhave sāhāraṁ vadāmi, no anāhāraṁ.

1. Ito sutvā hi atathāgato Tathāgatasāvakopi (Ka)
2. Abhi 2. 434 piṭṭhe.
3. Saṁ 1. 253 piṭṭhe.

နော သမ္ပာယိဿန္တီတိ သမ္မာဒေတ္ဝာ ကထေတုံ နော သက္ခိဿန္တိ။ **ဥတ္တရိ စ ဝိဃာတ**န္တိ အသမ္မာဒနတော ဥတ္တရိပိ ဒုက္ခံ အာပဇ္ဇိဿန္တိ။ သမ္မာဒေတ္ဝာ ကထေတုံ အသက္ကောန္တာနံ ဟိ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ယထာ တံ ဘိက္ခဝေ အဝိသယသ္မိ**န္တိ ထွေ စ တန္တိ နိပါတမတ္တံ။ **ယထာ**တိ ကာရဏဝစနံ၊ ယသ္မာ အဝိသယေ ပဉ္ဟံ ပုစ္ဆိတာ ဟောန္တိတိ အတ္ထော။ **ဣတော ဝါ ပန သုတ္ဝာ**တိ ဣတော ဝါ ပန မမ သာသနတော သုတ္ဝာ။ ဣတောတိ တထာဂတတော၀ါ တထာဂတသာဝကတော၀ါ[၁]။ **အာရာဓေယ္ယာ**တိ ပရိတောသေယ္ယ၊ အညထာ အာရာဓနံ နာမ နတ္ထိတိ ဒဿေတိ။

ကေဓမ္မေတိ ကေသ္မိံ ဓမ္မေ။ ဣမိနာ ဥဒ္ဒေသော ဒဿိတော။ ပရတော **ကတမသ္မိံ ကေဓမ္မေ**တိ ဣမိနာ ပဥ္ဟော ဒဿိတော။ **သဗ္ဗေ သတ္တာ အာဟာရဋ္ဌိတိကာ**တိ ဣဒံ ပနေတ္ထ ဝေယျာကရဏံ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **သမ္မာ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော**တိအာဒီသု ပန သမ္မာ ဟေတုနာ နယေန နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာယ နိဗ္ဗိန္ဒန္တော ဥက္ကဏ္ဌန္တော, ဝိရာဂါနုပဿနာယ ဝိရဇ္ဇန္တော, ပဋိသင်္ခါနုပဿနာယ မုစ္စနဿ ဥပါယံ ကတ္ဝာ ဝိမုစ္စမာနော၊ အဓိမောက္ခဝသေန ဝါ ဝိမုစ္စမာနော သန္နိဋ္ဌာနံ ကုရုမာနောတိ အတ္ထော။ ဥဒယဗ္ဗယေဟိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ ပုဗ္ဗန္တာပရန္တ-ဒဿနေန **သမ္မာ ပရိယန္တ ဒဿာဝီ။ သမ္မဒတ္ထံ အဘိသမေစ္စာ**တိ သမ္မာ သဘာဝတ္ထံ ဉာဏေန အဘိသမာဂန္တ္ဝာ။ **ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတီ**တိ သကလဝဋ္ဋ-ဒုက္ခဿ ပရိယန္တံ ပရိဝဋုမံ ကရော ဟောတိ။

သဗ္ဗေ သတ္တာဘိ ကာမဘဝါဒိသု ဧကဝေါကာရဘဝါဒိသု စ သဗ္ဗဘဝေသု သဗ္ဗေ သတ္တာ။ **အာဟာရဋ္ဌိတိကာ**တိ အာဟာရတော ဌိတိ ဧတေသန္တိ အာဟာရဋ္ဌိတိကာ။ ဣတိ သဗ္ဗသတ္တာနမ္ပိ ဌိတိဟေတု အာဟာရော နာမ ဧကော ဓမ္မော၊ တသ္မိံ ကေဓမ္မေ။ နနု စ ဧဝံ သန္တေ ယံ ဝုတ္တံ "အသညသတ္တာ ဒေဝါ အဟေတုကာ အနာဟာရာ အဖဿကာ"တိအာဒိ၂၊ တံ ဝိရုဇ္ဈတီတိ။ နာ ဝိရုဇ္ဈတိ။ တေသံ ဟိ စျာနံ အာဟာရော ဟောတိ။ ဧဝံ သန္တေပိ "စတ္တာရောမေ ဘိက္ခဝေ အာဟာရာ"ကိ? ဣဒံ ဝိရုဇ္ဈတီတိ။ ဣဒမ်ပိ န ဝိရုဇ္ဈတိ။ တေသ္မိဉ္ဉိ သုတ္တေ နိပ္ပရိယာယေန အာဟာရလက္ခဏာ ဓမ္မာ အာဟာရာတိ ဝုတ္တာ၊ ဣဓ ပန ပရိယာ-ယေန ပစ္စယော အာဟာရောတိ ဝုတ္တော။ သဗ္ဗဓမ္မာနဉ္ဒိ ပစ္စယော လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတိ။ သော စ ယံ ယံ ဖလံ ဇနေတိ၊ တံ တံ အာဟရတီ နာမ။ တသ္မာ အာဟာရောတိ ဝုစ္စတိ။ တေနေဝါဟ "အဝိဇ္ဇာဟံ ဘိက္ခဝေ သာဟာရံ ဝဒါမိ၊ နော အနာဟာရံ။

၁-ဣတော သုတ္ဝာ ဟိ အတထာဂတော တထာဂတသာဝကောပိ (က)
၂-အဘိ ၂-၄၃၄-ဒိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၁-၂၅၁-ဒိဋ္ဌေ။

ko ca bhikkhave avijjāya āhāro, pañca nīvaraṇātissa vacanīyan”ti[1]. Ayaṁ idha adhippeto. Ekasmiṁ hi paccayāhāre gahite pariyāyāhāropi nippariyāyāhāropi sabbo gahitova hoti.

Tattha asaññībhave paccayāhāro labbhati. Anuppanne hi Buddhe titthāyatane pabbajitā vāyokasiṇe parikammaṁ katvā catutthajjhānaṁ nibbattetvā tato vuṭṭhāya “dhi cittaṁ, dhi vatetaṁ cittaṁ, cittassa nāma abhāvoyeva sādhu. Cittañhi nissāya vadhabandhanādipaccayaṁ dukkhaṁ uppajjati. Citte asati natthetan”ti khantiṁ rociṁ uppādetvā aparihīnajjhānā kālaṁ katvā asaññībhave nibbattanti. Yo yassa iriyāpatho manussaloke paṇihito ahosi, so tena iriyāpathena nibbattitvā cittarūpasadiso hutvā pañca kappasatāni tiṭṭhati. Ettakaṁ addhānaṁ sayito viya[2] hoti. Evarūpānampi sattānaṁ paccayāhāro labbhati. Te hi yaṁ jhānaṁ bhāvetvā nibbattā, tadeva nesaṁ paccayo hoti. Yathā jiyāvegena khittasaro yāva jiyāvego atthi, tāva gacchati. Evaṁ yāva jhānapaccayo atthi, tāva tiṭṭhanti. Tasmiṁ niṭṭhite khīṇavego viya saro patanti. Cavanakāle ca tesaṁ so rūpakāyo antaradhāyati, kāmāvacarasaññā uppajjati, tena saññuppādena te devā tamhā kāyā cutāti paññāyanti.

Ye pana te nerayikā neva vuṭṭhānaphalūpajīvī, na puññaphalūpajīvīti vuttā, tesaṁ ko āhāroti? Tesaṁ kammameva āhāro. Kiṁ pañca āhārā atthīti? Pañca, na pañcāti idaṁ na vattabbaṁ, nanu “paccayo āhāro”ti vuttametaṁ. Tasmā yena kammena niraye nibbattanti, tadeva tesaṁ ṭhitipaccayattā āhāro hoti. Yaṁ sandhāya idaṁ vuttaṁ “na ca tāva kālaṁ karoti, yāva na taṁ pāpakammaṁ byantī hotī”ti[3].

Kabaḷīkārāhāraṁ ārabbhāpi cettha vivādo na kātabbo. Mukhe uppajjanakheḷopi hi tesaṁ āhārakiccaṁ sādheti. Kheḷo hi niraye dukkhavedanīyo hutvā paccayo hoti, sagge sukhavedanīyo. Iti kāmabhave nippariyāyena cattāro āhārā, rūpārūpabhavesu ṭhapetvā

1. Aṁ 3. 346 piṭṭhe. 2. Paṭṭhayiko viya (Ka) Dī-Ṭṭha 3. 157 piṭṭhepi passitabbaṁ.
3. Ma 3. 205, 222; Aṁ 1. 139 piṭṭhesu.

ကော စ ဘိက္ခဝေ အဝိဇ္ဇာယ အာဟာရော၊ ပဉ္စ နီဝရဏာတိဿ ဝစနီယ”န္တိ[1]။ အယံ ဣဓ အဓိပ္ပေတော။ ကေသ္မိ ဟိ ပစ္စယာဟာရေ ဂဟိတေ ပရိယာယာဟာရောပိ နိပ္ပရိယာယာဟာရောပိ သဗ္ဗော ဂဟိတောဝ ဟောတိ။

တတ္ထ အသညီဘဝေ ပစ္စယာဟာရော လဗ္ဘတိ။ အနုပ္ပန္နေ ဟိ ဗုဒ္ဓေ တိတ္ထာယတနေ ပဗ္ဗဇိတာ ဝါယောကသိဏေ ပရိကမ္မံ ကတ္ဝာ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတ္ဝာ တတော ဝုဋ္ဌာယ “ဓိ စိတ္တံ၊ ဓိ ဝတေတံ စိတ္တံ၊ စိတ္တဿ နာမ အဘာဝေါယေဝ သာဓု။ စိတ္တဉ္ဩိ နိဿာယ ဝဓဗန္ဓနာဒိပစ္စယံ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ စိတ္တေ အသတိ နတ္ထေတ”န္တိ ခန္တိံ ရုစိံ ဥပ္ပါဒေတ္ဝာ အပရိဟီနဇ္ဈာနာ ကာလံ ကတ္ဝာ အသညီဘဝေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ ယော ယဿ ဣရိယာပထော မနုဿလောကေ ပဏိဟိတော အဟောသိ၊ သော တေန ဣရိယာပထေန နိဗ္ဗတ္တိတ္ဝာ စိတ္တရူပသဒိသော ဟုတ္ဝာ ပဉ္စ ကပ္ပသတာနိ တိဋ္ဌတိ။ တ္ထေကံ အဒ္ဓါနံ သယိတော ဝိယ ဟောတိ။ ဧဝရူပါနမ္ပိ သတ္တာနံ ပစ္စယာဟာရော လဗ္ဘတိ။ တေ ဟိ ယံ ဈာနံ ဘာဝေတ္ဝာ နိဗ္ဗတ္တာ၊ တဒေဝ နေသံ ပစ္စယော ဟောတိ။ ယထာ ဇိယာဝေဂေန ခိတ္တသရော ယာဝ ဇိယာဝေဂေါ အတ္ထိ၊ တာဝ ဂစ္ဆတိ။ ဧဝံ ယာဝ ဈာနပစ္စယော အတ္ထိ၊ တာဝ တိဋ္ဌန္တိ။ တသ္မိံ နိဋ္ဌိတေ ခိဏဝေဂေါ ဝိယ သရော ပတန္တိ။ စဝနကာလေ စ တေသံ သော ရူပကာယော အန္တရဓာယတိ၊ ကာမာဝစရသညာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တေန သညုပ္ပါဒေန တေ ဒေဝါ တမှာ ကာယာ စုတာတိ ပညာယန္တိ။

ယေ ပန တေ နေရယိကာ နေဝ ဝုဋ္ဌာနဖလူပဇီဝိ, န ပုညဖလူပဇီဝိတိ ဝုတ္တာ၊ တေသံ ကော အာဟာရောတိ? တေသံ ကမ္မမေဝ အာဟာရော။ ကိံ ပဉ္စ အာဟာရာ အတ္ထိတိ? ပဉ္စ, န ပဉ္စာတိ ဣဒံ န ဝတ္တဗ္ဗံ၊ နနု “ပစ္စယော အာဟာရော”တိ ဝုတ္တမေတံ။ တသ္မာ ယေန ကမ္မေန နိရယေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ တဒေဝ ကေသံ ဌိတိပစ္စယတ္ထာ အာဟာရော ဟောတိ။ ယံ သန္ဓာယ ဣဒံ ဝုတ္တံ “န စ တာဝ ကာလံ ကရောတိ၊ ယာဝ န တံ ပါပကမ္မံ ဗျန္တိ ဟောတီ”တိ[2]။

ကဗဠီကာရာဟာရံ အာရဗ္ဘာပိ စေတ္ထ ဝိဝါဒေါ န ကာတဗ္ဗော။ မုခေ ဥပ္ပဇ္ဇနကခေဠောပိ ဟိ တေသံ အာဟာရကိစ္စံ သာဓေတိ။ ခေဠော ဟိ နိရယေ ဒုက္ခဝေဒနီယော ဟုတ္ဝာ ပစ္စယော ဟောတိ၊ သဂ္ဂေ သုခဝေဒနီယော။ ဣတိ ကာမဘဝေ နိပ္ပရိယာယေန စတ္တာရော အာဟာရာ၊ ရူပါရူပဘဝေသု ဌပေတ္ဝာ

1. အံ ၃-၃၄၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပဋ္ဌယိကော ဝိယ (က) ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၁၅၇-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၃-မ ၃-၂၀၅၊ ၂၂၂။ အံ ၁-၁၃၉-ပိဋ္ဌေသု။

asaññe sesānaṁ tayo, asaññānañceva avasesānañca paccayāhāroti iminā ākārena sabbe sattā āhāraṭṭhitikāti veditabbā. Tattha cattāro āhārā yo vā pana koci[1] paccayāhāro dukkhasaccaṁ, āhārasamuṭṭhāpikā purimataṇhā samudayasaccaṁ, ubhinnaṁ appavatti nirodhasaccaṁ, nirodhappajānanā paññā maggasaccanti evaṁ catusaccavasena sabbavāresu yojanā kātabbā.

8. Dutiyamahāpañhasuttavaṇṇanā

28. Aṭṭhame **Kajaṅgalāyan**ti evaṁnāmake nagare. **Kajaṅgalakā**ti Kajaṅgalavāsino. **Mahāpañhesū**ti mahanta-atthapariggāhakesu pañhesu. **Yathā mettha khāyatī**ti yathā me ettha upaṭṭhāti. **Sammā subhāvitacitto**ti hetunā nayena suṭṭhu bhāvitacitto. **Eso ceva tassa attho**ti kiñcāpi Bhagavatā "cattāro dhammā"ti-ādayo pañhā "cattāro āhārā"ti-ādinā nayena vissajjitā, yasmā pana catūsu āhāresu pariññātesu cattāro satipaṭṭhānā bhāvitā honti, tesu ca bhāvitesu cattāro āhārā pariññātāva honti. Tasmā desanāvilāsena byañjanamevettha nānaṁ, attho pana ekoyeva. Indriyādīsupi eseva nayo. Tena vuttaṁ "eso ceva tassa attho"ti. Atthato hi ubhayampetaṁ majjhe bhinnasuvaṇṇamiva hoti.

9. Paṭhamakosalasuttavaṇṇanā

29. Navame **yāvatā**ti yattakā. **Kāsikosalā**ti Kāsikosalajanapadā. **Attheva aññathattan**ti ṭhitassa aññathattaṁ atthiyeva. **Atthi vipariṇāmo**ti maraṇampi atthiyeva. **Tasmimpi nibbindatī**ti tasmimpi sampattijāte ukkaṇṭhati. **Agge virajjatī**ti sampattiyā agge Kosalarājabhāve virajjati. **Pageva hīnasmin**ti paṭhamataraṁyeva hīne ittaramanussānaṁ pañca kāmaguṇajāte.

Manomayāti jhānamanena nibbattā. **Bārāṇaseyyakan**ti Bārāṇasiyaṁ uppannaṁ. Tattha kira kappāsopi mudu, suttakantikāyopi tantavāyāpi chekā, udakampi suci siniddhaṁ. **Ubhatobhāgavimaṭṭhan**ti dvīsupi passesu maṭṭhaṁ

1. Cattāro vā pana ekopi (Sī)

အသညြေ သေသာနံ တယော၊ အသညြာနဉ္စေဝ အဝသေသာနဉ္စ ပစ္စယာ-ဟာရောတိ ဣမိနာ အာကာရေန သဗ္ဗေ သတ္တာ အာဟာရဋ္ဌိတိကာတိ ဝေဒိ-တဗ္ဗာ။ တတ္ထ စတ္တာရော အာဟာရာ ယော ဝါ ပန ကောစိ[1] ပစ္စယာဟာရော ဒုက္ခသစ္စံ၊ အာဟာရသမုဋ္ဌာပိကာ ပုရိမတဏှာ သမုဒယသစ္စံ၊ ဥဘိန္နံ အပ္ပ-ဝတ္တိ နိရောဓသစ္စံ၊ နိရောဓပ္ပဇာနနာ ပညာ မဂ္ဂသစ္စန္တိ ဧဝံ စတုသစ္စဝသေန သဗ္ဗဝါရေသု ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။

၈-ဒုတိယမဟာပဉ္ဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၈။ အဋ္ဌမေ **ကဇင်္ဂလာယ**န္တိ ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ **ကဇင်္ဂလကာ**တိ ကဇင်္ဂလဝါသိနော။ **မဟာပဉ္ဟေသူ**တိ မဟန္တအတ္ထပရိဂ္ဂါဟကေသု ပဉ္ဟေသု။ **ယထာ မေတ္ထ ခါယတီ**တိ ယထာ မေ ဣတ္ထေ ဥပဋ္ဌာတိ။ **သမ္မာ သုဘာဝိတ-စိတ္တော**တိ ဟေတုနာ နယေန သုဋ္ဌု ဘာဝိတစိတ္တော။ **ယော စေဝ တဿ အတ္ထော**တိ ကိန္တုဝိ ဘဂဝတာ "စတ္တာရော ဓမ္မာ"တိအာဒယော ပဋ္ဌာ "စတ္တာရော အာဟာရာ"တိအာဒိနာ နယေန ဝိဿဇ္ဇိတာ၊ ယသ္မာ ပန စတူသု အာဟာရေသု ပရိညာတေသု စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ ဘာဝိတာ ဟောန္တိ၊ တေသု စ ဘာဝိတေသု စတ္တာရော အာဟာရာ ပရိညာတာဝ ဟောန္တိ။ တသ္မာ ဒေသနာဝိလာသေန ဗျဉ္ဇနမေဝေတ္ထ နာနံ၊ အတ္ထော ပန ဧကောယေဝ။ ဣန္ဒြိယာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ တေန ဝုတ္တံ "ယော စေဝ တဿ အတ္ထော"တိ။ အတ္ထတော ဟိ ဥဘယမ္ပေတံ မဇ္ဈေ ဘိန္နသုဝဏ္ဏမိဝ ဟောတိ။

၉-ပဌမကောသလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၉။ နဝမေ **ယာဝတာ**တိ ယတ္တကာ။ **ကာသိကောသလာ**တိ ကာသိကော-သလဇနပဒါ။ **အတ္ထေဝ အညထတ္တန္တိ** ဋ္ဌိတဿ အညထတ္တံ အတ္ထိယေဝ။ **အတ္ထိ ဝိပရိဏာမော**တိ မရဏမ္ပိ အတ္ထိယေဝ။ **တသ္မိမ္ပိ နိဗ္ဗိန္ဒတီ**တိ တသ္မိမ္ပိ သမ္ပတ္တိဇာတေ ဥက္ကဏ္ဌတိ။ **အဂ္ဂေ ဝိရဇ္ဇတီ**တိ သမ္ပတ္တိယာ အဂ္ဂေ ကောသလ-ရာဇာဝေ ဝိရဇ္ဇတိ။ **ပဂေဝ ဟီနသ္မိန္တိ** ပဌမတရံယေဝ ဟီနေ ဇာတရမန-သာနံ ပဗ္ဗ ကာမဂုဏဇာတေ။

မနောမယာတိ စိတ္တမနေန နိဗ္ဗတ္တာ။ **ဗာရာဏသေယ္ယကန္တိ** ဗာရာဏသိယံ ဥပ္ပန္နံ။ တတ္ထ ကိရ ကပ္ပါသောပိ မုဒု၊ သုတ္တကန္တိကာယောပိ တန္တဝါယာပိ ဆေကာ၊ ဥဒကမ္ပိ သုစိ သိနိဒ္ဓံ။ **ဥဘတောဘာဂဝိမဋ္ဌန္တိ** ဒ္ဝီသုပိ ပဿေသု မဋ္ဌံ

၁-စတ္တာရော ဝါ ပန ကောစိ (သီ)

mudu siniddhaṁ khāyati. Catasso paṭipadā lokiyalokuttaramissikā kathitā. Saññāsu paṭhamā kāmāvacarasaññā, dutiyā rūpāvacarasaññā, tatiyā lokuttarasaññā, catutthā ākiñcaññāyatanasaññā. Yasmā pana sā saññā aggāti āgatā, tato paraṁ saññāpaññatti nāma natthi, tasmā agganti vuttā.

Bāhirakānanti Sāsanato bahiddhā pavattānaṁ. **No cassaṁ no ca mesiyā**ti sace ahaṁ atīte na bhavissaṁ, etarahipi me ayaṁ attabhāvo na siyā. **Na bhavissāmi na me bhavissatī**ti sacepi anāgate na bhavissāmi, na ca me kiñci palibodhajātaṁ bhavissati. **Agge virajjatī**ti ucchedadiṭṭhiyaṁ virajjati. Ucchedadiṭṭhi hi idha nibbānassa santatāya agganti jātā.

Paramatthavisuddhinti uttamatthavisuddhiṁ. Nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyā etaṁ adhivacanaṁ. Ākiñcaññāyatanañhi vipassanāpadaṭṭhānattā aggaṁ nāma jātaṁ, nevasaññānāsaññāyatanaṁ dīghāyukattā. **Paramadiṭṭhadhammanibbānan**ti imasmiññeva attabhāve paramanibbānaṁ. **Anupādā vimokkho**ti catūhi upādānehi aggahetvā cittassa vimokkho. Arahattassetaṁ nāmaṁ. **Pariññan**ti samatikkamaṁ. Tattha Bhagavā paṭhamajjhānena kāmānaṁ pariññaṁ paññāpeti, arūpāvacarehi rūpānaṁ pariññaṁ paññāpeti, anupādānibbānena vedanānaṁ pariññaṁ paññāpeti. Nibbānañhi sabbavedayitappahānattā vedanānaṁ pariññā nāma. **Anupādāparinibbānan**ti apaccayaparinibbānaṁ. Idaṁ pana suttaṁ kathento Bhagavā anabhiratipīḷitāni pañca bhikkhusatāni disvā tesaṁ anabhirativinodanatthaṁ kathesi. Tepi anabhiratiṁ vinodetvā desanānusārena ñāṇaṁ pesetvā sotāpannā hutvā aparabhāge vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇiṁsūti.

10. Dutiyakosalasuttavaṇṇanā

30. Dasame **uyyodhikā**[1] **nivatto hotī**ti yuddhato nivatto hoti. **Laddhādhippāyo**ti Mahākosalarañño kira Bimbisārassa dhītaraṁ dentena dvinnaṁ rajjānaṁ antare satasahassuṭṭhāno Kāsigāmo nāma dhītu

1. Uyyodhikāya (Sī, Syā)

မုဒု သိနိဒ္ဓံ ခါယတိ။ စတဿော ပဋိပဒါ လောကိယလောကုတ္တရမိဿိကာ ကထိတာ။ သညာသု ပဌမာ ကာမာဝစရသညာ၊ ဒုတိယာ ရူပါဝစရသညာ၊ တတိယာ လောကုတ္တရသညာ၊ စတုတ္ထာ အာကိဉ္စညာယတနသညာ။ ယသ္မာ ပန သာ သညာ အဂ္ဂါတိ အာဂတာ၊ တတော ပရံ သညာပညတ္တိ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ အဂ္ဂန္တိ ဝုတ္တာ။

ဗာဟိရကာနန္တိ သာသနတော ဗဟိဒ္ဓါ ပဝတ္တာနံ။ **နော စဿံ နော စ မေ သိယာ**တိ သစေ အဟံ အတီတေ န ဘဝိဿံ၊ တေရဟိပိ မေ အယံ အတ္တဘာဝေါ န သိယာ။ **န ဘဝိဿာမိ န မေ ဘဝိဿ**တီတိ သစေပိ အနာဂတေ န ဘဝိဿာမိ၊ န စ မေ ကိဉ္စိ ပလိဗောဓဇာတံ ဘဝိဿတိ။ **အဂ္ဂေ ဝိရဇ္ဇတီ**တိ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိယံ ဝိရဇ္ဇတိ။ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ ဟိ ဣဓ နိဗ္ဗာနဿ သန္တတာယ အဂ္ဂန္တိ ဇာတာ။

ပရမတ္ထဝိသုဒ္ဓိနန္တိ ဥတ္တမတ္ထဝိသုဒ္ဓိံ။ နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ္တိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ အာကိဉ္စညာယတနဥ္ဟိ ဝိပဿနာပဒဋ္ဌာနတ္တာ အဂ္ဂံ နာမ ဇာတံ၊ နေဝသညာနာသညာယတနံ ဒီဃာယုကတ္တာ။ **ပရမဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာန**န္တိ ဣမသ္မိညေဝ အတ္တဘာဝေ ပရမနိဗ္ဗာနံ။ **အနုပါဒါ ဝိမောက္ခော**တိ စတူဟိ ဥပါဒါနေဟိ အဂ္ဂဟေတ္ဝာ စိတ္တဿ ဝိမောက္ခော။ အရဟတ္တဿေတံ နာမံ။ **ပရိညန္တိ** သမတိက္ကမံ။ တတ္ထ ဘဂဝါ ပဌမဇ္ဈာနေန ကာမာနံ ပရိညံ ပညာပေတိ၊ အရူပါဝစရေဟိ ရူပါနံ ပရိညံ ပညာပေတိ၊ အနုပါဒါနိဗ္ဗာနေန ဝေဒနာနံ ပရိညံ ပညာပေတိ။ နိဗ္ဗာနဉ္ဟိ သဗ္ဗဝေဒယိတပ္ပဟာနတ္တာ ဝေဒနာနံ ပရိညာ နာမ။ **အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာန**န္တိ အပစ္စယပရိနိဗ္ဗာနံ။ ဣဒံ ပန သုတ္တံ ကထေန္တော ဘဂဝါ အနဘိရတိပိဠိတာနိ ပဉ္စ ဘိက္ခုသတာနိ ဒိသ္ဝာ တေသံ အနဘိရတိဝိနောဒနတ္ထံ ကထေသိ။ တေပိ အနဘိရတိံ ဝိနောဒေတ္ဝာ ဒေသနာနုသာရေန ဉာဏံ ပေသေတ္ဝာ သောတာပန္နာ ဟုတ္ဝာ အပရဘာဂေ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတ္ဝာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသူတိ။

၁၀-ဒုတိယကောသလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၀။ ဒသမေ **ဥယ္ယောဓိကာ**[1] **နိဝတ္တော ဟောတီ**တိ ယုဒ္ဓတော နိဝတ္တော ဟောတိ။ **လဒ္ဓါဓိပ္ပါယော**တိ မဟာကောသလရညော ကိရ ဗိမ္ဗိသာရဿ ဓီတရံ ဒေန္တေန ဒ္ဝိန္နံ ရဇ္ဇာနံ အန္တရေ သတသဟဿုဋ္ဌာနော ကာသိဂါမော နာမ ဓိတု

၁-ဥယ္ယောဓိကာယ (သီ၊ သျာ)

dinno. Ajātasattunā pitari mārite mātāpissa rañño viyogasokena nacirasseva matā. Tato rājā Pasenadikosalo "Ajātasattunā mātāpitaro māritā, mama pitu santako gāmo"ti tassatthāya aṭṭaṁ karoti, Ajātasattupi "mama mātu santako"ti tassa gāmassatthāya. Dvepi mātulabhāgineyyā caturaṅginiṁ senaṁ sannayhitvā yujjhiṁsu. Tattha Pasenadikosalo dve vāre Ajātasattunā parājito nagarameva pāvisi. Tatiyavāre "kathaṁ nu kho me jayo bhaveyyā"ti upassutivasena yujjhitabbākāraṁ ñatvā byūhaṁ racayitvā ubhohi passehi parikkhipitvā Ajātasattuṁ gaṇhi. Tāvadeva jayādhippāyassa laddhattā laddhādhippāyo nāma ahosi.

Yena ārāmo tena pāyāsīti bahinagare jayakhandhāvāraṁ nivesetvā "yāva nagaraṁ alaṅkaronti, tāva Dasabalaṁ vandissāmi. Nagaraṁ paviṭṭhakālato paṭṭhāya hi papañco[1] hotī"ti amaccagaṇaparivuto yenārāmo tena pāyāsi, ārāmaṁ pāvisi. Kasmiṁ kāle pāvisīti? Piṇḍapātappaṭikkantānaṁ bhikkhūnaṁ ovādaṁ datvā Sammāsambuddhe Gandhakuṭiṁ paviṭṭhe bhikkhusaṁghe ca ovādaṁ sampaṭicchitvā attano attano rattiṭṭhānadivāṭṭhānāni gate. **Caṅkamantī**ti kasmiṁ samaye caṅkamanti? Paṇītabhojanapaccayassa thinamiddhassa vinodanatthaṁ, divā padhānikā vā te. Tādisānañhi pacchābhattaṁ caṅkamitvā nhatvā sarīraṁ utuṁ gāhāpetvā nisajja samaṇadhammaṁ karontānaṁ cittaṁ ekaggaṁ hoti. **Yena te bhikkhū**ti so kira "kahaṁ Satthā kahaṁ Sugatoti pariveṇena pariveṇaṁ agantvā pucchitvāva pavisissāmī"ti vilokento araññahatthī viya mahācaṅkame caṅkamamāne paṁsukūlike bhikkhū disvā tesaṁ santikaṁ agamāsi. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Dassanakāmā**ti passitukāmā. **Vihāro**ti Gandhakuṭiṁ sandhāya āhaṁsu. **Ataramāno**ti aturito, saṇikaṁ padapamāṇaṭṭhāne padaṁ nikkhipanto vattaṁ katvā susammaṭṭhaṁ muttajālasinduvārasadisaṁ[2] vālukaṁ avināsentoti attho. **Ālindan**ti pamukhaṁ. **Aggaḷan**ti kavāṭaṁ. **Ukkāsitvā**ti ukkāsitasaddaṁ katvā. **Ākoṭehī**ti agganakhena īsakaṁ kuñcikāchiddasamīpe koṭehīti vuttaṁ hoti. Dvāraṁ kira ati-upari amanussā, atiheṭṭhā dīghajātikā koṭenti. Tathā akoṭetvā majjhe chiddasamīpe koṭetabbanti idaṁ

1. Sambādho (Ka)
2. Muttāvālikasinduvārasadisaṁ (Sī, Syā) Dī-Ṭṭha 1. 225 piṭṭhepi passitabbaṁ.

ဒိန္နော။ အဇာတသတ္တုနာ ပိတရိ မာရိတေ မာတာပိဿ ရညော ဝိယောဂသောကေန နစိရဿေဝ မတာ။ တတော ရာဇာ ပသေနဒိကောသလော "အဇာတသတ္တုနာ မာတာပိတရော မာရိတာ၊ မမ ပိတု သန္တကော ဂါမော"တိ တဿတ္ထာယ အနံ် ကရောတိ၊ အဇာတသတ္တုပိ "မမ မာတု သန္တကေ ၊''တိ တဿ ဂါမဿတ္ထာယ။ ဒွေပိ မာတုလဘာဂိနေယျာ စတုရင်္ဂိနိံ သေနံ် သန္နယိတွာ ယုဇ္ဈိ ံသု။ တတ္ထ ပသေနဒိကောသလော ဒွေ ဝါရေ အဇာတသတ္တုနာ ပရာဇိတော နဂရမေဝ ပါဝိသိ။ တတိယဝါရေ "ကထံ နု ခေါ မေ ဇယော ဘဝေယျာ"တိ ဥပဿုတိဝသေန ယုဇ္ဈိတဗ္ဗာကာရံ ဥတွာ ဗျူဟံ ရစယိတွာ ဥဘောဟိ ပဿေဟိ ပရိက္ခိပိတွာ အဇာတသတ္တုံ ဂဏှိ။ တာဝဒေဝ ဇယာဓိပ္ပါယဿ လဒ္ဓတ္တာ လဒ္ဓါဓိပ္ပါယော နာမ အဟောသိ။

ယေန အာရာမော တေန ပါယာသီတိ ဗဟိနဂရေ ဇယခန္ဓာဝါရံ နိဝေသေတွာ "ယာဝ နဂရံ အလင်္ကရောန္တိ၊ တာဝ ဒသဗလံ ဝန္ဒိဿာမိ။ နဂရံ ပဝိဋ္ဌကာလတော ပဋ္ဌာယ ဟိ ပပဉ္စော ဟောတီ"တိ အမစ္စဂဏပရိဝုတော ယေနာရာမော တေန ပါယာသိ၊ အာရာမံ ပါဝိသိ။ ကသ္မိ ံ ကာလေ ပါဝိသီတိ? ပိဏ္ဍာပါတပဋိက္ကန္တာနံ ဘိက္ခူနံ် ဩဝါဒံ ဒတွာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ ဂန္ဓကုဋိံ ပဝိဋ္ဌေ ဘိက္ခုသံ်ဃေ စ ဩဝါဒံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ အတ္တနော အတ္တနော ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနာနိ ဂတေ။ **စင်္ကမန္တီ**တိ ကသ္မိ ံ သမယေ စင်္ကမန္တိ? ပဏီတဘောဇနပစ္စယဿ ထိနမိဒ္ဓဿ ဝိနောဒနတ္ထံ၊ ဒိဝါ ပဓာနိကာ ဝါ တေ။ တာဒိသာနဉ္ဒိ ပဿာဒဘတ္ထံ စင်္ကမိတွာ နှတ္ဝာ သရီရံ ဥတုံ ဂါဟာပေတွာ နိသဇ္ဇ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တာနံ စိတ္တံ ကေဠံ ဟောတိ။ **ယေန တေ ဘိက္ခူ**တိ သော ကိရ "ကဟံ သတ္ထာ ကဟံ သုဂတောတိ ပရိဝေဏေန ပရိဝေဏံ အဂန္ဆာ ပုစ္ဆိတွာဝ ပဝိသိဿာမိ''တိ ဝိလောကေန္တော အရညဟတ္ထိ ဝိယ မဟာစင်္ကမေ စင်္ကမာနေ ပံသုကူလိကေ ဘိက္ခူ ဒိသွာ တေသံ် သန္တိကံ အဂမာသိ။တံ် သန္ဓာယေတံ် ဝုတ္တံ်။**ဒဿနကာမာ**တိ ပဿိတုကာမာ။ **ဝိဟာရော**တိ ဂန္ဓကုဋိ ံ သန္ဓာယ အာဟံသု။ **အတရမာနော**တိ အတုရိတော၊ သဏိကံ ပဒပမာဏဋ္ဌာနေ ပဒံ နိက္ခိပန္တော ဝတ္တံ ကတွာ သုသမ္မဋ္ဌံ မုတ္တဇာလသိန္ဒုဝါရသဒိသံ ၂ ဝါလုကံ အဝိနာသေန္တော တိ အတ္ထော။ **အာလိန္ဒန္တိ** ပမုခံ။ **အဂ္ဂဠန္တိ** ကဝါဋံ်။ **ဥက္ကာသိတွာ**တိ ဥက္ကာသိတသဒ္ဒံ ကတွာ။ **အာကောဋေဟီ**တိ အဂ္ဂနခေန ဤသကံ ကုဋ္ဌိကာဆိဒ္ဒသမီပေ ကောဋေဟီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဩဝိရံ် ကိရ အတိဥပရိ အမနုဿာ, အတိဟေဋ္ဌာ ဒီဃဇာတိကာ ကောဋေန္တိ။ တထာ အကောဋေတွာ မဇ္ဈေ ဆိဒ္ဒသမီပေ ကောဋေတဗ္ဗန္တိ ဋ္ဌံ

၁-သမ္မာဓော (က) ၂-မုတ္တာဝါလိကသိန္ဓုဝါရသဒိသံ (သီ၊ သျာ) ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၂၅-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ၊

dvārakoṭanavattanti vadanti. **Vivari Bhagavā dvāran**ti na Bhagavā uṭṭhāya dvāraṁ vivarati, vivaratūti pana hatthaṁ pasāreti. Tato "Bhagavā tumhehi anekakappakoṭīsu dānaṁ dadamānehi na sahatthā dvāravivaraṇakammaṁ katan"ti sayameva dvāraṁ vivaṭaṁ. Taṁ pana yasmā Bhagavato manena vivaṭaṁ, tasmā "vivari Bhagavā dvāran"ti vattuṁ vaṭṭati.

Mettūpahāranti mettāsampayuttaṁ kāyikavācasika-upahāraṁ. **Kataññutan**ti ayañhi rājā pubbe thūlasarīro ahosi, doṇapākaṁ bhuñjati. Athassa Bhagavā divase divase thokaṁ thokaṁ hāpanatthāya—

> "Manujassa sadā satīmato,
> Mattaṁ jānato laddhabhojane.
> Tanukassa bhavanti vedanā,
> Saṇikaṁ jīrati āyupālayan"ti[1]—

Imaṁ ovādaṁ adāsi. So imasmiṁ ovāde ṭhatvā divase divase thokaṁ thokaṁ hāpetvā anukkamena nāḷikodanaparamatāya saṇṭhāsi, gattānipissa tanūni thirāni jātāni. Taṁ Bhagavatā kataṁ upakāraṁ sandhāya "kataññutaṁ kho ahaṁ bhante kataveditaṁ sampassamāno"ti āha. **Ariye ñāye**ti sahavipassanake magge. **Vuddhasīlo**ti vaḍḍhitasīlo. **Ariyasīlo**ti apothujjanikehi sīlehi samannāgato. **Kusalasīlo**ti anavajjehi sīlehi samannāgato. **Ārañña**koti jāyamānopi araññe jāto, abhisambujjhamānopi araññe abhisambuddho, devavimānakappāya Gandhakuṭiyā vasantopi araññeyeva vasīti dassento evamāha. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Mahāvaggo tatiyo.

---

4. Upālivagga

1. Upālisuttavaṇṇanā

31. Catutthassa paṭhame **saṁghasuṭṭhutāyā**ti-ādīsu saṁghasuṭṭhutā nāma saṁghassa suṭṭhubhāvo, "suṭṭhu devā"ti āgataṭṭhāne viya "suṭṭhu

1. Saṁ 1. 82 piṭṭhe.

ဒွါရကောဋ္ဌနဝတ္တန္တိ ဝဒန္တိ။ **ဝိဝရိ ဘဂဝါ ဒွါရန္တိ** နံ ဘဂဝါ ဥဋ္ဌာယ ဒွါရံ ဝိဝရတိ၊ ဝိဝရတူတိ ပန ဟတ္ထံ ပသာရေတိ။ တတော "ဘဂဝါ တုမှေဟိ အနေကကပ္ပကောဋိသု ဒါနံ ဒဒမာနေဟိ န သဟတ္ထာ ဒွါရဝိဝရဏကမ္မံ ကတ"န္တိ သယမေဝ ဒွါရံ ဝိဝဋံ။ တံ ပန ယသ္မာ ဘဂဝတော မနေန ဝိဝဋံ၊ တသ္မာ "ဝိဝရိ ဘဂဝါ ဒွါရ"န္တိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။

မေတ္တူပဟာရန္တိ မေတ္တာသမ္ပယုတ္တံ ကာယိကဝါစသိကဥပဟာရံ။ **ကတညူတန္တိ** အယဉ္ဟိ ရာဇာ ပုဗ္ဗေ ထူလသရီရော အဟောသိ၊ ဒေါဏပါကံ ဘုဉ္ဇတိ။ အထဿ ဘဂဝါ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ထောကံ ထောကံ ဟာပနတ္ထာယ—

> "မနုဿ သဒါ သတီမတော၊
> မတ္တံ ဇာနတော လဒ္ဓဘောဇနေ။
> တနုကဿ ဘဝန္တိ ဝေဒနာ၊
> သဏိကံ ဇီရတိ အာယုပါလယ"န္တိ[၁]—

ဣမံ ဩဝါဒံ အဒါသိ။ သော ဣမသ္မိံ ဩဝါဒေ ဋတ္ဝာ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ထောကံ ထောကံ ဟာပေတ္ဝာ အနုက္ကမေန နာဠိကောဒနပရမတာယ သဏ္ဌာသိ၊ ဂတ္တာနိပိဿ တနူနိ ထိရာနိ ဇာတာနိ။ တံ ဘဂဝတာ ကတံ ဥပကာရံ သန္ဓာယ "ကတညုတံ ခေါ အဟံ ဘက္ခေ ကတဝေဒိတံ သမ္ပဿမာနော"တိ အာဟ။ **အရိယေ ဉာယေ**တိ သဟဝိပဿနကေ မဂ္ဂေ။ **ဝုဍ္ဎသီလော**တိ ဝမိတသီလော။ **အရိယသီလော**တိ အပေါထုဇ္ဇနိကေဟိ သီလေဟိ သမန္နာဂတော။ **ကုသလသီလော**တိ အနဝဇ္ဇေဟိ သီလေဟိ သမန္နာဂတော။ **အာရညကော**တိ ဇာယမာနောပိ အရညေ ဇာတော၊ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈမာနောပိ အရညေ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဒေဝဓမာနကပ္ပါယ ဂန္ဓကုဋိယာ ဝသန္တောပိ အရညေယေဝ ဝသီတိ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

မဟာဝဂ္ဂေါ တတိယော။

၄-ဥပါလိဝဂ္ဂ

၁-ဥပါလိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၁။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **သံဃသုဋ္ဌုတာယာ**တိအာဒီသု သံဃသုဋ္ဌုတာ နာမ သံဃဿ သုဋ္ဌုဘာဝေါ၊ "သုဋ္ဌု ဒေဝ"ါတိ အာဂတဋ္ဌာနေ ဝိယ "သုဋ္ဌု

၀-သံ ၁-၈၂-ပိဋ္ဌေ။

bhante”ti vacanasampaṭicchanabhāvo. Yo ca Tathāgatassa vacanaṁ sampaṭicchati, tassa taṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya saṁvattati. Tasmā saṁghassa “suṭṭhu bhante”ti vacanasampaṭicchanatthaṁ paññattaṁ asampaṭicchane ādīnavaṁ sampaṭicchane ānisaṁsaṁ dassetvā, na balakkārena abhibhavitvāti etamatthaṁ āvikaronto āha **saṁghasuṭṭhutāyā**ti. **Saṁghaphāsutāyā**ti saṁghassa phāsubhāvāya, sahajīvitāya sukhavihāratthāyāti attho.

Dummaṅkūnaṁ puggalānaṁ niggahāyāti dummaṅkū nāma dussīlapuggalā, ye maṅkutaṁ āpādiyamānāpi dukkhena āpajjanti, vītikkamaṁ karontā vā katvā vā na lajjanti, tesaṁ niggahatthāya. Te hi sikkhāpade asati “kiṁ tumhehi diṭṭhaṁ, kiṁ sutaṁ, kiṁ amhehi kataṁ, katamasmiṁ vatthusmiṁ katamaṁ āpattiṁ ropetvā amhe niggaṇhathā”ti saṁghaṁ viheṭheyyuṁ. Sikkhāpade pana sati te saṁgho sikkhāpadaṁ dassetvā saha dhammena niggahessati. Tena vuttaṁ “dummaṅkūnaṁ puggalānaṁ niggahāyā”ti.

Pesalānanti piyasīlānaṁ bhikkhūnaṁ phāsuvihāratthāya. Piyasīlā hi bhikkhū kattabbākattabbaṁ sāvajjānavajjaṁ velaṁ mariyādañca ajānantā sikkhāttayapāripūriyā ghaṭamānā kilamanti, te pana sāvajjānavajjaṁ velaṁ mariyādañca ñatvā sikkhāpāripūriyā ghaṭamānā na kilamanti. Tena tesaṁ sikkhāpadapaññāpanaṁ phāsuvihārāya saṁvattatiyeva. Yo vā dummaṅkūnaṁ puggalānaṁ niggaho, sveva tesaṁ phāsuvihāro. Dussīlapuggale nissāya hi uposathappavāraṇā na tiṭṭhanti, saṁghakammāni nappavattanti, sāmaggī na hoti, bhikkhū anekaggā uddesādīsu anuyuñjituṁ na sakkonti. Dussīlesu pana niggahitesu sabbopi ayaṁ upaddavo na hoti, tato pesalā bhikkhū phāsu viharanti. Evaṁ[1] “pesalānaṁ bhikkhūnaṁ phāsuvihārāyā”ti ettha dvidhā attho[2] veditabbo.

Diṭṭhadhammikānaṁ āsavānaṁ saṁvarāyāti diṭṭhadhammikā āsavā nāma asaṁvare ṭhitena tasmiṁyeva attabhāve pattabbā pāṇippahāradaṇḍappahārasatthappahāra-hatthacchedapādaccheda-akitti-ayasavippaṭisārādayo dukkhavisesā, tesaṁ saṁvarāya pidahanāya āgamanamaggathakanāyāti attho. **Samparāyikānan**ti samparāyikā āsavā nāma asaṁvare ṭhitena

1. Tena vuttaṁ (Sī)
2. Evamettha attho (Sī)

ဘန္တေ”တိ ဝစနသမ္ပဋိစ္ဆနဘာဝေါ။ ယော စ တထာဂတဿ ဝစနံ သမ္ပဋိစ္ဆတိ၊ တဿ တံ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ သံဝတ္တတိ။ တသ္မာ သံဃဿ “သုဋ္ဌု ဘန္တေ”တိ ဝစနသမ္ပဋိစ္ဆနတ္ထံ ပညတ္တံ အသမ္ပဋိစ္ဆနေ အာဒီနဝံ သမ္ပဋိစ္ဆနေ အာနိသံသံ ဒဿေတ္ဝာ၊ န ဗလက္ကာရေန အဘိဘဝိတ္ဝာတိ ဧတမတ္ထံ အာဝိ-ကရောန္တော အာဟ **သံဃသုဋ္ဌုတာယာ**တိ။ **သံဃဖာသုတာယာ**တိ သံဃဿ ဖာသုဘာဝါယ၊ သဟဇီဝိတာယ သုခရိဟာရတ္ထာယာတိ အတ္ထော။

ဒုမ္မင်္ကူနံ ပုဂ္ဂလာနံ နိဂ္ဂဟာယာတိ ဒုမ္မင်္ကူ နာမ ဒုဿီလပုဂ္ဂလာ၊ ယေ မင်္ကုတံ အာပါဒိယမာနာပိ ဒုက္ခေန အာပဇ္ဇန္တိ၊ ဝီတိက္ကမံ ကရောန္တာ ဝါ ကတ္ဝာ ဝါ န လဇ္ဇန္တိ၊ တေသံ နိဂ္ဂဟတ္ထာယ။ တေ ဟိ သိက္ခာပဒေ အသတိ “ကိံ တုမ္ဟေဟိ ဒိဋ္ဌံ, ကိံ သုတံ, ကိံ အမှေဟိ ကတံ၊ ကတမသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ ကတမံ အာပတ္တိံ ရောပေတ္ဝာ အမှေ နိဂ္ဂဏှထာ”တိ သံဃံ ဝိဟေဌေယ္ယုံ။ သိက္ခာပဒေ ပန သတိ တေ သံဃော သိက္ခာပဒံ ဒဿေတ္ဝာ သဟ ဓမ္မေန နိဂ္ဂဟေဿတိ။ တေန ဝုတ္တံ ‘‘ဒုမ္မင်္ကူနံ ပုဂ္ဂလာနံ နိဂ္ဂဟာယာ’’တိ။

ပေသလာနန္တိ ပိယသီလာနံ ဘိက္ခူနံ ဖာသုဝိဟာရတ္ထာယ။ ပိယသီလာ ဟိ ဘိက္ခူ။ ကတ္တုမ္ဗာကတ္တုမ်ံ သာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇံ ဝေလံ မရိယာဒဉ္စ အဇာနန္တာ သိက္ခာတ္တယပါရိပူရိယာ ဃဋမာနာ ကိလမန္တိ၊ တေ ပန သာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇံ ဝေလံ မရိယာဒဉ္စ ဉတ္ဝာ သိက္ခာပါရိပူရိယာ ဃဋမာနာ န ကိလမန္တိ။ တေန တေသံ သိက္ခာပဒပညာပနံ ဖာသုဝိဟာရာယ သံဝတ္တတိယေဝ။ ယော ဝါ ဒုမ္မင်္ကူနံ ပုဂ္ဂလာနံ နိဂ္ဂဟော၊ သ္မေဝ တေသံ ဖာသုဝိဟာရော။ ဒုဿီလပုဂ္ဂလေ နိဿာယ ဟိ ဥပေါသထပဝါရဏာ န တိဋ္ဌန္တိ၊ သံဃကမ္မာနိ နပ္ပဝတ္တန္တိ၊ သာမဂ္ဂိ န ဟောတိ၊ ဘိက္ခူ အနေကဂ္ဂါ ဥဒ္ဒေသာဒီသု အနယွ္ယတ္တိံ န သဏ္ဌာန္တိ။ ဒုဿီလေသု ပန နိဂ္ဂဟိတေသု သဗ္ဗောပိ အယံ ဥပဒ္ဒဝေါ န ဟောတိ၊ တတော ပေသလာ ဘိက္ခူ ဖာသု ဝိဟရန္တိ။ ဧဝံ[1] “ပေသလာနံ ဘိက္ခူနံ ဖာသုဝိဟာရာ-ယာ”တိ ဣဒ္ဓေ ဒ္ဝိဓာ အတ္ထော[2] ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာနံ အာသဝါနံ သံဝရာယာတိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာ အာသဝါ နာမ အသံဝရေ ဋိတေန တသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ ပတ္တဗ္ဗာ ပါဏိပ္ပဟာရဒဏ္ဍပ္ပဟာ-ရသတ္ထပ္ပဟာရဟတ္ထစ္ဆေဒပါဒစ္ဆေဒအကိတ္တိအယသဝိပ္ပဋိသာရာဒယော ဒုက္ခ-ဝိသေသာ၊ တေသံ သံဝရာယ ပိဒဟနာယ အာဂမနမဂ္ဂထကနာယာတိ အတ္ထော။ **သမ္ပရာယိကာနန္တိ** သမ္ပရာယိကာ အာသဝါ နာမ အသံဝရေ ဋိတေန

၁-တေန ဝုတ္တံ (သီ)
၂-ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော (သီ)

katapāpakammamūlakā samparāye narakādīsu pattabbā dukkhavisesā, tesaṁ paṭighātatthāya vūpasamatthāya.

Appasannānanti sikkhāpadapaññattiyā hi sati sikkhāpadapaññattiṁ ñatvā vā, yathāpaññattaṁ paṭipajjamāne bhikkhū disvā vā, yepi appasannā paṇḍitamanussā, te "yāni vata loke mahājanassa rajjanadussanamuyhanaṭṭhānāni, tehi ime samaṇā ārakā viratā viharanti, dukkaraṁ vata karontī"ti pasādaṁ āpajjanti Vinayapiṭakapotthakaṁ disvā micchādiṭṭhikatavedibrāhmaṇā[1] viya. Tena vuttaṁ "appasannānaṁ pasādāyā"ti.

Pasannānanti yepi sāsane pasannā kulaputtā, tepi sikkhāpadapaññattiṁ vā ñatvā, yathāpaññattaṁ paṭipajjamāne bhikkhū vā disvā "aho ayyā dukkaraṁ karonti, ye yāvajīvaṁ ekabhattā vinayasaṁvaraṁ[2] pālentī"ti bhiyyo bhiyyo pasīdanti. Tena vuttaṁ "pasannānaṁ bhiyyobhāvāyā"ti.

Saddhammaṭṭhitiyāti tividho saddhammo pariyattisaddhammo paṭipattisaddhammo adhigamasaddhammoti. Tattha sakalampi Buddhavacanaṁ pariyattisaddhammo nāma. Terasa dhutaguṇā cārittavārittasīlasamādhivipassanāti ayaṁ paṭipattisaddhammo nāma. Navalokuttaradhammo adhigamasaddhammo nāma. So sabbopi yasmā sikkhāpadapaññattiyā sati bhikkhū sikkhāpadañca tassa vibhaṅgañca tadatthajotanatthaṁ aññañca Buddhavacanaṁ pariyāpuṇanti, yathāpaññattañca paṭipajjamānā paṭipattiṁ pūretvā paṭipattiyā adhigantabbaṁ lokuttaradhammaṁ adhigacchanti, tasmā sikkhāpadapaññattiyā saddhammo ciraṭṭhitiko hoti. Tena vuttaṁ "saddhammaṭṭhitiyā"ti.

Vinayānuggahāyāti sikkhāpadapaññattiyā hi sati saṁvaravinayo pahānavinayo samathavinayo paññattivinayoti catubbidho vinayo anuggahito hoti supatthambhito. Tena vuttaṁ "vinayānuggahāyā"ti.

2. Pātimokkhaṭṭhapanāsuttavaṇṇanā

32. Dutiye **pārājiko**ti pārājika-āpattiṁ āpanno. **Pārājikakathā vippakathā hotī**ti "asukapuggalo pārājikaṁ āpanno nu kho

1. Micchādiṭṭhikativedi brāhmaṇā (Sī) Vi-Ṭṭha 1. 189 piṭṭhepi passitabbaṁ.
2. Brahmacariyasaṁvaraṁ (Syā)

ကတပါပကမ္မမူလကာ သမ္မရာယေ နရကာဒီသု ပတ္တဗ္ဗာ ဒုက္ခဝိသေသာ၊ တေသံ ပဋိဃာတတ္ထာယ ဝူပသမတ္ထာယ။

အပ္ပသန္နာနန္တိ သိက္ခာပဒပညတ္တိယာ ဟိ သတိ သိက္ခာပဒပညတ္တိံ ဉတ္ဝာ ဝါ, ယထာပညတ္တံ ပဋိပဇ္ဇမာနေ ဘိက္ခူ။ ဒိသ္ဝာ ဝါ, ယေပိ အပ္ပသန္နာ ပဏ္ဍိတမနုဿာ၊ တေ "ယာနိ ဝတ လောကေ မဟာဇနဿ ရဇ္ဇနဒုဿနမုယ္ဟနဋ္ဌာနာနိ၊ တေဟိ ဣမေ သမဏာ အာရကာ ဝိရတာ ဝိဟရန္တိ၊ ဒုက္ကရံ ဝတ ကရောန္တိ"တိ ပသာဒံ အာပဇ္ဇန္တိ ဝိနယပိဋကပေါတ္ထကံ ဒိသ္ဝာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကတဝေဒိဗြာဟ္မဏာ ဝိယ။ တေန ဝုတ္တံ ''အပ္ပသန္နာနံ ပသာဒါယာ''တိ။

ပသန္နာနန္တိ ယေပိ သာသနေ ပသန္နာ ကုလပုတ္တာ၊ တေပိ သိက္ခာပဒပညတ္တိံ ဝါ ဉတ္ဝာ, ယထာပညတ္တံ ပဋိပဇ္ဇမာနေ ဘိက္ခူ။ ဝါ ဒိသ္ဝာ ''အဟော အယျာ ဒုက္ကရံ ကရောန္တိ၊ ယေ ယာဝဇီဝံ ဧကာဟာ ဝိနယသံဝရံ ပါလေန္တိ''တိ ဘိယ္ယော ဘိယ္ယော ပသီဒန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ "ပသန္နာနံ ဘိယ္ယောဘာဝါယာ"တိ။

သဒ္ဓမ္မဋ္ဌိတိယာတိ တိဝိဓော သဒ္ဓမ္မော ပရိယတ္တိသဒ္ဓမ္မော ပဋိပတ္တိသဒ္ဓမ္မော အဓိဂမသဒ္ဓမ္မောတိ။ တတ္ထ သကလမ္ပိ ဗုဒ္ဓဝစနံ ပရိယတ္တိသဒ္ဓမ္မော နာမ။ တေရသ ဓုတင်္ဂာ စာရိတ္တဝါရိတ္တသီလသမာဓိဝိပဿနာတိ အယံ ပဋိပတ္တိသဒ္ဓမ္မော နာမ။ နဝလောကုတ္တရဓမ္မော အဓိဂမသဒ္ဓမ္မော နာမ။ သော သဗ္ဗောပိ ယသ္မာ သိက္ခာပဒပညတ္တိယာ သတိ ဘိက္ခူ။ သိက္ခာပဒဉ္စ တဿ ဝိဘင်္ဂဉ္စ တဒတ္ထဒီပနတ္ထံ အညဉ္စ ဗုဒ္ဓဝစနံ ပရိယာပုဏန္တိ၊ ယထာပညတ္တဉ္စ ပဋိပဇ္ဇမာနာ ပဋိပတ္တိံ ပူရေတွာ ပဋိပတ္တိယာ အဓိဂန္တဗ္ဗံ လောကုတ္တရဓမ္မံ အဓိဂစ္ဆန္တိ၊ တသ္မာ သိက္ခာပဒပညတ္တိယာ သဒ္ဓမ္မော စိရဋ္ဌိတိကော ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ ''သဒ္ဓမ္မဋ္ဌိတိယာ''တိ။

ဝိနယာနုဂ္ဂဟာယာတိ သိက္ခာပဒပညတ္တိယာ ဟိ သတိ သံဝရဝိနယော ပဟာနဝိနယော သမထဝိနယော ပညတ္တိဝိနယောတိ စတုဗ္ဗိဓော ဝိနယော အနုဂ္ဂဟိတော ဟောတိ သုပတ္ထမ္ဘိတော။ တေန ဝုတ္တံ ''ဝိနယာနုဂ္ဂဟာယာ''တိ။

၂-ပါတိမောက္ခဋ္ဌပနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၂။ ဒုတိယေ **ပါရာဇိကော**တိ ပါရာဇိကအာပတ္တိံ အာပန္နော။ **ပါရာဇိကကထာ ဝိပ္ပကတာ ဟောတီ**တိ "အသုကပုဂ္ဂလော ပါရာဇိကံ အာပန္နော နု ခေါ

ဒ-မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကတိဝေဒိဗြာဟ္မဏာ (သီ) ဝိ-ဋီ ၁-၁၈၉-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။ ၂-မြဟ္မစရိယသံဝရံ (သျာ)

no”ti evaṁ kathā ārabhitvā aniṭṭhāpitā hoti. Esa nayo sabbattha.

3. Ubbāhikāsuttavaṇṇanā

33. Tatiye **ubbāhikāyā**ti sampatta-adhikaraṇaṁ vūpasametuṁ saṁghato ubbāhitvā uddharitvā gahaṇatthāya. **Vinaye kho pana ṭhito hotī**ti vinayalakkhaṇe patiṭṭhito hoti. **Asaṁhīro**ti na aññassa vacanamatteneva attano laddhiṁ vissajjeti. **Paṭibalo**ti kāyabalenapi ñāṇabalenapi samannāgato. **Saññāpetun**ti jānāpetuṁ. **Paññāpetun**ti sampajānāpetuṁ[1]. **Nijjhāpetun**ti olokāpetuṁ. **Pekkhetun**ti passāpetuṁ. **Pasādetun**ti[2] sañjātappasādaṁ kātuṁ. **Adhikaraṇan**ti vivādādhikaraṇādicatubbidhaṁ. **Adhikaraṇasamudayan**ti vivādamūlādikaṁ adhikaraṇakārakaṁ. **Adhikaraṇanirodhan**ti adhikaraṇānaṁ vūpasamaṁ. **Adhikaraṇanirodhagāminiṁ paṭipadan**ti sattavidha-adhikaraṇasamathaṁ.

4. Upasampadāsuttavaṇṇanā

34. Catutthe **anabhiratin**ti ukkaṇṭhitabhāvaṁ. **Vūpakāsetun**ti vinetuṁ. **Adhisīle**ti uttamasīle. **Cittapaññā**supi eseva nayo.

7. Saṁghabhedasuttavaṇṇanā

37. Sattame **vatthūhī**ti kāraṇehi. **Avakassantī**ti parisaṁ ākaḍḍhanti vijaṭenti ekamantaṁ ussārenti. **Apakassantī**ti ativiya ākaḍḍhanti, yathā visaṁsaṭṭhā honti, evaṁ karonti. **Āveni kammāni**[3] **karontī**ti visuṁ saṁghakammāni karonti.

9-10. Ānandasuttadvayavaṇṇanā

39-40. Navame **kappaṭṭhikan**ti āyukappaṁ nirayamhi ṭhitikāraṇaṁ. **Kibbisaṁ pasavatī**ti pāpaṁ paṭilabhati. **Āpāyiko**ti apāyagamanīyo. **Nerayiko**ti niraye nibbattanako. **Vaggarato**ti bhedarato.

---

1. Aññāpetunti jānāpetuṁ. Saññāpetunti sammā jānāpetuṁ (Sī)
2. Pekkhetunti pasādetuṁ (Ka)
3. Āvenikakammāni (Syā), āveniṁ kammāni (Vi-Ṭṭha 4. 115 piṭṭhe)

နော”တိ ဧဝံ ကထာ အာရဘိတ္ဝာ အနိဋ္ဌာပိတာ ဟောတိ။ **သေ နယော** သမ္မတ္ထ။

၃-ဥဗ္ဗာဟိကာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၃။ တတိယေ **ဥဗ္ဗာဟိကာယာ**တိ သမ္ပတ္တအဓိကရဏံ ဝူပသမေတုံ သံဃတော ဥဗ္ဗာဟိတ္ဝာ ဥဒ္ဓရိတ္ဝာ ဂဟဏတ္ထာယ။ **ဝိနယေ ခေါ ပန ဋ္ဌိတော ဟောတီ**တိ ဝိနယလက္ခဏေ ပတိဋ္ဌိတော ဟောတိ။ **အဿဟီရော**တိ န အညဿ ဝစနမတ္တေနေဝ အတ္တနော လဒ္ဓိံ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ **ပဋိဗလော**တိ ကာယဗလေနပိ ဉာဏဗလေနပိ သမန္နာဂတော။ **သညာပေတုန္တိ** ဇာနာပေတုံ။ **ပဇာနာပေတုန္တိ** သမ္မဇာနာပေတုံ[1]။ **နိဿာပေတုန္တိ** သြလောကာပေတုံ။ **ပေက္ခေတုန္တိ** ပဿာပေတုံ။ **ပသာဒေတုန္တိ**[2] သဒ္ဓာတပ္ပသာဒံ ကာတုံ။ **အဓိကရဏန္တိ** ဝိဝါဒါဓိကရဏာဒိစတုဗ္ဗိဓံ။ **အဓိကရဏသမုဒယန္တိ** ဝိဝါဒမူလာဒိကံ အဓိကရဏကာရကံ။ **အဓိကရဏနိရောဓန္တိ** အဓိကရဏာနံ ဝူပသမံ။ **အဓိကရဏနိရောဓဂါမိနိံ ပဋိပဒန္တိ** သတ္တဝိဓအဓိကရဏသမထံ။

၄-ဥပသမ္ပဒါသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၄။ စတုတ္ထေ **အနဘိရတိ**န္တိ ဥက္ကဏ္ဌိတဘာဝံ။ **ဝူပကာသေတု**န္တိ ဝိနေတုံ။ **အဓိသီလေ**တိ ဥတ္တမသီလေ။ **စိတ္တပညာသုပိ** ဧသေဝ နယော။

၇-သံဃဘေဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇။ သတ္တမေ **ဝတ္ထူ**ဟီတိ ကာရဏေဟိ။ **အဝကဿန္တီ**တိ ပရိသံ အာကဍ္ဎန္တိ ဝိဇဋေန္တိ ကေမန္တံ ဥဿာရေန္တိ။ **အပကဿန္တီ**တိ အတိ-ဝိယ အာကဍ္ဎန္တိ၊ ယထာ ဝိသံသဋ္ဌာ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ ကရောန္တိ။ **အာဝေနိ ကမ္မာနီ**[2] **ကရောန္တီ**တိ ဝိသုံ သံဃကမ္မာနိ ကရောန္တိ။

၉-၁၀-အာနန္ဒသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၃၉-၄၀။ နဝမေ **ကပ္ပဋ္ဌိက**န္တိ အာယုကပ္ပံ နိရယမှိ ဋ္ဌိတိကာရဏံ။ **ကိဗ္ဗိသံ ပသဝတီ**တိ ပါပံ ပဋိလဘတိ။ **အာပါယိကော**တိ အပါယဂမနိယော။ **နေရယိကော**တိ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တနကော။ **ဝဂ္ဂရတော**တိ ဘေဒရတော။

၁-အညာပေတုန္တိ ဇာနာပေတုံ။သညာပေတုန္တိ သမ္မာ ဇာနာပေတုံ (သီ) ၂-ပေက္ခေတုန္တိ ပသာဒေတုံ (က)
၃-အာဝေနိကကမ္မာနိ (သျာ)၊ အာဝေနိံ ကမ္မာနိ (ဝိ-ဋ ၄-၁၁၅-ပိဋ္ဌေ)

yogakkhemā padhaṁsatīti yogehi khemato arahattato dhaṁsati vigacchati. Dasame **anuggaho**ti aññamaññassa saṅgahānuggaho. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Upālivaggo catuttho.

---

5. Akkosavagga

4. Kusinārasuttavaṇṇanā

44. Pañcamassa catutthe **Kusinārāyan**ti evaṁnāmake nagare. Devatānaṁ atthāya baliṁ haranti etthāti **baliharaṇo,** tasmiṁ baliharaṇe. **Acchiddena appaṭimaṁsenā**ti-ādīsu yena kenacideva pahaṭo vā hoti, vejjakammādīni vā katāni, tassa kāyasamācāro upacikādīhi khāyitatālapaṇṇaṁ viya chiddo ca, paṭimasituṁ yattha katthaci gahetvā ākaḍḍhituṁ sakkuṇeyyatāya[1] paṭimaṁso ca hoti, viparīto acchiddo appaṭimaṁso nāma. Vacīsamācāro pana musāvāda-omasavādapesuññā-amūlakānuddhaṁsanādīhi chiddo sappaṭimaṁso ca hoti, viparīto acchiddo appaṭimaṁso. **Mettaṁ nu kho me cittan**ti palibodhaṁ chinditvā kammaṭṭhānabhāvanānuyogena adhigataṁ me mettacittaṁ[2]. **Anāghātan**ti āghātavirahitaṁ, vikkhambhanena vihatāghātanti attho. **Kattha vuttan**ti idaṁ sikkhāpadaṁ kismiṁ nagare vuttaṁ.

Kālena vakkhāmīti-ādīsu eko ekaṁ okāsaṁ kāretvā codento **kālena vadati** nāma. Saṁghamajjhe vā gaṇamajjhe vā salākaggayāgaggavitakkamāḷakabhikkhācāramagga-āsanasālādīsu vā upaṭṭhākehi parivāritakkhaṇe vā codento **akālena vadati** nāma. Tacchena vadanto **bhūtena vadati** nāma. "Dahara, mahallaka, parisāvacaraka, paṁsukūlika, dhammakathika patirūpaṁ tava idan"ti vadanto **pharusena vadati** nāma. Kāraṇanissitaṁ pana katvā "bhante mahallakattha, parisāvacarakattha, paṁsukūlikattha, dhammakathikattha, patirūpaṁ tumhākaṁ idan"ti

1. Āmasituṁ asakkuṇeyyatāya (Sī)
2. Adhigatamettacittaṁ (Sī)

ယောဂက္ခေမာ ပဓံသတီတိ ယောဂေဟိ ခေမတော အရဟတ္တတော ဓံသတိ ဝိဂစ္ဆတိ။ ဒသမေ **အနုဂ္ဂဟော**တိ အညမညဿ သင်္ဂဟာနုဂ္ဂဟော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဥပါလိဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

၅-အက္ကောသဝဂ္ဂ

၄-ကုသိနာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၄။ ပဉ္စမဿ စတုတ္ထေ **ကုသိနာရာယ**န္တိ ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ ဒေဝတာနံ အတ္ထာယ ဗလိ* ဟရန္တိ ဣတ္ထောတိ **ဗလိဟရဏော၊** တသ္မိံ ဗလိဟရဏေ။ **အစ္ဆိဒ္ဒေန အပ္ပဋိမံသေနာ**တိအာဒီသု ယေန ကေနစိဒေဝ ပဟဋော ဝါ ဟောတိ, ဝေဇ္ဇကမ္မာဒီနိ ဝါ ကတာနိ၊ တဿ ကာယသမာစာရော ဥပစိကာ-ဒီဟိ ခါယိတတာလပဏ္ဏံ ဝိယ ဆိဒ္ဒော စ, ပဋိမသိတုံ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဂဟေတ္ဝာ အာကဍ္ဎိတုံ သက္ကုဏေယ္ယတာယ[1] ပဋိမံသော စ ဟောတိ၊ ဝိပရီတော အစ္ဆိဒ္ဒော အပ္ပဋိမံသော နာမ။ ဝစီသမာစာရော ပန မုသာဝါဒဩမသဝါဒပေသုည-အမူလကာနုဒ္ဓံသနာဒီဟိ ဆိဒ္ဒော သပ္ပဋိမံသော စ ဟောတိ၊ ဝိပရီတော အစ္ဆိဒ္ဒော အပ္ပဋိမံသော။ **မေတ္တံ နု ခေါ မေ စိတ္တ**န္တိ ပလိဗောဓံ ဆိန္ဒိတ္ဝာ ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာနုယောဂေန အဓိဂတံ မေ မေတ္တစိတ္တံ[2]။ **အနာဃာတ**န္တိ အာဃာတဝိရဟိတံ၊ ဝိက္ခမ္ဘနေန ဝိဟတာဃာတန္တိ အတ္ထော။ **ကတ္ထ ဝုတ္တ**န္တိ ဣဒံ သိက္ခာပဒံ ကိသ္မိံ နဂရေ ဝုတ္တံ။

ကာလေန ဝက္ခာမီတိအာဒီသု ကော နော ကေ ဩကာသံ ကာရေတ္ဝာ ဓမ္မာဒေသ္ကော **ကာလေန ဝဒတိ** နာမ။ သံဃမဇ္ဈေ ဝါ ဂဏမဇ္ဈေ ဝါ သဲလာကဂ္ဃာဂဂ္ဂဝိတက္ကမာဠကဘိက္ခာစာရမဂ္ဂအာသနသာလာဒီသု ဝါ ဥပ-ဋ္ဌာကေဟိ ပရိဝါရိတကာလေ ဝါ စောဒေန္တော **အကာလေန ဝဒတိ** နာမ။ တစ္ဆေန ဝဒန္တော **ဘူတေန ဝဒတိ** နာမ။ "ဒဟရ, မဟလ္လက, ပရိသာဝစရက, ပံသုကူလိက, ဓမ္မကထိက ပတိရူပံ တဝ ဣဒ"န္တိ ဝဒန္တော **ဖရုသေန ဝဒတိ** နာမ။ ကာရဏနိဿိတံ ပန ကတ္ဝာ "ဘန္တေ မဟလ္လကတ္ထ, ပရိသာဝစရကတ္ထ, ပံသုကူလိကတ္ထ, ဓမ္မကထိကတ္ထ၊ ပတိရူပံ တုမှာကံ ဣဒ"န္တိ

1. အာမသိတုံ အသက္ကုဏေယ္ယတာယ (သီ)
2. အဓိဂတမေတ္တစိတ္တံ (သီ)

vadanto **saṇhena vadati** nāma. Kāraṇanissitaṁ katvā vadanto **atthasaṁhitena vadati** nāma. **Mettacitto vakkhāmi no dosantaro**ti mettacittaṁ paccupaṭṭhapetvā vakkhāmi, na duṭṭhacitto hutvā.

5. Rājantepurappavesanasuttavaṇṇanā

45. Pañcame **kataṁ vā karissanti vā**ti methunavītikkamaṁ kariṁsu vā karissanti vā. **Ratanan**ti maṇiratanādīsu yaṁkiñci. **Patthetī**ti māretuṁ icchati. **Hatthisambādhan**ti hatthīhi sambādhaṁ. Hatthisammaddanti vā pāṭho, tassattho—hatthīhi sammaddo etthāti hatthisammaddaṁ. Sesesupi eseva nayo. **Rajanīyāni rūpasaddagandharasaphoṭṭhabbānī**ti etāni rāgajanakāni rūpādīni tattha paripūrāni honti.

6. Sakkasuttavaṇṇanā

46. Chaṭṭhe **sokasabhaye**ti sokena sabhaye. Sokabhayeti vā pāṭho, ayamevattho. Dutiyapadepi eseva nayo. **Yena kenaci kammaṭṭhānenā**ti kasivaṇijjādikammesu yena kenaci kammena. **Anāpajja akusalan**ti kiñci akusalaṁ anāpajjitvā. **Nibbiseyyā**ti uppādeyya ācineyya. **Dakkho**ti cheko. **Uṭṭhānasampanno**ti uṭṭhānavīriyena samannāgato. **Alaṁ vacanāyā**ti yutto vacanāya. **Ekantasukhappaṭisaṁvedī vihareyyā**ti ekantameva kāyikacetasikasukhaṁ ñāṇena paṭisaṁvedento vihareyya. **Aniccā**ti hutvā abhāvato. **Tucchā**ti sārarahitā. **Musā**ti niccasubhasukhā viya khāyamānāpi tathā na hontīti musā. **Mosadhammā**ti nassanasabhāvā[1]. Tasmā te paṭicca dukkhaṁ uppajjatīti sandasseti. **Idha pana vo**ti ettha **vo**ti nipātamattaṁ. **Apaṇṇakaṁ vā sotāpanno**ti avirādhitaṁ ekaṁsena sotāpanno vā hoti. Sopi jhānaṁ nibbatteti, brahmalokaṁ vā gantvā chasu vā kāmasaggesu ekantasukhappaṭisaṁvedī hutvā vihareyya. Imasmiṁ sutte Satthā aṭṭhaṅguposathassa guṇaṁ kathesi.

1. Napassanasabhāvā (Ṭīkā)

ဝဒန်ော **သဏှေန ဝဒတိ** နာမ။ ကာရဏာနိဿိတံ ကတွာ ဝဒန်ော **အတ္ထ-သံဟိတေန ဝဒတိ** နာမ။ **မေတ္တစိတ္တော ဝက္ခာမိ နော ဒေါသန္တရော**တိ မေတ္တစိတ္တံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ ဝက္ခာမိ၊ န ဒုဋ္ဌစိတ္တော ဟုတွာ။

၅-ရာဇန္တေပုရပ္ပဝေသနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၅။ ပဉ္စမေ **ကတံ ဝါ ကရိဿန္တိ ဝါ**တိ မေထုနဝီတိက္ကမံ ကရိ်သု ဝါ ကရိ်ဿန္တိ ဝါ။ **ရတနန္တိ** မဏိရတနာဒီသု ယံကိ်ဉ္စိ။ **ပတ္ထေတီ**တိ မာရေတုံ ဣစ္ဆတိ။ **ဟတ္ထိသမ္ဗာဓန္တိ** ဟတ္ထိဟိ သမ္ဗာဓံ။ ဟတ္ထိသမ္မဒ္ဒန္တိ ဝါ ပါဌော၊ တဿတ္ထော—ဟတ္ထိဟိ သမ္မဒ္ဒေါ ထ္ထောတိ ဟတ္ထိသမ္မဒ္ဒံ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ရဇနီယာနီ ရူပသဒ္ဒဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗာနီ**တိ တောနိ ရာဂဇနကာနိ ရူပါဒီနိ တတ္ထ ပရိပူရာနိ ဟောန္တိ။

၆-သက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၆။ ဆဋ္ဌေ **သောကသဘယေ**တိ သော်ကေန သဘာယေ။ **သောက-ဘယေ**တိ ဝါ ပါဌော၊ အယမေဝတ္ထော။ ဒုတိယပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ **ယေန ကေနစိ ကမ္မဋ္ဌာနေနာ**တိ ကသိဝဏိဇ္ဇာဒိကမ္မေသု ယေန ကေနစိ ကမ္မေန။ **အနာပဇ္ဇ အကုသလန္တိ** ကိ်ဉ္စိ အကုသလံ အနာပဇ္ဇိတ္ဝာ။ **နိဗ္ဗိ-ဿယျာ**တိ ဥပ္ပါဒေယျ အာစိနေယျ။ **ဒက္ခော**တိ ဆေကော။ **ဥဋ္ဌာန-သမ္ပန္နော**တိ ဥဋ္ဌာနဝီရိယေန သမန္နာဂတော။ **အလံ ဝစနာယာ**တိ ယုတ္တော ဝစနာယ။ **ကေန္တသုခပ္ပဋိသံဝေဒိ ဝိဟရေယျာ**တိ ကေန္တမေဝ ကာယိက-စေတသိကသုခံ ဉာဏေန ပဋိသံဝေဒေန္တော ဝိဟရေယျ။ **အနိစ္စာ**တိ ဟုတွာ အဘာဝတော။ **တုစ္ဆာ**တိ သာရရဟိတာ။ **မုသာ**တိ နိစ္စသုဘသုခါ ဝိယ ခါယမာနာပိ တထာ န ဟောန္တီတိ မုသာ။ **မောသဓမ္မာ**တိ နဿနသဘာဝါ[1]။ တသ္မာ တေ ပဋိစ္စ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ သန္ဓဿေတိ။ **ဣဓ ပန ဝေါ**တိ ထ္ထေ **ဝေါ**တိ နိပါတမတ္တံ။ **အပဏ္ဏကံ ဝါ သောတာပန္နော**တိ အဝိရာဓိတံ ဧကံ-သေန သောတာပန္နော ဝါ ဟောတိ။ သောပိ ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတိ၊ ဗြဟ္မလောကံ ဝါ ဂန္ဓာ ဆသု ဝါ ကာမသဂ္ဂေသု ကေန္တသုခပ္ပဋိသံဝေဒိ ဟုတွာ ဝိဟရေယျ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သတ္ထာ အင်္ဂဂုံပေါသထဿ ဂုဏ် ကထေသိ။

၁-နဿနသဘာဝါ (ဋီကာ)

7. Mahālisuttavaṇṇanā

47. Sattame **micchāpaṇihitan**ti micchā ṭhapitaṁ. **Adhammacariyāvisamacariyā**ti akusalakammapathavasena adhammacariyasaṅkhātā visamacariyā. Kusalakammapathavasena itarā veditabbā. Evamidha vaṭṭameva[1] kathitaṁ.

8. Pabbajita-abhiṇhasuttavaṇṇanā

48. Aṭṭhame **pabbajitenā**ti gharāvāsaṁ pahāya sāsane pabbajjaṁ upagatena. **Abhiṇhan**ti abhikkhaṇaṁ punappunaṁ, **paccavekkhitabbā**ti oloketabbā sallakkhetabbā. **Vevaṇṇiyan**ti vivaṇṇabhāvaṁ. Taṁ panetaṁ vevaṇṇiyaṁ duvidhaṁ hoti sarīravevaṇṇiyaṁ parikkhāravevaṇṇiyañca. Tattha kesamassu-oropanena sarīravevaṇṇiyaṁ veditabbaṁ. Pubbe pana nānāvirāgāni sukhumavatthāni nivāsetvāpi nānaggarasabhojanaṁ suvaṇṇarajatabhājanesu bhuñjitvāpi sirigabbhe varasayanāsanesu nipajjitvāpi nisīditvāpi sappinavanītādīhi bhesajjaṁ katvāpi pabbajitakālato paṭṭhāya chinnasaṅghaṭitakasāvarasapītāni vatthāni nivāsetabbāni, ayapatte vā mattikāpatte vā missakodano bhuñjitabbo, rukkhamūlādisenāsane muñjatiṇasantharaṇādīsu nipajjitabbaṁ, cammakhaṇḍataṭṭikādīsu nisīditabbaṁ, pūtimuttādīhi bhesajjaṁ kattabbaṁ hoti. Evamettha parikkhāravevaṇṇiyaṁ veditabbaṁ. Evaṁ paccavekkhato kopo ca māno ca pahīyati.

Parapaṭibaddhā me jīvikāti mayhaṁ paresu paṭibaddhā parāyattā catupaccayajīvikāti. Evaṁ paccavekkhato hi ājīvo parisujjhati, piṇḍapāto ca apacito hoti, catūsu paccayesu apaccavekkhitaparibhogo nāma na hoti. **Aññho me ākappo karaṇīyo**ti yo gihīnaṁ uraṁ abhinīharitvā gīvaṁ paggahetvā lalitenākārena aniyatapadavītihārena[2] gamanākappo hoti, tato aññova ākappo mayā karaṇīyo, santindriyena santamānasena yugamattadassinā visamaṭṭhāne udakasakaṭeneva mandamitapadavītihārena[3] hutvā gantabbanti paccavekkhitabbaṁ. Evaṁ paccavekkhato hi iriyāpatho sāruppo hoti, tisso sikkhā paripūrenti. **Kaccinukho**ti salakkhaṇe nipātasamudāyo. **Attā**ti cittaṁ. **Sīlato na**

1. Idameva (Syā, Ka)
2. Aniyatapadavītihāro (Syā, Ka)
3. Manāpaniyāmitapadavītihārena (Sī)

၇-မဟာလိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၇။ သတ္တမေ **မိစ္ဆာပဏိဟိတန္တိ** မိစ္ဆာ ဌပိတံ။ **အဓမ္မစရိယာဝိသမစရိယာ**တိ အကုသလကမ္မပထဝသေန အဓမ္မစရိယသင်္ခါတာ ဝိသမစရိယာ။ ကုသလကမ္မပထဝသေန ဣတရာ ဝေဒိတမ္ဗာ။ ဧဝမိဓ ဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ။

၈-ပမ္မဒိတအဘိက္ခဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၈။ အဋ္ဌမေ **ပမ္မဒိတေနာ**တိ ဃရာဝါသံ ပဟာယ သာသနေ ပမ္မဇ္ဇံ ဥပဂတေန။ **အဘိက္ခဏ**န္တိ အဘိက္ခဏံ ပုနပ္ပုနံ၊ **ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗာ**တိ ဩလောကေတဗ္ဗာ သလ္လက္ခေတဗ္ဗာ။ **ဝေဏ္ဏိယ**န္တိ ဝိဝဏ္ဏဘာဝံ။ တံ ပနေတံ ဝေဝဏ္ဏိယံ ဒုဝိဓံ ဟောတိ သရီရဝေဝဏ္ဏိယံ ပရိက္ခာရဝေဝဏ္ဏိယဉ္စ။ တတ္ထ ကေသမဿုဩရောပနေန သရီရဝေဝဏ္ဏိယံ ဝေဒိတမ္ဗံ။ ပုဗ္ဗေ ပန နာနာဝိရာဂါနိ သုခုမဝတ္ထာနိ နိဝါသေတ္ဝာပိ နာနဂ္ဃရသဘောဇနံ သုဝဏ္ဏရဇတဘာဇနေသု ဘုဉ္ဇိတ္ဝာပိ သိရိဂဗ္ဘေ ဝရသယနာသနေသု နိပဇ္ဇိတ္ဝာပိ နိသီဒိတ္ဝာပိ သပ္ပိနဝနီတာဒီဟိ ဘေသဇ္ဇံ ကတ္ဝာပိ ပမ္မဒိတကာလတော ပဋ္ဌာယ ဆိန္နသင်္ဃဋိတကသာဝရသဋီတာနိ ဝတ္ထာနိ နိဝါသေတမ္ဗာနိ၊ အယပတ္တေ ဝါ မတ္တိကာပတ္တေ ဝါ မိဿကောဒနော ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗော၊ ရုက္ခမူလာဒိသေနာသနေ မုဉ္ဇတိဏသန္ထရာဒီသု နိပဇ္ဇိတဗ္ဗံ၊ စမ္မခဏ္ဍတဋ္ဋိကာဒီသု နိသီဒိတဗ္ဗံ၊ ပူတိမုတ္တာဒီဟိ ဘေသဇ္ဇံ ကတ္ဗ္ဗံ ဟောတိ။ ဧဝမေတ္ထ ပရိက္ခာရဝေဝဏ္ဏိယံ ဝေဒိတမ္ဗံ။ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခတော ကောပေါ စ မာနော စ ပဟီယတိ။

ပရပဋိဗဒ္ဓါ မေ ဇီဝိကာတိ မယ်ံ ပရေသု ပဋိဗဒ္ဓါ ပရာယတ္တာ စတုပစ္စယဇီဝိကာတိ။ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခတော ဟိ အာဇီဝေါ ပရိသုဇ္ဈတိ၊ ပိဏ္ဍပါတော စ အပစိတော ဟောတိ၊ စတူသု ပစ္စယေသု အပစ္စဝေက္ခိတပရိဘောဂေါ နာမ န ဟောတိ။ **အညော မေ အာဂန္တုကော ကရဏီယော**တိ ယော ဂိဟိနံ ဥရံ အဘိန်ဟရိတ္ဝာ ဂိဝံ ပဂ္ဂဟေတ္ဝာ လလိတေနာကာရေန အနိယတပဒဝီတိဟာရေန ၂ ဂမနာကပ္ပေါ ဟောတိ၊ တတော အညော၀ အာဂန္တုကပ္ပေါ မယာ ကရဏီယော၊ သန္တိန္ဒြိယေန သန္တမာနသေန ယုဂမတ္တဒဿိနာ ဝိသမဋ္ဌာနေ ဥဒကသကဋေနေဝ မန္ဒမိတပဒဝီတိဟာရေန ? ဟုတ္ဝာ ဂန္တဗ္ဗန္တိ ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခတော ဟိ ဇ္ဈာနဝိပဿနာ သာရုပ္ပေါ ဟောတိ၊ တိဿော သိက္ခာ ပရိပူရေန္တိ။ **ကစ္စိနုခေါ**တိ သလက္ခဏေ နိပါတသမုဒါယော။ **အတ္တာ**တိ စိတ္တံ။ **သီလတော နု**

၁-ဇ္ဈာမေဝ (သျာ၊က) ၂-အနိယတပဒဝီတိဟာရော (သျာ၊က)
၃-မနာပနိယ္ယာမိတပဒဝီတိဟာရေန (သီ)

upavadatīti aparisuddhaṁ te sīlanti sīlapaccayā na upavadati. Evaṁ paccavekkhato hi ajjhattaṁ hirī samuṭṭhāti, sā tīsu dvāresu saṁvaraṁ sādheti, tīsu dvāresu saṁvaro catupārisuddhisīlaṁ hoti, catupārisuddhisīle ṭhito vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ gaṇhāti. **Anuvicca viññū sabrahmacārī**ti paṇḍitā sabrahmacārino anuvicāretvā. Evaṁ paccavekkhato hi bahiddhā ottappaṁ saṇṭhāti, taṁ tīsu dvāresu saṁvaraṁ sādhetīti anantaranayeneva veditabbaṁ.

Nānābhāvo vinābhāvoti jātiyā nānābhāvo, maraṇena vinābhāvo. Evaṁ paccavekkhato hi tīsu dvāresu asaṁvutākāro[1] nāma na hoti, maraṇassati sūpaṭṭhitā hoti. **Kammassakomhī**ti-ādīsu kammaṁ mayhaṁ sakaṁ attano santakanti **kammassakā.** Kammena dātabbaṁ phalaṁ dāyaṁ, kammassa dāyaṁ kammadāyaṁ, taṁ ādiyāmīti **kammadāyādo.** Kammaṁ mayhaṁ yoni kāraṇanti **kammayoni.** Kammaṁ mayhaṁ bandhu ñātakoti **kammabandhu.** Kammaṁ mayhaṁ paṭisaraṇaṁ patiṭṭhāti **kammapaṭisaraṇo. Tassa dāyādo bhavissāmī**ti tassa kammassa dāyādo tena dinnaphalaṁ paṭiggāhako bhavissāmi. Evaṁ kammassakataṁ pana paccavekkhato pāpakaraṇaṁ nāma na hoti. **Kathaṁbhūtassa me rattindivā vītivattantī**ti[2] kinnu kho me vattappaṭipattiṁ karontassa, udāhu akarontassa, Buddhavacanaṁ sajjhāyantassa, udāhu asajjhāyantassa, yonisomanasikāre kammaṁ karontassa, udāhu akarontassāti kathaṁbhūtassa me rattindivā vītivattanti, parivattantīti attho. Evaṁ paccavekkhato hi appamādo paripūrati.

Suññāgāre abhiramāmīti vivittokāse sabbiriyāpathesu ekakova hutvā kacci nu kho abhiramāmīti attho. Evaṁ paccavekkhato kāyaviveko paripūrati. **Uttarimanussadhammo**ti[3] uttarimanussānaṁ ukkaṭṭhamanussabhūtānaṁ jhāyīnañceva ariyānañca jhānādidhammo[4], dasakusalakammapathasaṅkhātamanussadhammato vā uttaritaro visiṭṭhataro dhammo[5] me mama santāne atthi nu kho, santi nu khoti attho. **Alamariyañāṇadassanaviseso**ti mahaggatalokuttarapaññā pajānanaṭṭhena ñāṇaṁ, cakkhunā diṭṭhamiva dhammaṁ paccakkhakaraṇato dassanaṭṭhena dassananti ñāṇadassanaṁ, ariyaṁ visuddhaṁ uttamaṁ

1. Pamattākāro (Syā)
2. Vītipatantīti (Sī, Syā)
3. Uttarimanussadhammāti (Sī, SYā)
4. Jhānādidhammā (Sī, Syā)
5. Uttaritarā visiṭṭhatarā dhammā (Sī, Syā)

ဥပဝဒတီတိ အပရိသုဒ္ဓံ တေ သီလန္တိ သီလပစ္စယာ န ဥပဝဒတိ။ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခတော ဟိ အဇ္ဈတ္တံ ဟိရီ သမုဋ္ဌာတိ၊ သာ တီသု ဒွါရေသု သံဝရံ သာဓေတိ၊ တီသု ဒွါရေသု သံဝရော စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ ဟောတိ၊ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလေ ဋ္ဌိတော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ဂဏှာတိ။ **အနုဝိစ္စ ဝိညူ သဗြဟ္မစာရီ**တိ ပဏ္ဍိတာ သဗြဟ္မစာရိနော အနုဝိစာရေတွာ။ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခတော ဟိ ဗဟိဒ္ဓါ ဩတ္တပ္ပံ သဏ္ဌာတိ၊ တံ တီသု ဒွါရေသု သံဝရံ သာဓေတီတိ အနန္တရနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

နာနာဘာဝေါ ဝိနာဘာဝေါတိ ဇာတိယာ နာနာဘာဝေါ၊ မရဏေန ဝိနာဘာဝေါ။ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခတော ဟိ တီသု ဒွါရေသု အသံဝုတာကာရော[1] နာမ န ဟောတိ၊ မရဏဿတိ သုပဋ္ဌိတာ ဟောတိ။ **ကမ္မဿကောမှီ**တိအာဒီသု ကမ္မံ မယ္ဟံ သကံ အတ္တနော သန္တကန္တိ **ကမ္မဿကာ။** ကမ္မေန ဒါတဗ္ဗံ ဖလံ ဒါယံ၊ ကမ္မဿ ဒါယံ ကမ္မဒါယံ၊ တံ အာဒိယာမီတိ **ကမ္မဒါယာဒေါ။** ကမ္မံ မယ္ဟံ ယောနိ ကာရဏန္တိ **ကမ္မယောနိ။** ကမ္မံ မယ္ဟံ ဗန္ဓု ဉာတကောတိ **ကမ္မဗန္ဓု။** ကမ္မံ မယ္ဟံ ပဋိသရဏံ ပတိဋ္ဌာတိ **ကမ္မပဋိသရဏော။ တဿ ဒါယာဒေါ ဘဝိဿာမီ**တိ တဿ ကမ္မဿ ဒါယာဒေါ တေန ဒိန္နဖလံ ပဋိဂ္ဂါဟကော ဘဝိဿာမိ။ ဧဝံ ကမ္မဿကတံ ပန ပစ္စဝေက္ခတော ပါပကရဏံ နာမ န ဟောတိ။ **ကထံဘူတဿ မေ ရတ္တိန္ဒိဝါ ဝီတိဝတ္တန္တီ**တိ[2] ကိန္နု ခေါ မေ ဝတ္တပ္ပဋိပတ္တိံ ကရောန္တဿ, ဉာဒါဟု အကရောန္တဿ၊ ဗုဒ္ဓဝစနံ သဇ္ဈာယန္တဿ, ဉာဒါဟု အသဇ္ဈာယန္တဿ၊ ယောနိသောမနသိကာရေ ကမ္မံ ကရောန္တဿ, ဉာဒါဟု အကရောန္တဿာတိ ကထံဘူတဿ မေ ရတ္တိန္ဒိဝါ ဝီတိဝတ္တန္တိ၊ ပရိဝတ္တန္တီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခတော ဟိ အပ္ပမာဒေါ ပရိပူရတိ။

သုညာဂါရေ အဘိရမာမီတိ ဝိဝိတ္တောကာသေ သဗ္ဗိရိယာပထေသု ကေ-ကောဝ ဟုတ္ဝာ ကစ္စိ နု ခေါ အဘိရမာမီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခတော ကာယဝိဝေကော ပရိပူရတိ။ **ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မော**တိ[3] ဥတ္တရိမနုဿာနံ ဥက္ကဋ္ဌ-မနုဿဘူတာနံ ဈာယီနဥ္စေဝ အရိယာနဉ္စ ဈာနာဒိဓမ္မော[4], ဒသကုသလကမ္မ-ပထသင်္ခါတမနုဿဓမ္မတော ဝါ ဥတ္တရိတရော ဝိသိဋ္ဌတရော ဓမ္မော[5] မေ မမ သန္တာနေ အတ္ထိ နု ခေါ၊ သန္တိ နု ခေါတိ အတ္ထော။ **အလမရိယဉာဏဒဿန-ဝိသေသော**တိ မဟဂ္ဂတလောကုတ္တရပညာ ပဇာနနဋ္ဌေန ဉာဏံ, စက္ခုနာ ဒိဋ္ဌမိဝ ဓမ္မံ ပစ္စက္ခကရဏတော ဒဿနဋ္ဌေန ဒဿနန္တိ ဉာဏဒဿနံ၊ အရိယံ ဝိသုဒ္ဓံ ဥတ္တမံ

၁-ပမတ္တာကာရော (သျာ) ၂-ဝီတိပတန္တီတိ (သီ၊ သျာ) ၃-ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မာတိ (သီ၊ သျာ)
၄-ဈာနာဒိဓမ္မာ (သီ၊ သျာ) ၅-ဥတ္တရိတရာ ဝိသိဋ္ဌတရာ ဓမ္မာ (သီ၊ သျာ)

ñāṇadassananti ariyañāṇadassanaṁ, alaṁ pariyattakaṁ kilesaviddhaṁsanasamatthaṁ ariyañāṇadassanamettha, assa vāti alamariyañāṇadassano, jhānādibhedo uttarimanussadhammo alamariyañāṇadassano ca so viseso cāti **alamariyañāṇadassanaviseso.** Atha vā tameva kilesaviddhaṁsanasamatthaṁ visuddhaṁ ñāṇadassanameva visesoti alamariyañāṇadassanaviseso vā. **Adhigato**ti paṭiladdho me atthi nu kho. **Sohan**ti[1] paṭiladdhaviseso so ahaṁ. **Pacchime kāle**ti maraṇamañce nipannakāle. **Puṭṭho**ti sabrahmacārīhi adhigataguṇavisesaṁ pucchito. **Na maṅku bhavissāmī**ti patitakkhandho nittejo na hessāmīti. Evaṁ paccavekkhantassa hi moghakālakiriyā nāma na hoti.

9-10. Sarīraṭṭhadhammasuttādivaṇṇanā

49-50. Navame **ponobbhaviko**ti punabbhavanibbattako. **Bhavasaṅkhāro**ti bhavasaṅkharaṇakammaṁ. Imasmiṁ sutte vaṭṭameva kathitaṁ. Dasame sīlabāhusaccavīriyasatipaññā lokiyalokuttaramissikā kathitā. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Akkosavaggo pañcamo.

Paṭhamapaṇṇāsako niṭṭhito.

1. Sabbatthapi evameva.

ဉာဏဒဿနန္တိ အရိယဉာဏဒဿနံ၊ အလံ ပရိယတ္တကံ ကိလေသဝိဒ္ဓံသနသမတ္ထံ အရိယဉာဏဒဿနမေတ္ထ, အဿ ဝါတိ အလမရိယဉာဏဒဿနော၊ ဈာနာဒိ-ဘေဒေါ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မော အလမရိယဉာဏဒဿနော စ သော ဝိသေသော စာတိ **အလမရိယဉာဏဒဿနဝိသေသော။** အထ ဝါ တမေဝ ကိလေသဝိဒ္ဓံ-သနသမတ္ထံ ဝိသုဒ္ဓံ ဉာဏဒဿနမေဝ ဝိသေသောတိ အလမရိယဉာဏဒဿန-ဝိသေသော ဝါ။ **အဓိဂတော**တိ ပဋိလဒ္ဓေါ မေ အတ္ထိ နု ခေါ။ **သောဟ**န္တိ ပဋိလဒ္ဓဝိသေသော သော အဟံ။ **ပစ္ဆိမေ ကာလေ**တိ မရဏမञ္စေ နိပန္နကာလေ။ **ပုဋ္ဌော**တိ သဗြဟ္မစာရီဟိ အဓိဂတဂုဏဝိသေသံ ပုစ္ဆိတော။ **နမ္ဟိ ဘဝိဿာမီ**တိ ပတိတက္ခန္ဓော နိဋ္ဌေဇော နဟေဿာမီတိ" ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ဟိ မောဃကာလကိရိယာ နာမ နဟောတိ။

၉-၁၀-သရီရဋ္ဌဓမ္မသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၄၉-၅၀။ နဝမေ **ပေါနောဘ္ဘဝိကော**တိ ပုနဗ္ဘဝနိဗ္ဗတ္တကော။ **ဘဝ-သင်္ခါရော**တိ ဘဝသင်္ခရဏကမ္မံ။ ဒုမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ။ ဒသမေ သီလဗာဟုသစ္စဝီရိယသတိပညာ လောကိယလောကုတ္တရမိဿိကာ ကထိတာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

အက္ကောသဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

ပဌမပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

၁-သဗ္ဗတ္ထပိ ဧဝမေဝ။

2. Dutiyapaṇṇāsaka

(6) 1. Sacittavagga

1-4. Sacittasuttādivaṇṇanā

51-54. Dutiyassa paṭhame **sacittapariyāyakusalo**ti attano cittavārakusalo. **Rajan**ti āgantuka-upakkilesaṁ. **Aṅgaṇan**ti tatthajātaka-aṅgakāḷatikalādiṁ[1]. **Āsavānaṁ khayāyā**ti arahattatthāya. Tatiye **paṭibhānenā**ti vacanasaṇṭhānena. Catutthe **adhipaññādhammavipassanāyā**ti saṅkhārapariggāhakavipassanāya.

8. Mūlakasuttavaṇṇanā

58. Aṭṭhame **amatogadhā**ti ettha sa-upādisesā nibbānadhātu kathitā, **nibbānapariyosānā**ti ettha anupādisesā. Anupādisesaṁ pattassa hi sabbe dhammā pariyosānappattā nāma honti. Sesapadāni heṭṭhā vuttatthāneva.

9. Pabbajjāsuttavaṇṇanā

59. Navame **tasmā**ti yasmā evaṁ aparicitacittassa sāmaññattho na sampajjati, tasmā. **Yathāpabbajjāparicitañca no cittaṁ bhavissatī**ti pabbajjānurūpena[2] paricitaṁ. Ye hi keci pabbajanti nāma, sabbe te arahattaṁ patthetvā. Tasmā yaṁ cittaṁ arahattādhigamatthāya paricitaṁ vaḍḍhitaṁ, taṁ yathāpabbajjāparicitaṁ nāmāti veditabbaṁ. Evarūpaṁ no cittaṁ bhavissatīti sikkhitabbaṁ. **Lokassa samañca visamañcā**ti sattalokassa sucaritaduccaritāni. **Lokassa bhavañca vibhavañcā**ti tassa vaḍḍhiñca vināsañca, tathā sampattiñca vipattiñca. **Lokassa samudayañca atthaṅgamañcā**ti pana saṅkhāralokaṁ sandhāya vuttaṁ, khandhānaṁ nibbattiñca bhedañcāti attho.

---

1. Tatthajātaṁ aṅgakāḷatilakādiṁ (Sī), attajātaṁ aṅgavālatilakādiṁ (Ka)
2. Yathāpabbajjānurūpena (Sī, Ka)

၂-ဒုတိယပဏ္ဏာသက

(၆) ၁-သစိတ္တဝဂ္ဂ

၁-၄-သစိတ္တသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၅၁-၅၄။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **သစိတ္တပရိယာယကုသလော**တိ အတ္တနော စိတ္တဝါရကုသလော။ **ရဇ**န္တိ အာဂန္တုကဥပက္ကိလေသံ။ **အင်္ဃ**န္တိ တတ္ထဇာတက-အင်္ဂကာဠတိလကာဒိ[၁]။ **အာသဝါနံ ခယာယာ**တိ အရဟတ္တတ္ထာယ။ တတိယေ **ပဋိဘာနေနာ**တိ ဝစနသဏ္ဌာနေန။ စတုတ္ထေ **အဓိပညာဓမ္မ-ဝိပဿနာယာ**တိ သင်္ခါရပရိဂ္ဂါဟကဝိပဿနာယ။

၈-မူလကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၈။ အဋ္ဌမေ **အမတောဂဓော**တိ ထော သဥပါဒိသေသာ နိဗ္ဗာနဓာတု ကထိတာ၊ **နိဗ္ဗာနပရိယောသာနာ**တိ ထော အနုပါဒိသေသာ။ အနုပါဒိသေသံ ပတ္တဿ ဟိ သဗ္ဗေ ဓမ္မာ ပရိယောသာနပ္ပတ္တာ နာမ ဟောန္တိ။ သေသပဒါနိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တဋ္ဌာနေဝ။

၉-ပဗ္ဗဇ္ဇာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၉။ နဝမေ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ ဧဝံ အပရိစိတစိတ္တဿ သာမညတ္ထော နသမ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ။ **ယထာပဗ္ဗဇ္ဇာပရိစိတဉ္စ နော စိတ္တံ ဘဝိဿတီ**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇာနုရူပေန[၂] ပရိစိတံ။ ယေ ဟိ ကေစိ ပဗ္ဗဇန္တိ နာမ၊ သဗ္ဗေ တေ အရဟတ္တံ ပတ္ထေတွာ။ တသ္မာ ယံ စိတ္တံ အရဟတ္တာဓိဂမတ္ထာယ ပရိစိတံ ဝသိတံ၊ တံ ယထာပဗ္ဗဇ္ဇာပရိစိတံ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝရူပံ နော စိတ္တံ ဘဝိဿတီတိ သိက္ခိတဗ္ဗံ။ **လောကဿ သမဉ္စ ဝိသမဉ္စာ**တိ သတ္တလောကဿ သုစရိတဒုစ္စရိ-တာနိ။ **လောကဿ ဘဝဉ္စ ဝိဘဝဉ္စာ**တိ တဿ ဝသိဉ္စ ဝိနာသဉ္စ၊ တထာ သမ္ပတ္တိဉ္စ ဝိပတ္တိဉ္စ။ **လောကဿ သမုဒယဉ္စ အတ္ထင်္ဂမဉ္စာ**တိ ပန သင်္ခါရလောကံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ၊ ခန္ဓာနံ နိဗ္ဗတ္တိဉ္စ ဘေဒဉ္စာတိ အတ္ထော။

၁-တဋ္ဌာတံ အင်္ဂကာဠတိလကာဒိ (သီ)၊ အတ္တဇာတံ အင်္ဂဝါလတိလကာဒိ (က)
၂-ယထာပဗ္ဗဇ္ဇာနုရူပေန (သီ၊ က)

10. Girimānandasuttavaṇṇanā

60. Dasame **anukampaṁ upādāyā**ti Girimānandatthere anukampaṁ paṭicca. **Cakkhurogo**ti-ādayo vatthuvasena veditabbā. Nibbattitappasādānaṁ hi rogo nāma natthi. **Kaṇṇarogo**ti bahikaṇṇe rogo. **Pināso**ti bahināsikāya rogo. **Nakhasā**ti[1] nakhehi vilekhitaṭṭhāne rogo. **Pittasamuṭṭhānā**ti pittasamuṭṭhitā. Te kira dvattiṁsa honti. **Semhasamuṭṭhānā**dīsupi eseva nayo. **Utupariṇāmajā**ti utupariṇāmena accuṇhātisītena uppajjanakarogā. **Visamaparihārajā**ti aticiraṭṭhānanisajjādinā visamaparihārena jātā. **Opakkamikā**ti vadhabandhanādinā upakkamena jātā. **Kammavipākajā**ti balavakammavipākasambhūtā. **Santa**nti rāgādisantatāya santaṁ. Atappakaṭṭhena **paṇītaṁ.** Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Sacittavaggo paṭhamo.

---

(7) 2. Yamakavagga

1. Avijjāsuttādivaṇṇanā

61-62. Dutiyassa paṭhame **sāhāran**ti sapaccayaṁ. **Vijjāvimuttin**ti[2] phalañāṇañceva sesasampayuttadhamme ca. **Bojjhaṅgā**ti maggabojjhaṅgā. Dutiye **bhavataṇhāyā**ti bhavapatthanāya. Evaṁ dvīsupi suttesu vaṭṭameva kathitaṁ, vaṭṭañcettha paṭhame sutte avijjāmūlakaṁ vaṭṭaṁ kathitaṁ, dutiye taṇhāmūlakaṁ.

3-4. Niṭṭhaṅgatasuttādivaṇṇanā

63-64. Tatiye **niṭṭhaṁ gatā**ti nibbematikā. **Idha niṭṭhā**ti imasmiṁyeva loke parinibbānaṁ. **Idha vihāyā**ti imaṁ lokaṁ vijahitvā Suddhāvāsabrahmalokaṁ. Catutthe **aveccappasannā**ti acalappasādena sampannā. **Sotāpannā**ti ariyamaggasotaṁ āpannā.

---

1. Rakhasāti (Sī, Syā, Khu 7. 10; Khu 8. 28 piṭṭhesu ca) 2. Vijjāvimuttīti (Sī, Syā)

၁၀-ဂိရိမာနန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၀။ ဒသမေ **အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယာ**ဘိ ဂိရိမာနန္ဒတ္ထေရေ အနုကမ္ပံ ပဋိစ္စ။ **စက္ခုရောဂေါ**တိအာဒယော ဝတ္ထုဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ နိဗ္ဗတ္တိတပ္ပသာဒါနံ ဟိ ရောဂေါ နာမ နတ္ထိ။ **ကဏ္ဏရောဂေါ**တိ ဗဟိကဏ္ဏေ ရောဂေါ။ **ဖိနာသော**တိ ဗဟိနာသိကာယ ရောဂေါ။ **နခသာ**တိ[1] နခေဟိ ဝိလေခိတဋ္ဌာနေ ရောဂေါ။ **ဒိဋ္ဌသမုဋ္ဌာနာ**တိ ဒိဋ္ဌသမုဋ္ဌိတာ။ တေ ကိရ ဒွတ္တိံသ ဟောန္တိ။ **သေမှသမုဋ္ဌာနာ**ဒီသုပိ သော ဝ နယော။ **ဥတုပရိဏာမဇာ**တိ ဥတုပရိဏာမေန အစ္ဆိကာတိသီတေန ဥပ္ပဇ္ဇနကရောဂါ။ **ဝိသမပရိဟာရဇာ**တိ အတိစင်္ကမနိသဇ္ဇာဒိနာ ဝိသမပရိဟာရေန ဇာတာ။ **ဩပက္ကမိကာ**တိ ဝဓဗန္ဓနာဒိနာ ဥပက္ကမေန ဇာတာ။ **ကမ္မဝိပါကဇာ**တိ ဗလဝကမ္မဝိပါကသမ္ဘူတာ။ **သန္တိ**နွိ ရာဂါဒိသန္တတာယ သန္တံ။ အတပ္ပကဋ္ဌေန **ပဏီတံ**။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

သစိတ္တဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

---

(၇) ၂-ယမကဝဂ္ဂ

၁-အဝိဇ္ဇာသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၆၁-၆၂။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **သာဟာရ**န္တိ သပစ္စယံ။ **ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တိန္တိ** ဖလဉာဏဉ္စေဝ သေသသမ္ပယုတ္တဓမ္မေ စ။ **ဗောဇ္ဈင်္ဂါ**တိ မဂ္ဂဗောဇ္ဈင်္ဂါ။ ဒုတိယေ **ဘဝတဏှာယာ**တိ ဘဝပတ္ထနာယ။ ဧဝံ ဒ္ဝီသုပိ သုတ္တေသု ဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ၊ ဝဋ္ဋဉ္စေတ္ထ ပဌမေ သုတ္တေ အဝိဇ္ဇာမူလကံ ဝဋ္ဋံ ကထိတံ၊ ဒုတိယေ တဏှာမူလကံ။

၃-၄-နိဋ္ဌင်္ဂတသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၆၃-၆၄။ တတိယေ **နိဋ္ဌံ ဂတာ**တိ နိဗ္ဗေမတိကာ။ **ဣဓ နိဋ္ဌာ**တိ ဣမသ္မိံယေဝ လောကေ ပရိနိဗ္ဗာနံ။ **ဣဓ ဝိဟာယာ**ဘိ ဣမံ လောကံ ဝိဇဟိတ္ဝာ သုဒ္ဓါဝါသဗြဟ္မလောကံ။ စတုတ္ထေ **အဝေစ္စပ္ပသန္နာ**ကိ အစလပ္ပသာဒေန သမန္နာဂတာ။ **သောတာပန္နာ**ဘိ အရိယမဂ္ဂသောတံ အာပန္နာ။

၁-ရခသာတိ (သီ၊ သျာ၊ ခု ၇-၁၀၊ ခု ၈-၂၈-ဗိဋ္ဌေသု စ) ၂-ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တီတိ (သီ၊ သျာ)

5-7. Paṭhamasukhasuttādivaṇṇanā

65-67. Pañcame vaṭṭamūlakaṁ sukhadukkhaṁ pucchitaṁ, chaṭṭhe Sāsanamūlakaṁ. Sattame **naḷakapānan**ti atīte bodhisattassa ovāde ṭhatvā vānarayūthena naḷehi udakassa pītaṭṭhāne māpitattā evaṁladdhanāmo nigamo. **Tuṇhībhūtaṁ tuṇhībhūtan**ti yaṁ yaṁ disaṁ anuviloketi, tattha tattha tuṇhībhūtameva. **Anuviloketvā**ti tato tato viloketvā. **Piṭṭhi me āgilāyatī**ti kasmā āgilāyati? Bhagavato hi cha vassāni mahāpadhānaṁ padahantassa mahantaṁ kāyadukkhaṁ ahosi, athassa aparabhāge mahallakakāle piṭṭhivāto uppajji. Upādinnakasarīrassa ṭhānanisajjādīhi appamattakena ābādhena na sakkā kenaci bhavituṁ. Taṁ gahetvāpi therassa okāsakaraṇatthaṁ evamāha. **Saṅghāṭiṁ paññāpetvā**ti ekamante patirūpaṭṭhāne paññattassa kappiyamañcassa upari attharitvā.

9-10. Kathāvatthusuttadvayavaṇṇanā

69-70. Navame **tiracchānakathan**ti aniyyānikattā saggamokkhamaggānaṁ tiracchānabhūtaṁ kathaṁ. Tattha rājānaṁ ārabbha "mahāsammato Mandhātā Dhammāsoko evaṁmahānubhāvo"ti-ādinā nayena pavattakathā **rājakathā.** Esa nayo **corakathā**dīsu. Tesu "asuko rājā abhirūpo dassanīyo"ti-ādinā gehasitakathāva tiracchānakathā hoti, "sopi nāma evaṁmahānubhāvo khayaṁ gato"ti evaṁ pavattā pana kammaṭṭhānabhāve tiṭṭhati. Coresupi "mūladevo evaṁmahānubhāvo, Maghadevo evaṁmahānubhāvo"ti tesaṁ kammaṁ paṭicca "aho sūrā"ti gehasitakathāva **tiracchānakathā**. Yuddhesupi bhāratayuddhādīsu asukena asuko evaṁ mārito evaṁ viddho"ti kammassādavaseneva kathā tiracchānakathā, "Tepi nāma khayaṁ gatā"ti evaṁ pavattā pana sabbattha kammaṭṭhānameva hoti. Apica annādīsu "evaṁ vaṇṇavantaṁ rasavantaṁ phassasampannaṁ khādimha bhuñjimha pivimha paribhuñjimhā"ti kāmarasassādavasena kathetuṁ na vaṭṭati, sātthakaṁ pana katvā "pubbe evaṁ vaṇṇādisampannaṁ annaṁ pānaṁ vatthaṁ yānaṁ mālaṁ gandhaṁ sīlavantānaṁ adamha, cetiyaṁ pūjimhā"ti kathetuṁ vaṭṭati.

Ñātikathādīsupi "amhākaṁ ñātakā sūrā samatthā"ti vā "pubbe mayaṁ evaṁ vicitrehi yānehi vicarimhā"ti assādavasena vattuṁ na

၅-၇-ပဌမသုခသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၆၅-၆၇။ ပဉ္စမေ ဝဋ္ဋမူလကံ သုခဒုက္ခံ ပုစ္ဆိတံ၊ ဆဋ္ဌေ သာသနမူလကံ။ သတ္တမေ **နဠကပါနန္တိ** အတီတေ ဗောဓိသတ္တဿ ဩဝါဒေ ဌတ္ဝာ ဝါနရ-ယူထေန နဠေဟိ ဥဒကဿ ပိတဋ္ဌာနေ မာပိတတ္တာ ဧဝံလဒ္ဓနာမော နိဂမော။ **တုဏှီဘူတံ တုဏှီဘူတန္တိ** ယံ ယံ ဒိသံ အနုဝိလောကေတိ၊ တတ္ထ တတ္ထ တုဏှီ-ဘူတမေဝ။ **အနုဝိလောကေတွာတိ** တတော တတော ဝိလောကေတွာ။ **ပိဋ္ဌိ မေ အာဂိလာယတီတိ** ကသ္မာ အာဂိလာယတိ? ဘဂဝတော ဟိ ဆ ဝဿာနိ မဟာပဓာနံ ပဓဟန္တဿ မဟန္တံ ကာယဒုက္ခံ အဟောသိ၊ အထဿ အပရဘာဂေ မဟလ္လကကာလေ ပိဋ္ဌိဝါတော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ဥပါဒိန္နကသရီရဿ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီဟိ အပ္ပမတ္တကေန အာဗာဓေန နာ သက္ကာ ကေနစိ ဘဝိတုံ။ တံ ဂဟေတွာပိ ထေရဿ သြကာသကရဏတ္ထံ ဧဝမာဟ။ **သဿ်ာဠိံ ပညာ-ပေတွာတိ** ကေမန္တေ ပတိရူပဋ္ဌာနေ ပညတ္တဿ ကပ္ပိယမဉ္စဿ ဥပရိ အတ္ထရိတွာ။

၅-၁၀-ကထာဝတ္ထု|သုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၆၉-၇၀။ နဝမေ **တိရစ္ဆာနကထန္တိ** အနိယျာနိကတ္တာ သဂ္ဂမောက္ခမဂ္ဂါနံ တိရစ္ဆာနဘူတံ ကထံ။ တတ္ထ ရာဇာနံ အာရဗ္ဘ "မဟာသမ္မတော မန္ဓာတာ ဓမ္မာသောကော ဧဝံမဟာနုဘာဝေါ"တိအာဒိနာ နယေန ပဝတ္တကထာ **ရာဇကထာ**။ သေ နယော **စောရကထာဒီသု**။ တေသု "အသုကော ရာဇာ အဘိရူပေါ ဒဿနီယော"တိအာဒိနာ ဂေဟသိတကထာဝ တိရစ္ဆာနကထာ ဟောတိ၊ "သောပိ နာမ ဧဝံမဟာနုဘာဝေါ ခယံ ဂတော"တိ ဧဝံ ပဝတ္တာ ပန ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝေ တိဋ္ဌတိ။ စောရေသုပိ "မူလဒေဝေါ ဧဝံမဟာနုဘာဝေါ၊ မဃဒေဝေါ ဧဝံမဟာနုဘာဝေါ"တိ တေသံ ကမ္မံ ပဋ္ဌိစ္စ "အဟော သူရာ"တိ ဂေဟသိတကထာဝ **တိရစ္ဆာနကထာ**။ ယုဒ္ဓေသုပိ ဘာရတယုဒ္ဓါဒိသု "အသု-ကေန အသုကော ဧဝံ မာရိတော ဧဝံ ဝိဒ္ဓေါ"တိ ကမ္မဿာဒဝသေနေဝ ကထာ တိရစ္ဆာနကထာ၊ "တေပိ နာမ ခယံ ဂတာ"တိ ဧဝံ ပဝတ္တာ ပန သဗ္ဗတ္ထ ကမ္မဋ္ဌာနမေဝ ဟောတိ။ အဝိစ အန္ဓာဒီသု "ဧဝံ ဝဏ္ဏဝန္တံ ရသဝန္တံ ဖဿသမ္ပန္နံ ခါဒိမ္ဟ ဘုဉ္ဇိမ္ဟ ပိဝိမ္ဟ ပရိဘုဉ္ဇိမ္ဟာ"တိ ကာမရသဿာဒဝသေန ကထေတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ သာဋကံ ပန ကတ္ဝာ "ပုဗ္ဗေ ဧဝံ ဝဏ္ဏာဒိသမ္ပန္နံ အန္နံ ပါနံ ဝတ္ထံ ယာနံ မာလံ ဂန္ဓံ သီလဝန္တာနံ အဒမ္ဟ၊ စေတိယံ ပူဇိမ္ဟာ"တိ ကထေတုံ ဝဋ္ဋတိ။

ဉာတိကထာဒီသုပိ "အမှာကံ ဉာတကာ သူရာ သမ္မတ္တာ"တိ ဝါ "ပုဗ္ဗေ မယံ ဧဝံ ဝိစိတြေဟိ ယာနေဟိ ဝိစရိမှာ"တိ ဝါ အဿာဒဝသေန ဝတ္တုံ န

vaṭṭati, sātthakaṁ pana katvā “tepi no ñātakā khayaṁ gatā”ti vā “pubbe mayaṁ evarūpā upāhanā saṁghassa adamhā”ti vā kathetabbaṁ. **Gāmakathā**pi[1] suniviṭṭhadunniviṭṭha-subhikkhadubbhikkhādivasena vā “asukagāmavāsino sūrā samatthā”ti vā evaṁ assādavaseneva na vaṭṭati, sātthakaṁ pana katvā “saddhā pasannā”ti vā “khayavayaṁ gatā”ti vā vattuṁ vaṭṭati. **Nigamanagarajanapadakathāsu**pi eseva nayo.

Itthikathāpi vaṇṇasaṇṭhānādīni paṭicca assādavasena na vaṭṭati, “saddhā pasannā khayaṁ gatā”ti evameva vaṭṭati. **Sūrakathāpi** “nandimitto nāma yodho sūro ahosī”ti assādavaseneva na vaṭṭati, “saddho ahosi khayaṁ gato”ti evameva vaṭṭati. **Surākathan**ti Pāḷiyaṁ pana anekavidhaṁ majjakathaṁ assādavasena kathetuṁ na vaṭṭati, ādīnavavaseneva vattuṁ vaṭṭati. **Visikhākathāpi** “asukavisikhā suniviṭṭhā dunniviṭṭhā sūrā samatthā”ti assādavaseneva na vaṭṭati, “saddhā pasannā khayaṁ gatā”ti vaṭṭati. **Kumbhaṭṭhānakathā** nāma kuṭaṭṭhānakathā udakatitthakathā vuccati[2]. Kumbhadāsikathā vā. Sāpi “pāsādikā naccituṁ gāyituṁ chekā”ti assādavasena na vaṭṭati, “saddhā pasannā”ti-ādinā nayeneva vaṭṭati.

Pubbapetakathā nāma atītañātikathā. Tattha vattamānañātikathāsadisova vinicchayo. **Nānattakathā** nāma purimapacchimakathāvimuttā avasesā nānāsabhāvā tiracchānakathā. **Lokakkhāyikā** nāma “ayaṁ loko kena nimmito, asukena nāma nimmito, kāko seto aṭṭhīnaṁ setattā, balākā rattā lohitassa rattattā”ti-evamādikā lokāyatavitaṇḍasallāpakathā. **Samuddakkhāyikā** nāma kasmā samuddo sāgaroti, sāgaradevena khatattā sāgaro, khato meti hatthamuddāya niveditattā samuddoti-evamādikā niratthakā samuddakkhāyanakathā. **Bhavo**ti vuddhi, **abhavo**ti hāni. Iti bhavo iti abhavoti yaṁ vā taṁ vā niratthakakāraṇaṁ vatvā pavattitakathā **iti bhavābhavakathā** nāma.

Tejasā tejanti attano tejasā tesaṁ tejaṁ. **Pariyādiyeyyāthā**ti khepetvā gahetvā abhibhaveyyātha. Tatridaṁ vatthu—eko

1. Gāmakathādīsu (Ka)
2. Dī-Ṭṭha 1. 86; Ma-Ṭṭha 3. 156; Saṁ-Ṭṭha 3. 326 piṭṭhesupi passitabbaṁ.

ဝဋ္ဋတိ၊ သာတ္ထကံ ပန ကတ္ဝာ “တေပိ နော ဉာတကာ ခယံ ဂတာ”တိ ဝါ “ပုဗ္ဗေ မယံ ဧဝရူပါ ဥပါဟနာ သံဃဿ အဒမ္ဟာ”တိ ဝါ ကထေတဗ္ဗံ။ **ဂါမကထာပိ**[1] သုနိဝိဋ္ဌဒုန္နိဝိဋ္ဌသုဘိက္ခဒုဗ္ဘိက္ခာဒိဝသေန ဝါ “အသုကဂါမဝါသိနော သူရာ သမတ္ထာ”တိ ဝါ ဧဝံ အဿာဒဝသေနေဝ န ဝဋ္ဋတိ၊ သာတ္ထကံ ပန ကတ္ဝာ “သဒ္ဓါ ပသန္နာ”တိ ဝါ “ခယဝယံ ဂတာ”တိ ဝါ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ **နိဂမနဂရ-ဇနပဒကထာသုပိ** ဧသေဝ နယော။

ဣတ္ထိကထာပိ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနာဒိနိ ပဋိစ္စ အဿာဒဝသေန န ဝဋ္ဋတိ၊ “သဒ္ဓါ ပသန္နာ ခယံ ဂတာ”တိ ဧဝမေဝ ဝဋ္ဋတိ။ **သူရကထာပိ** “နန္ဒိမိတ္တော နာမ ယောဓော သူရော အဟောသိ”တိ အဿာဒဝသေနေဝ န ဝဋ္ဋတိ၊ “သဒ္ဓေါ အဟောသိ ခယံ ဂတော”တိ ဧဝမေဝ ဝဋ္ဋတိ။ **သုရာကထန္တိ** ပါဠိယံ ပန အနေကဝိဓံ မဇ္ဇကထံ အဿာဒဝသေန ကထေတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ အာဒီနဝဝသေနေဝ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ **ဝိသိခါကထာပိ** “အသုကဝိသိခါ သုနိဝိဋ္ဌာ ဒုန္နိဝိဋ္ဌာ သူရာ သမတ္ထာ”တိ အဿာဒဝသေနေဝ န ဝဋ္ဋတိ၊ “သဒ္ဓါ ပသန္နာ ခယံ ဂတာ”တိ ဝဋ္ဋတိ။ **ကုမ္ဘဋ္ဌာနကထာ** နာမ ကုဋ္ဋဋ္ဌာနကထာ ဥဒကတိတ္ထကထာ ဝုစ္စတိ[2]။ ကုမ္ဘဒါသိကထာ ဝါ။ သာပိ “ပါသာဒိကာ နစ္စိတုံ ဂါယိတုံ ဆေကာ”တိ အဿာဒဝသေန န ဝဋ္ဋတိ၊ “သဒ္ဓါ ပသန္နာ”တိအာဒိနာ နယေနေဝ ဝဋ္ဋတိ။

ပုဗ္ဗေပေတကထာ နာမ အတီတဉာတိကထာ။ တတ္ထ ဝတ္တမာနဉာတိကထာ-သဒိသောဝ ဝိနိစ္ဆယော။ **နာနတ္တကထာ**[3] နာမ ပုရိမပစ္ဆိမကထာဝိမုတ္တာ အဝသေသာ နာနာသဘာဝါ တိရစ္ဆာနကထာ။ **လောကက္ခာယိကာ** နာမ “အယံ လောကော ကေန နိမ္မိတော၊ အသုကေန နာမ နိမ္မိတော၊ ကာကော သေတော အဋ္ဌိနံ သေတတ္တာ၊ ဗလာကာ ရတ္တာ လောဟိတဿ ရတ္တတ္တာ”တိ-ဧဝမာဒိကာ လောကာယတဝိတဏ္ဍသလ္လာပကထာ။ **သမုဒ္ဒက္ခာယိကာ** နာမ ကသ္မာ သမုဒ္ဒေါ သာဂရောတိ၊ သာဂရဒေဝေန ခတတ္တာ သာဂရော၊ ခတော ဧမေတိ ဟတ္ထမုဒ္ဒါယ နိဝေဒိတတ္တာ သမုဒ္ဒေါတိဧဝမာဒိကာ နိရတ္ထကာ သမုဒ္ဒက္ခာယနကထာ။ **ဘဝေါတိ** ဝုဒ္ဓိ၊ **အဘဝေါတိ** ဟာနိ။ ဣတိ ဘဝေါ ဣတိ အဘဝေါတိ ယံ ဝါ တံ ဝါ နိရတ္ထကကာရဏံ ဝတ္ဝာ ပဝတ္တိတကထာ **ဣတိ-ဘဝါဘဝကထာ** နာမ။

တေဇသာ တေဇန္တိ အတ္တနော တေဇသာ တေသံ တေဇံ။ **ပရိယာဒိယေ-ယျာထာ**တိ ခေပေတ္ဝာ ဂဟေတ္ဝာ အဘိဘဝေယျာထ။ တတြိဒံ ဝတ္ထု—ဧကော

1. ဂါမကထာဒီသု (က) 2. ၂-ဒီ-ဋ္ဌ ၁-ဂဖ်၊ မ-ဋ္ဌ ၃-၁၅၆၊ သံ-ဋ္ဌ ၃-၃၂၆-ဗိဇ္ဇေသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

piṇḍapātiko mahātheraṁ pucchi “bhante tejasā tejaṁ pariyādiyamānā bhikkhu kiṁ karontī”ti. Thero āha—āvuso kiñcideva ātape ṭhapetvā yathā chāyā heṭṭhā na otarati, uddhaṁyeva gacchati tathā karonti. Dasame **pāsaṁsāni ṭhānānī**ti pasaṁsāvahāni kāraṇāni. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Yamakavaggo dutiyo.

---

(8) 3. Ākaṅkhavagga

1. Ākaṅkhasuttavaṇṇanā

71. Tatiyassa paṭhame **sampannasīlā**ti paripuṇṇasīlā, sīlasamaṅgino vā hutvāti attho. Tattha dvīhi kāraṇehi sampannasīlatā hoti sīlavipattiyā ca ādīnavadassanena, sīlasampattiyā ca ānisaṁsadassanena. Tadubhayampi Visuddhimagge[1] vitthāritaṁ. Tattha “sampannasīlā”ti ettāvatā kira Bhagavā catupārisuddhisīlaṁ uddisitvā “pātimokkhasaṁvarasaṁvutā”ti iminā tattha jeṭṭhakasīlaṁ vitthāretvā dassesīti Dīpavihāravāsī Sumatthero āha. Antevāsiko panassa Tepiṭakacūḷanāgatthero āha—ubhayatthapi pātimokkhasaṁvarova Bhagavatā vutto. Pātimokkhasaṁvaroyeva hi sīlaṁ, itarāni pana tīṇi sīlanti vuttaṭṭhānaṁ atthīti ananujānanto vatvā āha—indriyasaṁvaro nāma chadvārārakkhāmattakameva, ājīvapārisuddhi dhammena samena paccayuppattimattakaṁ, paccayasannissitaṁ paṭiladdhapaccaye idamatthanti paccavekkhitvā paribhuñjanamattakaṁ. Nippariyāyena pātimokkhasaṁvarova sīlaṁ. Yassa so bhinno, ayaṁ sīsacchinno viya puriso hatthapāde sesāni rakkhissatīti na vattabbo. Yassa pana so arogo, ayaṁ acchinnasīso viya puriso jīvitaṁ sesāni puna pākatikāni kātuṁ sakkoti. Tasmā “sampannasīlā”ti iminā pātimokkhasaṁvaraṁ uddisitvā “sampannapātimokkhā”ti tasseva vevacanaṁ vatvā taṁ vitthāretvā dassento **pātimokkhasaṁvarasaṁvutā**ti-ādimāha. Tattha **pātimokkhasaṁvarasaṁvutā**ti-ādīni vuttatthāneva.

Ākaṅkheyya

1. Visuddhi 1. 9, 49 piṭṭhesu.

ပိဏ္ဍပါတိကော မဟာထေရံ ပုစ္ဆိ ‘‘ဘန္တေ တေဇသာ တေဇံ ပရိယာဒိယမာနာ ဘိက္ခု။ ကိံ ကရောန္တီ’’တိ။ ထေရော အာဟ—အာဝုသော ကိဉ္စိဒေဝ အာတပေ ဌပေတ္ဝာ ယထာ ဆာယာ ဟေဋ္ဌာ န ဩတရတိ၊ ဥဒ္ဓံယေဝ ဂစ္ဆတိ တထာ ကရောန္တိ။ ဒသမေ **ပါသံသာနိ ဌာနာနီ**တိ ပသံသာဝဟာနိ ကာရဏာနိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ယမကဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

---

(၈) ၃-အာကင်္ခဝဂ္ဂ

၁-အာကင်္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၁။ တတိယဿ ပဌမေ **သမ္ပန္နသီလာ**တိ ပရိပုဏ္ဏသီလာ၊ သီလသမင်္ဂိနော ဝါ ဟုတ္ဝာတိ အတ္ထော။ တတ္ထ ဒ္ဝီဟိ ကာရဏေဟိ သမ္ပန္နသီလတာ ဟောတိ သီလဝိပတ္တိယာ စ အာဒီနဝဒဿနေန, သီလသမ္ပတ္တိယာ စ အာနိသံသဒဿနေန။ တဒုဘယမ္ပိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[1] ဝိတ္ထာရိတံ။ တတ္ထ “သမ္ပန္နသီလာ”တိ ဧတ္တာဝတာ ကိရ ဘဂဝါ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ ဥဒ္ဒိသိတ္ဝာ “ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတာ”တိ ဣမိနာ တတ္ထ ဇေဋ္ဌကသီလံ ဝိတ္ထာရေတ္ဝာ ဒဿေသီတိ ဒီပဝိဟာရဝါသီ သုမတ္ထေရော အာဟ။ အန္တေဝါသိကော ပနဿ တေပိဋကစူဠနာဂတ္ထေရော အာဟ—ဥဘယတ္ထပိ ပါတိမောက္ခသံဝရော ဘဂဝတာ ဝုတ္တော။ ပါတိမောက္ခသံဝရောယေဝ ဟိ သီလံ၊ ဣတရာနိ ပန တီဏိ သီလန္တိ ဝုတ္တဋ္ဌာနံ အတ္ထီတိ အနနုဇာနန္တော ဝတ္ဝာ အာဟ—ဣန္ဒြိယသံဝရော နာမ ဆဒ္ဒွါရရက္ခာမတ္တကမေဝ၊ အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိ မေ့မေန သမေန ပစ္စယုပ္ပတ္တိမတ္တကံ၊ ပစ္စယသန္နိဿိတံ ပဋိလဒ္ဓပစ္စယေ ဣဒမတ္ထန္တိ ပစ္စဝေက္ခိတ္ဝာ ပရိဘုဉ္ဇနမတ္တကံ။ နိပ္ပရိယာယေန ပါတိမောက္ခသံဝရော သီလံ။ ယဿ သော ဘိန္နော၊ အယံ သီသစ္ဆိန္နော ဝိယ ပုရိသော ဟတ္ထပါဒေ သေသာနိ ရက္ခိဿတီတိ န ဝတ္တဗ္ဗော။ ယဿ ပန သော အရောဂေါ၊ အယံ အစ္ဆိန္နသီသော ဝိယ ပုရိသော ဇီဝိတံ သေသာနိ ပုန ပါကတိကာနိ ကာတုံ သက္ကောတိ။ တသ္မာ ‘‘သမ္ပန္နသီလာ’’တိ ဣမိနာ ပါတိမောက္ခသံဝရံ ဥဒ္ဒိသိတ္ဝာ “သမ္ပန္နပါတိမောက္ခာ”တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ ဝတ္ဝာ တံ ဝိတ္ထာရေတ္ဝာ ဒဿေန္တော **ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတာ**တိအာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ **အာကင်္ခေယ္ယ**

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၉-၄၉-ပိဋ္ဌေသု။

ceti idaṁ kasmā āraddhanti? Sīlānisaṁsadassanatthaṁ. Sacepi acirapabbajitānaṁ vā duppaññānaṁ vā evamassa “Bhagavā ‘sīlaṁ pūretha sīlaṁ pūrethā’ti vadati, ko nu kho sīlapūraṇe ānisaṁso, ko viseso, kā vaḍḍhī”ti, tesaṁ dasa ānisaṁse dassetuṁ evamāha “appeva nāma etaṁ sabrahmacārīnaṁ piyamanāpatādi-āsavakkhayapariyosānaṁ ānisaṁsaṁ sutvāpi sīlaṁ paripūreyyun”ti.

Tattha **ākaṅkheyya ce**ti yadi iccheyya. **Piyo cassan**ti piyacakkhūhi sampassitabbo, sinehuppattiyā padaṭṭhānabhūto bhaveyyaṁ. **Manāpo**ti tesaṁ manavaḍḍhanako, tesaṁ vā manena pattabbo, mettacittena pharitabboti attho. **Garū**ti tesaṁ garuṭṭhāniyo pāsāṇacchattasadiso. **Bhāvanīyo**ti “addhāyamāyasmā jānaṁ jānāti passaṁ passatī”ti evaṁ sambhāvanīyo. **Sīlesvevassa paripūrakārī**ti catupārisuddhisīlesuyeva paripūrakārī assa, anūnena ākārena samannāgato bhaveyyāti vuttaṁ hoti. **Ajjhattaṁ cetosamathamanuyutto**ti attano cittasamathe yutto. **Anirākatajjhāno**ti bahi anīhaṭajjhāno, avināsitajjhāno vā. **Vipassanāyā**ti sattavidhāya anupassanāya. **Brūhetā suññāgārānan**ti vaḍḍhetā suññāgārānaṁ. Ettha ca samathavipassanāvasena kammaṭṭhānaṁ gahetvā rattindivaṁ suññāgāraṁ pavisitvā nisīdamāno bhikkhu “brūhetā suññāgārānan”ti veditabbo. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana icchantena Majjhimanikāyaṭṭhakathāya[1] Ākaṅkheyyasuttavaṇṇanāya oloketabbo.

Lābhīti ettha na Bhagavā lābhanimittaṁ sīlādiparipūraṇaṁ katheti. Bhagavā hi “ghāsesanaṁ chinnakatho, na vācaṁ payutaṁ bhaṇe”ti[2] evaṁ sāvake ovadati. So kathaṁ lābhanimittaṁ sīlādiparipūraṇaṁ katheyya. Puggalajjhāsayavasena panetaṁ vuttaṁ. Yesañhi evaṁ ajjhāsayo bhaveyya “sace mayaṁ catūhi paccayehi na kilameyyāma, sīlāni paripūretuṁ sakkuṇeyyāmā”ti, tesaṁ ajjhāsayavasenevamāha. Apica sarasānisaṁso[3] esa sīlassa yadidaṁ cattāro paccayā nāma. Tathā hi paṇḍitamanussā koṭṭhādīsu ṭhapitaṁ nīharitvā attanāpi aparibhuñjitvā sīlavantānaṁ dentīti sīlassa sarasānisaṁsadassanatthampetaṁ vuttaṁ.

1. Ma-Ṭṭha 1. 158 piṭṭhe. 2. Khu 1. 389 piṭṭhe suttanipāte. 3. Dasānisaṁso (Sī, Ka)

စေတိ ဣဒံ ကသ္မာ အာရဗ္ဘန္တိ? သီလာနိသံသဒဿနတ္ထံ။ သစေပိ အစိရပဗ္ဗဇိတာနံ ဝါ ဒုပ္ပညာနံ ဝါ ဧဝမဿ “ဘဂဝါ ‘သီလံ ပူရေထ သီလံ ပူရေထာ’တိ ဝဒတိ၊ ကော နု ခေါ သီလပူရဏေ အာနိသံသော၊ ကော ဝိသေသော၊ ကာ ဝဍ္ဎီ”တိ၊ တေသံ ဒသ အာနိသံသေ ဒဿေတုံ ဧဝမာဟ “အပ္ပေဝ နာမ ဧတေ သဗြဟ္မစာရီနံ ပိယမနာပတာဒိအာသဝက္ခယပရိယောသာနံ အာနိသံသံ သုတ္ဝာပိ သီလံ ပရိပူရေယ္ယု”န္တိ။

တတ္ထ **အာကင်္ခေယ္ယ** စေကိ ယဒိ ဣစ္ဆေယ္ယ။ **ပိယော စဿ**န္တိ ပိယစက္ခူဟိ သမ္ပဿိတဗ္ဗော၊ သိနေဟုပ္ပတ္တိယာ ပဒဋ္ဌာနဘူတော ဘဝေယ္ယ။ **မနာပေါ**တိ တေသံ မနဝုနကော, တေသံ ဝါ မနေန ပတ္တဗ္ဗော၊ မေတ္တစိတ္တေန ဖရိတဗ္ဗောတိ အတ္ထော။ **ဂရူ**တိ တေသံ ဂရုဋ္ဌာနိယော ပါသာဏစ္ဆတ္တသဒိသော။ **ဘာဝနီယော**တိ “အဋ္ဌိယမာယသ္မာ ဇာနံ ဇာနာတိ ပဿံ ပဿတီ”တိ ဧဝံ သမ္ဘာဝနီယော။ **သီလေသ္ဝေဝဿ ပရိပူရကာရီ**တိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလေသုယေဝ ပရိပူရကာရီ အဿ၊ အနူနေန အာကာရေန သမန္နာဂတော ဘဝေယ္ယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အဇ္ဈတ္တံ စေတောသမထမနုယုတ္တော**တိ အတ္တနော စိတ္တသမထေ ယုတ္တော။ **အနိရာကတဇ္ဈာနော**တိ ဗ ဂိ အနီဟဋဇ္ဈာနော, အဝိနာသိတဇ္ဈာနော ဝါ။ **ဝိပဿနာယာ**တိ သတ္တဝိဓာယ အနုပဿနာယ။ **ဗြူဟေတာ သုညာဂါရာန**န္တိ ဝမေတာ သုညာဂါရာနံ။ တတ္ထ စ သမထဝိပဿနာဝသေန ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတ္ဝာ ရတ္တိန္ဒိဝံ သုညာဂါရံ ပဝိသိတ္ဝာ နိသိဒိတွာ ဘိက္ခု “ဗြူဟေတာ သုညာဂါရာန”န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန ဇ္ဈာနေန မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ[1] အာကင်္ခေယ္ယသုတ္တဝဏ္ဏနာယ ဩလောကေတဗ္ဗော။

လာဘီတိ တတ္ထ နု ဘဂဝါ လာဘနိမိတ္တံ သီလာဒိပရိပူရဏံ ကထေတိ။ ဘဂဝါ ဟိ “ဃာသေသနံ ဆိန္နကထော၊ နု ဝါစံ ပယုတံ ဘဏေ”တိ ၂ ဧဝံ သာဝကေ ဩဝဒတိ။ သော ကထံ လာဘနိမိတ္တံ သီလာဒိပရိပူရဏံ ကထေယ္ယ။ ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယဝသေန ပနေတံ ဝုတ္တံ။ ယေသဉ္ဧိ ဧဝံ အဇ္ဈာသယော ဘဝေယ္ယ “သစေ မယံ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ နာ ကိလမေယ္ယာမ၊ သီလာနိ ပရိပူရေတုံ သက္ကုဏေယ္ယာမာ”တိ၊ တေသံ အဇ္ဈာသယဝသေနေဝမာဟ။ အပိစ သရသာနိသံသော[2]? သေ သီလဿ ယဒိဒံ စတ္တာရော ပစ္စယာ နာမ။ တထာ ဟိ ပဏ္ဍိတမနုဿာ ကောဋ္ဌာဒီသု ဌပိတံ နိဟရိတ္ဝာ အတ္တနာပိ အပရိဘုဉ္ဇိတ္ဝာ သီလဝန္တာနံ ဒေန္တိ သီလဿ သရသာနိသံသဒဿနတ္ထမ္ပေတံ ဝုတ္တံ။

၁-မ-ဋ္ဌ ၈-၁၅၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၃၈၉-ပိဋ္ဌေ သုတ္တနိပါတေ။ ၃-ဒသာနိသံသော (သီ၊က)

Tatiyavāre **yesāhan**ti yesaṁ ahaṁ. **Tesaṁ te kārā**ti tesaṁ devānaṁ vā manussānaṁ vā te mayi katā paccayadānakārā. **Mahapphalā hontu mahānisaṁsā**ti lokiyasukhena phalabhūtena mahapphalā, lokuttarena mahānisaṁsā. Ubhayaṁ vā etaṁ ekatthameva. Sīlādiguṇayuttassa hi kaṭacchubhikkhāpi pañcaratanamattāya bhūmiyā paṇṇasālāpi katvā dinnā anekāni kappasahassāni duggativinipātato rakkhati, pariyosāne ca amatāya dhātuyā parinibbānassa paccayo hoti. "Khīrodanaṁ ahamadāsin"ti-ādīni[1] cettha vatthūni. Sakalameva vā Petavatthu Vimānavatthu ca sādhakaṁ.

Catutthavāre **petā**ti peccabhavaṁ gatā. **Ñātī**ti sassusasurapakkhikā. **Sālohitā**ti ekalohitabaddhā pitipitāmahādayo. **Kālaṅkatā**ti matā. **Tesaṁ tan**ti tesaṁ taṁ mayi pasannacittaṁ, taṁ vā pasannena cittena anussaraṇaṁ. Yassa hi bhikkhuno kālakato pitā vā mātā vā "amhākaṁ ñātakatthero sīlavā kalyāṇadhammo"ti pasannacitto hutvā taṁ bhikkhuṁ anussarati, tassa so cittappasādopi taṁ anussaraṇamattampi mahapphalaṁ mahānisaṁsameva hoti.

Aratiratisahoti nekkhammapaṭipattiyā[2] aratiyā kāmaguṇesu ratiyā ca saho abhibhavitā ajjhottharitā. **Bhayabheravasaho**ti ettha bhayaṁ cittutrāsopi ārammaṇampi, bheravaṁ ārammaṇameva.

2. Kaṇṭakasuttavaṇṇanā

72. Dutiye **abhiññātehī**ti gaganamajjhe puṇṇacando viya sūriyo viya ñātehi pākaṭehi. **Parapurāyā**ti paraṁ[3] vuccati pacchimabhāgo, purāti purimabhāgo, purato dhāvantena pacchato anubandhantena ca mahāparivārenāti attho. **Kaṇṭako**ti vijjhanaṭṭhena kaṇṭako. **Visūkadassanan**ti visūkabhūtaṁ dassanaṁ. **Mātugāmūpacāro**ti[4] mātugāmassa samīpacāritā.

1. Khu 2. 44 piṭṭhe. 2. Abhinikkhamapaṭipattiyā (Sī), nikkhamapaṭipattiyā (Ka)
3. Carapurāti caraṁ (Sī), parampurāyāti paraṁ (Syā) 4. Mātugāmūpavicāroti (Sī)

တတိယဝါရေ **ယေသာဟန္တိ** ယေသံ အဟံ။ **တေသံ တေ ကာရာတိ** တေသံ ဒေဝါနံ ဝါ မနုဿာနံ ဝါ တေ မယိ ကတာ ပစ္စယဒါနကာရာ။ **မဟပ္ဖလာ ဟောန္တု၊ မဟာနိသံသာတိ** လောကိယသုခေန ဖလဘူတေန မဟပ္ဖလာ၊ လောကုတ္တရေန မဟာနိသံသာ။ ဥဘယံ ဝါ တေံ ကေတ္တမေဝ။ သီလာဒိဂုဏယုတ္တဿ ဟိ ကဋစ္ဆုဘိက္ခာပိ ပဉ္စရတနမတ္တာယ ဘူမိယာ ပဏ္ဏသာလာပိ ကတ္တာ ဒိန္နာ အနေကာနိ ကပ္ပသဟဿာနိ ဒုဂ္ဂတိဝိနိပါတတော ရက္ခတိ၊ ပရိယောသာနေ စ အမတာယ ဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာနဿ ပစ္စယော ဟောတိ။ "ခီရောဒနံ အဟမဒါသိ"န္တိအာဒီနိ[2] စေတ္ထ ဝတ္ထူနိ။ သကလမေဝ ဝါ ပေတဝတ္ထု ဝိမာနဝတ္ထု စ သာဓကံ။

စတုတ္ထဝါရေ **ပေတာတိ** ပေစ္စဘဝံ ဂတာ။ **ဉာတီတိ** သဿုသသုရပက္ခိကာ။ **သာလောဟိတာတိ** ဧကလောဟိတဗဒ္ဓါ ပိတိပိတာမဟာဒယော။ **ကာလင်္ကတာတိ** မတာ။ **တေသံ တန္တိ** တေသံ တံ မယိ ပသန္နစိတ္တံ၊ တံ ဝါ ပသန္နေန စိတ္တေန အနုဿရဏံ။ ယဿ ဟိ ဘိက္ခုနော ကာလကတော ပိတာ ဝါ မာတာ ဝါ "အမှာကံ ဉာတကတ္ထေရော သီလဝါ ကလ္လာဏဓမ္မော"တိ ပသန္နစိတ္တော ဟုတ္ဝာ တံ ဘိက္ခုံ အနုဿရတိ၊ တဿ သော စိတ္တပ္ပသာဒေါပိ တံ အနုဿရဏမတ္တမ္ပိ မဟပ္ဖလံ မဟာနိသံသမေဝ ဟောတိ။

အရတိရတိသဟောတိ နေက္ခမ္မပဋိပတ္တိယာ[1] အရတိယံ ကာမဂုဏေသု ရတိယာ စ သဟော အဘိဘဝိတာ အစ္ဆော့ထရိတာ။ **ဘယဘေရဝသဟောတိ** ထေ ဘယံ စိတ္တုတြာသောပိ အာရမ္မဏမ္ပိ၊ ဘေရဝံ အာရမ္မဏမေဝ။

၂-ကဏ္ဋကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၂။ ဒုတိယေ **အဘိညာတေဟီတိ** ဂဂနမဇ္ဈေ ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ သူရိယော ဝိယ ဉာတေဟိ ပါကဋေဟိ။ **ပရပုရာယာတိ** ပရံ[2] ဝုစ္စတိ ပစ္ဆိမဘာဂေါ၊ ပုရာတိ ပုရိမဘာဂေါ၊ ပုရတော ဓာဝန္တေန ပစ္ဆတော အနုဗန္ဓန္တေန စ မဟာပရိဝါရေနာတိ အတ္ထော။ **ကဏ္ဋကောတိ** ဝိဇ္ဈနဋ္ဌေန ကဏ္ဋကော။ **ဝိသူကဒဿနန္တိ** ဝိသူကဘူတံ ဒဿနံ။ **မာတုဂါမူပစာရောတိ**[3] မာတုဂါမဿ သမီပစာရိတာ။

၁-ခု ၂-၄၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိနိက္ခမပဋိပတ္တိယာ(သီ)၊နိက္ခမပဋိပတ္တိယာ(က)
၃-စရပုရာတိ စရံ (သီ)၊ ပရမ္မုခာယာတိ ပရံ (သျာ) ၄-မာတုဂါမူပဝိစာရောတိ (သီ)

3-4. Iṭṭhadhammasuttādivaṇṇanā

73-74. Tatiye **vaṇṇo**ti sarīravaṇṇo. **Dhammā**ti nava lokuttaradhammā. Catutthe **ariyāyā**ti apothujjanikāya, sīlādīhi[1] missakattā evaṁ vuttaṁ. **Sārādāyī ca hoti varādāyī**ti sārassa ca varassa ca ādāyako hoti. Yo kāyassa sāro, yaṁ cassa varaṁ, taṁ gaṇhātīti attho.

5. Migasālāsuttavaṇṇanā

75. Pañcamassa ādimhi tāva yaṁ vattabbaṁ, taṁ Chakkanipāte[2] vuttameva. **Dussīlo hotī**ti-ādīsu pana **dussīlo**ti nissīlo. **Cetovimuttin**ti phalasamādhiṁ. **Paññāvimuttin**ti phalañāṇaṁ. **Nappajānātī**ti uggahaparipucchāvasena na jānāti. **Dussīlyaṁ aparisesaṁ nirujjhatī**ti ettha pañca dussīlyāni tāva sotāpattimaggena pahīyanti, dasa arahattamaggena. Phalakkhaṇe tāni pahīnāni nāma honti. Phalakkhaṇaṁ sandhāya idha "nirujjhatī"ti vuttaṁ. Puthujjanassa sīlaṁ pañcahi kāraṇehi bhijjati pārājikāpajjanena sikkhāpaccakkhānena titthiyapakkhandanena arahattena maraṇenāti. Tattha purimā tayo bhāvanāparihānāya saṁvattanti, catuttho vaḍḍhiyā, pañcamo neva hānāya na vaḍḍhiyā. Kathaṁ panetaṁ arahattena sīlaṁ bhijjatīti? Puthujjanassa hi sīlaṁ accantakusalameva hoti, arahattamaggo ca kusalākusalakammakkhayāya saṁvattatīti evaṁ tena taṁ bhijjati. **Savanenapi akataṁ hotī**ti sotabbayuttakaṁ assutaṁ hoti. **Bāhusaccenapi akataṁ hotī**ti ettha **bāhusaccan**ti vīriyaṁ. Vīriyena kattabbayuttakaṁ akataṁ hoti, tassa akatattā saggatopi maggatopi parihāyati. **Diṭṭhiyāpi appaṭividdhaṁ hotī**ti diṭṭhiyā paṭivijjhitabbaṁ appaṭividdhaṁ hoti apaccakkhakataṁ. **Sāmāyikampi vimuttiṁ na labhatī**ti kālānukālaṁ dhammassavanaṁ nissāya pītipāmojjaṁ na labhati. **Hānāya paretī**ti hānāya pavattati.

Yathābhūtaṁ pajānātīti "sotāpattiphalaṁ patvā pañcavidhaṁ dussīlyaṁ aparisesaṁ nirujjhatī"ti uggahaparipucchāvasena jānāti. **Tassa savanenapi kataṁ hotī**ti sotabbayuttakaṁ sutaṁ hoti. **Bāhusaccenapi kataṁ**

1. Apothujjanikasīlādīhi (Sī) 2. Aṁ 2. 305 piṭṭhe.

၃-၄-ဣဋ္ဌဓမ္မသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၇၃-၇၄။ တတိယေ **ဝဏ္ဏော**တိ သရီရဝဏ္ဏော။ **ဓမ္မာ**တိ နဝ လောကုတ္တရ-ဓမ္မာ။ စတုတ္ထေ **အရိယာယာ**တိ အပေါထုဇ္ဇနိကာယ၊ သီလာဒီဟိ[1] မိဿကတ္တာ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ **သာရာဒါယီ စ ဟောတိ ဝရာဒါယီ**တိ သာရဿ စ ဝရဿ စ အာဒါယကော ဟောတိ။ ယော ကာယဿ သာရော၊ ယံ စဿ ဝရံ၊ တံ ဂဏှာတီတိ အတ္ထော။

၅-မိဂသာလာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၅။ ပဉ္စမဿ အာဒိမှိ တာဝ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ဆက္ကနိပါတေ[2] ဝုတ္တမေဝ။ **ဒုဿီလော ဟောတီ**တိအာဒီသု ပန **ဒုဿီလော**တိ နိဿီလော။ **စေတော-ဝိမုတ္တိန္တိ** ဖလသမာဓိံ။ **ပညာဝိမုတ္တိန္တိ** ဖလဉာဏံ။ **နပ္ပဇာနာတီ**တိ ဥဂ္ဂဟ-ပရိပုစ္ဆာဝသေန န ဇာနာတိ။ **ဒုဿီလျံ အပရိသေသံ နိရုဇ္ဈတီ**တိ ထွေ ပဉ္စ ဒုဿီလျာနိ တာဝ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ပဟီယန္တိ၊ ဒသ အရဟတ္တမဂ္ဂေန။ ဖလက္ခဏေ တာနိ ပဟီနာနိ နာမ ဟောန္တိ။ ဖလက္ခဏံ သန္ဓာယ ဣဓ "နိရုဇ္ဈတီ"တိ ဝုတ္တံ။ ပုထုဇ္ဇနဿ သီလံ ပဉ္စဟိ ကာရဏေဟိ ဘိဇ္ဇတိ ပါရာဇိကာ-ပဇ္ဇနေန သိက္ခာပစ္စက္ခာနေန တိတ္ထိယပက္ကန္ဒနေန အရဟတ္တေန မရဏေနာတိ။ တတ္ထ ပုရိမာ တယော ဘာဝနာပရိဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ၊ စတုတ္ထော ဝိသေသာ-ဓိယော၊ ပဉ္စမော နေဝ ဟာနာယ န ဝိသေသာယ။ ကထံ ပနေတံ အရဟတ္တေန သီလံ ဘိဇ္ဇတီတိ? ပုထုဇ္ဇနဿ ဟိ သီလံ အစ္စန္တကုသလမေဝ ဟောတိ၊ အရဟတ္တ-မဂ္ဂေါ စ ကုသလာကုသလကမ္မက္ခယာယ သံဝတ္တတီတိ ဧဝံ တေန တံ ဘိဇ္ဇတိ။ **သဝနေနပိ အကတံ ဟောတီ**တိ သောတမ္ဘယုတ္တကံ အသုတံ ဟောတိ။ **ဗာဟုသစ္စေနပိ အကတံ ဟောတီ**တိ ထွေ **ဗာဟုသစ္စ**န္တိ ဝိရိယံ။ ဝိရိယေန ကတ္တဗ္ဗ-ယုတ္တကံ အကတံ ဟောတိ၊ တဿ အကတတ္တာ သဂ္ဂတောပိ မဂ္ဂတောပိ ပရိ-ဟာယတိ။ **ဒိဋ္ဌိယာပိ အပ္ပဋိဝိဒ္ဓံ ဟောတီ**တိ ဒိဋ္ဌိယာ ပဋိဝိဇ္ဈိတဗ္ဗံ အပ္ပဋိဝိဒ္ဓံ ဟောတိ အပစ္စက္ခကတံ။ **သာမာယိကမ္ပိ ဝိမုတ္တိံ န လဘတီ**တိ ကာလာနုကာလံ ဓမ္မဿဝနံ နိဿာယ ပီတိပါမောဇ္ဇံ န လဘတိ။ **ဟာနာယ ပရေတီ**တိ ဟာနာယ ပဝတ္တတိ။

ယထာဘူတံ ပဇာနာတီတိ "သောတာပတ္တိဖလံ ပတ္ဝာ ပဉ္စဝိဓံ ဒုဿီလျံ အပရိသေသံ နိရုဇ္ဈတီ"တိ ဥဂ္ဂဟပရိပုစ္ဆာဝသေန ဇာနာတိ။ **တဿ သဝနေနပိ ကတံ ဟောတီ**တိ သောတမ္ဘယုတ္တကံ သုတံ ဟောတိ။ **ဗာဟုသစ္စေနပိ ကတံ**

၁-အံ ပေါထုဇ္ဇနိကသီလာဒီဟိ (သီ) ၂-အံ ၂-၃၀၅-ပိဋ္ဌေ။

hotīti vīriyena kattabbayuttakaṁ antamaso dubbalavipassanāmattakampi kataṁ hoti. **Diṭṭhiyāpi suppaṭividdhaṁ hotī**ti antamaso lokiyapaññāyapi paccayapaṭivedho kato hoti. Imassa hi puggalassa paññā sīlaṁ paridhovati, so paññāparidhotena sīlena visesaṁ pāpuṇāti.

Pamāṇikāti puggalesu pamāṇaggāhakā. **Pamiṇantī**ti pametuṁ tuletuṁ arahanti. **Eko hīno**ti eko guṇehi hīno. **Paṇīto**ti eko guṇehi paṇīto uttamo. **Taṁ hī**ti taṁ pamāṇakaraṇaṁ. **Abhikkantataro**ti sundarataro. **Paṇītataro**ti uttamataro. **Dhammasoto nibbahatī**ti sūraṁ hutvā pavattamānaṁ vipassanāñāṇaṁ nibbahati, ariyabhūmiṁ pāpeti. **Tadantaraṁ ko jāneyyā**ti taṁ evaṁ kāraṇaṁ ko jāneyya. **Sīlavā hotī**ti lokiyasīlena sīlavā hoti. **Yatthassa taṁ sīlan**ti arahattavimuttiṁ patvā sīlaṁ aparisesampi nirujjhati nāma, tattha yutti vuttāyeva. Ito paresu dvīsu aṅgesu anāgāmiphalaṁ vimutti nāma, pañcame arahattameva. Sesamettha vuttanayānusāreneva veditabbaṁ. Chaṭṭhaṁ uttānatthameva.

7. Kākasuttavaṇṇanā

77. Sattame **dhaṁsī**ti guṇadhaṁsako. Kassaci guṇaṁ anādiyitvā hatthenapi gahito tassa sīsepi vaccaṁ karoti. **Pagabbho**ti pāgabbhiyena samannāgato. **Tintiṇo**ti tintiṇaṁ[1] vuccati taṇhā, tāya samamnāgato, āsaṅkābahulo vā. **Luddo**ti dāruṇo. **Akāruṇiko**ti nikkāruṇiko. **Dubbalo**ti abalo appathāmo. **Oravitā**ti oravayutto oravantocarati. **Necayiko**ti nicayakaro.

9. Āghātavatthusuttavaṇṇanā

79. Navame **aṭṭhāne**ti akāraṇe. Sacittakapavattiyañhi "anatthaṁ me acarī"ti-ādi kāraṇaṁ bhaveyya, khāṇupahaṭādīsu taṁ natthi. Tasmā tattha āghāto aṭṭhāne āghāto nāma. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Ākaṅkhavaggo tatiyo.

---

1. Nillajjoti nillajjaṁ (Ka)

ဟောတီတိ ဝိရိယေန ကတ္တဗ္ဗယုတ္တကံ အနုမသော ဒုဗ္ဗလဝိပဿနာမတ္တကမ္ပိ ကတံ ဟောတိ။ **ဒိဋ္ဌိယာပိ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓံ ဟောတီ**တိ အနုမသော လောကိယ-ပညာယပိ ပစ္ဆယပဋိဝေဓော ကတော ဟောတိ။ ဣမဿ ဟိ ပုဂ္ဂလဿ ပညာ သီလံ ပရိဓောဝတိ၊ သော ပညာပရိဓောတေန သီလေန ဝိသေသံ ပါပုဏာတိ။

ပမာဏိကာတိ ပုဂ္ဂလေသု ပမာဏဂ္ဂါဟကာ။ **ပမိဏန္တီ**တိ ပမေတုံ တုလေတုံ အရဟန္တိ။ **ကော ဟိနော**တိ ကော ဂုဏေဟိ ဟီနော။ **ပဏီ-တော**တိ ကော ဂုဏေဟိ ပဏီတော ဥတ္တမော။ **တံ ဟီ**တိ တံ ပမာဏကရဏံ။ **အဘိက္ကန္တတရော**တိ သုန္ဒရတရော။ **ပဏီတတရော**တိ ဥတ္တမတရော။ **ဓမ္မ-သောတော နိဗ္ဗဟတီ**တိ သူရံ ဟုတ္ဝာ ပဝတ္တမာနံ ဝိပဿနာဉာဏံ နိဗ္ဗဟတိ၊ အရိယဘူမိံ ပါပေတိ။ **တဒန္တရံ ကော ဇာနေယျာ**တိ တံ ဧဝံ ကာရဏံ ကော ဇာနေယျ။ **သီလဝါ ဟောတီ**တိ လောကိယသီလေန သီလဝါ ဟောတိ။ **ယတ္ထဿ တံ သီလန္တိ** အရဟတ္တဝိမုတ္တိံ ပတ္ဝာ သီလံ အပရိသေသမ္ပိ နိရုဇ္ဈတီ နာမ၊ တတ္ထ ယုတ္တိ ဝုတ္တာယေဝ။ ဣတော ပရေသု ဒွီသု အင်္ဂေသု အနာဂါမိဖလံ ဝိမုတ္တိ နာမ၊ ပဉ္စမေ အရဟတ္တမေဝ။ သေသမေတ္ထ ဝုတ္တနယာနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဆဋ္ဌံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၇-ကာကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၇။ သတ္တမေ **ဓံသီ**တိ ဂုဏဓံသကော။ ကဿစိ ဂုဏံ အနာဒိယိတ္ဝာ ဟတ္ထေနပိ ဂဟိတော တဿ သီသေပိ ဝစ္စံ ကရောတိ။ **ပဂဗ္ဘော**တိ ပါဂပ္ဘိယေန သမန္နာဂတော။ **တိန္တိ**ကော[2]တိ တိန္တိကံ ဝုစ္စတိ တက္ကာ၊ တာယ သမန္နာဂတော၊ အာသက်ာဗဟုလော ဝါ။ **လုဒ္ဓေါ**တိ ဒါရုဏော။ **အကာရုဏိ-ကော**တိ နိက္ကာရုဏ္ဏိကော။ **ဒုဗ္ဗလော**တိ အဗလော အပ္ပထာမော။ **ဩရဓိတာ**တိ ဩရဝယုတ္တော ဩရဝန္တော စရတိ။ **နေစယိကော**တိ နိစယကရော။

၉-အာဃာတဝတ္ထုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၉။ နဝမေ **အဋ္ဌာနေ**တိ အကာရဏေ။ သစိတ္တကပဝတ္တိယဉ္ဥိ "အနတ္ထံ မေ အ၌စရိ"တိအာဒိ ကာရဏံ ဘဝေယျ၊ ခိဏုပဟဋာဒိသု တံ နတ္ထိ။ တသ္မာ တတ္ထ အာဃာတော အဋ္ဌာနေ အာဃာတော နာမ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

အာကင်္ခဝဂ္ဂေါ တတိယော။

၁-နိလ္လဇ္ဇောတိ နိလ္လဇ္ဇံ (က)

(9) 4. Theravagga

1-3. Vāhanasuttādivaṇṇanā

81-83. Catutthassa paṭhame **vimariyādīkatenā**ti kilesamariyādaṁ bhinditvā vimariyādaṁ katena. Dutiyaṁ uttānatthameva. Tatiye **no ca payirupāsitā**ti na upaṭṭhāti.

4. Byākaraṇasuttavaṇṇanā

84. Catutthe **jhāyī samāpattikusalo**ti jhānehi ca sampanno samāpattiyañca cheko. **Irīṇan**ti tucchabhāvaṁ. **Vicinan**ti guṇavicinataṁ[1] nigguṇabhāvaṁ. Atha vā irīṇasaṅkhātaṁ araññaṁ vicinasaṅkhātaṁ[2] mahāgahanañca āpanno viya hoti. **Anayan**ti avaḍḍhiṁ. **Byasanan**ti vināsaṁ. **Anayabyasanan**ti avaḍḍhivināsaṁ. **Kiṁ nu kho**ti kena kāraṇena.

5-6. Katthīsuttādivaṇṇanā

85-86. Pañcame **katthī hoti vikatthī**ti katthanasīlo hoti vikatthanasīlo, vivaṭaṁ katvā katheti[3]. **Na santatakārī**ti na satatakārī. Chaṭṭhe **adhimāniko**ti anadhigate adhigatamānena samannāgato. **Adhimānasaccoti** adhigatamānameva saccato vadati.

7. Nappiyasuttavaṇṇanā

87. Sattame **adhikaraṇiko hotī**ti adhikaraṇakārako hoti. **Na piyatāyā**ti na piyabhāvāya. **Na garutāyā**ti na garubhāvāya. **Na sāmaññāyā**ti na samaṇadhammabhāvāya. **Na ekībhāvāyā**ti na nirantarabhāvāya. **Dhammānaṁ na nisāmakajātiko**ti navannaṁ lokuttaradhammānaṁ na nisāmanasabhāvo na upadhāraṇasabhāvo. **Na paṭisallāno**ti na paṭisallīno. **Sāṭheyyānī**ti saṭhabhāvā[4]. **Kūṭeyyānī**ti kūṭabhāvā. **Jimheyyānī**ti na-ujubhāvā. **Vaṅkeyyānī**ti vaṅkabhāvā.

---

1. Vipinanti guṇavivittakaṁ (Sī)
2. Vipinasaṅkhātaṁ (Sī)
3. Kathanasīlo vivaṭaṁ katheti (Sī), katthanasīlo vivaṭaṁ katvā katheti (Ka)
4. Saṭhabhāvo (Sī, Ka), evaṁ pacchimapadesupi.

(၉) ၄-ထေရဝဂ္ဂ

၁-၃-ဝါဟနသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၈၁-၈၃။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **ဝိမရိယာဒီကတေနာ**တိ ကိလေသမရိယာဒံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ ဝိမရိယာဒံ ကတေန။ ဒုတိယံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ တတိယေ **နော စ ပယိရုပါသိတာ**တိ န ဥပဋ္ဌာတိ။

၄-ဗျာကရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၄။ စတုတ္ထေ **ဈာယီ သမာပတ္တိကုသလော**တိ ဈာနေဟိ စ သမ္ပန္နော သမာပတ္တိယဉ္စ ဆေကော။ **ဣရိဏ**န္တိ တုစ္ဆဘာဝံ။ **ဝိဗနန္တိ** ဂုဏဝိစိနတံ[1] နိဂ္ဂုဏဘာဝံ။ အထ ဝါ ဣရိဏသင်္ခါတံ အရညံ ဝိစိနသင်္ခါတံ[2] မဟာဂဟနဉ္စ အာပန္နော ဝိယ ဟောတိ။ **အနယ**န္တိ အဝုဍ္ဎိံ။ **ဗျသန**န္တိ ဝိနာသံ။ **အနယဗျသန**န္တိ အဝုဍ္ဎိဝိနာသံ။ **ကိံ နု ခေ**ါတိ ကေန ကာရဏေန။

၅-၆-ကတ္ထီသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၈၅-၈၆။ ပဉ္စမေ **ကတ္ထီ ဟောတိ ဝိကတ္ထီ**တိ ကတ္ထနသီလော ဟောတိ ဝိကတ္ထနသီလော၊ ဝိဝဋံ ကတ္ဝာ ကထေတိ[3]။ **န သန္တတကာရီ**တိ န သတတကာရီ။ ဆဋ္ဌေ **အဓိမာနိကော**တိ အနဓိဂတေ အဓိဂတမာနေန သမန္နာဂတော။ **အဓိမာနသစ္စော**တိ အဓိဂတမာနမေဝ သစ္စတော ဝဒတိ။

၇-နပ္ပိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၇။ သတ္တမေ **အဓိကရဏိကော ဟောတီ**တိ အဓိကရဏကာရကော ဟောတိ။ **နပိယတာယာ**တိ နပိယဘာဝါယ။ **နဂရုတာယာ**တိ နဂရုဘာဝါယ။ **နသာမညာယာ**တိ န သမဏဓမ္မဘာဝါယ။ **နကီဘာဝါယာ**တိ န နိရန္တရဘာဝါယ။ **ဓမ္မာနံ နနိသာမကဇာတိကော**တိ နဝန္နံ လောကုတ္တရဓမ္မာနံ နနိသာမနသဘာဝေါ န ဥပဓာရဏသဘာဝေါ။ **နပဋိသလ္လာနော**တိ နပဋိသလ္လီနော။ **သာဒ္ဒေယျာနီ**တိ သဒ္ဓဘာဝါ[4]။ **ကူဋ္ဒေယျာနီ**တိ ကူဋဘာဝါ။ **ဇိမ္ဟေယျာနီ**တိ နဥဇုဘာဝါ။ **ဝင်္ကေယျာနီ**တိ ဝင်္ကဘာဝါ။

၁-ဝိဝိနန္တိ ဂုဏဝိဝိတ္တကံ (သီ) ၂-ဝိဝိနသင်္ခါတံ (သီ)
၃-ကထနသီလော ဝိဝဋံ ကထေတိ (သီ)၊ ကတ္ထနသီလော ဝိဝဋံ ကတ္ဝာ ကထေတိ (က)
၄-သဒ္ဓဘာဝေါ (သီ၊ က)၊ ဧဝံ ပစ္ဆိမပဒေသုပိ။

8. Akkosakasuttavaṇṇanā

88. Aṭṭhame **akkosakaparibhāsako ariyūpavādī sabrahmacārīnan**ti ettha sabrahmacāripadaṁ akkosakaparibhāsakapadehi yojetabbaṁ "akkosako sabrahmacārīnaṁ, paribhāsako sabrahmacārīnan"ti. Ariyānaṁ pana guṇe chindissāmīti antimavatthunā upavadanto ariyūpavādī nāma hoti. **Saddhammassa na vodāyantī**ti sikkhāttayasaṅkhātā Sāsanasaddhammā assa vodānaṁ na gacchanti. **Rogātaṅkan**ti ettha rogova kicchājīvitabhāvakaraṇena ātaṅkoti veditabbo.

9. Kokālikasuttavaṇṇanā

89. Navame **Kokāliko bhikkhu yena Bhagavā tenupasaṅkamī**ti koyaṁ Kokāliko, kasmā ca upasaṅkami? Ayaṁ kira Kokālikaraṭṭhe Kokālikanagare Kokālikaseṭṭhissa putto pabbajitvā pitarā kārite vihāre vasati Cūḷakokālikoti nāmena, na pana Devadattassa sisso. So hi brāhmaṇaputto Mahākokāliko nāma. Bhagavati pana Sāvatthiyaṁ viharante dve aggasāvakā pañcamattehi bhikkhusatehi saddhiṁ janapadacārikaṁ caramānā upakaṭṭhāya vassūpanāyikāya vivekavāsaṁ vasitukāmā te bhikkhū uyyojetvā attano pattacīvaramādāya tasmiṁ janapade taṁ nagaraṁ patvā vihāraṁ agamiṁsu. Tattha nesaṁ Kokāliko vattaṁ akāsi. Tepi tena saddhiṁ sammoditvā "āvuso mayaṁ idha temāsaṁ vasissāma, mā no kassaci ārocesī"ti paṭiññaṁ gahetvā vasiṁsu. Vasitvā pavāraṇādivase pavāretvā "gacchāma mayaṁ āvuso"ti Kokālikaṁ āpucchiṁsu. Kokāliko "ajja āvuso ekadivasaṁ vasitvā sve gamissathā"ti vatvā dutiyadivase nagaraṁ pavisitvā manusse āmantesi "āvuso tumhe dve aggasāvake idha āgantvā vasamānepi na jānātha, na te koci paccayenapi nimantetī"ti. Nagaravāsino "kahaṁ bhante therā, kasmā no nārocayitthā"ti. Kiṁ āvuso ārocitena, kiṁ na passatha dve bhikkhū therāsane nisīdante, ete aggasāvakāti. Te khippaṁ sannipatitvā sappiphāṇitādīni ceva cīvaradussāni ca saṁhariṁsu.

၈-အက္ကောသကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၈။ အဋ္ဌမေ **အက္ကောသကပရိဘာသကော အရိယူပဝါဒီ သဗြဟ္မစာရီန**န္တိ ဣတ္ထေ သဗြဟ္မစာရိပဒံ အက္ကောသကပရိဘာသကပဒေဟိ ယောဇေတဗ္ဗံ "အက္ကောသကော သဗြဟ္မစာရိနံ, ပရိဘာသကော သဗြဟ္မစာရိန"န္တိ။ အရိယာနံ ပန ဂုဏေ ဆိန္ဒိဿာမီတိ အန္တိမဝတ္ထုနာ ဥပဝဒန္တော အရိယူပဝါဒီ နာမ ဟောတိ။ **သဒ္ဓမ္မဿ န ဝေဒါယန္တီ**တိ သိက္ခာတ္တယသင်္ခါတာ သာသနသဒ္ဓမ္မာ အဿ ဝေဒါနံ န ဂစ္ဆန္တိ။ **ရောဂါတင်္ကန္တိ** ဣတ္ထေ ရောဂေါ ကိစ္ဆာဇီဝိတဘာဝကရဏေန အာတင်္ကော တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၉-ကောကာလိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၉။ နဝမေ **ကောကာလိကော ဘိက္ခု ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမီ**တိ ကောယံ ကောကာလိကော၊ ကသ္မာ စ ဥပသင်္ကမိ? အယံ ကိရ ကောကာလိကရဋ္ဌေ ကောကာလိကနဂရေ ကောကာလိကသေဋ္ဌိဿ ပုတ္တော ပဗ္ဗဇိတ္ဝာ ပိတရာ ကာရိတေ ဝိဟာရေ ဝသတိ စူဠကောကာလိကောတိ နာမေန၊ န ပန ဒေဝဒတ္တဿ သိဿော။ သော ဟိ ဗြာဟ္မဏပုတ္တော မဟာကောကာလိကော နာမ။ ဘဂဝတိ ပန သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရန္တေ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ ပဉ္စမတ္တေဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ သဒ္ဓိံ ဇနပဒစာရိကံ စရမာနာ ဥပကဋ္ဌာယ ဝဿူပနာယိကာယ ဝိဝေကဝါသံ ဝသိတုကာမာ တေ ဘိက္ခူ ဥယျောဇေတ္ဝာ အတ္တနော ပတ္တစီဝရမာဒါယ တသ္မိံ ဇနပဒေ တံ နဂရံ ပတ္ဝာ ဝိဟာရံ အဂမိံသု။ တတ္ထ နေသံ ကောကာလိကော ဝတ္တံ အကာသိ။ တေပိ တေန သဒ္ဓိံ သမ္မောဒိတ္ဝာ "အာဝုသော မယံ ဣမ တေမာသံ ဝသိဿာမ၊ မာ နော ကဿစိ အာရောစေသီ"တိ ပဋိညံ ဂဟေတ္ဝာ ဝံသိံသု။ ဝသိတ္ဝာ ပဝါရဏာဒိဝသေ ပဝါရေတ္ဝာ "ဂစ္ဆာမ မယံ အာဝုသော"တိ ကောကာလိကံ အာပုစ္ဆိံသု။ ကောကာလိကော "အဇ္ဇ အာဝုသော ကေဒိဝသံ ဝသိတ္ဝာ သွေ ဂမိဿထာ"တိ ဝတ္ဝာ ဒုတိယဒိဝသေ နဂရံ ပဝိသိတ္ဝာ မနုဿေ အာမန္တေသိ "အာဝုသော တုမ္ဟေ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကေ ဣမ အာဂန္ဆာ ဝသမာနေပိ နေဝ ဇာနာထ၊ န တေ ကောစိ ပစ္စယေနပိ နိမန္တေတီ"တိ။ နဂရဝါသိနော "ကဟံ ဘန္တေ ထေရာ၊ ကသ္မာ နော နာရောစယိတ္ထာ"တိ။ ကိံ အာဝုသော အာရောစိတေန၊ ကိံ န ပဿထ ဒွေ ဘိက္ခူ။ ထေရာသနေ နိသီဒန္တေ၊ တေ အဂ္ဂသာဝကာတိ။ တေ ခိပ္ပံ သန္နိပတိတ္ဝာ သပ္ပိဖာဏိတာဒီနိ စေဝ စီဝရဒုဿာနိ စ သံဟရိံသု။

Kokāliko cintesi “paramappicchā aggasāvakā payuttavācāya uppannalābhaṁ na sādiyissanti, asādiyantā ‘āvāsikassa dethā’ti vakkhantī”ti taṁ lābhaṁ[1] gāhāpetvā therānaṁ santikaṁ agamāsi. Therā disvāva “ime paccayā neva amhākaṁ, na Kokālikassa kappantī”ti paṭikkhipitvā pakkamiṁsu. Kokāliko “kathaṁ hi nāma sayaṁ aggaṇhantā mayhampi adāpetvā pakkamissantī”ti āghātaṁ uppādesi. Tepi Bhagavato santikaṁ gantvā Bhagavantaṁ vanditvā pana attano parisaṁ ādāya janapadacārikaṁ carantā anupubbena tasmiṁ raṭṭhe tameva nagaraṁ paccāgamiṁsu. Nāgarā there sañjānitvā saha parikkhārehi dānaṁ sajjetvā nagaramajjhe maṇḍapaṁ katvā dānaṁ adaṁsu, therānañca parikkhāre upanāmesuṁ. Therā bhikkhusaṁghassa niyyādayiṁsu. Taṁ disvā Kokāliko cintesi “ime pubbe appicchā ahesuṁ, idāni pāpicchā jātā, pubbepi appicchasantuṭṭhapavivittasadisāva maññe”ti there upasaṅkamitvā “āvuso tumhe pubbe appicchā viya, idāni pana pāpabhikkhū jātatthā”ti vatvā “mūlaṭṭhāneyeva nesaṁ patiṭṭhaṁ bhindissāmī”ti taramānarūpo nikkhamitvā yena Bhagavā tenupasaṅkami. Ayamesa Kokāliko, iminā ca kāraṇena upasaṅkamīti veditabbo.

Bhagavā taṁ turitaturitaṁ āgacchantaṁ disvāva āvajjento aññāsi “ayaṁ aggasāvake akkositukāmo āgato, sakkā nu kho paṭisedhetun”ti. Tato “na sakkā paṭisedhetuṁ, theresu aparajjhitvā āgato, ekaṁsena pana Padumaniraye nibbattissatī”ti disvā “Sāriputtamoggallānepi nāma garahantaṁ sutvā na nisedhetī”ti vādamocanatthaṁ ariyūpavādassa ca mahāsāvajjabhāvadassanatthaṁ **mā hevan**ti tikkhattuṁ paṭisedhesi. Tattha **mā hevan**ti mā evaṁ abhaṇi. **Saddhāyiko**ti saddhāya āgamakaro[2] pasādāvaho, saddhātabbavacano vā. **Paccayiko**ti pattiyāyitabbavacano.

Pakkāmīti kammānubhāvena codiyamāno pakkāmi. Okāsakatañhi kammaṁ na sakkā paṭibāhituṁ. **Acirapakkantassā**ti pakkantassa sato nacireneva. **Sabbo kāyo phuṭo ahosī**ti kesaggamattampi okāsaṁ avajjetvā sakalasarīraṁ aṭṭhīni bhinditvā uggatāhi pīḷakāhi

1. Taṁ bhaṇḍaṁ (Ka)
2. Saddhāya ākaro (Saṁ-Ṭṭha 1. 199 piṭṭhe)

ကောကာလိကော စိန္တေသိ “ပရမပ္ပိစ္ဆာ အဂ္ဂသာဝကာ ပယုတ္တဝါစာယ ဥပ္ပန္နလာဘံ န သာဒိယိဿန္တိ၊ အသာဒိယန္တာ ‘အာဝါသိကဿ ဒေထာ’တိ ဝက္ခန္တိ”တိ တံ လာဘံ[1] ဂါဟာပေတွာ ထေရာနံ သန္တိကံ အဂမာသိ။ ထေရာ ဒိသ္ဝာဝ “ဣမေ ပစ္ဆာ နေဝ အမှာကံ, န ကောကာလိကဿ ကပ္ပန္တီ”တိ ပဋိက္ခိပိတွာ ပက္ကမိံသု။ ကောကာလိကော “ကထံ ဟိ နာမ သယံ အဂ္ဂဏှန္တာ မယှမ္ပိ အဒါပေတွာ ပက္ကမိဿန္တီ”တိ အာဃာတံ ဥပ္ပါဒေသိ။ တေပိ ဘဂဝတော သန္တိကံ ဂန္ဒွာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ ပုန အတ္တနော ပရိသံ အာဒါယ ဇနပဒစာရိကံ စရန္တာ အနုပုဗ္ဗေန တမ္ဗိံ ရဋ္ဌေ တမေဝ နဂရံ ပစ္စာဂမိံသု။ နာဂရာ ထေရေ သဉ္ဇာနိတွာ သဟ ပရိက္ခာရေဟိ ဒါနံ သဇ္ဇေတွာ နဂရမဇ္ဈေ မဏ္ဍပံ ကတွာ ဒါနံ အဒံသု၊ ထေရာနဉ္စ ပရိက္ခာရေ ဥပနာမေသုံ။ ထေရာ ဘိက္ခုသံဃဿ နိယျာဒယိံသု။ တံ ဒိသ္ဝာ ကောကာ-လိကော စိန္တေသိ “ဣမေ ပုဗ္ဗေ အပ္ပိစ္ဆာ အဟေသုံ၊ ဣဒါနိ ပါပိစ္ဆာ ဇာတာ၊ ပုဗ္ဗေပိ အပ္ပိစ္ဆသန္တုဋ္ဌပဝိဝိတ္တသဒိသာဝ မညေ”တိ ထေရေ ဥပသင်္ကမိတွာ “အာဝုသော တုမှေ ပုဗ္ဗေ အပ္ပိစ္ဆာ ထိယ၊ ဣဒါနိ ပန ပါပဘိက္ခူ ဇာတတ္ထာ”တိ ဝတွာ “မူလဋ္ဌာနေယေဝ နေသံ ပတိဋ္ဌံ ဘိန္ဒိဿာမီ”တိ တရမာနရူပေါ နိက္ခမိတွာ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ အထမေသ ကောကာလိကော, ဣမိနာ စ ကာရဏေန ဥပသင်္ကမီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဘဂဝါ တံ တုရိတတုရိတံ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသ္ဝာဝ အာဝဇ္ဇေန္တော အညာသိ “အယံ အဂ္ဂသာဝကေ အက္ကောသိတုကာမော အာဂတော၊ သက္ကာ နု ခေါ ပဋိသေဓေတု”န္တိ။ တတော “န သက္ကာ ပဋိသေဓေတုံ၊ ထေရေသု အပရဇ္ဈိတွာ အာဂတော၊ ကေသေန ပန ပဒုမနိရယေ နိဗ္ဗတ္တိဿတီ”တိ ဒိသ္ဝာ “သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနေပိ နာမ ဂရဟန္တံ သုတွာ န နိသေဓေတီ”တိ ဝါဒမောစနတ္ထံ အရိယူပဝါဒဿ စ မဟာသာဝဇ္ဇဘာဝဒဿနတ္ထံ **မာ ဟေဝ**န္တိ တိက္ခတ္တုံ ပဋိသေဓေသိ။ တတ္ထ **မာ ဟေ၀**န္တိ မာ ဧဝံ အဘဏိ။ **သဒ္ဓါယိကော**တိ သဒ္ဓါယ အာဂမကရော[2] ပသာဒါဝဟော၊ သဒ္ဓါတဗ္ဗဝစနော ဝါ။ **ပတ္တိယာယိကော**တိ ပတ္တိယာယိတဗ္ဗဝစနော။

ပက္ကာမီတိ ကမ္မာနုဘာဝေန စောဒိယမာနော ပက္ကာမိ။ ဩကာသကတဉ္ဩ ကမ္မံ န သက္ကာ ပဋိဗာဟိတုံ။ **အစိရပက္ကန္တဿာ**တိ ပက္ကန္တဿ သတော နစိရေနေဝ။ **သဗ္ဗော ကာယော ဖုဋော အဟောသီ**တိ ကေသဂ္ဂမတ္တမ္ပိ ဩကာသံ အဝဇ္ဇေတွာ သကလသရီရံ အဋ္ဌိနိ ဘိန္ဒိတွာ ဥဋ္ဌိတာဟိ ပီဠကာဟိ

1. တံ ဘဏ္ဍံ (က)
2. သဒ္ဓါယ အာကရော (သံ-ဋ ၁-၁၉၉-ပိဋ္ဌေ)

ajjhotthaṭaṁ ahosi. Yasmā pana Buddhānubhāvena tathārūpaṁ kammaṁ Buddhānaṁ sammukhībhāve vipākaṁ dātuṁ na sakkoti, dassanūpacāre vijahitamatte deti, tasmā tassa acirapakkantassa pīḷakā uṭṭhahiṁsu. **Kalāyamattiyo**ti caṇakamattiyo. **Beluvasalāṭukamattiyo**ti taruṇabeluvamattiyo. **Pabhijjiṁsū**ti bhijjiṁsu[1]. Tāsu bhinnāsu sakalasarīraṁ panasapakkaṁ viya ahosi. So pakkena gattena Jetavanadvārakoṭṭhake visagilito maccho viya kadalipattesu nipajji. Atha dhammassavanatthaṁ āgatāgatā manussā "dhi Kokālika, dhi Kokālika, ayuttamakāsi, attanoyeva mukhaṁ nissāya anayabyasanaṁ pattosī"ti āhaṁsu. Tesaṁ saddaṁ sutvā ārakkhadevatā dhikkāramakaṁsu, ārakkhadevatānaṁ ākāsadevatāti[2] iminā upāyena yāva akaniṭṭhabhavanā ekadhikkāro udapādi.

Turūti[3] Kokālikassa upajjhāyo Turutthero nāma Anāgāmiphalaṁ vatvā brahmaloke nibbatto. So bhūmaṭṭhadevatā ādiṁ katvā "ayuttaṁ Kokālikena kataṁ aggasāvake antimavatthunā abbhācikkhantenā"ti paramparāya brahmalokasampattaṁ taṁ saddaṁ[4] sutvā "mā mayhaṁ passantasseva varāko nassi, ovadissāmi naṁ theresu cittappasādatthāyā"ti āgantvā kassa purato aṭṭhāsi. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ "turū paccekabrahmā"ti. **Pesalā**ti piyasīlā. **Kosi tvaṁ āvuso**ti nisinnakova kabarakkhīni ummīletvā evamāha. **Passa yāvañca te idaṁ aparaddhan**ti yattakaṁ tayā aparaddhaṁ, attano nalāṭe mahāgaṇḍaṁ apassanto sāsapamattāya pīḷakāya maṁ codetabbaṁ maññasīti āha.

Atha naṁ "adiṭṭhippatto[5] ayaṁ Kokāliko, gilitaviso viya na kassaci vacanaṁ karissatī"ti ñatvā **purisassa hī**ti-ādimāha. Tattha **kuṭhārī**ti kuṭhārisadisā pharusavācā. **Chindatī**ti kusalamūlasaṅkhāte mūleyeva nikantati. **Nindiyan**ti ninditabbaṁ dussīlapuggalaṁ. **Pasaṁsatī**ti uttamatthe sambhāvetvā khīṇāsavoti vadati. **Taṁ vā nindati yo pasaṁsiyo**ti yo vā pasaṁsitabbo khīṇāsavo, taṁ antimavatthunā codento "dussīlo ayan"ti vadati. **Vicināti mukhena so kalin**ti so taṁ

1. Bhindiṁsu (Sī, Ka)
2. Uparidevatāti (Sī), bhūmaṭṭhadevatāti (Ka)
3. Tudūti (Sī), tudīti (Syā)
4. Kokālikassa pāpakammaṁ (Sī, Saṁ-Ṭṭha 1. 197 piṭṭhe ca)
5. Aniṭṭhappatto (Syā), niṭṭhappatto (Ka)

အဇ္ဈောတ္ထဋ်ံ အဟောသိ။ ယသ္မာ ပန ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေန တထာရူပံ ကမ်ံ ဗုဒ္ဓါနံ သမ္မုခီဘာဝေ ဝိပါကံ ဒါတုံ န သက္ကောတိ၊ ဒဿနူပစာရေ ဝိဇဟိတမတ္တေ ဒေတိ၊ တသ္မာ တဿ အစိရပက္ကန္တဿ ပီဠကာ ဥဋ္ဌဟိံသု။ **ကလာယမတ္တိယော**တိ စဏကမတ္တိယော။ **ဗေလုဝသလာဋုကမတ္တိယော**တိ တရုဏဗေလုဝမတ္တိယော။ **ပဘိဇ္ဇိံသူ**တိ ဘိဇ္ဇိံသု[၁]။ တာသု ဘိန္နာသု သကလသရီရံ ပနသပက္ကံ ဝိယ အဟောသိ။ သော ပက္ကေန ဂတ္တေန ဇေတဝနဒ္ဝါရကောဋ္ဌကေ ဝိသဂိလိတော မစ္ဆော ဝိယ ကဒလိပတ္တေသု နိပဇ္ဇိ။ အထ ဓမ္မဿဝနတ္ထံ အာဂတာဂတာ မနုဿာ "ဓိ ကောကာလိက၊ ဓိ ကောကာလိက၊ အယုတ္တမကာသိ၊ အတ္တနောယေဝ မုခံ နိဿာယ အနယဗ္ယသနံ ပတ္တောသိ" တိ အာဟံသု။ တေသံ သဒ္ဒံ သုတ္ဝာ အာရက္ခဒေဝတာ ဓိက္ကာရမကံသု၊ အာရက္ခဒေဝတာနံ အာကာသဒေဝတာတိ ၂ ဘူမိနာ ဥပါယေန ယာဝ အကနိဋ္ဌဘဝနာ ကေဓိက္ကာရော ဥဒပါဒိ။

တုရူတိ[၂] ကောကာလိကဿ ဥပဇ္ဈာယော တုရုတ္ထေရော နာမ အနာဂါမိဖလံ ဝတ္ဝာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တော။ သော ဘူမဋ္ဌဒေဝတာ အာဒိံ ကတ္ဝာ "အယုတ္တံ ကောကာလိကေန ကတံ အဂ္ဂသာဝကေ အန်္တိမဝတ္ထုနာ အဇ္ဈာစိက္ခန္တေန"တိ ပရမ္မုခာယ ဗြဟ္မလောကသမ္ပတ္တိံ တံ သဒ္ဒံ[၄] သုတ္ဝာ "မာ မယ္ပံ ပဿန္တဿေဝ ဝရာကော နသိ၊ ဩဝဒိဿာမိ နံ ထေရေသု စိတ္တပ္ပသာဒတ္ထာယာ"တိ အာဂန္ဒွာ ကဿ ပုရတော အဋ္ဌာသိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ "တုရူ ပစ္ဆေကဗြဟ္မာ"တိ။ **ပေသလာ**တိ ဝိယသီလာ။ **ကောသိ တွံ အာဝုသော**တိ နိသိန္နကောဝ ကဗရက္ခိနိ ဥမ္မိလေတွာ ဧဝမာဟ။ **ပဿ ယာဝဉ္စ တေ ဣဒံ အပရဒ္ဓန္တိ** ယတ္တကံ တယာ အပရဒ္ဓံ၊ အတ္တနော နလာဋေ့ မဟာဂဏ္ဍံ အပဿန္တော သာသပမတ္တာယ ဒိဋ္ဌကာယ မံ စောဒေတေဋ္ဌ မညသီတိ အာဟ။

အထ နံ "အဒ်ိဋ္ဌပုဗ္ဗော၂ အယံ ကောကာလိကော၊ ဂိလိတဝိသော ဝိယ နကဿစိ ဝစနံ ကရိဿတီ"တိ ဥတ္ဝာ **ပုရိသဿ ဟီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကုဋ္ဌာရီ**တိ ကုဋ္ဌာရိသဒိသာ ဖရုသဝါစာ။ **ဆိန္ဒတီ**တိ ကုသလမူလသင်္ခါတေ မူလေယေဝ နိကန္တတိ။ **နိန္ဒိယ**န္တိ နိန္ဒိတဗ္ဗံ ဒုဿီလပုဂ္ဂလံ။ **ပသံသတီ**တိ ဥတ္တမတ္ထေ သမ္ဘာဝေတွာ ဓိက္ကာသဝေါတိ ဝဒတိ။ **တံ ဝါ နိန္ဒတိ ယော ပသံသိယော**တိ ယော ဝါ ပသံသိတဗ္ဗော ဓိက္ကာသဝေါ၊ တံ အန်္တိမံဝတ္ထုနာ စောဒေန္တော "ဒုဿီလော အယ"န္တိ ဝဒတိ။ **ဒိဋ္ဌာတိ မုခေန သော ကလိ**န္တိ သော တံ

၁-ဘိန္ဒိံသု (သီ က) ၂-ဥပရိဒေဝတာတိ (သီ)၊ ဘူမဋ္ဌဒေဝတာတိ (က) ၃-တုရူတိ (သီ)၊ တုဒီတိ (သျာ) ၄-ကောကာလိကဿ ပါပကမ္မံ (သီ၊ သံ-ဋ ၁-၁၉၇-ဖိဋ္ဌေ ၈) ၅-အနိဋ္ဌပုဗ္ဗော (သျာ)၊ နိဋ္ဌပုဗ္ဗော (က)

aparādhaṁ mukhena vicināti nāma. **Kalinā tenā**ti tena aparādhena sukhaṁ na vindati. Nindiyapasaṁsāya hi pasaṁsiyanindāya ca samakova vipāko.

Sabbassāpi sahāpi attanāti sabbena sakena dhanenapi[1] attanāpi saddhiṁ yo akkhesu dhanaparājayo nāma, ayaṁ appamattako aparādho. **Yo sugatesū**ti yo pana sammaggatesu puggalesu cittaṁ dūseyya, ayaṁ cittapadosova tato kalito mahantataro kali.

Idāni tassa mahantatarabhāvaṁ dassento **sataṁ sahassānan**ti-ādimāha. Tattha **sataṁ sahassānan**ti nirabbudagaṇanāya satasahassaṁ. **Chattiṁsatī**ti aparāni chattiṁsati nirabbudāni. **Pañca cā**ti abbudagaṇanāya pañca abbudāni. **Yamariyagarahī**ti yaṁ ariye garahanto nirayaṁ upapajjati, tattha ettakaṁ āyuppamāṇanti attho.

Kālamakāsīti upajjhāye pakkante kālaṁ akāsi. **Padumanirayan**ti pāṭiyekko Padumanirayo nāma natthi, Avīcimahānirayasmiṁyeva pana padumagaṇanāya paccitabbe ekasmiṁ ṭhāne nibbatti.

Vīsatikhārikoti Māgadhakena patthena cattāro patthā Kosalaraṭṭhe eko pattho hoti, tena patthena cattāro patthā āḷhakaṁ, cattāri āḷhakāni doṇaṁ, catudoṇā mānikā, catumānikā khārī, tāya khāriyā vīsatikhāriko. **Tilavāho**ti Māgadhakānaṁ sukhumatilānaṁ tilasakaṭaṁ. **Abbudo nirayo**ti Abbudo nāma pāṭiyekko nirayo natthi, Avīcimhiyeva pana abbudagaṇanāya paccitabbaṭṭhānassetaṁ nāmaṁ. **Nirabbudā**dīsupi eseva nayo.

Vassagaṇanāpi panettha evaṁ veditabbā—yatheva hi sataṁ satasahassāni koṭi hoti, evaṁ sataṁ satasahassakoṭiyo pakoṭi nāma hoti, sataṁ satasahassapakoṭiyo koṭipakoṭi nāma, sataṁ satasahassakoṭipakoṭiyo nahutaṁ, sataṁ satasahassanahutāni ninnahutaṁ, sataṁ satasahassaninnahutāni ekaṁ abbudaṁ, tato vīsatiguṇaṁ nirabbudaṁ, esa nayo sabbatthāti. Dasamaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Theravaggo catuttho.

1. Sakenapi (Sī, Syā)

အပရာဓံ မုခေန ဝိစိနာတီ နာမ။ **ကလိနာ တေနာ**တိ တေန အပရာဓေန သုခံ န ဝိန္ဒတိ။ နိန္ဒိယပသံသာယ ဟိ ပသံသိယနိန္ဒာယ စ သမကောဝ ဝိပါကော။

သဗ္ဗဿာပိ သဟာပိ အတ္တနာတိ သဗ္ဗေန သကေန ဓနေနပိ[1] အတ္တနာပိ သဒ္ဓိံ ယော အက္ခေသု ဓနပရာဇယော နာမ၊ အယံ အပ္ပမတ္တကော အပရာဓော။ **ယော သုဂတေသူ**တိ ယော ပန သမ္မဂ္ဂတေသု ပုဂ္ဂလေသု စိတ္တံ ဒူသေယျ၊ အယံ စိတ္တပဒေါသော၀ တတော ကလိတော မဟန္တတရော ကလိ။

ဣဒါနိ တဿ မဟန္တတရဘာဝံ ဒဿေန္တော **သတံ သဟဿာန**န္တိအာဒိ-မာဟ။ တတ္ထ **သတံ သဟဿာန**န္တိ နိရဗ္ဗုဒဂဏနာယ သတသဟဿံ။ **ဆတ္တိံ-သတီ**တိ အပရာနိ ဆတ္တိံသတိ နိရဗ္ဗုဒါနိ။ **ပဉ္စ စာ**တိ အဗ္ဗုဒဂဏနာယ ပဉ္စ အဗ္ဗုဒါနိ။ **ယမရိယဂရဟီ**တိ ယံ အရိယေ ဂရဟန္တော နိရယံ ဥပပဇ္ဇတိ၊ တတ္ထ ဍွေကံ အာယုပ္ပမာဏန္တိ အတ္ထော။

ကာလမကာသီတိ ဥပဇ္ဈာယေ ပက္ကန္တေ ကာလံ အကာသိ။ **ပဒုမနိရယ**န္တိ ပါဋိယေက္ကော ပဒုမနိရယော နာမ နတ္ထိ၊ အဝီစိမဟာနိရယသ္မိံယေ၀ ပန ပဒုမဂဏနာယ ပစ္စိတဗ္ဗေ ကေသ္မိံ ဌာနေ နိဗ္ဗတ္တိ။

ဝီသတိခါရိကောဘိ မာဂဓကေန ပတ္ထေန စတ္တာရော ပတ္ထာ ကောသလ-ရဋ္ဌေ ကော ပတ္ထော ဟောတိ၊ တေန ပတ္ထေန စတ္တာရော ပတ္ထာ အာဠှကံ၊ စတ္တာရိ အာဠှကာနိ ဒေါဏံ၊ စတုဒေါဏာ မာနိကာ၊ စတုမာနိကာ ခါရိ၊ တာယ ခါရိယာ ဝီသတိခါရိကော။ **တိလ၀ါဟော**တိ မာဂဓကာနံ သုခုမ-တိလာနံ တိလသကဋံ။ **အဗ္ဗုဒေါ နိရယော**တိ အဗ္ဗုဒေါ နာမ ပါဋိယေက္ကော နိရယော နတ္ထိ၊ အဝီစိမ္ဟိယေ၀ ပန အဗ္ဗုဒဂဏနာယ ပစ္စိတဗ္ဗဋ္ဌာနဿေတံ နာမံ။ **နိရဗ္ဗုဒါ**ဒီသုပိ ဧသေ၀ နယော။

၀ဿဂဏနာပိ ပနေတ္ထ ဧ၀ံ ေ၀ဒိတဗ္ဗာ—ယထေ၀ ဟိ သတံ သတ-သဟဿာနိ ကောဋိ ဟောတိ၊ ဧ၀ံ သတံ သတသဟဿကောဋိယော ပကောဋိ နာမ ဟောတိ၊ သတံ သတသဟဿပကောဋိယော ကောဋိပကောဋိ နာမ၊ သတံ သတသဟဿကောဋိပကောဋိယော နဟုတံ၊ သတံ သတသဟဿ-နဟုတာနိ နိန္နဟုတံ၊ သတံ သတသဟဿနိန္နဟုတာနိ ကေ အဗ္ဗုဒံ၊ တတော ဝီသတိဂုဏံ နိရဗ္ဗုဒံ၊ သေ နယော သမ္ဗဇ္ဈာတိ။ ဒသမံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေ-နေ၀ ဇာနိတဗ္ဗံ။ သေသံ သမ္ဗဇ္ဈ ဥတ္တာနတ္ထမေ၀ါတိ။

ထေရဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

၁-သကေနပိ (သီ၊ သျာ)

(10) 5. Upālivagga

1-2. Kāmabhogīsuttādivaṇṇanā

91-92. Pañcamassa paṭhame **sāhasenā**ti sāhasiyakammena. Dutiye **bhayānī**ti cittutrāsabhayāni. **Verānī**ti akusalaverapuggalaverāni. **Ariyo cassa ñāyo**ti saha vipassanāya maggo. **Iti imasmiṁ sati idaṁ hotī**ti evaṁ imasmiṁ avijjādike kāraṇe sati idaṁ saṅkhārādikaṁ phalaṁ hoti. **Imassuppādā idaṁ uppajjatī**ti yo yassa sahajātapaccayo hoti, tassa uppādā itaraṁ uppajjati nāma. **Imasmiṁ asatī**ti avijjādike kāraṇe asati saṅkhārādikaṁ phalaṁ na hoti. **Imassa nirodhā**ti kāraṇassa appavattiyā phalassa appavatti hoti.

3. Kiṁdiṭṭhikasuttavaṇṇanā

93. Tatiye **saṇṭhāpesun**ti iriyāpathampi vacanapathampi saṇṭhāpesuṁ. **Appasaddavinītā**ti appasaddena mattabhāṇinā Satthārā vinītā. **Paratoghosapaccayā vā**ti parassa vā vacanakāraṇā. **Cetayitā**ti pakappitā. **Maṅkubhūtā**ti domanassappattā nittejā. **Pattakkhandhā**ti patitakkhandhā. **Sahadhammenā**ti sahetukena sakāraṇena vacanena.

4. Vajjiyamāhitasuttavaṇṇanā

94. Catutthe **vajjiyamāhito**ti evaṁnāmako. **Sabbaṁ tapan**ti sabbameva dukkarakārikaṁ. **Sabbaṁ tapassin**ti sabbaṁ tapanissitakaṁ. **Lūkhājīvin**ti dukkarakārikajīvikānuyogaṁ anuyuttaṁ. **Gārayhan**ti garahitabbayuttakaṁ. **Pasaṁsiyan**ti pasaṁsitabbayuttakaṁ. **Venayiko**ti sayaṁ avinīto aññehi vinetabbo. **Apaññattiko**ti na kiñci paññāpetuṁ sakkoti. Atha vā **venayiko**ti sattavināsako. **Apaññattiko**ti apaccakkhaṁ nibbānaṁ paññāpeti, sayaṁkatādīsu[1] kiñci paññāpetuṁ na sakkoti. **Na so Bhagavā venayiko**ti so Bhagavā evaṁ yāthāvato ñatvā kusalākusalaṁ paññāpento na aññena vinetabbo na aññasikkhito[2]. Ye ca dhamme upādāya satto paññāpiyati, tesaṁ paññāpanato na sattavināsako, suvinīto susikkhito sattavināyakoti attho. Tassa ca

1. Sassatādīsu (Syā) 2. Abbhācikkhato (Ka)

(၁၀) ၅-ဥပါလိဝဂ္ဂ

၁-၂-ကာမဘောဂီသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၉၁-၉၂။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **သာဟသေနာ**တိ သာဟသိယကမ္မေန။ ဒုတိယေ **ဘယာနီ**တိ စိတ္တုတ္တြာသဘယာနိ။ **ဝေရာနီ**တိ အကုသလဝေရပုဂ္ဂလဝေရာနိ။ **အရိယော စဿ ဉာယော**တိ သဟ ဝိပဿနာယ မဂ္ဂေါ။ **ဣတိ ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒံ ဟောတီ**တိ ဧဝံ ဣမသ္မိံ အဝိဇ္ဇာဒိကေ ကာရဏေ သတိ ဣဒံ သင်္ခါရာဒိကံ ဖလံ ဟောတိ။ **ဣမဿုပ္ပါဒါ ဣဒံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ ယော ယဿ သဟ-ဇာတပစ္စယော ဟောတိ၊ တဿ ဥပ္ပါဒါ ဣတရံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ နာမ။ **ဣမသ္မိံ အသတီ**တိ အဝိဇ္ဇာဒိကေ ကာရဏေ အသတိ သင်္ခါရာဒိကံ ဖလံ န ဟောတိ။ **ဣမဿ နိရောဓာ**တိ ကာရဏဿ အပ္ပဝတ္တိယာ ဖလဿ အပ္ပဝတ္တိ ဟောတိ။

၃-ကိံဒိဋ္ဌိကသုတ္တာဝဏ္ဏနာ

၉၃။ တတိယေ **သဏ္ဌာပေသုန္တိ** ဣရိယာပထမ္ပိ ဝစနပထမ္ပိ သဏ္ဌာပေသုံ။ **အပ္ပသဒ္ဒဝိနီတာ**တိ အပ္ပသဒ္ဒေန မတ္တဘာဏိနာ သတ္ထာရာ ဝိနီတာ။ **ပရတော-ဃောသပစ္စယာ ဝါ**တိ ပရဿ ဝါ ဝစနကာရဏာ။ **စေတယိတာ**တိ ပကပ္ပိတာ။ **မင်္ကုဘူတာ**တိ ဒေါမနဿပ္ပတ္တာ နိတ္တေဇာ။ **ပတ္တက္ခန္ဓာ**တိ ပတိတက္ခန္ဓာ။ **သဟဓမ္မေနာ**တိ သဟေတုကေန သကာရဏေန ဝစနေန။

၄-ဝဇ္ဇိယမာဟိတသုတ္တာဝဏ္ဏနာ

၉၄။ စတုတ္ထေ **ဝဇ္ဇိယမာဟိတော**တိ ဧဝံနာမကော။ **သဗ္ဗံ တပန္တိ** သဗ္ဗမေဝ ဒုက္ကရကာရိကံ။ **သဗ္ဗံ တပဿီနန္တိ** သဗ္ဗံ တပနိဿိတကံ။ **လူခါဇီဝိန္တိ** ဒုက္ကရ-ကာရိကဇီဝိကာနုယောဂံ အနုယုတ္တံ။ **ဂရဟိတဗ္ဗယုတ္တ**ံ ဂရဟိတဗ္ဗယုတ္တကံ။ **ပသံသိယန္တိ** ပသံသိတဗ္ဗယုတ္တကံ။ **ဝေနယိကော**တိ သယံ အဝိနီတော အညေဟိ ဝိနေတဗ္ဗော။ **အပညတ္တိကော**တိ န ကိဉ္စိ ပညာပေတုံ သက္ကောတိ။ အထ ဝါ **ဝေနယိကော**တိ သတ္ထုဝိနာသကော။ **အပညတ္တိကော**တိ အပစ္စက္ခံ နိဗ္ဗာနံ ပညာပေတိ၊ သယံကတာဒီသု[3] ကိဉ္စိ ပညာပေတုံ န သက္ကောတိ။ **န ခော ဘဂဝါ ဝေနယိကော**တိ သော ဘဂဝါ ဧဝံ ယာထာဝတော ဥတ္တာ ကုသလာကုသလံ ပညာပေန္တော န အညေန ဝိနေတဗ္ဗော န အညသိဒ္ဓိတော ၂။ ယေ စ ဓမ္မေ ဥပါဒါယ သတ္တော ပညာပိယတိ၊ တေသံ ပညာပနတော န သတ္တုဝိနာ-သကော၊ သုဝိနီတော သုသိဒ္ဓိတော သတ္တုဝိနာယကောတိ အတ္ထော။ တဿ စ

၁-သဿတာဒီသု (သျာ) ၂-အဗ္ဘာစိက္ခတော (က)

paññattiyo sapaññattiyoyevāti[1] dasseti. **Vimuttiṁ vimuccato akusalā dhammā**ti micchādiṭṭhisaṅkhātaṁ cittassa adhimuttiṁ adhimuccato akusalā dhammā vaḍḍhanti nāma, taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Sāsane pana cittassa vimuttisaṅkhāto[2] vimutti kusalānaṁyeva paccayo hoti.

5. Uttiyasuttavaṇṇanā

95. Pañcame **tuṇhī ahosī**ti sattūpaladdhiyaṁ ṭhatvā apucchaṁ pucchatīti tuṇhī ahosi. **Sabbasāmukkaṁsikaṁ vata me**ti mayā sabbapucchānaṁ uttamapucchaṁ pucchito samaṇo Gotamo saṁsādeti no vissajjeti, nūna na visahati na sakkoti vissajjetunti evaṁ pāpikaṁ diṭṭhiṁ mā paṭilabhīti. **Tadassā**ti taṁ evaṁ uppannaṁ diṭṭhigataṁ bhaveyya. **Paccantiman**ti yasmā Majjhimadese nagarassa uddhāpādīni thirāni vā hontu[3] dubbalāni vā, sabbaso vā pana mā hontu, corāsaṅkā na hoti. Tasmā taṁ aggahetvā "paccantimaṁ nagaran"ti āha. **Daḷhuddhāpan**ti thirapākārapādaṁ. **Daḷhapākāratoraṇan**ti thirapākārañceva thirapiṭṭhisaṅghāṭañca. **Ekadvāran**ti kasmā āha? Bahudvārasmiṁ hi nagare bahūhi paṇḍitadovārikehi bhavitabbaṁ, ekadvāre ekova vaṭṭati. Tathāgatassa ca paññāya aññho sadiso natthi. Tasmā Satthu[4] paṇḍitabhāvassa opammatthaṁ ekaṁyeva dovārikaṁ dassetuṁ "ekadvāran"ti āha. **Paṇḍito**ti paṇḍiccena samannāgato. **Byatto**ti veyyattiyena samannāgato. **Medhāvī**ti ṭhānuppattiyapaññāsaṅkhātāya medhāya samannāgato. **Anupariyāyapathan**ti anupariyāyanāmakaṁ maggaṁ. **Pākārasandhin**ti dvinnaṁ iṭṭhakānaṁ apagataṭṭhānaṁ. **Pākāravivaran**ti pākārassa chinnaṭṭhānaṁ. **Tadevetaṁ pañhan**ti taṁyeva "sassato loko"ti-ādinā nayena puṭṭhaṁ ṭhapanīyapañhaṁ punapi pucchi. **Sabbo ca tena loko**ti sattūpaladdhiyaṁyeva ṭhatvā aññenākārena pucchatīti dasseti.

6. Kokanudasuttavaṇṇanā

96. Chaṭṭhe **pubbāpayamāno**ti pubbasadisāni nirudakāni kurumāno. **Kvettha āvuso**ti ko ettha āvuso. **Yāvatā āvuso**

1. Satthā ca paññattiyā Bhagavā sapaññattikoyevāti (Ka)
2. Vimutti saṁkhataṁ nānuvisatīti (Syā)
3. Honti (sabbattha) Dī-Ṭṭha 3. 64; Saṁ-Ṭṭha 3. 102 piṭṭhesu pana passitabbaṁ.
4. Suṭṭhu (Sī, Ka)

ပညတ္တိယော သပညတ္တိယောယေဝါတိ[၁] ဒဿေတိ။ **စိမုတ္တိ̀ စိမုစ္စတော အကုသလာ ဓမ္မာ**တိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ်တံ စိတ္တဿ အဓိမုတ္တိ̀ အဓိမုစ္စတော အကုသလာ ဓမ္မာ ဝဍ္ဎန္တိ နာမ၊ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ သာသနေ ပန စိတ္တဿ စိမုတ္တိသမ္ပယုတ်တော[၂] စိမုတ္တိ ကုသလာနံယေဝ ပစ္စယော ဟောတိ။

၅-ဥတ္တိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၅။ ပဉ္စမေ **တုဏှီ အဟောသီ**တိ သတ္တူပလဒ္ဓိယံ ဌတွာ အပုစ္ဆံ ပုစ္ဆတီတိ တုဏှီ အဟောသိ။ **သဗ္ဗသာမုက္ကံသိကံ ဝတ မေ**တိ မယာ သဗ္ဗပုစ္ဆာနံ ဥတ္တမ-ပုစ္ဆံ ပုစ္ဆိတော သမဏော ဂေါတမော သံသာဒေတိ နော ဝိဿဇ္ဇေတိ၊ နူန န ဝိသဟတိ န သက္ကောတိ ဝိဿဇ္ဇေတုန္တိ ဧဝံ ပါပိကံ ဒိဋ္ဌိ̀ မာ ပဋိလဘီတိ။ **တဒဿာ**တိ တံ ဧဝံ ဥပ္ပန္နံ ဒိဋ္ဌိဂတံ ဘဝေယျ။ **ပစ္စန္တိမ**န္တိ ယသ္မာ မဇ္ဈိမဒေသေ နဂရဿ ဥဋ္ဌပါဒိနိ ထိရာနိ ဝါ ဟောန္တု[၃] ဒုဗ္ဗလာနိ ဝါ၊ သဗ္ဗသော ဝါ ပန မာ ဟောန္တု၊ စောရာသင်္ကာ န ဟောတိ။ တသ္မာ တံ အဂ္ဂဟေတ္ဝာ "ပစ္စန္တိမံ နဂရ"န္တိ အာဟ။ **ဒဠ္ဎုဗ္ဗါပ**န္တိ ထိရပါကာရပါဒံ။ **ဒဠ္ဎပါကာရတောရဏ**န္တိ ထိရပါကာရဉ္စေဝ ထိရပိဋ္ဌသင်္ဃာဋဉ္စ။ **ကေဝဋိရ**န္တိ ကသ္မာ အာဟ? ဗဟုဝဋိရသ္မိ̀ ဟိ နဂရေ ဗဟူဟိ ပဏ္ဍိတဒေါဝါရိကေဟိ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ကေဝဋိရေ ကောဝ ဝဋတိ။ တထာဂတသ္ဓ စ ပညာယ အညော သဒိသော နတ္ထိ။ တသ္မာ သတ္ထု[၄] ပဏ္ဍိတဘာဝဿ သြပမ္မတ္ထံ ကေဝဋော ဒေါဝါရိကံ ဒဿေတုံ "ကေဝဋိရ"န္တိ အာဟ။ **ပက္ကိတော**တိ ပက္ကိဿေန သမန္နာဂတော။ **ဗျတ္တော**တိ ဝေယျတ္တိယေန သမန္နာဂတော။ **မေဓာဝီ**တိ ဌာနုပ္ပတ္တိယပညာသင်္ခါတာယ မေဓာယ သမန္နာ-ဂတော။ **အနုပရိယာယပထ**န္တိ အနုပရိယာယနာမကံ မဂ္ဂံ။ **ပါကာရသန္ဓိ**န္တိ ဗိန္နံ ဋ္ဌာနံ အပဂတဋ္ဌာနံ။ **ပါကာရဝိဝရ**န္တိ ပါကာရဿ ဆိန္နဋ္ဌာနံ။ **တဒေဝေတံ ပဋ္ဌ**န္တိ တံယေဝ "သဿတော လောကော"တိအာဒိနာ နယေန ပုဋ္ဌံ ဌပနီယပဉ္ဉံ ပုနပိ ပုစ္ဆိ။ **သဗ္ဗော စ တေန လောကော**တိ သတ္တူပလဒ္ဓိယံ-ယေဝ ဌတွာ အညေနာကာရေန ပုစ္ဆတီတိ ဒဿေတိ။

၆-ကောကနဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၆။ ဆဋ္ဌေ **ပုဗ္ဗာပယမာနော**တိ ပုဗ္ဗသဒိသာနိ နိရုဒကာနိ ကုရုမာနော။ **ကွတ္ထ, အာဝုသော**တိ ကော ဇော အာဝုသော။ **ယာဝတာ အာဝုသော**

၁-သတ္ထာ စ ပညတ္တိယာ ဘဂဝါ သပညတ္တိကောယေဝါတိ (က)
၂-စိမုတ္တိ သံခတံ နာနုဝိသတီတိ (သျာ)
၃-ဟောန္တိ (သမ္မတ္ထ) ဒီ-ဋ ၃-၆၄၊ သံ-ဋ ၃-၁၀၂-ဝိဇ္ဇေသု ပန ပသိတဗ္ဗံ။ ၄-သုဋ္ဌု (သီ၊က)

diṭṭhīti yattikā dvāsaṭṭhividhāpi diṭṭhi nāma atthi. **Yāvatā diṭṭhiṭṭhānan**ti "khandhāpi diṭṭhiṭṭhānaṁ, avijjāpi, phassopi, saññāpi, vitakkopi, ayonisomanasikāropi, pāpamittopi, paratoghosopi diṭṭhiṭṭhānan"ti[1] evaṁ yattakaṁ aṭṭhavidhampi diṭṭhiṭṭhānaṁ diṭṭhikāraṇaṁ nāma atthi. **Diṭṭhādhiṭṭhānan**ti diṭṭhīnaṁ adhiṭṭhānaṁ, adhiṭhatvā[2] adhibhavitvā pavattāya diṭṭhiyā etaṁ nāmaṁ. **Diṭṭhipariyuṭṭhānan**ti "katamāni aṭṭhārasa diṭṭhipariyuṭṭhānāni. Yā diṭṭhi diṭṭhigataṁ diṭṭhigahanaṁ diṭṭhikantāraṁ diṭṭhivisūkaṁ diṭṭhivipphanditaṁ diṭṭhisaṁyojanaṁ diṭṭhisallaṁ diṭṭhisambādho diṭṭhipalibodho diṭṭhibandhanaṁ diṭṭhipapāto diṭṭhānusayo diṭṭhisantāpo diṭṭhipariḷāho diṭṭhigantho diṭṭhupādānaṁ diṭṭhābhiniveso diṭṭhiparāmāso. Imāni aṭṭhārasa diṭṭhipariyuṭṭhānānī"ti[1] evaṁ vuttaṁ diṭṭhipariyuṭṭhānaṁ. **Samuṭṭhānan**ti diṭṭhiṭṭhānasseva vevacanaṁ. Vuttañhetaṁ "khandhā paccayo diṭṭhīnaṁ upādāya samuṭṭhānaṭṭhenā"ti[1] sabbaṁ vitthāretabbaṁ. Sotāpattimaggo pana **diṭṭhisamugghāto** nāma sabbadiṭṭhīnaṁ samugghātakattā. **Tamahan**ti taṁ sabbaṁ ahaṁ jānāmi. **Kyāhaṁ vakkhāmī**ti kiṁ kāraṇā ahaṁ vakkhāmi.

7-8. Āhuneyyasuttādivaṇṇanā

97-98. Sattame **sammādiṭṭhiko**ti yāthāvadiṭṭhiko. Aṭṭhame **adhikaraṇasamuppādavūpasamakusalo**ti catunnaṁ adhikaraṇānaṁ mūlaṁ[3] gahetvā vūpasamena samuppādavūpasamakusalo hoti.

9. Upālisuttavaṇṇanā

99. Navame **durabhisambhavānī**ti sambhavituṁ dukkhāni dussahāni, na sakkā appesakkhehi ajjhogāhitunti vuttaṁ hoti. **Araññavanapatthānī**ti araññāni ca vanapatthāni ca. Āraññakaṅganipphādanena araññāni, gāmantaṁ atikkamitvā manussānaṁ anupacāraṭṭhānabhāvena vanapatthāni. **Pantānī**ti pariyantāni atidūrāni. **Dukkaraṁ pavivekan**ti kāyaviveko dukkaro. **Durabhiraman**ti abhiramituṁ na sukaraṁ. **Ekatte**ti ekībhāve. Kiṁ dasseti? Kāyaviveke katepi tattha cittaṁ abhiramāpetuṁ dukkaraṁ. Dvayaṁdvayārāmo hi ayaṁ lokoti. **Haranti maññe**ti haranti viya ghasanti viya. **Mano**ti cittaṁ. **Samādhiṁ alabhamānassā**ti upacārasamādhiṁ vā appanāsamādhiṁ vā

1. Khu 9. 132 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge. 2. Adhitiṭṭhitvā (Ka)
3. Mūlāmūlaṁ (Sī, Ka)

ဒိဋ္ဌိတိ ယတ္တိကာ ဒွါသဋ္ဌိဝဓာပိ ဒိဋ္ဌိ နာမ အတ္ထိ။ **ယာဝတာ ဒိဋ္ဌဋ္ဌာန**န္တိ "ခန္ဓာပိ ဒိဋ္ဌဋ္ဌာနံ၊ အဝိဇ္ဇာပိ၊ ဖဿောပိ၊ သညာပိ၊ ဝိတက္ကောပိ၊ အယောနိသောမနသိကာရောပိ၊ ပါပမိတ္တောပိ၊ ပရတောဃောသောပိ ဒိဋ္ဌဋ္ဌာန"န္တိ[1] ဧဝံ ယတ္တကံ အဋ္ဌဝိဓမ္ပိ ဒိဋ္ဌဋ္ဌာနံ ဒိဋ္ဌကာရဏံ နာမ အတ္ထိ။ **ဒိဋ္ဌာဓိဋ္ဌာန**န္တိ ဒိဋ္ဌိနံ အဓိဋ္ဌာနံ၊ အဓိဋ္ဌတ္တာ[2] အဓိဘဝိတ္တာ ပဝတ္တာယ ဒိဋ္ဌိယာ ဧတံ နာမံ။ **ဒိဋ္ဌိပရိယုဋ္ဌာန**န္တိ "ကတမာနိ အဋ္ဌာရသ ဒိဋ္ဌိပရိယုဋ္ဌာနာနိ။ ယာ ဒိဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌဂတံ ဒိဋ္ဌဂဟနံ ဒိဋ္ဌကန္တာရံ ဒိဋ္ဌိဝိသူကံ ဒိဋ္ဌိဝိပ္ဖန္ဒိတံ ဒိဋ္ဌိသံယောဇနံ ဒိဋ္ဌိသလ္လံ ဒိဋ္ဌိသမ္ဘာဓော ဒိဋ္ဌိပလိဗောဓော ဒိဋ္ဌိဗန္ဓနံ ဒိဋ္ဌိပပါတော ဒိဋ္ဌာနုသယော ဒိဋ္ဌိသန္တာပေါ ဒိဋ္ဌိပရိဠာဟော ဒိဋ္ဌိဂန္ထော ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ ဒိဋ္ဌာဘိနိဝေသော ဒိဋ္ဌိပရာမာသော။ ဣမာနိ အဋ္ဌာရသ ဒိဋ္ဌိပရိယုဋ္ဌာနာနိ"တိ[3] ဧဝံ ဝုတ္တံ ဒိဋ္ဌိပရိယုဋ္ဌာနံ။ **သမုဋ္ဌာန**န္တိ ဒိဋ္ဌဋ္ဌာနဿေဝ ဝေဝစနံ။ ဝုတ္တဉ္ဧတံ "ခန္ဓာ ပစ္စယော ဒိဋ္ဌိနံ ဥပါဒါယ သမုဋ္ဌာနဋ္ဌေနာ"တိ[3] သဗ္ဗံ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ ပန **ဒိဋ္ဌိသမုဂ္ဃါတော** နာမ သဗ္ဗဒိဋ္ဌိနံ သမုဂ္ဃါတကတ္တာ။ **တမဟ**န္တိ တံ သဗ္ဗံ အဟံ ဇာနာမိ။ **ကျာဟံ ဝက္ခာမီ**တိ ကိံကာရဏာ အဟံ ဝက္ခာမိ။

၇-၈-အာဟုနေယျသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၉၇-၉၈။ သတ္တမေ **သမ္မာဒိဋ္ဌိကော**တိ ယာထာဝဒိဋ္ဌိကော။ အဋ္ဌမေ **အဓိကရဏသမုပ္ပါဒဥပသမကုသလော**တိ စတုန္နံ အဓိကရဏာနံ မူလံ[?] ဂဟေတ္ဝာ ဥပသမေန သမုပ္ပါဒဥပသမကုသလော ဟောတိ။

၉-ဥပါလိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၉။ နဝမေ **ဒုရဘိသမ္ဘဝါနီ**တိ သမ္ဘဝိတုံ ဒုက္ခာနိ ဒုဿဟာနိ၊ န သက္ကာ အပ္ပေသက္ခေဟိ အဇ္ဈောဂါဟိတုန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အရညဝနပတ္ထာနီ**တိ အရညာနိ စ ဝနပတ္ထာနိ စ။ အာရညကင်္ဂနိပ္ဖါဒနေန ဒူရညာနိ၊ ဂါမန္တံ အတိက္ကမိတ္ဝာ မနုဿာနံ အနုပစာရဋ္ဌာနဘာဝေန ဝနပတ္ထာနိ။ **ပန္တာနီ**တိ ပရိယန္တာန် အတိဒူရာနိ။ **ဒုက္ကရံ ပဝိဝေက**န္တိ ကာယဝိဝေကော ဒုက္ကရော။ **ဒုရဘိရမန္တိ** အဘိရမိတုံ န သုကရံ။ **ကေတ္ထေ**တိ ကေဘာဝေ။ ကိံ ဒဿေတိ? ကာယဝိဝေကေ ကတေပိ တတ္ထ စိတ္တံ အဘိရမာပေတုံ ဒုက္ကရံ။ဒွယံဒွယာရာမော ဟိ အယံ လောကောတိ။ **ဟရန္တိ မညေ**တိ ဟရန္တိ ဝိယ ဃသန္တိ ဝိယ။ **မနော**တိ စိတ္တံ။ **သမာဓိ အလဘမာနဿာ**တိ ဥပစာရသမာဓိံ ဝါ အပ္ပနာသမာဓိံ ဝါ

၁-ခု ၉-၁၃၂-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။ ၂-အဓိတိဋ္ဌိတ္ဝာ (က) ၃-မူလာမူလံ (သီ၊က)

alabhantassa. Kiṁ dasseti? Īdisassa bhikkhuno tiṇapaṇṇamigādisaddehi vividhehi ca bhīsanakehi vanāni cittaṁ vikkhipanti maññeti. **Saṁsīdissatī**ti kāmavitakkena saṁsīdissati. **Uplavissatī**ti byāpādavihiṁsāvitakkehi uddhaṁ plavissati.

Kaṇṇasaṁdhovikanti kaṇṇe dhovantena[1] kīḷitabbaṁ. **Piṭṭhisaṁdhovikan**ti piṭṭhiṁ dhovantena kīḷitabbaṁ. Tattha udakaṁ soṇḍāya gahetvā dvīsu kaṇṇesu āsiñcanaṁ kaṇṇasaṁdhovikā nāma, piṭṭhiyaṁ āsiñcanaṁ piṭṭhisaṁdhovikā nāma. **Gādhaṁ vindatī**ti patiṭṭhaṁ labhati. **Ko cāhaṁ ko ca hatthināgo**ti ahaṁ ko, hatthināgo ko, ahampi tiracchānagato, ayampi, mayhampi cattāro pādā, imassapi, nanu ubhopi mayaṁ samasamāti.

Vaṅkakanti kumārakānaṁ kīḷanakaṁ khuddakanaṅgalaṁ, **ghaṭikan**ti dīghadaṇḍakena rassadaṇḍakaṁ paharaṇakīḷaṁ. **Mokkhacikan**ti saṁparivattakakīḷaṁ, ākāse daṇḍakaṁ gahetvā bhūmiyaṁ vā sīsaṁ ṭhapetvā heṭṭhupariyabhāvena parivattanakīḷanti vuttaṁ hoti. **Ciṅgulakan**ti tālapaṇṇādīhi kataṁ vātappahārena paribbhamanacakkaṁ. **Pattāḷhakaṁ** vuccati paṇṇanāḷi, tāya vālukādīni minantā kīḷanti. **Rathakan**ti khuddakarathaṁ. **Dhanukan**ti khuddakadhanumeva.

Idha kho pana voti ettha **vo**ti nipātamattaṁ, idha kho panāti attho. **Iṅgha tvaṁ Upāli saṁghe viharāhī**ti ettha **iṅghā**ti codanatthe nipāto. Tena theraṁ saṁghamajjhe vihāratthāya codeti, nāssa araññavāsaṁ anujānāti. Kasmā? Araññasenāsane vasato kirassa vāsadhurameva pūrissati, na ganthadhuraṁ. Saṁghamajjhe vasanto pana dve dhurāni pūretvā arahattaṁ pāpuṇissati, Vinayapiṭake ca pāmokkho bhavissati. Athassāhaṁ parisamajjhe pubbapatthanaṁ pubbābhinīhārañca kathetvā imaṁ bhikkhuṁ vinayadharānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapessāmīti imamatthaṁ passamāno Satthā therassa araññavāsaṁ nānujānīti. Dasamaṁ uttānatthamevāti.

Upālivaggo pañcamo.

Dutiyapaṇṇāsako niṭṭhito.

1. Kaṇṇadhovanena (Sī), kaṇṇaṁ dhovantena (Syā)

အလဘန္တဿ။ ကိံ ဒဿေတိ? ဤဒိသဿ ဘိက္ခုနော တိဏပဏ္ဏမိဂါဒိသဒ္ဒေဟိ ဝိဝိဓေဟိ စ ဘီသနကေဟိ ဝနာနိ စိတ္တံ ဝိက္ခိပန္တီ မညေတိ။ **သံသီဒိဿတီ**တိ ကာမဝိတက္ကေန သံသီဒိဿတိ။ **ဥပ္လဝိဿတီ**တိ ဗျာပါဒဝိဟိံသာဝိတက္ကေဟိ ဥဒ္ဓံ ပ္လဝိဿတိ။

ကဏ္ဏသံဓောဝိကန္တိ ကဏ္ဏေ ဓောဝန္တေန[1] ကိဋ္ဌတမ္ဗံ။ **ပိဋ္ဌိသံဓောဝိက**န္တိ ပိဋ္ဌိံ ဓောဝန္တေန ကိဋ္ဌတမ္ဗံ။ တတ္ထ ဥဒကံ သောဏ္ဍာယ ဂဟေတ္ဝာ ဒွီသု ကဏ္ဏေသု အာသိဉ္စနံ ကဏ္ဏသံဓောဝိကာ နာမ၊ ပိဋ္ဌိယံ အာသိဉ္စနံ ပိဋ္ဌိသံဓောဝိကာ နာမ။ **ဂါဓံ ဝိန္ဒတီ**တိ ပတိဋ္ဌံ လဘတိ။ **ကော စာဟံ ကော စ ဟတ္ထိနာဂေါ**တိ အဟံ ကော, ဟတ္ထိနာဂေါ ကော၊ အဟမ္ပိ တိရစ္ဆာနဂတော, အယမ္ပိ၊ မယ္ဟမ္ပိ စတ္တာရော ပါဒါ, ဋမဿပိ၊ နနု ဥဘောပိ မယံ သမသမာတိ။

ဝင်္ကနန္တိ ကုမာရကာနံ ကီဠနကံ ခုဒ္ဒကနင်္ဂလံ၊ **ဃဋိက**န္တိ ဒီဃဒဏ္ဍကေန ရဿဒဏ္ဍကံ ပဟရဏကီဠံ။ **မောက္ခစိက**န္တိ သံပရိဝတ္တကကီဠံ၊ အာကာသေ ဒဏ္ဍကံ ဂဟေတ္ဝာ ဘူမိယံ ဝါ သီသံ ဌပေတ္ဝာ ဟေဋ္ဌုပရိယဘာဝေန ပရိဝတ္တန-ကီဠန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဖိင်္ဂုလက**န္တိ တာလပဏ္ဏာဒီဟိ ကတံ ဝါတပ္ပဟာရေန ပရိဘ္တမနစက္ကံ။ **ပတ္တာဠှကံ** ဝုစ္စတိ ပဏ္ဏနာဠိ၊ တာယ ဝါလုကာဒီနိ မိနန္တာ ကီဠန္တိ။ **ရထက**န္တိ ခုဒ္ဒကရထံ။ **ဓနုက**န္တိ ခုဒ္ဒကဓနုမေဝ။

ဣဓ ခေါ ပန ဝေါတိ ထ္ထေ **ဝေါ**တိ နိပါတမတ္တံ၊ ဣဓ ခေါ ပနာတိ အတ္ထော။ **ဣဃ် တွံ ဥပါလိ သံဃေ ဝိဟာရာဟီ**တိ ထ္ထေ **ဣဃ်ာ**တိ စောဒနတ္ထေ နိပါတော။ တေန ထေရံ သံဃမဇ္ဈေ ဝိဟာရတ္ထာယ စောဒေတိ၊ နာဿ အရညဝါသံ အနုဇာနာတိ။ ကသ္မာ? အရညသေနာသနေ ဝသတော ကိရဿ ဝါသဓုရမေဝ ပူရိဿတိ၊ နော ဂန္ထဓုရံ။ သံဃမဇ္ဈေ ဝသန္တော ပန ဒွေ ဓုရာနိ ပူရေတ္ဝာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿတိ၊ ဝိနယပိဋကေ စ ပါမောက္ခော ဘဝိဿတိ။ အထဿာဟံ ပရိသမဇ္ဈေ ပုဗ္ဗပတ္ထနံ ပုဗ္ဗာဘိနီဟာရဉ္စ ကထေတ္ဝာ ဣမံ ဘိက္ခုံ ဝိနယဓရာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေဿာမီတိ ဣမမတ္ထံ ပဿမာနော သတ္ထာ ထေရဿ အရညဝါသံ နာနုဇာနီတိ။ ဒသမံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဥပါလိဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

ဒုတိယပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

၁-ကဏ္ဏဓောဝနေန (သီ)၊ ကဏ္ဏံ ဓောဝန္တေန (သျာ)

3. Tatiyapaṇṇāsaka

(11) 1. Samaṇasaññāvagga

1. Samaṇasaññāsuttavaṇṇanā

101. Tatiyassa paṭhame **samaṇasaññā**ti samaṇānaṁ uppajjanakasaññā. **Santatakārī**ti[1] nirantarakārī. **Abyāpajjho**ti niddukkho. **Idamatthaṁtissa hotī**ti idamatthaṁ ime paccayāti evamassa jīvitaparikkhāresu hoti, paccavekkhitaparibhogaṁ paribhuñjatīti attho. Dutiyaṁ uttānatthameva.

3. Micchattasuttavaṇṇanā

103. Tatiye **virādhanā hotī**ti saggato maggato ca virajjhanaṁ[2] hoti. **No ārādhanā**ti na sampādanā na paripūrakāritā hoti. **Pahotī**ti pavattati.

4-5. Bījasuttādivaṇṇanā

104-105. Catutthe **yathādiṭṭhi samattaṁ samādinnan**ti diṭṭhānurūpena paripuṇṇaṁ samādinnaṁ sakalaṁ gahitaṁ. **Cetanā**ti tīsu dvāresu nibbattitacetanāva gahitā. **Patthanā**ti "evarūpo siyan"ti evaṁ patthanā. **Paṇidhī**ti "devo vā bhavissāmi devaññataro vā"ti cittaṭṭhapanā. **Saṅkhārā**ti sampayuttakasaṅkhārā. Pañcame purecārikaṭṭhena **pubbaṅgamā. Anvadevā**ti taṁ anubandhamānameva.

6. Nijjarasuttavaṇṇanā

106. Chaṭṭhe **nijjaravatthūnī**ti nijjarakāraṇāni. **Micchādiṭṭhi nijjiṇṇā hotī**ti ayaṁ heṭṭhā vipassanāyapi nijjiṇṇā eva pahīnā, kasmā puna gahitāti? Asamucchinnattā. Vipassanāya hi kiñcāpi nijjiṇṇā, na pana samucchinnā. Maggo pana uppajjitvā taṁ samucchindati, na puna vuṭṭhātuṁ deti. Tasmā puna gahitā. Evaṁ sabbapadesu yojetabbo. Ettha ca sammāvimuttipaccayā catusaṭṭhi dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti. Katame catusaṭṭhi? Sotāpattimaggakkhaṇe

1. Satatakārīti (Syā, Ka)
2. Idha virujjhanaṁ (Ca)

၃-တတိယပဏ္ဏာသကံ

(၁၁) ၁-သမဏသညာဝဂ္ဂ

၁-သမဏသညာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၁။ တတိယဿ ပဌမေ **သမဏသညာ**တိ သမဏာနံ ဥပ္ပဇ္ဇနကသညာ။ **သန္တတကာရီ**တိ[1] နိရန္တရကာရီ။ **အဗ္ယာပဇ္ဈော**တိ နိဒ္ဒုက္ခော။ **ဣဒမတ္ထံတိဿ ဟောတီ**တိ ဣဒမတ္ထံ ဣမေ ပစ္စယာတိ ဧဝမဿ ဇီဝိတပရိက္ခာရေသု ဟောတိ၊ ပစ္စဝေက္ခိတပရိဘောဂံ ပရိဘုဉ္ဇတီတိ အတ္ထော။ ဒုတိယံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၃-မိစ္ဆတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၃။ တတိယေ **ဝိရာဓနာ ဟောတီ**တိ သဂ္ဂတော မဂ္ဂတော စ ဝိရဇ္ဈနံ[2] ဟောတိ။ **နော အာရာဓနာ**တိ န သမ္ပာဒနာ န ပရိပူရကာရိတာ ဟောတိ။ **ပဟောတီ**တိ ပဝတ္တတိ။

၄-၅-ဗီဇသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၀၄-၁၀၅။ စတုတ္ထေ **ယထာဒိဋ္ဌိ သမတ္တံ သမာဒိန္နန္တိ** ဒိဋ္ဌာနုရူပေန ပရိပုဏ္ဏံ သမာဒိန္နံ သကလံ ဂဟိတံ။ **စေတနာ**တိ တီသု ဒ္ဝါရေသု နိဗ္ဗတ္တိတ-စေတနာဝ ဂဟိတာ။ **ပတ္ထနာ**တိ "ဧဝရူပေါ သိယ"န္တိ ဧဝံ ပတ္ထနာ။ **ပဏိဓီ**တိ "ဒေဝေါ ဝါ ဘဝိဿာမိ ဒေဝညတရော ဝါ"တိ စိတ္တဋ္ဌပနာ။ **သင်္ခါရာ**တိ သမ္ပယုတ္တကသင်္ခါရာ။ ပဌမေ ပုရေစာရိကဋ္ဌေန **ပုဗ္ဗင်္ဂမာ။ အန္ဝဒေဝါ**တိ တံ အနုဗန္ဓမာနမေဝ။

၆-နိဇ္ဇရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၆။ ဆဋ္ဌေ **နိဇ္ဇရဝတ္ထူနီ**တိ နိဇ္ဇရကာရဏာနိ။ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ နိဇ္ဇိဏ္ဏာ ဟောတီ**တိ အယံ ဟေဋ္ဌာ ဝိပဿနာယပိ နိဇ္ဇိဏ္ဏာ ဧဝ ပဟီနာ၊ ကသ္မာ ပုန ဂဟိတာတိ? အသမုစ္ဆိန္နတ္တာ။ ဝိပဿနာယ ဟိ ကိဉ္စာပိ နိဇ္ဇိဏ္ဏာ၊ န ပန သမုစ္ဆိန္နာ။ မဂ္ဂေါ ပန ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ တံ သမုစ္ဆိန္ဒတိ၊ န ပုန ဝုဋ္ဌာတုံ ဒေတိ။ တသ္မာ ပုန ဂဟိတာ။ ဧဝံ သဗ္ဗပဒေသု ယောဇေတဗ္ဗော။ ဣဒေ စ သမ္မာဝိမုတ္တိပစ္စယာ စတုသဋ္ဌိ ဓမ္မာ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ။ ကတမေ စတုသဋ္ဌိ? သောတာပတ္တိမဂ္ဂက္ခဏေ

၁-သတတကာရီတိ (သျာ၊ က)
၂-ဗုဇ္ဈနံ (က)

adhimokkhaṭṭhena saddhindriyaṁ paripūrati, paggahaṭṭhena vīriyindriyaṁ, upaṭṭhānaṭṭhena satindriyaṁ, avikkhepaṭṭhena samādhindriyaṁ, dassanaṭṭhena paññindriyaṁ paripūrati, vijānanaṭṭhena manindriyaṁ, abhinandanaṭṭhena somanassindriyaṁ, pavattasantati-ādhipateyyaṭṭhena jīvitindriyaṁ paripūrati -pa-. Arahattaphalakkhaṇe adhimokkhaṭṭhena saddhindriyaṁ -pa- pavattasantati-ādhipateyyaṭṭhena jīvitindriyaṁ paripūratīti evaṁ catūsu ca maggesu catūsu phalesu aṭṭhaṭṭha hutvā catusaṭṭhi dhammā pāripūriṁ gacchanti.

7. Dhovanāsuttavaṇṇanā

107. Sattame **dhovanan**ti aṭṭhidhovanaṁ. Tasmiṁ hi janapade manussā ñātake mate na jhāpenti, āvāṭaṁ pana khaṇitvā bhūmiyaṁ nidahanti. Atha nesaṁ pūtibhūtānaṁ aṭṭhīni nīharitvā dhovitvā paṭipāṭiyā ussāpetvā gandhamālehi pūjetvā ṭhapenti. Nakkhatte patte tāni aṭṭhīni gahetvā rodanti paridevanti, tato nakkhattaṁ kīḷanti.

8-10. Tikicchakasuttādivaṇṇanā

108-110. Aṭṭhame **virecanan**ti dosanīharaṇabhesajjaṁ. **Virittā hotī**ti nīhaṭā hoti panuditā. Navame **vamanan**ti vamanakaraṇabhesajjaṁ. Dasame **niddhamanīyā**ti niddhamitabbā. **Niddhantā**ti niddhamitā.

11. Paṭhama-asekhasuttavaṇṇanā

111. Ekādasame aṅgaparipūraṇatthaṁ sammādiṭṭhiyeva **sammāñāṇan**ti vuttā. Evamete sabbepi arahattaphaladhammā asekhā, asekhassa pavattattā paccavekkhaṇañāṇampi asekhanti vuttaṁ.

12. Dutiya-asekhasuttavaṇṇanā

112. Dvādasame **asekhiyā**ti asekhāyeva, asekhasantakā vā. Iminā suttena khīṇāsavova kathitoti.

Samaṇasaññāvaggo paṭhamo.

အဓိမောက္ခဋ္ဌေန သဒ္ဓိန္ဒြိယံ ပရိပူရတိ၊ ပဂ္ဂဟဋ္ဌေန ဝီရိယိန္ဒြိယံ၊ ဥပဋ္ဌာနဋ္ဌေန သတိန္ဒြိယံ၊ အဝိက္ခေပဋ္ဌေန သမာဓိန္ဒြိယံ၊ ဒဿနဋ္ဌေန ပညိန္ဒြိယံ ပရိပူရတိ၊ ဝိဇာနနဋ္ဌေန မနိန္ဒြိယံ၊ အဘိနန္ဒနဋ္ဌေန သောမနဿိန္ဒြိယံ၊ ပဝတ္တသန္တတိအာဓိပတေယ္ယဋ္ဌေန ဇီဝိတိန္ဒြိယံ ပရိပူရတိ။ပ။ အရဟတ္တဖလက္ခဏေ အဓိမောက္ခဋ္ဌေန သဒ္ဓိန္ဒြိယံ။ပ။ ပဝတ္တသန္တတိအာဓိပတေယ္ယဋ္ဌေန ဇီဝိတိန္ဒြိယံ ပရိပူရတိတိ ဧဝံ စတူသု စ မဂ္ဂေသု စတူသု ဖလေသု အဋ္ဌ ဟုတ္ဝာ စတုသဋ္ဌိ ဓမ္မာ ပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ။

၇-ဓောဝနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၇။ သတ္တမေ **ဓောဝနန္တိ** အဋ္ဌိဓောဝနံ။ တသ္မိံ ဟိ ဇနပဒေ မနုဿာ ဉာတကေ မတေ န ဈာပေန္တိ၊ အာဝါဋံ ပန ခဏိတ္ဝာ ဘူမိယံ နိဒဟန္တိ။ အထ နေသံ ပူတိဘူတာနံ အဋ္ဌီနိ နီဟရိတ္ဝာ ဓောတ္ဝာ ပဋိပါဋိယာ ဥဿာပေတ္ဝာ ဂန္ဓမာလေဟိ ပူဇေတ္ဝာ ဌပေန္တိ။ နက္ခတ္တေ ပတ္တေ တာနိ အဋ္ဌီနိ ဂဟေတ္ဝာ ရောဒန္တိ ပရိဒေဝန္တိ၊ တတော နက္ခတ္တံ ကီဠန္တိ။

၈-၁၀-တိကိစ္ဆကသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၀၈-၁၁၀။ အဋ္ဌမေ **ဝိရေစနန္တိ** ဒ္ဝေါသနီဟရဏဘေသဇ္ဇံ။ **ဝိရိတ္တာ ဟောတီ**တိ နီဟဋာ ဟောတိ ပနုဒိတာ။ နဝမေ **ဝမန**န္တိ ဝမနကရဏဘေသဇ္ဇံ။ ဒသမေ **နိဒ္ဓမနီယာ**တိ နိဒ္ဓမိတဗ္ဗာ။ **နိဒ္ဓန္တာ**တိ နိဒ္ဓမိတာ။

၁၁-ပဌမအသေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၁။ ကောဒသမေ အင်္ဂပရိပူရဏတ္ထံ သမ္မာဒိဋ္ဌိယေဝ **သမ္မာဉာဏ**န္တိ ဝုတ္တာ။ ဧဝမေတေ သဗ္ဗေပိ အရဟတ္တဖလဓမ္မာ အသေခါ၊ အသေခဿ ပဝတ္တာတ္တာ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏမ္ပိ အသေခန္တိ ဝုတ္တံ။

၁၂-ဒုတိယအသေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၂။ ဒ္ဝါဒသမေ **အသေခိယာ**တိ အသေခါယေဝ, အသေခသန္တကာ ဝါ။ ဣမိနာ သုတ္တေန ခီဏာသဝေါ ကထိတောတိ။

သမဏသညာဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

(12) 2. Paccorohaṇivagga

1-2. Adhammasuttadvayavaṇṇanā

113-114. Dutiyassa paṭhame pāṭiyekkaṁ pucchā ca vissajjanā ca katā, dutiye ekatova.

3. Tatiya-adhammasuttavaṇṇanā

115. Tatiye **uddesaṁ uddisitvā**ti mātikaṁ nikkhipitvā. Satthu **ceva saṁvaṇṇito**ti pañcasu ṭhānesu etadagge ṭhapentena Satthārā saṁvaṇṇito. **Sambhāvito**ti guṇasambhāvanāya sambhāvito. **Pahotī**ti sakkoti. **Atisitvā**ti atikkamitvā. **Jānaṁ jānātī**ti jānitabbakaṁ jānāti. **Passaṁ passatī**ti passitabbakaṁ passati. **Cakkhubhūto**ti cakkhu viya bhūto jāto nibbatto. **Ñāṇabhūto**ti ñāṇasabhāvo. **Dhammabhūto**ti dhammasabhāvo. **Brahmabhūto**ti seṭṭhasabhāvo. **Vattā**ti vatturh samattho. **Pavattā**ti pavattetuṁ samattho. **Atthassa ninnetā**ti atthaṁ nīharitvā dassetā. **Yathā no Bhagavā**ti yathā amhākaṁ Bhagavā byākareyya.

4. Ajitasuttavaṇṇanā

116. Catutthe **Ajito**ti evaṁnāmako. **Cittaṭṭhānasatānī**ti cittuppādasatāni. **Yehī**ti yehi cittaṭṭhānasatehi anuyuñjiyamānā. **Upāraddhāva jānanti upāraddhasmā**ti viraddhā niggahitā evaṁ jānanti “viraddhā mayaṁ, niggahitā mayaṁ, āropito no doso”ti. **Paṇḍitavatthūnī**ti paṇḍitabhāvatthāya kāraṇāni.

5. Saṅgāravasuttavaṇṇanā

117-118. Pañcame **orimaṁ tīran**ti lokiyaṁ orimatīraṁ. **Pārimaṁ tīran**ti lokuttaraṁ pārimatīraṁ. **Pāragāmino**ti nibbānagāmino. **Tīramevānudhāvatī**ti sakkāyadiṭṭhitīraṁyeva anudhāvati. **Dhamme dhammānuvattino**ti sammā akkhāte navavidhe lokuttaradhamme anudhammavattino, tassa dhammassānucchavikāya sahasīlāya pubbabhāgappaṭipattiyā pavattamānā.

(၁၂) ၂-ပစ္စောရောဟကိစ္စာ

၁-၂-အဓမ္မသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၁၁၃-၁၁၄။ ဒုတိယဿ ပဌမေ ပါဠိယေကံ်ပုစ္ဆာ စ ဝိဿဇ္ဇနာ စ ကတာ၊ ဒုတိယေ ဧကတော၀။

၃-တတိယအဓမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၅။ တတိယေ **ဥဒ္ဒေသံ ဥဒ္ဒိသိတ္ဝာ**တိ မာတိကံ် နိက္ခိပိတ္ဝာ။ **သတ္ထု ဧ၀ သံ၀ဏ္ဏိတော**တိ ပဋ္ဌသု ဌာနေသု ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေန္တေန သတ္ထာရာ သံ၀ဏ္ဏိတော၀။ **သမ္မာဝိတော**တိ ဂုဏသမ္ဘာ၀နာယ သမ္မာဝိတော၀။ **ပဟော-တီ**တိ သက္ကောတိ။ **အတိသိတ္ဝာ**တိ အတိက္ကမိတ္ဝာ။ **ဇာနံ် ဇာနာတီ**တိ ဇာနိတဗ္ဗကံ် ဇာနာတိ။ **ပဿံ ပဿတီ**တိ ပဿိတဗ္ဗကံ် ပဿတိ။ **စက္ခု-ဘူတော**တိ စက္ခု ဝိယ ဘူတော ဇာတော နိဗ္ဗတ္တော။ **ဉာဏဘူတော**တိ ဉာဏသဘာ၀ော။ **ဓမ္မဘူတော**တိ ဓမ္မသဘာ၀ော။ **ဗြဟ္မဘူတော**တိ သေဋ္ဌ-သဘာ၀ော။ **၀တ္တာ**တိ ၀တ္တုံ သမတ္ထော။ **ပ၀တ္တာ**တိ ပ၀တ္တေတုံ သမတ္ထော။ **အတ္ထဿ နိန္နေတာ**တိ အတ္ထံ နိဟရိတ္ဝာ ဒဿေတာ။ **ယထာ နော ဘဂ၀ါ**တိ ယထာ အမှာကံ် ဘဂ၀ါ ဗျာကရေယျ။

၄-အဇိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၆။ စတုတ္ထေ **အဇိတော**တိ ဧ၀ံနာမကော။ **စိတ္တဋ္ဌာနသတာနီ**တိ စိတ္တုပ္ပါဒသတာနိ။ **ယေဟီ**တိ ယေဟိ စိတ္တဋ္ဌာနသတေဟိ အနုယုဉ္ဇိယမာနာ။ **ဥပါရဒ္ဓါ၀ ဇာနန္တိ ဥပါရဒ္ဓသ္မာ**တိ ဝိရဒ္ဓါနိဂ္ဂဟိတာ ဧ၀ံ ဇာနန္တိ “ဝိရဒ္ဓါ မယံ်, နိဂ္ဂဟိတာ မယံ်၊ အာရောပိတော နော ဒေါသော”တိ။ **ပဏ္ဍိတ၀တ္ထူနီ**တိ ပဏ္ဍိတဘာ၀ဝတ္ထာယ ကာရဏာနိ။

၅-သင်္ဂါရ၀သုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၇-၁၁၈။ ပဉ္စမေ **ဩရိမံ တီရန္တိ** လောကိယံ် ဩရိမတီရံ်။ **ပါရိမံ တီရန္တိ** လောကုတ္တရံ် ပါရိမတီရံ်။ **ပါရဂါမိနော**တိ နိဗ္ဗာနဂါမိနော။ **တီရမေ၀ါ-နု၀ါ၀တီ**တိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိတီရံ်ယေ၀ အနု၀ါ၀တိ။ **ဓမ္မေ ဓမ္မာနု၀တ္တိနော**တိ သမ္မာ အက္ခာတေ နဝဝိဓေ လောကုတ္တရဓမ္မေ အနုဓမ္မ၀တ္တိနော, တဿ ဓမ္မဿာနုဆ္ဆ၀ိကာယ သဟသီလာယ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပတ္တိယာ ပ၀တ္တမာနာ။

maccudheyyaṁ suduttaranti maccuno ṭhānabhūtaṁ tebhūmakavaṭṭaṁ suduttaraṁ taritvā. **Pāramessantī**ti nibbānaṁ pāpuṇissanti.

Okā anokamāgammāti vaṭṭato vivaṭṭaṁ āgamma. **Viveke yattha dūraman**ti yasmiṁ kāyacitta-upadhiviveke durabhiramaṁ, tatrābhiratimiccheyya. **Hitvā kāme**ti duvidhepi kāme pahāya. **Akiñcano**ti nippalibodho. **Ādānapaṭinissagge**ti gahaṇapaṭinissaggasaṅkhāte nibbāne. **Anupādāya ye ratā**ti catūhi upādānehi kiñcipi anupādiyitvā ye abhiratā. **Parinibbutā**ti te apaccayaparinibbānena parinibbutā nāmāti veditabbā. Chaṭṭhaṁ bhikkhūnaṁ desitaṁ.

7-8. Paccorohaṇīsuttadvayavaṇṇanā

119-120. Sattame **paccorohaṇī**ti pāpassa paccorohaṇaṁ. **Pattharitvā**ti santharitvā. **Antarā ca velaṁ antarā ca agyāgāran**ti vālikārāsissa ca aggi-agārassa ca antare. Aṭṭhamaṁ bhikkhusaṁghassa desitaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Paccorohaṇivaggo dutiyo.

---

(13) 3. Parisuddhavaggavaṇṇanā

123. Tatiyassa paṭhame **parisuddhā**ti nimmalā. **Pariyodātā**ti pabhassarā. Dutiyādīni uttānatthānevāti.

Parisuddhavaggo tatiyo.

---

(14) 4. Sādhuvaggavaṇṇanā

134. Catutthassa paṭhame **sādhun**ti bhaddakaṁ siliṭṭhakaṁ. Dutiyādīni uttānatthānevāti. Ariyamaggavaggo uttānatthoyevāti.

Sādhuvaggo catuttho.

Tatiyapaṇṇāsako niṭṭhito.

မစ္စုဒေယ္ယံ သုဒုတ္တရန္တိ မစ္စုနော ဌာနဘူတံ တေဘူမကဝဋ္ဋံ သုဒုတ္တရံ တရိတ္ဝာ။ **ပါရမေဿန္တီ**တိ နိဗ္ဗာနံ ပါပုဏိဿန္တိ။

ဩကာ အနောကမာဂမ္မာတိ ဝဋ္ဋတော ဝိဝဋ္ဋံ အာဂမ္မ။ **ဝိဝေကေ ယတ္ထ ဒူရမန္တိ** ယသ္မိံ ကာယစိတ္တဥပဓိဝိဝေကေ ဒုရဘိရမံ၊ တတြဘိရတိမိစ္ဆေယျ။ **ဟိတ္ဝာ ကာမေ**တိ ဒုဝိဓေပိ ကာမေ ပဟာယ။ **အကိဉ္စနော**တိ နိပ္ပလိဗောဓော။ **အာဒါနပဋိနိဿဂ္ဂေ**တိ ဂဟဏပဋိနိဿဂ္ဂသင်္ခါတေ နိဗ္ဗာနေ။ **အနုပါဒါယ ယေ ရတာ**တိ စတူဟိ ဥပါဒါနေဟိ ကိဉ္စိပိ အနုပါဒိယိတ္ဝာ ယေ အဘိရတာ။ **ပရိနိဗ္ဗုတာ**တိ တေ အပစ္စယပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗုတာ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဆဋ္ဌံ ဘိက္ခူနံ ဒေသိတံ။

၇-၈-ပစ္စောရောဟဏီသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၁၁၉-၁၂၀။ သတ္တမေ **ပစ္စောရောဟဏီ**တိ ပါပဿ ပစ္စောရောဟဏံ။ **ပတ္ထရိတ္ဝာ**တိ သန္ထရိတ္ဝာ။ **အန္တရာ စ ဝေလံ အန္တရာ စ အဂ္ဂိဂါရန္တိ** ဝါလိကာရာသိဿ စ အဂ္ဂိအဂါရဿ စ အန္တရေ။ အဋ္ဌမံ ဘိက္ခုသံဃဿ ဒေသိတံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ပစ္စောရောဟဏိဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

---

(၁၃) ၃-ပရိသုဒ္ဓဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၁၂၃။ တတိယဿ ပဌမေ **ပရိသုဒ္ဓါ**တိ နိမ္မလာ။ **ပရိယောဒါတာ**တိ ပဘဿရာ။ ဒုတိယာဒီနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝါတိ။

ပရိသုဒ္ဓဝဂ္ဂေါ တတိယော။

---

(၁၄) ၄-သာဓုဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၁၃၄။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **သာဓုန္တိ** ဘဒ္ဒကံ သိလိဋ္ဌကံ။ ဒုတိယာဒီနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝါတိ။ အရိယမဂ္ဂဝဂ္ဂေါ ဥတ္တာနတ္ထောယေဝါတိ။

သာဓုဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

တတိယပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

4. Catutthapaṇṇāsaka

155. Catutthassa paṭhamādīni uttānatthānevāti.

8. Kammanidānasuttavaṇṇanā

174. Aṭṭhame **lobhahetukampī**ti pāṇātipātassa lobho upanissayakoṭiyā hetu hoti dosamohasampayuttopi. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo.

9. Parikkamanasuttavaṇṇanā

175. Navame **parikkamanaṁ hotī**ti parivajjanaṁ hoti.

10. Cundasuttavaṇṇanā

176. Dasame **kammāraputtassā**ti suvaṇṇakāraputtassa. **Kassa no tvan**ti kassa nu tvaṁ. **Pacchābhūmakā**ti pacchābhūmivāsikā. **Kamaṇḍalukā**ti kamaṇḍaludhārino. **Sevālamālikā**ti sevālamālā viya dhārenti. Sevālapaṭanivāsitātipi vuttameva. **Udakorohakā**ti sāyatatiyakaṁ[1] udakorohanānuyogamanuyuttā. **Āmaseyyāsī**ti hatthena parimajjeyyāsi.

11. Jāṇussoṇisuttavaṇṇanā

177. Ekādasame **upakappatū**ti pāpuṇātu. **Ṭhāne**ti okāse. **No aṭṭhāne**ti no anokāse. **Nerayikānaṁ āhāro** nāma tattha nibbattanakammameva. Teneva hi te tattha yāpenti. **Tiracchānayonikānaṁ** pana tiṇapaṇṇādivasena āhāro veditabbo, **manussānaṁ** odanakummāsādivasena **devānaṁ** sudhābhojanādivasena, **pettivesayikānaṁ** kheḷasiṅghāṇikādivasena. **Yaṁ vā panassa ito anuppavecchantī**ti yaṁ tassa mittādayo ito dadantā anupavesenti. Pettivesayikā eva hi paradattūpajīvino honti, na aññesaṁ parehi

1. Sāyapātiyaka (Sī, Syā)

၄-စတုတ္ထပဏ္ဏာသက

၁၅၅။ စတုတ္ထဿ ပဌမာဒီနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝါတိ။

၈-ကမ္မနိဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၄။ အဋ္ဌမေ **လောဘဟေတုကန္တိ** ပါဏာတိပါတဿ လောဘော ဥပနိဿယကောဋိယာ ဟေတု ဟောတိ ဒေါသမောဟသမ္ပယုတ္တောပိ။ ဧမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၉-ပရိက္ကမနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၅။ နဝမေ **ပရိက္ကမနံ ဟောတီ**တိ ပရိဝဇ္ဇနံ ဟောတိ။

၁၀-ဇုန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၆။ ဒသမေ **ကမ္မာရပုတ္တဿာ**တိ သုဝဏ္ဏကာရပုတ္တဿ။ **ကဿ နော တွန္တိ** ကဿ နု တွံ။ **ပစ္ဆာဘူမကာ**တိ ပစ္ဆာဘူမိဝါသိကာ။ **ကမဏ္ဍလုကာ**တိ ကမဏ္ဍလုဓာရိနော။ **သေဝါလမာလိကာ**တိ သေဝါလမာလာ ဝိယ ဓာရေန္တိ။ သေဝါလပဋနိဝါသိတာတိပိ ဝုတ္တမေဝ။ **ဥဒကောရောဟကာ**တိ သာယ-တတိယကံ[1] ဥဒကောရောဟနာနုယောဂမနုယုတ္တာ။ **'အာမသေယ္ယာသီ**တိ ဟတ္ထေန ပရိမဇ္ဇေယ္ယာသိ။

၁၁-ဇာဏုဿောဏိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၇။ ကောဒသမေ **ဥပကပ္ပတူ**တိ ပါပုဏာတု။ **ဌာနေ**တိ ဩကာသေ။ **နော အဋ္ဌာနေ**တိ နော အနောကာသေ။ **နေရယိကာနံ အာဟာရော** နာမ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တနကမ္မမေဝ။ တေနေဝ ဟိ တေ တတ္ထ ယာပေန္တိ။ **တိရစ္ဆာန-ယောနိကာနံ** ပန တိဏပဏ္ဏာဒိဝသေန အာဟာရော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ **မနုဿာနံ** ဩဒနကုမ္မာသာဒိဝသေန၊ **ဒေဝါနံ** သုဓာဘောဇနာဒိဝသေန၊ **ပေတ္တိဝေသယိကာနံ** ခေဠသိင်္ဃာဏိကာဒိဝသေန။ **ယံ ဝါ ပနဿ ဣတော အနုပဝေစ္ဆန္တီ**တိ ယံ တဿ မိတ္တာဒယော ဣတော ဒဒန္တာ အနုပဝေသေန္တိ။ ပေတ္တိဝေသယိကာ ဝေ ဟိ ပရဒတ္တူပဇီဝိနော ဟောန္တိ၊ န အညေသံ ပရေဟိ

၁-သာယပါတိယက (သီ၊ သျာ)

dinnaṁ upakappati. **Dāyakopi anipphalo**ti yaṁ sandhāya taṁ dānaṁ dinnaṁ, tassa upakappatu vā mā vā, dāyakena pana na sakkā nipphalena bhavituṁ, dāyako tassa dānassa vipākaṁ labhatiyeva.

Aṭṭhānepi bhavaṁ Gotamo parikappaṁ vadatīti anokāse uppannepi tasmiṁ ñātake bhavaṁ Gotamo dānassa phalaṁ parikappetiyeva paññāpetiyevāti pucchati. Brahmaṇassa hi "evaṁ dinnassa dānassa phalaṁ dāyako na labhatī"ti laddhi. Athassa Bhagavā pañhaṁ paṭijānitvā "dāyako nāma yattha katthaci puññaphalūpajīviṭṭhāne nibbatto dānassa phalaṁ labhatiyevā"ti dassetuṁ **idha brāhmaṇā**ti-ādimāha. **So tattha lābhī hotī**ti so tattha hatthiyoniyaṁ nibbattopi maṅgalahatthiṭṭhānaṁ patvā lābhī hoti. Assādīsupi eseva nayo. Sādhuvaggo uttānatthoyevāti.

Jāṇussoṇivaggo dutiyo.

Catutthapaṇṇāsako niṭṭhito.

ဒိန္နံ ဥပကပ္ပတိ။ **ဒါယကောပိ အနိပ္ဖလော**တိ ယံ သန္ဓာယ တံ ဒါနံ ဒိန္နံ၊ တဿ ဥပကပ္ပတု ဝါ မာ ဝါ၊ ဒါယကေန ပန န သက္ကာ နိပ္ဖလေန ဘဝိတုံ၊ ဒါယကော ဇာဿ ဒါနဿ ဝိပါကံ လဘတိယေဝ။

အဋ္ဌာနေပိ ဘဝံ ဂေါတမော ပရိကပ္ပံ ဝဒတီတိ အနောကာသေ ဥပ္ပန္နေပိ တသ္မိံ ဉာတကေ ဘဝံ ဂေါတမော ဒါနဿ ဖလံ ပရိကပ္ပေတိယေဝ ပညာပေတိ-ယေဝါတိ ပုစ္ဆတိ။ ဗြာဟ္မဏဿ ဟိ "ဧဝံ ဒိန္နဿ ဒါနဿ ဖလံ ဒါယကော န လဘတီ"တိ လဒ္ဓိ။ အထဿ ဘဂဝါ ပဋိဉာနိတ္ဝာ "ဒါယကော နာမ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ပုညဖလူပဇီဝိဋ္ဌာနေ နိဗ္ဗတ္တော ဒါနဿ ဖလံ လဘတိယေဝါ"တိ ဒဿေတုံ **ဣဓ ဗြာဟ္မဏာ**တိအာဒိမာဟ။ **သော တတ္ထ လာဘီ ဟောတီ**တိ သော တတ္ထ ဟတ္ထိယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တောပိ မင်္ဂလဟတ္ထိဋ္ဌာနံ ပတ္ဝာ လာဘီ ဟောတိ။ အဿာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ သာဓုဝဂ္ဂေါ ဥတ္တာနတ္ထောယေဝါတိ။

ဇာဏုဿောဏိဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

စတုတ္ထပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

(21) 1. Karajakāyavagga

211. Pañcamassa paṭhamādīni uttānatthāneva.

6. Saṁsappanīyasuttavaṇṇanā

216. Chaṭṭhe **saṁsappanīyapariyāyaṁ vo bhikkhave dhammapariyāyan**ti saṁsappanassa kāraṇaṁ desanāsaṅkhātaṁ dhammadesanaṁ. **Saṁsappatī**ti taṁ kammaṁ karonto āsappati parisappati vipphandati. **Jimhā gatī**ti tena kammena yaṁ gatiṁ gamissati, sā jimhā hoti. **Jimhupapattī**ti tassa yaṁ gatiṁ upapajjissati, sāpi jimhāva hoti. **Saṁsappajātikā**ti saṁsappanasabhāvā. **Bhūtā bhūtassa upapatti hotī**ti bhūtasmā sabhāvato vijjamānakammā sattassa nibbatti hoti. **Phassā phusantī**ti vipākaphassā phusanti.

7-8. Sañcetanikasuttadvayavaṇṇanā

217-218. Sattame **sañcetanikānan**ti cetetvā pakappetvā katānaṁ. **Upacitānan**ti citānaṁ vaḍḍhitānaṁ. **Appaṭisaṁveditvā**ti tesaṁ kammānaṁ vipākaṁ avediyitvā. **Byantībhāvan**ti vigatantabhāvaṁ[1] tesaṁ kammānaṁ paricchedaparivaṭumatākaraṇaṁ[2]. **Tañca kho diṭṭheva dhamme**ti tañca kho vipākaṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ diṭṭheva dhamme. **Upapajjan**ti[3] upapajjavedanīyaṁ anantare attabhāve. **Apare vā pariyāye**ti aparapariyāyavedanīyaṁ pana saṁsārappavatte sati sahassimepi attabhāveti[4]. Iminā idaṁ dasseti "saṁsārappavatte paṭiladdhavipākārahakamme[5] na vijjati so jagatippadeso, yattha ṭhito mucceyya pāpakammā"ti. **Tividhā**ti tippakārā. **Kāyakammantasandosabyāpattī**ti kāyakammantasaṅkhātā[6] vipatti. Iminā nayena sabbapadāni veditabbāni. Aṭṭhame **apaṇṇako maṇī**ti samantato caturasso pāsako.

9. Karajakāyasuttavaṇṇanā

219. Navame **dukkhassā**ti vipākadukkhassa, vaṭṭadukkhasseva vā. Imasmiṁ sutte maṇi-opammaṁ natthi. **Evaṁ vigatābhijjho**ti **evan**ti nipātamattaṁ. Yathā vā

1. Santibhāvaṁ (Ka)
2. Paricchedaparivaṭumakāraṇaṁ (Sī, Syā)
3. Upapajjeti (Sī, Syā), upapajjāti (Ka)
4. Sahassime attabhāve vāti (Sī)
5. Paṭiladdhavipākavārakammena (Ka)
6. Kāyakammantassa dosasaṅkhātā (Syā)

(၂၁) ၁-ကရဇကာယဝဂ္ဂ

၂၁၁။ ပဉ္စမဿ ပဌမာဒီနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

၆-သံသပ္ပနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁၆။ ဆဋ္ဌေ **သံသပ္ပနီယပရိယာယံ ဝော ဘိက္ခဝေ ဓမ္မပရိယာယန္တိ** သံသပ္ပနဿ ကာရဏံ ဒေသနာသင်္ခါတံ မွေဒေသနံ။ **သံသပ္ပတီ**တိ တံ ကမ္မံ ကရောန္တော အာသပ္ပတိ ပရိသပ္ပတိ ဝိပ္ဖန္ဒတိ။ **ဇိမ္ဟာ ဂတီ**တိ တေန ကမ္မေန ယံ ဂတိံ ဂမိဿတိ၊ သာ ဇိမ္ဟာ ဟောတိ။ **ဇိမ္ဟုပပတ္တီ**တိ တဿာ ယံ ဂတိံ ဥပပဇ္ဇိဿတိ၊ သာပိ ဇိမ္ဟာဝ ဟောတိ။ **သံသပ္ပဇာတိကာ**တိ သံသပ္ပနသဘာဝါ။ **ဘူတာ ဘူတဿ ဥပပတ္တိ ဟောတီ**တိ ဘူတသ္မာ သဘာဝတော ဝိဇ္ဇမာန-ကမ္မာ သတ္တဿ နိဗ္ဗတ္တိ ဟောတိ။ **ဖဿာ ဖုသန္တီ**တိ ဝိပါကဖဿာ ဖုသန္တိ။

၇-၈-သဉ္စေတနိကသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၂၁၇-၂၁၈။ သတ္တမေ **သဉ္စေတနိကာနန္တိ** စေတေတ္ဝာ ပကပ္ပေတ္ဝာ ကတာနံ။ **ဥပစိတာနန္တိ** စိတာနံ ဝဍ္ဎိတာနံ။ **အပ္ပဋိသံဝေဒိတ္ဝာ**တိ တေသံ ကမ္မာနံ ဝိပါကံ အဝေဒိယိတ္ဝာ။ **ဗျန္တီဘာဝ**[1]ံ ဝိဂတန္တဘာဝံ[2] တေသံ ကမ္မာနံ ပရိစ္ဆေဒပရိဝဋုမတာကရဏ်[3]။ **တဉ္စ ခော ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ**တိ တဉ္စ ခေါ ဝိပါကံ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနိယံ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ။ **ဥပပဇ္ဇန္တိ**[4] ဥပပဇ္ဇဝေဒနိယံ အနန္တရေ အတ္တဘာဝေ။ **အပရေ ဝါ ပရိယာယေ**တိ အပရပရိယာယဝေဒနိယံ ပန သံသာရပ္ပဝတ္တေ သတိ သဟဿိမေပိ အတ္တဘာဝေတိ[5]။ ဋီကာ ဋ္ဌံ ဒဿေတိ "သံသာရပ္ပဝတ္တေ ပဋိလဒ္ဓဝိပါကာရဟကမ္မော[6]န ဝိဇ္ဇတိ သော ဇဂတိပ္ပဒေသော၊ ယတ္ထ ဋ္ဌိတော မုစ္စေယျ ပါပကမ္မာ"တိ။ **တိဝိဓာ**တိ တိပ္ပကာရာ။ **ကာယကမ္မန္တ-သန္ဒောသဗျာပတ္တီ**တိ ကာယကမ္မန္တသင်္ခါတာ[7] ဝိပတ္တိ။ ဋီကာ နယေန သဗ္ဗဝါနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အဋ္ဌမေ **အပဏ္ဏကော မဏီ**တိ သမန္တတော စတုရဿော ပါသကော။

၉-ကရဇကာယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁၉။ နဝမေ **ဒုက္ခဿာ**တိ ဝိပါကဒုက္ခဿ, ဝဋ္ဋဒုက္ခဿေဝ ဝါ။ ဋီကာယံ သုတ္တေ မဏိဩပမ္မံ နတ္ထိ။ **ဧဝံ ဝိဂတာဘိဇ္ဈော**တိ **ဧဝ**န္တိ နိပါတမတ္တံ။ ယထာ ဝါ

၁-သန္တိဘာဝံ (က)
၂-ပရိစ္ဆေဒပရိဝဋ္ဋမကာရဏံ (သီ၊ သျာ)
၃-ဥပဇ္ဇတီတိ (သီ၊ သျာ)၊ ဥပပဇ္ဇာတိ (က)
၄-သဟဿိမေ အတ္တဘာဝေ ဝါတိ (သီ)
၅-ပဋိလဒ္ဓဝိပါကဝါရကမ္မေန (က)
၆-ကာယကမ္မန္တဿ ဒေါသသင်္ခါတာ (သျာ)

mettaṁ bhāventā vigatābhijjhā bhavanti, evaṁ vigatābhijjho. Evamassa vigatābhijjhatādīhi nīvaraṇavikkhambhanaṁ dassetvā idāni akusalanissaraṇāni kathento **mettāsahagatenā**ti-ādimāha. **Appamāṇan**ti appamāṇasattārammaṇatāya ciṇṇavasitāya vā appamāṇaṁ. **Pamāṇakataṁ kammaṁ** nāma kāmāvacarakammaṁ. **Na taṁ tatrāvatiṭṭhātī**ti taṁ mahogho parittaṁ udakaṁ viya attano okāsaṁ gahetvā ṭhātuṁ na sakkoti, atha kho naṁ oghe parittaṁ udakaṁ viya idameva appamāṇaṁ kammaṁ ajjhottharitvā attano vipākaṁ nibbatteti. **Daharatagge**ti daharakālato paṭṭhāya.

Nāyaṁ kāyo ādāyagamaniyoti imaṁ kāyaṁ gahetvā paralokaṁ gantuṁ nāma na sakkoti attho. **Cittantaro**ti cittakāraṇo, atha vā citteneva antariko. Ekasseva hi cuticittassa anantarā dutiye paṭisandhicitte devo nāma hoti, nerayiko nāma hoti, tiracchānagato nāma hoti. Purimanayepi cittena kāraṇabhūtena devo nerayiko vā hotīti attho. **Sabbaṁ taṁ idha vedanīyan**ti diṭṭhadhammavedanīyakoṭṭhāsavasenetaṁ vuttaṁ. **Na taṁ anugaṁ bhavissatī**ti mettāya upapajjavedanīyabhāvassa upacchinnattā upapajjavedanīyavasena na anugataṁ bhavissati. Idaṁ sotāpannasakadāgāmi-ariyapuggalānaṁ paccavekkhaṇaṁ veditabbaṁ.

Anāgāmitāyāti jhānānāgāmitāya. **Idhapaññassā**ti imasmiṁ sāsane paññā idhapaññā nāma, Sāsanacaritāya ariyapaññāya ṭhitassa[1] ariyasāvakassāti attho. **Uttarivimuttin**ti arahattaṁ. Dasamaṁ uttānatthamevāti.

Karajakāyavaggo paṭhamo.

---

(22) 2. Sāmaññavaggavaṇṇanā

221. Dutiyassa paṭhamaṁ ādiṁkatvā sabbā peyyālatanti uttānatthāyevāti.

Manorathapūraṇiyā Aṅguttaranikāyaṭṭhakathāya.

Dasakanipātassa saṁvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Yuttassa (Sī)

မေတ္တံ ဘာဝေန္တာ ဝိဂတာဘိဇ္ဈာ ဘဝန္တိ၊ ဧဝံ ဝိဂတာဘိဇ္ဈော။ **ဧဝမဿ** ဝိဂတာဘိဇ္ဈတာဒီဟိ နီဝရဏဝိက္ခမ္ဘနံ ဒဿေတ္ဝာ ဣဒါနိ အကုသလနိဿရဏာနိ ကထေန္တော **မေတ္တာသဟဂတေနာ**တိအာဒိမာဟ။ **အပ္ပမာဏန္တိ** အပ္ပမာဏ-သတ္တာရမ္မဏတာယ စိဏ္ဏဝသိတာယ ဝါ အပ္ပမာဏံ။ **ပမာဏကတံ ကမ္မံ** နာမ ကာမာဝစရကမ္မံ။ **နတံ တတြာဝတိဋ္ဌတီ**တိ တံ မဟောဃော ပရိတ္တံ ဥဒကံ ဝိယ အတ္တနော သြကာသံ ဂဟေတ္ဝာ ဌာတုံ န သက္ကောတိ၊ အထ ခေါ နံ သြဃေ ပရိတ္တံ ဥဒကံ ဝိယ ဣဒမေဝ အပ္ပမာဏံ ကမ္မံ အဘိဘုယ္ယရိတ္ဝာ အတ္တနော ဝိပါကံ နိဗ္ဗတ္တေတိ။ **ဒဟရတဂ္ဂေ**တိ ဒဟရကာလတော ပဋ္ဌာယ။

နာယံ ကာယော အာဒါယဂမနိယောတိ ဣမံ ကာယံ ဂဟေတ္ဝာ ပရလောကံ ဂန္တုံ နာမ န သက္ကာတိ အတ္ထော။ **စိတ္တန္တရော**တိ စိတ္တကာရဏော၊ အထ ဝါ စိတ္တေနေဝ အန္တရိကော။ ကေသေဝ ဟိ စုတိစိတ္တဿ အနန္တရာ ဒုတိယေ ပဋိသန္ဓိစိတ္တေ ဒေဝေါ နာမ ဟောတိ၊ နေရယိကော နာမ ဟောတိ၊ တိရစ္ဆာနဂတော နာမ ဟောတိ။ ပုရိမနယေပိ စိတ္တေန ကာရဏဘူတေန ဒေဝေါ နေရယိကော ဝါ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **သဗ္ဗံ တံ ဣဓ ဝေဒနီယန္တိ** ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကောဋ္ဌာသဝသေနေတံ ဝုတ္တံ။ **နတံ အနုဂံ ဘဝိဿတီ**တိ မေတ္တာယ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယဘာဝဿ ဥပစ္ဆိန္နတ္တာ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယဝသေန န အနုဂတံ ဘဝိဿတိ။ ဣဒံ သောတာပန္နသကဒါဂါမိအရိယပုဂ္ဂလာနံ ပစ္စဝေက္ခဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အနာဂါမိတာယာ**တိ, ဈာနာနာဂါမိတာယ။ **ဣဓ-ပညဿာ**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ ပညာ ဣဓပညာ နာမ၊ သာသနစရိတာယ အရိယပညာယ ဌိတဿ[1] အရိယသာဝကဿာတိ အတ္ထော။ **ဥတ္တရိဝိမုတ္တိန္တိ** အရဟတ္တံ။ ဒသမံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ကရဇကာယဝဂ္ဂေါ.ပဌမော။

---

(၂၂) ၂-သာမညဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၂၂၁။ ဒုတိယဿ ပဌမံ အာဒိံ ကတ္ဝာ သဗ္ဗာ ပေယျာလတန္တိ ဥတ္တာ-နတ္ထာယေဝါတိ။

မနောရထပူရဏိယာ အင်္ဂုတ္တရနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဒသကနိပါတဿ သံဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ယုတ္တဿ (သီ)

Ekādasakanipāta

1. Nissayavagga

1-6. Kimatthiyasuttādivaṇṇanā

1-6. Ekādasakanipātassa paṭhamādīni heṭṭhā vuttanayāneva. Kevalañhettha ādito pañcasu nibbidāvirāgaṁ dvidhā bhinditvā ekādasaṅgāni katāni. Chaṭṭhe sikkhāpaccakkhānaṁ adhikaṁ.

7-8. Paṭhamasaññāsuttādivaṇṇanā

7-8. Sattame **atthena attho**ti atthena saddhiṁ attho. **Byañjanena byañjanan**ti byañjanena saddhiṁ byañjanaṁ. **Saṁsandissatī**ti sampavattissati. **Samessatī**ti samānaṁ bhavissati. **Na viggayhissatī**ti na virajjhissati[1]. **Aggapadasmin**ti nibbāne. Aṭṭhame paccavekkhaṇā kathitā.

9. Saddhasuttavaṇṇanā

9. Navame **doṇiyā baddho**ti yavasassadoṇiyā samīpe baddho. **Antaraṁ karitvā**ti abbhantare katvā. **Jhāyatī**ti cinteti. **Pajjhāyatī**ti ito cito ca nānappakārakaṁ jhāyati[2]. **Nijjhāyatī**ti nirantaravasena nibaddhaṁ jhāyati. **Pathavimpi nissāya jhāyatī**ti samāpattiyaṁ sanikantikavasenetaṁ vuttaṁ. Samāpattiyañhi sanikantikattā esa khaḷuṅko nāma kato. **Āpā**dīsupi eseva nayo.

Kathañca saddha[3] **ājānīyajhāyitaṁ hotī**ti kathaṁ kāraṇākāraṇaṁ jānantassa sindhavassa jhāyitaṁ hoti. **Yathā iṇan**ti-ādīsu iṇasadisaṁ bandhanasadisaṁ dhanajānisadisaṁ kalisaṅkhātamahāparādhasadisañca katvā attano abhimukhassa patodassa ajjhoharaṇasaṅkhātaṁ patanaṁ vipassatīti attho. **Neva pathaviṁ nissāya jhāyatī**ti samāpattisukhanikantiyā abhāvena

1. Na virujjhissati (Syā) 2. Nānappakārakajjhānaṁ jhāyati (Syā) 3. Sandha (Sī, Syā)

ဧကာဒသကနိပါတ

၁-နိဿယဝဂ္ဂ

၁-၆-ကိမတ္ထိယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁-၆။ ကောဒသကနိပါတဿ ပဌမာဒီနိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာနေဝ။ ကေဝလဉ္စေတ္ထ အာဒိတော ပဉ္စသု နိဗ္ဗိဒါဝိရာဂံ ဒ္ဝိဓာ ဘိန္ဒိတ္ဝာ ကောဒသင်္ဂါနိ ကတာနိ။ ဆဋ္ဌေ သိက္ခာပစ္စက္ခာနံ အဓိကံ။

၇-၈-ပဌမသညာသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၇-၈။ သတ္တမေ **အတ္ထေန အတ္ထော**တိ အတ္ထေန သဒ္ဓိံ အတ္ထော။ **ဗျဉ္ဇနေန ဗျဉ္ဇန**န္တိ ဗျဉ္ဇနေန သဒ္ဓိံ ဗျဉ္ဇနံ။ **သံသန္ဒိဿတီ**တိ သမ္ပဝတ္တိဿတိ။ **သမေဿတီ**တိ သမာနံ ဘဝိဿတိ။ **နာဝိဂ္ဂယှိဿတီ**တိ နာဝိရဇ္ဈိဿတိ[1]။ **အဂ္ဂပဒသ္မိ**န္တိ နိဗ္ဗာနေ။ အဋ္ဌမေ ပစ္စဝေက္ခဏာ ကထိတာ။

၉-သဒ္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉။ နဝမေ **ဒောဏိယာ ဗဒ္ဓော**တိ ယဝသဿဒောဏိယာ သမီပေ ဗဒ္ဓော။ **အန္တရံ ကရိတ္ဝာ**တိ အန္တရေ ကတ္ဝာ။ **ဈာယတီ**တိ စိန္တေတိ။ **ပဇ္ဈာယတီ**တိ ဣတော စိတော စ နာနပ္ပကာရကံ ဈာယတိ[2]။ **နိဇ္ဈာယတီ**တိ နိရန္တရဝသေန နိဗဒ္ဓံ ဈာယတိ။ **ပထဝိမ္ပိ နိဿာယ ဈာယတီ**တိ သမာပတ္တိယံ သနိကန္တိကဝသေနေတံ ဝုတ္တံ။ သမာပတ္တိယဉ္ဟိ သနိကန္တိကတ္တာ သေ ခဠုင်္ကော နာမ ကတော။ **အာပါဒီသုပိ** ဧသေဝ နယော။

ကထဉ္စ သဒ္ဓ[3] **အာဇာနီယဈာယိတံ ဟောတီ**တိ ကထံ ကာရဏာကာရဏံ ဇာနန္တဿ သိန္ဓဝဿ ဈာယိတံ ဟောတိ။ **ယထာ ဣဏ**န္တိအာဒီသု ဣဏာသဒိသံ ဗန္ဓနသဒိသံ ဓနဇာနိသဒိသံ ကလိသင်္ခါတမဟာပရာဓသဒိသဉ္စ ကတ္ဝာ အတ္တနော အဘိမုခဿ ပတောဒဿ အဇ္ဈောဟရဏာသင်္ခါတံ ပတနံ ဝိပဿတီတိ အတ္ထော။ **နေဝ ပထဝိ**ံ **နိဿာယ ဈာယတီ**တိ သမာပတ္တိသုခနိကန္တိယာ အဘာဝေန

၁-နာ ဝိရုဇ္ဈိဿတိ (သျာ) ၂-နာနာပ္ပကာရကဇ္ဈာနံ ဈာယတိ (သျာ) ၃-သန္ဓ (သီ၊ သျာ)

pathavi-ārammaṇāya catukkapañcakajjhānasaññāya na jhāyati, nikantiyā abhāveneva so ājānīyo nāma hotīti. **Jhāyati ca panā**ti nibbānārammaṇāya phalasamāpattiyā jhāyati. **Pathaviyaṁ pathavisaññā vibhūtā hotī**ti pathavārammaṇe uppannā catukkapañcakajjhānasaññā vibhūtā pākaṭā hoti. "Vibhūtā bhante rūpasaññā avibhūtā aṭṭhikasaññā"ti imasmiñhi sutte samatikkamassa atthitāya vibhūtatā vuttā, idha pana vipassanāvasena aniccadukkhānattato diṭṭhattā vibhūtā nāma jātā. **Āposaññā**dīsupi eseva nayo. Evamettha heṭṭhā viya samāpattivasena samatikkamaṁ avatvā vipassanācāravasena samatikkamo vutto. **Evaṁ jhāyī**ti evaṁ vipassanāpaṭipāṭiyā āgantvā uppāditāya phalasamāpattiyā jhāyanto.

10. Moranivāpasuttavaṇṇanā

10. Dasame **accantaniṭṭho**ti antaṁ atītattā[1] accantasaṅkhātaṁ avināsadhammaṁ nibbānaṁ niṭṭhā assāti accantaniṭṭho. Iminā nayena sesapadāni veditabbāni. **Janetasmin**ti janitasmiṁ, pajāyāti attho. **Ye gottapaṭisārino**ti ye janā tasmiṁ gotte paṭisaranti "ahaṁ Gotamo ahaṁ Kassapo"ti, tesu loke gottapaṭisārīsu khattiyo seṭṭho. **Anumatā mayā**ti mama Sabbaññutañ̃ñāṇena saddhiṁ saṁsandetvā desitā mayā anuññātā. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Nissayavaggo paṭhamo.

---

2. Anussativagga

1-2. Mahānāmasuttadvayavaṇṇanā

11-12. Dutiyassa paṭhame **nānāvihārehi viharatan**ti gihīnaṁ nibaddho eko vihāro nāma natthi, tasmā amhākaṁ anibaddhavihārena viharantānaṁ kena vihārena katarena nibaddhavihārena vihātabbanti pucchati. **Ārādhako**ti sampādako paripūrako. **Dhammasotasamāpanno**

---

1. Atikkantā (Sī, Ka)

ပထဝိအာရမ္မဏာယ စတုက္ကပဉ္စကဇ္ဈာနသညာယ နာ ဈာယတိ၊ နိကန္တိယာ အဘာဝေနေဝ သော အာဇာနီယော နာမ ဟောတီတိ။ **ဈာယတိ စ ပနာ**တိ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏာယ ဖလသမာပတ္တိယာ ဈာယတိ။ **ပထဝိယံ ပထဝိသညာ ဗိဘူတာ ဟောတီ**တိ ပထဝါရမ္မဏေ ဥပ္ပန္နာ စတုက္ကပဉ္စကဇ္ဈာနသညာ ဝိဘူတာ ပါကဋာ ဟောတိ။ "ဝိဘူတာ ဘန္တေ ရူပသညာ အဝိဘူတာ အဋ္ဌိကသညာ"တိ ဣမသ္မိဉ္ဩ သုတ္တေ သမတိက္ကမဿ အတ္ထိတာယ ဝိဘူတတာ ဝုတ္တာ၊ ဣဓ ပန ဝိပဿနာဝသေန အနိစ္စဒုက္ခာနတ္တတော ဒိဋ္ဌတ္တာ ဝိဘူတာ နာမ ဇာတာ။ **အာပေါသညာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဝေမေတ္တ ဟေဋ္ဌာ ဝိယ သမာပတ္တိဝသေန သမတိက္ကမံ အဝတ္ဝာ ဝိပဿနာစာရဝသေန သမတိက္ကမော ဝုတ္တော။ **ဧဝံ ဈာယီ**တိ ဧဝံ ဝိပဿနာပဋိပါဋိယာ အာဂန္ဒ္ဝာ ဥပ္ပါဒိတာယ ဖလသမာပတ္တိယာ ဈာယန္တော။

၁၀-မောရနိဝါပသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀။ ဒသမေ **အစ္စန္တနိဋ္ဌော**တိ အန္တံ အတီတတ္တာ[1] အစ္စန္တသင်္ခါတံ အဝိနာသဓမ္မံ နိဗ္ဗာနံ နိဋ္ဌာ အဿာတိ အစ္စန္တနိဋ္ဌော။ ဣမိနာ နယေန သေသပဒါနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **ဇနေတသ္မိ**န္တိ ဇနိတသ္မိံ၊ ပဇာယာတိ အတ္ထော။ **ယေ ဂေါတ္တ-ပဋိသာရိနော**တိ ယေ ဇနာ တသ္မိံ ဂေါတ္တေ ပဋိသရန္တိ "အဟံ ဂေါတမော အဟံ ကဿပေါ"တိ၊ တေသု လောကေ ဂေါတ္တပဋိသာရိသု ခတ္တိယော သေဋ္ဌော။ **အနုမတာ မယာ**တိ မမ သမ္ဗုဇ္ဈတညာဏေန သဗ္ဗိံ သံသန္ဒေတ္ဝာ ဒေသိတာ မယာ အနုညာတာ။ သေသံ သမ္မတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

နိဿယဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၂-အနုဿတိဝဂ္ဂ

၁-၂-မဟာနာမသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၁၁-၁၂။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **နာနာဝိဟာရေဟိ ဝိဟရတန္တိ** ဂိဟိနံ နိဗဒ္ဓေါ ကော ဝိဟာရော နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ အမှာကံ အနိဗဒ္ဓဝိဟာရေန ဝိဟရန္တာနံ ကေန ဝိဟာရေန ကတရေန နိဗဒ္ဓဝိဟာရေန ဝိဟာတဗ္ဗန္တိ ပုစ္ဆတိ။ **အာရာဓကော**တိ သမ္ပာဒကော ပရိပူရကော။ **ဓမ္မသောတသမာပန္နော**

၁-အတိက္ကန္တာ (သီ၊က)

Buddhānussatiṁ bhāvetīti dhammasotasamāpanno hutvā Buddhānussatiṁ bhāveti. Dutiye **gilānā vuṭṭhito**ti gilāno hutvā vuṭṭhito.

3. Nandiyasuttavaṇṇanā

13. Tatiye **kalyāṇamitte**ti sumitte. Evamettha kalyāṇamittavasena saṁghānussati kathitā. **Kabaḷīkārāhārabhakkhānan**ti kāmāvacaradevānaṁ. **Asamayavimutto**ti asamayavimuttiyā vimutto khīṇāsavo.

4. Subhūtisuttavaṇṇanā

14. Catutthe **ko nāmāyaṁ subhūti bhikkhū**ti jānantopi Satthā kathāsamuṭṭhāpanatthaṁ pucchati. **Sudattassa**[1] **upāsakassa putto**ti Anāthapiṇḍikaṁ sandhāyāha. Anāthapiṇḍikassa hi putto attano cūḷapitu santike pabbajito, atha naṁ Subhūtitthero ādāya Satthu santikaṁ agamāsi. **Saddhāpadānesū**ti saddhānaṁ puggalānaṁ apadānesu lakkhaṇesu.

5. Mettasuttavaṇṇanā

15. Pañcame **sukhaṁ supatī**ti yathā sesajanā samparivattamānā kākacchamānā dukkhaṁ supanti, evaṁ asupitvā sukhaṁ supati. Niddaṁ okkamantopi samāpattiṁ samāpanno viya hoti. **Sukhaṁ paṭibujjhatī**ti yathā aññe nitthunantā vijambhamānā samparivattantā dukkhaṁ paṭibujjhanti, evaṁ appaṭibujjhitvā vikasamānaṁ viya padumaṁ sukhaṁ nibbikāro paṭibujjhati. **Na pāpakaṁ supinaṁ passatī**ti supinaṁ passantopi bhaddakameva supinaṁ passati, cetiyaṁ vandanto viya pūjaṁ karonto viya ca dhammaṁ suṇanto viya ca hoti. Yathā panaññe attānaṁ corehi samparivāritaṁ viya vāḷehi upaddutaṁ viya papāte patantaṁ viya ca passanti, na evaṁ pāpakaṁ supinaṁ passati.

Manussānaṁ piyo hotīti ure āmukkamuttāhāro viya sīse piḷandhitamālā viya ca manussānaṁ piyo hoti manāpo. **Amanussānaṁ piyo hotī**ti yatheva manussānaṁ, amanussānampi piyo hoti Visākhatthero viya. Vatthu Visuddhimagge[2] mettākammaṭṭhānaniddese vitthāritameva. **Devatā rakkhantī**ti puttamiva mātāpitaro devatā rakkhanti. **Nāssa**

1. Saddhassa (Sī, Syā) 2. Visuddhi 1. 305 piṭṭhe.

ဗုဒ္ဓါနုဿတိံ ဘာဝေတီတိ မမ္မသောတသမာပန္နော ဟုတ္ဝာ ဗုဒ္ဓါနုဿတိံ ဘာဝေတိ။ ဒုတိယေ **ဂိလာနာ ဝုဋ္ဌိတော**တိ ဂိလာနော ဟုတ္ဝာ ဝုဋ္ဌိတော။

၃-နန္ဒိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃။ တတိယေ **ကလ္လာဏမိတ္တေ**တိ သုမိတ္တေ။ ဧဝမေတ္ထ ကလ္လာဏမိတ္တ-ဝသေန သံဃာနုဿတိ ကထိတာ။ **ကမ္မဋ္ဌကာရဟာရဘက္ခာန**န္တိ ကာမာ-ဝစရဒေဝါနံ။ **အသမယဝိမုတ္တော**တိ အသမယဝိမုတ္တိယာ ဝိမုတ္တော ခီဏာသဝေါ။

၄-သုဘူတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄။ စတုတ္ထေ **ကော နာမာယံ သုဘူတိ ဘိက္ခူ**တိ ဇာနန္တောပိ သတ္ထာ ကထာသမုဋ္ဌာပနတ္ထံ ပုစ္ဆတိ။ **သုဒတ္တဿ**[1] **ဥပါသကဿ ပုတ္တော**တိ အနာထ-ပိဏ္ဍိက် သန္ဓာယာဟ။ အနာထပိဏ္ဍိကဿ ဟိ ပုတ္တော အတ္တနော စူဠပိတု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတော၊ အထ နံ သုဘူတိတ္ထေရော အာဒါယ သတ္ထု သန္တိကံ အဂမာသိ။ **သဒ္ဓါပဒါနေသူ**တိ သဒ္ဓါနံ ပုဂ္ဂလာနံ အပဒါနေသု လက္ခဏေသု။

၅-မေတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅။ ပဉ္စမေ **သုခံ သုပတီ**တိ ယထာ သေသဇနာ သမ္မရိဝတ္တမာနာ ကာကစ္ဆမာနာ ဒုက္ခံ သုပန္တိ၊ ဧဝံ အသုပိတ္ဝာ သုခံ သုပတိ။ နိဒ္ဒံ ဩက္ကမန္တောပိ သမာပတ္တိံ သမာပန္နော ဝိယ ဟောတိ။ **သုခံ ပဋိဗုဇ္ဈတီ**တိ ယထာ အညေ နိဒ္ဒါယန္တာ ဝိဇမ္ဘမာနာ သမ္မရိဝတ္တန္တာ ဒုက္ခံ ပဋိဗုဇ္ဈန္တိ၊ ဧဝံ အပဋိဗုဇ္ဈိတ္ဝာ ဒိကသမာနံ ဝိယ ပဒုမံ သုခံ နိဗ္ဗိကာရော ပဋိဗုဇ္ဈတိ။ **န ပါပကံ သုပိနံ ပဿတီ**တိ သုပိနံ ပဿန္တောပိ ဘဒ္ဒကမေဝ သုပိနံ ပဿတိ၊ စေတိယံ ဝန္ဒန္တော ဝိယ ပူဇံ ကရောန္တော ဝိယ စ ဓမ္မံ သုဏန္တော ဝိယ စ ဟောတိ။ ယထာ ပနညေ အတ္တာနံ စောရေဟိ သမ္မရိဝါရိတံ ဝိယ ဝါဠေဟိ ဥပဒ္ဒုတံ ဝိယ ပပါတေ ပတန္တံ ဝိယ စ ပဿန္တိ၊ န ဧဝံ ပါပကံ သုပိနံ ပဿတိ။

မနုဿာနံ ပိယော ဟောတီတိ ဥရေ အာမုက္ကမုတ္တာဟာရော ဝိယ သီသေ ပိဠန္ဓိတမာလာ ဝိယ စ မနုဿာနံ ပိယော ဟောတိ မနာပေါ။ **အမနုဿာနံ ပိယော ဟောတီ**တိ ယထေဝ မနုဿာနံ၊ အမနုဿာနမ္ပိ ပိယော ဟောတိ ဝိသာခတ္ထေရော ဝိယ။ ဝတ္ထု ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[2] မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာနနိဒ္ဒေသေ ဝိတ္ထာရိတ-မေဝ။ **ဒေဝတာ ရက္ခန္တီ**တိ ပုတ္တမိဝ မာတာပိတရော ဒေဝတာ ရက္ခန္တိ။ **နာဿ**

၁-သဒ္ဓဿ (သီ၊ သျာ) ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၃၀၅-ပိဋ္ဌေ။

aggi vā visaṁ vā satthaṁ vā kamatīti mettāvihārissa kāye Uttarāya upāsikāya viya aggi vā, Saṁyuttabhāṇakacūḷasīvattherasseva visaṁ vā, Saṁkiccasāmaṇerasseva satthaṁ vā na kamati nappavisati, nāssa kāyaṁ vikopetīti vuttaṁ hoti. Dhenuvatthumpi cettha kathayanti. Ekā kira dhenu vacchakassa khīradhāraṁ muñcamānā aṭṭhāsi, eko luddako "taṁ vijjhissāmī"ti hatthena samparivattetvā dīghadaṇḍaṁ sattiṁ muñci. Sā tassā sarīraṁ āhacca tālapaṇṇaṁ viya vaṭṭamānā gatā, neva upacārabalena na appanābalena, kevalaṁ vacchake balavahitacittatāya[1]. Evaṁ mahānubhāvā mettā.

Tuvaṭaṁ cittaṁ samādhiyatīti mettāvihārino khippameva cittaṁ samādhiyati, natthi tassa dandhāyitattaṁ. **Mukhavaṇṇo vippasīdatī**ti bandhanā pavuttatālapakkaṁ viya cassa vippasannavaṇṇaṁ mukhaṁ hoti. **Asammūḷho kālaṁ karotī**ti mettāvihārino sammohamaraṇaṁ nāma natthi, asammūḷho pana niddaṁ okkamanto viya kālaṁ karoti. **Uttari appaṭivijjhanto**ti mettāsamāpattito uttari arahattaṁ adhigantuṁ asakkonto ito cavitvā suttappabuddho viya brahmalokaṁ upapajjatīti.

6. Aṭṭhakanāgarasuttavaṇṇanā

16. Chaṭṭhe **dasamo**ti jātigottavasena ceva sārapattakulagaṇanāya ca dasame ṭhāne gaṇīyati, tenassa dasamotveva nāmaṁ jātaṁ. **Aṭṭhakanāgaro**ti Aṭṭhakanagaravāsī. **Kukkuṭārāme**ti Kukkuṭaseṭṭhinā kārite ārāme.

Tena Bhagavatā -pa- sammadakkhātoti ettha ayaṁ saṅkhepattho—yo so Bhagavā samatiṁsa pāramiyo pūretvā sabbakilese bhañjitvā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho, tena Bhagavatā tesaṁ tesaṁ sattānaṁ āsayānusayaṁ jānatā, hatthatale ṭhapitaṁ āmalakaṁ viya sabbaññeyyadhamme passatā, apica pubbenivāsādīhi jānatā, dibbena cakkhunā passatā, tīhi vā vijjāhi chahi vā pana abhiññāhi jānatā, sabbattha appaṭihatena samantacakkhunā passatā, sabbadhammajānanasamatthāya paññāya jānatā, sabbasattānaṁ cakkhuvisayātītāni tirokuṭṭādigatāni

1. Balavapiyacittatāya (Ṭīkā)

အဂ္ဂိ ဝါ ဝိသံ ဝါ သတ္ထံ ဝါ ကမတီတိ မေတ္တာဝိဟာရိဿ ကာယေ ဥတ္တရာယ ဥပါသိကာယ ဝိယ အဂ္ဂိ ဝါ, သံယုတ္တဘာဏကစူဠသီဝတ္ထေရဿေဝ ဝိသံ ဝါ, သံကိစ္စသာမဏေရဿေဝ သတ္ထံ ဝါ န ကမတိ နပ္ပဝိသတိ၊ နာဿ ကာယံ ဝိကောပေတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဓေနုဝတ္ထုမ္ပိ စေတ္ထ ကထယန္တိ။ ကော ကိရ ဓေနုဝဏ္ဏကဿ ခီရဓာရံ မုဉ္စမာနာ အဋ္ဌာသိ၊ ကော လုဒ္ဒကော "တံ ဝိဇ္ဈိဿာမီ"တိ ဟတ္ထေန သမ္ပရိဝတ္တေတ္ဝာ ဒီဃဒဏ္ဍံ သတ္တိ မုဉ္စိ။ သာ တဿာ သရီရံ အာဟစ္စ တာလပဏ္ဏံ ဝိယ ဝဋ္ဋမာနာ ဂတာ, နေဝ ဥပစာရဗလေန န အပ္ပနာဗလေန၊ ကေဝလံ ဝဏ္ဏကေ ဗလဝတိတစိတ္တတာယ[1]။ ဧဝံ မဟာနုဘာဝါ မေတ္တာ။

တုဝဋံ စိတ္တံ သမာဓိယတီတိ မေတ္တာဝိဟာရိနော ခိပ္ပမေဝ စိတ္တံ သမာဓိယတိ၊ နတ္ထိ တဿ ဒန္ဓာယိတတ္တံ။ **မုခဝဏ္ဏော ဝိပ္ပသီဒတီ**တိ ဗန္ဓနာ ပဝုတ္တတာလပဏ္ဏံ ဝိယ စဿ ဝိပ္ပသန္နဝဏ္ဏံ မုခံ ဟောတိ။ **အသမ္မူဠှော ကာလံ ကရောတီ**တိ မေတ္တာဝိဟာရိနော သမ္မောဟမရဏံ နာမ နတ္ထိ၊ အသမ္မူဠှော ပန နိဒ္ဒံ ဩက္ကမန္တော ဝိယ ကာလံ ကရောတိ။ **ဥတ္တရိ အပ္ပဋိဝိဇ္ဈန္တော**ကိ မေတ္တာ-သမာပတ္တိတော ဥတ္တရိ အရဟတ္တံ အဓိဂန္တုံ အသက္ကောန္တော ဋ္ဌတော စဝိတ္ဝာ သုတ္တပ္ပဗုဒ္ဓေါ ဝိယ ဗြဟ္မလောကံ ဥပပဇ္ဇတီတိ။

၆-အင်္ဂနာဂရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆။ ဆဋ္ဌေ **ဒသမော**တိ ဇာတိဂေါတ္တဝသေန စေဝ သာရပတ္တကုလဂဏနာယ စ ဒသမေ ဌာနေ ဂဏီယတိ၊ တေနဿ ဒသမောတ္တေဝ နာမံ ဇာတံ။ **အင်္ဂနာဂရော**တိ အင်္ဂနဂရဝါသီ။ **ကုက္ကုဋာရာမေ**တိ ကုက္ကုဋသေဋ္ဌိနာ ကာရိတေ အာရာမေ။

တေန ဘဂဝတာ။ပ။ သမ္မဒက္ခာတောတိ ထ္ထေ အယံ သင်္ခေပတ္ထော—ယော သော ဘဂဝါ သမတိံသ ပါရမိယော ပူရေတ္ဝာ သမ္ဗောဓိမဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တေန ဘဂဝတာ တေသံ တေသံ သတ္တာနံ အာသယာနုသယံ ဇာနတာ, ဟတ္ထတလေ ဌပိတံ အာမလကံ ဝိယ သဗ္ဗညေ္ဉယျဓမ္မေ ပဿတာ၊ အဝိစ ပုဗ္ဗေနိဝါသာဒီဟိ ဇာနတာ, ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ပဿတာ၊ တီဟိ ဝါ ဝိဇ္ဇာဟိ ဆဟိ ဝါ ပန အဘိညာဟိ ဇာနတာ, သဗ္ဗတ္ထ အပ္ပဋိဟတေန သမန္တစက္ခုနာ ပဿတာ၊ သဗ္ဗဓမ္မဇာနနသမတ္ထာယ ပညာယ ဇာနတာ, သဗ္ဗသတ္တာနံ စက္ခုဝိသယာတီတာနိ တိရောကုဋ္ဋာဒိဂတာနိ

၁-ဗလဝပိယစိတ္တတာယ (ဋီကာ)

cāpi rūpāni ativisuddhena maṁsakkhunā vā passatā, attahitasādhikāya samādhipadaṭṭhānāya paṭivedhapaññāya jānatā, parahitasādhikāya karuṇāpadaṭṭhānāya desanāpaññāya passatā, antarāyikadhamme vā jānatā, niyyānikadhamme passatā, arīnaṁ hatattā Arahatā, sammā sāmaṁ sabbadhammānaṁ Buddhattā Sammāsambuddhenāti evaṁ catuvesārajjavasena catūhi kāraṇehi thomitena atthi nu kho eko dhammo akkhātoti.

Abhisaṅkhatanti kataṁ uppāditaṁ. **Abhisañcetayitan**ti cetayitaṁ kappayitaṁ. **So tattha ṭhito**ti so tasmiṁ samathavipassanādhamme ṭhito. **Dhammarāgena dhammanandiyā**ti padadvayenapi samathavipassanāsu chandarāgo vutto. Samathavipassanāsu hi sabbena sabbaṁ chandarāgaṁ pariyādiyituṁ sakkonto arahā hoti, asakkonto anāgāmī hoti. So samathavipassanāsu chandarāgassa appahīnattā catutthajjhānacetanāya Suddhāvāse nibbattati. Ayaṁ ācariyānaṁ samānatthakathā.

Vitaṇḍavādī panāha "teneva dhammarāgenāti vacanato akusalena suddhāvāse nibbattatī"ti. So "suttaṁ āharāhī"ti vattabbo. Addhā aññaṁ apassanto idameva āharissati. Tato vattabbo "kimpanidaṁ suttaṁ nītatthaṁ, udāhu neyyatthan"ti. Addhā "nītatthan"ti vakkhati. Tato vattabbo—evaṁ sante anāgāmiphalatthikena samathavipassanāsu chandarāgo kattabbo bhavissati, chandarāge uppādite anāgāmiphalaṁ paṭiladdhaṁ bhavissati, mā "suttaṁ me laddhan"ti yaṁ vā taṁ vā dīpehi. Pañhaṁ kathentena hi ācariyassa santike uggahetvā attharasaṁ paṭivijjhitvā kathetuṁ vaṭṭati. Akusalena hi sagge, kusalena ca apāye paṭisandhi nāma natthi. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

> "Na bhikkhave lobhajena kammena dosajena kammena mohajena kammena devā paññāyanti, manussā paññāyanti, yā vā panaññāpi kāci sugatiyo. Atha kho bhikkhave lobhajena kammena dosajena kammena mohajena kammena nirayo paññāyati, tiracchānayoni paññāyati, pettivisayo paññāyati, yā vā panaññāpi kāci duggatiyo"ti[1]—

1. Aṁ 2. 297 piṭṭhe.

စာပိ ရူပါနိ အတိဝိသုဒ္ဓေန မံသစက္ခုနာ ဝါ ပဿတာ၊ အတ္တဟိတသာဓိကာယ သမာဓိပဒဋ္ဌာနာယ ပဋိဝေဓပညာယ ဇာနတာ, ပရဟိတသာဓိကာယ ကရုဏာ-ပဒဋ္ဌာနာယ ဒေသနာပညာယ ပဿတာ၊ အန္တရာယိကဓမ္မေ ဝါ ဇာနတာ, နိယျာနိကဓမ္မေ ပဿတာ၊ အရိနံ ဟတတ္တာ အရဟတာ, သမ္မာ သာမံ သမ္ဗုဓ္ဓတ္တာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေနာတိ ဧဝံ စတုဝေသာရဇ္ဇဝသေန စတူဟိ ကာရဏေဟိ ထောမိတေန အတ္ထိ နု ခေါ ဧကော ဓမ္မော အက္ခာတောတိ။

အဘိသင်္ခတန္တိ ကတံ ဥပ္ပါဒိတံ။ **အဘိသဉ္စေတယိတန္တိ** စေတယိတံ ကပ္ပယိတံ။ **သော တတ္ထ ဋ္ဌိတော**တိ သော တသ္မိံ သမထဝိပဿနာဓမ္မေ ဋ္ဌိတော။ **ဓမ္မရာဂေန ဓမ္မနန္ဒိယာ**တိ ပဒဒ္ဝယေနပိ သမထဝိပဿနာသု ဆန္ဒရာဂေါ ဝုတ္တော။ သမထဝိပဿနာသု ဟိ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ဆန္ဒရာဂံ ပရိယာဒိယိတုံ သက္ကောန္တော အရဟာ ဟောတိ၊ အသက္ကောန္တော အနာဂါမီ ဟောတိ။ သော သမထဝိပဿနာသု ဆန္ဒရာဂဿ အပ္ပဟီနတ္တာ စတုတ္ထဇ္ဈာနစေတနာယ သုဒ္ဓါဝါသေ နိဗ္ဗတ္တတိ။ အယံ အာစရိယာနံ သမာနတ္ထကထာ။

ဝိတဏ္ဍဝါဒီ ပနာဟ "တေနေဝ ဓမ္မရာဂေနာတိ ဝစနတော အကုသလေန သုဒ္ဓါဝါသေ နိဗ္ဗတ္တတီ''တိ။ သော "သုတ္တံ အာဟရာဟီ''တိ ဝတ္တဗ္ဗော။ အဒ္ဓါ အညံ အပဿန္တော ဇုဒမေဝ အာဟရိဿတိ။ တတော ဝတ္တဗ္ဗော "ကိမ္ပနိဒံ သုတ္တံ နီတတ္ထံ, ဥဒါဟု နေယျတ္ထ"န္တိ။ အဒ္ဓါ "နီတတ္ထ"န္တိ ဝက္ခတိ။ တတော ဝတ္တဗ္ဗော—ဧဝံ သန္တေ အနာဂါမိဖလတ္ထိကေန သမထဝိပဿနာသု ဆန္ဒရာဂေါ ကတ္တဗ္ဗော ဘဝိဿတိ၊ ဆန္ဒရာဂေ ဥပ္ပါဒိတေ အနာဂါမိဖလံ ပဋိလဒ္ဓံ ဘဝိဿတိ၊ မာ "သုတ္တံ မေ လဒ္ဓ"န္တိ ယံ ဝါ တံ ဝါ ဒီပေဟိ။ ပဉ္ဍံ ကထေန္တေန ဟိ အာစရိယဿ သန္တိကေ ဥဂ္ဂဟေတ္ဝာ အတ္ထရသံ ပဋိဝိဇ္ဈိတ္ဝာ ကထေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ အကုသလေန ဟိ သဂ္ဂေ, ကုသလေန စ အပါယေ ပဋိသန္ဓိ နာမ နတ္ထိ။ ဝုတ္တဉ္ဧတံ ဘဂဝတာ—

> "န ဘိက္ခဝေ လောဘဇေန ကမ္မေန ဒေါသဇေန ကမ္မေန မောဟဇေန ကမ္မေန ဒေဝါ ပညာယန္တိ၊ မနုဿာ ပညာယန္တိ၊ ယာ ဝါ ပနညာပိ ကာစိ သုဂတိယော။ အထ ခေါ ဘိက္ခဝေ လောဘဇေန ကမ္မေန ဒေါသဇေန ကမ္မေန မောဟဇေန ကမ္မေန နိရယော ပညာယတိ၊ တိရစ္ဆာနယောနိ ပညာယတိ၊ ပေတ္တိဝိသယော ပညာ-ယတိ၊ ယာ ဝါ ပနညာပိ ကာစိ ဒုဂ္ဂတိယော"တိ[1]—

၁-အံ ၂-၂၉၇-ပိဋ္ဌေ။

evaṁ saññāpetabbo. Sace sañjānāti, sañjānātu. No ce sañjānāti, “gaccha pātova vihāraṁ pavisitvā yāguṁ pivā”ti uyyojetabbo.

Ayaṁ kho gahapati ekadhammo akkhātoti ekaṁ dhammaṁ pucchitena “ayampi ekadhammo akkhāto, ayampi ekadhammo akkhāto”ti evaṁ pucchāvasena kathitattā ekādasapi dhammā ekadhammo nāma kato. Amatuppatti-atthena vā sabbepi ekadhammoti vattuṁ vaṭṭati.

Nidhimukhaṁ gavesantoti nidhiṁ pariyesanto. **Sakidevā**ti ekappayogeneva. Kathaṁ pana ekappayogeneva ekādasannaṁ nidhīnaṁ adhigamo hotīti? Idhekacco araññe jīvitavuttiṁ gavesamāno carati. Tamenaṁ aññataro atthacarako disvā “kiṁ bho carasī”ti pucchati. So “jīvitavuttiṁ pariyesāmī”ti āha. Itaro “tena hi samma āgaccha, etaṁ pāsāṇaṁ pavaṭṭehī”ti āha. So taṁ pavaṭṭetvā uparūpariṭṭhitā vā kucchiyā kucchiṁ āhacca ṭhitā vā ekādasa kumbhiyo passati. Evaṁ ekappayogena ekādasannaṁ adhigamo hoti.

Ācariyadhanaṁ pariyesissantīti aññatitthiyā hi yassa santike sippaṁ uggaṇhanti, tassa sippuggahaṇato pure vā pacchā vā antarantarā vā gehato nīharitvā dhanaṁ denti. Yesaṁ gehe natthi, te ñātisabhāgato pariyesanti. Yesaṁ tampi natthi, te sabhāgato pariyesanti. Tathā alabhamānā bhikkhampi caritvā dentiyeva. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ.

Kiṁ panāhanti bāhirakā tāva aniyyānikepi sāsane sippamattadāyakassa dhanaṁ pariyesanti, ahaṁ pana evaṁvidhe niyyānikasāsane ekādasavidhaṁ amatuppattipaṭipadaṁ desentassa ācariyassa pūjaṁ kiṁ na karissāmi, karissāmiyevāti vadati. **Paccekaṁ dussayugena acchādesī**ti ekamekassa bhikkhuno ekekaṁ dussayugaṁ adāsīti attho. Samudācāravacanaṁ panettha evarūpaṁ hoti, tasmā acchādesīti vuttaṁ. **Pañcasataṁ vihāran**ti pañcasatagghanikaṁ paṇṇasālaṁ kāresīti attho.

7. Gopālasuttavaṇṇanā

17. Sattame tisso kathā ekanāḷikā caturassā nisinnavattikāti. Tattha Pāḷiṁ vatvā ekekassa padassa atthakathanaṁ **ekanāḷikā**

ဧဝံ သညာပေတဗ္ဗော။ သစေ သဇ္ဇာနာတိ၊ သဇ္ဇာနာတု။ နော စေ သဇ္ဇာနာတိ၊ “ဂစ္ဆ ပါတော၀ ဗိဟာရံ ပဝိသိတ္ဝာ ယာဂုံ ပိ၀ါ”တိ ဥယ္ယောဇေတဗ္ဗော။

အယံ ခေါ ဂဟပတိ ဧကဓမ္မော အက္ခာတောတိ ကေ၀လံ ဓမ္မံ ပုစ္ဆိတေန “အယမ္ပိ ကေ၀ဓမ္မော အက္ခာတော၊ အယမ္ပိ ကေ၀ဓမ္မော အက္ခာတော”တိ ဧဝံ ပုစ္ဆာ၀သေန ကထိတတ္တာ ကောဒသပိ ဓမ္မာ ကေ၀ဓမ္မော နာမ ကတော။ အမတုပ္ပတ္တိအတ္ထေန ၀ါ သဗ္ဗေပိ ကေ၀ဓမ္မောတိ ၀တ္တုံ ၀ဋ္ဋတိ။

နိဓိမုခံ ဂ၀েသန္တောတိ နိဓိ ပရိယေသန္တော။ **သကိဒေ၀ါ**တိ ကေပ-ယောဂေနေ၀။ ကထံ ပန ကေပယောဂေနေ၀ ကောဒသန္နံ နိဓိနံ အဓိဂမော ဟောတီတိ? ဧကဓေကစ္စော အရညေ ဇီ၀ိတ၀ုတ္တိံ ဂ၀েသမာနော စရတိ။ တမေနံ အညတရော အတ္ထစရကော ဒိသွာ “ကိံ ဘော စရသီ”တိ ပုစ္ဆတိ။ သော “ဇီ၀ိတ၀ုတ္တိံ ပရိယေသာမီ”တိ အာဟ။ ဧတရော “တေန ဟိ သမ္မ အာဂစ္ဆ, တေံ ပါသာဏံ ပ၀ဋ္ဋေဟီ”တိ အာဟ။ သော တံ ပ၀ဋ္ဋေတွာ ဥပရူပရိဋ္ဌိတာ ၀ါ ကုစ္ဆိယာ ကုစ္ဆိံ အာဟစ္စ ဋ္ဌိတာ ၀ါ ကောဒသ ကုမ္ဘိယော ပဿတိ။ ဧဝံ ကေပယောဂေန ကောဒသန္နံ အဓိဂမော ဟောတိ။

အာစရိယဓနံ ပရိယေသိဿန္တီတိ အညတိတ္ထိယာ ဟိ ယဿ သန္တိကေ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဏှန္တိ၊ တဿ သိပ္ပုဂ္ဂဟဏတော ပုရေ ၀ါ ပစ္ဆာ ၀ါ အန္တရန္တရာ ၀ါ ဂေဟတော နီဟရိတ္ဝာ ဓနံ ဒေန္တိ။ ယေသံ ဂေဟေ နတ္ထိ၊ တေ ဉာတိသဘာ-ဂတော ပရိယေသန္တိ။ ယေသံ တမ္ပိ နတ္ထိ၊ တေ သဘာဂတော ပရိယေသန္တိ။ တထာ အလဘမာနာ ဘိက္ခမ္ပိ စရိတ္ဝာ ဒေန္တိယေ၀။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

ကိံ ပနာဟန္တိ ဗာဟိရကာ တာ၀ အနိယျာနိကေပိ သာသနေ သိပ္ပမတ္တ-ဒါယကဿ ဓနံ ပရိယေသန္တိ၊ အဟံ ပန **ဧ၀ံဝိဓေ** နိယျာနိကသာသနေ ကော-ဒသဝိဓံ အမတုပ္ပတ္တိပဋိပဒံ ဒေသေန္တဿ အာစရိယဿ ပူဇံ ကိံ န ကရိဿာမိ၊ ကရိဿာမိယေ၀ါတိ ၀ဒတိ။ **ပစ္ဧကံ ဒုဿယုဂေန အစ္ဆာဒေသီ**တိ ကေမေကဿ ဘိက္ခုနော ဧကေကံ ဒုဿယုဂံ အဒါသီတိ အတ္ထော။ သမုဒါစာရ-၀စနံ ပနေတ္ထ ဧ၀ရူပံ ဟောတိ၊ တသ္မာ အစ္ဆာဒေသီတိ ဝုတ္တံ။ **ပဉ္စသတံ ဝိဟာရန္တိ** ပဉ္စသတဂ္ဃနိကံ ပဏ္ဏသာလံ ကာရေသီတိ အတ္ထော။

၇-ဂေါပါလသုတ္တ၀ဏ္ဏနာ

၁၇။ သတ္တမေ တိဿော ကထာ ကေနာဋိကာ စတုရဿာ နိသိန္နဝတ္တိ-ကာတိ။ တတ္ထ ပါဋိံ ဝတ္ဝာ ကေကဿ ပဒဿ အတ္ထကထံ **ကေနာဋိကာ**

nāma. Apaṇḍitagopālakaṁ dassetvā, apaṇḍitabhikkhuṁ dassetvā, paṇḍitagopālakaṁ dassetvā, paṇḍitabhikkhuṁ dassetvāti catukkaṁ bandhitvā kathanaṁ **caturassā** nāma. Apaṇḍitagopālakaṁ dassetvā pariyosānagamanaṁ, apaṇḍitabhikkhuṁ dassetvā pariyosānagamanaṁ, paṇḍitagopālakaṁ dassetvā pariyosānagamanaṁ paṇḍitabhikkhuṁ dassetvā pariyosānagamananti ayaṁ **nisinnavattikā** nāma. Ayaṁ idha sabbācariyānaṁ āciṇṇā.

Ekādasahi bhikkhave aṅgehīti ekādasahi aguṇakoṭṭhāsehi. **Gogaṇan**ti gomaṇḍalaṁ. **Pariharitun**ti pariggahetvā vicarituṁ. **Phātiṁ kātun**ti vaḍḍhiṁ āpādetuṁ. **Idhā**ti imasmiṁ loke. **Na rūpaññū hotī**ti gaṇanato vā vaṇṇato vā rūpaṁ na jānāti. Gaṇanato na jānāti nāma attano gunnaṁ sataṁ vā sahassaṁ vāti saṅkhyaṁ na jānāti, so gāvīsu haṭāsu vā palātāsu vā gogaṇaṁ gaṇetvā “ajja ettakā na dissantī”ti dve tīṇi gāmantarāni vā aṭaviṁ vā vicaranto na pariyesati. Aññesaṁ gāvīsu attano gogaṇaṁ paviṭṭhāsupi gogaṇaṁ gaṇetvā “imā ettikā gāvo na amhākan”ti yaṭṭhiyā pothetvā na nīharati. Tassa naṭṭhā gāviyo naṭṭhāva honti. Paragāviyo gahetvā carati. Gosāmikā disvā “ayaṁ ettakaṁ kālaṁ amhākaṁ dhenū duhī”ti tajjetvā attano gāviyo gahetvā gacchanti. Tassa gogaṇopi parihāyati, pañca gorasaparibhogatopi paribāhiro hoti. Vaṇṇato na jānāti nāma “ettikā gāvī setā, ettikā rattā, ettikā kāḷā, ettikā odātā, ettikā kabarā, ettikā nīlā”ti na jānāti. So gāvīsu haṭāsu vā palātāsu vā -pa- pañcagorasaparibhogatopi paribāhiro hoti.

Na lakkhaṇakusaloti gāvīnaṁ sarīre kataṁ dhanusattisūlādibhedaṁ lakkhaṇaṁ na jānāti. So gāvīsu haṭāsu vā palātāsu vā “ajja asukalakkhaṇā asukalakkhaṇā ca gāvo na dissantī”ti -pa- pañcagorasaparibhogatopi paribāhiro hoti.

Na āsāṭikaṁ hāretāti gunnaṁ khāṇukaṇṭakādīhi pahaṭaṭṭhānesu vaṇo hoti. Tattha nīlamakkhikā aṇḍakāni ṭhapenti, tesaṁ āsāṭikāti nāmaṁ. Tāni daṇḍakena apanetvā bhesajjaṁ dātabbaṁ hoti. Bālo gopālako tathā na karoti. Tena vuttaṁ “na āsāṭikaṁ

နာမ။ **အပဏ္ဍိတဂေါပါလကံ** ဒဿေတွာ, **အပဏ္ဍိတဘိက္ခုံ** ဒဿေတွာ, **ပဏ္ဍိတ-ဂေါပါလကံ** ဒဿေတွာ, **ပဏ္ဍိတဘိက္ခုံ** ဒဿေတွာတိ စတုက္ကံ ဗန္ဓိတ္ဝာ ကထနံ **စတုရဿာ** နာမ။ အပဏ္ဍိတဂေါပါလကံ ဒဿေတွာ ပရိယောသာနဂမနံ, အပဏ္ဍိတဘိက္ခုံ ဒဿေတွာ ပရိယောသာနဂမနံ, ပဏ္ဍိတဂေါပါလကံ ဒဿေတွာ ပရိယောသာနဂမနံ, ပဏ္ဍိတဘိက္ခုံ ဒဿေတွာ ပရိယောသာန-ဂမနန္တိ အယံ **နိသိန္နဝတ္တိကာ** နာမ။ အယံ ဇာဓ သဗ္ဗာစရိယာနံ အာစိဏ္ဏာ။

ကောဒသဟိ ဘိက္ခဝေ အင်္ဂေဟီတိ ကောဒသဟိ အဂဏာကောဋ္ဌာသေဟိ။ **ဂေါဂဏ**န္တိ ဂေါမဏ္ဍလံ။ **ပရိဟရိတု**န္တိ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ ဝိစရိတုံ။ **ဖာတိံ ကာတု**န္တိ ဝဍ္ဎိံ အာပါဒေတုံ။ **ဇာနာတီ** ဇာမသ္မိံ လောကေ။ **န ရူပညူ ဟောတီ**တိ ဂဏနတော ဝါ ဝဏ္ဏတော ဝါ ရူပံ န ဇာနာတိ။ ဂဏနတော န ဇာနာတိ နာမ အတ္တနော ဂုန်ဒံ သတံ ဝါ သဟဿံ ဝါတိ သင်္ခ်ံ န ဇာနာတိ၊ သော ဂါဝိသု ဟဋ္ဌာသု ဝါ ပလာတာသု ဝါ ဂေါဂဏံ ဂဏေတ္ဝာ “အဇ္ဇ ဤတ္တကာ န ဒိဿန္တီ”တိ ဒွေ တီဏိ ဂါမန္တရာနိ ဝါ အဋဝိံ ဝါ ဝိစရန္တော န ပရိယေသတိ။ အညေသံ ဂါဝိသု အတ္တနော ဂေါဂဏံ ပဝိဋ္ဌာသုပိ ဂေါဂဏံ ဂဏေတ္ဝာ “ဤမာ ဤတ္တိကာ ဂါဝေါ န အမှာက”န္တိ ယဋ္ဌိယာ ပေါထေတ္ဝာ န နီဟရတိ။ တဿ နဋ္ဌာ ဂါဝိယော နဋ္ဌာဝ ဟောန္တိ။ ပရဂါဝိယော ဂဟေတ္ဝာ စရတိ။ ဂေါသာမိကာ ဒိသ္ဝာ “အယံ ဤတ္တကံ ကာလံ အမှာကံ ဓေနူ ဒုဟီ”တိ တဇ္ဇေတ္ဝာ အတ္တနော ဂါဝိယော ဂဟေတ္ဝာ ဂစ္ဆန္တိ။ တဿ ဂေါဂဏောပိ ပရိဟာယတိ၊ ပဉ္စ ဂေါရသပရိဘောဂတောပိ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။ ဝဏ္ဏတော န ဇာနာတိ နာမ “ဤတ္တိကာ ဂါဝိ သေတာ၊ ဤတ္တိကာ ရတ္တာ၊ ဤတ္တိကာ ကာဠာ၊ ဤတ္တိကာ ဩဒါတာ၊ ဤတ္တိကာ ကဗရာ၊ ဤတ္တိကာ နီလာ”တိ န ဇာနာတိ။ သော ဂါဝိသု ဟဋ္ဌာသု ဝါ ပလာတာသု ဝါ။ ပ။ ပဉ္စဂေါရသပရိဘောဂတောပိ ပရိ-ဗာဟိရော ဟောတိ။

န လက္ခဏကုသလောတိ ဂါဝိနံ သရီရေ ကတံ ဓနုသတ္တိသူလာဒိဘေဒံ လက္ခဏံ န ဇာနာတိ။ သော ဂါဝိသု ဟဋ္ဌာသု ဝါ ပလာတာသု ဝါ “အဇ္ဇ အသုကလက္ခဏာ အသုကလက္ခဏာ စ ဂါဝေါ န ဒိဿန္တီ”တိ။ ပ။ ပဉ္စဂေါရသပရိဘောဂတောပိ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

န အာသာဋိကံ ဟာရေတာတိ ဂုန်ဒံ ခါဏုကကဏ္ဋကာဒိဟိ ပဟဋ္ဌဋ္ဌာနေသု ဝဏော ဟောတိ။ တတ္ထ နီလမက္ခိကာ အဏ္ဍကာနိ ဒ္ဗပေန္တိ၊ တေသံ အာသာဋိ-ကာတိ နာမံ။ တာနိ ဒဏ္ဍကေန အပနေတ္ဝာ ဘေသဇ္ဇံ ဒါတဗ္ဗံ ဟောတိ၊ ဗာလော ဂေါပါလကော တထာ န ကရောတိ။ တေန ဝုတ္တံ “န အာသာဋိကံ

hāretā hotī”ti. Tassa gunnaṁ vaṇā vaḍḍhanti, gambhīrā honti, pāṇakā kucchiṁ pavisanti, gāvo gelaññābhibhūtā neva yāvadatthaṁ tiṇaṁ khādituṁ na pānīyaṁ pātuṁ sakkonti. Tattha gunnaṁ khīraṁ chijjati, goṇānaṁ javo hāyati, ubhayesampi jīvitantarāyo hoti. Evamassa gogaṇopi parihāyati -pa- pañcagorasatopi paribāhiro hoti.

Na vaṇaṁ paṭicchādetā hotīti gunnaṁ vuttanayeneva sañjāto vaṇo[1] bhesajjaṁ datvā vākena vā cīrakena vā bandhitvā paṭicchādetabbo hoti. Bālagopālako taṁ na karoti. Athassa[2] gunnaṁ vaṇehi yūsā paggharanti, tā aññamaññaṁ nighaṁsanti. Tena aññesampi vaṇā jāyanti. Evaṁ gāvo gelaññābhibhūtā neva yāvadatthaṁ tiṇāni khādituṁ -pa- paribāhiro hoti.

Na dhūmaṁ kattā hotīti antovasse ḍaṁsamakasādīnaṁ ussannakāle gogaṇe vajaṁ paviṭṭhe tattha tattha dhūmo kātabbo hoti. Apaṇḍitagopālako taṁ na karoti, gogaṇo sabbarattiṁ ḍaṁsādīhi upadduto niddaṁ alabhitvā punadivase araññe tattha tattha rukkhamūlādīsu nipajjitvā niddāyati. Neva yāvadatthaṁ tiṇāni khādituṁ -pa- paribāhiro hoti.

Na titthaṁ jānātīti titthampi samanti vā visamanti vā sagāhanti vā niggāhanti vā na jānāti. So atitthena gāviyo otāreti. Tāsaṁ visamatitthe pāsāṇādīni akkamantīnaṁ pādā bhijjanti. Sagāhaṁ gambhīraṁ titthaṁ otiṇṇe kumbhīlādayo gāvo gaṇhanti, “ajja ettikā gāvo naṭṭhā, ajja ettikā”ti vattabbataṁ āpajjanti. Evamassa go gaṇopi parihāyati -pa- pañcagorasatopi paribāhiro hoti.

Na pītaṁ jānātīti pītampi apītampi na jānāti[3]. Gopālakena hi “imāya gāviyā pītaṁ, imāya na pītaṁ, imāya pānīyatitthe okāso laddho, imāya na laddho”ti evaṁ pītāpītaṁ jānitabbaṁ hoti. Ayaṁ pana divasabhāge araññe gogaṇaṁ rakkhitvā “pānīyaṁ pāyessāmī”ti nadiṁ vā taḷākaṁ vā ogāhetvā gacchati. Tattha mahā-usabhā ca anusabhā ca balavagāviyo ca[4] dubbalāni ceva mahallakāni ca gorūpāni

1. Sañjāte vaṇe (Sī, Syā) 2. Avassaṁ (Sī), Ma-Ṭṭha 2. 161 piṭṭhepi passitabbaṁ.
3. Pītaṁ na jānāti (Sī, Syā) 4. Mahāvasabhā ca (Sī)

ဟာရေတာ ဟောတီ”တိ။ တဿ ဂုန္နံ ဝဏ္ဏာ ဝဍ္ဎန္တိ၊ ဂမ္ဘီရာ ဟောန္တိ၊ ပါဏကာ ကုစ္ဆိံ ပဝိသန္တိ၊ ဂါဝော ယေလညာဘိဘူတာ နေဝ ယာဝဒတ္ထံ တိဏံ ခါဒိတုံ န ပါနိယံ ပါတုံ သက္ကောန္တိ။ တတ္ထ ဂုန္နံ ခီရံ ဆိဇ္ဇတိ၊ ဂေါဏာနံ ဇဝော ဟာယတိ၊ ဥဘယေသမ္ပိ ဇီဝိတန္တရာယော ဟောတိ။ **ဧဝမဿ** ဂေါဂဏောပိ ပရိဟာယတိ။ပ။ ပဉ္စဂေါရသတောပိ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

န ဝဏ်ဏံ ပဋိစ္ဆာဒေတာ ဟောတီတိ ဂုန္နံ ဝုတ္တနယေနေဝ သဉ္ဇာတော ဝဏ္ဏော[1] ဘေသဇ္ဇံ ဒတ္ဝာ ဝါကေန ဝါ စီရကေန ဝါ ဗန္ဓိတ္ဝာ ပဋိစ္ဆာဒေတဗ္ဗော ဟောတိ။ ဗာလဂေါပါလကော တံ န ကရောတိ။ အထဿ[2] ဂုန္နံ ဝဏ္ဏေဟိ ယူသာ ပဂ္ဃရန္တိ၊ တာ အညမညံ နိဃံသန္တိ။ တေန အညေသမ္ပိ ဝဏ္ဏာ ဇာယန္တိ။ **ဧဝံ** ဂါဝော ဂေါဏာနံ ယာဝဒတ္ထံ တိဏာနိ ခါဒိတုံ။ပ။ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

န ဓူမံ ကတ္တာ ဟောတီတိ အန္တောဝဿေ ဒုံသမကသာဒီနံ ဥဿန္နကာလေ ဂေါဂဏေ ဝဇ်ဇေ တတ္ထ တတ္ထ ဓူမော ကာတဗ္ဗော ဟောတိ။ အပဏ္ဍိတ-ဂေါပါလကော တံ န ကရောတိ၊ ဂေါဂဏော သမ္ဗရတ္တိံ ဒုံသာဒီဟိ ဥပဒ္ဒုတော နိဒ္ဒံ အလဘိတ္ဝာ ပုနဒိဝသေ အရညေ တတ္ထ တတ္ထ ရုက္ခမူလာဒီသု နိပဇ္ဇိတ္ဝာ နိဒ္ဒါယတိ။ နေဝ ယာဝဒတ္ထံ တိဏာနိ ခါဒိတုံ။ပ။ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

န တိတ္ထံ ဇာနာတီတိ တိတ္ထမ်ိ သမန္တိ ဝါ ဝိသမန္တိ ဝါ သဂါဟန္တိ ဝါ နိဂ္ဂါဟန္တိ ဝါ န ဇာနာတိ။ သော အတိတ္ထေန ဂါဝိယော သြတာရေတိ။ တာသံ ဝိသမတိတ္ထေ ပါသာဏာဒီနိ အက္ကမန္တီနံ ပါဒါ ဘိဇ္ဇန္တိ။ သဂါဟံ ဂဏှိရံ တိတ္ထံ သြတိဏ္ဏေ ကုမ္ဘီလာဒယော ဂါဝေါ ဂဏှန္တိ၊ “အဇ္ဇ တ္ဝေကာ ဂါဝေါ နဋ္ဌာ၊ အဇ္ဇ တ္ဝေကာ”တိ ဝတ္တုမ္ပတံ အာပဇ္ဇန္တိ။ **ဧဝမဿ** ဂေါဂဏောပိ ပရိဟာယတိ။ပ။ ပဉ္စဂေါရသတောပိ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

န ပီတံ ဇာနာတီတိ ပီတမ်ိ အပီတမ်ိ န ဇာနာတိ[3]။ ဂေါပါလကေန ဟိ “ဣမာယ ဂါဝိယာ ပီတံ, ဣမာယ န ပီတံ၊ ဣမာယ ပါနိယတိတ္ထေ သြကာသော လဒ္ဓော, ဣမာယ န လဒ္ဓော”တိ ဧဝံ ပီတာပီတံ ဇာနိတဗ္ဗံ ဟောတိ။ အယံ ပန ဒိဝသဘာဂေ အရညေ ဂေါဂဏံ ရက္ခိတ္ဝာ “ပါနိယံ ပါယေဿာမီ”တိ နဒိံ ဝါ တဋ္ဌာကံ ဝါ သြဂါဟေတ္ဝာ ဂစ္ဆတိ။ တတ္ထ မဟာဥသဘာ စ အနု-သဘာ စ ဗလဝဂါဝိယော စ[4] ဒုဗ္ဗလာနိ စေဝ မဟလ္လကာနိ စ ဂေါရူပါနိ

1-သဉ္ဇာတေ ဝဏော (သီ၊ သျာ) 2-ဝဿံ (သီ)၊ မ-ဋ္ဌ ၂-၁၆၁-ဝိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
3-ပီတံ န ဇာနာတိ (သီ၊ သျာ) 4-မဟာဝသဘာ စ (သီ)

siṅgehi vā phāsukāhi vā paharitvā attano okāsaṁ katvā ūruppamāṇaṁ udakaṁ pavisitvā yathākāmaṁ pivanti. Avasesā okāsaṁ alabhamānā tīre ṭhatvā kalalamissakaṁ udakaṁ pivanti vā apītā eva vā honti. Atha so gopālako piṭṭhiyaṁ paharitvā puna araññaṁ paveseti. Tattha apītā gāviyo pipāsāya sussamānā yāvadatthaṁ tiṇāni khādituṁ na sakkonti. Tattha gunnaṁ khīraṁ chijjati, goṇānaṁ javo hāyati -pa- paribāhiro hoti.

Na vīthiṁ jānātīti "ayaṁ maggo samo khemo, ayaṁ visamo sāsaṅko sappaṭibhayo"ti na jānāti. So samaṁ khemaṁ maggaṁ vajjetvā gogaṇaṁ itaramaggaṁ paṭipādeti. Tattha gāvo sīhabyagghādīnaṁ gandhena coraparissayena ca abhibhūtā bhantamigasappaṭibhāgā gīvaṁ ukkhipitvā tiṭṭhanti, neva yāvadatthaṁ tiṇāni khādanti, na pānīyaṁ pivanti. Tattha gunnaṁ khīraṁ chijjati -pa- paribāhiro hoti.

Na gocarakusalo hotīti gopālakena hi gocarakusalena bhavitabbaṁ, pañcāhikacāro vā sattāhikacāro vā jānitabbo. Ekadisāya gogaṇaṁ cāretvā punadivase tattha na cāretabbo. Mahatā hi gogaṇena ciṇṇaṭṭhānaṁ bheritalaṁ viya suddhaṁ hoti nittiṇaṁ, udakampi ālulīyati. Tasmā pañcame vā sattame vā divase puna tattha cāretuṁ vaṭṭati. Ettakena hi tiṇampi paṭiviruhati, udakampi pasīdati, ayaṁ pana imaṁ pañcāhikacāraṁ vā sattāhikacāraṁ vā na jānāti, divase divase rakkhitaṭṭhāneyeva rakkhati. Athassa gogaṇo haritatiṇaṁ na labhati, sukkhatiṇaṁ khādanto kalalamissakaṁ udakaṁ pivati. Tattha gunnaṁ khīraṁ chijjati -pa- paribāhiro hoti.

Anavasesadohī ca hotīti paṇḍitagopālakena hi yāva vacchakassa maṁsalohitaṁ saṇṭhāti, tāva ekaṁ dve thane ṭhapetvā sāvasesadohinā bhavitabbaṁ. Ayaṁ vacchakassa kiñci anavasesetvā duhati. Khīrapako[1] vaccho khīrapipāsāya sussati, saṇṭhātuṁ asakkonto[2] kampamāno mātu purato patitvā kālaṁ karoti. Mātā puttakaṁ disvā "mayhaṁ puttako attano mātukhīraṁ pātuṁ na

1. Khīrūpako (Ka) 2. Na sakkoti (Syā)

သိင်္ဂေဟိ ဝါ ဖာသုကာဟိ ဝါ ပဟရိတ္ဝာ အတ္တနော ဩကာသံ ကတ္ဝာ ဥရုပ္ပမာဏံ ဥဒကံ ပဝိသိတ္ဝာ ယထာကာမံ ပိဝန္တိ။ အဝသေသာ ဩကာသံ အလဘမာနာ တီရေ ဌတ္ဝာ ကလလမိဿကံ ဥဒကံ ပိဝန္တိ ဝါ အပီတာ ဧဝ ဝါ ဟောန္တိ။ အထ သော ဂေါပါလကော ပိဋ္ဌိယံ ပဟရိတ္ဝာ ပုန အရညံ ပဝေသေတိ။ တတ္ထ အပီတာ ဂါဗိယော ပိပါသာယ သုဿမာနာ ယာဝဒတ္ထံ တိဏာနိ ခါဒိတုံ န သက္ကောန္တိ။ တတ္ထ ဂုန္နံ ခီရံ ဆိဇ္ဇတိ၊ ဂေါဏာနံ ဇဝေါ ဟာယတိ။ပ။ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

နဝီထိံ ဇာနာတီတိ "အယံ မဂ္ဂေါ သမော ခေမော၊ အယံ ဝိသမော သာသင်္ကော သပ္ပဋိဘယော"တိ န ဇာနာတိ။ သော သမံ ခေမံ မဂ္ဂံ ဝဇ္ဇေတ္ဝာ ဂေါဂဏံ ဇ္ဈတရမဂ္ဂံ ပဋိပါဒေတိ။ တတ္ထ ဂါဝော သီဟဗျဂ္ဃါဒီနံ ဂန္ဓေန စောရပရိဿယေန စ အဘိဘူတာ ဘန္တမိဂသပ္ပဋိဘာဂါ ဂီဝံ ဥက္ခိပိတ္ဝာ တိဋ္ဌန္တိ၊ နေဝ ယာဝဒတ္ထံ တိဏာနိ ခါဒန္တိ၊ န ပါနီယံ ပိဝန္တိ။ တတ္ထ ဂုန္နံ ခီရံ ဆိဇ္ဇတိ။ပ။ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

နဂေါစရကုသလော ဟောတီတိ ဂေါပါလကေန ဟိ ဂေါစရကုသလေန ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ပဉ္စာဟိကစာရော ဝါ သတ္တာဟိကစာရော ဝါ ဇာနိတဗ္ဗော။ ကေဒိသာယ ဂေါဂဏံ စာရေတ္ဝာ ပုနဒိဝသေ တတ္ထ န စာရေတဗ္ဗော။ မဟတာ ဟိ ဂေါဂဏေန စိဏ္ဏဋ္ဌာနံ ဘေရိတလံ ဝိယ သုဒ္ဓံ ဟောတိ နိတ္တိဏ်၊ ဥဒကမ္ပိ အာလုလီယတိ။ တသ္မာ ပဉ္စမေ ဝါ သတ္တမေ ဝါ ဒိဝသေ ပုန တတ္ထ စာရေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ တ္ထေကေန ဟိ တိဏမ္ပိ ပဋိဝိရုဟတိ၊ ဥဒကမ္ပိ ပသီဒတိ၊ အယံ ပန ဇ္ဈံ ပဉ္စာဟိကစာရံ ဝါ သတ္တာဟိကစာရံ ဝါ န ဇာနာတိ၊ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ရက္ခိတဋ္ဌာနေယေဝ ရက္ခတိ။ အထဿ ဂေါဂဏော ဟရိတတိဏံ န လဘတိ၊ သုက္ခတိဏံ ခါဒန္တော ကလလမိဿကံ ဥဒ်ကံ ပိဝတိ။ တတ္ထ ဂုန္နံ ခီရံ ဆိဇ္ဇတိ။ပ။ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

အနဝသေသဒောဟီ စ ဟောတီတိ ပဏ္ဍိတဂေါပါလကေန ဟိ ယာဝ ဝစ္ဆကဿ မံသလောဟိတံ သဏ္ဌာတိ၊ တာဝ ကေ ဒ္ဝေ ထနေ ဌပေတ္ဝာ သာဝသေသဒောဟိနာ ဘဝိတဗ္ဗံ။ အယံ ဝစ္ဆကဿ ကိဉ္စိ အနဝသေသေတ္ဝာ ဒုဟတိ။ ဒီဃပကော[1] ဝစ္ဆော ခီရပိပါသာယ သုဿတိ၊ သဏ္ဌာတုံ အသက္ကောန္တော[2] ကမ္မမာနော မာတု ပုရတော ပတိတ္ဝာ ကာလံ ကရောတိ။ မာတာ ပုတ္တကံ ဒိသ္ဝာ "မယ္ဟံ ပုတ္တကော အတ္တနော မာတုခီရံ ပါတုံ န

၁။ ခီရူပကော (က) ၂-န သက္ကောတိ (သျာ)

labhatī”ti puttasokena neva yāvadatthaṁ tiṇāni khādituṁ na pānīyaṁ pātuṁ sakkoti, thanesu khīraṁ chijjati. Evamassa gogaṇopi parihāyati -pa- pañcagorasatopi paribāhiro hoti.

Gunnaṁ pitiṭṭhānaṁ karontīti **gopitaro.** Gāvo pariṇāyanti yathāruciṁ gahetvā gacchantīti **gopariṇāyakā. Te na atirekapūjāyā**ti paṇḍito gopālako evarūpe usabhe atirekapūjāya pūjeti, paṇītaṁ gobhattaṁ deti, gandhapañcaṅgulikehi maṇḍeti, mālaṁ piḷandheti, siṅgesu suvaṇṇarajatakosake ca dhāreti[1], rattiṁ dīpaṁ jāletvā celavitānassa heṭṭhā sayāpeti. Ayaṁ pana tato ekasakkārampi na karoti. Usabhā atirekapūjaṁ alabhamānā gogaṇaṁ na rakkhanti, parissayaṁ na vārenti. Evamassa gogaṇopi parihāyati -pa- pañcagorasatopi paribāhiro hoti.

Idhāti imasmiṁ sāsane. **Na rūpaññū hotī**ti “cattāri mahābhūtāni catunnañca mahābhūtānaṁ upādāyarūpan”ti evaṁ vuttaṁ rūpaṁ dvīhākārehi na jānāti gaṇanato vā samuṭṭhānato vā. **Gaṇanato na jānāti** nāma—“Cakkhāyatanaṁ sotāyatanaṁ ghānāyatanaṁ jivhā, kāya, rūpa, sadda, gandha, rasa, phoṭṭhabbāyatanaṁ, itthindriyaṁ purisindriyaṁ jīvitindriyaṁ kāyaviññatti vacīviññatti ākāsadhātu āpodhātu rūpassa lahutā, mudutā, kammaññatā, upacayo, santati, jaratā, rūpassa aniccatā, kabaḷīkāro āhāro”ti evaṁ Pāḷiyā[2] āgatā pañcavīsati rūpakoṭṭhāsāti na jānāti. Seyyathāpi so gopālako gaṇanato gunnaṁ rūpaṁ na jānāti, tathūpamo ayaṁ bhikkhu. So gaṇanato rūpaṁ ajānanto rūpaṁ pariggahetvā arūpaṁ vavatthapetvā rūpārūpaṁ pariggahetvā paccayaṁ sallakkhetvā lakkhaṇaṁ āropetvā kammaṭṭhānaṁ matthakaṁ pāpetuṁ na sakkoti. So yathā tassa gopālakassa gogaṇo na vaḍḍhati, evaṁ imasmiṁ sāsane sīlasamādhivipassanāmaggaphalanibbānehi na vaḍḍhati. Yathā ca so gopālako pañcahi gorasehi paribāhiro hoti, evamevāyaṁ asekhena sīlakkhandhena asekhena samādhipaññāvimuttivimuttiñāṇadassanakkhandhenāti pañcahi dhammakkhandhehi paribāhiro hoti.

1. Ṭhapeti (Sī, Syā)
2. Abhi 1. 172 piṭṭhe Sappaṭighadukaniddese.

လဘတီ”တိ ပုတ္တသောကေန နေဝ ယာဝဒတ္ထံ တိဏာနိ ခါဒိတုံ န ပါနီယံ ပါတုံ သက္ကောတိ၊ ထနေသု ခီရံ ဆိဇ္ဇတိ။ ဧဝမဿ ဂေါဂဏောပိ ပရိဟာယတိ။ပ။ ပဗ္ဗဇေါရသတောပိ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

ဂုန္နံ ပိတိဋ္ဌာနံ ကရောန္တိတိ **ဂေါပိတရော**။ ဂါဝေါ ပရိဏာယန္တိ ယထာရုစိံ ဂဟေတ္ဝာ ဂစ္ဆန္တိတိ **ဂေါပရိဏာယကာ။ တေ နာ အတိရေကပူဇာယာ**တိ ပဏ္ဍိတော ဂေါပါလကော ဧဝရူပေ ဥသဘေ အတိရေကပူဇာယ ပူဇေတိ၊ ပဏီတံ ဂေါဘတ္တံ ဒေတိ၊ ဂန္ဓပဉ္စင်္ဂုလိကေဟိ မဏ္ဍေတိ၊ မာလံ ပိဠန္ဓေတိ၊ သိင်္ဂေသု သုဝဏ္ဏရဇတကောသကေ စ ဓာရေတိ[1]၊ ရတ္တိံ ဒီပံ ဇာလေတ္ဝာ စေလဝိတာနဿ ဟေဋ္ဌာ သယာပေတိ။ အယံ ပန တတော ကေသဂ္ဂါရမ္ပိ န ကရောတိ။ ဥသဘာ အတိရေကပူဇံ အလဘမာနာ ဂေါဂဏံ န ရက္ခန္တိ၊ ပရိဿယံ န ဝါရေန္တိ။ ဧဝမဿ ဂေါဂဏောပိ ပရိဟာယတိ။ပ။ ပဗ္ဗဇေါရသတောပိ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

ဇာနာတိ ဇာနာတိ သာသနေ။ **နာ ရူပညူ ဟောတီ**တိ “စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ စတုန္နဉ္စ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယရူပ”န္တိ ဧဝံ ဝုတ္တံ ရူပံ ဒွီဟာကာရေဟိ န ဇာနာတိ ဂဏနတော ဝါ သမုဋ္ဌာနတော ဝါ။ **ဂဏနတော နာ ဇာနာတိ** နာမ—“စက္ခာယတနံ သောတာယတနံ ဃာနာယတနံ ဇိဝှါ၊ ကာယ၊ ရူပ၊ သဒ္ဒ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ၊ ဣတ္ထိန္ဒြိယံ ပုရိသိန္ဒြိယံ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ ကာယဝိညတ္တိ ဝစီဝိညတ္တိ အာကာသဓာတု အာပေါဓာတု ရူပဿ လဟုတာ၊ မုဒုတာ၊ ကမ္မညတာ၊ ဥပစယော၊ သန္တတိ၊ ဇရတာ၊ ရူပဿ အနိစ္စတာ၊ ကဗဠီကာရော အာဟာရော”တိ ဧဝံ ပါဠိယာ[2] အာဂတာ ပဉ္စဝိသတိ ရူပကောဋ္ဌာသာတိ န ဇာနာတိ။ သေယျထာပိ သော ဂေါပါလကော ဂဏနတော ဂုန္နံ ရူပံ န ဇာနာတိ၊ တထူပမော အယံ ဘိက္ခု။ သော ဂဏနတော ရူပံ အဇာနန္တော ရူပံ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ အရူပံ ဝဝတ္ထပေတ္ဝာ ရူပါရူပံ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ ပစ္စယံ သလ္လက္ခေတ္ဝာ လက္ခဏံ အာရောပေတ္ဝာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မတ္ထကံ ပါပေတုံ န သက္ကောတိ။ သော ယထာ တဿ ဂေါပါလကဿ ဂေါဂဏော န ဝဍ္ဎတိ၊ ဧဝံ ဣမသ္မိံ သာသနေ သီလသမာဓိဝိပဿနာမဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနေဟိ န ဝဍ္ဎတိ။ ယထာ စ သော ဂေါပါလကော ပဗ္ဘဟိ ဂေါရသေဟိ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ၊ ဧဝမေဝါယံ အသေခေန သီလက္ခန္ဓေန အသေခေန သမာဓိပညာဝိမုတ္တိဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနက္ခန္ဓေနာတိ ပဉ္စဟိ ဓမ္မက္ခန္ဓေဟိ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

၁-ဌပေတိ (သီ၊ သျာ)
၂-အဘိ ၁-၁၇၂-ဝိဇ္ဇေ သပ္ပဋိဃဒုကနိဒ္ဒေသေ။

Samuṭṭhānato na jānāti nāma—“Ettakaṁ rūpaṁ ekasamuṭṭhānaṁ, ettakaṁ dvisamuṭṭhānaṁ, ettakaṁ tisamuṭṭhānaṁ, ettakaṁ catusamuṭṭhānaṁ, ettakaṁ nakutoci samuṭṭhātī”ti na jānāti. Seyyathāpi so gopālako vaṇṇato gunnaṁ rūpaṁ na jānāti, tathūpamo ayaṁ bhikkhu. So samuṭṭhānato rūpaṁ ajānanto rūpaṁ pariggahetvā -pa- paribāhiro hoti.

Na lakkhaṇakusalo hotīti “kammalakkhaṇo bālo, kammalakkhaṇo paṇḍito”ti evaṁ vuttaṁ kusalākusalakammaṁ paṇḍitabālalakkhaṇanti na jānāti. So evaṁ ajānanto bāle vajjetvā paṇḍite na sevati. Bāle vajjetvā paṇḍite asevanto kappiyākappiyaṁ kusalākusalaṁ sāvajjānavajjaṁ garukalahukaṁ satekicchātekicchaṁ kāraṇākāraṇaṁ na jānāti. Taṁ ajānanto kammaṭṭhānaṁ gahetvā vaḍḍhetuṁ na sakkoti. So yathā tassa gopālakassa gogaṇo na vaḍḍhati, evaṁ imasmiṁ sāsane yathāvuttehi sīlādīhi na vaḍḍhati. So gopālako viya ca pañcahi gorasehi, pañcahi dhammakkhandhehi paribāhiro hoti.

Na āsāṭikaṁ hāretā hotīti “uppannaṁ kāmavitakkan”ti evaṁ vutte kāmavitakkādayo na vinodeti. So imaṁ akusalavitakkaṁ āsāṭikaṁ ahāretvā vitakkavasiko hutvā vicaranto kammaṭṭhānaṁ gahetvā vaḍḍhetuṁ na sakkoti. So yathā tassa gopālakassa -pa- paribāhiro hoti.

Na vaṇaṁ paṭicchādetā hotīti “cakkhunā rūpaṁ disvā nimittaggāhī hotī”ti-ādinā nayena sabbārammaṇesu nimittaṁ gaṇhanto yathā so gopālako vaṇaṁ na paṭicchādeti, evaṁ saṁvaraṁ na sampādeti. So vivaṭadvāro vicaranto kammaṭṭhānaṁ gahetvā vaḍḍhetuṁ na sakkoti -pa- paribāhiro hoti.

Na dhūmaṁ kattā hotīti so gopālako dhūmaṁ viya dhammadesanādhūmaṁ na karoti, dhammakathaṁ vā sarabhaññaṁ vā upanisinnakakathaṁ vā anumodanaṁ vā na karoti, tato naṁ manussā “bahussuto guṇavā”ti na jānanti. Te guṇāguṇaṁ ajānantā catūhi paccayehi saṅgahaṁ na karonti. So paccayehi kilamamāno Buddhavacanaṁ sajjhāyaṁ kātuṁ vattapaṭivattaṁ pūretuṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvā vaḍḍhetuṁ na sakkoti -pa- paribāhiro hoti.

သမုဋ္ဌာနတော န ဇာနာတီ နာမ—“ဤကံ ရူပံ ဧကသမုဋ္ဌာနံ၊ ဤကံ ဒွိသမုဋ္ဌာနံ၊ ဤကံ တိသမုဋ္ဌာနံ၊ ဤကံ စတုသမုဋ္ဌာနံ၊ ဤကံ နကုတောစိ သမုဋ္ဌာတီ”တိ န ဇာနာတိ။ သေယျထာပိ သော ဂေါပါလကော ဝဏ္ဏတော ဂုန်ံ ရူပံ န ဇာနာတိ၊ တထူပမော အယံ ဘိက္ခု။ သော သမုဋ္ဌာနတော ရူပံ အဇာနန္တော ရူပံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ။ပ။ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

န လက္ခဏကုသလော ဟောတီတိ “ကမ္မလက္ခဏော ဗာလော၊ ကမ္မ-လက္ခဏော ပဏ္ဍိတော”တိ ဧဝံ ဝုတ္တံ ကုသလာကုသလကမ္မံ ပဏ္ဍိတဗာလ-လက္ခဏန္တိ န ဇာနာတိ။ သော ဧဝံ အဇာနန္တော ဗာလေ ဝဇ္ဇေတွာ ပဏ္ဍိတေ န သေဝတိ။ ဗာလေ ဝဇ္ဇေတွာ ပဏ္ဍိတေ အသေဝန္တော ကပ္ပိယာကပ္ပိယံ ကုသလာကုသလံ သာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇံ ဂရုကလဟုကံ သတေကိစ္ဆာတေကိစ္ဆံ ကာရဏာကာရဏံ န ဇာနာတိ။ တံ အဇာနန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဝဍ္ဎေတုံ န သက္ကောတိ။ သော ယထာ တဿ ဂေါပါလကဿ ဂေါဂဏော န ဝဍ္ဎတိ၊ ဧဝံ ဣမသ္မိံ သာသနေ ယထာဝုတ္တေဟိ သီလာဒီဟိ န ဝဍ္ဎတိ။ သော ဂေါပါလကော ဝိယ စ ပဉ္စဟိ ဂေါရသေဟိ, ပဉ္စဟိ ဓမ္မက္ခန္ဓေဟိ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

န အာသာဒိကံ ဟာရေတာ ဟောတီတိ “ဥပ္ပန္နံ ကာမဝိတက္ကံ”န္တိ ဧဝံ ဂတ္တေ ကာမဝိတက္ကာဒယော န ဝိနောဒေတိ။ သော ဣမံ အကုသလဝိတက္ကံ အာသာ-ဒိကံ အဟာရေတွာ ဝိတက္ကဝသိကော ဟုတွာ ဝိစရန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဝဍ္ဎေတုံ န သက္ကောတိ။ သော ယထာ တဿ ဂေါပါလကဿ။ပ။ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

န ဝဏ်ံ ပဋိစ္ဆာဒေတာ ဟောတီတိ “စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ နိမိတ္တဂ္ဂါဟီ ဟောတီ”တိအာဒိနာ နယေန သဗ္ဗာရမ္မဏေသု နိမိတ္တံ ဂဏှန္တော ယထာ သော ဂေါပါလကော ဝဏ်ံ န ပဋိစ္ဆာဒေတိ၊ ဧဝံ သံဝရံ န သမ္ပာဒေတိ။ သော ဝိဝဋဒ္ဒါရော ဝိစရန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဝဍ္ဎေတုံ န သက္ကောတိ။ပ။ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

န ဓူမံ ကတ္တာ ဟောတီတိ သော ဂေါပါလကော ဓူမံ ဝိယ ဓမ္မဒေသနာဓူမံ န ကရောတိ၊ ဓမ္မကထံ ဝါ သရဘညံ ဝါ ဥပနိသိန္နကကထံ ဝါ အနုမောဒနံ ဝါ န ကရောတိ၊ တတော နံ မနုဿာ“ဗဟုဿုတော ဂဏဝါ”တိ န ဇာနန္တိ။ တေ ဂဏာဂဏံ အဇာနန္တာ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ သင်္ဂဟံ န ကရောန္တိ။ သော ပစ္စယေဟိ ကိလမမာနော ဗုဒ္ဓဝစနံ သဇ္ဈာယံ ကာတုံ ဝတ္တပဋိဝတ္တံ ပူရေတုံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဝဍ္ဎေတုံ န သက္ကောတိ။ပ။ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

Na titthaṁ jānātīti titthabhūte bahussutabhikkhū na upasaṅkamati. Anupasaṅkamanto “idaṁ bhante byañjanaṁ kathaṁ ropetabbaṁ, imassa bhāsitassa ko attho, imasmiṁ ṭhāne Pāḷi kiṁ vadati, imasmiṁ ṭhāne attho kiṁ dīpetī”ti evaṁ na paripucchati na paripañhati, na jānāpetīti attho. Tassa te evaṁ aparipucchitā avivaṭañceva na vivaranti, bhājetvā na dassenti, anuttānīkatañca na uttāniṁ karonti, apākaṭaṁ na pākaṭaṁ karonti.

Anekavihitesu ca kaṅkhāṭhāniyesu dhammesūti anekavidhāsu kaṅkhāsu ekakaṅkhampi na paṭivinodenti. Kaṅkhāyeva hi kaṅkhāṭhāniyā dhammā nāma. Tattha ekaṁ kaṅkhampi na nīharantīti attho. So evaṁ bahussutatitthaṁ anupasaṅkamitvā sakaṅkho kammaṭṭhānaṁ gahetvā vaḍḍhetuṁ na sakkoti. Yathā vā so gopālako titthaṁ na jānāti, evaṁ ayampi bhikkhu dhammatitthaṁ na jānāti. Ajānanto avisaye pañhaṁ pucchati, ābhidhammikaṁ upasaṅkamitvā kappiyākappiyaṁ pucchati, vinayadharaṁ upasaṅkamitvā rūpārūpaparicchedaṁ pucchati. Te avisaye puṭṭhā kathetuṁ na sakkonti. So attanā sakaṅkho kammaṭṭhānaṁ gahetvā vaḍḍhetuṁ na sakkoti -pa- paribāhiro hoti.

Na pītaṁ jānātīti yathā so gopālako pītāpītaṁ na jānāti, evaṁ dhammūpasañhitaṁ pāmojjaṁ na jānāti na labhati. Savanamayaṁ puññakiriyavatthuṁ nissāya ānisaṁsaṁ na vindati, dhammassavanaggaṁ gantvā sakkaccaṁ na suṇāti, nisinno niddāyati, kathaṁ katheti, aññavihitako hoti. So sakkaccaṁ dhammaṁ assuṇanto kammaṭṭhānaṁ gahetvā vaḍḍhetuṁ na sakkoti -pa- paribāhiro hoti.

Na vīthiṁ jānātīti so gopālako maggāmaggaṁ viya “ayaṁ lokiyo, ayaṁ lokuttaro”ti ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ yathābhūtaṁ nappajānāti. Ajānanto lokiyamagge abhinivisitvā lokuttaraṁ nibbattetuṁ na sakkoti -pa- paribāhiro hoti.

Na gocarakusalo hotīti so gopālako pañcāhikasattāhikacāre viya cattāro satipaṭṭhāne “ime lokiyā, ime lokuttarā”ti yathābhūtaṁ nappajānāti. Ajānanto sukhumaṭṭhānesu attano ñāṇaṁ carāpetvā lokiyasatipaṭṭhāne abhinivisitvā lokuttaraṁ nibbattetuṁ na sakkoti -pa- paribāhiro hoti.

နတိတ္ထံ ဇာနာတီတိ တိတ္ထဘူတေ ဗဟုဿုတဘိက္ခူ။ နဥပသင်္ကမတိ။ အနုပသင်္ကမန္တော “ဣဒံ ဘန္တေ ဗျဉ္ဇနံ ကထံ ရောပေတဗ္ဗံ၊ ဣမဿ ဘာသိတဿ ကော အတ္ထော၊ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ပါဠိ ကိံ ဝဒတိ၊ ဣမသ္မိံ ဌာနေ အတ္ထော ကိံ ဒီပေတီ”တိ ဧဝံ နပရိပုစ္ဆတိ နပရိပဉ္ဟတိ၊ နဇာနာပေတီတိ အတ္ထော။ တဿ တေ ဧဝံ အပရိပုစ္ဆိတာ အဝိဝဋဉ္ဉေဝ နဝိဝရန္တိ၊ ဘာဇေတွာ နဒဿေန္တိ၊ အနုတ္တာနိကတဉ္ဉေ နဥတ္တာနိံ ကရောန္တိ၊ အပါကဋံ နပါကဋံ ကရောန္တိ။ **အနေကဝိဟိတေသု စ ကင်္ခါဌာနိယေသု ဓမ္မေသူ**တိ အနေကဝိဓာသု ကင်္ခါသု ကေကင်္ခိံ နပဋိဝိနောဒေန္တိ။ ကင်္ခါယေဝ ဟိ ကင်္ခါဌာနိယာ ဓမ္မာ နာမ။ တတ္ထ ကေ ကင်္ခိံ နနိဟရန္တီတိ အတ္ထော။ သော ဧဝံ ဗဟုဿုတတိတ္ထံ အနုပသင်္ကမိတွာ သကင်္ခေါ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတ္တာ ဝဍ္ဎေတုံ နသက္ကောတိ။ ယထာ ဝါ သော ဂေါပါလကော တိတ္ထံ နဇာနာတိ၊ ဧဝံ အယမ္ပိ ဘိက္ခု ဓမ္မတိတ္ထံ နဇာနာတိ။ အဇာနန္တော အဝိသယေ ပဉ္ဟံ ပုစ္ဆတိ၊ အာဘိဓမ္မိကံ ဥပသင်္ကမိတွာ ကပ္ပိယာကပ္ပိယံ ပုစ္ဆတိ၊ ဝိနယဓရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ရူပါရူပပရိစ္ဆေဒံ ပုစ္ဆတိ။ တေ အဝိသယေ ပုဋ္ဌာ ကထေတုံ နသက္ကောန္တိ။ သော အတ္တနာ သကင်္ခေါ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတ္တာ ဝဍ္ဎေတုံ နသက္ကောတိ။ပ။ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

နဖိတံ ဇာနာတီတိ ယထာ သော ဂေါပါလကော ဖိတာဖိတံ နဇာနာတိ၊ ဧဝံ ဓမ္မူပသဉ္ဇိတံ ပါမောဇ္ဇံ နဇာနာတိ နလဘတိ။ သဝနမယံ ပုညကိရိယဝတ္ထုံ နိဿာယ အာနိသံသံ နဝိန္ဒတိ၊ ဓမ္မဿဝနဂ္ဂံ ဂန္တွာ သက္ကစ္စံ နသုဏာတိ၊ နိသိန္နော နိဒ္ဒါယတိ၊ ကထံ ကထေတိ၊ အညဝိဟိတကော ဟောတိ။ သော သက္ကစ္စံ ဓမ္မံ အသုဏန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတ္တာ ဝဍ္ဎေတုံ နသက္ကောတိ။ပ။ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

နဖိထိံ ဇာနာတီတိ သော ဂေါပါလကော မဂ္ဂါမဂ္ဂံ ဝိယ “အယံ လောကိယော, အယံ လောကုတ္တရော”တိ အရိယံ အင်္ဂဋ္ဌိကံ မဂ္ဂံ ယထာဘူတံ နပဇာနာတိ။ အဇာနန္တော လောကိယမဂ္ဂေ အဘိနိဝိသိတွာ လောကုတ္တရံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ နသက္ကောတိ။ပ။ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

နဂေါစရကုသလော ဟောတီတိ သော ဂေါပါလကော ပဉ္စာဟိကသတ္တာဟိကစာရေ ဝိယ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနေ “ဣမေ လောကိယာ, ဣမေ လောကုတ္တရာ”တိ ယထာဘူတံ နပဇာနာတိ။ အဇာနန္တော သုခုမဋ္ဌာနေသု အတ္တနော ဉာဏံ စရာပေတွာ လောကိယသတိပဋ္ဌာနေ အဘိနိဝိသိတွာ လောကုတ္တရံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ နသက္ကောတိ။ပ။ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

Anavasesadohī hotīti paṭiggahaṇe mattaṁ ajānanto anavasesaṁ duhati. Niddesavāre panassa **abhihaṭṭhuṁ pavārentī**ti abhiharitvā pavārenti. Ettha dve abhihārā vācābhihāro ca paccayābhihāro ca. **Vācābhihāro** nāma manussā bhikkhussa santikaṁ gantvā "vadeyyātha bhante yenattho"ti pavārenti. **Paccayābhihāro** nāma vatthādīni vā sappinavanītaphāṇitādīni vā gahetvā bhikkhussa santikaṁ gantvā "gaṇhatha bhante yāvatakena attho"ti vadanti. **Tatra bhikkhu mattaṁ na jānātī**ti bhikkhu tesu paccayesu pamāṇaṁ na jānāti. "Dāyakassa vaso veditabbo, deyyadhammassa vaso veditabbo, attano thāmo veditabbo"ti iminā nayena pamāṇayuttakaṁ aggahetvā yaṁ āharanti, taṁ sabbaṁ gaṇhātīti attho. Manussā vippaṭisārino na puna abhiharitvā pavārenti. So paccayehi kilamanto kammaṭṭhānaṁ gahetvā vaḍḍhetuṁ na sakkoti -pa- paribāhiro hoti.

Te na atirekapūjāya pūjetā hotīti so gopālako mahā-usabhe viya there bhikkhū imāya āvi ceva raho ca mettākāyakammādikāya atirekapūjāya na pūjeti. Tato therā "ime amhesu garucittīkāraṁ na karontī"ti navake bhikkhū dvīhi saṅgahehi na saṅgaṇhanti, neva dhammasaṅgahena saṅgaṇhanti na āmisasaṅgahena, cīvarena vā pattena vā pattapariyāpannena vā vasanaṭṭhānena vā kilamantepi nappaṭijagganti, Pāḷiṁ vā Aṭṭhakathaṁ vā dhammakathābandhaṁ vā guḷhaganthaṁ vā na sikkhāpenti. Navakā therānaṁ santikā sabbaso ime dve saṅgahe alabhamānā imasmiṁ sāsane patiṭṭhātuṁ na sakkonti. Yathā tassa gopālakassa gogaṇo na vaḍḍhati, evaṁ sīlādīhi na vaḍḍhanti. Yathā ca so gopālako pañcahi gorasehi, evaṁ pañcahi dhammakkhandhehi paribāhirā honti. Sukkapakkho kaṇhapakkhe vuttavipallāsavasena yojetvā veditabbo.

Manorathapūraṇiyā Aṅguttaranikāyaṭṭhakathāya

Ekādasakanipātassa saṁvaṇṇanā niṭṭhitā.

အနဝသေသဒောဟီ ဟောတီတိ ပဋိဂ္ဂဟဏေ မတ္တံ အဇာနန္တော အနဝသေသံ ဒုဟတိ။ နိဒ္ဒေသဝါရေ ပနဿ **အဘိဟဋ္ဌုံ ပဝါရေန္တီ**တိ အဘိဟရိတ္ဝာ ပဝါရေန္တိ။ ဒ္ဝေ ဒ္ဝေ အဘိဟာရာ ဝါစာဘိဟာရော စ ပစ္စယာဘိဟာရော စ။ **ဝါစာဘိဟာရော** နာမ မနုဿာ ဘိက္ခုဿ သန္တိကံ ဂန္ဒ္ဝာ "ဝဒေယ္យာထ ဘန္တေ ယေနတ္ထော"တိ ပဝါရေန္တိ။ **ပစ္စယာဘိဟာရော** နာမ ဝတ္ထာဒီနိ ဝါ သပ္ပိနဝနီတဖာဏိတာဒီနိ ဝါ ဂဟေတ္ဝာ ဘိက္ခုဿ သန္တိကံ ဂန္ဒ္ဝာ "ဂဏှထ ဘန္တေ ယာဝတကေန အတ္ထော"တိ ဝဒန္တိ။ **တတြ ဘိက္ခု မတ္တံ န ဇာနာတီ**တိ ဘိက္ခု တေသု ပစ္စယေသု ပမာဏံ န ဇာနာတိ။ "ဒါယကဿ ဝသော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ဒေယ္ယဓမ္မဿ ဝသော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ အတ္တနော ထာမော ဝေဒိတဗ္ဗော"တိ ဣမိနာ နယေန ပမာဏယုတ္တကံ အဂ္ဂဟေတ္ဝာ ယံ အာဟရန္တိ၊ တံ သဗ္ဗံ ဂဏှာတီတိ အတ္ထော။ မနုဿာ ဝိပ္ပဋိသာရိနော န ပုန အဘိဟရိတ္ဝာ ပဝါရေန္တိ။ သော ပစ္ဆယေဟိ ကိလမန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတ္ဝာ ဝမေတုံ န သက္ကောတီတိ။ပ။ ပရိဗာဟိရော ဟောတိ။

တေ န အတိရေကပူဇာယ ပူဇေတာ ဟောတီတိ သော ဂေါပါလကော မဟာဥသဘေ ဝိယ ထေရေ ဘိက္ခူ။ ဣမာယ အာဝိ စေဝ ရဟော စ မေတ္တာ-ကာယကမ္မာဒိကာယ အတိရေကပူဇာယ န ပူဇေတိ။ တတော ထေရာ "ဣမေ အမ္ဟေသု ဂရုစိတ္တီကာရံ န ကရောန္တီ"တိ နဝကေ ဘိက္ခူ။ ဒ္ဝိဟိ သင်္ဂဟေဟိ န သင်္ဂဏှန္တိ၊ နေဝ ဓမ္မသင်္ဂဟေန သင်္ဂဏှန္တိ န အာမိသသင်္ဂဟေန၊ စီဝရေန ဝါ ပတ္တေန ဝါ ပတ္တပရိယာပန္နေန ဝါ ဝသနဋ္ဌာနေန ဝါ ကိလမန္တေပိ နပ္ပဋိဇဂ္ဂန္တိ၊ ပါဠိံ ဝါ အဋ္ဌကထံ ဝါ ဓမ္မကထာဗန္ဓံ ဝါ ဂဏ္ဍဂန္ထံ ဝါ န သိက္ခာပေန္တိ။ နဝကာ ထေရာနံ သန္တိကာ သဗ္ဗသော ဣမေ ဒ္ဝေ သင်္ဂဟေ အလဘမာနာ ဣမသ္မိံ သာသနေ ပတိဋ္ဌာတုံ န သက္ကောန္တိ။ ယထာ တဿ ဂေါပါလကဿ ဂေါ-ဂဏော န ဝမတိ၊ ဧဝံ သီလာဒီဟိ န ဝမန္တိ။ ယထာ စ သော ဂေါပါလကော ပဗ္ဗတေ ဂေါရသေဟိ၊ ဧဝံ ပဗ္ဗတေ ဓမ္မန္ဝေဟိ.ပရိဗာဟိရာ ဟောန္တိ။ သက္ကပက္ခော ကဏှပက္ခေ ဝုတ္တဝိပလ္လာသဝသေန ယောဇေတ္ဝာ ဝေဒိတဗ္ဗော။

မနောရထပူရဏိယာ အင်္ဂုတ္တရနိကာယဋ္ဌကထာယ

ကောဒသကနိပါတဿ သံဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

Nigamanakathā

Ettāvatā ca—

Āyācito sumatinā therena **Bhadantajotipālena,**
Kañcipurādīsu mayā pubbe saddhiṁ vasantena.

Varatambapaṇṇidīpe Mahāvihāramhi vasanakālepi,
Pākaṁ gate[1] viya dume valañjamānamhi saddhamme.

Pāraṁ piṭakattayasāgarassa gantvā ṭhitena sumatinā,
Parisuddhājīvenābhiyācito jīvakenāpi.

Dhammakathāya nipuṇaparamanikāyassaṭṭhakathaṁ āraddho[2],
Yamahaṁ cirakālaṭṭhitimicchanto Sāsanavarassa.

Sā hi Mahā-aṭṭhakathāya sāramādāya niṭṭhitā esā,
Catunavutiparimāṇāya Pāḷiyā bhāṇavārehi.

Sabbāgamasaṁvaṇṇanamanoratho pūrito ca me yasmā,
Etāya **Manorathapūraṇī**ti nāmaṁ tato assā.

Ekūnasaṭṭhimatto Visuddhimaggopi bhāṇavārehi,
Atthapakāsanatthāya āgamanaṁ kato yasmā.

Tasmā tena sahāyaṁ gāthāgaṇanānayena Aṭṭhakathā,
Tīhādhikadiyaḍḍhasataṁ viññeyyā bhāṇavārānaṁ.

Tīhādhikadiyaḍḍhasatappamāṇamiti bhāṇavārato esā,
Samayaṁ pakāsayantī Mahāvihārādhivāsīnaṁ.

Mūlaṭṭhakathāsāraṁ ādāya mayā imaṁ karontena,
Yaṁ puññamupacitaṁ tena hotu loko sadā sukhitoti[3].

---

1. Vātahate (Syā)
2. Dhammakathānayanipuṇehi dhammakathikehi aparimāṇehi. Parigilitaparimajjitassa samāyacitrassa. Aṭṭhakathaṁ Aṅguttaramahānikāyassa kātumāraddho. (Syā), dhammakathāya nipuṇehi paramanikāyassa kātumāraddho (Ka)
3. Tena sabbaloko sukhī hotūti (Sī), hotu tena sabbo sukhī lokoti (Syā)

နိဂမနကထာ

ဇော်ဝတာ စ—

အာယာစိတော သုမတိနာ ထေရေန **ဘဒန္တဇောတိပါလေန၊**
ကဉ္စိပုရာဒီသု မယာ ပုဗ္ဗေ သဒ္ဓိံ ဝသန္တေန။

ဝရတမ္ဗပဏ္ဏိဒီပေ မဟာဝိဟာရမ္ဟိ ဝသနကာလေပိ၊
ပါကံ ဂတေ[1] ဝိယ ဒုမေ ဝလဉ္ဇမာနမ္ဟိ သဒ္ဓမ္မေ။

ပါရံ ပိဋကတ္တယသာဂရဿ ဂန္ത്വာ ဋ္ဌိတေန သုမတိနာ၊
ပရိသုဒ္ဓါဇီဝေနာဘိယာစိတော ဇီဝကေနာပိ။

ဓမ္မကထာယ နိပုဏပရမနိကာယဿဋ္ဌကထံ အာရဒ္ဓော[2]၊
ယမဟံ စိရကာလဋ္ဌိတိမိစ္ဆန္တော သာသနဝရဿ။

သာ ဟိ မဟာအဋ္ဌကထာယ သာရမာဒါယ နိဋ္ဌိတာ သော၊
စတုနဝုတိပရိမာဏာယ ပါဠိယာ ဘာဏဝါရေဟိ။

သဗ္ဗာဂမသံဝဏ္ဏနမနောရထော ပူရိတော စ မေ ယသ္မာ၊
တောယ မနောရထပူရဏီတိ နာမံ တတော အဿာ။

ဧကူနသဋ္ဌိမတ္တော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေါပိ ဘာဏဝါရေဟိ၊
အတ္ထပကာသနတ္ထာယ အာဂမနံ ကတော ယသ္မာ။

တသ္မာ တေန သဟာယံ ဂါထာဂဏနာနယေန အဋ္ဌကထာ၊
တီဟာဓိကဒ္ဝိယဒ္ဓသတံ ဝိညေယ္ယာ ဘာဏဝါရာနံ။

တီဟာဓိကဒ္ဝိယဒ္ဓသတပ္ပမာဏမိတိ ဘာဏဝါရတော သော၊
သမယံ ပကာသယန္တီ မဟာဝိဟာရာဓိဝါသီနံ။

မူလဋ္ဌကထာသာရံ အာဒါယ.မယာ ဣမံ ကရောန္တေန၊
ယံ ပုညမုပစိတံ တေန ဟောတု လောကော သဒါ သုခိတောတိ[3]။

၁-ဝါတဟတေ (သျာ)

၂-ဓမ္မကထာနယနိပုဏေဟိ ဓမ္မကထိကေဟိ အပရိမာဏေဟိ။ ပရိဂိလိတပရိမဇ္ဇိတဿ သမာယစိတြဿ။ အဋ္ဌကထံ အဂ်ုတ္တရမဟာနိကာယဿ ကာတုမာရဒ္ဓေါ။ (သျာ)၊ ဓမ္မကထာယ နိပုဏေဟိ ပရမ-နိကာယဿ ကာတုမာရဒ္ဓေါ (က)

၃-တေန သဗ္ဗလောကော သုခီ ဟောတူတိ (သီ)၊ ဟောတု တေန သဗ္ဗော သုခီ လောကောတိ(သျာ)

Paramavisuddhasaddhābuddhivīriyappaṭimaṇḍitena
sīlācārajjavamaddavādiguṇasa-mudayasamuditena
sakasamayasamayantaragahanajjhogāhanasamatthena
paññāveyyattiyasamannāgatena tipiṭakapariyattippabhede sāṭṭhakathe Satthu
sāsane appaṭihatañāṇappabhāvena mahāveyyākaraṇena
karaṇasampattijanitasukhaviniggatama-dhurodāravacanalāvaṇṇayuttena
yuttamuttavādinā vādīvarena mahākavinā pabhinnapaṭisambhidāparivāre
chaḷabhiññādippabhedaguṇappaṭimaṇḍite uttarimanussadhamme
suppatiṭṭhitabuddhīnaṁ therānaṁ Theravaṁsappadīpānaṁ
Mahāvihāravāsīnaṁ Vaṁsālaṅkārabhūtena suvipulavisuddhabuddhinā
Buddhaghosoti garūhi gahitanāmadheyyena therena katā ayaṁ
Manorathapūraṇī nāma Aṅguttaranikāyaṭṭhakathā—

Tāva tiṭṭhatu lokasmiṁ, lokanittharaṇesinaṁ.
Dassentī kulaputtānaṁ, nayaṁ cittavisuddhiyā.

Yāva Buddhoti nāmampi, suddhacittassa tādino.
Lokamhi lokajeṭṭhassa, pavattati Mahesinoti.

Manorathapūraṇī nāma

Aṅguttaranikāyaṭṭhakathā sabbākārena niṭṭhitā.

ပရမဝိသုဒ္ဓသဒ္ဓါဗုဒ္ဓိဝီရိယပ္ပဋိမဏ္ဍိတေန သီလာစာရဇ္ဇဝမဒ္ဒဝါဒိဂုဏသမုဒယ-
သမုဒိတေန သကသမယသမယန္တရဂဟနဇ္ဈောဂါဟနသမတ္ထေန ပညာဝေယ္ယ-
တ္တိယသမန္နာဂတေန တိပိဋကပရိယတ္တိပ္ပဘေဒေ သာဋ္ဌကထေ သတ္ထု သာသနေ
အပ္ပဋိဟတဉာဏပ္ပဘာဝေန မဟာဝေယ္ယာကရဏေန ကရဏသမ္ပတ္တိဇနိတသုခ-
ဝိနိဂ္ဂတမဓုရောဒါရဝစနလာဝဏ္ဏယုတ္တေန ယုတ္တမုတ္တဝါဒိနာ ဝါဒိဝရေန မဟာ-
ကဝိနာ ပဘိန္နပဋိသမ္ဘိဒါပရိဝါရေ ဆဠဘိညာဒိပဘေဒဂုဏပ္ပဋိမဏ္ဍိတေ ဥတ္တရိ-
မနုဿဓမ္မေ သုပ္ပတိဋ္ဌိတဗုဒ္ဓီနံ ထေရာနံ ထေရဝံသပ္ပဒီပါနံ မဟာဝိဟာရဝါသီနံ
ဝံသာလင်္ကာရဘူတေန သုဝိပုလဝိသုဒ္ဓဗုဒ္ဓိနာ ဗုဒ္ဓေါသောတိ ဂရုဘိ ဂဟိတ-
နာမဓေယ္ယေန ထေရေန ကတာ အယံ **မနောရထပူရဏိ** နာမ အင်္ဂုတ္တရ-
နိကာယဋ္ဌကထာ—

တာဝ တိဋ္ဌတု လောကသ္မိံ၊ လောကနိတ္ထရဏေသိနံ။
ဒဿေန္တီ ကုလပုတ္တာနံ၊ နယံ စိတ္တဝိသုဒ္ဓိယာ။

ယာဝ ဗုဒ္ဓေါတိ နာမမ္ပိ၊ သုဒ္ဓစိတ္တဿ တာဒိနော။
လောကမှိ လောကဇေ္ဌဿ၊ ပဝတ္တတိ မဟေသိနောတိ။

မနောရထပူရဏိ နာမ

အင်္ဂုတ္တရနိကာယဋ္ဌကထာ သဗ္ဗာကာရေန နိဋ္ဌိတာ။

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akatakammehi	36
Akatapātarāso	171
Akaraṇīyā	156
Akaraṇīyā	281
Akasiralābhī	254
Akāpurisasevito	8
Akāruṇiko	324
Akālaññū	195
Akālena vadati	311
Akiñcano	337
Akiriyavādo	200
Akutobhayā	28
Akuppaṁ	40
Akuppadhammopi	43
Akuppā	116
Akusalasaṅkhātā	261
Akusalūpasaṁhitaṁ	62
Akkosakaparibhāsako	79, 326
Akkositabbo paribhāsitabbo	237
Akkhaṇavedhī	279
Akkhato	122
Akkhamo hoti rūpānaṁ	38
Akkhitto	48
Akhaṇḍāni	94
Akhettaññunā	126
Agāravo	3
Agocare	129, 254
Aggaṁ	4, 61
Aggaññāni	232
Aggapadasmiṁ	343
Aggamakkhāyati	120, 290
Aggarasaparititto	70
Aggaḷaṁ	306
Aggaḷaṁ ākoṭeti	260
Aggāya parenti	287
Aggissa ādānaṁ	166
Aggī	165
Agge virajjati	304, 305
Aghato	278
Aṅgaṇaṁ	316
Aṅgārakāsūpamā	35, 224
Aṅgīrasaṁ	71
Aṅgīrasaṁ passa	71
Aṅgulipatodakehi	254
Aṅgena	131
Aṅgehi	87, 215
Acakkhussaṁ	78
Acittīkatvā	53, 267
Acirapakkantassa	327
Acirapakkante	196

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အကတကမ္မေဟိ	၃၆
အကတပါတရာသော	၁၇၁
အကရဏီယာ	၁၅၆
အကရဏီယာ	၂၈၁
အကသိရလာဘီ	၂၅၄
အကာပုရိသသေဝိတော	၈
အကာရဏိကော	၃၂၄
အကာလညူ	၁၉၅
အကာလေန ဝဒတိ	၃၁၁
အကိဉ္စနော	၃၃၇
အကိရိယဝါဒေါ	၂၀၀
အကုတောဘယာ	၂၀
အကုပ္ပံ	၄၀
အကုပ္ပဓမ္မောပိ	၄၃
အကုပ္ပါ	၁၁၆
အကုသလသမ်ဖီတာ	၂၆၁
အကုသလူပသံဟိတံ	၆၂
အက္ကောသကပရိဘာသကော	၇၉၊၃၂၆
အက္ကောသိတမ္ဟော ပရိဘာသိတမ္ဟော	၂၃၇
အင်္ဂဏဝေဓီ	၂၇၉
အင်္ဂတော	၁၂၂
အင်္ဂမော ဟောတိ ရူပါနံ	၃၀
အင်္ဂီတ္ထော	၄၀
အခဏ္ဍာဓိ	၉၄
အခေတ္တညူနာ	၁၂၆
အဂါရဝေါ	၃
အဂေါစရေ	၁၂၉၊၂၅၄
အင်္ဂံ	၄၊၆၁
အင်္ဂညာနိ	၂၃၂
အင်္ဂပဒသ္မိံ	၃၄၃
အင်္ဂမင်္ဂါယတိ	၁၂၀၊၂၉၀
အင်္ဂရသပရိတိတ္တော	၇၀
အင်္ဂဠံ	၃၀၆
အင်္ဂဠံ အာကောဋ္ဌေတိ	၂၆၀
အင်္ဂါဃ ပရေန်	၂၀၇
အင်္ဂိဿ အာဒါနံ	၁၆၆
အင်္ဂီ	၁၆၅
အင်္ဂေ ဝိရဇ္ဈတိ	၃၀၄၊၃၀၅
အဃတော	၂၇၀
အင်္ဃံ	၃၁၆
အင်္ဃိရကာသူပမာ	၃၅၊၂၂၄
အင်္ဃီရသံ	၇၁
အင်္ဃီရသံ ပဿ	၇၁
အင်္ဂုလိပတောဒကေဟိ	၂၅၄
အင်္ဂေန	၁၃၁
အင်္ဂေဟိ	၈၇၊၂၁၅
အစက္ခုဿံ	၇၀
အစိတ္တီကတွာ	၅၃၊၂၆၇
အစိရပက္ကန္တဿ	၃၂၇
အစိရပက္ကန္တေ	၁၉၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Acirapakkantesu	118
Accantaniṭṭho	175, 344
Accantapariyosāno	175
Accantabrahmacārī	175
Accantayogakkhemī	175
Accayo	264
Accaruci	112
Accāyatā	124
Accāraddhaṁ	124
Accāsanne kammaṁ karoti	253
Accuggato	180
Accharaṁ vādesi	233
Acchiddena appaṭimaṁsena	311
Acchodakā	58
Ajito	336
Ajeṭṭhamaraṇaṁ	240
Ajjavaṁ	76
Ajjavena	76
Ajjhattaṁ	33
Ajjhattaṁ arūpasaññī	244-5
Ajjhattaṁ itthindriyaṁ	168
Ajjhattaṁ rūpasaññī	243
Ajjhattaṁ vā	107
Ajjhattaṁ saṁkhittaṁ	162
Ajjhattarato	250
Ajjhāruhā	26
Ajjhāvasati	34
Ajjhesanti	241
Ajjhogāḷho	180

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Ajjhottharati	35
Ajjhomaddati	216
Ajjhomucchito	25
Ajjhosānaṁ	274
Añjalikammaṁ sāmīcikammaṁ	237
Aññaṁ gharaṁ	97
Aññaṁ byākaroti	40
Aññaṁ byākaronti	118
Aññataraṁ manomayaṁ	24
Aññataraṁ manomayaṁ kāyaṁ	58
Aññataro	134
Aññatra upalāpanāya	156
Aññatra mithubhedā	156
Aññadatthu	60
Aññātukāmo	58
Aññābyākaraṇāni	40
Aññena	104
Aññenaññaṁ paṭicarati	197
Aññesaṁ hīnānaṁ	70
Añño me ākappo	313
Aṭṭīyeyya	263
Aṭṭhakanāgaro	346
Aṭṭhako	66
Aṭṭha pahārādā	220
Aṭṭhāne	324, 338
Aṭṭhānepi bhavaṁ gotamo	339
Aṭṭhikaṅkalūpamā	35
Aṭṭhitāyeva	121
Aḍḍhavādaṁ vadeyya	300

ပဒါနုက္ကမော	ဗိဉ္ဇကော
[အ]	
အစိရပက္ကန္တေသု	၁၁၈
အစ္ဆန္နဒ္ဒေါ	၁၇၅၊၃၄၄
အစ္ဆန္နပရိယောသာနော	၁၇၅
အစ္ဆန္နဗြဟ္မစာရီ	၁၇၅
အစ္ဆန္နယောဂက္ခေမီ	၁၇၅
အစ္ဆယော	၂၆၄
အစ္ဆရိစိ	၁၁၂
အစ္ဆာယတာ	၁၂၄
အစ္ဆာရဒ္ဓံ	၁၂၄
အစ္ဆာသန္နေ ကမ္မံ ကရောတိ	၂၅၃
အစ္ဆုဂ္ဂတော	၁၈၀
အဇ္ဈဝါဒေသိ	၂၃၃
အဇ္ဈိဒ္ဓေန အပ္ပဋိမံသေန	၃၁၁
အဇ္ဈောဒကာ	၅၈
အဇ္ဈောတော	၃၃၆
အဇ္ဈောဝဟနီယံ	၂၄၀
အဇ္ဈုပံ	၇၆
အဇ္ဈုပေန	၇၆
အဇ္ဈတ္တံ	၃၃
အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီ	၂၄၄-၅
အဇ္ဈတ္တံ ဇုတ္တိန္ဒြိယံ	၁၆၈
အဇ္ဈတ္တံ ရူပသညီ	၂၄၃
အဇ္ဈတ္တံ ဝါ	၁၀၇
အဇ္ဈတ္တံ သံခိတ္တံ	၁၆၂
အဇ္ဈတ္တရတော	၂၅၀
အဇ္ဈာရုဟာ	၂၆
အဇ္ဈာဝသတိ	၃၄
အဇ္ဈေသန္တိ	၂၄၁
အဇ္ဈောဂါဠ္ဟော	၁၈၀

ပဒါနုက္ကမော	ဗိဉ္ဇကော
[အ]	
အဇ္ဈောထရတိ	၃၅
အဇ္ဈောမဒ္ဒတိ	၂၁၆
အဇ္ဈောမုစ္ဆိတော	၂၅
အဇ္ဈောသာနံ	၂၇၄
အဠလိကမ္ပံ သာမိစိကမ္ပံ	၂၃၇
အဏိ ဃရံ	၉၇
အဏိ ဗျာကရောတိ	၄၀
အဏိ ဗျာကရောန္တိ	၁၁၈
အညတရံ မနောမယံ	၂၄
အညတရံ မနောမယံ ကာယံ	၅၈
အညတရော	၁၃၄
အညတြ ဥပလာပနာယ	၁၅၆
အညတြ မိထုဘေဒါ	၁၅၆
အညဒတ္ထု	၆၀
အညာတုကာမော	၅၈
အညာဗျာကရဏာနိ	၄၀
အညေန	၁၀၄
အညေနညံ ပဋိစရတိ	၁၉၇
အညေသံ ဟီနာနံ	၇၈
အညော မေ အာကပ္ပေါ	၃၁၃
အဋ္ဌိယေယျ	၂၆၃
အဋ္ဌကနာဂရော	၃၄၆
အဋ္ဌကော	၆၆
အဋ္ဌ ပဟာရာဒါ	၂၂၀
အဋ္ဌာနေ	၃၂၄၊၃၃၀
အဋ္ဌာနေဝိ ဘဝံ ဂေါတမော	၃၃၉
အဋ္ဌိကင်္ကလူပမာ	၃၅
အဋ္ဌိတာယေဝ	၁၂၁
အဏဝါဒံ ဝဒေယျ	၃၀၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Aḍḍho	48, 145
Aṇumthūlaṁ	113
Aṇḍakosamhā	206
Aṇḍabhūtāya	203
Atammayo	141
Ataramāno	306
Atikālena	39
Atikkamma	240
Atikkamma rūpe	288
Atidivā	39
Atināmeti	32
Atinipātaṁ	139
Atipāteyya	281
Atimaññate	177
Atimānaṁ	139
Atimīḷhajo	66
Atirekapūjāya	352
Atirekapūjāya pūjetā	355
Atirekāya	64
Atilīnaṁ	124
Ativattati	168
Ativijjha passanti	117
Ativelaṁ	82
Atisitvā	336
Atisithilā	124
Atītattho	224
Atulaṁ	249
Atekiccho	46, 134
Atohayaṁ	166

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Attagutto	3
Attacatuttho	18
Attatthaṁ	189
Attatthampi	67
Attadantaṁ	111
Attabhāvapaṭilābho	41
Attamano homi	109
Attavipattiṁ	196
Attasambhavaṁ	250
Attā	313
Attānaṁ	166
Attānaṁ paribhoti	54
Attānudiṭṭhi	142
Attānupekkhī	44
Atthaṁ gahetvāna	178
Atthaṁ riñcati	140
Atthakusalo	60
Atthaṅgamāya	101, 279
Atthacariyāya	223
Atthaññū	47
Atthapaṭisaṁvedino	8
Atthapaṭisambhidāppatto	38
Atthapubbāparakusalo	60
Atthavasaṁ	69
Atthavinicchayaññū	24
Atthavedaṁ	88
Atthasaṁhitena	59
Atthasaṁhitena vadati	312
Atthassa pattiṁhadayassa santiṁ	301

ပဒါနုက္ကမော	ဗိန္ဒုက်ော
[အ]	
အမော	၄၈၊၁၄၅
အကုံထူလံ	၁၁၃
အက္ကာကောသမှာ	၂၀၆
အက္ကာဘူတာယ	၂၀၃
အတမ္မယော	၁၄၁
အတရမာနော	၃၀၆
အတိကာလေန	၃၉
အတိက္ကမ္မ	၂၄၀
အတိက္ကမ္မ ရူပေ	၂၀၀
အတိဒိဝါ	၃၉
အတိနာမေတိ	၃၂
အတိနိပါတံ	၁၃၉
အတိပါတေယျ	၂၀၁
အတိမညတေ	၁၇၇
အတိမာနံ	၁၃၉
အတိမိဋ္ဌေ၁	၆၆
အတိရေကပူဇာယ	၃၅၂
အတိရေကပူဇာယ ပူဇေတာ	၃၅၅
အတိရေကာယ	၆၄
အတိလိနံ	၁၂၄
အတိဝတ္တတိ	၁၆၀
အတိဝိဇ္ဈ ပဿန္တိ	၁၁၇
အတိဝေလံ	၀၂
အတိသိတ္တာ	၃၃၆
အတိသိထိလာ	၁၂၄
အတီတဇ္ဈော	၂၂၄
အတုလံ	၂၄၉
အတေကိစ္ဆော	၄၆၊၁၃၄
အတေကာယံ	၁၆၆

ပဒါနုက္ကမော	ဗိန္ဒုက်ော
[အ]	
အတ္တဂုတ္တော	၃
အတ္တစတုတ္ထော	၁၀
အတ္တဆံ	၁၀၉
အတ္တဆမိ	၆၇
အတ္တဒန္တံ	၁၁၁
အတ္တဘာဝပဋိလာဘော	၄၁
အတ္တမနော ဟောမိ	၁၀၉
အတ္တဝိပတ္တိံ	၁၉၆
အတ္တသမ္ပဒံ	၂၅၀
အတ္တာ	၃၁၃
အတ္တာနံ	၁၆၆
အတ္တာနံ ပရိဘောတိ	၅၄
အတ္တာနုဒိဋ္ဌိ	၁၄၂
အတ္တာနုပေက္ခီ	၄၄
အထံ ဂဟေတ္ဝာန	၁၇၀
အထံ ရိဉ္စတိ	၁၄၀
အထကုသလော	၆၀
အထဂ်မာယ ၁၀၁၊	၂၇၉
အထစရိယာယ	၂၂၃
အထည္ဟ	၄၇
အထပဋိသံဝေဒိနော	၀
အထပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တော	၃၀
အထပုဗ္ဗာပရကုသလော	၆၀
အထဝသံ	၆၉
အထဝိနိစ္ဆယည္ဟ	၂၄
အထဝေဒံ	၀၀
အထသံဟိတေန	၅၉
အထသံဟိတေန ဝဒတိ	၃၁၂
အထသ ပတ္တိံ ဟဒယသ သန္တိံ	၃၀၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Atthassa patti	301
Atthā pacurā	53
Atthābhisamayā	23
Atthāya	231
Atthikassa	261
Atthi nāma	58
Atthi vipariṇāmo	304
Atthupaparikkhāya	126
Atthūpaparikkhitā hoti	223
Atthe cintetuṁ	49
Atthena attho	343
Attheva aññathattaṁ	304
Athenī	20
Adaṇḍena	176
Adassanaṁ gato	281
Adassanapariyosānā	120
Adinnaṁ	262
Addasaṁ vā assosiṁ vā	108
Addasu	29
Addhānakkhamo	12
Addhuvā	179
Advayaṁ	300
Adhammacariyā	142
Adhammacariyā visamacariyā	313
Adhikaraṇaṁ	274, 310
Adhikaraṇaṁ ādiyati	52
Adhikaraṇakārako	79
Adhikaraṇanirodhaṁ	310
Adhikaraṇanirodhagāminiṁ paṭipadaṁ	310

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Adhikaraṇasamathā	190
Adhikaraṇasamudayaṁ	310
Adhikaraṇiko	325
Adhigaccheyya	70
Adhigaṇhanti	231, 273
Adhigaṇhāti	16
Adhigato	315
Adhigamāya	101
Adhigamma	283
Adhicittaṁ	102
Adhiccasamuppannaṁ	141
Adhiṭṭhāti	102, 230
Adhipaññādhamma-vipassanāya	260, 316
Adhimattaṁ	136, 231
Adhimatto	99
Adhimānaṁ	139
Adhimānasacco	325
Adhimāniko	325
Adhimānena	40
Adhimuccati	77
Adhimuccitā	50
Adhimucceyya	109
Adhimutto hoti	124
Adhivāseti	258
Adhivuttipadānaṁ	299
Adhisīle	162, 310
Adhisīlesu	83
Adhīyamāno	66
Adhuttī	20

ပဒါနုက္ကမော	ဝိဇ္ဇကော
[အ]	
အတ္ထဿ ပတ္တိ	၃၀၁
အတ္ထာ ပစုရာ	၅၃
အတ္ထာဘိသမယာ	၂၃
အတ္ထာယ	၂၃၁
အတ္ထိကဿ	၂၆၁
အတ္ထိ နာမ	၅၈
အတ္ထိ ဝိပရိဏာမော	၃၀၄
အတ္ထုပပရိက္ခာယ	၁၂၆
အတ္ထူပပရိက္ခိတာ ဟောတိ	၂၂၃
အထ္ထေ စိန္တေတုံ	၄၉
အထ္ထေန အထ္ထော	၃၄၃
အထ္ထေဝ အညထတ္တံ	၃၀၄
အထေနိ	၂၀
အဒဏ္ဍေန	၁၇၆
အဒဿနံ ဂတော	၂၈၁
အဒဿနပရိယောသာနာ	၁၂၀
အဒိန္နံ	၂၆၂
အဒ္ဒသံ ဝါ အဿောသိ ဝါ	၁၀၈
အဒ္ဒသု	၂၉
အဒ္ဓါနက္ခမော	၁၂
အဒ္ဓုဝါ	၁၇၉
အဒ္ဓုယံ	၃၀၀
အဓမ္မစရိယာ	၁၄၂
အဓမ္မစရိယာ ဝိသမစရိယာ	၃၁၃
အဓိကရဏံ	၂၇၄၊၃၁၀
အဓိကရဏံ အာဒိယတိ	၅၂
အဓိကရဏကာရကော	၇၉
အဓိကရဏနိရောဓံ	၃၁၀
အဓိကရဏနိရောဓဂါမိနိံ ပဋိပဒံ	၃၁၀

ပဒါနုက္ကမော	ဝိဇ္ဇကော
[အ]	
အဓိကရဏသမထာ	၁၉၀
အဓိကရဏသမုဒယံ	၃၁၀
အဓိကရဏိကော	၃၂၅
အဓိစ္ဆေယျ	၇၀
အဓိဇဏွန်	၂၃၁၊၂၇၃
အဓိဇဏွာတိ	၁၆
အဓိတော	၃၁၅
အဓိမာယ	၁၀၁
အဓိမှ	၂၀၃
အဓိစ္စတ္တံ	၁၀၂
အဓိစ္စသမုပ္ပန္နံ	၁၄၁
အဓိဋ္ဌာတိ	၁၀၂၊၂၃၀
အဓိပညာဓမ္မဝိပဿနာယ၂၆၀၊၃၁၆	
အဓိမတ္တံ	၁၃၆၊၂၃၁
အဓိမတ္တော	၉၉
အဓိမာနံ	၁၃၉
အဓိမာနသစ္စော	၃၂၅
အဓိမာနိကော	၃၂၅
အဓိမာနေန	၄၀
အဓိမုစ္ဆတိ	၇၇
အဓိမုစ္ဆိတာ	၅၀
အဓိမုစ္စေယျ	၁၀၉
အဓိမုတ္တော ဟောတိ	၁၂၄
အဓိဝါသေတိ	၂၅၀
အဓိဝုတ္ထိပဒါနံ	၂၉၉
အဓိသီလေ	၁၆၂၊၃၁၀
အဓိသီလေသု	၀၃
အဓိယမာနော	၆၆
အဓုတ္တိ	၂၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Adho	300
Anaggahitacitto	53
Anacchariyaṁ	59
Anaññāte aññātamānī	54
Anatīto	28
Anattato	278
Anattasaññā saṇṭhāti	258
Anattānupassī	150
Anatthaṁ	140
Anatthampi	178
Anatthasaṁhitaṁ	104
Anatthāya	254
Anadhigataṁ	79
Anadhigatassa	252
Anadhivāsato	128
Ananuyuttassa	186
Ananuyoge	167
Ananulomikena	39, 81
Ananusayā	75
Anantarā	61
Anantarā āsavānaṁ khayo	61
Anabbhakkhātukāmā	212
Anabhāvaṁkatā	200
Anabhāvaṁ gameti	130
Anabhibhūto	60
Anabhiratiṁ	310
Anabhirato	28
Anabhihiṁsamāno	277
Anayaṁ	325

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anayabyasanaṁ	57, 155, 325
Anariyaṁ	104
Anariyavohārā	246
Anavajjāni	113
Anavaññattikāmo	145, 195
Anavatthacārikaṁ	52, 81
Anavatthitā	141
Anavayo	49
Anavasesaṁ ādiyati	253
Anavasesadohī ca hoti	351, 355
Anāgamanadiṭṭhiko deti	53, 267
Anāgāmitāya	341
Anāgāmī hoti	168
Anāghātaṁ	311
Anādiyitvā	216
Anādeyyavācā-saṁvattaniko	232
Anānākathiko	195
Anāmantacāre	82
Anāyāsā	179
Anāyussa	46
Anāvattidhammaṁ	275
Anāsane	129
Anāsevito	283
Anāḷiko	115
Anikkhittadhuro	2, 139
Aniccato	224, 278
Aniccapaṭisaṁvedī	148

ပဒါနုက္ကမော	ဗိန္ဒုင်္ကော
[အ]	
အဓော	၃၀၀
အနဂ္ဃိတစိတ္တော	၅၃
အနစ္ဆရိယံ	၅၉
အနညာတေ အညာတမာနိ	၅၄
အနတီတော	၂၀
အနတ္တတော	၂၇၀
အနတ္တသညာ သဏ္ဌာတိ	၂၅၀
အနတ္တာနုပဿီ	၁၅၀
အနတ္ထံ	၁၄၀
အနတ္ထမ္မိ	၁၇၀
အနတ္ထသံဟိတံ	၁၀၄
အနတ္ထာယ	၂၅၄
အနဓိဂတံ	၇၉
အနဓိဂတသ	၂၅၂
အနဓိဝါသတော	၁၂၀
အနနုယုတ္တသ	၁၀၆
အနနုယောဂေ	၁၆၇
အနနုလောမိကေန	၃၉၊၈၁
အနနုသယာ	၇၅
အနန္တရာ	၆၁
အနန္တရာ အာသဝါနံ ခယော	၆၁
အနဗ္ဘက္ခာတုကာမာ	၂၁၂
အနဘာဝံကတာ	၂၀၀
အနဘာဝံ ဂမေတိ	၁၃၀
အနဘိဘူတော	၆၀
အနဘိရတိံ	၃၁၀
အနဘိရတော	၂၀
အနဘိဟိံသမာနော	၂၇၇
အနယံ	၃၂၅

ပဒါနုက္ကမော	ဗိန္ဒုင်္ကော
[အ]	
အနယဗျသနံ	၅၇၊၁၅၅၊၃၂၅
အနရိယံ	၁၀၄
အနရိယဝေါဟာရာ	၂၄၆
အနဝဇ္ဇာနိ	၁၁၃
အနဝညတ္တိကာမော	၁၄၅၊၁၉၅
အနဝတ္ထစာရိကံ	၅၂၊၈၁
အနဝတ္ထိတာ	၁၄၁
အနဝယော	၄၉
အနဝသေသံ အာဒိယတိ	၂၅၃
အနဝသေသဒေါဟိ စ ဟောတိ	၃၅၁၊၃၅၅
အနာဂမနဝိဒ္ဓိကော ဒေတိ	၅၃၊၂၆၇
အနာဂါမိတာယ	၃၄၁
အနာဂါမီ ဟောတိ	၁၆၈
အနာဃာတံ	၃၁၁
အနာဒိယိတ္ဝာ	၂၁၆
အနာဒေယျဝါစာ-သံဝတ္တနိကော	၂၃၂
အနာနာကထိကော	၁၉၅
အနာမန္တစာရေ	၈၂
အနာယာသာ	၁၇၉
အနာယုသ	၄၆
အနာဝတ္တိမမ္မံ	၂၇၅
အနာသနေ	၁၂၉
အနာသေဝိတော	၂၈၃
အနာဠိကော	၁၁၅
အနိက္ခိတ္တဓုရော	၂၊၁၃၃
အနိဋ္ဌတော	၂၂၄၊၂၇၈
အနိစ္စပဋိသံယုတ်	၁၄၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Aniccasaññaṁ	272
Aniccasaññā	32, 106
Aniccasaññī	148
Aniccā	179, 312
Aniccānupassī	148, 175
Anicce dukkhasaññā	32, 106
Aniccucchādanaparimadda-nabhedanaviddhaṁsana-dhammassa	266
Animittācetovimutti	96
Anirākatajjhāno	321
Anivatti	29
Anissaravikappī	45
Anītisampadā hoti	230
Anukampaṁ upādāya	18, 33, 317
Anukampakena	33
Anukampanti	21, 29
Anukampikā	97
Anukkamaṁ	20
Anuggahītaṁ	24
Anuggaho	311
Anucarantipi naṁ	115
Anujīvino	29
Anuṭṭhānamalā gharā	216
Anuṭṭhitā	95, 247
Anuṭṭhitāya	193
Anutappā	97
Anuttaraṁ	47
Anuttaraṁ sammāsambodhiṁ	74, 168
Anuttariyāni	87

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anuddayataṁ paṭicca	55
Anuddhaṁseti	35
Anudhammacārino	248
Anunayasaṁyojanaṁ	146
Anupakkuṭṭho	48
Anupaṭṭhitāya satiyā	35
Anupariyagā	193
Anupariyāyapathaṁ	331
Anupariyāyapatho	182
Anupahacca	53, 55
Anupahacca talaṁ	172
Anupādānarato	173
Anupādāparinibbānaṁ	172, 305
Anupādāya	116
Anupādāya ye ratā	337
Anupādā vimuccanti	100
Anupādā vimokkho	305
Anupādisesaṁ	264
Anupādisesā	173
Anupubbaninno	218
Anupubbanirodhā	276
Anupubbavihārā	276
Anupubbasikkhā	220
Anupubbiṁ kathaṁ	213
Anupubbiṁ kathaṁ kathessāmi	55
Anupubbena	63
Anuppattasadattho	117
Anuppadānena	24
Anuppaveccheyya	10
Anubandhitabbaṁ	241

ပဒါနုက္ကမော	ဝိဇ္ဇကော်
[အ]	
အနိစ္စသညံ	၂၇၂
အနိစ္စသညာ	၃၂၊၁၀၆
အနိစ္စသညီ	၁၄၀
အနိစ္စာ	၁၇၉၊၃၁၂
အနိစ္စာနုပဿီ	၁၄၀၊၁၇၅
အနိစ္ဆေ ဒုက္ခသညာ	၃၂၊၁၀၆
အနိစ္စုဒ္ဓာဒနပရိမဒ္ဒနဘေဒန-ဝိဒ္ဓံသနဓမ္မဿ	၂၆၆
အနိမိတ္တာစေတောဝိမုတ္တိ	၉၆
အနိရာကတဇ္ဈာနော	၃၂၁
အနိဝတ္တိ	၂၉
အနိဿရဝိကပ္ပိ	၄၅
အနီတိသမ္ပဒါ ဟောတိ	၂၃၀
အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ	၁၈၊၃၃၊၃၁၇
အနုကမ္ပကေန	၃၃
အနုကမ္ပန္တိ	၂၁၊၂၉
အနုကမ္ပိကာ	၉၇
အနုက္ကမံ	၂၀
အနုဂ္ဂဟီတံ	၂၄
အနုဂ္ဂဟော	၃၁၁
အနုစရန္တိ ဝိ နံ	၁၁၅
အနုဇိဝိနော	၂၉
အနုဋ္ဌာနမလာ ဃရာ	၂၁၆
အနုဋ္ဌိတာ	၉၅၊၂၄၇
အနုဋ္ဌိတာယ	၁၉၃
အနုတပ္ပါ	၉၇
အနုတ္တရံ	၄၇
အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ	၇၄၊၁၆၈
အနုတ္တရိယာနိ	၈၇

ပဒါနုက္ကမော	ဝိဇ္ဇကော်
[အ]	
အနုဒ္ဒယတံ ပဋိစ္စ	၅၅
အနုဒ္ဒံသေတိ	၃၅
အနုဓမ္မစာရိနော	၂၄၀
အနုနယသံယောဇနံ	၁၄၆
အနုပက္ကုဋ္ဌော	၄၀
အနုပဋိတာယ သတိယာ	၃၅
အနုပရိယဂါ	၁၉၃
အနုပရိယာယပထံ	၃၃၁
အနုပရိယာယပထော	၁၀၂
အနုပဟစ္စ	၅၃၊၅၅
အနုပဟစ္စ တလံ	၁၇၂
အနုပါဒါနရတော	၁၇၃
အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာနံ	၁၇၂၊၃၀၅
အနုပါဒါ	၁၁၆
အနုပါဒါယ ယေ ရတာ	၃၃၇
အနုပါဒါ ဝိမုစ္စန္တိ	၁၀၀
အနုပါဒါ ဝိမောက္ခော	၃၀၅
အနုပါဒိသေသံ	၂၆၄
အနုပါဒိသေသာ	၁၇၃
အနုပုဗ္ဗနိန္နော	၂၁၀
အနုပုဗ္ဗနိရောဓော	၂၇၆
အနုပုဗ္ဗဝိဟာရာ	၂၇၆
အနုပုဗ္ဗသိက္ခာ	၂၂၀
အနုပုဗ္ဗိံ ကထံ	၂၁၃
အနုပုဗ္ဗိံ ကထံ ကထေဿာမိ	၅၅
အနုပုဗ္ဗေန	၆၃
အနုပ္ပတ္တသဒ္ဒတ္ထော	၁၁၇
အနုပ္ပဒါနေန	၂၄
အနုပ္ပဝေစ္ဆယျ	၁၀
အနုဗန္ဓိတဗ္ဗံ	၂၄၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anubyañjanaso	190
Anubhūtapubbato	71
Anumajjitvā	174
Anumatā mayā	344
Anumoditvā	156
Anuyuñjati ajjhattaṁ ceto-samathaṁ	33
Anuyutto	78, 96
Anuyogāya	77
Anurakkhissati	109
Anulomikāni	173
Anuvicca	299
Anuviccakāraṁ	212
Anuvicca viññū sabrahmacārī	314
Anuviloketvā	318
Anusandati	167
Anusandhipubbāpare	60
Anusayā	28
Anusāsanī	33
Anusāsikā	97
Anussatiṭṭhānāni	101
Anussukā	179
Anekadhātuṁ	296
Anekadhātupaṭivedhāya	104
Anekapariyāyena	208
Anekavassagaṇiko	266
Anekavihitaṁ	137
Anekavihitesu ca	354
Anekasataṁ khattiyaparisaṁ	246
Anekasataṁ brāhmaṇaparisaṁ	247
Anelakaṁ	121
Anojavantaṁ	82
Anotatto	218
Anodarikattaṁ	41
Anodhiṁ karitvā	141
Antaggāhikāya	43
Antamaso pattapariyāpanna-mattampi	90
Antaraṁ karitvā	343
Antarato jātaṁ	178
Antaradhāpeyya	132
Antarahitā	134
Antarā	161
Antarā ca velaṁ antarā ca agyāgāraṁ	337
Antarāparinibbāyī	149, 172
Ante nisīdāpeti	84
Antonimuggaposīni	10
Andhakārābhinivesā	120
Andhakāre nikkhitto	68
Andhatamaṁ	178
Annabhāranesādānaṁ	41
Anvaḍḍhamāsaṁ	237
Anvadeva	334
Apakassanti	310
Apagabbho	202
Apace brahmacārayo	232
Apaññattaṁ paññāpenti	152
Apaññattiko	330
Apaññātakena	44

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနုဗျဉ္ဇနသော	၁၉၀
အနုဘူတပုဗ္ဗတော	၇၁
အနုမဇ္ဇိတွာ	၁၇၄
အနုမတာ မယာ	၃၄၄
အနုမောဒိတွာ	၁၅၆
အနုယုဉ္ဇတိ အတ္ထဿ စေတော-သမထံ	၃၃
အနုယုတ္တော	၇၀၊၉၆
အနုယောဂါယ	၇၇
အနုရက္ခိဿတိ	၁၀၉
အနုလောမိကာနိ	၁၇၃
အနုဝိစ္စ	၂၉၉
အနုဝိစ္စကာရံ	၂၁၂
အနုဝိစ္စ ဝိဘူ သဗ္ဗဟ္မစာရီ	၃၁၄
အနုဝိလောကေတွာ	၃၁၀
အနုသန္ဓတိ	၁၆၇
အနုသန္ဓိပုဗ္ဗာပရေ	၆၀
အနုသယာ	၂၀
အနုသာသနီ	၃၃
အနုသာသိကာ	၉၇
အနုဿတိဋ္ဌာနာနိ	၁၀၁
အနုဿုကာ	၁၇၉
အနေကဓာတုံ	၂၉၆
အနေကဓာတုပဋိဝေဓာယ	၁၀၄
အနေကပရိယာယေန	၂၀၀
အနေကဝဿဂဏိကော	၂၆၆
အနေက္ခဝိဟိတံ	၁၃၇
အနေကဝိဟိတေသု စ	၃၅၄
အနေကသတံ ခတ္တိယပရိသံ	၂၄၆
အနေကသတံ ဗြာဟ္မဏပရိသံ	၂၄၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနေလကံ	၁၂၁
အနောဇဝန္တံ	၀၂
အနောတတ္တော	၂၁၀
အနောဒရိကတ္တံ	၄၁
အနောမိ ံ ကရိတွာ	၁၄၁
အန္တဂ္ဂါဟိကာယ	၄၃
အန္တမသော ပတ္တပရိယာပန္န-မတ္တမ္ပိ	၉၀
အန္တရံ ကရိတွာ	၃၄၃
အန္တရတော ဇာတံ	၁၇၀
အန္တရာပေယျ	၁၃၂
အန္တရာယိတာ	၁၃၄
အန္တရာ	၁၆၁
အန္တရာ စ ဝေလံ အန္တရာ စ အဂျာဂါရံ	၃၃၇
အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ	၁၄၉၊၁၇၂
အန္တေ နိသီဒါပေတိ	၀၄
အန္တေဝနိမုဂ္ဂပေါသိနိ	၁၀
အန္ဓကာရာဘိနိဝေသော	၁၂၀
အန္ဓကာရေ နိက္ခိတ္တော	၆၀
အန္ဓတမံ	၁၇၀
အန္ဓဘာရနေသာဒါနံ	၄၁
အန္ဓဗုမာသံ	၂၁၇
အန္ဓဒေဝ	၄၁၄
အပကဿန္တိ	၃၁၀
အပဂစ္ဆော	၂၀၂
အပစေ မြဟ္မစာရယော	၂၃၂
အပညတ္တံ ပညာပေန္တိ	၁၅၂
အပညတ္တိကော	၃၃၀
အပညာတကေန	၄၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Apaññāto	44
Apaṇṇakaṁ vā sotāpanno	312
Apaṇṇako maṇi	340
Apattassa	252
Apadaṁ vadhitvā	281
Apanato	280
Apanenti	35
Apaneyyeso	197
Apayiṁsuyeva	281
Aparappaccayā	97
Aparappaccayo	215
Aparāmaṭṭhāni	94
Apariggahā	273
Aparitassāya	183, 227
Aparipakkavedanīyaṁ	265
Aparipūrakārī	64
Apariyonaddhena	103
Aparihānadhammo	134
Apare vā pariyāye	340
Apalokitā vā	211
Apaviddhaṁ	267
Apaviddhaṁ deti	53
Apaviyūhitvā	57
Apasammajjanti	197
Apasādenti	117
Apānubhā	29
Apāyakusalo	139
Apāyamukhāni	240
Apāyasampannaṁ	229
Apārā pāraṁ gamanāya	287

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Apāsādike	80
Api	186
Apicchassa	226
Api panujjamānena	261
Apubbaṁ acarimaṁ	149
Apeyyampi	57
Appakasirena	281
Appakicco	41
Appaṭikūle	52
Appaṭinissajja	262
Appaṭibhāno	25
Appaṭivānacitto	21
Appaṭivāni	99
Appaṭividdhaṁ hoti	114
Appaṭivibhattā	222
Appaṭivibhattabhogī	90
Appaṭisaṁveditvā	340
Appaṭisaraṇo	54
Appaṭisevato	128
Appaṭṭho	41
Appatissā	76
Appatisso	3
Appattassa	36
Appabhassa	45
Appamatto	190
Appamāṇaṁ	8, 193, 300, 341
Appamāṇā	251
Appamāṇāni	244
Appamāṇena	101, 263
Appamāṇo samādhi	277

ပဒါနုက္ကမော	ဗိဋ္ဌကော်
[အ]	
အပညာတော	၄၄
အပဏ္ဏကံ ဝါ သောတာပန္နော	၃၁၂
အပဏ္ဏကော မဏိ	၃၄၀
အပတ္တဿ	၂၅၂
အပဒံ ဝဓိတ္ဝာ	၂၈၁
အပနေတာ	၂၈၀
အပနေန္တိ	၃၅
အပနေယ္ယေသော	၁၉၇
အပယိံသုယေဝ	၂၈၁
အပရပ္ပစ္ဆယာ	၉၇
အပရပ္ပစ္ဆယော	၂၁၅
အပရာမဋ္ဌာနိ	၉၄
အပရိဂ္ဂဟာ	၂၇၃
အပရိတဿာယ	၁၈၃၊၂၂၇
အပရိပက္ကဝေဒနိယံ	၂၆၅
အပရိပူရကာရီ	၆၄
အပရိယောနဒ္ဓေန	၁၀၃
အပရိဟာနဓမ္မော	၁၃၄
အပရေ ဝါ ပရိယာယေ	၃၄၀
အပလောကိတာ ဝါ	၂၁၁
အပဝိဒ္ဓံ	၂၆၇
အပဝိဒ္ဓံ ဒေတိ	၅၃
အပဝိယူဟိတ္ဝာ	၅၇
အပသမ္မဇ္ဇန္တိ	၁၉၇
အပသာဒေန္တိ	၁၁၇
အပါနုဘာ	၂၉
အပါယကုသလော	၁၃၉
အပါယမုခါနိ	၂၄၀
အပါယသမ္ဘဒ္ဓံ	၂၂၉
အပါရာ ပါရံ ဂမနာယ	၂၀၇

ပဒါနုက္ကမော	ဗိဋ္ဌကော်
[အ]	
အပါသာဒိကေ	၈၀
အပိ	၁၈၆
အပိစ္ဆဿ	၂၂၆
အပိ ပနဇ္ဇမာနေန	၂၆၁
အပုဗ္ဗံ အစရိမံ	၁၄၉
အပေယျမ္ပိ	၅၇
အပ္ပကသိရေန	၂၈၁
အပ္ပကိစ္စော	၄၁
အပ္ပဋိကူလေ	၅၂
အပ္ပဋိနိဿဇ္ဇ	၂၆၂
အပ္ပဋိဘာနော	၂၅
အပ္ပဋိဝါနစိတ္တော	၂၁
အပ္ပဋိဝါနိ	၉၉
အပ္ပဋိဝိဒ္ဓံ ဗောတိ	၁၁၄
အပ္ပဋိဘဏ္ဍာ	၂၂၂
အပ္ပဋိဘဏ္ဍဘောဂိ	၉၀
အပ္ပဋိသံဝေဒိတ္ဝာ	၃၄၀
အပ္ပဋိသရဏော	၅၄
အပ္ပဋိသေဝတော	၁၂၀
အပ္ပဒ္ဓော	၄၁
အပ္ပတိဿာ	၇၆
အပ္ပတိသော	၃
အပ္ပတ္တဿ	၃၆
အပ္ပဘဿ	၄၅
အပ္ပမတ္တော	၁၉၀
အပ္ပမာဏံ	၈၊၁၉၃၊၃၀၀၊၃၄၁
အပ္ပမာဏာ	၂၅၁
အပ္ပမာဏာနိ	၂၄၄
အပ္ပမာဏေန	၁၀၁၊၂၆၃
အပ္ပမာဏော သမာဓိ	၂၇၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Appamādagāravatā	105
Appamāde pamoditā	105
Appavedanīyaṁ	265
Appasaddavinītā	330
Appasannānaṁ	309
Appasādaṁ pavedeyyuṁ	254
Appaharantassa paharati	253
Appātaṅko	27
Appābādho	27
Appāyukasaṁvattaniko	232
Appāhāro	41
Appicchakathā	39, 257
Appiccho	222
Appiyapasaṁsī	195
Appossukko	249
Abalāya	26
Abbudo nirayo	329
Abbuhi	24
Abbūḷhesiko	31
Abbokiṇṇaṁ	149
Abbhantarānaṁ ratiyā	182
Abbhantarāni	154
Abbhāgate	19
Abyākatavatthūsu	172
Abyāpajjhaṁ	124
Abyāpajjhaṁ sukhaṁ lokaṁ	108
Abyāpajjhaṁ hitaṁ cittaṁ	63
Abyāpajjhādhimutto	125
Abyāpajjhārāmo	139
Abyāpajjhena	101, 263

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Abyāpajjo	334
Abhabbo	3
Abhavo	319
Abhāvanīyo	83
Abhikkantataro	114, 324
Abhikkantavaṇṇā	99
Abhikkantā	221
Abhikkantāya rattiyā	99
Abhikkamanti	126
Abhikkhuke āvāse	237
Abhijānāti	175
Abhijānātha	301
Abhijāyati	127
Abhiññātā	208
Abhiññātehi	322
Abhiññāya	190, 301
Abhiññāvosānapāramippatto	4
Abhiññā sacchikiriyāya	299
Abhiṇhaṁ	313
Abhiṇhaṁ sannipātā	151, 156
Abhindi kavacamiva	250
Abhido addharattaṁ	134
Abhidhammakathaṁ	37, 131
Abhidhamme abhivinaye	291
Abhidhammo	291
Abhinato	280
Abhinandiṁsu	301
Abhinanditvā	156
Abhiniveso	121
Abhinisīdati	35

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Abhippasanno	104
Abhibhāyatanāni	243
Abhibhuyya	196, 244, 299
Abhibhū	60
Abhibhosmi	29
Abhiyanteva	281
Abhiyātukāmo	155
Abhiramanti	218
Abhiramissāmi	36
Abhirūpā	34
Abhivādanaṁ paccuṭṭhānaṁ	237
Abhivinayo	291
Abhisaṅkhataṁ	347
Abhisañcetayitaṁ	347
Abhisandeti	9
Abhisandenti	287
Abhisallekhikā	257
Abhihaṭṭhuṁ pavārenti	355
Abhūtabbhakkhāna-saṁvattaniko	232
Abhedanamukhāni	266
Amaṅkubhūto	20
Amatagāminaṁ	105
Amataddaso	142
Amatapariyosānā	167
Amatāya dhātuyā	278
Amatogadhā	30, 98, 167, 266, 316
Amanāpasaddasaṁvattaniko	232
Amanāpānaṁ	50
Amanussānaṁ piyo hoti	345

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Amama	273
Amissīkataṁ	125, 275
Ambapiṇḍiyā	120
Ammakā ammakasaññā	114
Ayaṁ'sa loko āraddho	234
Ayo	6
Arakkhitāya vācāya	35
Arakkhitena cittena	35
Arakkhiteneva kāyena	35
Araññavanapatthāni	332
Araññasmiṁ	22
Aratiratisaho	322
Arasarūpo bhavaṁ gotamo	199
Arahaggataṁ	83
Ariyakantāni sīlāni	17
Ariyakantehi	63
Ariyadhammaṁ samādāya	63
Ariyasīlo	307
Ariyassa	9
Ariyā	95
Ariyāya	2, 27, 323
Ariyāyatane	141
Ariyāya paññāya	258
Ariyāvāsā	291
Ariyūpavādī sabrahmacārīnaṁ	326
Ariye ñāye	307
Ariyena	142
Ariyo	8
Ariyo ca tuṇhibhāvo	260
Alaṁ	44, 121

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Alaṁ kātuṁ	19, 291
Alaṁpañño	3
Alaṁ pamādāya	3
Alaṁ vacanāya	3, 312
Alaṁ saṁvidhātuṁ	19, 291
Alaṁsākaccho	30
Alaṁsājīvo	31
Alaṅkārūpavicārā	119
Alabbhanīyāni	24
Alamariyañāṇadassana-visesaṁ	26, 139
Alamariyañāṇadassana-viseso	314-5
Alameva	17
Alasā	177
Alābhāya	254
Avakassanti	310
Avajānāti	50
Avasesaṁ ādāya pakkamanti	65
Avassaji	250
Avāpuraṇaṁ ādāya	263
Avijjaṇḍakosaṁ padāletvā	204
Avijjā	136, 206, 207
Avijjāgatāya pajāya	203
Avijjānivuto	225
Avijjā paramaṁ malaṁ	216
Aviññātañca vijānāti	118
Aviññātāresu	224
Avitakkena cittaṁ na pakkhandati	283

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Avidvā	283
Avipassakassa	28
Avippaṭisāratthāni	287
Avippaṭisārānisaṁsāni	287
Avippaṭisāro upadahātabbo	59
Avimuttaṁ	126
Avimuttaṁ vā cittaṁ	109
Avivaṭaṁ	119
Avivādāya	95
Avisārado	79
Avihiṁsā	112
Avītagandhaṁ	71
Avītarāgo	122
Avekkhati vipariṇāmadhamme	196
Aveccappasannā	317
Aveccappasādena	106
Avedanīyaṁ	265
Averena	101, 263
Asaṁvaro	142
Asaṁvutehi indriyehi	35
Asaṁsaggakathā	40
Asaṁhīro	190, 310
Asakkaccaṁ deti	53, 266
Asakkaccakārī	138
Asaṅkhāraparinibbāyī	149, 173
Asajjhāyamalā	216
Asaññasattā	165
Asati-amanasikāro	56
Asatthena	176

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Asaddhamme patiṭṭhāpeti	39
Asantuṭṭhibahulo	139
Asanthavavissāsī	44
Asandiddhaṁ	217
Asapattībhinivesā	120
Asabhāgavuttiko	6
Asammuṭṭhā	205
Asammūḷho kālaṁ karoti	346
Asammohañca cetaso	126
Asammoho	125
Asallīnaṁ	205
Asahatthā deti	267
Asātaccakārī	138
Asātānaṁ	50
Asādhāraṇena	141
Asāhasena	177
Asicammaṁ	35
Asitabyābhaṅgiṁ	2
Asitassa	20
Asilokabhayaṁ	261
Asisūnūpamā	35
Asihatthena	27
Asuko	222
Asucinā	84
Asucī	195
Asubhanimittānuyogaṁ	12
Asubhā	142
Asubhā bhāvetabbā rāgassa pahānāya	257

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Asurindo	217
Asekhiyā	335
Asekhena	289
Asecanakaṁ	70
Asoṇḍi	20
Asmi	96
Asmimānasamugghātāya	104, 258
Asmīti mānasamugghāto	96
Assako	115
Assadammasārathi	11
Assaddhamme	84
Assaddhiyaṁ	137
Assaddho	3
Assamedhaṁ	193
Assavāya	48
Assāsarato	113
Assasitvā vā passasāmi	99
Assādadiṭṭhi	142
Assādamaddasā	301
Assārohā	182
Assāsappattā	97
Assutañceva	118
Asse ubbejetā	215
Assosi kho	170
Ahaṁkārā	141
Ahaṅkāramamaṅkāra-mānāpagataṁ	167
Ahiṁsakā atītaṁse	122
Ahitāya dukkhāya	107

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Ahu	179
Ahuvattha	33
Aho vata	98
[Ā]	
Ākaṅkheyya ce	321
Ākappasampanno	30, 83
Ākappena	217
Ākāsadhātuyā	17
Ākāsasamena	101
Ākiñcaññābhinivesā	120
Ākiṇṇamanussaṁ	64
Ākoṭehi	306
Āgataphalo	88
Āgatāgamā	119
Āgataṁ pañhaṁ	30
Āgantā itthattaṁ	168
Āgamanadiṭṭhiko	53
Āgamehi tāva	259
Āgamma	102
Āghātapaṭivinayā	56
Āghātavatthūni	276
Ācamayitvā	108
Ācayāya	239
Ācariyadhanaṁ	66
Ācariyadhanaṁ pariyesissanti	348
Ācikkhissanti	248
Ājaññaratho	11
Ājīvako	85
Ājīvikābhayaṁ	261

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Āṇaṇyamuttamaṁ	116
Ātappāya	77
Ātitheyyaṁ	171
Ādānapaṭinissagge	337
Ādānādhippāyā	120
Ādānādhippāyo	49
Ādāyagamaniyo	341
Ādibrahmacariyako	196
Ādibrahmacariyikāya	195
Ādiyā	22
Ādīnavamaddasā	301
Ādīnavo	214
Ādeyyamukho	50
Ādhānaggāhī	107
Ādhipaccaṁ	168
Ānāpānassati	258
Ānisaṁsā	193
Āneñjappattaṁ	125, 275
Āpadāsu	24
Āpādessāmi	155
Āpāyikā	46
Āpāyiko	134, 310
Ābādhato	278
Ābādhāya	277
Ābādhiko	57
Ābādho	283
Ābhassarā	164
Ābhāya phusaṭaṁ hoti	184
Ābhicetasikānaṁ	63

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Ābhidosikaṁ	132
Ābhisamācārikaṁ	137
Ābhisamācārikaṁ dhammaṁ	6
Ābhisallekhikā	39
Āmaseyyāsi	338
Āmāvasesaṁ pāceti	78
Āmisantaro	46, 55
Āyaṁ	239
Āyakusalo	139
Āyatakena	78
Āyatakeneva aññāpaṭivedho	221
Āyatanuppādaṁ	126
Āyatane	21, 138
Āyatiṁ anuppādadhammā	200
Āyatiṁ saṁvarāya	264
Āyatiṁ sukhavipāko	8
Āyamukhaṁ	10
Āyasakyaṁ	178
Āyasampannaṁ	229
Āyasmā udāyī	110
Āyuṁ deti	21
Āyusaṁvattanikā	23
Āyusaṅkhāraṁ ossaji	249
Ārakkhasatino	45
Ārakkhādhikaraṇaṁ	274
Ārakkho	274
Ārocayāmi	189
Ārocenti	222
Āraññakassa	282

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Āraññakena	36
Āraññako	307
Āraddhavīriyassa	226
Āraddhavīriyā	123
Āraddhavīriyo	2, 116
Ārabhati ca vippaṭisārī ca	51
Ārabbha	196
Ārambhaja	51
Ārambhaje āsave	51
Ārambhadhātu	108
Ārambhavatthūni	252
Ārādhako	344
Ārādhayī	96
Ārādheyya	302
Ārodanā	84
Ārohapariṇāhena	289
Ālasye	167
Āliṅgitvā	189
Ālindaṁ	306
Ālokabahulo	139
Ālokasaññaṁ	102, 174
Āloko	206
Āvaraṇā	26
Āvāsapaligedhi	84
Āvāsamaccharini	45
Āvikattā	27
Āvikatvā	34
Āvi ceva raho ca	43
Āvilo	68
Āveni kammāni	310

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Āsajja	262
Āsajja dānaṁ deti	228
Āsanodakena	19
Āsabhaṁ ṭhānaṁ	4, 136, 294
Āsavaṭṭhāniyehi	224
Āsavānaṁ khayaṁ	277
Āsavānaṁ khayā	87
Āsavānaṁ khayāya	6, 252, 316
Āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇāti	278
Āsavā vighātapariḷāhā	127
Āsāṭikaṁ hāretā	349, 353
Āsīde	27
Āsevitāya	193
Āhāraṭṭhitikā	302
Āhuto	166
Āhunaṁ	165
Āhuneyyaggi	165
Āḷhakathālikā	121
[I]	
Iccetaṁ samasamaṁ	64
Icchāpakato	40, 65
Icchāvinaye	150
Ijjhati	299
Iṭṭhā	135
Iṇaṁ ādiyati	115
Iṇādānasmiṁ vadāmi	115
Iti paṭisañcikkhati	99
Iti bhavābhavakathā	319
Ittarasaddho	51
Itthākappaṁ	168
Itthālaṅkāraṁ	168
Itthikathā	319
Itthikuttaṁ	168
Itthichandaṁ	168
Itthividhaṁ	168
Itthissaraṁ	168
Idaṁ bhavānaṁ aggaṁ	61
Idamatthitaṁ	65
Iddhaṁ	64
Idha	127, 131, 301, 349, 352
Idha ce naṁ virādheti	224
Idha niṭṭhā	317
Idhapaññassa	341
Idha pana vo	312
Idha loke	288
Idha vihāya	317
Idhassu	16
Indriyaparopariyattaṁ	296
Indriyānaṁ	141
Indriyānañca samataṁ paṭivijjha	124
Indriyāni	173
Indriyāni okkhipi	234
Indriyāni vippasīdiṁsu	126
Iriyati	300
Iriyamānaṁ	111
Iriyāpathasamasīsī	149
Irīṇaṁ	325
Issatthena	66, 239

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[I]	
Issariyapariyosānā	119
Issukinī	46
Issukī	107
[U]	
Ukkāsitvā	306
Ukkujjeyya	254
Ukkudhito	68
Ukkhittapaligho	31
Uggatasarīrassa	166
Uggahetā	217
Uggā rājaputtā	182
Uggo	23
Uggo rājamahāmatto	145
Uggharantaṁ	264
Ugghātitā	27
Uccārapassāvakammāya	109
Uccāvacaṁ	104, 105
Uccāvacāni	38, 291
Uccāsaddamahāsaddā	12
Ucchinnamūlā	199
Ucchecchāmi	155
Ucchedavādo	200
Ujubhūto	240
Ujjagghati	35
Ujjubhūtesu	24
Ujjhattibalā	223
Uñchena paggahena	27
Uṭṭhātā kammadheyyesu	240
Uṭṭhānavīriyādhigatehi	22

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Uṭṭhānasampanno	312
Uṭṭhāyakānaṁ	177
Uṇṇā	19
Uṇhā	128
Utupariṇāmajā	317
Uttarakurukā	273
Uttari appaṭivijjhanto	346
Uttari abhāvitaṁ	230
Uttari ca vighātaṁ	302
Uttarimanussadhammā	139
Uttarimanussadhammo	314
Uttarenābhimukhā	281
Udakamaṇiko	11
Udakānuggatāni	10
Udakūpamā	148
Udakūpassaṭṭhaṁ	66
Udakorohakā	338
Udapatto	67
Udayatthagāminiyā	2, 27
Udarāvadehakaṁ	65, 78
Udānaṁ udānesi	70, 249
Udāyiṁ	102
Udāyī	58, 277, 279, 283
Udumbarakhādīvā	239
Udenaṁ cetiyaṁ	247
Uddasseti	171
Uddissakataṁ	215
Uddesaṁ uddisitvā	336
Uddhaṁ	300
Uddhaṁsoto akaniṭṭhagāmi	149

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Uddhaccāya saṁvattati	124
Uddhaste aruṇe	221
Uddhambhāgiyāni	289
Uddhumātakaṁ	103
Unnāmaninnāmi	229
Upakaṇṇake	25, 215
Upakappatu	338
Upacitānaṁ	340
Upaṭṭhahanti	35
Upaṭṭhitassatissa	226
Upaṭṭhitā	205
Upaṭṭhitā pāricariye	105
Upadhikkhayaṁ	193
Upanāhī	107
Upanidhāya	55
Upanipajjeyya	189
Upanisasampannaṁ	118
Upanisīdanti dhammassavanāya	266
Upanisīdeyya	189
Upanīhātuṁ	300
Upaneti	230
Uparinemassa	275
Uparūpari caṅkamati	73
Upalikkhanti	35
Upavāyataṁ	166
Upavāsassa	299
Upasaṁharati	278
Upasaṅkami	17, 145, 166, 167, 282
Upasantupasanto	131
Upasampadāya	2
Upasampādetabbaṁ	85
Upasamāya	104
Upahaccaparinibbāyī	149, 173
Uppaṇḍeti	35
Uppannuppannānaṁ	190
Uppalinī	10
Uplavissati	333
Upādānakkhayassa	126
Upādānakkhayo	125
Upādāne	100
Upādāya	18, 33
Upāraddhāvajānanti	336
Upārambhacitto	54
Upāsakapatikuṭṭho	62
Upāsakena	62
Upekkhaṁ	116
Upekkhako	52
Upekkhako viharati	87
Upekkhāsetadantavā	112
Ubbaṭumaṁ rathaṁ karoti	216
Ubbāhikāya	310
Ubbhijjitvā	10
Ubbhidodako	10
Ubhato	48
Ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ	304
Ubhatobhāgavimutto	146, 284
Ubhonte viditvāna	132

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Ummattakasaṁvattaniko	232
Ummādā cittakkhepā	65
Ummujjati	148
Ummūlamakāsi	121
Uyyojanakapaṭisaṁyuttaṁ	227
Uyyodhikā nivatto hoti	305
Urattāḷiṁ kandati	136
Ullapati	34
Ussaṅkitaparisaṅkito	43
Ussadakajāto	68
Ussahati vāyamati	35
Ussahissāmi	36
Ussā	118
Ussāraṇaṁ	34
Ussāho	99
Ussūrabhatte	82
Ussoḷhī	31, 99
Uḷārāya	69
Uḷārāya bhattabhogāya	267
Uḷāresu kāmaguṇesu	267
[Ū]	
Ūsaraṁ	229
Ūhasati	34
[E]	
Ekaṁ paṭisevati	258
Ekakamhi tāva	259
Ekaṅgahīnā	115
Ekacce ca vinipātikā	163

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[E]	
Ekattaṁ	109
Ekattasaññino	165
Ekadvāraṁ	331
Ekadhamme	302
Ekadhammo akkhāto	348
Ekanāḷikā	348
Ekantakāḷakehi	148
Ekantagato	104
Ekantasukhappaṭisaṁvedī	312
Ekamantaṁ aṭṭhāsi	217
Ekaraso	220
Ekasāṭakā	126
Ekāhamataṁ	103
Ekībhāvāya	95, 195, 325
Eko	190
Eko anto	132
Eko adāyako	16
Eko dāyako	16
Ekodi nipako sato	116
Ekodibhāvādhigato	9
Eko paṇīto	114
Eko bahiddhā rūpāni	243
Ekohaṁ jhāyaṁ sukhamanubodhiṁ	301
Eko hīno	324
Etadavoca	68, 243
Ettāvatā	133
Evaṁanatīto	103
Evaṁmahānubhāve	155
Evaṁmahiddhike	155

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[E]	
Evaṁbhāvī	103
Evaṁ vigatābhijjho	340
Evameva kho	57, 58, 203, 289
Eḷamūgo	45
[O]	
Okappeyyuṁ	129
Okassa	153
Okassa pasayha	171
Okā anokamāgamma	337
Okāro	214
Okāsapharaṇo	49
Okāsādhigamo	101, 279
Okkamānāya nibbānassa	227
Ogādhappattā	97
Ogāhaṁ otiṇṇassa	282
Ogāhā uttiṇṇassa	282
Ojaṭṭhāyī	102
Oṇojesiṁ	222
Ottappaṁ natthi	115
Ottappabalaṁ	1
Odanakummāsūpacayassa	266
Odātena vatthena	10
Odhastapatodo	11
Odhunāti	120
Opakkamikā	317
Opadhikaṁ	241
Oparajjaṁ	49
Opasamiko	224
Opāteti	45
Opānabhūtaṁ	212

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[O]	
Obhaggobhaggaṁ	282
Obhāsaṁ	243
Omā	118
Omānaṁ	139
Oramattakena	161
Orambhāgiyāni	289
Oravitā	324
Orimaṁ tīraṁ	336
Ovaṭo vacanapatho	237
Ovādakārī	22
Ovādapaṭikarāya	48
Ovādikā	97
Ovādūpasaṅkamanaṁ	237
Osadhi	180
Osadhitiṇavanappatayo	180
Ohāya	2
Ohitabhāro	117
Ohito	73
Oḷārikampi nimittaṁ	37
Oḷigallaṁ	129
[Ka]	
Kaṁsathāle	9
Kaṁsūpadhāraṇāni	270
Kaṅkhāṭṭhāniye dhammesu	354
Kaṅkhāṭṭhāniyesu	119
Kaccittha bhante	222
Kacci nu kho	313
Kajaṅgalakā	304
Kajaṅgalāyaṁ	304

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kaṇṭakaṭṭhānaṁ	129
Kaṇṭako	322
Kaṭaggāho	116
Kaṭukānaṁ	50
Kaṇṇarogo	317
Kaṇṇasaṁdhovikaṁ	333
Kaṇṇasukkasappaṭibhāge	51
Kaṇājakaṁ	267
Kataṁ pañhaṁ	31
Katakaraṇīyo	117
Katakusalā	20
Katassa vā paṭicayo	259
Katahattho	281
Katāvakāsā	20
Kantā	135
Katūposano	281
Kathaṁ ime jhāyanti	117
Kathaṁ kathaṁ nāma	113, 4
Kathaṁ paribhoti	54
Kathaṁbhūtassa me	314
Kathaṁ hi nāma	108
Kathāpariyosānaṁ	170
Kathāpābhataṁ	282
Katthaci	52
Katthī hoti vikatthi	325
Kadariyo	173
Kappaṁ	247
Kappaṭṭhikaṁ	310
Kappaṭṭho	134

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kapālaṁ anatimaññamāno	66
Kappāvasesaṁ vā	247
Kapimiddhapareto	72
Kappiyaṁ	231
Kampeti sampakampeti	251
Kabaḷīkārāhārabhakkhānaṁ	345
Kabaḷīkārāhārabhakkhānaṁ devānaṁ	58
Kamaṇḍalukā	338
Kamanīyo	234
Kammaññā	124
Kammantaṁ kāreti	52, 68
Kammantābhinivesā	119
Kammadāyado	28
Kammadāyādo	314
Kammapaṭisaraṇo	28, 314
Kammabandhu	28, 314
Kammayoni	28, 314
Kammavipākajā	317
Kammasamādānānaṁ	136, 295
Kammassako	28
Kammassakomhi	314
Kammānaṁ	108, 109
Kammāraputtassa	338
Kammārāmatā	39
Kammārāmā	160
Kammārāmo	96
Kammāvaraṇatāya	140
Kammāsaṁ	94
Karuṇedhimuttā	122

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kalalībhūto	68
Kalaho	274
Kalāyamattiyo	328
Kalinā tena	329
Kalyāṇakāmā	37
Kalyāṇamittatā	137
Kalyāṇamitte	345
Kalyāṇamitto	290
Kalyāṇasampavaṅko	290
Kalyāṇasahāyo	290
Kalyāṇena manasā	29
Kallaṁ vacanāya	275
Kallacittaṁ	214
Kallitakusalo	100
Kavitā	37
Kasiṇāyatanāni	300
Kasirena samudāgacchanti	261
Kaḷopihattho	263
Kva nānattaṁ gacchanti	265
Kā upanisā	257
Kākacchamānā	98
Kākapeyyo	11
Kāmaguṇā	135
Kāmapaccayā āsavā	75
Kāmabhogino	115
Kāmayamāno	135
Kāmarāgapariyuṭṭhitena	67
Kāmarāgaparetena	67
Kāmarāgappahānāya	103
Kāmarāgarattāyaṁ	100

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kāmalābhābhijappinaṁ	115
Kāmavitakkaṁ nādhivāseti	129
Kāmasahagatā	277
Kāmātveva	3
Kāmādhimuttānaṁ	52
Kāmānaṁ nissaraṇaṁ	75
Kāmūpasañhitā	135
Kāmūpasaṁhitaṁ	62
Kāme	77
Kāmesu	2
Kāmehi nekkhammarataṁ	112
Kāmoghavuṭṭhānaṁ	27
Kāyakammantasando-sabyāpatti	340
Kāyaduccaritaṁ	299
Kāyaduccarite	84
Kāyaduccaritena	1, 201
Kāyabalaṁ	294
Kāyasakkhī	147
Kāyasakkhi vutto bhagavatā	284
Kāyasandosaṁ	117
Kāyupapanno	110
Kāye	78
Kāyo	8
Kāyo passambhati	88
Kāraṇapālī	68
Kālaṁgati	27
Kālaṁ jānāti	184
Kālaṅkatā	322
Kālaññū	47
Kāladānāni	21

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kālamakāsi	329
Kālāgatā	53
Kālāvakaṁ	293
Kālena	53, 231
Kālena dinnaṁ	21
Kālena dhammassavane	260
Kālena vakkhāmi	311
Kālena vakkhāmi no akālena	59
Kālo uddesassa	184
Kāveyya	37
Kāsikacandanaṁ	131
Kiṁkaraṇīyāni	38, 291
Kiṁkaraṇīyesu	39
Kiṁkārapaṭissāviniyo	19
Kiṁ nu kho	325
Kiṁnu tvaṁ gotami	236
Kiṁsaññī	279
Kiccakaraṇīyāni	174
Kiccakaro	29
Kiñca tattha sambādho	283
Kiñcanaṁ	52
Kittāvatā	118
Kinti mayaṁ	62
Kinti	154
Kintime jhāyanti	117
Kinti svāssa vacanīyo	203
Kibbisaṁ pasavati	310
Kimaṅgaṁ pana na mayaṁ	64
Kimaññatra	196

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kimārammaṇā	265
Kimime jhāyanti	117
Kimilāyanti	76
Kilanto	57
Kilesāvaraṇatāya	140
Kukkuṭacchāpakasseva	206
Kukkuṭacchāpakānaṁ	203
Kukkuṭārāme	346
Kukkuṭiyā aṇḍāni	186
Kuṭumbaṁ ajjhāvasati	67
Kuṭumalakajāto	184
Kuṭhārī	328
Kuṇapena	218
Kunnadiyo	180
Kumbhaṭṭhānakathā	319
Kumbhatthenakehi	238
Kumāripañhesu	301
Kulakumāriyo	153
Kulaputtānaṁ	260
Kulaputto	2, 196
Kulamaccharinī	45
Kulavaṁsa	229
Kulavaṁso	22
Kulitthiyo	153
Kusalañca dānaṁ	229
Kusalamūlaṁ	134
Kusalasīlo	307
Kusalehi susamannāhatassa	234
Kusinārāyaṁ	311
Kusītavatthūni	252

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kusobbhā	180
Kuhako	38
Kūṭeyyāni	215, 325
Kevaṭṭā maññe	12, 177
Kevalaṁ bhikkhācariyāya	66
Kevalakappaṁ	99
Kevalī	289
Kokanadaṁ	71
Kokāliko bhikkhu	326
Ko cāhaṁ bho	69
Kotūhalamaṅgaliko	62
Kotūhalamaṅgalena	140
Kodhano	107
Kodhapareto	178
Kodhamāno	115
Kodhasammadasammatto	178
Korakajāto	184
Koleyyakā	178
Ko viseso	196
Kosajjāya	124
Kosi tvaṁ āvuso	328
Ko so	48
[Kha]	
Khajjamānaṁ	104
Khaṇakicco	224
Khaṇḍaphullaṁ	83
Khaṇḍiccena	59
Khattiyaparisā	246
Khantiṁ	122

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Kha]	
Khantibalā	223
Khantiyā	76
Khantisoraccādhippāyā	120
Khantī	77
Khandhimāva mahādumo	21
Khamatu ca me so	264
Khamo	290
Kharānaṁ	50
Khāṇuṁ	129
Khāyissati	227
Khārakajāto	184
Khippanisanti	60, 241
Khilavinibandhā	289
Khīṇā jāti	118
Khīyanadhammaṁ	263
Khīrodakībhūtā	36
Khīlaṭṭhāyī	216
Khuddarājāno	120, 290
Khettakammantasāmanta-sabyohāre	29
Khettūpame	24
Khemaṁ	285
Khemappattā	100
Khemappatto	285
Khobhessāmi	57
Khomasukhumānaṁ	271
[Ga]	
Gaṅgāyamunā	218
Gacchaṁ	173

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga]	
Gaṇḍato	278
Gaṇanato na jānāti	352
Gaṇārāmo	137
Gatiṁ	115
Gantumarahati	216
Gandhohanamattaṁ	272
Gamiyābhisaṅkhāro	210
Gabbho	240
Gambhīraṁ atthapadaṁ	117, 260
Gambhīratthā	37
Gambhīranemā	181
Gambhīrasitaṁ	229
Gambhīrā	37
Gammaṁ	104
Garuṁ karissanti	153
Garu	321
Garukaraṇā	95
Garuṭṭhāniyaṁ	195
Garutāya	325
Garuttāya	195
Garudhammaṁ	237, 238
Gahaṇāni	43
Gahaṇiyā	27
Gahaṇī	48
Gahanupavicārā	120
Gahapataggi	165
Gahapati	165
Gādhaṁ vindati	333
Gāmakathā	319

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga]	
Gāmakkhettāni	41
Gāmagāmaṇikassa	29
Gāmagāmaṇiko	98
Gāmantaravihāriṁ	109
Gārayhaṁ	330
Giñjakāvasathe	98
Gilānakānañca balābalaṁ	19
Gilānā vuṭṭhito	97, 252, 345
Gihidhammā anapagato	20
Gītaṁ	65
Guyhamantā	43
Guyhamassa āvikaroti	162
Gūthagataṁ	263
Gogaṇaṁ	349
Gocarakusalo hoti	351, 354
Gocarapasutassa	282
Gotrabhū	262, 290
Gopariṇāyakā	352
Gopasu	132
Gopitaro	352
Gopītakaṁ pivitvā	57
[Gha]	
Ghaṭikaṁ	333
Ghammapareto	57
Gharamesino	116
Ghoravisatā	83
Ghoraviso	83

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Cakkaṁ	47
Cakkhundriyasaṁvaro	127
Cakkhunā cakkhuṁ	167
Cakkhubhūto	336
Cakkhurogo	317
Cakkhuviññeyyā	135
Caṅkamanti	306
Caṅkamādhigato samādhi	12
Caṇḍaṁ	129
Caṇḍaṁ hatthiṁ parivajjeti	129
Catukkuṇḍiko	57
Catuppādako	260
Catumahāpathe	11
Caturassā	349
Cattaṁ	24
Cattāni	292
Candanikaṁ	129
Candikāputto	275
Cammayodhino	182
Caraṇā nāgassa tyāpare	112
Carāmi	28
Calakā	182
Cāgo puññaṁ pavaḍḍhati	116, 240
Cātuddisaṁ saṁghaṁ uddissa	271
Cātuddiso	44
Cātumahābhūtikassa	266
Cāturanto	176
Cārikaṁ pakkāmi	236
Cārittakilamatho	102
Cālikāpabbate	258

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Cālikāyaṁ	258
Ciṅgulakaṁ	333
Cittaṁ upasaṁharati	278
Cittaṁ paṭivāpeti	278
Cittaṁ pariyādiyanti	275
Cittaṁ pasīdi	221
Cittaṭṭhānasatāni	336
Cittantaro	341
Cittassa	6
Cittassūpasame rataṁ	111
Cittālaṅkāracittaparikkhāraṁ	168
Cittālaṅkāracittaparikkhāratthaṁ	228
Cittī katvā deti	53
Ciraṭṭhitiko	12
Cīrikasaddo	132
Cuṇṇakajātāni	104
Cuto ca saddhammā	241
Cupasaṅkamitā	252
Cumbaṭakakalahe	235
Cetanā	334
Cetanāya karaṇīyaṁ	287
Cetayitvā	136
Cetanāhaṁ	136
Cetasā cittaṁ	275
Cetasā cittaṁ suparicitaṁ	275
Cetasādhitaṁ	275
Cetasā samphuṭṭhapubbā	118
Cetayitā	330
Cetasikaṁ	275
Cetaso līnattaṁ	162

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Cetasovinibandhā	77
Cetīsu	117, 225
Cetokhilā	77
Cetokhilo	77
Cetopariyāyaṁ	131
Cetovasippatto	109
Cetovimuttiṁ	51, 323
Cetovimutti	7
Cetovivaraṇasappāyā	39, 257
Cetosamathaṁ	33, 39
Cetosamathassa	97
Celakā	182
Codakena	59
[Cha]	
Chattiṁsati	329
Chandaṁ	139
Chandamūlakā	253
Chandarāgo	274
Chandarāgavinibaddho	100
Chandasā	24
Chando	99
Chasu dhammesu	237
Chavāya	100
Chaḷaṅgasamannāgataṁ	107
Chaḷaṅgasamannāgato	292
Chaḷabhijātiyo	126
Chāyatthikā	21
Chārikā paññāyati	180
Chiddaṁ	94
Chiddāvachiddaṁ	264
Chindati	328
Chinnaparipantho	79
[Ja]	
Jaṅgalānaṁ	290
Jaṅgalānaṁ pāṇānaṁ	120
Jaṭilavāsikā	280
Jaṭilako	85
Janapadatthāvariyappatto	176
Janavatī	197
Janetasmiṁ	344
Jano	110
Jappena	24
Jaraṁ anatīto	28
Jarādhammaṁ mā jīri	24
Jarādhammomhi	28
Javanasampanno	87, 273
Javena	76
Javo	76
Jaḷo	45
Jātimaraṇasaṅkhaye	100
Jātimaraṇasambhave	100
Jātiyāvane	18
Jātivādena	48
Jānaṁ	115
Jānaṁ jānāti	336
Jānāmi passāmi	244
Jānāmimaṁ dhammaṁ	300
Jālakajāto	184

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ja]	
Jigīsato	63
Jiguccheyya	263
Jighacchādubbalyapareto	70
Jimhā gati	340
Jimhupapatti	340
Jimheyyāni	215, 325
Jiridanti	215
Jīvataṁ	30
Jīvitaparikkhārā	261
Jīvitaparikkhāresu	41
Jīvitasamasīsī	149
Jegucchi	201
Jegucchiyaṁyeva	266
Jeṭṭho ... seṭṭho	208
Jeṭṭho seṭṭho lokassa	205
Jevanikaṁ	182
Jotipālo ca govindo	122
[Jha]	
Jhānavimokkhasamādhi-samāpattīnaṁ	297
Jhānāni upasampajja	116
Jhāyati	343
Jhāyanti	117
Jhāyatha	33
Jhāyī	113, 117, 297
Jhāyī hete	279
Jhāyī samāpattikusalo	325

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ña]	
Ñatvā dhammaṁ nirūpadhiṁ	29
Ñāṇadassanaṁ	118, 243, 287
Ñāṇadassanappaṭilābhāya	103
Ñāṇena	142
Ñāti	322
Ñātikathā	318
Ñāteyyaṁ	299
Ñāto	39
Ñāyassa adhigamāya	101, 279
[Ṭha]	
Ṭhānañca ṭhānato	136, 295
Ṭhānaso paṭilabhāma	233
Ṭhānaso hetuso	136, 295
Ṭhānāni	24
Ṭhitaṁ	125
Ṭhitidhātu	108
Ṭhito vā nisinnaṁ	11
[Ta]	
Taṁ kiṁ maññati	123
Taṁ kutettha labbhā	276
Taṁ dānena saṅgaṇhāmi	223
Taṁninnāva	12
Takkarassa	44, 95
Taggha	25
Taṅka	79
Tajjaṁ tajjaṁ	135
Tañcāyatanaṁ no paṭisaṁvedissati	279
Taṇhaṁ paṭicca	273

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Taṇhākkhayo	125
Taṇhāgataṁ	172
Taṇhāsaṅkhayavimutto	174
Taṇhā hi naṁ sibbati	132
Tatrāpatthi sambādho	283
Tatridaṁ	126
Tatrūpapattiyā	230
Tatrūpāyāya	19, 239, 291
Tathāgatabalāni	4, 293
Tathāgatassa	4
Tathāgatassetaṁ adhivacanaṁ	293
Tathāgate niṭṭhaṅgato	142
Tathā tathānaṁ kāyena phusitvā	284
Tatheva pāpakammaṁ pavedenti	62
Tadaṅganibbānaṁ	284
Tadaṅgena	276
Tadantaraṁ	99
Tadantaraṁ ko jāneyya	115, 324
Tadanugāyanti	66
Tadanubhāsanti	66
Tadabhiññāsi bhagavā	301
Tadahūpasampannassa	237
Tanū saṁyojanā	193
Tapantamādiccamivantalikkhe	71
Tapassī	201
Tapusso	142
Tapo	78, 112
Tamāseveyyaṁ	283

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tamo	206
Tasmā	1, 316
Tasito	57
Tasmimpi nibbindati	304
Tassa dāyādo bhavissāmi	28, 314
Tavakaṇṇiko	143
Taḷākassa paṭikacceva āḷiṁ	238
Tādino	20, 116
Tāni abhibhuyya	243
Tālāvatthukatā	199
Tāsaṁ aññatarā	97
Tiṭṭhatetaṁ	280
Tiṇa	180
Tiṇakaṭṭhodakaṁ	182
Tiṇapurisarūpako vā	279
Tiṇasanthārako	227
Tiṇukkūpamā	35
Tiṇodakadattiyā	49
Tiṇṇavicikiccho	215
Tiṇṇā	276
Tiṇṇo pāraṅgato	148
Tintiṇo	324
Titthaṁ jānāti	350, 354
Titthakaro	121
Tidaṇḍaṁ bhañjati	216
Tibbaṁ	195
Tibbagāravo	105
Tibbacchando hoti	150
Tibbarāgo	196

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tibbānaṁ	50
Tiracchānakathaṁ	318
Tiriyaṁ	300
Tiriyā nāma tiṇajāti	73
Tirokuṭṭaṁ vā tiropākāraṁ vā	167
Tilamuggamāsāparaṇṇaṁ	183
Tilavāho	329
Tividhā	340
Tīradassiṁ sakuṇaṁ	121
Tīramevānudhāvati	336
Tīhamataṁ	103
Tucchā	312
Tuṇhī ahosi	331
Tuṇhībhāvaṁ	195
Tuṇhībhūtaṁ tuṇhībhūtaṁ	318
Tumo	42
Turū	328
Tulaṁ	249, 250
Tuvaṁ tuvaṁ vacanaṁ	274
Tuvaṭaṁ cittaṁ samādhiyati	346
Tejasā tejaṁ	319
Tejodhātu pakuppati	74
Tenupasaṅkami	15, 110
Teneva dhammarāgena	278
Terovassikāni	104
Tyāssu’me	66
Tvampi no	65

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Tha]	
Thanayaṁ	17
Thambhaṁ	139
Thalaṁ ussāreti	218
Thāmadhātu	108
Thāmavā	2
Thullakumārikā	43
Thūṇūpanītāni	166
Thūlaṁ pasuṁ	215
Theyyasaṅkhātaṁ	262
Therā	98, 158
Therānukampitassa	291
Thero	39
[Da]	
Dakkhā	19
Dakkhiṇaṁ anuppadassati	22
Dakkhiṇaṁ patiṭṭhāpeti	107
Dakkhiṇā	63, 165
Dakkhiṇenābhimukhā	281
Dakkhiṇeyyaṁ gavesati	162
Dakkhiṇeyyaggi	165
Dakkho	9, 312
Daṭṭheyyaṁ	299
Daṇḍādānā	274
Datvā attamano hoti	108
Dadaṁ cittaṁ pasādayaṁ	116
Dadaṁ cittaṁ pasādeti	108
Daddaraṁ	197
Dandhaṁ	99
Dandhavirāgī	136

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Damenti	166
Daratha	70
Davatthā	67
Dasamo	346
Daso	60
Dassanakāmatarā	97
Dassanakāmā	306
Dassanasampanno	17
Dassanānuttariyaṁ	87
Dassanāya	102
Dassanīyā	34
Dahati	230
Daharatagge	341
Daḷhapākāratoraṇaṁ	331
Daḷhadhammā	280
Daḷhaparakkamo	2
Daḷhuddhāpaṁ	331
Dānakathaṁ	213
Dānapati	20
Dānavatthūni	229
Dānāni	232
Dānūpapattiyo	230
Dāyaṁ	173
Dāyako	20
Dāyakopi anipphalo	339
Dāyajjaṁ	22
Dāyamayaṁ	231
Dāyādo	28
Dārukammiko	131
Dāliddiyaṁ	115

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dāliddiyaṁ dukkhaṁ	115
Dāsakaputtā	182
Dāsīsamaṁ	178
Diṭṭhadhammanibbānaṁ	284
Diṭṭhadhammavedaniyaṁ	265
Diṭṭhadhammasukhavihāraṁ	261
Diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ	63
Diṭṭhadhammasukhavihārāya	102
Diṭṭhadhammābhinibbutā	100
Diṭṭhadhammikānaṁ āsavānaṁ saṁvarāya	308
Diṭṭhadhammikāpi	240
Diṭṭhadhammo	215
Diṭṭhasampannaṁ	271
Diṭṭhādhiṭṭhānaṁ	332
Diṭṭhigatametaṁ	172
Diṭṭhiṭṭhānappahāyinaṁ	122
Diṭṭhipaṭivedhe	151
Diṭṭhipariyuṭṭhānaṁ	332
Diṭṭhippatto	147
Diṭṭhiyāpi appaṭividdhaṁ	323
Diṭṭhiyāpi suppaṭividdhaṁ	324
Diṭṭhisampadaṁ	140, 230
Diṭṭhisampannaṁ	122, 271
Diṭṭhisamugghāto	332
Diṭṭhisāmaññagato	95
Diṭṭhena	237
Diṭṭheva dhamme aññaṁ ārādheyya	58
Dinnapubbaṁ katapubbaṁ	154

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dibbe cattāro māse	184
Divasaṁ atināmeti	32
Divā saññaṁ adhiṭṭhāti	102
Divā appākiṇṇaṁ	289
Divā divassa	68, 211
Divāvihāraṁ nisīdi	259
Divāsaññaṁ	174
Diviyaṁ	229
Disā ca me	28
Dukkaraṁ karoti	162
Dukkaraṁ pavivekaṁ	332
Dukkhaṁ	275
Dukkhakkhayagāminiyā	2, 27
Dukkhakkhayāya	95
Dukkhato	278
Dukkhamaṁ khamati	162
Dukkhavedanīyaṁ	265
Dukkhasmā	167
Dukkhassa	340
Dukkhassantakaro	133, 302
Dukkhānaṁ	50
Dukkhānupassī	150
Dukkhe anattasaññā	32, 106
Duccarite sucarite	84
Dujjivho	83
Dutiyo sūriyo	180
Duddadaṁ	162
Duppaññataṁ	137
Duppaṭinissaggi	107
Duppaṭivinodayā	55

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dubbalīkaraṇā	26
Dubbharatāya	239
Dummaṅkuyaṁ ahu	179
Dummaṅkūnaṁ puggalānaṁ niggahāya	308
Dummano	25
Durabhisambhavāni	332
Durāgatānaṁ	50
Duruttavādinī	177
Duruttānaṁ	50
Dussīlo	79, 323
Dussīlyaṁ aparisesaṁ nirujjhati	323
Dūteyyaṁ	216
Dūrepātī	279
Devaññataro	168
Devatā rakkhanti	345
Devatopasaṁhārato	71
Devadundubhiyo	249
Devalokāya bhāvaye	63
Devasamo hoti	67
Devānaṁva	185
Devānaṁ sahabyataṁ	168
Devo	10, 168
Deseti	118
Desessāmi	9
Doṇiyā baddho	343
Domanassaṁ	61, 276
Dovacassatā	99
Dovāriko	182
Dosantaro	312
Dosā	229

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Da]

Dvayaṁdvayasamāpattiṁ 167
Dvayena 195
Dvīhamataṁ 103
Dvejjhaṁ 134

[Dha]

Dhaṁsī 324
Dhajaggaṁ 34
Dhanāni 145
Dhanukaṁ 333
Dhanukalāpaṁ sannayhitvā 35
Dhanuggahā 182
Dhanuggaho 280
Dhanūni 29
Dhammaṁ pariyāpuṇāti 33
Dhammakāmo 291
Dhammakucchisamātapo 113
Dhammakusalo 60
Dhammagaru 105
Dhammagāravatā 105
Dhammacakkaṁ 47
Dhammacakkhuṁ 215
Dhammañcānuvitakkaye 63
Dhammaññū 47
Dhammatā esā 287
Dhammadassane niveseti 83
Dhammadesanāya vā dhammadesanaṁ 301
Dhammadharā 119, 248
Dhammanandiyā 278
Dhammanisantiyā 150
Dhammapaññattiyā 33

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Dha]

Dhammapaṭisambhidāppatto 38
Dhammapaṭisaṁvedino 8
Dhammapariyāyaṁ 168
Dhammapariyāyo paṭibhāsi 264
Dhammabhūto 336
Dhammamaccharinī 45
Dhammamaccharī 81
Dhammayogā 117
Dhammarāgena dhammanandiyā 347
Dhammaladdhehi 22
Dhammavedaṁ 88
Dhammasandosā 36
Dhammasākacchāya 260
Dhammasotaṁ samāpanno 89
Dhammasotasamāpanno 344
Dhammasoto 114
Dhammasoto nibbahati 324
Dhammassa cānudhammaṁ byākaronti 212
Dhammassa vaṇṇaṁ 209
Dhammā 323
Dhammā ca maṁ 28
Dhammānudhammappaṭipannā 248
Dhammānudhammappaṭipanno 52, 184
Dhammānusārī 148
Dhammikañca gihipaṭissavaṁ 255
Dhammikā 90
Dhammikehi 22
Dhammiko dhammarājā 176
Dhammūpasañhitaṁ 88
Dhamme dhammānuvattino 336

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Dha]	
Dhammena	47
Dhammena abhivijiya	176
Dhammo	291
Dhātukkhobhato	71
Dhātūsu	265
Dhāraṁ	10
Dhārayissāmi	36
Dhārā	220
Dhāretā	217
Dhūmaṁ kattā	350, 353
Dhovanaṁ	335
[Na]	
Naṁ	135
Nakhasā	317
Nagaraparikkhārehi	181
Naṅgalamukhāni	26
Nacchādeyya	24, 132
Nantakaṁ	56
Nantakavāsī	263
Nandimukhiyā	221
Navaṅgasamannāgato	266
Navaphalāni	21
Navasassāni	21
Navā	98
Naḷakapānaṁ	318
Nāgavane	222
Nāgā	220
Nāccogāḷhaṁ	239
Nātike	98
Nāthakaraṇā	290

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nānattakathā	319
Nānattakāyā ekattasaññino	164
Nānattasaññino	163
Nānādhātuṁ	296
Nānādhimuttikataṁ	296
Nānābhāvo vinābhāvo	314
Nānārattānaṁ	227
Nānāvaṇṇā	73
Nānāvihārehi viharataṁ	344
Nābhiyā uggantvā	73
Nāliyasākaṁ	23
Nhārudaddulaṁ	167
Nikāmayamāno	67, 125
Nikāmalābhī	40
Nikujjeyya	254
Nikkamadhātu	108
Nikkhittāni	134
Nikkhipitabbo	166
Niganṭhasāvako	209
Niganṭho	85
Niggahetvā	56
Niculavane	76, 109
Nicchātā	276
Nicchādeti	120
Nijjaravatthūni	334
Nijjhattibalā	223
Nijjhāpetuṁ	310
Nijjhāyati	343
Niṭṭhaṁ gatā	317

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Niṭṭhitakammantapariyosānā	119
Nidānaṁ	108
Nidānasambhavo	135
Niddā	96
Niddārāmatā	39
Niddārāmo	160
Niddasavatthūni	150
Nidhimukhaṁ gavesanto	348
Nidhunāti	120
Niddhantā	335
Niddhamanīyā	335
Nindiyaṁ	328
Nipakkasatino	45
Nipakā	105
Nipakā patissatā	8
Nipuṇo	30
Nippapañcapade	96
Nippapañcārāmassa	227
Nippapañcārāmo	139
Nippariyāyena	283-4
Nippesiko	38
Nibbattatelakaṁ	23
Nibbānaṁ	137, 284
Nibbānaṁ abhijāyati	127
Nibbānaṁ abhipassato	29
Nibbānadhātuyā ūnattaṁ vā pūrattaṁ vā	221
Nibbānapariyosānā	120, 316
Nibbānassa sacchikiriyāya	101, 279

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nibbānāya	104, 190
Nibbidā	287
Nibbidāya	190
Nibbidāvirāgo	7, 118, 179
Nibbindatha	266
Nibbiseyya	312
Nibbutā	276
Nibbedhikapariyāyo	135
Nibbedhikāya	2, 27
Nibbhogo bhavaṁ	200
Nimittaṁ	174
Nimittaṁ gaṇhāhi	124
Nimittānusārī	96
Nimmaṁsalohitamakkhitaṁ	104
Niyatāyukā	273
Niyāmaṁ okkamituṁ	54
Niyyānikā	95
Niraggaḷaṁ	194
Niraggaḷo	31, 194
Nirayagamanīyā	136
Nirayavedanīyaṁ	136
Nirāmagandhā	122
Nirāmisaṁ sukhaṁ	116
Nirāmiso	8
Nirāyattavuttino	241
Niruttikusalo	60
Niruttipaṭisambhidāppatto	38
Nirodhasaññā	106
Nirodhāya	104, 190
Nirodhānupassimhi	175

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nirodhetvā	276
Nivātanivāto	131
Nivātavuttiṁ	21
Nivāreti	45
Niviṭṭhapemo	104
Niviṭṭhasaddho	104
Niveseti	83
Nisāmakajātiko	325
Nisinnavattikā	349
Nisīdanaṁ	247
Nissaṁsayaṁ	209
Nissaraṇaṁ	67, 102
Nissaraṇamaddasa	301
Nissando	12
Nissayasampanno	258
Nissayo dātabbo	85
Nissāraṇīyā	74
Nīlanidassanāni	244
Nīlanibhāsāni	245
Nīlavaṇṇā	70
Nīlavaṇṇāni	244
Nīlavatthā	70
Nīlā	70
Nīlāni	244
Nīlālaṅkārā	70
Nīvaraṇā	26
Nuṇṇāni	292
Nupalimpati lokena	113
Nekkhammaṁ	124
Nekkhammaṁ adhimuttassa	126

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nekkhammaṁ kho pana	75
Nekkhammaṁ daṭṭhu khemato	29
Nekkhammādhimutto	124
Nekkhammābhirataṁ	224
Nekkhamme ānisaṁsaṁ	214
Nekkhamme cittaṁ pakkhandati	282
Negamajānapadassa	49
Necayiko	324
Nemantaniko	131
Nemittā	74
Nemittiko	38
Nerayikā	46
Nerayikānaṁ āhāro	338
Nerayiko	134, 310
Paṁsukūlaṁ	227
Pakaraṇe	171
Pakkamanti	120
Pakkamissati	121
Pakkāmi	235, 327
Pakkhandati	74, 228
Pakkhandanavossaggo	175
Pakkhandino	182
Pakkhamānattaṁ	237
Pakkhāyanti	28
Pagabbho	140, 324
Pageva	67
Pageva hīnasmiṁ	304
Paggharantaṁ	264
Pagghariṇī	10
Paṅkā	100

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pacalāyamānaṁ	109
Pacalāyamāno	174
Pacalāyasi no	174
Pacuratthatāya	178
Pacurā	53
Paccaṁsena	19
Paccattaṁyeva parinibbāyati	176
Paccattaññeva	8
Paccantimaṁ	181, 331
Paccayābhihāro nāma	355
Paccayiko	327
Paccaviduṁ	225
Paccavekkhaṇanimittaṁ	11
Paccavekkhitabbā	313
Paccāgacchanto	125
Paccāsāreyya	11
Paccuppannasukho	8
Paccekaṁ dussayugena acchādesi	348
Paccekaṭṭhāne	255
Paccekādhipaccaṁ	29
Pacceti	62
Paccorasmiṁ	189
Paccorohaṇī	337
Pacchānipātiniyo	18
Pacchāpuresaññī	174
Pacchābhūmakā	338
Pacchā laṅghati, kubbaraṁ hanati	216
Pacchāliyaṁ khipanti	29
Pacchā vippaṭisārino	33

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pacchime kāle	315
Pajjotasseva	145
Pajjhāyati	343
Pajjhāyanti	117
Pajjhāyanto	25
Pañcaṅgavippahīno	292
Pañcaṅgasamannāgato	289
Pañcaṅgikassa	233
Pañca ṭhānāni ajjhācarituṁ	262
Pañca ñāṇāni	8
Pañcasataṁ vihāraṁ	348
Pañcindriyā mudū	122
Pañcime bhikkhave ādīnavā madhurāyaṁ	81
Paññattaṁ samucchindanti	152
Paññatte āsane	123, 221
Paññavato	226
Paññā	142
Paññā natthi	115
Paññāpetuṁ	310
Paññābalaṁ	1
Paññābalādīni	261
Paññāya	195
Paññāya ca naṁ pajānāti	284
Paññāyatthaṁ vipassati	145
Paññāya samannāgato	2
Paññāvimuttiṁ	51, 323
Paññāvimutti	7
Paññāvimutto	146
Paññāsīlasamāhito	240

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pañhādhippāyena bhāsito	264
Paññuttarā	253, 265
Paññūpavicārā	119
Paṭākaṁ parihareyyuṁ	212
Paṭikūlasaññī	52
Paṭikkamanti	126
Paṭikkosiṁsu	301
Paṭiggaṇhatu	264
Paṭiggahitaṁ	102
Paṭicca	55
Paṭiccakammaṁ	215
Paṭidesitāni	64
Paṭinissaggānupassī	175
Paṭinissaṭṭhāni	292
Paṭipaṇāpetvā	109
Paṭipadaṁ	172, 296
Paṭipūjessāma	19
Paṭippasaddhiladdhena	138
Paṭippassaddhaladdho	8, 9
Paṭippassambhanti	188
Paṭippassambhi	210
Paṭibaddhacitto	168
Paṭibalo	46, 49, 83
Paṭibhanti	28
Paṭibhānaṁ	21, 55
Paṭibhānapaṭisambhidāppatto	38
Paṭibhānena	316
Paṭilīnanisabho	283
Paṭivāpeti	278
Paṭivinodetvā	51

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paṭiviruddho	52
Paṭivedayāmi	189
Paṭisaṅkharoti	83
Paṭisaṅkhā	127
Paṭisaṅkhānabalā	223
Paṭisaṅkhā yoniso	128, 9
Paṭisañcikkhati	99
Paṭisantharissāmi	43
Paṭisanthāragāravatā	105
Paṭisanthāragāravo	106
Paṭisallānaṁ	32, 33
Paṭisallānassa	184
Paṭisallānā vuṭṭhito	98
Paṭisallāne	150
Paṭisallāno	325
Paṭhamābhinibbattā	164
Paṇḍitavatthūni	336
Paṇḍito	48, 331
Paṇḍito maññe	68
Paṇidhāya	78
Paṇidhi	334
Paṇītaṁ	231, 278, 317
Paṇītataro	114, 324
Paṇītā kāmā	3
Paṇītena	138
Paṇīto	8
Patarati	148
Patigatāya	99
Patigādhappattā	97
Patiṭṭhāti	282

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Patiṭṭhitā	116
Patibbatā	178
Patihitāya	252
Pattakkhandhā	330
Pattakkhandho	25
Pattaggāhāpako	85
Pattapariyāpannaṁ	45
Pattāḷhakaṁ	333
Pathabyo	177
Pathaviṁ nissāya jhāyati	343
Pathaviyaṁ pathavisaññā vibhūtā	344
Pathavībhinivesā	119
Pathavīkasiṇasamāpatti-paramā	301
Pathavīsamena	263
Patthanā	334
Pattharitvā	337
Pattheti	312
Padakkhiṇaggāhī	30
Padakkhiṇaggāhī anusāsaniṁ	290
Padajātāni	120, 290
Padāleyya	100
Padumaṁ yathā	71
Padumanirayaṁ	329
Padhānakkhamo	12
Padhānatthikassa	259
Padhānāya	27, 77, 259
Padhāniyaṅgāni	26
Panuṇṇāni	292
Pantāni	332
Pannaddhajo	31
Pannapalāso	184
Pannabhāro	31
Papañcanirodhe	227
Papañcārāmassa	227
Papañco	96
Papātaṁ	129
Papāto viya khāyati	282
Pabbajalāyako	120
Pabbajitena	313
Pabbajjāya ceteti	185
Pabbateyya	189, 277
Pabbājenti	62
Pabbājeyyāma	121
Pabhaṅgu	6
Pabhassaraṁ	6
Pabhajjiṁsu	328
Pamāṇakataṁ kammaṁ	341
Pamāṇikā	114, 324
Pamādaṁ	137
Pamādāya	3
Pamādādhikaraṇaṁ	79
Pamiṇanti	324
Paminanti	114
Pamuditassa	88
Pamodati	177
Payirupāsitā	325
Payirupāseyya	277
Paraṁ vāceti	118
Parakkamadhātu	108
Parakkameyya	24

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Parato	278
Paratoghosapaccayā	330
Parapaṭibaddhā me jīvikā	313
Parapuggalānaṁ	296
Parapurāya	322
Paramadanto	254
Paramadiṭṭhadhamma-nibbānaṁ	305
Paramāya	34
Paramena assāsena	212
Paraloke	288
Parasattānaṁ	296
Parānupekkhī	44
Parikappaṁ vadati	339
Parikuppā	46
Parikkamanaṁ hoti	338
Parikhā	182
Parikkhīṇabhavasaṁyojano	117
Pariggaho	274
Paricaranti	35
Paricārenti	184
Pariccāgavossaggo	175
Paricitā	95, 247
Paricitāya	193
Parijānāti	175
Pariññaṁ	305
Pariññāya	28
Paritassati	44
Parittaṁ	189
Parittā	251
Parittāni	243

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Parinibbānaṁ	284
Parinibbāniko	224
Parinibbāpenti	166
Parinibbāyissati	134
Parinibbutā	337
Parinibbuto	181, 254
Paripakkavedanīyaṁ	265
Paripañhati	119, 195
Paripātetvā	56
Paripucchati	119, 195
Paripucchāya	184
Paripucchitā	253
Paripuṇṇakosakoṭṭhāgāro	48
Paripūrakārinī	97
Paripūreti	9
Paripūrenti	287
Parippharati	9
Paripphosakaṁ paripphosakaṁ	9
Paribbājako	85
Paribhavaṁ	58
Paribhāsati	120
Pariyādāya	27, 95, 196, 239
Pariyādiyeyyātha	319
Pariyāpajjati	253
Pariyāpādenti	35
Pariyāpuṇanti	54
Pariyāpuṇāti	33, 118
Pariyāpuṇitabbaṁ	37
Pariyāyadassāvī	55
Pariyāyena	277, 283

Pādānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pariyāyo	199
Pariyuṭṭhāya	2
Pariyeṭṭhiṁ	136
Pariyesanā	273
Pariyodātā	337
Pariyodātena	10
Pariyonaddhāya	204
Parivajjeti	258
Parisaṅkāya	237
Parisañcitvā	110
Parisaññū	47
Parisandeti	9
Parisāsārajjabhayaṁ	261
Parisāsu	294
Parisuddhā	337
Parisuddhena	10
Pariseditāni	186
Pariharituṁ	349
Pariharissāmi	41
Parihareyya	263
Parihānadhammo	134
Parihānāya	39, 105
Parihāpessanti	154
Parosahassaṁ	176
Palipathaṁ	240
Palujjanti	180
Palokato	278
Pavaḍḍhanti	51
Pavattamaṁsaṁ	215
Pavattā	336

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pavattāro	65
Pavattitaṁ cakkaṁ	47
Pavatteti	4
Pavāḷaṁ	220
Pavivittassa	226, 241
Pavivittassa viharato	227
Pavivekaṁ pītiṁ	62
Pavivekakathā	40
Pavivekādhimutto	125
Pavivekārāmo	139
Paviveke	137
Paviveko	124
Pavuttaṁ	65
Pavuttā bījasampadā	230
Paveṇiyā	24
Pasaṁsati	328
Pasaṁsiyaṁ	330
Pasaṁsiyo	22
Pasaṁsiyo	30
Pasatthappasattho	69
Pasannānaṁ	309
Pasayha	153
Pasavati	122
Passaṁ passati	336
Passaddho kāyo asāraddho	205
Passato upadhikkhayaṁ	193
Passatha no	189
Passambhati	8
Passasukhaṁ	78

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pasādetuṁ	310
Pasīdati	74, 228, 282
Pahātabbā	166
Pahānasaññā	106
Pahānāya	2
Pahānārāmo	139
Pahārādo	217
Pahitatto	190
Pahīnā	199
Pahīnāni	292
Pahoti	336
Paḷāsī	38, 107
Pākatassa	132
Pākāravivaraṁ	331
Pākārasandhiṁ	331
Pācīnavaṁsadāye	225
Pāṭikaṅkhā	138
Pāṭikaṅkhā no parihāni	151
Pāṇaṁ	262
Pāṇaharānaṁ	50
Pāṇātipāto	232
Pāṇānaṁ	290
Pāṇinā udakaṁ sampaṭicchitvā	74
Pāturahesuṁ	71
Pāturahosi	123, 196
Pāto	71
Pādā nāgassa te duve	112
Pādehi ussakkitvā	73
Pāpakammavinibbayo	115

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pāpakena manasā	98
Pāpake mitte	129
Pāpamittatā	99
Pāpikā issā	299
Pāpicchā	161
Pāpiccho	107
Pāpiccho icchāpakato	65
Pāmokkhesu	52
Pāmojjaṁ	8
Pāraṁgatā	276
Pāraṅgato	28
Pāragāmino	336
Pāramessanti	337
Pārājikakathā vippakatā	309
Pārājiko	309
Pārāyanaṁ	170
Pārāyane metteyyapañhe	132
Pārimaṁ tīraṁ	336
Pāsaṁsāni ṭhānāni	320
Pāsāṇasakkharikaṁ	229
Pāsādikā	34
Pāsādike	80
Pāsādiko	196
Piṅgiyāniṁ brāhmaṇaṁ	68
Piṭṭhito rathaṁ pavatteti	216
Piṭṭhi me āgilāyati	318
Piṭṭhisaṁdhovikaṁ	333
Piṇḍadāyikā	182
Piṇḍiyālopabhojanaṁ	227

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pitāmahayugā	48
Pittasamuṭṭhānā	317
Pināso	317
Pipāsito	57
Piyakaraṇā	95
Piyagarahī	195
Piyacakkhūhi	36
Piyatāya	325
Piyarūpā	135
Piyavādiniyo	19
Piyasamudāhāro	291
Piyasātarūpaṁ	301
Piyānaṁ	12
Piyo cāssaṁ	321
Pivitvā	57
Pisācena	27
Piheti	70
Pīṇeti	22
Pītaṁ jānāti	350, 354
Pīti	8
Pīti jāyati	88
Puggalaparoparaññū	184
Puggalapasāde	84
Pujjo hoti	30
Puññaṁ	171
Puññakiriyavatthūni	231
Puññatthassa jigīsato	63
Puññapekkhānaṁ	240
Puññabhāgiyaṁ	135
Puññamahī	171

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Puttassādaṁ nikāmayamāno	67
Puthuttānaṁ	178
Puthupaccekasaccāni	292
Puthubhūtaṁ	249
Puthusamaṇabrāhmaṇānaṁ	292
Punabbhavābhinibbatti	202
Pubbakāraṁ karoti	162
Pubbaṅgamā	334
Pubbanimittato	71
Pubbapetakathā	319
Pubbapetānaṁ	29, 231
Pubbāpayamāno	110, 331
Pubbāparakusalo	60
Pubbuṭṭhāyiniyo	18
Pubbekatamanussaraṁ	22, 232
Pubbeva dānā sumano	107
Purakkhatā	28
Puratopissa	57
Purāṇaṁ	24
Purisagatiyo	172
Purisapuggalaparopariyañāṇe	114
Purisamedhaṁ	194
Purisādhippāyā	49
Purisindriyañāṇāni	134
Pūgagāmaṇikassa	29
Pūgagāmaṇiko	98
Pūjessanti	153
Pūtimuttaṁ	227
Pūtīni	104
Pūrattaṁ	220

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pekkhetuṁ	310
Pecca	17, 168
Petā	322
Pettaṇiko	98
Pettaniko	29
Peyyavajjena	223
Pesalā	328
Pesalānaṁ	308
Pokkharaṇiyaṁ obhāsetvā	99
Pokkharaṇiyāyaṁ	99
Pothujjanikaṁ	104
Ponobbhavikāya	158
Ponobbhaviko	315
[Pha]	
Pharusā	177
Pharusena vadati	311
Phalaṁ	230
Phalagaṇḍassa	188
Phassanirodho	132
Phassasamudayā	253, 265
Phassā phusanti	340
Phasso	132, 135
Phatiṁ kātuṁ	349
Phātiseyyaṁ	229
Phāsuvihārā	40
Phāsuvihārāya	227
Phītaṁ	64, 249
Phuṇamānassa	197
Pheṇuddehakaṁ	189

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Bajjha mīyanti	178
Balaṁ	21
Balataṁ	138
Balavā	196
Balasampanno	87
Balādhiṭṭhānā	119
Balāni	224
Balipaṭiggāhikā devatā	29
Baliharaṇo	311
Bahiddhā	107
Bahiddhā nāsenti	197
Bahiddhā vikkhittaṁ	162
Bahiddhāsaṁyogaṁ	168
Bahidvārakoṭṭhake	236, 260
Bahukārā bhante	236
Bahunā janena visabhāgo	282
Bahubhaṇḍo	81
Bahubhāṇismiṁ	80
Bahubhesajjo	81
Bahurajā	81
Bahulīkatā	95, 247
Bahulīkatāya	193
Bahuvedanīyaṁ	265
Bahussutā	248
Bahussuto	238
Bārāṇaseyyakaṁ	304
Bāhābalaparicitehi	22
Bāhirakā	37
Bāhirakānaṁ	305
Bāhirāni	154

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Bāhujaññaṁ	249
Bāhusaccaṁ	323
Bāhusaccenapi akataṁ hoti	114
Bāḷhagilāno	97
Bilaṁ olaggeyyuṁ	126
Biḷaṅgadutiyaṁ	267
Bījagāmā	180
Buddhaṁ paccakkhātuṁ	262
Buddhaghoso	357
Beluvasalāṭukamattiyo	328
Bojjhaṅgā	317
Bojjhā upāsikā	255
Bodhiṁ	27
Bodhipakkhiyānaṁ	28
Byagghapajjā	239
Byañjanakusalo	60
Byañjanena byañjanaṁ	343
Byatto	48, 81, 331
Byantibhūtaṁ	224
Byantīkaroti	130
Byantībhāvaṁ	340
Byantī honti	28
Byasanaṁ	325
Byākattā	30
Byāpajjati	34
Byāpajjeyya	99
Byāpādassa nissaraṇaṁ	67
Byāpādassa pahānāya	258
Brahmakāyikā	164

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Brahmacakkaṁ	4, 136
Brahmacakkaṁ pavatteti	295
Brahmacariyaṁ	28, 78, 112, 249
Brahmacariyaparāyaṇo	29
Brahmacariyavāso	273
Brahmacārī paṭijānāti	167
Brahantaṁ	111
Brahmapathe	111
Brahmabhūto	336
Brahāvane	22
Brāhmaṇadhammā	65
Brāhmaṇā	292
Brūhetā suññāgārānaṁ	321
[Bha]	
Bhagavantaṁ bījayamāno	156
Bhaṇḍantaṁ	121
Bhaddakaṁ	96
Bhaddiye	18
Bhadramukhā	170
Bhataposī	22
Bhato vā	21
Bhattakālasamaye	134
Bhattakilamatho	102
Bhattādako	49
Bhattu	18
Bhayaṁ veraṁ pasavati	275
Bhayabheravasaho	322
Bhayā	100, 229
Bhayāni	61, 330

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bharati	20
Bharissati	21
Bhavataṇhāya	317
Bhavampi no	167
Bhavasaṁyojanakkhaye	116
Bhavasaṅkhāraṁ	250
Bhavasaṅkhāro	315
Bhavābhavaṁ	28
Bhavissanti	114
Bhave na rajjati	172
Bhavo	319
Bhassaṁ	96
Bhassārāmatā	39
Bhassārāmo	160
Bhāravāhino	161
Bhāvanaṁ desessāmi	9
Bhāvanāya	195
Bhāvanārāmo	139
Bhāvanīyo	321
Bhāvayanti anussatiṁ	105
Bhāvitakāyo	300
Bhāvitā	95, 247
Bhāvitāya	193
Bhāvetha no	98, 252
Bhāveti	230
Bhāsitamanubhāsanti	66
Bhāsitā kho panesā	248
Bhiṁsanako	249
Bhikkhuniyo	173
Bhikkhū kaṇṭakavuttikā	126

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhīruttānagatena	281
Bhujissāni	94
Bhusā	125
Bhusāvātavuṭṭhi	125
Bhūtagāmā	180
Bhūtābhūtassa upapatti	340
Bhūtena	59
Bhūtena vadati	311
Bhūnahaccāni	179
Bhūrimedhaso	283
Bhogaparibyūḷho	17
Bhogabyasanasaṁvattaniko	232
Bhogādhippāyā	119
Bhogānaṁ ādiya	22
Bhojanasampadā	230
[Ma]	
Maṁ accagamā	264
Maṁsapesūpamā	35
Maṁsavaṇijjā	62
Makkhī	38, 107
Makkhī dhammaṁ suṇāti	54
Mago	96
Maggāmaggañāṇadassana-maddasa	301
Maggo sañjāyati	28
Maṅku bhavissāmi	315
Maṅkubhāvo	174
Maṅkubhūtā	330
Maccudheyyaṁ suduttaraṁ	337

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Macchariyaṁ	274
Maccharī	107, 173
Macchavilope	12, 177
Macchikaṁ	98
Majjavaṇijjā	62
Mañcapīṭhamaddano	49
Mañjiṭṭhikā nāma rogajāti	238
Mañjunā	27
Majjhimā kāmā	3
Majjhe	132
Maṇḍalamāḷe	102
Maṇī	220
Mattaññū	47
Mattaso kataṁ	231
Mattaso kārī	264
Madanīyo	234
Maddavaṁ	77
Maddavena	76
Madhupiṇḍikaṁ	70
Madhurakajāto	28
Manasā	136
Manasikataṁ	102
Manasikaroto	74, 102
Manasikārasambhavā	253
Manāpacāriniyo	19
Manāpā	135
Manāpā nāma te devā	20
Manāpena abhivādenti	266
Manāpena paccuṭṭhenti	266
Manussadobhagyaṁ	231

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Manussadhammā	26
Manussabhūtaṁ	111
Manussānaṁ piyo hoti	345
Manobhāvanīyassa	102
Manomayaṁ	24, 58
Manomayā	304
Manomayena	228
Manorame āyatane	21
Mantapadaṁ	65
Mantabhāṇismiṁ	80
Mantādhiṭṭhānā	119
Mantāyaṁ boddhabbaṁ	189
Mante adhīyamāno	66
Mantena	24
Mandattā	40
Mandattā momūhattā	64
Mamaṁkārā	141
Maraṇassatiṁ	98
Mariyādasampannaṁ	230
Mallesu	282
Masāragallaṁ	220
Mahaggatena	101, 263
Mahaccā	25
Mahato mīḷhapabbatassa	73
Mahaddhano	48, 145
Mahantaṁ	111
Mahapphalataraṁ	271
Mahapphalā	30
Mahapphalā mahānisaṁsā	322

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mahassādaṁ	229
Mahāgini	113
Mahācundo	117
Mahācoro	253
Mahātūriyatāḷitavāditena	110
Mahādumo	21
Mahānāgā	182
Mahānāmo	88
Mahānisaṁsā	30
Mahāpajāpati	235
Mahāpañhesu	304
Mahāpathavī	73
Mahābhūmicālo	249
Mahābhogo	48, 145
Mahāyaññāni	168
Mahāvātā	250
Mahāsayanaṁ ahosi	73
Mahāsālā	22
Mahāsupinā	71
Mahiddhikā mahānubhāvā	251
Mahiddhiko mahānubhāvo	106
Māgaṇḍikā	85
Māgadhakāni gāmakkhettāni	41
Māgaviko	98
Māṇavehi	36
Mātikādharā	119
Mātikāsampannaṁ	229
Mātugāmūpacāro	322
Mānaṁ	139

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mānusakena	17
Mānessanti	153
Mā maṁ jaññū	115
Māyāvī	107
Māradheyyaparānuge	225
Māro pāpimā	248
Māsācitaṁ maññe	252
Mā hevaṁ	327
Migāro rohaṇeyyo	145
Micchādiṭṭhi	107, 142
Micchādiṭṭhiko	39
Micchādiṭṭhi nijjiṇṇā hoti	334
Micchāpaṇihitaṁ	313
Mittadubbhī	82
Mittehi bhedanasaṁvattaniko	232
Middhasukhaṁ	12, 78
Mīḷhasukhaṁ	12
Mukhavaṇṇo vippasīdati	346
Mukhādhānaṁ	216
Muñcanti	121
Muṇḍasāvako	85
Muttaṁ	24
Muttaṁ selāva kañcanaṁ	112
Muttā	220
Muttāni	292
Muttena cetasā	108
Mutto mocemi bandhanā	254
Muni	250, 283
Musā	312
Mūlasantānakānaṁ	121

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Meghiyassa	259
Mettaṁ kāyakammaṁ	43, 89
Mettacittaṁ	272
Mettacittaṁ bhāvesiṁ	176
Mettaṁso	195
Mettacitto vakkhāmi	312
Mettā	142, 258
Mettā tasmiṁ puggale	56
Mettāvatāya	141
Mettūpahāraṁ	307
Methunaṁ uppādetvā	67
Methunadhammasamāpattiyā	167
Medakathālikaṁ	263
Medhāvī	48, 331
Merayaṁ vāruṇiṁ	63
Mokkhacikaṁ	333
Moghapurisā	41, 241
Modare	20
Momūhattā	40
Mosadhammā	312
Mohā	229
[Ya]	
Yaṁkiñci samudayadhammaṁ	215
Yaṁ samaṇena	254
Yaṁsa	258
Yakkhayoniṁ	171
Yajamānā	193
Yajamānānaṁ	240
Yaññatthāya	166

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya]	
Yaññassa sampadā	108
Yaññābhinivesā	119
Yato	275
Yato kho	31
Yato tato	227
Yatra hi nāma	17, 113, 121
Yathā	59
Yathā iṇaṁ	343
Yathā taṁ bhikkhave avisayasmiṁ	302
Yathādiṭṭhi samattaṁ samādinnaṁ	334
Yathā divā tathā rattiṁ	103
Yathādhammaṁ paṭikarosi	264
Yathādhippāyo	24
Yathāpaccayaṁ vā karonti	62
Yathāpabbajjāparicitañca	316
Yathāpassato	60
Yathābhirantaṁ viharitvā	236
Yathābhūtaṁ	224
Yathābhūtaṁ attānaṁ āvikattā	27
Yathābhūtaṁ pajānāti	296
Yathābhūtañāṇaṁ	299
Yathābhūta-ñāṇadassanaṁ	7, 118, 179, 287
Yathābhūtassa	61
Yathā yathā ca tadāyatanaṁ	284
Yathā rattiṁ tathā divā	103
Yathāvimuttaṁ	39
Yathāvihāraṁ	98

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya]	
Yathāsaññissa	61
Yathāsatti yathābalaṁ	267
Yathā sukhitassa	61
Yattha dinnaṁ mahapphalaṁ	21
Yattha yatthūpapajjati	24
Yadariyā	291
Yadicchakaṁ	11
Yadidaṁ	156
Yadidaṁ mahantattena	290
Yanti	21
Yamariyagarahi	329
Yavakaraṇe	197
Yasassī	39
Yācitakūpamā	35
Yācitova bahulaṁ	17
Yāti sampannamānaso	230
Yādisako tesaṁ vaṇṇo	246
Yādisako tesaṁ saro	246
Yānikatāya	193
Yānīkatā	95
Yāvakīvañca	151
Yāvatā	97
Yāvatā diṭṭhiṭṭhānaṁ	332
Yāvadatthaṁ	78
Yāvadatthaṁ bhakkhitvā	121
Yāva sattamā pitā-mahayugā	48
Yugaṁ	48
Yuddhassa	156
Ye gottapaṭisārino	344

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya]	
Yena ārāmo tena pāyāsi	306
Yenicchakaṁ	11
Yenupaṭṭhānasālā	260
Yesāhaṁ	322
Yo accayaṁ accayato	264
Yogakkhemā padhaṁsati	311
Yogabahulo	139
Yogassa	184
Yoggapatho nassa	41
Yoggācariyo	11
Yo ca sataṁ diṭṭhisampannānaṁ	271
Yodhājīvā	34
Yonimaññataraṁ	116
Yoniso	127
Yoniso vicine dhammaṁ	145
Yobbanamado	28
[Ra]	
Rakkhato	216
Rakkhassetaṁ	41
Rakkhāvaraṇagutti	154
Rajaṁ	316
Rajaggaṁ	34
Rajaggasmiṁ	34
Rajanīyāni rūpasaddagandha-rasaphoṭṭhabbāni	312
Rajanīyesu	38
Rajanīyo	234
Rajoharaṇaṁ	263

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Raṭṭhikassa	29
Raṭṭhiko	98
Ratatthā	67
Ratanaṁ	312
Ratiyā	227
Rattaññū	39
Rattindivā vītivattanti	314
Rattibhāgaṁ vā divasabhāgaṁ vā	261
Rathakaṁ	333
Rathīsāya satthiṁ ussajjitvā	216
Randhagavesī	54
Rasaggāni	37
Raho	43, 90
Raho karoti karaṇaṁ	197
Raho nisajjāya	82
Rāgapariyuṭṭhitaṁ	88
Rāgapareto	35
Rāgavinayāya	108
Rāgassa	143
Rāgā cittaṁ vimuttaṁ	292
Rāgo me pahīno	292
Rājakathā	318
Rājaporisena	66
Rājisayo	193
Riñcati	109
Riñcati paṭisallānaṁ	32, 33
Riñcanti	121
Rukkhaphalūpamā	35
Rukkhamūlasenāsanaṁ	227
Rukkhamūlāni	33
Ruṇṇena	217
Rūpagataṁ	277
Rūpaññū hoti	349, 352
Rūpānaṁ	87
Rūpiyapāti	270
Rūpiyapūrāni	270
Rūpiyassa	145
Rūpī rūpāni	245
Rūpe	78
Rogato	278
Rogasamasīsī	149
Rosantaṁ	121
Roseti vācāya	120
Rohaṇeyyo	145
[La]	
Lakkhaṇakusalo	349, 353
Laṇḍasāraṇo	49
Laddhā	230
Laddhādhippāyo	305
Lapako	38
Labbhā	3
Lahukaṁ	189
Lahukena asanena	281
Laḷitā	2
Lābhamaccharinī	45
Lābhasakkārasilokaṁ	125
Lābhasakkārasilokasukhaṁ	12
Lābhī	321
Lābhena ca lābhaṁ nijigīsitā	38

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[La]	
Lābho	273
Lābho alābho	196
Luddā	126
Luddo	80, 324
Luḷito	68
Lūkhājīviṁ	330
Lokaṁ	296
Lokaṁ anuparivattaṁ	195
Lokakkhāyikā	319
Lokacitresu	167
Lokadhammā	195
Lokassa samañca visamañca	316
Lokassa samudayañca atthaṅgamañca	316
Lokāyatikā	280
Lokuttarā	37
Lobhajena	108
Lobhadhammā	115, 117
Lobhahetukampi	338
Lohaṁ	6
Lohitacandanassa	70
Loḷessāmi	57
[Va]	
Vaggarato	310
Vaṅkakaṁ	333
Vaṅkeyyāni	215, 325
Vacanapathānaṁ	50
Vacanapatho	128
Vacīduccaritaṁ	299
Vacīsaṅkhārā	115
Vajjabahulo	80
Vajjiyamāhito	330
Vajjī	155
Vajjīnaṁ vajjicetiyāni	154
Vajjhe	98
Vaṭajālikāya	196
Vaḍḍhiṁ paṭissuṇāti	115
Vaṇaṁ paṭicchādetā	350, 353
Vaṇijjā	62
Vaṇṭūpanibandhanāni	120
Vaṇṇaṁ	21
Vaṇṇapokkharatāya	34
Vaṇṇamaccharinī	45
Vaṇṇamaccharī	81
Vaṇṇasampanno	87, 273
Vaṇṇassa	216
Vaṇṇitaṁ	65
Vaṇṇo	323
Vattā	162, 336
Vatthiṁ sodheti	78
Vatthakoṭi sahassāni	270
Vatthukatā	95, 247
Vatthukatāya	193
Vatthūhi	310
Vadaññū	21
Vadhadaṇḍatajjitā	178
Vadhāya ussukā	177
Vadhāya nīte	98

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vanappatayo	180
Vanabhaṅgena	217
Vanā nibbanamāgataṁ	112
Vantāni	292
Vapakassateva satthārā	132
Vapakāsituṁ	46
Vamanaṁ	335
Vayañcassānupassati	125
Varādāyī	30
Vasavattī	60
Vassasahassaṁ	238
Vassikaṁ	290
Vācāpeyyaṁ	194
Vācābhihāro nāma	355
Vātaṁ anulometi	78
Vācitamanuvācenti	66
Vāterito	68
Vāyāmo	99
Vālaggakoṭinittudanamattaṁ	134
Vālarajjuyā	189
Vāsanalepanasampanno	182
Vāsijaṭe	188
Vāseṭṭhamahāsālā	233
Vāhī	216
Vāḷā amanussā	36
Vāḷehi	36
Vigatakathaṁkatho	215
Viggayhissati	343
Viggaho	274
Viggāhikakathaṁ	174

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vighātaṁ āpajjanti	118
Vighātapariḷāhā	127
Vighātavā	140
Vighātā	75
Vicikicchati	77
Vicikicchā kathaṁkathāsallaṁ	96
Vicinaṁ	325
Vicināti mukhena so kaliṁ	328
Vijānātha	197
Vijitāvī	176
Vijitāvīnaṁ	49
Vijetvā	193
Vijjā	206
Vijjācaraṇasampanno	230
Vijjābhāgiyā	106
Vijjāvimuttiṁ	317
Vijjumālī	17
Viññassanti mahānāgā	113
Viññāṇaṁ majjhe	133
Viññāṇakasiṇaṁ	300
Viññāṇaṭṭhitiyo	163
Viññātasāsano	88
Viññāpetā	217
Viññuppasatthāni	94
Viññūhi desitā	113
Vitakkupacchedāya	258
Vitakkesu	283
Vitudati	120
Vittisañjanano	30
Vitthārikaṁ	249

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vidhavā	43
Vidhānavā	240
Vidhāsamatikkantaṁ	167
Vidhūpitā	196
Vinayadharā	119
Vinayasandoso	36
Vinayānuggahāya	309
Vinayo	291
Vināsessāmi	155
Vinicchayo	273
Vinipāteti	46
Vinimocetvā	35
Viniveṭhetvā	35
Vinītā	248
Vinīlakaṁ	103
Vinodeti	258
Vimariyādīkatena	325
Vipassanā	122
Vipassanāya	321
Vipākāvaraṇatāya	140
Vipubbakaṁ	103
Vipubbakajātaṁ	103
Vipulā hoti dakkhiṇo	63
Vipulena	101, 263
Vippaṭisārajā	51, 115
Vippaṭisāriniyo	267
Vippaṭisārī	80
Vimukhā kammaṁ	82
Vimuccati	74, 282

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vimuttiṁ vimuccato	331
Vimuttacittānaṁ	49
Vimuttattā ṭhito	280
Vimuttā	173
Vimuttāyatanāni	8
Vimutti	5, 116, 118, 287
Vimuttikkhandhena	289
Vimuttiñāṇadassanaṁ	5, 7
Vimuttiyā	142
Vimuttisārā	253, 265
Vimokkhā	245, 251, 288
Vimokkho hoti cetaso	145
Viyattā	248
Viyattāya	195
Viyatto	39
Viyūḷhaṁ	35
Virāgasaññā	106
Virāgānupassī	175
Virāgāya	104, 190, 239
Virāgo	287
Virādhanā	334
Virittā hoti	335
Virūḷhiṁ	3
Virūḷhī	230
Virecanaṁ	335
Vivaṭena	103
Vivaranti	119
Vivari bhagavā dvāraṁ	307

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vivādamūlāni	107
Vivādo	274
Vivekaṭṭhaṁ	224
Vivekaninnaṁ	224
Vivekappaṭisaṁyuttaṁ	105
Viveke yattha dūramaṁ	337
Viveko	113
Visaṁyutto	31
Visaṁyogādhippāyo	49
Visaṁyogāya	239
Visamagate	293
Visamaparihārajā	317
Visamā	81
Visavaṇijjā	62
Visāradā	248
Visārado	20, 299
Visikhākathāpi	319
Visujjhanti	101
Visuddhidhammā	101
Visuddhiyā	101
Visūkadassanaṁ	322
Vissaṭṭhassa	132
Vissaṭṭhiye	167
Vissaṭṭhupasevī	45
Vihāraṁ	59
Vihāraṁ pāvisi	260
Vihāro	306
Vihiṁsati	120
Vītarāgaṁ	275
Vītarāgassa	230

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vītarāgā	108
Vītarāgo	121, 181
Vīthiṁ jānāti	351, 354
Vīmaṁsā dhammacintanā	112
Vīṇāya tantissare kusalā	124
Vīraṅgarūpā	176
Vīriyaṁ	258
Vīriyaṁ ārabhāmi	36
Vīriyaṁ natthi	115
Vīriyaṁ samathaṁ adhiṭṭhaha	124
Vīriyabalaṁ	1
Vīriyārambhakathā	40
Vīriyārambhe	150
Vīsatikhāriko	329
Vuṭṭhahitvā	279
Vuṭṭhānaṁ	136
Vuddhasīlino	239
Vuddhasīlo	307
Vuddhiṁ	3
Vuddhiyeva licchavī vajjinaṁ	151
Vuddhihesā bhikkhu ariyassa vinaye	264
Vuddho hoti	3
Vusitaṁ brahmacariyaṁ	118
Vusitavā	117, 289
Vusīmatā	254
Vūpakaṭṭho	190, 282
Vūpakāsetuṁ	310
Vūpasamāya	190
Veṇiṁ olikhituṁ	97

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vedanāgatāni	277
Vedanāsamasīsī	149
Vedanāsamosaraṇā	253, 265
Vedabahulo	139
Vedallakathaṁ	37
Vedeti	8
Vedhati	24
Venayiko	201, 330
Vepullaṁ	3, 230
Vemattā	135
Veyyāvaccaṁ	21
Verabahulo	80
Verāni	61, 330
Velāmo	268
Vevaṇṇiyaṁ	313
Vesārajjakaraṇā	43
Vesārajjapattā	97
Vesārajjapatto	215
Vesāliyā niyyāsi	211
Vesiyāgocaro	43
Vehapphalā	165
Veḷukaṇḍakī	107, 169
Veḷuriyo	220
Vocaritā	261
Vodānaṁ	136, 297
Vodiṭṭhā	261
Vo bhikkhave dhammapariyāyaṁ	340
Vosānaṁ	161
Vohāravepakkaṁ	135

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saṁkiṇṇaparikho	31
Saṁkilesaṁ	136, 297
Saṁkileso	214
Saṁkīḷante	254
Saṁkīḷati	167
Saṁkeḷāyati	167
Saṁghagāravatā	105
Saṁghaphāsutāya	308
Saṁghasuṭṭhutāya	307
Saṁbandhāya sampavattenti	65
Saṁyogāya	239
Saṁyojanavippamuttā	118
Saṁyojanāni	28
Saṁyojanīyesu dhammesu	7
Saṁvaṭṭamāne	176
Saṁvaṭṭamāne sudāhaṁ	176
Saṁvattanti	95
Saṁvarā	225
Saṁvarā pahātabbā	127
Saṁvāsā'yaṁ	197
Saṁvibhajissāma	19
Saṁvibhajimhā	267
Saṁvutakammantaṁ	63
Saṁvuto	113, 127
Saṁsaggārāmatā	252
Saṁsaggo	96
Saṁsaṭṭhassa	132
Saṁsaṭṭhā viharissanti	37
Saṁsaṭṭho	68, 81
Saṁsandissati	34, 3

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saṁsappajātikā	340
Saṁsappati	115, 340
Saṁsappanīyapariyāyaṁ	340
Saṁsāraṁ	256
Saṁsīdati	34
Saṁsuddhagahaṇiko	48
Sa	185
Sa-upādāno	351
Sa-upādisesaṁ	264
Sakaṁ ācariyakaṁ	248
Sakadāgāmipatto tusitaṁ	114
Sakammāragato	185
Sakāni vā ñātikulāni	221
Sakideva	348
Sakehi pāṇibhi	108
Sakkaccaṁ paribhuñjati	216
Sakkaccaññeva	41
Sakkarissanti	153
Sakkaroti	29
Sakkāyaṁ	96
Sakkāyanirodho	134
Sakkāyapariyāpannā	296
Sakkāyasamudayo	134
Sakkāyo	134
Sakkesu viharati	235
Sakkoti brahmacariyaṁ	34
Sakkhiṁ	301
Sakkhipuṭṭho	95
Sakkhibhabbataṁ	138
Sakhilaṁ	21

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saggakathaṁ	214
Sagge pamodati	17
Saṅkapparāgo	135
Saṅkampeti	251
Saṅkampeyya	125
Saṅkhāpi	261
Saṅkhāya	258
Saṅkhārā	179, 334
Saṅkho	220
Saṅgaṇikavihāraṁ	254
Saṅgaṇikā	96
Saṅgaṇikārāmatā	39
Saṅgaṇikārāmassa	226
Saṅgaṇikārāmo	137, 161
Saṅgamma	254
Saṅgahavatthūni	223
Saṅgahāya	95
Saṅgāmaṁ otarati	35
Saṅgāmasīsaṁ	34
Saṅgāmāvacarā	49
Saṅgāmeyyāma	281
Saṅgāhikaṁ	4
Saṅgo paṅko ca ubhayaṁ	100
Saṅghātaṁ āpādesiṁ	293
Saṅghātanikaṁ	4
Sacittapariyāya kusalo	316
Sace ānanda mahāpajāpati	236
Saccanāmena	240
Saccāpeti	255
Sacchavīni	121

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sacchikiriyāya	101
Sajjāni	29
Sajjhaṁ	6
Sajjhāyitamanusajjhāyanti	66
Sañcetanikānaṁ	340
Sañjagghati	167
Sañjagghante	254
Saññāpetuṁ	310
Saññīmeva nu kho	279
Saṭṭhā	292
Saṇṭhānaṁ	216
Saṇhena vadati	312
Sataṁ sahassānaṁ	329
Satakkaku	17
Satataṁ	280
Satādhipateyyā	253, 265
Satārakkhena cetasā	295
Satigīvā	112
Satinepakke	151
Satinepakkena	4
Satibalaṁ	4
Satimanto	273
Satisampajaññāya	104
Satova abhikkamati	104
Satova paṭikkamati	104
Satova vuṭṭhahati	9
Satova samāpajjati	9
Sattapurohito	122
Sattavaṇijjā	62
Sattasaṇḍaṁ	193

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sattasu vihāresu	120
Sattānaṁ	241
Sattānaṁ visuddhiyā	279
Sattāvāsā	274
Sattisūlūpamā	35
Satthakā	36
Satthakā vā me vātā	252
Satthari agāravā viharanti	76
Satthavaṇijjā	62
Satthādānaṁ	274
Satthāni	166
Satthugaru	105
Satthugāravatā	105
Satthugāravo	137
Satthu ceva saṁvaṇṇito	336
Saddhammaṭṭhitiyā	309
Saddhammaniyato	141
Saddhammassa na vodāyanti	326
Saddhammā	84
Saddhammā vuṭṭhāpetvā	39
Saddhamme	3
Saddhammo	109
Saddhādeyyaṁ	46
Saddhā natthi	115
Saddhāpadānesu	345
Saddhābalaṁ	1
Saddhāmattakaṁ	125
Saddhāya	53
Saddhāyiko	327
Saddhāvimutto	147

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saddhesiko	183
Saddho	17, 26, 108, 252
Saddo abbhuggacchati	185
Sanāthā	290
Santaṁ	167, 278, 317
Santaṁ vā ajjhattaṁ	117
Santacittassa	126
Santatakārī	325, 334
Santamassa pariguhanti	146
Santarabāhirā	10
Santavāco	197
Santā	251, 288
Santiṭṭhati	74
Santuṭṭhassa	226, 227
Santuṭṭhikathā	40
Santena	138
Santesu	63
Santo	8
Santo naṁ bhajanti	21
Santo sappurisā	22
Santhambhati	34
Santharituṁ	97
Santhāgāre	208
Sandiṭṭhikaṁ	20
Sandiṭṭhiko	284
Sandhāya vadesi	200
Sandhāretuṁ	34
Sannicitaṁ	182
Sannidhikārakaṁ kāme paribhuñjituṁ	262

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sannidhikāraparibhogaṁ	37
Sannidhipekho	168
Sannipātabahulā	151
Sannivutthapubbaṁ	243
Sannisinnā	208
Sanneyya	9
Sapattakaraṇā	178
Sapattaverasaṁvattaniko	232
Sappatissā	106
Sapariḷāhaṁ	138
Sappañño gharamāvasaṁ	231
Sappaṭibhayo	82
Sappaṭibhāgā	134
Sappasirūpamā	35
Sappāṭihāriyaṁ	248
Sampakampeyya	125
Sabbaṁ chetvāna bandhanaṁ	113
Sabbakāmaharaṁ	20
Sabbatthagāminiṁ	296
Sabbadhammāna pāraguṁ	111
Sabbanimittānaṁ	132, 173
Sabbapāliphullo	184
Sabbabhūtānaṁ	195
Sabbalahuso	232
Sabbaloke	30, 141
Sabbasaṁyojanakkhaye	116
Sabbasaṁyojanātītaṁ	112
Sabbasaṅkhārasamatho	50, 288
Sabbasāmukkaṁsikaṁ	331
Sabbaso	101, 120

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sabbaso rūpasaññānaṁ	280
Sabbākāraparipūro	251
Sabbe te appamādamūlakā	289
Sabbe dhammā	253
Sabbena sabbaṁ	166
Sabbe made	29
Sabbe sattā	302
Sabbe sattā āhāraṭṭhitikā	302
Sabbo kāyo phuṭo	327
Samaṁsalohitaṁ	104
Samakkhātabbāni	279
Samaggā	151
Samaggā vajjikaraṇīyāni	152
Samaggā vuṭṭhahanti	152
Samaggā sannipatanti	151
Samacittova demi	222
Samajīvitā	240
Samaṇakāraṇḍavo	197
Samaṇadūsī	197
Samaṇasaññā	334
Samatikkamāya	279
Samatittiko	11
Samantapāsādiko	251, 288
Samathānuggahitā	7
Samadhiggayha	120
Samadhosi	126
Samanupassati	278
Samannāgato	2, 253
Samannānayamāno	173
Samappatto	88

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Samayavimuttassa	53
Samavatthacāre	81
Samavepākiniyā	27
Samasamagatikā	114
Samasamagatiyo	181
Samāgamma	254
Samādapitāni	64
Samādahituṁ	50
Samādhiṁ alabhamānassa	332
Samādhiparikkhārā	165
Samādhippamukhā	253, 265
Samādhibalaṁ	4
Samādhi maggo	137
Samādhimhā cāvessati	109
Samādhisaṁvattanikāni	44, 94
Samādhissa samāpatti-kusalo	100
Samāpatti	2
Samāhitaṁ cittaṁ ekaggaṁ	206
Samāhitaṁ nisinnaṁ	109
Samāhitassa	137, 226
Samitaṁ	148, 280
Samiddhi	265
Samihitaṁ	65
Samukkaṭṭho	241
Samuṭṭhānaṁ	332
Samuṭṭhānato na jānāti	353
Samudayāya	108
Samudācaranti	277
Samudācareyyāma	42

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Samudānetabbā	261
Samupabyūḷho ahosi	281
Same guṇe patiṭṭhitā	124
Samenti	166
Samena manusāsi taṁ	177
Samessati	343
Samodhānaṁ gacchanti	120, 290
Sampannakolakaṁ	23
Sampannatthūdha	230
Sampannasīlā	320
Sampannasīlesu	230
Sampanne	230
Samparāyavedanīyaṁ	265
Samparāyikāpi	240
Sampavattā	44
Sampavattenti	65
Sampavedheyya	125
Sampasīdati	77
Sampahāre	34
Sampādayantamhi	230
Sampādessāma	19
Sampāyissanti	302
Sampiyeneva saṁvāsaṁ	65
Sambahulā nigaṇṭhā	215
Sambahulāhi sākiyānīhi saddhiṁ	236
Sambādhe	101, 279
Sambodhagāmī	224
Sambodhāya	104, 190
Sabyāpajjhāya	88

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sabhīrū	82
Sambhavaṁ	249
Sambhave na rajjati	172
Sambhāvito	336
Sambhūto	166
Sammadatthaṁ abhisamecca	302
Sammadeva	40
Sammannati	42
Sammappajānāti bhavassa pāragū	196
Sammappaññāya passati	172
Sammā adhisayitāni	186
Sammā cittaṁ vimuccati	116
Sammāñāṇaṁ	335
Sammādiṭṭhiṁ	6
Sammādiṭṭhi	7, 14
Sammādiṭṭhiko	332
Sammā dukkhakkhayagāminiyā	2, 27
Sammā nibbindamāno	302
Sammā paribhāvitāni	186
Sammā pariyantadassāvī	302
Sammāpāsaṁ	194
Sammāsamādhiṁ	6
Sammā subhāvitacitto	304
Sammukhā	102
Sammūḷho kālaṁ karoti	80
Sammohavepakkaṁ	136
Sayaṁ ācamayitvāna	108
Sayaṁjātiyaṁ	117
Sarakuttimpi	78
Saraṇaṁ gaccheyya	272

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saravatī	124
Sarāgāya	239
Sarissati nekkammassa	132
Sarīraṁ	103
Sarena bhāsati	170
Salākaggāhī	49
Sallato	278
Sallapitapubbaṁ	246
Savanenapi akataṁ hoti	114
Savighātaṁ	138
Sasaṅkhāraniggayhavārita-gato	9, 280
Sasaṅkhāraparinibbāyī	149, 173
Sassamedhaṁ	194
Sahati sampahāraṁ	34
Sahati rajaggaṁ	34
Sahate	178
Sahatthā deti	53
Sahadhammiko	142
Sahadhammena	232
Sahabyataṁ gatā	20
Sahitāsahitassa	217
Sākacchā	246
Sākacchānuggahitā	7
Sākhaṁ bhañjitvā	121
Sākhāpattapalāsena	22
Sāgarapariyantaṁ	176
Sājīvo	31
Sāṭiyaggāhāpako	85

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sāṭheyyāni	215, 325
Sātaccāya	77
Sātarūpena	240
Sātodakā	58
Sādhuṁ	337
Sādhu	148
Sādhu bhagini	170
Sādhurūpaṁ āsīde	122
Sādhu sādhu	226, 260
Sāpekkhā	159
Sāpekho	168
Sāpekkho	97
Sāmagāmake	99
Sāmaggiyā	95
Sāmaññāya	195, 325
Sāmaṇero upaṭṭhāpetabbo	85
Sāmantā	121
Sāmāyikampi vimuttiṁ	114, 323
Sāmīcippaṭipannā	248
Sāmisā	135
Sāmukkaṁsikā	214
Sārajjaṁ okkantaṁ	59
Sārajjamānarūpo	260
Sāraṇīyā	89
Sāradāni	134
Sārandade cetiye	151
Sārādāyī ca hoti varādāyī	323
Sāreyya	11
Sāro	56

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sālapupphakaṁ	23
Sāliyavakaṁ	183
Sāvakabhāsitā	37
Sāvajjāni	113
Sāvassa	237
Sāvetā	217
Sāsanaṁ	252
Sāsanaṁ ājāniṁsu	181
Sāhasena	330
Sāhāraṁ	317
Svāgatāni	190
Sikkhāgāravatā	105
Sikkhādubbalyaṁ	34
Sikkhādubbalyāni	285
Sikkhāpadāni samādiyeyya	272
Sikkhitasikkhāya	237
Sikkhito	281
Sitaṁ pātvākāsi	63
Sippisambukaṁ	132
Sibbinimaccagā	132
Siyā	71
Siro paññā	112
Silā	220
Silāyūpo	275
Sivathikāya	84
Sivathikāya chaṭṭitaṁ	103
Sītavane	123
Sītā vāridhārā	10
Sītibhāvaṁ	140
Sītodakā	58

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sīlaṁ	78
Sīlakathaṁ	213
Sīlakathā	40
Sīlakkhandhaṁ	6
Sīlakkhandhena	289
Sīlapaññāṇaṁ	254
Sīlabbataparāmāsaṁ	125
Sīlavipanno	79
Sīlasāmaññagato	44, 95
Sīlāni	196
Sīlānuggahitā	7
Sīlesu aparipūrakārī	64
Sīlesu paripūrakāriṁ dhāretha	64
Sīsaveṭhanaṁ dadeyya	126
Sīhanādaṁ	4, 136
Sīhanādaṁ nadati	294
Sīho senāpati	209
Sukhaṁ paṭibujjhati	345
Sukhaṁ supati	345
Sukhamanuttaraṁ	116
Sukhavedanīyaṁ	265
Sukhasayitāni	134
Sukhānupassī	150
Sukhāya hotu	171
Sukhino	100
Sukhesino	177
Sugataṁ	75
Sugatiṁ saggaṁ lokaṁ	67
Suggahitaṁ	11
Suggahitaggāhī	60

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sujātā	177
Suññato	278
Suññabrahmūpago	177
Suññāgāre abhiramāmi	314
Suṇomahaṁ āvuso	102
Sutaṁ	102
Sutaṁ na pariyodapeti	81
Sutānuggahitā	7
Sutena	237
Suttaso	70, 190
Sudattassa upāsakassa putto	345
Sudanto	263
Suddhāvāsā	165
Sunakhesu	65
Sunikhātā	181
Sunikhātattā	275
Sunetto	121
Supatittha	58
Supariciṭaṁ	275
Supinakūpamā	35
Suppaṭipatāḷitassa	234
Suppaṭividdhaṁ	8
Suppavattīni	190
Suppavedite	224
Subhakiṇhā	164
Subhantveva adhimutto	245
Subharatāya	239
Subharo	41
Subhāsitena	24

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Subhāvitaṁ	75
Subhūmiyaṁ	11
Sumanā rājakumārī	13
Sumano hoti	87
Surabhigandhaṁ	70
Suvaco hoti	290
Suvaṇṇadubbaṇṇāni	243
Suvaṇṇapūrāni	270
Suvinicchitāni	190
Suvinīto	263
Suvinītassa	234
Suvibhattāni	190
Suvimuttaṁ	75, 167
Suvuṭṭhitaṁ	75
Susantoso	41
Susamāraddhā	95, 247
Susamāraddhāya	193
Sussūsanti	266, 268
Sūkaramaṁsaṁ	23
Sūnehi pādehi	236
Sūrakathāpi	319
Sūrato	263
Sūrā	176, 182
Sekhaṁ dhammaṁ	6
Sekhadhammaṁ	137
Sekhabalāni	1, 4
Sekhassa	39, 105
Setakā	58
Setaṭṭhikā nāma rogajāti	238
Setā	73

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sedāvakkhittehi	22
Senaṁ	301
Senāpatiko	29, 98
Seyyathāpi	163, 186
Seyyathāpi passeyya	103
Seyyathidaṁ	66
Seyyasukhaṁ	78
Sevālapaṇakapariyonaddhā	57
Sevālapaṇakapariyonaddho	68
Sevālamālikā	338
Sokasabhaye	312
Soṇḍaṁ	174
Sotaṁ odahanti	268
So tattha lābhī hoti	339
Sotabbaṁ maññissanti	153
Sotā	216
Sotāpannā	317
Sotthānaṁ samparāyikaṁ	240
Sotthī	20
Soraccaṁ	77, 112
Soraccena	76
Soratаṁ	21
Soratasorato	131
Sorato hoti	114
Sovacassatā	137
Sovaṇṇālaṅkārāni	270
Sotaṁ	315
Soḷasākārasampannā	234
Soḷasakukkuko	275

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ha]	
Haññati	34
Haññamāne	172
Hatūpanisaṁ	118
Hatūpaniso	7, 179, 287
Hatthaṭṭhikaṁ	104
Hatthikalabhā	282
Hatthikāyaṁ	49
Hatthicchāpā	282
Hatthiyāyī	98
Hatthisambādhaṁ	312
Hatthismiṁ	49
Hatthismimpi	104
Hadayassa santiṁ	301
Hantuṁ	166
Handa	36, 64, 121
Hananti	35
Haranti maññe	332
Harāyeyya	263
Haricandanassa	70
Hasamānakā maññe	118
Hānagāmīyeva	114
Hānabhāgiyā	138
Hāyatiyeva	148
Hārahārinī	26, 189
Hitāya sukhāya	231
Hitesinā	33
Hitvā kāme	337
Himavāvaññe siluccaye	112
Hiraññapūrāni	270
Hiraññassa	145

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ha]		**[Ha]**	
Hirimano	116	Hīnaṁ kāyaṁ	267
Hiriyaṁ	229	Hīnā kāmā	3
Hirī natthi	115	Hīne vimuttaṁ	230
Hirībalaṁ	1	Heṭṭhānemaṅgamā	275
Hīnaṁ	104	Hemantikena	188

Lakkhitabbapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akālena vadati	311
Akusalena suddhāvāse nibbattatīti vitaṇḍavādo, tabbiniveṭhanaṁ ca	347
Agāravo viharati satthari, dhamme, saṁghe, sikkhāya, aññamaññaṁ	76
Aggarasā	70
Accantanirodho	175
Accantavirāgo	175
Atthasaṁhitena vadati	312
Adhikaraṇāni cattāri	190
Adhigama-appiccho	226
Adhigamasaddhā	27
Adhigamasaddhammo	309
Anāgamanīyaṁ vatthu	140
Anupubbakiriyā	220
Anupubbapaṭipadā	220
Anupubbasikkhā	220
Anotatta parikkhepā pabbatā pañca	218
Mukhāni cattāri	219
Antarāyo tividho	99
Apāyesu attabhāvapamāṇaṁ	164
Appicchā cattāro	226
Abbudaṁ	329

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Abhiññāpāragū	111
Abhihārā dve	355
Ambapaṭijaggantapurisopamā	7
Ariyūpavādī	326
Asurajeṭṭhakā tayo	217
Asurā pubbe tāvatiṁsa-vāsino, tesaṁ devehi saṅgāmo ca	281
Asuresu attabhāvapamāṇaṁ	164
Assamukhaṁ	219
[Ā]	
Ākāsagaṅgā	220
Āgamasaddhā	26
Ācariyadhanapariyesanā aññatitthiyānaṁ	348
Ācariyā suttantassa paṭisaraṇaṁ	54
Ātataṁ	233
Ātatavitataṁ	234
Āmisapaṭivibhattaṁ	90
Āyusaṅkhāra-ossajanaṁ	249
Āvaṭṭagaṅgā	220
Āhārāyattā kathā	302-4
Āḷhakaṁ	329

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[I - U - E - O]

Indriyānaṁ sakasakavisaye jeṭṭhatā 4-5
Iriyāpathasamasīsī 149
Ukkhepakavātā 250
Upakappanamegho 180
Upadhiviveko 226
Upalāpanā 156
Ubhatobhāgavimutto pañcavidho 146
Umaṅgagaṅgā 220
Usabhamukhaṁ 219
Usabho 294
Esanataṇhā 273
Esitataṇhā 273
Esikāthambhakaraṇākāro 181
Okappanasaddhā 27

[Ka]

Kaṅkhanākāro buddhādīsu 77
Kāyabalaṁ tathāgatassa 293
Kāyaviveko 226
Kāyasakkhī chabbidho 147
Kālena vadati 311
Kāḷakūṭaṁ 218
Kelāsakūṭaṁ 218, 219
Koṭi-ādigaṇanā 329
Koṭipakoṭi 329
Koṭimajjhakūpamā 133
Koṭṭhāgāraṁ tividhaṁ 48
Koso catubbidho 48

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Kha - Ga - Gha]

Khayanirodho 175
Khayavirāgo 175
Khārī 329
Gaṅgādīnaṁ nadīnaṁ uppattikathā 218
Gandhamādanakūṭaṁ 218
Gandhā dasa 218-9
Ghanaṁ 234

[Ca - Cha - Ja - Jha - Ña]

Cittakūṭaṁ 218
Cittaviveko 226
Codanānayo 59
(Byatta) corānaṁ vattaṁ 253
Chaḷaṅgupekkhā dhammā 292
Jīvitasamasīsī 149
Jhāyī cattāro 297
Ñāṇabalaṁ tathāgatassa 293
Ñāṇavinicchayo 274
Ñāṇāni 243

[Ta]

Taṇhā dve 273
Taṇhāvinicchayo 274
Tathāgatabalaṁ duvidhaṁ 293
Tadaṅganissaraṇaṁ 67
Tiyaggaḷapokkharaṇī 220
Tiracchānakathāvaṇṇanā 318
Tiracchānayonikānaṁ āhāro 338
Tiracchānesu attabhāva-pamāṇaṁ 164
Tūriyassa pañca aṅgāni 233

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Daḷhadhanu	280
Dānakathā	213
Dānadāsa	20
Dānapati	20
Dānasahāya	20
Diṭṭhipariyuṭṭhānāni aṭṭhārasa	332
Diṭṭhippatto chabbidho	147
Diṭṭhivinicchayo	274
Dussīlyapahānaṁ	323
Devāsurasaṅgāmo	281
Desanāñāṇaṁ duvidhaṁ	295
Doṇaṁ	329
Dvārakoṭanavattaṁ	306
Dvisahassathāmaṁ	280
[Dha]	
Dhammacakkaṁ duvidhaṁ	295
Dhammavaṇṇabhaṇanākāro	209, 210
Dhammavihārino cha janā	34
Dhutaṅga-appiccho	226
[Na]	
Nahutaṁ	329
Niganṭhānaṁ aggupaṭṭhākā tayo	209
Niddasādivatthūni	150
Ninnahutaṁ	329
Niraggaḷaṁ	194
Nirabbudaṁ	329
Nirayesu attabhāvapamāṇaṁ	164
Nirodho duvidho	175

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nisabho	294
Nissaraṇaṁ tividhaṁ	67
Nekkhammaṁ	112
Nerayikānaṁ āhāro	338
[Pa]	
Pakoṭi	329
Pakkhandanavossaggo	175
Paccaya-appiccho	226
Paccayābhihāro	355
Paññāvimutto pañcavidho	146
Paṭividdhalokuttaramagge nānattaṁ nāma natthi	17
Paṭipattisaddhammo	309
Paṭivibhattāni dve	90
Paṭivedhañāṇaṁ duvidhaṁ	295
Patiṭṭhā brāhmaṇādīnaṁ	119
Patthādipamāṇaṁ	329
Pathavīkampā	251
Paravādīkathā	297
Parikkhāravevaṇṇiyaṁ	313
Pariccāgavossaggo	175
Pariññāpāragū	111
Pariyatti-appiccho	226
Pariyattisaddhammo	309
Pasatthā puggalā	69
Pasādasaddhā	27
Pahānapāragū	111
Pāragū chabbidho	111

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Pa]

Pitūnaṁ santikā pañca ratha-satāni labhantiyo tisso kumāriyo 16
Puggalapaṭivibhattaṁ 90
Puthujjanasīlabhijjanassa kāraṇāni pañca 323
Purisapuggalaparo-pariyañāṇaṁ 114
Purisamedhaṁ 194
Pettivisayesu attabhāva-pamāṇaṁ 164
Pettivesayikānaṁ āhāro 338

[Pha - Ba - Bha]

Pharusena vadati 311
Bahalagaṅgā 220
Buddhavaṇṇabhaṇa-nākāro 208, 210
Buddhavaṇṇo tividho 208
Buddhassa vassasatato atirekaṁ aṭṭhāne kāraṇaṁ 247
Buddhānaṁ sitaṁ 63
Brahmapārisajjādīnaṁ āyuppamāṇaṁ 164
Bhagavato piṭṭhi-āgilāyane kāraṇaṁ 318
Bhāvanāpāragū 111
Bhūtena vadati 311

[Ma]

Manoharasilātalāni 219
Mahāvitakkā nava 130

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ma]

Mahāsarā satta 218
Māgadhakaṁ gāmakkhettaṁ 41
Mānikā 329
Mārassa nāmāni 248
Māro kassa cittaṁ pariyuṭṭhāti? 248
Mettaṁ kāya-vacī-mano-kammaṁ 89-90

[Ya - Ra - La]

Yaññā pañca 194
Rūpakoṭṭhāsā pañcavīsati 352
Rogasamasīsī 149
Lokuttaracittassa upakkilesā 6

[Va]

Vasabho 294
Vācāpeyyaṁ 194
Vācābhihāro 355
Vikkhambhananissaraṇaṁ 67
Vitakkavinicchayo 274
Vitataṁ 233
Vinayo catubbidho 309
Vinicchayo catubbidho 237
Virāgā dve 175
Vivekā tayo 226
Vedaganthakaraṇaṁ 66
Vedanāsamasīsī 149
Vemānikā petā 163
Velāmassa aṭṭhuppatti 268-70

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vevaṇṇiyaṁ duvidhaṁ	313
Vossaggo duvidho	175
[Sa]	
Saṁghavaṇṇabhaṇanā-kāro	209, 210
Saṁvaṭṭā, saṁvaṭṭasīmā	179
Saggakathā	214
Saṅgahavatthūni cattāri	193
Sacchikiriyāpāragū	111
Saṇhena vadati	311-2
Saddhammo tividho	309
Saddhā catubbidhā	26
Saddhāvimutto chabbidho	147
Samathavipassanāsu chandarāgo	347
Samasīsī catubbidho	149
Samāpattipāragū	111
Samucchedanissaraṇaṁ	67
Sampannasīlatā dvīhi kāraṇehi	320
Sammādiṭṭhi pañcavidhā	45
Sammāpāsaṁ	194
Saramaṇḍala	124
Sarīravevaṇṇiyaṁ	313
Sassamedhaṁ	194

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sādhāraṇabhogino lakkhaṇaṁ	90
Sāraṇīyadhammaṁ ko pūreti?	
ko na pūreti?	90-1
vatthūni	92-4
nissando	15
Sālapupphakakhādanīya-karaṇaṁ	23
Sālilāyakopamā	257
Sīlakathā	214
Sīhamukhaṁ	219
Sudassanakūṭaṁ	218
Suttantassa paṭissaraṇaṁ ācariyā	54
Supinaṁ	
kāraṇāni cattāri	71
passantā puggalā	72
kadā passati?	72
Supinantacetanā	72
Sumanāya rājakumāriyā vatthu	13-5
Susiraṁ	234
[Ha]	
Hatthikulāni dasa	293
Hatthimukhaṁ	219
Hasanacittāni	63

Nāmānaṁ anukkamaṇikā

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Aṅga (raṭṭha)	69
Aciravatī	220
Ajātasattu	134, 155, 306
Anāthapiṇḍika	15, 69, 169, 177
Anuruddha	225, 227-8, 233-4
Anotattadaha	218, 220
Avīcimahāniraya	329
Asaññasattā	302
Asurā	281
Asurinda	217
Assajipunabbasuka	158
[Ā]	
Ānanda	17, 58-9, 64, 110, 114, 150, 156, 221, 236, 260, 280, 282
Ābhassarā	164
Āḷavaka (yakkha)	222
[U]	
Ugga	145
Uttara	163
Uttarakuru	273
Uttarā (upāsikā)	255, 346
Uttarā nandamātā	255
Udāyitthera	58, 113, 277, 279, 283
Upasena (thera)	158
Upāli	209
Uposatha (hatthi)	293
Uppalavaṇṇa	69
Uruvela (gāma)	73
[O]	
Okkāka (rājā)	194
[Ka]	
Kañcipura	356
Kaṇṇamuṇḍadaha	218
Kapila (pura)	209, 235
Kapilavatthu (nagara)	73
Karaṇḍakola	5
Kassapa (Buddha)	15, 63, 66, 76, 132
Kākaṇḍakaputta	158
Kāṇā (upāsikā)	255
Kālāvaka (hatthi)	293
Kāsi (gāma)	305
Kāsi (raṭṭha)	69
Kāḷakūṭa	218
Kāḷudāyitthera	113, 279, 283
Kimila (nagara)	76

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kukkuṭaseṭṭhi	346
Kukkuṭārāma	346
Kuṇāladaha	218
Kuru (naṭṭha)	292
Kelāsakūṭa	218
Kevaṭṭa	12
Kokālika (nagara)	326
Kokālika (bhikkhu)	326-7-8
Kokālika (raṭṭha)	326
Kokālika (seṭṭhi)	326
Koṇḍañña	295
Koliya	255
Kosala (raṭṭha)	69, 329
Kosala (rāja)	14-5, 69, 71, 145, 169, 305-6
Kosināra	69
[Kha]	
Khemā (upāsikā)	255
Khujjuttarā	255
[Ga]	
Gaṅgā	218, 220, 269
Gaṅgeyya (hatthi)	293
Gandha (hatthi)	293
Gandhamādanakūṭa	218
Gava (usabha)	294
Gavesi (upāsaka)	63
Girimānandatthera	317

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga]	
Gotama (Buddha)	16, 68-9, 156, 166-7, 197-9, 201, 203, 208-9, 212-3, 301, 331, 344
Gotamaka	247
Gotami	235
Gopālaka	353-5
Govinda	122
[Ca]	
Caṅki	69
Candikāputtatthera	275
Campeyya	214
Cātumahārājika	214
Cālika (nagara)	258
Cālikāpabbatamahāvihāra	258
Cittakūṭa	218
Cundī (rājakaññā)	16, 255
Cūḷasīvatthera	346
Ceti (raṭṭha)	225, 228
[Cha]	
Chaddanta (hatthi)	293
Chaddantadaha	218
Channa (paribbājaka)	85
[Ja]	
Jambudīpa	16, 209, 218, 236, 269, 273
Jetavana	73, 328
Jetavanamahāvihāra	169
Jotipāla	122, 356

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tapussa	142
Tamba (hatthi)	293
Tambapaṇṇidīpa	356
Tāvatiṁsā	214, 281
Tiyaggaḷamahāpokkharaṇī	219
Tissa	203
Tissatthera	90, 92, 106, 173
Tissamātā (upāsikā)	255
Tissā (upāsikā)	255
Tusitā	208, 295
Tepiṭakacūḷanāgatthera	320
[Tha]	
Thullakumārī	43
[Da]	
Disāpāmokkha	268
Devatthera	90
Devadatta	134, 164
Doṇabrāhmaṇa	66
[Dha]	
Dhanañcaya (seṭṭhi)	16
Dhammaguttā	163
Dhammāsoka	17
[Na]	
Nakula	255
Nanda	235
Nandakatthera	260
Nandamātā	170-1
Nandimitta	319

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nāgatthera	93
Nāgattherī	93
Nāgadīpa	92
Nāṭaputta	209
Nātika (gāma)	98
Nāḷanda	209
Niganṭha	209
Nevasaññānāsaññāyatana	165
[Pa]	
Paṇḍara	293
Padumā (upāsikā)	255
Pārāyana	132
Piṅgala (hatthi)	293
Piyaṅkara	163
Pukkusāti	209
Puṇṇā (dāsī)	169
[Pha]	
Phussamittā	163
[Ba]	
Bākula (thera)	17
Bārāṇasi	268
Bimbisāra	16, 69, 246, 305
Bimbī (upāsikā)	255
Buddhaghosa	357
Bojjhā (upāsikā)	255
Brahmapārisajja	164
Brahmapurohita	164
Brāhmaṇatissa	93

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhaddiya	209
Bhaddiya (nagara)	18
Bhātara (gāma)	93
Bhātiyamahārāja	290
Bhūridatta	214
[Ma]	
Magadha (raṭṭha)	69
Maghadeva	318
Maṅgala (hatthi)	293
Majjhantikatthera	226
Madhura (nagara)	81
Manujā (upāsikā)	255
Mandākinidaha	218
Malla (raṭṭha)	282
Mallā (raṭṭha)	69
Mallikā devī	255
Mahākappina	209
Mahākassapa (thera)	17, 158
Mahāgatimba-abhayatthera	17
Mahāgiri (gāma)	92
Mahāgovinda	122, 213
Mahācunda	117
Mahādattatthera	5
Mahānāgatthera	251
Mahānāma	88-9
Mahāpajāpati	173
Mahāpajāpatī gotamī	236-7
Mahābodhipallaṅka	4

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mahābrahmā	164
Mahāmucalinda	109
Mahāmoggallāna	251
Mahāvihāra	356-7
Mahāsīvatthera	165, 247
Mahāsudassana	213
Mahī	220
Māgadha	246, 329
Mātuposakahatthi	214
Māra	225, 248, 271
Migāra	145, 255
Mucalindavana	76
Muttā (upāsikā)	255
Meghiya (thera)	259
Metteyya (māṇava)	132
Moggallāna	106, 169, 174, 327
[Ya]	
Yamunā	218, 220
Yasa (thera)	158, 209
Yasa (dāraka)	17
[Ra]	
Raṭṭhapāla	17, 209
Rathakāradaha	218
Rāhu	217
Rāhula (kumāra)	235
Rucī (upāsikā)	255
Reṇu	122
Rohaṇa	145

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[La]	
Lāḷudāyī	58, 277
Licchavi (rājā)	208, 211
Licchavī	69, 151, 153, 155, 246
[Va]	
Vaja	293
Vajji (raṭṭha)	69
Vajjiputtaka	158
Vajjī	151, 153-6
Vappa	209
Vassakāra (brāhmaṇa)	156
Vipassi (Buddha)	13
Visākhatthera	345
Visākhā	16, 69, 169, 177, 255
Vepacitti	217
Verañjā	207, 217
Velāma	269, 271
Vesāli	69, 209, 211
Vessantara	213
Vehapphalā	165
Veḷukaṇḍaka (nagara)	107, 169
[Sa]	
Saṁkiccasāmaṇera	346
Saṁgharakkhitasāmaṇera	251
Sakuludāyi (paribbājaka)	69

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sakka	209
Sakka (devarājā)	16, 69, 121, 281
Saṅkhapāla	214
Sarabhū	220
Sāketatissatthera	226
Sāmāvatī	255
Sārandada (yakkha)	151
Sārandadacetiya	151
Sāriputta	58, 69, 165, 169, 225, 226, 263, 271
Sāvatthi	15, 158, 326
Siṅgāla	249
Sirīmā (upāsikā)	255
Sīlava	214
Sīvalitthera	17
Sīha (rājā)	209
Sīha (senāpati)	209-11
Sīhappapātadaha	218
Sīhaḷa	246
Sujātā	73, 177
Sutanā (upāsikā)	255
Sudassanakūṭa	218
Suddhāvāsā	165
Sunakkhatta	134
Suppabuddha	134
Suppavāsā	255
Suppiyā (upāsikā)	255

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sumanā (rājakumārī)	13, 16, 255
Susīma (paribbājaka)	134
Subhakiṇhā	164
Setanāga	110
Senagiri	92
Soṇa (seṭṭhiputta)	17, 209, 249
Soṇatthera	123
Soṇā (upāsikā)	255
[Ha]	
Himavanta	18, 219, 220
Hema (hatthi)	293

Aṅguttaraṭṭhakathāya tatiyabhāge

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho, Ṭṭha = Aṭṭhakathā.

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Akatvā = Patvā (Sī, Syā)	82
Acalaṭṭhānaṁ = Avaṭṭhānaṁ (Sī, Ka)	294
Acittīkārena = Apacittiṁ katvā detīti apacittīkārena (Syā)	267
Ajiniyaṁ = Agamanīyaṁ (Sī), Atthapanīyaṁ (Ka)	181
Ajeṭṭhamaraṇanti anāyakamaraṇaṁ = Ajaddhumārikanti anāthamaraṇaṁ (Sī), Addhamārikanti anāthamaraṇaṁ (Syā)	240
Aññasikkhito = Abbhācikkhato (Ka)	330
Aññāṇabhūtā vaṭṭamūlasaṅkhātā bahalandhakāra-avijjā = Aññāṇatā vaṭṭamūlasaṅkhātamalanti avijjā (Sī), Aññāṇabhūtā vaṭṭamūla-saṅkhātamalandhakārā avijjā (Ka)	216
Aññātukāmoti = Ñātukāmoti (Syā)	58
Aññābyākaraṇānīti = Aññabyākaraṇānīti (Sī, Syā)	40
Aṭṭakulika = Atthakusala (Syā)	153
Atohayanti ato = Ito hayanti ito (Syā), Tato pāyanti tatopi (Ka)	166
Attānatthassa = Attanā tassa (Ka)	217
Athassa = Avassaṁ (Ka)	217
Atthānisaṁsaṁ = Atthānaṁ vasaṁ (Syā, Ka)	69
Adiṭṭhippatto = Aniṭṭhappatto (Syā), Niṭṭhappatto (Ka)	328
Addhayojanaṁ = Aṭṭhayojanaṁ (Syā, Ka)	155

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[A]

Adhigammāti adhigantvā = Adhigaminti adhigaṇhiṁ (Sī),
Adhigammāti adhigacchi (Syā) 283
Adhiṭhatvā = Adhitiṭṭhitvā (Ka) 332
Adhivacanaṁ = Titthakānaṁ (Sī, Syā) 150
Adhivuttipadānanti = Adhimuttipadānanti (Syā, Ka) 299
Addhuvāti evaṁ aciraṭṭhena = Addhuvāti athiraṭṭhena (Sī, Syā) 179
Anavatthacārikanti
anavatthānacārikaṁ = Anavatthacārikanti avavatthānacārikaṁ (Sī),
Avaṭṭhānacārikanti avavaṭṭhāne cārikaṁ (Syā) 52
Anavatthitāti avatthitāya rahitā = Anavaṭṭhitatoti ṭhānarahitā (Sī),
Anavaṭṭhitatoti avaṭṭhitato
ṭhānarahitā (Syā) 141
Anāharāpentā = Āharāpentā (Sī, Syā, Ka) 152
Anāḷhikoti na aḍḍho = Anāḷhiyoti na aḍḍho (Sī),
Anaddhikoti na addho (Syā),
Anāḷikoti anaḷo (Ka) 115
Anividdhā = Aniviṭṭhā (Sī, Syā) 153
Anu anu abhāvaṁ = Anu abhāvaṁ (Syā) 130
Anukkaṇṭhanā appaṭisaṅgharaṇā = Anuggaṇhanā appaṭisaṅkharaṇā (Ka) 99
Anupagantabbaṁ = Ananugantabbaṁ (Sī) 140
Anupagantvā = Anupagantvā mānusaṁ gantvā (Ka) 111
Anupubbiṁ kathaṁ = Ānupubbikathaṁ (Sī), Anupubbikathaṁ (Syā) 55
Anumajjitvāti parimajjitvā = Apanijitvāti parimadditvā (Sī) 174
Anena = Tena (Sī), Nena (Ka) 279
Anovadiyamānā = Atthe anovadiyamānā (Sī) 153
Andhabhāvakaraṁ tamaṁ balahatamaṁ = Andhabhāvakaraghana-
mahātamaṁ (Sī) 178
Apaneyyesoti = Apaneyyoti (Sī, Syā) 197
Aparāpare = Aparāparā (Sī), Apare (Syā, Ka) 66
Appanakena = Appakena (Ka) 146
Apānubhāti = Apajahāti (Sī), Apāṭubhāti (Syā) 29
Apītampi na jānāti = Pītaṁ na jānāti (Sī, Syā) 350

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Appābādhoti = Abyāpajjoti (Sī), Abyābādhoti (Syā)	90
Abbuhīti = Abbahīti (Sī)	24
Abhājanaṁ = Abhabbataṁ patto (Syā)	3
Abhāvamatteneva = Ābhogamatteneva (Ka)	283
Abhiññā paṭipāṭiyā = Abhiññāpaṭipāṭi (Ka)	87
Abhiññāsampattivasena = Abhiññāsamāpattivasena (Sī), Abhiññāya samāpattivasena (Syā), Abhiññāya vasena (Ka)	249
Abhido addharattanti = Abhidosa-addharattanti (Syā, Ka)	134
Abhinibbattesunti = Atthābhinibbattesunti (Sī, Ṭīkāyaṁ ca)	301
Abhinibbatto = Abhinibbhido (Ka)	205
Abhirūpavatī = Atirūpā (Sī)	34
Amanussapathaṁ gantvā = Manussapathaṁ agantvā (Sī)	219
Amanussussadaṭṭhānāni = Amanussaduṭṭhāni (Ka)	129
Amarisanatthe = Apadissanatthe (Syā)	58
Ammakā ammakasaññāti = Ambakā ambakapaññāti (Sī), Ambakā ambakasaññāti (Syā)	114
Ayaṁ koti = Mayaṁ keti (Sī, Syā)	157
Ayuttaṭṭhānato = Ayuttaṁ te (Syā, Ka)	210
Aropite = Aropime (Sī)	18
Avakāso = Āvāso (Sī)	20
Avakkhipetvā = Avakkhitvā (Sī)	22
Avasesā = Avasesesu (Sī, Ka)	130
Avicinitvā = Vinicchinitvāva (Syā)	152
Asaṁvutākāro = Pamattākāro (Syā)	314
Asandiddhanti = Asandiṭṭhanti (Syā)	217
Asapattī = Asapatī (Syā)	119
Asapattībhinivesā = Asapatībhinivesā (Syā)	120
Asabhāgāya visadisāya = Asabhāgāya visabhāgāya (Syā)	6
Asamatikkantattā = Taṁ asamatikkantatāya (Sī, Syā)	280

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[A]

Asarāgadhammanti na sarajjanasabhāvaṁ = Asārāgadhammanti na saṁrajjanasabhāvaṁ (Sī), Asarāgadhammanti na rāgena sārajjanasabhāvaṁ (Syā) 275
Asassatabhāvena = Assātabhāvena (Ka) 180
Assaddhiye = Assaddhiyena (Sī, Syā) 1
Assamedhanti-ādīsu = Sassamedhanti-ādīsu (Syā, Ka) 193
Ahiṁsakā = Ahiṁsete (Sī) 122

[Ā]

Ākaḍḍhituṁ sakkuṇeyyatāya = Āmasituṁ asakkuṇeyyatāya (Sī) 311
Ākāsadevatāti = Uparidevatāti (Sī), Bhūmaṭṭhadevatāti (Ka) 328
Ācariyadakkhiṇaṁ = Ācariyapadakkhiṇaṁ (Ka) 66
Ādiyanamukhoti vutto = Ādiyyamukhoti vutto (Sī), Ādiyanamukhoti attho (Ka) 51
Ādeyyamukhoti = Ādiyyamukhoti (Sī), Ādiyamukhoti (Ka) 50
Ādhānaggāhīti = Ādānaggāhīti (Syā) 107
Ālāpasallāpo = Allāpasallāpo (Sī, Syā) 246
Āvāso = Sattāvāso (Sī, Syā) 165
Āviñchanti = Āviñjanti (Syā) 199

[I]

Itthisaññāya = Itthipaññāya (Sī) 114
Idaṁ tassa tassa = Idaṁ tassa (Sī) 300
Imasmiṁ idāni taṁ ṭhāne = Imasmiṁ dāni niggaṇhanaṭṭhāne (Sī) 16

[U]

Ukkudhitoti kudhito = Ukkaṭṭhitoti kathito (Sī), Ukkuṭṭhitoti kuṭṭhito (Syā) 68
Ugghātitāti = Ugghānitāti (Sī) 27
Udakakīḷaṁ = Uyyānakīḷaṁ (Ka) 219
Uddehitvā = Uddahitvā (Sī, Syā) 189

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[U]

Uddhameva kasiṇaṁ vaḍḍhati = Uddhameva pasāreti (Sī), Uddhameva jānāti (Ka) 300
Unnāmaninnāmīti = Uṇṇāmaniṇṇāmīti (Sī, Syā) 229
Upakkhaṭoti = Upakaṭṭhoti (Sī) 166
Upaṭṭhahissantīti = Saṇṭhahissantīti (Ka) 141
Upaṭṭhānagamanakaṁyevāti = Upaṭṭhānagamanakiriyāyevāti (Syā, Ka) 227
Upanikkhepaṁ = Pakkhepaṁ (Sī, Syā) 120
Upanissayapaccayo = Upaniso paccayo (Syā) 257
Upanetabbo = Uppādetabbo (Sī, Syā) 59
Upapajjanti = Upapajjeti (Sī, Syā), Upapajjāti (Ka) 340
Upapattivasena vā = Uppattivasena vā (Sī, Syā) 199
Upaparikkhane = Upaparikkhārena (Syā), Upaparikkhanena (Ka) 126
Upamaṁ katvā = Upametvā (Sī) 110
Uppannā = Uppannattā (Sī, Syā) 116
Ubhonte = Ubhante (Sī) 132
Ubbhinnaloṇaṁ = Ubbhidodakaṁ (Sī, Syā) 229
Umaṅgena = Ummaggena (Sī, Syā) 219
Uyyodhikā = Uyyodhikāya (Sī, Syā) 305

[E]

Ekabhikkhampi = Ekabhikkhumpi (Sī) 13
Ettha dvidhā attho = Evamettha attho (Sī) 308
Evaṁ = Tena vuttaṁ (Sī) 308
Evaṁ anatītoti evaṁ = Etaṁ anatītoti etaṁ (Sī) 103
Evaṁsaññī = Evaṁ katasaññī (Ka) 52
Evarūpaṁ pajaṁ = Gatapalipaṁ taṁ evarūpaṁ pajaṁ (Sī), Evarūpaṁ hi pajaṁ (Syā) 240

[O]

Otāreti = Osāreti (Ka) 197
Opadhibhūtaṁ ṭhānaṁ appamāṇaṁ = Avibhūtaṁ ṭhānaṁ appamāṇaṁ (Sī), Adhibhūtaṁ vā nappamāṇaṁ (Syā) 241
Olīnamanā = Olokayamānā (Syā, Ka) 18

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ka]	
Kaṇṭakaṭṭhānanti = Kaṇṭakadhānanti (Sī)	129
Kaṇṇe dhovantena = Kaṇṇadhovanena (Sī), Kaṇṇaṁ dhovantena (Syā)	333
Katassa = Kudāssu (Sī)	53
Katāvakāsā = Katāvāsā (Sī)	20
Katthanasīlo hoti vikatthanasīlo, vivaṭaṁ katvā katheti = Kathanasīlo vivaṭaṁ katheti (Sī), Katthanasīlo vivaṭaṁ katvā katheti (Ka)	325
Kathākālaṁ = Kālākālaṁ (Syā)	195
Karaṇe = Kāraṇena (Sī, Syā)	200
Karuṇedhimuttāti karaṇajjhāne adhimuttā = Karuṇe vimuttāti karuṇajjhāne vimuttā (Sī, Syā)	122
Kallikakusaloti = Kallatākusaloti (Syā, Ka)	100
Kāyakammantasaṅkhātā = Kāyakammantassa dosasaṅkhātā (Syā)	340
Kiccavasena evaṁ = Kiccavasena eva (Sī, Syā, Ka)	215
Kimilāyanti = Kimbilāyanti (Sī, Syā)	76
Kuṭumalakajātoti = Kuḍumalakajātoti (Sī, Syā)	184
Kusalā = Kusalamūlā (Sī, Syā)	134
Kusobbhāti = Kussubbhāti (Sī), Kusubbhāti (Syā)	180
Kūṭarājānotipi = Khuddakarājānotipi (Sī), Kuṭharājānotipi (Syā)	290
Koṭṭhāsehi = Koṭṭhāse (Sī)	121
[Kha]	
Khandhaṭṭhikena yugaṁ uppīḷitvā = Khandhaṭṭhito yugaṁ ubbaṭṭitvā (Sī)	216
Khīrapako = Khīrūpako (Ka)	351
Khuddarājānoti = Kuḍḍarājānoti (Sī, Syā)	120
[Ga]	
Gaggarassarāpi = Khaṇḍassarāpi (Sī), Bhabbhassarāpi (Syā)	246
Gagghasīti = Gacchasīti (Sī), Tagghasīti (Syā)	242
Gatakāyopi = Nimmitakāyopi (Sī)	228

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ga]	
Gandhagandhoti = Khandhagandhoti (Sī, Syā)	219
Gamanabhāvo = Vahanabhāvo (Sī)	76
Gahite = Sahoḍhagahite (Sī)	259
Girigāme = Khīragāme (Sī, Syā)	92
Gihidhammā anapagato = Gihidhammā anapeto (Sī), Gihidhammamanupagato (Ka)	20
Gopade = Gopadake (Ka)	57
[Gha]	
Gharaṁ = Vīraṁ (Sī), Bhattāraṁ (Syā)	97
[Ca]	
Caṅkavāre = Caṅgavāre (Sī), Paṅkavāre (Syā)	148
Cattāro āhārā yo vā pana koci = Cattāro vā pana ekopi (Sī)	304
Catukkuṇḍiko = Catuguṇḍiko (Sī, Syā)	57
Catujātigandhehi = Catujātagandhehi (Sī, Syā)	290
Calacalāni = Calācalāni (Sī)	267
Calamaggaṁ = Calapaṅkaṁ (Sī, Syā)	258
Cittīkataṭṭhena = Cittikatāni (Sī), Cittakatāni (Syā)	154
Cīrikasaddoti jhallikasaddo = Ciriḷiyasaddoti ciriyasaddo (Sī, Syā)	132
[Cha]	
Chayutto = Saṁyutto (Syā)	270
Chattiṁsaṭṭhānesu = Chattiṁsāyatanesu (Ka)	135
Chinnaparipanthoti lokuttaraparipanthassa = Chinnaparibandhoti lokuttaraparibandhassa (Ka)	79
[Ja]	
Jaṅgalānaṁ = Jaṅgamānaṁ (Sī)	120
Jaññūti = Jaññāti (Sī)	115

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ja]	
Jaḷoti jaḍo = Jaḷoti jaḷo (Sī), Eḷoti jaḷo (Ka)	45
Jānanto = Gacchanto (Ka)	125
Jīvatanti = Jīvinanti (Sī)	30
Jīvitā = Samaṁ jīvikā (Sī)	240
[Ṭha]	
Ṭhānena = Dhanena (Ka)	122
Ṭhitassa = Yuttassa (Sī)	341
[Ta]	
Taṁ ucchedavādaṁ = Taṁ ucchedabhāvaṁ (Ka)	201
Taṁ dānaṁ = Idaṁ dānaṁ (Sī, Syā)	270
Taṁ lābhaṁ = Taṁ bhaṇḍaṁ (Ka)	327
Tatrāpitthītipi = Tattha patthītipi (Sī, Syā)	283
Tathāgatā = Tathāgate (Ka)	198
Tatheva = Tameva (Ka)	62
Tatthajātaka-aṅgakāḷatilakādiṁ = Tatthajātaṁ aṅgakāḷatilakādiṁ (Sī), Atthajātaṁ aṅgavālatilakādiṁ (Ka)	316
Tanuvilepanena = Nānāvilepanena (Sī)	266
Tappamāṇo = Tappamāṇova (Sī), Appamāṇo (Ka)	69
Tassa cesa = Tassa ca (Ka)	125
Tiṇapurisarūpake vāti = Tiṇapurisake vāti (Sī, Ka)	279
Tintiṇoti tantiṇaṁ = Nillajjoti nillajjaṁ (Ka)	324
Tividhakulasampattiṁ = Tividhakulasampattisahitaṁ (Sī)	231
Turūti = Tudūti (Sī), Tudīti (Syā)	328
Tena tena vā kāraṇena = Tena tenavākārena (Sī)	300
Tesaṁ ye padabhūtā desanāya padaṭṭhānattā = Tesaṁ tesaṁ dassanabhūtāya desanāya padhānattā (Sī), Tesaṁ tesaṁ padabhūtāya desanāya padaṭṭhānattā (Syā)	299

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Tha]	
Thūṇaṁ = Guṇaṁ (Sī, Syā)	125
[Da]	
Daṇḍakena = Gaṇḍakena (Sī)	126
Daddarasaddaṁ = Babbarasaddaṁ (Sī, Syā)	197
Dandhavirāgīti = Dandhavirāganti (Sī, Syā)	136
Dayanti = Dassanti (Sī)	182
Diṭṭhādhimuttīnaṁ = Diṭṭhādhimuttīnaṁ vasena (Sī, Syā)	298
Disvāti = Disvā disvāti (Sī, Syā)	299
Dukkhaṭṭhena = Dukkhamaṭṭhena (Sī, Syā)	278
Dubbalabhāvakaraṇāni = Dubbalabhāvakāraṇāni (Sī, Syā)	285
Dubbhati = Dubhati (Sī)	82
Duradhivāsaṁ = Durabhisambhavaṁ (Ka)	162
Devatāvaggo = Sekkhaparihāniyavaggo (Syā)	109
Devabhūtānaṁ pana nesanti = Devabhūtānaṁ panesanti (Sī)	16
Desanānupubbiṁ kathaṁ vā = Desanānupubbikathā vā (Sī), Desanānupubbikaṁ vā (Syā)	55
[Dha]	
Dhammakucchisamātapoti = Dhammakucchisamāvāpoti (Sī)	113
Dhammanisantiyāti dhammanisāmanāya = Dhammanisantīti dhammanisāmanā (Sī, Ka)	150
Dhammapaññattiyāti dhammassa paññāpanāya = Dhammasaññattiyāti dhammassa saññāpanāya (Sī)	33
Māreti = Ṭhapeti (Sī, Syā)	352
Dhutasamādānaṁ = Vattasamādānaṁ (Syā)	112
[Na]	
Na uggahitanti anuggahītaṁ = Na aggahitanti anaggahitaṁ (Sī, Syā)	24
Naṅgalabalibaddabhattabījādīni = Naṅgalabalibaddabhatta-vatthādīni (Sī)	223
Naṅgalasarikkhakattā = Naṅgalasarikkhaṁ katvā (Syā)	26
Na jānātīti = Jānātīti (Sī, Syā)	156

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Na ḍaṁsati = Na sahati (Syā)	215
Naditvā = Nadantī (Sī)	97
Na paṭikkamissatīti ca = Na paṭikkamissatīti (Sī), Na paṭikkamissati (Ka)	212
Nayena = Ñāyena (Ka)	96
Naravāhanayānaṁ = Nārivāhanayānaṁ (Sī, Syā)	170
Na virajjhissati = Na virujjhissati (Syā)	343
Na sasaṅkhāraniggayhavāritagato = Na sasaṅkhāraniggayhavāritavato (Sī), Na sasaṅkhāraniggayha-vāritappatto (Syā)	9
Na saṇṭhahati = Na upaṭṭhahati (Syā)	56
Na sussūsantīti = Na rasīyantīti na tussanti (Sī, Syā)	266
Nassanasabhāvā = Napassanasabhāvā (Ṭīkā)	312
Nātiketi = Nādiketi (Sī, Syā)	98
Nārāyanasaṅghātabalantipi = Nārāyanasaṅkhātabalanti (Sī, Syā)	293
Nikkhamantānañca = Nikkhantānaṁ (Ka)	203
Niculavaneti = Niceluvaneti (Sī), Veḷuvaneti (Syā, Ka)	76
Nidhunātīti = Niddhunātīti (Sī, Ka)	120
Nippesanakatāya = Nippesanakathāya (Sī, Syā)	38
Nibbattatelakanti = Nibaddhatelakanti (Sī), Nibbaṭṭatelakanti (Syā)	23
Nibbānapatiṭṭhāti = Nibbānaṁ paviṭṭhāti (Syā)	98
Nimujjanādi-ākāraṁ = Ummujjanādiṁ ākāraṁ (Sī)	148
Nirāsaṅgabhāvena = Nirāsaṅkabhāvena (Syā, Ka)	288
Nivaṭṭetvā = Nibbaṭṭetvā (Sī, Ka)	68
Nivutthabhāvaṁ = Nibbattabhāvaṁ (Ka)	76
Nissaraṇadhātuyova = Nissaṭadhātuyova (Ka)	95
Nissāya = Tannissāyeva (Sī, Syā)	109
Nīharanti = Paharanti (Sī, Syā)	197
Nūna = Tena (Ka)	123
Nekkhammapaṭipattiyā = Abhinikkhamapaṭipattiyā (Sī), Nikkhamapaṭipattiyā (Ka)	323

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Pakkhandanasaddhāya = Paccakkhasaddhāya (Sī, Syā)	3
Paṅkāti kilesapaṅkato = Saṅgāti kilesasaṅgato (Ka)	100
Paññāvāhiṁ = Paññāvāhī (Sī, Syā, Ka)	148
Paṇṇanivāpa-ādīni gāhāpente = Pana vāsi-ādīni gāhāpento (Sī), Pana vāsi-ādīhi gāhāpento (Ka)	37
Paṇipāto = Paṇipātaṁ (Sī), Piṇḍapāto (Syā)	272
Paṭippassambhantīti = Parihāyantīti (Ka)	188
Paṭiladdhavipākārahakamme = Paṭiladdhavipākavārakammena (Ka)	340
Paṭilābhakattena = Paṭilābhakatthena (Syā)	289
Paṭivāpetīti = Paṭivāretīti (Sī), Patiṭṭhāpetīti (Syā)	278
Paṭivinayavatthū = Paṭivinayakāraṇānampi vatthū (Sī)	56
Paṭisattubhāvena = Paṭisattubhāve (Sī, Syā)	293
Patigatāyāti = Patihitāyāti (Sī), Paṭihitāyāti (Syā)	99
Patihitāyāti = Paṭihitāyāti (Syā, Ka)	252
Patti = Paṭisevanaṁ (Sī, Syā)	301
Patthayi = Patthayittha (Ka)	198
Padaramayaṁ = Padaracayaṁ (Sī), Suparicayaṁ (Ka)	181
Padese vasataṁ dūrāsannadosavimuttaṁ ca = Padese tadubhaya-vimuttaṁ (Sī)	289
Pana = Kenaci (Ka)	155
Panuditvā = Pannaritvā (Ka)	109
Papañco = Pasambādho (Ka)	306
Pabbajjānurūpena = Yathāpabbajjānurūpena (Sī, Ka)	316
Parapurāyāti paraṁ = Carapurāti caraṁ (Sī), Parampurāyāti paraṁ (Syā)	322
Pariguhantīti = Niguhantīti (Sī)	146
Paricchedaparivaṭumatākaraṇaṁ = Pariccheda-parivaṭumakāraṇaṁ (Sī, Syā)	340
Paripuṇṇaphalaṁ = Paripuṇṇaṁ dhaññaphalaṁ (Syā)	230

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Pariyāpādentīti pariyāpādayanti = Pariyādentīti pariyādiyanti (Sī), Pariyādentīti pariyādayanti (Syā)	35
Pariyāyena = Nayena (Ka)	284
Pavattanaṭṭhāne = Gataṭṭhāne (Sī)	220
Pavattetīti = Paṭivattetīti (Sī)	216
Paveṇikathanenāti = Paveṇidīpanenāti (Sī)	24
Paveṇi nāma vasena = Nāmapaveṇivasena (Syā, Ka)	239
Passitvā = Passitvā passitvā (Sī, Syā)	299
Pākaṁ gate = Vātahate (Syā)	356
Pātimakuḷaṁ = Pātimakuṭaṁ (Sī), Pātimakulaṁ (Syā)	270
Pātetuṁ = Cāletuṁ (Syā)	125
Piṭṭhipasāraṇaṭṭhānanti = Piṭṭhipāsāṇaṭṭhānanti (Sī, Syā)	220
Piyameva vacanaṁ vādanasīlā = Piyameva kathanasīlā (Sī)	19
Piyasamudāhāravacanaṁ = Piyasamudācāravacanaṁ (Ka)	106
Pīṇitaṁ = Pīṇaṁ (Syā, Ka)	23
Punapi manussagabbhā = Puna mānusā (Ka)	241
Pubbapurisā = Pitupakkhapurisā (Ka)	48
Ponobbhavikā = Ponobhavikā (Sī)	158
[Ba]	
Bandhanatthaṁ = Ganthanatthaṁ (Sī)	65
Balavagāviyo ca = Mahāvasabhā ca (Sī)	350
Buddhacariyaṁ = Buddhicariyaṁ (Sī)	208
Brahmacārayoti = Brahmacārinoti (Syā)	232
Brahāvaneti mahāvane aṭaviyaṁ = Brahāti mahā, vaneti aṭaviyaṁ (Sī), Brahāvaneti aṭaviyaṁ (Ka)	22
[Bha]	
Bhabbābhabbe = Sevitabbāsevitabbe (Ka)	112
Bhayanivāraṇaṁ patiṭṭhānaṁ gatena = Bhayanivāraṇe patiṭṭhānagatena (Ka)	281

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Bha]	
Bhayūpadaṁsanāya = Bhayaparamparāya (Sī), Bhayūparamparāya (Ka)	237
Bhavābhavābhinibbattiyaṁ = Bhagavā bhavābhinibbattiyaṁ (Sī)	13
Bhaveyyunti = Te bhaveyyunti (Sī, Syā)	186
Bhāroti = Dukkaroti (Ka)	244
Bhāvanāvādassa = Bhāvitassa (Sī), Bhāvanāvārassa (Syā)	300
Bhikkhave = Meghiya (Ka)	258
Bhūnahaccānīti = Bhūtahaccānīti (Sī, Syā)	179
[Ma]	
Mañjiṭṭhikā = Mañjeṭṭhikā (Sī, Syā)	238
Mandamitapadavītihārena = Manāpaniyāmitapadavītihārena (Sī)	313
Manusāsi tanti = Damanusāsiyanti (Sī)	177
Manoharasilātalāni = Manoharapadasilāni (Sī, Ka) Manoharapadarasilāni (Syā)	219
Mamākārena = Mamaṁkārena (Sī, Syā)	199
Mahagghabhaṇḍaṁ = Mahagghaṁ gandhabhaṇḍaṁ (Sī, Syā)	155
Mahāgirigāmaṁ = Mahākhīragāmaṁ (Sī, Syā)	92
Mahājanassa = Mahājanassa santhambhanāgāre (Sī), Mahājanassa santhāgāre (Syā)	208
Mātugāmūpacāroti = Mātugāmūpavicāroti (Sī)	322
Māsācitaṁ nāma tintamāso = Sammohacittaṁ nāma tintamāso viya (Sī, Syā)	252
Micchādiṭṭhikatavedibrāhmaṇā = Micchādiṭṭhikativedi brāhmaṇā (Sī)	309
Muttajālasinduvārasadisaṁ = Muttāvālikasinduvārasadisaṁ (Sī, Syā)	306
Mūlaṁ = Mūlāmūlaṁ (Sī, Ka)	332
[Ya]	
Yaṁ asuko idañcidañca āha, maṁ so āha = Yaṁ assa kodhacittaṁ, tathā maṁ so āha (Sī)	223
Yathā = Yathāssa (Sī)	39
Yathāparicchedaṁ = Yathānuparicchedaṁ (Sī), Yathānupadacchedaṁ (Syā)	60

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Yavabhattaṁ = Yavasaṁ (Sī)	41
Yācakānaṁ = Yāvasikānaṁ (Sī)	41
Yāvadeti yāvadeva = Yāvadeti yāvade eva (Sī), Yāvadevāti yāva eva (Syā)	171
Yenassa = Tenassa (Sī, Syā)	159
Yehi = Yena (Sī, Ka)	197
Yehi = Tehi (Sī)	150
Yojayatā = Yojitā (Sī, Ka)	124
Yodhānagara = Coranagara (Syā)	32
[Ra]	
Rajatataṭṭirajataphālarajatamāsakehi = Rajatakaṭṭhirajataphāla-rajatamāsakehi (Sī), Rajatakaṭṭhirajatathāla-rajatamāsakehi (Syā)	270
Rajanīyesūti = Rajanīyeti (Pāḷiyaṁ)	38
Rajjatthaṁ = Hetuṁ (Sī), Rañjituṁ (Ṭīkāyaṁ)	47
[La]	
Lañchetvā = Sajjitvā (Syā)	23
Laṇḍasāraṇo = Laṇḍasādhano (Syā)	49
Laddhehi = Dhammena laddhehi (Syā, Ka)	22
Lahukaṁ = Lahusaṁ (Sī, Ṭīkāyaṁ ca)	189
Laḷitāti = Salāḷitāti (Sī)	2
[Va]	
Vacanaṁ = Vacanaṁ panassā (Sī), Vacanampissā (Syā)	177
Vajjeti = Cajati (Sī)	109
Vaṭajālikāyanti = Dhavajālikāyanti (Sī), Vaṭṭajālikāyanti (Syā)	196
Vaṭṭanapisana = Vaṭṭanapiñchana (Sī), Vaṭṭanapiñjana (Syā)	19
Vaṭṭapalipathaṁ = Palipanti vaṭṭapalipaṁ (Sī)	240

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Vaṭṭameva = Idameva (Syā, Ka)	313
Vaṭṭetvā gacchati = Vivaṭṭetvā gacchanti (Syā)	266
Vatvā = Avatvā (Syā, Ka)	93
Vadanākāro = Ñāṇadassanākāro (Sī, Syā)	300
Vadhaṁ = Kammakaraṇaṁ (Ka)	259
Vadhāyanīteti = Vadhāyopanīteti (Sī), Vadhāyānīteti (Syā)	98
Vadhāyupanīteti = Vadhāyunnīteti (Sī)	98
Vavassaggatthe = Vacanasāmatthe (Syā, Ka)	36
Vassanti = Vasanti (Ka), Pavassanti (Syā)	219
Vājikā vājaṁ = Vāpikā vāpaṁ (Sī, Syā)	154
Vāyantīti = Vāyanti, mahāvātā vāyantā (Sī), Vāyanti (Syā)	250
Vāre = Ṭhāne (Syā)	128
Vāssa = Tassa (Ka)	202
Vigatantabhāvaṁ = Santibhāvaṁ (Ka)	340
Vigatavāyanti = Vigatabyayanti (Sī), Vigatantībhūtaṁ, nittaṇhanti (Syā)	224
Vicinanti guṇavicinataṁ = Vipinanti guṇavivittakaṁ (Sī)	325
Vicinathāti vicinantā = Vicārethāti vicarantā (Ka)	209
Vicinasaṅkhātaṁ = Vipinasaṅkhātaṁ (Sī)	325
Vijjāvimuttinti = Vijjavimuttīti (Sī, Syā)	317
Viñjhaṁ = Vijjhaṁ (Syā, Ka)	219
Vitakkaṁ = Cittaṁ (Syā)	226
Vidahanasampanno = Vidhānasampanno (Sī, Syā)	240
Viddhā kaṇḍā = Viddhattā vaṇḍaṁ (Ka)	238
Vinayasaṁvaraṁ = Brahmacariyasaṁvaraṁ (Syā)	309
Vipajjamāne = Vinassiyamāne (Syā), Vinassane (Ka)	176
Vipassanāñāṇagabbhaṁ = Vipassanāñāṇaṁ gabbhaṁ (Sī), Vipassanāñāṇena gabbhaṁ (Syā, Ka)	205
Vipassanāpaññañca maggapaññañca = Vipassanāpaññāya ca maggapaññāya ca (Sī)	26
Virajjhanaṁ = Idha virujjhanaṁ (Ka)	334

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Va]

Visāradabhāvāvahā = Ñāṇasomanassakaraṇā visāradabhāvāvahā (Sī) 43
Vissaṭṭhā = Vippasannā (Ka) 158
Vissaṭṭhupasevīti vissaṭṭhāni = Viyatthūpasevīti viyatthāni (Sī),
Byatthūpasevīti viyatthāni (Syā) 45
Viharamānaṁ = Visādamānaṁ (Ka) 111
Vītivattantīti = Vītipatantīti (Sī, Syā) 314
Vīriyakkhamo = Padhānavīriyakkhamo (Sī) 12
Verasaṁvattaniko = Verasapattasaṁvattaniko (Sī) 232
Vesiyāgocaroti = Vesiyagocaroti (Sī, Syā) 43

[Sa]

Saṁbandhāya = Saṁsaggatthāya (Sī) 65
Saṁvidhānena = Saṁvidhānena bhavitabbaṁ (Sī), Parivārena (Ka) 18
Sakadāgāmipatto = Sakadāgāmisatto (Sī, Syā) 114
Sakehi = Sehi (Sī) 108
Sakkaccaññeva deti = Sakkaccaññeva pahāraṁ deti (Syā) 41
Sakkhatīti = Sakkhīti (Ka), Sakkhissatīti (Pāḷiyaṁ) 97
Saṅkhaṁ gato = Niṭṭhaṁ gato (Sī) 196
Sajiyāni = Sajjiyāni (Ka) 29
Sajjhanti = Sajjhunti (Sī, Syā) 6
Sañjātena = Saṇṭhitena (Sī, Syā) 184
Saññāpetunti jānāpetuṁ.
Paññāpetunti sampajānāpetuṁ = Aññāpetunti jānāpetuṁ.
Saññāpetunti sammā jānāpetuṁ (Sī) 310
Saṭhabhāvā = Saṭhabhāvo (Sī, Ka) 325
Saṇṭhātuṁ na sakkhissanti = Saṇṭhātuṁ sakkhissanti (Sī),
Saṇṭhātuṁ sakkhissanti, te hanti (Syā) 293
Sattarasakadakkhiṇassa = Sattarasasattarasakadakkhiṇassa (Ka) 194

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sattasappāyādisampattikāle = Annasappāyādisampattikāle (Syā, Ka)	33
Satrayāgassetaṁ = Sataghātassetaṁ (Ka)	194
Santharitunti = Sandharitunti (Ka)	97
Satthā = Satthari (Syā, Ka)	105
Satthu = Suṭṭhu (Sī, Ka)	331
Saddha = Sandha (Sī, Syā)	343
Santatakārīti = Satatakārīti (Syā, Ka)	334
Santappetvā = Saṅkappetvā (Syā)	18
Santikā = Santike tāni (Ka)	16
Sandhāyevaṁ = Sandhāyeva (Syā)	257
Sandhāretunti = Santānetunti (Sī, Syā)	34
Sandhisandhito = Sandhito (Syā)	270
Sannipatissanti = Sannipatanti (Sī, Syā)	18
Sabbaṭhānesu = Sabbavāresu (Sī)	135
Sabbalahuko. Appāyukasaṁvattanikoti = Sabbalahuso appāyuka-saṁvattanikoti (Sī, Ka)	232
Sabbasaṅkhataṁ paṭivijjhantaṁ uppajjati = Saccasaṅkhātaṁ paṭipadaṁ paṭipajjati (Sī)	215
Sabyohāreti = Saṁvohāreti (Sī)	29
Samajano = Āmajano (Sī, Syā)	122
Samatikkantattā pana taṁ = Asamatikkantattā pana tañca (Syā)	280
Samasabrahmacārīsūti = Āmasabrahmacārīsūti (Sī, Syā)	122
Samasamagatiyoti = Samagatiyoti (Sī)	181
Samāna-anuññño = Samānamanuññño (Ka)	99
Samosaritā vijjulatā = Sateratā vijjulatā (Sī)	64
Sayaṁkatādīsu = Sassatādīsu (Syā)	330
Sayehītipi = Sakehītipi (Sī), Saññehītipi (Ka)	108
Sarasato = Pariyādānato (Ka)	149
Sarasānisaṁso = Dasānisaṁso (Sī, Ka)	321
Sahabyataṁ gatāti = Sahabyagatāti (Syā), Sahabyatāti (Ka)	20

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sahitaṁ = Pahitamatthaṁ (Ka)	217
Sahotthaṁ = Sahoṭṭhaṁ (Sī, Syā)	123
Sā ca abhinivijjhanato = Sāyeva nibbijjhanato (Sī)	2
Sāyatatiyakaṁ = Sāyapātiyaka (Sī, Syā)	338
Sāreti = Sādheti (Syā)	49
Sīlaṁ missakaṁ = Sīlasāmaññakaṁ (Syā)	44
Sīlādi-uttamadhammakathaṁ = Uttamadhammakathaṁ (Sī)	37
Sukhumarūpena = Sukhumasukhena (Ka)	11
Sutanā = Sudhammā (Syā)	255
Sudattassa = Saddhassa (Sī, Syā)	345
Suvaṇṇapaṭṭavaṇṇaṁ = Suvaṇṇavaṇṇaṁ (Sī), Suvaṇṇapakkavaṇṇaṁ (Ka)	170
Sūraṁ = Sūrassa (Ka)	76
Senagirivāsī = Loṇagirivāsī (Sī), Leṇagirivāsī (Syā)	92
Sesaviññāṇampi = Paṭisandhiviññāṇaṁ hi (Sī)	133
So hi tīrato = So hi kira kūlato (Sī), So hi tīrappadesato (Syā)	218
[Ha]	
Haññatīti = Āhaññatīti (Sī)	34
Hāretvā = Haritvā (Sī)	7
Himavāvaññe = Himavāññe (Syā, Ka)	112

Gāthāsūci

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
Āyācito sumatinā	356
Ucchinda sinehamattano (Khu 1. 54)	187
Ekūnasaṭṭhimatto	356
Kālāvakañca gaṅgeyyaṁ	293
Catudhā vibhaje bhoge (Dī 3. 153)	239
Tasmā tena sahāyaṁ	356
Tāva tiṭṭhatu lokasmiṁ	357
Tīhādhikadiyaḍḍhasa-tappamāṇa	356
Dhammakathāya nipuṇa	356
Pāraṁ piṭakattayasāgarassa	356
Manujassa sadā satīmato (Saṁ 1. 82)	307
Mūlaṭṭhakathāsāraṁ	356
Yāva buddhoti nāmampi	357
Varatambapaṇṇidīpe	356
Vihāradānaṁ paṇipāto	272
Satta sarā tayo gāmā	124
Sabbāgamasaṁvaṇṇana-manoratho	356
Sā hi Mahā-aṭṭhakathāya	356